ספרי מוסר · אחרונים · חמדת ימים

חמדת ימים ב

רבי בנימין ב"ר מאיר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חמדת ימים ב

רבי בנימין ב"ר מאיר הלוי

מקור הטקסט: תורת אמת · רישיון: CC BY-NC-SA 2.5

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חמדת-ימים-ב/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

מבוא שערי חמדה - על המחבר ועל הספר 5
ראש חדש 5
פרק א - סדר ערב ראש חדש 5
פרק ב - ליל ר"ח - קדושת היום - סעודת ר"ח 63
פרק ג - סדר אשמורת - תפלות היום ... 78
פרק ד - סדר היום ומנהגיו - למודי היום 95
פרק ה - ברכת הלבנה 103
יום טוב 110
פרק א - ערב הרגל והכנתו 110
פרק ב - קדושת הרגל - תפלת ערבית - סעודה 123
פרק ג - תפלות היום - סדרי עבודה - אזהרות הרגל ודיניו 141
פרק ד - תוכחות ודרוש למועדים - דיני יום טוב 171
פרק ה - חול המועד ודיניו - אסרו חג - תעניות בה"ב 211
חנוכה 229
פרק א - נר חנוכה - מנהגים ותוכחות . 229
פרק ב - ניסי המלחמה - מעשה יהודית 250
פרק ג - כבוד ת"ח והחזקתם - לימודי חנוכה 269
ימי השובבי"ם 285
פרק א - תקוני הימים - לימודים ותפלות 285
פרק ב - תוכחות ווידויים - אזהרות הימים ומנהגיהם 311
פרק ג - ט"ו בשבט - למודי היום - דיני ברכות 338
ימי הפורים 352
פרק א - ערב ר"ח - חודש אדר - פ' שקלים וזכור - תוכחות 352
פרק ב - תענית אסתר - התעוררות לימי הצומות 379
פרק ג - קריאת המגילה - ליל פורים . . 395
פרק ד - ספורי הנסים 422
פרק ה - תפלת שחרית - מתנות לאביונים 436
פרק ו - משלוח מנות - סעודת פורים - תוכחות 446
ביאור המגילה ע"ד הסוד 465
חג הפסח 506
פרק א - ער"ח - קריאת הנשיאים - תוכחות 506
פרק ב - ביעור והגעלה - אפיית מצה - קמחא דפסחא 533
פרק ג - שבת הגדול - סדר הדרוש - אזהרות חמץ ומצה - י"ד שחל בשבת 544
פרק ד - בדיקת חמץ 568
פרק ה - ערב פסח - תענית בכורות - הכנות הסדר 577
פרק ו - תפלת מעריב - ליל הסדר 594
ימי העומר 641
פרק א - ימי הספירה ודיניהם 641
פרק ב - כוונות - קדושת הימים - תוכחות 653
שביעי של פסח 704
פרק א - נס קריעת ים סוף - הכנות יו"ט ולילו - למודי הלילה 704

חג השבועות 720
פרק א - ער"ח - חדש סיון - התורה
וקניניה 720
פרק ב - הכנות הרגל - תפלת מעריב -
סעודה 737
פרק ג - קדושת מתן תורה - לימוד הלילה -
מנהגי היום 749

ראש חדש - יום טוב - חנוכה - שובבי"ם - פורים - פסח - עומר - שביעי של פסח - שבועות

את הספר במהדורתו המפוארת ניתן להשיג במחיר מוזל אצל ר' פנחס ראובן ברח' הרב כהנמן פינת עזרא בב"ב

וכן ב"מכון חמדת ימים" רח' חידושי הרי"ם 7 ב"ב

מבוא שערי חמדה - על המחבר ועל הספר

בשל שייכות המבוא לכל חלק הספר - הבאנו את המבוא כספר נפרד במאגר

ראש חדש

והיה מדי חדש בחדשו ומידי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'

פרק א - סדר ערב ראש חדש

מנהג להתענות בער"ח על חילול ה' ומשיחו וחורבן ירושלים וגלות ישראל

א. יכונו החסידים והניגשים האמונים עלי אהבת צור עשם לאשר ולקיים חק וזמן שמו אחרונים וקדמונים אחזו שער שערו

בנפשותם להתערב והתערב בערבי ראש חדשים יחד בשערי צדק ולהשתתף בפריטי צער בת רבים, אשר שתו איש עדיו לבלום הואיל הלוך אחרי ש"ב בצו"ם בעל בכי ככל הכתוב במגילת תעניות, כי ראה ראו והתאוננו אשר נתמלא צר הצורר ומחרבנה של ירושלים זו רעה חולה לא זורה ולא חובשה ארץ צבי לכל הארצות שכולה וגלמודה, ישומו ישרים על זאת כי אזלת יד, ה' הסתיר פניו ממנו ומאתנו היתה זאת.

ב. ועוד אחרת כי יעקב למשיסה וישראל לבוזזים עם בזוי ושסוי וכל האזרח בישראל ישבו בצוקות ומבוכות ארוכות, ושחוק עשה אלהים לנו ולמולדתנו הלעג השאננים הבוז לגאיונים אשר פיהם דבר שוא ותפל על ה' לאמר היש לכם אב בשמים ואח לצרה יולד, העוד אביכם שבשמים חי פועל ישועות בקרב הארץ, ועל רוח אפינו משיח ה' יפטירו בשפה יניעו ראש לאמר אלהים עזבו ויתר דברי סרה אשר כבוד אלהים הסתר דבר, תצלנה אזנים משמוע אהא ואוי לאזנים שכך שומעות, עונותינו הטו אלה וחטאתינו מנעו הטוב ממנו.

ג. ואולם בעבור זאת כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימוד בעצם תומו באומד ובמחשבה את כל הקורות אותם שנות ראינו רעה, ואנחה עושה מצוה על חילול שם ה' ועל משיחו, לבו יתחולל בצער מתחולל וחק תוכות מוח עצמותיו, כי הנה אף אשר הוא ישכון בערץ

שורשו הלא זה האיש ירגיש ההרס והסתירה בהסתר סוכת דוד אשר לפי חורב מי מרום יבשו הדשאים וצמקו בבין חציר וענפי כרם חמד הלא יצעירו עוללות ולפי ערך החלק אשר בו יהיה לו לו יגרע.

ראוי לייסד משמרות בער"ח שיעתירו על הסתר סוכת דוד ומשיחו

ד. כי על כל אלה מנהג טוב להולכים בתמים להוסד סוד ישרים ועדה להסתופף בבית ה' מן בקר עד ערב בכל ערב ראש חדש במש"מרות נטועים כל משמר ומשמר במקומו מונח, רביע היום בתפלות ותחנונים ושערי דמעה לא ננעלו עד היות עינא ולבא תרי צרצורי מטיפין וחוזרין ומטיפין מן האדום האדום, אשר רוב שיחם ויגונם הפך את מימיהם לדם ומי אמרים המררים על הסתר סוכת דוד האהובה ועל חרפת ה' ועל משיחו ושוד עניים ואנקת אביונים ויהי העם כמתאוננים, ושאר היום בקבע למודם תמיד לא יחשו מלבקש את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם ועל שבירת גאון עוזינו המקדש המעוז ועל שמו הגדול המחולל בגוים, יאמר אלוה לרחם על ציון כי היא בית חיינו ולאהובת נפש ישקיף וירא ממרומים.

ה. ומה טוב חלקו ומה נעים גורלו של עושה אלה לחבב את האישורים אישור כולל ומוסיף לעורר כסא רחמים, גם זה לעומת זה אם יעלה לשמים ענן כבוד פעולו בכשרון ורוב צדקה לו יהנה להילידי אגלי טל אורות ואד אמונים לא יכזבו מימיו נאמנים מרדת, קנה שם טוב קנה לעצמו תואר חבר נאה וריע אהוב למעלה כי אחרי הולידו את פלג אלהים ממנו יצא שפע שובע שמחות, הצומח יצמח והגדל יגדל ויהי כבוד ה' לעולם.

טעם תענית ערב ראש חדש משום פגם הלבנה

ו. ואולם טעם למציאות התענית הזה בערב ראש חדש לפי דעת הראשונים הוא כי מודעת זאת היות ישראל מונין ללבנה כמו שאמרו בזוהר ויחי דף רל"ו ע"ב ז"ל, ר' יוסי פתח עשה ירח למועדים וכו' עשה ירח למועדים בגין לקדשא ביה ירחין וריש שתין ולעלמין סיהרא לא נהיר אלא משמשא וכד שמשא שליט לא שלטא כד אתכניש שמשא כדין סיהרא שלטא ולית חושבן לסיהרא אלא כד אתכניש שמשא ותרוויהו עבד קודשא בריך הוא לאנהרא הדא הוא דכתיב ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ והיו לאותות אילין שבתות דכתיב כי אות היא ולמועדים אינון ימים טובים ולימים אילין ראשי חדשים ולשנים אילין רישי שנין דלהוון אומות העולם עבדין חשבן לשמשא וישראל לסיהרא.

ואזלא הא כהא דאמר ר' אלעזר כתיב הרבית הגוי לו הגדלת השמחה הרבית הגוי אילין ישראל דכתיב בהו כי מי גוי גדול וכתיב גוי אחד בארץ לו הגדלת השמחה

בגיניה ממש דא סיהרא דאתרביאת בנהורא בגינהון דישראל אומות העולם לשמשא וישראל לסיהרא הי מינייהו עדיף ודאי סיהרא לעילא ושמשא לאומות העולם תחות האי סיהרא הוא וההוא שמשא מהאי סיהרא נהיר חמי מה בין ישראל להו ישראל אחידי בסיהרא ואשתלשלו בשמשא עלאה ואתאחדו בה דנהירא משמשא עילאה ומתדבקאן ביה דכתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, ע"כ.

ז. הנה משם מתבאר שהלבנה הזאת פה למטה היא רמז ללבנה העליונה אם הבנים וכיון שיש למטה מיעוט וחסרון כן למעלה חס ושלום, ולכן בערב ראש חדש שהרי היא פגומה מכל וכל ראו הקדמונים ע"ה להבין ולהתענות ולהשתתף עמה בצרתה ולקבל ייסורין על כי עונותינו הטו אלה אם על בנים רוטשה באורך גלות החיל הזה ונעלמה מעיני כל חי.

דברי הזוהר בשבח המצטערים על הסתר הלבנה

ח. והאריכו בזוהר בשבח המגיע לצדיקים המצטערים על הסתרתה בפרשת וישב דף קפ"א ז"ל, וכד סיהרא אתפגים בההוא סטרא דחויא בישא (פירוש נחש אשת זנונים שפחה מטונפת) כדין כל אינון נשמתין דנפקין אף על גב דכלהו דכיין וכלהו קדישין הואיל ונפקי בפגימו בכל אינון אתרי דמטו אינון נשמתין כולהו אתברו ואתפגימו בכמה צערין בכמה כאבין ואילין אינון נשמתין דאתרעי בהו קודשא בריך הוא ואף על גב דנשמתין אינון בעציבו ולא בחדוה רזא דמלה שריין כגוונא דלעילא גופא אתפגים ונשמתא לגו כגוונא דלעילא ודאי כגוונא דא.

ובגין כן אילין אינון דבעיין לחדתותי בחדתותא דסיהרא ועל אילין כתיב והיה מדי חדש בחדשו וכו' יבא כל בשר ודאי דאילין יחדתתון בכלא ובעיין לחדתותי בחדתותא דסיהרא ואילין אינון בשותפא חדא בסיהרא פגימין בההוא פגימו דילה ובגין כך איהי שרייא בגוויהו תדיר דלא שבקת לון כמה דאת אמר ואת דכא ושפל רוח וכתיב קרוב ה' לנשברי לב לאינון דסבלי עם סיהרא ההוא פגימו אינון קריבין לה תדיר ועל דא להחיות לב נדכאים באינון חיים דאתיין לה לאתחדתא יהא לון חולקהון אינון דסבלו עמה יתחדתון עמה ובגין כך אילין אינון חברים משותפים בהדה זכאה חולקהון בעלמא דין ובעלמא דאתי דאינון זכו להאי למיהוי חברים בהדה עלייהו כתיב למען אחי וריעי ע"כ.

הנה מתבאר מכאן גדל פרע שכר הנשבר לב על ה' ועל משיחו כן ירבה וכן יפרוס חסד עליון כנפי חסידותו על ראשם כי שמו אותותם אותות ומופתים על קרבתם אל ה' אשר הוא כברכתו בירך אותם בפרק חלק נחלת שדי ממרומים ועתידים להתחדש כמותה.

דברי הזוהר בשבח המצטערים בגלות האחרונה בצער השכינה

ט. ובזוהר פרשת פנחס, זכאה איהו מאן דאשתדל בגלותא בתראה למנדע לשכינתא ולאוקיר לה בכל פקודין ולמסבל בגינה כמה דוחקין כמה דאתמר אגרא דכלה דוחקא ע"כ, ובזוהר פרשת נח דף ע"ג, וחטאתי נגדי תמיד דא פגימו דסיהרא דלא נפקא מסאבותיה עד דאתא שלמה ואתנהירת באשלמותא וכדין אתבסם עלמא ויתיבו ישראל לרחצן דכתיב וישב ישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו ועם כל דא וחטאתי נגדי תמיד ולא אתפסק מעלמא עד דייתי מלכא משיחא לזמנא דאתי כמה דאת אמר ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ע"כ.

י. אשר משם בארה כי אף בדורות אחרונים אלה אף כי נתחדשו עניינים רבים בעליונים למעלה כנודע לחכימי לבא, מכל מקום וחטאתי נגדי תמיד כתיב עד יצא כנוגה צדקו של משיח אלהי יעקב בפרסום רב והיה כל הארץ שפה אחת לכולם לקרוא כולם בשם ה' ולעובדו שכם אחד במהרה בימינו.

חסידים הראשונים היו מרבים להתמרמר על גלות השכינה

יא. וחסידים הראשונים אשר בימיהם היו תוקף השמדות והגזרות והגלות כי על כן באו בצל קורת ירח יקר העולה ויורד בדלי דלות והוא לחוף עניות, מפני אשר צלח חשך ויחשיך פניו משחור כי קצף אשם עצום עצם עין השמש מנגדו וישם שם את פרוכת המסך בעוונותינו הרבים, כמה היו מעלין את המדומע באחד ומאה קו"ל התחלות קשות במספד וקינים להתמרמר על גלות אם הבנים עד אשר כל שומען יחרד לבו ויתר ממקומו, נמס כל לב ורפו כל ידים וכל ברכים תלכנה מים.

יב. ואמרו על מהר"ר אברהם מונסון עליו השלום כשהיה אומר דברי הריצויים והסליחות בדמע לב הוא היה אומר, וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה ההוא אמר כלפי השכינה, אז נתקנו מורשי הלבבות משמוע קול יללתו וצעקתו עד להפליא הוא וכל יושבי אדמת הקדש האיתנים.

ר' אברהם הלוי היה מעורר על שמירת שבת ואמירת תקון חצות

יג. וכמוהו הרב מהר"ר אברהם הלוי עליו השלום אשר אחר שהלך ירמיהו בגלות שכינה בכל מקום ומחדש קינות על המקדש המעוז ועל קודשא בריך הוא ושכינתיה, בא באחד מאיתני ארץ הקדושה הרב מהר"א הנזכר שהיה חסיד קדוש ופרוש כל ימיו, והוא היה כל ימיו אפטרופוס גדול לשבת מכריז ומזהיר את ישראל תמיד אנשים נשים על שמירתו.

וכה משפטו כל ימי חייו מידי שבת בשבתו לכתת רגליו בשוקים וברחובות בבתים ובחצרות לילה ויום מחצות אור השישי לזרז את העם שיכינו את אשר יביאו ושתהא אשה משכמת ואופה, ושיהיו נועלין החנויות סמוך למנחה כדי שיהא שהות ביום להתקדש לקראת שבת כלה מלכתא בטבילה וברחיצת פניו ידיו ורגליו בחמין וחילוף שמלותיו בקריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום כמו שהארכנו בפרקי שבת.

ובאשר ירמיהו היה מוכיח את ישראל ולא שמעו ולא הטו את אזנם, עתה נפל פחדו ואימתו על כל ישראל וסרים כולם אל משמעתו, והיה תמיד דורש ומזהיר על התשובה ומעשים אשר הוא היה עושה לעורר לבות בני אדם לתשובה, והיה שוכב עצמו במטה של חרולים ערום מכל והוא היה אומר בבכי ואנקה, מי האיש החפץ להפטר מעונש שריפה ממני יראה וכן יעשה וכן כולם ונעשה התעוררות גדול על ידו.

יד. וכן היה מקדים בחצות לילה וסובב ברחובות קריה אל רחוב היהודים ונתן קולו בבכי מר ואמר, אחינו בית ישראל הלא ידוע לכם ששכינת עוזינו גולה וסורה בעוונותינו ופשעינו ומקדש גאון עוזינו היה לשריפת אש וישראל הם בגלות המר והנמהר בדלי דלות וענויים קשים ומרים ונהרגו הרבה חסידים וחסידות בחורים גם בתולות זקנים עם נערים בארבע מיתות, אשר לחרב לחרב ואשר לשריפת אש לשריפת אש וכו' ובמיתות משונות וקשות ואתם אחי וריעי שוכבים על מטותיכם בהשקט ובמנוחה, בואו אחי בואו ריעי קומו קומו זרע קדש ברוכי ה' ונצעק אל ה' אלהינו מלך יושב על כסא רחמים אולי יחנן ה' צבאות על שארית פליטת ישראל.

והיה דופק על פתחי דלתי הבתים של קהילה קדושה צפת ולא נתן מנוחה והשקט לכל בני ישראל והיו קמים באימה וביראה בשעה אחת עד שנשמע קול לומדי התורה עד למרחוק, ורבינו האר"י ז"ל היה מפליג ברום מעלתו והשיג ברוח קדשו שהוא היה ניצוץ ירמיהו הנביא ע"ה.

מעשה בר' אברהם הלוי והאר"י, והשכינה שראה בכותל המערבי

טו. ויהי היום חלה אותו צדיק והגיע עד שערי מות ונכנס אצלו הרב ז"ל לבקרו ויאמר לו הן קרבו ימיך למות, אכן אלמדך להועיל ואם כה תעשה יוסיפו לך עוד כ"ב שנים, קבל עליך מעתה ללכת להתפלל לפני כותל מערבי ותשפוך תחינתך שם ותזכה לראות פני שכינה ותתרפא מיד מחולייך, ומיד נדר ללכת כדבר הרב ז"ל ותכף ומיד נתרפא מחוליו, ואז מכר מטלטלי הבית לצורך הוצאת הדרך כי היה עני ביותר וילך לירושלים ובא לפני כותל מערבי והיה קורע כדין הרואה בית המקדש בחורבנו, ותכף נתגלתה

עליו השכינה וראה אותה כ"ב יכול כמו שראה אותה ירמיהו הנביא הולכת מבית קדש הקדשים וראשה פרועה כמו שאמרו במדרש איכה. [1]

וכיון שראה אותה החסיד ר' אברהם עליו השלום בצער גדול כזה אז נתן את קולו בבכי קול ברמ"ה וצעקה גדולה ומרה, והיה רץ מרוב הצער כנגד בית אחד אשר שם והכה את ראשו בכותלי הבית ונתעלף מרוב הצער ונפל לארץ, ואז ראה שהשכינה לקחה את ראשו בין ברכיה וקנחה את דמעות עיניו ואמרה לו אברהם בני התנחם כי יש תקוה לאחריתך ושבו בנים לגבולם, ואחר זה שב רוחו בקרבו וחזר לצפת תוב"ב.

ויבא לפני הרב ז"ל ושאל לו הרב ראית כזאת וכזאת והשיב לו הן, ואמר לו כל זה ראית בזכות התשובה שנתעוררה על ידך ובזכות זה הוסיפו לך מן השמים כ"ב שנה בעבור השכינה סוד תורה שבעל פה הנבנית מכ"ב אותיות ובעבור נשמת ירמיהו הנביא עליו השלום אשר היא עמך, רק חזק ואמץ ביראת ה' להוסיף בהתעוררות התשובה לבני העיר דבזכות חדא כנשתא יכנש גלותא ונשמתו היא הועילה לך לעזרך באלה המצוות.

המצטער בצער השכינה משתתף עם אבלי ציון שלמעלה

טז. וכאלה רבים ונכבדים בכל דור ודור נשא לבם אותם להתעורר ולהשתתף בפרק השותפין העליונים אבלי ציון המצויינים למעלה, ואשרי אנוש יעשה זאת גם בדורות אחרונים האלה על חילול שמו הגדול המחולל בקרב הגוים ועל הסתר סוכת דוד עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ ויצא כנגה צדקה וישועתה כלפיד יבער וכאשר רמזנו למעלה מאמר הזוהר בפסוק וחטאתי נגדי תמיד.

סוד כוונת התענית בערב ר"ח

יז. ואשר בא בתעלומות חכמה ויונק מסוד תנחומיה אם הוא מתענה מפני חסרון הלבנה כפי דעת הראשונים, יכין לו לכוין כי כל תקון נוקבא דז"א הוא משלשה עדרי צאן הרובצים עליה, והנה היסוד איננו מגיע אפס עד חצי המלכות וכולו מלא חסדים דיסוד אב הרחמים כנודע אשר הוא מגיע עד עטרת תפארת וג' עדרי צאן המה בסוד ל' כל אחד כלול מעשר, ואם כן עד ט"ו דהיינו החצי היא מאירה מכח החסדים ומשם ואילך הולך אורה ומחסר כי קליפת נגה עולה ליהנות מן הקדושה וכל מה שעולה אורה מסתלק עד שבערב ראש חדש אין לה אור, ולכן צריך להתענות במשמרת החדש לבקש עליה רחמים ובראש חדש בדרך נס חוזרת ומתקדשת ומתחדשת בשלימות, וזהו סוד ההל"ל שעולה יו"ד ה"י יו"ד ה"ה בסוד ב' מוחים מצד החסדים כמו שנבאר במקומו.

תענית ער"ח יש להקדים קודם יום המולד ומנהג מהר"י סרוק בזה

יח. ולפי טעם זה עתה תראה כמה שגו בחוזה העם המתענים תענית זה ביום שנפל להיות המולד בו דהואיל וכל טעם התענית הוא על מיעוט הירח כיון שכבר היה המולד כבר אין לה מיעוט כלל.

יט. ומורי ז"ל העיד בשם מהר"י סרוק ז"ל שהיה מתענה ביום המולד עצמו עד עת בא המולד ואז היה אוכל אפילו חל להיות המולד בחצי היום, ובתפלת שחרית ערב ראש חדש לא היה אומר תחנונים אם חל להיות המולד קודם זמן תפלה, וכן לענין התספורת ותגלחת הצפרניים וטעמו ונמוקו עמו כאמור.

מתענין אף בחדש ניסן משמרת ער"ח אייר

כ. ומכאן תשכיל טעות העם המתענים משמרת חדש אייר בחדש אדר מפני שאין מתענים בחדש ניסן ושגו בחוזה בשתים, אחד שהרי כתבו הפוסקים דהתלמידים שנוהגים להתענות שני וחמישי כל השנה מפני חילול ה' וכו' שגם בחדש ניסן מתענים דאין לבטל אותם התעניות מפני מה שהקריבו הנשיאים ועשו יום טוב, וכל שכן וקל וחומר שיתענו אחר הפסח תענית ערב ראש חודש שקבלו על עצמם לחיוב בכל השנה, ועוד כי הואיל ומטעם חסרון הלבנה נגעו בה איך יתענו על חסרונה העתידה והוא מנהג בורות.

ר"ח שחל בשבת או בראשון יתענה ביום ו'

כא. וכשחל ראש חדש באחד בשבת לפי טעם זה לא אמרינן הואיל ונדחה ידחה ליום ה' אלא כל כמה דמקרב טפי לערב ראש חדש עדיף טפי ויתענו בערב שבת, וכל שכן כשחל להיות ראש חדש בשבת שיתענו בערב שבת שהרי ערב שבת זמנה היא וזה פשוט.

ער"ח הוא כיום כפור קטן ומתענין בו לפשפוש המעשים

כב. ואולם עוד טעם אחר יש במציאות התענית הזה בערב ראש חדש והוא עיקר לזמן דרא בתראה, והוא כי ערב ראש חדש הוא יום כפור קטן על כי הוא יום כולל כל החדש וזמן כפרה לכל היא כאשר נאמר בנוסח מוסף ר"ח ראשי חדשים לעמך נתת זמן כפרה לכל היא וכו'.

וראוי להבין ולהתענות בעצם היום הזה לפשפש כל איש במעשיו אשר פעל ועשה בימי החדש וי"סר אותו בחר"ט בוידוי וחרטה גמורה, ולא יתכן להכניע לבב הערל לשוב אל צור עשהו אם לא בתענית כי אם הוא אוכל ושותה ועוסק בעסקיו יגבה לבו ולא יאבה לחפש דרכיו ולחקור מעלליו אשר לא טובים כי הוא צדיק וישר בעיניו ומראה מ"ט פנים טהור על השרץ שבידו, אכן כיון שמענה את נפשו ויחלש חושים תש כחה של קליפה פרוכת המסך מבדיל בינו לבין אלהיו והחי יתן אל לבו.

מנהג יראים להתענות בער"ח ולהתבודד בו

כג. ולפיכך המשכילים יבינו ומידי ערב ראש חדש בחדשו ישובו אל ה' בכל לבבם וישליכו מידם השרץ אשר שרצו המים הזדונים למיניהם ויבקשו העזר האלהי שיברא להם לב חדש ורוח חדשה.

ומדרכי האנשים הניגשים להיות כל איש מתבודד עצמו בחדר מיוחד ביום צום התענית הזה להיות פנוי באותו יום מכל מלאכה ומכל עסק גופני כדי שיהיה לבו פנוי באותו יום מכל מלאכה לעיין במעשיו, ויהיה יום זה אצלו כיום השבת על דרך שנאמר הן ביום צומכם תמצאו חפץ, שמע מינה שביום הצום אסור למצוא חפץ כמו בשבת שנאמר בו ממצוא חפצך ודבר דבר.

ובכן אז יתבונן במהות עצמו דהיינו מהות החומר והצורה ובמהות מקום מוצאם אשר הנשמה אצולה מאת אבינו שבשמים ובעולם הזה הוא כגר ולפיכך מוטל עליה לסבול תנאי הגירות כמאמר דוד המלך ע"ה כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי, כלומר הנשמה האצולה מעמך היא כגר בעולם הזה אבל הגוף הבא לי מאבותי הוא תושב ככל אבותי בארץ מאפליה אשר הזכירה הזאת מועלת אל כל איש ישראל להביאו ברסן יראת בוראו כמאמר עקביא ע"ה. [2]

עיקר התענית לוידוי וחרטה, ותוכחה למענגים עצמן ביום זה

כד. ואז יתחרט בלבו על המעשים רעים אשר כבר עשה בימי החדש ויוסיף יגון בלבבו כשימצא עונו לשנוא, ופלגי מים ירדו עיניו ובמסתרים תבכה נפשו על כי הגדיל אויב פנימי ויפתהו בחלק שפתיו להמרידו במלך עליון גדול ונורא קדוש הוא, ואז יתודה בסתר בלב שלם לא כדרך הוידויין שאומרים בבית הכנסת ומכה בלבו לומר אשמנו כאילו ידיו נשואות השמימה אכן לבו בין תנור וכירים להרהר בהבליו כמו שהארכנו בחלק השני בפרקי הסליחות.

ואחרי הוידוי יקבל עליו באמת שלא לשוב עוד לכסלה מדעתו ולעשות תשובה ראויה לכל עון פרטי, ואף על פי שמן התורה בביטול בעלמא סגי והוא שיתחרט על הראשונים ויקבל עליו שלא ישוב עוד לילך בדרך נחש עקלתון ויהיה נכח ה' דרכו, מכל מקום הצריכו חכמים עוד לעשות לרוח משקל דהיינו לשקול עצמו צער לעומת מה שנהנה מן החטא ויתר הפרטים המבוארים בחלק השני.

כה. ובדרך זה הצום הוא נדרש ואינו נדרש לעצמו כי אם אל התועלת היוצא ממנו, וזאת לפנים בישראל כי בזמן שהיו גוזרין איזו תענית היה היום אצלם כיום השבת שאסור בכל מלאכה כי אם בחפצי שמים וביראת ה' כל היום, ומזה הטעם היו צמים ומתענים שלא

יטרידם שום עסק גופניי כמו אכילה ושתיה וזולתם עד אשר יהיו כמלאך ה' צבאות, זהו הצום הנכבד ויום רצון לה' ועל צום כזה בודאי צוה ה'.

לא כן רבים מעמי הארץ הצמים ומתענים והם הולכים כל היום ההוא אחר חפציהם, ולא די שלא יהרהר ויפשפש בעצם היום ההוא במעשיו אלא אף גם יוסיף חבילות עבירות ביום ההוא במשאו ומתנו והוא הולך ומטייל ברחובות ובשוקים כדי שישכח רישו ועמלו לא יזכור.

כו. הכזה יהיה צום יבחרהו אלוה ממעל, הא למה זה דומה למשל אשר משלו ראשונים לעבודת התפלה כשהיא בלא כוונה שהוא דומה לעבד שבא אדוניו לביתו וצוה אשתו ובני ביתו לכבדו ולעשות כל צרכיו והוא הולך ומטייל בראש כל חוצות ונמנע מעבוד אותו בעצמו ומלהשתדל בכבודו ולעשות מה שהיה ראוי לו אשר היטב חרה לרבו עליו ולא קבל כבודו ועבודתו והשיב הכל בפניו.

כזה המתפלל בלא כוונה הוא המכבד לרבון העולמים על ידי אנשי ביתו והם כלי המעשה, הפה מדבר והרגלים עומדים והראש ישתחוה ולבו בל עמו כי השכל אשר משכנו בלב אין לו חלק בעבודה ההיא כי אין האיש בביתו הלך בדרך מרחוק כי מחשבתו משוטטת ברחובות ומהרהר בדברי הבאי והוא עומד בבית הכנסת, ועל זה נאמר בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה.

כן הדבר הזה בענין צום התענית שגם הוא אינו נדרש לעצמו כי אם לקרב לבם אל ה' לשוב אליו ולפשפש במעלליהם, אכן כשהם מובאים בית ה' בלא כוונה אמיתית אין חפץ לה' בם, וכל שכן ברשעים המתכוונים לכוונות חצוניות וזרות המפגלים קרבן תעניתם בלי ספק פיגול הוא לא ירצה והוא הזבח הנזבח לשעירים ועל דבר עולה וזבח כזה בודאי לא צוה אלהים, ובחלק שני נאריך עוד בזה בעזר משדי.

דברי הרמב"ם כיצד ינהג בעת התענית

כז. וכתב הרמב"ם פ"א מהלכות תענית ז"ל, כל השרוי בתענית בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם הרי זה לא ינהוג עדונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כמו שכתוב מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו ע"כ, וכתב עוד מה שאנו מתענים על החרבן שכבר עבר לא על העבר כי אם ליתן אל לבנו כי גם מעשינו עתה כמעשיהם אז ונצומה בל ישוב לבא עלינו כאשר אז בא עליהם ע"כ.

טוב להתענות בער"ח להצטער על החורבן

כח. ומטעם זה טוב ונכון להיות כל איש צורר בביתו במשמרת החדש על החרבן ולהבין ולהתענות ליתן אל לבנו כי גם מעשינו עתה כמעשיהם ולהתחנן לבל ישוב לבא עלינו כאשר בא עליהם כדרך שכתב הרמב"ם ז"ל, ומה גם כי יתן אל לבו כל איש ישראל בעון פשעו וחטאתו אשר דין גרמא דעצי"ראה ישועתינו ופדות נפשינו כי כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו, וצר לאם כי תבכה ותתייפח לעדה סוערה ונגועה בידי אדונים זרים זה כמה שנים רבים ורעים ובשלנו הצער הגדול הזה כי בן כסיל תוגת אמו ולא מצאה היונה מנוח כל עוד אשר אין בניה סביב לה כאשר בתחלה מרחפת על הבנים.

עיקר אריכות הגלות בעוונותינו הרבים

כט. ומדוע לא נקרע לבבנו בזוכרינו מאמרם ז"ל בזוהר, [3] אמר ר' חייא לית שולטנו לאומין עלייהו דישראל אלא יומא חד לחוד הדא הוא דכתיב נתנני שוממה כל היום דוה חד לחוד ולא יתיר, אמר ר' יוסי אי יתיר ישתעבדון לא על פום גזרת מלכא הוא אלא על דלא בעיין למיהדר לקבליה, אוי לנו אהא עלינו כי פשעינו איתנו ובם אנחנו נמקים באורך הגלות החיל הזה צלח חושך ויחשיך בעוונותינו הרבים.

כשישראל מחלישין כח השכינה גוברין האומות על ישראל

ל. ובזוהר פרשת אחרי מות [4] ז"ל, ר' שמעון פתח כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך להצילך כי ה' דא שכינתא דאשתכחת בהו בישראל לאגנא עלייהו תדירא מכל סטרין ומכל שאר עמין דלא ישיצו להו לישראל דתניא לא יכלין רשעיהון דישראל לאבאשא להו עד דישראל מחלישין חילא דשכינתא מקמי רברבי ממנן דשאר עמין כדין יכלין להון רשעיהון דישראל ושלטין עלייהו וגזרין עלייהו כמה גזירין בישין וכד אינון תייבין לקבלה היא מתברת חילא ותוקפא דכל אינון ממנן רברבין ותברת חילא ותוקפא דרשעיהון דישראל ואתפרעא להו מכלא ועל דא והיה מחניך קדוש וכו'.

ביאור דברי הזוהר בג' דברים המעכבין לישראל בגלות

תאנא על ג' מילין מתעכבי ישראל בגלותא על דעבדין קלנא בשכינתא ומהדרי אנפייהו מן שכינתא ועל דמסאבי גרמייהו קמי שכינתא ע"כ, וביאר החסיד בשער היראה אומרו מעכבי ישראל בגלותא מפני שלא נגזרה גלות אלא אלף שנה ואי יתיר הוא מפני שלשה דברים.

לא. האחד על דעבדין קלנא בשכינה, דהיינו על שהם מחללים את השם כמ"ש באומרם עם ה' אלה ומארצו יצאו, וכשישראל עושים דבר שיש בו חילול השם אין לך קלון

גדול מזה לשכינה, והוא משל לאב שיש לו בן והבן עושה לבריות דברים שאינן כראוי שאומרים הבריות ארור שזה ילד ארור שזה גדל, והרי זה דבר כולל בכל עדת ישראל ובפרט לכל אחד מאישי ישראל העובר על מה שציוהו הוא יתברך גורם למעלה קלון לשכינה חס ושלום באומרם ראו האם מה בנים גידלה, ראויה היא להיות מגורשת חס ושלום הואיל ולא יסרה את בנה, וגם לפי מה שאמרו בתקונים [5] דחילו דילה בפקודין דלא תעשה אוקירו דילה בפקודין דעשה, לפי זה קלנא דשכינתא הוא שאינם נוהגים בה הכבוד הראוי לה במצוות עשה ועוברים על לא תעשה, ומסוג זה המקלים על עצמם לדבר בבית הכנסת שאמר הרשב"י עליו דאנהיג קלנא לתקונא עילאה דלעילא. [6]

לב. והשני דמהדרי אנפייהו משכינה, הנה אלה רשעים ההופכים פניהם מן השכינה ואומרים בפיהם שאין רוצים להיות להם חלק באלהי ישראל, וגם מסוג זה הפוסק מדברי תורה על דברים בטלים שהעוסק בתורה פניו כנגד השכינה כמו שנאמר שפכי כמים לבך נוכח פני ה' והוא פוסק נמצא הופך פניו מן השכינה, וכיוצא בזה המתפלל ובאמצע תפלתו מחזיר פניו להסתכל אנה ואנה בצורכי עצמו ודאי נוגע בכבוד שכינה.

לג. ושלישי על דמסאבי גרמייהו קמי שכינה, המה הבלתי נזהרים מכל דבר שנזכר בתורה טומאה בפירוש כטומאת המאכלים שנאמר אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בם, טומאה בג"ע אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים, וטומאת הנידה וטומאה בנגעים ופירשו ז"ל [7] שנגעים באים על לשון הרע, ופירשו בזוהר [8] ר' חייא אמר כל מאן דאפיק לישנא בישא אסתאבן ליה כל שייפוי, גם הטומאה של ע"ז שנאמר בה שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו.

עוונות הפוגמים ביותר בשכינה

לד. והנוגע לזה הוא מה שפירש הרשב"י כי הכועס מטמא עצמו מבית ומחוץ כע"ז עצמה, ועל הכועס נאמר אלהי מסכה לא תעשה לך שעושה עצמו ע"ז, וכן המתגאה כיוצא בו כמו שאמרו ז"ל [9] כל גבהי לבב קרויין תועבה שנאמר תועבת ה' כל גבה לב וע"ז קרויה תועבה כשם שע"ז מטמא את הארץ כן גבהי הלבב, ועון טומאת הוצאת זרע לבטלה שעון זה פוגם בשכינה, ולזה אמר מסאבי גרמייהו קמי שכינה ופירש הרשב"י [10] שאין לך עון שיטמא בו האדם יותר מהמוציא שכבת זרע לבטלה.

לה. ובשלשה דברים הזכיר מלת שכינה בכל אחד ואחד מפני כי היא נקראת שכינה מפני ששוכנת בתחתונים, והעובר על אחד מהדברים הרי שכינה כנגדו ואין לו בושת פנים וגורם אריכות הגלות כי לא גלו ישראל עד שאמרו אין לנו חלק בדוד וכו' איש לאהליך ישראל אל תקרי לאהליך אלא לאלהיך שכפרו באלהי ישראל, והחוטא בדברים

האמורים דומה לכופר בהשגחה ולא נתייסר בגלות ממה שהיה הוא סיבת הגלות ולא נחלה על שבר יוסף.

לו. ומתבאר עוד מהמאמר הזה שכשישראל חוטאים מחלישים כ"ביכול כח השכינה לפני השבעים שרים, והוא תרעומת השכינה שמוני נוטרה את הכרמים וכתיב התרפית ביום צרה צר כחכה צר כח כ"ה כמו שאמרו בזוהר ויצא. [11]

מאמרי הזוהר בגודל הפגם המגיע לשכינה ע"י עוונותינו

לז. וברעיא מהימנא פרשת צו [12] אמרו ז"ל, פקודין דלא תעשה אינון תפישו דילה כצפורים הנאחזים בפח וכל תפשין דילה דמעכבים לה לפרחא אינון אתקריאו סרכות דמעכבי לכנפי ריאה לנשבא הכי אשם דישראל אחיד בגדפוי דשכינתא דאינון חיון דכורסייא דלא תהא עולה בהון בזכוון דישראל לגבי קודשא בריך הוא ומעכבים ומכבידין לה על גדפהא חטאת דילהון ואשם אימא דערב רב סרכא אחידא בכורסייא דתמן מטרוניתא ולא מנחת לה לסלקא מגלותא וזכוון אחידן בה לסלקא אשתארת באוירא וכו' ואיהי צווחת ואמרת נתנני ה' בידי לא אוכל קום ובגין דא תקינו צלותין באתר דקרבנין לאעברא חטאות ואשמות מינה ע"כ.

הפוגם בנשמתו פוגם בשכינה ע"י שמגביר שלטון השפחה

לח. וכפי הפגם שיפגום האדם בנשמתו כן יפגום בשכינה עד שתרד חס ושלום במדריגה התחתונה ותגל מרגלותיו וכמו שאמרו ברעיא מהימנא דמשפטים [13] ז"ל, דמסטרא דרשע וטוב לו שכינה ותגל מרגלותיו ותשכב האי איהו ושפחה כי תירש גבירתה וכו' אבל בגין דאתמר ומלכותו בכל משלה מאן דפגים אתר דילה אתחשיב ליה כאילו עביד במטרוניתא קלנא דקלנא דמטרוניתא איהו מאן דמזלזל אתרהא וקלנא דמטרוניתא דמלכא איהו כל שכן מאן דאעבר לה מאתרהא ושוי שפחה באתרהא דבכל אתר דאיהו פגים מטרוניתא לא שריא תמן אלא שפחה דאיהי פגימה שריא באתר פגים ופגימו דחובוי דבר נש פגים בכל אברין דיליה עד דלא אשכחת מטרוניתא אתר לשריא ביה ולית תקונא עד דיחזיר לה על כל איברין דיליה ע"כ.

על ידי החטא מסלק הנשמה ממנו

לט. והוא דומה בדומה לפגם הנשמה שאמרו בתקונין [14] שכפי החטא אשר יחטא כן תרד הנשמה עד שישפילנה לרגליו זה לשונו, תא חזי אית בני נשא דממללן בנענועא דעיינין ואחרנין בנענועא דידין וכו' דא איהו בכל אתר דנשמתין תמן עביד נענועא יתיר בההוא אתר אמר ליה ר' אלעזר אבא וכי נשמתא לא איהי באתר ידיעא בלבא ואתפשטותא בכל אברין דליבא אמר ליה ברי והא כתיב ותגל מרגלותיו ותשכב כפום

עובדוי דבר נש הכי נפיק לה מאתרהא ונחית לה לבר מאתרהא כגוונא דשכינה דאתמר בה ובפשעיכם שולחה אמכם ותיובתא שלימתא מאן דאתיב לה לאתרהא כמה דהות בקדמיתא דבזמנא דנשמתא איהי בלבא אתקריאת מטרוניתא כד נפקת מלבא לא אתקריאת מטרוניתא כפום חובוי דבר נש הכי נחית לה מדרגא לדרגא ומאבר לאבר עד דנחית לה לרגלוי וכפום זכוון דיליה הכי סליקת עד דסליקת לאתרה ע"כ.

פעולת הנשמה מעוררת בשכינה למעלה

מ. הנה כי כפי פגם הנשמה כן יהיה הפגם בשכינה ותלכן שתיהן, כי מצד שורש הנשמה המושרש בשכינה כמו שאמרו דבה גליפין נשמתין, דכפי מה שתפעל הנשמה הענף למטה כן תעורר בשרשה למעלה בשכינה וכן בכל המקומות כי הנשמה בכל מקום שתעבור תשאר צורתה מציירת, עד אשר מטעם זה יש כח ביד כל אדם אשר בעפר יסודו לעורר מיין נוקבין בתוך השכינה כמו שפירש בזוהר בפסוק אליך ה' נפשי אשא וזה על ידי שורש הנשמה המצוייר בה, ואם תהיה נפשו פגומה בלי ספק שלא תכלל בייחוד ולא תעורר דבר כי מאחר שהענף פגום גם השורש פגום כמו שביארנו בכמה מקומות, ומהשרשים שבתוכה ממציאות כל העולמות התחתונים בהיות השרשים שבתוכה מאירים על ידי המצוות שישראל מתקנים למטה יש רחמים וישועה לישראל בגלות.

מא. וכשישראל אינן מתקנים מעשיהם הוא להפך חס ושלום ואז היא צווחת לאמר אל תראוני שאני שחרחורת כמו שאמרו בתקונים [15] ז"ל, כגוונא דא שכינתא כמה לבושין אית לה דמנהון ברא קודשא בריך הוא כרסוון ומלאכים וחיון ושרפים ושמייא וארעא וכל מה דברא בהון וכל ברייז דברא מאילין לבושין דילה רשים לון כולהו וגליף לון בלבושהא בגין לאסתכלא מינה לכל ברייז לרחמא עלייהו ורזא דמלה וראיתיה לזכור ברית עולם וראיתיה באילין לבושין דאינון נהירין בכל ברייז דישראל נהרי לון בעובדין טבין ובגינייהו קודשא בריך הוא רחים עלייהו ואי עבדין עובדין בישין איהי אתלבשא לבושין אחרנין אוכמין דבהון רשימין כל אינון מארי דינין דאתקריאו לילית למידן בהו בעלמא ולההוא זמנא איהי אמרת אל תראוני שאני שחרחורת ע"כ.

וזה הוא מה שאמרו בזוהר בראשית [16] ז"ל, כל מאן דחב לגבי שכינתא כאילו אפשיט שכינתא מלבושהא והאי איהו עונשא דאדם וכל דמקיים פקודי דאורייתא הוא אלביש לשכינתא בלבושהא ע"כ, והוא מבואר מאליו למשכילים בחכמה.

העובר עבירה גורם לס"מ שיטול חלקו

מב. ובספר התיקונים [17] ביארו עוד בסוד פגם השכינה ז"ל, דבר אחר ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי מפקודין דעשה ולא כאשר שנאתי מפקודין דלא תעשה פקודין דלא תעשה

תליין בדחילו דיראה ואינון לרחקא השטן מינייהו דלא יתקריב לגבי כורסייא דאיהו לבא לתבעא דינין על איברין קדישין דאינון ישראל ולבא שכינתא בינייהו, והכוונה שמצוות לא תעשה הם כולם גדרים שלא יכנס ס"מ בתוך הקדושה לעורר דינים.

ונתבאר עוד שם [18] ופקודין דעשה אינון מאכלין דקודשא בריך הוא ופקודין דלא תעשה פרנסה דס"מ למאן דעבר עלייהו ואילין הוה קריב עשו ליצחק ואמר ליה יקום אבי ויאכל מציד בנו וס"מ בגינייהו הוה קריב לאטעמא לקודשא בריך הוא מחובין דבנייהו דאינון מאכלין מרירן דבגינייהו אתמר ואת עשו שנאתי ע"כ.

הרי מבואר כי המצוות עשה הם מאכלין דקודשא בריך הוא מפני כי כל מצוה עושה ייחוד וגורם למשוך שפע רוחני וקדוש מצד החסד, ומי שעובר על לא תעשה פורץ גדר וגורם לס"מ שיכנס למעלה לעורר מדת הדין מצד הגבורה שיושפע לו חלקו וכיון שיושפע הדין על ידי השכינה היא טועמת ממנו, וזהו שאמר לאטעמא לקודשא בריך הוא מחובין דבנייהו דאינון מאכלין מרירן וכו'.

על ידי החטא פוגם בסוד היחוד של הקב"ה ושכינתו

מג. ועוד אמרו בזוהר פרשת אחרי מות [19] ז"ל, רבי יהודה אומר בשעתא דאסגיאו זכאי בעלמא כנסת ישראל סלקא ריחין טבין ומתברכא ממלכא קדישא ואנפהא נהירין ובזמנא דאסגיאו חייבין בעלמא כב"יכול כנסת ישראל לא סלקא ריחין טבין ואטעמת מסטרא אחרא מרירא כדין כתיב השליך משמים ארץ ואנפהא חשוכאן, רבי יוסי אמר בשעתא דאסגיאו זכאין בעלמא כתיב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני ובזמנא דאסגיאו חייבין בעלמא כתיב השיב אחור ימינו, רבי חזקיה אמר מהכא ונרגן מפריד אלוף כלומר פריש מלכא מן מטרוניתא הדא הוא דכתיב ערות אביך וערות אמך לא תגלה ע"כ.

הרי נתבאר כמה גודל הפגם בבחינות שונות אם מה שנוגע לשכינה טעימת המרירות והיות פניה חשוכים מפני כי בן כסיל תוגת אמו כמו שאמרו עוד שם, בגין דמלכא לא אלקי לבר נש לעלמין אלא שביק כולה בידא דמטרוניתא לאנהגא היכלא ולאלקאה ברא ולדברא ליה באורח קשוט לקבליה דמלכא, ובהיות הבן מתנהג כשורה נקרא בן חכם ישמח אב אב סתם עד למעלה, ואמר וכד האי בר נש לא אתדבר לרעותיה דמלכא כדין הוא עריתא דכלא עריתא דכל סטרין דהא מלכא פריש ממטרוניתא ומטרוניתא אתרחקא מהיכליה ע"כ, וזה סוד נרגן מפריד אלוף.

מד. וכן אמרו בזוהר פרשת ויקרא, [20] איש תהפוכות ישלח מדון מהו ישלח ישלח לאינון נטיען מדון דינקין מסטרא דדינא ונרגן מפריד אלוף כמה דאתמר חייבין עבדין פגימו

לעילא מפריד דיחודא לא אשתכח מפריד למטרוניתא ממלכא ולמלכא ממטרוניתא ובגין כך לא אקרי אחד דאחד לא אקרי אלא כד אינון בזווגא חד ווי לאינון חייבין דעבדין פירוד לעילא זכאין אינון צדיקייא דאינון מקיימין קיומא דלעילא.

הפוגם בשכינה פוגם בכל העולמות וטעמו

מה. עוד בענין הפגם המגיע לשכינה הוא מה שאמרו בזוהר פרשת צו [21] בפסוק אש תמיד תוקד על המזבח בענין עבירה אינה מכבה תורה אבל עבירה מכבה מצוה אמר, ומאן דעבר עבירה דמכבה מצוה דאיהי נר הכי מכבה נר דיליה דאתמר ביה נר ה' נשמת אדם מגופיה הוא כבוי דאשתאר גופא בחשוכא והכי מאן דסליק שכינתא מאתרהא גורם כבוי לכל העולם וחשוכא להההוא אתר וחשוכא איהי עבירה ושפחה כי תירש גבירתה ע"כ.

והטעם כמו שביארנו למעלה שהשכינה היא כלולה מכל הספירות העליונות מכל ההויות ומכל השמות ומהכסא והמלאכים וכו' הכל מצוייר בה, ובהטיב האדם מעשיו עמה הוא גומל חסדים עם כל העולמות הכלולות בה כי כולם מאירים וענפי הספירות הנטועות בה מעוררים שרשיהם העליונים באופן שיעוררו להמשיך הרחמים והשפע עד מלמעלה מעלה ולכן אין ערך לשכרו, וכשחס ושלום פוגם הפגם מגיע בכל המציאות שבה כי כולם נהפכים לדין וגורם כבוי האור בכל העולמות ולכן אין ערך לעונשו כמו שהאריך הרחיב בכל פרטי הדברים האלה החסיד בשער היראה ע"כ.

התעוררות על גודל פגם העוונות

מו. ועתה אחי קורא נעים ה' עמך גבור החיל איך לא תקרע את לבבך לי"ב קרעים בשית על לבבך עד היכן הגיע פגם עונותיך עד להשחית חס ושלום עליונים למעלה, הקץ אחי משינה זאת וגול מעל לבך המסך אשר נסך עליך הקליפה עד שהבדיל בין אורך ובין אור שכלך כעכביש אשר יארג על אור הבית וכאשר יתמיד יעבה ויסתר עד שימנע הגעת אור השמש אל הבית, מהר אחי להסיר פרוכת המסך מבדיל מעל לבך והיו לטוטפות בין עיניך הדברים האלה וצרת הבת היקרה כבודה בת מלך על כל חטא אשר תחטא, ערות אמך לא תגלה אמך היא לא תקח האם על הבנים כי כאשר שכלה נשים חרב עוניך כן תשכל מנשים אמך, ושכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי.

הטוב לך כי תעשוק ותבוז ליקהת אם צו"ר ילדך תשי ותשכח אל מחו"ללך יחולל אילות ויחשוף יערות, תחיל תזעק בחבליה צרה כמבכירה בעת לידתה במרר תבכה בתמהון לבב וכהות רוח אפיה תיליל ביגונה אויה כי בני יצאוני ואינם נמקו בעונם, הלא דרך

הבן אשר בצאתו מרחם אמו להיות אהבתה קשורה בלבו מנפש ועד בשר יגיע ועור בעד עור יתן בעד נפשה ויאכל חצי בשרו, ואיה איפה אהבתכם אותי ובפשעיכם צר כח אמכם התרפית ביום צרה צר כחכ"ה, אוי כי נשואת ראש תגל מרגלותיו ותשכב.

מז. כי על אלה האיש אשר נגע אלהים בלבו עול מוראת מלכות שמים יעלה על ראשו לשוב מאשר חטא על הנפש ויסר אותו בחרט, וכאשר יבא אליו הצורר המן הרע הזה להסיתו ולבלעו חנם ישים נא לעומתו אהבתו וחמלתו עם אמו אשר המציאתו בעולם כי היא היתה אם כל חי, ויאמר לנפשו איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את אמי אשר היא נפרדת מדודה נרגן מפריד אלוף בעון פשעי וחטאתי ושפחה כי תירש גבירתה חס ושלום, אוי לבן שכך תעלה לו שפחה שתיעשה צרה לאמו ויראו ראשי הבדי"ם ותשלך אמת ארצה ולאומים יהגו ריק על ה' ועל משיחו ראש אומות בית אב במ"דין הוא, ובכן בשיתו לטוטפות בין עיניו כדברים האלה יחדל מעשות הפשע מאהבת ה' ויראתו ולא ישוב עוד לכסלה.

ראוי לצום בערב ר"ח על מרידה במלכות שמים

מח. ומידי ערב ראש חדש בערב ר"ח יצום ויתענה ויכוין על אשר מרד במלכות שמים בעון פשעו וחטאתו, ויבכה ויתאונן ברוב אונים על זאת בדמע לב ובתמהון לבב לבל יפקדו עונותיו ויגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו כמו שאמרו בזוהר יתרו ז"ל, תנינן כל פקודי אורייתא מתאחדן בגופא דמלכא ומאן דפשע בפקודי אורייתא כמאן דפשע בגופא דמלכא כמה דאת אמר ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים ב"י בי ממש ווי לחייביא דעברין על פתגמי אורייתא ולא ידעין מאי קעבדין דאמר ר' שמעון ההוא אתר דאיהו חב לגביה ההוא אתר ממש גלי חוביה.

ואמר ר' שמעון קודשא בריך הוא ממש גלי חוביה, בקודשא בריך הוא חב קודשא בריך הוא גלי חוביה דכתיב יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו דא קודשא בריך הוא, תניא קודשא בריך הוא גלי חוביה דבר נש ובשעתא דאיהו גלי חוביה ארץ עביד דינא בבר נש דכתיב וארץ מתקוממה לו למעבד דינא ביה ע"כ, כי אף על פי שהמלך פניו צהובות שומר הדין בקרבו, והיינו יגלו שמים עונו כי יגלו הוא לעתיד מה שהיה נעלם וארץ מתקוממה לו כי היא הנוקמת נקם ברית והם שתי קימות, האחת מה שפגם בה, והשנית כנגד מה שפגם בו כענין ונרגן מפריד אלוף כי האם בתחלה שותקת אף על פי שפגם מפני כי בן כסיל תוגת אמו עד אשר יבא האב ויגלה הפגם באבר שבו פגם ואז היא מתקוממה לו ליסר אותו.

מט. וכיוצא בזה פירש בזוהר פרשת ויקרא [22] על פסוק זה ז"ל, ר' יהודה פתח או הודע אליו חטאתו אשר חטא הודע אליו מסטרא דמאן או ידע אליו חטאתו מיבעי ליה מהו הודע אלא קודשא בריך הוא פקיד לכנסת ישראל לאודעא ליה לבר נש ההוא חובא דאיהו חב ובמה הודע אליו בדינהא כדאיתא יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו, וכוונתו שמדת א"ו שעולה ז' היא המודיעה לאדם חטאו, ועל זה פירשו פסוק ירא את ה' בני ומל"ך שהשכינה נקראת נון כפופה ואמרו בזוהר [23] הטעם אמאי אקרי הכי אלא כמה דאתמר ולא תונו איש את עמיתו דהשתא היא באנפהא נהירין ועבדת אונאה לבני נשא לבתר מחית כחויא ושדי וקטיל ואמרה לא פעלתי און.

אכן כאשר האם יושבת על הבנים עלמין כולהו בחדוה בשלימותא ואי חס ושלום מתעברא אימא כולהו מתעברין מדוכתייהו וכתיב לא תקח האם על הבנים, ותנינן לא יעביד בר נש חובין לתתא בגין דאתעבר אימא מעל בנים, ואמרו ברעיא מהימנא שלהי פרשת קרח [24] שכינתא מאן דגמיל חסד עמה לית ערך לאגרא דיליה ומאן דחב לגבה לית ערך לעונשא דיליה ע"כ.

להיות ניעור בליל ערב ר"ח ויומו לתקן כסא לשכינה

נ. כי על כן צריך להיות כל איש להיות צורר בביתו וחדרי משכיות לבבו על חטאתו ולחשוב מחשבות לעשות קישוטים לשכינת עוזנו במשמרו"ת נטועים כל משמר ומשמר לפי שיעורו מידי ערב ראש חדש ור"ח לילה ויום באהבה רבה צד"ק ילין בה באשר כסא המלכות פגומה בחובין דישראל דתמן נשמתין דישראל כמו שאמרו בזוהר ז"ל, ובגין דא זכאה איהו מאן דתקין לה כרסייא בצלותיה דיליה בפקודין דיליה בתר דכרסיא פגים בגינייהו ואסתלק שם הוי"ה מתמן דאיהו לא שריא באתר פגים הדא הוא דכתיב כל אשר בו מום לא יקרב ע"כ, ובתקונים דף ט"ו, זכאין אינון דמשתדלין בשכינה דאיהי על כולהו וכו' למיזל לה לגבי בעלה למהוי לה קבלה בדרועוי לקיים בה שמאלו תחת לראשי וכו'.

דברי התקונים בחומר המתרשלים בלימודם מלייחד לשכינה

נא. ובתקונים דף י' ז"ל, רעיא מהימנא קא אתי נטיל תלת אבנין וזריק לון ואתעבידו אבנא חדא ואמר למארי מתיבתא קבילו האי אבנא לגבייכו דהא שכינתא בצערא ולית בכו מאן דיתער לגבה לרצאה לגבי בעלה ולא עוד אלא כמה מארי מדרשות דאינון חברים לגבייכו צווחין בכל יומי ולילי באורייתא דבעל פה בכמה קושיין וצווחי בה ככלבים דאמרין הב הב כגוונא דגיהנם דצווח הב הב וכו' הב לן עותרא בעלמא דין הב לן עותרא בעלמא דאתי כמה דאוקמוה למוד תורה הרבה ויתנו לך שכר הרבה ולית

מאן דישתדל באורייתא לסלקא שכינתא ולחברא לה עם בעלה דאינון אטימין עיינין סתימין ליבא.

ובגין דא קלא נפק בכל ליליא כד נחת קודשא בריך הוא בגן עדן דסלקין נשמתין קמיה וההוא קלא אמר מה אקרא זיל ואימא לון דישתדלון באורייתא לייחדא שכינתא עם קודשא בריך הוא כגוונא דאמר דוד אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' ואיהו הוה משתדל באורייתא לחברא אימא דאתמר בה ואל תטוש תורת אמך עם בעלה וכו' ולית מאן דיתער לה באילין מדות לגבי בעלה הדא הוא דכתיב אין מנהל לה ואין מחזיק בידה ובגין דא קלא אמר מה אקרא כל הבשר חציר דלא משתדלין אלא לדבחא בשרא ואילין אינון עמי הארץ ואילין דמשתדלי בגמילות חסד ובאורייתא לא משתדלין אלא לגרמייהו ובגינייהו אתמר וכל חסדו כציץ השדה וכו' ע"כ.

נב. הרי מבואר גודל החיוב על התלמידי חכמים לומדי תורת אלהינו שיהיה כוונתם לייחד השכינה אשר בעון פשעם גרמו הפירוד ולא יהיה כוונתם לתועלת עצמם להשיג החכמה או לשכר העולם הבא שעל זה מתרעמת השכינה לאמר וכל חסדו כציץ השדה, והשכינה אומרת סמכוני באשישות שמבקשת מישראל בניה שיסמכוה, שסמיכתה ודאי תלוי בידינו דהיינו על ידי היחודים בתפלתנו ותורתינו שהוא סעד וסמך לה להאיר אל עבר פניה ההארות העליונות כי היא אינה מתייחדת בסוד אהבת הזווג אלא על ידי נשמותיהם של צדיקים.

עוד מאמרי הזוהר במעלת העושים מעשיהם לכבוד השכינה

נג. וכמו שאמרו בזוהר ויחי [25] ז"ל, פתח ר' אלעזר ואמר שימני כחותם על לבך האי קרא אתערנא ביה אבל ליליא חד הוה קאמינא קמי דאבא ושמענא מיליה מיניה דלית שלימותא וריעותא וכסופא דכנסת ישראל בקודשא בריך הוא אלא בנשמתהון דצדיקייא דאינון מתערי נביעו דמיא לקבלי עילאי ובההוא שלימו דרעותא בדביקו חדא למעבד פירין ע"כ.

נד. הנה כי כן כיון שהדבר תלוי בהם ראוי שיזדרזו ליקשר באהבתה כדי לעורר האהבה העליונה ובכן הם נקשרים בשכינה וצדיקים ירשו אר"ץ וכמו שאמרו בזוהר פרשת ויקהל, [26] תא חזי בכל יומא כרוזא קארי כל בני עלמא בכו קיימא מלתא דא קחו מאיתכם תרומה לה' ואי תימא דקשיא מלה עלייכו כל נדיב לבו יביאה מהו יביאה אלא מהכא אוליפנא רזא לצלותא דב"נ וכו'.

וביארו שם שכל התפילה עם סדר הזמירות וברכות של קריאת שמע ושמונה עשרה הכל הוא תקון לשכינתא ליחדא והאריכו שם, וכל מציאות יחוד זה תלוי בכוונת הלב

כל נדיב לבו יביאה פירוש יביאנה למעלה וייחד אותה, וכן אמר בסוף המאמר ועל דא זכאה איהו מאן דשוי ליביה ורעותיה לדא ועל דא כתיב כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' לגבי מלכא לבו יביאה למלכא עילאה כמה דאתמר.

נה. ובזוהר תרומה [27] ביארו בדרך אחר ז"ל, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי האי קרא הכי אצטריך ליה למימר כל איש אשר ידבנו לבו מאי מאת כל איש אלא רזא הכא לאינון מארי מדין זכאין אינון צדיקייא דידעי לשואה רעותא דילהון לגבי מלכא עילאה קדישא וכל רעותא דילהון לאו איהו לגבי עלמא דא ובכסופא דבטלה דיליה אלא ידעי ומשתדלי לשואה רעותיהון ולאתדבקא לעילא בגין לאמשכא רעותא דמאריהון לאמשכא ליה לגבייהו נטלין ליה מאתר חד עילאה קדישא דמיניה נפקין כל רעותין קדישין.

ומאן איהו כל איש דא צדיק דאתקרי כל כמה דאת אמר ויתרון ארץ בכל היא דא איהו כל איש מאריה דביתא דריעותא תדיר לגבי מטרוניתא כבעלה דרחים לאנתתיה ותדיר ידבנו לבו איהו רחים לה ולבו דאיהי מטרוניתא דיליה ידבנו לאתדבקא ביה ואף על גב דברחימו סגיא דא בדא לא מתפרשן לעלמין מההוא כל איש מאריה דביתא מאריה דמטרוניתא תקחו את תרומתי, אורחיה דעלמא מאן דבעי לנסבא אתתיה דבר נש מיניה איהו קפיד ולא שבק לה אבל קודשא בריך הוא לאו הכי אף על גב דכל רחימו דילה לגביה ורחימו דיליה לגבה מיניה נטלין לה לאשראה בינייהו מההוא אתר עילאה דכל רחימו דאתתא ובעלה שריא תמן תקחו את תרומתי זכאה חולקהון דישראל וזכאין כולהו ע"כ.

וכוונתינו מבוארת במאמר שעם היות הוא יתברך רוצה באהבת שכינתו מכל מקום באהבתו ובחמלתו הוא גמלם ונותן לנו רשות שנמשיכנו אותה אצלנו על ידי קישוטי כלה בתורה ובמעשה התשובה וכדי שעל ידם תתייחד למעלה ובכן יכופר עונותינו אשר היינו מכת נרגן מפריד אלוף.

במה שהמשיל הזוהר גוף האדם לפתילה והשכינה לאור שבה

נו. והעיני בשר לו ישית הדברים האלה על לבבו, ותמיד כל הימים לא ימיש מגמת פניו לעבוד עבודת ה' בתורה ובמצוות לעשות נחת רוח לאשת חיל עטרת בעלה השורה על ראשו כמו שנאמר החכם עיניו בראשו וביארו בזוהר בלק [28] זה לשונו, וכי עינוי דבר נש אלא בראשו דילמא בגופיה או בדרועיה דאפיק לחכם יתיר מכל בני עלמא אלא קרא הכי הוא ודאי דתנן לא יהלך בר נש בגילוי רישא ארבע אמות מאי טעמא דשכינתא שריא על רישיה וכל חכים עינוי ומלוי בראשו אינון בההוא דשרייא על ראשו וכד עינוי

תמן לינדע דההוא נהורא דאדליק על רישיה אצטריך למשחא בגין דגופא דבר נש איהו פתילה ונהורא אדליק לעילא ושלמה מלכא צווח ואמר ושמן על ראשך אל יחסר דהא נהורא דבראשו אצטריך למשחא ואינון עובדין טבין ועל דא החכם עיניו בראשו ולא באתר אחרא ע"כ.

נז. ובתקונים [29] אמר דישראל אינון פתילה אורייתא משחא שכינתא שרגא הדא הוא דכתיב בהלו נרו עלי ראשי ע"כ, וזה שאמר ושמן על ראשך אל יחסר שיתן שמן שהיא התורה לנר שעל ראשו, ועל דרך זו פירשו המזכירים את ה' אל דמי לכם מפני שהתעוררותם תלוי בתחתונים, ופירש הרמ"ק שזה סוד מה שאמר דוד למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אודך וכבוד היא השכינה, וכדי שהיא תזמר למעלה ולא תדום צריך אני למטה גם כן שלעולם אודך.

במה שאמרו שכינה בתחתונים צורך גבוה הוא

נח. וזה פירש החסיד [30] הפסוק ואהבת לרעך דא שכינה, כמוך ירצה שתאהב לשכינה לתת לה התעוררות מעשים לעולם שלא תחסר כמו שאתה אוהב לעצמך שלא יחסר לך החיים והשפע רגע כן תאהב לתת שמן למעלה כי העליונים צריכים לתחתונים, והוא מה שאמרו ז"ל שכינה בתחתונים צורך גבוה כנודע.

להמשיך לשכינה דירת קבע על ידי עסק התורה בתמידות

נט. ועיקר הכל על ידי עסק התורה בדרך קבע לא דרך מקרה כמו שביארו ברעיא מהימנא, [31] ובגין דא כי יקרא קן צפור בארח מקרה זמנא חדא כאושפיזא ואכסנאי דאזדמן לפום שעתא בבי אושפיזא ואית דאינון במתניתא דילהון דירה לשכינתא הדא הוא דכתיב ושמרו בני ישראל את השבת לדורותם לדרתם חסר לשון דירה ואית מארי משנה דתורתם אומנותם דלא זזת שכינה מנהון כל יומייהו אבל כי יקרא קן צפור לפניך בהון שכינתא בארח מקרה זמנין שריא עליהון ואשתכחת עמהון וזמנין לא אשתכחת עמהון ורזא דמלה זמנין דאשתכחת עמהון לא תקח האם על הבנים וזמנין דלא אשתכחת שלח תשלח את האם באילין דלא קבעי לימודייהו שלח תשלח את האם אבל באילין דקבעין לימודייהו לא תקח האם על הבנים ע"כ.

ס. וכן פירשו בתקונים [32] זה לשונו, אם כן מאי כי יקרא קן צפור לפניך בזמנא דלית לה לשכינה אתר לשרייא תמן בקביעו איהי אזלת במקרה ודא איהו כל הקובע מקום לתפלתו כמה דנשמתין עבדין הכי שרייא שכינתא עמהון נשמתא דאיהי קביעא בצלותא ובאורייתא איהו אתר קבוע לשריא ביה שכינתא אבל נשמתא דלית לה קביעותא

בצלותא ובאורייתא אלא אי אזדמנת לה במקרה הכי איהי שריא עמיה במקרה ודא איהו כי יקרא וכו' ע"כ.

ער"ח כולל כל ימות החודש וראוי לקבוע כולו לעסק התורה

סא. **והן** עתה בדורותינו זה כי רבים הקלו בתקף חוסנה של תורה ויוצאים תמיד לפעלם ולעבודתם עדי ערב והגיון לימודם בדרך מקרה בעוונותינו הרבים, יאותה לכל איש ישראל הנלבב ואחוז בחבלי עבותות אהבת השכינה לקבוע לפחות יום אחד בחדש לילה ויום בעסק התורה לא יחשה להמשיך השכינה עליו ולכפר עליו מאשר חטא על הנפש ואשר היה כסיל באולתו תוגת אמו, והיום הנבחר לזה הוא בערב ראש חדש הכולל בו כל ימי החדש כאשר ביארתי סוד העמוק הזה בסוד דרוש מלכא משיחא ע"ש.

הפגמים שפגם בשכינה נתקנים בתקון ער"ח

סב. **והוא** מתפארת התקונים לפגמי המלכות, האחד לאשר היה נרגן מפריד אלוף קודשא בריך הוא משכינתיה, ואשר היה מארבע כתות שאינן מקבלות פני שכינה שכולם תלויות בדיבור כת לצים כת חנפים כת שקרים כת מספרי לשון הרע כי אלו פוגמים בארבע אותיות אדנ"י ולפיכך אינו רואה פני שכינה, ובפגם כל איזו כת שהיה הרי פוגם בכל השם כי הארבע אותיות כולם שם אחד הם, ובפגם השכינה גם סוד יהו"ה מסתלק מהשכינה ונמצא קוצץ הייחוד ולפיכך אינו רואה פני שכינה כמו שאמרו המקובלים הראשונים, וגם בו ימצא תקון נפלא לעון הכעס אשר טרף נפשו באפו ולא היתה שכינה חשובה כנגדו, ובו יכלל עון הגאוה אשר היא דומה לעון הכעס.

סג. **ואם** הריחו בסוד ה' ליראיו יאותה לו בכח תעניתו ותורתו כל היום ההוא וכל הלילה להעלות המלכות ה' ידידות אשר הורידה בעון פשעו כמו שכתב הרב ז"ל, עבר על מצוות עשה מוריד מלכות דעשיה בג' ראשונות דקליפה ובכן בכח תעניתו ותורתו היום תעלה למקומה, עבר על מצוות לא תעשה מוריד מלכות דעשיה בג' אמצעיות דקליפה ובכן בכח תעניתו ותורתו תעלה למקומה, עבר על כריתות ומיתות בית דין מוריד מלכות דעשיה עד ג' אחרונות דקליפה ובכן בכח תעניתו ותורתו וייסורין אשר יסבול עליו במעשה התשובה יחזירנה למקומה, עבר על חילול ה' מוריד מלכות דעשיה עד מלכות דקליפה ובכן בתעניתו ותורתו יעתר אל אלוה וירצהו להחזירה למקומה, וכן אם גרם בעונו להוריד מלכות דאצילות לג' ראשונות דבריאה או שהוריד מלכות דבריאה לג' ראשונות דיצירה או שהוריד מלכות דיצירה לג' ראשונות דעשיה יכוין בכח תעניתו ותורתו בסגולת היום הזה להעלותן אחת לאחת למקומה ומכון מושב יקרה.

תענית הפסקה זו עם עסק התורה עולה כמנין כ"ד תעניות

סד. ועל כן כל איש הירא יחזיק במנהג זה להתקדש עצמו מידי ערב ראש חדש בחדשו להיות נעור משינתו כל היום ההוא וכל הלילה בצום ובכי ועסק התורה בקדושה וטהרה, ובכן יעלה לו למספר כ"ד תעניות כמו שהארכנו בסדר ההפסקות.

לטהר עצמם קודם תקון ערב ר"ח

סה. אכן צריך לטהר עצמם מבעוד יום במקוה טהרה אם לא נשמרו אך מאשה, וכל שכן אשר הוטמא במקרה הלילה חס ושלום שלא יגשו עוד טומאתם בם לקרבה אל המלאכה הדר המלכו"ת אשר הוזהרנו מפי הרשב"י ע"ה בכמה מקומות, רוח קודשא לאו הכי אלא באגר שלים ובאשתדלותא רב וסגי ובאיתקנותא דגרמי ובאתדכאותא דמשכניה וברעותא דלביה ונפשיה וכו', ולפיכך האנשים הניגשים לקרבה אל התקון הלז יאותה למו להטהר עצמם מבעוד יום.

אופן שינהג מי שקשה עליו התענית ומיעוט השינה

סו. ואחר כך יסעוד סעודת הערב ויפסיק מבעוד יום, ומי שלא יעצור חיל לעמוד על נפשו בתענית לא עיכב אך למעט אכילה ושתיה מידי מחסורו אשר יכשר לו בלילה, וכן אם לא בכח יגבר איש לעמוד ניעור כל היום ההוא וכל הלילה יבחר לו אחד משניהם או היום או הלילה ויקבע לימודו בהם כאשר יוכל שאת לתקן הדר המלכות כאמור. **וכל** ערום יעשה בדעת ויקדים בזריזות מביאה לידי זהירות ומבעוד יום אליו יאסוף בעלי אסופות ונאספו שמה כל ההדרים לכבוד הדר המלכות, ויכונו מחשבותם אך נגד ה' מתחלת הלילה עד אשמורת האחרונה תמיד כל הלילה לא יחשו.

הקדמה לסדר תקון "הדר מלכות" המיוסד לליל ערב ר"ח ויומו

סז. וכבר כתבנו בפרק א' דשבת בתקון זיו שדי להזהיר שלא ללמוד בלילה מקרא על כי המקרא הוא בחינת דינים והלילה גם הוא דינים ויעוררו הדינים יותר מדאי חס ושלום וכל הלילה שוה בשיעורו לענין זה, ועל כן המשכילים יזהרו להגות בעצם הלילה הזה בתורה שבעל פה כל אחד לפי שיעורו על כסא דוד ועל ממלכתו ומלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה, ולבעלי משנה יאותה להם לעסוק בסדר נשים כי ראוי להתקן ולהתקשט הכלה הנעימה בו ויש בו ז' מסכתות בסוד בת שבע כנודע ומסכת שבועו"ת אתם.

סח. אכן לבאים בסוד ה' יאותה להם לקבוע סדר לימודם לכבוד הדר המלכות בלילה הזאת במאמרי הזוהר בסוד המלכות להאיר אל עבר פניה בסגולת לימודם כאשר הודעתיך זה פעמים בחלק זה את אשר הורנו הרשב"י ע"ה כי הגות בסוד תעלומי מדות העליונות מעורר עליונים למעלה בשורשן ומאורות נתן סביבות עוזם וכמו שאמר באדרא לחברייא, אנא חמינא תליסר אילין בליטין קמאי ונהרין כבוצינין וכד אתפרש כל חד

מינייהו מפומיכון אסתלק ואתתקן ואתעטר בטמירותא דתקונוי דדיקנא וכל אחרנין אשתארן ובעוד דכל חד מתפרש בפומייכו נהיר ואתעטר ויתיב כמלכא בגו חיליה ע"כ.
הנה כי כן לתיקון פגמי המלכות אשר פגמו בעוונם, הנה הלילה הזה זמן תיקונם בהגות לבם תבונות בסוד ה' וירום מהג"ג מלכו ותנשא מלכות"ו ויהרוג מלכים אדירים אשר המליכו בעון פשעם ומלכותו בכל משלה, ועל כי ענייני סוד המלכות באו מפוזרים בזוהר ובתקונים בהרבה מקומות על כן לרגל המלאכה אשר לפני לזכות ליראי ה' ולחושבי שמו כאשר הורונו מן השמים, אנכי אספתי בעומרים במאמרים הבאים בזוהר ובתקונים המדברים בסוד המלכות ואחלקם לי"ב חלקים להגות בם מידי חדש בחדשו חלק אחד בכל אור ערב ראש חדש כמו שאסדרם לפניך סדר סדר לבדו ותכון מלכותו מאד.

תפלה קודם תקון "הדר מלכות" לליל ערב ר"ח

סט. וטרם הלימוד בבכי יבאו ובתחנונים לפני המלך ה' צבאות בנוסח זה.
לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו לייחדא י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים להגות בתורה בלילה הזה לקשר את נפשינו ולהדביקה אל שורשה להשלים אילן העליון ולהשלים האדם העליון לתקנו ולחבר הדודים יחדיו יהיו תמים ולהביא כל אומות העולם תחת יד ה' שכינתא צד"ק מלכותא קדישא ולהביא כל אלהים אחרים תחת רשות אימא עילאה כדבר שנאמר כי אתה ה' עליון על כל הארץ מאד נעלית על כל אלהים, מלכות"ך מלכו"ת כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור, ש'ועתינו ק'בל ו'שמע צ'עקתינו י'ודע ת'עלומות.
ויהי רצון מלפניך יְהֹוָה אלהינו ואלהי אבותינו שכל עמקי סודות תורתך הקדושה אשר בסוד כבוד הדר המלכות הוצק יסודם אשר בם נהגה בלילה הזה על דברתי מלכ"י צד"ק, תהא עתה עת רחמים ורצון לפניך להיות לימודינו נחת רוח לפני כסא כבודך ויהיה עולה לפניך כאילו השגנו כל הסודות החתומים בהם.
והיו למאורות על כס"א דוד ועל ממלכת"ו להכין אותה ולסעדה במשפ"ט ובצדק"ה כי עד צד"ק ישוב משפט ששו"ן ושמח"ה ימצא בה ה' הצדי"ק בקרבה לסמוך גאול"ה לתפלה עד יצא כנוגה צדקה כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח אגלי טל אורות ואד אמונים לא יכזבו מימיו נאמנים מרדת בשובה ונחת, פלג אלהים ממנו יצא שפע הצומח יצמח והגדל יגדל ויהי כבוד אדני לעולם, צדיקי"ם ירשו אר"ץ וישכנו לע"ד עליה ושילם נות צד"קך.

ומשם יושפע עלינו שפע רצון ורחמים, נוראות בצד"ק תעניגו אלהי ישענו למחול ולסלוח מעוותתינו ואשמתינו אשר העוינו ואשמנו ופגמנו בכבוד הדר כבוד מלכותך צדק כל עולמים ונתנו פגם בקדשי שמים וקלקלנו צינורותיהם וימנעו רביבי השפעתם והרחבנו גבול הרשעה ופרצנו גדירה ושילחנו בעירה וביער בשדה תפוחים ובין אחים יפריד ומקום הצד"ק שמה הרש"ע, ואשר טמאנו הבית ומלאנו חצרות בית ה' חללים בתעלולים וגלולים בהכניס הקדש במקום הטנופת ונבנו במות התופת ונותץ מזבח ה' ונשחתו כל מקורות ונרפשו כל מעינות וגברה שפחה מצרית בת אל נכר, עתה בכח סגולת לימודינו תשוב ותבנה חורבות ואר"ץ הריסותך תבנה ותכונן והרשעה כולה בעשן תכלה ושבה והיתה לבער אל יהרסו לעלות אל ה'.

ואשר נואלנו ואשר חטאנו והורדנו מלכות דאצילות לשלשה ראשונות דבריאה או שהורדנו מלכות דבריאה לשלשה ראשונות דיצירה או שהורדנו מלכות דיצירה לשלשה ראשונות דעשיה או שהורדנו מלכות דעשיה לשלשה ראשונות דקליפה או לשלשה אמצעיות דקליפה או לשלשה תחתונות דקליפה או במלכות דקליפה, עתה בכח סגולת לימודינו בסודי המלכות אחת לאחת תשובנה אל מקום מושב יקרם כבראשונה, שאם חטאנו במצוות עשה ופגמנו בעולם העשיה ותפרד מיצירה ויפרדו תפארת ומלכות איש מעל אחיו ויעתק צו"ר ממקומה ותרד פלאים בשלשה ראשונות דקליפה, עתה תשוב ה' תתאה לעלות וליראות אל פני האדון ה' והעשיה תתחבר ביצירה, ושלשה ראשונות דקליפה אף המה ישובו לקדושה יתירה של העולם שלמעלה מהם.

ואם עברנו על מצוות לא תעשה ופגמנו בעולם היצירה ותפרד מהבריאה ויפרד התפארת מהיות תחת אמו ויעתק צו"ר ממקומה ותרד מלכות דעשיה בשלשה אמצעיות דקליפה, עתה תשוב ה' תתאה לעלות אל בית אימה ותעלהו עמה ונקרב בע"ל הבית אל האלהים והיצירה תתחבר בבריאה, ואם עברנו על כריתות ומיתות בית דין ופגמנו בעולם הבריאה ויפרד מהאצילות ותפרד האם ה' עילאה מעל הבן תפארת ישראל ויעתק צו"ר ממקומה ותרד מלכות דעשיה בשלשה תחתונות דקליפה, עתה תשוב ה' עילאה לבית המלכות ורוזנים נועדו יחד אם הבנים שמחה והבריאה תתחבר באצילות.

ואשר עברנו על חילול השם ופגמנו בעולם האצילות ותפרד החכמה מעל הכתר ויעתק צו"ר ממקומה ותרד מלכות דעשיה במלכות דקליפה, עתה בכח תורת קדשך אשר סגולתה לכפר אף על חילול השם מה שלא תועיל בזבח ומנחה, אתה תשוב תרחמנו ותשוב ה' עילאה אל הכתר ותעלהו עמה והחכמה באי"ן תמצא ויעלו כל העולמות איש על מקומו ועל כנו, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור.

ותמחול ותסלח לאשר היינו מארבע כתות הרחוקים מלחזות בנועם נות צדק"ך והיינו אנשי לצון והגברנו ק"ך צירופי אלהים שבאחורי העולמות ועתה לא ראו אור אריך אנפין, ואף גם אשר היינו חנפי לב וסילקנו אף אור אבא ריבוע שם ע"ב, יוד יוד הי יוד הי ויו יוד הי ויו הי ושורש ארבע אותיותיו שבאחורי אבא, ואף גם אשר היינו טופלי שקר וסילקנו אף אור אימא ועוררנו שכ"ה דינים שבה' עילאה ושכ"ה דינים שבה' תתאה, ואף גם אשר פגמנו בלשון מדברת גדולות וסילקנו אף אור ז"א סוד ו' תמונת הלשון, ונוסף גם הוא אשר פגמנו והיינו בעלי חימה וכעס ולא שתנו מוראת עול מלכות שמים לעומתינו והגברנו הה' גבורות העולים ש"ך כמספר ה' פעמים די"ן מאד"ני והם ש"ך דשכינה ולא חפצנו לבסם ולמתק דינם באלף דאדני העולה יג"ה דשכינה.

אנא ה' מה נדבר ומה נצטדק כי בהעלותינו על לבבינו כל אשר הכעסנו דוה לבנו בחטאינו יחרד לבנו ויתר ממקומו, נפלו פנינו ותצלנה אזנינו חשכו עינינו מראות ושפתותינו כלו ודממו וימס לבנו כמים בקרבנו ויהי למים, ועתה אהא אלהי הרוחות הסכת ושמע אנקת צעקת עבדיך העומדים לנגדך בלב ירא וחרד רועש ורועד כפוף נבהל ומדוכה צועקים על אחריתנו זעים ונבעתים מאשמתינו כי חטאתינו על לבנו חרושה ועל מצחינו כנחושה אוי לה לאותה בושה, ואיך ובמה ומתי נוכל לתקן כל אשר עותתנו ולגדור כל אשר פרצנו ולבער הטומאה מן הקדש ולהוציא גלולים מבית ה', ואיך נעצור כח לעשות תשובה והיום קצר והמלאכה מרובה כי הרבינו ימים ושנים בארחות עקלקלות נתיבות לא סלולות לדכא תחת רגלינו את הנפש היקרה.

אויה לה נפשינו איכה השקינוך מי ראש ולענה ואיכה המיתנוך בידינו הבת היקרה, איכה עקרנוך ממקום החיים והקדושה למקום המות והטומאה וכמו שער בנפשנו לאם תבכה ותתיפח בנים גידלתי ורוממתי והם פשעו בי קלני מראשי קלני מזרועי, ואיה נא כבוד האם על בנים ונחנו פשענו ומרדנו וטמאינו את היכלה פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה, אוי לנו אהא לנו אהא עלינו אנא נוליך את חרפתנו בן כסיל תוגת אמו.

ואם תפנה ה' אלהינו לחטאתינו אבד שברנו ותקותנו ואם תשמור עונותינו מי יעמוד לפניך מאז אפך, ובטובך הגדול תעורר רחמיך וראה בעין חמלתך צרת גופינו ונשמתינו וקבל ברוב רחמיך תשובתינו ולימוד תורתך הקדושה ותעניתנו היום לדפוק בשערי צדק צדק עולמים, צועקים בדמע לב וקוראים בשמך הושיעה אדונ"י המלך אל תעזבנו וביד זעמך אל תטשנו ואל לארך אפך תקחנו כי גלוי וידוע לפניך כי לא עלתה על לבנו להמרות עיני כבודך ולעשות נגד כוונתך אפס כי עז יצרינו הרע ועל כרחינו נטה ארחינו ומנע

הטוב ממנו, דמיונו כאריה יכסוף לטרוף וככפיר יושב במסתרים ופתע פתאום חיים בלענו, ואתה ה' בצדקת"ך תוציא מצרה נפשינו והעלה ארוכה ומרפא למעותתינו.

ויהיו למאורות כל השמות אשר החשכנו בעון פשעינו ושכינת עוזינו תמלא כד"ה ותעל ויאירו בה כ"ד קישוטי אורות מכ"ד צירופי אדנ"י, אדנ"י אדי"נ אנד"י אני"ד אי"ד אינ"ד דאנ"י דאי"נ דנא"י דני"א דיא"נ דינ"א נאד"י נאי"ד נדא"י נדי"א ניא"ד ניד"א יאד"נ יאנ"ד ידא"נ ידנ"א ינא"ד ינד"א.

והיה אור הלבנה כאור החמה מבריק ומבהיק עד להפליא במשפט האורים לפני ה' והיה המשכן אחד, חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, עיניך תראנה ירושלים נוה שאנן אבן שלימה וצדק יהיה לך, ותפקוד בחרבך הקשה והגדולה והחזקה על לויתן נחש בריח ועל לויתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בי"ם, ותמלוך עלינו מהרה אתה ה' לבדך ברחמים בצדק ומשפט ויכירו וידעו כל באי עולם כי אתה הוא אלהים לבדך עליון לכל ממלכות הארץ ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה, וגלה כבוד הוד מלכות דעתיק עלינו מהרה והופע והנשא עלינו לעיני כל חי וקרב ניצוצות פזורינו מבין הגוים ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ.

אנא ה' מלך רחמן הבט נא והושיעה צאן מרעיתך, נפולים הם בארץ לא להם דחופים ומבוהלים, והיה אור ישראל לחשך בחשיכה יתהלכו מגוי אל גוי וממלכה לעם אחר, היינו חרפה לשכינינו לעג וקלס לסביבותינו ולאומים יהגו ריק לאמר ידינו רמה היש לכם אב בשמים העוד אביכם שבשמים חי פועל ישועות בקרב הארץ ויספרו ברע עושק על ה' ועל משיחו, ולמה תביט בוגדים אשר חירפוך ה' אשר חירפו עקבות משיחך לאמר אלהים עזבו אין ישועתה לו ורבות כאלה פיהם דיבר שוא ותפל וגם ערב רב עלה איתם, ובגודל זרועך הותר בני תמותה והשב שבעתים אל חיקם.

ואת צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך וירום הודו [33] ותנשא מלכותו, הוא ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה' מרעת יושבי בה, ושפט בצד"ק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ והכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע, והיה צד"ק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו, ובאה הממשלה הראשונה ממלכת לבת ירושלים ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ, ועמד ורעה בעוז ה' בגאון שם ה' אלהיו ונקוו אליו כל הגוים לקרא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד כי לך אנו מחכים ולישועתך אנו מצפים, אל תבישנו משברינו ה' אלהינו לך ה' קוינו לך ה' חכינו לך ה' נייחל, אנה ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא אנה ה' ענינו ביום קראינו, עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון אמרי פי וכו', ויהי נועם ה' וכו'.

סדר לימוד "הדר מלכות" לליל משמרת החדש לי"ב חדשי השנה

ע. ואחר העתר העתרתם זאת אל ה' תקות חוט החסד נקנית במשיכה וסמיכה בלי הפסק והעלם בנתים, יועדו יחד בייחוד הלבבות ובמחשבה מועלת בקדשים לתת עוז לאלהים ולהקדיש ליוצרם בנחת רוח ובשפה ברורה בלימודי ה' בספר הזוהר.

לקט לימודי זוהר לער"ח ראשון

עא. החלק הראשון, פרשת בראשית דף ב' ע"א רבי חזקיה פתח כשושנה עד דף ב' ע"ב אוף הכי לא נעדר לתתא, שם דף ז' ע"ב רבי חייא פתח ראשית חכמה וכו' עד דף ט' ע"א טעמו וראו כי טוב ה', שם דף י' ע"א פתח ר"א ואמר מי זאת עולה וכו' עד דף י"ד ע"א וכלא חד, שם דף ט"ז ע"ב ויקרא אלהים וכו' עד דף כ"ב ע"א ברזא דמהימנותא, שם עמוד ב' אמר לון חברייא וכו' עד דף כ"ד ע"ב ה' ימלוך דא ארון הברית, שם דף כ"ה ע"ב ד"א וכל שיח השדה עד דף כ"ז ע"א סמך אית לנא מכל אתר, שם ריש עמוד ב' ויצו ה' אלהים עד דף כ"ח סוף ע"א ונבאו בניכם, שם דף כ"ט ע"א תנינן וכו' עד דף ל"ד ע"א יהיה ה' אחד ושמו אחד, שם עמוד ב' קם ר"ש עד דף ל"ה ע"ב ואתתקנו כדקא יאות, שם דף מ"א ע"א אמר ר"ש אשכחנא וכו' עד דף מ"ה ע"ב ועל דרכיך נגה אור, שם דף מ"ו ע"א תדשא הארץ דשא וכו' עד שם ע"ב ואתם הדבקים בה' וגו', דף מ"ז ע"א ויכולו השמים וכו' עד דף נ"ב ע"א לכל אינון נהורין.

לקט לימודי זוהר לער"ח שני

עב. החלק השני, פרשת נח דף ס' ע"א אלה תולדות נח וכו' עד עמוד ב' הכא אתקיים עלמא ולא מקדמת דנא, דף ס"ג ע"ב עד דהוו אזלי וכו' עד דף ס"ד ע"ב וכל בניך לימודי ה', דף ס"ז ע"א ויאמר ה' לנח וכו' עד סוף העמוד בדור הזה דייקא, דף ס"ט ע"ב ויבן נח מזבח וכו' עד דף ע"א עמוד א' לא אוסיף עוד לקלל את האדמ"ה, דף ע"א עמוד ב' וממעל לרקיע אשר על ראשם וגו' עד דף ע"ג ע"ב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, דף ע"ד ע"א מתניתין ויהי כל הארץ וסתרי תורה עד סוף הפרשה דף ע"ו ע"ב.

פרשת לך לך דף ע"ו ע"ב ר' אבא פתח עד דף ע"ז ע"ב מקשיבים לקולך השמיעיני, שם סוף עמוד ב' ויאמר ה' אל אברם עד דף ע"ח ע"ב ונברכו בך כל משפחות האדמה, דף ע"ט ע"ב לך לך אמר ר"ש וכו' כל הזוהר עד דף פ"א ע"ב לאסתלקא לארחא דחיי, דף פ"ב ע"א ויצו עליו פרעה עד דף פ"ד ע"א מלך כדקאמרן, שם דף פ"ד ע"ב וה' אמר אל אברם וכו' עד דף פ"ז ע"ב בקיומא דלעילא כדקא חזי, דף פ"ח ע"א אחר הדברים וכו' זוהר עד דף צ' ע"ב ואתקשר לעילא ביצחק, דף צ"ב ע"ב רבי אבא הוה אתי וכו' עד צ"ג ע"א וכלא שפיר, שם דף צ"ג ע"ב פתח אידך אם תחנה עלי וכו' עד דף צ"ד ע"ב רישא דקרא מוכח ישכון חצירך.

פרשת וירא דף צ"ז ע"א רבי חייא פתח עד דף צ"ט ע"א והא אתמר, ובסתרי תורה שם מדף צ"ז ע"א עד סוף דף ק"ב עמוד א', דף ק"ג ע"א רבי יהודה פתח נודע בשערים וכו' עד עמוד ב' והנה בן לשרה אשתך, דף ק"ז ע"ב תוספתא קטירי רמאי עד ק"ט ע"א לית לה תקומה, דף קי"א ע"ב ר"ש פתח שפת אמת וכו' עד דף קי"ב ע"ב ולא כתיב נקיון כפים, דף קט"ו ע"ב ר"י ור' יוסי הוו אזלי וכו' עד דף קי"ח ע"א ולעבדו שכם אחד, דף ק"ך ע"ב וישא אברהם וכו' עד סוף העמוד.

פרשת חיי שרה דף קכ"ב ע"א פתח ואמר ויתרון ארץ וכו' עד ע"ב בור נוקרתם, שם דף קכ"ג ע"א רבי יוסי פתח שירו לה' שיר חדש וכו' עד דף קכ"ד ע"א ואת רוח הטומאה אעביר.

לקט לימודי זוהר לער"ח שלישי

עג. החלק השלישי, דף קל"ב ע"א ר"ש הוה אתי לטבריה וכו' עד דף קל"ג ע"א זכאה חולקי, סוף דף קל"ה ע"א רבי יצחק קם וכו' עד דף קל"ו ע"ב עם צדיקייא בג"ע, דף קמ"א ע"א ויעתק משם עד ע"ב והא אוקמוה, דף קמ"ג ע"א ויתן לך האלהים וכו' עד עמוד ב' יהיה ה' אחד ושמו אחד, דף קמ"ה ע"א פתח רבי יוסי פיה פתחה בחכמה עד דף קמ"ו ע"ב והאבן הזאת אשר שמתי וכו'.

פרשת ויצא שם רבי חייא פתח עם סתרי תורה ותוספתא עד דף ק"ן ע"ב ברזא דחכמתא רשימין, דף קנ"א ע"א והאבן הזאת וכו' עם סתרי תורה ותוספתא עד דף קנ"ג ע"א לאתחברא בהדיה, שם עמוד ב' ויאמר אעבדך שבע שנים וכו' עד דף קנ"ד ע"ב עלמא עילאה לא אתגליא כלל, שם קנ"ד ע"ב הפעם אודה את ה' עד דף קנ"ו ע"ב דאקרי הוא ולא אתה, שם סתרי תורה דף קנ"ו ע"א וילך ראובן עד דף קנ"ז ע"א וכלא כתיב ברחימו, דף קנ"ט ע"ב ויזכור אלהים וכו' עד דף ק"ס ע"א ולאגחא קרבא בההוא סטרא, שם דף קס"א ע"א אמר ר"א כל הני קראי וכו' וסתרי תורה עד דף קס"ד ע"ב מעשה ידי להתפאר, דף קס"ה ע"א ויעקב הלך לדרכו וסתרי תורה עד סוף הפרשה שם ע"ב.

פרשת וישלח דף קס"ח ע"א פתח ואמר חיים שאל ממך וכו' עד דף קס"ט ע"א ואטיבה עמך, דף קע"ב ע"א יעבר נא אדוני עד עמוד ב' ויהי בשלם סוכו, דף קע"ג ע"ב ויבן שם מזבח וכו' עד דף קע"ד ע"א חמוץ בגדים.

פרשת וישב דף ק"פ ע"ב אשכחנא בספרי קדמאי עד דף קפ"ב ע"ב כולהו אתברכאן בחדוה דילה, דף קפ"ו ע"א ויהי בעת ההיא וכו' עד כדקאמרן שם באותו עמוד, דף קצ"ב ע"א ובגפן שלשה וכו' עד עמוד ב' דשליט דא ושליט דא.

פרשת מקץ דף קצ"ג ע"ב רבי חייא פתח מלך במשפט עד דף קצ"ד ע"א ואתגלי ליה ההוא חלמא, דף קצ"ו ע"ב פתח ואמר ראה חיים וכו' עד דף קצ"ח ע"א במזלא ואוקמוה.

לקט לימודי זוהר לער"ח רביעי

עד. החלק הרביעי, דף ר"ב ע"ב וימהר יוסף וכו' עד דף ר"ג ע"א בבכי יבואו, שם ע"ב וליוסף יולד עד דף ר"ד ע"ב שבעה ושבעה מוצקות.

פרשת ויגש דף ר"ה ע"א ר"א פתח כי אתה אבינו עד ע"ב ויהבא לכלא, דף ר"ו ריש ע"ב כי הנה המלכים עד דף ר"ח ע"ב ישברו פראים צמאם, דף ר"ט ע"ב ויפול על צואר כו' עד דף ר"י ע"ב כל המתאבלים עליה.

פרשת ויחי דף רט"ז ע"א ר"ח פתח ועמך כולם צדיקים עד דף ריז"ז ע"א כגוונא דלעילא, דף ריט ע"א תנא ד' סמכין וכו' עד ע"ב בארצות החיים, דף ר"ך ע"א ת"ח כל הנקרא וכו' עד דף רכ"א ע"ב מעל כל הארץ, דף רכ"ג ע"א א"ר אבא כתיב ותרב חכמת וכו' עד עמוד ב' לעילא מן שמשא הוא, דף רכ"ז ע"ב האלהים הרועה וכו' עד ריש רכ"ט ע"א מעילאי ותתאי, שם באותו עמוד רבי יהודה פתח אליך כו' עד עמוד ב' ותתן טרף לביתה, דף ר"ל ע"ב פתח ר"י משכיל כו' עד דף רל"ג ע"א הללו את שם ה', שם עמוד ב' פתח ואמר הודיעני ה' וכו' עד דף רל"ד ע"א והשביע בצחצחות נפשך, דף רל"ה ע"א ר"א פתח ויאמר אלי כו' עד דף רל"ו ע"ב למאריה דביתא, שם באותו עמוד יהודה אתה וכו' עד דף רמ"ב ע"א ובך בחר ה' אלהיך, שם עמוד ב' וירא מנוחה עד דף רמ"ד ע"א חידו דעילאין ותתאין, דף רמ"ד ע"ב פתח ר"א שמני כחותם וכו' עד דף רמ"ט ע"א כי אתך אני והא אתמר, דף הנזכר סוף ע"א פתח ר"ש צהלי קולך עד דף ר"ן ע"ב קמו כולהו ונשקו ידוי, פרשת שמות דף ב' ע"א ר"ש פתח היה היה דבר ה' עד דף ג' ע"א דאשתלים בהו דבור.

לקט לימודי זוהר לער"ח חמישי

עה. החלק החמישי, פרשת וארא דף כ"ב ע"א ר"א פתח בטחו בה' עדי עד וכו' עד דף כ"ג ע"א בדרגא דא דאיהו עילאה, דף כ"ז ע"א כי ידבר אליכם פרעה עד דף כ"ט ע"א אתא ר' חייא ונשקיה, שם עמוד ב' רבי שמעון פתח וכו' עד דף ל"א ע"א וכל נתיבותיה שלום, דף ל"ח ע"ב ת"ח כתיב ליל שמורים הוא לה' עד דף מ' ע"ב יהיה ה' אחד ושמו אחד, דף מ"ב ע"א הה"ד כל הנקרא וכו' עד דף מ"ג ע"א וכדין אקרי מלכות שמים שלימה, דף מ"ו ע"א וה' הולך עד עמוד ב' ובגין כך אזלי יומא וליליא, דף מ"ח ע"ב ויסר את אופן וכו' עד דף מ"ט ע"א וכדין שולטנותא דמצרים אעדיאו, שם עמוד ב' פתח רבי יוסי עד דף נ' ע"א סופא דדרגין, שם עמוד ב' רבי חייא פתח היתה כאניות סוחר וכו' עד דף נ"ב ע"ב אמר ר"ש בהאי מלה לא תשאל וכו', דף נ"ד ע"א אז ישיר משה וכו' עד דף נ"ו ע"א

והתגדלתי והתקדשתי, שם עמוד ב' מרכבות פרעה וכו' עד דף נ"ז ע"ב והא אתמר, דף ס' ע"ב ויאמר אם שמוע תשמע עד דף ס"א ע"א זה ה' קוינו לו, דף ס"ד ע"א ויאמר ה' אל משה עד עמוד ב' כלומר עולימך.

פרשת יתרו דף פ"ה ע"א תאנא כתיב וישב שלמה על כסא ה' וכו' עד דף פ"ו ע"א דהא בהא תליא כלא, דף צ"ב ע"א זכור את יום השבת ורעיא מהימנא עד עמוד ב' ואתקדשן בקדושי דקב"ה, פרשת משפטים דף ק"י ע"א פתח ואמר משכיל לאיתן וכו' עד עמוד ב' ואינון מוסדי ארץ, דף קי"ז ע"ב מדבר שקר עד דף ק"ך ע"ב תחת התפוח עוררתיך, דף קכ"ד ע"א רבי יצחק אמר אית אדון וכו' עד קכ"ו ע"א ויסדתיך בספירים, פרשת תרומה דף קכ"ו ע"ב ר"ש פתח מי זאת הנשקפה עד דף קכ"ח ע"א למיתי עלן בצלא אוחרא, דף קמ"ג ע"א פתח רבי יוסי ואמר שיר השירים עד סוף דף קמ"ה ע"ב, דף קמ"ו ע"א ד"א ישקני מנשיקות וכו' עד דף קמ"ח ע"א זהב תתאה איהו באתגליא יתיר, דף קנ"ד ע"א ועשית שלחן וכו' עד דף קנ"ט ע"א דכתב בר נש בידו בדיו.

לקט לימודי זוהר לער"ח שישי

עו. החלק השישי, דף ק"ס ע"ב ואת המשכן תעשה ר' חייא ור"י הוו אזלי עד דף קס"ב ע"ב אתא ר"ח ונשקיה, דף קס"ד ע"א פתח ואמר שיר המעלות עד דף ק"ע ע"א לא שמענא דא בר השתא, שם באותו עמוד כתיב מזמור לדוד ה' רועי וכו' עד דף קע"א ע"א ונחך ה' תמיד, דף קע"ה ע"א תאנא אשריך ארץ וכו' עד דף קע"ו ע"א מעשה ידי להתפאר, ספרא דצניעותא מדף קע"ו ע"ב עד דף קע"ט.

פרשת תצוה דף קע"ט ע"ב א"ר חייא מאי שנא וכו' עד דף קפ"א ע"ב ואתם הדבקים, דף קפ"ב ע"ב את חג המצות וכו' עד קפ"ג ע"ב לרקיעי דחכמתא, דף קפ"ד ע"א פתח ההוא סבא עד סוף הפרשה קפ"ז ע"ב.

פרשת ויקהל דף קצ"ז ע"ב תא חזי וכו' עד דף קצ"ח ע"א לאהנאה עלמא, דף ר' ע"א קחו מאתכם תרומה עד ר"א ע"א זכאה חולקיה, דף ר"ד ע"א כד עאל שבתא עד דף ר"ז סוף ע"ב ירותא לעלמין, דף ר"ט ע"א ויעשו כל חכם לב וכו' עד ריי"ד ע"א ברזין דחכמתא, שם סוף ע"ב פתח ואמר וארח צדיקים וכו' עד דף ריי"ז ע"ב כי הם זרע ברך ה'.

לקט לימודי זוהר לער"ח שביעי

עז. החלק השביעי, דף ריי"ט ע"א תא חזי וכו' עד דף ר"ך ע"א סוף הפרשה, פרשת פקודי דף רכ"ג ע"א אלה פקודי המשכן עד עמוד ב' בעובדא דעגלא, דף רכ"ו ע"א תו פתח ואמר עד עמוד ב' ואתמר, דף רכ"ט ע"ב ויעש את האפוד עד דף ר"ל ע"ב טמיר וגליא, דף רל"א ע"ב ת"ח אפד וחשן וכו' עד דף רל"ג ע"א ושפל רוח, דף רל"ה ע"א פתח ר"י ה'

בעזך וכו' עד דף רל"ו ע"א וכלא כגוונא דלעילא, דף רל"ח ע"א ויביאו את המשכן וכו' עד דף רמ"א ע"א וכלא ברזא דלעילא, דף רנ"ו ע"א היכלא שתיתאה עד דף רס"ב ע"ב היכלין בסטר דקדושא, דף רס"ח ע"ב וייצר ה' אלהים עד דף רס"ט סוף הפרשה.

פרשת ויקרא דף ג' ע"ב ויקרא אל משה ר"ח פתח, ורעיא מהימנא שם עד דף ו' ע"ב וארשתיך לי באמונה, דף ז' ע"ב תו פתח הנה מה טוב וכו' עד דף ח' ע"ב אשר בך אתפאר, דף ט' ע"ב תו פתח ברוך ה' מציון עד דף י"ג ע"א את עמו בשלום, שם עמוד ב' נפש כי תחטא וכו' עד דף י"ח ע"א בגין דיכפר חוביה, שם עמוד ב' ואם כל עדת ישראל עד דף י"ט סוף ע"ב רוח קודשא ודאי, דף כ' ע"א רבי חייא ור"י עד דף כ"ב ע"ב וקבצך מכל העמים.

לקט לימודי זוהר לער"ח שמיני

עח. החלק השמיני, דף כ"ג ע"א פתח רבי יוסי ואמר ולא אמר וכו' עד דף כ"ז ע"א תסתלק לעילא, פרשת צו דף כ"ז ע"א רעיא מהימנא פקודא דא לעשות העולה עד דף ל"ב ע"א אני ה' דברתי, דף ל"ג ע"א ר"מ פקודא דא וכו' עד דף ל"ה ע"ב סוף הפרשה, דף ל"ז ע"א פתח ר"א ויהי ביום השמיני וכו' עד דף ל"ט ע"א ופועל ידיו תרצה, דף ל"ט ע"א רבי יהודה ורבי יצחק וכו' עד דף מ' ע"א ודא סמיך לה לכ"י, שם עמוד ב' פתח ההוא רביא וכו' עד דף מ"א ע"א בבטן ידעתיך.

פרשת תזריע דף מ"ב ע"א ר"א פתח וכו' עד דף מ"ג ע"א בגיני כך מלאה הארץ קנינך, דף מ"ה ע"א ת"ח בשעתא דקודשא בריך הוא וכו' עד דף מ"ו ע"ב לא בטמירו ולא באתגלייא, דף מ"ט סוף ע"א ואם יראנה הכהן וכו' עד דף נ' ריש ע"א ומתברכן, דף נ"ד ע"ב תו פתח שימני כחותם וכו' עד דף נ"ה ע"א ותגל יולדתך, דף נ"ז ע"ב ויאמר ה' אל משה דבר וכו' עד דף ס"ב ע"א נטל כסא ובריך, דף ס"ד ע"ב ויצא אל המזבח עם רעיא מהימנא עד דף ס"ח ע"א כאימא דינקא לבנין, דף ס"ח ע"ב רבי אבא פתח וכו' עד דף ס"ט ע"ב עם צדיקייא דביה שריין, דף ע"א עמוד ב' רבי יצחק פתח לספר בציון וכו' עד דף ע"ב עמוד ב' שמא קדישא כדקא חזי.

לקט לימודי זוהר לער"ח תשיעי

עט. החלק התשיעי, דף ע"ד ע"א ר"ח פתח כתפוח וכו' עד דף ע"ו ע"א תחת כפות רגליכם, דף ע"ז ריש ע"ב תאנא ערות וכו' עד דף פ' ע"א סוף הפרשה, פרשת קדושים דף פ"א ע"ב רעיא מהימנא איש אמו ואביו תיראו עד דף פ"ג ע"ב כמה דאתמר, דף פ"ד ע"א ר' אבא פתח פנה אלי וכו' עד ואקרי אר"ץ חיים שם באותו העמוד, דף פ"ה ע"ב לא תעשו עול וכו' עד דף פ"ו ע"ב כי קדוש אני ה'.

פרשת אמור דף פ"ט ע"ב ר' אבא פתח לך ה' הצדקה וכו' עד דף צ"ב ע"א ואתם הדבקים וגו', שם עמוד ב' ר"מ ושמרתם מצותי כו' עד דף צ"ג ע"ב מילי דכנסת ישראל למלכא, דף צ"ה ע"א ר"ח פתח אני ישנה עם ר"מ עד דף צ"ח ע"ב אחלצהו ואכבדהו, דף ק' ע"ב א"ר יהודה כתיב וכו' עד דף ק"א ע"א באורך נראה אור, דף ק"ב ע"ב ובחמשה עשר לחדש כו' עד כלא בחד תליא שם באותו עמוד, דף ק"ז ע"א ר"ש פתח וכו' עד וזמנין לרחמי שם באותו עמוד.

פרשת בהר סיני דף ק"ז ע"ב ר"א פתח וכו' ור"מ עד קי"א והא אתמר, דף קי"ג ע"א אם בחקתי וכו' עד דף קט"ו ע"ב סוף הפרשה, פרשת במדבר דף קי"ח ריש ע"א רבי יהודה הוה שכיח וכו' עד סוף הפרשה.

לקט לימודי זוהר לער"ח עשירי

פ. העשירי יהיה קדש, בפרשת נשא דף קכ"ז ע"ב האדרא רבה קדישא כולה באימה וביראה ובחרדה עומדים על רגליהם, ואחריה דף קמ"ה ע"ב ד"א וחסד ה' מעולם עד דף קמ"ו ע"א והוא ימשול בך, דף קמ"ז ע"ב אמר רבי יוסי ת"ח וכו' עד דף קמ"ח ע"א שאר בני עלמא, דף קמ"ט ע"ב ת"ח ותנח התיבה וכו' עד דף קנ"א ע"ב ויאמר לי עבדי אתה, דף קנ"ט ע"א ת"ח כתיב ויברא אלהים וכו' עד ע"ב וקאימנא עלייהו, דף קס"ג ע"א פתח ר' אלעאי עד דף קס"ו ע"א ועל דא חדי משיח, דף קע"ד ע"א רבי חזקיה פתח כו' עד דף קע"ו ע"א סוף הפרשה, דף קפ"א ע"א פתח ר"ש וכו' עד דף קפ"ב ע"א כי ישרים דרכי ה'.

לקט לימודי זוהר לער"ח אחד עשר

פא. החלק האחד עשר, דף קפ"ג ע"ב ומשם בארה עד דף קפ"ד ע"א והא אוקמוה, דף קפ"ז ע"א פתח ואמר החכם עיניו בראשו עד סוף ע"ב ובריכו ליה, דף קפ"ט ע"א פתח איהו ובגפן וכו' עד ע"ב יתבו ואכלו וחדו בהדיה, דף ק"ץ ע"ב אמר ר"א מילין דאנן בהו וכו' עד דף קצ"א ע"א דלא מנעתון לי מלברכא, דף קצ"ז ע"א פתח ר' אבא אם וכו' עד דף ר' ע"א והכי אצטריך להההוא סטרא, דף ר"ח ע"ב ויעמוד מלאך ה' עד דף ר"ט ע"ב קב"ה וכנסת ישראל, דף ר"י ע"ב אמר ר"ש ת"ח וכו' עד דף רי"א ע"א לא הביט און ביעקב, דף ר"ך ע"א פנחס בן אלעזר וכו' עד ע"ב דאיהו ברית, דף רכ"ב ע"א רעיא מהימנא אמר רעיא מהימנא עד דף רכ"ד ע"א והא אתמר, דף רכ"ה ע"ב פתח ואמר בטח בה' וכו' עד דף רכ"ו ע"ב אתא רבי פנחס ונשקיה, דף רל"ב ע"ב אמר רבי פנחס וכו' עד דף רל"ג ע"ב למיהך לארחא וכו', דף רל"ו ע"ב פתח ואמר שמע ישראל וכו' עד וכלא שפיר באותו

עמוד, דף רמ"א ע"ב ר"ש הוה אזיל עד דף רמ"ב ע"א צדיק מושל יראת אלהים, דף רמ"ח ע"א ובראשי חדשיכם ור"מ עד דף ר"ן ע"ב מתקדשא כדקא יאות.

לקט לימודי זוהר לער"ח שנים עשר

פב. **החלק** השנים עשר, דף רנ"ג ע"ב רבי שמעון פתח קרא וכו' עד רנ"ד ע"ב קדש דקרא לון, דף רנ"ח ע"ב ובט"ו לחדש וכו' עד סוף הפרשה, דף ר"ס ע"א ואתחנן אל ה' וכו' עד דף רס"ג ע"א בתראה כמה דאוקמוה, דף רס"ד ע"א שמע ישראל עד סוף ע"ב רזא דכל מהימנותא, דף רס"ה ע"ב רבי אבא הוה אתי וכו' עד דף רס"ו ע"ב השתחוו לה', דף רס"ז ע"א ואהבת את ה' עד עמוד ב' ואהבת את ה', דף רס"ח ע"א רבי אחא הוה קאים וכו' עד סוף הפרשה.

פרשת עקב דף ר"ע ע"ב עד דף רע"ד ע"א לארכאה יתיר, פרשת שופטים דף רע"ד ע"ב שופטים ושוטרים וכו' עד דף רע"ה ע"ב סוף הפרשה, פרשת כי תצא דף רע"ה ע"ב עד סוף הפרשה, פרשת וילך דף רפ"ד ע"ב אמר רבי אבא כתיב את דברי השירה וכו' עד סוף הפרשה, פרשת האזינו דף רפ"ו ע"ב רבי חייא אמר וכו' עד דף רפ"ז ע"ב ואציתו מילוי, דף רפ"ז ע"ב האדרא זוטא קדישא כולה באימה וביראה עומדים על רגליהם עד תומה ויאמרו קדיש דרבנן.

לקט לימוד תקוני זוהר לי"ב ערבי ר"ח

פג. **ובלילות** הארוכות יהגו בספר התקונים כי כולו מחמדים לעורר אהבת דודים למעלה ואף המה יתחלקו לי"ב חלקים.34

החלק הראשון, מדף א' ע"א עד דף י"ב רשים בעמודא דאמצעיתא.

החלק השני, מדף י"ג ע"א כתיב והמשכילים יזהירו אלין אינון ר"ש וכו' עד סוף דף כ"ד ע"ב ואיהו נצח עליה.

החלק השלישי, מדף י"ג ע"ב תמינאה בהודאה וכו' עד סוף תקון י"ח והחיות רצוא ושוב.

החלק הרביעי, מדף ל"ז ע"א תקון י"ט עד דף מ"ח סוף ע"ב וגופא וברית הא שית.

החלק החמישי, מדף מ"ח ע"ב ח"י נענועין וכו' עד דף ס"א ע"א בההוא זמנא יהא חדוה ונגונא בקריבו דילהון.

החלק השישי, מדף ס"א ע"א בההוא זמנא וכו' עד ריש דף ע"ג ע"א רואים את הקולות.

החלק השביעי, מדף ע"ג ע"א ד"א והמשכילים וכו' עד סוף תקון מ"ב גן סדרים באורייתא.

החלק השמיני, דף פ"ה ע"א תקון מ"ג עד סוף תקון ס' רשע וטוב לו.

החלק התשיעי, תקון ס"א בראשית דא מחשבה וכו' עד דף ק"ט ע"א שכינתא לא קבילת הרכבה אחרא בעלמא בר מבעלה.

החלק העשירי, מדף ק"ט ע"א ר"ש פתח וכו' עד דף ק"כ ע"ב בשערא בגוונין דשערא.
החלק האחד עשר, מדף ק"ך ע"ב שערא חיוורא וכו' עד דף קל"ג ע"א עד הכא בשרטוטין דידין.
החלק השנים עשר, מדף קל"ג ע"א בקומה דצואר עד סוף התיקונים זכאין אודנין דשמעין מילין אילין מפומך ברוך ה' לעולם אמן ואמן.
ואחריו לו יהיה חן יצלח דברו בפיוט יגלה כבוד מלכ"ותך להחכם ישראל נאג"ארא ע"ה, ואחריו פיוט יה אלה מלכו"ת עלם מלכותיה מהחכם הנזכר אשר שתים אלה מסוגלים לעורר את אהבים לראש אשמורות ועל הדר המלכות הוצק יסודם.

מנהג איתני א"י להגות בתקון ערב ר"ח שייסד המחבר

פד. הנה שפר התקונים מיש"יר שפה לנאמנים בסוד ישרים ועצ"רת אמו"נים, בו אחזו כל החברים יושבי אדמת הקדש תוב"ב האיתנים ועלימו תטוף מלתי להעריץ ולהאדיר הדר המלכות בקדושה בטהרה תמיד מידי ערב ראש חדש בחדשו ויאחז צדיק דרכם לעורר את האהבה, אך בזאת ישית נגד עיניו מאמר הרשב"י בתקונים, [35] אם ישראל יתערון לה להאי אהבה צריכים לאתערא כדקא יאות ואם לאו לא יתערון לה ע"כ.

בעשיית התיקון הנזכר מעורר אהבת דודים למעלה

פה. ועתה בנים שמעו לי יודעי צדק אלי האזינו, פתחו נא שערי צדק לחסות בנועם ה' טולא דמהימנותא וצילה ילדת גם היא שמש צדקה ומרפא לנפש וזרח בחשך אור לישרים בלבותם ויתמלא הבי"ת כולה אורה, ויוסיף ה' שנית ידו לחשוף את זרוע קדשו ויפרסם אור רוח אפינו משיח ה' ויחמול על מיטב הצאן עמו וצאן מרעיתו, ואשרי העם שככה לו לעורר דודים למעלה ופועל ישועות בקרב הארץ ועליהם נאמר ראה חיים עם אש"ה אשר אהבת, ישמח אבי"ך ואמ"ך ותגל יולדתך.

פו. כי על כל אלה האיש אשר נגע אלהים בלבו לא ימיש מנגד עיניו אהבת השכינה תמיד כל הלילה ולהכין אותה ולסעדה מאשר הטיל הוא חלשים על הקדשים בעון פשעו, והוא כמשל הבן האוהב את אמו ויזכיר לאביו אהבת נעורים כמו שנאמר ואשת נעורים כי תמאס, ובכן מעורר אהבת הדודים ויתן עוז לאלהים.
ואמרו בתקונים [36] ווי לון לבני נשא דאינון אטימין לבא סתימין עיינין דלא משתדלין למנדע ביקרא דמאריהון לרצויי ליה בשכינתיה בכמה תחנונים ופיוסים לנחתא ליה לגבי שכינתא כל שכן לאתערא ביה רחימו לגבה.

אין השכינה שורה בישראל אלא על ידי עסק התורה

פז. ואמרו בזוהר ויקרא, [37] תא חזי רזא דמלה לא קיימא כנסת ישראל קמי מלכא אלא באורייתא דהא כל זמנא דישראל בארעא אשתדלו באורייתא כנסת ישראל שראת עמהון וכו' ובגין כך בשעתא דכנסת ישראל אתערת לגבי מלכא אתתקף חילה ומלכא קדישא חדי לקבלא לון וכו' בגיני כך זכאין אינון דמשתדלי באורייתא וכל שכן בההיא שעתא דאצטריך לאשתתפא בה בכנסת ישראל כדין קודשא בריך הוא קרי עליה ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

מאמרי הזוהר בשבח העוסק בתורה בלילה

פח. ובזוהר פרשת בשלח אמרו ז"ל, ר' יוסי פתח למנצח על אילת השחר כמה חביבה אורייתא קמיה קודשא בריך הוא דכל מאן דאשתדל באורייתא רחים הוא לעילא רחים הוא לתתא קודשא בריך הוא אצית למלולוי לא שביק ליה בהאי עלמא ולא שביק ליה בעלמא דאתי ואורייתא בעי למלעי בה ביממא ובליליא וכו' אמאי בגין דיהא שכיח לגבי שמא קדישא שלים כמה דלית יום בלא לילה ולאו איהו שלים אלא דא עם דא כך בעי אורייתא לאשתכחא עמיה דבר נש יומא וליליא למיהוי שלימותא לגבי דבר נש יומם ולילה.

והא אתמר דעיקרא דליליא מפלגותא ואילך ואף על גב דפלגו קדמיתא בכללא דליליא הוא אבל בפלגות ליליא קודשא בריך הוא אעל בגן עדן לאשתעשע עם צדיקייא וכדין בעי ליה לבר נש למיקם ולמלעי באורייתא והא אתמר דקודשא בריך הוא וכל צדיקייא כולהו צייתין לקליה ע"כ.

פט. וכמה האריכו בזוהר במעלת עסק התורה בלילה לחברא קודשא בריך הוא בשכינתא ושצריך להיות מגמת פניו להתקשר בשכינה וזה לשונו בפרשת ויקרא, [38] וכד אתער איילתא קדישא ברוח צפון נחתא וקם ההוא זכאה דקאני לה ואתגבר כאריה תקיפא באורייתא עד דאתי צפרא ואזיל בההיא איילתא קדישא לאתחזאה קמי מלכא לקבלה חוטא דחסד ע"כ.

דברי הרמ"ק במעלת העוסק בתורה בלילה

צ. וביאר הרמ"ק דבר גדול בדבריו אלה שצריך להתגבר על השינה בלילה להתקשר בשכינה כאדם המקנא לאשתו שאינו רוצה שתפרד אהבתה ממנו ואין קנאה אלא מצד האהבה, כן יקנא האיש השלם לבל תפרד השכינה ממנו ותעזוב אותו ותפרד אהבתה ממנו ולכן מרוב אהבה שיש לו בה מתגבר לעשות רצונה לעסוק בתורה שעל ידי עסק התורה היא ייחודה וזווגה.

והאיש הירא אשר ישית כה לנגד עיניו אין ספק כי בחשק אהבה זו הנזכר עול יסבול לא יקוץ ולא יבא לו שינה, וכל שכן בשיתו לעומת פניו את אשר אשום אשם ופגם בה כמו שהארכנו למעלה ומעוות לו יוכל לתקון בתפארת התקון הלילה הזה כי אז לו בכח יגבר איש לתקן את מעוותו כי לא ידע איש את עתו, וכמה יתהה אז על הראשונות לאמר בעוד עיני פתוחות מדוע לא הסתכלתי בהם בעסק התורה ונדדתי שינה מעיני לתקן את מעוותתי.

עיקר תקון ערב ר"ח הוא בלילה

צא. ונוסף גם הוא כי עיקר התיקון הלז צריך להיות בלילה במקום שפגם מדת לילה וכמו שהודיענו הרשב"י ע"ה בזוהר בדברי קדשו, [39] מהכא אוליפנא בדרגא דחב בר נש לקודשא בריך הוא בההוא אתר אצטריך למעבד תקנתא לנפשיה ומאן דלא יעביד הכי לית ליה תקונא לעלמין כדקא יאות.

הנה כי כן כל בעל נפש היפה המליאה לה דעת ויראת ה' יחוס על נפשו ויפקח עיניו על התיקון הלז לעמוד חי תמיד כל הלילה באהבתה של שכינה, ואף אם לא יעצור כח לעמוד ביום גם כן לא עיכב כי עיקרו בלילה כאמור, וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו וכמו צער בנפשו ובכן יוטהר וילובן מעון פגמו ויוסיף על המאורות.

באור בוקר ער"ח יעתירו בתפלה על הכרת ויתנו צדקה

צב. ובעת קדרותא דצפרא יעתירו בעדה על הכרת כאשר סידרתי נוסחו באור יום השישי [40] , ואף גם עוד יוסיפו תת כחה של צדק"ה כאשר מסודר שמה.

אין לבכות בשחרית כ"א במנחה וערבית או שחרית של ער"ח

צג. ויעמדו להתפלל תפלת שחרית מתוך כובד ראש וירבו בתחנונים ובקול בוכים בתפלתם כעצומו של יום הכפורים, ואף גם כי הודיענו רבינו האר"י ז"ל ממאמר הזוהר פרשת ויחי דף רכ"ט ע"ב זה לשונו, פולחנא דצלותא דקא בעי בר נש למפלח קמיה קודשא בריך הוא בשמחה וברנן"ה לאכללא לכנסת ישראל בינייהו וכו' שמחה ורננה שמחה בצפרא ורננה ברמשא וכו'.

ומדקאמר שמחה בצפרא כתב הרב שאין לבכות בתפלת שחרית רק בתפלת מנחה וערבית, מכל מקום היינו דווקא בשאר הימים אבל ביום צום התענית הזה אשר הוא לכיפור קטן יאותה לנו לעורר את נפשותינו בצום בעל בכי אולי יחנן ה' צבאות בעדינו וישוב לרחמינו ולכבוש עונותינו כרוב רחמיו הפשוטים ואין ספק דאף בשחרית שוה למנחה וערבית, וכן ראינו לרבים מאשר איתנו באים בסוד ה' לא חששו לשמחה בצפרא ביום זה ובראש השנה ויום הכפורים ומעלין את המדומע בתפלתם וכן עיקר.

סדר לימוד "הדר מלכות" למשמרת יום ערב ראש חדש

צד. ואחר התפלה המתנדבים בעם יועדו יחד מיד אחר התפלה עודם עטופים בטליתותיהם ועטרותיהם בראשיהם, ילכו מחיל אל חיל לקבוע סדר הלימוד אשר אערכנו לפניך.

תחילה ובראשו יכנסו בכי טוב באמרם ליחדא שמא דקודשא בריך הוא וכו' כנוסח הנזכר לעיל בלילה ויכלול בתוכה תורה נביאים וכתובים אשר בם יהגה עתה.

סדר הקריאה בער"ח בפרשיות הקרבנות לכיפור עון

צה. ואשר להיות אמרו ברעיא מהימנא פרשת צו דחטאוי דישראל מכבידין על גדפוי דשכינתא וכו' ובגין דא תקינו תנאים ואמוראים צלותין באתר דקרבנין לאעברא חטאות ואשמות מינה, וזהו הטעם שכינה הכתוב הקרבנות אל כנסת ישראל כמו שנאמר זבחו זבחי צד"ק וכו' וכתיב אז תחפוץ זבחי צד"ק, ועיין בתולדות יצחק דף קמ"א ע"ב ויקרא שמה רחובות דזמינין בנוי למפלח ולאתקנא האי בירא כדקא חזי ברזא דקרבנין ע"כ, על כן יאותה לנו לעסוק ביום הזה במעשה הקרבנות מפרשת ויקרא עד סוף פרק ז' להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני, ושוב יקראו פרשת נסכים בפרשת שלח לך פרק ט"ו פ"א עד פסוק ט"ז ולגר הגר איתכם.

תפלה אחר קריאת פרשת הקרבנות בער"ח

צו. וכהתימם יבטאו בשפתים לאמר, יהי רצון מלפניך יְהוָה (ניקוד ר"ת את הכל והקטיר המזבחה) אלהינו ואלהי אבותינו שיהא שיח שפתותינו בתורת מעשה הקרבנות חשוב ומקובל ומרוצה לפניך כאילו הקרבנו אותם במועדם ועמדנו על מעמדם לכפר בעדינו ובעד כל אחינו בית ישראל ולאעברא חטאות ואשמות מגדפוי דשכינתא בעלותה להראות אל דודה, ותבער אימא דערב רב האחוזה בכסא כבודה, תשפילנה תשפילנה עד העפר וסערה תפיץ אותה, ובכן בכח סגולת קריאת מעשה הקרבנות האלה תמנע מגיפה מנחלתך ומלאכים המזכירים עונות ופשעים בני עמך ונחלתך מול הדרת כבודך יהפכו למליצי יושר בעדינו, ואתה בטובך תעורר רחמיך וכפר על חטאתינו למען שמך, יהיו לרצון וכו'.

סדר לימוד הקצר ליום ער"ח, בתנ"ך ובמשניות קדשים ובזוהר

צז. ואחר כך יהגו בנביאים, יחזקאל מסימן מ' עד סופו, ובישעיה סימן נ"ו פ"א כה אמר ה' עד פסוק ז' יקרא לכל העמים, ובסימן ס' פ"א קומי אורי וכו' עד פסוק ז' ובית תפארתי אפאר, ובמלאכי סימן ג' פ"א הנני שולח מלאכי וכו' עד פסוק ד' וכשנים קדמוניות.

ואחר כך יהגו בכתובים, תהלים סימן ד' וסימן כ"ו וכ"ז וסימן מ"ג וסימן נ' ונ"א ונ"ד ופ"ד וק"ז וקט"ז וקי"ח.

ואחר כך יהגו בסדר קדשים עד מקום שידם מגעת, אך בזאת שלא ימנעו מלקרות מסכת זבחים ומנחות ותמיד ומדות, ואחר כך בזוהר פרשת ויקרא וצו עד מקום שידם מגעת.

סדר לימוד הארוך בפסוקי התורה ליום ערב ר"ח

צח. ואולם לאשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך מלכו של עולם מן הבוקר עד הערב יוסיפו תת כחה של שכינה בסדר זה.

תורה, פרשת בראשית פרק א' פסוק י"ד ויאמר אלהים יהי מאורות עד פסוק י"ט ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי, שם פרק ב' פכ"א ויפל ה' אלהים תרדמה וכו' עד פסוק כ"ד והיו לבשר אחד, ובפרשת לך לך פרק י"ד פי"ח ומלכי צדק מלך שלם וכו' עד פרק ט"ו פ"ו ויחשבה לו צדקה, פרשת חיי שרה פרק כ"ד פי"ג הנה אנכי נצב על עין המים וכו' עד פסוק ט"ז ותמלא כד"ה ותעל, פרשת תולדות יצחק פרק כ"ו פי"ב ויזרע יצחק וכו' עד פסוק ל"ג היום הזה (עיין בזוהר פרשת צו דף ל"ב ע"א), שם פרק כ"ז פכ"ו ויאמר אליו יצחק אביו גשה וכו' כריח שד"ה וכו' עד פסוק כ"ט ומברכיך ברוך, פרשת ויצא יעקב מבא"ר שבע עד פרק כ"ט פסוק ל' ויעבוד עמו עוד שבע שנים אחרות, (ובפסוק וירא באר בשדה יכוין בא"ר ז' זמנין דסיהרא בת ז' היא), שם פרק ל' פי"ד וילך ראובן וכו' עד פסוק ט"ז וישכב עמה בלילה הוא, ושם פסוק ל"ז ויקח לו יעקב מקל לבנה וכו' עד פסוק מ"ב והקשורים ליעקב, פרשת וישב פרק ל"ח פי"ג ויוגד לתמר וכו' עד סוף הפרק ויקרא שמו זרח (ועיין סוד הפרשה בפרשת אחרי מות דף ע"א ע"ב), ושם פרק מ' פ"ט ויספר שר המשקים וכו' והנה גפ"ן לפני וכו' עד פסוק י' הבשילו אשכלותיה ענבים, פרשת ויחי פרק מ"ט פ"א ויקרא יעקב לבניו וגו' אשר יקרא אתכם באחרי"ת הי"מים וכו' עד פסוק כ"ח וזא"ת אשר דיבר להם אביהם.

פרשת בשלח פרק ט"ו פ"א אז ישיר משה ובני ישראל את השי"רה הזאת שסודה בכנסת ישראל מתתא לעילא כמבואר בזוהר וילך דף רפ"ה, פרשת תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי עד סוף מעשה האפוד שבפרשת תצוה פרק כ"ח פל"ה, (סוד האפוד הוא רחל אחורי ז"א), פרשת פקודי פרק ל"ט פל"ג ויביאו את המשכן אל משה וכו' עד סוף הפרשה.

פרשת צו עד פרק ו' פ"ו אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ועיין בזוהר צו דף כ"ז ע"א), פרשת קדושים פרק י"ט פט"ו לא תעשו עול במש"פט וכו' עד אני ה', פרשת בהר סיני ושבתה הא"רץ שבת לה' וכו' עד פרק כ"ה פ"ז כל תבואתה לאכול, פרשת בחקתי עד פרק כ"ו פי"ג ואולך אתכם קוממיות.

פרשת נשא פרק ו' פכ"ב כ"ה תברכו את בני ישראל וכו' עד פסוק כ"ז ואני אברכם, ריש פרשת בהעלותך עד פסוק ד' כן עשה את המנורה, פרשת חקת פרק כ"א פי"ז אז ישיר ישראל וכו' עד פסוק כ' ונשקפה, פרשת בלק פרק כ"ג פ"ז וישא משלו וכו' כי מראש צורים עד פסוק י' ותהי אחריתי כמוהו, עוד שם פסוק י"ח וישא משלו כו' לא איש אל ויכזב עד פסוק כ"ד ודם חללים ישתה, עוד שם פרק כ"ד פ"ג וישא משלו וכו' מה טובו אהל"יך וכו' עד פסוק ז' ותנשא מלכותו.

פרשת ואתחנן פרק ו' פ"ד שמע ישראל עד פסוק ט' ובשעריך, פרשת עקב פרק ח' פ"ז כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה עד פסוק ט' ומהרריה תחצוב נחשת, שם פרק י"א פ"י כי הארץ אשר אתה בא שמה וכו' עד פסוק כ"א כימי השמים על הארץ, שירת האזינו עד תומה.

סדר לימוד בנביאים ליום ערב ר"ח

צט. ואחר כך נביאים, שמואל א' פרק ב' ותתפלל חנה וכו' עד פסוק י' וירם קר"ן משיחו, (ועיין בזוהר ויקרא י"ט ע"ב).

ישעיה ב' הדבר אשר חזה וכו' והיה באחר"ית הימ"ים עד פסוק ה' בית יעקב לכו וכו' (עיין בזוהר ואתחנן דף ר"ע ע"א), סימן ט' עד פסוק ו' קנאת ה' צבאות תעשה זאת, סימן י' פ"ל צהלי קולך בת גלים (עיין פרשת ויחי רמ"ט) עד סוף סימן י"ב קדוש ישראל, סימן ט"ו משא מואב וכו' עד סימן ט"ז פ"ה והוכן בחסד כסא באה"ל דו"ד וכו' (עיין זוהר פקודי ר"ך), סימן כ"ו ביום ההוא יושר השיר כו' עד פסוק ט' צד"ק למדו וכו', סימן ל' פסוק י"ב כה אמר קדוש ישראל וכו' עד פסוק כ"ו והיה אור הלבנה וכו' ומחץ מכתו ירפא, סימן ל"ג פ"ב ה' חננו לך וכו' והיה אמונת עת"ך עד וכל חבליו בל ינתקו, סימן מ"ב פ"ה כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם רוקע הארץ (עיין זוהר ויגש ר"ה ע"ב) עד פסוק כ"א ה' חפץ למען צדק"ו, סימן מ"ה פ"ח הרעיפו שמים ושחקים יזלו צד"ק עד פסוק י"ט אני ה' דובר צדק מגיד מישרים (עיין זוהר ויקרא כ"ה), סימן נ"א פ"א שמעו אלי רודפי צד"ק עד פסוק ט"ז לאמר לציון עמי אתה (עיין זוהר פנחס דף ר"מ ע"א), סימן נ"ב פי"ג הנה ישכיל עבדי עד סוף סימן נ"ג ולפושעים יפגיע (עיין זוהר וישב קפ"א א'), סימן נ"ד פי"ג בצדקה תכונני וכו' עד סימן נ"ו פ"ב ושומר ידו מעשות כל רע, סימן ס' פי"ח לא ישמע עוד חמס בארצ"ך וכו' עד סימן ס"ב פ"א יצא כנוגה צדקה, סימן ס"ו פ"ה שמעו דבר ה' החרדים אל דבר"ו עד והיה מדי חדש.

ירמיה סימן ל"א פ"א מצא חן במדבר וכו' עד סוף הסימן לא ינתש ולא יהרס עוד לעולם, סימן ל"ג פ"י כה אמר ה' עוד ישמע וכו' עד סוף הסימן כי אשיב את שבותם וריחמתים.

הושע סימן ג' פ"א ויאמר ה' וכו' עד סוף הסימן ואל טובו באחרית הימים, עובדיה עד והיתה לה' המלוכ"ה, עמוס סימן ט' פ"ז הלא כבני כושיים עד סופו, זכריה סימן י"ד פ"א עד סופו, חבקוק סוף סימן ב' וה' בהיכ"ל קדשו וכו' עד סופו, (ועיין בזוהר [41] שמש ירח עמד זבולה עמד ולא עמדו).

סדר קריאת ס"ה מזמורי תהילים מסדר "הדר מלכות"

קן. כתובים , תהלים סימן ח' ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל האר"ץ, סימן ט' אודה ה' בכל לבי וגו' והוא ישפוט תבל בצד"ק וכו' (עיין זהר ויקרא י' ע"א), סימן ט"ו ה' מי יגור באהלך עד הולך תמים ופועל צדק (עיין זוהר אמור צח ע"ב), סימן י"ז תפלה לדוד שמעה ה' צדק, סימן כ' יענך ה' וכו' דאית ביה ע' תיבין לעומת ע' קלין דראמת איילתא כנודע בזוהר, סימן כ"א ה' בעזך ישמח מלך (עיין זהר פקודי דף רל"ה), סימן כ"ב למנצח על אי"לת השחר (עיין זהר ויקרא דף כ"ה ע"ב), סימן כ"ג מזמור לדוד ה' רועי כו' (עיין זוהר תרומה דף ק"ע), סימן כ"ד לה' הארי"ץ ומלואה (עיין זוהר נח דף ס"ז), סימן כ"ה לדוד אליך ה' נפשי אשא ויכוין לאלפא ביתא שבו בסוד ויש"כב במקום ההוא יש כ"ב כנודע, וילוה אליו שאר האלפא ביתות שבתהלים סימן ל"ד לדוד בשנותו את טעמו וכו' א'ברכה את ה' וכו' ב'ה' תתהלל וכו', וסימן קי"א א'ודה ה' בכל לבב וכו' שאמרו בזוהר בפרשת תרומה דף קע"ד דהוא בעלמא תתאה ע"ש, וסימן קי"ב א'שרי איש ירא את ה' במצוותיו וכו', וסימן קי"ט א'שרי תמימי דרך, וסימן קמ"ה תה"לה לדו"ד כו'.

ושוב ישוב לסדרו, סימן כ"ז אורי וישעי וכו' בזא"ת אני בוטח וכו' ועתה ירום ראשי (עיין בזוהר מקץ דף קצ"ח פירשו ראשי דא כנסת ישראל), סימן ל"ב לדוד משכיל וכו' שמחו בה' וגילו צדיקים (עיין בזוהר אמור דף ק"ה ע"א), סימן ל"ג רננו צדיקים בה' כו' אוהב צד"קה ומשפט וכו', סימן ל"ו לעבד ה' לדוד וכו' צדקתך כהררי אל כו' (עיין זהר אמור דף צ"א), סימן מ"ב מ"ג ששני מזמורים אלו הוסדו על חשק המלכות לעלות עם דודה כנודע, סימן מ"ה על שושנים וכו', סימן מ"ו על עלמות שיר (עיין זהר פרשת ויצא דף קנ"ח), סימן מ"ח גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו וכו', סימן נ' אל אלהים ה' דיבר ויקרא אר"ץ (עיין זהר אחרי מות דף ס"ד ב'), סימן נ"א בבא אליו נתן וכו' אדנ"י שפתי וכו' אז תחפוץ זבחי צד"ק, סימן ס' למנצח על שו"שן עדו"ת וכו' (עיין זוהר פנחס דף רל"ג), סימן ס"ג בהיותו במדבר יהודה וכו' דבקה נפש"י אחרי"ך סוד רחל אחורי ז"א כנודע, סימן ס"ה לך דומיה וכו' שומע תפלה דא כנסת ישראל כמו שאמרו בזוהר תזריע דף ס"ט ע"ב וכן נוראות בצ"דק וכו', סימן ס"ז אלהים יחננו כו' אר"ץ נתנה יבולה, סימן ס"ח יקום אלהים וכו' גשם נדבות וכו' (עיין זהר פרשת וישב דף קפ"ט).

סימן ע"א בך ה' חסיתי חתום בצדק, סימן ע"ב לשלמה אלהים משפטיך למלך תן כו' ידין עמך בצד"ק וכו' ועיין בזוהר, סימן פ"ה רצית ה' אר"צך וכו' צד"ק ושלום נשקו, סימן פ"ו תפלה לדוד כו' ועיין בסוד פנה אלי בזוהר קדושים דף פ"ד, סימן פ"ז שיר יסודתו כו' עי"ר האלהים סלה, סימן פ"ט משכיל לאיתן וכו' (עיין זהר פרשת ויחי דף ר"ל), סימן צ"ד אל נקמות ה' כו' כי עד צד"ק ישוב, סימן צ"ו שירו לה' שיר חדש (עיין זוהר חיי שרה דף קכ"ג) וצ"ז וצ"ח וצ"ט בסוד האמ"ת והצד"ק, סימן ק' מזמור לתודה ועד דור ודור אמונתו, סימן ק"א חסד ומשפט וכו' להכרית מעי"ר ה' כל פועלי און, סימן ק"ב תפלה לעני כי יעטוף (עיין זוהר וישלח קס"ח ב'), סימן ק"ד ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד וכו' ישבעו עצי ה' (עיין זהר ויצא דף קס"ב ע"ב), סימן ק"י נאום ה' לאדוני שב לימיני כו' (וסודו ביארו בזהר פרשת בראשית דף נ' ע"ב), סימן קט"ז וקי"ז וקי"ח הודו לה' כי טוב וכו' פתחו לי שערי צד"ק אב"ן מאסו וכו', סימן קכ"ב שמחתי באומרים וכו' כעיר שחוברה לה יחדיו דאתחברת אימא בברתא והוו כחדא (עיין זוהר וישב דף קפ"ג ע"ב).

סימן קכ"ג היושבי בשמים (ועיין זוהר ויגש דף ר"ח), סימן קכ"ה ירושלים הרי"ם סביב לה, סימן קכ"ו בשוב ה' את שיבת ציון, סימן קכ"ז לשלמה אם ה' לא ישמור עי"ר (ועיין זוהר וישלח דף קע"ב ע"א), סימן קכ"ח אשרי כל ירא ה' וכו' יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים (עיין זוהר ויחי דף רע"ח ע"א), סימן קל"ב זכור ה' לדוד וכו' כהניך ילבשו צד"ק וכו', סימן קל"ג הנה מה טוב ומה נעים שבת אח"ים גם יחד, סימן קל"ה הלל"וי"ה הללו את שם ה' וכו' (דכליל שמא ושבחא כחדא שמא דא י"ה שבחא דא כנסת ישראל, הלל בגימטרייא ה"ס מספר אדנ"י כמו שאמרו בזוהר סוף פרשת וישלח), וילוה אליו הללויה שבסימן קי"ג הללויה הללו עבדי ה', וסימן קמ"ו וקמ"ז וקמ"ח וקמ"ט וק"ן וסגולתם רבה מאד לאומרן לראש אשמורות, הרי לך ס"ה מזמורים בכבוד הוד הדר המלכות.

יתר מקראי קדש שבכתובים ליום ערב ר"ח

קא. משלי, סימן ל"א פ"י אשת חיל מי ימצא עד סופו, ואחר כך ישוררו בנועם קולות לעורר חבצלת השרון לשיר בקול נעים שיר השירים כולו כמו שאמרו בתקונים תקון י"ג דאתערא ברתא דמלכא בשיר השירים וכו' וצריך לכוין בקריאתו כמו שאמרו שם תקון ח"י, דמשבחה שכינה בשיר השירים מתתא לעילא מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב חמוקי ירכיך שררך שני שדיך צוארך ראשך הא הכא מתתא לעילא והיא משבחת לקודשא בריך הוא מעילא לתתא רא"שו כתם פז עיני"ו לחיי"ו שפתו"תיו ידי"ו שוק"יו וכו' כמו שביארנו בפרקי שבת באורך.

קהלת, סימן ט' פי"ד עי"ר קטנה וכו' עד סימן י' פי"ז אשרך ארץ שמלכך בן חורין, דניאל, סימן ט' פ"א בשנת אחת וכו' לך ה' הצדקה וכו' עד פסוק י"ז למען אדנ"י, ואחר כך יאמרו קדיש.

סדר לימוד מאמרי הזוהר בסוד הגאולה ליום ערב ר"ח

קב. והכל לפי היום יהגו בסדר זה עד מקום שידם מגעת כדי להגות בספר הזוהר כי הנה נודע מה שאמרו ברעיא מהימנא פרשת אחרי מות [42] ז"ל, ומאינון קלין דיהבת דאינון ע' לקבל ע' תיבין דיענך ה' אתפתחת רחמא דאיהי ב' כלילא מתרין ביתין לאולדא תרין משיחין ואעילת רישא בין ברכהא דאיהי רישא דילה עמודא דאמצעיתא תרין שוקהא נ"ה ב' נביאים מתמן אולידן תרין משיחין בההוא זמנא ויחשוף יערות יתעבר נחש מעלמא ע"כ, כי על כן עת רצון היא עתה בערב ראש חדש להגות בסוד מילי דמשיח וק"ץ דפורקנא וזה סדרו.

פרשת בראשית דף כ"ה ע"ב ד"א אלה תולדות השמים עד דף כ"ו ע"א מעשה ידי להתפאר, פרשת וירא דף ק"ג ע"א רבי יהודה פתח נודע בשערים וכו' עד שם ע"ב ושפט בצדק דלים, שם דף קט"ז ע"ב אמר רבי יוסי כגוונא דא כתיב אני ה' בעתה אחישנה וכו' עד קי"ח ע"א ולעבדו שכם אחד, שם דף קי"ט ע"א ר"ש פתח ואמר וזכרתי את בריתי יעקב וכו' עד סוף העמוד כל הכתוב לחיים בירושלים, שם ק"כ ע"ב פתח ואמר בכל צרתם וכו' עד סוף העמוד ויהי להם למושיע, פרשת חיי שרה סוף דף קל"ג ע"ב ר' חזקיה פתח מי נתן למשסה יעקב עד דף קל"ד ע"א ועשיתי את אשר בחקי תלכו, פרשת וישלח דף ק"ע ע"א ויאמר שלחני כי עלה השחר וכו' עד סוף ע"ב והא אתמר ואוקמוה.

פרשת שמות דף ז' ע"א פתח ואמר משא מצרים וכו' עד דף י' ע"א עד כאן מילין דרזין סתימין, פרשת כי תשא דף קפ"ח ע"א פתח אידך וכו' עד דף ק"ץ ע"ב עד ובגין כך לא נחית רצועה, פרשת פקודי דף רל"ט ע"ב תא חזי בזמנא דאתבני בי מקדשא וכו' עד דף ר"מ ע"ב כי פי ה' דיבר.

פרשת ויקרא דף ו' ע"א רבי אחא הוה אזיל וכו' עד עמוד ב' וארשתיך לי באמונה, שם דף כ"ב ע"א רבי יוסי פתח ואמר משא דומה וכו' עד ראש ע"ב ושב וקבצך מכל העמים, פרשת אחרי מות ס"ז ע"ב ר"מ אמר רעיא מהימנא וכו' עד דיתעבר נחש מעלמא, ואחריו נמשך ר"מ פנחס דף רמ"ט ע"א ואי תימא עד ובעל חימה לגבייהו, פרשת אמור דף פ"ט ע"א ולאחותו הבתולה וכו' עד שם באותו עמוד קומי אורי כי בא אורך.

פרשת שלח לך דף קס"ד ריש ע"א אמר לון רבי אילאי זכאין קדישין וכו' עד דף קס"ו ע"א זכאה עמא דכל דא מחכאן וכל דא גניז לון, שם דף קע"ג סוף ע"א פתח ואמר על

הר גבוה עלי לך מבשרת ציון וכו' עד סוף העמוד שבי ירושלים ודאי, פרשת בלק דף רי"ב ע"ב אראנו ולא עתה עד סוף העמוד צהלי ורוני יושבת ציון, פרשת פנחס דף ר"ך סוף ע"ב אמר רבי אבא אדכרנא מלה חדא עד דף רכ"א ע"ב אמר אילו לא אתינא לעלמא אלא למשמע דא דיי, שם דף רמ"ו ע"ב ד"א ויחלום והנה סולם וכו' עד בגלותא בתראה באותו עמוד, שם דף רנ"א ע"ב רבי שמעון פתח געו חי"ת קנה וכו' ור"מ שם עד דף רנ"ב ע"ב דעבד דינא בעמלק.

פרשת ואתחנן דף רס"ו ע"ב פתח ואמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול עד שם באותו עמוד ואינון נדחים השתחוו לה', שם דף ע"ר ע"א פתח ואמר הן עוד היום גדול וכו' עד סוף ע"ב כן יעמוד זרעכם ושמכם, פרשת כי תצא דף רע"ח ע"ב אדהכי הא נונא רבא וכו' עד דף רע"ט ע"ב הלכה למשה, פרשת האזינו דף רצ"ז ע"ב ר"א פתח ואף גם זאת וכו' עד דף רח"צ ע"ב אז תתענג על ה' ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

(**אמר** המעתיק, הרב המחבר הורנו לדעת בחלק השני בליל שביעי של פסח להגות בלילה ההוא במילי דמשיח ושם כתב בקיצור רב המורה מקום שבזוהר וכאן מרחיב למעניתו וראוי לתפוס בסדר השנוי כאן אם יהיה שהות בלילה).

והכל לפי היום יהגו בסדר הזה עד שידם מגעת והנותר ממנו יהגו בערב ראש חדש אחר ולא עיכב.

טעם לנוסח "תפלת הגלות" המתוקנת לערב ר"ח

קג. ואחרי גומרם יכונו יחדיו לעתור ולרצות לפני קונם על גלות החיל הזה וה' הסתיר פניו ממנו ומאתנו היתה זאת יעקב למשסה וישראל לבוזזים עם בזוי ושסוי, עונותינו הטו אלה וחטאתינו מנעו הטוב ממנו כאשר חכמים הגידו, לא גלו ישראל מארצם אלא על שמרדו במלכות שמים ומרדו במלכות בית דוד ומאסו בבית המקדש, ולמדו זה ממאמר איש לאהליך ישראל אל תקרי לאהליך אלא לאלהיך, ומרדו בדוד דכתיב אין לנו חלק בדוד, ומאסו בבית המקדש דכתיב ראה ביתך דוד ועתידין ישראל לחזור ולבקש שלשתן שנאמר אחרי כן ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טוב"ו באחרית הימים ע"כ.

על כן יאותה לנו להתאונן על זה ראשית אוני"ם ועל גלות החיל הזה לפי רוב השנים ויהי העם כמתאוננים, ועל כן אחרי קרוא קריאה נאמנה זו בבכי יבואו יוצאין בציי"ר ונמשכין בציי"ר בנוסח תפלה זו כי נהפכו עליה ציריה וזה תוארה.

"תפלת הגלות" לערב ראש חדש

קד. רבון העולמים ואדוני האדונים ואלהי האלהים אתה ידעת לאולתינו ואשמותינו ממך לא נכחדו, ובהעלות על לבבנו גודל משובותינו כמים נשפכנו והתפרדו כל עצמותינו, יראה ורעד יבא בנו ותכסנו פלצות ובושת פנינו כסתנו, ואין לנו פה להשיב ולא מצח להרים ראש כי עונותינו עברו ראשינו וכמשא כבד יכבדו ממנו ופשעינו רבו מלמנות וחטאתינו עצמו מספר.

ואף לזאת יחרד ליבנו ויתר ממקומו על כי גדול כים שברינו ומאד גדלה מעילתנו עד לשמים, ומרדנו באלהותך לאמר איש לאלהיך ישראל ודעת דרכיך לא חפצנו, ומרדנו במלכות בית דוד לאמר אין לנו חלק בדוד, ועוד הוספנו סרה ומאסנו בדביר ביתך זבול מקדשך לאמר ראה ביתך דוד, אללי אללי לנו אהה אהה עלינו, אויה נא עלינו כי גדול כים שברינו ותמוגגנו ביד עוונינו והשיבות גמולינו בראשינו, וערי קדשך היו מדבר, ציון מדבר ירושלים שממה, בית קדשינו ותפארתינו היה לשריפת אש וכל מחמדינו לחרבה וגלינו מארצינו ונתרחקנו מעל אדמת נחלת אבותינו, אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם וילכו מגוי אל גוי נעים ונדים דחויים ודחופים והיו למרמס ולמדרך כף רגל השו"ר והחמו"ר, נשכבה בבושתינו ותכסינו כלימתנו כי כל אלה גרמו פשעינו וחטאתינו מנעו הטוב ממנו.

והנה עתה שבנו אליך ה' אלהינו אבינו אב הרחמן בארץ שביינו בכפיפת ראש בכפיפת קומה בנמיכת רוח בחלישות חיל בשבירת לב ובדמע לב בהשתחויה באימה במורא ברעד בפחד וחלחלה לעתור ולרצות מול הדרת כסא כבודך לבקש מחילה וסליחה וכפרה על חטאתינו ועל עונותינו ועל פשעינו שחטאנו ושעוינו ושפשענו לפניך כי אחרי שובנו ניחמנו ונתחרטנו, ספקנו על ירך בושנו וגם נכלמנו כי עליך נשאתנו חרפה שמנו פנינו כחלמיש, ושלשתן אנו מבקשים, לך ה' אלהינו ואת דוד מלכנו ובית קדשינו ותפארתנו כאמור מפי כבודך, אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טוב"ו באחרית הימים, ועתה ברחמיך הרבים הבט נא והושיעה נא צאן מרעיתך, אל ימשול בנו קצף ואל תעזבנו אבינו ואל תטשנו מלכנו ואל תשכחנו יוצרנו ואל תעש עמנו כלה בגלותינו כי אל מלך חנון ורחום אתה.

ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ סבלו נשאו צרות צרורות תכופות זו לזו בין עמי התועבות והנה עבדיך מוכים להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ובכל זאת לא נסוג אחור לבנו ותט אשורינו מני ארחך, עודינו מחזיקים בתומתנו ותומכים בבריתך, איה סופר איה מונה שמות המוני שלומי אמוני ישראל המנוסים על יחוד כבוד שמך,

ואיך יוכל להכיל מזבחך העליון רוב העולות המעולות ולא יתפח תפוח אפר השרופים על יחוד כבודך, היש מקום לטבול עוד פורפירך בדם המפרפרים אשר פרפרו צריהם את בשריהם ומומתים על אמתך ונזבחים לשבחיך, ומדוע לא יובא את דמם אל הקדש פנימה לכלה פשע ולהתם חטאת, הייטב לצדק משפטיך כי דם פרים וכבשים ירצה ודם זבחיך ישפך ולא ירצה, ומה זו סמיכה אשר תסמוך ידים שופכות דמים נקיים וידים עסקניות לעשוק עוסקי תורתך ולהאביד צאן קדשים, ומה זו שתיקה אלהי האלהים אשר תחרש לעם נבל ניאצו שמך כי נאמו גוים איה האלהים האדירים המכה מלכים גדולים יבא נא עוד אלינו, קראו בקול גדול אולי ישן הוא ויקץ, ויחפאו דברים עליך אל עליון המרגיזים מלהזכירם בלבבות ולחשוב מחשבות, חרפה שברה לבנו ונקוה לנוד ואין ולמנחמים ולא מצאנו.

אהה ה' העל אלה תתאפק ועיניך תכסה עובדי פסל המתהללים באלילים, רקדו כאילים בהיכלך שקטים ושאננים מינייהו מלכי מינייכו אפרכי יוצאים ביד רמה, ובניך העמוסים מני בטן הנשואים מני רחם גרושים ונבוכים בארץ לא להם דוחו מבית אביהם, הרשים יצאו דחופים ותגשנה השפחות הנה וילדיהן יושבות על **מִלֵּאת** לכל חפציהן להתגבר על גבירתן, משתררות לצרור עליה לרשת משכנותיה, עתקו גם גברו חיל להצמית נפש אביוניך ולהתם תמימיך בטומאתם ולא יזכר שם ישראל עוד.

הטוב לך כי תעסוק בחשקי חשוכה והאמ"ה מזה והאמ"ה מזה בעודף פורקת עוליך ומתרפקת עליך לאמר לא קידשת אלא אותי, והיא זונה ומזנה מזן אל זן וגם הנה הרה למארה, ניניה כתנינים וצפיעיה כצפעונים לפרוץ גדיריך **ולפרוש** להם חוקי רצונך הפך רצונך ומסרסים שפר השרשים לקופה של שרצים, ולמה יתן עוזך כח לחוח ולא לחטה ומוחלפת השטה, הקדישה היא בעינים והקדושה למרמס רגלים, שנואה כי תבעל וצנועה כי תבהל, איך טלאיך הענוגים והרכים כמתי עולם במחשכים, איך היו אשכלותיך הנאהבים והנעימים צנומות דקות שדופות קדים, איך **יְעֻנּוּ** בני עוננה אשר אייבת את בנך את יחידך אשר אהבת, איך נתקו מורשי לבב יחידך העשוקים שוקקים להיות סביב לשלחנך.

ועתה ה' עד מתי למה פניך תסתיר תשכח עניינו ולחצנו, הלא זכריה חוזך אמר לפניך עד מתי אתה לא תרחם את ירושלים ואת ערי יהודה אשר זעמת זה שבעים שנה, ומה נאמר לפניך ה' אלהינו מה נדבר ומה נצטדק על הגלות המר והנמהר והארוך הזה **שֶׁבּוּעִים שִׁבְעִים**, ועוד נוסף עליהם ימים ושנים רבים ורעים ואנחנו אסורים בשבייתנו ממספר

אלף ושש מאות ואחד שנה לחרבן בית קדשינו ותפארתנו מחמד עינינו משוש לבינו, על זאת ידאג כל רוח ונמס כל לב ורפו כל ידים וכל ברכים תלכנה מים וכל עין תזל דמעה. **אהה** ה' אלהים המאוס מאסת את יהודה ואם בציון געלה נפשך, מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא, למה לנצח תשכחנו תעזבנו לאורך ימים, כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו ועתה ה' עד מתי, עד אנא יצית בגאון האף שלהבת חרוניך, הכלו המים מתעלת חסדיך ותעלת רפואותיך **מֵהֲרִפּוֹת לְהָבוֹ** , התמו הנהרים העצומים **מֵאֲסָמֵי** אוצרי שלש עשרה מדות רחמיך ולא יוכלו לכבות האש הגדולה הזאת.

הבט משמים עדה תמה שטוחה באסקופת היכלך ולבה קורעת, עניה סוערה הומיה היא באין השקט, הסכת ושמע תחנוני שאלתה ובקשתה כהוגן הלא מצער היא לגודל חסדך, ואם עוונינו ענו בנו **וּעֲנֵנוּ עָנָן** שלח רוחך הטוב לפזרם ושמש צדקתך להמסם, התאמץ בתוקף חנינותיך, רומה על השמים לרחם העמוסה מרחם באחדותך.

ואתה צלח הע"ז עוזך המופלא כח אין סוף לחשוף לובן חסדיך צחצחות חיור עתיק אשר אורו מראש ותלבין בזוהרם זהורית אודם דיניך, ושלש עשרה מדות רחמיך אשר תקנת בתעלומות חכמה נשגבה את בריתם זכו"ר האל נוצ"ר חסד ונק"ה בטל אורות את רושם כתמי עונותינו, יגלו ויגולו הרחמים העליונים על מדותיך וישתלשלו בסילסולם עד יגיעו ויגיהו בנוגה רב אגן הסהר, ותעלה למעלה ראש עטרת זכות אבותינו בעלי בריתך להקנות להם כח יפה במעמד שלשתן לעשות חיל ולחלות פני חנך להכין עת לחננה ושעת רצון.

עורו ישיני חברון מקברותיכם ועלו אל מול אדרת כסא הרחמים לעתור על שארית מיטב הצאן הנמצאה ביד שונאיה צרי חמסים וחמוצים עלו עליה שוד ושוט, שות שתו להסיתה ועונשים אנושים לאנסה והילדים רכים ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן.

(**א"ה**, טעם לתפלה זו בערב ראש חדש לפי שהתעוררות הנשמות של הצדיקים הוא בראש חדש וכמו שאמרו במציעא, מאי טעמא נגה ליה למר אמר ליה אדמוקי לאברהם וכן ליצחק וכן ליעקב כו').

קום אברהם רחימא ועמוד לפני ה' וזכור לפני אבינו חי וקיים ברית בין הבתרים להיות זרעך ככוכבי השמים לרוב ועתה הותמו בין עובדי אלילים הזאבים בתועבות, אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, תשיב הרע לצוררם באמיתך הצמיתם, כן תרדפם בסערך ובסופתך תבהלם, ובחסדך תצמית אויבי והאבדת כל צוררי נפשי כי אני עבדך כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק, חוסה ה' ואל תתן בני הנאהבים והנעימים ביד אריות וזאבים, ואם חטאו ועוו ופשעו בני ונתחייבו שריפה זכור נא

לאשר מסרתי נפשי לכבשן האש להשרף על דבר כבוד שמך וקדשתי שמך בעולם ותצא שריפתי לשריפת בני.

קום יצחק עקידא ושפוך שיחתך ואת דמעותיך לפני אבינו אב הרחמן, עד מתי ה' בית ישראל יהיו למרמס ולעג ולקלס לעם נבל ניאצו שמך, קנא לשמך הגדול המחולל בעמים, קנא לערי קדשך החריבים והשוממים, קנא על ביתך המסורה בידיהם, קנא לצאנך, אתה אלהים זנחתה ותזנח מעל מעלות עליותיה, בחוץ תעמוד בבתי החצרים בחוסר כל וקוצר רוח והאמה מזה והאמ"ה מזה בעודף, קום נא שבה על כסא דין בקנאת יקריך, ה' כגבו"ר יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר, ואם חטאו ועוו ופשעו בני ונתחייבו הרג זכור נא לאשר פשטתי צוארי אל השלח על גבי המזבח להשחט על דבר כבוד שמך ותצא הריגתי להריגת בני.

קום יעקב שלימא ופגע את פני תפארת ישראל שומע תפלות על הצאן צאנך הנאנחים והנאנקים בעניים ושביים ודוחקם ודלותם ושפלותם ביד עשו הרשע, עד מתי ה' בני הידידים אשר מסרתי נפשי עליהם תטשם ותעזבם מטומעים ומגואלים ביד עשו וישמעאל צרי ואויבי לי כי ירא אנכי אותו פן יבא והכני אם על בנים, זכור עדתך קנית קדם, למה תהיה משכלה ועקרה המשכילה ועיקרה של בית והמסכילה בכל זמן מזומנת לטובה רוה היא **וּשְׁבֻעָה** ילדה **שִׁבְעָה** , אנא ה' הושיעה נא צאן מרעיתך כי תפארת עוזמו אתה וברצונך תרום קרנם, וחמול על פליטת צאנך הנשארה שה פזורה ישראל בני אברהם אהוביך זרע יצחק עקידך והילדים אשר חנן אלהים לעבדך, ואם עוו ופשעו בני ונתחייבו גלות החיל הזה זכור נא עניי וגלותי בצאתי מבית אבי, הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותידד שנתי מעיני ויצא גלותי ליתר הגלות אשר נתחייבו בני.

קום משה רעיא מהימנא הביטה וראה צאנך רועים בארץ מאפליה, לא יוכלו שאת השוד והשבר משברי יום יום והיה אור ישראל לחשך מוכים ומעונים ולעג השאננים, אנא אביר הרועים כאב היית לישראל כשחטאו במדבר ועמדת להם בעת צרתם בפרץ להשיב חמת האל מהשחית, והיה נא לצור מעוז לנו בארץ שביינו והתחנן לפני ה' אלהינו לאמר, אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה, למה יאמרו הגוים מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם ויטמעם בגוים בארץ שביים, שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך, זכור לאשר רצתי עליהם כסוס במדבר לבל יכם צר ואויב ואיך תאבדם עתה בשבייתם בין אריות רבצו ועינים רואות וכלות, אלהים צבאות הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת וכנה אשר נטעה ימינך.

קום מלכא משיחא וראה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, נתונים נתונים המה ביד עובדי פסל המתהללים באלילים ועל מי נטשת מעט הצאן, והעירה והקיצה את משפטיך לפני אב אביך קנך לאמר עד מתי ה' זנחת ותמאס התעברת עם משיחך, נארת ברית עבדך חללת לארץ נזרו, פרצת כל גדרותיו שמת מבצריו מחיתה, שסוהו כל עוברי דרך היה חרפה לשכיניו, הרימות ימין צריו השמחת כל אויביו, אף תשיב צור חרבו ולא הקימותו במלחמה, השבת מטהרו וכסאו לארץ מגרת, עד מה ה' תסתר לנצח תבער כמו אש חמתך, ואנכי היום איש מכאובות וידוע חולי נגוע מוכה אלהים ומעונה, כשה לטבח יובל וכרחל לפני גוזזיה נאלמה ולא יפתח פיו, מעוצר וממשפט לוקח ואת דורו מי ישוחח, אם כח אבנים כחי אם בשרי נחוש כי תכתוש עלי מרורות ובני הנם בארץ אויביהם ביד פשעם, ומה הועלתי בתקנתי במכאובות ומחוליים לכפר פניך ולכפר על בניך ועודם אסורים בזיקים בחבלי עוני הגלות החיל הזה.

אנא ה' זכרה לחסדי דוד עבדך ואל תשב פני משיחך, ידך תכון עמו אף זרועך תאמצנו, אמונתך וחסדך עמו ובשמך תרום קרנו להגלות בפרסום רב לישראל קדושיך להציל אצי"ליך הצלולים בתהומות רבה ואשר בין הגוים מטומעים ומגואלים להוציאם מאפילתם ולהעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, ועתה ה' אלהינו גואלינו גואל אבותינו צורינו צור ישועתנו פודינו ומצילנו ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע, רצה ה' אלהינו בעמך ישראל ותעלה לפניך זכות אבותינו הקדושים ולתפלתם שעה ברחמים, ותעלה לפניך זכות כל הצדיקים והחסידים והנהרגים והנשרפים והנחנקים על יחוד קדושת שמך, וזכות משיחך הקדוש מגיננו ראה אלהים והבט פני משיחך ומהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד, ותשכון בתוך ירושלים כבראשונה וכסא דוד עבדך מהרה בתוכה תכין ובנה אותה בנין עולם מהרה בימינו, ואת צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך, מלך ביופיו תחזינה עינינו מוכתר בכתרי כתרים, והיה צד"ק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון וכו' ע"כ.

מעלת התפלה הנזכרת

קה. הנה ה"א זו היא עבודה שבלב נשבר ונדכה והיא לקט שיח"ה ופאה מפאות פיות יפיפיות אשר העתירו ליוצרם ביושר עתירתם תחינות נכונות ומתוקנות בשבח והוד"אה ממין הטענה הראויה לטעון ולזכות בדין הצדק, שכך היא המדה מדת טובו

המרובה להעשות לו נחת רוח בהיותו מנוצח מבריותיו וזהו רצונו כמו שאמרו בזוהר בכמה מקומות.

על כן יצאתי בעקבי הראשונים לרגל המלאכה אשר לפני לזכות את הרבים ולכבוד אלהים הסדר סדר הד"ר מלכו"ת הזה דבר דבור על אופניו בכל דברי התפילות דבר השוה לכל נפש אדם וסוד משדי יבא בם וגם אין מקרא יוצא מידי פשוטו, וכל האומרם באמירה נעימה ומעלה את המדומע מובטח ויודע אני שהוא מקובל.

מנהג קדמונים להשתטח על קברי צדיקים בער"ח ובט"ו לחדש

קו. וקבלה זו בידינו מן הראשונים וגם האר"י המופלא ז"ל מסרה לנו שטוב ללכת להשתטח על קברי הצדיקים בערב ראש חדש וגם בט"ו לחדש להתפלל ולהתחנן על קברם בתענית שיעתירו בעד החיים כמו שאמרו בזוהר פרשת שמות, [43] אי לאו בעותא דילן על חיי לא יתקיימון פלגות יומא.

קז. ובפרשת אחרי מות אמרו, [44] בשעתא דאצטריך עלמא רחמי וחייא אזלין ומודעין להו לנפשייהו דצדיקי ובכאן על קברייהו כו' כדין אתערין נפשייהו דצדיקיא ומתכנפי ואזלין ושאטין לדמיכי חברון ומודעי להו צערא דעלמא וכולהו אעלן בפתחא דגן עדן ומודיעי לרוח ואינון רוחין דמתעטרן בגן עדן מלאכי עילאי אזלי ביניייהו וכולהו מודיעין לנשמה והנשמה מודיעה לקודשא בריך הוא ובעאן רחמי על חייא וקודשא בריך הוא חס על עלמא בגינהון ועל דא אמר שלמה מלכא ושבח אני את המתים וכו'.

ואמרו עוד שם דף ע' ע"ב, ובכל שבתא ושבתא וריש ירחא כולהו מתחבראן ומתעטרן כחד עד דאזדווגו למיתי לסגדא למלכא עילאה ולבתר תייבין לאתרייהו הדא הוא דכתיב והיה מדי חד"ש בחדשו וכו', ועל כן יאותה לנו בשעתא דאזדווגו להראות את פני האדון ה' לעתור ולרצות עליהם על גאולתנו ועל פדות נפשינו.

מנהג המחבר והחברים לומר תפלה הנזכרת בקברי הצדיקים בירושלים

קח. ואני נהגתי להתפלל תפלה הנזכרת לעיל על הגלות על קברי הצדיקים בירושלים עם כל החברים יצ"ו כל ערב ראש חדש אחר גמר סדר הלימוד וכל יקר ראתה עינינו המבשרות צבא רב תל"י.

אזהרה לנכנס לבית החיים בטומאה, ושלא ישתטח סמוך לקברי רשעים

קט. ואולם המשכילים יזהרו ללכת שמה בנקיות וכמו שכתב הרב ז"ל בשער הנבואה כי סביב רשעים יתהלכון והם הרודפים אחר הקדושה כרודף אחר החיים כי אין להם חיות אפס מהם ואפשר שהם יתדבקו באדם הטמא ויטעוהו ויחשוב שהוא רוח הקדש ואינו אלא רוח הטומאה חס ושלום, ולפיכך יהא זהיר כל אדם שלא להשתטח על

קברי הצדיקים הסמוכים אל קברי אנשים שאינם מהוגנים לולא יהיה איש חכם מלומד ביחודים ויודע להכרית הקליפה ביחודים ע"כ.

מצוה לקדש את החדש בערב ראש חדש

קי. גם נהגתי עם החברים לקדש את החדש בערב ראש חדש כי חביבה מצוה בשעתה, ולא נהגו לקדשו בשבת שלפני ראש חדש אלא מפני שבשבת נאספו כל העם בבית הכנסת, אכן הטוב והישר למשכילים בחכמה לקדשו בעשרה בערב ראש חדש בתפלת שחרית או מנחה מעומד.

סדר קידוש החדש וסוד ראשי חדשים ע"ד הקבלה

קיא. וטעמא רבא איכא למילתא לבאים בסוד ה' אשר כל הראשי חדשים הם במלכות, האמנם יש בה שתי בחינות בחינה אחת בהיותה מצד עצמה והשניה מצד הזכר זעיר, ונקראו ראשי חדשים יען כי כולם הם בבחינת הראש והיא מתחלת מחדש ניסן וסדרן כך, ניסן גולגלתא, אייר וסיון תרי אודנין, תמוז ואב תרי עייניו, אלול הוא חוטם ונשאר הפה שאינו במנין והוא נעלם.

וגם הסדר הזה הוא בזכר, תשרי גולגלתא דזכר, חשון וכסלו תרי אודנין, טבת ושבט תרי עייניו, אדר הוא החוטם וגם כאן נשאר הפה שלו נעלמת ולפיכך צריך לקדש אותם בפה שעל ידי ההבל שבפה הזכר נשלם הגולגלתא דנוקבא, וטוב לכוין אותם כשיקדש החדש חדש בחדשו על פי מדותיו.

ואחר שיאמר ג' פעמים יהי רצון יאמר מ"י שעשה נסים וכו' ויכוין לאימא עילאה דמסטרא דיובלא נפקו ישראל ממצרים כמו שאמרו בזוהר, הו"א יגאל אותנו וישיב בנים לגבולם דמסטרהא גם כן פורקנא בתרייתא דבה חירו דכלא וגם היא מתגלית בראש חדש ועל כן יש לכוין מ"י והו"א בה.

(**א**"**ח**, ומטעם זה אין בנוסח זה רק כ"א תיבות כמנין שם אהי"ה שהוא באימא ועל כן אין לומר בקרוב כמ"ש במנהגים ז"ל).

בסימן טוב יהא לנו **ראש** חדש **ניסן** גולגלתא דנוקבא קדישא. ראש חדש **אייר** אודנא ימינא דנוקבא קדישא. ראש חדש **סיון** אודנא שמאלא דנוקבא קדישא. ראש חדש **תמוז** עינא ימינא דנוקבא קדישא. ראש חדש **אב** עינא שמאלא דנוקבא קדישא. ראש חדש **אלול** חוטמא דנוקבא קדישא. ראש חדש **תשרי** גולגלתא דמלכא קדישא. ראש חדש **חשון** אודנא ימינא דמלכא קדישא. ראש חדש **כסלו** אודנא שמאלא דמלכא קדישא. ראש חדש **טבת** עינא ימינא דמלכא קדישא. ראש חדש **שבט** עינא שמאלא דמלכא קדישא. ראש חדש **אדר** חוטמא דמלכא קדישא.

ויגמור עד ולגאולה קרובה ואמרו אמן, ובכן בכח סגולת קידוש החדש בפה יתוקנו ויעשו חדשי הנוקבא קדישא רחל אמינו ומזיו שפעתה לבנים תביא אמן.

כוונה ותפלה עד"ה לתקון העון בעת קידוש החדש

קיב. ומורי נר"ו ציוה לבעל תשובה אחד לתקון שכבת זרע לבטלה אשר הוא גורם אריכות הגלות והסתר היות אור הלבנה כאור החמה, לכוין כשמברכים החדש כשהחזן אומר מ'י ש'עשה נ'סים ראשי תיבות שמן שהוא בא"ת ב"ש בי"ט שם קדוש להפליט הקליפה כל ניצוצות הקדושה שבם והוא יוצא מפסוק ב'י' חשק ואפלט'הו, ואחר כך יאמר.

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שכל טפה וטפה של קרי שיצאת ממני לבטלה שלא במקום מצוה בין באונס בין ברצון והנשמות העשוקות בקליפות ונפוצות בארבע כנפות הארץ והנשמות דאזלין ערטילאן, עשה למען שם הקדוש בי"ט ובשם הקדוש חב"ו ותפליטם הקליפה ותחזירם למקום קדושה, וקיים בנו מקרא שכתוב ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה, אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך ומהר לגאלינו גאולת עולם לחבר את האהל להיות אחד ע"כ, וכל איש העלול לנזילות ימלא ידו ממנה ומחץ מכתו ירפא.

קודם מנחה יאמרו פרשת עקידה ופרשיות התשובה והיראה

קיג. ובהעלות המנחה יכונו יחדיו עטופים בטליתותיהם ועטרותיהם בראשיהם ורעותא דלבא, יחד כולם יכנסו בכי טוב לקרות פרשת העקידה בדקדוקיה וטעמיה.

ויכוונו כל שם אלהים שבה אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם גימטריא ש' כמספר יהו"ה בא"ת ב"ש מצפ"ץ, ובכן יומתק הדין שבשם אלהים בהיותו גימטריא מצפ"ץ שהוא רחמים.

ואחר כך יאמר רבונו של עולם כמו שכבש וכו' עד ושב וקבצך, ואחר כך פרשה החביבה גדולה תשובה וכל חפצים ל"ו ישוו בה בפרשת נצבים פרק ל' פ"א והיה כי יבואו עליך וכו' עד סוף הפרשה, ואחריה פרשת היראה בפרשת עקב פרק י' פי"ב ועתה ישראל מה ה' וכו' עד פרק י"א פ"ט זבת חלב ודבש ויאמר תפלות הרב ז"ל אחריהן. [45]

סדר תחנונים וקרבנות שאומרין קודם מנחה

קיד. ואחר כך בבכי יבאו ובתחנונים בנוסח שמע קולי המתוקן מהרב האי גאון ז"ל כי סגולתו לקבול התפלות ודלתות שמים פתח, ויעמוד המבורר שבהם להתפלל באנחות ותשקמו בדמעות שליש מזמור מה ידידות ופרשת התמיד וסדר פיטום הקטורת מעומד מלה במלה ואשרי, ויוציאו ספר תורה ויאמרו י"ג מדות ג' פעמים ויענו ויאמרו בקול בוכים נוסח עתרת זאת.

תפלה להוצאת ס"ת במנחה של ערב ר"ח

קטו. אנא אלהי אברהם ופחד יצחק אביר יעקב א'להי ה'שמים ו'אלהי ה'ארץ היה נא לצור מעוז ותן עוז ותעצומות לשני מלאכיך הקדושים שרי החסד והגבורה מליצי יושר ומלמדי זכות על עם בחירך, הנה המלאכים נועדו חברו יחדיו לעתות כאל לעמוד נגד האויב המשטין סמ"אל צמ"א למים גנובים ולדם נקיים, ואתה בטובך הגבירם בכחך הגדול ובזרועך הנטויה חלצם והחליצם להחלישו.

וירצה נא לפניך ענות נפשינו היום דוגמת קרבן השעיר להפיס דעת"ו ולהפיש רחמים ולהפיץ עזוז המקטרג סמעש"ואל צר אנ"ף מוש"ל ברשע חייליו בל יחילו לשון הצלחה אבל יחילו ויחולו עונות עמך על ראשיהם מלמעלה ויהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך, וחדש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה לששון ולשמחה לישועה ולנחמה לפרנסה ולכלכלה למחילת חטא ולסליחת עון, ויהי החדש הזה סוף וקץ לכל צרותינו תחילה וראש לפדיון נפשינו, וגאולה מהרה תצמיח שלח נא ביד תשלח, עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך, ואני תפלתי כו' ג' פעמים.

ויקראו בפרשת ויחל שלשה בני אדם המתענים, ואחר כך יחזירו הספר למקומו ויעמדו להתפלל באימה וביראה וקדושת הכוונה שמונה עשרה בלחש ויאמר היחיד נוסח עננו זה בקיצור.

תפלת עננו ליחיד בברכת שמע קולנו בערב ר"ח

קטז. עננו אבינו עננו ביום צום תעניתנו הזה כי' בצרה' גדולה' אנחנו' כי ברוב אולתנו שגינו, אל תפן לרשעי ואל תתעלם מלכי מבקשתי, הביטה עניי ה' אלהי כי יחיד ועני אני ואל תבזה ענותי אשר ברכי כשלו מצום ובשרי כחש משמן, והמלא רחמים על העני הנבזה דל ורזה בזוי ושסוי תולעת ולא איש הדופק על שערי חמלתך כדל שואל מבקש סליחתך כי עונותי עברו ראשי כמשא כבד יכבדו ממני, הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני, למען שמך ה' תחייני בצדק"תך תוציא מצרה נפשי.

ותקבל תפלותי ותחינותי עם כל תפלות דליך ועניך ואביונך ועם כל תפלות צדיקך וחסידך אוהבי שמך ועם כל תפלות עמך בית ישראל הנקרבות ונכנסות לפניך על ידי סנדלפון המקבלם וקושרם כתר בראשך חי העולמים, ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו היה נא קרוב לשועתנו, טרם נקרא אליך אתה תענה טרם נדבר אתה תשמע כדבר שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע כי אתה ה' פודה ומציל ועונה ומרחם בכל עת צרה וצוקה ושומע תפלת כל פה ברוך אתה ה' שומע תפלה.

תפלה לשליח ציבור בברכת שמע קולנו בערב ר"ח

קיז. ובחזרת התפלה כשיגיע השליח ציבור לשמע קולינו ה' יעתור בנוסח זה.

שמע קולנו ה' אלהינו חוס ורחם עלינו וקבל ברחמים וברצון את תפלותינו, וזכור את רחמיך וכבוש את כעסך והסר ממנו ומבתינו ומבתי כל עמך ישראל דבר וחרב ורעב ושבי וביזה ומשחית ומגפה ושטן ויצר הרע וחולאים רעים ומיתות משונות ומכות חללים וקטב מרירי עם חמת זוחלי עפר וצינים פחים בדרכי עקלקלים, ועזוז המעוברות האמץ והבריא ופתחיהן סגור לבל יפילו פרי בטנם, וזעקת יושבות על משבר אתה תשמע מהרה וילדיהן יצאו לשלומים, וחלב המניקות תברך וסעד יונקיהן אל יחסר עד יהיו גמולים, וטרוד וגרש אסכרה ואבעבועות וכפייה ועין הרע מעל ילדי עמך בית ישראל ונצור עמך ולא תהיה משכלה ועקרה בארצנו.

ויהמו רחמיך על החולים וחלשים ונכשלים לתת להם מרפא ועוז ובריאות לעבודתך ותגזור עלינו ועל כל ישראל עמך גזרות טובות ויגולו רחמיך על מדותיך העליונות ותתנהג עמנו במדת החסד ובמדת הרחמים ותכנס לנו לפנים משורת הדין ותאזין תפלותינו ותחנונינו ושועתינו.

עננו אבינו עננו ביום צום תעניתנו הזה כי' בצרה' גדולה' אנחנו' על כל מה שחטאנו ושעוינו ושפשענו לפניך מיום היותנו על האדמה עד היום הזה, מוכלמים אנו מפשעינו ונחפרים מעונותינו ומתביישים מחטאתינו ואין לנו פה להשיב ולא מצח להתראות לפני כסא כבודך אבל שמנו רחמיך לנגד עינינו כי דרכך להאריך אפך ומנהגך לרחם על בריותיך כי אתה אדנ"י טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך.

וברחמיך הרבים נוראות בצדק תעניתנו אלהי ישעינו בעת ובעונה הזאת ויהא מיעוט חלבנו המתמעט היום בתעניתנו חשוב ומקובל ומרוצה לפניך כאילו הקרבנוהו על גבי מזבחך לרצון לכפר על כל מה שחטאנו ועוינו ופשענו לפניך וכחלב חטאות ואשמות שנתחייבנו בהם, ודמינו הנחסר כאילו נזרק על קרנות המזבח לכפר פשעינו וכדם חטאות ואשמות שהיינו חייבים להביא על קרנות מזבחך, והבל פינו העולה בתעניתנו כריח ניחוח העולה מן הקרבן וכריח הקטורת הנקטר על מזבחך, וערך שולחננו אשר לא ערכנו היום כעריכת שלחן הטהור עם לחם הפנים, ותפלותינו ותחינותינו כשירי הלויים ואנחתינו וגניחותינו כהרעות השופרות, ומימי דמעותינו כשהם יורדות כניסוך המים וכניסוך היין, ואש הקודח בקרבנו בתעניתינו תכבה אש חרונך אשר קדחנו באפך בעון פשעינו, ובקריעת לבבינו באנחותינו יקרעו כל שטרי חובותינו וירצה נא לפניך כקרבן השעיר, ותקרע כל המסכים אשר הם מבדילים בינך ובין בני ידידיך וחתום פי שטן ואל ישטין עלינו ונשא השעיר עליו את כל עונות תם.

ולמען שמך ה' תנחנו ותנהלנו ותמוך בימיננו ואל ימשול בנו קצף כי לך ה' הישועה, וזכנו לקבל ראשי חדשים מתוך רוב שמחה ומתוך מיעוט עונות ומתוך בשורות טובות ישועות ונחמות מארבע כנפות הארץ ותחדשהו עלינו ועל עדת ישראל אחינו לששון ולשמחה לישועה ולנחמה לפרנסה ולכלכלה לשמועות טובות ולגשמים וטללים בעתם ולרפואה שלימה ולגאולה קרובה, ותחזינה עינינו דביר קדשך בנוי ומשוכלל וישראל עמך שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו, שם יזבחו זבחי צדק ותמידים ומוספי ראשי חדשים.

וליש גבור משיח צדקנו תרום הו"דו ותנשא מלכותו להשבית כל פיגולים וגלולים והבלים, יפוח היום ונסו הצללים ויתוקן עולם במלכות שדי, ותשליך במצולות ים כל חטאתינו ואל תפן אל רשעינו ואל תסתיר פניך ממנו, היה נא קרוב לשועתינו טרם נקרא אליך אתה תענה נדבר ואתה תשמע כדבר שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע כי אתה ה' עונה בעת צרה ושומע תפלת כל פה ברוך אתה ה' שומע תפלה, וישלים תפלתו.

בימי ב' וה' ותענית ער"ח מוקדם יאמרו וידוי ונפילת אפים קודם סליחות

קיח. ואם יתענו לפני ערב ראש חדש מפני המולד אז יתוודו על עונם תכף ומיד אחר חזרת התפלה כמו שאמרו בזוהר תרומה דף קכ"ח ע"ב, כיון דמטו לשים שלום כדין עביד שמושא ההוא נהר דנפיק מעדן באדרא דא וכדין בעיין כלא לנפקא מקמי מלכא ולא אצטריך בר נש ולא אחרא לאשתכחא תמן ולא למשאל שאלתין אלא אצטריך למנפל על אנפין וכו'.

ועתה תחזה כמה שגו בחוזה הנוהגים לומר סדר הסליחות בראשונה ונפילת אפים באחרונה בשני וחמישי ובימי הצומות, ולפיכך המשכילים יזהרו להתודות מיד אחר חזרת התפלה ולומר מזמור לדוד אליך ה' וכו' ואחר כך ירבו בסליחות כאשר יחפצו.

מקראי קדש לומר במנחת ער"ח אחר חזרת הש"ץ

קיט. ועתה במנחת משמרת ערב ראש חדש אחר נפילת אפים יעמוד השליח ציבור ויאמר סדר אלה מקראי קדש.

אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. אדני שמעה בקולי תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני. אדני נגדך כל תאותי ואנחתי ממך לא נסתרה. אדני על ימינך מחץ ביום אפו מלכים. אדני ישחק לו כי ראה כי יבא יומו. אדני יתן אומר המבשרות צבא רב. אדני שמעה אדני סלחה אדני הקשיבה ועשה אל תאחר למענך אלהי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך. א'ל י'שוב ד'ך נ'כלם עני ואביון יהללו שמך.

ואחר כך יסדר אלה מקראי קדש ר"ת שילוב אידהנוי"ה במילואותם, א'והב צד"קה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ. ל'מען שמך יהוה תחייני בצדקתך תוציא מצרה נפשי. פ'תחו לי שערי צ"דק אבא בם אודה יה. י'הוה בשמים הכין כסאו ומלכו"תו בכל משלה. ו'עוז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית. ד'מינו אלהים חסדך בקרב היכ"לך. ד'בקה נפש"י אחריך בי תמכה ימינך. ל'רקמות תובל למלך בתולות אחריה רעותיה מובאות לך. ת'פלה לדוד שמעה יהוה צדק הקשיבה רנתי האזינה תפלתי בלא שפתי מרמה. ה'ודיע ה' ישועתו לעיני הגוים גלה צדקת"ו. א'מת מארץ תצמח וצד"ק משמים נשקף. נ'פשי ישובב ינחני במעגלי צדק למען שמו. ו'צדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות אלהים מי כמוך. נ'וראות בצד"ק תעננו אלהי ישענו מבטח כל קצוי ארץ וים רחוקים. ו'חסד יהוה מעולם ועד עולם על יריאיו וצדק"תו לבני בנים. א'בא בגבורות אדני אלהים אזכיר צדקת"ך לבדך. ו'יהוה לעולם ישב כונן למשפ"ט כסאו. י'הו"ה נחני בצדק"תך למען שוררי הישר לפני דרכך. ו'עתה ירום רא"שי על אויבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה ליהוה. ד'בקה לעפר נפ"שי חייני כדברך. ה'גידו השמים צדקו וראו כל העמים כבודו. א'בן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

כוונת צירופי השמות השולטים בי"ב חדשי השנה וסדר פסוקיהם

קכ. ואחר כך יכוין בי"ב צירופי יה"וה וי"ב צירופי אהי"ה השולטים בי"ב חדשי השנה. **בניסן** שולט יה"וה אהי"ה ביושר ויאמר אלה מקראי קדש ר"ת יה"וה אה"יה, (יה"וה), י'שמחו השמים ותגל הארץ ירעם הים ומלואו. ה'ללוהו שמש וירח הללוהו כל כוכבי אור. ו'אתה יהוה מגן בעדי כבודי ומרים ראש"י. ה'משביע בטוב עדייך תתחדש כנשר נעורייכי. (אה"יה), א'ל יהוה ויאר לנו אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח. ה'לא אתה תשוב תחיינו ועמך ישמחו בך. י'עלוז שד"י וכל אשר בו אז ירננו כל עצי יער. ה'הופכי הצו"ר אגם מי"ם חלמיש למעינו מים.

אייר שולט יה"הו אה"הי ויסדר הכתובים הנ"ל בסדר צירופם הזה. **סיון** שולט בו יו"הה אי"הה. **תמוז** שולט הו"הי הי"הא. **אב** שולט בו הו"יה הי"אה. **אלול** שולט הה"יו הה"אי. **תשרי** שולט וה"יה יה"אה. **חשון** שולט וה"הי יה"הא. **כסלו** שולט וי"הה יא"הה. **טבת** שולט הה"וי הה"יא. **שבט** הי"הו הא"הי. **אדר** שולט בו הי"וה הא"יה וכללות כולם בחדש העיבור, ובפרק שני אבאר מקום מוצאיהם במוסף בס"ד.

סדר הסליחות והוידויים למנחת תענית ער"ח מוקדם

קכא. ואחריהם יצלח דברו בפיוט יה שמע אביונך וכו', אל מלך וכו', רחמנא וכו', אנשי אמונה, תמהנו, אל תעש וכו', וידוי אשמנו בגדנו וכו' אשמנו מכל עם, לעינינו וכו' ויתודה בלחש, אבל לא יחזרו לאמר אשמנו פעם אחרת כמו שנוהגים כי על זה קראו האר"י והרח"ו זלה"ה ככלב שב על קיאו רק יפרט כל אחד עון או עונות פרטיים שנכשל בהם, ולכן אין לשליח ציבור למהר לומר ואתה צדיק אלא ישהה בהרכנת ראשו גם שסיים לפרט את שלו עד יראה רוב הקהל מגביהין ראשם אחר שהשלימו וידוי שלהם.

ואחר כך יאמר מה נאמר לפניך וכו' אלהים אתה ידעת וכו' וישנה ויאמר, אעמוד במשמרות לספר גדולתך וכו', עננו אבינו עננו וכו', רחום וחנון וכו', אדון הסליחות וכו', ה' עשה למען שמך וכו', עשה למען שמך עשה למען אמיתך וכו' עד למען תינוקות של בית רבן וכו', ושם יאמר בנוסח זה.

עשה למען מלאכיך המשרתים פניך המבקשים רחמים על ישראל עמך, כת יש למעלה נקראים מבטלי גזרה מפירי שבועה מעבירי קנאה משיבי חימה מזכירי אהבה אהבתו של אברהם אבינו לפני בוראם, כשהם רואים שהוא בכעס על בניו משתטחים לפני כסא כבודו ומתחננים ואומרים התר התר יוצר בראשית מחול מחול אביר יעקב סלח סלח קדוש ישראל כי אדיר מלכים אתה.

מלך אדיר מלך ברוך מלך גדול מלך דגול מלך הדור מלך ותיק מלך זך מלך חנון מלך טהור מלך ישר מלך כביר מלך לע"ד מלך מרחם מלך נורא מלך סומך מלך עוזר מלך פודה מלך צדיק מלך צח מלך קרוב מלך רם מלך שומר מלך תם, למה לך איבה עם זרע אברהם אוהבך, למה לך קנאה עם זרע יצחק עקידך, למה לך תחרות עם זרע יעקב תמימך כי קנין שמים וארץ קראת אותם, מיד יוצאות קרנות הוד מתחת כסא הכבוד ומכריזות ואומרות אשריכם מלמדי זכות על בני, שבח לכם משלשלי זכות אבות כי כל צבא השמים והארץ כבוד וגדולה יתנו לכם.

עשה למענך אם לא למעננו וכו', דעני לענייי וכו', אם אפס רובע הק"ן וכו', אל מלך וכו', אתאנו לחלות וכו' עד חמול על עמך וכו', ואם הפנאי מסכים ויש שהות ביום יחזרו לשנות עוד הפעם התפלה שסידרנו לעיל על הגלות המר והנמהר, ואחריה יאמרו לקדושת שמך עשה וכו', אלהינו שבשמים ואל מלך וכו' וקדיש עד לעילא ואחר כך אומר.

תענו ותעתרו ברחמים מן השמים, תקובל צעקתכם וישמע קול תפלתכם ברצון ותענה עתירתכם, ויפתח ה' אלהינו לנו ולכל עמו ישראל שערי א'רוכה שערי ל'ב טוב שערי

פ'רנסה טובה שערי ד'עה שערי ל'מוד שערי ת'ורה שערי נ'דבה שערי ו'עד טוב שערי נ'חמה שערי י'שועה שערי ו'תרנות שערי ד'יצה, וישבור עול הגוים מעל צוארינו ויסיר מתוכינו קנאה ושנאה ותחרות ויקויים בנו מקרא שכתוב ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם וכן יהי רצון ונאמר אמן.

ולא יוסיף ולא יגרע מאלה הי"ב שערים שראשי תיבות שלהם שם אדנות מלא שיש בו י"ב תיבות וכנגדם י"ב שבטים וי"ב חדשים.

בתענית ער"ח שחל בזמנו אין אומרין הוידויים כ"א הסליחות

קכב. אכן אם הוא יום ערב ראש חדש ממש ידלגו נוסח הוידויים רק יאמרו סדר הפסוקים הנ"ל ואחריהם בפיהם ירצו ביתר דברי הסליחות לבד מהוידויים, ובכן אב הרחמים יחזיק במעוזם יושיעם ויברכם ברכות שדים ורחם.

שבח המחזיקים בסדר התקון לער"ח ובפרט בסדר הנזכר

קכג. ועתה בנים שמעו לי וחוסו על כבוד יוצריכם ועל הנפש האחת האהובה לאחוז דרך יראי אלהים אנשי אמת המתקדשים והמטהרים בדרכם ועלילותם כל היום הזה וכל הלילה לשקוד על דלתותי בית אלהים לכפר על נפשותם ולתת עוז לאלהים והמה היו בהדר המלכות כמורידי אור מן העולם ועד העולם.

ואף כי באו סדרי סדרים וקדמונים אחזו שער לא כן אנכי עמדי, ואיש התמים בונה ביתו מלא צדק ישים עיני השגחתו אל הסדר הזה יחזיק במעוזו יעשה שלום לו ולא ירד מטה מטה כי נטה אל אל ידו חס ושלום והלואי לא יענש בשגם הוא נותן טעם לפגם, הכי אחי אתה איש חכם אתה שב ואל תעשה עדיף.

ועל כיוצא בזה היה מאמר הרשב"י בפרשת ואתחנן דף רס"א ע"ב, מכאן אוליפנא כל מאן דעביד מלה ולבא ורעותיה לא שוי לסטרא בישא אף על גב דהוא ביש הואיל ולא עביד ברעותא עונשא לא שריא עליה וקודשא בריך הוא לא דאין ליה לביש ע"כ, והיית רק עסוק בסדר תפלות הישרות אשר הכינותי המתוקנות ומיוסדות בשפר מעלות המדו"ת.

והן לזאת יסרוני כליותי אקומה נא ואסובבה לתורה ולתעודה במקראי קדש וזוהר ותקונים בסוד הדר מלכות וסמכתים בבית חמדתי על דברת בני אדם ישוטטו לבקש את דבר ה' כרגע קטן עוד הם מדברים איש על מקומו קרוב לזה שלו קרוב לזה שלו דבר בעתו, עמו אנכי בשורה להגיד לו כדת מה לעשות לא יוכל לרדת עוד מזאת, כמשפט הזה יעשה לו על שגגתו אשר שגג ושב ורפא לו, וגם כי המצא תמצא בידו התנובה להאיר ולהאדיר עליונים למעלה ולהחיש עת גאולתינו ופדיון נפשינו.

במאמר הזוהר דבזכות חדא כנישתא יכניש כל גלוותא

קכד. ואף אם אין כל ישראל יוכלון לעצור כח לעשות כדת היום איש איש במלאכתו אשר המה ענושים, עם כל זאת כל שיש עדה קדושה עושה כסדר הזה מספיק וכמו שאמרו בזוהר חדש [46] בענין התשובה, אמר ליה ר' אליעזר חייך אם מהדרין בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא בזכותן יתכניש כל גלותא ע"כ, וכמו כן בכל הדברים שגאולתנו תלויה בהם.

ועל כל פנים כל איש הירא לא יעבור מלהתקדש עצמו מידי ערב ראש חדש בחדשו כאשר תשיג ידו לכפר עליו מאשר חטא על הנפש ויתחבר עם האנשים הניגשים בתפילתם כאשר יוכל שאת.

להקפיד בלימוד התקון לער"ח בפרט בשנת העיבור וטעמו

קכה. ואף המיקל על עצמו בכל שנה ושנה הנה בשנת העיבור יהא זריז ונשכר לעשות כסדר הזה, אשר חכמים הגידו ששני המאורות הגדולים חמה ולבנה שוין נבראו והיו משתמשים בכתר אחד, ואחר כך מחמת הקטרוג אמר לה הקדוש ברוך הוא לכי ומעטי את עצמך, והמה שתו בשמים פיהם לחמה וללבנה העליונים וגבוה מעל גבוה כנודע.

ומענין הקטרוג הזה נמשך למטה קטרוג הקליפה הוא שטן הוא יצר הרע היורד ומחטיא ועולה ומשטין, ואם לא היה מיעוט הירח לא היה לעולמים שום עיבור כי היה סיבובם ומהלכם שוה ועתה שנפרדו אין מהלכם וסיבובם שוה ונצטרך לעשות ז' עיבורים כדי להשוות שנת הלבנה שהוא י"ב חדש שיבא בשוה לשנת החמה שהוא שס"ה יום כדי שיבא פסח בחדש האביב וסוכות בזמן האסיף, נמצאו העבורים שבאו מכח המקטרג המה גרמו שנתהוו המקטרגים למטה המביאים את האדם לידי חטא ועל כן בשנת העיבור יאותה לנו לקום ולהתעודד על עולה של תשובה ביותר.

עיקר תקון שובבי"ם בשנת העיבור, ונוסח ולכפרת פשע למוסף ר"ח

קכו. ומורי נר"ו היה אומר שעיקר תקון השובבים אשר תקנו קדמונינו עיקרם בשנת העיבור, והוא היה אומר במוסף ראש חדש של שנת העיבור למחילת חטא וסליחת עון ולכפרת פש"ע, והחכם עיניו בראשו להיות נשמר ביותר לבל יפול בפח המוקש הוא שטן הוא יצר הרע אשר הוא בתגבורת עצום לקטרג על האדם ולהחטיאו בזמן ההוא יתר על שאר הימים.

בשנת העיבור יש להתענות לכה"פ בער"ח אדר א' וב' וירבו בתפילה

קכז. והחי יתן אל לבו לשוב אז בתשובה שלימה ולהבין ולהתענות מידי ערב ראש חדש בחדשו וביותר במשמרת אדר ראשון ושני ולערוך תפלות בעושר לפני אלהינו מרחם על שארית פליטת ישראל, אל ימשול בנו קצף וצר הצורר לדכא תחת רגליו לטבוח ישרי

דרך חס ושלום, ולעתור ולרצות על המעוברות לבל יסכנו בעת לידתן וכן כל כיוצא בזה ירבה כל איש היראה תחנוניו כמו אש לא תכוה ולכל בני ישראל יהיה אור במושבותם כולו שלאנן ושלו.

ציונים והערות לפרק א

1) עי' מדרש פסיקתא רבתי שלהי פרשה כ"ו. 2) אבות פ"ג מ"א. 3) זוהר שמות דף י"ז ע"א. 4) זוהר אחרי מות דף ע"ה ע"א. 5) תקו"ז דף קמ"ו ע"ב בתקונא שביעאה. 6) זוהר תרומה דף קל"א ע"ב. 7) ערכין דף ט"ז ע"א. 8) זוהר מצורע דף נ"ג ע"א. 9) סוטה דף ד' ע"ב. 10) זוהר וישב דף קפ"ח ע"א. 11) זוהר ויצא דף קנ"ב ע"ב. 12) זוהר צו דף כ"ח ע"ב. 13) זוהר משפטים דף קי"ז ע"ב. 14) תקו"ז תקון ע' דף קל"ב ע"ב. 15) תקו"ז תקון כ"ב דף ס"ה ע"א. 16) זוהר בראשית דף כ"ג ע"ב. 17) תקו"ז תקון כ"א דף נ"ב ע"א. 18) תקו"ז דף נ"ה ע"א. 19) זוהר אחרי מות דף ע"ד ע"א. 20) זוהר ויקרא דף ט"ז ע"ב. 21) זוהר צו דף כ"ח ע"ב. 22) זוהר ויקרא דף כ"ג ע"ב. 23) זוהר חקת דף ק"פ ע"ב. 24) זוהר קרח דף קע"ח ע"ב. 25) זוהר ויחי דף רמ"ד ע"ב. 26) זוהר ויקהל דף ר' ע"א ב'. 27) זוהר תרומה דף קל"ד ע"ב. 28) זוהר בלק דף קפ"ז ע"א. 29) תקו"ז תקון כ"א דף ס' ע"ב. 30) ספר ראשית חכמה שער האהבה פ"ד. 31) זוהר פנחס דף רל"ח ע"ב. 32) תקו"ז תקון ו' דף כ"א ע"א. 33) עי' ח"א פ"א משבת הערה 38. 34) יש להעיר כי ציוני הדפים שציין המחבר בספר התקונים אינם כפי הסדר הנדפס לפנינו. 35) תקו"ז תקון כ"ב דף ס"ח ע"א. 36) תקו"ז תקון כ"א דף מ"ה ע"א. 37) זוהר ויקרא דף כ"ב ע"א. 38) זוהר ויקרא דף כ"ה ע"א. 39) זוהר פנחס דף רי"ז ע"א. 40) ראה ח"א פ"א משבת אות ק"א. 41) עי' זוהר ויחי דף רל"ט ע"ב. 42) זוהר אחרי מות דף ס"ח ע"א. 43) זוהר שמות דף ט"ז ע"ב. 44) זוהר אחרי מות דף ע' סוף ע"ב. 45) תפילות אלו מהאריז"ל נדפסו לראשונה בסידור הקדמון שערי ציון {אמסטרדם תל"ב דף ל' ע"א} ושם נכתב כי אחר פרשת התשובה יאמר בזה"ל, יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתחתור חתירה מתחת כסא כבודך ותפשוט את ימינך לקבל פושעים בתשובה כל פושעי עמך ישראל, וקבל תשובת השבים לפניך ומחול עונם, ואם אין תשובתם כפי עונם אתה טוב וסלח ויחשב כאילו עשו תשובה מספקת, ואותם קשה עורף שיש בהם החזירם אתה בתשובה בהרהור תשובה בלבם שישובו תשובה שלימה לפניך כי אתה חפץ בתשובת הרשע, והשיבני בתשובה שלימה כי אתה רוצה בתשובה אמן סלה, {וכשיסיים פרשת היראה יאמר תפילה זו}, יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתטע יראתך בלב כל ישראל עמך ליראה את שמך הגדול הגבור והנורא בכל לבבם ובכל נפשם יראת הרוממות של אין סוף ברוך ויתעלה שמך וידעו כי אתה גדול ונורא שמך אמן. 46) זוהר חדש פרשת נח.

פרק ב - ליל ר"ח - קדושת היום - סעודת ר"ח

מעלת ר"ח ושבת שוו בשיעורן ומאמרי הזוהר בזה

א. אם גדלה מעלת שבתות ה' ונודעה על שער בת רבים כי רבה היא יקרה היא מפנינים הוד על כל יומי הארץ עו"לת שבת בשבתו, כן תוסיפי לגבהה עו"לת חדש בחדשו כמו

שאמרו בזוהר אחרי מות דף ע"ט ז"ל, אמר ר' שמעון כתיב והיה מידי חדש בחדשו ומידי שבת בשבתו אמאי שקיל דא בדא אלא כלא בחד דרגא סליקו דא אזדווג בדא וחדוותא דדא בדא לא אשתכח אלא כד אתגלי עתיקא קדישא וכדין חדוותא דכלא.

ותנינא כתיב מזמור שיר ליום השבת ליום השבת ממש שבחא דקא משבח קודשא בריך הוא כדין חדוותא אשתכח ונשמתא אתוספת דהא עתיקא אתגלי וזווגא יזדמן ואוף הכי בחדתותי דסיהרא דהא נהיר לה שמשא בחדוותא דנהירו דעתיקא לעילא בגיני כך האי קרבנא הוא לעילא בגין דיתבסם כלא וישתכח חדוותא בעלמא ועל דא הביאו על"י כפרה דייקא, תאנא כתיב עולת שבת בשבתו על עולת התמיד דבעי לכוונא לבא לעילא לעילא יתיר משאר יומין ועל דא על עולת התמיד דייקא, תניא כתיב בחנה ותתפלל על ה' על דייקא וכו', הנה כי חדש ושבת שוו בשיעוריהן בחדוותא דלעילא כמבואר במאמר.

ב. ועוד לו בפרשת נח דף ע"ה ע"א, ר' שמעון פתח כה אמר ה' אלהים שער החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח האי קרא אית לאסתכלא ביה ואיהו רזא כמה דאתמר יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח אמאי אלא אילין ימי החול דתרעא דא יהיה סגור דלא לאשתמשא חול בקודשא וביום השבת יפתח דהא כדין שמושא דקודשא בקודשא וכדין אתנהיר סיהרא לאתחברא בשמשא.

תא חזי תרעא דא לא אתפתח באינון שיתא יומי דחול בגין דהא יומי דחול עלמא תתאה אתזן ושלטין כל אינון שית יומין דחול על עלמא בר בארעא דישראל ואינון דשלטין לא שלטי בארעא קדישא בגין דהשער הזה איהו סגור אבל ביום השבת וביום החדש כולהו מתעברן ולא שלטין בגין דהשער הזה איהו פתוח ועלמא איהו בחדוה ואתזן מתמן ולא אתייהיב עלמא לרשו אחרא ואי תימא דכל אינון שית יומין אינון שלטין בלחודייהו תא חזי הפונה קדים עד לא יקומון לשלטאה איהו אסתכל תדיר בעלמא אבל לא אתפתח לאתזנא עלמא מקדושה בר ביומא דשבתא וביומא דחדשא וכו'.

טעם שקדושת ראש חדש שוה לשבת

ג. ופשטן של דברים למתחילים בחכמה הוא כי שש קצוות שבעולם היצירה הם נקראים ששת ימי המעשה השולטים בחול על העולם, והענין כי בשבת ובראש חדש ויום טוב יתגלה אור העליון בלי לבוש ובלי אמצעי אלא הוא בעצמו על ידי הבריאה ואז נאמר שהקדוש ברוך הוא לובש בגדי מלכו"ת בגדי שבתות וראש חדש ויום טוב, אכן כאשר יצטרך עוד אור של בריאה להתלבש ביצירה רוצה לומר באור של יצירה אז נאמר שהמלך לובש בגדי חול אחר שהאור הנמשך אלינו הוא על ידי העבד מטטרו"ן,

ושער החצר הפנימית שהוא סוד הבריאה עצמו הוא סגור שלא לערבב ממשלת היצירה הנקרא חול עם הבריאה הנקרא קדש.

אמנם בשבתות וראשי חדשים וימים טובים מתגלה הבריאה עצמה שעל ידי זה מאירה האורות בעולם בלי אמצעי וזהו שאמר דהא כדין שמושא דקודשא בריך הוא וכו', ולבאר הדבר יותר בביאור אמר תא חזי תרעא דא הוא הבריאה אינו נפתח כל ששת ימי החול והטעם שכל ששת ימי החול מתנהגים על ידי היצירה עולם דמט"ט ולא על ידי הבריאה חוץ מארץ ישראל דכתיב בה ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד ואין כח לשלוט שם העשי"ה והקליפה ואפילו מדת הדין אלא כל הפעולות הנעשים בארץ ישראל תהיינה על ידי היצירה בכח הבריאה, ואפילו המיתה בארץ ישראל אינו על ידי מלאך המות הטמא אלא על ידי מלאך גבריאל כנודע.

ולפי ששער הבריאה בחוצה לארץ סגור כל ששת ימי החול לכן שולטים ששת ימי המעשה שש קצוות היצירה חוץ משבתות וראשי חדשים וימים טובים כי אז מתגלים ענפי הבריאה בעולם, ואין הכוונה באומרינו ששולטים ששת ימי המעשה שש קצוות דיצירה שההנהגה על ידם חס ושלום כי היות שאמר שער החצר הוא סגור אין הכוונה לסגירת ההשגחה חס ושלום כי לעולם הוא פונה קדים כקדם בהיותו פתוח, רק הסגירה לבד לענין המזון שכל ימי החול אינו נשפע אלא מלמטה כמו שמתבאר מדברי המאמר, כללו של דבר משם באר"ה שביום השבת וביום החדש שער הבריאה פתוח להשפיע בעולם והעולמות הם יותר בשלימות מבחול על ידי תוספת קדושתו.

ד. ואשר בתעלומות חכמה סובר הרזים יכיר גודל מעלת יקר הדר מלכות בהתקדש יום החדש כי הן כל החדש היא תחת השמש, השמש יצא וזרח יתידותיו לנ"צח ויהי כזית הודה ולחדשיו יבכר והיא כפורחת עלתה נצח בתפילת שחרית ובחזרתה תוסיף תתרפק על דודה והיא עלתה אל הגדולה והגבורה, ובתפלת המוסף גדילים תעשה לה עד לעלות אל ראש המלך וגדלה הארתם מפנים העליונים כמו שיתבאר בס"ד.

באמירת כתר בר"ח יש הארת נפש יתירה, וחיוב קבלת פני רבו בר"ח

ה. כי על כן קבלנו מרבינו הקדוש זלה"ה שבראש חדש יש הארת נפש יתירה בעת הכתר, ועל כן חייב לקבל פני רבו בראש חדש כמו שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חדש וכו' כי בקבלו פניו יושפע לו מכח רבו להעמיד קרן האורה ותקות חוט הארה והיא נקנית במשיכה.

טעם שמקבלין פני הרב בר"ח ע"פ הזוהר

ו. וכמו שכן היה מנהג חסידים הראשונים ע"ה כמו שאמרו בזוהר ואתחנן דף רס"ה ע"ב, רבי אבא הוה אתי מלמחמי לר' שמעון פגע ביה ר' יצחק אמר ליה מאן אתי מאריה דנהורא גבר דאתדבק בנורא דאכלא כל יומא הא נהורא עמיה שריה אמר ליה תנינן דחיובא עליה דבר נש לקבלא אנפי שכינתא בכל ריש ירחי ושבתי ומאן איהו רביה ר' שמעון בוצינא עילאה קדישא דכל בני עלמא בעאן לקבלא אנפוי אמר ר' יצחק אהדרנא עמך ואקבל פני שכינתא וכו'.

וכן במדרש הנעלם פרשת חיי שרה דף קכ"ז אמרו, רבי אליעזר אזל למיחמי לר' יוחנן בן זכאי רביה וההוא יומא ריש ירחא הוה כד מטיה גביה אמר ליה בירא דלסריין ומליין ליה והוא נביע מדידיה יתיר מאי בעי הכא אמר ליה חייב אדם לקבל פני רבו וכו', וכל זה מפני האור המתרבה על נפשותם בראש חדש כנזכר.

ביאור מ"ש בתקונים דבעת אמירת כתר יש הארת נפש יתירה

ז. ובתקונים דף כ"ב ע"א, הדא הוא דכתיב יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת וביום החדש יפתח דהכי איהי שכינתא סתימא עמיה ביומי דחולא כשושנה דאיהי אטימא וביומא דשבתא וביומא דחדשא וביומין טבין אתפתחא לקבלא ריחין ובוסמין וליר"תא נפשי"ן וענוגין לבנייהו וכו'.

הנה אימות הקודם ככל דברי הרב זלה"ה שגם בראש חדש יש הארת נפש יתירה, אלא שאמר בעת הכתר כדי שלא יהא חולק על מה שאמר שם דף כ"ב ע"ב ואתקריאו אילין נפשות אושפיזין בגין דלא שרייאן בישראל אלא ביום השבת וכו' דהיינו דלא שריאן בישראל בקבע כל היום אלא ביום השבת כמו שיש העילוי רב למעלה בין שבת לראש חדש כמו שכתב הרב.

ורמז זה יתקומם במקרא ביום החדש יפתח וביום השבת יפתח, יפתח יפתח תרי זימני, שם רמז כי כל אחד נדרש לעצמו כי כל אחד יש לו בפתיחה זו מעלה בפני עצמה כל אחד לפי זמנו שאינם שוין בעלייתם, והשוה הכתוב חדש ושבת לרמוז דחדש ושבת שוו בתוספת נפש יתירה ועל כן נאמר והיה מידי חדש בחדשו ומידי שבת בשבתו.

דברי המדרש שכל המועדות וראשי חדשים ע"ש האבות

ח. ונוסף גם הוא מה שכתב הטור בהלכות ראש חדש משם רבינו יחיאל ז"ל שמצא במדרש שכל המועדות כולם הם על שם אבותינו הקדושים, פסח על שם אברהם שאמר לושי ועשי עוגות, שבועות על שם יצחק שנאמר ויהי קול השופר שתקיעת שופר של מתן תורה היה מאילו של יצחק, סוכות על שם יעקב שנאמר על כן קרא שם המקום סוכות, והשנים עשר ראשי חדשים היו ראויים להיות כולם מועדות ורגלים כשלש

הרגלים הנזכרים על שם שנים עשר שבטי ישראל וכשחטאו ישראל בעגל לא זכו להם, (עיין תוס' ורש"י מגילה דף כ"ב).

טעם שנשים בטלות ממלאכתן בר"ח

ט. והנשים שלא חטאו בעגל עדיין הראשי חדשים כמועד להם ולפיכך נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בראש חדש רק אוכל נפש בלבד ע"כ, כי על כן אף עתה יש להם רושם האור ההוא להיות עילוי למעלה ואף גם בנפש כל איש ישראל כמדובר.

מנהג ותיקין לטבול בערב ר"ח לכבוד היום

י. ועל דברת יקר תפארת עטה ליום החדש המקודש, שלמים וכן רבים רוח ה' נוססה בם ישמחו ויעלצו לפני ה' בהתקדש עליהם ראש החדש זריזים מקדימים לקדם פני החדש ולבא בצל שד"י לחסות תחת כנפיו בקדושה ובטהרה וטובלים במקוה טהרה לכבוד ראש חדש מבערב כמו ברגלים, וטהור ידים יוסיף אומץ ויאחז צדיק דרכם.

תפלה ע"ד הסוד לטובלים בערב ר"ח

יא. והבא לטהר אנכי תקנתי נוסח תפלה זו, בראשונה יטבול להעביר הזוהמה ואחר כך יאמר.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחדא י"ה בו"ה בשם כל ישראל, ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שאני מטהר את גופי במי הנח"ל הזה כן ה' אלהי תטהר את נפשי רוחי ונשמתי בנ"חל העליון הארת שם ב"ן יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה ומספר ל"ה אותיות שם אדנ"י במילואותו אל"ף למ"ד פ"א, דל"ת למ"ד תי"ו, נו"ן וי"ו נו"ן, יו"ד וי"ו דל"ת אשר עם אהבת כללותם המה יעלו לנח"ל, ובהצרף השני כוללים ב"ן ואד"ני אובילם אוליכם אל נח"לי מי"ם ובמים אלו תדיח כתמי עונותי.

ותאציל עלי שפע שלשה שמות אלהים, הראשון בריבוע א' א"ל אל"ה אלה"י אלהי"ם, והשני במילוי יודי"ן אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם וכללות אלהי"ם פשוט, ושמות קס"א וקנ"א אל"ף ה"י יו"ד ה"י, אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה העולים ראש חדש אשר הוא בצל שד"י במילואותו שָׂיָן דָלֶת יָוָד יתלונן, ובכן תטהר את נפשי לפני כסא כבודך לקבל עלי מזיו שפע הקדוש הנמשך לרחל על ידי שם שדי במילואותו והיא תעלה עד ראש ז"א, ואל יעכב שום חטא ועון לפניך בזכות השמות היוצאים מפסוק ויקר"א אלה"ים ליב"שה אר"ץ ולמקוה המים קרא ימים אשר כח סגולתן להעביר כתם חטא פשע ורשע ולהוסיף קדושה בנשמת הצדיקים, ונאמר מקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה, ונאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאתיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם.

ויטבול תחילה שלש פעמים ויכוין בשלשה שמות אלהים הנזכרים ואחר כך שתי פעמים עוד ויכוין בשני שמות אהי"ה הנזכרים, ושוב יטבול פעם אחת לכללות השמות העולים שד"י במילואותו.

ע"פ האר"י יש להחליף בר"ח בגדי החול בבגדים מיוחדים לר"ח

יב. וכתב הרב ז"ל להחליף לו חליפות שמלות משקידש עליו היום לכבוד ראש חדש כי כן תלבשנה המדות העליונות הארות יתירות וכמו שרמזנו במאמר הזוהר דפרשת נח כי התלבשות העולמות בראש חדש אינם כבחול, ועל כן שלמים וכן רבים לעומתן מתהדרים בהדרת קדש בבגדים מיוחדים לראש חדש, לא של שבת ולא של יום טוב אלא של ראש חדש בלבד כי לא שוו כל הזמנים בשיעוריהן.

סמך מדברי הרמב"ם לחילוף בגדים בר"ח

יג. ומן דעת הרמב"ם נראה כך, שכתב שראש חדש הוא בכלל לקדוש ה' מכובד שהרי נאמר בו קדושה מקדש ישראל וראשי חדשים, מינה שצריך לכבדו בכסות נקיה כדילפינן בשבת מוכבדתו אלא שצריך לתת הפרש ביניהם בצד מה כאמור, וסימניך חמ"ש חליפות שמלות נוטריקון ח'דש מ'ועד ש'בת כי בם יתהדר ויתלבש חליפות שמלות לכבוד הדרתם.

מנהג מורו להחליף בגדיו עם התקדש ר"ח

יד. ומורי ז"ל היה מחליף שמלותיו מבערב בהתקדש עליו היום, וכן ראוי לנהוג שגם בלילה יש עילוי שהרי כבר אומרים יעל"ה ויבא.

מנהג המערב להדליק נרות בלילי ר"ח בבתי כנסיות ובבתים וטעמו

טו. ובכל ארצות המערב נוהגים להדליק נרות אור ראש חדש בבית הכנסת וגם בביתם על שולחנם כמו בשבת ויום טוב על תוספת המאורות המאירים מחדש למעלה, ועל ידי הדלקת הנרות למטה מתעורר למעלה הדלקת הבוצינין קדישין כמו שנאמר על כן באורים כבדו ה' ואשרי העובד את ה' בשמחה.

שיעור זמן תפלת ערבית ומנהג האר"י בזה

טז. וכבר ידעת מה שאמרו בזוהר חדש פרשת בראשית דף י"ז, אמר ר' אלעזר צלותא ותושבחתא דליליא משקעה החמה עד לא אתחזי סיהרא דכתיב יראוך עם שמש דא היא צלותא דצפרא ולפני ירח דא היא צלותא דליליא וכו', אמר רבי יהושע אמר רב בצפרא כשהחמה זורחת הוא זמן תפלה ומשש שעות ולמעלה עד תשע שעות זמן תפלת מנחה ומשקעה החמה עד שתחשך תפלה אחרונה דאמר ר' יהושע בן לוי אמר ר' יוחנן אמר רב משקעה החמה עד שיראו שני כוכבים זמן תפלה אחרונה ע"כ.

יז. וכן היה מנהג הרב ז"ל שלא לאחר זמן תפלת ערבית יותר משיעור זה אם לא על צד האונס ניכר, והן עוד היום רבים מחסידי תקיפי ארץ ישראל תפסו שיטה זו וכן ראוי לנהוג כל הימים.

יזהרו בערבית ר"ח להתפלל מיד בשקיעה מפני שרובן בתענית

יח. אכן מי שאי אפשר לו כל הימים על כל פנים יהא זריז ונשכר אור ראש חדש להקדים לבא לבית הכנסת להתפלל תפלת ערבית מיד בשקיעת החמה מפני כי רובם הם מתענים בערב ראש חדש וכן לא יעשה להכנס בו כשהם מעונים, ואף שאמרו [47] הלכה מתענה ומשלים היינו לומר שיתענה עד שקיעת החמה אבל כל שנכנס לתחום שבת שוב אינו רשאי להתענות כמו שכתב הב"י סי' רמ"ט, והוא הדין נמי בראש חדש משעת צאת הכוכבים ואילך אסור להתענות וכן כתב ה"ר מנחם עזריה ז"ל. [48]

דין הפסקת התענית למי שאיחר להתפלל

יט. ועל כל פנים מי שלא התפלל תפלת ערבית והגיע זמן צאת הכוכבים מצוה עליו למהר להפסיק תעניתו כי לא אסרו קודם תפלה אלא סעודת קבע אבל סעודת עראי לית לן בה, והאיש הירא לא יביא עצמו לידי זו המדה ובהתקדש עליו היום יזדרז להקדים לבא לבית הכנסת להתפלל תפילת ערבית עם הצבור בזמנה לכבוד הדר ראש החדש וברוב עם הדרת מלך מלכו של עולם.

לומר ברכי נפשי קודם ערבית בר"ח וטעמו

כ. ויתן בקולו קול עוז יצלח דברו במזמור ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד וכו' (א"ה, לפי דברי הרב ז"ל שהעלוי בראש חדש היא לנפש דוד ועל כן יש נפש יתירה בראש חדש ולא רוח יתירה לפי זה יש טוב טעם לומר ברכי נפש"י) המספר בשבח היוצר ברוך הוא, עשה ירח למועדים לשלול סברת החוזים בכוכבים האומרים שמילואה ומיעוטה הוא לעשות רושם בבני אדם וחושבים שיש כח בלבנה לפעול טוב כשהיא מתמלאת והולכת וכן להפך לפעול רע כשהיא מתמעטת ועל כן חושבין אותה לאלהות, שעל כן אמר הקדוש ברוך הוא הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח כי הוא גורם להם לעובדה שסוברים שיש בה כח זה מעצמה שמיעוטה ומילואה מכשילם כאמור.

וזה המזמור לעד נאמן המודיע כל מעשה בראשית המעיד על מלכותו יתברך ושהכל נברא מאיתו והוא אדון על הכל וכל צבאות מעלה ומטה אינן רשאין לעשות אלא רצונו, ולמאמרו כסופה ירדופו כאשר סידרם במעשה בראשית ובידו לשנותם ולהחליפם כמו החמה והלבנה שעמדו במלחמות יהושע ועשר מעלות שחזרה החמה בחזקיהו, ועל כן אנו אומרים ומעידים עשה ירח למועדים כי אינו כמו שחושבים החוזים בככבים אלא

לספור בחידושה המועדים הנקראים מועדי ה' שציונו לעשות בסדר מהלך ככבי לכת, וכל איש לפי מהללו יתן אל לבו פרטי דברי המזמור להכיר גדולתו יתברך ומורא לו יעלה על ראשו.

טעם אחר לאמירת ברכי נפשי בליל ר"ח משום עילוי הנשמות בר"ח

כא. ואולם לפי דברי מדרש הנעלם פרשת לך לך [49] מצינו עוד טוב טעם למנהג זה לומר ברכי נפשי אור ראש חדש ויומו זה לשונו, מקימי מעפר דל וכו' להושיבי עם נדיבים וכסא כבוד ינחילם מהו וכסא כבוד ינחילם זה יעקב אבינו דעביד ליה כרסייא יקר בלחודוי לקבלא אולפן נשמתא דצדיקייא וקודשא בריך הוא אזיל עמיה בכל ריש ירחא וירחא וכד חמי נשמתא יקר אספקלריא שכינתא דמאריה מברכת וסגדת לקמיה הדא הוא דכתיב ברכי נפשי את ה'.

אמר רבי עקיבא כל פרשתא דתושבחתא דא נשמתא אמרה לקמיה דקודשא בריך הוא דקאים עלוי ונשמתא פתחת ואמרת ה' אלהי גדלת מאד וכו' עד סיומא דקאמר יתמו חטאים, ועוד אמר ר' עקיבא ולא דא בלחודוי אלא משבחת ליה על גופא דאשתארת בעלמא דין ואומרת ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו ע"כ, ולפיכך טוב להודות מזמור הזה בהתקדש יום החדש להורות על עילוי הנשמות למעלה בראש חדש.

יתר מאמרי הזוהר על עילוי נשמות הצדיקים בגן עדן בר"ח

כב. וכן מבואר בזוהר פרשת ויחי דף רכ"ד ע"ב העילוי רב שיש לנשמות הצדיקים בגן עדן מידי חדש בחדשו זה לשונו, תאנא אלף וחמש מאה ריחין סלקין בכל יומא מגן עדן דמתבסמי בהו אינון לבושין דיקר דההוא עלמא דמתעטראן מיומוי דבר נש אמר ר' יהודה כמה לבושין אינון אמר ר' אלעזר טורי דעלמא על דא פליגו אבל תלתא אינון חד דמתלבש ביה ההוא לבושא רוחא דבגנתא דארעא וחד יקרא מכולא דמתלבש ביה נשמתא בגו צרורא דחיי בין פורפירא דמלכא וחד לבושא דלבר דקאים ולא קאים אתחזי ולא אתחזי בהאי מתלבשא ביה נפשא ואזלא ושטא בעלמא ובכל ריש ירחי שתא ושבתא אזל ואתקשר ברוחא דבגן עדן דבארעא דקיים בין פרגודא יקירא ומיניה אוליף וידע מה דידע ושט והודע ליה בעלמא.

תנא בתרין קשורין אתקשר נפשא בכל ריש ירחא ושבת בקשורא דרוחא די בין ריחי בוסמין דבגן עדן דארעא ומתמן אזיל ושאט ואתקשר עם רוחא ונשמתא דצרירא בצרורא דחיי ומתרויא ומתזנת מאינון זיוין יקירין דהאי סטרא ודהאי סטרא הדא הוא דכתיב ונחך ה' תמיד דייקא וכו'.

כג. ובזוהר פרשת תרומה [50] ביארו עוד גודל עילוי הנשמות בראש חדש שמתעטרות באורות עליונים ומתקשרת הנשמה ברוח ורוח בנפש עד שהם בקישור אחד בציור רוחני כמו שהיו בציור גופניי בעולם הזה זה לשונו, רזא הכא לאינון דידעי ארח קשוט דחלי חטאה בשעתא דנשמתא מתערא לעילא גו עיטרא קדישא ורוחא קאים בנהירו עילאה בשבתי וירחי וזמני האי נפש בשעתא דרוח נחתא מגו נהירו עילאה דדיירא בגן עדן נהיר ונציץ איהו כד קיימא גו קברי ואתגלימת בדיוקנא דהוו גו גופא בקדמיתא וכל אינון גרמין בההוא דיוקנא סלקא ומשבחא ואודאן לקודשא בריך הוא הדא הוא דכתיב כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך.

והענין הוא כי בשעה שהרוח יורד מגן עדן העליון לגן עדן התחתון אז מוליך עמו אור גדול שקיבל למעלה ומאותו האור יורד גם כן אור בהיר מאד לנפש אשר בקבר ומתלבשת הנפש באור הזה כצורת הגוף ממש, ואז מתחברים העצמות יחדיו ידובקו ומצטיירים בצורת הגוף שהיה בעולם הזה ועולים מן הקבר ומודים ומשבחים ואומרים שירה לפני הקדוש ברוך הוא, ועל זה נאמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך אומרות אין כתיב כאן אלא תאמרנה.

כד. ומבואר שם בזוהר דאילולי אתיהיב רשות לעין לראות היה כל אדם רואה בלילי שבת וראש חדש ויום טוב כדמות צורות עומדות על גבי הקברים ומודים ומשבחים לקדוש ברוך הוא אלא שהעון מבדיל ומחשיך את העין מלראות, אשר מכל אלה תשכיל העילוי רב שיש לנשמות בראש חדש ועל כן ראוי לומר אור ראש חדש מזמור ברכי נפשי את ה' שכן הנשמות אומרות שבח זה למעלה כמו שאמרו במדרש הנעלם הנזכר לעיל.

כה. ואף שכתב הרב ז"ל שאין צריך לומר שום מזמור קודם ערבית אלא פסוקי ה' צבאות עמנו וכו' עד גמר הפסוקים ההם, מכל מקום מזמור זה מן הטעמים הנזכרים ראוי ונכון לאומרו אור ראש חדש ואין לשנות.

כוונה ע"ד הסוד קודם תפלת ערבית

כו. ונכון להיות כל איש אשר הריחו בסוד ה' ליראיו ותמונת ה' יביט לכוין קודם תפלת ערבית בחינת הארת קדושת היום אשר היא רמוזה בשם עצם רא"ש חד"ש והמה שלשה שמות אלהים, הראשון בריבוע א' א"ל אל"ה אלה"י אלהי"ם, השני במילוי יוד"ין אלף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם, וכללות אלהי"ם פשוט העולים כמספר רא"ש, וב' שמות אהי"ה במילואותם דיודי"ן ודההי"ן כזה אל"ף ה"י יו"ד ה"י, אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה העולים כמספר חד"ש, וכל זה הוא במספר שם שד"י במילואותו ויהיה כולו נקוד קמץ שִׁין דָּלֶת יוּדְ.

מקראי קדש לומר קודם ערבית של ר"ח

כז. וקודם הקדיש יאמר מקראי קדש אלה ראשי תיבות שם שדי במילואותו וזה תוארו, ש'או שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד. י'ושב בסתר עליון בצל שד"י יתלונן. נ'הר פלגיו ישמחו עיר אלהי"ם קדוש משכני עליון. ד'עו כי יהוה הוא אלהי"ם הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו. ל'כו וראו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם. ת'ודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצ"ח. י'הוה יגמור בעדי יהוה חסד"ך לעולם מעשי ידך אל תרף. ו'אני אהי"ה לה נאום יהוה חומת אש סביב ולכבוד אה"יה בתוכה. ד'ור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו.

אזהרה שלא להפסיק בהכרזת יעלה ויבא כ"א ע"י הקטנים

כח. ואחריו לו יהיה חן יצלח דברו בתפלת ערבית בכוונה ובנעימה קדושה, וראוי לשליח צבור לחוש למה שהזהירו כת הקודמים שלא להפסיק בהכרזת ראש חדש בין הקדיש לתפלת שמונה עשרה רק יכריזו בבית הכנסת על ידי הפעוטים, ואם ראש חדש יום אחד קורין ראש חדש ואם ראש חדש שני ימים קורין בלילה ראשון יעלה ויבא הואיל ויום ראשון הוא יום ל' של חדש העבר ואינו ראש חדש ממש רק לענין יעלה ויבא, אכן ליל שני קורין ראש חדש שהוא ממש ראש חדש וממנו מתחילים למנות בחדש.

כוונת ר"ח עד"ה בעת אמירת יעלה ויבא

כט. ובעת עומדו להתפלל תפלת י"ח יתקדש בכוונתו, ובהגיעו ליעלה ויבא יכוין עו"לת חדש בחדשו כי בחול הז"א יסע יתידותיו לנצח ורחל בהוד לא כן בראש חדש אשר היא גם היא עולה בנצ"ח ועל כן תקנו בברכת רצה אשר הוצק יסודה בנצח לומר יעל"ה ויבא, אלא שבלילה הייחוד הקדוש בעלמא דאתכסיא והנה היא לאה על כפים כסה אור על כן אם לא אמרו בלילה אין מחזירין אותו יען עתה לא ראו אור בהי"ר הוא בשחקים, לא כן ביום שהייחוד הקדוש הוא ברחל עלמא דאתגלייא להאיר על הארץ על כן אם לא אמרו מחזירין אותו לאור באור החיים.

מ"ש הקדמונים שהשוכח יעלה ויבא ידאג כל החדש

ל. כי על כל אלה איש התמים יהא זריז ונזכר להיות לזכרון בין עיניו קדושת היום ולא יעבור מלהזכיר יעלה ויבא אף בלילה כי אף כי לפי פשוטן של דברים שאין מקדשין את החדש בלילה לא יעלה ולא יוריד, אכן לפי תעלומי הדברים גם הוא יגדל וצריך להזכיר יעלה ויבא לבחינה העולה היא למעלה בסתר ההר, ואמרו הקדמונים שהשוכח מלהזכירו ידאג כל החדש.

פרטי דינים במי ששכח יעלה ויבא בתפלות התשלומים

לא. ומורי נר"ו כתב שאם שכח בליל ראש חדש ולא התפלל ערבית דצריך להתפלל שחרית שתים, טעה בתשלומים ולא הזכיר של ראש חדש וכן כשראש חדש שני ימים וביום ראשון שכח ולא התפלל מנחה וטעה בתשלומים ולא הזכיר ראש חדש אין מחזירין אותו כיון דסדר עליות אלה כל אחת נדרש לעצמה, קל וחומר הדברים שאם התשלומים ביום יש לנו לומר אם בעת עלייה העיקרית שהיא של לילה אין מחזירין אותו מטעם הנזכר כל שכן כשהוא לתשלומין אשר חלף הלך לו, ואם התשלומים בלילה יש לנו לומר אם בתפילה העיקרית שאינה לתשלומין אינו חוזר כל שכן אותה שבא לתשלומין אשר חלף הלך לה אותה העלייה ולקמן נבאר עוד פרטי דינים אלו בס"ד.

(**א**"**ה**, אם לא אמר מנחה בערב ראש חדש פסק הרמ"א לומר אלהינו בשתי התפלות בליל ראש חדש כשבת, אך בשיירי כנסת הגדולה כתב בסימן תכ"ב שאין צריך דלא דמי לשבת הואיל ותפלת ראש חדש היא תפלה של חול עצמה אלא שאנו מוסיפים בה יעלה ויבא אין צורך להזכיר בשניה).

התעוררות לכוין בצרכי שמים בתפלה ע"פ הר"ם די לונזאנו ע"ה

לב. וצריך להיות כל איש מתעורר בכוונתו לעתור ולרצות נוסח אלהינו זה קוינו לו בגילה וברעדה להתנפל לפני ה' יעלה וירומם עטרת רוח אפינו משיח ה' אשר הוא נלכד בשחיתותינו והן עתה ביום החדש בצל שד"י נתלונן ירום הודו ותנשא מלכותו לתקן עולם במלכות שד"י, וכבר אמרתי שעיקר האהבה והיראה היא בלב ובכוונה ולא באמור הדברים בפיו ובשפתיו ולבו רחק מהם ובפרט בענין אשר כזה אשר הוא צורך עליונים ותחתונים.

וכמה הזהירו כת הקודמין שלא יכוין אדם בחלק מהתפלה לבד במה שצריך והשאר יוציא מפיו ולבו לא נכון, כגון אם יש לו חולה שיכוין ברפאנו או אם צריך פרנסה שיכוין בברכת השנים ובברכות שהם שבחי הוא יתברך וצורך כל ישראל כגון שלשה ראשונות ושלשה אחרונות וברכת השיבה שופטינו ואת צמח דוד ובונה ירושלים לא יכוין, ואם עשה כן אין תפלתו ראויה להתקבל ומדת הדין מקטרגת ואומרת, בצרכו הוא מכוין ומתחנן ולא כן בשבח בוראו ולא נחלה על שבר יוסף וחרבן הבית וחילול השם בגוים כאשר נחלה על חסרון הלבנה מכיסו ובריאות איבריו וכיוצא בזה ואז טורפין לו תפלתו בפניו.

ר"ח הוא עת רצון להעתיר על הגאולה

לג. כי על כן צריך לשית מגמת פניו בתפלתו על דבר כבוד שמו יתברך וסוף הכבוד לבוא גם אל עצמו ואל בשרו, וזה כל הימים וכל שכן וקל וחומר ביום החדש כי שערי

הרחמים הם פתוחים להתקבל ברצון התפלה כי נאה ויאי להרבות תחנונינו לפני המקום ברוך הוא על גאולתנו ועל פדות נפשינו בלב שלם ונפש נענה, אולי יחנן ה' וחשף ה' את זרוע קדשו ואסף נדחי ישראל תוככי ירושלים וארמון על משפטו ישב כבראשונה.

במ"ש במדרש שלעתיד יעלו ישראל לבהמ"ק בי"ב ראשי חדשים

לד. ויוסיף בכוונתו להתחנן על הגאולה כיום הזה כי כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו אז יהיה שלם ותם עון העגל ואז יהיו הראשי חדשים כרגלים כאשר בתחלה קודם מעשה העגל, וכן אמרו במדרש תהלים [51] בפסוק מתי אבא ואראה פני אלהים זה לשונו, אמרו ישראל להקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אימתי אתה מחזיר לנו הכבוד שהיינו עולין לרגל שלש פעמים בשנה ורואים פני שכינה אמר להם הקדוש ברוך הוא בני בעולם הזה אתם עולים בשנה שלש פעמים כשיגיע הקץ אתם עולים שם כל חדש שנאמר והיה מידי חדש בחדשו וגו' יבא כל בשר להשתחוות לפני ע"כ.

והואיל וכל זה מעכב עון פשעינו אנה נוליך את חרפתנו, וכבר אמרו כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו חס ושלום, כי על כל אלה יתאמץ בכל כוונתו בתפלתו היום לשפוך שיחה לפני אל ישוב ירחמנו ויעלה זכרונינו לפניו וזכרון ירושלים וזכרון משיח בן דוד עבדו לפליטה לטובה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו והיה מידי חדש בחדשו.

לא יפסיקו בעניית אמן בין זכרנו לפקדנו ביעלה ויבא

לה. וכשאומר זכרנו ה' אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה לא ישים ריוח בין הדבקים, אשר שם רמז דכר ונוקבא זכירה לזכר ופקידה לנקבה וצריך לייחדם יחד ביחודא שלים, ולפיכך בחזרת שליח ציבור התפלה לא יפסיקו לענות אמן בינותם, ואחר כך ישלימו תפילת ערבית.

סגולה להנצל ממגיפה ומכל צרה בימי החדש

לו. ונמצא כתוב במכתבי הקדש אשר במצרים סגולה נפלאה להיות שמור בכל ימי החדש מכל צרה וצוקה ובפרט בזמן מגיפה שמדת הדין מתוחה, לומר בכל תפלות ראש חדש עלינו לשבח עד אין עוד, אחד ישר והפוך ד' פעמים, ובפעם ראשונה יאמר אבג"יתץ קר"ע שט"ן, ובפעם שניה נג"ד יכ"ש, ובפעם שלישית בט"ר צת"ג חק"ב טנ"ע, ובפעם רביעית יג"ל פז"ק שקוצי"ת, ואחר כך יגמור אמת מלכנו וכו' על כן נקוה ויכוין בסופי תיבות מהרה' בתפארת' עוזך' שם תכ"ה, ואחר כך יאמר מזמור ז' שגיון לדוד, וסיים הרב ז"ל שם ויודע אני שהוא מקובל ונגע לא יקרב באהלו ע"כ.

אמירת ראש חדש טוב ומבורך כמו בשבת

לז. ושוב תהיינה רגליו כאילות ללכת אל ביתו בששון ובשמחה כשבת ויום טוב, ויתן קולו קול עוז לאמר ראש חדש טוב מבורך.

תפלה לאחר תענית ער"ח קודם שיסעד

לח. וימהר יחיש לעשות סעודתו מיד שלא ליכנס בה כשהוא מעונה, ואם הוא בתענית קודם שיפסיק תעניתו יאמר.

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שיהא ריח העולה מפי בשעה זו כריח קרבן אשה ריח ניחוח לה' הקרב על גבי המזבח, ויהא מיעוט חלבי ודמי שנתמעט ממני בתעניתי מיין נוקבין לעורר זווג העליון ויתרבה השפע בכל העולמות והאירה פניך אל רחל אמנו בעוז וחדוה ששו"ן ושמחה ימצא בה ולהעלותה לראש פינה, ומשם ימשך עלינו לנו בני מלכים אור חביון עוזה ונחסה ונתלונן בסתר כנפיך סלה לעולם ועד ולא נשוב עוד לכסלה, וחדש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה ולגאולה קרובה ונזכה ונחיה ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים מלך ביופיו תחזינה עינינו לתקן עולם במלכות שד"י, עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון וכו', ויהי נועם ה' וכו'.

יש לכבד ר"ח כשבת במאכל ומשתה ובפרט לדברי הרמב"ם

לט. ויש לכבד ראשי חדשים במאכל ומשתה כשבתות וכחגים וכמועדים, ולסברת הרמב"ם הוי ראש חדש מן התורה להתחייב לכבדו והוא בכלל לקדוש ה' מכובד שהרי נאמר בו קדושה מקדש ישראל וראשי חדשים, ויחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ואירע בהם ראש חדש אינו צריך התרה אלא שאם קבלו בלשון נדר הרי עלי צריך התרת חכם, ויפתח בחרטה שיאמר לו אילו שמת לבך שאירע בהם ראש חדש לא היית נודר ומתיר לו.

מנהג להוסיף מאכל לכבוד ר"ח, וכשחל בשבת מוסיפין שנים

מ. ומנהג טוב להולכים בתמים להוסיף לכבוד ראש חדש מאכל חד יתיר, וכשחל ראש חדש להיות בשבת מוסיפים עוד מאכל חד יתיר ממה שעושים לכבוד השבת איש כברכתו, ואחד האנשים ואחד הנשים שוו בחיוב זה ואדרבא המה מחוייבות יותר הן מפני שלא חטאו בעגל והראש חדש נשאר להן כחגים וכמועדים.

ועוד מזה מפורש לבאים בסוד ה' אשר כל העליות שבראש חדש בין ביום ובין בלילה הם לנוקבא ואין לזכר שום עליה, אשר מטעם זה נפל החיוב עליהם שלא יעשו מלאכה לא ביום ולא בלילה מה שאין כן הזכרים כמו שנבאר להלן בס"ד.

סדר לימוד במשנה ובזוהר לסעודת ראש חדש

מא. ואיש התמים יהא ביתו מלא צד"ק להיות עניי תורה באוכלי שלחנו בראש חדש כיום טוב אשר עתה עצומו של יום שמש צד"קה ומרפא בכנפיו והיה מעשה הצד"קה שלום, ויהיה שולחנו מלא דשן בדברי תורה ויהגה בעניינו של ראש חדש.

במשנה פ"א ופ"ב ופ"ג דראש השנה, ובתעניות פ"ב, ובמגילה פ"ג, ובמסכת שבועות פ"א, ובזבחים פ"ה ופ"י, הכל לפי שיעורם יהגה בם פעם בזה ופעם בזה או כולם כאחד.

ואשר בא בסוד ה' יהגה בזוהר פרשת פנחס דף רמ"ח ע"א ובראשי חדשיכם וכו' עד סוף ע"ב לזמנין קרנים אינון שוין, ובפרשת בראשית דף מ"ו ע"ב יהי מאורות עד שם באותו עמוד ואתם הדבקים, ולפעמים בזוהר פרשת נח סוף דף ע"ה ע"א ר"ש פתח כה אמר ה' אלהים שער החצר עד עמוד ב' לעילאי ותתאי, ובפרשת ויחי דף רל"ו ע"ב ר"י פתח עשה ירח למועדים עד דף רל"ז ע"א חיים כולכם היום, ולפעמים בפרשת אחרי מות דף ע"ט ע"ב אמר רבי שמעון כתיב והיה מידי חדש בחדשו וכו' עד סוף הפרשה, ואשרי אנוש יעשה כסדר הזה על השלחן אשר לפני ה' ובפרקי שבת נתבאר באורך עוד בזה.

תוכחה למרבים בסעודת היום ושוכחין יעלה ויבא

מב. ויכון עצמו לקראת אלהיו לברך ברכת המזון ויתקדש עצמו בכוונתו להיות זהיר ונזכר לומר קדושת היום בבונה ירושלים, כי אף כי לפי הדין אם לא אמרו אין מחזירין אותו לא ביום ולא בלילה מפני שאינו מחוייב לאכול פת רק אם נזכר קודם הטוב והמטיב שאומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון בלא שם ומלכות, מכל מקום איש התמים לא יעבור מלתת העילוי למעלה בין ביום ובין בלילה וגם להתקדש עצמו בקדושת היום, וכל שכן אם הרבה במאכליו ובמשתיו לכבוד ראש חדש שקרוב להיות ברכתו דחויה על דבר כי סופו הוכיח את תחלתו אשר להנאתו הוא מכוין ולא לכבוד ראש חדש ועדיו בחיתומיו חבין לו הואיל ולא הזכירו ולא סיפר בשבחו, ולא באו לידי מדה זו אלא על תיתם ההודאה והברכה לשמו בלא לב ולב מצות אנשים מלומדה דחופים ומבוהלים בדבר המלך מלכו של עולם והיה להם למשא.

ואם הנוטע אזן ישמע מפיהם ויביט כי אין שם אלא שנים או שלשה גרגרים בראש אמיר והמלות אחד מעיר ושתים ממשפחה אחד למעלה ושבע למטה ולא יהיה מתכוין אלא כמחרף ומגדף ובולע את השם בנעימה, אויה להם כי על זאת השכינה צועקת ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל, עמדת על שלחניך שתים או שלש שעות והתנהלתה לאיטך למצוא נחת רוח בנפשך ובבואך לברך אותי רע בעיניך להתעכב רביע שעה לכוין

את ברכתך ותברכני כמי שכפאו שד וכפורק עול משא כבד יכבד ממך, הוי כי יגעת בי, העל אלה לא תתאפק ה' וה' הטוב יכפר בעד.

ועל כן כל בעל נפש יהא זהיר ברוחו בהגיע תור חדש בחדשו ומידי שבת בשבתו שהוא מרבה בשבילו להתאמץ בכל כוונתו בברכת מזונו להזכיר מעין המאורע ובכן יעשה נחת רוח.

מג. ואשר בא בסוד ה' יאותה לו לכוין בראש חדש קודם ברכת המזון שם אד"ני במילואותו כזה אל"ף למ"ד פ"ה, דל"ת למ"ד תי"ו, נו"ן וא"ו נו"ן, יו"ד וא"ו דל"ת והם ל"ה אותיות ועם מספר שם אד"ני ס"ה הרי ק', ק' ברכות מתברכת, ובחלק של חול כתבתי סדר הכתובים קודם ברכת המזון.

מקראי קדש לומר בר"ח קודם מים אחרונים

מד. והא לך סדר מקראי קדש ראשי תיבות מילוי שם אדני הנזכר והם ל"ה פסוקים לאומרן קודם מים אחרונים בראש חדש.

א'ברכה את ה' בכל עת תמיד תהלתו בפי. ל'יהוה הישועה על עמך ברכתך סלה. פ'תחו לי שערי צד"ק אבא בם אודה י"ה. ל'מען יזמרך כבוד ולא ידום יהוה אלהי לעולם אודך. מ'י ימלל גבורות יהוה ישמיע כל תהלתו. ד'ור לדור ישבח מעשיך וגבורותיך יגידו. פ'ותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון. ה'ודו ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו. ד'מינו אלהים חסדך בקרב היכלך. ל'עושה אורים גדולים כי לעולם חסדו. ת'הלת יהוה ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד. ל'שמיע בקול תודה ולספר כל נפלאותיך. מ'שוך חסדך ליודעיך וצדקתך לישרי לב. ד'בקתי בעדותיך יהוה אל תבישני. ת'חי נפשי ותהללך ומשפטיך יעזרוני. י'מין יהוה רוממה ימין יהוה עושה חיל. ו'יהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. נ'פשי ישובב ינחני במעגלי צד"ק למען שמו. ו'ישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסך עלימו ויעלצו בך אוהבי שמך. נ'וראות בצדק תעננו אלהי ישענו מבטח כל קצוי ארץ וים רחוקים. ו'חסד יהוה מעולם ועד עולם על יראיו וצדקתו לבני בנים. א'ך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתי בבית יהוה לאורך ימים. ו'לשוני תהגה צדקך כל היום תהלתך. נ'כון לבי אלהים אשירה ואזמרה אף כבודי. ו'ידעו כי אתה שמך יהוה לבדך עליון על כל הארץ. נ'כון כסאך מאז מעולם אתה. י'הי שם יהוה מבורך מעתה ועד עולם. ו'יודו שמים פלאך יהוה אף אמונתך בקהל קדושים. ד'רשו יהוה ועוזו בקשו פניו תמיד. ו'אתה מרום לעולם יהוה. א'דני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. ו'אתה יהוה לעולם תשב וזכרך לדור ודור. ד'עו כי יהוה הוא אלהים הוא עשנו

ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו. ל'כו נרננה ליהוה נריעה לצור ישענו. ת'נו עוז לאלהים על ישראל גאותו ועוזו בשחקים.
ומילוי שם אדני הנזכר יכוין אותו בברכות כמו שכתב הרב ז"ל.

נוסח הרחמן לבהמ"ז בר"ח ואמירת מגדול

מה. ויאמר בראש חדש הרחמן הוא יחדש עלינו את החד"ש הזה לטובה ולברכה ויכוין לרחל כמו שביאר הרב במוסף, ויאמר מגדול כמו בשבת סוד נביאים נצח הוד דדוכרא כנודע.

ליל ר"ח דינו כשבת לענין הזווג אחר חצות

מו. ושוב ישכב וערבה שינתו, וכתב רבינו הקדוש האר"י ז"ל דבליל ראש חדש מותר לתלמיד חכם הזווג כמו בשבת כי מקור הנשמה פתוח כמו בליל שבת, אכן יזהר להיות דווקא אחר חצות שאז יש זיווג גדול ללאה ויעקב בעצם ובעילוי ראש חדש כמו שביארנו בפרקי שבת באורך זמן זמנם זמניהם, ושם ביארנו אזהרות הזווג באורך שלא להשחית את נחלתו נחלת ה' בנים עיין שם, וביותר צריך להזהר בליל ראש חדש שהרשעה מתרסת מאד באש קנאתה עמו.

סגולה לתנוק המשחק בהקיץ או בשינתו

מז. וכן ראוי להיות כל איש צופה בילדיו בלילה הזאת בפרט ובכל עת שרואה תינוק המשחק לבדו בהקיץ או בעודו ישן שלילית היא המשחקת עמו יזדרז להכות באצבעו על חוטמו ויאמר נוסח זה, זילי לילית חייבתא זילי מהכא, לית לך כאן חולק ואחסנא לית לך כאן נייחא, ויאמר ויהי נועם כולו וכן יעשה ג' פעמים.

ציונים והערות לפרק ב

47) ערובין דף מ"א ע"ב. 48) עי' שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ב' סוד"ה ולפי. 49) זוהר וירא דף צ"ז ע"ב. 50) זוהר תרומה דף קמ"ב ע"א. 51) עי' בפסיקתא רבתי פרשה א'.

פרק ג - סדר אשמורת - תפלות היום

מעלת עסק התורה בראש אשמורות ובפרט בר"ח

א. אם גדלה מאד שגבה למעלה מעלת עסק התורה לראש אשמורות כל הימים, עוד תוסיפי לגבהה ביתר שאת לראש אשמורת יום ראש חדש רב הקדש להתחבר עם כנסת ישראל ולעלות אחר כך עמה אשר היא יתבא בכתרהא ועטרהא ותעלהו אמו לאור בעוז חביון עוזה ודיוקנו למעלה עומד ונחקק בכנסת ישראל, ואף היא תשיב אמריה לו יתברך חזי במאי ברא אתערנא לגבך כמו שאמרו בזוהר בכמה מקומות, וזה כל הימים וכל שכן בזמן עלייתה בראש חדש דכפום עובדיהון דבני נשא הכי אתרוממת וכמו שאמר דוד

המלך ע"ה אם אתן שנת לעיני וגו' עד אמצא מקום לה', ובלי ספק כי הוא מעורר את הרחמים וממקומו יפן ברחמיו כמו שאמרו בתקונים.

ב. ואמרו בזוהר פרשת בשלח ז"ל, וכד אתי צפרא כנסת ישראל אתיא ומשתעשעא ביה בקודשא בריך הוא ואושיט לה לגבה שרביטא דחסד ולא עלה בלחודא אלא עלה ועל אינון דמשתתפין בהדה וכו', ואין ספק שבראש חדש שהיא העולה למעלה ראש כך תרבה הארתה עד להפליא על אינון דמשתתפין בהדה.

סגולת עסק התו' בליל ר"ח לקבל תוספת הארה מנשמות הצדיקים בג"ע

ג. ונוסף גם הוא אשר ביארנו למעלה בפרק ב' העילוי רב הנמצא למעלה לנשמות הצדיקים בגן עדן ביום החדש, ומה טובו ומה יופיו להשתתף עמהם לראש אשמורות כמו שביארו בזוהר בכמה מקומות דבפלגות ליליא קודשא בריך הוא עאל בגן עדן לאשתעשעא עם צדיקייא וכדין בעי ליה לבר נש למיקם ולמילעי באורייתא וקודשא בריך הוא וכל צדיקייא כולהו צייתין לקליה, ואין ספק כי לפי העילוי רב אשר תשיג נשמתם בראש חדש כך ישיתו חלקתם איתו להעלות את נשמתו עילוי רב וישביעו בצחצחות נפשו.

לומר באשמורת ר"ח "תקון הלילה" המסודר לימות השנה

ד. כי על כל אלה אף המיקל על עצמו בלילות הקיץ מלעמוד לראש אשמורות, לו בכח יגבר איש התמים להיות זריז ונשכר לעמוד באשמורת יום החדש רב הקדש להגות בסדר תקון הלילה אשר סידרנו [52] ליקר ולתפארת האחת האהובה כמו שביארנו את סודו בספר חמדה גנוזה, ולא יעבור מלהגות בו אשר הוא חביב מאד להכין אותה ולסעדה בעת עלותה להתרפק עם דודה אחר כך בתפלה.

לימוד לאשמורת ראש חדש

ה. ומנהג חסידים הראשונים להגות במאמרי הזוהר המדברים בסוד ראש חדש הרשומים לעיל בסעודת הלילה אשר בם יעמיקו וידברו ברב עוסק כל תעלומי סוד ראש חדש, ואף אם לא בא בסוד תעלומי הדברים קריאתן זו היא הללן, וגם אם יש שהות עוד ממרום ידברו במאמרי הזוהר הרשומים לעיל בי"ב חלקים הדר המלכות כי חביבה מצוה בשעתה.

מנהג מורו ללמוד באשמורת ר"ח כ"ד פרקי שבת

ו. ותחילת שמושי לפני מורי ראיתיו באשמורת יום ראש חדש לומד כ"ד פרקי שבת בעל פה, ואנכי שאלתיו לאמר מה מקום לפרקי שבת בעונה זאת, והיתה תשובתו אלי, ותמלא כד"ה ותעל.

פיוט לכבוד השכינה מהר"ם די לונזאנו ע"ה

ז. ושוב באשמורת הבקר ישיר תהלתו של ראש חדש בנועם קולות לעורר חבצלת השר"ון לשיר בקול נעים, ואנכי נהגתי לשורר שבחא דמטרוניתא להר"ם לונזאנו ז"ל.
מלכתא [53] יקירא אחתי שפנינתי שלמותי. מן בגין ביך אתרעיתי הא לותיכי אתיתי.
נהרין אנפאי לקבליך ואנא תאיב לקליך. מן בגין סגי זמן ליך לא סליקת עיל לבעליך.
חברייא די מתי ביתי היכמאן צחי למשתי. בהדאי אתו למיתי משמע מיניך שבחתי.
משפעת כל ספירה ביך כלילא מעשרה. אנת לי יינא נטירא אנת לצדיק עטרה.
נינפי די היא צניעא כל ספירא ביך נטיעא. הא רחימותיך סגיעא גו בגו להאי תקיעא.
את רחימותא דנפשאי את תהא כתרא ברישאי. ביך דעאל ייעול לקודשאי ביך תקוף לבריה דישי.
את דישראל כנישתא. נינפי דילי בתולתא לחדא אזלת קשיטא. מן קשוט כוליך שפירתא.
רעיה דילי רחימתי וחביבתי ברתי. היכלי ובית מבתי. גנתא דילי שכינתי.
טל דעתיקא סתימא אעבר אבא ואימא. אוף לשית סטרי דגושמא. הא מטא ליסוד דעלמא.
אתער צדיק רחימא די משמש גו מרומא. להוי עייל בימא להוי מפרח נשמה.
אתברת קץ וערלה אתמלי רישאי בטלא. אפתחי פתחא דהיכלא דהוה סתים בחולא.
מלכתא אוף היא מתיבא לקבל מילי חביבה. אוף אנא הכי תאיבא להוי חמיא בטובא.
מה בסים ומה רגיגא לי דתשתמש בתגא. אחמר חיור כתלגא הא סדרית לך שרגא.
מטלל שלם יקירא אחית אמתח כל שופרא. עול רחימי עול להדרא. עול ואמלי לי נהורא.
לי הוי עביד שלמא תיב בגו ציון שלימא. בה שרי פקיד לתמה. ברכתא חיי לעלמא.

דברי הזוהר במעלת ההשכמה בשבת ור"ח

ח. ובהאיר היום ישוב ליטול ידיו שנית להסתלק מן הספק, ויכון לקראת אלהיו בהדרת קדש בטלית ובתפילין להשכים לבית הכנסת כי אף כי גדלה יקר השכמה זו כל הימים הנה בשבתות ובראש חדש תוסיף תת כחה לה ביתר שאת ויתר עז מטעם מה שאמרו בזוהר בחקתי דף קי"ד ע"ב זה לשונו.
פתח רבי יצחק ואמר דומה דודי לצבי וגו' הנה זה עומד אחר כתלינו זכאין אינון ישראל דזכו דמשכונא (פי' השכינה) דא למיהוי גבייהו מן מלכא עילאה דאף על גב דאינון בגלותא קודשא בריך הוא אתי בכל ריש ירחי ושבתי וזמני לאשגחא עלייהו ולאסתכלא בההוא משכונא דאית ליה גבייהו דאיהו כסופא דיליה, למלכא דסרחא מטרוניתא אפקא מהיכליה מה עבדת נטלת ברה דיליה כסופא דמלכא רחימא דיליה ובגין דדעתא דמלכא עלה שבקיה בידהא בשעתא דסליק רעותא דמלכא על מטרוניתא ועל ברה הוא

סליק אגרין ונחית דרגין וסליק כתלין לאסתכלא ולאשגחא בין נוקבי כותלא עלייהו כיון דחמי לון שארי בכי מאחורי קוסטי כותלא ולבתר אזיל ליה כך ישראל אף על גב דאינון נפקו מהיכליה דמלכא ההוא משכונא לא שבקו ובגין דריעותא דמלכא עלייהו שבקי עמהון.

בשעתא דסליק רעותא דמלכא קדישא על מטרוניתא ועל ישראל סליק אדרין מקפץ על הגבעות נחית דרגין וסליק כתלין לאסתכלא ולאשגחא בין קוסטי כותלא עלייהו כיון דחמי לון שארי ובכי הדא הוא דכתיב דומה דודי לצבי או לעופר האילים לדלגא מכתלא לאיגרא ומאיגרא לכתלא הנה זה עומד אחר כתלינו בבתי כנסיות ובתי מדרשות משגיח מן החלונות לאסתכלא ולאשגחא עלייהו ובגין כך בעו חדווא ולמחדי בההוא יומא דאנן ידעין דא וישראל אמרי זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו עכ"ל.

הנה משם באירה שבשבת וראש חדש הקדוש ברוך הוא נצב על ראשי עם קדש ותאב לאשגחא בהו עד שמפני כך בעו חדווא יתיר בההוא יומא כאמור.

יזהרו בקדושת ביהכנ"ס בפרט בשבת ור"ח

ט. ומטעם זה צריך כל אדם להזהר בקדושת בית הכנסת בראש חדש ושבת יותר מבימות החול על כי הקדושה בהם יתירה, עד שאמרו בזוהר דאסור לאשתדלא בבי כנישתא אפילו בצורך בי כנישתא כמו שהארכנו בפרקי שבת בס"ד, כי על כל אלה כל איש הישראלי ביום ראש חדש יתגבר כארי לעמוד בבוקר אור לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר השחר להשכים לבית הכנסת אף מי שאין דרכו בכך כל הימים כדי להסתופף בטולא דמהימנותא העומד אחר כתלינו.

מצוה לומר הלל עם הצבור משום ברוב עם

י. ונוסף גם הוא כי התחברות עם הצבור מהולל מאד כל הימים וביתר שאת נעלה ונשגב בראש חדש שקורין בו את ההלל ומצוה לקרותו בצבור כי ברוב עם הדרת מלך, וכמה החמירו חכמים הראשונים בדבר עד שהפריזו על המדה לאמר שאם בא לבית הכנסת סמוך להלל יקרא הלל תחלה עם הצבור ואחר כך יתפלל.

ואולם אשר הריחו בסוד ה' לא יביא עצמו לידי מדה זו פן יעשה העיקר שפל והגבוה השפל בסדר הדברים המתוקנים מאת הראשונים ויהיו כל אלה עליות מרווחות זו למעלה מזו כנודע, ועיקר מצות ההלל אחר חזרת התפלה כי כבר הכלה חזרה פנים בפנים עם החתן כמו שאמרו בזוהר ובתקונים כי אז שניהם במחברת השנית מקבילות הלולאות אחת אל אחת ושם הם בסוד שני שמות מחוברים יחדיו יאהדונהי, ואחרי זאת אומרים הה"לל לשבח את הכלה הנקראת ה"לל שהוא סוד שם אדנ"י בגימטרייא הל"ל

ולהמשיך לה סוד י"ג מדות דרחמי כמו שנבאר להלן, ומעתה מה מקום יש לקרוא את ההלל קודם התפלה ישתקע הדבר.

תוכחת המגיד לב"י על הדילוג בתפלה

יא. וכדומה לזה היה המגיד מזהירו להרב הקדוש מהרי"ק ז"ל ויוכיחנו לאמר, הטוב בעיניך מה שאתה עושה כי אינך הולך לבית הכנסת בהשכמה ולכן אתה צריך לומר התפלה על ידי טלאי להקדים המאוחר ולאחר המוקדם, הלא ידעת אם לא שמעת כי כל סדר התפלה מיוחדת ומסודרת על יסוד וסדר נכון ואילו תאחר המוקדם הרי אתה מפריד ומקלקל סדר העולמות ע"כ.

ולפיכך האיש הירא יעוז בקדושת יום הקדוש הזה להיות נאזר בגבורה לעומת יצרו הרע לבלתי יתגרה בשינה ולהתרשל ולהתעכב מלהשכים ולבא אל משכן ה' אשר הוא מאבד טובה הרבה, אשר הלך חשיכים ואין נוגה לו מאותה ההארה הנפלאה המשתלשלת ויורדת על ראשי עם קדש בקדושת בית הכנסת בירחי ובשבתי אשר בהתחברו עם הצבור יזכה וירש אותה.

מנהג טוב לשורר בהשכמה לכבוד יום ר"ח

יב. ומנהג טוב להולכים בתמים להשכים לבית הכנסת ולשורר בנועם קולות שירי כבוד הדר ראש חדש רב הקדש לדפוק בשערי הרחמים אשר ביום החדש יפתח כאמור בזוהר, ואחרי כן ישוב ידו שנית לכוין בשמות הקדש של קדושת היום, ואשר לא יבין את זאת יסדר השמות בסדר מקראי קדש אשר סידרנו למעלה בערבית עיין שם וקריאתן זו היא הללן.

בפסוקי דזמרה של ר"ח יש להוסיף מזמור ק"ג

יג. ויסדר אחר כך סדר הזמירות בנעימה קדושה, ויש לומר בזמירות ראש חדש מזמור ק"ג ברכי נפשי את ה' וכל קרבי וכו' והטעם הוא שנאמר בו ה' בשמים הכין כסאו ומלכו"תו בכל משלה, וגם על הנפש המתוספת בו נאה היה להם לומר ברכי נפש"י.

פרטי דינים למי ששכח יעלה ויבא

יד. ויאמר שאר התפלה עד עמוד להתפלל תפלת שמונה עשרה, ויכוין כי בסגולת התפלה בלחש היא העולה בנצח ולפיכך יהא זריז ונזכר להתאמץ בכוונתו לומר יעלה ויבא ברצה אשר בנצח הוצק יסודו ועיקרו עתה ביום דרחל עלמא דאתגלייא היא להאיר על הארץ כמו שביארנו שם בתפלת ערבית, ולפיכך אם לא הזכירו קודם שיעקור רגליו מחזירין אותו כי מגרעות נתן מצידו למעלה.

ואם הוא קודם מוסף לא יסמוך על תפילת מוסף כי כל אחד נדרש לעצמו זה למעלה מזה, ואף גם לא יסמוך לכוין דעתו לחזרת שליח ציבור התפלה ולצאת בה כמו שכתב

הרב בסימן קכ"ד שאי אפשר שיוכל לכוין שישמע כל התפלה ולא יסיח דעתו במלה אחת כמו שכתבו הפוסקים, ואף גם זאת כי הואיל והוא בקי למה יגרע מלהאיר אל עבר פני הכלה הוא עצמו אשר מצוה בו יותר מבשלוחו.

טו. ואף אם הוא מסופק אם הזכיר או לא, הסכימו רוב האחרונים דעל הספק מחזירין דודאי לא הזכיר כיון שלא זכר מראש חדש בעומדו בתפלתו שאם זוכר שהיה בדעתו בתוך תפלתו להזכיר של ראש חדש ושוב נסתפק אם הזכיר או לאו אין מחזירין אותו דודאי אמרינן הואיל והזכירו סיפר בשבחו.

התעוררות שלא להסיח דעת מקדושת ר"ח

טז. ואיש התמים לא יביא עצמו לידי מדות אלו ויכון לקראת אלהיו בכוונה ישרה, ותמיד מעת התקדש עליו היום לא ימיש קדושת היום מנגד עיניו והעילוי הרב הנמצא למעלה בשכינת עוזינו, ובכן בזאת בעומדו לשרת בשם ה' אלהינו לא יסיר לבבו מלהזכיר הנוסף בעבור קדושת היום כי לא באו לידי שכחה זו אלא האישים אשר רפו ידיהם מן התורה וטח מראות עיניהם מהשכיל לבותם וישליכו הדרת קדש יום החדש אחרי גיום, ובבואם לעבוד עבודה באהל מועד הן אומר והן דברים מן השפה ולחוץ מצות אנשים מלומדה ולא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם להזכיר קדושת היום אשר גבלו הראשונים כי לא נגה עליהם אור באהלם ויהי להם גם חול גם חדש כולם שוין לרעה.

כי אין בהם תבונה לאמר מה היא קדושת היום ועל מה אדניה הוטבעו ועל כן המה באים לידי מדות אלו, ולא יתנו אל לבם אפס בהתעקצם כאשר יתעקץ חמור הבר הולך על ארבע מאת חבריהם העומדים אצלם אשר קול בר"מה נשמע אלהינו ואלהי אבותינו, וכולי האי ואולי ועדיין אולי ישיתו אל לבם להזכיר אחר שבע צווחות אשר צווחה העזרה וה' הטוב יכפר בעד.

לא כן האנשים הניגשים אשר רוח ה' נוססה בם תמיד לא ימיש מנגד עינם קדושת היום וכוונת התפלה היום ומה נעשה בה למעלה, ובכן יתקדשו להזכיר קדושת היום במקומה כדי שלא יצטרכו לחזור התפלה ונמצאו כושלים בספק ברכות לבטלה מאחר שראשונה לא עלתה לו.

מעשה עם האר"י באחד ששכח יעלה ויבא

יז. וכבר היה מעשה בימי הרב באחד מן החברים שבא לפני הרב בראש חדש סר וזעף ושאל לו הרב מדוע פניך זועפים היום, והשיב לאמר אקריון בחלמי נתנני ה' בידי לא אוכל קום, אז השיב לו הרב ומדוע לא הזכרת אלהינו בתפלתך אתמול במנחה כי הוא

בא להעלות את המלכה ואתה כי השלכתה אותה אחרי גווך על כן צעקה הנערה לאמר נתנני ה' בידי לא אוכל קום.

מנהג יראים לעשות סימן בסידורם לזכרון

יח. ובעל נפש היפה יחרד לבו ויתר ממקומו על זאת ויהא זהיר ברוחו לתת עוז לאלהים ולא ימיש מנגד עיניו את זאת אשר בהעדרה תשש חילהא חס ושלום, ווי לאינון דמחלישין חילהא דלעילא כמו שאמרו בזוהר בפסוק התרפית ביום צרה צר כח"כה כח כ"ה, ושלמים וכן רבים מיראי ה' וחושבי שמו עשו ציונים וסימנים בספרתם טרם עמוד להתפלל לבלתי ישכחו להעלות את זכרונה לטובה.

יט. ובחזרת שליח ציבור התפלה יכון בכוונה יתירה כי היא מרוממת על כל ברכה ותהלה ומאירים בה החסד והגבורה דז"א אל עבר פני הכלה נאה וחסודה.

דין ש"ץ ששכח יעלה ויבא

כ. וצריך גם השליח ציבור להיות זריז ונזכר לאמר אלהינו, ואף שלפי הדין אם השלים תפלתו ולא הזכירו אין מחזירין אותו מפני טורח צבור הואיל ותפלת המוספין לפניו כמ"ש סימן קכ"ו, מכל מקום כבר כתבנו כי כל אחד נדרש לעצמו לפי סדר עלייתם ולא יעלה זה בזה ומגרעות נתן חס ושלום בשמ"ים ממעל ועל האר"ץ מתחת זרועות עולם.

כא. ומיהו אם טעה שליח ציבור כשהתפלל בלחש, הדין פשוט בזה שלעולם אינו חוזר ומתפלל שנית מפני טורח הצבור אלא סומך על התפלה שיתפלל בקול רם כמו שכתב הטור בשם הרמב"ם ז"ל.

אמירת הלל וסודו

כב. ואחר חזרת שליח ציבור התפלה יברך השליח ציבור בנעימה קדושה לקרוא את ההלל.

כי אחר שהחזרנו את הכלה פנים בפנים עם דודה והם במחברת השנית אנו קורין את ההל"ל להלל לשבח את הכלה אדנ"י העולה כמספר הל"ל, ואם השליח ציבור הריחו בסוד ה' יכין לו לכוין בברכה בראשי תיבות ל'קרוא א'ת ה'הלל שהוא לא"ה שבמלכות דתבונה השולחת הארתה בתוספת בה"ל שמספרו אדנ"י שבמלכות דאצילות ובכן היא מתמתקת כמו בי"ג מדות דויעבור ועל כן במקום ויעבור נתקן ההלל.

וביארו באדרא רבה דף קל"ג כי בפסוקים שבהלל מן מן המצר קראתי יה וכו' עד מבטוח בנדיבים רמוזים ט' תיקוני דיקנא דז"א אלא שהם חלוקים כמבואר שמה, ואשר בא בתעלומות חכמה ויונק מסוד תנחומיה יכין לכוין בהם וזה סידרן.

תקון א' מן המצר קראתי י"ה. תקון ב' ענני במרחב י"ה. תקון ג' יהו"ה לי לא אירא. תקון ד' יהוה לי בעוזרי. תקון ה' טוב לחסות ביהו"ה מבטוח באדם. תקון ו' טוב לחסות ביהוה מבטוח בנדיבים. תקון ז' כל גוים סבבוני בשם יהוה כי אמילם. תקון ח' סבוני גם סבבוני בשם יהוה. תקון הט' סבוני כדבורים דעכו כאש קוצים בשם יהוה.

ועל כי לעולם אין בז"א אפס ט' תיקוני דיקנא ואולם באותם הט' יש הארה מכל הי"ג באופן שהם ט' והארותם י"ג, לפיכך יאותה לנו לכוין הד' הנוספות בד' כי לעולם חסדו הנזכר קודם הט' דמן המצר כמו שקיבלנו מגורי האר"י זלה"ה, ובכן יתכן כוונתו במקום כוונת ויעבור שבו נכוין לארבע הנוספים כמו שכתב הרב ז"ל.

ולפי שיותר מעולה בחינה זו די"ג מדות של ההלל מי"ג מדות דויעבור על כן אנו אומרים אותם דרך שבח ולא דרך תחינה כמו הי"ג מדות דויעבור, ולכן י"ג מדות דויעבור בעי עשרה ואין נאמרים ביחיד כי להיותם יותר גרועות שם פחדו פחד שלא יהנו החיצונים חלילה, אכן הי"ג של ההלל נאמרים ביחיד כי כחם יפה ולא היה פחד, ועל כי סוד ההלל הוא להמשיך הי"ג של הזכר לפיכך צריך לאומרו בעמידה כמו ויעבור ודב"ר אלהינו יקום לעולם כמו שנבאר בסוד הקידוש וספירת העומר דמילין דדוכרא בעי עמידה כמו שאמרו בזוהר.

טעם שמצות הלל בעמידה

כג. וגם לפי פשטן של דברים יתכן לפי שההלל עדות שבחו של מקום ונפלאותיו אשר עשה ועושה ויעשה ומצות עדות בעמידה וסימניך הללו עבדי ה' שעומדים וכו', ואסור לסמוך עצמו באיזה דבר שיהיה דסמיכה אינה כעמידה.

דין יחיד באמירת הלל ויתר דיניו

כד. והיחיד כשהוא בביתו הסכמת רוב הפוסקים שלא לברך עליו לא בתחלה ולא בסוף, אכן אם הוא בבית הכנסת כל שיש עשרה בבית הכנסת מצי שפיר יחיד לקרותו, ומה שאמרו דאפילו אומר שיאמרו עמו הוי כרבים, מורי נר"ו ערער על זה בתשובותיו וכתב דלא אסתבר, והנשים אפילו הן עשרה לא יברכו לעצמן שהרי הלל מצות עשה שהזמן גרמא הוא ופטורות.

כה. והחי יתן אל לבו לקרוא את ההלל בשפה ברורה ובנעימה קדושה לכבוד הדרה של שכינה כי בשלומה יהיה שלום לנו, ונהגו שהשליח צבור אומר יאמר נא ישראל והקהל עונים הודו לה' וכו', ואולם האיש הירא יהא זהיר לומר עם השליח צבור פסוקי יאמר נא ישראל וגם כי לעולם חסדו ולא יעלה זה בזה, כי כבר כתבנו כי בארבע כי לעולם

הנזכרים פה שם רמז והן מספר ארבעה מאורות עליונים ונשגבים מאד כנ"ל ולמה יגרע הוא מלהזכירן בפ"ה צ"ח שפתים.

כו. והבא בסוד ה' באומרו אנא ה' הושיעה נא יכוין שאנא נוטריקון אליה נדב אביהו מ"ן המלכות, ויכוין אל ה' ביצירה, וי"אר בגימטריא אל"ף למ"ד יה"וה, ל"נו גימטריא שם אלהי"ם, ויכוין אסרו חג בעבותים לז' תחתונות דיצירה, עד קרנות המזבח יכוין בהארת ד' ראשונות דעשיה, ומזב"ח גי' אל יהו"ה שהוא גם כן ביצירה.

סגולה לאריכות ימים לומר אחר ההלל

כז. ולמען יאריך ימים על ממ"לכתו יאמר בראש חדש אחר ההלל פסוק, ואברהם זקן בא בימים וַיהוָה בֵּרַךְ את אברהם בכל, ויאמר זָבְדָיָה ישמרני ויחייני כן יהי רצון מלפניך אלהים חיים ומלך עולם אשר בידו נפש כל חי אמן.

ויאמר כל זה ג' פעמים, והשם הזה יוצא מן פסוק ואברהם זקן בא בימים ויהו"ה, ז' מן זקן, ב' מן ב"א, ד' מן מ"ם דבימים האחרונה כי היא מתחלפת לדלית באלפא ביתא דאי"ק בכ"ר באותיות דמ"ת, וי"ה מן ויה"וה ברך, והנקוד מן יהב"ך גימטריא חסד מדת אברהם כנודע.

תפלה להוצאת ס"ת בראש חדש

כח. ואומרים קדיש תתקבל, ואחר כך יוציאו ספר תורה ויכין עצמו לעתור ולרצות נוסח תפלה זו.

יהי רצון מלפניך ה' אלהי אברהם ופחד יצחק אביר יעקב א'להי ה'שמים ו'אלהי ה'ארץ שתהא שעה זו שעת רחמים לקבל תפלתינו לפניך ברצון להיות מיין נוקבין לעורר אהבת דודים למעלה איש יחד פני רעהו ויתרבה השפע בכל העולמות, ובכח סגולת תפלתינו היום האירה פניך במשפט האורים והיו למאורות על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפ"ט ובצדקה, ששון ושמחה ימצא בה עד יצא כנגה צדקה, כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח ותרום ותנשא עד היות לוית חן לראש שני מלכים בכתר אחד.

ומזיו השפע ההוא יושפע עלינו לנו בני מלכים בני רחל אמנו שפע ישועה ורחמים על נפשינו רוחינו נשמתינו לכונן את לבבנו לאהבה וליראה את שמך יראת הרוממות ולעבדך באמת אנחנו וזרענו וזרע זרענו, והיה נא לצור מעוז לשני מלאכיך הקדושים שרי החסד והגבורה מליצי יושר על עם בחירך כהיום הזה לעמוד נגד האויב ס"מ הרשע המשטין עלינו וצמא למים גנובים ולדם נקיים וברוב גאונך תהרוס קמיך תזרם ורוח תשאם, וירצה נא לפניך שיח שפתותינו בתפלתנו היום דוגמת קרבן השעיר להפיץ עזוז

המקטרג מעלינו, ויהא החדש הזה סוף וקץ לכל צרותינו תחלה וראש לפדיון נפשינו, אהבת עולם תביא לעמך עדת סגולתך וברית אבות לבנים תזכור, והיה מידי חדש בחדשו ומידי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות מול הדרת כבודך בירושלים.

ואת צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך, יראו עינינו ויגל כבודינו ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, עשה למען שמך עשה למען ימינך עשה למען תורתך עשה למען קדושתך ולמען קדושת י"ב צירופי שמות הוי"ה וי"ב צירופי שמות אהי"ה המאירים בי"ב ראשי חדשים, יהיו לרצון אמרי פי וכו', ויהי נועם ה' וכו', ואני תפלתי וכו'.

סדר קרה"ת בר"ח וטעם שקורין בה קרבנות תמיד ושבת מספר "לבוש"

כט. וקורין בפרשת פנחס פרשת תמיד ופרשת וביום השבת ופרשת ובראשי חדשיכם, והטעם שקורין פרשת קרבן של שבת בראש חדש מפני שעל כרחינו צריכים לקרות יותר מפרשת ראש חדש כדי לקרות ד' גברי ואין בפרשת ראש חדש אלא חמשה פסוקים ואנו צריכים שלשה פסוקים לכל גברא, וכיון שצריכים להוסיף מוסיפים פרשת התמיד שהיא כתובה לפניה סמוך לה ושייכא בכל יום, וכיון שקורין פרשת התמיד ופרשת ראש חדש צריכין גם כן לקרות פרשת שבת שהיא בנתים שאין מדלגין בתורה בחד גברא.

אך בקריאת הפרשה דולג דהיינו דהכהן קורא שלשה פסוקים וידבר, צו, ואמרת, ולוי חוזר וקורא ואמרת וקורא עוד שני פסוקים את הכבש, ועשירית האיפה, וזהו פירוש דולג שדולג לאחוריו, וישראל [54] קורא עולת תמיד עד ובראשי חדשיכם, ורביעי קורא ובראשי חדשיכם עד הסוף.

ל. והוצרכו לעשות כן מפני שצריכים לקרוא ד' גברי ופרשיות אלו אין בפרשת צו אלא חמשה פסוקים ובפרשת וביום השבת שני פסוקים ובפרשת ובראשי חדשיכם חמשה פסוקים, וקיימא לן אין פוחתין לאחד משלשה פסוקים ואם יקראו בשנים הראשונים כל אחד שלשה פסוקים אם כן לא ישארו בפרשה אלא שני פסוקים ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים מפני היוצאים כמו שאמרו בגמרא שיאמרו העולה אחריו לא יקרא אלא שני פסוקים הנשארים.

ואם יקראו פרשת צו כולה בשנים וישאר עדיין שבעה פסוקים לקרוא בהם שני אנשים אי אפשר לחלקם שאם יקרא אחד פרשת וביום השבת שהיא שני פסוקים ופסוק אחד או שנים מפרשת ובראשי חדשיכם אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים מפני

הנכנסים שיאמרו שלא קרא עם הראשון אלא השני פסוקים שמראש הפרשה על כן הוצרכו לעשות הסדר הנזכר.

טעם שאין פוחתין בר"ח מד' גברי

לא. ואין פוחתין מד' גברי ואין מוסיפין עליהם, וטעמא דמילתא לפי פשוטן של דברים להודיע שקדושת ראש חדש עדיף משני וחמישי שקורין בהם שלשה, ואין מוסיפין עליהם לומר שאין קדושתו כקדושת יום טוב שאין קורין אלא ה', ועוד משום טורח צבור מפני שאין בטלים כולם ממלאכתם אלא הנשים והוא הטעם גם כן שאין מפטירין בנביא, מכל מקום כיון שהנשים בטלות ממלאכתן הוסיפו חד גברא.

סוד קרבנות ראש חדש

לב. ובזוהר פרשת ויקהל דף ר"ו ע"א אמרו ז"ל, בראש חדש דאתוסף חד על תלתא בגין שמשא דנהיר בההוא זמנא לסיהרא ואיתוסף נהורא על סיהרא והיינו רזא דמוסף ע"כ, והרב ז"ל כתב שד' העולין הם לעומת המלך הקדוש ילכו יונקותיו ביסוד שדי"ם ורח"ם ומן החסדים והגבורות שבהם, ובקריאת הפרשה וכן במוסף הבא בסוד ה' יכין לכוין כוונת פרשה זו, כי מלכות שמים בתחלה היתה שוה אל המלך כתר שלה שוה לכתר שלו ופנים בפנים ואחר כך חסרו ממנה כמה דברים עד היות ראשה נגד החזה שלו לבד כנודע, מהם גרם עון אדם הראשון ומהם הקטרוג ועל זה נאמר לה לכי ומעטי את עצמך, לכי לבריאה ומעטי את עצמך שלא יהיה בה שיעור קומתו ונעשית ראש לשועלים שהם למטה בבריאה וכו'.

ועתה בראש חדש יש לה שני עליות אחת בתפלה ושניה במוסף, וזהו סוד ובראשי חדשיכם תקריבו עו"לה לה' היא רחל שיש לה ב' ראשים של נצח והוד ועוד ב' ראשים דחו"ג וזהו תקריבו עולה לה' שאנו מעלים אותה שתעלה ותתקרב לה' ואין לזרים חלק בה כלל, ואמר פרים אלים וכבשים הם אברהם יצחק ויעקב נגד חג"ת, וענין השעיר לחטאת הוא ליתן חיות מעט אל הקליפות כדי להעלות מתוכם הבחינה שהיא בתוכם שהיא מלכות דעשייה המלובשת בהם בסוד י"א סמני הקטורת וכל זמן שלא הגיע עתם להבטל מכל וכל אין אנו יכולין להעלות בחינת החיות זה שבהם אם לא יותן להם איזה חיות קצת להעמידם כדי שתעלה, וזה הוא ענין שעיר דראש חדש שהוא חלק החיות שלהם ובכן אנו יכולין להעלות הקדושה המחיה אותם ולכן השעיר הוא חטאת שהוא במקום העון והחטאת שהוא בקליפה, וגם הכוונה להיות מחטא ומטהר אותה הבחינה שבהם ולהעלותה מביניהם וזהו לחטאת כי העולה שהקריבו תחילה תקריבו עולה לה' כתיב שאין להם חלק כלל כי עולה כולה כליל לה' ולפיכך אין אנו יכולים להפריד אותה

הבחינה מביניהם, אכן בחטאת שהוא השעיר שאנו נותנים להם חלק חיות קצת עלה נעלה אותה וירשנו אותה.

וברעיא מהימנא פרשת פנחס, [55] פרים בני בקר שנים אילין אינון דאמרה סיהרא דהיך ישתמשון בה כחדא ואזעירת גרמה תחותייהו ואיל אחד דא איל דיצחק וכי אברהם לאן אזיל אלא בגין דאתער תמן עשו אתכניש אברהם דלא יחמי ליה ומאן איהו שעיר דראש חדש וכו' יצחק אשתכח תמן דרחימו דיליה לגביה כחמרא על דורדייא יעקב אשתכח תמן לתברא אנפוי יוסף דאיהו שטן דיליה, ואיתא התם ושעיר עזים אחד לחטאת לה' אמאי אקרי חטאת בגין דאיהו חטאת ומסטרא דחטאת א"ר אלעזר והא תנינן דכתיב לה' אלא לה' אתקריב ודאי דכתיב לכפר לתברא אנפין ולא יתקרב למקדשא יהבי דא חולקא לס"מ ואכיל ליה ולא אכיל בשאר קרבנין ודא איהו לחודיה דלא אשתתף אחרא עמיה למיכל ביה וכו' ורזא דמלה אם רעב שונאך האכילהו לחם.

וטעם אומרו כאן יעשה ונסכ"ו ובשבת נאמר ונסכה להורות העילוי רב דראש חדש שהיא אוכלת משלה והיא משתמשת בכתר אחד עמו ואינה טפילה אליו כשבת ולפיכך שם נאמר נסכה לשון נקבה טפילה לו ובראש חדש נסכו בלשון זכר כמוהו במעלה.

ואבי ראה גם ראה כי בראשי תיבות י'מי ה'מעשה ו'ביום ה'שבת הם אותיות הוי"ה כסדר ובראש חדש נאמר ה'שבת י'פתח ו'ביום ה'חדש, שם רמז כי אז הכלה הנעימה היא גברת כמו שכתבו גורי האר"י ז"ל.

חליצת התפילין קודם מוסף וטעמו

לג. ואחר חזרת ספר תורה למקומו יחלוץ תפיליו אחר גמר קדיש לעילא, וטעם הדבר כי מוסף ראש חדש דומה ליום טוב שנקרא אות וכיון שאומרים כתר והם נקראו כתר אין ראויים להיות שני כתרים כאחד.

ולאשר הריחו בסוד ה' הטעם פשוט ומבואר כי בעת המוסף יאיר אור המופלג מגילוי שפע ע"ק אשר הוא למעלה מהתפילין ולפיכך צריך לחלצם קודם המוסף להורות על הברקת האור ההוא שאין צורך אל התפילין הטפלין ממנה.

סדר עבודה למוספי ר"ח והרגלים מהרמ"ע מפאנו ע"ה

לד. וה"ר מנחם עזריה ע"ה תיקן סדר עבודה למוסף ראש חדש ומן הישר לאיש התמים לסדר אותה קודם המוסף וזה תוארה.

ובראשי חדשיכם תקריבו עולה ליהוה פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים. ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד. ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש

האחד עולה ריח ניחוח אשה ליהוה. ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה. ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על עולת התמיד יעשה ונסכו.

ובכן כך היתה עבודת מוסף של ראש חדש בבית אלהינו, הביאו את המוספים פרים שנים איל אחד בני שתי שנים, ושבעה כבשים בני שנה תמימים כולם עולות, ושעיר עזים בן שנתו לחטאת, תורה אחת לראשי חדשים כולם ולשבעה ימי הפסח ולעצרת וליום טוב האחרון של חג אלא שבאותו יום לא היה שם אלא פר אחד בלבד, ועוד שבראש חדש וראש השנה מי שזכה בפייס שחרית זכה למוספין.

וברגלים אמר להם הממונה לכהני כל המשמרות הרוצים לעבוד בואו והפיסו, מי שוחט מי זורק מי מעלה איברי המוספים לכבש, העלום לכבש חזרו והפיסו מי מעלה אותם מן הכבש למזבח, ועוד שבראש חדש וראש השנה היו האיברים נתונים על כרכוב המזבח מלמעלה בין קרנות המזבח וכל שבתות השנה והרגלים היו נתונים מחצי כבש ולמטה אלו ואלו כלפי מזרח.

השקו את המוספים ובקרום ועקדום, שחטם השוחט בצפון וקבל המקבל את דמם אחד אחד בכלי שרת בצפון, נטל דם החטאת עלה בכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית וטובל אצבעו הימנית בדם וסומכה באמה מכאן ובגודל מכאן ומחטא ויורד על חודה של קרן ומקנח אצבעו בשפת המזרק וכן לארבע קרנות, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי, נטל דם העולות אחד אחד ונתן במזרק שתי מתנות שהן ארבע מחצי המזבח ולמטה והשיריים שופכן על יסוד דרומי, הפשיטו את העולות ונתחום כמשפט ומסרום למי שזכה בהם, לאילים ולכבשים הבשר בחמשה, הראשון בראש וברגל, השני בשתי הידים, השלישי בעוקץ וברגל, הרביעי בחזה ובגירה, החמישי בשתי הדפנות, הקרביים והסולת והיין לכבשים אחד אחד ולאילים שנים שנים.

והפרים קריבים בעשרים וארבעה, הראש באחד, והרגל בשנים, העוקץ בשנים, והרגל בשנים, החזה באחד, והגרה בשלשה, שתי הידים בשנים, ושתי הדפנות בשנים, הקרביים והסולת והיין בשלשה שלשה, עמדו בשורה והעלה כל אחד מה שזכה בו מכל אחד מהן לכבש או על כרכוב המזבח ומלחום וירדו

קרע את החטאת והוציא את האמורין, נתנם במגיס והעלם אצל אברי העולות ומלחם וירד, עלו מי שזכו והעלו אברי העולות תחילה ואחר כך אמורי החטאת על גבי המערכה, נתנו מלח על גבי המנחות ובללום שלשה עשרונים סלת בחצי ההין שמן לפר ושני עשרונים בשלישית ההין לאיל ועשרון ברביעית ההין לכבש והקטירום.

מוסף ראש השנה ומנחת העומר ועולתו ביום שני של פסח ושתי הלחם וקרבנותיו בעצרת מקדימין אותם ומנחתם לנסכי היין, הביאו יין לנסך כמדת השמן, אם היו שם מוספים הרבה תדיר קודם, של שבת לשל ראש חדש ושל ראש חדש לשל ראש השנה וכן לכל שאר המועדות, תקעו והריעו ותקעו ודברו הלויים בשיר כמשפטן, ובשבת נותנים אחר כך לחם פנים לפני ה' והקטירו הבזיכים, חטאת [56] ראש חדש ושל ראש השנה כהני בית אב זכו בהם, ואין חולקין לעולם קרבן כנגד קרבן אלא הפושט ידו ליטול נוטל מכל אחד ואחד ושל רגלים יד כל המשמרות שוה בו.

תורה אחת לשיירי מנחת העומר בזמנו ולשתי הלחם בזמנן ולחטאת ולשלמים הבאים בשבילם, אלא שכהן גדול נוטל חלה אחת מן הלחם ואם רצה נוטל מהכל חלק בראש, ונאכלים לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה ליום ולילה עד חצות, תם.

ואחר כך יאמר, אלהינו ואלהי אבותינו מלך רחמן רחם עלינו טוב ומטיב הדרש עלינו, שובה עלינו בהמון רחמיך בגלל אבות שעשו רצונך, בנה ביתך כבתחלה כונן בית מקדשך על מכונו, הראנו בבניינו שמחנו בתקונו והשב שכינתך לתוכו והשב כהנים לעבודתן ולויים לשירם ולזמרם והשב ישראל לנויהם במהרה בימינו אמן.

וסדר זה לא ישתנה בכל המועדים אפס תוספת עוד שיתוסף באיזה מהם כמו שסידרנו בפרקי יום טוב בס"ד.

דברי המדרש במעלת קריאת הקרבנות בזמן הזה

לה. ואשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה, וגרסינן בסוף מסכת מגילה, [57] אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם שמא חס ושלום ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה, אמר לו לאו, אמר לפניו רבונו של עולם במה אדע כלומר מה תאמר לי ללמדן דבר שיתכפר בו עונותיהם, אמר לו קחה לי עגלה משולשת כלומר הקרבנות יכפרו עליהם, אמר לפניו רבונו של עולם תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקורין בהם מעלה אני עליהם כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני את כל עונותיהם.

ובסוף מנחות, אמר רב יצחק מאי דכתיב זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכו' לעולם זאת על ישראל, אמר ר' יוחנן אלו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם.

לו. והלא תראה איך לא הספיק לראשונים לומר ביום הכפורים הפסוקים שבאו בענין עבודת היום בלבד אבל סידרו כל מעשה העבודה אחת לאחת למצוא חשבון, ומה טוב ומה נעים אילו היה לנו כן סדר לכל יום יזכיר בו כל מעשה עבודת התמיד כי בזה היינו באמת משלמים פרים שפתינו.

וכבר עמד מעלת החכם החסיד כמה"ר מנחם די לונזאנו ז"ל ויעש גם הוא מטעמים סדר עבודת כל יום ויום ושבת וכבר סידרנו אותם בפרקי שבת שאז כל העם בטלים ממלאכתם ואין טורח צבור עיין עליהם, ובכן יצלח דברו בכוונה ישרה להתפלל תפלת מוסף.

תפלה קודם מוסף ע"ד הסוד

לז. ויבטא בשפתיו המשכיל בסוד ה' לאמר, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הנני בא להתפלל תפלת מוסף ראש חדש להוסיף הארה ברחל ולהעלותה עד ראש ז"א ולאזדווגא ביעקב בחב"ד דז"א ויקבלו הארתם מאחורים דכתר דיש"ס ותבונה ומשם יושפע עלינו לנו בני מלכים בני רחל אמנו שפע ישועה ורחמים, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

מנהג מורו לומר פסוקי שירת עלי באר קודם מוסף וסודו

לח. ומורי נר"ו הוא היה נוהג לומר קודם תפלת מוסף פסוקי אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה וכו'.

ותפארת עליה זו חתומה בראשי תיבות של ר'אשי ח'דשים ל'עמך ר"ת רחל שיש לה שני ראשים של נצח והוד, ואחר כך בראשי חדשיכם יש לה שני ראשים דחו"ג כמו שביארנו בקריאת ספר תורה.

סדר כוונת השמות בברכת מקדש ישראל לי"ב חדשי השנה

לט. ולתשוקת אהבת החברים ה"י אערוך להם סדר כוונת ברכת מקדש ישראל וראשי חדשים, כי הנה זכרנו למעלה פרק א' כי הי"ב חדשים ששה מו' מדות הזכר וששה מו' מדות הנוקבא כמו שכתב הרב בכוונת ר"ה וצריך לכוין בהם עתה, ומצורף לזה צריך לכוין באותו צירוף של הוי"ה ואהיה השולט באותו חדש כנזכר בייחוד ראש חדש אלול ומקום מוצאם ונקודות הכסף, וזה מבלעדי הכוונה שצריך לכוין בהוי"ה של ברכה זו בנקוד שורק וזה לא ישתנה בכל חדש וחדש וזה סידרן.

ניסן, גולגלתא דרחל ושולט בו יְהֹוָה היוצא מר"ת י'שמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ ולפיכך היא נקודה בניקוד ר"ת אלו ושם אהיה.

אייר, אזן ימין דרחל ושולט בו יְהַהַוְ היוצאת מר"ת י'תהלל ה'מתהלל ה'שכל ו'ידוע ולפיכך היא נקודה בנקוד ר"ת אלו ושם אההי.
סיון, אזן שמאל דרחל יְוּהַהַ היוצאת מר"ת י'דותיו ו'לצלע ה'משכן ה'שנית ולפיכך היא נקודה בניקוד ר"ת אלו ושם איהה.
תמוז, עין ימין דרחל הֱוֶהֹיְ היוצאת מס"ת זה' איננו' שוה' לי' ולפיכך היא נקודה בניקוד ר"ת אלו או בניקוד ס"ת ובמקום שורק יהיה קבוץ כזה הֱוהי ושם היהא.
אב, עין שמאל דרחל ושולט הַוּיְהַ יוצא מר"ת ה'סכת ו'שמע י'שראל ה'יום ושם היאה.
אלול, חוטמא דרחל הִהְוְיְ יוצא מס"ת וצדקה' תהיה' לנו' כי' בניקוד ר"ת או בניקוד ס"ת ובמקום שורק הוא קבוץ ושם ההיא.
תשרי, גולגלתא דז"א וַהְיָהַ יוצא מס"ת ויראו' אותה' שרי' פרעה' בניקוד ר"ת או בניקוד ס"ת ובמקום שורק תהיה קבוץ ושם יהאה.
חשון, אזן ימין דז"א וּהַהַיְ יוצא מר"ת ו'דבש ה'יום ה'זה י'הוה ושם יההא.
כסליו, אזן שמאל דז"א וַיְהָהַ יוצא מר"ת ו'ירא י'ושב ה'ארץ ה'כנעני ושם יאהה.
טבת, עין ימין דז"א הַיְהֹוְ יוצא מס"ת ליהוה' אתי' ונרוממה' שמו' בניקוד ר"ת או בניקוד ס"ת ובמקום שורק יהיה קבוץ ושם האהי.
שבט, עין שמאל דז"א הָיְוְהּ יוצא מר"ת ה'מר י'מירנו ו'היה ה'וא בניקוד ר"ת אלו ושם האיה.
אדר, חוטמא דז"א הְהָיְוַ יוצא מפסוק עירה' ולשורקה' בני' אתונו' מנוקד בר"ת אלו או בס"ת ושם האיה.
ואדר סוד הפה דדוכרא ויכוין בכללות כולם יחד בי"ב צירופי הויה ואהיה.
ונכון להיות כל איש מדקדק היטב בזה הסדר ולרשום אותו בספרו מדת כל חדש בחדשו, וכדי שלא תטעה בסדר צירופי האהי"ה נקוט האי כללא בידך שמקום האל"ף של אהיה יהיה במקום היוד בהו"יה ומקום היו"ד באהי"ה יהיה במקום הוא"ו בהוי"ה אם בראש הצירוף או באמצע או בסוף, ומקום ההי"ן באהי"ה הוא במקום ההה"ן בהו"יה.
וכשחל ראש חדש בשבת יכוין הוית ברכת מקדש ישראל וראש חדש כזה, יֱוהֱו וֱוהֱו צירי ושורק והטעם פשוט ככתוב בפרקי שבת ע"ש, ויתר דברי נוסח ראשי חדשים וכו' תשועת נפש"ם מיד שונא תשכיל עם מה שביארנו בקריאת הפרשה למעלה והכל כאשר לכל רמז לשכינת עוזינו הנקראת נפ"ש דוד ואין צורך להאריך כי באיר היא למשכילים.
ושוב ישוב ידו שנית לאומרו בקול רם כי בו יזכה לתוספת נפ"ש יתירה בכתר אשר בה נפ"ש דוד תתעלה ותטע אהלי אפדנה לכתר דודה ושני המלכים משתמשים בכתר אחד ומקבלים הארה נפלאה מפנים של גולות הכות"רות דישסו"ת.

ועל אודות עליה זו העולה היא למעלה לכתר דודה על כן יאמר בשפר תפלת מוסף כתר יתנו לך וכו', אלא מפני שאין לשני המלכים עלייה עתה למעלה ממקום אצילותם כמו שביארנו במוסף שבת על כן לא יאמר בו איה מקום כבודו וכו' יען משרתיו יכירו וידעו מקום מושב יקרו להעריצו.

תוכחה למתפללים תפלה קצרה במוסף

מ. ועתה תראה כמה שגו רבת מבני עמינו אשר היה להם תפלת המוספין כמשא כבד ובחרו להם לאומרם בקול רם שלא להתעכב שיעור שליש או רביע שעה יותר ומאבדים טובה הרבה כי כל אחד נדרש לעצמו, ובחזרה מעלתו יתירה על של לחש כנזכר בסדר העליות בדברי הרב ז"ל ומנשמת אלוה יאבדו ותקותם מפח נפ"ש ואין נוגה לו, קורא אני עליהם ולא אותי קראת יעקב כי יגעת ב"י ישראל, ועל כן האיש הנלבב יהא זריז ונשכר לסדר תפלת המוספין כתקונה בלחש ובחזרה ובכן נפשו לו חיה נפש ברכה תדושן לחזות בנועם ה'.

תפלה ע"ד הסוד לאמירת כתר לומר קודם חזרת הש"ץ

מא. ואשר תמונת ה' יביט יבטא בשפתים קודם חזרת שליח ציבור התפלה פרטי כוונתה, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה הנני בא להקדיש ולהעריץ את מלכי צורי וישועתי כנועם שיח סוד שרפי קדש המשלשים קדושת כתר למעלה ויעלו יעקב ורחל עד כתר ז"א ביחודא שלים ויקבלו הדרת הארת מפנים דכתר דישסו"ת, ובכן בה' תתהלל נפש"י תוסיפי לגבהה עוד כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

ואחר המוסף שנתוסף ונתעלה נפש דוד וגם הנפ"ש לו תמלא, יצלח דברו במזמור ברכי נפש"י את ה' בכוונה זו ויגמור תפלתו כשאר הימים.

אחר מוסף מותר לחזור ולהניח תפילין

מב. ואיש התמים ילבש אחר כך תפיליו כיתר הימים לקבע לימודו ולא יחוש והכי משתמע מדברי הרב זלה"ה שכתב ז"ל, ואחר כך בחזרת מוסף עולה עד הכתר ולכן אנו אומרים כתר אבל אין עליה זו אלא לפי שעה בלבד בשעת תפלה ותו לא ע"כ.

(**הג"ה**, אמר המעתיק ואם כבר התפלל תפלת מוסף ולבש תפילין דר"ת ושמע מעשרה שהיו מתפללים חזרת מוסף יש להתיר לו שיענה קדושת כתר הואיל וכבר יצא ידי חובתו ואין צריך חליצת תפילין, כ"כ הרדב"ז סי' פ' ע"ב).

תפלה ע"ד הסוד קודם לימודו בר"ח

מג. ובעת קריאתו בתורה בראש חדש יסדר נוסח התפלה לשמות משולבים כמו שסידרנו בסדר החול ויוסיף עוד בנוסח זה.

יהי רצון מלפניך ה' או"א שבכח סגולת לימודנו יהיו למאורות שם אל"ף למ"ד ושם אדנ"י אָ ותחתיו קמץ כתר, לַ ותחתיו פתח חכמה, פֶּ ותחתיו צירי בינה, לֶ ותחתיו סגול חסד, מָ ותחתיו קמץ כתר, דַ ותחתיו פתח חכמה, אֵ ותחתיו צירי בינה, דֶ ותחתיו סגול חסד, נָ ותחתיו קמץ כתר, יַ ותחתיו פתח חכמה, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

חיוב קבלת פני רבו בראש חדש

מד. וכבר כתבנו בראש הפרק שחייב כל אדם לקבל פני רבו בראש חדש ובכן יקבל מכחו שפע הנשפע מהכתר בעת התפלה.

ציונים והערות לפרק ג

52) סדר תקון זה שייסד המחבר וכינהו "תקון הלילה" נדפס בשלמותו בקונטרס חמישי שבסוף הספר, וראה עוד אודות תקון זה ביתר אריכות בפ"ז במבוא הספר. 53) בספר "שתי ידות" שלפנינו ממהר"ם די לונזאנו ישנם שינויי נוסחאות וניכר בעליל כי לרב חמד"י היה הפיוט בגירסא אחרת מכתיבת ידי המחבר, ולא יפלא כי אחר שידענו כי מחבר החמ"י הוא המקובל האלקי ר' בנימין הלוי ודאי ראה את כתבי מהר"ם די לונזאנו וכפי שצויין ע"ג שער הספר "זוהר חדש" בתוספת הזוהר על מגילת רות שנדפס לראשונה מכתיבת יד בעיר ונציה שנת תכ"ג ממה שהובא מעיה"ק צפת ע"י המקובל ר' בנימין הלוי שמסרו לתלמידו המקובל ר' משה זכות, ושם נכתב בהקדמת המלבה"ד הוא החכם ר' יוסף חמיץ, כי את הזוהר הנזכר הביא ר' בנימין הלוי רבו של ר' משה זכות בכתיבת יד עם הגהות האריז"ל בעצמו ממה שמצא בגנזי החכם המקובל מהר"ם די לונזאנו. 54) מתיבת "וישראל עד ורביעי" נשמט במהדורות הספר, והשלמנום ע"פ מש"כ הלבוש סי' תכ"ג ס"ב שמשם ציטט המחבר דיבור זה. 55) זוהר פנחס דף רמ"ח ע"א. 56) חטאת ר"ח וכו' כצ"ל וכפי הנדפס בספר עבודה תמה לרמ"ע שמשם ציטט המחבר, אבל בחמ"י דפו"ר נדפס "לחטאת" ואין לו ביאור והוא ט"ס. 57) מגילה דף ל"א ע"ב.

פרק ד - סדר היום ומנהגיו - למודי היום

מנהג קדמונים לקדש עצמם בר"ח כבמועד

א. שלמים וכן רבים רוח ה' נוססה בם להתקדש עצמם בראשי חדשים כבחגים ובמועדים לנעול דלתותיהם איש איש ממלאכתו אשר המה עושים, לשעות [58] בקדושת היום כי רבה היא לשמוע עולת חדש בחדשו.

קדושת ר"ח קרובה לשל שבת ורגל ומעלת הסעודה בר"ח

ב. ויאחז צדיק דרכם זך וישר פעלם לצאת ממחשכי הימים ובצל שד"י יתלונן, ויקדיש ויעריץ קדושת היום בשמחה רבה על התורה ועל העבודה והשביע בצחצחות נפשו להרבות בסעודה של מצוה לקדוש ה' מכובד וכמו שכתב הרמב"ם שמצות סעודה של ראש חדש הוא מן התורה.

ובגמרא פ"ז דפסחים דף ע"ז, שעירי ראש חדש אצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הא לא כתיב בהו מועד קא משמע לן דראש חדש אקרי מועד וכו', וקרובה קדושתו לקדושת שבתות ה' ובכל מקום שקלן הכתוב שניהם יחדיו כמו שנאמר ביום השבת יפתח וביום החדש יפתח, ונאמר והיה מידי חדש בחדשו ומידי שבת בשבתו כמו שביארנו בפרק ב'.
יתר על כן אשר חכמים הגידו כי הי"ב ראשי חדשים היו ראויים להיות כולם מועדות ורגלים כשלש רגלים על שם י"ב שבטי ישראל, וכשחטאו ישראל במעשה העגל נוטל כבוד זה מהם וניתן לנשים שלא חטאו בעגל ולכך נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בראש חדש, אלא כדי שלא לפרסם גנות האנשים אינו מועד ממש להם ודיו ברמז שנהגו בו קדושה יותר מהאנשים על שלא חטאו בעגל, ועדיין לא סר רשימו של הקדושה ההיא אחד לאנשים ואחד לנשים.

להרבות בתורה בראש חדש כשבת

ג. כי על כל אלה אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו בהתקדש נפשינו כהיום הזה בקדושה ובטהרה וביראת ה' כל היום באין פנות ליבנו לבטלה אפילו שעה אחת בהגות בתורה כל היום על דרך אמרם לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה, כדי שלא ימצא המקטרג מקום לקטרג עלינו לאמר אילו זכיתם היו לכם כחגים וכמועדים אפס חטאתיכם מנעו הטוב מכם וקרוב לעורר הדין על ישראל חס ושלום.

ביאור נוסח ראשי חדשים לעמך נתת

ד. כי על כן אנו מעתירים בעדינו בנוסח תפלת המוסף ראשי חדשים לעמך נתת וכו' תשועת נפשם מיד שונא, וביארו המפרשים הכוונה לאמר עיקר ראשי חדשים שהיו כרגלים לעמך נתת הם השבטים או לישראל קודם שיחטאו בעגל שאז היו עמו יתברך ולא של משה ואחר כך נעשה לבד זמן כפרה לכל תולדותם שמתכפרים מעון טומאת מקדש וקדשיו.
ולפיכך הוא מעתיר לאמר שיהיו שעירים הללו לרצון תשועת נפשם מיד שונא שלא יקטרג עליהם ס"מ הוא השונא העיקרי לומר אילו זכיתם הייתם מקריבים מוספין אחרים כשאר הרגלים ובכוונות אחרות ובשביתת הרגל ולא יהיה יום זה למבטח מזכיר עון העגל, ועל ידי זה אהבת עולם תביא להם שבבנין בית מקדשינו יהיה שלם עון העגל ובכן אהבת עולם שהיה מאז קודם מעשה העגל הראשי חדשים כרגלים תביא להם כאשר בתחילה.
וברית אבות לבנים תזכור, רוצה לומר שאף שזכות האבות שהם השבטים נשכח ונתבטל היות הראשי חדשים כרגלים עם כל זאת ברית של האבות תזכור, ובכן יהיה הארה

ותוספת קדושה בראשי חדשינו ובעבודת בית המקדש נשמח כולנו שיהא אז בראש חדש זמן שמחה כרגלים, וכן אמרו ז"ל באגדת תהלים [59] והעתקנוהו לעיל שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני בעולם הזה אתם עולים בשנה שלש פעמים כשיגיע הקץ אתם עולים שם כל חדש שנאמר והיה מידי חדש בחדשו ע"כ.

ראוי לאישי ישראל למנוע מלאכתן בר"ח

ה. והנה כי כן יאותה להם לאישי ישראל להסכים תפלתם עם המעשה הטוב להתקדש עצמן ולבטל עצמן ממלאכתן כאשר יוכלון שאת אם מעט ואם הרבה, דאף דאין מנהג זה אפס לנשים כאמור כבר השמיענו הרב הב"י ז"ל בשם הר"י ז"ל [60] דמלאכה כבידה אסור אף לאנשים.

(**א**"**ח**, וכן כתב כלי יקר בפסוק ונסתרת שם ביום המעשה שתירגם יונתן ביומא דחולא כתב ז"ל, ידמה שהיה מנהגם שלא לעשות מלאכה בראש חדש כמו שהוא עוד היום מנהג הנשים, ואפשר כי מפני קרבן היום רבים פנויים ממלאכתם ובאים להשתחוות לפני ה' וכן נראה בנבואת יחזקאל לעתיד ע"כ).

לשמוח עם עניים בני תורה בסעודת ר"ח

ו. ועל כן כל אחד כפי שיעורו יבדיל עצמו ממשא כובד המלאכה מקצת היום או כולו לה' לעמוד לשרת בשם ה' אלהיו בתורה לפי השגת ידיעתו ואליו יאסוף כל חרד לדרוש במעשה קדושת היום, וכמו חלב ודשן תשבע נפשם בסעודה של מצוה יחד עם עניי בני תורה להשביע בצחצחות נפש דוד אתר דמסכנא כמו שאמרו בתקונים, [61] כל מאן דעביד צדקה במסכנא גרים ההוא נהר דיתמשך מעדן דאיהי אימא עילאה להשקות את הגן דאיהי דלת דלה מסכנא.

ובכן יוסר כל משטין מעלינו באשר לא ימצא אחרינו מקום ללון לאמר אילו זכיתם וכו' כי הלא לא ניתנו שבתות וימים טובים אפס להדר התורה וכבר שילמנו חובותינו לפי השגת יד כושלינו בגלות החיל הזה בהתקדש עצמינו בתורה ובמצוות ובקידוש היום כחגים וכמועדים כל אחד לפי שיעורו, העשיר לו ירבה והדל לו ימעיט.

תוכחה על משתה היין במועדים ור"ח להר"מ אלשיך ע"ה

ז. והן רבים עתה עם הארץ אשר שמעו את יקר תפארת ראשי חדשים והוד הדר כבודם וכי מצוה לשמוח בהם, ויטו עקלקלותם ויהפכו קדושת רא"ש החדש ללענה ורו"ש בסובאי יין בזוללי בשר למו, מתקדשים ומתועדים אל הגנות כי יקראו איש את רעהו אל תחת גפן ואל תחת תאנה ותחת כל עץ רענן נצב על עין המים באמור אליו לך נרוה דודים עד הבקר מיין הרקח נתעלסה באהבים באשישי ענבים כי במה יודע איפה אהבת

קדושת ראש חדש אם לא נגילה ונשמחה יחד ביין ישמח לבב אנוש, ויקומו ויעשו כן המה וריעיהם כיוצא בהם ויפנו עורף ולא פנים מאין פנות אל קדושת היום שיעור מה בהקדים תחילה מזון הנפש העיקרי בקבוע עתים לתורה בלתי אל אשישי היין ישיתו עין. **וזה** החילם לעשות אל הגוף הנגוף ויחמו בבואם לשתות, שתו ולעו וירם לבם ויהיו כל איש מהם כמוהו כפרעה חשוב בעיניו כמלך כי תירוש ינובב וביין חמר אל מי תדמיוני ואשוה יאמר, ובגובה לבו ישתרר גם משתרר על השתייה כדת גבורים לשתות יין ואז יתהלל המתהלל באמור כי ליקר כבוד יום החדש הוא עושה, אך הם לא ידעו כי המסית בינותם להראות אליהם פני ההיתר, אך במרעיתם וישבעו יצא לבם ויצר סמוך בקרבם אינו אלא שרף לשרוף בלהבת אשו לב האנשים במשתה היין לשתות במדה טובה מרובה עד יצא מאפם, וישכחו את ה' מאין פנות לברך על המזון ולהזכיר קדושת היום ומכל היוצא מפיהם כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום, ואז למי אוי למי אבוי זה נופל כשוכב בלב ים וזה יצוא יצא ומקלל אשר שתו וישכרו עמו עד ששמחת ראש החדש לרוש ולענה נהפכה.

והן זאת רעתם כי מר זולת שתים רעות אשר אלה ביין שגו בגזל ועריות, כי ממשוך איש ביין את בשרו יבא עד ככר לחם וילסטם את הבריות, וגם לץ היין הומה זימה כי מפנק ביין את בשרו והאספסוף אשר בקרבו יתאוה תאוה לגלות בשר ערוה כי בהשליך נפשו אחרי גוו נמשל כבהמות נדמה, ומי שלח ידו ביין וניקה כי אבינו הראשון חטא כאשר חכמים הגידו [62] גפן היה סחטה ענבים ונתנה לו וימת הוא וכל זרעו, ונח מצא חן בעיני ה' ויאשם ביין ונפגע, ואצילי בני ישראל שתויי יין נכנסו ועברו ונענשו.

ח. המורם מהם כיוצא בהם כמו שהאריך הר"ם אלשיך בתוכחת מגולה זו באורך וכתב בסוף דבריו ואמר, והן אמת כי אשר שתו וישכרו בימים ראשונים אשר היו לפנינו כאשר נכון היה בית וארמון על משפטו וחטאתם לא כבדה מאד כי רוב טובתם התעם ועל כן רבים שתו נימא, אך עתה כי הנה בעתה רבים ישתו לא נימא ואל ישמח ישראל אל גיל כעמים כי יראה כי אזלת יד ומפני חטאינו גלינו מארצנו וחילול השם הגדול המחולל בגוים, כי מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות ברע ובושת הפנים כהיום הזה כי שחה לעפר נפשינו דבקה לארץ בטננו.

ואף לזאת יחרד כל לב כי מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו איזהו מקומן של זבחים ומשתה היין, ומי האיש אשר הוא יהודי ולא דמוע תדמע עינו לילה ויום מאין הפוגות כי יראה עובדי פסל המתהללים באלילים, מינייהו מלכי מנייהו אפרכי ועבדי ה' אשר לו הגדולה ואין זולתו כי יוצר הכל הוא נתונים נתונים

המה תחת און עובדי ע"ז, ומבטן מי יצא הרעה הגדולה הזאת אם לא מרוע מעלילינו אנחנו ואבותינו כי מידינו היתה שפחה כי תירש גבירתה.

ט. ולו חכמנו נשכילה זאת קרענו את בגדינו ונלבש שק ואפר ונצא בתוך העיר ונזעק זעקה גדולה ומרה עד פור התפוררה גוייתנו ואדמתנו, ויקרא זה אל זה ואמר לכו ונשובה אל ה' עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ, ולא די שלא נעשה כן כי אם שתחת היותם מתקדשים ומתטהרים בשבתות ובראשי חדשים כל היום תמיד לא יחשו מלבקש את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם, הלא יאמרו נקחה יין ונסבאה שכר והיה כזה יום מחר ולא אמרו היש ה' בקרבנו אם אין כי עונותינו היו מבדילים בינינו ובין אלהינו, הלא נכלם כי אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה ואבחר דרכי להתבודד בחדרי משכני ואדום לא אצא פתח אף בשבתות וראש חדש להשתעשע במלכי צורי צור ישועתי עד ישקיף וירא ה' משמים לתקן עולם במלכות שדי וישמח ה' במעשיו וישראל ישמח בעושיו.

מצוה לדרוש לרבים בכבוד המועדים וראשי חדשים

י. כי על כל אלה מצוה לדרוש את זאת ברבים על תפארת יקר שבתות וראשי חדשים כי רבה בל יחללוה במעלליהם אשר לא טובים חס ושלום פן יהיה למבטח מזכיר עון פשעינו לפני צור עושינו, ותוסיף תת כח הקטרוג כחה לה בצרף עבודתינו הנכריה עתה עם עונות הראשונים בעגל אשר חיללנו יקר כבוד הראשי חדשים מלהיות נכונים כמועדי רגל כמו שביארנו.

יא. ואף שאמרו שמצוה לשמוח בסעודת יום החדש, לא אמרו למשוך ביין את בשרם חלילה או לשמוע שיר כסילים בעת ההיא לאמר כי לשמחת מצוה הם עושים כי שמחה לחוד ושחוק וקלות ראש לחוד, ולאנשים הניגשים אשר מורא שמים תמיד על פניהם להם יאתה להתעדן בזיו שפע הקדוש שיורד על פי מדותיו עליהם ועל נפשם בשבתות ובראש חדש לאכול לשובע נפשם, לא המטים עקלקלותם ריקים ופוחזים המהפכים לראש ולענה קדושת ראשי חדשים והיו לראשי תנינים והשכינה צועקת חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח וכו'.

מנהג גדולי ארץ ישראל ללמוד הלכות קידוש החדש בר"ח

יב. ודרך חסידים הראשונים תקיפי ארץ ישראל למשוך עצמם בלימודי ה' ביום החדש מאז הבקר עד הצהרים בקדושת היום ומעשהו בהלכות קדוש החדש להרמב"ם בעיון רב והוא סוד העיבור, אשר לא יהיה תפארתם של ישראל אפס בו כמו שנאמר כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, וחייב כל אדם להתעסק בהם ואל יהיו קלים בעיניו

מפני שאין אנו צריכים להם בזמן הזה כי הם סוד העיבור ועליה נאמר והיתה ידי אל הנביאים החוזים שוא בסוד עמי לא יהיו זה סוד העיבור כמו שאמרו בשילהי דייני גזרות, ואיש תבונות יאחז את דרכם.

לימוד ליום ראש חדש

יג. ויתר העם יאותה להם הגות בסדר זה, תורה פרשת בראשית פרק א' פי"ד ויאמר אלהים יהי מאורות עד שם פסוק י"ט יום רביעי, ופרשת ויקרא עד פרשת צו סוף פרק ז' להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני, ופרשת פנחס פרק כ"ח פי"א ובראשי חדשיכם עד שם פסוק ט"ו יעשה ונסכו, ואחריהן פרשת נסכים בפרשת שלח לך פרק ט"ו פ"א וידבר כו' כי תבואו אל ארץ מושבותיכם וכו' עד שם פסוק ט"ז ולגר הגר אתכם, ובפרשת חקת פרק כ"א פ"י ויסעו בני ישראל ויחנו באובות עד שם פסוק כ' ונשקפה על פני הישימון, ובפרשת ואתחנן פרק ד' פ"ה ראה לימדתי אתכם וכו' עד שם פסוק ט' אשר אנכי נותן לפניכם היום סוד העיבור כמ"ש ז"ל.

נביאים, שמואל א' סימן כ' פ"ה ויאמר דוד אל יהונתן הנה חדש מחר וכו' עד סוף הסימן ובין זרעך עד עולם, דברי הימים א' סימן כ"ז פ"א ובני ישראל למספרם וכו' עד שם פסוק כ"ג להרבות את ישראל ככוכבי השמים, ישעיה סימן ס"ו פ"א עד והיה מידי חדש בחדשו, יחזקאל סימן מ"ו פ"א כה אמר ה"א שער החצר הפנימית וכו' עד סימן מ"ז פי"ב ועלהו לתרופה, כתובים, שיר השירים סימן ח' פ"ח אחות לנו קטנה וכו' עד סופו, תהלים סי' ח' למנצח על הגיתית וכו' ירח וכוכבים וכו' וסי' ע"ב וסי' ק"ד וקכ"א קל"ו וקמ"ח.

והמשכילים ישכילו ברעיא מהימנא פרשת תצא דף רע"ז ע"ב כי יקח איש וכו' עד דף רע"ח ע"א בעלמא דאתי, ובתקונין תקון כ' דף נ"ח ע"א בעל קבלה איהו עמודא וכו' עד סוף התיקון, ובתקון כ"א דף נ"ו (דפוס קושטא סוף דף נ"ח ע"א) ועוד שכינתא אתקריאת חג וכו' עד מלאכים המוני מעלה מלך ומלכות, ותקון י"ח בראשית ברא וכו' עד בזמנא דאיהי לראש פנה אתקריאת רישא, ושוב יעתר אל אלוה וירצהו.

תפלה אחר הלימוד בראש חדש

יד. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבזכות לימודינו אשר קרינו ולמדנו ובזכות פסוקיהם ובזכות תיבותיהם ואותיותיהם ונקודותיהם וטעמיהם ושמותיהם הקדושים היוצאים מהם, שתהא שעה זו שעת רחמים ורצון לפני כסא כבודך ורצה נא במנוחתנו היום ראש החדש רב הקדש וקדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך ושבענו מטובך ושמחנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת, והנחילנו ה' אלהינו באהבה וברצון

ראשי חדשי קדשיך, ותפתח את אסמך הדר כבוד מלכותך היום כאמור מפי כבודך, כה אמר ה' שער החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ששת י'מי ה'מעשה ו'ביום ה'שבת יפתח וביום החדש יפתח כי אתה תאיר נר"ה ומזיו שפעתה פרשז עלינו בני רחומיך שפע ישועה ורחמים.

ויהי החדש הזה סוף וקץ לכל צרותינו תחילה וראש לפדיון נפשינו, ויעלה זכרון כל עמך בית ישראל לפני הדרת כסא רחמיך לפליטה לטובה לחן לחסד ולרחמים וזכרון ירושלים עירך וזכרון משיחך הקדוש וקרנו תרום בישועתך לראות מהרה בתפארת עוזך והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך, ותטענו בגבולנו ושם נעלה ונראה לפניך מידי חדש בחדשו כאמור מפי כבודך והיה מידי חדש בחדשו ומידי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה', יראו עינינו וישמח לבנו, יהיו לרצון וכו'.

ואשרי אנוש יעשה כסדר הזה מידי חדש בחדשו להתעדן מזיו השכינה היתה לראש פינה, ובכן בתתו תחילה ובראשו חלק לנפשו יתן ויעש גם הוא מטעמים לחלק הנפש עם הבשר לאכול לשבעה לכבוד קדושת היום וכזה יהיה באמת ראש חדש יבחר ה'.

דיני ביטול מלאכה לנשים בראש חדש

טו. נוסף על זה צריך להודיע לנשים הוד כבוד הדר היום מה הוא להן יותר מן האנשים בנגלה ובנסתר, כי על כן יאותה להן להבטל ממלאכתן מכל וכל בין להשתכר ובין שלא להשתכר הואיל וטעם מנהג זה הוא כמ"ש למעלה כי הראשי חדשים היו נכונים כמועדי רגל ובעון העגל נוטלה יקר הדרתם מאתנו וניתנו לנשים, יאותה להן לכשרות לנהוג בהן כמועדי רגל להבדל מכל מלאכה כבדה או קלה, אלא שכדי שלא לפרסם גינות האנשים לא נאסר להן להיות באיסור כמועדי רגל ממש, ואחד הגדולות ואחד הקטנות שוו בשיעוריהן במנהג זה.

ועין המשכיל מבית ומחוץ תצפ"נו ממה שביארנו למעלה כי כל העליות שבראש חדש בין ביום ובין בלילה הם לנוקבא קדישא ולעומתה גם המה ינוחו בה, (א"ה, מצאתי כתוב וז"ל ויש כח בידן להעמיד בה אור הכתר שהביאה עמה כדי להתקיים בה כל היום) ואין חילוק בין גדולה לקטנה.

תוכחה לנשים המכבסות בראש חדש

טז. ו מאנה הנחם נפשי על הנשים העומדות על הכביסה בראשי חדשים ומכוונים מלאכתן בראש חדש שלא ליבטל בימי המעשה ממלאכתן ומה הועילו בתקנתן, קורא אני עליהן אפוכי מטרתא למה לי אשר עינינו הרואות כי כמשא כבד תכבד העבודה

הזאת עליהם מאד מאד יותר משאר מלאכות יוצאות דוות וסחופות ומבוהלות בכביסתן, ולא אריך למיעבד הכי שהרי כתב הר"י דמלאכה כבידה אסורה אף לאנשים.

יז. והאיש התמים לא יעשה כן בקרב ביתו רק יודיע טעמי הדברים ופירושן מה ראו על ככה ומה הגיע עליהן בימי עולם ובשנים קדמוניות להבדל ממלאכתן מידי חדש בחדש אולי יתנו לב לשוב ויקדישו ויעריצו קדושת יום החדש כבחגים וכמועדים כל כבודה בת מלך פנימה להכין עצמה למעשה הטוב והיה למעשה הצדקה רדופה היום הזה ביותר, כפיה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון כי בעצם היום הזה מעשה הצדקה חשוב ומקובל ביותר להשקות את הגן דאיהי דל"ת דלה מסכנא דלית לה מגרמא כלום כמו שנתבאר למעלה, והיה מעשה הצדקה שלום חסד ואמת נפגשו צד"ק ושלו"ם נשקו.

מנהג נשות ירושלים לגבות צדקה מעת ריעותיהן לעניי תורה

יח. ונשים יקרות שבירושלים זה דרכן שכל למו להיות רדופות תמיד מידי חדש בחדשו לגבות מעות לעניים צנועים אשה מאת רעותה ולהחזיק ביד עניי תורה ואשרם ואשרי חלקן מה טוב חלקן ומה נעים גורלן, תובלנה בשמחות וגיל תבואינה בהי"כל מלך, ומנהג כזה יבחרהו ויהללהו ה' לעשות ראשי חדשים נכונים כמועדי רגל.

תוכחה לנשים המחטיאות את הרבים

יט. כי לא כנשים המצריות העבריות הפרוצות אשר לא שקטו ולא נחו תמיד כל היום בקרב ביתן פעם בחוץ פעם ברחובות ומחטיאי רבים הנה כי לא ינקה כל הצופה בהן וכבר הארכנו בתוכחת מגולה בפרק א' דחנוכה ע"ש, ולא ניתנו ראשי חדשים אפס לנשים שאננות כל כבודה בת מלך פנימה ולא יראו החוצה אל העין, ואם לאו יעסקו במלאכתן, וכשם שהיו מקבלים שכר על הפרישה כך יקבלו שכר על הדרישה בעסק מלאכתן כי לא ציוה ה' לנוח בראש חדש לפריצות ולהכשיל לרבים.

ומה גם לפי סודן של דברים אשר ביארנו בטעם מנהג זה על אודות האשה העליונה כנסת ישראל אשר היא העולה בעצם היום הזה והיא היא אם ושורש כל הנשים כי ממנה הן מושרשות ועל כן ינוחו בה, ואם לא ינהגו כשורה כדת יהודיות בצניעות וביראת ה' על פניהן עושות פגם למעלה חס ושלום.

ועושות אלה עבירה היא בידן להבטל ממלאכתן והקולר תלוי בצואר בעליהן שלא מיחו בהן ושומע לנו ישכון בטח.

ציונים והערות לפרק ד

58) כ"ה בדפו"ר והוא מלשון להשתעשע. 59) עי' פסיקתא רבתי פרשה א'. 60) עי' שו"ע או"ח סי' תי"ז. 61) תקו"ז תקון כ"א דף נ"ח ע"א. 62) בראשית רבה פרשה י"ט אות ה'.

פרק ה - ברכת הלבנה

בחידוש הלבנה ניכרת מציאות המחדש

א. חכמים וידועים רועי ישראל אשר מעולם אנשי שם ורוח ה' נוסדה בם, הם אמרו לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה, והיה טעמם כי כבר ידעת כי מי שנזרק בו רוח מינות בהכחשת אלוה ממעל לומר שהעולם קדמון ומתנהג על פי סידור המערכה, דעה זו מוכחשת מן הלבנה אשר בו יוכר מציאות האל יתברך והיותו מחדש עולמו בהיות מתחדשת בכל חדש וחדש, והוא הוראה עצומה על שיש לעולם מנהיג בורא וכל יכול ואשר הוא ברא הכל ובמאמרו נעשה ולא יש ברשות שום נברא לעשות דבר בעולם טוב או רע בלתי מאמר קונו, ולגודל תועלת מצוה זו סוד שתו ז"ל לאמר שהיה ראוי להתחיל את התורה מהחדש הזה לכם כי הוא שקול כידיעת מעשה בראשית.

במה שהשוו ז"ל ברכת הלבנה לקבלת פני שכינה

ב. ועל כן הם האדירו והעריצו גודל יקר תפארת ברכת הלבנה מאד עד שלגודל תועלתה אמרו בפרק היו בודקים, [63] אמר רב אחא בר חנינא אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן כל המברך על החדש כאילו מקבל פני שכינה כתיב הכא החדש הזה לכם ראש חדשים וכתיב התם זה אלי ואנוהו, תנא דבי רבי ישמעאל אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני שכינה פעם אחת בחדש דיים אמר אביי הילכך צריך לימרינהו מעומד.

וגם למשכילים בחכמה טוב טעם ודעת לברכה זו לרצות את המלכה על שנתמעטה ולהזכיר שבח שבחות אשר כל פעולות העולמות עוברות על ידה אף על פי שנתמעטה ושלעתיד היא תתחדש ותשוב לעילויה הראשון.

קבלה מהאר"י שאין לקדש הלבנה עד אחר ז' מהמולד וטעמו עד"ה

ג. וקבלנו מאת רבינו האר"י ז"ל שלא לקדש הלבנה עד לאחר ז' למולד. [64]

לעומת כחב"ד חג"ת דז"א אשר מהם ולמטה מתחיל בנין המלכות סוד הלבנה כמו שאמרו בזוהר וארא [65] ז"ל, ת"ח מלכותא קדישא לא קביל מלכו שלימתא עד דאתחבר באבהן וכד אתחבר בהו אתבני בבניינא שלימו מעלמא עילאה ועלמא עילאה אקרי ז' שנים בגין דכולהו ביה וסימניך ויבנהו שבע שנים דא עלמא עלאה ולא כתיב ויבנהו בז' שנים וכו'.

וכן אמרו עוד שם, ת"ח דוד בעא לאתבנא במלכו שלימתא ולא אתבני עד דאתא ואתחבר באבהן וקאים ז' שנים לאתבנאה בגוויהו לבתר ז' שנים אתבני בכולא ואתיישב מלכותו וכו', ובפרשת ויצא, [66] אעבדך שבע שנים ברחל וכו' וכי מה דעתוי דיעקב דלא קאמר י' ירחין או שתא חדא וכו' אלא בגין חכמתא דסיהרא בת שבע היא וכולהו ז' עילאין

שרו עליה דיעקב עד לא נסיב לה לרחל למיתב גבה כדקא יאות דהא יעקב נטל כולהו בקדמיתא ולבתר אתא לגבה בגין לאשכחא איהו שמים ואיהי ארץ וכו'.

ד. אשר מכל זה המשכילים ישכילו טעמו של דבר שלא לקדש את הלבנה עד אחר שבע ימים, ואף אם חל מוצאי שבת אחר ד' וה' מהמולד לא יקדשוה כל שלא עברו עליה שבע ימים, וכן ראיתי רבים מהבאים בסוד ה' האיתנים לא חששו לא לטעם שלא להחמיץ המצוה ולא לטעם שרוב הצבור מתקבצים אז ולא לטעם שהם מבושמים ומינה לא תזוע.

כמה פרטי דינים בקידוש לבנה

ה. ואין לקדש החדש אלא בלילה בעת שהלבנה זורחת שזריחתה ניכרת על גבי קרקע ונהנין מאורה שאין הברכה אלא על אורה ובלילה אורה מזהיר אבל לא ביום דשרגא בטיהרא מאי אהני.

והכי איתא ברעיא מהימנא ריש פרשת כי תשא, פקודא בתר דא לקדש את החדש בגין דסיהרא קדישא איהי כלה דמתקדשת על פי בית דין דאיהו גבורה בגין דתמן ליואי דאתמר בהו וקדשת את הלויים ולבתר דאתחזיא סיהרא דיאותו לאורה מברך עליה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם ובמי מתקדשת ומתברכת בתפארת בגין דאיהי עטרת תפארת לעמוסי בטן ע"כ.

ו. וגם צריך להזהר שלא יהא מסך מבדיל בינו ללבנה אלא אם כן הוא דבר זך שיוכל להכיר דברים הניכרים לאור הלבנה, וכן אם נתכסה בעבים לא יברך אם לא שיהיה ענן דק שאז מצי לברך, ואם התחיל לברך ונעלמה תוך הענן מצי לסיים הברכה אבל לכתחילה כל שיודע שיתעלם בתוך זמן הברכה בענן הסמוך לה לא יברך.

כשהלבנה מכוסה וא"א לברך יקראו צום על זה

ז. ושמענו בשם הקדמונים כי כשמתכסה הלבנה ולא יוכל לברך באותו חדש בזמנה ידאגו הצבור ויקדשו צום ועצרה על זאת.

דין סומא בברכת הלבנה

ח. וכתבו האחרונים שסומא מצי לברך על הלבנה אף על פי שאינו רואה כי זה נתקן על חידוש העולם ודומה ליוצר המאורות, אך טוב שלא יוציא הוא את אחרים.

טעם שאין מקדשין הלבנה תחת גג

ט. ואין מקדשים הלבנה כשהוא עומד בביתו או תחת הגג כי המקבל פני חברו או רבו הגדול ממנו אינו עומד בתוך ביתו ומקבלו, וקידוש הלבנה היא גם כן כהקבלת פני

שכינה ולפיכך יצאו החוצה תחת אויר השמים ויקדשוה, ואשר הוא חולה או כששרוי בין הגוים ולא יוכל לצאת החוצה מצי לברך בביתו כל שרואה אותה דרך חלון פתוח.

אזהרה שלא לקדש הלבנה במקום ריח רע

י. ושומר נפשו יזהר מאד להתרחק עצמו ממבואות המטונפות שלא לברך שם, וטפי עדיף לברך בביתו במקום נקי מלברך תחת אויר השמים במקום ריח רע אשר הוא מפגל בקדשים ולהכרת כהכרת רשעים כמו שדרשו בקרא דאת דבר ה' בזה, וכבר הארכנו במקומות אחרים בפרט הלז.

מצוה להדר הלבוש בעת קידוש לבנה

יא. ומצוה על כל אישי ישראל להיות מוכנים ומהודרים בלבושיהם בעת בואם לקדש הלבנה כמו שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל וכמו שנאמר כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק, ואחר שהודיעונו חכמים שברכה זו היא לנו כהקבלת פני שכינה עונשו מרובה למזלזל בכבוד הדרה לבא לקראתה בגילוי ראש באין כובע או בלא לבוש העליון כאשר פשתה המספחת הזאת ברבים מעמי הארץ הבאים לקבל פני שכינה כאשר יזדמן על ראשם המצנפת הקטן הפחות המיוחד לצנוף בתוך הבית ולישן עמו במשכב הלילה ושאר גופם מבלי כסות ולפעמים גם מבלי לבוש ולא שתו מוראת שמים נגד עינם, ובפרקי חדש אלול נאריך בתוכחת זו בס"ד.

מנהג מכבדי ה' ללבוש בגדי כבוד בעת קידוש לבנה אף בחול

יב. ומדרכי האנשים הניגשים אף כשמקדשים אותה בחול ללבוש בגדים נאים וישימו הצניף הטהור או כובע ישועה על ראשם וגלימתם לצאת לקראת כלה וכן נכון לעשות, וכמה הפליגו הפוסקים באזהרה זו עד שלגודל חיובו אמרו שאין מברכין עליה אלא במוצאי שבת כשהוא מבושם ובגדיו נאים עד שבחרו מפני כך לברך אותה במוצאי שבת אף שלא עברו עליה שבעה ימים.

יג. וכבר כתבנו שאין לזוז מדברי הרב ז"ל שלא לקדשה כל שלא עברו עליה שבעה ימים ויכוין אז בימות החול בכבוד והדר כמוצאי שבת, ולפחות לא יעדר מהיות מעוטף בכבוד כדרך עומדו בבית הכנסת וכדרך חסידים הראשונים ז"ל.

אין לקדש הלבנה ביו"ט שחל במוצאי שבת אא"כ עובר זמנה

יד. ואין מקדשין אותה במוצאי שבת שחל בו יום טוב וכל שכן ליל שבת, והטעם כמו שכתב בלבוש החור שהקידוש היא שמחה שהיא כהקבלת פני שכינה ואין מערבים שמחה בשמחה שמחת קיבול שכינה בשמחת יום טוב, ומיהו אם לא נראה הלבנה קודם לכן הואיל ועובר זמנה יקדשוה בליל יום טוב ולא יבטלוה.

דין אבל או מתענה לענין קידוש לבנה

טו. ומי שהוא בתוך שבעת ימי אבילות התיר מורי נר"ו לקדשה אם לא נותר לו זמן אחר שבעת ימי אבילות, וכן יחיד המתענה יקדש אותה עם הצבור, ואף בתענית צבור אם יראו שיעבור הזמן יקדשו בליל התענית ולא עיכב.

מסורת מקדמונים שהמקדש את הלבנה לא ידאג באותו חדש

טז. ומסורת בידינו מהקדמונים כי מי שיקדש הלבנה מיום שקידשה שוב לא ידאג מן הפורענות כירח יכון עולם באותו חדש, וכן מובטח שאל יגזרו עליו מיתה באותו חדש וסימניך וירחך לא יאסף.

מנהג רבים מהגדולים שלא להמתין בקידושה למוצאי ת"ב ויוהכ"פ

יז. ומטעם זה רבים מגדולי ישראל לא אבו לשמוע לסברת האומרים שאין לקדש הלבנה עד מוצאי תשעה באב ועד מוצאי יום הכפורים ומקדשין אותה בזמנה מיד שלא להחמיץ המצוה.

מצוה לקדש הלבנה בצבור ואפילו יתעכב עד למוצאי ת"ב ויוהכ"פ

יח. ומצוה לקדש אותה בצבור משום ברוב עם הדרת מלך כדאמרינן פרק בא לו כהן גדול, [67] אין מעבירין על המצוות מאי מצוה ברוב עם הדרת מלך, ולפיכך אף שכתבנו למעלה שלא להחמיץ המצוה היינו כשיש איתו עשרה אכן אם אין איתו עשרה עדיף טפי להצטרף עם הצבור ולברך אותה במוצאי תשעה באב ויום הכפורים ברוב עם הדרת מלך, ומטעם זה אם הצבור מקדשים הלבנה במוצאי שבת ועדיין לא התפלל תפלת ערבית יקדש עמהם ולא עיכב.

דין נשים בקידוש לבנה, ואזהרה על ראיית הלבנה

יט. וכתבו האחרונים שאין לנשים לקדש הלבנה והטעם פשוט למביני מדע, ויהא זהיר כל אדם שלא להסתכל בה רק ראיה אחת קודם שיתחיל לברך עד התחלת הברכה ושוב לא יסתכל בה כלל.

ליישר רגליו בעת קידוש לבנה

כ. ומצוה ליישר את רגליו כדרך תפלת שמונה עשרה כשמקדש את הלבנה, ויכנס בכי טוב לאמר.

תפלה קודם ברכת הלבנה

כא. ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לקדש את החדש ירח אשר כוננתה לתקן את שורשה במקום עליון להאיר פני סוכת דוד האהובה ולהחזיר העטרה ליושנה ולגרום שפע בכל העולמות ולהכרית עוצם כח הקליפות המלופפות בהם ולהשליכם על ראש

צרי ומשטיני עדת ישראל, תפול עליהם אימתה ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

תפלה ע"ד הסוד קודם ברכת הלבנה

כב. והבא בסוד ה' ליראיו יוסיף על זה נוסח זה, הנה אנכי בא לברך על החדש רחל נוקבא דז"א המתחדשת ועולה לה להאיר אל עבר פניה ולרצותה בכח רבוע שם אלהים א אל אלה אלהי אלהים וכ"ח אתוון אחרונות דמ"ב דס"ג, וברוקדינו כנגדה יעלו שלשה קוי המלכות שבאחורי נה"י דז"א בחג"ת שלו, ובשלשה דילוגים ראשונים יעלה העשיה ביצירה ותנתק ותמוש קליפה דעשיה מעל אנן הסהר ועל ראש רשעים תחול, ובשלשה דילוגים שניים יעלה היצירה לבריאה ותנתק ותמוש קליפה דיצירה מעל אנן הסהר ועל ראש רשעים תחול, ובשלשה דילוגים שלישים יעלה הבריאה לאצילות ותנתק ותמוש הקליפה שמנגד הבריאה ועל ראש רשעים תחול, תפול עליהם אימתה וכו', כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

מנהג אמירת מזמור הללו את ה' מן השמים ע"פ האריז"ל

כג. ושוב יתחיל לברך, וכתב הרב ז"ל שיש לומר לפני הברכה מזמור קמ"ח הללויה הללו את ה' מן השמים עד חק נתן ולא יעבור.

סוד כוונת קידוש לבנה

כד. כי בד' הללויה ראשונים רמוזים עולמות אבי"ע כסדרן ובג' הללוהו האחרונים לכלול עשיה ביצירה ויצירה בבריאה ובריאה באצילות מלמטה למעלה, וגם כי בו רמוז שם קנ"א בס"ת חק' נתן' ולא' כי השם הזה הוא ביסוד אימא המתגלה בחזה דז"א ומאיר אל עבר פני רחל היוצאת משם, ועל כן סמיך ליה ולא יעבור העולה במספר דוד מלך ישראל חי וקיים.

ומה טובו ומה יופיו אם יזכה להיות בקי ולכוין בה על דרך הסוד במקצת הכנויים המורגלים בספר הזוהר ובדברי הרב וקצתן הזכירם רבינו ז"ל, אשר במאמרו מאמר ו' סוד רחל נוקביה דז"א הרמוז בוא"ו, ברא שחקים כי בנצח הוד יסוד דידה שהם נקראים שחקים ברא ג"כ שחקים הם היכלות הגדולה והגבורה שבעולם הבריאה ששמה שוחקין מ"ן דגבורה מנצפ"ך.

וכן יכוין באומרו וברוח פיו כל צבאם על רחל כי הוא רוח דז"א היוצא דרך פיו שהיא הנוק', בה תיקן כל צב"אם היינו צבאות דיצירה, ויכוין ח"ק וזמ"ן נתן להם דהיינו חק דז"א וזמן דרחל כי על ידה הוא עושה, נתן להם לעשיה שלא ישנו את תפקידם, ששים כל העולמות ושמחים לעשות רצון קוניהם, ואין לומר רצון קונם אלא קוניהם שם רמז

לשני שמות קס"א שבנצח הוד דאימא המאירים לכל העולמות וזהו קוניהם ב' שכל שם עולה במספר קונ"ה קס"א.
ובנוסח פועל אמת רמזו גורי האר"י על ז"א שאהי"ה פעמים אהי"ה אמת, שפעולתו אמת שרחל מקבלת אמ"ת על ידו, וללבנה סוד הנוקבא אמר שתתחדש.
וישכיל בכוונת עטרת תפארת לעמוסי בטן כמו שכתב הרב, עטרת הוא הכתר שלה העומד במקום ת"ת דז"א אשר שם הוא מקום לעמוסי בטן הם ישראל כמו שאמרו בזוהר פרשת בראשית, אבל נשמתין דישראל נפקין מגו גופא להההוא אילנא ומתמן פרחין נשמתין לגו האי ארץ גו מעהא לגו לגו ורזא כי תהיו אתם ארץ חפץ ועל כן ישראל בן יקיר דהמו מעהא עלייהו ואקרון העמוסים מני בטן ע"כ, וכן בזוהר פרשת לך לך שאף ישראל עתידים להתחדש כמותה.
ולי נראה שהכוונה שהעטרה עצמה תעלה מעלה עד מקום התפארת שהוא ז"א כמו שהיתה עמו עמוסה בבטן הבינה שאף הם זו"ן עתידים להתחדש כמותה, ר"ל כמו ה' עילאה שהיא הבינה ויעלו עוד עד שבמקום הת"ת דאצילות יעלה היצירה ועל כן דייק וקאמר ולפ"אר ליוצר"ם, ושוב ראיתי בסידור מהרח"ו אחז בדרך כוונה זו.

לומר ברוך עושך, יוצרך, בוראך, קונך

כה. וצריך לומר ברוך עושיך ברוך יוצריך ברוך בוראיך ברוך קוניך כמו שכתב החכם החסיד ה"ר מנחם עזריה ז"ל.
וכך הסברא מוכחת להעלות הד' עולמות ממטה למעלה והוא מעין השלשה דילוגים שגם הם ממטה למעלה ליסוד והוד ונצח וכן הוא הנכון.
אכן לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן, לא למחות ביד האומרים כגירסת הספרים כסדר סימן יעקב שרבים מגדולי ישראל קיימו גם הגירסא ההיא עיין בספרתם, ויאמר בכל פעם תפול עליהם אימתה ישר והפוך.
ויכוין בפעם ראשונה להציל מלכות דעשיה מהקליפות דעשיה, והפוך להשליך הקליפות על שונאיה ולהכריתם, וכן בפעם שניה להציל מלכות דיצירה וכן דבריאה בפעם שלישית.

טעם לאמירת שלום עליכם בקידוש לבנה

כו. ואחר כך יאמר שלש פעמים שלום עליכם להראות כי כשיתחדש לא יהיה עוד שום משטין וקטרוג כמו שהיה מתחלה שהלבנה קטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד אלא יהיה הכל שלום, וגם כי הואיל וקללנו שונאינו באמור תפול עליהם אימתה על כן מברכים איש את רעהו לאמר שלום עליכם.

מנהג לנער שולי כנפות הציצית אחר קידוש לבנה

כז. והמנהג לנער אחר כך שולי בגדיהם להבריח החיצונים אשר נתהוו מקטרוג הלבנה, ומורי ז"ל היה נוער שולי כנפי הציצית כי הוא בגד המלכות כנודע ואומר אלה הפסוקים. [68]

מקראי קדש לומר אחר קידוש לבנה

כח. כדנא תאמרון להום אלהיא די שמיא וארקא לא עבדו יאבדו מארע"א ומן תחות שמי"א אלה. הן [69] עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב. ואתה [70] אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שביים ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד. אתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' כי אתך אני כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחתיך שמה ואותך לא אעשה כלה ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך. האל [71] תמים דרכו אמר"ת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו.

ויש בפסוק זה האחרון י"א תיבות לאכפייא י"א קליפין, ובכן מה שהיתה רחל מאר"ת תהיה אמר"ת ומגן לכל החוסים בה.

ציונים והערות לפרק ה

63) סנהדרין דף מ"ב ע"א. 64) קבלה זו מהאריז"ל לקדש הלבנה לאחר ז' מהמולד הביא המחבר בעל פה ממה שקיבלה מרבותיו שהיו מגורי האריז"ל וכפי שהעיד בלשונו וציין ע"ז לשון "וקבלנו" ולא כתב שראה כן בכתבי האריז"ל שכן הוא האמת כי אינו בכתבים שלפנינו, ואף הרמ"ז תלמידו קיבלה ממנו בשם האריז"ל והביאה בביאורו לזוהר פ' כי תשא דף קפ"ח ע"א, וכן הביא תלמיד הרש"ש ר' חיים די לה רוזה בספרו תורת חכם דף ק"ל ע"ב, ואף מאורי החסידות שהביאוהו בשם האריז"ל כהגר"ז ור' שבתאי מראשקוב שהביאו בסידור האר"י שלו וכו' מקורן מספר חמד"י, ואף המקובל האלקי הרש"ש שעל הרוב לא למד בדברי קבלה שאינם מכתיבת מהרח"ו מ"מ בסידורו {סידור הרש"ש להרב היר"א} הביא כן בשם האריז"ל על אף שאין לו זכר בכתבים כ"א שמקורו מחמ"י, ולא יפלא כיון שלא נסתייג כ"א מכוונות שהביא החמ"י בשם גורי האר"י וכפי שציין מפורשות שדבריו מעורבין עם שאר דברי גורי האריז"ל אבל מה שהביא החמ"י בשם האריז"ל ודאי נסתמך ע"ז הרש"ש כדברי ספר החתום, וכעין זה מצינו לענין סדר "פדיון נפש" שהובא בסידור הרש"ש ובשטר ההתקשרות שלו ואין לו מקור בכתבי האר"י וכולו מיוסד על סדר פדיון נפש שהביא החמ"י בספרו, ואף התפילה ע"ד הסוד שעושין לחולה המובאית בשטר ההתקשרות שם אין לה זכר בכתבי האר"י ועליה צויין שם מפורשות עם חתימת כל החברים והרש"ש בראשם כי מקורה בס' חמ"י, וכמו"כ הדברים אמורים לענין תקון רחיצת ידים למי שאנוס בטבילה שהביא החמ"י מכתב ידו של מהרח"ו וכולו נסדר בסידור הרש"ש {סידור כת"י ח"א עמו' 854} על אף שאין לו זכר בכתבי אריז"ל. {עי'

באריכות בכ"ז בספר אוצר חמ"י עמוד ר"ז - רט"ו}. 65) זוהר וארא דף ל"א ע"א. 66) זוהר ויצא דף קנ"ג ע"ב. 67) יומא דף ע' ע"א. 68) ירמיהו פרק י' פי"א. 69) במדבר פרק כ"ג פ"ט. 70) ירמיהו פרק מ"ו פכ"ז - כ"ח. 71) תהלים פרק י"ח פל"א.

תם ונשלם סדר ראש חדש

יום טוב

אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם

פרק א - ערב הרגל והכנתו

מעלת השמחה בפרט בחגים ובמועדים

א. יתרון ששון והשמחה היתה לראש פינה בכל מעשה הטוב אשר יטיב האיש הישראלי בעבודת צור עשהו, ויתר גדול מאד תפארת היא לעושיה בחגים ובמועדי רגל עריב"ה כל שמחה וכל הנפש הבאה ליעקב צהלה ושמחה אלי גיל מועדי אל, הרי זה משובח ומהולל מאד בהדרת קד"ש סוד אם הבנים שמחה ושב"ח שבחות שבח"ה האזהרה לאמר ושמחת בחגך והיית אך שמח.

שמחת החגים במאכל ומשתה, והמענגם כאילו הקריב קרבן

ב. והשמחה הזאת היא שמחת יום טוב אשר הורונו חכמים ז"ל לשמוח בהם במאכל ובמשתה וכמו שכתב הר"ם במז"ל [1] זה לשונו, וחייב אדם להיות שמח וטוב לב בהם שנאמר ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך וכו' אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא שמחת שלמים יש בכלל אותה שמחה שיהא שמח הוא ובניו ואשתו בבשר ויין ע"כ.

ואשר חכמים הגידו כי העונג בהם ירצה לקרבן אשה, הם אמרו [2] כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח, וביאר רש"י ז"ל בלשון הראשון שרוצה לומר שקורא לחג עונג במאכל ומשתה חשוב עליו כאילו הקריב קרבן.

להכין צרכי הרגל בעצמו ולא ע"י שליח

ג. אשר על כן מצוה לכל איש הישראלי להתטפל בערבי ימים טובים בהכנת צורכי הרגל מועדת בו יותר מבשלוחו דוגמא לקרבן שמתטפלים הבעלים בהבאתו ונרצה לו לכפר עליו, והוא בכלל מצות עשה והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו אשר נתבאר בפרק ב' דשבת בארוכה הדרת מעלת יקרה, ורבו יתירה תוספת בהכנה דרבה זו לכבוד הדר הרגלים להיות כמתטפל לבנות מזבח לפני ה' ולהקריב קרבן עליו.

התעוררות במעלת המוציא הוצאות ליו"ט

ד. וכמה יתלהב הבעל נפש יקרה בתתו לנגד עיניו כל זאת ויגל וישמח במעשה המצוה גם בוז כסף מכיס בעין יפה לכבוד ולתפארת הרגלים, כי מי בער יאמר אליו כי במעט מחיר הנה שולם כאילו עלה לירושלים ובנה מזבח והקריב עליו קרבן ויתרשל או יצמצם בהונו ולא יבוז את כל הון ביתו באהבה.

ה. וכל המרבה להוסיף זכה מוסיפין לו כמו שאמרו בשני דביצה, [3] תניא כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה חוץ מהוצאת שבת ויום טוב שאם פחת פוחתין לו ואם מוסיף מוסיפין לו, והרב ז"ל היה נותן בהם סימנים כי מספר ג' אותיות אחרונות של מועד הם כפל המספר של האות ראשונה, ואמרינן מאי כי חדוות ה' היא מעוזכם אמר רבי יוחנן אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בני לוו עלי ואני פורע, ודורשי רשומות אסמכוהו אקרא כי פוע"ל אדם ישלם לו נוטריקון למפרע ל'וו ע'לי ו'אני פ'ורע.

ו. ואמרינן בסוטה, [4] ופסקו אנשי אמנה אמר ר' יצחק אלו בני אדם המאמינים בהקדוש ברוך הוא, ופירש רש"י שמאמינים בהקדוש ברוך הוא לוותר ממונם לנוי הידור מצוה ולצדקה ולהוצאת שבתות וימים טובים, והיינו דאמר ר' אלעזר מאי דכתיב כי מי בז ליום קטנות מי גרם לצדיקים שיתבזו שולחנם לעתיד לבא קטנות שהיה בהם שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא.

על כן איש התמים תהיה אמונת עתו נאדרת בקודש לבזבז משלו כברכת ה' אשר עליו ועל ה' ישליך יהבו, ויצא כגבור ארח ברגליו לו יבא להכין ולהביא לכבוד הרגל כל מיני משמנים וממתקים אף כי יש איתו עבדים ושפחות.

אכילה בחגים ומועדים כקבלת פני שכינה

ז. ואמרו הראשונים כי האכילה בחגים ובמועדים יחשב כהקבלת פני שכינה על השולחן אשר לפני ה' כמו שנאמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, והוא תמורת ראיית פנים בעזרה כשתהיה נעשית על טהרת הקדש ובהאכיל עניים איתו כמו שיתבאר לפנינו.

סגולת שכר פסיעות הנעשות בהכנות הרגל

ח. והנה על דרך שאמרו חכמים כי מכל פסיעה ופסיעה של עולי רגלים היה נברא מלאך אחד ואסמכוהו אקרא שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וסמיך ליה הנה אנכי שולח מלאך, הנה דוגמא לזה תהיה עסק הכנת צרכי סעודות הרגל אשר המה תמורת חובת

ראיית כל זכורך כאמור להיות בו מהסגולה ההיא להבראות מלאכי אלהים בהליכתו וכל פסיעה ופסיעה מצטרפת לחשבון גדול ויצא רשף לרגליו.

דברי הזוהר בשבח ישראל המתקנים שולחנם בחגים ובמועדים

ט. ולא נפלאת היא ממך ולא רחוקה כאשר תשכיל בכבוד הדרת הכנה זו ומה טעם יש בה אשר סיפרו בשבחה בספר הזוהר פרשת אמור [5] ז"ל, אלה מועדי ה' ר' שמעון אמר מה' אינון דביה אתקשרו מתתא לעילא ומעילא לתתא כולהו ביה מתקשרן ומתעטרן כולהו לאתקשרא קשר חד קשרא דמלכא מאי טעמא כמה דמלכא ירית לאבא ולאימא ואחיד בההוא קדש ואתעטר בהו בגין כך כל אינון דאחידן ביה במלכא בעיין לאזדמנא בההוא אתר עילאה דאקרי קדש בגין דיתאחדו כולהו כחדא במלכא ועל דא מועדי ה' אקרון ולבתר מקראי קדש דהא בהו אתעטר במלכא.

אשר תקראו אותם במועדם תרין חולקין אית לישראל בהו אי מסטרא דמלכא חולקא עילאה אית לישראל ביה דכתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם וכו' כי חלק ה' עמו ואי מסטרא עילאה דקדש חולקא אית לישראל ביה ועל דא לכו אתחזי לזמנא להו ולתקנא קמייהו חדוותא וסעודתא ולמחדי בהו ומאן דמזמן לאחרא בעי לאחזאה ליה חידו ואנפין נהירין לנטרא ארחיה דההוא אושפיזא.

למלכא דזמין אושפיזא יקירא אמר לבני היכליה כל שאר יומין הויתון כל חד וחד בביתיה דא עביד עבידתיה ודא אזיל בסחורתיה ודא אזיל בחקליה בר ההוא יומא דילי דכולכון מתערין בחדוותא דילי השתא זמינית אושפיזא עלאה ויקירא לא בעינא דתשתדלון בעבידתא ולא בסחורתא ולא במדברי אלא כולכו אזדמנו כגוונא דההוא יומא דילי ואתקינו גרמייכו לקבלא לההוא אושפיזא באנפין נהירין בחדוותא בתשבחתא אתקינו ליה סעודתא יקירא בגין דיהא זמינו דילי בכל סטרין, כך אמר קודשא בריך הוא לישראל בני כל שאר יומין אתון משתדלי בעבידתא בסחורתא בר ההוא יומא דילי השתא אושפיזא עלאה ויקירא זמנית אתון קבילו ליה באנפין נהירין זמינו ליה אתקינו ליה סעודתי עלאי פתורי מסדרן כגוונא דההוא יומא דילי בגין כך תקראו אותם במועדם.

תא חזי בשעתא דישראל לתתא חדאן ומשבחין שבחא לקודשא בריך הוא מסדרי פתורי מתקני גרמייהו במאני יקר מלאכי עלאי אמרין מה טיבן דישראל בכך קודשא בריך הוא אמר אושפיזא עילאה אית לון יומא דין אמרי ולאו דילך הוא מההוא אתר דאקרי קדש אמר לון וכי לאו קדש נינהו ואקרון קדש לון אתחזי לזמנא אושפיזא דיליה חדא מסטרא דילי דהא אינון דביקין בי וחד מסטרא דקדש דכתיב קדש ישראל לה' הואיל וישראל

אקרון קדש אושפיזא דילהון הוא ודאי בגין דזמינו דהאי אושפיזא מקדש הוא דכתיב מקראי קדש פתחו כולהו ואמרו אשרי העם שככה לו ע"כ.

י. הנה ממאמר הנכבד הלז יתבאר הוד הדר יקר מושבם של סעודות יום טוב מאין הנה ולפיהן תהיה מעלת הכנתם מערב יום טוב עד להפליא ועל יוב"ל ישלח שרשיו, ועל דרך שאמרו בשבת [6] שרב נחמן מכתף ועייל מכתף ונפיק ואמר אילו מקלעי לי רבי אמי ורבי אסי לא מכתיפנא קמייהו, ככה יאמר האיש השלם לכבוד הדר אושפיזא עילאה ויתטפל בהבאתו בהכנה דרבה היא ואשרי העובד את ה' בשמחה.

מצוה ללוש החלות ליו"ט על ידי ישראל

יא. ומצוה מן המובחר להיות כל איש לש בביתו כדי שיעור חלה בערבי ימים טובים לעשות לחם משנה לבצוע עליהם ביום טוב כמו בשבת והוא מכבוד הדר יום טוב לבצוע מפת העשוי בקדושה ביד ישראל, וכן כתב המרדכי ריש ראש השנה אההיא דקאמר רבי חייא לתלמידו שיאכל חולין בטהרה שבעה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים דמשום הכי לא אמר לו תשעה ימים לפי ששני ימים טובים של ראש השנה לא היה צריך להזהירו שהכל לשין בבתיהם לכבוד יום טוב ע"כ.

דרך המתקדשים לעשות כל צרכי שבת ויו"ט ע"י ישראל

יב. וכן בדין להיות מאכלו ומשתו נעשית על טהרת הקדש משום יקרא דאושפיזא עילאה ממולח טהור קד"ש ומצא מין את מינו ונאו"ר, ומדרך המתקדשים הוא להיות נעשה כל המצטרך לסעודות שבת ויום טוב על יד ישראל וכל זר בקד"ש לא יגע.

כמה פרטי דינים בהכנת המאכלים ליו"ט

יג. ומזה להיות גם כן זהיר מהיר במלאכתו מערב יום טוב להכין ולבשל הכל מערב יום טוב, שיש רבים מהראשונים מחמירין אף באוכל נפש כל שאינו מפיג טעם כלל לבלתי עשות אותו ביום טוב וכל שכן בדברים שהן מעולים יותר כשנתבשלו מערב יום טוב.

יד. ואף בתבלין שמותר לדוך ביום טוב מפני שמפיג טעמן מנהג טוב להולכים בתמים לדוכם מערב יום טוב להסתלק מן הספק שיש מי שאומר שכל שידעו מערב יום טוב שיצטרך להם לא שרי אלא על ידי שינוי, ועופות שממלאים אותם בשר וביצים יהא זהיר מערב יום טוב לתופרן ואם אי אפשר יכין מערב יום טוב החוט בתוך המחט ובלאו הכי לא אשתרי.

טו. ושלמים וכן רבים חוששים לסברת הרא"ש והטור ז"ל לאסור קדרות חדשות לבשל בהן ביום טוב כל שלא בשלו בהן מערב יום טוב, ואף שרבים מהפוסקים המתירין עושה

סעודתו על טהרת הקדש גם מזה אל תנח ידו יד ההקדש על העליונה ומהיות טוב אל תקרי רע.

טז. ויזמין מערב יום טוב אווזים ותרנגולים וגוזלות המצטרכים לשחוט ביום טוב לומר זה וזה אני נוטל, ואף כי מן הדין אין זה אלא בעופות שעומדות לגדל ביצים מכל מקום ירא אלהים יהא זריז ונשכר לברור מערב יום טוב ולומר זה וזה אני נוטל אף בעופות שעומדות לאכילה וכן דעת רש"ל ע"ה.

מנהג המתקדשים להתנהג במנהג יחזקאל בסעודות שבת ויו"ט

יז. וכן כל כיוצא באלה הדברים נתונים המה להאנשים הניגשים המתקדשים ומתחסדים עם קונם לבלתי היות בסעודת הקדש שום ספק ואף שרבו המתירים בדבר, אשר כה היה מנהג הקדושים כענין יחזקאל שאמר ולא בא בפי בשר פגול ודרשו [7] שלא אכל מבהמה שהורה בה חכם שאף שהיתה מותרת הואיל ונפל בה ספק איסור לא אכלה, ומי ומי מאישי ישראל ידע להזהר באלה תמיד כל הימים, אכן בסעודות שבת ויום טוב כי קדש המה יעוז האיש הירא להיות נעשות בקדושה ובלי שום פקפוק ושגיאה ובפרקי פסח יתבאר כל זה בארוכה בס"ד.

תקנת עירוב תבשילין וטעמו

יח. ומזה להיות זהיר כשחל יום טוב להיות בערב שבת לערב בערב יום טוב עירוב תבשילין, וטעם עירוב זה הוא מפני שאסור לבשל מיום טוב לצורך שבת דכתיב והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת ואין יום טוב מכין לשבת, ויש אומרים דאיסורו מדרבנן דדווקא חול מכין לשבת ואין שבת או יום טוב מכין לחול אבל מיום טוב לשבת מותר אלא שחכמים אסרוהו כדי שלא יבואו לבשל מיום טוב לחול, שכיון שנאסר מיום טוב לשבת יאמרו קל וחומר מיום טוב לשבת אין מבשלין מיום טוב לחול לא כל שכן.

יט. ומיהו תיקנו חכמים שעל ידי עירוב תבשילין שיערב מערב יום טוב לצורך שבת יכול לסמוך לבשל אפילו לכתחלה מיום טוב לשבת שכיון שהתחיל מערב יום טוב לבשל לצורך השבת לא הוי בישולו ביום טוב לצורך שבת אלא כגומר והולך בשולו ביום טוב מה שהתחיל מערב יום טוב, ודי בזה הכירא שידעו שכיון שאסור להתחיל ביום טוב לצורך שבת קל וחומר דמיום טוב לחול לגמרי אסור, ונקרא עירוב מפני שהוא מערב בישול צרכי שבת וצרכי יום טוב לעשותן יחד.

בדיני עירוב תבשילין

כ. ומצוה על כל אחד לערב לעצמו, ומצוה גם כן על כל גדול העיר כשיערב לעצמו שיערב על כל בני עירו שאם יהיה אחד מבני עירו טרוד ונחפז ולא יערב או ישכח ולא

יערב או נאנס או שהניח עירוב ונאבד או עם הארץ שאינו יודע לערב שיצא ידי חובתו בעירובו, ואסמכוהו אקרא דושלחו מנות לאין נכון לו מאי לאין נכון לו למי שלא היה יכול להניח עירוב תבשילין.

ואולם אין זה אלא על ידי סיבה כדבר האמור, אבל מי שאפשר לו לערב ואינו מערב אף על פי שנזכר אלא שדעתו שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר נקרא פושע ואינו יוצא בעירובו של גדול, כמעשה שהיה בההוא סמיא [8] דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל וחזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת אמר ליה דלא אותיבי עירובי תבשילין אמר ליה סמוך אדידי לשנה חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת אמר ליה דלא אותיבי עירובי תבשילין אמר ליה פושע את לכולי עלמא שרי לדידך אסור, כלומר שאין דעתי על המזידין והפושעים שאינן חרידים לדברי חכמים.

ולכן במקומות שמכריז השמש על הדבר יפרש לאמר אליהם, מי ששכח או נאנס או מי שאינו יודע יסמוך על עירוב חכם הקהל, אבל לא יכריז סתם על כל מי שלא הניח עירוב כי לא לפושעים נמנה.

כא. וכשמערב לאחרים יתנו ביד אחר שיזכה להם אבל לא על ידי אשתו ובניו היכא דאפשר, וחוזר ונוטל מיד הזוכה ומברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב, בדין עירובא יהא שרי לן לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא למעבד כל צרכנא מיום טוב לשבת לנא ולפלוני ופלוני או לכל בני העיר הזאת, ומי שאינו יודע בלשון הקדש יוכל לאומרו בלשון לעז.

מנהג מהדרין בעירוב תבשילין

כב. והמהדרין נהגו להדר המצוה לערב על לחם שלם ולנוטלו ללחם משנה בסעודה ראשונה ושניה של שבת ובסעודה שלישית בוצעים עליו, וכן בתבשיל אף כי בכזית כל שהוא סגי ראוי להדר המצוה ולערב בחתיכה הראויה להתכבד לבל יהיו המצוות קלות בעיניו ויאכל התבשיל בליל שבת, והעירוב יניחנו במקום המשתמר לפי שאם נאכל העירוב או שאבד קודם שבישל לשבת לא מצי לבשל אלא אם כן נותר מן התבשיל כזית דחזי לאכילה.

כג. ובן ארץ ישראל שבחוץ לארץ מותר לבשל מיום טוב שני לשבת בלא הנחת עירוב ואינו חושש, הנה אלה קצות דרכי תקון המאכל בערב יום טוב.

ד' תקוני הגוף לכבוד הרגל - תקון ראשון - תספורת

כד. ומענייני תקון הגוף ברגל הם ארבעה דברים, הראשון מצוה על כל איש ישראל להסתפר בערב יום טוב והוא מכלל כבוד הרגל כדי שלא יכנס ליום טוב כשהוא מנוול,

ואם בפני מלך בשר ודם כתיב ויגלח ויחלף שמלותיו קל וחומר לפני אושפיזא עילאה שטעון טהרה וגלוח כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק.

כה. ובריש פרק אלו מגלחין אתמר, ושאר כל אדם מאי טעמא אסורים, כלומר שלא התירו לגלח בחולו של מועד אלא הבא ממדינת הים ומאי טעמא לא התירו לכל אדם, ומשנינן כדתנן אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין לספר ולכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ואמר רבה בר בר חנה אמר ר' אלעזר מאי טעמא כדי שלא יכנסו למשמרתן כשהם מנוולים הכא נמי כדי שלא יכנסו לרגל כשהם מנוולים, ולפיכך המתרשל שלא לגלח קודם הרגל החמירו עליו חכמים שלא לגלח בחול המועד שאם היה היתר גלוח בחול המועד לא יהיה מגלח לפני המועד ונכנסים כולם כשהם מנוולים.

הנה כי מפני חומר שבו שלא ליכנס לרגל כשהוא מנוול קנסו חכמים לכל אדם שלא לגלח בחול המועד, ועל כן יאותה לאישי ישראל לתת יקר לקדושת הרגל לגלח שער ראשם להכנס ליום טוב כשהם מקושטים ויפים, והוא בכלל מה שאמרו [9] חייב אדם לטהר עצמו ברגל כי בכלל הטהרה הוא התגלחת כי הנה בטהרת המצורע מצינו בכלל טהרתו גלוח השער כמאמר הכתוב וכבס המטהר את בגדיו וגלח את כל שערו, והוא מהטעם כי השערות הם כוחות הדין וצריך להעבירם, והוא סוד ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא.

סוד הגילוח לכבוד יום טוב

כו. וכבר נתבאר סוד הדבר בפרשת תזריע דף מ"ח כי כתרין תתאין דמתערין דינין בעלמא הם נאחזות בשער וכד אתעבר מיניה שערא ואתגליא חסד עלאה אתבסם כולא, ובפרשת ויחי דף רכ"ג ע"ב, ת"ח בכמה אתר אוקמוה בההוא שמא דסיהרא כד אתברכא מכלא וכו' שערהא דסיהרא דאקרון מארי דמארין מארי דמתקלא מארי דקשיו מארי דחוצפא וכו', וכלפי זה מצוה לגלח השער בערב יום טוב כי על ידי כן פנה למעלה להעביר השער שכתרין תתאין מתאחדין בהון, ושם נאמר [10] עד לא מריט דא רישא דמאריה ועד לא גליש למטרוניתא, נמצא ענין הגלוח צורך גבוה כדבר האמור.

וזהו טעם אומרם גזרה שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול בעצם אדם המעלה להעביר הניוול כתרין תתאין לדחותם שלא יתאחזו בשיער העליון, ובתוך המועד לא יעשה כן לפי שמורה כי אלו הכתרין תתאין נתאחזו בשיער בימי המועד ולכן הוא בא לגלח אותם, ולא היא שהרי מערב יום טוב נדחו כי המה לא היו מן המזומנים לעלות למעלה.

תקון השפם ראוי לעשותו אף במועד

כז. ועל כן אף שגילח מערב יום טוב אין לגלח במועד מן זה הטעם ואפילו בחמישי שמותרין אנשי משמר אסור, ולא התירו אפס לעשות שפמו כי יהיה זה דוגמא למעלה כמו שאמרו בזוהר נשא דף קמ"א ז"ל, תקונא שביעאה דלא תליין שערי על פומא ופומא אתפני מכל סטרוי וכו' ומההוא רוחא דנפיק מפומא וכו' מתלבשן ביה כמה נביאי מהימני וכולהו פה ה' אקרון וכו' ובגין כך שערוהי שקילין סוחרניה דפומא ואתפני מכל סטרוי ע"כ.

ולכן המשכילים יזהרו לבלתי נתון גדל פרע שערות שעל השפה לפיו סביב שלא לעכב אותו רוח העליון היוצא משם לכל עירין קדישין כדבר האמור שם, ולפיכך אף בימי איסור התספורת לא יעבור מלעשות שפמו.

תקון שני - גילוח הצפרניים

כח. השני הוא גלוח הצפרניים בערב יום טוב כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, כי על כן הרבה מהפוסקים מחמירין ואוסרין לגלחם בתוך המועד כענין גלוח השער אם אין דבר מעכב והוא בכלל מאמר חייב אדם לטהר עצמו, וגלוח הצפרניים הוא בכלל הטהרה כדרך האשה המטהרת לבעלה שצריכה לקוצצם כמו שנתבאר בזוהר פרשת אחרי מות [11] ופרשת פנחס [12] ע"ש, וכבר נתבאר אצלנו כל זה בארוכה בפרק ג' דשבת.

תקון שלישי - טבילת הרגל

כט. השלישית יותר בה ביתר שאת הוא לטהר עצמו ברגל במקוה טהרה כמו שנמצא הרבה מהם בתורה איש איש מזרע אהרן וכו' לא יאכל עד אשר יטהר וכמוהו וטמא עד הערב וטהר וכו' ורחץ את בשרו במים חיים וטהר, ועליה הוא אשר הטיבו אשר דברו באמרם חייב אדם לטהר עצמו ברגל כי היא היתה לראש פנה לטהרת הקדש.

וכאשר בא חיובה בערב שבת לאסחאה גרמייהו משמושא דחול כמו שאמרו בזוהר ויקהל דף ר"ד ז"ל, כד עאל שבתא אצטריכו אינון עמא קדישא לאסחאה גרמייהו משמושא דחול מאי טעמא בגין דבחול רוחא אחרא אזלא ושטיא ושרא על עמא וכד בעי בר נש לנפקא מן ההוא רוחא ולאעלא ברוחא אחרא קדישא עילאה בעי לאסחאה גרמיה למשרי עליה ההוא רוחא קדישא עילאה עכ"ל, כך בא חיובה בערב הרגל כדי לצאת מן ההוא רוחא דחול להכנס אל הקדש פנימה האור המופלא המתגלה ברגל כענין שפירשו בזוהר אמור בסוד מקראי קדש ויתבאר לפנינו בס"ד שיצטרך טהרה יתירה לכשתשרה עליו זיו הדרתה.

ל. ורע עלי המעשה אשר פנו אליה עורף ולא פנים רבים מרבת בני עמינו בלי סיבה, וזה דרכם כסל למו לאסוף ולכנוס מעדנים עם משמנים הנה ששון ושמחה הרוג בקר ושחוט צאן להכין קופרא טבא לפומא וכסא טבא לפומא בחגים ובמועדים ונפש"ם לא תשבע מן הטובה, ואין איש שם על לב להיות תוכו כברו מתת חלק גם אל הנפש האחת האהובה לטהרה מזוהמת ליסטרו"ן אשר הוטמאה ועיילי בלא ב"ר עוד טומאתם בם אל מקדש ה', ולא יחתו לאמר קדושת הרגל על מי תשרה על העצים או על האבנים ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלם המאכל אשר תהיה למאכלת והמשתה אשר תהיה למשטה יהיה מעיר לעזור להתעדן מזיו הדרת קדש.

כי על כל אלה אנשי לבב שמעו ותחי נפשיכם שישו עלזו בכבוד מועדי רגל להכין אותם ולסעדם ברוב עידונים לנפש עם הבשר דהא בלא הא לא סגיא, ואף אם המה טהורים ומלובנים יוסיפו טהרה על טהרתם לקבל תוספת קדושת הרגל, וסימניך בנהר יעברו בר"גל.

סדר הטבילה ליום טוב ע"ד הסוד

לא. ויש לטבול שלש טבילות אחת להעביר הזוהמה ויאמר, יהי רצון מלפניך ה' או"א שתעביר ותסלק ותדיח כל מין זוהמת הנחש וטומאת מקרה בלתי טהור בין דיום ובין דלילה בין מרפ"ח נצוצין בין מהרהורים רעים שבמחשבה שבמוח מנפשי רוחי ונשמתי וסר מהן כל נגע, ותקדשני בקדושתך ותטהר רעיוני ותכונן לבי לעבודתך בזכות י"ג שמותיך היוצאים מי"ג מדותיך הכתובים בתורתך בחילוף א"ת ב"ש, ת"ך גס"פי פסט"פט תג"ל תו"מי פג"ש סח"ק פתי"א טה"ג סח"ק כתכו"מי טפב"ת זפ"ט פוב"ז פסנ"תץ פטד"ץ, ויטבול להעביר הזוהמה.

ואחר כך בבואו לטבול טבילה שניה יאמר, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו וכו' הנה אנכי בא לטבול טבילה שנית להפשיט בגדי חול מעלי בכח שני שמות הוי"ה בחילוף א"ת ב"ש מצ"פץ מצ"פץ שורש י"ג מכילן דרחמי, מ"מ עליהם תוסד ארבע תקונין קדמאין דדיקנא עילאה הנכללין בכתר חכמה שבה, צ"צ עליהם תוסד תשע תקונין בתראין דדיקנא עילאה הנכללין מבינה והלאה שבה, פ"פ עליהם תוסד שמונה תקונין מחסד והלאה שבדיקנא עילאה וצ"צ יתקוממו להמשיך מהן אל ט' תקוני דז"א ומהן ימשך והיו למאורות לנפשי רוחי ונשמתי להפשיט שמושא דחול מעלי, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', ויטבול טבילה שניה.

ואחר כך בבואו לטבול טבילה שלישית יאמר, אנא בכח סגולת מקו"ה זו העולה היא כמספר שם אהי"ה במילוי ההי"ן החתום בחסד אימא עילאה יהיו למאורות מאורי אור

המוחין לז"א מפנימיות חסד גבורה ת"ת דאו"א יקר תפארת גדלות ב' ע"י זווג או"א הרמוז בר"גל העולה כמספר שמות יו"ד ה"י וי"ו ה"י, אל"ף ה"י יו"ד ה"י, ואתה בטובך תטהר נפש רוח נשמה במי רחמיך היוצאים מן הנהר היוצא מעדן להשקות את הגן ותאציל עלי זיו אור שני שמותיך יו"ד ה"י וי"ו ה"י, אל"ף ה"י יו"ד ה"י מועדי רג"ל ונפשינו תהי מטוהרה לפני הדרת כסא כבודך ונזכה לקבל שפע יום הקדוש הזה חג פלוני ואל יעכב שום חטא ועון את תשובתינו בזכות השמות היוצאים מפסוק ויקרא אלהים ליבש"ה אר"ץ ולמקוה המים קרא ימים, ובכח סגולתה העבר מעלינו כתם חטא פשע ורשע וקדשנו בקדושתך כדבר האמור, מקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה, ונאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם.

ויטבול טבילה שלישית בקדושה יתירה ובצאתו יאמר, והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים, אם רחץ אדני את צואת בנות ציון ואת דמי ירושלים ידיח מקרבה ברוח משפט וברוח בער, ומשנה [13] אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל וכו' וסדר זה לא ישתנה רגל ברגל.

תקון רביעי - החלפת המלבושים

לב. והרביעית היא טהרת המלבושים להחליף שמלותיו בעלותו טהור ומלובן מבית הטבילה, וגם הוא בכלל ציווי טהרת עצמו ברגל כמו שנאמר והטהרו והחליפו שמלותיכם, וכשלובש חלוק יום טוב ינקה כפיו ויגש למקום נקי ויאמר פסוק כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאם ה'.

ויכוין בסופי תיבות עלי"ך ל"א גי' אהי"ה שהוא באימא שהוא שורש ס"ג כמספר יו"ם טו"ב עם עשר אותיותיו, ותיבת יצלח עולה כמספר ע"ב מ"ה ב"ן והוא סגולה נפלאה להבדיל החיצונים שלא יגשו ליהנות מן הקדש כאשר כתבו המקובלים הראשונים כי מהוד יתר אשר באיש הישראלי קנאין פוגעים בו ובסגולת הכתוב הלז ימצא כדי גאולתו וכל זר לא יאכל קדש.

לטהר עצמו בערב הרגל מכל עון

לג. ואורח לצדיק להיות אץ גם בטהרה הפנימית בערב הרגל לטהר עצמו ברגל מכל עון ואשמה שהוא עיקר הטהרה כדבר האמור ומחטאתי טהרני וכמוהו רבים, והכי מרגלא בפומיה דר' מאיר, [14] גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי וכו' וטהר עצמך מכל אשמה ועון ואני אהיה עמך בכל מקום ע"כ.

ומה נעים כי יכוין בטבילה או ביתר היום לטהר עונותיו על ידי המשכת אור עליון ממקום הלובן בכוונתו בשלש עשרה מכילן דרחמי ובפרט בשנים מהן כי בם נזכר טהרת העונות והתלבנותם, בתקון שני שהוא נושא עון אשר אמרו באדרא [15] וחד חשוך הוה אסתחי בההוא נהורא כמאן דיסתחי בההוא נהרא עמיקא ע"כ, וגם בתקון שלישי שהוא עובר על פשע ונאמר שם באדרא שעליו נאמר ורוח עברה ותטהרם.

ובכן יטהר עצמו ברגל בעצם נפשו מכל דבר פשע ויסר אותו בחרט והתודה מאשר חטא על הנפש ובתשובתו הרמתה יזכך נפשו לחסות בטולא דמהימנותא, וצל"ה ילדה גם היא שפע הארה הפלא ופלא בנפש רוח נשמה שבו והיה כסא כבוד לקדושת הרגל שתשרה עליו.

לד. ואשר לא פנה לטהרת הנפש אפס לטהרת החומר שבם ולא הוטהרו מחטאתם טובלים ושרץ בידם, איככה יגשו לפני המלך אלהי עולם ה' להסתופף בצל אושפיזא עילאה טהור קדש כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, ואם צואת עונותיו מסריח איככה יתקרב ואיה מקום מנוחתו שאין רוח המקום נוחה הימנו שתשרה עליו בלתי כסא מתוקן כי כל חטאת וכל אשם יהיה קוץ מכאיב וסילון ממארת ליושב על הכסא פגול הוא לא ירצה.

וכל איש הנלבב יפן לאשר חכמים הגידו ששומרי מועדי ה' נעשים שותפים להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, ומה טובו ומה יופיו וכי יצדק אנוש עם אל לטהר עצמו מחלאת זוהמת אשמותיו שיהא זיווגן עולה יפה עצם אם אך בצלם דמי לבר אלהין.

מנהג חסיד א' שהיה מתענה בערבי רגלים

לה. ושמעתי ממורי שראה לחסיד אחד מופלג שהיה מתענה בכל ערב הרגל מטעם זה לטהר עצמו ברגל כענין שנאמר בזוהר שמות על התענית, [16] אמר ר' יצחק מכאן ולהלאה כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר ע"כ, וכל כי האי ליתענו דחילי חטאה ולא יחושו משום חוקות הגוים לבלתי היות טמא כגוים בכניסת הרגל חס ושלום, ואשר לא נוסה באלה לא יעבור בערב הרגל מערוך שיחו לפני אלהיו ומדרוש סליחה מאשר חטא על הנפש בלב נשבר ונדכה, הן תיהוי ארכא לשליוותיה ותשרה עליו זיו שפעת הרגל.

להזהר מאכילת קבע בערבי רגלים מחצות

לו. ונכון להיות כל איש בודל עצמו מאכילת קבע בערבי הרגלים מחצות היום שזהו גם כן מכלל כבוד הרגל, ומשמע מדברי הרמב"ם פ"ו שיש בזה עונש מבזה את המועדות וזה לשונו, וכן ראוי לאדם שלא יסעוד בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כערב שבת שדבר זה בכלל הכבוד וכל המבזה את המועדות כאילו נטפל לע"ז ע"כ, ומכל

מקום ערב יום טוב שחל להיות בשבת לא יעבור מלאשר ולקיים מצות סעודה שלישית בכזית פת אחר המנחה.

חובת הצדקה ברגלים ומעלתה ע"פ דרשות מהראנ"ח ע"ה

לז. ואשרי אנוש בונה ביתו מלא צדק בכל ערב הרגל להקדיש קרואיו כחתן ועניים מרודים יביא הביתה והיו באוכלי שולחנו ביום טוב, ששמחה שהאדם חייב לשמוח ביום טוב אין השמחה שלימה אלא בהשגיח על העניים והאביונים וכן כתב הרמב"ם בפ"ו ז"ל, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו ועל אלו נאמר זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם לא יבוא בית ה' ושמחה כזו קלון הוא להם שנאמר וזרתי פרש על פניכם פרש חגיכם ע"כ, ואף על פי שחובת ההשגחה על האביונים רבה מאד בכל עת ובכל רגע, עוד תוסיפי לגבהה בחגים ובמועדים עת לחננה היא ליעקב לתת להם אוכל לפי הטף כדי שיהיו בשמחה ובטוב לבב.

לח. והנה בזמן הבית מצות ראיה חובה עלינו כמו שציוה עליו בפירוש שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' והיא חובה כוללת על כל העם מקצה, והיה עיקר השמחה במעשה הקרבנות עולת ראיה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה ויתר מעשה הקרבנות חג בחג, ואמנם בזמן הזה אין אתנו המצוה הזאת אבל יש לנו תמורתה והוא מעשה הצדקה אשר יעשה אותה האדם אשר אלהים חשבה תמיד כמעשה הקרבנות כאשר חכמים הגידו, גדולה צדקה יותר מכל הקרבנות שנאמר עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח.

לט. אשר מטעם זה באה מצות לקט שכחה ופאה ומעשר עני באמצע הרגלים, פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים מכאן, וסמוכות שלו להקישו אל שלפניו ואל שלאחריו שאלהים חשבה כקרבנות עצמם כמו שבא בתורת כהנים, והראשונים אסמכוה אקרא אני בצדק אחזה פניך כי על ידי הצדקה נחזה פני שכינה ונצא ידי חובת מצות יראה כל זכורך את פני האדון ה'.

דברי הזוהר בעונש מי שאינו משמח עניים במועדים

מ. וכן בהפכו חטאתה כבדה מאד כאשר ביארו בזוהר פרשת בראשית דף י' ע"ב ז"ל, פתח ר' שמעון ואמר כל מאן דחדי באינון מועדיא ולא יהב חולקיה להקדוש ברוך הוא ההוא רע עין שטן שונא אותו וקא מקטרג ליה וסליק ליה מעלמא וכמה עקו על עקו מסבב ליה, חולקיה דקודשא בריך הוא למחדי למסכני כפום מה דיכיל למעבד בגין

דקודשא בריך הוא ביומייא אילין אתי למחמי לאינון מאנין תבירין דיליה ועאל עלייהו וחמי דהא לית להון למחדי ובכי עלייהו סליק לעילא לחרבא עלמא אתאן בני מתיבתא קמיה ואמרי רבון עלמא רחום וחנון אתקריאת יתגלגלון רחמך על בנך אמר לון וכי עלמא לא עבדית ליה אלא על חסד דכתיב אמרתי עולם חסד יבנה ועלמא על דא קיימא אתי ההוא מקטרגא ותבע רשו ורדף אבתריה דההוא בר נש מאן לן גדול מאברהם וכו' ע"כ. **ואיש** התמים ישים לב על כל האמור בענין וילבש צדקה כמדו ולא יחדל אביון מעל שולחנו בכל סעודות יום טוב כי לא ידע האדם את עתו, ובכן תהיה שלחנו ערוכה בכל ושמורה משטן ומפגע רע ולא יהפכו עליה ציריה להיות שלחן לנחש חס ושלום ונבחר לה' מזבח כדבר האמור, ובפרקי חג הפסח וסוכות יתבאר עוד מזה בס"ד.

לתקן לכבוד יו"ט מטה ושלחן וכסא ומנורה

מא. וסדר הד' תקוני שכינתא מטה ושלחן וכסא ומנורה השנויים אצלנו בפרק ד' דשבת הדר הוא לכל חסידיו לסדרם בערב הרגל כעין ערב שבת לכבוד ולתפארת אושפיזא עילאה ונאספו שמה כל ההדרים על פי מדותיו נהדר בקדש בסוד השתחוו לה' בהדרת קד"ש, ומצוה מן המובחר להיות כל איש מתטפל בתקון הנר של יום טוב והנחה עושה מצוה כמו בשבת.

וכוונת הנ"ר ביום טוב לחכמי המדע הוא מספר א"ל מלא אל"ף למ"ד, ושם אדני ויו"ם טו"ב עולה מספר ס"ג עם עשר אותיותיו כי הוא חתום בנה"י דאימא, וכה יכוין בכוונת הברכה להדליק נ"ר של יום טוב כשהוא מדליק או כאשר יסתכל בנר יום טוב.

עיקר הדלקת הנר על השלחן, וכמה אזהרות בגרם כיבוי

מב. ועיקר מצות ההדלקה היא על השולחן כי שם ציוה ה' את הברכה, כי לא כנשים הדולקות במקום אחר ושוב מניחים אותם על השולחן דלא אריך למעבד הכי לא בשבת ולא ביום טוב, ואף אחר שהונחו על השולחן לא יזיזו אותה ממקומה אפילו מבעוד יום וכל שכן ביום טוב עצמו שאסור לטלטל הנר כשהיא מליאה שמן ממקום למקום שמא ינענע ידו קצת ויפול מן השמן וחשיב כבוי.

ואינו גרם כבוי דשרי דלא חשיב גרם כבוי אלא היכא דאינו נוגע בדבר הדולק כי אם עושה חוצה לה דבר הגורם כבוי כשיגיע שמה דבר הדולק, או כשעושה דבר הגורם כבוי כשיגיע שמה קודם שידליקנו זהו דווקא חשיב גרם כבוי ושרי, אבל השמן והפתילה שניהם גורמים הדליקה וכשעושה מעשה באחד מהם בעודו דולק חשיב כבוי ולא גרם כבוי כמו שכתב הרא"ש, ואף על גב דאינו מכוין לכבוי מאי הוי דהא מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות.

וכן לא יתקנו העשישית כשהיא דולקת כי בהוציא הפתילה החוצה מכחיש אורה כדרך שכתבו רבותינו בעלי התוספות גבי והמסתפק ממנו חייב בביצה דף כ"ב.

ציונים והערות לפרק א

1) רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ז י"ח. 2) סוכה דף מ"ה ע"ב. 3) ביצה דף ט"ז ע"א. 4) סוטה דף מ"ח ע"ב. 5) זוהר אמור דף צ"ד ע"א. 6) שבת דף קי"ט ע"א. 7) חולין דף ל"ז ע"ב. 8) ביצה דף ט"ז ע"ב. 9) ר"ה דף ט"ז ע"ב. 10) זוהר ויחי דף רי"ז ע"א. 11) זוהר אחרי מות דף ע"ט ע"א. 12) זוהר פנחס דף רמ"ח ע"ב. 13) משנה סוף מס' יומא. 14) ברכות דף י"ז ע"א. 15) זוהר נשא דף קל"ב ע"ב. 16) זוהר שמות דף כ' ע"ב.

פרק ב - קדושת הרגל - תפלת ערבית - סעודה

בגדי יו"ט יהיו חשובים משל שבת וטעמו ע"ד הסוד

א. כשקידש עליו היום יתהדר לפני מלך וילבש בגדי יום טוב יקרים ונכבדים משל שבת על פי מדותיו.

כנודע לבא בסוד ה' כי בשבת המוחין מלובשים תוך שני לבושים או"א וביום טוב תוך לבוש אחד דאימא לבד כמו שכתב הרב ז"ל.

אזהרה לנכנסים לחג או מדליקין הנר בבגדי חול

ב. ורע עלי המעשה אשר הקלו רבים מרבת בני עמינו בתקף חוסנה של קדושת הרגל והתירו לעצמם לבא בשער המלך בלבוש שק בבגדים הצואים שעליהם, ונשותיהם יותר מהם מזלזלות בכבוד שכינה ויתיצבו כמו לבוש בבלותיהן שעליהם כשבויות חרב להדליק נר של יום טוב, וכבר הארכנו בפרטי עונש הדבר בפרק ג' דשבת.

ואיש התמים יהא זריז ונשכר להדר ולסלסל עצמו מבעוד יום לכבוד הדר הרגל ויזרז עצמו ואחרים עמו בל יגשו אל הקדש בבגדי חול, וכל שכן אשתו כשהיא באה להדליק ולהאיר אל עבר פני הכלה בכל קדש לא תיגע עוד חלאת זוהמת בגדי החול בה.

חייב אדם לשמח אשתו ובניו ברגל בבגדים ותכשיטים

ג. ובפרק ערבי פסחים אמרו, [17] תנו רבנן חייב אדם לשמח את ביתו ברגל שנאמר ושמחת בחגך ובמה משמחן ר' יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להם בשלמא אנשים בראוי להם בחמרא נשים מאי היא אמר ר' יוסף בבבל בבגדי צבעונים בארץ ישראל בבגדי פשתן המגוהצים וכו'.

וארח לצדיק לכבד את אשתו יותר מגופו ויקנה בגדים ותכשיטים כפי מסת ידו מידי רגל ברגל וכן יעשה לבניו בגדי יום טוב כענין האמור בחנה, ומעיל קטן תעשה לו אמו והעלתה לו מימים ימימה בעלותה את אישה לזבוח את זבח הימים, מגיד כי היתה עושה

לשמואל מעיל ממועד למועד לכבוד היום וזהו לשון תעשה שהיתה עושה לו מחדש מידי מועד במועד.

אופן שישמח בני ביתו מי שאין ידו משגת

ד. ואשר אין ידו משגת לכך לא יעבור מקנות להם לפחות זוג מנעלים חדשים לכבוד הרגל כי כל אדם אינו חייב אלא כשיעורו, ומצא חן במדב"ר לדבר על לבם דברי פיוסים וריצויים כי טובה שיחה אחת נאה של קורת רוח אל האשה מאלפי זהב וכסף, ובכן יהי שלום בחילו ושלוה בארמנותיו ונפשו לו תשבע במעט אשר לפניו בסרח העודף על עשירי עם הממלאים בתיהם שני עם עדנים ואין שלום באהלם.

ומדרך צדיקים לשמוח במנת חלקם וכוסם ויתברכו בלבבם בצופם לעניים ואביונים יותר מהמה, וכמו שסיפרו באגדות על רבי עקיבא שנשא אשה בחורף והיו שוכבים הוא ואשתו בתבן שלא היו להם כרים וכסתות והיה מלקט התבן שנאחז בשערות אשתו, וכדי לנחמם בא אליהו ז"ל וקרא על הפתח ואמר תנו לי מעט תבן שילדה אשתי ואין לי במה אשכיבנה, אמר לה ראי עני ממנו שאפילו תבן אין לו.

ה. וכן יאותה לכל איש הירא לשית לבו גם לזאת בחגים ובמועדים וישמח ויגל באמור, זה המעט אשר לפני יש עני ואביון אשר לא נמצא איתו דבר ולא כן אנכי עמדי חנני אלהים וכי יש לי כל די מחסור אשר יכשר לי, ומחשבה זו מועלת לקבל קדושת הרגל בששון ושמחה ואפילו קרחא בביתיה פרדשכא ליהוי, סוף דבר נאה ויאי לכל אישי ישראל להדר ולסלסל עצמם משקידש עליהם היום איש לפי ערכו באופן שיעשה דבר וענין שיוכר שהוא מהדר עצמו לקבל הרגל הבא אלינו בשמחה ובטוב לבב.

ג' רגלים היו לישראל למגן מן המקטרגים

ו. וכן בדין להחזיק טובה וחינות למי שעשה לאבותינו ולנו לקדשנו בקדושת אלה מקראי קדש, ונוסף גם הוא כי בהם עולם ונושע כמו שבא בדברי הקדמונים שעלה ברצונו יתברך בשלש רגלים אלה למלטנו מצרים הנצבים להרע ולא להטיב, בפסח נתבטל מזל מאזנים שלא יקטרג על ארבע מאות שנה, ובסיון נתבטל מזל עקרב שלא יקטרג בהליכתם למקום נחש ועקרב, ובתשרי נתבטל מזל מאזנים שלא יקטרג כשהעולם במאזנים ישאו יחד.

ולעולם היתה סגולת שלש רגלים אצלו למחסה ולמסתור לישראל למלטם מיד צר ואויב, כאשר חכמים הגידו בענין של בלעם הרשע במאמר האתון לאמר לו מה עשיתי לך כי הכתני זה שלש רגלים שרצתה לאמר לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים, והכוונה לפי ששלש רגלים הללו היו כל אחד למגן עזרם למלטם מיד מבקשי רעתם

אשר זה מורה באצבע כי כל הנוגע בהם כנוגע בבבת עינו ואיככה תורשה לעקור אותם, השמר לך פן תשחית את נחלתך.

סגולת הברכה המגעת לישראל ברגלים, ומעשה בנכרים שעלו לרגל

ז. ובזוהר פרשת משפטים דף קכ"ד סיפר בשבח הברכה המגיע לישראל בשלש רגלים אלה וזה לשונו, מאי דכתיב שלש פעמים בשנה משום דבהו תליא מהימנותא יראה כל זכורך אמאי כל זכורך אמר ר' אלעזר כל זכורך ממש בגין דנטלין ברכתא ממבועא דנחלא, מכאן תנינן כל בר ישראל דאתגזר בעי לאתחזאה קמי מלכא קדישא בגין דנטיל ברכתא ממבועא דנחלא הדא הוא דכתיב כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך וכתיב את פני האדון ה' כמה דאוקימנא דמתמן מריקין ברכתן ונטלין ברכתן זכאה חולקהון דישראל מכל שאר עמין.

זמנא חדא סליקו ישראל למחג חגא ואתערבו עובדי ע"ז בהדייהו וההוא שתא לא אשתכח ברכתא בעלמא אתו שאילו לר' המנונא סבא אמר להו חמיתון סימנא בקדמיתא בהאי אמרו ליה סימנא חמינא דכד תבנא מהתם כל ארחין אסתימו ממיא וענא וחשוכא אשתכח דלא יכלין למיהך כל אינון דסליקו תמן ועוד בשעתא דעאלנא לאתחזאה אפילו שמייא אתחשכו ואתרגיזו אמר להו ודאי או אית ביניכו בני נשא דלא אתגזרו או עובדי ע"ז סליקו בהדייכו דהא לא אתברכאן בההיא שעתא בר אינון ישראל דאתגזרו ובהאי את קדישא מסתכל קודשא בריך הוא ובריך לון.

לשתא אחרא סליקו וסליקו אינון עובדי ע"ז דאתערבו בהדייהו כד הוו אכלין קרבנייא והוו חדאן חמו לאינון עובדי ע"ז דטפסאן בקוטרייהו לקוטרא דכומלא (פירוש שכיסו את הגלימא על פיהם כדי שלא יראו אחרים שאינם מברכים) אשגחו בהו דכלא מברכין ואינון לא בריכו אתו ואמרו מלה לבי דינא אתו ושאילו לון אמרו האי דאכלתון חולקא דלכון מאן קרבנא הוה לא הוה בידייהו בדקו ואשכחו דאינון עובדי ע"ז וקטלו לון אמרו בריך רחמנא דשזיב לעמיה דודאי לית ברכתא שריא אלא בישראל זרעא קדישא בני מהימנותא בני קשוט וההיא שתא אשתכח ברכתא בעלמא בשלימו, פתחו ואמרו אך צדיקים יודו לשמך.

ר' חייא אמר בזכות ישראל גזירין אתכנעו שנאיהון תחותהון ויריתו אחסנתיהון תא חזי מה כתיב יראה כל זכורך וכתיב בתריה כי אוריש גוים מפניך והרחבתי את גבולך וקודשא בריך הוא עקר דיורין ואתיב דיורין לאתרייהו ובגין כך יראה כל זכורך את פני האדון ה' ע"כ.

דברי המדרש בענין השמירה המגעת לישראל ברגלים

ח. הנה ממנו נקח כי יש בסגולת שלש רגלים הללו תוספת ברכת ה' שפעת רביבים ממבועא דנחלא כדבר האמור במאמר, ולפי שאם אין שמירה אין ברכה נוספה עוד נחלתם להיות בטוחים בקונם ומסתופפים תחת כנפיו להיות במשמרת שלום, והוא מה שנאמר בתורה לא יחמוד איש את ארצך בעלותך ודרש איסי בן יהודה [18] מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה רעה מזיקתה תרנגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה, והלא דברים קל וחומר ומה דברים שדרכן ליזוק אינן ניזוקין דברים שאין דרכן ליזוק על אחת כמה וכמה ואין לי אלא בהליכה בחזרה מנין תלמוד לומר ופנית בבקר והלכת לאהליך מלמד שתמצא אהליך בשלום.

ט. וכבר סיפרו [19] על אותם הגוים שהיו מקוין לשדוד בתי היהודים שכיניהם כשיעלו לרגל והבורא יתברך הזמין מלאכי מרום בבתי היהודים ההם אחרי נוסעם לעלות לירושלים והיו מלאכי השרת כל אותן הימים נכנסים ובאים שמה בדמות צורות היהודים שבאותם הדיורין עד שובם איש אל ביתו לשלום, ויהי כבואם שאלו מאיתם הגוים ההם לאמר מאין באתם ויאמרו עתה שבנו מירושלים מלראות את פני האדון ה' אלהי ישראל, ויפג לבם כי לא האמינו להם ויאמרו והלא עמנו הייתם כל הימים הללו, עד שידעו ביחוד שמלאכי השרת היו במשמרותם של ישראל והודו לה' אלהי ישראל.

י. והן עוד היום גדול כחם לבית ישראל בזמן שעושים רצונו של מקום להיות נשמרים מכל מקרה ופגע איש איש על מקומו יבא בשלום ושאנן מפחד רעה, ומי זה ואיזה הוא אשר כל אלה הסגולות הנמצא ברגלים ישית את לבבו ולא ילבש עוז וחדוה כמדו בבואו להקביל פני הרגל מועדת, ויודה לה' חסדו אשר גמלנו ברחמיו וברוב חסדיו ורב טוב לבית ישראל לא עשה כן לכל גוי וחדשיהם ומועדיהם שב"ע תועבת נפשו.

חיבת המקום הנודעת לישראל בעת עלייתן לרגל

יא. ומה גם כי יעלה על זכרונו כמה היה חיבתן של ישראל כשהיו עולין לרגל שהיו מגלין להם הפרוכת וכרובים מעורין זה בזה ונס השלחן לחם חם סילוקו כסידורו כמו שבא בחמישי דיומא, [20] אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורין זה בזה ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה, ופרכינן ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ואמר רב יהודה אמר רב בשעת הכנסת כלים לנרתקן שלהם, ומשנינן אמר רב נחמן משל לכלה כל זמן שהיא בבית אביה צנועה מבעלה כיון שבאתה לבית חמיה אינה צנועה מבעלה.

יב. ובפרק חומר בקדש, [21] אמר ריש לקיש מאי דכתיב על השלחן הטהור מכלל שהוא טמא ואמאי כלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו מקבל טומאה אלא מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום סילוקו כסידורו דאמר ר' יהושע בן לוי נס גדול נעשה בלחם הפנים כסידורו כך סילוקו שנאמר לשום לחם חם ביום הלקחו.

יג. ונוספה עוד אהבתן וחיבתן הפלא ופלא כי אף שפיגול טומאת עם הארץ תועבה היא לפני המקום, מכל מקום ברגל התירו טומאת עם הארץ כדאמרינן התם [22] אההיא דשנינן ובירושלים נאמנים על הקדש ובשעת הרגל אף על התרומה ובעי מנא הני מילי אמר ר' יהושע בן לוי דאמר קרא ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים הכתוב עשאם כולם חברים.

ואף גם מי שנראה בו נגע מפני חיבתו של רגל נותנין לו שבעת ימי הרגל כמו שאמרו בפ"ק דמועד קטן, [23] וביום הראות בו יש יום שאתה רואה ויש יום שאין אתה רואה מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו שבעת ימי המשתה לו ולביתו ולכסותו וכן ברגל נותנים לו שבעת ימי הרגל.

להעלות זכרון ירושלים על לבנו בערבי הרגלים

יד. ואשר להיות החיוב אצלנו להעלות זכרון ירושלים על ראש שמחתנו יאותה לכל בעל נפש יקרה משקידש עליו היום להתבודד במחשבתו ולהעלות זכרון ירושלים ושמחת עולי רגלים על לבו, ולעתור ולרצות לפני אלהינו מרחם ישוב ירחמנו להחזיר העטרה ליושנה וארמון על משפטו ישב כבראשונה ונשמחה ונראה תהלות ישראל.

טו. ואשר הוא ממשכילי החכמה ישכיל דבר לאשורו בדרוש את שלום ירושלים עתה מעין דוגמא של מעלה והוא מה שאמרו בזוהר פרשת אמור דף צ"ג ע"ב, תא חזי מועדי ה' לאזדווגא כלא לאתר חד ולאשתכחא כולא חד בשלימו ולמיהוי ישראל לתתא בזווגא חדא גוי אחד בארץ, תינח קודשא בריך הוא בכנסת ישראל דאקרי אחד ישראל לתתא דאינון זמינין כגוונא דלעילא במה יקרון אחד אלא בירושלים דלתתא יקרון ישראל אחד מנא לן דכתיב גוי אחד בארץ וכו', ועל כן עתה בהיותנו בארץ שביינו בבואינו להתקדש יחד עם מועדי ה' נאה ויאה להעלות את זכרון ארץ הקדושה ולדרוש את שלומה מאת אבינו שבשמים בראש שמחתנו לאזדווגא בה כחדא גוי אחד בארץ דוגמא עליונה.

טז. והוא הטעם שנתקן בתפלת מוספי הרגלים נוסח מפני חטאינו גלינו מארצינו לומר כי אין בידינו עתה להיות גוי אחד בארץ מעין דוגמא של מעלה ונבקשה מאלהינו על זאת ישוב עטרה ליושנה, והן עתה בגלות נתייחד איתה בדרוש את שלומה כי לא נתפרדה

החבילה רק במואסם בה כמו שנאמר, אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים כמו שנתבאר אצלנו במשמרת החדש ע"ש, ואולם מפני הטעם הנזכר הנכון לערוך שיחנו על זאת בכניסת הרגל מיד בבואנו אל בית הכנסת אשר הוא למקדש מעט.

מנהג קדמונים להגות בעיו"ט בסוד החגים שבספר הזוהר

יז. וכך היה מנהג הרב כמהר"א הלוי ז"ל לאסוף אליו כל חרד מבעוד יום אל בית הכנסת והוגים בספר הזוהר בסוד מועדי ה' לעורר מדות העליונות למעלה כל אחד על פי מדותיו כאשר הודענו בחיבורינו זה בכמה מקומות שבכל מועד ממועדי ה' ואפילו מימים טובים דרבנן אשר בהם הושפע שפע ממרומים להעשות נסים ונפלאות הוקבע כח ועוז באותם הזמנים להיותם מזומנים, ומידי הגיעם כפעם בפעם בהזכר זכרון תעלומותם למטה חוזר ונא"ור אותו האור ומזהיר בכל העולמות.

אשר על זה ירמוז אומרו והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור, שבהזכר זכרם למטה נעשים בפועל למעלה וזה בכל דור ודור כי כן קיימו למעלה מה שקבלו למטה, וכל שכן חגי התורה שהוקבע חוקם במקורם העליון מוכנים ומזומנים המה להוריד שפעת רביבם בבא עתם בהזכר עוז הדרתם פה עמנו היום בסוד תעלומתם, ועל כן היה מנהג כל החסידים הראשונים להגות בזוהר סוד הרגל רגל ברגל בכניסתה.

תפלה לקבלת פני הרגל וזכרון עולי רגלים לר' אברהם הלוי ע"ה

יח. וכך היה מנהג הרב הנזכר בקדושים אשר בארץ המה האיתנים, ושוב היה עומד לפני היכל ה' ואמר.

לך אמר לבי בקשו פני את פניך ה' אבקש, אלהינו ואלהי אבותינו מפני חטאינו גלינו מארצינו ונתרחקנו מעל אדמתינו ואין אנו יכולין לעשות חובותינו לבא וליראות את פניך בנוה הדרך כמצות חוקי רצונך שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' אלהי ישראל מפני היד שנשתלחה במקדש המעוז, אהא על הבנים שגלו מעל שולחן אביהם ועתה ה' עד מתי נפשינו יבישה אין כל גוי אחד בארץ, אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי מתי אבא ואראה פני אלהים בקול רנה ותודה המון חוגג גוי אחד בארץ.

אנא אב הרחמים חוס וחמול על הבן יקיר ישראל אשר בו תתפאר לאמר ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ, ושובה עלינו בהמון רחמיך להחזיר העטרה ליושנה וארמון על משפטו ישב בקרוב כבראשונה ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו מידי שנה בשנה, ותחזינה עינינו כרובים מעורים כמער איש ולויות ככלה בבית חמיה

והדרת שולחן הטהור בלחם הפנים ערוך עליה לחם חם כיום הלקחו כימי עולם וכשנים קדמוניות.

ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיראה וירצה ביאתנו בנוה הדר המעון הזה מקדש מעט להראות את פניך בתפלתנו כאילו עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים בבית מקדש המעוז בעולות ראייה ושלמי חגיגה ונהיה לאחדים בארץ, והשיאנו ה' אלהינו את ברכת מועדיך וזכנו לקבל מועדי קדשך מתוך רוב שמחה של מצוה ומתוך מיעוט עונות, והסר מעלינו כל מין צרה יגון ואנחה ולא נבוש ולא נכלם ולא נכשל בשום עון אשר חטא בשמחת מועדי קדשך ונשבע לחם ונהיה טובים עם אלהים ואנשים, ופרשז עלינו בנפשינו רוחנו ונשמתינו שפעת רצון ומלא ברכת ה' ממבועא דנחלא לטהר לבנו לעבדך באמת.

יהי ה' אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו להטות לבבנו אליו ללכת בכל דרכיו ולשמור מצותיו וחקיו ומשפטיו אשר צוה את אבתינו, ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני ה' קרובים אל ה' אלהינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו, למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלהים אין עוד, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון וכו', ויאמר מזמור שמחתי באומרים לי וכו'.

דברי זכירה לעורר היראה בימי הרגל

יט. ויאחז צדיק דרכם לעשות כסדר הזה משקידש עליו היום וישכיל עשו ויהי מושך לו מזיו שפעת קדושת הרגל נפש רוח נשמה ועל יובל ישלח שרשיו, וגם תהיה לו מעיר לעזור לבלתי יקל ראשו ותהיה יראת ה' על פניו בשמחת הרגל כי יעלה על זכרונו ענין עליית הרגל ששם עלו שבטים כולם אהובים כולם ברורים כולם קדושים באימה וביראה לקוד ולהשתחוות לאל המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא כולם קדושים ובתוכם ה', אשר הזכירה זאת תועיל לעורר היראה הפנימית בלב אישי ישראל לבלתי תצא תקלה מתחת ידיהם כאשר היתה אז לישראל בעלותם אל ה'.

טעם מצות ראיה בג' רגלים

כ. אשר זאת היתה כוונת הבורא יתברך במצוות הראייה בשלש רגלים הללו שאף כי מלא כל הארץ כבודו חייבים לבא ולהראות אל פניו, יען כי ראה חכמתו יתברך שלשה זמנים הללו עלולים להיות אישי ישראל משוללי היראה, בפסח בני חורין, שבועות בכורי קציר חיטים, סוכות בתים מלאים כל טוב דגן תירוש ויצהר, ולפיכך גזר אומר לבני ישראל עם קרובו לעלות ולראות את פניו בעבור תהיה יראתו על פניהם לבלתי

יחטאו ויקלו ראש חס ושלום, והן עתה שנוטל כבוד מבית חיינו ואין אנו יכולין להראות את פני ה', האיש הנלבב לא ימיש מנגד עיניו כל עניינה כאילו היה שם את פני האדון ה' אלהי ישראל וילבש חרדה כמדו ובמקום גילה שם תהא רעדה כמשפט לאוהבי שמו.

בקדושת המועדים וטעם שנקראו רגלים ע"ד הסוד

כא. ויותר מהמה יחרד האיש אשר יונק מסוד תנחומי תעלומותיהן וידע שכול קדושת הרגלים מה המה ומה נעשה בם בשמים ממעל כמו שנתבאר בזוהר פרשת אמור בארוכה ובפרשת קרח דף קע"ו ז"ל, ר' שמעון אמר קריאי מועד קראי מועד כתיב חסר יו"ד אמאי אלא הכי הוא מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא ורזא דא כל אינון כתרין עלאין דשמא קדישא אתאחיד בהו כולהו זמינין מאתרא דאקרי קדש הדא הוא דכתיב מקראי קדש ואימתי בשעתא דמועד זמין בעלמא וכגוונא דאינון כתרין עלאין זמינין מקדש עילאה הכי נמי קדש תתאה זמין לחילוי לאעטרא להו קדש עילאה ידיע קדש תתאה חכמת שלמה הכי נמי זמינת לכל חילהא ואינון חיילין כולהו זמינין לאעטרא להו בהאי קדש בזמנא דמועד שריא בעלמא.

ובתקונין דף נ"ח ז"ל, ועוד שכינתא אתקריאת חג בכל זמנין וימים טובים דתלת רגלין דאתמר בהון שלש רגלים תחוג לי בשנה ובגינה יראה כל זכורך לקיימא זכור ושמור זכור לזכר ושמור לנקבה כולהו אילין דאזלין לאסתכלא בשכינתא צריכין למיהב לה דורונא הדא הוא דכתיב ולא יראה את פני ה' ריקם וצריך למחדי בה הדא הוא דכתיב ושמחת בחגך דאיהי חדוה דקודשא בריך הוא אתקריאת ומאן דאזיל למחמי בה צריך לנטרא גרמיה מעציבו דאיהי לילית חשוכא עצבון טחול דאיהו מום ועליה אתמר כל איש אשר בו מום לא יקרב ע"כ.

ואמרו הראשונים כי על כן נקראו רגלי"ם על כי באו נגד האבות הן הן ר"גלי המרכבה כמו שאמרו בזוהר, מצה לקבליה דיצחק סוכות לקבליה דאברהם שבועות לקבליה דיעקב וחג עצרת רגל רביעי נגד דוד, ועם כי במקומות אחרים מוחלפת השיטה כבר ביארנו זה והדברים עתיקים בספר מחמדי עין בס"ד.

טעם שנקראו המועדים רגלים

כב. ואולם לפי פשוטן של דברים יתכן טעם היות נקראים רגלים על פי מה שאמרו באגדות שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אתה אמרת ועד שרוך נע"ל חייך שאני נותן לבניך מצות פעמי רגלים כמה דאמר מה יפו פעמיך בנעלים וכו' ועל כן בשם רגלים יכנו, וזהו שדרש רבא [24] מה יפו פעמיך כמה יפים פעמותיו של ישראל בנעלים בשעה

שעולים לרגל בת נדיב בתו של אברהם שנקרא נדיב שנאמר נדיבי עמים וכו' כי מידו היתה הטובה הזאת לישראל.

כג. וגם יתכן לפי מה שנתבאר למעלה בפ"א שמלאכי השרת נלוו אליהם בעליית הרגל, נמצאו שני רגלי אדם ורגל שלישי של מלאכי השרת שהם נקראים רגל אחד הרי שלש רגלים וכלפי זה בא הרמז בתורה במאמר שלש רגלים תחוג.

ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך יאותה להם לכוין בהתקדש עליהם היום סוד הרגל על פי מדותיו כמו שיתבאר כל אחד על מקומו בסוד ייחוד וזווג שפר מדות העליונות ועשה את עולת"ו ויהי לו מושך מרום מעלתם ושפעם.

מקראי קדש לומר קודם תפלות הרגלים

כד. ונכון להיות כל איש רגיל לפני כל תפלות הרגלים לומר אלה מקראי קד"ש ויכוין בר"ת אהי"ה אלהי"ם כסדר זה.

א'להים בקדש דרכך מי אל גדול כאלהים. ה'בו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש. י'שלח עזרך מקדש ומציון יסעדך. ה'לליה הללו אל בקדשו הללוהו ברקיע עוזו. א'ני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך. ל'ך אמר לבי בקשו פני את פניך ה' אבקש. ה'אירה פניך על עבדך הושיעני בחסדך. י'הו"ה אלהים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה. מ'ושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה.

וביום טוב ושבת יסיים בפסוק, מי כמוך באלים ה' מי כמוך נאדר בקדש נורא תהילות עשה פלא.

סדר קבלת שבת ביו"ט שחל בשבת

כה. ושוב יצלח דברו במזמור הרגל ההוא, ובשבת ויום טוב יקדים סדר קבלת שבת עולת תמיד לקבלת הרגל שאינה תמיד, וכאשר יושר השיר של לכה דודי כו' יאמר גם בשמחה במקום רנה כי יום טוב בסוד אם הבנים שמחה אתאחד כמו שאמרו בזוהר.

סדר ערבית בלילי יום טוב

כו. ונכון לומר כל תפלת ערבית בעריכת שפתים ובשכלות הלב באימה וביראה בגילה וברעדה ובנעימה קדושה לעורר נועם העליון, וסדר ופרוש עלינו סוכת רחמים מהולל בתושבחות וצריך לאומרו בניגון ובנעימה קדושה ובשפה ברורה.

כנודע לחכמי המדע כי בסוד אימא אתאחד כמו שנתבאר בפ"ה דשבת ע"ש.

כז. ונוהגים לומר אחריו בלילי יום טוב פסוק אלה מועדי ה' וכו', ובלילי ראש השנה וביום שמחתכם וכו' ובליל יום הכפורים כי ביום הזה יכפר וכו', ואף לדעת רוב הפוסקים שסבירא להו דצריך לסמוך גאולה לתפלה ואף בתפלת ערבית, הני קראי הוו

מעין גאולה וכגאולה אריכתא דמיא וכמו שכתב הטור בסימן רס"ז על פסוק ושמרו בני ישראל דלא הוי הפסק לפי שאם ישמרו שבת אין צריכין שמירה והוא גם כן מעין גאולה, והכי נמי אם ישמרו ויקיימו את המועדות וכן אם יעשו תשובה ויתכפרו להם העונות הרי נגאלין מיד כמו שאמרו גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה. [25]

כוונת השמות בברכות שבתפלת יו"ט עד"ה

כח. ובתפלת מעומד יעשה את עול"תו על עולת התמיד כי הכלה היא העולה פנים בפנים ותטע אהלי אפדנה שמה כל שעת התפלה, וכמו שבשבע ברכות של שבת צריך לכוין בז' מרגלאן הנזכרים ברעיא מהימנא פרשת יתרו דף צ"ב שהם יוצאים מז' אותיות אהיה יה"ו, הנה כדמיון ההוא ממש יש לכוין בשבע ברכות שבתפלת יום טוב בז' שמות אהי"ה אלהים שבאימא ד' שמות אהיה שנים דיודי"ן ואחד דאלפי"ן ואחד דההי"ן בד' ברכות ראשונות, וג' שמות אלהי"ם במילואותם דיודי"ן דההי"ן דאלפי"ן שסימנם יה"א יכוין על הסדר בג' ברכות אחרונות, והטעם כי יום טוב המה מקראי קדש ולא קדש עצמו שהוא אבא רק באימא בסוד א'לה מ'ועדי ה' ר"ת אמ"י ולכן אנו מכוונין באלו השמות של אהיה אלהים כי כולם באימא עילאה, ובברכה רביעית יוסיף בהויה שבה כוונת נקודותיה רגל ברגל על פי מדותיו, בפסח יכוין הוי"ה בנקוד סגול, בשבועות הוי"ה בנקוד חולם, ובסוכות הוי"ה ואהי"ה בשילוב בנקוד כזה יֱאֱהַהֲוֵיהַהּ.

וביום טוב שחל להיות בשבת גם כן צריך לכוין בכוונות של יום טוב ולא בסוד המרגלא דשבת, כי על כן קדמונינו סדרו שגם בשבת ויום טוב נתפלל של יום טוב ובהזכרת שבת לבד שיום טוב הוא עיקר כי כך יפה לנו שאנו מקודשים ביום טוב מה שאין כן בשבת דמקודש מעצמו וכל השפע הנמשך בשביל זכותינו ומעשינו עדיף לן טובא.

מי שטעה ביו"ט בתפלת חול סימן רע לו

כט. ואיש התמים מורא לו יעלה על ראשו בצופו את כל הכבוד הזה לומר כל דברי התפלה בשכלות הלב לבל ישגה בין תפלה של יום טוב לתפלה של חול, שאף כי לפי הדין אם טעה והתחיל תפלת החול גומר אותה הברכה שנזכר בה שטעה ומתחיל של יום טוב מכל מקום סימן רע לו שנהג חול בקדש כדרך שאמרו בשבת.

כוונת אתה בחרתנו ונוסח ותודיענו עד"ה

ל. ואשר הריחו בסוד ה' נוסח אתה בחרתנו מבית ומחוץ תצפ"נו כי כל משפטי לשונותיו באו כולם בסדר המדות, אתה בחרתנו מכל העמים רמז אל אשר נתבררנו בחב"ד, אה"בת אותנו בחסד, ורצי"ת בנו בגבורה, ורוממ"תנו מכל הלשונות בת"ת, וקדשתנו במצוותיך בנצח הוד, וקרבתנ"ו ביסוד, מלכנו לעבודתך אדני מלכות.

וענין אומרינו ומועדים לשמחה הכל צפוי למביני מדע לפי דמוחין דאבא ביום טוב אינם מאירים כמו בשבת ולפיכך נכנסים ביום טוב בז"א בתוך נה"י דאימא מגולים מלבושי נה"י דאבא כי יכולה היא לקבל אורם ולפיכך השמחה רבה בהם.

ואם חל יום טוב במוצאי שבת אומרים ותודיענו וכו' בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת, ולעין המשכיל יפה נדרש על דרך הנזכר כי מועדי ה' הם נקראים מקראי קדש מפני שבתוך נה"י דאימא נה"י דאבא נאדר בקדש גמור כדבר האמור, והנה בשבתות ה' עולין זו"ן ומקבלין הארה מנה"י דאבא שהוא קדש ממש והנה במוצאי שבת מסתלקים נה"י דאבא שהוא קדש וכשחל יום טוב במוצאי שבת נשארים נה"י דאימא לבד מקראי קד"ש, וזהו בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת שהם נה"י דאבא שהם קדש שנסתלקו ובין נה"י דאימא שהם מקראי קדש הנשארים בז"א.

ביאור חתימת ברכת הזמנים ואופן תקנתה

לא. ואומר יעלה ויבא וכו' והשיאנו וכו' וחותם מקדש ישראל והזמנים, וטעם הקדים ישראל לזמנים לפי שקידוש הזמנים תלוי בישראל כמו שנאמר אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם כלומר שבית דין של ישראל קובעים אותם לפי דעתם ועל ידי קידושם שמקדשין אותם המה מקודשין, אמנם בשבת ויום טוב חותם מקדש השבת וישראל והזמנים - מקדים השבת לישראל לפי שהשבת מקודש מעצמו כשקידש היום ואין צריך קידוש בית דין ועל ידי קידוש השבת מקודשים ישראל כמו שנאמר אות היא וכו' לדעת כי אני ה' מקדשכם.

כמה פרטי דינים בטעה בחתימת הברכה

לב. ודעת כמה מהפוסקים שאם אמר ביום טוב מקדש השבת וחזר בו תוך כדי דבור ואמר מקדש ישראל והזמנים שיצא מאחר שהוא יודע שהוא יום טוב, ומשמע ודאי שאם היה סבור שהוא שבת אף אם חזר בו בתוך כדי דבור לא יצא וצריך לחזור לראש התפלה, והדבר קשה לשמוע שבכל דוכתא משמע דבכל גוונא בתוך כדי דבור מצי למהדר ביה ולא איכפת לן אם יודע שהוא יום טוב או לא, וכן הוא הדין בהמלך הקדוש שאם אמר האל הקדוש ותוך כדי דבור נזכר ואמר המלך אין צריך לחזור.

לג. וכן בדין ברכת העומר אם פתח ואמר בא"י אמ"ה אדעתא דלימא היום ד' שהוא סבור שהם ד' ונזכר וסיים בה' והם ה' או איפכא יצא, וכן בדין ברכת בורא פרי הגפן אם לקח כוס של שכר או מים ובירך בורא פרי הגפן ותוך כדי דבור נזכר שטעה ואמר שהכל נהיה בדברו יצא, ונכון לחוש לסברא זו וכל שחזר בו תוך כדי דבור יצא ולא איכפת לן אם יודע שהוא יום טוב או לא וכן הסכימו עמי חברי הישיבה ה"י.

לד. ובשבת ויום טוב שצריך לומר מקדש השבת וישראל והזמנים אם שכח ולא הזכיר של שבת נסתפקו חכמים בדבר, יש אומרים שכל שכבר הזכירו באמצע הברכה יצא כדין תפלה של שבת שאם הזכיר של שבת בתוך שמונה עשרה אף על פי שלא קבע ברכה לשבת יצא, ולא נראו דבריו דשאני התם דבדין הוא דאבעי לצלויי שמונה עשרה ומפני כבוד השבת לא אטרחוהו רבנן ולפיכך בהזכרת שבת בלא חתימה סגי, ומסתברא דכל ששינה ממטבע שטבעו חכמים שצריך לחזור ואפילו אם חתם שלא כסדר ואמר מקדש ישראל והשבת והזמנים הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים וצריך לחזור.

בדין הזכרת שבת ביעלה ויבא לענין תפלה וברכת המזון

לה. וביעלה ויבא נפל מחלוקת בין הפוסקים אם צריך להזכיר של שבת ביעלה ויבא או לא, והנכון להזכירו דכי היכי דמזכיר מועדים באתה בחרתנו וביעלה ויבא הכי נמי מזכיר שבת בשתיהם, ולא דמי לברכת המזון דהתם כי היכי דבברכת רצה והחליצנו אין מזכירין יום טוב הכי נמי בברכת אלהינו אין מזכירין ונמצא דהתם והכא אנו משוים המדות, ולזה הסכימו רבים מגדולי האחרונים ולא איפליגו אלא לכתחלה אבל בדיעבד פשיטא דיצא לכולי עלמא הואיל והזכירו באתה בחרתנו.

אמירת מעין שבע אף ביו"ט של פסח שחל בשבת

לו. ואחר התפלה אומר שליח ציבור ברכת מעין שבע כשחל להיות בשבת ואין מזכיר בה של יום טוב כי אין עיקרה רק על השבת, ולפי מה שכתבנו פ"ו דשבת אף ביום טוב של פסח שחל להיות בשבת יש טעם לאומרה, ודעת הפוסק שכתב לאומרה לא דעת חצוני הוא, ושוב אחר ערבית יפטירו לביתם לשלום.

כמה אזהרות בענין נטילת נרות ביום טוב

לז. ונהגו בקצת מקומות רבים מבני ישראל להוליך נרות מבית הכנסת לביתם, ולא אריך למעבד הכי דהוה ליה מכבה בידים ברוח מצויה והיה כנוח עליהן הרוח נשבה בם וידעכו.

לח. וכן כתב מהריב"ל דהא דמותר להעמיד הנרות ביום טוב במקום שהרוח שולט ונושב היינו כשאותה שעה אינו מנשב אבל אם הרוח כבר מנשב אסור להעמידן שם ביום טוב דהוה ליה מכבה בידים ממש שלכן אסור לפתוח החלון שהרוח מנשב כנגדה, וירא שמים לא יעשה כמעשיהם כי בר מן דין אתי לידי תקלה דממרח כמ"ש בפרקי שבת דאסור אפילו ליגע בשעוה בשבת ויום טוב משום דממרח בנוגעו בה ע"ש, אבל לומר לגוי להוליכן לביתם שפיר דמי אבל לומר לכבותם כל שאסור בשבת אסור ביום טוב.

יזהר שלא יסיח דעתו מקדושת היום ומעלתו

לט. ואחרי צאתו מבית הכנסת יהא זהיר לבל יסיח דעתו מקדושת היום אפילו רגע קטון, והחכם עיניו בראשו לדעת במעמד הקדוש אשר הוא עומד בעת ההיא מלאכי צבאות ידודון ידודון ואושפיזא עילאה למעלה מהם, וכשם שאמרו בשבת [26] ששני מלאכים מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע ולפי מעשיו ותקון מושב ביתו לפיהן יתברך מפיהם לשבתות אחרים, כן הוא בכל מועדי רגל כי לפי מעשיו ותקוניו לפיהן יתברך מפיהם למועדים ולרגלים אחרים.

וירחיק מאיתו כל מין דאגה צרה יגון ואנחה כי נותן מקום לשפחה במקום גבירתה וכמו שאמרו בתקונין דף נ"ט, וצריך למחדי בה הדא הוא דכתיב ושמחת בחגך דאיהי חדוה דקודשא בריך הוא אתקריאת ומאן דאזיל למחמי לה צריך לנטרה גרמיה מעציבו דאיהי לילית חשוכא עצבון טחול דאיהו מום ועליה אתמר כל איש אשר בו מום לא יקרב ע"כ.

בכניסתו לביתו יאמר מועדים לשמחה בקול רם

מ. ובבואו הביתה ילבש רוב ששונים ויצלח דברו בקולו קול עוז לאמר מועדים לשמחה לקבל אושפיזא עילאה בסבר פנים יפות ובששון ובשמחה רבה.

סדר הלימוד בזוהר קודם הסעודה

מא. ועודינו הדור בלבושו יעמוד על השולחן אשר לפני ה' ויהגה בזוהר פרשת אמור דף צ"ג ע"ב אלה מועדי ה' וכו' עד דף צ"ד ע"א פתחו כולהו ואמרו אשרי העם שככה לו לפני הקידוש, ושוב יאמר.

נוסח אתקינו סעודתא וסדר הפיוטים שקודם קידוש

מב. אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדוותא דמלכא קדישא, דא היא סעודתא דאושפיזא עילאה דזעיר אנפין וחקל תפוחין קדישין סעדן בהדיה.

ושוב יאמר השיר המיוחד לכל רגל ורגל על פי מדותיו אשר יסדנו כיד ה' הטובה עלינו והובאו איש על מקומו בחלק השני חלק המועדים.

אמירת קידוש שבת ויו"ט מעומד ולסמוך הקידוש לסעודה

מג. ואחריו לו יהיה חן לקדש קידוש היום בנועם קול ובשפה ברורה, ומנהג הרב זלה"ה כדעת הרמב"ם לומר כל הקדושין מעומד, וכבר נתבאר כל זה אצלנו בארוכה דאין חילוק בין שבת דאיכא עדות ליום טוב דליכא עדות עיין שם באורך.

מד. ואחר הקידוש מיד לא יתן ריוח בין הדבקים ויטול ידיו לסעודה כי חוט האורה המאירה בעת הקידוש נקנית במשיכה להאיר אל עבר פנינו בסעודה ומהאי טעמא נאה ויאה להיות הסעודה במקום קידוש לאלתר, ואף אם חל יום טוב לאחר השבת שהם שבעים מסעודת היום ראוי לכל איש הירא לבצוע מיד על הפת אחר הקידוש וישהה

סעודתו אחר כך או לא יקדש עד שיהא תאב לאכול וכן כתב מהרי"ל, ושוב יסב על שולחנו הדור בלבושו וירבה בעדונים כיד ה' הטובה עליו.

דברי הרמב"ם שכבוד יו"ט שוה לכבוד שבת וכן משמעות הזוהר

מה. וכתב הרמב"ם פ"ו משביתת יום טוב ז"ל, כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך מצוה לכבד יום טוב שנאמר לקדוש ה' מכובד וכל ימים טובים נאמר בהם מקרא קדש וכו' וכל המבזה את המועדות כאילו נטפל לע"ז, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני בניו וכל הנלוים עליו שנאמר ושמחת בחגך וגו' אף על גב שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים יש בכללה אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד בראוי לו כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות וכו' ואנשים אוכלין בשר ושותים יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין ע"כ.

וכן משמעות דברי הזוהר ששוה כבוד יום טוב ככבוד שבת שאמר בפרשת אמור, [27] אמר קודשא בריך הוא לישראל בני כל שאר יומין אתון משתדלין בעבידתא בסחורתא בר ההוא יומא דילי השתא אושפיזא עילאה ויקירא זמינית אתון קבילו ליה באנפין נהירין זמינו ליה אתקינו ליה סעודתי עלאי פתורי מסדרן כגוונא דההוא יומא דילי עכ"ל, הרי בפירוש אתמר כגוונא דההוא יומא דילי דהיינו יום השבת, ושם מתבאר נמי טעם השמחה ביין יען דכיון דאינון זמינין לסעודתא דמלכא זמינין אינון לחמרא טב ושפיר דמנטרא כמה דאת אמר כי טובים דודיך מיין.

מעלת הסעודה ביום טוב

מו. וכבר נתבאר בפרק א' שיש בסגולת סעודת יום טוב להיות נחשב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן כמו שנאמר אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח, וכמה וכמה יתלהב הבעל נפש יקרה בצופו גודל תועלת הלז הנמצא בסעודתו כי יאכל וישבע ונפשו לו תשבע מן הטובה ומתן שכרה בצדה לכפר עליו כמעשה הקרבנות, היש חיך מתוק מזה. **ובכן** יתקדש באכילתו כאוכל לפני האלהים ויתנהג באימה וביראה בקרב המזבח דהואיל והאכילה עליה חשבה אלהים לקרבן אין ספק שתשרה כבוד השכינה בה כמו שהיה במזבח שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך, ובכן מורא לו יעלה על ראשו לבל ימשוך ביין ובשחוק וקלות ראש לפני האלהים חס ושלום.

אזהרה למקילין ראשם בסעודות יום טוב

מז. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר וז"ל, וכשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשוך ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה שהשכרות והשחוק הרבה וקלות ראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו

על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת היוצר שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, הא למדת שהעבודה בשמחה ואי אפשר לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות ע"כ.

להתנהג בעת השמחה על דרך המיצוע

מח. ואמרו כת הקודמין כי לזה היתה כוונת הבורא יתברך במאמר ציוויו בחג הסוכות והיית אך שמח בלשון מיעוט, כי מפני ששמח כבר בחג השבועות שהוא זמן הקציר ובחג הסוכות תגדל שמחתו יותר ויותר שהוא זמן האסיף תבואתו ושמנו ויינו ושאר פירותיו על כן בא ציוויו יתברך לאמר כי בזמן ששמחתו יותר גדולה שימעט אותה ויחזירנה למכתשת המיצוע והיית אך שמח.

ואולם השמחה על מעשה המיצוע בדרך הבינוני הוא שנצטוה עליה כל איש ישראל כי השמחה שלימות העבודה ועל כן היה ענין השיר במשכן ובמקדש בשיר הפה והכלי שהוא מביא נפש האדם לדרך המצוה, והוא הנאמר בלויים לעבוד עבודת עבודה ואמרו חכמים [28] איזו היא עבודה לעבודה הוי אומר זה השיר כי היו הלויים מוזהרין ומצווים לשורר ולעורר השמחה על מצות הקרבן כדי להיות מעשה המצוה בששון ובשמחה.

יתנהג במורא בשולחנו לכבוד אושפיזא עילאה

מט. וכה יעשה האיש הנלבב בסעודתו בימי השמחה להיות עיניו בראשו ותהי שמחתו עשויה על קו המיצוע לבלתי צאת חוץ מן השורה אפילו כמלא נימא, ומה גם כי יתן אל לבו מי המזומן אצלו בסעודתו אושפיזא עילאה ויקירא, ואם בעל נפש הוא ילבש חרדה כמדו לקבלא ליה באנפין נהירין ובמעשים רצויים שלא תגעל נפשו מהיות שוכן איתם בתוך טומאתם, כי אין זה מדת דרך ארץ להזמין אורח חשוב להתארח אצלו בביתו והאורח ההוא מצד ענותנותו הגדולה נתרצה לבא אצלו להתארח והוא יעשה מעשים מגונים לפניו עד שהאורח החשוב יברח ממנו, כי הלא ודאי נגנה לאיש כזה ונאמר לו שהוא רחוק ממוסרי בני אדם כי בעשותו הדברים ההם לפני אוהב שר וחשוב נמצא מגרש אותו מביתו ביד חזקה כי מי יסבול שישליכו לפניו גרף של רעי.

וכן הדבר הזה בחגים ובמועדים כי עובר עלינו לשכון איתנו האושפיזא עילאה כמו שאמרו בזוהר ואין ספק כי לא ישכון עם אדם שישליך אותו מביתו במעשים אשר לא יעשו, ובתתו על לבו כל אלה במקום גילה שם תהא רעדה ותהא שולחנו מלא דשן חכמה ודעת ויראת ה' עם אשתו ובניו מספרים תהלות ה' ועזוזו ונפלאותיו אשר עשה בכל אחד מן מועדי רגל אלה איש לפי מהללו.

להתקדש ביו"ט בקדושת הדיבור כשבת

נ. וכשתדקדק במה שאמרו בזוהר כגוונא דההוא יומא דילי תשכיל שמהחיוב לכל איש ישראל להתקדש במועדי ה' ככל חוקות קדושת שבת במחשבה ודבור ומעשה, וכן בדין שכשם ששוה כבודו לשבת בענין הכיבוד והעונג מפני שנאמר בשבת לקדוש ה' מכובד ונאמר ביום טוב מקראי קדש כמו שכתב הרמב"ם [29] ז"ל, כן יהיה שוה כבודו לענין הדבור שהוזהרנו בו שלא יהיה דבורך של שבת כדבורך של חול דכד אתער מלה דחול ביומא קדישא גריעותא הוא לעילא כמו שבא בארוכה בפ"ח דשבת, והפגם ההוא ישנו גם כן בימים טובים כמו בשבת כי כולם קדושים ובתוכם ה'.

מכתב מהרח"ו על מנהג האר"י בדבורו ביו"ט בלשון הקדש

נא. וכן ראיתי במכתב יד ההקדש מהרח"ו זלה"ה שלוחה לאחד מן החברים, נדרש לאשר שאלו מנהג הרב בענין הדבור ביום טוב והשיב זה לשונו, ועל ענין הדבור ביום טוב מורי זלה"ה היה נוהג לדבר בלשון הקדש ביום טוב כשבת, ותחלת שמושי לפניו לא הייתי נזהר בדבר ויאמר לי דבר שפתים אך למחסור כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא עכ"ל.

ואיש התמים ארחות צדיקים ישמור לקדש דבורו וישמור לפיו מחסום לבל יוציא דבר של חול לפני האלהים, וביותר בעומדו על השלחן אשר לפני ה' מן הטעמים שנתבארו הן מפני היות שוכן איתנו אושפיזא עלאה והן מפני היות לה כדת המזבח כמו שנתבאר.

תוכחה למעשנים ביו"ט בפרט בעת הסעודה

נב. ורע עלי המעשה הנבלה אשר נעשתה בישראל ביתר הימים וביותר בחגים ובמועדים אשר הקלו בתקף כבוד הדרו של שולחן לשבת שמה איש מקטרתו בידו להעלות עשן לפני השולחן אשר לפני ה', וכבר הארכתי בתוכחת מגולה על זלזול הזה בכמה מקומות, ומידי דברי בו זכור אזכרנו באשר הדבר הזה פגמו רב חבור עצבים על מזבח ה'.

וכל האיש הירא שומר נפשו ירחק ממנו בל יראה ובל ימצא על שולחן ה' מעלה עשן כל שהוא ביתר הימים וכל שכן ביום טוב לפני אושפיזא עילאה, ורבים מהקדושים אשר בארץ המה האיתנים נוהגים לאוסרו ביום טוב משום מכבה או לפחות גרם כבוי הנאסר אפילו לצורך אוכל נפש, וכבר הראוני פסק ארוך על זה להרי"ט בהיותי בעיר קושטא, ומושל ברוחו יבדל ממנו לפחות ביום ראשון לשמוע דברי חכמים.

מעלת השיר בסעודת יו"ט

נג. ונכון להיות כל איש שורר בביתו בכל סעודות יום טוב לאתערא חדוה לעילא, ומה גם לפי מה שנתבאר כי האכילה והעונג בחג אלהים חשבה עד קרנות המזבח דודאי נאה

ויאה להיות אישי ישראל יוצאין בשיר ונמשכין בשיר ושבחה הלל וזמרה עליה מעין דוגמא של קרבן שהיו הלויים מדברים בשיר, וכבר נתבאר בפ"ז דשבת מעלת השיר מה הוא ומה נעשה בו כשהוא נאמר בדרך ישרה ובאימה וביראה.

לקט לימודי הזוהר לסעודות הלילה לכל מועדי השנה

נד. ואחר אשר יושר השיר נפשו לו תשבע להתעלס באחת האהובה במאמרי הזוהר המתייחסים לרגל ההוא רגל ברגל כסדר הזה.

בליל יום טוב ראשון של פסח יהגה בזוהר פרשת פנחס דף ר"ן ע"ב רבי חייא פתח עם ר"מ שם עד דף רנ"ב ע"א ראשון לציון הנה הנם.

ובליל יום טוב שני יהגה בזוהר פרשת תצוה דף קפ"ב ע"ב את חג המצות תשמור וכו' עד דף קפ"ג ע"ב ברזין אילין דקאמרן.

נה. בליל שביעי של פסח יהגה בזוהר פרשת תרומה דף ק"ע ע"א כתיב מזמור לדוד ה' רועי וכו' עד שם ע"ב ומה דאתערו חברייא הכי הוא.

ובליל יום טוב שני במדרש הנעלם ריש פרשת תולדות יצחק דף קל"ד ע"א עד דף קל"ז ע"א הדא הוא דכתיב בת בתואל הארמי.

נו. בשבועות בליל יום טוב ראשון בזוהר פרשת אמור דף צ"ו ע"א השתא מלה אחרא בעינא למנדע עד דף צ"ז ע"א כי אשרוני בנות.

ובליל יום טוב שני בפרשת פנחס דף רנ"ג ע"א וביום הבכורים דברי הזוהר עד דף רנ"ח ע"ב וכל ההוא קרבן.

נז. בראש השנה בליל יום טוב ראשון אחר קריאת ד' פרקי ראש השנה יהגה בזוהר פרשת תצוה דף קפ"ד ע"א פתח ההוא סבא ואמר תקעו בחדש שופר וכו' עד עמוד ב' ביומא דכפורי.

ובליל יום טוב שני יהגה בזוהר פרשת ויחי דף רכ"ו ע"ב תאנא א"ר יהודה במתניתין דילן וכו' עד דף רכ"ז ע"א וצדיקים יירשו ארץ.

נח. בסוכות בפרשת אמור דף ק"ב ע"ב ובחמשה עשר יום וכו' עד דף ק"ד ע"א ועמך כולם צדיקים.

ובליל יום טוב שני ברעיא מהימנא פנחס דף רנ"ה ע"ב בחמשה עשר יום לחדש הזה וכו' עד באילין פקודין עם ישראל בוז יבוזו לו.

נט. בשמיני חג עצרת ברעיא מהימנא פנחס דף רנ"ו ע"ב וביום השמיני עצרת וכו' עד שם באותו עמוד פה אל פה אדבר בו אתקריאת.

ובליל יום טוב שני יהגה בתקונים דף נ"ו ע"א פסח מסטרא דימינא עד עמוד ב' ורזא דמלה אחור וקדם צרתני.

דיני הזכרת היום בברכת המזון

ס. ואחר כך יכון עצמו לקראת אלהיו לברך ברכת המזון בשפה ברורה ובנעימה קדושה. **ואשר** הריחו בסוד ה' יכוין בד' ברכות בד' מילויין דאהיה קס"א קמ"ג קנ"א כמו בעמידה, ואפילו כשחל יום טוב בשבת יכוין בם ולא בשל שבת מן הטעם האמור למעלה בעמידה ע"ש.

ויהא זריז ונזהר להזכיר בה קדושת היום שאם לא הזכירו צריך לחזור ביום טוב כמו שבת, ואמנם אם נזכר קודם הטוב והמטיב אומר בא"י אמ"ה אשר נתן ימים טובים לישראל לששון ולשמחה את יום חג פלוני הזה ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים, ואם חל יום טוב בשבת אינו מזכיר של יום טוב ברצה והחליצנו ולא של שבת באלהינו כמו שנתבאר למעלה.

דיני הדחת כלים וכיסוי האש ביום טוב

סא. ולענין הדחת כלים אחר האכילה שרי להדיח כל הכלים הצריכים אליו, ודווקא לצורך יום טוב ראשון אבל לצורך יום טוב שני אסור, וכן מותר לכסות האש באפר כדי שישתמר האש לצורך מחר שהרי אינו יכול להוציא אש מן האבנים ביום טוב.

סב. ומה שרבותינו בעלי התוס' ז"ל כתבו בפ"ב דביצה גבי ההיא דאין מכבין את הבקעת שיש למחות בנשים שלא לכסות את האור באפר ביום טוב דהוי מכבה, היינו דוקא כשכוונתם של נשים לכבותה דומיא דאין מכבין את הבקעת אבל כל שמכוונות שישתמר האש לצורך יום טוב כולי עלמא מודו דשרי, ודוקא לצורך יום טוב ראשון אבל לצורך יום טוב שני אסור.

דיני תקון הפתילה ביום טוב

סג. ולהסיר הפחם שבראש הנר ביום טוב משמע מדברי הרמב"ם דאפילו אותו הפחם שבראשה אסור לחותכה בכלי אלא ביד אבל גוף הפתילה אסור לחותכו אפילו ביד, ורבים שגו בזה להסיר גוף הפתילה ביד שלא ברצון חכמים.

(**א"ה**, עיין בשיירי כנה"ג סי' תקי"ד בהגהת הב"י סי' י"ד הסכים דברי ספר הקצר סוף סי' תקי"ד לדברי הרמב"ם כמו שכתב כאן הרב המחבר).

ומיהו מותר להטות באצבע הפתילה כדי שתבער יפה, ונר שכבה ורוצה להדליקו מותר לחתוך ראש הפתילה עד שיהא נוח לידלק ליום טוב עצמו ואינו חושש.

וענין הזווג כבר נתבאר בפרק ט' של שבת כל הימים המותרים והאסורים ליראי ה' וחושבי שמו.

ציונים והערות לפרק ב

17) פסחים דף ק"ט ע"א. 18) ילקו"ש שמות פרק ל"ד רמז ת"ג. 19) ילקו"ש שם. 20) יומא דף נ"ד ע"א. 21) חגיגה דף כ"ו ע"ב. 22) חגיגה דף כ"ו ע"א. 23) מו"ק דף ז' ע"ב. 24) סוכה דף מ"ט ע"ב. 25) יומא דף פ"ו ע"ב. 26) שבת דף קי"ט ע"ב. 27) זוהר אמור דף צ"ד ע"א. 28) ערכין דף י"א ע"א. 29) רמב"ם הל' קידוש החדש פ"א ה"ז.

פרק ג - תפלות היום - סדרי עבודה - אזהרות הרגל ודיניו

מעלת הלימוד באשמורת ימים טובים

א. שלמים וכן רבים נהגו לעמוד לראש אשמורות בחגים ובמועדים כמו ביתר הימים ולא יעברו דבר, וכן בדין כי לפי יתרון העילוי למעלה ככה תתמר שפע הרצון וחוט האורה של מעלה בנשמתו כמו שנתבאר אימות ענין הזה בכמה מקומות, וכל איש הירא לא יטוש ולא יעזוב מנהגו הטוב ומידי יום טוב ביום טוב לפיהן יהיה עסקו בראש האשמורת במאמרים דשייכי למצות המועד ההוא ויסודרו בס"ד כל אחד במקומו.

לעמוד בבית הכנסת בהשכמה ולטבול שוב לכבוד היום

ב. ושוב יטבול לכבוד קדושת היום וישכים לבית הכנסת בשירות ותשבחות לכבוד הדוד נעים העומד אחר כתלינו כמו שאמרו בזוהר פרשת בחקתי ז"ל, פתח ר' יצחק ואמר דומה דודי לצבי וכו' הנה זה עומד אחר כתלינו דאף על גב דאינון בגלותא קודשא בריך הוא אתי בכל ריש ירחי ושבתי וזמני לאשגחא עלייהו ולאסתכלא בההוא משכנא הנה זה עומד אחר כתלינו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובגין דא בעי חדוה ולמחדי בההוא יומא דאנן ידעין דא וישראל אמרי זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו ע"כ.

ג. ולפיכך יאותה לכל מי שקולו ערב וניב יפה לאתערא חדוה סגיא בחגים ובמועדים בנועם קולות יוצאין בשיר ונמשכין בשיר, ועושה אלה מה טוב חלקם ומה נעים גורלם וכבר הארכנו בחלקי סגולת השיר והדרו בפ"י של שבת.

תוכחה למאחרין תפלתם ביום טוב

ד. והן רבים עתה עם הארץ שוהים ביום טוב מלבוא אל בית הכנסת, ורבים מהמה בעתות ההם מחללין הדר כבוד קדושת היום ברוב דברים ומעשים אשר לא יעשו ואחר שעה או שתים ביום הן עומדים להתפלל מתוך שיחה בטילה וזה אשר לא כדת, ואם אמרו בפרק הקורא עומד, [30] ביום טוב מאחרין לבא וממהרין לצאת היינו בזמנם שהיו צריכין לטרוח בסעודת יום טוב כמו שפירש רש"י בשם מסכת סופרים, אכן בזמנינו שאין גם אחד טורח בסעודת יום טוב והכל נעשה על ידי נשותיהם, האיחור שלא כדת הוא והדוד הנעים העומד אחר כתלינו במבחר הימים האלה שאוג ישאג על נוה הדרו לאמר מדוע באתי ואין איש וכו', ישתקע הדבר ואם איישר חילי אבטליניה.

מצוה להרבות נרות בבית הכנסת

ה. ומצוה להדליק המאורות ולהרבות נרות בבית הכנסת בתפלת שחרית והוא מה שנאמר על כן באורים כבדו ה', והאבלים לא ישנו מקומן ביום טוב כי הוא דבר של פרהסיא כמו שנתבאר פי"א דשבת סוד הדבר ע"ש.

השראת השכינה בבתי כנסיות בחגים גדולה משל חול

ו. ושם נתבאר שצריך להזהר בקדושת בית הכנסת ביום טוב יתר גדול מאד על כל הימים מפני שהשראת שכינה בתגבורת במועדי ה' כמו שנתבאר למעלה במאמר הנה זה עומד אחר כתלינו, ואפילו בצורך בית כנישתא אסר בזוהר פרשת ויקהל [31] כמו שנתבאר.

להזהיר בניו לעמוד באימה בביהכנ"ס ומעשה המובא במדרש

ז. וביותר יהא זהיר לזרז את בניו לעמוד בבית הכנסת באימה וביראה גדולה ויתירה, וכבר סיפרו [32] שהיה מעשה באיש אחד שהיה עומד בבית הכנסת בחג הסוכות ובנו עומד לנגדו והציבור היו קורין את ההלל ועונים הללויה ובנו עומד ועונה דברי תיפלות, אמרו לו ראה בנך שהוא עונה דברי תיפלות, אמר להם ומה אעשה לו תינוק הוא הניחו לו וישחק, שוב למחר עשה כך וכל אותם שמונה ימים של חג ולא אמר לו אביו דבר, ולא יצאת אותה שנה עד שמת אותו האיש ומתה אשתו ומת בנו ובן בנו ויצאו לו ט"ו נפשות מתוך ביתו ולא נשתייר אלא זוג אחד חיגר וסומא ואחד שוטה ורשע.

ועל זאת יחרד לב כל אישי ישראל לנהל את בניו במוסר ודרך ארץ בכל מקום וביותר כשהם תוך מקדש המעוז בכל הימים, ויותר ויותר בחגים ובמועדים מפני האדון ה' אלהי ישראל העומד אחר כתלינו, והאבות המה יסעו בראשונה באזהרה זאת להיות עומדים בבית הכנסת במורא כמוראת מקדש וגם הבנים יסעו לאחרונה אחריהם וכן יעשו, ואם האבות יקלו את ראשם בבית הכנסת לערוך שם שיחתם כברחובות קריה, מהם יצאו אבות ומאבות תולדות ומה יעשה אותו הבן ולא יחטא.

ח. ואחר תפלת אליהו יסדר מקראי קדש הנ"ל בלילה ושוב יחל לשרת בקדש בסדר התפלה בעריכת שפתים ובשכלות הלב ויאמר סדר העבודה המסודר בפרק י"א של שבת ע"ש.

לומר ביו"ט הפסוקי דזמרה עם הציבור בקול ערב

ט. ואף כי בחול דרכם להיות אצים בסדר הזמירות משום ביטול מלאכה, הנה ביום טוב נמשכין בשיר לאומרם בנעימה קדושה ואין למחות במאריך בהן אף שהמוחה מכוין משום ביטול תורה, והשיר הנחמד ונעים דהודו יש לאומרו בניגון ערב וניב יפה ביום טוב יותר משבת, ובמקומות רבים ראיתי מקילין בענין זה וכמעשם בחול כך מעשיהם בשבת ויום טוב ולא אריך למיעבד הכי.

סדר המזמורים ליום טוב

י. ומצוה ליחיד שלא לפרוש מן הצבור גם בזמירות כמו בשאר התפלה וילוה אל הצבור לאומרן בהלל ובזמרה יחד בנעימה קדושה כי התחברות עם הצבור בהן צורך גדול כמו שיתבאר במקומו, ואומר מזמור השמים מספרים כשבת, וביתר המזמורים של שבת שלמים וכן רבים אמרו שאין בהם צורך ולא תועלת נוסף לענין התפלה ואדרבה הם שלא כענין כי אין הסדר של המזמורים ההם לימים טובים רק בסדר של שבת, והטעם של אותם המזמורים בשבת מפורש בזוהר פרשת תרומה וכן כתב ה"ר חיים הכהן ז"ל, ומהרח"ו לא הזכיר מזה כלום ואתה תבחר ולא אני.

טעם שאומרין סדר נשמת אף ביום טוב

יא. ומכל מקום סדר נשמת כל חי אומרים אותו גם ביום טוב כי הוא יומא דמקורא דנשמתין אימא עילאה פתיח, ומה גם לסברת הרשב"י בתקונים [33] דשבתות וימים טובים שוין בתוספת נשמות יתירות זה לשונו, ולא מצאה היונה מנוח אלא בשבתות וימים טובים בכמה נשמות יתירין דקא נחתין עמה לדיירא בישראל.

ובסדר ההלל שביום טוב יכוין כמו בראש חדש, ובאנא ה' מלטה נפשי יכוין אנא ר"ת א'ליהו נ'דב א'ביהו כי הם סוד הנפש כנודע.

בהוצאת ס"ת ביו"ט יאמרו י"ג מדות בדרך של שבח עם תחינותיהן

יב. וכשמוציאים ספר תורה נכון לומר ביום טוב י"ג מדות כמו שכתב הרב זלה"ה ויעתר עתרתו לפני ה' מענייני של יום, אכן צריך לומר הי"ג מדות כקורא בתורה ואין בנו כח אפילו ברבים לאומרן דרך תחינה אלא כדרך שבח על דרך י"ג של מי אל כמוך.

שלהיותם פנימיות דיקנא דא"א הנמשכים לו מעתיק לכן אומרם הנביא דרך שבח בלבד לא זולת כי אין בנו כח להמשיכן, וכן אנו קורין אותן עתה ביום טוב כקורא בתורה והכוונה להאירן במקומן.

וסדר התפלות לכל רגל ורגל יסודרו בס"ד במקומן בחלק השני.

טעם שאין פוחתין ביו"ט מה' גברי, וחילוק המועדים זמ"ז

יג. וטעם השינוי הנמצא ביום טוב במנין העולין לפי פשוטן של דברים הוא ששבת החמורה שזדונו בסקילה מעלין בקדש שבעה, ויום הכפורים הקל ממנו שזדונו בכרת עולין ששה, ויום טוב הקל מהם שזדונו במלקות עולין חמשה, וחול המועד הקל מהם שזדונו במכת מרדות עולין ארבעה.

ואולם לבאים בסוד ה' טעם החמשה ביום טוב מפני שביום טוב מוחי אבא בלי לבוש נה"י שלו והם מתלבשים בנה"י דאימא, לכן אין כח בז"א לקבל הארת יסוד בלי לבוש רק סוד העטרה שלו היא המתגלית וב' פרקין אחרונים דנצח וכן דהוד דאימא הם המתגלים

בז"א כי הפרק העליון שלהם נעשה לו מוחין ולכך אין לנו אפס ה' עולים לס"ת וכה סידרן, כהן פרק ב' דנצח דאימא, לוי פרק ב' דהוד דאימא, ישראל פרק ג' דנצח דאימא, רביעי פרק ג' דהוד דאימא, חמישי עטרת יסוד אבא והוא סוד מ"ש ה' כנגד ה' רואי פני המלך, ובזוהר ויקהל דף ר"ו חמש דאינון ה' דרגין לתתא מדרגא דאויר קדמאה לתתא ואינון רזא דאורייתא ע"כ, וטוב וישר שלא להוסיף עליהם היכא דאפשר והיכא דלא אפשר אין קפידא כי כל מדה כלולה מעשר.

יד. ושוב אחר כך יקרא המפטיר בשני בפרשת פנחס מענין הקרבנות דיומא, ואמרו ז"ל [34] אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם בזמן שאין בית המקדש קיים שיהיו ישראל קורין בסדר הקרבנות ומעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומוחל אני להם על כל עונותיהם.

סדר עבודת המוספים לימי המועדים מהרמ"ע מפאנו ע"ה

ומהר"ר מנחם עזריה מפאנו ז"ל תיקן לומר קודם תפלת מוסף של ימים טובים סדר העבודה של כל יום ויום לפי קרבנו.

סדר עבודת המוסף לחג הפסח

טו. בפסח יקרא תחלה בפרשת פנחס פרק כ"ח פט"ז, ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח ליהוה. ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג שבעת ימים מצות יאכל. ביום הראשון מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו. והקרבתם אשה עולה ליהוה פרים בני בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה תמימים יהיו לכם. ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר ושני עשרנים לאיל תעשו. עשרון עשרון תעשה לכבש האחד לשבעת הכבשים. ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם. מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את אלה. כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה ריח ניחוח ליהוה על עולת התמיד יעשה ונסכו. וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו. **ואחר** כך יאמר, ובכן כך היתה עבודת קרבן מוסף של פסח בבית אלהינו, הביאו את המוספים וכו' עד ליום ולילה עד חצות כמו שהובא בפרק ג' דראש חדש. (ולמען יהא דבר דבור על מכונו, ליקטנו כאן סדר אמירתו מפרקי ראש חדש לאומרו בימים טובים דלהלן).

הביאו את המוספים פרים שנים איל אחד בני שתי שנים, ושבעה כבשים בני שנה תמימים כולם עולות, ושעיר עזים בן שנתו לחטאת, תורה אחת לראשי חדשים כולם ולשבעה ימי הפסח ולעצרת וליום טוב האחרון של חג אלא שבאותו יום לא היה שם אלא פר אחד בלבד, ועוד שבראש חדש וראש השנה מי שזכה בפייס שחרית זכה למוספין.

וברגלים אמר להם הממונה לכהני כל המשמרות הרוצים לעבוד בואו והפיסו, מי שוחט מי זורק מי מעלה איברי המוספים לכבש, העלום לכבש חזרו והפיסו מי מעלה אותם מן הכבש למזבח, ועוד שבראש חדש וראש השנה היו האיברים נתונים על כרכוב המזבח מלמעלה בין קרנות המזבח וכל שבתות השנה והרגלים היו נתונים מחצי כבש ולמטה אלו ואלו כלפי מזרח, השקו את המוספים ובקרום ועקדום, שחטם השוחט בצפון וקבל המקבל את דמם אחד אחד בכלי שרת בצפון, נטל דם החטאת עלה בכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית וטובל אצבעו הימנית בדם וסומכה באמה מכאן ובגודל מכאן ומחטא ויורד על חודה של קרן ומקנח אצבעו בשפת המזרק וכן לארבע קרנות, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי.

נטל דם העולות אחד אחד ונתן במזרק שתי מתנות שהן ארבע מחצי המזבח ולמטה והשיריים שופכן על יסוד דרומי, הפשיטו את העולות ונתחום כמשפט ומסרום למי שזכה בהם, לאילים ולכבשים הבשר בחמשה, הראשון בראש וברגל, השני בשתי הידים, השלישי בעוקץ וברגל, הרביעי בחזה ובגירה, החמישי בשתי הדפנות, הקרביים והסולת והיין לכבשים אחד אחד ולאילים שנים שנים.

והפרים קריבים בעשרים וארבעה, הראש באחד, והרגל בשנים, העוקץ בשנים, והרגל בשנים, החזה באחד, והגרה בשלשה, שתי הידים בשנים, ושתי הדפנות בשנים, הקרביים והסולת והיין בשלשה שלשה, עמדו בשורה והעלה כל אחד מה שזכה בו מכל אחד מהן לכבש או על כרכוב המזבח ומלחום וירדו, קרע את החטאת והוציא את האמורין, נתנם במגיס והעלם אצל אברי העולות ומלחם וירד, עלו מי שזכו והעלו אברי העולות תחילה ואחר כך אמורי החטאת על גבי המערכה, נתנו מלח על גבי המנחות ובללום שלשה עשרונים סלת בחצי ההין שמן לפר ושני עשרונים בשלישית ההין לאיל ועשרון ברביעית ההין לכבש והקטירום.

מוסף ראש השנה ומנחת העומר ועולתו ביום שני של פסח ושתי הלחם וקרבנותיו בעצרת מקדימין אותם ומנחתם לנסכי היין, הביאו יין לנסך כמדת השמן אם היו שם מוספים הרבה תדיר קודם, של שבת לשל ראש חדש ושל ראש חדש לשל ראש השנה וכן לכל שאר המועדות, תקעו והריעו ותקעו ודברו הלויים בשיר כמשפטן, ובשבת נותנים אחר כך לחם פנים לפני ה' והקטירו הבזיכים, חטאת ראש חדש ושל ראש השנה כהני בית אב זכו בהם, ואין חולקין לעולם קרבן כנגד קרבן אלא הפושט ידו ליטול נוטל מכל אחד ואחד ושל רגלים יד כל המשמרות שוה בו.

תורה אחת לשיירי מנחת העומר בזמנו ולשתי הלחם בזמנן ולחטאת ולשלמים הבאים בשבילם, אלא שכהן גדול נוטל חלה אחת מן הלחם ואם רצה נוטל מהכל חלק בראש, ונאכלים לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה ליום ולילה עד חצות.
(ויאמר כאן נוסח או"א הנדפס להלן בסוף הסדר).

סדר עבודת המוסף לחג השבועות

טז. ובשבועות יקרא תחילה בפרשת פנחס פרק כ"ח פכ"ו, וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה ליהוה בשבעתיכם מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו. והקרבתם עולה לריח ניחוח ליהוה פרים בני בקר שנים איל אחד שבעה כבשים בני שנה. ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר האחד שני עשרנים לאיל האחד. עשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים. שעיר עזים אחד לכפר עליכם. מלבד עלת התמיד ומנחתו תעשו תמימים יהיו לכם ונסכיהם.
ואחר כך יאמר, ובכן כך היתה עבודת קרבן מוסף של חג שבועות בבית אלהינו, הביאו את המוספים וכו' עד ליום ולילה עד חצות כנ"ל, ומוסיף בעצרת אחר מוסף היום ומנחתו.
הביאו בשביל שתי הלחם פר אחד ושני אלים ושבעה כבשים הכל עולות ושעיר חטאת אחד ועשאום כמשפט והקריבו את מנחתם, הביאו שתי חלות כל אחת מהן עשרון סולת חלה מנופה בשתים עשרה נפה מתוך סאה ומחצה לכל חלה מן החדש שבארץ ישראל, לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים כיצד, מביא שאור ממקום אחר ומוסיף עליו עד כדי עשרון ומחמצה, הכל מאתמול שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, אורך החלות שבעה טפחים ורחבן ארבעה טפחים וקרנותיהם ארבע אצבעות.
ומביא שני כבשים לזבח שלמים ומניפן במזרח המזבח בעודם חיים, ואחר כך שוחטן ומקבל דמן בצפון ונתנו במזרק מכל אחד שתי מתנות שהן ארבע והשיריים נשפכין על יסוד דרומית, הפשיטן וקרען והוציא האמורין ונתנן במגיס להקטירן, ולוקח חזה ושוק מכל אחד מהם ומניחן בצד שתי הלחם ומניח שתי ידיו מלמטה ומניף הכל כאחד במזרח המזבח מוליך ומביא מעלה ומוריד, והקטיר את האמורין והקריב את מנחתם ומנסכים הכל על ידי שיר, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. (ויאמר כאן נוסח או"א הנדפס להלן בסוף הסדר).

סדר עבודת המוסף לראש השנה

יז. ובראש השנה יקרא תחילה בפרשת פנחס פרק כ"ט פ"א, ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם. ועשיתם

עלה לריח ניחוח ליהוה פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים. ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר שני עשרנים לאיל. ועשרון אחד לכבש האחד לשבעת הכבשים. ושעיר עזים אחד חטאת לכפר עליכם. מלבד עלת החדש ומנחתה ועלת התמיד ומנחתה ונסכיהם כמשפטם לריח ניחוח אשה ליהוה.

ואחר כך, ובראשי חדשיכם תקריבו עולה ליהוה פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים. ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד. ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עולה ריח ניחוח אשה ליהוה. ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה. ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על עולת התמיד יעשה ונסכו.

ואומר, ובכן כך היתה עבודת מוסף של ראש חדש בבית אלהינו, הביאו את המוספים וכו' עד ליום ולילה עד חצות כמו בראש חדש וכנ"ל, ומוסיף בבא זו.

הביאו בראש השנה אחר מוסף החדש ומנחתו פר אחד ואיל אחד ושבעה כבשים הכל עולות ושעיר חטאת אחד ועשאום כמשפט והקריבו את מנחתם ומנסכים הכל על ידי שיר, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. (ויאמר כאן נוסח או"א הנדפס להלן בסוף הסדר).

סדר עבודת המוסף ליום ראשון מסוכות

יח. ובסוכות יקרא בפסוקי פרשת פנחס פרק כ"ט פי"ב, ובחמשה עשר יום לחדש השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו וחגותם חג ליהוה שבעת ימים. והקרבתם עלה אשה ריח ניחוח ליהוה פרים בני בקר שלשה עשר אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים יהיו. ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר האחד לשלשה עשר פרים שני עשרנים לאיל האחד לשני האילים. ועשרון עשרון לכבש האחד לארבעה עשר כבשים. ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה.

ובכן כך היתה עבודת קרבן מוסף של חג הסוכות בבית אלהינו, הביאו את המוספים וכו' ואומר עד ליום ולילה עד חצות כמו בראש חדש וכנ"ל, ומוסיף בבא זו.

ביום ראשון של חג הביאו שלשה עשר פרים ומסרום לשלש עשרה משמרות, ואילים שנים ושתי משמרות וארבעה עשר כבשים, שנים עשר מהם שתים שתים לשש משמרות ושתים לשתי משמרות אחד אחד וכולן עולות, ושעיר חטאת אחד למשמר אחד נמצאו עשרים וארבע משמרות כולם עובדין, ומי שהקריב פרים היום לא יקריב למחר אלא

חוזרים חלילה, וכל משמר ומשמר היו מפיסין ביניהן מי שוחט מי זורק מי מעלה איברים לכבש, ועוד מפיסין מי מעלה אותם מן הכבש למזבח, השקום ובקרום ועקדום, שחטום בצפון וקבלו דמן בכלי שרת בצפון, מי שזכה בדם החטאת עלה בכבש ופנה לסובב מחטא על ארבע קרנות, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי.

נטלו דמי העולות ונתנו במזרק מכל אחת מהן שתי מתנות שהן ארבע מחצי המזבח ולמטה והשיריים נשפכים על יסוד דרומי, הפשיטו את העולות ונתחום כמשפט, עמדו בשורה והעלה כל אחד מה שזכה בו לכבש מחציו ולמטה במזרח ומלחום וירדו ואחרים העלו אותם מן הכבש למזבח, קרע את החטאת והוציא את האמורין, נתנם במגיס והקטירן והקטירו את המנחות, הביאו יין לנסך כמדת השמן, ואם היה שבת תדיר קודם, ודברו הלויים בשיר כמשפטן ואחר כך נותנים לחם פנים לפני ה' והקטירו הבזיכין וכל המשמרות שוות בחילוק המתנות, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. (ויאמר כאן נוסח או"א הנדפס להלן בסוף הסדר).

סדר עבודת המוסף ליום שני מסוכות

יט. יום שני יאמר, וביום השני פרים בני בקר שנים עשר אלים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים. ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט. ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עולת התמיד ומנחתה ונסכיהם.

ובכן וכך היתה עבודת קרבן מוסף של יום השני של חג הסוכות בבית אלהינו, הביאו את המוספים וכו' עד ליום ולילה עד חצות כמו בראש חדש וכנ"ל ומוסיף.

מסרו ביום שני שנים עשר פרים לשתים עשרה משמרות ואילים שנים לשתי משמרות וארבעה עשר כבשים עשרה מהם שנים שנים לחמש משמרות וארבעה לארבעה משמרות אחד אחד וכולן עולות, ושעיר חטאת אחד למשמר אחד, וכל משמר ומשמר היו מפיסין ביניהם מי שוחט מי זורק מי מעלה אברים לכבש, ועוד מפיסין מי מעלה אותן מן הכבש למזבח, השקום ובקרום ועקדום, שחטום בצפון וקבלו דמן בכלי שרת בצפון, מי שזכה בדם החטאת עלה בכבש ופנה לסובב ומחטא על ארבע קרנות, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי.

נטלו דמי העולות ונתנו במזרק מכל אחד מהן שתי מתנות שהן ארבע מחצי המזבח ולמטה והשיריים נשפכין על יסוד דרומי, הפשיטו את העולות ונתחום כמשפט, עמדו בשורה והעלה כל אחד מה שזכה בו לכבש מחציו ולמטה במזרח ומלחום וירדו ואחרים העלו אותם מן הכבש למזבח, קרע את החטאת והוציא את האמורין, נתנם במגיס והקטירן והקטירו את המנחות, הביאו יין לנסך כמדת השמן, אם היה שבת תדיר קודם,

ודברו הלויים בשיר כמשפטן ואחר כך נותנים לחם פנים לפני ה' והקטירו הבזיכים וכל המשמרות שוות בחילוק המתנות, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. (ויאמר כאן נוסח או"א הנדפס להלן בסוף הסדר).

סדר עבודת המוסף ליום שלישי מסוכות

כ. יום שלישי יאמר, וביום השלישי פרים עשתי עשר אלים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים. ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט. ושעיר חטאת אחד מלבד עולת התמיד ומנחתה ונסכה.

ובכן וכך היתה קרבן מוסף של יום שלישי של חג הסוכות בבית אלהינו, הביאו את המוספים וכו' עד ליום ולילה עד חצות כמו בראש חדש וכנ"ל ומוסיף.

מסרו ביום שלישי אחד עשר פרים לאחד עשרה משמרות ואילים שנים לשתי משמרות וארבעה עשר כבשים שמונה מהם שנים שנים לארבע משמרות ושה לשש משמרות אחד אחד וכולן עולות ושעיר חטאת אחד למשמר אחד, וכל משמר ומשמר היו מפיסין ביניהם מי שוחט מי זורק מי מעלה אברים לכבש, ועוד מפיסין מי מעלה אותן מן הכבש למזבח, השקום ובקרום ועקדום, שחטום בצפון וקבלו דמן בכלי שרת בצפון, מי שזכה בדם החטאת עלה בכבש ופנה לסובב ומחטא על ארבע קרנות, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי.

נטלו דמי העולות ונתנו במזרק מכל אחד מהן שתי מתנות שהן ארבע מחצי המזבח ולמטה והשיריים נשפכים על יסוד דרומי, הפשיטו את העולות ונתחום כמשפט, עמדו בשורה והעלה כל אחד מה שזכה בו לכבש מחציו ולמטה במזרח ומלחום וירדו ואחרים העלו אותן מן הכבש למזבח, קרע את החטאת והוציא את האמורין, נתנם במגיס והקטירן והקטירו את המנחות, הביאו יין לנסך כמדת השמן, אם היה שבת תדיר קודם, ודברו הלויים בשיר כמשפטן ואחר כך נותנים לחם פנים לפני ה' והקטירו את הבזיכין וכל המשמרות שוות בחילוק המתנות, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. (ויאמר כאן נוסח או"א הנדפס להלן בסוף הסדר).

סדר עבודת המוסף ליום רביעי מסוכות

כא. יום רביעי יאמר, וביום הרביעי פרים עשרה אלים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים. מנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט. ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עולת התמיד מנחתה ונסכה.

ובכן וכך היתה קרבן מוסף של יום רביעי של חג הסוכות בבית אלהינו, הביאו את המוספין וכו' עד ליום ולילה עד חצות כמו שכתוב בראש חדש וכנ"ל ויוסיף ויאמר.

מסרו ביום רביעי עשרה פרים לעשר משמרות ואילים שנים לשתי משמרות וארבעה עשר כבשים ששה מהם שנים שנים לשלש משמרות ושמונה לשמונה משמרות אחד אחד וכולן עולות ושעיר חטאת אחד למשמר אחד, וכל משמר ומשמר היו מפיסין ביניהם מי שוחט מי זורק מי מעלה אברים לכבש, ועוד מפיסין מי מעלה אותם מן הכבש למזבח, השקום ובקרום ועקדום, שחטום בצפון וקבלו דמן בכלי שרת בצפון, מי שזכה בדם החטאת עלה בכבש ופנה לסובב ומחטא על ארבע קרנות, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי.

נטלו דמי העולות ונתנו במזרק מכל אחד מהם שתי מתנות שהן ארבע מחצי המזבח ולמטה והשיריים נשפכין על יסוד דרומי, הפשיטו את העולות ונתחום כמשפט, עמדו בשורה והעלה כל אחד מה שזכה בו לכבש מחציו ולמטה במזרח ומלחום וירדו ואחרים העלו אותם מן הכבש למזבח, קרע את החטאת והוציא את האמורין, נתנם במגיס והקטירן והקטירו את המנחות, הביאו יין לנסך כמדת השמן, אם היה שבת תדיר קודם, ודברו הלויים בשיר כמשפטן ואחר כך נותנים לחם פנים לפני ה' והקטירו הבזיכין וכל המשמרות שוות בחילוק המתנות, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. (ויאמר כאן נוסח או"א הנדפס להלן בסוף הסדר).

סדר עבודת המוסף ליום חמישי מסוכות

כב. יום חמישי יאמר, וביום החמישי פרים תשעה אלים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים. ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט. ושעיר חטאת אחד מלבד עולת התמיד ומנחתה ונסכה.

ובכן וכך היתה קרבן מוסף של יום חמישי של חג הסוכות בבית אלהינו, הביאו את המוספין וכו' עד ליום ולילה עד חצות כמו שכתוב בראש חדש וכנ"ל ומוסיף ואומר.

מסרו ביום חמישי תשעה פרים לתשע משמרות ואילים שנים לשתי משמרות וארבעה עשר כבשים ארבע מהם שנים שנים לשתי משמרות ועשרה לעשר משמרות אחד אחד וכולן עולות ושעיר חטאת אחד למשמר אחד, וכל משמר ומשמר היו מפיסין ביניהם מי שוחט מי זורק מי מעלה איברים לכבש, ועוד מפיסין מי מעלה אותן מן הכבש למזבח, השקום ובקרום ועקדום, שחטום בצפון וקבלו דמן בכלי שרת בצפון, מי שזכה בכבש בדם החטאת עלה ופנה לסובב ומחטא על ארבע קרנות, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי.

נטלו דמי העולות ונתנו במזרק מכל אחד מהן שתי מתנות שהן ארבע מחצי המזבח ולמטה והשיריים נשפכים על יסוד דרומי, הפשיטו את העולות ונתחום כמשפט, עמדו

בשורה והעלה כל אחד מה שזכה בו לכבש מחציו ולמטה במזרח ומלחום וירדו ואחרים העלו אותם מן הכבש למזבח, קרע את החטאת והוציא את האמורין, נתנם במגיס והקטירן והקטירו את המנחות, הביאו יין לנסך כמדת השמן, אם היה שבת תדיר קודם, ודברו הלויים בשיר כמשפטן ואחר כך נותנים לחם הפנים לפני ה' והקטירו הבזיכין וכל המשמרות שוות בחילוק המתנות, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. (ויאמר כאן נוסח או"א הנדפס להלן בסוף הסדר).

סדר עבודת המוסף ליום שישי מסוכות

כג. יום שישי יאמר, וביום הששי פרים שמונה אלים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים. ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט. ושעיר חטאת אחד מלבד עולת התמיד מנחתה ונסכיה.

ובכן וכך היתה קרבן מוסף של יום הששי של חג בבית אלהינו, הביאו את המוספים וכו' כמו בראש חדש וכנ"ל עד ליום ולילה עד חצות ומוסיף.

מסרו ביום השישי שמונה פרים לשמונה משמרות ואילים שנים לשתי משמרות וארבעה עשר כבשים שנים שנים מהם למשמר אחד ושתים עשרה לשתים עשרה משמרות אחד אחד וכולן עולות ושעיר חטאת אחד למשמר אחד, וכל משמר ומשמר היו מפיסין ביניהם מי שוחט מי זורק מי מעלה איברים לכבש, ועוד מפיסין מי מעלה אותן מן הכבש למזבח, השקום ובקרום ועקדום, שחטום בצפון וקבלו דמן בכלי שרת בצפון, מי שזכה בדם החטאת עלה בכבש ופנה לסובב ומחטא על ארבע קרנות, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי.

נטלו דמי העולות ונתנו במזרק מכל אחד מהן שתי מתנות שהן ארבע מחצי המזבח ולמטה והשיריים נשפכין על יסוד דרומי, הפשיטו את העולות ונתחום כמשפט, עמדו בשורה והעלה כל אחד מה שזכה בו לכבש מחציו ולמטה במזרח ומלחום וירדו ואחרים העלו אותם מן הכבש למזבח, קרע את החטאת והוציא את האמורין, נתנם במגיס והקטירן והקטירו את המנחות, הביאו יין לנסך כמדת השמן, אם היה שבת תדיר קודם, ודברו הלויים בשיר כמשפטן ואחר כך נותנים לחם פנים לפני ה' והקטירו הבזיכין וכל המשמרות שוות בחילוק המתנות, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. (ויאמר כאן נוסח או"א הנדפס להלן בסוף הסדר).

סדר עבודת המוסף ליום שביעי מסוכות

כד. יום שביעי יאמר, וביום השביעי פרים שבעה אלים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים. ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט. ושעיר חטאת אחד מלבד עולת התמיד מנחתה ונסכה.

ובכן וכך היתה עבודת יום השביעי של חג הסוכות בבית אלהינו, הביאו את המוספין וכו' עד ליום ולילה עד חצות ככתוב בראש חדש וכנ"ל ומוסיף.

מסרו ביום שביעי שבעה פרים לשבעה משמרות ואילים שנים לשתי משמרות וארבעה עשר כבשים לארבע עשרה משמרות וכולן עולות ושעיר חטאת אחד למשמר אחד, וכל משמר ומשמר היו מפיסין ביניהם מי שוחט מי זורק מי מעלה אברים לכבש, ועוד מפיסין מי מעלה אותם מן הכבש למזבח, השקום ובקרום ועקדום, שחטום בצפון וקבלו דמן בכלי שרת בצפון, מי שזכה בדם החטאת עלה בכבש ופנה לסובב ומחטא על ארבע קרנות, שיירי הדם היה שופך על יסוד דרומי.

נטלו דמי העולות ונתנו במזרק מכל אחת מהן שתי מתנות שהן ארבע מחצי המזבח ולמטה והשיריים נשפכין על יסוד דרומי, הפשיטו את העולות ונתחום כמשפט, עמדו בשורה והעלה כל אחד מה שזכה בו לכבש מחציו ולמטה במזרח ומלחום וירדו ואחרים העלו אותם מן הכבש למזבח, קרע את החטאת והוציא את האמורין, נתנם במגיס והקטירן והקטירו את המנחות, הביאו יין לנסך כמדת השמן, אם היה שבת תדיר קודם, ודברו הלויים בשיר כמשפטן ואחר כך נותנים לחם פנים לפני ה' והקטירו הבזיכין וכל המשמרות שוות בחילוק המתנות, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. (ויאמר כאן נוסח או"א הנדפס להלן בסוף הסדר).

סדר עבודת המוסף ליום שמיני עצרת

כה. שמיני חג עצרת יאמר, ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו. והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה' פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים. מנחתם ונסכיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם כמשפט. ושעיר חטאת אחד מלבד עולת התמיד ומנחתה ונסכה. אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם לעולותיכם ולמנחותיכם ולנסכיכם ולשלמיכם. ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה.

ובכן וכך היתה עבודת קרבן של שמיני עצרת בבית אלהינו, הביאו את המוספין וכו' עד ליום ולילה עד חצות ככתוב בראש חדש וכנ"ל.

תחינה לומר אחר סדר העבודה לימי המועדים

כו. ואחר כל אחד מאלה יאמר אחר סדר עבודתו, אלהינו ואלהי אבותינו מלך רחמן רחם עלינו טוב ומטיב הדרש לנו, שובה עלינו בהמון רחמיך בגלל אבות שעשו רצונך, בנה ביתך כבתחלה כונן מקדשך על מכונו, הראנו בבנינו שמחנו בתקונו והשב שכינתך לתוכו והשב כהנים לעבודתם ולויים לשירם ולזמרם והשב ישראל לנויהם במהרה בימינו אמן, ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו בכל שנה ושנה ככתוב בתורה שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני ה' ריקם איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך.

מעלת אמירת קרבנות בזמן הזה

כז. ואשרי אנוש ישר מעגל צדיק יתאזר בקריאה נאמנה זו לעולה למנחה וכו' והעם לא נסע עד האסף מרי"ם בכח סגולת מעשה הקרבנות בפה צח שפתים.

ונוסף גם הוא אשר כמה מהצער יגיע לפני אבינו שבשמים בחגים ובמועדים מימים ימימה בצופו זבול מקדשו שמם וחרב ושובע שמחות בהקרבת הקרבנות כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם מוטב תלתא כחדא בוטלו, ומציון קול ברמ"ה נשמע לאמר ציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה, ותהי זאת נחמתו כנפש האב וכנפש הבן נפש כי תשבע לבטא בשפתים סדר מעשה רב בעבודת מקדש המעוז אשר היא העולה לעולה למנחה וכו' וערבה לה' לריח ניחוח אישי ותיטב משור פר כל קבל די הוה צבי לכל האר"שות, ויסתכל האיש הנלבב בזה ושרת בשם ה' באמור סדר מעשה הקרבנות יום ליום לא יעדר דבר ומה טוב חלקו ומה נעים גורלו, חביב אדם שרוח המקום נוחה הימנו להשקיט לו מימי צער זבול מקדשו ואד יעלה מן האר"ש.

תוכחה למתפללים תפלה קצרה במוסף ומאריכין בשיר החזנים

כח. ותפלת המוספין אף ששנינו [35] ביום טוב מאחרין לבא וממהרין לצאת לא יעברו מלאומרה כמשפטה בלחש ובחזרה, ומי פתי יאמין אשר חכמים יחללו עוז הדרה של תפלת יום טוב למהר לשלחם מעם פני ה' ולומר תפלת המוספים בחטיפה מוספין שלא כהלכתן.

כט. ואם יחושו לאשר דברי חכמים למהר לצאת למה ישלחו יד למעול מעל בהדרת קדש תפלת המוסף ולא ישליכו זעמם וקצפם על השרים שוררים יוצאים בשיר ונמשכין בשיר שעה או שתים לשורר בתוך התפלה אשר כל אלה לא יועילו ולא יצי"לו, ואפס בם תועלת אל הרנה ואל התפלה כי צלותא בעיא צילותא להאיר אל עבר פני שפר מעלות

המדות עליונות בעוז הדר סדר הדר הדר לבדו לא זולת, ואם חיסר אחת מכל סמניה מגרעות נתן וחיבל כל מעשה עבודתו.

והנה כי כן איככה יכסלו בכסלותם לתת הצעירה לפני הבכירה, כי אף כי קול השירים רוח המקום נוחה הימנו כשיהיו בקו המישור ורוח שפתיו ברור מללו לבלתי היות שם ערוב פרשיות עליונים למטה ותחתונים למעלה מחצה שמורי"ם ומחצה בלע, אך מי בשחק יערוך לה' ידמה ניגון דברי התפלה בכל דקדוקי הניגון והלחנים אשר בם התפארו שוררי עמינו לאחת מדברי התפלה וסדר משפטה, עד שמפניהם נדחה קראו לה לכבוד ולתפארת עוז התפלה לשלוח יד בה גורעין ומוספין שלא כהלכתן, ישתקע הדבר יציבא בארעא.

ואיש על העדה על תיקון סדר התפלה יפקח עיניו כי אך הוא לבדו ולא מחסיריו ומוסיפיו בסדר שפר מעלות המדות, וימעט הבית מהיות משיר אפס אשר לא יגרעו מעבודתם דבר, ובפרט בתפלת המוספים עד שלהיותה באה באחרונה קצו בה רבים ויגידוה ויערכוה בקול רם בחפזון רב וכן לא יעשה.

ואשר תמונת ה' יביט יפן אל סוד שפר כוונתה זאת אומרת בת אצל אימה אשר רחל המעטירה תתעלה בה ותטע אהלי אפדנה בחג"ת חב"ד וסמוכות שלהן אל הכתר ונהנין מאור חביון עוזו ועליו תכון נועם קדושת כתר בחגים ובמועדים.

להתעורר על חורבן המקדש באמירת ומפני חטאינו

ל. ויתעורר בכוונתו בנוסח מפני חטאינו גלינו מארצנו לאומרו בשכלות הלב בעריכת שפתים לעתור ולרצות לפני אלהינו מרחם על תפארת בנים שגלו מעל שולחן אביהם, ועל מקדש המעוז אשר חכמים הגידו כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו.

ומה יתאו"נן אדם חי להוציא דבריו לפני האלהים ברוב אונים ואמיץ כח הכוונה הישרה ובשפל קול התחינה, בן פניו למטה ולבו אל אל בשמים על דבר כבוד אחת אהובה אהובת נפש להכין אותה ולסעדה, תשוב כימי עדנה תוככי ירושלים ותפארת בנים סביב לה אם הבנים צהלה ושמחה כי זאת תהיה עיקר כוונתינו בצפייתנו צפינו ישועתה לה' בכל עתירותינו.

לא. ומי האיש אשר יצפ"ה לחכמה אשר לא יחרד לבו ויתר ממקומו בצופו רמז הדברים עד היכן מגיעין כי באו בכפלון גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתינו, והכוונה גלינו מארצנו פה למטה בארץ ועל ידי כך נתרחקנו מעל אדמתנו של מעלה היא השכינה בסוד והשקה את כל פני האדמה, ומאמר מלך רחמן האמור פה הוא על סוד שם מ"ה

החדש אשר ממנו היה התקון ואליו תכון עתירתינו לשוב ולבנות ארץ הריסותינו, וצריך לומר אבינו מלכנו אלהינו והם רמז לע"ב ס"ג מ"ה כסידרן.

ומאמר גלה כבוד מלכותך תהיה הכוונה על הוד דעתיק כנודע לחכמי המדע, ובמאמר הכפול קרב פזורינו מבין הגוים ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ תהיה כוונתו האחת על עדת ישראל הפזורים, והשניה על נצוצי הקדושה שנטמעו בעמקי הקליפה ועליהם תסוב מאמר ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ כי אין מבלעדו יתברך יד ואל למלטם מיד צר, ואומרו והביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים וכו' לציון יסוב לרחל נקודת ציון ולירושלים יסוב ללאה.

נוסח את מוספי אינו אלא ביו"ט שחל בשבת

לב. ואם חל בשבת אומרים את מוספי, והמתחכמים לומר כן בחג השבועות מפני שנתוספו בו כמה קרבנות יתר על מוסף היום מפני שתי הלחם שהובא בו וכן בשני של פסח מפני העומר אינן אלא טועים שלא אמרו אלא במוסף של עצומו של יום ולא על הבא לזולתו.

סדר אין כאלהינו והמזמורים שאחר התפלה

לג. וישלים השליח ציבור תפלתו ויאמר אין כאלהינו אשר הוא תועלת לתקון מאה ברכות כמו שנתבאר בשבת, וסדר פטום הקטורת ככל יום ויום להבריח החיצונים והקליפות שלא יתאחזו בתפלה כמו שנתבאר שם בשבת שילהי פרק י"ג.

לד. ואחר התפלה יאמר השני מזמורים ה' רועי ואלהים יחננו, [36] ועתה ביום טוב יוסיף מזמור צ"ו שירו לה' שיר חדש וכו' השתחוו לה' בהדרת קד"ש וכו'.

חיוב קבלת פני רבו ברגל וגדר דין רבו

לה. ואחרי צאתו מן הקדש יהיו רגליו קלות כאילות לקבל פני רבו ברגל כדאמרינן בשני דסוכה, [37] אמר ר' יצחק חייב אדם לקבל פני רבו ברגל שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דחדש ושבת בעי למיזל.

לו. ותלמיד חכם מופלג בדורו אף על פי שלא למד ממנו כלום חשוב כרבו וחייב לקבל פניו כמו שכתב הת"ה סימן קל"ח, והביא ראיה מהא דאמרינן בפרק אין עומדין [38] דקאמר ליה עלי הכהן לשמואל מורה הלכה בפני רבך את, ומקשים שם התוספות דהא לא למד כלום לפניו ומתרצים דגדול הדור היה, הא קמן דחשיב כרבו מובהק מדקאמר דהיה חייב מיתה על הוראתו בפניו.

והכי משמע ברישׁ האומר [39] במעשה דרב גידל דקאמר המתן עד שיעלה אצלנו לרגל, ופירש רש"י כשדורשין בהלכות הרגל היו מקבלים פני הרב אלמא כל שדורש בהלכות

הרגל חייב לקבל פניו, וטעם הדבר כמו שכתב הרב ז"ל כי בשבתות וראשי חדשים וימים טובים יש הארה יתירה ברבו, ובכן בקבל פני רבו יושפע עליו מכח רבו ורבו יתירה הוספת ליה.

תוכחה לפוקדים ריעיהם ביום טוב

לז. ומדין קבלת פני הרב נשתרבב המנהג ברוב תפוצות ישראל לפקוד איש את רעהו ואיש את קרובו בחגים ובמועדים, ובעיני אין זה שמחת יום טוב אפס מתלאה ולא זאת המנוחה והמרגעה להיות נעים ונדים אלה מפה ואלה מפה לא מצאו מנוח לכף רגלם מאז הבוקר ותעבור הצהרים כל האזרח בישראל ישבו בשוקות, ויהי כבא אל ביתם עייפים ויגעים כמי שעקר דלתי עזה, ואיה איפה מקום מנוחתם בקדושת הרגל ואשר חכמים הגידו [40] לא נתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה.

ועושה אלה מבלעדי ביטולה של תורה ושמחת הרגל, עוד יוסיפו סרה בפקוד איש רעהו להרבות בשיחה של בטלה והלואי לא יהיה בהם דבור של שחוק וקלות ראש ורובן בלשון הרע, וכבר ביארנו למעלה בשם הרח"ו ז"ל דחומר הדבור ביום טוב כשל שבת כולן שוו בשיעוריהן.

סגולת לימוד התורה ביו"ט להנצל מעונש ביטולה

לח. ולבי לחוקקי ישראל יראי ה' וחושבי שמו במטותא מינייכו לא תחללוניה, משבח אני את שרוח המקום נוחה הימנו לבלתי צאת ממקומו החוצה אל העין ומקומו מושכ"ר לו, והיה כנוח עליו הרוח יטפל בהבאתו בתוספת מרובה על העיקר בשמחת הרג"ל ובהתקדש כח הדיבור בהגיון התורה, והוא מאמר זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, בו בקדושתו בו בתורתו.

והוא תועלת נפלא לבל יפקדו עליהם עוונות ראשונים בביטולה של תורה ביתר הימים בהתברך בלבבם לאמר יגענו ולא הונח לנו עת לעשות לה' מקוצר רוח ומעבודה קשה, והן אל שדי לא מצאנוהו שגיא כח ולא בא עם בריותיו אלא כפי כח כל אחד ואחד, ויום טוב ושבת יוכיחו כי בפנותם מהעבודה לא משו מתוך אהלה של תורה, וכן בהפכו כי ביטולה של תורה בחגים ובמועדים תהיה בעוכריו לפקוד עליהם גם עונות ראשונים של יתר הימים חס ושלום וכבר הארכנו בזה במקומות רבים בחיבור זה.

להרבות בתורה ויראה בימי המועדים שהם ימי דין

לט. ואמרו בספר החסידים שחסיד אחד היה מרבה בתורה וביראת ה' בימי המועדים יתר מאד מכל הימים והיה טעמו לפי כי כל ימי המועדים המה ימי דין כי בארבעה פרקים העולם נדון, בעצרת על פירות האילן, בפסח על התבואה, בראש השנה כל באי

עולם עוברין לפניו כבני מרון, בחג נדונין על המים, והואיל והמה ימי דין המיקל ראשו בהם חמור יותר משאר השנה כי הואיל והעולם נידון אפשר שיוכרע הוא וכל העולם לכף חובה ואז רעב כי יהיה דבר כי יהיה חס ושלום, בכנפיו נמצאו דם נפשות אביונים והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם.

מ. וזה כלל גדול לכל אישי ישראל להיות צופים לסוף דבר בקדמותו וליראה שלא יפגע הדין במעט הצאן צאן קדשים ויהיה חס ושלום פרצה גדולה בקדושה, ינוחון אבהן דעלמא שכל ימי חייהם חיי צער חיו חלים וזעים לבלתי היות קצף על עדת ישראל, והרשב"י ע"ה ההוא אמר [41] כל יומאי אצטערנא דלא יוקיד עלמא בשלהובי ובדינוי דצדק כו', וכמוהו כמה חסידי התנאים כגון רבי צדוק ור"א המודעי שהתענו על ירושלים ועל ביתר שלא יפגע בהם הדין, וכה יהיה משפט אישי ישראל להיות יראים וחרדים תמיד בכל הימים, לא ישקוטו ולא ינוחו להרבות בתורה ובמצוות בכוונה זו להתיש כוחות הדין ולהגביר את החסד ואת הרחמים.

אזהרה ממכשולים המצויים במשתה היין בחגים

מא. וביותר בקרב החגים והמועדים כולם קדושים ובתוכם ה' יושב על כסא המשפט, יאותה לרועי ישראל להיות עיניהם פקוחות על כל דרכי בני אדם לשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור לבל יצאו מקו השורה הישרה ברג"ל השן מועד כי בא מועד.

כאשר בזאת רבים יכשלו להקדיש קרואיהם כחתן לאמר אתיו אקחה יין ונסבאה שכר, נאכל בשר אבירים קופרא טבא לפומא וכסא טבא לפומא, זאת תורת האדם לאהבת הששון והשמחה לאסור איסר חג באהבים במשתה היין באדם דמו יספח מהסתפח בגביעו גביע הקצף מלא יין מאדם להוסיף דם האדם באדם ריש כל אסוון הוא חמר.

וזה שבתם על שולחנם כברחובות קריה ברוב דברים הדברים, ויצר סמוך היה ערום לגבב אליהם פסקי תוספות על פסקי הרו"ש כי לכבוד ולתפארת הרגל מועדת הם עושים ואין שמחה אלא בבשר ויין וכל המרבה לשכר הרי זה משובח, עד יפלח חץ כבדו כמהר צפור אל פח והיו כשוכב בלב ים ודעתם יסכל עד בלתי הכר להבדיל בין הטמא ובין הטהור, והאספוף אשר בקרבו אינו אלא שרף ורוח זנונים התעם עד גלות בשר ערוה.

ורבות צרות ורעות המסתעפות ממשתה היין כאשר חכמינו נוחי נפש סיפרו בגינותו די באר בגמרא ובמדרשי האגדות ריש כל מרעין הוא חמר, ואין בהם תבונה כי שמחה זו לתוגה נהפכה באשר אין בהם מנהל לה באורח מישור, הכזה יהיה יום ששון ושמחה יבחר ה' לפרוק עול מוראת מלכות שמים מעליהם להשליך אחרי גווים עוז הדרה של תורה מאין פנות כי המשפט לאלהים הוא בארבעה פרקים הללו.

אזהרת למה תתראו בימי המועדים

מב. ועל כל אלה מוטל על ראשי עם קדש להיות פקוחות עיניהם להרים מכשול מדרך העם בחגים ובמועדים בכל מכל כל, הן לדבר הפקידות אשר יפקדו איש את רעהו, הרצים יצאו דחופים אלה מפה ואלה מפה ועין כל שונאינו עוין עלינו בתפארת הדר המלבושים אשר הלכו בני ישראל ברחובה של עיר הדורים בלבושם לכבוד ותפארת החגים והמועדים, אשר היו אלינו כמה מקרי העלילות על זה בשנים קדמוניות מאת הגוים כי בערה בם אש קנאתם וימים של צער היו לישראל כאשר סיפרו בספר דברי הימים, והן לסעודות מריעות לשים מארב אליהם לבלתי היות שם ערוב משתה הנשים באנשים שאכלו על שולחן אחד שלא יבואו לידי תקלה וקלון.

חיוב העמדת שוטרים ברגלים

מג. וכתב הרמב"ם בסוף פ"ו מהלכות יום טוב, חייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבבין ומחפשין בגינות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבאו לידי עבירה, וכן יזהירו בדבר זה לכל העם כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה ולא ימשכו ביין שמא יבואו לידי עבירה ע"כ, (א"ה, יתכן כי על כן נסמכה פרשת מועדים לפרשת שופטים ושוטרים), כללו של דבר כל שעסקו עם הנשים קרוב אל החטא וכל הסובא יין קרוב אל כל מדות מגונות שמנו חכמים.

דברי הזוהר בשבח המחדש בתורה בשבת ויו"ט

מד. וזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם לעסוק בדבר שאין בו ספק הוא עסק התורה ולחדש בה איזה ענין אמיתי להיות משמח אלהים ואנשים כמו שאמרו בזוהר פרשת שלח לך, [42] כיון דסלקין כלהון נשמתין דשארו עלייהו דישראל סלקי וקיימי בדיוקנא קמי מלכא קדישא וקודשא בריך הוא שאיל לכולהו מאי חידושא הוה לכו בההוא עלמא באורייתא, זכאה איהו מאן דחידושא דאורייתא אמרה קמיה כמה חדוה עביד קודשא בריך הוא כניש לפמליא דיליה ואמר שמעו חידושא דאורייתא דאמרת נשמתא דא לפלוני וכולהו מוקמי מלה בתרתי מתיבתי אינון לתתא וקודשא בריך הוא לעילא חתום להההוא מלה וכו' וכל פמליא דלעילא צייתין ההוא מלה וחיות הקדש מתרבין בגדפין ומתלבשין בגדפין ע"כ.

ויום טוב ושבת דקאמר רשב"י דלא מצאה היונה מנוח אפס בשבתות וימים טובים בכמה נשמות יתירין דקא נחתין עמה לדיירא בישראל וכו', יחדיו שוו בשיעוריהם לחדש דבר בתוך ימי הימים טובים או לשמוע דבר תורה מחודש או להגות בסוד האצילות בספר הזוהר אשר הוא העולה על כל החידושים כמו שביארנו בפרקי שבת מפני הנפש

היתירה שבו מבחינת המועד, וכל סדר הלימוד המתוכן לשבת שם הוא המתוכן גם הוא לימי המועד ולא יעברו מלהגות בם ביום טוב.

עיקר שמחת המועדים בעסק התורה וחידושה

מה. ועל זאת נצטוינו על ידי הנביא אל תשמח ישראל אל גיל כעמים, שמתנאי חיוב השמחה במועדי ה' הוא שלא יהיה שמח בשחוק וטיולים כמנהג שמחת הנכרים בחגיהם אפס בשמחת המועד עצמו שיהא שמח בשמחת התורה במועד יותר משאר הזמנים כאשר חכמים הגידו שלא ניתנו ימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה, ואי אפשר לאדם להיות דבק בשמחת קונו כל עוד שהוא שמח בשמחת העולם הזה בריבוי המאכל והמשתה כמאמר הנביא והנה ששון ושמחה הרוג בקר ושחוט צאן אכול בשר ושתות יין אכול ושתו כי מחר נמות, מה כתיב אחריו ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון, וכן נאמר לב חכמים בבית אבל ולב כסילים בבית שמחה.

מנהג הקדמונים למעט בשיעור שתייתן אף בימי המועדים

מו. והוא על דרך מה שאמרו חסידים הראשונים ז"ל שהעולם הזה ועולם הבא כשתי צרות כשתרצה את זו תקציף את זו, כך בשעת השחוק וריבוי המאכל והמשתה אף בסעודה של מצוה אין אדם יכול לכוין שום יראת השם יתברך לנגדו ועל כן אין ראוי לשמוח אף בימי השמחה יותר מדאי, ומדרכי החסידים החכמים בנטות את ידם בסעודות גדולות של מצוה בחגים ובמועדים במשתה היין למעט יותר מכדי שיעורן שלא להמשך אחריו מתוך שערי ההתר בשמחת הרגל.

הסעודה היא כור מבחן אל האדם

מז. וכבר אמרנו כמה פעמים כי עת המאכל מבחן ומצרף לדעת אם אוהבים התורה או לא, אם מוראת מלכות שמים עליהם או לאו, ואם בעת האוכל בחגים ובמועדים שהאדם שמח וטוב לב אם יזכור התורה והיראה לבלתי צאת מדלתי בתי כנפי החסידות נבחן שאהבת השם קשורה בלבו וכשהוא שוכחה מתוך המאכל אז יתלהב היצר ויתחזק על עומדו וכשל השכל ונפל, והוא אומרם שזמן הסעודה מעבר מסוכן שאם ימשך אז אחרי תאותו וגבר עמלק וכאשר ירים ידו בתורת משה וגבר ישראל.

לעסוק בתורה בפרט בסעודות המועדים

מח. ובפרק חלק אמרו, [43] תנו רבנן הקורא פסוק משיר השירים ועושה אותו כמין זמר והקורא פסוק שלא בזמנו מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגרת שק ועומדת לפני הקדוש ברוך הוא ואומרת רבונו של עולם עשאוני בניך ככינור שמנגנים בו הכותים אמר לה הקדוש ברוך הוא בתי אם כן מה יעשו בני בשעה שהם אוכלים ושותים ושמחים, אמרה לפניו רבונו של עולם אם בעלי מקרא הם יעסקו במקרא בנביאים ובכתובים ואם

בעלי משנה הם יעסקו במשנה בהלכות ובאגדות ואם בעלי גמרא הם יעסקו בגמרא בהלכות פסח בפסח בהלכות עצרת בעצרת בהלכות החג בחג.

מט. ומושל ברוחו ישית כל אלה לעומת פניו לנהל סעודותיו בחגים ובמועדים באורח מישור לבלתי לכת בחוקי המטים עקלקלותם עד להשחית הוד הדרת סעודות אושפיזא עילאה אשר יאותו להעשות בקדושה יתירה יותר משאר סעודות על תפארת רום מושב יקרם בשפר מעלות המדות, אשר בשיתו לבבו עצם הדרת הסעודות בימים טובים מה המה אין ספק כי ילבש חרדה כמדו להתנהל ביושר מעגל צדיק להחסיר ולא להעדיף ויהיה קרוב לתועלת ורחוק מן ההפסד בלתי ספק.

תוכחה לשבים שיזהרו באכילתם שלא יחזרו לסורם

נ. וכל שכן אם הוא בעל תשובה אשר אמרו חסידים הראשונים שצריך לקיים אפילו בשבתות וימים טובים שוב יום אחד לפני מיתתך שאם היה יודע שביום שבת או ביום טוב ימות כמה היה ירא וחרד והיה משכים לקרות בתורה וכמה מעשים טובים היה עושה ולא היה נמשך אחר תענוגיו, כן צריך שיעשה כל ימיו לתקן את אשר עוות בשבתות וימים טובים ובפרט בימי השמחה שקרוב לימשך אחר תענוגיו ויצרו יפתהו צריך זהירות גדול כדי שלא יחזור לסורו ויהיה ככלב שב על קיאו כסיל שונה באולתו כמו שאירע לכמה שחזרו לסורם מחמת אכילה ושתיה ע"כ.

לא יטוש בני ביתו ברגל ודין קבלת פני רבו לענין זה

נא. ומצוה על כל איש ישראל שלא לצאת מביתו ברגל וליטוש לאשתו ובני ביתו בדד בבית, אפס עיקר המצוה בהם להיות שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני בניו וכל הנלוין עליו שנאמר ושמחת בחגך אתה וביתך, ואפילו הקבלת פני רבו אי לא אזיל ואתי ביומיה לא מחייב כמו שאמרו בפרק הישן, [44] והרמב"ם שלא חילק בדבר פרק ה' דת"ת, משום דמלתא דפשיטא הוא דאי לא אזיל ואתי ביומיה דמיפטר דהא כתיב בהדיא ושמחת אתה וביתך, אלא דהש"ס הוא אסיק אדעתיה ממאמר משבח אני את העצלנים דאף דאזיל ואתי ביומיה מיפטר להרבות בשמחת יום טוב יותר, ומסיק דמילתיה דר"א איירי היכא דלא אזיל ואתי ביומיה דמיפטר.

שיעור מצות אכילה ושתיה בחגים

נב. וכתב הרמב"ם [45] ז"ל, אף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו אלא כך היא הדת, בבקר משכימים כל העם בבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין

והולכין לבתי מדרשות וקורין ושונין עד חצי היום ואחר חצות היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהם לאכול ולשתות שאר היום ע"כ.

נג. וכבר נחלקו בגמרא [46] על דבר זה דתניא שמחת יום טוב רשות דברי ר"א ר' יהושע אומר מצוה ושניהם מקרא אחד דרשו כתיב עצרת לה' אלהיך וכתיב עצרת תהיה לכם ר"א אומר או כולו לה' או כולו לכם ר"י אומר חלקהו חציו לה' וחציו לכם, ואמנם התבאר בגמרא כי עם היות הענין הזה כולל בכל המועדים, חיובו יותר בחג השבועות דאמרינן התם אמר ר"א הכל מודים בעצרת דבעי נמי לכם מאי טעמא יום שנתנה בו תורה לישראל, ואמר נמי דמר בר רבינא הוה יתיב כולה שתא בתעניתא פירוש בתענית חלום בר מעצרתא.

יזדרזו בסעודת יום טוב קודם שעה שישית

נד. וממהרין לצאת ביום טוב מבית הכנסת, ויש לקצר בניגונים שמאריכים בהם בני אשכנז כדי שלא ישהו מלאכול עד אחר שש שעות שאסור להתענות ביום טוב וכבר צווחו על זה קמאי דקמאי, ואותם המפקידים איש את רעהו ושוהין עד הצהרים בלתי אכילה כבד משניהם ומחללין הוד יקר המועד, ואם בפקוד איש אל אחיו יקדשו שמה לטעום מיני מתיקה ילכדו באיסור אחר כי לא יועיל הקידוש אפס במקום סעודה.

מנהג טוב לקדש על הפת ולא במיני כיסנין

נה. ואיש התמים יישר ללכת שלא לקדש קידוש של יום טוב אפס על השולחן אשר לפני ה' במקום סעודה, שאף שיועיל באכול כזית מחמשת מיני דגן מכל מקום מנהג טוב להולכים בתמים שלא לקדש קידוש שבת ויום טוב רק בכבוד והדר בשולחן ערוך לפניו ולא דרך עראי.

אמירת אתקינו סעודתא ופסוק אלה מועדי ה' קודם הקידוש וסודו

נו. ויאמר לפני הקידוש בקול ששונים אתקינו סעודתא וכו' כמו בלילה, ושוב יטול הכוס בשתי ידיו משתי ידי זולתו ויאמר פסוק אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם.

ואשר יצפ"ה לחכמה מבית ומחוץ יצפ"נו ר"ת א'לה מ'ועדי י'י אמ"י סוד אם הבנים, כי נה"י שלה לבד עם המוחין דאבא ומוחין שלה מתלבשים ביום טוב בז"א והמה נקראים מקראי קדש ומעשה ידינו כוננה עלינו למוחין דאבא הנקראים קדש, וז"ס אשר תקראו אותם אתם כתיב וסודו נכתם ונחתם בפסוק א"ותם ב"מועדם ראשו לא"ב יגיע.

מצוה לענג סעודות יו"ט כשבת וסגולתה לתקון פגם הברית

נז. ושוב יסב על שולחנו ברוב ששונים לקיים מצות עשה ושמחת בחגך וירבה במיני עדונים ולתפארת הקדש איש לפי שיעורו, ועל כל פנים לא יעבור מלקבוע כל סעודה ביום טוב על היין לכבוד הוד יינא דמנטרא דאימא החופפת עלינו ביום טוב ואליו ישים לבו בשתייתו להמשיך מאור חביון עוזו, ובכן לא יצא מן השורה לבא לידי תקלה חס ושלום.

נח. וחייב לענגו כמו בשבת כמו שנתבאר בשם הרמב"ם לעיל, וכמו שבמצות עונג שבת יש בה מהתקון פגם הברית כמו שיתבאר בפרקי השובבי"ם בארוכה כן בעונג יום טוב ימצא תועלת התקון הזה לפי דברי הרשב"י בתקונין שהקישן יחד אות שבת אות יום טוב אות תפילין.

יזהרו שלא להכשל באיסורים בעת הכנת צרכי יו"ט

נט. ואולם עם היות כי שמחת יום טוב חובה עלינו וראוי לאדם לאכול משמנים ולשתות ממתקים ולהרבות בשמחת יום טוב, וזה יהיה ללמד זכות על קצת אנשים השולחים ידיהם ביום טוב לפעמים באיזה דבר של איסור שהם כשוגגים, מהם חושבים דמצוה קעבדי להרבות בשמחת יום טוב וכמו שנמצא כמה דברים שהתירו רז"ל לעשות ביום טוב מפני שמחת יום טוב.

והנה כי כן אין ספק כי כל העדה כולם קדושים ולא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם ובדבר איסור אלא המה חושבים דמצוה קא עבדי מפני שמחת יום טוב והם כשוגגים, ועל דרך שאמרו בקוברי מתים ביום טוב שהם כשרים לעדות משום דסברי מצוה קא עבדי כמו שאמרו בגמרא, [47] ומשום שמחת יום טוב שלחו רבת מבני עמינו את ידיהם בכמה דברים שאסרום חכמים ביום טוב, ואולם ראוי להודיעם כי אין הענין כן ואין לו לאדם לפשוט ידו חס ושלום בדבר איסור מפני זה דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה.

פרטי דינים באופן לקיחת הבשר או הפת ביו"ט

ס. והנה בענין הבשר שלוקחים ביום טוב לא הותר רק בטבח שמכירו ומאמינו ואין צריך לפסוק עמו בדמים, ומותר לומר לו תן לי כתף או ירך וכיוצא אבל כל מה שצריך לפסוק עמו בדמים וסכום מנין הוי דרך מקח וממכר ואסור.

סא. ואפילו לומר לגוי מערב יום טוב ולזכור לו לקנות בשר בהזכרת סכום מקח דרך מקח וממכר של חול ואפילו בלא מעות לא אריך למעבד הכי, וליתן המעות לטבח הגוי מבעוד יום ליתן לו כך וכך בשר ביום טוב וביום טוב נותן לו הגוי מאיליו כדי דמיו מותר ואין בו שום חשש.

סב. ובפת שאין צריך פיסוק דמים מותר ללוקחו מן הגוים אפילו נאפה בו ביום וכן אם נאפה בשבת שלפניו דלמאי נחוש, שמא נלקטו העצים שנאפה בו היום הא קיימא לן אין שבח עצים בפת אלא אם כן באיסור הנאה, ומשום שמא נטחן הקמח היום גם כן ליכא דאדעתא דרובא טחני לה והם גוים.

בדין גוי שהביא ביו"ט פירות או דגים

סג. וכל זה לא הותר רק בדברים שאין במחובר ושאינן מחוסרים צידה אבל כל שבמינו במחובר או שמחוסר צידה אסורים אף למי שלא הובא בשבילו לאוכלו בו ביום, ואפילו לטלטלו אסור מפני שדברים שהיו במחובר או שלא נצודו מערב יום טוב הם מוקצה גמור לכולי עלמא דמדלא לקטן או צדן מאתמול הוה ליה אקצינהו מדעתיה שהרי אי אפשר לעשותו ביום טוב.

סד. ולפיכך גוי שהביא דגים או פירות ביום טוב אסורים, ואף על גב דגבי גוי לא שייך הקצאה שהרי אין הלקיטה והצידה אסורה לו ביום טוב, לא רצו חכמים לחלק בזה בדברים אלו שיש בלקיטתן איסורא דאורייתא.

סה. ולערב אסורין בכדי שיעשו כדי שלא יהנה אפילו ממלאכת גוי הנעשית במזיד דיותר החמירו בגוי שעשה לצורך ישראל ממה שעשה ישראל בשוגג דבמלתא דלא שכיח לא גזרו ביה רבנן, והא דאמרינן דלערב אסורין בכדי שיעשו ואחר כך מותרין היינו אפילו בערב ראשון שהוא ליל יום טוב שני נמי מותרין בכדי שיעשו ממה נפשך שאם הלילה חול הרי המתין בכדי שיעשו ולא נהנה ממלאכת יום טוב ואם הלילה קדש נמצא שנלקטו בחול ולא היה כאן מלאכת יום טוב כלל.

וזה בשני ימים טובים של גליות שעושין משום ספיקא דיומא, וכן אם הובא ביום טוב שני שצריך להמתין במוצאי יום טוב בכדי שיעשו ומותרין, אבל בשני ימים טובים של ראש השנה שהם כיומא אריכתא או ביום טוב הסמוך לשבת דשתי קדושות הם כגון שיום ו' ז' הם יום טוב או יום ז' א' הם יום טוב שאין אחד מכין לחברו בין מלפניו בין מלאחריו ואם הובא בראשון צריך להמתין עד מוצאי יום טוב או השבת בכדי שיעשו.

סו. ואיסור זה ישנו אפילו תלש הגוי הפירות או צד הדגים לעצמו שאסורים לאכלן ולטלטלן אף למי שלא הובאו בשבילו, אבל לערב מותרין במוצאי יום טוב ראשון ואף מיד בלא שיעור בכדי שיעשו דלא שייך בכדי שיעשו בדבר שלא נעשה בשביל ישראל.

בשיעור בכדי שיעשו

סז. ושיעור בכדי שיעשו היינו שצריך להמתין בלילה בכדי שילך הגוי למקום שילקוט ויצוד ויגמור המלאכה, ואם נסתפק לו מהיכן הביאן ימתין לפחות בכדי שיבואו מחוץ

לתחום, ואפילו הוא ספק אם נלקטו או נצודו היום אם לאו אסורין דלא חילקו חכמים, אבל אם ניכר בהם שלא נלקטו או שלא נצודו היום מותרין למי שלא הובא בשבילו אם בא מחוץ לתחום, ואם לא בא מחוץ לתחום מותר אף למי שהובא בשבילו, ואף גוי מסיח לפי תומו שלא נלקט היום או נצוד היום נאמן כמו שכתבו הפוסקים ז"ל.

אזהרה להמנע מלאכול אצל הנכשלים באיסורים הנזכרים

סח. **והן** רבים עתה עם הארץ ואינם מטים אזן לשמוע דברי חכמים וברוב ימי חתונתם וימי שמחת לבם ביום טוב מתירין כל אלה בו ביום, ואין לראשי עם קדש כל כך עונש לפי שמה יעשו גדולי הדור שאין דורם דומה יפה, ומכל מקום ראוי להכריז על אותם הרגילים באיסור זה שלא לאכול שום אדם אצלם עד שיקבלו עליהם את הדין דכל כי האי אין מי שיתיר משום מצות שמחת יום טוב דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה.

בדין חלב שנחלב ע"י גוי ביום טוב

סט. (א"ח, בדין החלב שנחלב על ידי גוי ביום טוב הסכים בספר שיירי כנה"ג סי' תק"ה לאסור החלב שחלבו גוי אפילו מבהמה שלו שלא לאוכלה בו ביום, ואפילו ביום טוב שני בשני ימים טובים של ראש השנה או ביום טוב שאחר השבת או בשבת שאחר יום טוב, והוא הדין אם ראש השנה ה' ו' שאסורה אף בשבת הבא אחריו ואינו מותר אלא בשני ימים טובים של גליות שאם נחלבה בזה מותרת בזה, ואפילו לדעת הרשב"א וסיעתו דמתיר לאכול החלב שנחלב בו ביום ואפילו ביום טוב ראשון, ביום טוב שלאחר השבת ושבת שלאחר יום טוב אסור.

והאריך שם לבטל דעת אותם שהורו דחלב שנחלבה ביום טוב שני של גליות דמותר לאוכלו ביום טוב בו ביום אף על פי שאם נחלבה ביום טוב ראשון אסורה לבו ביום, ותלו עצמן בדקדוק בעל המפה שכתב מיהו ביום טוב שני של גליות מותרת ביום טוב שני, והוא ז"ל מפרש דברי בעל המפה ומורה להחמיר ביום טוב שני של גליות שאין בו הפרש וחילוק ממנו ליום טוב אלא דווקא בשני דברים אלו מת ולכחול את העין ובכל השאר שקולין הם ושוין הם ויבואו שניהם לאסור ולהחמיר בשני כבראשון וכמעט יותר כי היכי דלא ליתו לזלזולי).

בדין גוי שהביא גוזלות, וביצה שנולדה ביו"ט

ע. **וכתב** הרשב"א ז"ל שגוי שהביא לישראל ביום טוב גוזלות קטנים משובכות שיש לו בעיר מותרים כיון שאין צריכים צידה.

עא. **ובענין** תבשילי יום טוב יהא זהיר ונזכר שלא להכשל בכמה איסורין אשר כשלו בהם רבים מעמי הארץ, בדין הביצה שנולדה ביום טוב שאפילו נתבשלה בשוגג כגון

שלבנו בו התבשיל וכיוצא בזה מידי דלחזותא וטעמא עביד לא בטיל אף בששים והכל אסור, אם לא כשנתבשל בשוגג עם בשר או עם בצים אחרים ויש ששים כנגדו דשרינן כולהו בר מן הביצה.

ובשני ימים של ראש השנה או שבת ויום טוב הסמוכים זה לזה נולדה בזה אסורה בזה, ואם יום טוב ביום א' ב' ונולדה בשבת שלפניהם מותר ביום טוב שני של גליות ממה נפשך שאם הוא יום טוב הרי לא היה יום א' יום טוב אלא חול ואין זה שבת מכין ליום טוב כשיש חול בנתיים, ואם אינו יום טוב פשיטא דמותר ששבת ויום טוב מכין לחול.

איסורי יום טוב השכיחים בעת הלישה

עב. ובענין הלישה ביום טוב שלא למדוד הקמח אלא יקח באומד הדעת, וכן להזהירן שלא ירקדו הקמח בתחלה אפילו על ידי שינוי זולת אם כבר רקודה מאתמול ונפל בו צרור או קיסם דמותר לרקדו שנית אף בלי שינוי.

אכן אם עושה כדי שיהא הפת נאה צריך שינוי קצת כגון על גבי השולחן ובאותה הכברה עצמה, אבל בכברה אחרת שמוציא הקמח וקולט הסולת אסור אפילו על ידי שינוי, ועל ידי גוי שרי אפילו תחילת ההרקדה על ידי שינוי קצת, ורבות בנות הקלו בזה ביום טוב שלא ברצון חכמים וגם קונות קמח מן הגוי ביום טוב ולא חששו לאיסור ההרקדה וראוי למחות בידן.

להזהר בתקון אוכלין שאפשר לעשותן מעיו"ט שלא לעשותן ביו"ט

עג. ואף שהתירו חכמים מלאכת אוכל נפש וכן מכשירי אוכל נפש צריך להודיעך דהיינו דווקא כשלא היה אפשר לעשות מאתמול, שיש מחמירין אפילו באוכל נפש עצמו כל שאינו מפיג טעם כלל אם עשאו מערב יום טוב והכי משמע מדברי הר"ם במז"ל שכתב בפ"א, כל מלאכה שאפשר להעשותו מערב יום טוב ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשית מבערב אסרו חכמים לעשות אותה ביום טוב אף על פי שהיא לצורך אכילה ע"כ, וכל ירא שמים יהא זהיר בכך בתוך ביתו שלא להכשל באיסורא דרבנן.

עד. (**א"ה**, כתב בשיירי כנה"ג סי' תצ"ה דמאחר דהפידיאוס והטרי דהיינו טאייארינאש עדיפי כשהם עשויים מבערב יום טוב ונתייבשו אף שיש מקום להתירן אם עשאום או חתכום ביום טוב, הסכים הרב ז"ל לאוסרן לעשות ביום טוב.

אבל הלביבות דהיינו האליטריא שבת יומא היא נאכלת בטוב וכשנתייבשה אינה נאכלת לתאבון התיר לעשות ביום טוב, אך אם בשני מינים הנזכרים עברו וסמכו על המתירין דיעבד לכבוד יום טוב לא ענשינן להו עיין שם, והנכון לעשותם ביום טוב על

ידי שינוי שישנה קצת אופן עשייתן או אם היה רגיל לעשותן על גבי הדף יעשם על גבי מפה וכיוצא).

בדיני שחיקת אוכלין ביום טוב

עה. **ולגרור** את הגבינה ביום טוב כיון שאינו מפיג טעמו אם גררו מערב יום טוב צריך להזהיר לבני ביתו שלא יגררוהו כי אם על ידי שינוי כדין דיכת המלח ביום טוב כמו שכתב הריב"ש ז"ל, ונקירת התרנגולים שנשחטו מערב יום טוב צריך לנקרן ערב יום טוב וביום טוב ינקרם על ידי שינוי לאפוקי נפשיה מפלוגתא, ועוד צריך להזהירם מה ששנינו במשנה שלימה אין שוחקין את הפלפלים ולא את החרדל בריחים שלהם משום דהוי כעובדין דחול אלא דך אותם במדוכה ככל התבלין.

(**א"ה**, רבים הקלו לשחוק הקאח"בי בריחיים שלה ביום טוב ולא ידעתי על מה שיסמוכו).

איסור מוקצה בנוצות העופות

עו. **ובענין** הנוצות של עוף, מורי זלה"ה היה מזהיר לבני ביתו שלא למרוט הנוצה של העופות כי אם במקום שמניחים אותן שמה שלא לטלטל אותם דלא דמו לעור דחזי למזגא עליה.

אזהרה שלא לנפוח האש במפוח כ"א בשפופרת

עז. **ועוד** ראוי להזהר מה שאסרו חכמים שלא לנפוח האש במפוח אלא בשפופרת, ובמפוח של בעלי בתים על ידי שינוי דווקא מותר אבל כדרכו אסור.

פרטי דינים בחשש מכבה ביום טוב

עח. **וצריך** להזהר כשמסיקים האש ביום טוב שלא להוציא פחם שאחזה בו האש מהמדורה מפני שהוא דומה למכבה, וכתב המרדכי דמותר ליקח פחם או עץ הדולק מצד זה של מדורה להניחו בצד אחר הואיל ואינו מכוין כבוי, ואגודה של פחמים שהודלקה במדורה כל עץ שלא אחזה בו האש מותר לשומטו, ואינו דומה למסיר שמן מהנר שהוא אסור משום מכבה דהתם הפתילה הדולקת יונקת מכל השמן וכל מה שאתה מסלק אתה מכחישו ומכבה מה שאין כן כאן כל אחד דולק בפני עצמו.

דין שימוש ביו"ט בעצים העומדים להסקה

עט. **ומפני** שסתם עצים אין עומדים אלא להסקה אסרו חכמים לסמוך הקדירה בבקעת עץ דהוי מוקצה לדבר אחר, ורבים לא השגיחו בזה.

דין שימוש ביו"ט שני בלפידים שכבו מיו"ט א'

פ. **ולפידים** שנשארו מיום טוב ראשון שכבו מותר לחזור ולהדליקם ביום טוב שני אפילו ביום טוב שני של ראש השנה או ביום טוב שלאחר השבת, ולא אמרינן שכיון שהודלק

פעם אחת הוכנו להיות יותר טובות ונוחים להדליק בפעם שניה והוה ליה שבת מכין ליום טוב או יום טוב מכין לחברו, דהא לא חשיב הכנה דלא חשיב הכנה אלא כשמכין דבר שלא היה בעולם אכל הכא שגופי הלפידים הם בעולם אלא שמתקנם קצת על ידי ההדלקה הראשונה הוי כמו אפייה ובשול דלא מקרי הכנה כיון שאינו מתקן אלא דבר שישנו בעולם כבר, הכי נמי גבי שיורי הלפידים דלצורך היום מתתקנים.

בשיעור היתר מלאכת אוכל נפש ביו"ט

פא. ואסור לאפות ולבשל או לשחוט ביום טוב אלא מה שהוא צריך ליומו משום כבוד יום טוב כמו שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, אבל מה שהוא צריך ליום מחר שאחר היום טוב אסור לתקנו דמאי שנא משאר מלאכות שאינן לצורך אוכל נפש שאסורין בין שיום מחרתו הוא שבת בין שהוא חול בין שהוא יום טוב שני של גליות ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה, ואף על גב דקדושה אחת הן הני מילי להחמיר ולא להקל.

פב. אבל אמרו חכמים ממלאה אשה קדרה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא חתיכה אחת, ואפילו אחר שהניחה על האש מותר להוסיף בשר על בשר, ואף אם הבשר היתה בקדירה קטנה שרי ליתנה בקדירה גדולה ולהוסיף עליו כדי שיהא שמן, אכן צריך להזהר שלא תאמר בפירוש זה לצורך מחר שאם תאמר בפירוש יש איסור בדבר.

מנהג נשים יקרות לבשל מערב יו"ט לצורך יו"ט שני

פג. ונשים יקרות כדי שלא להביא עצמן לידי מדה זו, זריזות לבשל מערב יום טוב מה שצריכות לליל שני כדי שלא לבא להכשל באיסור של יום טוב, ואם שגגה האשה ובישלה לצורך מחר מותר כהסכמת רוב הגדולים ז"ל, ואחר אכילה אינה יכולה לבשל ולומר אוכל ממנה כזית דהוי הערמה ולא התירו רק קודם אכילה.

דין הכנה מיום טוב לחבירו

פד. ומהרי"ל ז"ל כתב דאסור להדיח קערות גם כן מיום טוב לחברו, ואיתא במרדכי פ"ב דביצה דר' יואל התיר לאפות ביום טוב לצורך ברית מילה שחל להיות ממחרת והיה יום אידם שלא היו יכולים לאפות אם לא ביום טוב ולא היה די בתנור אחד והתיר לאפות שתי פעמים מפני שצריכות פת אחת מכל תנור ותנור לשנים ושלשה ישראל. (**א"ח**, בספר מ"א ז"ל כתב דבגמרא חולק עליו וכתב די"ל דדוקא בפת החמיר מפני שצריך כל ככר טרחא ותקון בעצמו אבל בקדירה דחד טרחא הוא שרי ע"כ).

בדין בישול ביו"ט לצורך גוי

פה. ועוד יש להזהר במה שהקלו רבים מבני ישראל להזמין גוים ביום טוב בקרב ביתם ומבשלים לצורך גוים ביום טוב, והוא דין מבורר בגמרא שאסור לבשל לצורך גוים ביום טוב ולפיכך אסור להזמינו שמא ירבה בשבילו, ובגוי שבא מאיליו איפלגו רבוותא דלהרמב"ם ז"ל שרי להאכילם עמו ולא חיישינן שמא ירבה בשבילו והטור חולק עליו. **וירא** שמים יוציא עצמו מפלוגתא ואם בא אצלו יאכילהו בלא הזמנה והפצרה, ולא יפציר בו שיאכל אצלו אף על פי שבא מאיליו דכיון דחפץ בו ומזמינו אסור דמה לי מזמין דרך שליחות לביתו או שיזמין אותו אחר שבא מאיליו.
(**א"ה**, עיין בט"ז סימן תקי"ב שהכריע כן להלכה).

פו. ומכל מקום האוסר לא אסר אלא כשאוכל עמו על השולחן שמא ירבה בשבילו אבל כשאינו אוכל עמו אלא שנותן לו חתיכת איזה דבר מותר דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו, ואם יודע שהגוי יבא לביתו יזהר שלא ירבה בשבילו כמו שהאריך בכל זה רש"ל ז"ל.

דין עשיית מוגמר ובישול מים לרחיצה ביו"ט

פז. ועוד יש להזהר במה שהקלו רבים מעמי הארץ לפזר מיני בשמים על הגחלים ביום טוב, ואסור לעשות כן אפילו מכוין לכבוד שמחת יום טוב להריח בהן דהוי דבר שאין שוה בכל נפש אלא למעונגים, דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ודרשו חכמים דבר השוה לכל נפש אדם הוא לבדו יעשה לכם אבל דברים שאין הכל צריכים להם אלא קצת בני אדם אסור לעשותו ביום טוב.

פח. אכן התירו להחם מים לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו ביום טוב שחל להיות בערב שבת לכבוד השבת דהוי דבר השוה בכל, ואף על גב שאין זה צורך אכילה הא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש.

פט. וכתב רש"ל דמותר למי שרגיל במוגמר בתוך ביתו מפני כבוד שמחת יום טוב להביא כלי מלא נקבים ומכסים אותו בערב יום טוב ופוקקים נקביו וביום טוב פותחים הנקבים ונמצא הבית מתגמר ואפילו בשבת מותר.

איסור הולדת ריח ביום טוב

צ. (**א"ה**, כתב בט"ז סי' תקי"א ראיתי בקצת קהלות ששופכין שמן של ריח לתוך המים ביום טוב לצורך נטילת ידי הכהנים ואיסורא עבדי דמוליד ריחא במים, ואפילו אם יתנו השמן במים מערב יום טוב מכל מקום מולידין ריח בידי הכהנים ע"כ.

צא. ועיין בהלכות קטנות ח"ב סימן ב' אוסר הרחיצה במי הוורד פניו ידיו וזקנו דבשערו איכא אולודי ריחא וגם כשיגע בשידיו שרויות במי הוורדים על בגדיו מוליד ריחא בבגד, אמנם מדברי רש"י פרק ב' דביצה ריש דף כ"ג נראה דלא אסיר אלא במכוין לאולודי ריחא הא לאו הכי שרי דכיון דלא אסיר אלא מדרבנן ולא מכוין אפילו פסיק רישיה מותר וכמו שכתב תרומת הדשן סי' ס"ו).

יזהיר בני ביתו מהאיסורים השכיחים ביו"ט

צב. ויתר משפטי דינים בזה שוו יום טוב ושבת יחדיו בשיעוריהם, ויותר מהמה בני הזהר לבלתי חלל קדושת יום טוב רב הקדש חס ושלום, כי על כן אף שמשפטיו מתבארים לעיני כל משכיל אספתי בעומרים בקצת משפטים אשר יפול בהם השגיאה לרבים מעמי הארץ, ולרגל המלאכה אשר לפני לא זזה ידי מהעתיק קצת מהן בקצרה למען יהיו לטוטפות בין עיני כל ההוגה בחבורינו זה, ולמען עשות סעודת יום טוב על טהרת הקדש לבלתי היות שם ערוב השגיאה.

ומצוה על כל החרד אל דבר ה' לומר בתוך ביתו ערב יום טוב פרטי הדבר שיש בהם איסור ביום טוב לבלתי יכשלו בכמה איסורים אשר בהן כשלו רבות שלא ברצון חכמים, והקולר תלוי בצואר בעליהן כי נשים זריזות המה ולא ישלחו בעולתה ידיהן אפס כי עז אהבתן עם שמחת יום טוב ויחשבו דמצוה קא עבדי מפני שמחה של יום טוב, ואמנם אין לאדם לפשוט ידו בדבר איסור מפני שמחת יום טוב דהוי מצוה הבאה בעבירה כמ"ש למעלה.

להביא עניים ביו"ט לסעוד על שולחנו

צג. ואשרי הגבר לו ישים אלהים מעוזו ואת ענייו ירחם לחומלה עליהם בראש שמחתו, ואם אפס מקום איתו להביאם הביתה בלילי יום טוב לא יעבור מלהיות בימים עניי בני תורה סביב לשולחנו איש לפי שיעורו כי הוא תועלת עצום בחגים ובמועדים ובשמחתו בל יתערב זר.

לקט לימודי זוהר לסעודות היום לכל מועדי השנה

צד. ונפשו לו תשבע מלהגות לבו תבונות על שולחנו מעניינו של יום וני"שא בם את השולחן.

בפסח, יום טוב ראשון בזוהר פרשת אמור דף צ"ה ע"א בחדש הראשון וכו' עד דף צ"ו ע"א ואנשינא מילי, ובסעודת יום שני בפרשת אמור דף צ"ז ע"א רעיא מהימנא והניף את העומר ודברי הזוהר שם עד עמוד ב' ואתחברו במלכא קדישא.

צה. ביום שביעי של פסח, בזוהר פרשת וירא דף קי"ג ע"א רבי חייא פתח ויראני את יהושע עד עמוד ב' באתר חד ולא אתפליג, ובסעודת יום שני בזוהר פרשת תולדות דף קל"ט ע"א מתני' תנן ד' רוחות העולם עד סוף דף ק"מ ע"א כמים לים מכסים.

צו. בשבועות , בסעודת יום ראשון יהגה בזוהר פרשת אמור דף צ"ז ע"ב ת"ח כל בר נש דלא מני וכו' ורעיא מהימנא פקודא בתר דא וכו' עד דף צ"ח ע"ב מאן קאים קמי סיני, ובסעודת יום טוב שני בפרשת פנחס דף רנ"ג ע"א רעיא מהימנא וביום הבכורים עד דף רנ"ה ע"א שבע שבתות תמימות תהיינה כל חד עם שית יומין דיליה.

צז. בראש השנה, בסעודת יום ראשון יהגה בזוהר פרשת אמור דף צ"ח ע"ב בחדש השביעי ורעיא מהימנא עד דף ק"א ע"א באורך נראה אור, ובסעודת יום שני בפרשת פנחס דף רל"א ע"א אמר רבי יהודה לימא לן מר מאילין מילין דר"ה וכו' כל הזוהר עד דף רל"ב ע"ב זכאה חולקי דזכינא להאי ולמחמי דא בעיני.

צח. בסוכות , בסעודת יום טוב ראשון בזוהר פרשת תצוה דף קפ"ו ע"ב וכד ישראל אינון בט"ו עד סוף הפרשה, ובסעודת יום שני יהגה בזוהר פרשת נח דף ס"ג ע"ב עד דהוו אזלי חמו חד יודאי וכו' עד דף ס"ד ע"ב ורב שלום בניך.

צט. ובשמיני חג עצרת בזוהר פרשת ויחי דף ר"ך ע"א תא חזי כד אתער דינא בעלמא וכו' עד דף רכ"א ע"א חדוותא דיליה בישראל, ובסעודת יום טוב שני בזוהר פרשת תרומה דף קל"ה ע"א וזאת התרומה וכו' עד סוף העמוד דהוא אחד ושמו אחד.

להזהר מן השכרות בסעודת יום טוב

ק. ושוב אחר הלימוד ידברו בשיר לפני מזבח ה' כמו שנתבאר הטעם בסעודת הלילה, והחכם עיניו בראשו שלא למשוך ביין את בשרו יותר מדאי מפני תפלת המנחה דהלכה רווחת היא שכור המתפלל תפלתו תועבה.

וכבר העתקנו בסעודת הלילה דברי הרמב"ם שכתב, וכשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשוך ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות ראש אינם שמחה אלא הוללות ולא נצטוינו אל ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת היוצר.

ציונים והערות לפרק ג

30. מגילה דף כ"ג ע"א. 31) זוהר ויקהל דף ר"ה ע"ב. 32) תנדא"ר פי"ג אות ט"ו. 33) תקו"ז תקון ו' דף כ"ב ע"ב. 34) תענית דף כ"ז ע"ב. 35) מגילה דף כ"ג ע"א. 36) תהילים מזמורים כ"ג, ס"ז. 37) סוכה דף כ"ז ע"ב. 38) ברכות דף ל"א ע"ב. 39) קדושין דף נ"ט ע"א. 40) ירושלמי שבת פט"ו ה"ג.

41) זוהר האזינו דף רצ"ב ע"א. 42) זוהר שלח דף קע"ג ע"א. 43) סנהדרין דף ק"א ע"א. 44) סוכה דף כ"ז ע"ב. 45) רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ט. 46) פסחים דף ס"ח ע"ב. 47) סנהדרין דף כ"ו ע"ב.

פרק ד - תוכחות ודרוש למועדים - דיני יום טוב

מצוה לראשי העם לדרוש הלכות חג בחג

א. מצות הדרשה לראשי עם קדש גדלה במעלתה ביתר הימים, ויתר גדול מאד שגבה בקרב החגים והמועדים אשר קרן השן מועדת בהם ועלולים לבא לידי תקלה מתוך האכילה והשתיה מרובה, ועל כן יש לכל ראשי עם הקדש לקבץ כל אחד בקהלתו אנשי עדתו ולדרוש להם את חוקי האלהים ואת תורותיו הלכות רגל ברגל והוא מה שאמרו בש"ס, [48] תניא משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בעניינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג.

חובת הציבור בשמיעת הדרשה

ב. ובימי חכמי הקדמונים היו יושבים עד חצי היום לשמוע הלכות יום טוב, ומעשה בר' אליעזר [49] שהיה יושב ודורש בהלכות יום טוב יצאת כת ראשונה אמר הללו בעלי פטסין כלומר שהכינו להם חביות גדולות ולפיכך מהרו לצאת ולא רצו ליגע בתורה אלא אוכלין ושותין יצאת כת שניה אמר הללו בעלי חביות יצאת כת שלישית אמר הללו בעלי כדין יצאת כת רביעית אמר הללו בעלי לגינין יצאת כת חמישית אמר הללו בעלי כוסות התחילו כת שישית לצאת אמר הללו בעלי מאירה שהיה בית המדרש מתרוקן מאד וגנאי הדבר וקשה בעיניו, נתן עיניו בתלמידים והתחילו פני התלמידין להשתנות, אמר להם לא לכם אני אומר אלא להללו שמניחין חיי העולם הבא ועוסקים בחיי שעה. **הנה** שאף שכוונת היוצאים היתה מפני כבוד יום טוב לאכול ולשתות קראן בעלי מאירה דהלכתא כרבי יהושע דאמר חלקהו חציו לה' וחציו לכם, והמה לא נתנו חלק הראש אל הנפש היפה כמשפט לאוהבי שמו כמו שנאמר צדיק אוכל לשובע נפשו אחר שנפשו שבעה לה מתורה ותפלה.

תוכחה למזלזלין בשמיעת הדרשה

ג. והן עתה בדורות הללו שערבה כל שמחה ופאר התורה ואין הדרשה רק אחר הסעודה, יש לכל איש ישראל לשקוד על בתי כנסיות ובתי מדרשות לשמוע אל דבר ה' שלא להיות מכלל בעלי מאירה, והדברים קל וחומר אם כשהקדימה הדרשה אל הסעודה הממאנים לשמוע הדרשה היו בעלי מאירה כל שכן עתה אחרי אכלם כדי שובע נפשם שכל המתרשל בענין ופונה לבו לבטלה יואר חס ושלום בלי ספק.

ואין לאדם להאריך על שולחנו יותר מדאי וכן לא יגרה בשינה לתת מקום לחדוות ה' וכל הקודם זכה ישא ברכה, אשר באמת לזאת יקרא שמחה וששון ליהודים כי בזה שמו יתברך יתעלה ויתקלס, כאשר חכמים הגידו [50] שאמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת והלכות חג בחג כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות ללמוד וללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והתר כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני.

סגולת הדרשה למחילת עונות ובפרט בימי הרגלים

ד. ולכן יאותה לאישי ישראל להתאסף ברוב עם אל קהלתם ברוב ששונים בצופם אל גודל מעלתם בהיותם סרים אל משמעתו של החכם הדורש אשר יש בו גם מסגולת מחילת עונותם כאשר חכמים הגידו במדרש אגדה, [51] נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם אמר ר' סימון מתעלה שמו של הקדוש ברוך הוא בעולמו בשעה שישראל נכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ונותנין שבח וגדולה להקדוש ברוך הוא.

ואמר ר' ישמעאל באותה שעה כששומעין האגדה מפי החכם ואחר כך עונים אמן יהא שמיה רבה באותה שעה הקדוש ברוך הוא שמח ואומר למלאכי השרת בואו וראו עם זו יצרתי לי כמה הם משבחין אותי באותה שעה מלבישין אותו הוד והדר לכך נאמר ברוב עם הדרת מלך, ובמדרש שוחר טוב הוסיפו עוד [52] זה לשונו, בשעה שהחכם יושב ודורש לפני הצבור ועונין עליו אמן יהא שמיה רבה אפילו אם נחתם גזר דינם אני מוחל להם ומכפר עונותיהם של ישראל ע"כ.

ואם ביתר הימים תגדל מעלת סגולה זו עוד תוסיפי לגבהה בקרב החגים והמועדים אשר כולם קדושים ובתוכם ה' יושב על כסא דין כמו שאמרו, [53] בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן וכו' בחג נדונין על המים, שהרי אף אם נחתם גזר דינם יש בו מהסגולה לקרוע גזר דינם כאמור במאמר, וכל שכן שבעת המשפט בבואו לחתום גזר דינם אם המצא ימצא בם פאר הסגולה הזאת להקהיל קהלות ברבים לשמוע אל דבר ה' יחוננו ולא תחול עליהם שום גזרה רעה ועליהם תבא ברכת טוב להוציא לאור משפטם.

אזהרה לדרשנים שאין דורשין בהלכות ותוכחות

ה. ואולם כבר הודענו בחבורינו זה אשר אפס לא תהיה תפארת הסגולה הזאת רק כשיהיה דברי הדרוש רובו למעשה כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה דהיינו להודיע להם חוקי האלהים ותורותיו, לא כמו שנתפשט מקרוב לדרוש כל דרשות

בהגדות ולא בדינין והלכות כל עיקר להראות את עצמו שהוא חכם ויודע לדרוש פסוק או מאמר בכמה פנים, וכבר צווחו על זה כי כרוכיא קמאי דקמאי.

לסדר הדרוש מאגדות והלכות ותוכחות

ו. ואיש התמים ארחות צדיקים ישמור, יאחוז מזה וגם מזה אל תנח ידו לדרוש שליש בפשטים מתוקים בנויים על הקדמות אמיתיות ושליש בהלכות ושליש בתוכחות מוסר אשר היא היתה לראש פנה כל הימים, ויתר גדול מאד בחגים ובמועדים לפי כי המה ימי דין ומזונות וחיי האדם תלויים בהם.

כשהתוכחה בעולם נחת רוח בעולם וח"ו להיפך

ז. ואמרו בראשון דתמיד, [54] כל זמן שהתוכחה בעולם נחת רוח בא לעולם טובה וברכה באים לעולם שנאמר ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב, ובסגולת התוכחת בעת המשפט על הטובה והברכה אל העולם יגברו הרחמים ויצא לאור משפטם, וכן בהפכו העדר התוכחת היא תהיה שורש פורה רוש ולענה לפקוד עליהם עונות ראשונים ולהתחייב בדין ונמצא כל העולם מוטלים ברעב ובצמא ובחוסר כל חס ושלום.

ועל כן כתב הרמב"ם [55] שחייבים בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבבים ומחפשים בגנות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה, וכן יזהירו בדבר זה לכל העם כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה ולא ימשכו ביין פן יבואו לידי עבירה ע"כ.

חומר החוטא בימי החגים

ח. כי אף שחיוב זה שוה בכל ימות השנה אבל יגדל החיוב יותר ברגל מפני כי המשפט לאלהים הוא, והחוטא בקרב אותם הימים חמור יותר לפי כי הואיל והעולם תלוי ועומד בדין הרי אמרו, [56] לעולם יראה אדם את עצמו ואת כל העולם כאילו חציו זכאי וחציו חייב זכה הכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות ואם לאו הכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, נמצא שהחוטא אז חמור מאד באשר הוא חב לעצמו וחב לאחרים עמו.

סדר הדרוש לחג הפסח - תוכחה על עון הגזל

ט. ובפסח שנידון העולם על התבואה יוכיח למישור לעדתו ויודיע אליהם העונות אשר עליהם התבואה לוקה, הוא מה שאמרו בשני דשבת, [57] בעון גזל הגובאי עולה והרעב הווה ובני אדם אוכלין בשר בניהם ובנותיהם שנאמר שמעו את הדבר הזה פרות הבשן אשר בהרי שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים, וכתיב הכיתי אתכם בשדפון וביקרון כו' ותאניכם וזיתכם יאכל הגזם, וכתיב יתר הגזם אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל, וכתיב ויגזור על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא

שבעו איש בשר זרועו יאכלו אל תקרי בשר זרועו אלא בשר זרעו וכו', אשר עון זה הוא עון מכאיב הגוף והנפש וכלתו ואת עציו ואת אבניו.

י. ומי שנכשל בעון זה הלא הורס יסודות התורה ועיקר שורש האמונה שכל מצוות התורה תלויות בה, ובפרט בגזל של רבים שאינו נזהר לשלם חוקו עם יתר חביריו אנשי מקומו שהוא עון פלילי שיש בכלל הרבים עניים יתומים ואלמנות ועומסים עליהם עול משא מלך ושרים, וכל גזל נפטר בתשלומין לא כן הגוזל מן העני שלא יפטר בתשלומין וחייב מיתה בידי שמים כמו שנאמר אל תגזול דל כי דל הוא כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש, ולא עוד אלא שחב לאחרים איתו שהגובאי עולה והרעב הווה ונמצאו העניים והאביונים האומללים מוטלים ברעב בעוונו, ובמקומו יתבאר פרט זה בארוכה.

בחומר עיוות הדין ובהיתר הפוסקים להעמיד דיינים בעלי בתים

יא. עוד אמרו שם, בעון עינוי הדין ועיוות הדין וקלקול הדין ובטול תורה חרב וביזה רבה ודבר ובצורת בא ובני אדם אוכלין ואינן שבעין ואוכלין לחמם במשקל דכתיב והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וכתיב בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים וכו' ואין ברית אלא תורה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וכו' וכתיב יען וביען במשפ"טי מאסו.

יב. והנה מפני צורך שעה אמרו חכמים, [58] בית דין מכין ועונשין שלא מן התורה אבל לא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה, ומזה נשתרבב המנהג ברוב תפוצות ישראל לעשות פרנסים ומנהיגים שיהיו דנין לפי הענין ולפי התקונים והם נקראים פסקי בעלי בתים, וכן כתבו הפוסקים ז"ל, עיירות שאין בהם חכמים הראויים להיות דיינים וכדי שלא ילכו בערכאות של גוים התירו שיהא ביניהם בית דין של ישראל אף על גב דלא גמירי דינא ע"כ.

אכן נשתרבב מזה דור אחר דור שאף היכא דאיכא דגמירי דינא ממנים לאנשים משוללי ההשכלה דלא גמירי דינא ודנין כפי אוות נפשם לא לפי הדין ולא לפי התקונים, פעמים מפני הכבוד ופעמים מפני אהבה וקורבה ופעמים מפני היראה, ועבירה גוררת עבירה שדבר זה גורם מחלוקת בישראל כי כל אחד רוצה להיות מנהיג להשתרר על חברו ולא שחברו ישתרר עליו.

יג. ומורי כתב בפסקיו וקרא תגר על פסקי בעלי בתים וז"ל, ובעיני הם גרועים מדיניהם של גוים כי לדיניהם יש סדר ובפסקי בעלי בתים אין סדר כי לדין אחד פעמים לזה מזכין ופעמים מחייבין, פעמים במתכוין להזיק ופעמים שלא במתכוין וכו' עכ"ל, על כן מהראוי הוא שגדולי הדור יפקחו בזה ויעשו תקונים שהמנהיגים לא יסורו מדין תורה,

או במקום שצריך לעשות סייג יתנהגו לפי התקון ולא לדון בלי טעם כאוות נפשם ומכל שכן חלילה וחלילה לעבור על דברי תורה.

דברי הרעיא מהימנא על מעוותי הדין ועל שלטון ערב רב ביראי ה'

יד. וברעיא מהימנא פרשת נשא דף קכ"ה ע"ב האריך בענין זה וזה לשונו, חכמת סופרים תסרח ביניהו בכל קרתא וקרתא ובכל אתר דישראל מפוזרין ביניהו בין מלכוון ואתהדרו אינון ערב רב רעיין על ישראל עאנא דקודשא בריך הוא דאתמר בהו ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם ולית לון יכולת למעבד טיבו עם תלמידי חכמים ואנשי חיל ויראי חטא מסובבים מעיר לעיר ולא יחננו ומחרימין ערב רב ביניהון דלא יהבון לון באתרין סגיאין אלא דבר קצוב דלא יהא תקומה לנפילו דלהון ואפילו חיי שעה.

וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בדוחקא ביגונא חשיבין ככלבים בנים המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש בראש כל חוצות דלא אשראין אכסניא ביניהו ואינון ערב רב עתירין בשלוה בחדווא בלא צערא בלא יגונא כלל גזלנין מארי שוחד דאינון דיינין רישי עמא כי מלאה הארץ חמס מפניהם עלייהו אתמר היו צריה לראש, באומאה עלך זמנא תניינא בחיי ה' צבאות אלהי ישראל יושב הכרובים דכל מילין אילין לא יפלון מפומך בכל יכלתך למללא קמי קודשא בריך הוא ולאחזאה דוחקא דילהון ע"כ.

הנה כל דבריו כגחלי אש על דייני בעלי בתים הדנין את ישראל צאן מרעיתו יתברך במשפט מעוקל, וקראן גזלנים מארי שוחד כי מלאה הארץ חמס מפניהם להיות דלא גמירי דינא ודנין כאוות נפשם לא לפי הדין ולא לפי התקונים אשר גבלו ראשונים ראשי אלפי ישראל ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים וגם על דייני בעלי בתים אלו.

פורעניות באות לעולם בשביל דיינים שאינם מהוגנים

טו. הוא מה שאמרו בפרק כל כתבי, [59] תניא ר' יוסי בן אלישע אומר אם ראית דור שצרות רבות באות עליו צא ובדוק בדייני ישראל שכל פורענות שבא לעולם לא באה אלא בשביל דייני ישראל שנאמר שמעו נא זאת ראש"י בית יעקב וקציני בית ישראל המתעבים משפט ואת כל הישרה יעקשו, וכתיב בונה ציון בדמים ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו וכו', לפיכך מביא עליהם הקדוש ברוך הוא שלש פורעניות כנגד שלש עבירות שבידם שנאמר לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיים תהיה והר הבית לבמות יער, ואין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל שנאמר ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגיך וגו' ואשיבה שופטיך כבראשונה.

חובת חכמי הדור לפקח על דיני הדיינים

טז. ודי בזה הערה לראשי עם הקדש פרנסים ומנהיגי ישראל להיות דיניהם דין על פי התורה ועל פי תקוני הראשונים לא יעדרו דבר לבל ימצא בכנפם דם נפשות אביונים והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם, ומחוייבים חכמי הדור להתאמץ בענין זה כמו שאמרו בזוהר רות [60] זה לשונו, דיינא אית ליה למרדף בתר עובדי מתא דלא יימא דיינא אנא למידן בין גברא לחבריה ולא יתיר אלא כל עובדי מתא תליין על קולריה ואי אטים עינוי מעובדי מתא איהו אתפס בחובייהו ובשעתא דדינא אתער על עלמא איהו אתדן בקדמיתא ע"כ.

ועל כן חיוב המוטל על חכמי ישראל להשגיח בדיניהם של הפרנסים והמנהיגים שלא יעקשו את הישרה ויודיעו אליהם עונשי הדברים כאשר המה, והיראים והחרדים אל דבר ה' יהיה להם תנאי מפורש בעת שממנין אותו לראש על העדה שישגיח בכל מעשי העיר ובלעדו לא ירים איש את ידו לדון דין מדעתו שלא ברצון חכמים ועליהם תבא ברכת טוב.

עוונות הגורמים חרפת רעב

יז. ועוד יש שלשה עונות אשר כל אחד מהם יהיו סיבה אל חרפת הרעב כמו שאמרו בפרק הערל, [61] ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה, שנה ראשונה אמר להם שמא עובדי ע"ז יש בכם דכתיב ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם וכו' ועצר את השמים ולא יהיה מטר, שנייה אמר להם שמא עוברי עבירה יש בכם דכתיב וימנעו רביבים ומלקוש לא היה ומצח אשה זונה היה לך, שלישית אמר להם שמא פוסקים צדקה ברבים יש בכם ואין נותנים דכתיב נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר וכו', ועל כל אלה יביא אלהים במשפט בפסח על התבואה ולכולם בשם יקרא המוכיח לקהל עדתו.

האוכל עם הגוי כעובד ע"ז, ואיסור שותפות עם גוי

יח. והנה על הע"ז כבר אמרו בפ"ק דע"ז, [62] תניא רבי ישמעאל אומר ישראל שבחוץ לארץ עובדי ע"ז בטהרה הם כיצד גוי שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעיר אף על פי שאוכלין משלהם ושותין משלהם ושמש שלהם עומד לפניהם מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחו, ופריך ואימא עד דאכיל אמר רבא אם כן נימא קרא ואכלת מזבחו מאי וקרא לך משעת קריאה.

יט. ובכלל זה גם כן הא דאמרינן בפרק ארבע מיתות, [63] אמר אבוה דשמואל אסור לאדם שיעשה שותפות עם הגוי שמא יתחייב לו שבועה ונשבע בע"ז שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך וכו'.

אסור לישראל לומר שהוא גוי כדי להציל גופו וכ"ש ממונו

כ. ובר מן דין אשר רבים מעמי הארץ התירו לגלח פאתם וללבוש בגדי גוים שלא יכירום שהם יהודים וכשהם הולכין בדרכים להמלט מהמכס או כרג"א אומרים שהמה גוים, וזה אפילו כדי שלא יהרגוהו נאסר כמו שכתב הרא"ש בריש פ"ב דע"ז, וכל שכן כשבא להפטר מכרג"א וכיוצא שאסור.

תשובה שנהג אחד שניצל בהעיד עליו הגוי שאין הוא יהודי

כא. וכבר נשאלו הראשונים על דבר ישמעאלים ויהודים שהיו הולכים בדרך בשעת הגזרה ופגעו בהם פריצים וחקרו אותם מרחוק אם יש ביניהם יהודים וכיוון היהודי בלבו אם ישאלו יאמר להם האמת, והישמעאלים אומרים מה אתם סבורים אין כאן שום יהודי בינינו וניצול היהודי, ועל שלא אמר אתה משקר היה לב היהודי נוקפו ואמרו חכמים דאין ליהודי עון אשמה בזה הואיל ולבו היה לשמים, ולרווחא דמלתא מפני שהיה לבו נוקפו אמרו שיתענה שני וחמישי ושני, ומה יענו ליום פקודה האנשים החטאים ההם בנפשותם אשר במרד ובמעל כחשו ביהדותם להיות ככל הגוים מפני דררא דממונא, אויה להם אהה עליהם.

תוכחה למתרפאים במעשה שדים

כב. וגם עון החמור אשר נשתרבב ברבים מעמי הארץ ונשותיהם יותר מהם אשר מתרפאים במעשה שדים ומקטירים להם והם עובדי ע"ז בפרהסיא ואין מוחה בידם, וחייבים כל רועי ישראל להיות עיניהם פקוחות על כל אלה לבל תהיה לפוקה ולמכשול ליקח חרפת רעב בעונם.

תוכחה למבזה את המועדות

כג. ומזה אשר חכמים הגידו, [64] כל המבזה את המועדות כאילו עובד ע"ז שנאמר אלהי מסכה לא תעשה לך וסמיך ליה את חג המצות תשמור, ופירש רש"י שנוהג מנהג חול בחול המועד, ולפיכך צריך להודיעו לרבים מבני ישראל עונשן של דברים ויתנו לב לשוב.

תוכחה לבנות ישראל על הצניעות

כד. גם עון השני ומצח אשה זונה היה לך, אני הגבר ראה בעוני עמי רבות בנות ההולכות כחוקות הערלים במצח אשה זונה בשוקים וברחובות ומכשילות את הרבים במראית העין וחזקה שליח עושה שליחותו.

ואם בפנויות רע ומר המעשה עוד יגדל הכאב בנשואות ההולכות כמשפט הבנות הבתולות ולא שמרו דת יהודית והתירו לגלות שערן כשיעור פאת נכרית, ויתר איסורים עד שאין הפה יכולה לדבר ולא האזן יכולה לשמוע את אשר הפריזו על המדה רבות בנות בערי הפ"ראנקייא ללכת במחול עם האנשים יד ביד מלובשות ומקושטות כמשפט הבנות של הערלים בתפארת הקלגסים והעכסים נטויות גרון וערום עד בית דדיהם אוי לעינים שכך רואות ואין מוחה בידם.

דברי המדרש על העונש שאירע לבנות ציון שעברו על דת יהודית

כה. אשר עון זה הוא היה שורש פורה רוש ולענה בימי חרבן בית ראשון עד עלות חמת ה' לאמר כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומסקרות עינים וכתיב ושפח ה' את קדקד בנות ציון, ואמרו חכמים [65] דהוו שייפין ברומחין ומהלכין בגסות הרוח, ותלכנה נטויות גרון שהיתה אחת מהן לובשת תכשיטיה והיתה מטה גרונה להראות את תכשיטיה, מסקרות עינים ר' מני דקסרי אמר שהיו מסקרות עיניהם בסיקרא וריש לקיש אמר בקולריא אדומה, הלוך וטפוף תלכנה כשהיתה אחת מהן ארוכה היתה מביאה שתי קצרות כו' והיתה נותנת ברגליה קונדירקון עבה כדי שתראה ארוכה.

וברגליהן תעכסנה, רבי אבא בר כהנא אמר שהיתה צורת דרקון במנעליה (פירוש ואסור משום ע"ז כדשנינו המוצא צורת דרקון) ורבנין אמרי היתה מביאה שפופרת של ביצה והיתה ממלאה אותה אפרסמון ונותנות אותה תחת עקיבה במנעליה וכשהיתה רואה כת של בחורים היתה רופסת עליה והיה אותו הריח מפעפע בהם כארס של עכנא והיה הקדוש ברוך הוא אומר לישעיה מה אלו עושות כאן יקומו ויגלו מכאן.

והיה ישעיה אומר להם עשו תשובה עד שלא יבא עליכם שונאים, אמרו אם יבואו שונאים עלינו מה יהיו יכולין לעשות שנאמר האומרים ימהר יחישה מעשהו למען נראה דוכסיא רואני ונוטל אותי אפרכוס רואני ונוטל אותי היועץ רואה אותי ומושיב אותי בקרון הדא הוא דכתיב ותקרב ותבואה עצת קדוש ישראל ונדעה נדע דמן הוא דקיימא דילן או דיליה, כיון שגדלו העונות באו השונאים והיו מתקשטות ויוצאות לפניהם כזונות דוכוס ראה אותן ונוטלן אפרכוס ראה אותן ונוטלן היועץ רואה אותן ומושיב אותן בקרון.

אמר הקדוש ברוך הוא לא קיימא דילי וקיימא דילהון מה עשה ושפח ה' קדקד בנות ציון ר"א ור' יוסי בר חנינא ר"א אמר הלקן בצרעת ר"י בר חנינא אמר העלה משפחות משפחות של כנים על ראשן, אמר הקדוש ברוך הוא יודע אני שאין אומות העולם בדלים מן הצרעת מה עשה ה' פתהן יערה רמז הקדוש ברוך הוא למעייניהם והיא מוציאה דם

וממלא הקרון דם והיה אותו שלטון נועצה ברומח ונתנה לפני הקרון והיה הקרון עובר עליהן ומרמסן ע"כ.

בהעדר צניעות בצורות ומגפות באין לעולם

כו. ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כמזימתן להבזות דת יהודית בעיניהן כשומען את כל הקורות אותן, אשר אין ספק כי ככה יהיה משפטן של בנות ישראל הארורות ההולכות כמשפט בנות הערלים בשית זונות ונצורות לב להיות נלקות כמשפט בנות ציון והיו למרמס לכף רגל השור והחמור בצאת נפשן כי ימותו, וגם בכנפיהן נמצאו דם נפשות אביונים באשר הנבלה הזאת היא המביאה מגיפות וגזרות רעות לעולם, ולמעלה מהן חרפת רעב של מהומה ושל בצורת הבאה ביחוד על עון זה כאשר מעיד הנבואה וימנעו רביבים ומלקוש לא היה ומצח אשה זונה היה לך.

דברי הזוהר בחומר עון אשה המגלה שערה

כז. ובזוהר פרשת נשא דף קכ"ה אמרו, אמר ר' חזקיה תונבא ליתי על ההוא בר נש דשבק לאתתיה דתתחזי משערא דרישא לבר ודא הוא חד מאינון צניעותא דביתא ואתתא דאפיקת משערא דרישא לבר לאתתקנא ביה גרים מסכנותא לביתיה וגרים לבנהא דלא יתחשבון בדרא וגרים מלה אחרא דשריא בביתא מאן גרים דא ההוא שערא דאתחזי מרישא לבר ומה בביתא האי כל שכן בשוקא וכל שכן חציפותא אחרא ובגין כך אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך.

אמר רבי יהודה שערא דרישא דאתתא דאתגלייא גרים שערא אחרא לאתגלייא ולפגמא לה בגין כך בעיא אתתא דאפילו טסירי דביתא לא יחמו שערא חד מרישה כל שכן לבר, תא חזי כמה דבדוכרא שערא הוא חומרא דכלא הכי נמי לנוקבא, פוק חמי כמה פגימו גרים ההוא שערא דאתתא גרים לעילא גרים לתתא גרים לבעלה דאתלטייא גרים מסכנותא גרים מלה אחרא בביתא גרים דיסתלק חשיבותא מבנהא רחמנא ליצלן מחציפו דילהון.

ועל דא בעייא אתתא לאתכסייא בזווזתי דביתא ואם עבדת כן מה כתיב בניך כשתילי זתים מה זית זה בין בסיתווא בין בקייטא לא אתאבידו טרפוי ותדיר אשתכח חשיב משאר אילנין כך בנהא יסתלקון בחשיבו על שאר בני עלמא ולא עוד אלא דבעלה מתברך בכלא בברכאן דלעילא בברכאן דלתתא בעותרא בבנין ובני בנין הדא הוא דכתיב הנה כי כן יבורך גבר ירא ה' ע"כ.

ודבריו [66] כולם נכוחים למבין וכבר הארכנו בחיבור זה בהרבה מקומות בתוכחת זו והרבינו בראיות תלמודיות וגם מהמקובלות אשר כל אחת מהנה תועבה היא ומשרה

כחה של לילית, קולה כנחש ילך בקרב איש ולב עמוק וגם הנפש לו תמלא מזוהמתה ואין צורך להאריך עוד בזה כאן.

הנה כל אחת מהנה גורמת רבות רעות וצרות בצאן קדשים עמו יתברך, ואיש על העדה ירעם בקולו קול יללה בקהל רב על עסקי דבר זה ויאיים על הדבר כיד ה' הטובה עליו והכה ארץ בשבט פיו ולא ייראו ולא יחת מפניהם ולא ימיש מעשות פרי אם מבעלי היראה הוא כמו שנאמר הכל נשמע את האלהים ירא כו'.

ואשרי הגבר אשר תהיינה עיניו פקוחות להרים מכשול מקרב ביתו וידע כי שלום אהלו.

תוכחה ופסקי דינים מספר "באר שבע" בענין קול באשה ערוה

כח. (**א**"ח, הרב בעל באר שבע כתב תוכחת מגולה זו ז"ל, תוכחת מגולה יפה ומעולה אדבר עם בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים ובפרט עם נשים נשואות שהם מזמרות ומשמיעות קול שיר בזמירות שבת עם בחורים זקנים עם נערים יחדיו, ואין איש שם על לב שהיא מצוה הבאה לידי עבירה חמורה לפי שאמרו ז"ל בפרק עגלה ערופה, זמרן גברי ועניין נשי פריצותא זמרן נשי ועניין גברי כאש בנעורת.

כט. ובפרק מי שמתו אמרו, אמר שמואל קול באשה ערוה, ופירשו קצת מן הפוסקים דלענין קריאת שמע קאמר קול באשה ערוה, ודבר ברור הוא דלאו דווקא קריאת שמע אלא הוא הדין כל דבר שבקדושה כמו שכתב המרדכי ז"ל, הילכך אסור לומר דבר שבקדושה בשמיעת קול שיר של אשה, ובעונותינו בין אומות העולם אנו יושבים ועת לעשות לה' הפרו תורתך הלכך אין אנו נזהרים מללמוד בשמיעת שיר נשים ארמאות ע"כ, וכן כתב שם ר"י ומסיק דהני מילי בשעה שמנגנת אבל בשעה שמדברת כדרכה מותר.

ל. ופליאה דעת ממני שהרי אמרו בפרק עשרה יוחסין דרב נחמן אמר לר"י נשדר ליה מר שלמא לילתא אמר ליה הכי אמר שמואל קול באשה ערוה כלומר ואם אשאל בשלומה תשיבני, דמשמע בהדיא דאפילו כשאינה מנגנת ומזמרת אסר שמואל שהרי לאו אורח ארעא להשיב שלום בשיר וזמר, ומשמע נמי דלאו לענין קריאת שמע דווקא אתמר אלא דלשמוע קול האשה קאמר דהוי ערוה.

לא. ועוד נראה לי ברור דהא דקאמר שמואל קול באשה ערוה אין רצונו לומר דווקא באשת איש אלא הוא הדין פנויה, ואף על גב דפשוט הוא, כתבתי להוציא מלבו של חכם אחד שהתיר לשמוע קול פנויה ועיקר יסודו שבנה עליו סברתו הוא לשון הרמב"ם פכ"א מהלכות איסורי ביאה שכתב ואסור לשמוע קול ערוה וכו', הוא סבר כיון שכתב

קול ערוה ולא כתב קול אשה כלשון שמואל מריה דשמעתתא שכוונתו לומר דווקא קול אשה נשואה שהיא ערוה ואתי לאפוקי פנויה שאינה ערוה.

ואני אומר לא תאבה לו ולא תשמע אליו דמאי שנא קול באשה ערוה דקאמר שמואל ממה שאמר שמואל גופיה אין משתמשין באשה, וכהנה רבות לאלפים דפשיטא דבעי למיסר בין נשואה ובין פנויה, והא דנקט הרמב"ם אסור לשמוע קול ערוה לאפוקי קול של אשתו דמותר לו לשמוע.

לב. ולכן נכון לכל אשה כשרה יראת ה' בין שהיא נשואה בין שהיא פנויה בתולה או אלמנה שלא תשמיע קול בזמירות ולא בשום דבר בשום זמן כל זמן שמיסב עמה איש שהיא ערוה עליו רק שפתיה יהיו נעות וקולה לא ישמע כלל וכלל, ואף אם היא צנועה גם חסידה ביותר וכוונתה לשמים מכל מקום היא מצוה הבאה לידי עבירה חמורה פן יבא האיש השומע קולה לידי הרהור והרהורי עבירה קשים מעבירה עצמה, והיא צריכה להזהר שלא יכשלו בני אדם על ידה כההיא דפרק היה נוטל, אמר ר' יוחנן למדנו יראת חטא מבתולה דר' יוחנן שמעה להיא דנפלה אאפה וקאמרה רבונו של עולם בראת גן עדן ובראת גיהנם בראת צדיקים ובראת רשעים יהי רצון מלפניך שלא יכשלו בי בני אדם).

תוכחה על עון פוסקי צדקה ברבים ואינם נותנים

לג. והשלישית יותר בה הוא עון פוסקי צדקה ברבים ואינם נותנין שנאמר נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר, ואמרו המקובלים כי הפוסק צדקה ברבים הנה באמירתו נברא מלאך אחד אבל לא יגמר הוויתו עד שיתקיים גמר המעשה כנודע שהעושה מצוה אחת קנה לו סניגור אחד, והפוסק צדקה ואינו נותנה נמצא שהמלאך ההוא תלוי ועומד וצער הוא לו עד שיגמר נתינתה.

אזהרה לומר מי שברך בלשון נדבה ולא בלשון נדר

לד. וזה מנהג גרוע מה שנהגו בכמה מקומות ובערי אשכנז יותר מהם שאומר החזן מי שבירך ואומר מי שבירך וכו' הוא יברך את פלוני שנודר כך וכך לצדקה, ולא אריך למעבד הכי שאף אם הם מהנודרין ומשלמין אינו מעשה כשרים כמו ששנינו, [67] כנדרי רשעים נדר דדרכם של רשעים לנדור, כנדרי כשרים לא אמר כלום דאין דרכם של כשרים לידור, כנדבת כשרים הרי זה נדבה.

וכן משמעות לשון חכמים [68] סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני הרי זה צדיק גמור ולא באומר הרי עלי סלע זו לצדקה וכו' אמרו שיהיה צדיק גמור, וכל שכן שהרבה מהם הם מהנודרין ואינן משלמין, וראוי לכל ירא אלהים שלא ידור שום דבר לתת אלא אם יש

בידו יתן מיד ואם לאו לא ידור עד שיהיה לו, ואם פוסקין צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר בלשון נדבה.

תוכחה לעשירים המשיבים פני עניים ריקם

לה. ובכלל עון מתהלל במתת שקר הוא ענין עשירי עם הצרים עיניהם על מצות הצדקה וכאשר זה עני קרא אל פתח ביתם קול ברמה נשמע כי ה' מחסהו, ומתהללים במתת שקר ויאמרו כבר קדמו כמה עניים ואביונים ופזרנו הרבה כברכת ה' אלהינו אשר נתן לנו, וזה דרכם לכל עני ועני אשר יקרב אליהן עד אשר יוציאו כל עניי עם הקדש ריקם בהתהללם במתת שקר, עד אשר נועדו העניים יחדיו וידברו ברע עושק אשר עשקם העשיר ההוא ויתמהו איש אל רעהו לאמר הגם אתה חולית כמוני, ויען רעהו גם הוא לאמר וגם אני כמוך ריקם השיבני ובין דא לדא ווי לברא דעלובתא.

תוכחה לעשירים שאין מחזיקין לומדי תורה

לו. וגם מתהלל במתת שקר הם אותם שאמרו ברעיא מהימנא פרשת בהעלותך דף קנ"ג, עתירים דישתארון בהון יתקיים בהון נרפים אתם נרפים נרפים הם באורייתא נרפים הם למעבד טיבו עם מארי תורה ואנשי חיל המסובבים מעיר לעיר ולא יחננו ונרפים הם בכובד המס דאי תימא כבדין אינון בכובד המס ולא עבדין טיבו בגין דא תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה דכובד המס עלייהו ואל ישעו בדברי שקר דאינון משקרי ואמרין דכובד המס עלייהו ובגין דא לא עבדין טיבו אינון משקרן במילולייהו ואמרי דמכובד המס דתכבד עלייהו תבן אין ניתן.

דברי הזוהר במעלת תלמידי חכמים השקולין כשבתות

לז. וכמה מהם המה ממכבדי שבתות ומועדי ה' בשובע שמחות ויבוזו כסף לרוב בעין יפה ככל אשר תתאוה נפשותם ולא חשו להחסיר ולא להעדיף מפני כובד המס אשר עליהם כאשר חשו מלפזר כספם וזהבם למארי תורה.

ולו חכמו ישכילו כי כל כבוד אשר יחלקו למועדי ה' מאפס ותהו נחשב כל כמה שעינם צרה מלתת חלק בראש לבני תורה אשר המה בעצם שבתות ומועדי ה' כמה דאתמר ברעיא מהימנא פרשת צו דף כ"ט, תלמידי חכמים בנוי דמלכא ומטרוניתא אתקריאו שבתות וימים טובים ולית לון מדילהון דלאו אינון בני מלאכה כשאר עבדין בנין דחולין אגרא דילהון בעלמא דין ובעלמא דאתי ולענגא לון בכל מיני מאכל ומשקה ולאוקרא לון בלבושין שפירין כגוונא דשבת כמה דאתמר ביה כבדהו בכסות נקיה כל מה דעבד בר נש לשבתות וימים טובים אית למעבד לון ומאן דמחלל לון חייב סקילה הכי מאן דאשתמש בתגא חלף והכי הוא המשתמש במי ששונה הלכות דמחלל תורתיה וכל

שכן דמבזה ליה כאילו מבזה שבתות ומועדות ואוקמוה מארי מתניתין כל המבזה את המועדות כאילו כופר בעיקר עכ"ל.

סגולת צדקה ברגלים וחומר המזלזלים בה

לח. ואם רע ומר המעלים עין מן הצדקה ביתר הימים עוד יגדל הכאב ברגלים כאשר הובא אצלינו בפרק א' בשם הזוהר, ומה גם כי המשפט לאלהים הוא על התבואה וכו', וכאשר עשו בני ישראל לתמוך עניי עם הקדש ברגלים מעין לקט שכחה ופאה מאשר יש איתם להפריש ממנו חלק בראש מן המובחר והטוב כי חלק העניים הוא חלק גבוה, כן יעשה להם להתברך תבואת השנה ופירותיה ולא יקחו חרפת רעב, ועל כן באה מצות לקט שכחה ופאה באמצע פרשת מועדי רגל כמו שנתבאר בפרק א'.

וכמשפט הזה יאותה לרועי ישראל לדבר על לב ראשי עם הארץ להיות זהירין ועיניהם פקוחות לחומלה בחמלה גדולה ויתירה על עניי בני תורה כל הימים וביותר ברגלים, ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב.

סדר הדרוש לחג השבועות - תוכחה על הנהנה מהעוה"ז בלא ברכה

לט. ובעצרת שהעולם נידון על פירות האילן יוכיח לקהל עדתו להזהר בדברים שגורמין ליקוי הפירות, הוא מה שאמרו בפרק כיצד מברכין [69] אמר ר' חנינא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל שנאמר גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית, ופירש רש"י ז"ל גוזל להקדוש ברוך הוא את ברכתו ולכנסת ישראל שבחטאו הפירות לוקין.

ובדורינו זה מקילין מאד לבלתי הזהר באלו הברכות ואין מחשיבין הדבר לכלום להתקרב אל החנות מוכרי הפירות ולתת אל פיו אשכול ענבים ומן התאנים ומן הרמונים בלי שום ברכה כאילו לא אדונים לאלה חלילה.

מ. וכבר היה מעשה בחכם אחד כי ראה אחד מחשובי הבעלי בתים שלח ידו ואכל פרי אחד בלי ברכה ראשונה ושח לו לאמר איך תאכל מבלי ברכה תחילה, והשיב לו שכל כך הורגל בזה עד שלא עלה על דעתו לברך, ולפי שעדיין לא השלים לאכול כל הפרי בירך ברכה ראשונה על הנשאר ואחר תשלום אכילתו היה הולך לדרכו, אמר לו החכם תברך ברכה אחרונה והתחיל לתמוה איך יברך ברכה אחרת כי הוא מעולם לא ידע ולא שמע שיברכו ברכה אחרונה אלא ברכת המזון אחר הסעודה והיה בעיניו כנבואה חדשה נוסח ברכה בורא נפשות שאמר לו החכם, אוי לאזנים שכך שומעות, וכל זה בא מההרגל הרע לבלתי החשיב לכלום דקדוקי המצוות, ומה יעשו הבנים הקטנים אם הם רואים האבות יאכלו וישתו ושמו יתברך שכחו מלברכו, מהם יצאו אבות ומאבות תולדות.

ולמוכיחים ינעם להודיע בקהל עדתם עונש הדבר אשר הוא מהדברים שאין מספיקין בידו לעשות תשובה לפי כי חבר הוא לאיש משחית חבר לירבעם בן נבט שחטא ושהחטיא את ישראל, וכיון שהוא אומר אין פשע ומיקל רואים האחרים ולומדים ממנו לעשות כן ליהנות מן העולם הזה בלי ברכה, ונוסף גם הוא שחב לאחרים שבחטאו הפירות לוקין כאמור ועל כל אלה יביא אלהים במשפט בעצרת על פירות האילן.

בחג השבועות העולם נידון על התורה וביטולה

מא. ואולם כת המקובלים הקודמין ביארוה על פירות האילן אילנו של הקדוש ברוך הוא והפירות הן הן הנשמות הפורחות ממנו, ואמרו כי כמו שבראש השנה רצה הקדוש ברוך הוא להשגיח ולדרוש מעשה בני האדם כי הוא יום הבריאה הראשונה וחדוש העולם, כן רצה הקדוש ברוך הוא ביום מתן תורה שהוא מורה על חדוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקדוש ברוך הוא, והעולם נדון ביום זה על התורה שנתנה בו שבטלו עצמם ממנה, והוא אמרם על פירות האילן שלא השלימום בתורה ובמצוות כראוי.

תוכחה בחומר עון ביטול תורה

מב. ומצינו שויתר הקדוש ברוך הוא על ע"ז ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר על מאיסה של תורה שנאמר על מה אבדה הארץ, על ע"ז ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים אין כתיב כאן אלא על עזבם את תורתי ע"כ.

ובפרק שתי הלחם אמרו, [70] הפורש מן התורה שעובר בשני לאוין, ואמרו הראשונים דהא דהפורש מן התורה עובר בשני לאוין מסתברא שבכל יום הוא עובר, ובסמ"ג כתב [71] זה לשונו, דרשתי לגלויות ישראל כי ברית התורה נכרת בדם שנאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם וכל מי שאינו עוסק בתורה חרב מביא לעולם שנאמר והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית ע"כ.

מג. וכתב רבינו יונה ז"ל, רבים חושבים כי לא תאבד הנפש בהמנעה מהטוב והיושר ואחרי שהם מאמינים בה' ועושים המצוות ונזהרים מהעבירות אינם חוששים לבטול תורה, ועליהם אמרו ז"ל כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק.

וההולכים בעצת רשעים הם השמים עיקר עסקם בהבלי העולם הזה כמו שראיתי בעיני כמה פרנסים בארץ הזאת שנתן להם ה' עושר וכבוד ויכולים לעסוק בתורה מחצות היום ואינם עושים כן, ויתחלפו להם ספרי החנות בספרי התורה ויסתפקו במה שלמדו בנעוריהם, או שמלמדים תורה בניהם הקטנים וכשיכנסו לכלל מצוות יתבטלו יחד

אבות ובנים, אוי להם אהא עליהם, מה יעשו ליום פקודה בקום למשפט אלהים בעצרת על פירות האילן, וראוי לרועי ישראל לדרוש לגלויות ישראל עונש הדבר אולי יחשבו מחשבה על שחטאו ויתנו לב לשוב.

תוכחה למבזים תלמידי חכמים

מד. ונוסף על זה יעמיד במשפט כל מלעיבי תורה אשר עבירה זו מכאבת הגוף ודואבת הנפש והיא חמורה שבחמורות, גפן הוא שענביו ענבי רוש ויינו חמת תנינים, ונקלה היא מאד לעיני רבים מעמי הארץ וגם ערב רב עלה איתם ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים ומתעתעים בנביאיו, שמים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור, שנאו בשער מוכיח ודובר תמים יתעבו, אשר פיהם פי צואה עוברת יהגו ריק לאמר ידינו רמה, עתקו גם גברו חיל על יראי ה' וחושבי שמו והמה בני בליעל גם בני בלי שם אשר אין להם דמיון במקרא ובמשנה, ויחופש בכל גבול ישראל ולא ימצא להם בן זוג עד בואם אל גורן האטד כקוץ מונד כולהם להיות לצנינים מצידיהם בהתעטפם לבוש גאוה ובגד בוגדים בגדו וקורין למאני מכבדותי.

ואם כבוד כזה חכמים ינחלו אם כן גלה כבוד מישראל, כי האיש אשר לא היה טהור ובדרך טובים לא היה וחדל מעשות משפט וצדקה בארץ יתהלל בראש כל חוצות בבגדו בו ויתפאר הגרזן על החוצב בו, ובסבתם לקתה מדת הדין ודברי חכמי הדור אינן נשמעים, וערב רב מטילין שמץ ודופי בכל דבריהם עד אשר נתקלקלו המעשים ובכל דור ודור יתחדשו חדשות בארץ מאפליה זו לרעה.

מאמרי חז"ל בחומר המבזים תלמידי חכמים

מה. והן קצרה אורך היריעה האחת וקטנה היא מהכיל את העוולה והשקר והחמס אשר מציב לו ידים ויש לו רגלים בל יסעו יתידותיו יחדיו יכונו בארץ ותהי האמת נעדרת והוא צולע וחיגר על שתי רגליו, שם נפלו שדודים אנשי אמת שונאי בצע כי נלכדו בשחיתות פריצי בני עמינו אשר אזנם אטומה משמוע בקולן של סופרים ואין משגיחין בבת קול היורד על פי המדות אשר להם פנים קלקל.

וכל עוד שיוסיף המוכיח לדבר אתם קשות כן יוסיפו סרה, הוא יבנה והמה יהרסו אל מול פניו לעבור על דברי תורה להכעיס, חטאתם כתובה בעט ברזל וצפורן שמיר כאשר חכמים הגידו בפרק כל כתבי, [72] אמר ר' יהודה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים ובוזין דבריו ומתעתעין בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד אין מרפא מאי עד אין מרפא אמר רבי יהודה כל המבזה תלמיד חכם אין לו רפואה למכתו.

ואמרינן בפרק חלק, [73] תנו רבנן כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת זה אפיקורוס, ומפרש התם אפיקורוס רב ור' חנינא אמרי תרוויהו זה המבזה תלמיד חכם רבי יוחנן ור' יהושע בן לוי אמרי זה המבזה חברו בפני תלמיד חכם.

חיוב הנידוי למבזה ת"ח ויתר דינים בזה

מו. וכתב הר"ם במז"ל פ"ו מהלכות תלמוד תורה, אף על פי שהמבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא אם באו עדים שבזהו אפילו בדברים חייב נדוי ומנדין אותו בית דין ברבים וקונסין אותו ליטרא זהב בכל מקום ונותנים אותה לחכם וכו', וכן החכם עצמו מנדה לכבודו לעם הארץ שהפקיר בו ואין צריך לא עדים ולא התראה ואין מתירין לו עד שירצה את החכם.

מז. והרב שנדה לכבודו כל תלמידיו חייבין לנהוג נדוי במנודה, אבל תלמיד שנדה לכבוד עצמו אין הרב חייב לנהוג בו נדוי אבל כל העם חייבין לנהוג בו נדוי וכן מנודה לנשיא מנודה לכל ישראל, מנודה לכל ישראל אינו מנודה לנשיא, מנודה לעירו מנודה לעיר אחרת מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו, במה דברים אמורים במי שנדוהו שביזה תלמיד חכם אבל מי שנידוהו על שאר דברים שחייבין עליהן נדוי אפילו נידהו קטן שבישראל חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נדוי עד שיחזור בתשובה מדבר שנידוהו בשבילו ויתירו לו.

דינים שינהג המנודה בעצמו

מח. ובפרק ז' כתב, מהו המנהג שינהוג המנודה בעצמו ושנוהגין עמו, מנודה אסור לספר ולכבס כאבל כל ימי נדויו ואין מזמנין עליו ולא כוללין אותו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה ולא יושבין עמו בארבע אמות וכו', וכתב בסוף הפרק אף על פי שיש רשות להחכם לנדות לכבודו אינו שבח לתלמיד חכם להנהיג עצמו בדבר זה אלא מעלים אזניו מדברי עם הארץ וכו', במה דברים אמורים כשבזוהו או חרפוהו בסתר אבל תלמיד חכם שבזהו או חרפו אדם בפרהסיא אסור למחול על כבודו ואם מחל נענש שזה בזיון תורה אלא נוקם ונוטר הדבר כנחש עד שיבקש מחילה ממנו ויסלח לו.

המבזה ת"ח הוא בכלל אפיקורס

מט. ואפשר דאותה שאמרו ואם היה המברך אפיקורוס אין עונין אחריו אמן היינו מבזה תלמיד חכם נמי כמו שביארו בפרק חלק, אלא שהרמב"ם פ"ג מהלכות תשובה כתב שלשה הן הנקראים אפקורוסים האומר שאין שם נבואה כלל כו' ולא הזכיר מה שאמרו בש"ס בפרק חלק מאי אפיקורוס זה המבזה תלמיד חכם וצ"ע.

וכן מה שכתוב ביורה דעה סימן קנ"ח, האפקורוסים מצוה להורגן אם יש בידו כח להורגם בסייף בפרהסיא הורג ואם לאו יבא בעלילות עד שיסבב הריגתו, כיצד ראה אחד מהם שנפל לבאר והסולם בבאר קודם ומסלקו ואומר הריני טרוד להוריד בני מן הגג ואחזירנו לך וכיוצא בדברים אלו, לפי פירוש הש"ס דאפיקורוס לישנא דאפקירותא הוה דמבזה תלמיד חכם אפיקורוס הוי ויש בו כל משפטי הדינים האלו וצ"ע.

דברי הזוהר על העונש הנעשה למעלה למבזים תלמידי חכמים

כ. ואיש על העדה ידרוש לגלויות ישראל בעצרת כל משפטי הדברים האלה למען ישמעו וייראו כל אישי ישראל ובל יגשו להטיל מום בקדשים ולהיות מלעיבים ומצערי רבנן כי גדול עונם מנשוא, ואף אם לא יעשה הדין למטה נעשה הדין למעלה וכמו שאמרו בזוהר פקודי [74] ז"ל.

איתּ היכלא חדא בארבע פתחין לארבע סטרי דעלמא עשר ממנן לכל פתחא ופתחא וחד ממנא עלייהו אילין ארבעין נטלין דינא מהיכלא דזכות לאלקאה להאי נשמתא דחבאת כו' דקיימא נזיפא לבר כל אינון יומין דאתגזרת עלה אינון ארבעין קיימין ואנזיפו ומנדין לכל אינון דאפיקו מלה דלא אצטריכא ומטנפי פומייהו בה ואילין מנדין לון וקיימין ארבעין יומין דלא אשתמע צלותהון ולא אעלו לפרגודא עילאה וקיימא נזיפא לבר.

וכן לכל אינון דחאבו אינון חובין דבעיין לנזפא עשרה כרוזין נפקין בכל יומא ומכריזין בכל אינון רקיעין ובכל אינון חיילין ומשריין אזדהרו מפלניא דאיהו נזיפא חובא פלוני עבד רחמנא לישזבן וכד תב מההוא חובא מתכנפין ושראן ליה וכדין אכריזו פלוני שרא נזיפא מכאן ולהלאה צלותיה אעלת ועד דלא תב נזיפא איהו לעילא ותתא ונטירו דמאריה אתעדי מיניה ואפילו בליליא נשמתיה נזיפא דסתמין לה כל תרעי שמיא ולא סלקא וכו' ע"כ.

מבזה ת"ח אין תפלתו נשמעת ארבעים יום

נא. ומי בער ולא ידע את כל הקורות אותם ולא יחרד לבו ויתר ממקומו לשמור פיו ולשונו מדבר סרה על עבדי ה' וצדקתם וכל שכן על ה' ועל משיחו וכו' כי אין לו תקנה, לפי כי בתוך ארבעים יום שעומד בנזיפה ואין תפלתו נשמעת מטנף פיו לעלוב ולחרף עוד ומתחייב עוד ארבעים יום אחרים ואין לדבר סוף, נמצא כי לעולם אין מתקבלת תפלתו ותאכלהו אש לא נופח ולא ירע שריד באהלו, הכרת בעולם הזה ויכרת נפש רוח נשמה בעולם הבא על ידי סמא"ל ושט"ן ונח"ש, וכריתות אלו המה נגזרים בשבת המלך הקדוש על כסא המשפט בעצרת על פירות האילן, ובמקומו יתבאר בארוכה תקון העון לענין זה בפרקי חג השבועות בס"ד.

בראש השנה כל בני עולם עוברין לפניו כבני מרון וכו', הענין ארוך ויתבאר במקומו בס"ד.

סדר הדרוש לחג הסוכות - הגשמים נעצרים בשביל מספרי לשון הרע

נב. ובחג שנדונין על המים יוכיח לקהל עדתו להזהר בדברים הגורמין לעצור עיצר הגשמים והובאו בראשון דתעניות, הראשון הוא מה שאמרו אמר ר' שמעון בן פזי אין הגשמים נעצרים אלא בשביל מספרי לשון הרע שנאמר רוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון סתר.

עון לשון הרע חמור מג' עבירות

נג. וביותר צריכים חכמי ישראל להתאמץ בתוכחת מגולה בעון זה אשר הוא חמור מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים והוא מצוי ביותר מצד קלות תנועתו כמ"ש, ורוב העולם נכשל בגזל ומיעוטם בעריות והכל בלשון הרע, הכל בלשון הרע סלקא דעתך אלא אימא באבק לשון הרע, ולא יש בינינו כי אם יחידי הדור והנם מועטים זעיר שם זעיר שם הנזהרים בלשונם כי כולו חנף ומרע חץ שחוט לשונם והרי הוא כחוכא וטלולא ונעשה להם היתר גמור, ולו חכמו ישכילו אשר חכמים הגידו שהוא עון מכאיב הגוף והנפש, וגדול מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים אשר כל אחת מהנה יחויב כל איש ישראל ליהרג ולא לעבור.

נד. וכתב החסיד ר"י יעבץ, ואל תחשוב שאמרו זה על צד הגוזמא כי אם על צד הדקדוק האמיתי, כי המספר לשון הרע על חבירו כשומעו קול פעמיו ישתוק ובעוברו מעל פניו יחזור לקלקולו ולא יחשוב ויירא ממי שמלא כל הארץ כבודו עיניו צופות רעים וטובים הרי עבודה זרה, גילוי עריות כי הוא כאשה מנאפת אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און, ושפיכות דמים אין צריך ביאור כי הוא יסודו וכל שכן אם ילבין פניו ברבים.

המספר לה"ר כופר בעיקר ועובר על ה' חומשי תורה

נה. ועוד אמרו [75] גדול עון לשון הרע שאין אדם מוציאו בפיו עד שהוא כופר בעיקר שנאמר אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו איתנו מי אדון לנו, ואמר ר' יהושע בן לוי חמש תורות בפרשת מצורע ללמדך שכל האומר לשון הרע עובר על חמשה חומשי תורה, ושם נאמר שהנגע והצרעת באים על לשון הרע שנאמר שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו מצרעת נפש"ו שהנגע וצרעת נדבק בנפשו בעלותה למעלה וכל קדושים בדלין הימנה ומכריזין עליה שהיא טמאה כמו שנאמר וטמא טמא יקרא.

טעם שאין הנגעים נראין בישראל בזה"ז ובגוי אפי' בזמן הבית

נו. וכתבו הראשונים כי מראות נגעים המתראים בעור כל בשר איש הוא כח הטומאה אשר בורא החוטא בעונו, אשר בגוים שהם עיקר טומאה אין כח טומאת העון עושה בהם רושם כי מין במינו אינו חוצץ, לא כן בישראל בזמן שהם שלמים וטובים שהיה קדושתם דוחה הטומאה חוצה וניכר רושם בעור בשר, ומזה הטעם בזמן הזה שנתמעטה הקדושה לא תגעל נפשם כח הטומאה להראות החוצה בעור הבשר, ואף שיש הרבה מספרי לשון הרע המה נקיים מבחוץ ותחתיה תעמוד הבהרת בנשמה.

ביאור האריז"ל במ"ש המספר לה"ר ראוי להשליכו לכלבים

נז. ואמרו בפסחים, [76] אמר ר' ששת כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדות שקר בחבירו ראוי להשליכו לכלבים שנאמר לכלב תשליכון אותו וכתיב בתריה לא תשא שמע שוא וקרי ביה לא תשיא.

נח. ועניין אלו הכלבים הוא מה שכתב הרב בשער הגלגולים בפסוק הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי, כי ביציאת הנשמה מהעולם הזה ורוצה לעלות אל אדונה הנה יש מקום חושך ואפילה מהלך שלשה ימים ועל זה נאמר עוברי בעמק הבכא, והנה יש שם חיות רעות השומרות את הדרך לפי שיש שם דרך ישר העולה למעלה לירושלים של מעלה שהוא מכוון נגד ירושלים של מטה שכל הנשמות הטהורות עולות דרך שם, ויש דרך אחרת ההולכת דרך גיהנם והיא מתחלקת לשלושים אלפים דרכים.

והנה המקום אשר יתפרדו אלו שתי הדרכים יש שם כל מיני חיות על דרך שיש בעולם אריות וכלבים ושועלים, ושומרים אלו השתי דרכים שלא להניח לעלות למעלה אלא נשמות טהורות ולחטוף אחרות ולהוליכם לגיהנם לקבל עונשם.

והנה הכלב הוא השומר לפי שאפילו כשהוא ישן מרגיש כל עובר ושב מה שאין כן בשאר חיות ולכן שמים לעולם הכלב לשומר הן בבית הן בעדרי צאן, ולכן גם למעלה אותם שהם בדמות כלבים הם שומרים וכשרואים ומרגישים שבאה איזה נשמה הם צועקים, וקמים אז החיות וחוטפים הנשמה אם היא ראויה להם, וזהו שאמרה הנשמה הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי ובה אדע כי תושיעני מפי אריה וכו', ואם היא כשירה הוא יתברך מסתיר אותה מן הכלבים ומעלה אותה למעלה ואם להפך הוא מסתיר פניו ממנה ורואים אותה הכלבים עכ"ל.

והוא אומרן כאן על המספרי והמקבלי לשון הרע שראוי להשליכן לכלבים הם הכלבים הפוגעים בנשמה לשסותה בפני החיות למעלה כמו שנתבאר.

המספר לה"ר מתגלגל באבן דומם

נט. ובשער הגלגולים כתב, שהמדבר לשון הרע מתגלגל באבן דומם וזה היה ענין נבל שנתגלגל באבן שנאמר ויהי לאבן כי הוא היה גלגול בלעם שלא היה כוחו אלא בפיו.

גורי האר"י כתבו שהמלשין ומספר לה"ר מתגלגל בכלב שחור

ס. וגורי האר"י כתבו בשמו שהמספר לשון הרע ומוסר ממון של ישראל בידי ע"א על ידי מלשינותו דינו בכלב שחור נובח ואסמכוהו אקרא ויקרא ל"ה נובח בשמו, ל"ה ראשי תיבות לשון הרע, יבא מלשין הנובח בלשונו בכלב הנובח על פי מדותיו, והן קצרה היריעה האחת קטנה מהכיל די באר עון הפלילי ולא אגיע לשליש ולרביע ביאור חומר שבו אשר בא ביאורו בארוכה בתלמוד בערכין [77] ובכמה מקומות ובמדרשי אגדה אין מספר אשר כבר נאספו מאמרם בספרי המוסר.

הנה כי כן יאותה לרועי ישראל לשקוד בתוכחת זו כל הימים בקהל עדתם, וביותר כי ידרשו הלכות חג בחג ירבו תוכחתם בזה ויודיעום כי על כל אלה יביא אלהים במשפט בחג על המים, והוא יהיה בעוכריו ועצר את השמים חס ושלום כמאמר הכתוב רוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון סתר כמו שנתבאר ואולי יחשבו מחשבה על שחטאו ויתנו לב לשוב.

תוכחה על עון עזי פנים שבדור ומאמרי חז"ל בזה

סא. ועוד כתוב שם, [78] אמר רב שילא אמר רב המנונא אין הגשמים נעצרים אלא בשביל עזי פנים שנאמר וימנעו רביבים ומלקוש לא היה ומצח אשה זונה היה לך, והוא מן החמורות כמו שאמרו שם אמר רב המנונא כל אדם שיש לו עזות פנים סוף נכשל בעבירה שנאמר ומצח אשה זונה היה לך, ר' נחמן בר יצחק אמר בידוע שנכשל בעבירה שנאמר היה לך ולא כתיב יהיה לך, אמר רבה בר הונא כל אדם שיש לו עזות פנים מותר לקרותו רשע שנאמר העז איש רשע בפניו, רב נחמן בר יצחק אמר מותר לשנאותו שנאמר ועוז פניו ישונא וכו'.

ובפרק הערל אמרו, [79] שנאמר והגבעונים לא מבני ישראל המה על שלא היה להם בושת פנים אמר דוד שלשה סימנים יש באומה זו רחמנין וביישנין וגומלי חסדים כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק בו אין בו שלשה סימנים הללו אין ראוי להדבק בו, ובפרק אין דורשין, [80] אשר קומטו בלא עת תניא אמר ר' שמעון החסיד אלו תשע מאות ושבעים וארבעה דורות שקומטו להבראות קודם שנברא העולם וצפה הקדוש ברוך הוא שעתידים להיות רשעים ושתלן בכל דור ודור והן הן עזי פנים שבדור.

האר"י כתב כי עזי הפנים היו מגולגלין בבהמה קודם ביאתן לעולם

סב. ורבינו הקדוש בשער הגלגולים כתב, כשתראו בני אדם שהם עזי פנים ואין להם בושה מבני אדם אז תדעו שקודם זה הגלגול היו בגלגול בהמה חיה ועוף טמאות, וכמו שאין לבהמות בושה והם עזי פנים כן גם להם אין מסוה בושה על פניהם והולכים אחר למודם הראשון ע"כ.

מי שאין לו בושת לא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני

סג. ובתקונים דף צ"ב ע"ב, אמר ליה ברי מאתר דאית ערוה אית בושת ודא איהו ירא בושת ומאן דלית ליה בושת בודאי לא עמדו רגלי אבהתוי על טורא דסיני וכו', ובזוהר חדש שיר השירים אמר זה לשונו, כל אינון בני עלמא דלית בהו כסופא לית להו חולקא לעלמא דאתי וכל אינון תקיפי מצחא דהוו בהו בישראל כד הוו מסתכלי באתוון דשמא קדישא בציצא דכהן גדול הוו מתברי לגביה וכו'.

התעוררות על ריבוי עזי פנים שבדור

סד. והן עתה בדור זה רבו מארבה עזי פנים ירהבו הנער בזקן, בני אדם שמנוערים מן המצוות במי שמלא מצוות כרמון, והנקלה בנכבד מי שחמורות דומות להם כקלות ירהב במי שקלות דומות עליו כחמורות, אוי לדור שעלתה לו כך אשר עון זה הוא היה תחילה ורוש לחרבן בית מאויינו, טירתנו היתה לשמה יופי אדמתנו לזרים.

כאשר חכמים הגידו בפרק כל כתבי, [81] אמר עולא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא היה להם בושת פנים זה מזה שנאמר הובישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו, אמר רב יצחק לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהשוו קטן וגדול שנאמר והיה כעם ככהן וכתיב בתריה הבוק תבוק הארץ, ובסיבה זו אנו יושבים במחשכים בגלות החיל הזה עד כל הזמן הנפלא הזה, כי אם נחרב ירושלים בעון זה קל וחומר שלא יבנה כל זמן שיש עזי פנים בינינו, ועינינו רואות וכלות מידי יום ויום הולכים ומתגברים עזי פנים שבדור רגשת פועלי און.

תוכחה לדורות האחרונים המזלזלין בתוכחה

סה. וזאת לפנים בישראל שרועי ישראל אשר בידם שבט המוסר, מידי שבת בשבתו ירימו בשפר קולם לשבר לבות האנשים בתוכחת מגולה ודברים קשין כגידין ושח רום אנשים האומרים ידינו רמה, והיום הזה תאמרנה הסרים מאחר הגדולים חקקי לב יגלו מזימות לבבם להשיב לכל מוכיח, על פניו יענו לאמר הלא כל העדה כולם קדוש יאמר להם ומדוע יתנשא אחד לקום מתוך העדה וחרב חדה לשונו שלופה מתערה להגיד לבית ישראל דברים קשים כגידים והדריך בנעלים על במותי ראשי האנשים אשר גובה וגבה להם.

והיה כי יאמר להם מדוע ככה מריתם את פי ה', יענו בעזות מצח לאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו, המן העץ חיים אשר ציוה ה' לאכול ממנו אכלת לבדך, הלא כל איש ישראל יכול לעשות היכל ומקדש מלך לעצמו ואינן צריכין להשלמה מבחוץ.

זאת היא שיחת אנשי דמים אשר קולן שמעתי בגינות וקול דמיהם וקול נשותיהם בני גילם צועקים בקול ענות וחירופים לחרף מערכות מלאכי אלהים על מצו"ת ומרורים, ואזנם אטומים כמו פתן חרש משמוע בקולן של סופרים אשר חוקי האלהים ותורותיו ידרושו, וכאשר עמודי עולם אלו ירופפו ויתמהו מגערת זדים ארורים אז ישוב איש ימיני אחור ותושלך אמת ארצה ונשאר תחת הנעצוץ משפט רצוץ, אוי לעינים שכך רואות אוי לאזנים שכך שומעות.

דברי המחבר בטעם חיבור ספרו

סו. ומעודי זאת היתה שיחתי במאמר ירמיה מי יתנני במדבר מלון אורחים, וזאת אשיב אל לבי לאמר הטוב אנכי מאבות, הלא אין זכרון לראשונים אשר בערה בם אש ה' בלבם תמיד כל היום וכל הלילה לא תכבה קנאת ה' צבאות לדבר סרה בקרית ארבע כיתות שאין מקבלין פני שכינה ולפרסם עליהם לגלות רעתם בקהל וחטאתם כתובה בעט שמיר ושית.

ומה האדם שיבא אחרי ה"מליץ הגדול" וה"אבן בוחן" ו"חובת הלבבות" וזולתם שלמים וכן רבים כנראה מהקדמת רוב המחברים אשר בתוכה יבחנו רוב מומי הדור, ומה גם עתה שחדשים מקרוב באו חוברות צרה אל אחותה חדשים גם ישנים, ואלה מוסיף על הראשונים עד שקדמוניות אל יתבוננו וישן מפני חדש יוציאו וצרה משכחת חברתה וקללת יום יום מרובה משל חברו, אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי, שויתי עזר על גבור גם כי בוז יבוזו לי כאשר ראיתי אחרי רואי כמה קנאין פוגעים בי, אכן אפס לא יהיו דברי אלה רק לאשר איתו נפש היפה המליאה לה חכמה ודעת ויראת ה' ואוהבי התוכחת ושונאי צדיק יאשמו.

המוכיחים לא יחושו לרודפים אותם

סז. ואשר הריחו ביראת ה' לא ישוב מפני כל כופר וכל אשר יפנה יצליח בתוכחותיו ואויביו עזי פנים שבדור עפר ילחכו, והוא ידרוש לעזי פנים ויודיע עונשם הרב אולי יחשבו מחשבה לשוב על שחטאו ויתנו לב לשוב, ואם מפני כך ישונא מהם אל יחוש כי לא טוב הוא מאבותיו אשר כולם נרדפו מאת צרי הנצבים בעם.

ד' לשונות גנאי שקרא דוד המלך לשונאי התוכחה

סח. ודוד המלך עליו השלום קרא האויב בארבע לשונות של גנאי, חמס חנם שקר ריקם, חמס דכתיב ראה אויבי כי רבו ושנאת חמס שנאוני ואלו השונאים את הדיינין המזכין את הזכאי ומחייבין לחייב כדי לבקש את החמס, שקר שנאמר ואויבי חיים עצמו ורבו שונאי שקר אלו השונאים את הכשרים מפני שהם אומרים אמת והם מבקשים לומר שקר על הרע טוב ועל הטוב רע, ריקם שנאמר יבושו הבוגדים ריקם אלו השונאים תלמידי חכמים שהם אומרים יש דין ויש דיין כדי הוא לומר שהעולם ריקם, חנם שנאמר ודברי שנאה סבבוני וילחמוני חנם אלו השונאים החברים על לא דבר שנאמר בלי עון ירוצון ויכוננו עורה לקראתי וראה.

הנה גם כל חולי וכל מכה אשר חילה ה' בדור הזה כבר היה לעולמים ואחז האור ברובן של גדולי ישראל האיתנים, ועליהם היה משכים ומעריב דוד המלך עליו השלום לבית המדרש כאמור, ותהי זאת נחמתו לעלוב בדור הזה לאמר דיו לעבד להיות כרבו כי טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים.

וחכמי התלמוד המה היו כמתאוננים על כל אלה באמרם, [82] מיום שחרב בית חמדתנו תבו חכימייא למיהוי כספריא וספריא כתלמידיא ותלמידיא כעמא דארעא ועמא דארעא אזלא ומנוולא ואין דורש ואין מבקש על מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים.

אין הגשמים נעצרין אלא בשביל ביטול תו'

סט. עוד כתוב שם, [83] אמר רב קטינא אין הגשמים נעצרין אלא בשביל בטול תורה שנאמר בעצלתים ימך המקרה בשביל עצלות שהיה בישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא מך ואין מך אלא עני שנאמר ואם מך הוא מערכך, רב יוסף אמר מהכא ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים ורוח עברה ותטהרם ואין אור אלא תורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, בהיר הוא בשחקים תני דבי רבי ישמעאל אפילו בשעה שרקיע נעשה בהורין בהורין להוריד טל ומטר רוח עברה ותטהרם.

אין הגשמים נעצרין אלא בעון גזל

ע. אמר רבי אמי אין הגשמים נעצרים אלא בעון גזל שנאמר על כפים כסה אור בעון כפים כסה אור ואין כפים אלא חמס וכו', ואמר רבי אמי מאי דכתיב אם קהה הברזל והוא לא פנים קלקל אם ראית רקיע שקיהה כברזל מלהוריד טל ומטר בשביל מעשה הדור שהם מקולקלין.

אין הגשמים נעצרין אלא בשביל לוחשי לחישות וביאורו

עא. ואמר רבי אמי מאי דכתיב אם ישוך הנח"ש בלא לחש אם ראית דור שהשמים משתכין עליו כנחושת מלהוריד טל ומטר בשביל לוחשי לחישות שאין באותו הדור,

ואף שפשט הדברים הוא על שאין מתפללים על הדור מכל מקום מדאפקיה בלשון לחש שמע מינה תרתי, האחת מה שפשתה המספחת בכמה גלילות ישראל להיות אצים בתפלתם לאומרה בקול רם כשיש חזרת י"ח ברכות על ידי שליח ציבור כתקנת חכמים והמה פנו אליה עורף ולא פנים כי בערה בם אש האספסוף אשר בקרבם למהר לשלחם מאת פני ה' ואומרים תפלה מקצתה בקול רם לומר קדושה ומקצתה בלחש, כי תפלה כזו אין לה מקום לא בלחש ולא בקול רם.

סוד חזרת הש"ץ וייחוד הנעשה בעניית אמן

עב. ולא זו בלבד שעוברים על תקנת חכמים אלא כי מגרעות נתנו מצדם במלכות שמים כי אישרוה בנות בסוד פרצוף ולהשיבה אל דודה פנים בפנים בסוד חזרת התפילה כמו שכתב הרב.

ובר"מ פרשת פנחס דף רכ"ט פירש שהם שני ייחודים, ובחזרת העמידה הוא ייחוד משובח מהקודם שעונים אמן על כל ברכה דאמן עולה כמנין שני שמות יאה"דונהי מה שאין נמצא ייחוד זה כשאדם מתפלל בלחש שהרי הוא מזכיר השם בכינויו אדני, ואף על פי שיהיה כוונתו בהוי"ה מכל מקום אין שני שמות משולבות כאחד, אבל באמן הוא רמז לשני שמות המתייחדים כאחד נמצא ייחוד יותר משובח.

וזה לשונו שם בקצרה, וגדול העונה אמן יותר מן המברך לגבי אדנ"י יהו"ה בצלותא ופניהם וכנפיהם לקבל שם יהו"ה באנפין לקבל שם אדנ"י בגדפין כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה אבל כד חזר שליח ציבור צלותא ועונה אמן איהו במחברת השנית אמן מתחברין תרין שמהן במחברת השנית בקדמיתא מקבילות הלולאות אחת אל אחת בקרשים דאינון קשרי אצבען אבל באמן והיה המשכן אחד דביה חוברות אשה אל אחותה ע"כ.

הנה משם באר"ה כי חזרת שליח צבור התפלה הוא ייחוד משובח מהקודם כשהתפלל בלחישה שהרי הכרובים כרוב אחד מקצה מזה וכו' וכבר האריך בזה החסיד הר' אליהו די וידאש בשער הקדושה.

תוכחה למתפללין תפלה קצרה

עג. וכל לעומת זה בשביל לוחשי לחישות שאין בדור ואומרים אותה בקול רם שלא פנו אל כבוד הדר המלכות להשיבה פנים בפנים, אף היא תמנע מהם רביבי השפעתה אין טל ואין מטר אשר כך היא המדה כמו שאמרו בזוהר אחרי מות דף נ"ט, תניא אמר רבי יוסי זמנא חדא הוה צריכא עלמא למטרא אתו לקמיה דר' שמעון ר' ייסא ור' חזקיה ושאר חברייא אשכחוהו דהוה אזיל למחמי לר' פנחס בן יאיר.

כיון דחמא לון פתח ואמר שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד מאי שבת אחים גם יחד כמה דאת אמר ופניהם איש אל אחיו בשעתא דהוו חד בחד משגיחין אנפין באנפין כתיב מה טוב ומה נעים וכד מהדר דכורא אנפוי מן נוקבא ווי לעלמא וכו' והשתא חמינא דאתון אתיתון על דדוכרא לא שריא בנוקבא אמר אי לדא אתיתון גבאי תיבו דהאי יומא אסתכלנא דיתהדר כולא למשרי אנפין באנפין ע"כ, הנה כי תועלת גשמי רצון ברכה ונדבה יהיה בהיות הכרובים פניהם איש אל אחיו איש יחד פני רעהו ולפיכך ישך הנחש בלא לחש כאמור.

המתפלל בצבור נותנין לו שכר ז"ן ברכות

עד. וכתב הב"י סי' קכ"ד זה לשונו, וכתב ה"ר דוד אבודרהם בתחלת ספרו בשם ה"ר אברהם בן שושן ששלש תפלות שאנו מתפללין בכל יום יש בכל אחת י"ט ברכות ועולין ז"ן ברכות, וראה כמה גדול שכר המתפלל עם הצבור כי בתפלה אחת שמתפלל עמהם נחשב לו שכר כמתפלל ערב ובקר וצהרים ביחיד כיצד, תפלתו בלחש י"ט, וחייב אדם שלא לדבר בעוד ששליח צבור מחזיר התפלה ושיכוין לשמוע ברכותיה ושומע כעונה הרי י"ט ברכות אחרות, וחייב אדם לענות אמן אחר כל ברכה וברכה ואמרו ז"ל, גדול העונה אמן יותר מן המברך הרי הוא כאילו בירך י"ט ברכות אחרות, נמצא כי בתפלה אחת עם הצבור כתקונה בלחש ובחזרה נותנים לו שכר ז"ן ברכות וכו' עכ"ל.

כי על כל אלה אנשי לבב המשכילים יזהרו לומר תפלתם כתקונה שלא לאבד טובה הרבה חס ושלום, וכל שיש בבית הכנסת עשרה אפילו מצומצמים עם השליח צבור לא יעברו מלאומרה בחשאי ובחזרה, וכן כל שיש עשרה שעונין אמן אפילו שכבר התפללו הואיל והרוב לא התפללו לא יעברו מלחזור התפלה.

אזהרה למראין עצמם עייפים בביהכנ"ס

עה. וכתוב בספר החסידים סי' י"ח ז"ל, ועל היושבים בבית הכנסת ומראין עצמם כעייפים שאינן יכולין לעמוד עליהם נאמר ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל כל יומא לא לאי ובעידן צלותא לאי, כל היום עומד בשוק לפני הפקיד או לפני ליצנות ואינו עייף ובשעת התפלה אינו יכול לעמוד עכ"ל.

והן הן דברי מדרש איכה [84] ז"ל, רבי יצחק פתח ולא אותי קראת יעקב קאים טרון כל יומא ולא לאי וצלויי קמאי את לאי קאים טרון כל יומא ולא לאי ואמר ליה חבריה איתא וצלי והוא אמר לית אנא יכיל, אצל הבעל מה כתיב ויקראו בשם הבעל מהבוקר עד הצהרים וכו' הוי כי יגעת בי ישראל ע"כ, ודי בזה הערה לכל הנפש אשר לו תאו"נה.

אזהרה למשמיעים קולם בתפלתם מהר"ם די לונזאנו ע"ה

עו. גם יש בכלל מאמר שאין לוחשי לחישות רמז להבלתי נזהרים לומר תפלתם בחשאי ומשמיעים קולם בתפילת שמונה עשרה לזולתם שבצידם, וזה מהדברים הפוסלים הדרת התפלה כאשר בא בזוהר פרשת ויגש [85] זה לשונו, מאן דצלי צלותא וקם קמי מאריה לא אצטריך ליה למישמע קליה בצלותא ומאן דאשתמע קליה בצלותיה צלותיה לא אשתמע מאי טעמא בגין דצלותא דא לאו איהו צלותא ומאן איהי צלותא דא ההוא קל בלא ו' דתליא בקלא דאשתמע דאיהו בו' ובגין כך לא אצטריך ליה לבר נש למשמע קליה בצלותיה אלא לצלאה בלחש בההוא קל דלא אשתמע ודא היא צלותא דאתקבלה תדיר וסימניך והקל נשמע קל בלא ו' נשמע דא איהי צלותא דאיהי בחשאי דקודשא בריך הוא קביל כד אתעבד ברעותא וכוונה כדקא יאות ע"כ.

עז. ואפילו אם אינו יכול לכוין בחשאי לא אריך למיעבד הכי, ואפילו להשמיע לאזניו משמע דאסיר מדקאמר למשמע קליה שאפילו הוא עצמו לא ישמיע קולו והכי איתא בתוספתא, יכול יהא משמיע לאזניו כבר פירשו בחנה וקולה לא ישמע, וכן בזוהר פרשת ויקהל [86] ז"ל, אי ההוא צלותא אשתמעת לאודניה דבר נש לית מאן דציית ליה לעילא בר מאן דשמע בקדמיתא בגין כך בעי לאסתמרא דלא ישמעון לההוא צלותא בני נשא ותו דמלתא דצלותא אתאחד בעלמא עילאה ומלה דעלמא עילאה לא אצטריך למישמע ע"כ, וכן כתב בספר בדק הבית שראוי לחוש לדברי הזוהר ע"ש.

עח. והרב מנחם לונזאנו עליו השלום עמד על זה וכתב, אך ברעיא מהימנא אמרו [87] בצלותא כל חד מצלי בחשאי דלא ישתמע קלא דיליה בצלותיה לגבי חבריה כו' ע"ש, ונראה לי דהכי פירושו לא אצטריך למשמע הוא עצמו ואם שמע אינו נענש, אך אם השמיע לזולתו נענש אף על פי שלא השמיע הדברים רק הקול, דייקא נמי דקאמר ומאן דאשתמע קליה ולא אמר ומאן דשמע קליה ע"כ.

המשמיע קולו בתפלתו אין תפלתו נשמעת

עט. והן רבים עתה עם הארץ אינם מטים אזן לשמוע דברי חכמים ומשמיעים קולן לזולתם בעומדם בתפלתם, ולו חכמו ישכילו גודל הפגם אשר יפגמו רעדה אחזתם שם, כי מבלעדי עונשם מבלי ישמע קולם בשמים ממעל למלאות בקשתם, עוד יוסיפו לחלל שרי קדש הממונים על התפלה וקרבו ויאתיו מאריהון דאודנין וחוטפין כל דברי התפלה ואזכרות שבתורה וזורקין אותם במקום פסולי המוקדשין.

ורבינו הקדוש האר"י זלה"ה כתב כי בתפלת לחש אז הייחוד הוא בנה"י ששם אחיזת הקליפות ולכן צריך להיות התפלה בלחש שלא תגרום אחיזת החיצונים בה, ואחר כך

בחזרת השמונה עשרה שאז הייחוד הוא בחג"ת לא היה פחד ולכן אומרים אותה בקול רם.

האר"י לא השמיע קולו בפסוקי דזמרה כ"א בשבת

פ. וגורי האר"י אמרו שהוא לא היה משמיע קולו אפילו בזמירות אפס בשבת היה מרים קולו מעט, וראוי להודיע לבני אדם עונש הדבר למען יחדלו מעושק ידם כי התעשקו עם התפלות לבני דורן וימנעו רביבים וגשם מטרות כי ישוך הנחש בלא לחש, וכבר צווחו על זה קמאי דקמאי הלא בספרתם ובפרקי ר"ה יבא בארוכה.

תוכחה על חומר עון חנופה

פא. עוד אמרו בסוטה, בעון חנופה הגשמים נעצרים שנאמר ותחניפי ארץ בתענוגיך וכתיב בתריה וימנעו רביבים, על אחת כמה וכמה יתאמץ איש על העדה לדרוש לקהל עדתו בחג שהעולם נידון על המים על אשמת עון חנופה כי רב הוא אשר שקלוהו חכמים כנגד ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים כמו שאמרו באגדה, קשה החנופה שהיא שקולה כנגד ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים ע"ז מנין דכתיב לעשות חונף ולדבר אל ה' תועה ואין תועה אלא ע"ז שנאמר הבל המה מעשה תעתועים, גילוי עריות מנין שנאמר הן ישלח איש את אשתו וכו' הלא חנוף תחנף הארץ, שפיכות דמים מנין דכתיב ותחנף הארץ בדמים, ובעון חנופה הקדוש ברוך הוא שופך חמתו על הארץ וידו נטויה על הבחורים ועל יתומים ואלמנות שנאמר על כן על בחוריו לא ישמח ה' וכו' כי כולו חנף ומרע.

ובששי דסוטה אמרו עלה, [88] דכשהגיע ללא תוכל לתת עליך איש נכרי תאנא משום רבי נתן באותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה מפני שחנפו לו לאגריפס המלך וכו', ויחרד האיש ולפת אם כך עלתה לחכמי ישראל אף על פי שהיה מלך ועניו וירא שמים מה יהיה משפט חנפי לב המחניפים את הרשעים אשר ריח מוראת אלהים לא עדת בהון כי גדול כים שברם.

מעשה על החנופה ממה שאירע עם חכמי ישראל וינאי המלך

פב. ויבהלוך רעיונך מידי זכרך מעשה שמעון בן שטח עם חכמי ישראל המובא בפרק כהן גדול, [89] דעבדיה דינאי מלכא קטל נפשא אמר להו שמעון בן שטח לחכמים תנו עיניכם בו ונדונינו שלחו ליה עבדך קטל נפשא שדריה להו שלחו ליה תא אנת נמי להכא והועד בבעליו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו אתא ויתיב, א"ל שמעון בן שטח ינאי המלך עמוד על רגליך ויעידו בך ולא לפני אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד שנאמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' אמר ליה לא כשתאמר אתה אלא כמו שיאמרו חבריך נפנה לימינו כבשו פניהם בקרקע נפנה

לשמאלו כבשו פניהם בקרקע אמר להם שמעון בן שטח בעלי מחשבות אתם יבא בעל המחשבות ויפרע מכם מיד בא גבריאל וחבטן בקרקע ומתו.

הנה זה המאורע מבהיל הרעיונות לאשר בו הנגע, אם למלך ישראל כך כל שכן וקל וחומר לעדת חנף גלמוד המחניפים לאנשי רשע רגשת פועלי און מלאים זימות כרמון, אשר בלי ספק פתע ישברו באין מרפא ופוקד עליהם דם נפשות אביונים אשר הוסיפו בעון החנופה השמה חרון אף ה' בעולם כמו שאמרו בסוטה, [90] אמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם שנאמר וחנפי לב ישימו אף ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת שנאמר לא ישועו כי אסרם.

תפלת החנף נדחית אפי' בצבור וטעם שאינה נלמדת מחלבנה

פג. (**א"ח**, כתב הרב הגדול אבי זקני ז"ל בספר תאוה לעינים דהכוונה לומר דכיון דקיימא לן דכל תענית ותפלה שאין בה מפושעי ישראל אינה נשמעת ולמדו מהחלבנה לפיכך אמר ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת, פירוש שאם בכלל תפלת ישראל היתה תפלת זה החנף אינה נשמעת אף על גב דבעלמא בעינן בתפלה טובים ורעים כדי שתהיה חלבנה בדבר וכמו ששנינו במשנת [91] יברכוך טובים הרי זה דרך מינות משום שמוציא פושעים מהכלל כמו שפירשו רש"י והתוספות ז"ל שם, ומכל מקום זה פושעי ישראל דשאר עבירות אבל במי שיש בו חנופה לא מהני לחלבנה ואין תפלתו נשמעת אפילו על ידי הכולל ולהכי נקט לא ישועו בלשון רבים, ואף שפתח בלשון רבים וחנפי לב מכל מקום הוה מצי למנקט כוליה קרא בלשון יחיד ועל זה ידוו כל הדווים).

מאמרי חז"ל בחומר עונש החנופה

פד. ואמר ר' אלעזר [92] כל אדם שיש בו חנופה אפילו עוברים שבמעי אמן מקללין אותו שנאמר אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים יזעמוהו לאומים, ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם שנאמר הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע שמים חושך לאור ואור לחשך שמים מר למתוק ומתוק למר מה כתיב אחריו לכן כאכול קש לשון אש וחשש להבה ירפה, ואמר ר' אלעזר כל המחניף לרשע סוף נופל בידו וכו' ואמר ר' אלעזר כל עדה שיש בה חנופה מאוסה כנדה וכו' ואמר ר' אלעזר כל עדה שיש בה חנופה לסוף גולה.

וכבד מכולן אשר הוא אחד מארבע כתות שאינן מקבלות פני שכינה דכתיב כי לא לפניו חנף יבא, וכבר בא בארוכה תוכחת מגולה בזה בפרק ט"ו דשבת ופה באתי בדרך קצרה לערוך הדברים לפני המוכיחים דבר בעתו לעם כי ידרושו.

תוכחה על מדת האמונה והיושר במשא ומתן

פה. ועוד ידרוש מהם להחזיק במדת אמ"ת אשר גם עליה יביא אלהים במשפט בחג על המים כאשר חכמים הגידו, [93] אמר ר' אמי אין גשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמנה שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף.

פו. וכתבו הראשונים כי מדת האמונה נמשכת מן האמת שהוא הקדוש ברוך הוא, ולפיכך כל מי שיחפוץ קרבת אלהים יצטרך שיתנהג במדת האמונה במשאו ובמתנו כענין שנאמר שכון ארץ ורעה אמונה, כלומר כשאתה שוכן בארץ ומתחבר עם בני אדם במשא ובמתן התחבר עם האמונה ואל תחמוד משלהם כלום, וענין האמונה הזאת הוא ענין מושכל כי מדרך השכל יש לו לאדם להתבונן כי ראוי שיספיק לו את שלו ואין לו כלום במה שיש לזולתו.

מידת האמונה המצויה בארצות העולם

פז. וכבר שמענו כי יש ארצות היום בעולם שאין להם תורה כלל ומדרך השכל יש להם אמונה גדולה במשאם ומתנם עם כל אדם, אלו באים בסחורתם ומניחין אותה במקום אחד והולכין להם ולמחר באים בעלי הסחורה ומוצאין הכסף על סחורתם, אם ייטב להם ערך הדמים לוקחין הכסף ואם לאו לוקחין סחורתם ומניחין הכסף, ורובם עושים כן מפני אמונה לא מפני אימת מלכות.

פח. והנה הנביאים כולם פה אחד היו מוכיחים לישראל במדת האמונה, ובפרשה אחת התחיל ירמיה ע"ה בענין הקרבנות וחתם במדת האמונה לפי שרצה להודיעם כי לא לרצון יהיו להם הקרבנות הואיל והאמונה נעדרת מהם, והוא שהתחיל בפרשה ואמר עולותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר, כלומר שיוסיפו הקרבנות ההם על הזבחים שהם רגילים לאכול לעצמם ויאכלו בשר הרבה, וביאר כי כל הכעס הזה בחסרון האמונה מהם וזהו שחתם הפרשה אבדה האמונה ונכרתה מפיהם, וכן ישעיה הנביא ע"ה האשים ישראל במדת האמת והוא שאמר אין קורא בצדק ואין נשפט באמונה בטוח על תהו ודבר שוא הרה עמל ודבר און וכאלה רבים.

מעשה חולדה ובור המובא בחז"ל על מדת האמת

פט. ואמרו שם בגמרא, [94] אמר ר' אמי בא וראה כמה גדולים בעלי אמנה מנין מחולדה ובור, שהיה מעשה בנערה שהיתה הולכת לבית אמה והיתה מקושטת בכסף וזהב ותעתה בדרך והלכה בלא יישוב, כשהגיע חצי היום צמאה ולא היתה לה לויה, ראתה באר וחבל דלי קשור נשתלשלה וירדה לבור, לאחר ששתתה בקשה לעלות ולא יכלה, בכתה וצעקה הנערה ואין מושיע לה.

עבר עליה אדם ושמע קולה עמד על פי הבאר והציץ ולא היה יכול להבחין לה, אמר לה מן בני אדם את או מהמזיקין אמרה מבני אדם, השבעי לי שתזדקקי עמי נשבעה לו אמר מה טיבך לכאן ספרה המעשה, אמר אם אני מעלך תנשאי לי אמרה הן, העלה ורצה להזדקק לה מיד אמרה מאיזה עם אתה אמר לה ממקום פלוני ממשפחה פלונית, אמרה לו עם קדוש כמותך שבחר בך הקדוש ברוך הוא מכל ישראל ואתה מבקש לעשות כבהמה בלא קדושין וכתובה בא אצל אבי ואמי ואני מתארסת לך.

נתנו ברית זה לזה אמר מי יהיה עד והיתה חולדה כנגדן אמר לה השמים וחולדה זו ובור זה עדים שאין אנו מכזבין זה בזה, הלכו כל אחד לדרכו, הנערה עמדה באמונתה וכל מי שתבעה היתה ממאנת אליו, כיון שהחזיקו בה נהגה עצמה כשוטה וקרעה בגדיה ובגדי הנוגע בה עד שנמנעו בני אדם ממנה.

והוא כשעבר מפניה שכחה ועזבה ונשא אשה ונתעברה וילדה בן, חנקתו חולדה ועוד נתעברה וילדה בן ונפל לבור, אמרה אשתו אם כמות כל האדם היו מתים החרשתי עכשיו שמתו מיתה משונה עון יש בך ספר לי מעשיך, גילה לה המעשה ונתגרשה ממנו אמרה לו לך אצל חלקך שנתן לך הקדוש ברוך הוא, הלך ושאל בעירה אמרו לו נכפית היא, הלך אצל אביה פירש לו כל המעשה אמר לו אני מקבל מומיה, בא אצלה התחילה לעשות כמנהגה סיפר לה מעשה חולדה ובור אמרה לו עמדתי בבריתי, מיד נתיישבה דעתה ופרו ורבו בבנים ונכסים ועליהם הכתוב אומר עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי.

תחילת דינו של אדם אם נשא ונתן באמונה

צ. צא ולמד כמה גדולים בעלי אמונה לפניו יתברך, וראה ועשה כתביתם תבנית כל מכושרי אמנה אשר היא היתה לראש פנה לעמוד לפני יוצרך בעת המשפט כאשר חכמים הגידו, [95] אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו כלום נשאת ונתת באמונה וכו'.

ומה יועילו אוצרות רשע אשר אצור אצר בימי חיי הבלו באון ומרמה לאיש נכרי ולאשר לא עמל בו יתננו ומאומה לא ישא בידו, היש דבר זר ורחוק בעולם מזה לאצור אוצר עושר ולא במשפט לבניו אחריו ולא יחוש על נפשו האומללה כי תקרב לפני אלהי עולם ה' לתת דין וחשבון המליאה לה משאות שוא ודברים שהם בהם מחוסרי אמנה, אוי סכל אוי אויל וכי דוחין נפש מפני נפש, מה בצע בדמ"ך ברדת שחת.

הנושא ונותן באמונה זוכה להתעשר וח"ו להפך

צא. על כן אתם אחי ועמי חושו על כבוד נפשכם האחת האהובה, קרבת אלהים תחפצון להחזיק בפלך האמונה במשאכם ומתנכם ולשמוח במנת חלקכם וכוסכם כי

טוב המעט הקנוי ביושר ובמשפט מן ההרבה הקנוי שלא כדין, ושיתו לבכם לחולה רעה כי בעון אבדן האמונה צדק משמים נפקד וימנעו רביבי ההשפעה ונמצאו כמה אביונים מוטלין ברעב.

וכל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור להיות נושא ונותן שלא באמונה הוא מזומן להפסד גדול בגופו וממונו שנאמר ואץ להעשיר לא ינקה, ופתע פתאום תפול מארה בנכסיו ויצטרך לבריות ועליו נאמר קורא דגר ולא ילד עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל.

ובפרק התנוקת אמרו, [96] מה יעשה אדם ויתעשר ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה, ובמדרש משלי אסמכוהו אקרא איש אמונות רב ברכות ואץ להעשיר לא ינקה, הנושא ונותן באמונה נכסיו מתרבין והקדוש ברוך הוא מזמין לו פרנסתו מפני שבני אדם בוטחין באמונתו ויהיה ממונם מצוי אצלו תמיד, ולא די לו שיתפרנס מן האמונה אלא שנקרא צדיק שנאמר וצדיק באמונתו יחיה.

שכר הנושא ונותן באמונה

צב. ונוסף גם הוא כי בשכר קיומה מעלין עליו כאילו קיים תרי"ג מצוות כאשר קבלו וקיימו חכמים [97] שבא דוד והעמידן על אחת עשרה ובא ישעיה והעמידם על שש בא חבקוק והעמידם על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, וכן בהפכו באשמת ביטולה מעלין עליו כאילו ביטל כל תרי"ג מצוות.

הנושא ונותן באמונה נותנין לו שכר אף על משא ומתן שלא בא לידו

צג. וכתוב בספר החסידים סי' תתרס"ב ז"ל, מי שנושא ונותן באמונה נותנים לו שכר גם על משא ומתן שלא בא לידו לפי שאם היה בא לידו היה עושה באמונה, ואף אם נעשה עני ואינו נושא ונותן נותנים לו שכר כאילו היה עוסק ועושה באמונה וכן לכל דבר ולאחר מיתה כמו כן וכו' ע"כ.

סיבת אריכות הגלות בחסרון האמונה במשא ומתן

צד. ומי בער ולא ידע עוצם עון אשמת העדר האמונה עד היכן מגיע ולא ילבש חרדה כמדו והאמונה אזור חלציו לבלתי יהא נקש בפח מוקשה, ואף גם כי יחם לבבו לאמר הלא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה בעלי אמונה שנאמר שוטטו בחוצות ירושלים וכו' מבקש אמונה ואסלח לה, ואם חרבה ירושלים בהבצר ממנה אנשי אמנה קל וחומר שלא יבנה כל זמן שמדה זו מצויה בין ישראל.

ולבי דואב וכואב בקרבי יום ולילה לא יחשה על אשר אני רואה מדה זו פרוצה במילואה בחומת בית ישראל, ונשיאי הארץ העומדים על הפרץ לגדור כל פרצה ידם במעל ראשונה פסו אמונים מהמה ומהם יראו וכן יעשו יתר דלת העם, ובסיבה זו אנו יושבים

במחשכים בגלות החיל הזה כל זמן הנפלא הזה, אנשי אמונה אבדו באים בכח מעשיהם גבורים לעמוד בפרץ וכו' ומרוב עונינו אבדנום סעו המה למנוחות עזבו אותנו לאנחות.

יזהר מחילול השם במשא ומתן עם הגוים

צה. אהא ואויה כי גדול כים שברינו אנא נוליך את חרפתנו אשר רבים מכל הגוים ערלים המתהללים באלילים נושאים ונותנים באמונה, לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ואחרי דבריהם לא ישנו מפני כל כופר, ואנחנו עמו וצאן מרעיתו אשר קידשנו במצותיו וציונו לאחוז בחותמו יתברך אמת הפכנו אליה עורף ולא פנים, למדו לשונם דבר שקר העוה נלאו.

ואיה איפה תפארת העבד הנאמן הנושא תמיד עליו חותם רבונו עליו כי חרפה היא לנו ממלכת כהנים שנגרע מעמי התועבות חס ושלום ותחת שלש רגזה ארץ תחת עבד כי ימלוך וגו', ועון אשמה זו היה סיבה להיות תפארת עם ישראל תחת רשעת הגוים עד הכאה ועד נזיפה, ומדוע לא נחוס ונחמול על נפשנו ועל נפשות ביתינו ועל דם נפשות אביונים ועל דבר כבוד שמו המחולל בין עמי התועבות זה כמה שנים רבים ורעים היו לישראל.

והלא כתיב וזרעתיה לי בארץ ואמרו ז"ל, [98] כלום אדם זורע כור אחד שלא ימצא כמה כורים כך זרע הקדוש ברוך הוא לישראל בארבע פינות העולם כדי שיתוספו עליהם גרים, וכל זמן שמתנהגים עמהם ברמאות מי ידבק בהם.

לאחוז בחותם הקב"ה הנקרא אמת

צו. אם כן איפה לכו בנים שמעו לי, חוסו על כבודכם ועל כבוד היוצר ברוך הוא עתה בעונות משהאריך הגלות להבדל מהבלי העולם ולאחוז בחותמו של הקדוש ברוך הוא שהוא אמת ולקדש עצמיכם אף במותר לכם ושלא לשקר לא לישראל ולא לגוים ולא להטעותם בשום ענין אשר אפס לא תהיה תפארתם רק בזאת כמו שנאמר, שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית, וכשיהיה אמת למטה אז ישקיף ה' בצדק על הארץ ויפתח השם את אוצרו הטוב לתת לכם מטר ארצכם בעתו בשנה הזאת ותצאו זכאים בדיניכם בחג אשר המשפט לאלהים הוא על זה כאמור.

הנה כמשפט הדברים האלה ידבר המרביץ תורה לקהל עדתו בדרושו בארבעה פרקים הללו ויחריד לב הצבור במי המרים המררים האלה.

תוכחה להולכים בטל במיני שחוק בפרט בימי המועדים

צז. וביותר ידבר על לבם בפסח ובחג על עונש כת הלצים אשר בימי חול המועד שבמועדים אלו בפרט רבה המספחת הזאת ברבים מבני ישראל להיות בסוד משחקים בקוביא ושאר מיני שחוק וקלות ראש בהיותם פנויים ממלאכתם, והוא היה בעוכריו

לעם בני ישראל בימי הדין האלה אשר בהם יהי דן הוא יתברך על עיקר שפע מזונות האדם בשתים אלה במים ובתבואה אשר בהם תלויים חיי האדם וכבר אמרו בש"ס פ"ק דע"ז, [99] אמר רב קטינא כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטים שנאמר משך ידו את לוצצים.

טעם שהבטל מדברי תורה נקרא לץ

צח. ונקרא לץ היושב בטל מדברי תורה כמו שאמרו [100] שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים וכו' אף שאין עוסקים בשיחה בטילה, ואמרו הראשונים הטעם כי אין ליצנות גדולה ממי שאמרו לו מנה זהובים שעה אחת וכל שתמנה יהיה שלך והוא בטל הלא הוא מתלוצץ מהזהובים ומבזה אותם, כן הבטל מדברי תורה אחר שיודע השכר הגדול הזה הוא לץ ממש, ומה גם אחר שאמרו שכל מי שאינו עוסק בתלמוד תורה נקרא נזוף והוא יושב ובטל נמצא חפץ להיות נזוף ולא לעסוק בתלמוד תורה, היש עלבון וליצנות גדול מזה.

תוכחה למשחקים בקוביא והמכשולות הנמשכים ממנו

צט. וכל שכן האנשים החטאים האלה המשחקים בקוביא אשר לא שתו מוראת שמים עליהם, וזה שבתם בימי המשפט מאז הבוקר ותעבור המנחה בסוד משחקים בשאט בנפש ולא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם לפני מי הם נצבים, חוטאים ומחטיאים לריעיהם איתם כי לא יתכן בלתי אם נועדו, ואחד באחד נגשו הנצמדים לבעל פעור מלכים מדיינים זה עם זה ואין כסף נחשב להבל דמה בעינם, אשר לכסף לכסף אשר לזהב לזהב, הללו עולין והללו יורדין לטמיון עד ככר לחם.

וברשת זו נלכדה רגלם וישבעו באלהים ובלא אלהים תקוע אלפ"א וכקוץ מונד כולהו, נעים ונדים מזן אל זן רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף כי תשרפם כאש להבה האספסוף אשר בקרבם ולא יתנם השב רוחם, וישיבו את נפשם איש לפי אוכלו המעט הוא אם רב עודינו משחק איתם בחפזון רב בלי ברכה ראשונה וגם לאחרונה.

ק. וכאלה רבות איתם לחלל מועדי ה' ולבזותם לנהוג בהם בענות נפש כימי הצומות וזעקתם ולא קמו איש מתחתיו להתפלל שחרית מנחה וערבית, ואשר נגע אלהים בלבו מעט יתפלל באשר הוא שם בלא לב ולב, ולבו במחשכים הולך ומהרהר הנופל איך נפל שדוד בשחוקו, והקם איך קם ויתעודד על של כנגדו בתחבולותיו וכל כיוצא באלה, וכשמוצא עצמו בעושה שלום סומך עצמו על החזקה כי חזקה שליח עושה שליחותו ובוטח על פיו ולשונו שודאי אמרו כל מה שהם רגילים לומר ומסתמא סרכיה נקט, אוי לעינים שכך רואות תפארת בנים עם הקדש מטומעים בעמקי חבור עצבים ואין מוחה בידם.

שיר בגנות המשחקים בקוביא

קא. (**א**"ה, וכבר ראיתי לחכם אחד עשה שיר על כת משחקי בקוביא מספר בגינותם וכה תוארו.

המשחק בקוביא. מכתו טריה. ואחריתו שאיה. יקולל בשערים.

יפזר ממונו. ויוסיף עונו. ומורד בקונו. בשבועות שקרים.

יחשוב כי ירויח. ולעולם לא יצליח. ובימיו לא יפריח. כי אחריתו מרורים.

יאכל בחפזון. בלי ברכת מזון. ולא ימצא רזון. כעינוי כפורים.

ילך מעיר לעיר. מקומו לא יעיר. והוא עני וצעיר. מדלג על ההרים.

ראשו פרוע. ובגדו קרוע. כי רוע ירוע. לעצמו ולאחרים.

כל אנשי ביתו. שונאים אותו. ומצפים יום מותו. בשמחה ובשירים).

יתר דברי תוכחה על הליצנות

קב. ואיש על העדה ישגיב בכחו לדבר על ראשי עם הקדש לאמר, אחי ועמי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא אתכם באחרית הימים את מות כי לא תזכו לחזות בנועם פני שכינה אשר כה משפט ארבע כתות, כת לצים כת חנפים כת שקרנים כת מספרי לשון הרע לבל יראו בגאות ה' לעתיד וגם בהווה, כי הנה אף שנחרב המקדש המעוז ובטלה עליית עולי רגלים לעלות וליראות להסתפח בנחלת ה' מכל מקום איש ממנו לא נעדר מהיות נשפע בנפשו במועדי ה' מעין דוגמת הארה ההיא בסגולת קדושת הרגלים ותפלתם עם יתר תורה ומעשה הטוב אשר יעשו אישי ישראל איש לו ויחזו את האלהים כתבניתו אשר הראה בתוך מקדש ה'.

ואם כה יהיה משפט מעשיכם לשובב מסיבות לשבת במושב לצים במועדי ה' איה איפה תפארתכם להסתפח בנחלת ה', והיה במקום אורה ושמחה הנה אימה חשיכה גדולה צלח חושך ויחשיך לנפש עם הבשר, ישתקע הדבר ולא יעשה כזאת בישראל.

כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטין

קג. ולו יוסיף דבר על לבם מאמר הנאמר [101] כי כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטים, ובימי המועדים מי לא נפקד בהם בקום למשפט אלהים, ומי זה האיש מרגיש אשר לא ירגיז ויאחזנו פלצות שאם לפני מלך בשר ודם יביאו את דינו לקפח פרנסתו הלא חרוד יחרד חרדה גדולה וישית עצות בנפשו ובכל דרכי החריצות יחיש מפלט לו, ולא תעלה על רוחו לפנות ימין ושמאל אפס לחשוב מחשבות מה יאמר ומה יצטדק לפני מלך המשפט לבל יחסר לחמו, קל וחומר מה יש לעשות כשיביאוהו לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא השופט כל הארץ כי בא יום פקודת כל האדם, בפסח על התבואה בעצרת

על פירות האילן בחג על המים, והאלהים יביא במשפט את כל מעשה אשר יקומם מציאותם בשופע רב ומעשה אשר תעורר מדיינים להעדר מציאותם כי קרא ה' לרעב.
והנה כי כן היעמוד לב אם תחזקנה ידים להיות בסוד משחקים אנשי לצון בעת המשפט להעלות חרון אף ה' חס ושלום על מיטב הצאן צאן קדשים להמיתם בזלעפות רעב וצמא, חלילה לתפארת עם בני ישראל עם הקדש הנאהבים והנעימים לפרוק עול מוראת מלכות שמים מעליהם אפילו שעה אחת.

אזהרה שלא לעשות מיני חידודים בסעודות המועדים

קד. ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב כי כל העדה כולם קדושים ולא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם, אפס כי עז יצרם האספסוף אשר בקרבם התעם בפסקי תוספות על פסקי הר"וש ויעלה על רוחתם כי מעשה חידודים הוא ומצוה קעבדי מפני שמחת יום טוב, ומכאן מודעא רבה שאין הענין כן ושמחה הבאה בעבירה פגול הוא לא ירצה ותחת החידוד טימטום אל הנפש היפה, ואשר הוכו בסנורים בעון אשמה זו יחשבו מחשבה על שחטאו ויתנו לב לשוב מעבירה שבידם.
ואותם המסיבות אשר הוסבו במסיבות אנשי לצון עם האנשים הניגשים אל ה' יתקדשו בתורה וביראת ה' בימי המועדים באותו פרק ובאותו מקום, ובכן הן תיהוי ארכא לשליוותם ויזכו לראות פני שכינה לעתיד ובהווה מעין דוגמא חוט האורה המאיר לעולי רגלים בזמן שבית המקדש קיים.
הן אלה קצות דרכי הדרוש למרביצי תורה בקהל רב בחגים ובמועדים דבר בעתו, ובכן מיניה ומנייהו יתקלס עילאה והמה יהיו במורידי אור מן העולם ועד העולם ועל ראשיהם מלמעלה היה אור במושבו"תם והעם לא נסע עד האסף מרי"ם.

סדר תפלת מנחה ביום טוב וסודה

קה. הנה תפלת מנחת יום טוב ישגיב בכחה על יתר תפלת מנחה שבשאר הימים.
כאשר מודעת זאת לחכמי המדע כי עליית העולמות במנחת מועדי ה' שוותה כעלייתם במוסף שבת, ובתפלה בחשאי תרוממנה קרנות ת"ת ישראל לעלות בכתר דאבא ובחזרת התפלה בקול רם מלכות שמים עולה בכתר דאימא.
ומן הדין היה לומר בה קדושת כתר כעין מוסף שבת, אלא מפני כי ביום טוב אבא אתכליל באימא וז"א מלביש חצי ימין דאבא והנוקבא חצי שמאל, על כן אף כי יעלו זו"ן לכתר או"א לא יאמר קדושת כתר כי אין כל אחד נוטל כתר שלם כמו במוסף שבת.
ומטעם זה גם כן אין אומרים ואני תפלתי לך ה' עת רצון וגם אין קריאת ספר תורה במנחת יום טוב כי אין לז"א עליה אל מצח הרצון כמו במנחת שבת אפס עליית העולמות בהם כעלייתם במוסף השבת ולא עוד כאמור.

האמנם על כל זאת מרוממת היא מאד הדרת יקרה ויש לכל אישי ישראל להתקדש עצמם לאומרה בטהרת הגוף ובאימה וביראה ובנעימה קדושה כמשפט תקונה בלחש ובחזרה לבלתי תת מגרעות מצידו אל הכלה החמודה.

תפלה ע"ד הסוד לאומרה קודם מנחת יו"ט

קו. וגם הנפש לו תמלא לבטא בשפתים לפני התפלה לאמר, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הנה אנכי בא להתפלל תפלת מנחת יום טוב לתקן את שורשה במקום עליון ולהעלות העולמות למעלה בשורשן ויטע הז"א אהלי אפדנו בכתר אבא עילאה בלחישה ובחזרה תטע הנוקבא קדישא אהלי אפדנה בכתר דאימא, ובכן פרשז עלינו בני מלכים מזיו הדרם על נפשינו רוחינו ונשמתנו לטהר לבנו לעבדך באמת ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו', מי כמוך באלים ה' מי כמוך נאדר בקד"ש ויתר הפסוקים המובאים בתפלת ערבית, ושוב יכון לקראת אלהיו לומר התפלה בכוונה.

אין חיוב סעודה שלישית ביום טוב

קז. וסעודה שלישית אין בה חיוב ביום טוב שהרי אין גלוי מצח הרצון כמו בשבת שנאמר בו ג' פעמים היום.

(**א"ה**, הרב בעל תוספות יום טוב ז"ל כתב דהכי נמי הוי מדינא ממה ששנינו במנחה ביום טוב האחרון היו מתודין וכו' שאיחרוהו לוידוי כל עוד שיכולין לאחרו, מטעם מה שאמרו בירושלמי [102] דפריך ויתודה ביום טוב הראשון של פסח ומשני כדי שיהא לו מה יאכל ברגל ופריך ויתודה בשחרית ומשני עד כאן מצוה הוא לאכול אלמא דווקא סעודת שחרית מצוה הוא לאכול, ואם סעודה שלישית מצוה היה להם לאחר הוידוי עד אחר סעודה שלישית שמצוה לאכול).

להזהר בסעודה ג' בשבת שחל בה יו"ט א' שלא יאכל יותר מידי

קח. וכשחל יום טוב ראשון להיות בשבת לא יעבור מלעשות אותה כדי שיעור לברכה ולא הרבה מן השיעור, משום דיום טוב ראשון הוי לדידן ערב יום טוב משום ספיקו של יום טוב שני של גליות ומצוה לאכול לתיאבון בליל יום טוב שני, וכבר כתבנו דברי הר"ם במז"ל בפרק ראשון שיש בו משום מבזה את המועדות שכתב, ראוי לאדם שלא יסעוד בערב יום טוב מן המנחה ולמעלה כמו שביארנו שדבר זה בכלל כבוד יום טוב וכל המבזה את המועדות כאילו נטפל לע"ז ע"כ.

להקדים סעודת יו"ט ראשון משום סעודת ליל יו"ט שני

קט. ומנהג טוב להולכים בתמים להיות זהירים להקדים סעודת יום טוב ראשון כל האפשר כדי לתת מקום לסעודת ליל יום טוב שני של גלויות ויאחז צדיק דרכם.

להזהר שלא להכין מיו"ט לחבירו

קי. וצריך אדם לומר בתוך ביתו ביום טוב להיות נזהרים שלא להכין מבעוד יום מיום טוב לחבירו לצורך הלילה דשמא יום טוב שני חול הוא ואסור להכין מיום טוב לחול, ואפילו בראש השנה דקדושה אחת היא ויומא אריכתא הוא אסור דלא אמרו אלא לחומרא אבל לא להקל, ואף להביא יין לצורך קידוש וכל כיוצא בו אסור עד הלילה עד שיאמרו ברכו בקהל.

ורע עלי המעשה אשר רבות בנות עשו לערוך השולחנות מבעוד יום של יום טוב ראשון לצורך סעודת ליל יום טוב שני ואינם מטים אזן לשמוע דברי חכמים אשר הרבה צווחות צווחה האזהרה, ונכון להיות כל איש שורר בביתו לבלתי נתון עשות כאלה שלא ברצון חכמים.

זמן הדלקת הנר בליל יו"ט שני בבית ובבהכנ"ס

קיא. ומיהו מותר להדליק את הנרות לצורך הלילה משחשיכה אפילו קודם ברכו משום דמשחשיכה צורך עכשיו היא ולא מקרי מכין מיום טוב לחבירו, ובבית הכנסת מותר להדליק אפילו מבעוד יום דבבית הכנסת מצוה הוא לעולם אפילו ביום כמו שכתבו התוספות בביצה דף כ"ב ע"א.

דין הדלקה ביו"ט שחל אחר שבת בפתילות שדלקו בשבת

קיב. ונשים יקרות נהגו כשחל יום טוב אחר השבת או בשני ימים של ראש השנה להכין להן פתילות חדשות להדליק בהן בליל יום טוב שני משום שאין שבת מכין ליום טוב שהנר הוכן על ידי שהודלק וכבה שאז הוא יותר נוח לחזור ולהדליקו אחר כך שכבר הוכן יותר, ויש זהירות להדליקה ולכבותה מערב יום טוב כדי להתיר להדליק לפתילה ההיא ביום טוב אחר שכבר הוכן מערב יום טוב, ומיהו אם שכחו ולא הכינו פתילות חדשות או לא עשו התקון הזה מערב יום טוב כדאים הם דברי הפוסקים המתירין לסמוך עליהם וידליקו בפתילה הישנה.

דין הדלקה ביו"ט במותר השמן משבת שלפניו

קיג. ולדברי הכל שיורי השמן הנותר משבת מותר להדליק ביום טוב שלאחריו ולית ביה משום שבת מכין ליום טוב אף דהשמן ציל טפי כשהודלק פעם אחת והוי הכנה, מכל מקום מותר על ידי הרבות עליו שמן לבטלו כדאשכחן גבי עצים שנשרו מן הדקל שמרבה עליהן ומבטלן דמקלא קלי איסורא.

דין הדלקה בפתילה חדשה ביו"ט, ואזהרת ממרח בנר שעוה

קיד. ויש שהחמירו שלא להדליק בפתילה חדשה בליל יום טוב מטעם שמהבהבים את הפתילה ועושין אותה כלי, והא ודאי בורכא היא דלא אסיר אלא להחריכה קודם

כדי שתהא נוחה לידלק אבל להדליקן דלא מוכח דלתקוני מנא קא מכוין אלא להדלקה בעלמא קא מכוין לכולי עלמא שרי, והמדליקין נרות של שעוה ביום טוב אסור להדביקן ביום טוב מפני שהוא ממרח, ושומר נפשו יהא זהיר להדביקן מערב יום טוב.

אזהרה למקילין ביו"ט שני של גלויות

קטו. וכל מה שאסור לעשות ביום טוב ראשון אסור בשני ומנדין למי שמזלזל בו, ואין חילוק בין ראשון לשני אלא לענין מת וכן לכחול את העין שמפני הנאת הגוף לא החמירו בו בשבות דרבנן.

דין כבוי הנר ביו"ט ב' מפני דליקה וד"א

קטז. וכתב הר"ן ז"ל דמותר לכבות את הנר ביום טוב מפני ד"א או מפני הדליקה כדמוכח בהדיא בש"ס דלכבות הנר מפני ד"א וכן לכבות את הדליקה וכן לכחול את העין כולהו כהדדי נינהו דלרבנן אסיר ולרבי יהודה שרי, וכי היכי דבמכחל עינא סמכינן אדרבי יהודה ביום טוב שני של גלויות אף בלכבות הנר מפני הדליקה ומפני ד"א סמכינן עליה ביום טוב שני.

וכל האחרונים ז"ל פסקו כסברת ר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, אם כן כל כבוי אינו צריך לגופו רק אם רוצה לעשות פחמים או להבהב פתילה ואמטו להכי אין איסור ביום טוב שני כבוי הנר מפני ד"א, ומכל מקום ירא שמים לא יביא עצמו לידי מדה זו אם אפשר בבית אחר או לעשות מחיצה.

להרבות שמחה ביו"ט שני בפרט בבהכנ"ס

קיז. ויש להרבות בשמחה בבית הכנסת ביום טוב שני של גלויות כמו ביום טוב ראשון לתת שמחה לכנסת ישראל, כי יום טוב שני הוא כמו המוסיף לכלה מתנות כמו שאמרו בזוהר פרשת אמור דף צ"ח גבי שני ימים של שבועות זה לשונו, פקודא בתר וכו' וכן בשבועות להקריב שתי הלחם ובמוספין להקריב וכו' וצריך לקרבא ליה כגוונא דתוספת כתובה ומתנה דאוסיף חתן לכלה דתרין יומין דשבועות אינון י"ו צריך לקרבא לגבייהו שתי הלחם מאינון ה"ה וכו'.

הנה מבואר שני דברים יחדיו כי יום טוב שני הוא כתוספת ומתנה לכלה, ועוד כי שני ימים שבועות הם רומזים לשני אותיות, ומאחר כי יום טוב זה ניתן לשמח את הכלה נאה וחסודה צריך להרבות עוז וחדוה במקומה כי היא אומרת לישראל בניה סמכוני באשישות.

חומר המחלל קדושת יו"ט שני וטעם שנענש בנזיפה

קיח. וכמה מהעונש יגיע לאשר חטא על הנפש נפש דוד ומחלל הוד כבוד הדרו של יום טוב שני כי כאשר חטא בכלה הנעימה הוא גורם הסתלקות ופירוד בין שני הימים והוא

גורם העדר לאותם המזומנים למעלה הנקראים קריאי מועד, כמו שאמרו בזוהר כי קדש עילאה מזמין למדות עליונות וכן מלכות שמים מזמנת לכל חילהא שהם בכל העולמות התחתונים, וכאשר מגיע איזה פגם מן התחתונים אז מגיע להם העדר לפי כי מדה זו כפי המעשה של התחתונים כן מתראה בה, שלכן נצטוינו עבדו את ה' בשמחה ונוסף עוד בזמן מועדי ה' שנאמר ושמחת בחגך, והמחלל קדושתו בעצבות או במלאכה עושה העדר גדול בראש הקרואים קדש עילאה ומה גם למזומנים שם, וגם מרגיש יותר קדש תתאה שמתרחק מאיתה אלוף נעוריה חלילה ולכן כל הקרואים מן העולמות התחתונים יגיע להם העדר ופירוד.

ומטעם זה המזלזל ביום טוב שני מנדין אותו מדה כנגד מדה, הוא הפריד והרחיק כמה מדות זו מזו וכמה צבאות נדחו כך הוא מנדין אותו ונד תהיה נשמתו ממקום מושבה וגם הוא מתרחק מבני האדם כמו שביאר הר"ח הכהן ז"ל.

חובת השמחה ביו"ט שני לבני ארץ ישראל הנמצאים בחו"ל

קיט. כי על כל אלה האיש אשר נגע אלהים בלבו יהא זהיר וזריז במאד מאד בכבוד יום טוב שני ולהרבות עוז וחדוה במקומו ובל יצא תקלה תחת ידו בו חס ושלום, ואף בני ארץ ישראל שדעתם לחזור מצוה עליהם ללבוש בו בגדי יום טוב ולשמוח עם בני חוץ לארץ אף על פי שמתפללים תפלה של חול בצנעה.

בן א"י בחו"ל אסור במלאכה ביו"ט ב' ומעשה שהיה

קכ. וכתב רש"ל ז"ל פרק כל הבשר בדין בני ארץ ישראל שבאו לחוץ לארץ שאסור לעשות מלאכה ביום טוב שני, שהיה מעשה באחד מן התלמידים בעירו שהלך לארץ ישראל וקבע דירתו שם ואחר כמה שנים בא לסחורה שם בעירו והיה דעתו לחזור ונהג חול ביום טוב שני וגערו בו ושחק עליהם ונפטר במיתה משונה ולא זכה לחזור לארץ ישראל ע"כ, ושומר נפשו לא יעדר מאת אשר גבלו ראשונים ושאנן מפחד רעה.

אמירת ותודיענו ממוצ"ש ליו"ט, והזכרת שהחיינו בקידוש יו"ט שני

קכא. ואם חל להיות במוצאי שבת אומרים ותודיענו וכבר נתבאר סודו למעלה בפ"ב, ובקידוש אומרים שהחיינו כמו ביום טוב ראשון כדאמרינן פרק במה מדליקין [103] אהא דאמרינן ספק דדבריהם לא בעי ברוכי ופרכינן והא יום טוב שני ספק דדבריהם הוא ובעי ברכה ומשנינן התם כי היכי דלא לזלזולי ביה.

סדר הבדלה ביו"ט שחל במוצאי שבת וטעם שאין בה בשמים

קכב. ואם חל להיות במוצאי שבת יאמר יקנה"ז ואין צריך בשמים דטעם בשמים משום איבוד נשמה יתירה וביום טוב נמי איכא נשמה יתירה כמו שכתב הרשב"י בתקונים [104] דנחתא בשבתות וימים טובים עם כמה נשמתין יתירין כו', גם בזוהר פרשת פנחס דף

רמ"ב ז"ל, האי איהי נשמה יתירה לכל ישראל בשבת ויומין טבין ע"כ, וכן בתקונים זה לשונו, וביומא דשבתא וחדשא וזמנא אתפתחת לקבלה רוחין ובוסמין ולירתא נפשין לבנייהו וכו' ע"כ.

(**א"ח**, וכן כתבו התוספות בפרק ערבי פסחים דף ק"ב משם רשב"ם ז"ל דביום טוב נמי איכא נשמה יתירה, אלא שקשה על זה אמאי לא תקנו בשמים במוצאי יום טוב).

דין בן א"י בחו"ל ביו"ט שני אם מותר לבשל בשבילו

קכג. וה"ר י"ט צהלון נסתפק בתשובותיו בתושב ארץ ישראל המתאכסן בחוץ לארץ אם יכולין לבשל ולהרבות בשבילו ביום טוב שני כיון דלדידיה חול הוא דהוה ליה כמבשל מיום טוב לחול כיון דהאי ישראל לית ליה בהאי יומא קדושה, והעלה דבקדירה אחת פשיטא דשרי ובשתי קדירות ושני מינים והם עושים לעצמם ולאורח ודאי שרי כי איכא לספוקי אקדירה אחת לבדה מאותו המין, הילכך יכולים לבשל בקדירה גדולה להסתלק עצמם מן הספק וטוב שיאכלו הם עמו מקדירתו כדי שלא יהא ניכר שלו לבדו עשו.

ויתר פרטי דינים דשייכי לבני חוץ לארץ ההולכים לארץ ישראל ובני ארץ ישראל הבאים לחוצה לארץ כתבתי בתשובות בספר ארץ חמדה סימן י'.

(**א"ח**, עיין בספר הלכות קטנות ח"א סי' ד' מדינים אלו).

ציונים והערות לפרק ד

48) מגילה דף ד' ע"א. 49) ביצה דף ט"ו ע"ב. 50) ילקו"ש שמות פרק ל"ה רמז ת"ה. 51) מדרש משלי פרשה י"ד. 52) מדרש משלי פרשה י'. 53) ראש השנה דף ט"ז ע"א. 54) תמיד דף כ"ח ע"א. 55) רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הכ"א. 56) קדושין דף מ' ע"ב. 57) שבת דף ל"ב ע"ב. 58) יבמות דף צ' ע"ב. 59) שבת דף קל"ט ע"א. 60) זוהר חדש דף ע"ח ע"א. 61) יבמות דף ע"ח ע"ב. 62) ע"ז דף ח' ע"א. 63) סנהדרין דף ס"ג ע"ב. 64) פסחים דף קי"ח ע"א. 65) ויקרא רבה פרשה ט"ז אות א'. 66) מתיבת "ודבריו" הם דברי המחבר ואינם המשך להגהת מהר"י אלגאזי הסמוכה, וכן הוא בחמ"י דפו"ר, אלא שבדפוסים מאוחרים טעו לייחסו להמשך הגהת הרב המהדיר שחוזר על דברי הבאר שבע שהביא וכתב עליהם כי כל דבריו נכוחים למבין, וזה אינו כי אלו דברי המחבר שחוזר על דברי הזוהר הסמוך שדבריו נכוחים וע"ז כתב המחבר שהארכנו הרבה בחיבור זה בהרבה מקומות וכו' וכפי הגירסא שלפנינו המתוקנת עפ"י הדפו"ר, ולא כמו שעשו המדפיסים בונציה שבמקום תיבת הארכנו שינו וכתבו האריך הרב ואילו מתיבת והרבינו בראיות שינו וכתבו הרבה בראיות עיי"ש, וכדי למנוע עירוב הדברים החזרנו דיבור זה סמוך לדברי הזוהר שהביא המחבר קודם להגהת הרב המהדיר והכנסנוהו לפני התיבות ואשרי הגבר וכו' שכפי הנראה נדפס בדפו"ר שלא במקומו, וסמוך לזה הוקדמו דברי המחבר בסיומו בד"ה הנה כו' שנדפסו בדפו"ר אחר הגהת הרב המהדיר. 67) נדרים דף כ"ב עמוד א'. 68) פסחים דף ח' עמוד א'. 69) ברכות דף ל"ה ע"ב. 70) מנחות דף צ"ט ע"ב. 71) סמ"ג מ"ע י"ב. 72) שבת דף קי"ט ע"ב. 73) סנהדרין דף צ"ט ע"ב. 74) זוהר פקודי דף רמ"ט ע"ב. 75) ערכין דף ט"ו ע"ב.

76) פסחים דף קי"ח ע"א. 77) ערכין דף ט"ו ע"ב. 78) תענית דף ז' ע"ב. 79) יבמות דף ע"ח ע"ב. 80) חגיגה דף י"ג ע"ב. 81) שבת דף קי"ט ע"ב. 82) סוטה דף מ"ט ע"א. 83) עי' תענית דף ז' ע"ב. 84) איכה רבה הקדמה פסקא י'. 85) זוהר ויגש דף ר"ט ע"ב. 86) זוהר ויקהל דף ר"ב ע"א. 87) זוהר פנחס דף ר"ל ע"ב. 88) סוטה דף מ"א ע"א ב'. 89) סנהדרין דף י"ט ע"א. 90) סוטה דף מ"א ע"ב. 91) מגילה דף כ"ה ע"א. 92) סוטה דף מ"א ע"ב. 93) תענית דף ח' ע"א. 94) עי' תענית דף ח' ע"א שהובא שם בקצרה, ועי' בפרש"י ותוס' שם שציינו למעשה זה המובא באריכות באגדה. 95) שבת דף ל"א ע"א. 96) נדה דף ע' ע"ב. 97) מכות דף כ"ד ע"א. 98) פסחים דף פ"ז ע"ב. 99) ע"ז דף י"ח ע"ב. 100) אבות פ"ג מ"ב. 101) ע"ז דף י"ח ע"ב. 102) ירושלמי מעשר שני פ"ה ה"ה. 103) שבת דף כ"ג עמוד א'. 104) תקוני הזוהר דף כ"ב עמוד א'.

פרק ה - חול המועד ודיניו - אסרו חג - תעניות בה"ב

קדושת ימי חול המועד וחומר המבזה אותן

א. ימי חול המועד כולם קדושים ובתוכם ה' ולא נקראו חול המועד אלא מפני שהם חול לגבי ראשון ושביעי אבל לגבי שאר ימים מועד איקרו, וחמור עונשו למזלזלין בהם כמו שאמרו בפרק אלו הן הלוקין, אמר ר' ששת כל המבזה את המועדות כאילו עובד ע"ז שנאמר

אלהי מסכה לא תעשה לך וסמיך ליה את חג המצות תשמור, ופירש רש"י המבזה את המועדות חולו של מועד שעושה מלאכה האסורה לו ואינו נוהג בהן קצת קדושה לכבדו באכילה ושתיה יותר משאר ימי החול.

ימי חול המועד נקראין מקראי קדש

ב. והטעם לפי שיש קדושה לפניהם ולאחריהם וכן שיש קרבן מוסף לכל יום ונקראים מקראי קדש כדאמרינן בש"ס פרק אין דורשין, [105] רבי יונתן אומר קל וחומר ומה ראשון ושביעי שאין קדושה לפניהם ולאחריהם אסורין בעשיית מלאכה חולו של מועד שיש קדושה לפניהם ולאחריהם אינו דין שיהיו אסורין בעשיית מלאכה, ששת ימי בראשית יוכיחו שיש קדושה לפניהן ולאחריהן ומותרין בעשיית מלאכה, מה לששת ימי המעשה שכן אין בהם קרבן מוסף תאמר בחול המועד שיש בו קרבן מוסף, ראש חדש יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה, מה לראש חדש שכן אין קרוי מקרא קדש תאמר בחול המועד שכן קרוי מקרא קדש.

להזהר בכבוד המועד בריבוי סעודה ושמחה

ג. ומה מאד יש לכל איש ישראל להזהר בקדושתן להקדישם ולהעריצם בשמחה ובששון ובסעודות חשובות כיום טוב לבלתי יהיו נטפלים לעובדי ע"ז חס ושלום שהוא ככופר

בכל התורה כולה, ואמרו בפרק חלק [106] המבזה את המועדות אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא.

ומי בער לא ישכיל את זאת ויתן אל לבו כי נוח לו שלא נברא כי תקנת האדם הוא שיחיה בתחיית המתים ויזכה לחיי העולם הבא, ואיך ולמה לא יחמול על נפשו היפה לאבדה מהסתפח בנחלת ה' על דבר קטון וקל, ובכן ילבש חרדה כמדו לבל יהי בז למועדי ה' ולא יצא שום תקלה מתחת ידו באיסורי המלאכה אשר נאסרו בם ויתקדש עצמו אף במותר לו, והשכר הרבה במדה טובה מרובה על מדת פורענות למזלזל בם.

במוצאי יו"ט לחוה"מ מתפללין ערבית בשמחה, ויתר דיני ערבית

ד. ומנהג טוב להולכים בתמים לומר תפלת ערבית במוצאי יום טוב לחול המועד בשמחה ובשירים לכבוד ולתפארת מקראי קדש, וביותר בימי חול המועד של חג הסוכות אשר בהם היתה שמחת בית השואבה בזמן הבית כמו שיתבאר במקומו.

ה. ומבדילין בתפלה כמו במוצאי שבת, ואומרים יעלה ויבא בעבודה ואם לא אמרו מחזירין אותו דלא דמי לסעודה דאי בעי אכיל ואי לא בעי לא אכיל דבר המחייבו לברך ברכת המזון הילכך אם לא אמר יעלה ויבא בברכת המזון אין מחזירין אותו, אבל בתפלה דלא סגי דלא יתפלל, כיון שלא התפלל כדינו דין הוא שיחזור.

כשפוקד ביתו ובית ריעיו בחוה"מ יאמר מועדים לשמחה כיו"ט

ו. וכשיבוא לביתו יהא זריז ונזכר לומר בתוך ביתו קול ברמ"ה מועדים לשמחה כמו ביום טוב, וכן איש את קרובו יהיו רגילים ביום ובלילה כשיפקדו איש את רעהו לומר כן כי גם זה בכלל כבוד מועדי ה', והנוהגים לברך איש את רעהו בחול המועד כדרך ימות החול הרי אלו בכלל מבזה את המועדות.

מנהג המערב להדליק נרות בלילי חוה"מ, ודין תקון הפתילות במועד

ז. ונאה ויאי להדליק את הנרות בלילות חול המועד כמו ביום טוב וכן מנהג כל ארצות המערב, וכתב נ"י ורי"ו דמותר לתקן הפתילות לנרות בחול המועד דמעשה הדיוט הוא, ובמוהרי"ל כתב דיש להזהר לעשותן מקודם לצורך המועד.

טעם לסדר הבדלה במוצאי יו"ט לחוה"מ ובמוצ"ש

ח. ומבדילין על הכוס כמו במוצאי שבת להבדיל בין יום טוב לחול המועד, לפי שכמו שביום השבת נתוסף באדם נפש יתירה כך נתוסף בו קדושה ביום טוב על כל פנים כמו שנתבאר למעלה ממאמרי הזוהר והתקונים שעל כן צריך להקביל פני הרב בהם וכן בראש חדש כנודע, אמנם בלי ספק כי יש הפרש גדול בין זה לזה והוא בערך העליות של העולמות כך יהיה התוספת ולכן מכל מקום צריך להבדיל, אמנם בראש חדש התוספת

הוא מועט וגם כי הוא בשעת המוסף בלבד כמו שנתבאר במקומו ולכן אין לומר הבדלה בראש חדש.

טעם שמבדילין בתפלה ובכוס

ט. אמנם בשבת ויום טוב צריך להבדיל כאשר מסתלק ממנו תוספת ההוא איש לפי ערכו, ואף על פי שכבר הבדיל בתפלה חוזר ומבדיל על הכוס כי ההבדלה ראשונה הענין על הסתלקות תוספת הרוח הנמצא בו המשותף עם הסתלקות הקדושה, ואחר כך הבדלה על הכוס להגיד כי עיקר ההבדלה כדי להמשיך מאותו תוספת על ימי החול או על חול המועד גם על האדם כמו שנתבאר בפרקי מוצאי שבת.

טעם שאין מבדילין במוצאי יו"ט בבשמים ונר

י. אמנם יש הפרש כי במוצאי שבת שמסתלק מן האדם נפש יתירה אומר ברכה על הבשמים להשאיר קצת הארה על העולמות, אמנם ביום טוב אין באותו תוספת כדאי להשאיר ממנו ולכן אין לברך על הבשמים, וגם לא ברכת מאורי האש לפי שבשבת מסתלקים אותם הממונים עליונים הנקראים מאורי אור כמו שאמרו בזוהר ולכן כשחוזרים במוצאי שבת מברכין מאורי האש וזכר לדבר צפרני היד ימין כמ"ש בפרשת ויקהל ונתבאר במקומו, אבל ביום טוב אין מסתלקין ולכן מבערים אש בו ולכן אין לברך מאורי האש.

נוסח הבדלה במוצאי יו"ט שוה לשבת

יא. ונוסח הברכה לא ישתנה אף במוצאי יום טוב שחל להיות באמצע שבת והכי גרסינן בסוף פ"ק דחולין, [107] אמר ר' זירא יום טוב שחל להיות באמצע שבת אומר המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה מאי טעמא סדר הבדלות הוא מונה, ורבים שגו בזה.

חילוק קדושת יו"ט מחוה"מ ע"ד הסוד

יב. ואשר קדש קדשים הוא מאישי ה' יאותה לו להבין ולהשכיל ההפרש שיש בין קדושת יום טוב לקדושת חול המועד אשר עליה אנו מבדילין, כי הנה כבר הודענו בפרק ב' כי אין קדושת שבת דומה לקדושת יום טוב כי בשבת הבנים יורשים את אביהם ממש ונקראים קדש ומקבלים שפע מע"ק כמוהו, אכן ביום טוב המה יעלו אל אביהם לקבל שפע הרצון ממנו והמה קרואי מועד אצלו ולכן המה יקראו מקראי קדש, ונוסף גם הוא אשר בשבת המה יעלו אל אביהם שוין לו מראשם ועד רגלם שאין שם חול כלל ואולם ביום טוב יגביהו ראש אצל אביהם מלמעלה ושש קצוות נשארים למטה ויהיו חג"ת שלהם במקום חב"ד ונה"י במקום חג"ת ושש קצוות הללו יקראו חול המועד ואינם חול

גמור חס ושלום שהרי הם מתעלים ממדריגתם למדריגה עליונה ממנה אלא שמפני שלא יעלו עד או"א בג' ראשונות יקראו חול המועד.

וממוצא דבר אתה תשמע כי קדושת חול המועד למעלה מקדושת ראש חדש כי ראש חדש הוא חידוש הלבנה לבד לעלות אצלו פב"פ ולא בחיק אביהם עם היות ששפע הכתר יורד להם דרך המדריגות שלכן אין אומרים איה מקום כבודו על כי מלאכי השרת יודעים מקומו, ובחול המועד ראשה במקום עליון בחיק אביה והזרועות והגוף במקום הראש ונה"י במקום הזרועות והגוף.

יג. וזה הוא הטעם שאין תפילין בחול המועד כלל מה שאין כן בראש חדש שמסלקין אותם בתפלת מוסף בלבד כי אז נגלה עליהם שפע ע"ק שהוא למעלה מן התפילין כמו שנתבאר בפרקי ר"ח, אכן בחול המועד שניהם מלאים עולים למעלה ממקום אצילותם והוא גדול מהנחת תפילין כמו שכתב הרב ז"ל.

יד. וכמשפט הפרש זה יכוין האיש המשכיל בשעת הברכה המבדיל בין קדש לחול וכו', ובכן יתקדש עצמו לשמור ולעשות אותם הימים בקדושה יתירה ולהבדיל מכל מלאכת מחשבת אלא אוכל נפש בלבד ומלאכת דבר האבד כי המלאכה מורה על הקליפה בסוד העשיה ששת ימי המעשה כי על כן נאסרה המלאכה בשבת אפילו אוכל נפש לפי כי בשבת זו"ן נכנסים אל הקדש פנימה ולא נותר מהם דבר למטה, ובכן הוא השבתת הקליפה לגמרי ועל כן נאסר כל מין מלאכה, וביום טוב ששש קצוות זו"ן למטה בספירות אשר שמה הרשע ומגע יד לקליפה הותרה אוכל נפש ונאסרה מלאכת עבודה הואיל ונתעלו, כי חג"ת עלו במקום חב"ד ונה"י במקום חג"ת ואין שליטה אל הקליפה בסוד חג"ת, אלא שמפני שלא יבצר מהיות להם יניקה וחיות משם להחיות נפשם הותר אוכל נפש.

ולפי כי חיות זה נמשך להם משלש עליונות ויורד דרך המדריגות על כן ביום טוב עצמו שהג' עליונות שולטות ומשפיעות לו"ק אלו לא הותר אפס אוכל נפש בלבד כי אין העליונות משפיעות לחיצונים אפס חיות בלבד ולא שליטה חלילה, אמנם בחול המועד ששולטות ו"ק כי על כן הם ו' ימים יש להם שליטה בדבר האבד והוא סוד קצת ניצוצי הקדושה שנטמעו בעמקי הקליפה ונאבדו שם בעון העולם אבל מחדש אין להם שליטה כי ו"ק אלו נתעלו חג"ת לחב"ד ונה"י לחג"ת ואין להם שליטה לחיצונים כל כך רק בדבר האבד כדבר האמור, ודי בזה הערה לאישי ה'.

בדין מלאכת דבר האבד במועד ודין אדם חשוב

טו. ואף שהתירו דבר האבד בחול המועד לעשותו בלא שינוי מכל מקום ירא שמים בכל מה דאפשר להקל בטירחא יעשה, וכתב הרוקח ז"ל שיש לאדם חשוב להזהר אפילו במלאכת דבר האבד שמא יטעו העולם לומר שכיוון מלאכתו במועד, וכן בספק דבר האבד אף שמן הדין מותר האנשים הניגשים יתקדשו.

להעמיד שוטרים בחוה"מ לבטל עושי מלאכה, ויתר דיני דבר האבד

טז. וחייבים בית דין להעמיד שוטרים בימי חול המועד לאבד ולהפקיר אותה המלאכה שכיוונה והניחוה למועד, ואם הוא מלאכת אחרים שאי אפשר לקונסם משמתין אותם ומלקין אותם, וכן להיות מחפשים אחר הסוחרים במקומות שיש להם יום השוק יום אחד בשבוע שלא ימכרו ויקנו ביום השוק שבתוך ימי חול המועד שאין זה דבר האבד שאם אינו נמכר ביום השוק שבתוך המועד ימכר ביום השוק שלאחר המועד כל שנודע בודאי שלא יפסידו מהקרן.

ואף שמדברי הירושלמי משמע שאם הוא בענין שאם ימכרו בחול המועד יהיו להם מעות בריוח ויוציאו יותר לשמחת יום טוב שמותרים למכור, כבר כתב הב"י ז"ל שלא נאמרו דברים הללו אלא במי שיש לו מעות מועטים וחס עליהם מלהוציא כל כך לשמחת יום טוב כדי שלא יצטרך ללוות או לשאול מהבריות ואילו היו לו מעות בריוח היה מוציא יותר ובכהאי גוונא שרינן ליה למכור כדי שישמח ביום טוב כחפצו, אבל מי שיש לו מעות בריוח להוציא לשמחת יום טוב ככל אשר יתאוה ואין בדעתו להוציא כל כך לא נתיר לו למכור כדי להוציא יותר ע"כ.

יז. והן רבים עתה עמי הארץ אינם מטים אזן לשמוע דברי חכמים וכלל שגור בפיהם דבר האבד מותר בחול המועד, ועושים כמה דברים הפך שורת הדין עד שכמעט בטלה כל איסור פרקמטיא, ואין בהם תבונה שאם טענה זו דדבר האבד בסתם הוי טענה אם כן בטלת כל איסור פרקמטיא ומה הועילו חכמים לאוסרה ולהתירה.

לדרוש בקהל בחומר המלאכה במועד ומחלוקת הראשונים בזה

יח. ורועי ישראל יש להם להשגיח על הדבר לגדור הפרצה הזו, שאף שלדעת הרמב"ם אין איסור אלא מדבריהם וכן דעת התוס' והרא"ש והמרדכי שאינו אסור מן התורה אלא מטעם אסמכתא ועיקרו מדברי סופרים, אמנם מגדולי המורים הרמב"ן והרשב"א ז"ל סבירא להו שכל מלאכה שאינה לצורך המועד ואינו דבר האבד אסורה מן התורה וכן כתב נמוקי יוסף, וכתבו דפשטא דסוגיא דפרק אין דורשין הכי משמע וכן בשאר דוכתי, אם כן להני רבוותא לא שייך למימר מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, ואפילו

להרמב"ם כתב הרב המגיד שאפשר שדעת הרמב"ם הוא שיש לו עיקר בדאורייתא מקרבן מוסף ומצות שמחה.

תוכחה לעושים מלאכה בחול המועד

יט. ולפיכך נכון לדרוש אליהם הלכות דבר האבד האסור והמותר לבלתי עשות קדש חול במלאכת עבודה או בפרקמטיא ונש"א עונו מאד, אשר אמרו המבזה את המועדות כאילו עובד ע"ז, ואף אם יש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא.

ואיך ולמה לא יחוסו על נפשם העלובה לשרשה מארץ חיים על בצע כסף לו ישבע קצף האף והחימה, לתוהו והבל כחם כילו וכל יגיעם בתורה ובמצוות בימי חיי הבלם, והתעיף עיניך בו ואינינו כמעט רגע על דבר קל אשר קבלו וקיימו חכמים ברוח קדשם ואמרו שאף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא, הלא כמה וכמה הרפתקי דעדו עליה דאיניש, ימי חייו הימים כל ימי חייו הלילות בתורה ובמצוות נבול יבול לכתת את רגליו מעיר לעיר וממדינה למדינה ויט שכמו לסבול הכל לרשת משכנות חיי העולם הבא, ואיך יעקש דרכיו לאבד בשעה אחת כל מה שטרח בכמה ימים.

דין אמירה לגוי במועד

כ. וכן כל כיוצא בדברים האלה ידבר על לב ראשי עם הארץ להפרישם מאיסור זה ודרך תבונות יודיעם, אשר מצינו כמה החמירו רז"ל בדבר עד שאמרו שכל שאסור לעשותו בחול המועד אסור לומר לגוי לעשותו כמו שאמרו בברייתא דמועד קטן, [108] כללו של דבר כל שהוא עושה אומר לגוי ועושה וכל שאינו עושה אינו אומר לגוי ועושה.

בדיני כיבוס במועד

כא. והנה כשם שאסרו חכמים לגלח בחול המועד כדי שלא להכנס למועד כשהוא מנוול כך אסרו חכמים לכבס במועד כדי שלא יכנס למועד כשהוא מנוול בבגדים צואים, ולא התירו אלא לבא ממדינת הים וכו' ומי שאין לו אלא חלוק אחד דמותר לכבסו במועד שתמיד הוא מזיע ומתלכלך אפילו כבסו קודם המועד, דאף על גב דמי שאבדה לו אבידה בערב יום טוב ולא היה יכול לגלח דאסור לגלח מפני שאין הכל יודעים באונסו והכא נמי אין הכל יודעים שאין לו אלא חלוק אחד, כבר אמרו בש"ס על זה [109] אזורו מוכיח עליו ופירש רש"י דמי שאין לו אלא חלוק אחד פושטו ומתעטף במקטרונו וחוגרו באזור ומכבס החלוק ומודיע לכל שאין לו אלא חלוק אחד.

כב. וכתב בעל הלבוש דאף על גב דמשמע מלשונו שהוא בעצמו צריך לכבסו ויראו הכל שאיזורו חגור אבל על ידי אחר לא דלא מוכחא מילתא, מכל מקום נוהגים עכשיו

לכבס על ידי אשתו או גוי מי שאין לו אלא חלוק אחד לפי שמי שבא למדה זו שאין לו אלא חלוק אחד הוא ידוע ומפורסם לכל.

תוכחה לנשים המכבסות בחוה"מ ויתר דיני כיבוס

כג. והן עתה רבות בנות אינם מטות אזן לשמוע דברי חכמים ומבזות את המועדות לכבס במועד הרבה ביחד שלא ברצון חכמים, שאפילו כל המותרים לכבס לא התירו לכבס רק אחד אחד אפילו אית להו תרי דמטנפי, וכל שכן האסורים לכבס שלא התירו אלא מטפחות הידים שמתלכלכים מיד וצריכים בכל יום אחר וכן בגדי הקטנים ביותר דהיינו אותם שמלפפין בהם, אבל שאר בגדים וחלוקים אסור לכבסם כל שיש להם אחר להחליף לכבוד יום טוב האחרון, ואפילו מטפחות הידים לא התירו אלא לנוהגים להחליף אותם יום יום אבל לפי מה שנוהגים שלא להחליף אותם אלא משבת לשבת אסור לכבסם שדי להם בכביסה מערב יום טוב.

וראוי להיות כל איש זהיר להזהיר לביתו על זאת שלא יעברו על תקנת חכמים ושלא יכנסו תחת סוג המזלזל את המועדות שהוא אחד מכ"ד דברים שחייבים עליהם נדוי, מלבד העונש הראוי להן על שבודים ומהוין טענת פטור לעצמן בהוראת פנים שלא כהלכה.

חובת ראשי הקהל למחות במגלחים במועד ושיטת ר"ת בזה

כד. וחובה מוטלת על פרנסי ראשי ומנהיגי הק"ק וחכמיה להיות עומדים בפרץ לבטל כל כיוצא בדברים האלה, וביותר לעמוד בפרץ לשבר מתלעות עול האנשים החטאים אשר התירו לגלח עצמם בחול המועד וסומכים עצמם לסברת ר"ת שהתיר במי שגילח בערב יום טוב לגלח בחול המועד דלא שייך טעמא דלא יכנס לרגל כשהוא מנוול.

כה. ואין זו סברא מוסכמת וכבר מחו לה אמוחה כל הפוסקים חדשים עם ישנים אשר בית ישראל על פיהם יחנו ועל פיהם יסעו, והכריחו בראיות ברורות שסברת ר"ת בזה אין לה שורש וענף ובכל גוונא אין לגלח בחול המועד כי אם אותם שהוזכרו בגמרא, וכל הבא להתיר במקום שאמרו לאסור ראוי לנזיפה כי נזוף ועומד הוא, ואנו אין לנו כח לגרוע מדברי רז"ל ולא להוסיף עליהם כי אם להחמיר למגדר מילתא ומאחר שסברת ר"ת הוה כלא הוה אין מקום לסמוך עליו.

דין נטילת צפרנים בחוה"מ וחילוקו מגילוח

כו. והגם שהתירו הפוסקים בנטילת צפרנים בחול המועד כל שנטלן מערב יום טוב, אין משם ראיה דהא חומרת נטילת צפרנים בחול המועד הוי חומרא ומנהג בעלמא דהא מדינא שרי, ולפיכך אם נטלן בערב יום טוב מותר ליטלן בחול המועד דעיקר המנהג

נתייסד כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול וכיון שנטלן בערב יום טוב מותר ליטלן בחול המועד, אבל ענין הגילוח דמדינא דגמרא אסיר לא פלוג רבנן.

כז. ואין ספק אצל כל יודע דת ודין כי החטאים האלה בנפשותם המתגלחים בחול המועד מובדלים הם מעדת ישראל עם הקדש והרי הם נכנסים תחת סוג המזלזל את המועדות שהוא כעובד ע"ז וחייבים נזיפה, וכבר ראיתי על זה כמה צווחו קמאי דקמאי והרעישו העולם על החטאים האלה והכריזו עליהם במקהלות רבבות ישראל עד אשר היו מקבלין עליהם דברי חברות.

(**א"ה**, עיין בספר לקט הקמח בהלכות סתם יינם הביא כל דבריהם ז"ל בארוכה ובתוכחה מגולה).

וכח יעשו אישי ה' הרועים להוכיח גם המה לאנשי קהלתם לבל יפרצו גדר שגדרו חכמים כי גמירי, ישראל קדושים הם לולי שאור שבעיסה המעכב.

אזהרה למביאים כלים מבית האומן במועד

כח. עוד יש להזהיר לרבים מעמי הארץ אשר התירו רצועותיהם להביא כלים מבית האומן בחול המועד בדברים שאינן לצורך המועד כגון צמר מבית הצבע וכיוצא, וזה אשר לא כדת דברייתא מפורשת היא בפ"ב דמועד קטן, [110] מביאין כלים מבית האומן כגון כד מבית הכדד וכוס מבית הזגג אבל לא צמר מבית הצבע ולא כלים מבית האומן, והטעם מפני הרואים שיחשבו שהוא נתנם לתקן במועד ואם האומן ישראל יאמרו שהאומן תקנם במועד, ואפילו מאומן גוי אסור דאיכא חשדא לדידיה שנתנם לתקן במועד, ולהוליך לבית האומן אסור אפילו לצורך המועד כמו שכתבו הפוסקים ז"ל.

כמה פרטי דינים מאיסורי טירחא יתירה במועד

כט. וכל דבר שיש בו טירחא יתירה ואינו לצורך המועד אסור לעשותו בחול המועד בפרהסיא כדי שיחוג וישמח ולא יזלזל במועד, ולפיכך אמרו במשנה אין מפנין מחצר לחצר וכו' וכל שכן שאסור להסיע ממונו מעיר לעיר אם לא משום דבר האבד דשרי, וכן הזבל והאשפה שבחצר אסור להוציאו בחול המועד שיש בה גם כן טירחא אלא יסלקנו לצדדים אם לא כשנתרבה עד שנעשה החצר כרפת או כאשפה דשרי.

ל. וכן אין מושיבין תרנגולת על הבצים לגדל אפרוחים מטעם זה אם לא כשמושיבם קודם המועד דכל שהוא תוך שלש לבריחה דשרי להחזירה, וכן מה שהתירו חכמים להשקות בית השלחין שהוא שדה שצריך להשקותה תמיד שאם לא ישקנה תמיד תפסד לא התירו אלא היכא דליכא טירחא יתירה כגון מן המעיין שהוא ממשיכו ומשקה השדה אבל אסור לדלות ולהשקות מן הבור מפני שהוא טורח גדול.

לא. וכן הוא הדין בירקות שהן נפסדים וכן באילנות שהתירו להיות מושכין את המים מאילן לאילן לא ישקה כל השדה דהוה ליה טירחא יתירה, אם לא כשהיה שדה לחה שאינה צריכה רוב השקאה ואין כאן טירחא יתירה דשרי.

בדיני סחורה במועד

לב. וכל סחורה טירחא היא ואסור אפילו כל שהוא בין לקנות בין למכור, ואפילו אם הלוה מעות על מנת שיתנו לו סחורה בפרעון חובו כדי להשתכר בה זהו גם כן קניית סחורה הוא ואינו יכול ללכת לתובעם אלא אם כן אינם מצויין אחר המועד דהוה ליה דבר האבד אם לא ילך בחול המועד ויתבעם אז מותר לתובעם במועד.

והסוחרים היושבים בפתחי החנויות והחנות סגורה והדלת פתוחה איסורא קא עבדי שלא התירו כעין זה אלא במוכרי פירות כסות וכלים שמוכרים בצנעה לצורך המועד.

לג. ומי שצריך לקנות יין או ענבים בעת הבציר לצורך שתיית כל השנה ואם יעבור המועד לא ימצא כמו דבר האבד הוא, ומותר לקנות ולתקן החביות ולזפתן ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד אבל יותר מכדי שתייתו לשנה לא יקנה מפני שהוא נראה כסחורה.

אזהרה למכוונים מלאכתן במועד

לד. ובכמה מקומות שעברתי בהם ראיתי שערוריה בדבר זה שבכוונה מכוונת מניחים לקנות הבציר במועד שפנויים ממלאכתם וראוי לדרוש אליהם איסור הדבר לאפרושינהו מאיסורא, וכן הדין בקניית עצים ופחמים לצורך השנה שאסור לכוין מלאכתם במועד.

בדיני בנין במועד ובנין של מצוה

לה. ובנין אפילו כל שהוא אסור במועד, ומעשה הדיוט מותר לבנות כגון אצטבא לישב ולישן עליה אבל לא מעשה אומן לפי שכל שהוא לצורך המועד כיון שאינו צורך אוכל נפש לא הותר במעשה אומן אלא במעשה הדיוט.

לו. ואפילו לצורך מצוה אסור במעשה אומן, ולכן יש למחות ביד הנוהגים לבנות בחול המועד לצורך חתנים בבית הכנסת במעשה אומן, או למתקנים ספסלים או אצטבאות לצורך קריאת ליל הושענא רבה דמדינא אסורים כל שלא עשאום במעשה הדיוט או על ידי מי שאין לו מה יאכל.

בדיני תקון המלבושים במועד

לז. ואסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרועים כדרכן אסור, ולא אמרינן דהוי דבר האבד שהרי יתקלקלו יותר אם לא יתקנם, דלא מיקרי דבר האבד אלא כשעיקר הדבר נפסד אם לא יתקנו אבל בשביל מעט תוספת קלקול לא מיקרי דבר האבד, הילכך אסור גם כן לומר לגוי לתקנו דכל מה שאסור לעשותו אסור לומר גם כן לגוי לתקנו דכל מה שאסור

לעשותו אסור לומר לגוי לעשותו משום שבות דרבנן, ובדורינו זה מקילין מאד לבלתי הזהר באיסור אמירה לגוי.

לח. ובדידי הוה עובדא כי ראיתי אחד מחשובי הבעלי הבתים נקרע מנעלו ושלח לתופרו על ידי הגוי, ושחתי לו למה תעשה כן שכל שאסור לעשותו אסור לומר לגוי לעשותו בחול המועד, והשיבני כי הוא מעולם לא ידע ולא שמע שיהא איסור אמירה לגוי בחול המועד והיה בעיניו כנבואה חדשה דין הפשוט השנוי בברייתא פ"ב דמועד קטן דאמירה לגוי שאמרתי לו, אוי לאזנים שכך שומעות, וכל זה בא מהמרביצי תורה אשר אינן דורשים חוקי האלהים ותורותיו לקהל עדתם.

דיני כתיבה במועד ואזהרה למכוונים חשבונותיהם למועד

לט. וכתיבה אסור בחול המועד אפילו על ידי שינוי אם לא באיזה דברים שהתירו כגון לכתוב חשבונותיו ולחשב יציאותיו משום שאין אדם מקפיד בתקונו והוי מעשה הדיוט, ויש אומרים משום דהוי כדבר האבוד אם לא יעשנו, ולשני הטעמים אין צריך שינוי שהרי הכתיבה עצמה נעשית כמו על ידי שינוי כיון שאין אדם נזהר בתיקונן מאד, ולטעם שני אין צריך שום שינוי כיון דדבר האבד הוא שרי אף בלי שינוי.

מ. והן רבים עתה עם הארץ הסוחרים מבזים את המועדות וכותבין חשבונותיהם הכתובים בספרי החשבונות שלהם ומתקנים ומסדרים אותם דבר כתוב על אופנו בימי חול המועד וזה אשר לא כדת, ורבים מהם שחשבונם בעל פה מכוונין מלאכתם במועד וכותבים אותם בחול המועד שפנויים מעסקיהם ויש לדרוש אליהם איסור הדבר שימנעו מעשות כן.

וכל כיוצא בדברים האלה מוטל על אישי ישראל להיות נשמרים בקדושת הימים האלה מאד מאד לבלתי תצא תקלה מתחת ידם חס ושלום להיות מאבדים עולמם בשעה אחת, כי כל המבזה את המועדות אפילו שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא כמו שנתבאר.

ימי המועדים הם ימי רצון להצליח בלימודם

מא. ועם היות שנאסרה המלאכה בהם, לא מפני כך תצא הריסה להתברך כל איש לאמר הואיל והמלאכה נאסרה אוכל ואשתה ואשמח בהם כל היום, שאין הדבר כן ואין זה כוונת הימים טובים והמועדים חלילה, והפתאים אוילים מדרך פשעם באיולתם לבם נוטה לסכלות זה, אבל האמת לא ניתנו ימים טובים לישראל אלא כדי שיהיו פנויים מעסקם ומלאכתם ויעסקו בתורה בלי טרדה ובבלי מחשבה והם ימי רצון ומוצלחין בלימודם.

התעוררות על עסק התורה בימי המועדים ותוכחה לבטלין בהן

מב. לכן אין לאישי ישראל לאבד אותם במאכל ומשתה ושינה וטיול לרעות בגנים אלא כל אחד מקומו מושכ"ר לו יעמוד במקומו המיוחד לו ויעסוק במה שחננו האל יתברך, בעלי מקרא במקרא, בעלי משנה במשנה, בעלי גמרא בגמרא, בעלי אגדה באגדה, בעלי קבלה בקבלה, ויענג נפשו העגומה אשר היא יושבת כשבוית חרב ואין מי שיחוש לה ולתועלתה כי כולם פונים לתאוות היצר הרע הגוף הנגוף כי רבים אשר איתו מאשר איתה כי היא יחידה וגלמודה דורש אין לה, ומה טובו ומה יופיו האיש אשר נגע אלהים בלבו לדרוש אליה ולבקש עליה לתמוך אותה לבל תפול ביד מבקשי רעתה וזה כל האדם.

מג. וכבר נתבאר כי הימים האלה יש בהם תוספת קדושה לפי שיש קדושה לפניהם ולאחריהם ויש בהם קרבן מוסף ויהיו נקראים מקראי קדש, ואין השכל נותן שניתנה הקדושה בימים אלו לאכול ולשתות כל היום ולנהוג בהם מנהג חול בשחוק הקוביאות ואביזרייהו, והמתנהג בהם במנהג הזה בשגעון ינהג ועתיד ליתן את הדין ומחלל קדושת הימים והוד הדרתם.

והחכם עיניו בראשו לשקול כל העניינים בפלס ומאזני משפט ולא מפני זה יתענה נפשו שגם זה הוא מבזה את המועדים, אלא זו היא דרך ישרה שיבור לו לאכול דברים טובים ומוטעמים וישתה כראוי לו וישן מעט והרי כל זה עונג לגופו, ושוב שאר היום גם הנפש לו תמלא בלימודי ה'.

מנהג מקובלים ללמוד בחוה"מ במאמרי הזוהר השייכים למדות היום

מד. ובבית מדרשינו נהגנו ללמוד בימי חול המועד במאמרי הזוהר דשייכי למדה שבה חתום סוד יום טוב ההוא, אם בחסד בחסד אם בגבורה בגבורה אם בתפארת בתפארת כאשר ערוכים המה ומקובצים בספר חמדת הלבבות בסדר קריאת לימוד ימי השבוע, ושוב אחר הקריאה רב שבענו בשובע שמחות בסעודה של מצוה והודות והלל לה' בגילה וברעדה לפני השולחן אשר לפני ה' והן כל יקר ראתה עינינו שלי"ת.

סדר היום בחול המועד שבו אחזו ותיקין שבארץ ישראל

מה. וכמשפט הזה יעשה לו האיש אשר נגע אלהים בלבו להגות בלימודי ה' בקרב אלה הימים ואליו יאסוף כל חרד יחד באהבה כלולה וייחוד הלבבות בשלום ורעות ורעותא דלבא ובמחשבה מועלת בקדשים לתת עוז לאלהים, יכנסו בכי טוב בחצי היום הראשון לתת חלק בראש בקריא"ה נאמנה הכל לפי שיעורו, ובחצי היום האחרון יוסיפו חיל על חיל בששון ובשמחה לגומ"רה של תורה אכול ושבוע והודות והלל לה' כמנהג ותיקין הראשונים אשר בו אחזו כל יושבי אדמת הקדש תוב"ב האיתנים אשר באמת.

לזאת יקרא חג לה' ותהי זאת נחמתו, כי כמה מהצער יש לו בחגים ובמועדים בראות היכלו ומקדש המעוז שוממים מבלי באי מועד שאוג ישאג על נוהו לאמר בני היכן הם וכו' ושערי דמעה לא ננעלו, ועתה בהוסד סוד ישרים ועדה עצר"ת אמו"נים ישמח ה' במעשיו לאמר אין לי מועדות אלא אלו המזכירים את ה' אל דומי לכם, וכן ירבה וכן יפרוס חסד עליון כנפי חסידותו על ראשם איש אשר כברכתו בירך אותם בפרק חלק נחלת שדי ממרומים.

אזהרה למקילים ראשם בשמחת המועדים

מו. ואולם בעבור זאת כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימוד בעצם תומו באומד ובמחשבה משפט הדברים האלה, ולא יפנה דרך ריקים ופוחזים השמחים אלי גיל כעמים בשחוק ובקלות ראש אל תחת גפן ואל תחת תאנה בחורים עם בתולות זקנים עם נערים, זמרן נשי ועניין גברי כאש בנעורת, ולא יזכרו ולא יעלו על לב לפני מי עומדים אשר אין ספק כי חטאתם כבדה מאד לפני ה' וירא ה' ויצר אותו, צר לו נאמר בצער מתחולל לאמר האלה הם מועדי ה' הזאת תהי נחמתי.

ומי בער ישמע כמשפט הדברים האלה מאביו בשר ודם ולא יקרע סגור לבבו וישוב וניחם על הרעה, וקל וחומר לשכינה עשר ידות לבלתי לכת בחוקי הגוים בחגיהם חלילה רק להתקדש עצמו במותר לו ולהתחבר עם האנשים הניגשים אלופים בתורה ומסובלים במצוות להזעיר את יצרו ולעשות נחת רוח ליוצרו ותהי זאת נחמתו כאמור.

מנהג עשיית סעודה לעניים בימי חוה"מ

מז. וכבר הודענו גודל שכר המאכיל עניי תורה על שולחנו בחגים ובמועדים, וימי חול המועד גם הם בכלל האזהרה ההיא לשמח לב האומללים בהם, ורבים מהאיתנים נהגו לעשות בימי חול המועד יום יום סעודה לעניים ולאביונים אשר זאת השמחה היא היתה לראש פינה על כל מיני שמחות לאשר יש איתו נפש מליאה דעת ויראת ה'.

ואשר אין סיפק בידו לעשות ככה לא יעבור מהיות חונן דלים כברכת ה' אשר נתן לו אם דל ואם עשיר, העשיר לו ירבה והדל לו ימעיט ועניים מרודים יביא בית והיו באוכלי שולחנו בכל ימי חול המועד כמו בעצם ימים טובים, וגם הנפש לו תמלא להיות שולחנו מלא דשן מלחמה של תורה וני"שא בם את השולחן כמו שאמרו בזוהר.

לקט לימודי זוהר לימי חול המועד

מח. וביום ראשון יהגה על שולחנו בזוהר ויחי דף רכ"ו ע"ב תאנא אמר רבי יהודה במתניתין דילן אוקימנא וכו' עד דף רכ"ז ע"א וצדיקים ירשו ארץ וכו'.

וביום שני יהגה בפרשת משפטים דף קכ"ג ע"ב ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו וכו' עד דף קכ"ד ע"ב לעלם ולעלמי עלמין.

וביום שלישי יהגה בזוהר פרשת תרומה דף קל"ה ע"א וזאת התרומה אשר תקחו מאתם וכו' עד סוף העמוד דהוא אחד ושמו אחד.

וביום הרביעי תקונין תקון כ"א [111] ועוד שכינתא אתקריאת חג וכו' עד המוני מעלה מלך ומלכות.

אזהרה להזכרת המאורע בברכת המזון

מט. ושוב יכון לקראת אלהיו לברך על מזונו הדור בלבושו בשפה ברורה ובכוונה יתירה, ויהא זכור להזכיר קדושת היום בברכתו שאף שמן הדין אם לא אמרו אין מחזירין אותו, לא זו הדרך להסתופף תחת כנפי החסידות לאכול לשובעה מפני שמחת הרגל ולהשליך אותה אחרי גווה על בלי תת לה השבח, והא למה זה דומה למזמין את החתן לחופה והכלה עומדת בבית אביה וכבר הארכנו בזה בפרקי ר"ח, ועל כן האיש אשר נגע אלהים בלבו בבואו לברך על מזונו יתקדש חושיו ובלתי אל קדושת היום וכוונת הברכה יהיו כל מעייניו, ובכן יתברך המזון במיעיו והשביע בצחצחות נפשו.

נ. הנה ערכתי לפניך משפט יום טוב וחול המועד כמשפט מדת החסידים אשר השם יתברך לנגדם תמיד אשר בכל דרכיהם ידעוהו, וזה דרכם שכל למו ובעת שמחתם אז יותר ויותר מברכין ומשבחין להקדוש ברוך הוא אשר שמחם.

וכה יעשה האיש התמים בכל מיני שמחות ויאמר בעת שמחתו והנאתו, אם כך הוא שמחת העולם הזה אשר הוא הבל כי יש אחריה תוגה וצער אם כן מה תהיה שמחת העולם הבא התמידי שאין אחריה תוגה, ויתפלל לבורא יתברך שיטה לבו לעובדו לעשות רצונו בלבב שלם ושישמחנו בשמחת עולם ויזכנו לחיי העולם הבא לאור פני מלך חיים כן יהי רצון.

יום אסרו חג נקרא בנא דמועדא ונוהגין שלא להתענות בו

נא. יום שאחר יום טוב הוא אסרו חג, ובירושלמי [112] קורא לאסרו חג בנא דמועדא פירוש בן המועד, והמנהג שלא להתענות בו.

טעם שאסור להתענות בזמן הזה באסרו חג של שבועות

נב. ובמוצאי יום טוב של שבועות אסור להתענות בו כי הוא יום טבוח שהיו טובחין קרבנות ראייה וחגיגה של יום טוב דשבועות אחר היום טוב מפני שאלו הקרבנות נקראו קרבנות יחיד ואין קרבן יחיד דוחה לא שבת ולא יום טוב, דבשלמא של פסח וסוכות היו זובחים ומקריבין בחול המועד אבל של שבועות היו צריכים לזבוח ולהקריב ביום שלאחריו, ולכך יש לעשותו כיום טוב לאוסרו בתענית והספד אפילו בזמן הזה.

ואף על גב שבזמן שבית המקדש קיים היה מותר בהספד ובתענית אליבא דבית הלל, היינו כשחל עצרת בשבת משום שלא לקיים דברי הצדוקים שהיו אומרים עצרת חל לעולם ביום שלאחר השבת דהיינו יום ראשון בשבת שהיו אומרים וספרתם לכם ממחרת השבת, ממחרת השבת היינו מחרת שבת בראשית, לכך היו עושין חכמים יום שלאחר אותו יום טוב כחול כשחל להיות עצרת בשבת כדי שלא יאמרו הצדוקים שאנו מודים להם בזה שיאמרו שאנו מחזיקים אותו ליום טוב.

והיינו דווקא כשחל בשבת היו חוששין לזה אבל כשחל בשאר ימי השבוע היו עושים אותו כיום טוב לאוסרו בהספד ובתענית, ובזמן הזה לא חיישינן לצדוקים מפני שאינם מצויים בינינו ונוהגים איסור הספד ותענית לעולם בין כשחל בשבת בין כשחל בשאר ימות החול.

אין לומר תחנונים ונפילת אפים עד י"ג סיון

נג. ואף עד י"ג בחדש דהיינו שבעה ימים אחר שבועות אין לומר תחנונים ונפילת אפים דהא עצרת נמי יש לה תשלומין כל שבעה כדאיתא בפרק קמא דחגיגה. [113]

מנהג נשים באסרו חג לענין עשיית מלאכה

נד. והנשים שנוהגות שלא לעשות מלאכה בכל אסרו חג דעתן קלה שאין מנהג אפס אחר יום טוב של עצרת בלבד אבל בשאר ימים טובים אין להם טעם להבטל ממלאכתן, ואף במוצאי חג שבועות מדינא אינו אסור אלא בהספד ותענית אבל במלאכה שריא אם לא שיש מנהג קבוע שהרי בימי ניסן גם כן אסור בהספד ותענית כל החדש אבל במלאכה מעולם לא שמענו איסור.

(**א**"**ה**, עיין בתשובות תורת חיים חלק ג' סימן ח' האריך בכל זה).

מעלת הסעודה באסרו חג

נה. ומכל מקום יש לכל אישי ישראל לעשות איסור לחג במאכל ומשתה כדאמרינן בש"ס דסוכה, [114] כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח, וכתב רש"י בלשון האחרון דהיינו יום שלאחר החג.

ראוי להוסיף מאכל בסעודת אסרו חג

נו. וראוי ונכון להיות כל איש זריז ונשכר לקבוע סעודה ביום ההוא ולהוסיף איזה דבר בסעודתו שיהא ניכר שלכבוד אסרו חג הוא עושה ונרצה לו לכפר עליו כמעשה עבודת הקרבנות ממש, וטוב ויפה לבטא בשפתים הדבר הזה בבואו לסעוד סעודתו כהיום הזה.

תפלה קודם סעודת אסרו חג

נז. ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה בשם כל ישראל הנה אנכי בא לאסור איסור החג בעבותים במאכל ומשתה, ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיהא חשוב ומקובל ומרוצה לפניך כאילו בנינו מזבח והקרבנו עליו קרבן למחול ולסלוח אשמותינו אשר אשמנו על ידי מאכל ומשתה בימי המועד, ונרצה לנו כקרבן אשה ריח נחוח לה' כדבר האמור אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו', יהיו לרצון.

בסוד היום וטעם שאין אסרו חג לשבת

נח. ואישי ה' ונחלתו ירוצון ויכוננו בסוד ישרים להשכיל את טעמו מפני שביום טוב העשיה ושש קצוות אחרונות דלעולם היצירה לא עלו אל האצילות, ועל כן ביום רדתם אחר יום טוב עוד מדריגה אחת ותהיה היצירה במקום שהיתה העשיה ביום טוב ראשה בבריאה ורגליה ביצירה נעצור חיל לקבל הארת רגלי היצירה שקבלו ביום טוב מאצילות בהיותם בבריאה.

ולפיכך ביום טוב יש אסרו חג ולא בשבת אף שקדושת שבת גדולה משל יום טוב, לפי כי הנה החול הוא בעולם היצירה משם ולמטה והשבת בבריאה, ולכן כיון שהיצירה והעשיה שהם סוד החול נשארו למטה גם ביום טוב כאמור ושם נמשך להם האור בהיותם למטה לכן אחר יום טוב שהוא חול נשאר בהם קצת הארה כי הארה הנמשכת להם ביום טוב גם היא מעוטה כי גם ביום טוב קצתם עומדים במקום החול ויש יכולת בחול ממש להשאיר קצת הארה של היום טוב אל החול וזהו האסרו חג, אכן בשבת גם היצירה והעשיה שהם סוד החול עלו למקום קדש הגמור ולפיכך במוצאי שבת שיורדין ימי החול יצירה ועשיה וחוזרים מן הקדש אל החול אין כח בחול להשאיר בו הארת הקדש דאצילות בחול, ולכן אין אסרו חג בשבת כמו ביום טוב אשר ביום טוב עצמו הוא מבחינת החול ממש ולכן יש כח בחול הגמור לקבל הארה ההיא קצת ממנה, וזהו סוד א"ל ה' ויאר לנו אסרו חג כמו שכתבו גורי האר"י ז"ל, והרב ז"ל כתב כי הוא סוד קליטת הזרע ולכן אס"רו ח"ג עולה במספר עם הכולל זר"ע.

תפלה ע"ד הסוד קודם סעודת אסרו חג

נט. ומתוקן ומקובל לאשר הריחו בסוד ה' לבטא בשפתים פרטי הכוונה בסעודתו בתואר זה, יאמר בנעימה פסוק אל ה' ויאר לנו אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הנני בא לעשות אסור חג במאכל ומשתה, ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת סעודתינו יאר פניו א"ל יה"וה שביצירה מהארת קדושת יום טוב והיה א"ל מלא אל"ף למ"ד אשר בהצרף

אליו יהו"ה המה יעלו כמספר יא"ר בהלו עלי ראשו שם אלהי"ם שמספרו לנ"ו שממנו יוצא אלף עלמין דבריאה וקרן אור פניו וממנו תהיינה קרנו"תיו לאסור ח"ג פאר אור ראש היצירה בעבותי"ם שש קצוותיו התחתיים ותהיינה פארותיו על קרנות ראש עולם העשיה ד' שמות יה"ו מלאים דמוחין וד' אה"י מלאים דלבושים קרני ראש העשיה אשר אהלי אפדנה היום אל מקום המזב"ח א"ל יהו"ה עולם היצירה, ומשם תשפיע שפע רצון לנפש רוח נשמה לאהבה וליראה את שמך יראת הרוממות, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

מעלת הלימוד בסעודה ואמירת שירות ותשבחות

ס. ואשרי אנוש יעשה כסדר הזה לקבוע סעודה יחד עם אוהביו ואחוזת מרעהו האנשים הניגשים אל ה' ושם יאכלו לחם מלחמה של תורה ושיר ושבחה הלל וזמרה על השולחן אשר לפני ה' אשר היא היום תחת המזבח אשר כוננו ידיהם איש לו כמו שאמרו כאילו בנה מזבח וכו' ובכל קרבן דברו הלויים בשיר.

ולפיכך יאותה לעורר שירות ותושבחות על השולחן בשפה ברורה ובנעימה קדושה בגילה וברעדה, ונרצה לו לכפר עליו מאת אשר חטא על הנפש בימי המועד שהם ימי משתה ושמחה אשר לא יבצר מהם איזה תקלה, ועליו אמרו שסגולת היום הזה להיות נחשב כאילו בנה מזבח והקריב עליה קרבן, והיינו כי אלהים חשבה כקרבן לכפר עליהם אשר חטאו בימי החג כאילו הקריבו עולה על חטאתם כדרך שנאמר באיוב, ויהי כי הקיפו ימי המשתה וגו' והעלה עולות וגו' כי אמר איוב אולי חטאו בני וכו'.

מנהג תענית ב' ה' וב' שאחר פסח וסוכות

סא. כי על כן קבלו וקיימו רבים מיראי ה' וחושבי שמו להבין ולהתענות שני וחמישי ושני אחר הפסח וכן אחר סוכות מטעם זה אולי חטאו בימי המועדים, ומתענין לשלם פרים שפתינו להיות להם כפרה על חטאם ומנהג ותיקין הוא.

דברי הזוהר בתועלת התענית לתשובה

סב. ואף כי בתקון אסרו חג כיוון לזה מכל מקום הא בלא הא לא סגיא דקרבן לא ירצה עד שישוב וניחם ברוח נשברה כמו שאמרו בזוהר פנחס דף ר"מ ז"ל, ר' אבא פתח זבחי אלהים רוח נשברה האי קרא אוקמוה דרעותא דקודשא בריך הוא לא אתרעי בקרבן דבר נש על חובוי אלא רוח נשברה והכי שמענו מבוצינא קדישא דכד אתי בר נש לאיסתאבא בחובוי אמשיך עליה רוחא מסטרא דמסאבא ואתגאי על בר נש ושליט עליה לכל רעותיה.

אתי בר נש לאתדכאה בזמנא דהוה בי מקדשא קיים אקריב קרבניה כל כפרה דיליה תלייא עליה עד דאיתחרט ותבר להההוא רוחא מגו גאותא דיליה ומאיך ליה ודא הוא תבירו דההוא דרגא דמסאבא וכד אתבר ההוא רוח מסאבא וקביל קרבניה דא איהו דאיתקבל ברעוא כדקא יאות ואי לא איתבר האי רוחא לאו קרבניה כלום ולכלבי אתמסר דהא קרבנא דא לאו דקודשא בריך הוא אלא מכלבי ובגין כך זבחי אלהים רוח נשברה כדקא יאות רוח נשברה דיתבר ההוא רוח מסאבא ולא ישלוט ועל דא מאן דיתבר ליה כדקא יאות עליה כתיב רוח הולך ולא ישוב ליהוי ההוא גברא באבטחותא ולא יתוב לגביה לעלמין הדא הוא דכתיב ולא ישוב ע"כ.

הרי בפירוש כי כאשר החוטא מושך עליו רוח דמסאבא ולבו מתגאה, הזבח העיקרי לו הוא רוח נשברה לשבר אותו על ידי הצום כי אין דרך לשבירת כל איבריו ורוחו אפס על ידי סיגוף התענית שחלבו ודמו שהם עיקר כל האיברים מתמעטים ומסתגפים, וכמו שעל ידי אכילה ושתיה נתגאה כחו כך יסגף עצמו בלי אכילה כדי להכניע עצמו כאמור.

מנהג הצבור להתענות אחר חודש ניסן ותשרי משא"כ היחיד

סג. ויש ממתינין להתענות עד שיעבור כל חדש ניסן ותשרי ואז מתענין, ואולם זה הדין יהיה לאותם המתענים בצבור כמנהג בני אשכנז אבל ליחיד הרוצה להתענות מיד אחר המועד שני וחמישי ושני אינו צריך להמתין עד שיעבור ניסן ותשרי שיחיד בכל שעה שירצה להתענות הרשות בידו ואין אומרים לאדם המתן מלעשות תשובה כי לא ידע האדם את עתו, אבל לענין המתענים בצבור אין ראוי להם לעשות כן.

טעם שאין מתענין אחר חג שבועות ודעת התמים דעים בזה

סד. והעולם נהגו שלא להתענות אחר חג השבועות דדווקא אחר פסח וסוכות שהם הרבה ימים חיישינן שמא מתוך אורך ימי השמחה באו לידי עבירה וצריכין כפרה, מה שאין כן אחר חג השבועות דכיון דלא הוי אלא יום אחד או שנים לא שכיח ביה שמחה טובא וכן כתב רבינו סוף סימן תכ"ט, אבל בספר תמים דעים סימן קע"ח כתב דאף אחר חג השבועות מתענים.

דין המתענה בימים אלו ובעשי"ת ואירע סעודת ברית

סה. וכתבו הגהות מיימוניות בפרק א' מהלכות תעניות, שבתעניות אלו וכן בעשרת ימי תשובה אם אירע סעודת ברית מילה מצוה לאכול ע"כ, ומסתברא דהיינו דווקא היכא דליכא עשרה אלא בהדיה.

סדר לימוד לימי תעניות אלו והכוונה בהן

סו. ובתעניות אלה יהגה בפרשת הקרבנות ויקרא וצו, וביחזקאל מסימן מ' עד סופו, ובמשנה זבחים, מנחות, מדות, תמיד.

סז. ויכוין בתעניות אלו לתקן אולי המכשלה של מבזה את המועדות דהיינו חול המועד ישנה תחת ידו אשר היא מן החמורות שאמרו עליה [115] שהוא כאילו עובד ע"ז ושאפילו יש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא כדאיתא בפרק חלק.
ואמרו הראשונים שאפילו נהג בסעודתו בהם כסעודה של חול הוא בכלל מבזה את המועדות, או איזה מלאכה האסורה בהם והוא נהג בהם היתר, על כל אלה יכוין בכח תעניות אלו לשפוך שיחה לדרוש סליחה מאל החנון המרבה לסלוח לכפר עליו, ובתפלת מנחת תעניות אלו יאמר נוסח עננו בשומע תפלה וזה תוארו.

נוסח עננו ליום התענית בשומע תפלה

סח. עננו אבינו עננו ביום צום התענית הזה כי בצרה גדולה אנחנו על כי כשלנו בעונינו ונחנו פשענו ומרדנו במאכל ומשתה ובשחוק וקלות ראש במועדי קדשיך אל גיל כעמים והדבקנו רעה אל רעה בארחות עקלקלות ובנתיבות לא סלולות עד אשר על כל אלה קצפת לאמר חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח נלאתי נשוא, והוספנו סרה וחללנו ובזינו מועדי קדשיך ונלכדנו במצודה רעה להיות כנטפלים לעובדי אלילים ולבל ראות גאות ה' בעולם הבא, ובהעלות על לבבנו כל זאת נפלו פנינו וימס לבינו בקרבנו ויהי למים לאמר אוי נא על אחריתנו בקום למשפט אלהים.
ועתה ה' צור תקותנו ותקות אבותינו, הנה שבנו אליך בבושת פנינו ביום צום התענית הזה לשפוך שיחה לדרוש סליחה על מעוותינו, ואתה אבינו אב הרחמן חוס וחמול עלינו וחבוש ברחמיך וברוב חסדך את שברינו ושים עיניך עלינו לטובה ומחוק מספרך שגגיותינו וסגור פתחי מעילותנו ופתח שערי זכיותנו ולא נאבד, כי אתה בוחן לבות וכליות וגלוי וידוע לפניך כי לא במרד ולא במעל לעשות נגד כוונתך חטאנו אפס כי עז יצרנו ועל כרחינו שיסה ועינה אותנו ומנע הטוב ממנו.
ואתה בטובך תמוך את נפילתנו וכגוים לא נתחשב כי עמך אנחנו ישראל אשר בו תתפאר, ולמען תפארתך קבל מיעוט חלבנו ודמינו היום כקרבן עולה וחטאה לכפר פגמינו אשר פגמנו במועדי קדשיך ולא ידח ממנו נדח להבדל מעדת קדש ישראל גוי אחד בארץ, ונזכה ונחיה ונירש טובה וברכה לחיי העולם הבא לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, וחוסה ה' על עמך בית ישראל ודחה מעלינו כל מקרים רעים המתרגשים לבא בעולם בסכנת שינוי האויר בימים האלה ובזמן הזה, והסר ממנו דבר ומגיפה ומיתות משונות וצינים פחים בדרך עיקש ואל תסתר פניך ממנו, היה נא קרוב לשועתינו טרם אליך נקרא אתה תענה נדבר ואתה תשמע כדבר שנאמר, והיה טרם יקראו ואני אענה

עוד הם מדברים ואני אשמע כי אתה ה' עונה בעת צרה ושומע תפלת כל פה, ברוך אתה ה' שומע תפלה.

ציונים והערות לפרק ה

105) חגיגה דף י"ח ע"א. 106) סנהדרין דף צ"ט ע"א. 107) חולין דף כ"ו ע"ב. 108) מו"ק דף י"ב ע"א. 109) מו"ק דף י"ד ע"א. 110) מו"ק דף י"ג ע"ב. 111) תקו"ז דף נ"ח ע"ב. 112) עי' בב"י סי' תצ"ד. 113) חגיגה דף ט' ע"א. 114) סוכה דף מ"ה ע"ב. 115) סנהדרין דף צ"ט ע"א.

תם וישר סדר יום טוב

חנוכה

מה ידידות משכנותיך יהוה צבאות

פרק א - נר חנוכה - מנהגים ותוכחות

חיבה יתירה נודעת לישראל

א. **ירום** הודו ויתעלה הדרו נצ"ח צור ישראל אשר בחר בנו מכל העמים וחיבה יתירה נודעת לנו על כל העולמים, ורצה בנו מכל קדושים אשר בשמים ממעל עושי דברו כי רק באבותינו חשק לעובדו ולברך בשמו לתקן עולם במלכות שדי, כי הן המה כלי הקדש המריקים ממעל לרקיע על הארץ והדרים עליה ברכה עד בלי די לעובדה ולשומרה להכין אותה ולסעדה עדי הוכן בחסד כסא כבוד מרו"ם מראשון מקום מקדשינו לשכנו בתוכו ויבן לו בית להועד שם איתנו.

טעם שגזרו על מצות ר"ח שבת ומילה מספר "עוללות אפרים"

ב. **גדול** ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו אלהים בארמנותיה נודע למשגב, אשר לא עזב חסדו ואמיתו מבית ישראל ואשר עד הנה לא עזבנו, ועוד ידו נטויה לפסוח ולהגן בעד שארית הנמצאה אשר רבים הקמים עלינו לכלות שם ושארית ויאמרו לכבות נר ישראל עד כלה ונחרצה, והנה ה' משמים אל הארץ השקיף בעין החמלה לתת לנו חנינה ורחמים לפני כל שובינו ולשום לנו שארית בארץ לפליטה גדולה.

וזה כי באזנינו שמענו פועל פעל בימי קדם בקום עליהם גוי נבל זה העם לא היה כמוהו משחית ומחבל והוא הצפיר והשעיר מלך יון עז פנים, עשה והצליח כנבואת דניאל והשחית עם קדוש בגאוה ובגודל לבב אין אלהים לנגד עיניו לא יחמול ולא יכסה, וחשב מחשבות לבטל המצוות היושבים ראשונה במלכות שמים, והם חדש שבת ומילה בחשבו כי על ידם יכבה מכל וכל נר ישראל כי בזכות שלש אלה נגאלו ישראל ממצרים, כמו שלמדו רז"ל מפסוק וארא מתבוססת בדמיך דם פסח ודם מילה, וכן מצות החדש

כנראה מהקדמת ציווי החדש הזה לכם לצאתם מארץ מצרים, וכן מצות השבת ששמרו במצרים לבקשת משה מפרעה.

וכמו שפירשו כת הקודמין דורשי רשומות בפסוק וחמ"ש את ארץ מצרים כו' והיה האוכל לפקדון, כי חמ"ש ראשי תיבות ח'דש מ'ילה ש'בת אשר זכות שלשה אלה שהיה בידם במצרים היה להם שמור לפדיון להגאל בזכותם בסוד וחמושים עלו בני ישראל, שבזכות שלשה אלה שסימנן חמ"ש עלו בני ישראל מארץ מצרים, וכשביקש אנטיוכוס לבטל מישראל שלשה אלה הרי נתכוין לכבות נר ישראל חס ושלום.

ג. ואף גם כי שלש אלה שלשה עיקרי יסודי הדת, אשר השבת כולל כל חלקי יסודי דת תורתנו כנודע עד אשר חכמים הגידו ששקולה שבת כנגד כל המצוות שבתורה, והמילה גם היא אמרו רז"ל ששקולה כנגד כל התורה והיה גם היא כוללת כל חלקי יסודי דת תורתינו.

וקידוש החדש גם הוא מופת מציאות האל יתברך המחדש את עולמו נראה בירח זה המתחדש בכל חדש וחדש והוא הוראה עצומה על שיש לעולם מנהיג בורא וכל יכול, עד שלגודל תועלת מצוה זו אמרו ז"ל שהיה ראוי להתחיל את התורה מהחדש הזה לכם, ואמרו [1] נמי אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני שכינה פעם אחת בחדש דיים.

ולפיכך חשב אנטיוכוס שבביטול שלש מצוות אלו יפלו יסודי הדת והשתות יהרסון ואז יפול גם הבנין שעליהם ונר אלהים יכבה מכל וכל חס ושלום, עד אשר הופיע ה' ממכון שבתו והזריח אור ישראל כי כבר ברית כרותה לנו כי אף אם יתקבצו כל מלכיות שבעולם נועדו יחד על ישראל ועל התורה מכל מקום אינן יכולין לבטל מהם תורה ומצוה.

ד. כמו שאמרו באגדה [2] ששאל פוליפוס את רבי עקיבא, כתיב כי תאמר אדום רוששנו ונשוב ונבנה חרבות כה אמר ה' המה יבנו ואני אהרוס והלא כל מה שהם בונין קיים, אמר לו לא דיבר הכתוב כנגד מה שהם בונים אלא כנגד העצות שאתם יועצים בכל שנה לכלותינו והקדוש ברוך הוא מהרס מחשבותיכם, ואמר לו חייך שכך הוא אנו יושבים בכל שנה לכלותיכם ואתי חד סבא ומבטל לן היינו הקדוש ברוך הוא יחידו של עולם הנקרא עתיק יומין, נמצא שברית כרותה לישראל כי אין אומות העולם שולטין בתורה ומצוה.

וכמעט נר אלהים טרם יכבה העיר ה' רוח כהני ה' משרתיו עושי רצונו, להורות נתן בלבם ואמר חזקו ידים רפות נקום נקמת ה' אחר תאסף, וחיזק ואימץ ידי חשמונאי ובניו להיות אמיץ לבו בגבורים הוא ובניו איתו ויעבירו קול במחנה לאמר מי לה' אלי, ויאספו

אליו כל זקני יהודה כל איש חיל רב פעלים אשר נגע ה' בלבו לנקום נקמת ה' קנאת ה' צבאות תעשה זאת וילחמו בו ויגרשוהו וילך ויכו אותו ואת עמו עד בלתי השאיר לו שריד, ובשובם נתנו שבח והודאה לאל וחזקו את בדק הבית והיה אור ישראל לאש והארץ האירה מכבודו כימי עולם.

טעם תקנת ימי חנוכה למהראנ"ח ע"ה בספרו "הנותן אמרי שפר"

ה. ודבר זה היא לבדה תספיק לעשות זכרון לבני ישראל לנס ההוא ולקבוע שמונת ימי חנוכה בהלל ובהודאה, ולא כמו שעלה על רוח רבים לאמר אשר עיקר קביעותן היתה מפני נס הפך, כי אין לקבוע ימים טובים בהלל ובהודאה מפני נס הנעשה באיזה ענין היפך הטבע אלא כשיהיה ענין הצלה מאיזו צרה, ועשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש ולא קבעו בעבורם ימים טובים.

ו. ועוד דאם מפני נס הפך לא היה ראוי להיות אלא שבעה ימים שבאותו הפך כבר היה בו שמן כדי להדליק ממנו לילה האחד ולא היה לנס אפס שבעה ימים בלבד, עד שנתעצמו כת הקודמין בקושי זה ואמרו כי אף שלא נעשה בו נס לילה הראשון אנו מדליקין בה מפני שהיא זכר טהרת המקדש וחזרתה על מכונה להדליק שם נרות, אשר כן יוכיח נוסח הודאת על הניסים שאמר ואח"כ באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך והדליקו נרות בחצרות קדשיך, אלא שלא עשו הזכר בשום אחד מהדברים שבמקדש אלא בנרות על אודות שאירע נס בענין הנרות, ויש שאמרו שמציאות הפך הוא היה בדרך נס וקבעו יום אחד על מציאות הפך ושבעה ימים בגלל הנס שנתן את המלא בריקן כמבואר בספרי הקדמונים ז"ל.

עוד בטעם חיוב ההודאה, ורמזי על הניסים מספר "עוללות אפרים"

ז. ואולם אצלי עיקר הקביעות היה מפני התשועה הנעשית להם בנצחון האויבים, כי על כן יאמר בשפ"ר תקון נוסח על הניסים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם דנת את דינם וכו' מסרת גבורים ביד חלשים וכו', אשר שם רמז כל השלשה יסודות שביקש אנטיוכוס להרוס, חדש מילה ושבת.

אשר יאמר מסרת גבורים ביד חלשים רמז לקיום המילה על דרך שהשיב ר' ראובן בן אצטורבל [3] לקיסר שביקש לבטל את המילה, ואמר לו אדוני מי שיש לו שונאים רוצה שיהיו חלשים או גבורים אמר לו היהודים אלו הם חלשים על אודות המילה.

וכן רבים ביד מעטים רמז לקידוש החדש שישראל מונין ללבנה שנאמר אליה לכי ומעטי את עצמך וכן ישראל חשק ה' בהם על שממעטים את עצמם, כמו שאמר הכתוב לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם כי אתם המעט, וטמאים ביד טהורים שמיעוט הירח

הוא הוראה על מיעוט החומר המתייחס לאמר הקטן אני, ובסיבה זו יטהר מזוהמת חלאת טומאת החומר וישאר השכל לבדו בטהרה כמו שאמרו [4] מה הקדוש ברוך הוא טהור אף הנשמה טהורה, ורשעים ביד צדיקים שמצד המיעוט הוא שנאמר לירח צדיקים יקראו על שמך וכו', וזדים ביד עוסקי תורתך רמז לקיום השבת שלא ניתנו לישראל אלא לעסוק בתורה שהוא יום פנוי לעסוק בתורה.

טעם שתקנו ח' ימי חנוכה ולא ז' מדרשות מהראנ"ח ע"ה

ח. ומפני התשועות הללו הוצרכו לקבוע יום טוב בהלל ובהודאה בכל שנה ושנה, אלא מפני שניתוספה בחינת הנס שנעשה בפך והדליקו ממנו שמונה ימים שמום על הנס שמונה ימים אלו בהלל ובהודאה, ואולם הימים האלה נזכרים ונעשים כולם לזכר התשועה שנעשה להם, ובעבור זה אף כי באותו פך כבר היה בו שמן להדליק ממנו לילה הראשון ולא נעשה הנס אפס שבעה ימים בלבד, עם כל זה קבעו שמונה ימים כי אי אפשר שלא לתקן יום טוב ליום ראשון שחנו בו שהוא עיקר זמן התשועה אשר ימי חנוכה נקבעו בעבורו.

(**א**"**ח**, בס' מהראנ"ח ז"ל מסכים הולך כדברי המחבר).

טעם שנעשה הנס בפך השמן ובמנורה מספר "עוללות אפרים"

ט. ואף גם אשר הופיע ה' ממכון שבתו ויתן נס להתנוסס בפך השמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול שלא חלו בה ידים של האויבים, לא לחנם נעשה הנס בנרות דווקא אשר שם רמז והן מזכירים מעשה נסים על האויב אשר חשב על היהודים להשמידם לבטל מהם חדש ושבת ומילה, ובידו הנפלאה הפר עצתם אשר ברית כרותה לישראל כי אין כל אומה ולשון שולטים בתורה ובמצוות.

ועל כן היה לנס סוד הפך של שמן בחותמו של כהן גדול שלא שלטו בו האויבים, רמז שישראל יהיו בוטחים לדורות שאין אומות העולם יכולין לבטל מהם התורה שנמשלה לשמן העולה על כל המשקין, וכך התורה כתיב בה ואת עלית על כלנה שיש לה יתרון ביתר שאת ויתר עוז על כל החכמות והדתות וממנה תצא אורה לעולם כמו השמן המאיר לארץ ולדרים עליה.

י. ונעשה גם כן נס זה במנורה כי בה ז' קנים לעומת ז' חכמות הנכללים בתורה ולעומת ז' ספרים שבה כמו שנאמר חצבה עמודיה שבעה, ומן השמים הוכיחו במציאות הפך הזה להיות מונח בחותמו של כהן גדול הוראה על ביטול מחשבת השונאים אשר בקשו לבטל חדש שבת ומילה אשר באמת לעולם ועד המה מונחים בחותם כי המילה נקראת חותם כמ"ש וצאצאיו חתם באות ברית קדש, ואף גם השבת נקראת חותם כאשר חכמים

הגידו במדרש רבות, ורבנין אמרי משל למלך שעשה לו טבעת מה חסרה חותם כך מה היה העולם חסר מנוחה בא שבת בא מנוחה, והירח גם היא אחת משבעה ככבי לכת וכתיב ובעד ככבים יחתום, שלשה אלה מן השמים הוכיחו כי לא ימוטו לעולם והמה נחתמים בחותם טבעת המלך מלכו של עולם הכהן הגדול הגבור והנורא ואין כל אומה ולשון שולטת בהן.

יא. ומטעם זה אמרו [5] נרות חנוכה מוסיפין והולכין, להורות הפר עצתם אשר זממו לביטולה של תורה ונרות חנוכה מוסיפין והולכין דוגמת נר מצוה ותורה אור שמוסיפין והולכין תמיד.

יב. ונוסף עוד אשר חכמים הגידו הרגיל בנר חנוכה [6] הווין ליה בנים תלמידי חכמים, כי כמו שנרות הללו מוסיפין והולכים להורות הפר עצת אויב וכי אין תורה פוסקת מישראל נצח סלה ועד, כן באותה מדה הווין ליה בנים תלמידי חכמים ולא תשכח מפי זרעו, וכמו שנרות אלו מוסיפין והולכים כך יהיו לו בנים תלמידי חכמים שמדתם להיות מוסיפין והולכים, אשר אמרו [7] זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה ניתוספת בהם.

בדיני נר חנוכה וטעמיהן

יג. ואולם על קוטב כוונה זו אשר נכלל בפנימיות הדלקת הנרות הללו כי בה יכלל זכרון כל הנסים ונצחון אויבינו וקיום יסודי דתינו כאשר רמזנו, על כן החמירו בה חכמים עד שאמרו אפילו עני המתפרנס מן הצדקה מוכר כסותו ליקח נר חנוכה, וכן אם אין ידו משגת לנר חנוכה ויין לקידוש היום שיקנה לנר חנוכה משום פרסומי ניסא.

יד. וכן גם כן אסרו להשתמש לאורה כדי שיהא ידוע לכל שהיא נר של מצוה לפרסומי ניסא, ועוד כיון שעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל שהרי לפנים היתה עומדת בהיכל מקום שלא ראו בני אדם את אורה, וגם מטעם פרסומי ניסא מצות נר חנוכה בסוף שקיעת החמה שאז העם עוברין ושבים ורואין, וגם כי הנרות מאירים בלילה ואיכא פרסומי ניסא מה שאין כן ביום דשרגא בטיהרא מאי מהניא.

להדליק עם צאת הכוכבים ויתר דיני הדלקה

טו. ומכל מקום מאחרין ולא מקדימין כי הסכמת רוב הפוסקים היא כי סוף שקיעת החמה רוצה לומר צאת הככבים כשיטת ר"ת דשקיעת החמה היא קודמת למשתשקע ולכן מאחרין אותה עד אחר ערבית, ולא כמו שנוהגים רבים מרבת בני עמינו להקדים בשקיעת החמה כשאין השמש נראה על הארץ וכולן מתירין אותן עם השמש, ומכל מקום אם שכח או הזיד ולא הדליק עם צאת הככבים מדליק והולך עד שתכלה רגל מן

השוק שהוא כמו חצי שעה מן הלילה שעד אותו זמן איכא פרסומי ניסא, ולפיכך הזהירו הפוסקים שמיד כשהתחיל זמנה אין לו לאכול ולא ללמוד עד שידליק ואם התחיל פוסק.

טז. ולפי שאין מצוה אלא בהדלקה שבה ניכר פרסום הנס ולא בהנחה לפיכך צריך שיהיו הנרות גדולות שיכילו כדי שיעורן קודם ההדלקה, שאם הדליק ולא היה בהן כדי שיעורן ואחר כך הוסיף עליהן לכשיעור לא עשה ולא כלום ולא יצא ידי חובתו, והן רבים עתה עם הארץ ונמסרו המצוות בידם ואינם מטים אזן לשמוע דברי חכמים והקלו על עצמן להדליק בנרות קטנות פחות מכשיעורן ולא עשו ולא כלום, וראוי לדרוש להם הדבר אולי ישובו ולא יזידון לעבור על דברי חכמים.

בדין בן האוכל אצל אביו וישן במקום אחר והמסתעף

יז. ואמרו הפוסקים דבן האוכל אצל אביו וישן בבית אחר צריך להדליק בחצרו משום חשדא דרואים אותו יוצא ונכנס בו שאין העולם יודעים שאוכל במקום אחר, ואפילו לדידן שאנו מדליקין בפנים ומסתמא בני הבית יודעים שאוכל אצל אביו אפילו הכי שייך חשדא כי השכנים עוברים ושבים לפני פתח הבית ורואין שאינו מדליק, וכל שכן בחתן שאוכל אצל חמיו ויש לו פתח פתוח לעצמו שצריך להדליק כדעת הרא"ש ז"ל.

ולפי מה שכתב הר"ן ז"ל גבי חצר של שני פתחים שמדליקין בשתיהם משום חשדא שאינו מברך אלא באחד, הוא הדין כאן שלא יברך הבן אחר שאינו מדליק אלא מפני החשדא כאמור.

יח. ומי שסועד אצל חברו באקראי מצוה מן המובחר שילך לביתו וידליק בעצמו, ומיהו אם בדיעבד אשתו מדלקת עליו אין צריך לילך לביתו, אכן צריך לברך על הראיה במקום שסועד אצל חבירו, וזה אם לא שמע הברכות מבעל הבית דאם שמע וענה אמן אין צריך לחזור ולברך על הראיה שעשה ניסים וזה פשוט.

(**א"ה**, זו היא סברת הרמב"ם ז"ל לפי מ"ש הרב כנה"ג משם הראנ"ח כ"י וכן כתב הרב מ"א משם רש"י, אמנם מרן ב"י סי' תרע"ו פסק דאין צריך לברך).

יט. ומי שבא לביתו ומצא שהדליקו עליו כבר יצא ואינו צריך לחזור ולהדליק וכל שכן שלא לברך.

סדר הדלקת הנרות

כ. ולעניין עריכת הנרות לדעת הרב ז"ל ולדעת הב"י ז"ל הנכון להתחיל להדליק מצד ימין רחוק מהפתח, ויוסיף בכל יום נר אחד סמוך לו כדי שבאחרונה יהא ההתחלה בצד האחרון סמוך לפתח.

מצוה מהמובחר בשמן, ומנהג להכין כלי שמן בשיעור מ"ד חלקים

כא. ומצוה מן המובחר לחזר דוקא אחר שמן זית להדליק ולא בשעוה, ומצוה מן המובחר להכין כלי מיוחד שיעור הדולק כ"ב שעות לחלק בכל לילה שיעור חצי שעה והוא מ"ד שיעורים, וסגולתן לינצל מהריגת ד"ם כמו שכתבו המקובלים.

מקום עריכת הנרות ודיני הברכות

כב. וביותר צריך להזהר שלא לערוך את הנרות במקום רוח מצויה, דאף דקיימא לן כבתה אין זקוק לה ואין צריך לחזור ולהדליקה היינו דווקא כשלא העמידן במקום הרוח, אכן אם הדליקה בפני הרוח וכבתה חייב לחזור עוד ולהדליקה במקום שאין שם הרוח שהרי הואיל ואינה יכולה לעמוד בפני הרוח הרי הוא כמו שלא נתן בה שמן כשיעור כמו שכתב ריא"ז, ומכל מקום אין צריך לחזור ולברך דמצות הדלקה הא עבדא כמו שהשיב הרשב"א ז"ל בתשובה.

והמהדרין מעריכים את הנרות למעלה משלשה טפחים כמו שכתב הרב ז"ל, ומכל מקום כל עשרה טפחים היא מקומה.

כג. ובענין הברכות צריך להזהר לברך עליהם עובר לעשייתן דהיינו לברך כל הג' ברכות בליל ראשון וכן הב' ברכות בשאר הלילות קודם שיתחיל להדליק, ואחר שהדליק נר אחד שהוא עיקר המצוה יאמר הנרות הללו ויגמור ההדלקה כמו שכתבו האחרונים, ואמרו על אחד מן החסידים הראשונים אשר קנה נרות של כסף ובליל שני התחיל להדליק בה ובירך שהחיינו גם בלילה השני כי אף שבשעת קנין יש לברך מכל מקום בחר לסדר ברכת שהחיינו עם שתי ברכות האחרונות.

כד. ונשאל הרמב"ם [8] על מי שהדליק נר חנוכה ובירך עליו ואחר כך הדליק נרות אשה שכינתה אם צריך לחזור ולברך או לא, והשיב שזה הענין חוזר לכוונת המברך כמו בשאר ברכות, אם כשהדליק נר חנוכה ובירך עליו היתה כונתו להדליק נרות שכנתו ברכה אחת לכולם ואם בירך והדליק ואחר כך נזדמנו לו נרות אחרות להדליק צריך לברך עוד הפעם, וזה שיכול להדליק לאשה ולברך היינו כגון שעומדת אצלו בשעת הברכה או שמדלקת היא בידה אבל בענין אחר לא.

כה. ובנוסח הברכה הנוסחה הנכונה כנוסחת הב"י והאר"י ז"ל ל'הדליק נ'ר ח'נוכה ולא של חנוכה.

כוונת ברכות נר חנוכה ע"ד הסוד

כו. ובראשי תיבות חתום שם נח"ל היוצא מפסוק נ'וצר ח'סד ל'אלפים, והוא המשכת אור העליון על החתן ועל הכלה להתייחד ביחוד שלם כנודע לבאים בסוד ה', והמשכילים יזהרו שלא לשנות ממטבע זה כי מגרעות הוא נותן בקדשי שמים.

ויתאמץ בכוונתו לדעת ולהשכיל אשר הדלקת הנרות הללו בשמן ראשה מגיע השמימה אל הק"דש פנימה ולהאיר ולהדליק את נר ה' שכינת עוזינו בשלהובין דרחימו שלהובין די"ה בין איש לאשה כמו שאמרו בזוהר ובתקונים כי מפני כך ההדלקה עושה מצוה כי בה יהי מושך לה שני המאורות הגדולים מטהי"רו עילאה לט"הר עצמה בר"גל בסוד עד שתכלה רג"ל מן השוק ועוד לה מאורות עליונים שמות הקדש העולים במספר נ"ר, ועל כן יאמר בשפ"ר תיקון נוסח הברכה להדליק נ"ר חנוכה רמז לשכינה אשר תכונה בשם נ"ר כלומר להדליק ולהאיר לה אורים גדולים.

ובברכה שניה שעשה נסים לאבותינו וכו' אנו חוזרים וממשיכין לה לאור באור פני מלך חיים אורים גדולים ומעולים מן הברכה הראשונה כי על כן יאמר בנוסחתה שעש"ה משך ש"ע נהורין אשר יהיו למאורות בה, ועל כן על רמז זה נכון להדליק נר חנוכה על ידי נר של שעו"ה אשר שם רמז והן מספר ש"ע ו"ה להמשיך הש"ע לו"ה קב"ה ושכינתיה, אלא שהנרות עצמן צריך להיות בשמן מפני הנס שנעשה בו סוד שמן משחת קדש כנודע.

ואחר כך מברך שהחיינו כדי להמשיך מאותו השפע על האדם המברך, ואחר כך אומרים הנרות הללו וכו' קדש הם להגיד יקר תפארת הנרות האלו במקום רמיזתן, ולהורות נתן בנוסחו איזהו מקומן של נרות הללו באומרו הנרות הללו קדש הם כי זרע קד"ש מצבתן בסוד שמן משחת קדש כאמור, וגם רצה לומר קדש הן כי בקדושתן הן עומדין ואין הדינין וגבול הרשעה יגשו לינק מסוד תנחומיה חס ושלום, וכן בדין כי הנה אנחנו בני מלכים אין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד הארה בעלמא אל ה' ויאר לנו וכל שכן כי לא יהיה אחיזה ויניקה חס ושלום באורים גדולים אשר משכנו על ידי ההדלקה.

תוכחה למדליקין כל הנרות או מקצתן ע"י שליח

כז. ואשרי אנוש יעשה זאת להעלות את הנרות בכוונה זו אשר אין ספק כי לנוגה הירח יהיו למאורות גם לנפשו רוחו ונשמתו לאור מאור החיים הנצחיים מן השורש הנמצא בו מלמעלה למטה והשביע בצחצחות נפשו, ולפי תוספת הימים לפיהן תרב גדולת הארות העליונות למעלה וגם באדם יתוסף הארה עצמה בעצמו יום יום, כי על כן לא

יפה הם עושים המדליקים על ידי בניהם ונשותיהן כי מצוה בו יותר מבשלוחו להאיר את נשמתו.

כח. ואף גם זאת יגמור בעד כל הנרות ולא כמו שנהגו להדליק המברך נר אחד ואת היותר ביד אחרים, כי אף כי לפי הדין בחד סגי והנותר ביד אשתו ובניו, מכל מקום האיש המשכיל ויודע כי כל אחד מהנה שורש הארתן רמוזות במדות העליונות למעלה ולעומתן משבחים הארתן למעלה והארות האלה המה מתגדלין בתוספת הימים כי לפי תוספת הימים כך מתוספת הארה העליונה על כל המדות העליונות בתוספת מרובה, על כן מצוה בו יותר מבשלוחו כדי שיושפע מתוספת השפע שעל ידי נר הנוסף גם בו ועל ידו.

ענין ההדלקה בצאת הכוכבים וזמנה בע"ש

כט. ולפיכך אף אם הוא טרוד ימתין הדלקתה לעת שיפנה שמצותה כל הלילה שלא לאבד טובה הרבה ולא יקדים מבעוד יום כי כבר הודענו ענין הדלקת הנרות הללו כי הוא המשכת האורות העליונים לשכינת עוזינו והיא מדת לילה כמו שאמרו בזוהר, ולכן אין להדליק אותן אלא עם סוף שקיעת החמה לעת אשר הככבים במסילותם כנ"ל ולא מאחרין כדי להאיר לה תכף מלמעלה ולא מקדימין, כי מבלעדי הטעם אשר לא יועיל להמשיך בה אור העליון אשר אין הזמן מכוון לכך אלא גם הוא מפגל בקדשים ומקלקל ולא מתקן שהוא קרוב לברכה לבטלה, ואף אם יתן שמן בה שיעור עד שתכלה רגל מן השוק מה יושיענו זה לענין מעשה המצוה שלא בעונתה.

ל. אמנם בערב שבת אין לדקדק בכך כי קדושת היום מסייע להיות הייחוד הזה של נר חנוכה מוקדם קודם שקיעת החמה, וגם שצריך להדליק נר חנוכה תחילה ואחר כך נר שבת אשר שתים קדושות הנה זו למעלה מזו ולא יעשה כן במקומנו לתת הבכירה לפני הצעירה כנודע מדברי הרב ז"ל.

ועתה אהובי קורא נעים ה' עמך גבור החיל השכלתיך והארתיך בדרך זו תלך וכזה ראה וקדש להתעלס באהבים ולעורר אהבת דודים ממעל לרקיע אשר משם יושפע שפע ישועה ורחמים לנפשך לעבוד את ה' וליראה ולאהבה את שמו הנכבד והנורא.

כוונת המצוה למי שלא בא בסוד ה'

לא. ואולם יתר פרטי הכוונות אשר במצוה זו אשר יש לבאים בסוד ה' מי ימלל גבורתה ולאו כל אדם זוכה לתעלומותם כי אם מי שכריסו מליאה לה הדעת והתבונה להגדיל ולהאדיר מאורות עליונים בשמים ממעל הא זה הדרך ישכון אור, וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו די מחסורו אשר יכשר לו המעט הוא אם רב ובלבד שיכוין לבו לשמים.

וכי יתן אל לבו לאמר כי יש פנימיות ענייני הסודות בכל אלה לעתור ולרצות לפני יודע תעלומות שיהיו לרצון אמרי פיו והגיון לבו כאילו כיוון תעלומות הדברים וזווגי מדות העליונות, ובכן אלהים יראה לו ויהי נועם ה' אלהיו עליו ומעשה ידיו יכוננהו כאילו כיוון פרטי הסודות וזווגי מדות הקדושות הראויים לבא על ידיהן.

וכן אמרו בזוהר פרשת יתרו [9] ז"ל, ומעשה ידינו כוננה עלינו מאי כוננה כוננה ואתקן תקונך לעילא כדקא יאות עלינו אף על גב דלית אנן ידעין לשוואה רעותך אלא עובדא בלחודוי מעשה ידינו כוננהו להההוא דרגא דאצטריך לאתתקנא ע"כ, כאשר הארכנו בפרט ענין זה בכמה מקומות.

תפלה להדלקת נר חנוכה

לב. כי על כן ראיתי ונתון אל לבי לרגל המלאכה אשר לפני לזכות ליראי ה' ולחושבי שמו, אנכי תקנתי אליהם נוסח תפלה פשוטה לאומרה קודם הדלקת מאורות נר חנוכה וזה נוסחתה.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנני בא לקיים מצות הדלקת נר חנוכה לתקן את שורשה במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שיהא עתה עת רצון לפניך להיות עולה מצות הדלקת נר חנוכה כאילו השגתי כל הסודות הנפלאים והנוראים אשר הם חתומים בה, ותעלה לפניך עם כוונת מעשה המצוה הזאת הנעשית על ידי בני ידידיך היודעים כל כוונות שמותיך הקדושים הראויים לבא בהדלקה זו המעלים ייחוד וזווגי מדות הקדושות העליונות ולהאיר בשכינת עוזיך המאורות הגדולים אשר בם תמצא היונה מנוח לכף רג"לה ולא תכבה בלילה נר"ה, והיה אור הלבנה כאור החמה מנח"ל בדרך ישתה על כן ירים ראש.

ומשם יושפע לי אני עבדך לאור באור החיים כי אתה תאיר נרי ה' אלהי יגיה חשכי, שלח אורך ואמיתך המה ינחוני ליראה ולאהבה את שמך, ובכח סגולת הדלקת מאורות נר חנוכה תחכמנו באור תורתך אנחנו וזרעינו וזרע זרעינו כדבר האמור מפי כבודך, לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, ובזכות מתתיה כהן גדול ובניו בנצח הודך הראנו נפלאות ובאורך נראה אור, והאר פניך על מקדשך השמם והיה לעת ערב יהיה אור, ותחזינה עינינו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה זהב כולה וגולה על ראשה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה ומלך ביופיו תחזינה עינינו אמן, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

סוד כוונת מצות נר חנוכה ודיניה

לג. ואולם הבאים בסוד ה' אל עבדיו לעשות כווני"ם למלאכת השמים לא יצאו ידי חובתם בזה כי אחר אשר יש לאל ידם להשיג עמקי תעלומות החכמה בכל מצוה ומצוה ולא התבוננו ויעשו אותה בדרך הפשוטה אשמם בראשם, והרשב"י ע"ה היה אומר [10] כל מאן דבעי לאתערא מילין דלעילא בין בעובדא בין במלה אי ההיא עובדא או ההיא מלה לא אתעביד כדקא יאות לא איתער מידי וכו' וקודשא בריך הוא קריב לכלא אבל אי לא ידעי למקרי ליה לאו איהו קריב דכתיב קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת כמו שכתבנו פ"ה ו' דפסח ובפרקי ר"ה ויוה"כ.

כי על כל אלה האיש אשר בתעלומות חכמה סוב"ר הרז"ים ויונק מסוד תנחומיה, לו בכח יגבר איש לכוין הדברים לשם פעלן ואל סוד הענין ידרוש מבית ומחוץ תצפ"נו בנסתר ובנגלה על פי שפר התקונים מתוקן ומקובל מפומא דמרן איש האלהים נורא מאד האר"י ז"ל ורק על פי סדר כוונתו יפקח עיניו אך הוא לבדו ולא מחסי"ריו ומוסיפיו, א"ב הוא דלא לוסיף עליה ומיניה לא תזוע.

אשר משם תבין ותשכיל סוד המצוה הזאת ומה טעם יש בשם חנוכה, ועין המשכיל בסוד חנ"ה כ"ו תשכילנו אימא מקשטת לברתא, חנ"ה היא לאימא העולה במספר ס"ג ונצר משרשיו יפרה אותיות אשר תבואנה במלא אשר בקרבו יי"אי אשר להם עלה מספר ההוי"ה הרמוזה בכ"ו בהצרף אליה ד' אותיותיה ואהבת כללותיה לאור באור אלהים חיים ומלך עולם.

ואשר להיות בבית שני גברה מיאוסה של ערלה כמ"ש הרשב"י [11] ע"ה, בית שני לא הוה ביה שלם בגין דערלה הות בגויה מקטרגא תדיר ולא בכח התגברה על המילה מדת הצדיק ובטלו מהם את המילה, על כן נעימות בימינו נצ"ח אותם תזרם ורוח תשאם, ועל כן היה לנס על ידי השמן נצח צור צבאות נאדר בקדש קרן בן שמן סוד שמן משחת קדש מדת החכמה אשר היא שורש אות ברית קד"ש, וילבש בגדי נקם לנקום נקם ברית קדש ויגרש מפניה אויב ויעבור והנה איננו, ועל כן לשמונה ימים היתה על המילה שניתנה בשמינית כנודע.

וזה הוא סוד הנכתם בדקדוק לשון הזהב אשר חכמים הגידו, הזהיר בנר חנוכה הויין ליה בנים תלמידי חכמים הוא לחכימיא ברמיזא ומילתא בטעמא על אודות כי שורש השמן הזה ממולח טהור קדש סוד החכמה ובאותה מדה לו יראה כל חכמי לב, ולפי כי רחל המעטירה ביתר הימים הודה נהפך עליה למשחית פנה הודה פנה זיוה ולא תשא

אור הדר כבוד ההוד כי אם מידי אביר יעקב אלוה נורא הוד אשר אור ההוד מאיר אל עבר פניו והוא ישא הוד בנצח ישראל ובכן יגיה חשכה של רחל.

ואולם בחנוכה על כי גבר אויב לבטל מהם ראש חדש אשר הוא ע"לת ה"חדש בנצח כנודע, על כן באותה מדה הוסיפו תת כחה לה על ידי מתתיהו בן יוחנן והאיר וזרח הודה בשמונה ימים האלה, ויעקב איש תם ונות ביתו איש יחד פני רעהו בהדר ההוד ויהי כזית הודה ותשלח את אמתה ותקחהו, ועל כן שתו ברכות והודאות על הניסים במודים ברכת ההוד וגם לערוך את הנרות משמאל קרן ההוד.

ואמנם טעם עריכת הנרות למעלה משלשה טפחים הוא על כי כן מלכות שמים היא כפורחת עלתה לנצח הוד יסוד של בעל ולא למעלה מעשרה כי עד העשרה לא באה בחנוכה וסימניך שלשה אלה בני נ"ח, וההדלקה עושה מצוה בעבור העשרה ולפיכך מצות נר חנוכה תופסת מקום הדרה בעשרה טפחים כי כל בי עשרה שכינתא שריא.

וחן ערכה בשמנה אשר אמרו לתת לה שמן כמדתה עד אשר תכלה רג"ל מן השוק, יצדק הרמז בסתר עליון על כי מלכות שמים בביתה לא ישכנו רגליה ובערב היא באה למטה בבי"ע לתת טרף לביתה וחק לנערותיה, והדלקה עושה מצוה להאירה במאורות הגדולים הולך ואור עד נכון זמן מועדי רג"ל לרגל המלאכה רושם האור המאיר אל עבר פניה עובר בשו"ק אצל פנה פשט לו את הרג"ל ובו מצאה היונה מנוח לכף רגלה עד תום מדרך כף רג"ל.

ובגלל הדבר הזה אין ליהנות מזיז כבודה פן תגוף באבן רג"לה חס ושלום באשר האור הזה ארח ברגליו לו יבא בשפלה ובנגב רגליה יורדות מות אל שער אויביו, ובהתערב חול בקדש ליהנות מזיז כבודה כמעט נטיו רגל"יו בשן מועד ורגל מועדת רגל השו"ר והחמ"ור ויצא רשף לרגליו חס ושלום, וממוצא דבר אתה תשמע טעם אומרם הדלקה עושה מצוה ולא הנחה יען כי בהעלות את הנרות יהי מושך לה משך האורות והיו למאורות על ראשה למטה.

ועל כן הוזהרנו להיות כל איש דולק בביתו בערב יום שבת קודש נר חנוכה בראשונה ונר שבת באחרונה להעלות בקדש בסדר המדריגה בקטן החל ובגדול כילה, כי בהדלקת נר שבת היא כפורחת עלתה נצה ובאה עד הראש ואיככה יהפוך ידו להדליק ולברך ונמצא השפלה הגבה והגבוה השפיל כי ענין ברכת להדליק נר חנוכה רצינו במאמרה לאמר להדליק ולהוריד לה אורים הגדולים למטה, והלא כבר עלתה עליהם עד הראש ואורה כאור החמה ואורות נר חנוכה כלא חשיבין אצלה והרי זו ברכת שוא.

ולפיכך הסדר הנכון נר חנוכה בראשונה ונר שבת באחרונה לשום שפלים למרום, ואולם נר חנוכה וקידוש היום נר חנוכה קודמת באשר נמצא איתה תוספת מעלת יקר בחנוכה אשר אפס בלתה ואין זולתה גדי"לים תעשה לה מה שאין כן בשבת אשר ישית עליה בעל האשה ויהללה, ולפיכך נר חנוכה הולכת קדמת אשו"ר לשבת כי אין כאן שום ברכה הפך המכוון.

להדליק במוצאי שבת אחר הבדלה

לד. אשר על כן נ"ל להדליק במוצאי שבת אחר סדר ההבדלה [12] כי אף כי הבדיל בתפלה עדיין נשאר רשימו האורים גדולים אצלה עד סעודה רביעית, וכן נהגו החברים ואין לשנות.

עוד בסוד המצוה ונוסח הברכות

לה. ובהעלות את הנרות לפני ה' יכין לכוין הטבת ב' נרות המתוספות לה אשר בהיותה במקומה אין לה אפס הייחוד התחתון אשר שמה הוי"ה ואדנו"ת, ובהעלות הנרות תקח לה לנרות אשר על ראשה ב' ייחודים העליונים הוי"ה ואה"יה הוי"ה ואלהים אשר ג' אלה עולין במספר נ"ר, ולעומתם ברכות בחשבון ברכה ראשונה הוי"ה אהי"ה וברכה שניה הוי"ה אלהי"ם וברכה שלישית היחוד התחתון הוי"ה ואדנות, ולהם עלה כ"ה דחנו"כה מספר האותיות אשר תבואנה בששה משמותם.

ונוסף גם הוא להאירה משמות ע"ב קס"א ב' גולות הכות"רות דז"א, פשט לו את הרג"ל להאירו מזיו כבודם העולים רג"ל סוד רג"ל מן השוק, אשר לעומת סוד זה נכתם ונחתם לשון הזהב דברי חכמים אשר אמרו הרגי"ל בנר חנוכה והוא לחכימייא ברמיזא, ולו רג"ל על לשונו לסוד הסתום הזה כי אם לא כיוונו לסוד הדבר יאמרו הזהיר בנר חנוכה כמו שאמרו בסמוך הזהיר במזוזה, אך לבקי מדובר פה נכבדות במראה ולא בחידות על סוד משך האורות העולין רג"ל, ואשר להיות כבר היה בה סוד שם ב"ן תוסיף תת כחה לה ע"ב ס"ג מ"ה אשר המה עולים קע"ט אשר המה בחשבון להד"ליק ובכן תעשה לה נ"ר.

ור"ת ל'הדליק נ'ר ח'נוכה תוכו רצוף שם נ'חל עם נקודות נ'וצר ח'סד ל'אלפים משך הארת הנה"ר הגדול היוצא מעדן להשקות את הגן הנקרא נחלי שמן מנחל בדרך ישתה לעורר אהבת דודים ביחודא שלים, ומספרו עם אהבת כללותו כמספר שם מ"ה וריבוע אה"יה הן האד"ם היה כאחד ממנו וגם דמ"ו הנה נדרש בתוכיותו, ומשם יפרד והיה לאשתו עמו בסוד חנ"ה כ"ה אימא מקשטת לברתא, ויש בברכה זו י"ג תיבות לעומת י"ג מכילן דאימא מקשטת לברתא, ובכן נתקן הוד דז"א בחינת מכילין קדמאין מאל עד

נוצר ותקון השמיני מעורר כולם בזווג נוצר ונקה כנודע, ובכל לילה ולילה יכין לכוין מדה אחת לכל ח' מדות על ידי השמיני נוצר חסד בלילה השמיני.

ואחריו לו יהיה חן יצלח דברו בברכת שעשה נסים לתת את המלא בפשוטי א"ל א"ל אשר המה נרמזו בחנו"כה, האחד בס"ג העולה חנ"ה ונצר משרשיו יפרה במלא אשר בקרבו אותיות ייא"י העולה א"ל וגם את השני נרמז בכ"ו דחנוכה כי בהצרף אל הויה זאת אותיותיו שהן ד' ואהבת כללותו יעלו א"ל, והן עתה מי מלא ימצו למו לעלות במילואותם למספר ש"ע הארת פנים העליונים למתק האל"הים דיו"דין העולה במספר ש"ה בהצרף אליו ה' אותיות ובנוסח הברכה שם רמז שעש"ה ש"ע ש"ה.

הנה זאת חקרנוה כן היא כוונת הדלקת נר חנוכה הכל בכתב מיד אדוני הארץ מרן האלהי האר"י ומשנהו מהרח"ו ז"ל, ואסובבה לתורה ולתעודה ואלקטה אחרי הקוצ"רים אמרות ה' אמרות טהורות להביאם אל בית חמדתי לתשוקת המתחילים בחכמה.

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם ההדלקה

לו. ואנכי תקנתי נוסח תפלה כוללת כל כוונת הדלקת נר חנוכה לנפש כי תשב"ע לבטא בשפתים וזה תוארה.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לקיים מצות הדלקת נר חנוכה לתקן את שורשה במקום עליון, ויהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו אלהי צבאות שבכח סגולת הדלקת הנרות הללו אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרו"ת והיו למאורות במלכות שמים יהוה אהיה יהוה אלהים יהוה אדני העולים כמספר נ"ר, ויאירו שם יוד הי ויו הי, יוד הי ואו הי, יוד הא ואו הא אל עבר פניה עם ב"ן אמצתה לה ולהאירה גולות הכותר"ות דז"א ע"ב קס"א צד"ק יקראוהו לרג"לו עובר בשו"ק אצל פינה, ולת"ת עוזך היה מושך לו רחובות הנהר נחלי שמן להשקות את הג"ן המאור הגדול שם נ'חל העולה כמספר שם ב"ן אשר עם המלא אשר בקרבו ומילוי מילואותו ל"ו אותיות המה יעלו בסך נחל מנח"ל בדרך, ובכן עת דודים תעורר אליהם להתייחד ביחודא שלים ועוד יהא מושך הכלה לה משך י"ג מכילן מבית אימה מכילין קדמאין מאל עד נוצר ובם יהיו למאורות שאריתם.

והאר פניך המאירים ב' שמות אל"ף למ"ד אל"ף למ"ד העולים ש"ע נהורין קדישין אל מול פני המנורה שכינת עוזינו, ולנו בני מלכים בני רחל אמנו נסה עלינו אור פניך ה' כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, ורוה פני תבל מדשן ביתך ונח"ל עדניך תשקם.

ובכח סגולת הדלקת הנרות הללו נהיה אנחנו וצאצאנו אנשים חכמים וידועים נחל נובע מקור חכמה לדעת את שמך, ובנצח הודך הראנו נפלאות ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים בהעלות את הנרות אל מול פני המנורה זהב כולה וגולה על ראשה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה, ומלך ביופיו תחזינה עינינו מוכתר בכתר כתרים והיה כל הארץ שפה אחת לכולם, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

סדר כוונת ברכות נר חנוכה ע"ד הסוד

לז. ושוב יצלח דברו בברכות בשפה ברורה ובנעימה קדושה בסדר זה.

ברוך אתה יְהֹוָה אהי"ה יוד הי ויו הי אלף הי יוד הי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו ל'הדליק נ'ר ח'נוכה, ויכוין להמשיך מספר להד"ליק ע"ב ס"ג מ"ה למלכות ובכן נעשה נ"ר כמספר ג' יחודים הוי"ה ואהי"ה, הוי"ה אלהי"ם, הוי"ה אדנ"י, ובאומרו חנוכה יכוין בכ"ה דחנוכה שהוא מספר האותיות של ג' יחודים הנזכרים.

ובליל שני יכוין ההויה בנקוד כזה יְהֹוָה.
ובליל שלישי יכוין ההויה בנקוד כזה יֹהוֹה.
ובליל רביעי יכוין ההויה בנקוד כזה יְהוֹה.
ובליל חמישי יכוין ההויה בנקוד כזה יְהָוָה.
ובליל הששי יכוין ההויה בנקוד כזה יוֹהָוֹה.
ובליל שביעי יכוין ההויה בנקוד כזה יוֹהוֹוֹהוֹ.
ובליל שמיני יכוין ההויה בנקוד צבאות יְהֹוָה.

ברוך אתה יְהוָה יוד הי ואו הי יֶהוֹה אלף הי יוד הי אלהינו מלך העולם שע"שה נסים לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה, ויכוין בשע"שה לשני שמות א"ל הרמוזים בחנוכה אחד בשם ס"ג שהוא מספר חנ"ה ואחד בכ"ו שהוא מספר הוי"ה עם אותיותיו ואהבת כללותו שעתה שניהם מתמלאים ונעשים מספר ש"ע דשע"ש"ה.

ובליל שני יכוין ההויה בנקוד כזה יוֹהוֹוֹהוֹ.
ובליל שלישי יכוין ההויה בנקוד כזה יְהָוָה.
ובליל רביעי יכוין ההויה בנקוד כזה יְהוֹה.
ובליל חמישי יכוין ההויה בנקוד כזה יֹהוֹה.
ובליל הששי יכוין ההויה בנקוד כזה יְהֹוָה.
ובליל שביעי יכוין ההויה בנקוד כזה יֶהָוָה.
ובליל שמיני יכוין ההויה בנקוד כזה יֶהוֶה.

ברוך אתה יהוה יו"ד ה"א וא"ו ה"א אדני אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

מקראי קדש לומר אחר ההדלקה

לח. ואחר ההדלקה יאמר אלה מקראי קדש ראשי תיבות שילוב יאהד"ונהי, י'הוה צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה. א'להים צבאות שוב נא הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת. ה'ודינו לך אלהים הודינו וקרוב שמך ספרו נפלאותיך. ד'מינו אלהים חסדך בקרב היכלך. ו'אתה יהוה אלהים צבאות אלהי ישראל הקיצה לפקוד כל הגוים אל תחון כל בוגדי און סלה. נ'הר פלגיו ישמחו עיר אלהים קדוש משכני עליון. ה'ושיענו יהוה אלהינו וקבצנו מן הגוים להודו"ת לשם קדשך להשתבח בתהלתך. י'הוה אלהים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה, יהיו לרצון וכו'.

לומר מזמור שיר חנוכת הבית אחר ההדלקה

לט. ואחר כך יאמר מזמור שיר חנוכת הבית לדוד וכו' שעל חנוכת הבית זו נאמר.

ביאור מזמור שיר חנוכת הבית מספר "עוללות אפרים"

מ. שכל המזמור ההוא קשה להבינו על החינוך שהיה בימי שלמה כי לא היו ישראל בזמנים ההם בצרה כמו שייעד במזמור הזה ואדרבה ישב כל איש ישראל תחת גפנו ותחת תאנתו ואך שלום ואמת היה בימיו, ואם דוד אמרו על צרת עצמו מכל מקום מה ראה על ככה לספר את כל אשר קרהו במזמור זה המדבר בחנוכת הבית.

אך אמנה ראה המשורר וניבא וידע מה ניבא, שבאחרית הימים יקום מלך עריץ וישליך משמים ארץ תפארת ישראל ובימים ההם שק ואפר יצע לרבים, ואחר כל הצרות ההם יקום איש מזרע אהרן וירפא את מזבח ה' ההרוס והיכל יוסד ויתחנך, ועל החינוך ההוא אמר ארוממך ה' כי דלתני ולא שמחת אויבי לי הם צרי צבאות ישראל שהיו שמחים לאידם בעת ההיא.

ואחר כך אמר העלית מן שאול נפשי חייתני מירדי בור, זמרו לה' חסידיו כנודע שבשעת הצלתם צעקו כולם הודו לה' כי טוב, וזהו שאמר והודו לזכר קדשו ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם כי כל הצרה ההיא באה לישראל על כי חשבו שבשלוותם בל ימוטו לעולם וישמן ישורון ויבעט ולא זכרו את ידו יום אשר פדם מיד צר, על כן באה הצרה הזאת למען יכירו וידעו שבהסתרת פניו יתברך יהיו לאכלה בכל פה, וזהו שאמר הסתרת פניך הייתי נבהל לפיכך אליך ה' אקרא וגו' מה בצע בדמי ברדתי אל שחת בין האומות הפכת מספדי למחול לי וכו', וסיים למען יזמרך כבוד ולא ידום להורות כי לא הוקמו

ימי חנוכה כי אם להלל ולהודות ולא לימי משתה ושמחה, וזהו שאמר ה' אלהי לעולם אודך ולא לחול במחולות של רשות.

תוכחה לשוגים ביינם בימי חנוכה ופורים מספר "עוללות אפרים"

מא. **ולא** כאשר ראיתי בימים אלו שהוקמו לשמוח בהם לשם שמים ולספר בנסים ונפלאות שעשה לאבותינו בעצם הימים האלה וימי הפורים, כי נשמע קול צוחה על היין בראש כל חוצות יתהללו ותבקע הארץ לקול היוצא מבית בליעתם, וישנו את טעמם ומראיהם לתת על פניהם מסוה עד כי נהפך לאיש אחר ואין בו מכיר כי לכולם יהיה חליפות שמלות היו לנשים כי על כל גבר יהיו כלי אשה, וכל הנשים יתנו על פניהם כסות עיניהם עד אשר כל רואיהם לא יכירום לא ידעו ולא יבינו מי ומי ההולכים עדרים עדרים פעם בחוץ פעם ברחובות, אצל כל פינה יארובו לחקור איזהו מקומן של זבחים ואיזה מקום יין נסיכם, וילכו להם בתופים ובמחולות מפזזים ומכרכרים בכל עוז ואשה כלי זיי"נה עליה וחמושים עלו בנות ישראל מזיינים בכל שלטי הגבורים וכל איש מישראל חרבו על יריכ"ו וחיציו שנונות.

וגם הנערים ישיתו להם עדרים לבדם בשנותם את טעמם וריחם לקושש קש ולהביא עצים בבתים ובחצרים, ונשמע קולם בבואם קול ענות בחירופים ובגידופים כבולות ושחוזות בחרוזות ובדברי הבאי והיתול צחוק ושחוק עשו להם כל השומע יצחק, גם אלה ביין שגו בשכר תעו מדרך השכל שתו וישכרו עד אשר הם מריקים את גופתם קיא צואה בלי מקום כהריק האשפות מן הזבל, ויאספו אליו כל העדרים וגללו אותו ברחובות קריה במקומות המטונפות חבקו אשפתות, הכזה יהיה יום משתה ויום רצון לה' ומאין להם סמך למנהגים מקוללים האלו.

אזהרה למקילים ראש בשירי נשים ועגבים

מב. **והגמול** הזה יקוה האל המושיע אשר גאלנו וגאל את אבותינו להכעיסו במעשה ידינו בזמרת נבלים ושירי עגבים ותבער אש בעדתינו בחורים עם בתולות זקנים עם נערים, זמרן נשי ועניין גברי בשירי עגבים הלא המה דברי חשק ונבלות לשבח היפה ביופיו, והשכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, הסר מעלי המון שיריך וזמרת נבליך לא אשמע.

מג. **והרי"ף** כתב על אותה שאמרו זמרא דפומא אסיר, שזה נאמר על השירים של אהבת אדם לחבירו ולשבח היפה ליופיו והם הנקראים שירי עגבים, ולא הותר לזמר אחר החורבן אלא שירות ותושבחות וזכרון חסדיו של מקום בלבד, וכמו ששירי התורה גורמים דביקות בשם יתברך כך השירים שהנשים אומרות גורמים להפריש הנשמה

מצרור החיים, וכל שכן כד זמרן נשי ועניין גברי דדמיא כאש בנעורת ויצר סמוך להסיתם לעשות כל רע.

סגולת ההלל והודיה בימי חנוכה לעורר הגאולה

מד. כי על כל אלה ראוי לדרוש אליהם פרטי הדברים האלה למנוע העם מכל המעשים המקולקלים האלו וכיוצא בהם, אך שתהיה השמחה משוערת במדה ובמשורה לשם שמים בזכרון גבורותיו יתברך להגיד בפני הגדולים עם הקטנים הנסים והפורקן והגבורות אשר גמלנו אלהינו מרחם כרוב רחמיו וחסדיו אשר בזה שמו הגדול מתעלה בעולם.

מה. והוא סגולה נפלאה לעורר את הרחמים לפני אלהינו אבינו אב הרחמן לגלות החיל הזה ימים רבים ורעים לישראל אשר אין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו ועמו וצאן מרעיתו מוכים ומעונים דווים וסחופים והלעג השאננים הבוז לגאי יונים כי נאמו גוים אבדה תקותם.

אכן בהודות והלל לה' אותותיו ונפלאותיו אשר עשה יחד נכמרו רחמיו יתברך ויאמר אשרי המלך שמקלסים אותו בביתו כך, ומה לו לאב שהגלה את בניו לבין אומות העולם כבשה אחת בין כמה אריות שואגים לטרף, ובכן ישקיף ירא ה' משמים וישיב את שבות עמו וירחמהו, כרועה עדרו ירעה בזרועו יקבץ טלאים מכל העמים אשר נפוצו שמה, ומזה הטעם כל המרבה לספר בניסים הרי זה משובח כי היא תהיה שורש פורה גאולתנו ופדיון נפשינו בגלות החיל הזה כמ"ש פרק ו' דפסח ע"ש.

ימי חנוכה נזכרים ונעשים לתורה יותר משאר ימים

מו. והימים האלה נזכרים ונעשים לתורה ולתעודה יותר משאר הימים אשר אמרו לבטל מישראל תורה ומצוות וגברה הערלה ובטלו ממנו חדש שבת ומילה, ועצום עשה דברו והפר עצתם וקלקל מחשבותם למען לא יכרת בריתו ותורתו מאיתנו וזכרם לא יסוף מזרעינו.

מנהג קדמונים להשתתף בשמחת ברית מילה שחל בחנוכה

מז. וכן מילה שחל להיות בתוכם, צדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחתם מאד מאד על יתר הימים, וחסידים הראשונים מבטלים תלמוד תורה בקרב הימים האלה ובאים לשמוח בשמחת כורתי ברית עלי זבח יען כי באלה הימים עבר על נפשינו המים הזדונים להפר מאיתנו בריתו של אברהם אבינו עליו השלום בקום עלינו גוי נבל הצפיר והשעיר מלך יון, עד אשר הופיע ה' ממכון שבתו והזריח אור ישראל וליהודים היתה אורה ושמחה וששון זו מילה, על כן ראוי לשמוח בה ביותר בקרב הימים האלה.

ראוי להרבות השמחה בר"ח ושבת שחל בחנוכה

מח. **וכן** שבת וראש חדש שחל להיות בתוכם ראוי להרבות השמחה בהם כי אף עליהם גזרו כנזכר לעיל, ואף בכל שמונה ימי חנוכה ראוי לשמוח בהם כמועדי רגל בשמחה של מצוה כי מבלעדי הנסים שנעשה בהם גם באלו הימים היתה חנוכת המזבח, והעושה סעודה בכל יום משמונת ימי חנוכה הרי זה משובח.

ימי חנוכה אסורין בהספד ותענית וטעמו

מט. **והימים** האלה אסורים בהספד ובתענית, והנוהגים לכיפור עונם להתענות ערב ראש חדש יתענו לפני חנוכה ואינו מעכב כהסכמת רבותינו בעלי התוספות בתעניות דף י"ב והרא"ש בפ"ק דמגילה דבחנוכה ופורים מותר להתענות לפניהם ולאחריהם אכן בחנוכה אסורים, וטעמא רבא איכא למילתא על פי מה שאמרו בזוהר פקודי [13] ז"ל, בית שני לא הוה בשלם בגין דערלה הוה בגווה וקטרוגא ביה תדיר ועל דא הוו כהני זמנין בגויה לקטרגא בהאי ערלה ולהון אצטריך מלה לקטרגא בהדה ולאגנא על בית שני וכלא ברזא כדקא חזי ע"כ.

הנה משם בארה כי מוכרח היה הדבר להיות הנס על ידי הכהנים כי גברה הערלה גבול הרשעה והכהנים להם יאתה להתיש ולהחליש את כחה באשר המה שושביני דמטרוניתא, ועל כי תש ונחלש כחה של קליפה בקרב הימים האלו על כן נאסר בהם ההספד אשר בו נותן לקליפה כח לאינון מאריהון דיבבא ויללא, וכן בתענית אשר כל עצמו של תענית אינו אלא כי אם להבין ולהתענות לחלש חושים כח החומר שורש הקליפה ובימים האלה שם נפל שדוד והכנ"עני אז באר"ץ.

להזהר ביותר בימי חנוכה מכל חטא ועון

נ. **ויראי** ה' וחושבי שמו יזהרו לבלתי נתון ק"צף למאריהון דדינין בקרב הימים האלה חס ושלום בשום עון אשר חטא פן יתן מקום לשפחה חרופ"ה הטמונה בנוקבא דתהומא רבה עד נצח לא יראו אור וכדוב אורב יארבו לדם לנפש החוטאת למצוא מקום אחיזתם להחליף את כחם, וכל העם ישמעו וייראו ולא יזידון אחר המטים עקלקלותם לב כסילים בבית משתה בשמונת ימי חנוכה אשר לא הוקבעו כי אם להודות ולהלל בהם אל המקום ברוך הוא, ברוך האל המושיע כנזכר לעיל.

נשים בטלות ממלאכתן בחנוכה ורמזו

נא. **והנשים** אשר נהגו שלא לעשות מלאכה בשמונה ימי חנוכה ויש מי שאומר שאין להקל אליהן, ואמת הדבר באשר כל הפגם שנעשה באותו זמן של מלכות יון היה בהתגבר הקליפה מאוסה היא הערלה, והנה זה הפגם היה לשכינה אשה יראת ה'

וכן הנס שנעשה אחר כך על ידי השמן להדליק המנורה גם הוא נרמז לכנסת ישראל הנקראית מנורת זהב.

אנשים יבטלו מלאכתן בעת שהנרות דולקין

נב. ועל אודות האשה העליונה כנסת ישראל אשר הנס נוגע שם והיא היא אם ושורש כל הנשים כי ממנה הן מושרשות, על כן ישישו וישמחו בישועתה ויבואו הנשים על האנשים ביתר שאת בנס הזה להבטל מעבודת מלאכתם, ועל כל פנים גם האנשים יבטלו איש איש ממלאכתו אשר המה עושים בעוד שהנרות דולקות.

ראוי לבטל מנהג הנשים הבטלות ממלאכתן בחנוכה

נג. ואף לנשים לא נאמר להבטל ממלאכתן כי אם לנשים שאננות בקרב ביתם ולא יראו החוצה אל העין, לא כנשים המצריות העבריות העושות מעשה המצריות להבטל ממלאכתן בראש חדש ובחנוכה ולא שקטו ולא נחו ובבתיהן לא ישכנו רגליהן פעם בחוץ פעם ברחובות, ואצל פתחי החצרים יארובו אחר אחת בתווך אלה מפה ואלה מפה בשחוק וקלות ראש ומחטיאי רבים, הנה כי לא ינקה כל הצופה בהן ואם איישר חילי אבטליניה, ועושה אלה עבירה היא בידן להבטל ממלאכתן והקולר תלוי בצואר בעליהן שלא מיחו בהן.

תוכחה שדרש המחבר בקהילתו מספר "עוללות אפרים"

נד. ואנכי דרשתי ברבים על זה ופי אמלא תוכחות על אלו ועל כיוצא באלו המתפרצות בעם ככל חוקות בנות הערלים ויתר מעשה תעתועים אשר אני הגבר ראה בעני עמי אשר אין דורש ואין מבקש להרים מכשול מדרך רבת בני עמינו והדורשים לסקל המסילה מדרך בני עמי להשיבם מן הדרך המעוקלת יהיה ללעג וקלס בינותם, ואדרבא אם לא יחניף להם לאמר כשורה עשיתם ואין כאן עון אשר חטא אז אין לו תקומה מפני הקמים עליו כי יקומו בהם עדי שקר ויפח חמס לאמר אדרבא שהחכמה ההיא מן הבוחרים ארחות עקלקלות ויבזוהו בעיני ההמון עד שכל דבריו הנכוחים אינן נשמעין להם ולזולתם כי יאמרו לו טול קורה וכו'.

כי על כן בדור תהפוכות הצנועים מושכים את ידיהם מלהאיר מתורתם בראש כל חוצות כי הוא מן הנמנע להשיב רבים מעון בהיות שדרך כל איש ישר בעיניו, ואם יבא איזה מוכיח לאמר לרשע מדוע אתה עובר את מצות המלך ה' צבאות, עד מהרה ירוץ דברו לאמר הלא בדרך כבושה אני מהלך כי גם אחרים ראיתי עושים כן ותולה עצמו במקולקלים כמותו, וראש כל הפרצה הוא שדרך כל ישר בעיניו, לכל איש מראה מ"ט

פנים טהור על השרץ שבידו המטמא והמדמע קדש בחול ועל כל פנים הוא מורה היתר לעצמו מכמה צדדים עד אשר ישוב החמס להיות משפט אמת וישר.

תוכחה שדרש מורו של המחבר למקילים, מספר "עוללות אפרים"

נה. ומורי ז"ל היה דורש בזה אותה שאמרו פ"ק דערובין, [14] תנא תלמיד ותיק היה ביבנה והיה מטהר שרץ בק"ן פנים אמר רבא אני אדון ואטהרנו כו', והקשו התוספות מאי חריפות הוא זה לטהר השרץ שהתורה טמאתו בהדיא, ותירץ שם.

והוא היה אומר, שתלמיד ותיק זה היה מוכיח את הדור בזה המראים פנים של היתר על כל מעשיהם ואינם רואים חובה לעצמם כלל כי בכל מעשה או פעולה שיצרם מתאוה לה יעשוה מיד ויורו היתר לעצמם פעמים או שלש עד שיהיה בעיניהם כהיתר ממש, והוכיחם תלמיד זה לאמר כי לא יפה הם עושים שהרי השרץ הכל מודים בו שטמא טמא יקרא ואף על פי כן אוכל לטהרו בק"ן פנים, קל וחומר שיש כח ביד שכלו של אדם לטהר כל מעשה רע ולהיות מורה היתר לעצמו.

ומזה ילמוד כל משכיל שלא לסמוך על חכמתו אף אם נראה לו קצת היתר, מכל מקום לא יסמוך על שיקול דעתו ולא על רוב חכמתו ולא יעשה כי אם משפט כתוב בפירוש, וזהו שאמר רבא אני אדון ואטהרנו וממני יראה כל משכיל כי מרוב חורפא רוב חורבא שיכול האדם לשבש כל כשרון המעשה, ובסבה זו אין דברי תוכחות עלי עון נשמעים בדורינו.

מוסרי נר חנוכה שדרש המחבר בקהילתו מספר "עוללות אפרים"

נו. ובשבת חנוכה דרשתי בקהל עדתי כל דיני חנוכה ברמז על נר מצוה ותורה אור, ודרשתי על זה רמז נכון על אשר אמרו שבדורות הראשונים היו מניחין הנרות מבחוץ ובדורות הללו אין מניחים אותם כי אם מבפנים להיכר אנשי ביתו, והוכחתים בשבט פי על כי קנא קנאתי בהוללים העוזבים אורחות יושר ללכת בדרכי חשך אשר בדורות הללו ולא שמעו ולא הטו את אזנם למוכיחים בעם, ואמרתי שזה רמז נפלא בדין זה אשר חכמים הגידו אם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס.

נז. ולפיכך יצדק הרמז הדין ברמזו לאמר, כי בדורות הראשונים שהיתה התורה חביבה עליהם לפיכך היו מניחים נר מצוה ותורה אור מבחוץ כמה דאמר יפוצו מעיינותיך חוצה, אך בדורות הללו שהתורה מתמעטת וללומדיה אין דורש ואין מבקש וחכמי הדור אין להם יכולת להשיב כל איש מדרכו הרעה ויהיו מלעיבים במלאך אלהים, המשכילים בעת ההיא ימשכו ידיהם מלהאיר תורתם בראש כל חוצות ומניח נר מצותו בביתו ודיו

להשיב מעון את אנשי ביתו לבד על פיו יסעו ויחנו, וזהו שאמרו ועכשיו מניחו על שולחנו ודיו רמז נפלא לכינוס התורה אור בדור שאינה חביבה עליו כאמור.

נח. והאיש הירא אפילו עני המתפרנס מן הצדקה ימכור כסותו ליקח נר חנוכה, ודרך חיים תוכחות מוסר ולהחליף לבוש חיצון זה במלבוש פנימי נפשו הרמה, ואשר אמרו זמן הדלקתן עד שתכלה רגל מן השוק, רמז לנר ה' נשמת אדם שעיקר דליקת הנר ההוא יהיה אחרי כלות ימי חלדו דהיינו כלית הרגל מן השוק כי עולם הזה נמשל לשוק כמו שנאמר וסבבו בשוק הסופדים, כי אז כמו חלב ודשן תשבע נפשו לאור החיים לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

ציונים והערות לפרק א

1) סנהדרין דף מ"ב ע"א. 2) מדרש תהילים ט' עה"פ האויב תמו. 3) מעילה דף י"ז ע"א. 4) ברכות דף י' ע"א. 5) שבת דף כ"א ע"ב. 6) שבת דף כ"ג ע"ב, ולפני המחבר היתה הגירסא הרגיל בנר "חנוכה" וכפי גירסת הבה"ג והרי"ף והר"ן ורבינו חננאל ורא"ש וס' העתים ומאירי ושבולי הלקט, אבל בגירסא שלפנינו נר סתמא קתני וערש"י. 7) שלהי מס' קינים. 8) עי' שו"ת הרמב"ם סי' רכ"ב. 9) זוהר יתרו דף צ"ג ע"ב. 10) זוהר חקת דף קפ"ג ע"ב. 11) זוהר פקודי דף רנ"ח ע"א. 12) כן דעת הט"ז סי' תרפ"א ע"ש בארוכה, וכ"ד הפרי חדש ועוד אחרונים והו"ד בבאור הלכה שם, ואף החיד"א במורה באצבע אות ש"ב והבן איש חי פ' וישב הורו כדבריו ונטו מדעת הב"י שם. 13) זוהר פקודי דף רנ"ח ע"א. 14) ערובין דף י"ג ע"ב.

פרק ב - ניסי המלחמה - מעשה יהודית

על התשועות ועל המלחמות שעשית לאבותינו

א. אם נודעה יד ה' את עבדיו בכל נפלאותיו אשר סבונו גם סבבונו נורא תהלות עושה פלא עם ברואיו בכל דור ודור ויהיו לנס, עוד יספה תת כחה לנו בימים האלה ובזמן הזה על הנסים ועל הפורקן על הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות בקום עלינו אדם בלייעל מלך יון הרשעה אשר חשב על היהודים להשמידם ולהכרית שם ושארית ישראל.

והבוז לגאיונים אשר הסיתו את קדוש ישראל לה' וחץ שחוט לשונם וכל פה דובר נבלה לאמר כתבו על קרן הש"ור שאין לכם חלק באלהי ישראל, וכל דבריהם כגחלי אש מאזרי זיקות לשיכים בצדיהם לאמר כתבו על קרן השור לדבר סרה על אשר בה' בגדו כתבנית שור אוכל עשב וישתחוו למסכה, ונוסף גם הוא אשר הרימו פעמותיו למשואות נצח ולהרע אויב בקדש הקדשים ובעמו ישראל לחרב.

ב. ויקנא ה' לארצו ויחמול על מיטב צאן מרעיתו וירב את ריבם וקבע את קובעיהם נפש ועצמותיהם יגרם וחיציו ימחץ מחץ ראש על ארץ רבה, וה' איתנו העיר את רוח אפינו משיח ה' מתתיה וסיעת מרחמוהי הכהנים המשרתים את פני המלך ה' צבאות

לנקום נקמת בני ישראל מאת היונים כלחוך השור את ירק השדה ובצל זיו שכינת עוזינו חסו ויתלוננו, וצי"לה ילדה גם היא שמש צדקה ומרפא וזרח בחשך אור למתתיה ובניו לא נסוג אחור לבם מראש פרעות אויב, חשף ה' את זרוע קדשו וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו וינהג את הצאן שה פזורה ישראל אחר המדבר וארץ הריסותם אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה, וחטאו את הבית וטהרוה מכל נגע ופגע רב אשר קנאים פגעו בם בקדש, ויתמלא הבית כולו אורה וכבוד בהיכלו כעצם השמים לטוהר לבלתי היות שם ער"וב.

והנה אף כי אין דרכינו בחבור זה להביא סיפורים ודברי אגדה בארוכה, הנה לתועלת הענין הנפלא הנמשך מסיפור ניסי האל יתברך כמו שיתבאר בענין סיפור יציאת מצרים אציג לפניך סיפור הנס למען תספר באזני בנך את מעשה ה' כי נורא הוא ולמען ילמדו ליראה את השם הנכבד והנורא ונודעה יד ה' את עבדיו.

סיפור ניסי מלחמת חשמונאי ממדרש אגדה

ג. והנה נס זה מהולל בתושבחות במדרש אגדה נמצא בכ"י ישן וזה לשונו, בשנת עשרים ושלש שנים למלך אנטיוכוס הוא שנת רי"ג לבנין בית שני, רוח רעה נוססה בו וחרב חדה לשונו שלופה מתערה להכות ארץ בשבט פיו, ויען ויאמר לכל שריו ועבדיו הפרתמים היושבים ראשונה במלכות, הלא תדעו הלא תשמעו כי הנה עם בני ישראל אשר בירושלים גוי עז פנים ודתיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים אשר גובה וגבה להם האומרים ידינו רמה ותמיד כל הימים מקוין שברון המלכים לאמר, כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים וזרח בחשך אור לישרים ולכל בני ישראל יהיה אור במושבותם.

ולי אני המלך אין שוה להניחם ועתה קומו ונקומה עליה למלחמה לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, הבה נתחכמה לו לבטל מהם את השבת ומילה וראש חדש, וייטב הדבר בעיני שריו ועבדיו לעשות כדבר המלך, בעת ההיא שלח את ניקנור משנהו בחיל גדול ועם רב ויבא לירושלים ויצר עליה בקול ענות וחירופים לחרף מערכות אלהים ויהרוג בה הרג רב.

מעשה בבתו של מתתיהו בן יוחנן כ"ג

ד. אמר ר' שמעון בן יוחאי בת היתה לו למתתיה בן יוחנן כהן גדול שאין כיופיה בעולם ומקודשת לאחד מבני חשמונאי ובא אחד מן היוונים ותפסה בבלוריתה והציע ספר תורה תחתיה ובא עליה בפני ארוסה, ולהעלות חימה ולנקום נקם בנו במה בבית המקדש וישחטו דבר אחר ויביאו את דמו אל עזרת הקדש.

דברי יוחנן בן מתתיה למלך ניקנור

ה. ורוח ה' לבשה את יוחנן בן מתתיה ויקנא קנאת ה' צבאות ויחמול על עם הקדש שה פזורה ישראל וילבוש בגדי נקם לנקום נקמת בני ישראל מאת היוונים, ויועץ בלבו ויעש לו חרב קטנה ויחגור אותה תחת מעילו ויצא לרחוב העיר ויבא עד לפני שער המלך ויקרא לשוערים ויאמר אליהם אני יוחנן בן מתתיה הנני בא לבא לפני אדוניכם, ויאמרו נערי המלך אל המלך הנה יוחנן הכהן הגדול עומד בחצר ויאמר המלך יבא ויבא יוחנן לפני המלך.

ויאמר לו ניקנור מדוע אתה עובר את מצות המלך ואינך חפץ בשלום מלכותו, הלא ידעת אם לא שמעת כי יש לאל ידי בכח גבורת חיילותי לעשות עמכם רע עד בלתי השאיר לכם שריד ופליט כי עתה גם אותך הרגתי ואותם שרפתים כקש אשר תדפנו רוח, ומי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה' את ירושלים מידי.

ו. ויען יוחנן למלך לאמר עתה באתי אליך את כל אשר תחפוץ אעשה לא אסור ממצותיך ימין ושמאל, ויאמר לו המלך במה יודע איפה כי אתה סר אל משמעתי הלא כאשר תקרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך בחלב ודם החזיר הזה ותלבש בגדי מלכות אשר לבש בו המלך ותרכב על מרכבת המשנה אשר לי ואשר ניתן כתר מלכות בראשך.

ויאמר יוחנן אנכי אעשה כדברך כאשר אדוני מצוה, רק אין דבר כי יגורתי מפני האף והחימה עם בני ישראל הן אזבח את תועבת ה' על המזבח לעיניהם ולא יסקלוני, אך בזאת יאות לי לעשות כדברך בהוציאך כל איש מלפניך ואני ואתה ואין זולתך ואז אעשה כדבר המלך פן יודיעון הדבר אל עם בני ישראל, ותיטב הדבר בעיני המלך ויצו לאמר הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש איתו לכל הנצבים עליו.

תפלת יוחנן אל ה' בבית המקדש קודם הריגת ניקנור

ז. ויהי בלכתם ויתפלל יוחנן לפני ה' ויאמר, ה' אלהי ישראל יושב הכרובים אתה הוא האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת הארץ, הטה ה' אזנך ושמע פקח ה' עיניך וראה ושמע את דברי אנטיוכוס אשר שלחו לחרף מערכות אלהים חיים ומלך עולם, אמנם ה' החריבו מלכי אשור את הגוים ואת ארצם ונתנו את אלהיהם באש כי לא אלהים המה כי אם מעשה ידי אדם עץ ואבן ויאבדום, ועתה ה' אלהינו הושיענו נא מידו פן ילך וישתבח ויתפאר בבית דגון אלהיו לאמר אלהי נתנם בידי וכחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.

ח. וככלות עתירתו חיזק ואימץ לבבו ויאמר, ה' אלהים זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה האלהים ואנקמה נקמת בני ישראל, ויקרב יוחנן אליו ויתקע החרב בלבו ויהי באשר

כרע שם נפל שדוד את פני הקדש, ויהי אך יצוא יצא יוחנן כהן גדול מאת פני הקדש וירע בתרועה גדולה ויערוך מלחמה בעמים ויהרוג בהם הרג רב שבעת אלפים ושבע מאות ושנים ושבעים מבלעדי העם אשר נהרגו איש בחרב רעהו.

גזירות אנטיוכוס על ישראל

ט. **ויהי** כאשר שמע אנטיוכוס כי נהרג משנהו ניקנור ויצר לו מאד וישלח ויקרא לכל שריו ועבדיו וגם למשנהו הגדול ויאמר אליהם האם בגוי הזה לא תתנקם נפשי אשר השחיתו וחיבלו חיילותי ויבוזו מחנותי ושרי ועתה מה אנו מחשים, הבה נא נבא עליהם למלחמה לבטל מהם את השבת וחדש ומילה ומי האלהים אשר יציל אותם מידי.

וישלח לבגריס בחיל גדול ועם רב ויבא לירושלים ויצר עליה, וימרו את אלהים עליון ויכעיסוהו בבמות ובפסיליהם יקניאוהו במזבח אלהים ויעבירו קול במחנה מטעם המלך לאמר, כל איש אשר ישמור את שבתות ה' וחדש ומילה יומת, ורבים מבני ישראל בימים ההם מסרו נפשם בעבור כבוד המקום ברוך הוא ולא בטלו ברית אבותם.

מסירות נפשם של ישראל על המילה

י. **ואשה** אחת מבני הלויים מלתה את בנה לשמונה ימים בתופים ובמחולות, והיא עלתה על חומות ירושלים ובנה חתן דמים מהול בידה ותען ותאמר לפני ה', כל זאת באתנו ולא שכחנוך ולא שקרנו בבריתך, לא נסוג אחור לבנו ותט אשורינו מני ארחיך והשליכה עצמה מעל החומה וימותו שניהם, וכאלה רבים מבני ישראל כמוהם היו עושים ולא שינו ברית אבותם ואת קדוש ישראל יעריצו.

סיפור מסירות נפשם של ישראל על השבת בהיותם במערה

יא. **וקהל** קדושים אמרו איש אל רעהו הנה דבר המלך בחימה שפוכה לבטל ממנו את השבת, דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים, וכתוב בתורתנו ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות, הלא טוב לחסות בה' ונשבות את שביתתנו אם יחיונו נחיה ואם ימיתונו ומתנו, ויוועצו לשבות במערה אחת הם נשיהם וטפם.

ויאמרו למלך לאמר הנה אנשים באו הנה במערה אחת לשבות את שבתותם, וישלח המלך את חיילותיו חלוצים לצבא וישבו על פי המערה ויקראו אותם אליהם בדבר המלך לאמר מדוע מריתם את דת המלך ועתה בואו נא וסורו נא אל משמעתו של מלך והצלתם את נפשותיכם ממות, ויענו כל העם יחדיו לאמר אשר דבר ה' נעשה ונשמע אשר ציונו על הר סיני ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות, הלא טוב לנו מות ביד ה' פה ולא נחלל את יום השבת חס ושלום, וכאשר ראו כל אנשי הצבא כי לא אבו הלוך בדתי מלכיהם ויביאו עצים וישרפו על פי המערה וימותו לפני ה' כאלף איש ואשה.

עצת בגריס לאנטיוכוס להלחם בישראל

יב. ויהי כשמוע יוחנן בן מתתיה וארבעה אחיו את כל זאת אזרו חיל בגבורתם ובעזרם ומגינם אביהם שבשמים אשר בטחו בו וילחמו בעמים ויהרגו הרג רב אין חקר ואין מספר לא נשאר בהם עד אחד אפס בגריס אשר נס אל אנטוכיא אל המלך ועמו אנשים פליטי חרב מוכים ומעונים, ויען בגריס ויאמר לאנטיוכוס המלך הן אתה שמת טעם לבטל מהם את השבת ראש חדש ומילה נבול תבול אתה וכל העם אשר ברגלך אשר אם ילכו כל העמים וכל הלשונות לא יוכלון לעמוד בפני חמשת בני מתתיה כהן גדול, מאריות גברו ומנשרים קלו.

ועתה המלך עצתי תיטב עליך ולא תלחם במתי מעט פן נהיה לבוז וקלס לעיני כל העמים ומלכי ארץ וכל לאומים, אם על המלך טוב יכתב ונשלוח ספרים בכל מדינות מלכותך ויבאו כל שרי עם ועם ולא ישאר מהם עד אחד, ויעש המלך כדבר בגריס ויבאו מכל מדינות המלך שרי עם ועם עם אלפים ורבבות חיילות חלוצי צבא.

יג. וכאשר ראה בגריס כי כביר מצאה ידו וחיילים יגבר ורב מאד מחנהו אין חקר ואין מספר קם שנית ויבא לירושלים ויצר עליה, הוא החל לחרף מערכות אלהים חיים ומלך עולם ובקע החומה וינתק וישבר במקדש שלש עשרה פרצות, ויחשוב בלבו לאמר הפעם הזאת לא יוכלו לי כי רב חילי וכי כביר מצאה ידי.

יד. אמר רבי יצחק בר נחמני אלף ושמונים ריבוא גייסות באו עם בגריס הרשע ואמר לישראל שוטים אתם שתעשו מלחמה עם חיילים שאין להם שיעור, אם תאמרו אלהיכם יביא מבול כבר נשבע שלא יביא מבול לעולם ואם גבריאל יעמוד בנו וישרוף אותנו כמו שעשה לסנחריב הרי אנו סכים עצמינו בדם חזיר ובש"ז של סוסים ולא יגעו בנו.

תפלת ישראל בעת צרתם

טו. נשאו ישראל עיניהם למרום ויאמרו לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד שלא יתבזה בגוים, עכשיו יאמרו אין לאלהיהם עצה אחרת ובך כתיב גדול העצה ורב העלילה, אמר הקדוש ברוך הוא חייכם מחשבותי גדולה משלכם כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב, באותה שעה היו ישראל מצפים להרי מזרח, אולי יבואו להם גוים פרסיים לעזרם.

בני חשמונאי בצום ותפלה על ישועתם

טז. ואז חרה לו למתתיה כהן גדול ואמר לו לחשמונאי, ולא כתוב ארור הגבר אשר שם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו וברוך הגבר אשר שם ה' מבטחו, אמר לו יפה אמרת אני ושבעת בני ואתה ושלשת בניך הם י"ב כנגד י"ב שבטי יה עדות לישראל מובטח אני בקדוש ברוך הוא שיעשה לנו נסים ונפלאות, ויצומו וילבשו שק ואפר לבקש רחמים

מלפני אלהי השמים עזרם ומגינם של ישראל, וככלותם להתפלל קמו מכרוע על ברכם מלפני ה' עצמו עשתונותם, מנשרים קלו מאריות גברו וילחמו בעמים ויהרגו בהם הרג רב.

סיפור הניסים שראו ישראל במלחמה

יז. אמר רב יצחק בר נחמני באותה שעה תפס הקדוש ברוך הוא שבעים שרים של מעלה משרי אומות העולם ורצע אותם במרצע של אש ואמר הרגו איש את קרובו ואם ימלט אחד מהם נפשיכם תחת נפשו, וכשהיו היוונים מורים חצים וחרבות באו המלאכים ונעצו אותם בלבם של היוונים, הוי חרבם תבא בלבם וקשתותם תשברנה.

והיו בני חשמונאי רואים הנסים ואומרים ה' ילחם לנו, וכל מלך ומלך מהמלכים שנהרג היו באים המלאכים ומבזבזים ממונו והטילו לבתיהם של ישראל שהם לא היו יכולים ליטול את השלל מפני החללים, ואת חיילותיהם מהם שרפו בני ישראל ומהם דקרו בחרב ומהם תלו על העץ ולבגריס הרשע שרפו אותו בית ישראל באש, ואז אנטיוכוס המלך כאשר שמע אשר נהרגו בגריס וכל שרי החיל אשר עמו וינס במדינות הים והיה כל מוצאו אותו אל המקום אשר היה בא שמה מורדים בו וקוראין אותו הבורח.

טהרת המקדש ומציאת השמן ע"י בני חשמונאי

יח. ואחר כך באו בני חשמונאי לבית המקדש ויבנו השברים הנשברים ויסגרו הפרצות ויטהרו את העזרה מן ההרוגים ומהטומאות ויבקשו שמן זית זך להדליק את המנורה ולא מצאו כי אם צלוחית אחת אשר היתה חתומה בטבעת הכהן גדול וידעו כי היה טהור והיה בה כשיעור הדלקת יום אחד, ואלהי השמים אשר שכן שמו שם הניח ברכה בו והיו מוצאים כל לילה ולילה אחר עריכת הנרות האסוך מלאה שמן והעלו הנרות ממנה שמונה ימים.

ועל הצלתם ונס האסוך ההוא קבלו וקיימו היהודים עליהם ועל זרעם להיות עושים את שמונת ימי חנוכה בהלל ובהודאה בכל שנה ושנה וזכרם לא יסוף מזרעם, ברוך הרב את ריבנו ונוקם את נקמתנו והמשלם גמול לכל אויבי נפשינו ברוך האל המושיע.

טעם המנהג לאכילת מאכלי חלב בחנוכה

יט. וכפי מה שכתב רבינו נסים ז"ל שיש לאכול מאכל גבינה וחלב בחנוכה זכר לנס שהאכילה יהודית לאויב חלב להרדימו, נראה כי גם הנס ההוא נעשה בקרב הימים האלה או לפניהן או לאחריהן ועושים זכרון הנס בקרב ימי חנוכה ההן להודיע לבני אדם נפלאות ה' כעל כל אשר גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל, הביאותיו בבית חמדתי

את מעשה ה' כי נורא הוא בעבור ישמעו ויראו יכירו וידעו עזוזו ונפלאותיו אשר עשה ולאהבה וליראה את השם הנכבד והנורא יראת הרוממות וזה תוארו.

סיפור מעשה יהודית

כ. ויהי בימי אליפורני מלך יון מלך גדול וחזק והוא כבש מדינות רבות ומלכים חזקים והחריב טירותם והיכליהם שרף באש, בשנת עשר שנים למלכותו שם פניו לעלות ולכבוש ירושלים עיר הקדש וקיבץ מאה ועשרים אלפים שולפי חרב ותשעים ושנים אלף בעלי חצים, ויאמר המלך אליהם הנה עם בני ישראל אשר בירושלים משונים בדתיהם ואת דתי המלך אינם עושים, הוות בקרבה ולא ימיש מרחובה תוך ומרמה, עתה קומו ונקומה עליה למלחמה ולא יזכר שם ישראל עוד.

מעשה המלך החסיד שדיבר בשבח היהודים

כא. ויען מלך אחד אשר היה כבוש תחת ידו במלחמה ויאמר לו חדל לך המלך מאלהי עולם אלהי ישראל אלהי האלהים ה' גבור מלחמה מושל בגבורתו עולם, עיניו בגוים תצפנה הסוררים להלחם עם עמו ונחלתו לא ימלט, ולא עוד אלא שכל אומות העולם נקראו נכרים וישראל הם עם קרובו ומי יגש ויערב אל לבו להלחם עמם, לך התבונן במלכים הראשונים שעברו על שפשטו ידיהם בישראל מה עלתה בהם כמו פרעה וסנחריב ויתר המלכים, נבול תבול אתה וכל העם אשר ברגליך ולא תוכל להלחם בישראל אשר מנשרים קלו מאריות גברו הלא המה הגבורים אשר מעולם אנשי שם.

גירוש המלך החסיד לעיר ירושלים

כב. ויהי כשמוע אליפורני המלך את דברי המלך ההוא ויקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו לאמר מי זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לאמר כי עם בני ישראל רב ועצום ממני ואשר כח בהם לעמוד בפני חיילי הרבים כחול הים, ומי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה' את ירושלים מידי.

ויחר אפו מאד ויצו לייסר את המלך ההוא בשפטים גדולים כי דיבר סרה על עוצם חיילותיו לאמר כי לא יעצרו כח בפני עם בני ישראל, ויצו המלך לאנשי הצבא לאוסרו בנחשתים ולהוליכו אל מחנה העברים לירושלים באף ובחימה ובקצף גדול לאמר ככה יעשה לאיש אשר דיבר טוב על ישראל, קום לך אתם והיה באבדי את ישראל תפול גם אתה כמוהם כנפול בני עוולה, ויקחו אותו עבדיו ויביאו אותו מחנה ישראל פתח שערי ירושלים וישובו אל אדוניהם.

כג. והמלך בא ברחובות ירושלים אסור בכבלי ברזל וימצא שם שרי צבאות ישראל עוזיהו בן מיכה וכרמי ויתמהו איש אל אחיו וישאלו את פיו, ויספר להם את כל אשר

קרהו על כי דיבר טוב על ה' ועל ישראל עמו ואשר ציוה המלך למסור אותו ביד ישראל להמיתו בחרב בהריק חרבו בישראל, ואשר אמר ארדוף אשיג אריק חרבי תורישמו ידי וחירף מערכות אלהים חיים לאמר מי בכל אלהי הארצות אשר הציל את ארצו מידי כי יציל ה' את ירושלים.

תפלת שרי ישראל בבית המקדש מצרת אליפורני

כד. ויהי כשומעם שרי ישראל את דברי המלך רעדה אחזתם שם חיל כיולדה ויבואו אל מקדש ה' וישתחוו לה' בבכי ובצעקה גדולה ומרה לאמר, ה' אלהי ישראל יושב הכרובים אתה הוא האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת הארץ, הטה ה' אזנך ושמע פקח עיניך וראה ושמע דברי אליפורני אשר חירף מערכות אלהים חיים ומלך עולם, אמנם ה' החריבו מלכי אשור את הגוים ואת ארצם ונתנו את אלהיהם באש כי לא אלהים המה כי מעשה ידי אדם עץ ואבן ויאבדם ועתה ה' אלהינו הושיענו נא מידו, שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך ועל הממלכות אשר בשמך לא קראו כי לא תעזוב הבוטחים בשמך וכי תשפיל הגבר אשר הובטח באדם ובגבורת הסוס יבטח.

כה. ויהי ככלות את תפלתם לפני ה' נחמו את המלך ההוא וידברו על לבו לאמר, ה' אלהינו ואלהי אבותינו אשר הודעת את שמו ואת גבורתו יהיה מגן עזרך והוא יראך את מפלת האויב הרע הזה בנקום ה' אלהינו נקם נקמת בני ישראל ויהי ה' עמך ואיתנו תשב בטוב בעיניך, ובא עוזיהו וקבלו בביתו ויעש לו משתה גדול ואחר כך נתקבצו כל העם ויתפללו כל הלילה שואלים עזר מאת ה'.

המצור שעשה אליפורני סביב ירושלים

כו. ויהי ממחרת היום הזה ציוה אליפורני לעלות למלחמה עליהם והעם הרגליים אנשי חיל היו מאה ועשרים אלפים איש והפרשים י"ב אלפים נתקבצו יחדיו בכח גדול וביד חזקה נגד בני ישראל, וכאשר ראו בני ישראל את ריבויים ישבו על הארץ ויעלו עפר על ראשם ויצעקו בני ישראל אל ה' להושיעם מיד אויביהם ויקחו את כלי זיניהם וישבו בדרכים הצרים אשר בהם נתיב ההר וישמרו אותם יומם ולילה.

ואליפורני בלכתו סביב ההר מצא סילוני המים אשר חוץ לעיר ויצו לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס אותם, ויבואו חיילי הצבא אל המלך לאמר לו כי בני ישראל אינם בוטחים לא בחנית ולא בחיצים ולא בקשת אפס ההרים הרמים וכל הגבעות מחזיקים אותם, ואתה למען תוכל להם בלי מערכת מלחמה שום תשים שומרים על מקורי המים לבלתי יוכלו לעלות מים מהמה ותמית אותם בצמא מבלי חרב או ימסרו לך את העיר

מפני הצמא, וייטב הדבר בעיני המלך ולפני כל שלישיו וישם מסביב שרי מאות על מקורי המים.

כז. ויהי לעשרים יום אחרי שומו ממשמרה זאת נתמעטו המים מהבורות ומהפלגים לכל יושבי ירושלים ויצמא העם למים, ויאספו בני ישראל אל עוזיהו כל האנשים והנשים בחורים ונערים יחד כולם פה אחד לאמר, ישפוט אלהים בינינו ובינך כי הריעותה לנו ומאנת לענות מפני המלך ועל כן ימסור אלהים אותנו בידיהם ואין עוזר ונפלנו לעיניהם ברוב הצמאון ועתה נמסור עצמנו בלב שלם למלך, הלא טוב לנו לעבוד לה' והיינו עבדים לאליפורני ממותינו בצמא ומהיותנו דראון לכל בשר בראותינו בנינו ובנותינו מתים לפנינו, מעידים אנחנו היום את השמים ואת הארץ ואת אלהי אבותינו הפוקד עלינו כפי עונותינו כי תמסרו תכף ומיד את העיר ביד חיל האויב ונמות מהרה לפי חרב.

תפלת עוזיהו בתוך ההיכל

כח. ויהי כשומעם את צעקת בני ישראל כל שרי צבאות ישראל צעקו צעקה גדולה ומרה ויבכו בכי גדול תוך ההיכל ויצעקו אל ה' קול אחד לאמר חטאנו עם אבותינו העוינו הרשענו, אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל, כי הנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש, על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפונך, אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, אשר אמרו נירשה לנו את נאות אלהים, כי נועצו לב יחדיו עליך ברית יכרותו.

אנא האל אב הרחמן חמול על עמך ועל נחלתך ואל תמסור בני בריתך ביד העמים אשר לא ידעוך, למה יאמרו הגוים איה אלהיהם, וברוב גאונך תהרוס קמיך, עשה להם כמדין כסיסרא כיבין בנחל קישון, נשמדו בעין דאר היו דומן לאדמה, שיתמו נדיבמו כעורב וכזאב וכזבח וכצלמונע כל נסיכמו.

וכאשר כלו הצעקות והבכי קם עוזיהו ועיניו זולגות דמעות ואמר אליהם חזקו ויאמץ לבבכם אחי ונקוה חסד מה' עוד חמשה ימים אולי ישוב חרון אף ה' ויתן כבוד לשמו, ואם אחרי חמשה ימים לא יושיע ה' לנו נעשה כאשר דיברתם.

יהודית ונערותיה מתפללות בעליית הגג

כט. ויהי כשמוע את הדברים האלה יהודית האלמנה בת בארי והיא היתה יראת ה' מאד ותעש לה יהודית בעליות ביתה חדר מיוחד להתפלל בו ותשב שם עם נערותיה, והיא היתה מענה בצום נפשה כל ימי חייה והיא היתה אשת יפת תואר מאד ותהי יהודית נושאת חן בעיני כל רואיה כי היתה יראת את ה'.

יהודית מעוררת הכהנים והעם לבטחון בה'

ל. והיא כאשר שמעה כי דיבר עוזיהו למסור את העיר אחר חמשה ימים שלחה לקרוא את הכהנים חברי וכרמי ויבואו אליה, ותאמר אליהם יהודית מה זה הדבר אשר חשב עוזיהו לעשות למסור את העיר ביד האויב אם לא יבא ישועתינו תוך חמשה ימים ומי אתם כי נסיתם את ה', לא זו הדרך לקבל חסד המקום ברוך הוא רק להעיר חרון אף ה', האפס לנצח חסדו כי שמתם גבול לחסדיו ולרחמיו לשום לכם יום כפי בחירתכם, חלילה לסור מאחרי ה', חסדי ה' כי לא תמו כי לא כלו רחמיו, טוב ויחיל ודומם לתשועת ה' כי לא יזנח לעולם ה' כי אם הוגה וריחם כרוב חסדיו, רגע ידבר על גוי ועל ממלכה וניחם על הרעה.

ועתה לכו ונשובה אל ה' כי ארך אפים הוא ונשאלה ממנו סליחה וכפרה על זה העון בבכי ובצום ואל אלהינו כי ירבה לסלוח ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע, וכאשר נבהלה נפשינו מפני זדונם כן נגילה ונשמחה בישועתו כי לא הרשענו כאבותינו אשר עזבונו ויקטרו לאלהים אחרים ועל כן נמסרו לחרב ולשבי ולחרפה ולכלימה ביד שונאיהם, ואנחנו לא נדע אל אחר זולתי אלהינו אין עוד מלבדו והוא ידרוש דמינו מיד קמינו למען כבוד שמו.

לא. ועתה אחי אתם הכהנים לה' ונפש כל עמו ישראל תלויות בכם ואתם חזקו ויאמץ לבבכם ולב כל ישראל לאמר אליהם כי אבותינו הובאו בניסיון לנסות אותם אם באמת אהבו את ה' אלהיהם, ואתם תאמרו אליהם כי אברהם אבינו עמד בנסיונו של מקום וה' אהבו וכן יצחק ויעקב ומשה ושאר האבות נמצאו נאמנים לפני ה' ביסורין, וכל מי שלא עמד בניסיון ביראת ה' והתלוננו לפני ה' נגפו לפני המשחית וימותו במכת הנחשים, ועתה התבוננו וראו כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהינו מייסרנו ולמות לא נתננו בעבור שמו הגדול והנורא.

לב. ויאמרו אליה עוזיהו והכהנים צדק כל אמרי פיך אין בהם נפתל ועקש, נואלנו ואשר חטאנו לשום גבול לישועת ה' ולכן העתירי בעדינו כי ישרה ויראת את ה' את, ותאמר להם יהודית אנכי אתפלל לה' בעדיכם וגם אתם העתירו אל ה' בעדי להקים את עצתי אשר חשבתי לעשות לנקום נקמת בני ישראל מאת היונים.

ולכן לעת ערב תעמדו בשערי העיר ואצא אני ושפחתי עמי בלילה, ואתם אל תחקרו ממני אנה אני בא אפס כי תמיד תהיה תחינתכם בפיכם לה' אלהי ישראל לפקוד את עמו בעבור כבוד שמו, ויאמר אליה עוזיהו לכי לשלום ואלהי ישראל יתן את שאלתך אשר שאלת מעמו ויהי ה' עמך לנקום אותנו מאויבינו אמן.

תפלת יהודית קודם צאתה לדרך

לג. ויהודית נכנסה בחדרה ותלבש שק ואפר ותעל עפר על ראשה ותשתחוה לה' ותשפוך את נפשה בצום ובבכי ותפלה לפני ה' וכה אמרה בתפלתה, ה' אלהי שמעון אבי אשר שמת בידו חרב להתנקם מהנכרים אשר טמאו וגילו את ערות דינה אחותם ונתת את נשיהם בשבי ואת בנותיהם וכל שללם לבוז ביד עבדיך אשר קנאו את קנאתך. **פקדני** נא ה' אלהי כרוב חסדך כי כל דרכיך צדק ומשפטיך תהום רבה והבט נא את מחנה האויב הרע הזה אשר חירף מערכות אלהים כאשר ראיתה את מחנה מצרים ברודפם חמושים אחרי ישראל עמך ונחלתך אשר בטחו במרכבותיהם ובסוסיהם וברוב חילם והשקפת על מחניהם והבהלת אותם במחשכים, תהומות יכסיומו ירדו במצולות כמו אבן במים אדירים.

כמוהם יהיו גם אלה ה' אלהי הבוטחים על חילם וברכב ובפרשים ובחיצים ובקשת המתהללים בחניתותיהם, ולא ידעו ולא יבינו כי אתה ה' אלהינו ה' איש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר, חשוף זרוע גבורתך כבראשונה ושבור באש גבורתך אל הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו, אשר אמרו נירשה לנו את נאות אלהים לבא במקדש ולטמא היכל קדשיך ולנתק קרן מזבחך.

אנא ה' עשה למענך אם לא למענינו, חרבם תבא בלבם וקשתותם תשברנה, ולצר הצורר הרע הזה אליפורני המלך קדמה פניו הכריעהו וילכד בפח עיניו לאהוב אותי ותחלהו בחולי החשק בי ותן בנפשי חוזק למיאוסו ובידי כח ואל להשמידו, יפלו במכמוריו רשעים יחד אנכי עד אעבור ויהיה זה זכר לשמך הגדול כי תמכור אותו ה' אלהי ביד אשה.

ואתה ה' לא בגבורת הסוס תחפץ ומלכות זדון לעולם שנאת, שועת עניים אתה תשמע צעקת הדל תקשיב ותושיע, חנני ושמע תפלתי ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש, ותן דבר בפי ועצה בלבי לקיום בית מקדשך למען ידעו כל הגוים כי אתה אלהים חיים ואין זולתך אלהים.

סיפור צאת יהודית מן העיר

לד. ויהי ככלות יהודית להתפלל לה' את כל התפלה והתחינה הזאת ותקם מן המקום אשר השתחותה שמה לה' מכרוע על ברכיה וכפיה פרושות השמים, ותקרא את שפחתה ותבא אל היכל ביתה ותסר בגדי אלמנותה והשק מעליה ותרחץ את גופה ומשחה עצמה בשמן המור ותקלע את קלעות שערותיה ותשם כתר על ראשה.

ותלבש בגדים יקרים מוזהבים ותכשיטים חריטים ושהרונים ועגילים וטבעות ותיפה את עצמה בכל תמרוקי הנשים וכ"ד קישוטיה, וה' נתן לה זיו ויופי הרבה למצוא חן

בעיני כל רואיה, ותתן יהודית ביד אמתה שפחתה נאד חלב וחמת יין וצלוחית שמן וקמח ולחם וגבינה ותלך לה.

וכאשר באה אל שערי העיר מצאה את עוזיהו ואת הכהנים המקוין אותה שמה, ותעבור לפניהם ויאמרו לכי לשלום ואלהינו יתן חן וחסד בעיני כל רואיך ויתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא לטובה ותתהלל עליך ירושלים עיר הקדש ותהי שמך בכלל החסידים ובמספר הצדיקים ויענו כל העם אשר שם אמן.

לה. ותצא יהודית מן העיר היא ואמתה, ויהי כאשר ירדו מן ההר בעת עלות השחר פגעו בה משומרי המלך אליפורני ויתפשוה לאמר מאין באת ואנה תלכי, ותאמר אליהם יהודית מבנות העברים אנכי ואברח בהחבא מאיתם כי ידעתי כי ימסרו בידכם, ולכן חשבתי אצלי לאמר אלכה נא לי לפני שער אליפורני לגלות לו סודות עם היהודים ולהורות לאנשי הצבא את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ללכוד את העיר ולתופשה ולא יפול ממחנהו עד אחד.

וכאשר שמעו את דבריה האנשים אשר תפשוה הביטו את תוארה ויפיה והמה ראו כן תמהו מנועם אמרותיה במועצות ודעת, ויאמרו אליה ברוך טעמך כי חלצת נפשך ממות וחכמת בעצתך לבא אל אדונינו, ותדעי באמת כי בעמדך לפניו ייטב לך ותמצאי חן וחסד בעיניו ויביאו אותה למלך.

לו. ומיד כאשר באתה לפניו וישא המלך את עיניו וירא את יופיה וזיו הדרה בערה בו אש החשק והתאוה ויחלה המלך מחולי החשק, וכל שריו ועבדיו הפרתמים היושבים לפני המלך אמרו מי אשר ימאס בעם העבריים אשר יש להם נשים יפות כאלה ומי לא ילחם עמהם בעבורן, וכאשר ראתה יהודית את המלך יושב על כסא מלכותו השתחוותה לו אפים ארצה ויקימוה עבדי המלך כי כן מצות אדוניהם, אז אמר לה המלך תגילי ותשמחי בלבבך ואל תיראי כי לא אחפוץ במות כל אשר יחפוץ לעבדני ולא הייתי מרים חרבי וחניתותי על עמך אם לא מאסוני, ועתה תאמרי נא לי על מה נסת וברחת מעמהם ותבחרי לבא אלינו.

דברי יהודית למלך אליפורני

לז. ותאמר לו יהודית אנחנו חטאנו לפני ה' אלהינו ולכן דיבר ביד הנביאים אל העם לייסר אותם על עוונם, ועל כן בני ישראל פחדו ממך כי חטאו לפני ה' אלהיהם וכבד הרעב בהם והנה נחשבנו כמתים מפני הצמאון עד אשר הסכימו לשחוט את צאניהם ולשתות את דמם, וחשבו להמיר את הקדשים אשר ציוה ה' אלהיהם בשמירתם ושלא

יהנו מהמה בחטים ביין ובשמן ואם יעשו זה המה יאבדו ואתה תעמוד, וכאשר ידעתי זה אני אמתך נסתי מאתם ושלחני אלהים להגיד לך.

ואולם אנכי יהודית אמתך עובדת את ה' אלהי גם עתה בהיותי אצלך אשר על כן אנכי אצא שלש פעמים ביום ואתפלל לפני ה' אלהי ואתנפל לפני אלהי והוא יגיד לי מתי ישלם להם כפועלם וכרוע מעללותם ואבא ואגיד לך ואעבורך בכל חוצות ירושלים ויהיו כל עדת בני ישראל כצאן אשר אין להם רועה ולא יחרץ כלב לשונו נגדך כי כל זה נאמר לי במראות האלהים ולמען חרון אף ה' שולחתי להגיד לך כל זה.

לח. **וייטב** הדבר בעיני המלך ובעיני כל עבדיו ויראו האנשים ויתמהו בראות חכמתה כי רבה, ויאמרו איש אל רעהו אין אשה משכלת כזאת בכל הארץ ביופי בחן ובשכל, ויאמר לה המלך הטיב אלהים עמך אשר שלחך לפני למען תמסור את עמך בידינו ובעבור דבריך הטובים אם כה יעשה לי אלהיך, אלהיך אלהי ואת תהיי ראשונה במלכות ויהי שומעך בכל הארץ.

ויצו המלך להביא אותה בבית נכותו ויצו להאכילה מעל שלחנו, ותאמר לו יהודית לא תוכל אמתך לאכול מאשר צוית לתת לי פן יקראני אסון אבל אוכל מאשר הבאתי עמי, ויאמר אליה המלך ואם יחסר לך את אשר הבאת לך עמך מה נעשה לך, ותאמר יהודית חי נפשך אדוני שלא יחסר לי זה עד אשר יקים ה' את דברי אשר חשבתי לעשות.

לט. **ותשאל** עוד בעת בואה אל האהל רשות לצאת בלילה ובעת עלות עמוד השחר חוץ מן המחנה להתפלל לה' אלהיה שלשה ימים, ויצו את אנשיו להניחה ולעשות כל חפצה ולצאת ולבא ולהתפלל לפני ה' אלהיה, ותצא בכל לילה ולילה מחוץ למחנה לטבול את גופה תוך ברכת המים ובעלותה מלטבול שפכה את נפשה בבכי ואנקה לפני ה' אלהי ישראל לישר את דרכה בישועת עמה, ובאה אל האהל בטהרתה ותאכל בסעודת הערב.

משתה אליפורני ונאד החלב שהשקתו

מ. **ויהי** ביום השלישי ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו ויאמר אל סריסו שומר הפלגשים לאמר, לך נא ראה אם תוכל לפתות ולרצות את יהודית הזאת שאבא אליה, ואז בא הסריס אל יהודית ויאמר אליה אל תבושי ואל תכלמי לבא אל אדוני ואולי ייטב לך לאכול ולשתות עמו.

ותאמר לו יהודית מי אנכי אשר אמנע מאדוני כל אשר ייטב לו וכל הישר בעיניו אעשה כי כל אשר יחפוץ אדוני המלך הוא טוב לי כל ימי חיי, ותקח ותלבש בגדי תפארתה ותבא ותעמוד לפניו, ויהי כראות המלך את יופיה תכף הוכה ונחלה מאהבתו אותה, ויאמר לה המלך אכלי לחמך בשמחה ושתי בלב טוב יינך כי מצאת חן בעיני, ותאמר

לו יהודית אשתה אדוני כי שמח לבי ויגל כבודי היום שמחה רבה מכל ימי חיי, ותשב ותאכל ותפתח את נאד החלב ותשת וגם את המלך השקתה וישמח ויגל המלך עמה מאד וישתה יין הרבה מאד ממה ששתה כל ימי חייו.

תפלת יהודית באהל המלך קודם הריגתו

מא. ויהי אחרי כן הלכו כל עבדי המלך איש איש על מקומו ויסגור סריס המלך את דלתי האהל אשר שם יהודית עם המלך וילך לו ויהודית לבדה באהל ואליפורני המלך במטתו ישן כמת, ותאמר יהודית אל אמתה לעמוד בחוץ לשמור לפני האהל, ותעמוד יהודית לפני המטה ותתפלל בדמעות רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע וכה אמרה בתפלתה, חזקני ה' אלהי ישראל ואנקמה את נקמת עבדיך ישראל לחזק בריחי שערי ירושלים עיר מקדשך, סמכני כאמרתך ואל תבישני משברי בחוזק עוזיך.

מב. ובכלותה להתפלל קרבה אל העמוד אשר בראש מטתו ושלפה חרבו של אליפורני עצמו אשר היה תלוי בעמוד, ובשולפה את החרב תפשה אותו משערי ראשו ותאמר חזקני נא ה' האלהים והכתה פעמים על צוארו וחתכה את ראשו, ותשלח את אמתה ותקח את כלי מלחמתו אשר היו תלויים בעמודים והכתה את כל גופו מכף רגל ועד ראש אין בו מתום פצע וחבורה ומכה טריה, ותתן ראש אליפורני ביד שפחתה לשום אותה באמתחתה.

ותצאנה שתיהן יחדיו כמנהגן להתפלל ותעבורנה את כל המחנות ואין פוצה פה ומצפצף עליהן כי כן ציוה עליהן המלך, ובסובבן את העמק באו בשערי העיר ותאמר יהודית אל שומרי החומות מרחוק בקול ששון ובקול שמחה פתחו שערים כי עמנו אל אשר עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל.

מג. ויהי כאשר שמעו את קולה אנשי העיר ויקראו את כהני ה' ויאספו כולם מגדול ועד קטן יצאו לקראתה בשמחה ובשירים ובהלל ובהודות לה', והדליקו נרות כל חוצות ירושלים ובחצריהם ובטירותם עטרו כולם בבגדים חמודים וכלי יקר ואבנים טובות ומרגליות לכבוד ולתפארת, ויביאו את יהודית אל תוך העיר בשמחה גדולה כי חשבו לבלתי ראות פניה עוד ויסובבוה כל ישראל סביב.

דברי יהודית לקהל ישראל על חסדי ה'

מד. ותעל יהודית במקום גבוה ותהס את כל העם ויהס העם עמדו לא ענו עוד, ואז ענתה יהודית בקולה קול עוז לאמר, הללי ירושלים את ה' הללי אלהיך ציון כי חזק בריחי שעריך ברך בניך בקרבך, הללו את ה' אלהינו הללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גודלו אשר לא עזב חסדו ואמיתו למיחלים לחסדו ועשה חסד ביד שפחתו וימכור ה' ביד

אשה שפחתו לשונא ועוכר ישראל בלילה הזה, ותוציא מאמתחתה את ראש האויב צורר היהודים אליפורני הרשע, ועתה אחי חי ה' כי שמרני מלאך ה' בצאתי מכאן וביושבי שמה ובשובי הנה ולא נטמאתי והביאני ה' אלהיכם אליכם בשמחה ובישועה והמליט נפשי בישועתם, הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.

וכל ישראל השתחוו לה' אפים ארצה ויאמרו אליה, ברוך ה' אשר בידך השפיל אויבינו המחרף והמגדף מערכות אלהים, כל גוים סבבונו בשם ה' כי אמילם, דחה דחיתונו לנפול וה' עזרנו, כי לא בזה ולא שיקץ ענות עני ולא הסתיר פניו ממנו ובשועו אליו שמע.

מה. ועוזיהו נשיא ישראל אמר אליה ברוכה את לה' עליון מכל הנשים מנשים באהל תבורך, ברוך ה' אשר ברא את השמים ואת הארץ ואשר הצליח את דרכיך להביא ראש מלך אויבינו צורר היהודים והגדיל היום את שמך ולא ימוש זכר תהלתך מפי כל האנשים אשר יזכרו את חסדי ה' לעולם כי לא חמלת על נפשך בעת צרה ויגון עמך ויענו כל העם אמן ואמן.

דברי המלך החסיד אל יהודית

מו. ויקראו אל המלך אשר היה עומד בבית עוזיהו אשר דיבר טוב על ישראל ותאמר לו יהודית, ה' אלהי ישראל אשר הודעת את שמו ואת גבורתו ואמרת כי הוא יקום נקמתנו מאויבינו הנה הוא יתברך שבר ראש כל הרשעים בלילה הזה בידי, ולמען תדע כי כן הוא הנה ראש אליפורני אשר בזדונו ובעזות לבו מאס את אלהי ישראל וישטום אותך להרגך לאמר, כאשר נכה עם ישראל מוכה תפול ביניהם וחרבי יעבור בך.

וכאשר ראה המלך החסיד ההוא את ראש אליפורני ויפול על פניו ארצה ויאמר כן יאבדו כל אויביך ה', ויפול על רגל יהודית וישתחוה לה ויאמר אליה ברוכה את מאלהיך בכל אהלי יעקב כי כל גוי ועם ועם אשר ישמע את שמעך יהללו עליך את שם ה' אלהי ישראל.

תליית ראש אליפורני בחומת העיר

מז. ותאמר יהודית את כל העם שמעו נא לי אחי ועמי ותלו את הראש הזה על ראש חומותינו, והיה כאשר יזרח השמש ולקחתם כל אחד מכם את כלי זיינכם ותצאו בתרועת מלחמה ואל תרדו למטה אפס כי תקעתם ותריעו ובכן שומרי החומות ילכו אל שר חילם לעוררו למלחמה, וכאשר יבואו השרים באהל אליפורני וימצאו אותו מגולל בדמו תפול עליהם אימתה ופחד, ובראותכם אותם בורחים רדפו מהר אחריהם בחוזק כי ה' יתן אותם תחת רגליכם.

מח. וכן עשו בני ישראל כאשר האיר היום תלו על ראש החומות את ראש האויב הצורר ויקח כל איש ואיש איש כלי מלחמתו בידו ויצאו ותקעו והריעו תרועה גדולה, וכאשר

ראו כן שומרי החומות באו באהל מלכם אליפורני והשמיעו קול גדול בפתח האהל להעירו, וכאשר באו השרים והשלישים אמרו לסריסים לא עת התמהמה לכו ועוררו את המלך כי יצאו העכברים מחוריהם ופיתו אותנו למלחמה.

ואז דחק ונכנס סריס המלך שומר הפלגשים באהל אליפורני ויעמוד לפני קלעי מטתו ויספוק את כפיו אולי ישן הוא ויקץ כי חשב כי עודינו ישן עם יהודית, וכאשר לא הרגיש דבר קרב אל המטה ויסר את הקלעים וירא גוף אליפורני מושלך ארצה ומגולל בדמו וראשו איננו, ויצעק צעקה גדולה בבכי ויקרע את בגדיו ויבא באהל יהודית ולא מצאה.

ויצא החוצה אל העם ויאמר אליהם אשה אחת עברית עשתה הרעה הגדולה הזאת והנה אדונינו המלך מת ומושלך על הארץ ומגולל בדמו וראשו איננו, וכאשר שמעו כן שרי החיל קרעו כולם את בגדיהם ויפול עליהם אימה וחשיכה גדולה ותהי צעקה גדולה ומרה במחנותם.

מנוסת האויבים

מט. וכאשר שמעו כל החיל כי נהרג ומת גבורם יצא מהם כל עצה ויברחו כולם מפני הפחד והיראה, ובבורחם מלפני העברים הרודפים אחריהם חמושים עזבו כל רכושם וינוסו במשעול הכרמים ובנתיבות ההרים, וכאשר ראו כן בני ישראל ירדו מן ההרים וירדפו אחריהם וירדפו בתרועת חצוצרות ובקול שופר חזק מאד והיו מכים את כל הנמצאים מכה גדולה מכת חרב וירדפום עד החרמה.

ויתר העם ירדו אל מחנה האויב וישללו את כל שללם שלל הרבה מאד אין מספר בצאן ובבקר ברכב ובסוס ובכל מטלטלי אהליהם וכולם נתעשרו מגדול ועד קטן משלליהם, וכזמן שלשים יום לא נשלם שללם אשר שללו בני ישראל רק כל עושר אליפורני וכל רכושו ניתן ליהודית זהב וכסף ומרגליות ואבני יקר אשר לו, הכל ניתן לה מאת העם.

גירות המלך החסיד שגורש לירושלים

נ. ואז המלך אשר בבית עוזיהו אשר דיבר טוב על ישראל בראות הנס אשר עשה ה' אלהי ישראל עזב מעבוד האלילים והאמין בה' וימול את בשר ערלתו ובא לחסות תחת כנפי השכינה הוא וכל ילידי ביתו עד היום הזה.

שירת הנשים ויהודית לה'

נא. וכל עדת ישראל ששים ושמחים עם יהודית ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות והיו אומרות הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, את יהודית אם בישראל, את תהלת ירושלים, את שמחת ישראל, את כבוד עמינו כי עשית בכח חזק ואמץ לבך ויד ה' היתה עמך לחזק אותך ומבורכת תהיי לעולם, ויען כל העם אמן ואמן וזקנים עם נערים ישמחו יעלצו במצלתים ובנבלים.

ותשר יהודית את השירה הזאת לה' ותאמר, הללו את ה' בתוף שירו לה' במחול, שירו לו שיר חדש הודו וקראו בשמו, ה' איש מלחמה ה' שמו, ה' אלהים גדול אתה ונורא בכח ואין דומה לך, כל הבריות יעבדוך ויודוך ה' כל מעשיך כי אמרת ותהי ושלחת את רוחך ונבראו, ההרים והיסודות ירעשו וכדונג נמסו מלפני גבורתך, ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב, מי כמוך באלים ה' מי כמוך נאדר בקדש נורא תהלות עושה פלא.

יהודית הקדישה שללה לבית ה'

נב. ויהי אחר התשועה הגדולה הזאת כאשר נטהרו כל ישראל העלו כולם עולות וזבחים ונדרים, ויהודית הקדישה את כל שללה לבית האלהים ויעשו עם יהודית שמחת זאת הישועה שלשה חדשים, ובכל ימי חיי יהודית לא קם מזיק על ישראל ותשקוט הארץ אחרי מותה שנים רבות ולכל בני ישראל היה אור במושבותם, עד כאן מצאתי בקובץ ישן.

פקח עיניך וראה גדולים מעשה ה' עזוזו ונפלאותיו אשר עשה, הפודינו מיד מלכים הגואלינו מכף כל עריצים, השם נפשינו בחיים ולא נתן למוט רגלינו וידריכנו על במות אויבינו וירם קרנינו על כל שונאינו.

חיוב ההודאה בזמן הזה

נג. והנה אמת נכון הדבר כי הגם שבכל הנסים אשר נורא תהלות עושה פלא עם ברואיו בכל דור ודור ויהיו לנס, הדבר ההוא מוטל חובה על אותם הפרטים בעלי הנס לגמור את ההלל ולברך ברכת ההודאה ולא על זולתם.

הנה נסים והפורקן אשר נעשה לאבותינו בימים האלה ובזמן הזה וכן בימי הפורים שנו ושנו משאר הנסים שהגם שאבותינו נס"ו ואינם, אנחנו אלה פה היום חל עלינו חובה לגמור את ההלל על עזוזו ונפלאותיו אשר עשה לאבותינו ובכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצוקה ההיא על דרך שאמרו בנס יציאת מצרים כמו ששנו חכמים בלשון המשנה, [15] חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים וילפינן לה מקרא בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, וטעמו ונמוקו עמו על דבר כי אילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים עדיין אנו ובנינו וכו'.

נד. וממנו תוצאות חיים ללמד לאדם דעת להודות להלל לשמו יתברך על נסיו ועל נפלאותיו אשר עשה לאבותינו כעל כל אשר גמלנו ה' ממש לנו בעצמנו, וכמו שבנסים המיוחדים לנו אנחנו מייחסים ההודאה חוזרת אלינו כן בנס הקדום בימי עולם ובשנים קדמוניות אף על פי שהנסים ההם נעשו עם אבותינו חל עלינו חובה אופן ההודאה המשובחת מתייחסת אלינו ונאמר לפניו הללויה, כי אילולי נפלאותיו עם אבותינו אנו

לא באנו לעולם בכעס אויב אשר אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, באופן שבכל דור ודור חל עלינו חיוב ההודאה כאילו אותו הדור ממש היה נגאל ורב טוב לבית ישראל.

נה. וזה מאמר הנביא חסדי ה' אזכיר תהלות ה' כעל כל אשר גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמיו וכרוב חסדיו, להורות נתן אופן חיוב ההודאה והחלק המשובח ממנה שמחוייב כל איש ישראל לשער בעצמו בהגיע תור ימי הנסים והפורקן כאילו הוא יצא ממצוקה וצרה ההיא, ולכן אמר חסדי ה' אזכיר תהלות ה' אשר עשה בימי עולם ובשנים קדמונים, כעל כל אשר גמלנו ה' ממש לנו בעצמינו וזהו כעל בכ"ף הדמיון להיות מייחסים ההודאה חוזרת עלינו, מפני אף כי רב טוב לבית ישראל אנחנו אלה פה היום בנפלאות אשר גמלם ברחמיו וכרוב חסדיו להם לאבותינו כאמור בספרי המפרשים.

תוכחה למזלזלים במצות נר חנוכה

נו. ואשר לא טוב עשו רבים מרבת בני עמינו אשר לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם בקרב הימים ימי נסים היו לישראל על מה אדניהן הוטבעו ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם, וטח לבם מהבין ועין שכלם כהה כי דרך נשים להם ותהי יראתם מצות הנ"שים מלומדה ורבים מהמה בנים ל"ו ישקרו ויהי להם למושיע.

וכאשר רבים מעשירי עם בחשיכה יתהלכון וברוב עושרם יתה"ללו בהוללות וסכלות וחשוקיהם כסף מאז הבקר ותעבור המנחה וגם בלילה לא שכב לבם ובחשיכה יתהלכון, נבוכים הם בארץ מקוצר רוח ומעבודה קשה וכל האזרח בישראל ישבו בשוקות וברחובות קריה וכל המלאכה מלאכת ה' נמבזה ונמס בעיניהן וישלחו עוליהם הצאצאים והצפיעות להעלות את הנרות בבתיהם בימי חנוכה.

התעוררות לבלתי מתבוננים בניסי הי"ת

נז. והיה לבבם זה להם שמיר ושית לבלתי נתון לבם אל מעשה ה' כי נורא הוא שעשה לאבותינו ולנו את כל הניסים האלה, אל ה' ויאר לנו מאפילה לאור גדול בימים האלה ובזמן הזה כי מי פתי יסור הנה חסר לב לא ידע בכל אלה שחייב העבד להודות לרבו ולשלם פרים שפתיו על נפלאותיו אשר סבוהו גם סבבוהו ולבלתי היות כפוי טובה בטובת רבו עליו, וכל שכן אם חילץ נפשו ממות לחיים מעבדות לחירות משעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול אשר עוד כל ימי הארץ הוא ובניו לא ינוחו ולא ישקוטו מעבוד עבודתו ומשאו בשמחה ובטוב לבב גבורי כח עושי דברו וסרים אל משמעתו.

וכל שכן וקל וחומר אנחנו עבדים לאדונינו האדון אבינו שבשמים אשר הפליא חסדו לנו להציל את נפשותינו וידריכנו על במות אויבינו וירם קרננו על כל שונאינו, המשלם גמול לכל אויבי נפשינו ועשה אלהים לנו ולמולדתינו, כי חל חיוב ההודאה עלינו לספר צדקות ה' ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברינה ולעבוד עבודתו ולהעלות את הנרות לפני ה' זכר לנס ולא נשוב מעבוד עבודת הקודש מפני כל כופר ליראה ולאהבה את השם הנכבד והנורא.

נח. ורבים בני תמותה ההולכים בחשך לאסוף ולכנוס זהב להם ויראת ה' לא בחרו להבין ולהשכיל חסדי המקום ברוך הוא והבל ימי חייהן כולם שוו בשיעוריהן, גם המה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפיצה המטים עקלקלותם דרך נחש עקלתון לבם בל עמם, גם בעשותם את מצוות ה' ויעשום בלא לב ולב כמי שכפאם שד וכחמור רובץ תחת משאו ולא הפנו את מעשה המצוות מה היא ומה טעם יש בה, ובשמונת ימי חנוכה הנזכרים ונעשים להודות ולהלל לה' על הנסים ועל הפורקן פנו עורף ולא פנים והן אין גם אחד בהם שם על לב לעלות על זכרונו בתפלתו ובברכת מזונו להודות הודאת על הנסים הנתקן לאומרו בברכת הודאה, וזה ממיעוט אהבת הנס ולבבם רחק מאת אהבתו ויראתו יתברך לשרתו ולברך בשמו וה' הטוב יכפר בעד.

והן קצרה אורך היריעה האחת וקטנה היא מהכיל את העו"לה תחלואי הדור אשר חילה ה' בבית ישראל אשר אני הגבר ראה בעוני עמי אני הדל באלפי והצעיר בחכמה, לא לכבודי ולא לכבוד בית אבא דיברתי עד הנה כי אם ליראת ה'.

אזהרה למדליקין נר חנוכה בכלים פחותים

נט. ואשר הן כל ראתה עיני רבים מעמי הארץ ומאציליה יותר מהם מקילים ביקר תפארת מצוות ה', ואשר הן לו נרות כסף חושש עליהן מחט"את וגרעון כסף שלא יבלו ויאבדו, ובחרו להיות כל איש דולק בביתו בנרות חרש או מתכת פחותי הערך, והנרות כסף ישים אותן על הנס עם יתר כלי חמדתו בנסרים להראות העמים והשרים את יופים. **ועושה** אלה לו ימוט לעולם ועל ככה בעלי בתים יורדים מנכסיהם ולא עולים על כי מרבים כבודם וממעטים כבוד שמים, כי מהראוי למי שהטיב עמו הקדוש ברוך הוא חסדו והון ועושר בביתו שלא יהיה כפוי טובה בטובתו של מקום המעדיף טובו עליו ולשמוח במעשה המצוות, ולא יחשוב את כל הון ביתו אצל רצון הבורא אפילו על קלה שבקלות ולהראות בה חביבות המצוה שזהו עיקר העבודה האלהית.

ובכן באותה מדה ייטיב האל ברוך הוא לעשות עמו חיל והוא לקיים את המצוות מעושר, הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד כי כך היא המדה, לעוברי רצונו מעושר סופם לקיימם מעוני וכן בהפך, ולעשיר יהיה שכרו כי לעולם לא ימוט זכר עולם יהיה צדיק.

ס. ויתן הודאה ושבח לאדון הכל שזיכהו במצוה ההיא ויעשה אותה באהבתו ובחיבתו ויאמר, מה אני ומה חיי והלואי אעבוד בכל כחי וגופי וממוני ביום ובלילה ואשיג צד מה רצונו וחפצו יתברך שימצא נחת רוח בעבודתי ומעשה ידי אחר כל ההכעסות אשר הכעסתיו גם כעס במעללים אשר לא טובים ומעביר רצונו בכל עת ובכל רגע, והוא האריך לי אפו והחייני וקיימני לחיים טובים ולשלום ואיננו מקפח מזונותי וטובתי ביד עווני ופשעי ואיך אני לא אכיר בטובו הגדול ובגמולו השלם, וכשיבא לידי מצות ה' גדולה או קטנה אעבוד בכל כחי וחילי בעשיית המצוה ההיא בכל לב ובכל נפש.

וכשיסתכל בזה אם בעל נפש הוא בלבבו יבין ליראה את השם הנכבד והנורא ולכבד את ה' מהונו במעשה המצוות ויתנאה לפניו במצוות לעשותן באופן הנאות כאשר תשיג ידו, וקרנו תרום בכבוד כי כך הוא המדה כי מכבדי אכבד, יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו.

ציונים והערות לפרק ב

15) פסחים דף קט"ז ע"ב.

פרק ג - כבוד ת"ח והחזקתם - לימודי חנוכה

בענין כבוד תלמידי חכמים ותמכין דאורייתא

א. עם היות שכל פעל אלהים למענהו והאלהים עשה שיראו מלפניו, כבר הקיש מוראו למוראת חכמים וידועים יראי ה' וחושבי שמו, וכבר בא רבי עקיבא ודרש [16] את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים כי השוה הכתוב כבוד תלמידי חכמים לכבוד המקום ומוראם למוראו, ונצטוינו לתומכם ולהחזיק בידם ככל הבא בידינו, העשיר לו ירבה והדל לו ימעיט למען לא תשתכח תורה מישראל, והוא מאמר [17] ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת, אשר לא ילמד לא נאמר אלא אשר לא יקים כי הבלתי מחזיק בידם קאי בארור.

להחזיק ת"ח וההיקש למתנות כהונה ולויה מהר"ם לונזאנו ע"ה

ב. וזה לשון החכם הגדול מנחם לונזאנו עליו השלום, וראוי שתדע כי כשהיינו על אדמתינו היה באומתנו שבט מיוחד לזה והוא שבט לוי ובפרט מן הפרט הכהנים, כי לפי שהיה העסק בתורה גדול ונחמד בעיני השם יתברך ציוה את שבטי י"ה לתת להם

כל צרכם כידוע מהכ"ד מתנות כהונה, רק כל מחסורם עלינו רק שיעסקו בתורה תמיד לא יחשו.

ואל תתעקש ותאמר כי כל מה שציונו השם יתברך לתת לשבט לוי אמנם היה חלף עבודתם אשר הם עובדים בבית המקדש לא לזולת זה, כי באמת אין הדבר כן אבל ציונו השם יתברך לתת להם התרומה והמעשר כדי שלא יפנה לבבם לעסקי העולם כלל ויעבדו במקדש בעת העבודה וכשיהיו פנויים מן העבודה יעסקו בתורה.

ג. ולכן תמצא בספרי הקדש שלעולם הוא מזכיר הכהנים כשמדבר על עסק התורה ולימודה, אמר בפרשת שופטים כי יפלא ממך דבר למשפט וכו' ובאת אל הכהנים הלויים וכו' והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן, אמר עוד שם ונגשו הכהנים בני לוי כי בם בחר ה' אלהיך לשרתו ולברך בשם ה' ועל פיהם יהיה כל ריב וכו' הרי שלא בחרם לעבודה בלבד וכן אמר משה יורו משפטיך ליעקב, וכתיב הכהנים לא אמרו איה ה' ותופשי התורה לא ידעוני, וכתיב כי לא תאבד תורה מכהן ועצה מחכם ודבר מנביא, וכתיב שאל נא את הכהנים תורה וכו', וכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו וכו' ואין צורך להביא מהם יותר, ואמרו ז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי תרומה.

ד. ובשמות רבה פרשת תצוה אמרו, [18] כל כהן שהוא אוכל בתרומה ואינו בן תורה אינו כהן לעתיד לבא אלא ימאס משלשה דברים שנאמר כי אתה הדעת מאסת ואמאסאך מכהן לי, שלשה אלפי"ן יש בו שנמאס מן הכהונה מן המקדש ומן הלויה ע"כ, ופסוק מלא בדברי הימים לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה' וגרסינן בפרק חלק, [19] מנין שאין נותנים תרומה לכהן עם הארץ שנאמר לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה', המחזיק בתורת ה' יש לו מנה ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנה.

ה. וכיון שנתבאר זה מעתה גם כי בעונותינו חרב המקדש ואין אנו מפרנסים הכהנים והלויים כמקדם מכל מקום לפטור מצוה זו בלא כלום אי אפשר כי כבר ביאר הרב בעל עקידה בשער נ"א שאף על פי שבזמן מהזמנים תבטל מצוה מן המצוות דוגמתה לא בטלה, ולכן אחרי שידענו שציונו השם יתברך לפרנס הכהנים והלויים לשיעבדו עבודתו ויעסקו בתורה, עכשיו שאין אנו יכולים לעשות מצוותו ממש בשבט לוי אנו צריכים לקיים המצוה ההיא באשר נדבה רוחם אותם לעבוד את ה' ולעסוק בתורה.

ו. וכשתבונן היטב במה שכתבנו אז תבין כי אנו עדת ישראל לא נצא ידי חובת המצוה הזאת בתיתנו לחכמים ולתלמידים העוסקים בתורה כאשר ישאלונו כשיצטרכו וישאלו הם עצמם או שיבואו אחרים ויודיעו לנו צערם, הנה ממקום אחר אנו מצווים לתת להם

וזה בכלל המצוה שציונו השם יתברך לתת צדקה לעני די מחסורו אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו.

ז. אבל ענין המצוה הזאת שאנו צריכים לייחד אנשים לעבוד ה' ולעסוק בתורתו כמו שהיה הענין בכהנים, ושנאמר להם לכו עבדו את ה' ואנו ניתן לכם כך וכך וערך בגדים ומחייתכם וכל מחסורכם עלינו רק לא ימוש ספר התורה מפיכם והגיתם בו יומם ולילה, סוף דבר אם יהיו בעינינו דוגמת הכהנים אז נצא ידי חובתינו ממצוה זו ואז נגל את חרפת מצרים מעלינו שנאמר כי חק לכהנים מאת פרעה ואכלו את חוקם וגו' כי חרפה היא לנו ממלאכת כהנים שנגרע מהם חס ושלום.

מאמרי חז"ל במעלת תלמידי חכמים ושבח התומך בהן

ח. ובזוהר נתן טעם לזה וזה לשון רעיא מהימנא פרשת צו דף כ"ט ע"ב, תא חזי בנוי דמלכא אתקריאו שבתות וימים טובים ולית לון מדילהון כלום דלאו אינון בני מלאכה כשאר עבדין בנוי דחולין אגרא דיליהון בעלמא דין ובעלמא דאתי לאענגא לון בכל מיני מאכל ומשקה ולאוקרא לון בלבושין שפירין כגוונא דשבת דאתמר ביה כבדהו בכסות נקיה כל מה דעבד בר נש לשבתות וימים טובים אית לון למעבד לון ומאן דמחלל לשבת חייב סקילה.

והכי הוא המשתמש במי ששונה הלכות דמחלל תורתיה וכל שכן דמבזה ליה כאילו מבזה שבתות וימים טובים ואוקמוה מארי מתניתין כל המבזה את המועדות כאילו כופר בעיקר כגוונא דכל מאני בית המקדש אתקריאו קדש הכי כל דמשמש תלמידי חכמים אתקריאו קדש ותלמידי דרב דאינון לקבל איברים דגופא אתקריאו קדש קדשים ורזא דמלה והבדילה לכם הפרוכת בין הקדש ובין קדש הקדשים ע"כ.

ט. ובא בדברי חכמים סגולות רבות לזה ויתר השכר למחזיקים בה, הם אמרו בזוהר ויחי דף רמ"ב זה לשונו, מאן דסעיד למארי דאורייתא נטיל ברכאן מעילא ותתא ולא עוד אלא דזכי לתרי פתורי זכי לעותרא דמתברך בהאי עלמא וזכי למיהוי ליה חולקא בעלמא דאתי הדא הוא דכתיב זבולון לחוף ימים ישכון בעלמא דין לחוף אניות בעלמא דאתי כמה דאת אמר שם אניות יהלכון דתמן הוא נגידו דעלמא דאתי ע"כ.

י. ואתמר במדרש, [20] זבולון לחוף ימים ישכון קדם זבולון ליששכר לפי שיששכר עוסק בתורה וזבולון בפרקמטיא ובא ומאכילו לפיכך קדמו הכתוב שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה ולא אמר לעמילים בה, ובגמרא אמרו [21] כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו כאילו הקריב תמידים שנאמר עובר עלינו תמ"יד, וביומא אמרו [22] הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ינסך בגרונו של תלמיד חכם.

יא. ובכתובות פרק דייני גזירות אמרו, [23] אמר ר' אלעזר עמי הארצות אינן חיים שנאמר רפאים בל יקומו במרפה עצמו מדברי תורה הכתוב מדבר אמר ר"י כל המשתמש באור תורה טל תורה מחייהו וכל שאינו משתמש באור של תורה אין טל תורה מחייהו כיון דקא חזי דקא מצטער אמר ליה מצאתי להם תקנה מן התורה ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום וכי אפשר להדבק בשכינה והכתיב כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם ועושה פרקמטיא לתלמיד חכם והמהנה תלמיד חכם מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו דבק בשכינה.

הדבק בתלמידי חכמים כדבק בשכינה וזוכה לתחיית המתים

יב. הנה שעל ידי מצוה זו יזכה לעמוד חי בתחיית המתים, והטעם כמו שכתבו המקובלים שאי אפשר להדבק בשכינה כי אם באמצעות הנשמה ולא בנשמה כי אם באמצעות הרוח ולא ברוח כי אם באמצעות הנפש, ובזוהר נאמר שאין זוכין לרוח ונשמה אפס התלמידי חכמים, ולכן אם הוא דבק בתלמיד חכם והתלמיד חכם בשכינה לכן כולם יכולים לחיות בתחיית המתים.

ונוסף גם הוא כי לתלמיד חכם יש גם בימי החול נשמה דאצילות ולכן אין לו בעולם הגשמי כלום ועושה העם הארץ עצמו תיק ולבוש אל התלמיד חכם במה שמאכילו ומשקהו, ומזה הטעם הקדים זבולון לישכר כי הלבוש קודם אל הגוף כי הוא מבחוץ והגוף מבפנים.

התומך בתלמיד חכם ניצול מסכין פגום

יג. ואמרו ברעיא מהימנא פרשת צו דף כ"ט, תלמידי חכמים לית לון מדילהון ואי עם הארץ סביל ליה בממוניה ואתנהיג ביה כפום רעותיה לשמשא ליה ולאתנהגא בפקודין כפום רעותיה אתקיים ביה אדם ובהמה תושיע ה' יושיע ליה משוד וגזילה יושיע ליה ממלאך המות דלא שליט עליה וישחוט ליה בסכין פגים דאתמר ביה לכלב תשליכון אותו דאיהו ס"מ וכו', ועונש שחיטת סכין פגום מר ממות מאד מאד כאשר נתבאר בדברי הראשונים.

ומה מאד יחרד לב האיש הישראלי ויתר ממקומו בשומו לעומת פניו שתים אלה שלא תחיה נפשו בתחיית המתים ואף גם זאת לעבור עליו כוס התרעלה להשחט בסכין פגום, ויתן לב לשוב להחזיק ידים רפות יראי ה' וחושבי שמו ולהדבק תמיד עמהם.

המתקרב לת"ח מתקרב לשם ה' ודבק בסוד החיים

יד. ואמרו המקובלים כי כפי מה שיתקרב האדם אל החכמים ועובדי ה' כן הוא מתדבק בסוד החיים הנצחיים, כי אם יתדבק במארי מקרא יתדבק בסוד ה' שבשם הויה עולם

העשיה, ואם יתדבק במארי משנה יתדבק בסוד ו' דהויה עולם היצירה, ואם יתדבק במארי תלמודא יתדבק בסוד ה' דעולם הבריאה, ואם יתדבק במארי קבלה יתדבק בסוד י' דאצילות ובלבד שיהיו מעשיו מרובים מחכמתו.

והנה איש כזה המחזיק ידי לומדי תורה יכול לעסוק במלאכה ובמשא ומתן אף יותר מכדי פרנסתו, ואף אם לא יוכל לקבוע עתים מפני הטירדא יוצא בקריאת שמע שחרית וערבית כי עליו נאמר שמח זבולון בצאתך, והרי זה דומה למה שאמרו פ"ק דקידושין [24] היה הוא צריך ללמוד ויש לו בן ללמוד ואין ידו משגת לשניהם ובנו ממולח יותר ממנו בנו קודם לו כן הדבר הזה, ועל כל פנים בשעה שהוא פנוי מעסקיו אינו רשאי להבטל וילמוד כפי כחו והשגתו.

עונש מי שאין מחזיק תלמידי חכמים

טו. ומכל מקום לא יתברך בלבבו העשיר לומר הואיל ומחויבני ללמוד בעתות הפנאי אינני צריך להחזיק ידי לומדי התורה ועל זה אמרו בירושלמי פרק אלו נאמרין, [25] רבי אחא בשם ר' תנחום ב"ר חייא אמר למד ולימד ושמר ועשה והיה סיפק בידו להחזיק ולא החזיק הרי הוא בכלל ארור, ר' ירמיה בשם רבי חייא בר אבא אמר לא למד ולא לימד ולא שמר ולא עשה ולא היה סיפוק בידו להחזיק והחזיק הרי זה בכלל ברוך.

טז. ובר מן חומרי הדברים אשר תתבונן ממה שכתבנו דקאי בארור שבו חרם בו שמתא ושלא תהיה תחיה לו בתחיית המתים כנזכר בגמרא, וכן בזוהר פרשת בראשית [26] מנו שם חמשה מיני ערב רב וחד מנהון כת רפאים אם יחזון לישראל בדוחקא ואית לון רשו לשזבא לון ומתרפאן מנייהו רפאים בל יקומו בזמנא דייתי פקידה לישראל אתמר בהון ותאבד כל זכר למו ע"כ.

וזה אמרו אם יחזון לישראל בדוחקא, כל שכן וקל וחומר כי יגדל כאבם ותאבד כל זכר למו בהרפות ידיהם מלהחזיק ביד תופשי התורה, ואף גם אשר אמרנו דשחיט ליה ס"מ בסכין פגום אוגרת ומסוכסכת לטמאו כנבלה להשליט עליו כל החיצונים רחמנא ישזבינן, ועוד אמרו בפרק חלק [27] כל שאינו מהנה תלמיד חכם מנכסיו אינו רואה סימן ברכה לעולם, וכן בפרק הספינה אמרו [28] כל מי שעיניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה מתמלאות עיניו עשן בעולם הבא.

כשאין תומכין בלומדי תורה מתכלה הממון במסים וארנוניות

יז. עוד יגדל הכאב לכללות ישראל שגורם שממונם של ישראל הולך וכלה בארנוניות ובמסים כמו שאמר ברעיא מהימנא פרשת בהעלותך זה לשונו, ובגלותא בתראה לית מיתה אלא עוני ועני חשוב כמת ואילין עתירים דאשתארון בהון יתקיים בהון נרפים

אתם נרפים נרפים הם מאורייתא נרפים הם למעבד טיבו עם מארי אורייתא ואנשי חיל מסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו ונרפים הם בכובד המס עלייהו ולא עבדין טיבו בגין דא תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה דכובד המס עלייהו ואל ישעו בדברי שקר דאינון משקרין ואמרין דכובד המס עלייהו בגין דלא יעבדון טיבו משקרין במלוליהו.

דברי הזוהר שעל ביטול סמכין דאורייתא מאריכין הגלות

יח. ובזוהר פרשת וישלח הפליגו בעונש הדבר מאד שגורם אריכות הגלות וכובד הגלות המר ושתשתכח תורה מישראל זה לשונו דף קע"א, ומאן דלעי באורייתא ולית מאן דסמיך ליה ולא אשתכח מאן דאטיל מלאי לכיסיה לאתתקפא על דא אורייתא קא משתכחא בכל דרא ודרא ואתחלש תוקפא דאורייתא כל יומא ויומא בגין דלית לאינון דלעאן בה על מה דסמכין ומלכו חייבא אתתקף בכל יומא ויומא, תא חזי כמה גרים חובא דא דבגין דלית מאן דאסמיך לאורייתא כדקא יאות אינון סמכין (פי' נ"ה) חלשין וגרמין לאתתקפא להההוא דלית ליה שוקין ורגלין לקיימא עלייהו.

פתח ואמר ויאמר ה' אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה על גחונך תלך מאי על גחונך תלך דאתברו סמכין דיליה וקציצו רגלוי ולית ליה על מה דקאים כד ישראל לא בעאן לסמכא ליה לאורייתא אינון יהבין ליה סמכין ושוקין לקיימא ולאתתקפא בהו.

תא חזי כמה עקימו וחכימו אתחכם בההוא ליליא דרכיב נחש לקבליה דיעקב דהא איהו הוה ידע דכתיב הקול קול יעקב והידים ידי עשו ואי פסיק קלא דיעקב כדין והידים ידי עשו בגין כך אסתכל לכל סטרין לאבאשא ליה ליעקב ולאפסקא קליה וחמא ליה תקיף בכלא וכו' כדין וירא כי לא יכול לו (להפסיק תלמידי חכמים מלימודם) מה עבד מיד ויגע בכף ירכו דאתחכם לקבליה אמר כיון דאתברו סמכין דאורייתא מיד אורייתא לא אתתקף וכדין יתקיים מה דאמר אבוהון הקול קול יעקב והידים ידי עשו וכתיב והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך ובדא אתחכם לקבליה דיעקב וכו' וכד לא ישתכח מאן דסמיך לאורייתא כדין לא יהא קול קול יעקב ויהון ידים ידי עשו וכו' ע"כ.

תוכחה לשאין מחזיקים בתלמידים הנועדים להוראה מהר"ם לונזאנו ע"ה

יט. כי על כל אלה יש לעשירי עם ולמנהיגי הקהל והגבאים ולראשיהם לפקוח עיניהם לחומלה על התלמידים שהתחילו להצליח בלימודם, ובפרט לאותם שהגיעו למדריגה טובה בלימוד ובעיון עד שכל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' ושאם יתמידו בלימוד בלי ספק יהיו אנשים גדולים בתורה חכמים ונבונים מורי הוראות בישראל, ועל הכל לאותם אשר מלבד מה שניכר ונראה בהם שיצליחו בתורה בודאי עוד נראו בהם סימני

טהרה וקדושה וסימני יראת שמים כי זה כל האדם ואינם לומדים לקנטר רק לשמה, והם זהירים בקריאת שמע ובתפלה ומדקדקין במצוות ושונאים החנופה והליצנות כל מן דין סמוכו לנא, על אלו וכיוצא באלו יהיה חוזק ההשתדלות והזהירות ושימת עין לתמכם להכינם ולסעדם להחזיק בידם שיוכלו להתמיד בעסק התורה ולהאדיר ולהעריץ קיימין דלעילא ירכתי המשכן.

כ. ואני הגבר ראה בעני עמי ישראל כמה וכמה אשר מקטנותם ומנעוריהם עסקו בתורה ועשו והצליחו, וכשהגיעו למבחר זמנם שהיה ראוי שיפוצו מעינותיהם חוצה בעת שהגיעו עצי תבונתם להוציא פירות אז פתע פתאום בא שברם ויבש המעין ונקצץ האילן כי הכריחם החוסר כל לפרוש מן התורה כי בקשו אוכל למו וישיבו את נפשם, ובראותם כי יד החוסר כל הולכת הולך וקשה עליהם גם הם נאנחו ושבו אחור מן התורה ונזור מאחר אלהינו, רחמנא ליצלן מעונשא דילהון, כי באמת אם מנהיגי הקהל וראשיהם הם נענשים כשאינם משתדלים על התנוקות שילמדו כל שכן וכל שכן שיענשו כשלא תחוס עינם על אלה.

הטוב כי ישים איש אוכל ופסולת בכברה לברור לו האוכל ואחר כך ישליך האוכל, והנה כן הדבר הזה בית הספר הוא הכברה והתנוקות ששם הם אוכל ופסולת והזמן הוא הבורר, והתנוקות אשר יצליחו הם האוכל והשאר פסולת וראוי לכל בעל נפש היפה לברור לו האוכל וישים עינו עליו.

כא. וכבר צווח בכל זה הר"ם לונזאנו ע"ה וישא משלו ויאמר, הא למה זה דומה לאיש שעלה במחשבתו לבנות לו בית ולעשות בו גן והניח כל עסקי סחורתו ומעשהו והתעסק בבנין, ויסד הבית אבני גזית ועשה חומות הבית רחבות וגבוהות ועשה שם תחתיים שניים ושלישים ועליות מרווחות וחדרי חדרים ויצף בארז ומשוח בששר, ובכתלים צייר כרובים ותמורות וציצים ופרחים, ועוד עשה סמוך לו גן ופרדס ונטע בו מכל מיני אילנות ויעזקהו והשקה את הגן ונתעסק בעבודתו ארבע וחמש שנים עד שגידלו האילנות ונעשה הגן כגן ה', וכיון שהגיע להעמיד דלתות לפתחים ולחלונות ולקרות את הבית בתקרה ומעזיבה או רעפים כמשפט והגן לא היה חסר רק מלונה ובה שומר וחוץ לגן סביב גדר, אז שב ממחשבתו והתרפה מן המלאכה ועזבה ושב לעסקי סחורתו כאשר בתחלה.

ויהי כאשר נשאר הבית מבלי מחסה ומסתור מזרם וממטר כיון שירדו גשמים נמחו כל הציורים וכל המעשים אשר בבית מעץ נרקבו וגם החומות נתקלקלו, וישאר הבית להיותו משולח ונעזב היה למחוראות ובלילה ילינו בו הכלבים ושועלים הלכו בו שמה קננה קפוז וכו' וכל יום הולך וחרב יותר, וכן הגן מבלי גדר ושומר היה למשלח שור

ולמרמס שה וכל מיני זרעים יבשו וגם האילנות זה נקצץ וזה יבש וזה נשבר וזה נשבה אין רואה והאדמה תשאר שממה, והנה כן תלמיד חכם שעשה והצליח בתורה ובמבחר זמנו הוצרך ליבטל מן התורה, אין ספק שבכל יום הולך ושוכח מה שיודע ואף במעשה המצוות לא יוכל להזהר כבראשונה.

התעוררות לעשירי עם לבל יעלימו עין מלתמוך בת"ח

כב. והמכשלה הזאת תחת יד הגדולים עשירי עם אשר כל חשוקיהם כסף למלאות אמתחותיהם ולא פנו להחזיק ידים רפות, אוי להם אויה להם אהא עליהם רפאים בל יקומו באשר המה נתנו כתף סוררת מלהחזיק ביד תופשי התורה וסמכין דלעילא חלשין וגרמין לאתתקפא לההוא דלית שוקין ורגלין חס ושלום כמו שאמרו בזוהר.

כג. על כן בואו אחי בואו ריעי יראת ה' אלמדכם, חזקו והיו לבני חיל להיות עיניכם פקוחות לחומלה על תופשי התורה איש איש כמתנת ידו כברכת ה' אשר נתן לו, העשיר לו ירבה והדל לו ימעיט לבל תשתכח תורה מישראל, כי הן בעוונותינו הרבים בגלות החיל הזה אבדה חכמת חכמים ובינת נבונים נסתרה ויום יום חכמת סופרים הולכת הלוך וחסר, ואם נעלים העין מיתר שארית הפליטה תאבד תורה לגמרי חס ושלום, וחוסו על כבוד שמו יתברך המחולל בין עמי התועבות ומידי יום יום קול ברמ"ה נשמע ממעון קדשו יתברך לאמר, אוי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני בין אומות העולם ומה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם.

המתרפה מהחזיק בתלמידי חכמים מגביר כח עשו

כד. וכל זמן שמדה זו מצויה בינינו להעלים עין מלהחזיק ולתמוך תמכין דאורייתא הנה עשו בא מצידו וצפיר העזים הגדיל עד מאד ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו בגלות המר הזה זה כמה שנים רבים ורעים, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה כי מידינו היתה זאת למשיסה יעקב וישראל לבוזזים ולגרום בכיה לאבינו שבשמים באריכות הגלות המר והנמהר שאין שמחה לפניו כל עוד שאין בניו סביב לשלחנו.

כה. וכל האיש אשר הלך אחרי בע"ל פעו"ר במדה הגרועה הזאת לקפוץ ידו מתמוך לעוסקים בתורה, יחוס על כבוד קונו ותורתו התמימה וישוב וניחם על העבר ויתמרמר בקול מר לאמר, אוי לי כי נדמתי ואנכי מרה מריתי כי חנני אלהים עושר וכבוד להחזיק ידים רפות עבדי ה' ההוגים בתורתו ואנכי אחור לא נסוגותי מלקפץ יד ולקבץ על יד למלאות אמתחותי כסף, אוי לי על שברי אנה אוליך את חרפתי אשר הטלתי חלשי"ם על הקדשים יכין ובועז שני העמודים, והגברתי כח השעיר עשו הרשע לקום ולהתעודד על הברכים ועל השוקים והוא נח"ש ינח"ש בעם הקדש בחירי ה', והאחרון הכביד כי

המר שדי לו מאד על אורך גלות המר והנמהר בעון פשעי וחטאתי, ובכן ישפוך את נפשו לפני ה' ככל צדקותיו יפליא חסדו לו לכפר עליו, יעתר אל אלוה וירצהו אם ישוב מדרכו הרעה מן היום אשר נתן אל לבו אל זאת ופתוח יפתח את ידו להחזיק יד עני ואביון ולתמוך בכבוד והדר לתופשי התורה.

התומך בתלמידי חכמים זוכה לבנים נביאים

כו. ובכן ימצא כדי גאולתו החיים והשלום כמו שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר, כאשר ביארו בזוהר פרשת מצורע דף נ"ג ע"ב, ותומכיה מאושר מאן תומכיה אילין אינון דמטילין מלאי לכיסן של תלמידי חכמים כמה דאוקמוה ותומכיה זכי לנביאי מהימני דיפקון מיניה מאושר אל תקרי מאושר אלא מראשו אינון תמכ"ין לאורייתא מראשו ועד סופו מראשו דא רישא דכלא דאקרי ראש דכתיב מעולם נסכתי מראש וראש דא חכמה דאיהו רישא לכל גופא וגופא אתפשט ביה עד סיומא דשית סטרין ותומ"כיה כמה דאת אמר שוק"יו עמודי שש דאינון דמטילין מלאי לכיסן של תלמידי חכמים אינון תמכין לאורייתא מרישא עד סיומא דגופא וכל מהימנותא ביה תלייא ואתמך וזכי לבנין דיתחזון לנביאי מהימני.

פירוש כי על ידי זה מושך הנהר דנגיד ממוחא ליחודא עם המלכות בהסיר הקליפה מן הירכים וזה אמר דביה תליא מהימנותא כל הייחודים, ונמצא כי בתמוך בסמכין דאורייתא ואורייתא מתתקף נגיעת הנחש הוא עשו בטל משם המכסה אור הנבואה מנביאי קשוט לכן מדה כנגד מדה זוכה לבנים נביאים.

ובזה תבין מה שנאמר ויהי עשו איש יודע ציד ויעקב איש תם יושב אוהלים ומתרגמינן נחש"ירכן, שם רמז בסוד נח"ש ירכי"ן דעשו אחז בכחו נחש בירך ויעקב היה מ"מ יושב אהלי"ם בין תרין ההי"ן אהל לאה אהל רחל בסוד נהר יוצא הנזכר, וזהו זבולון לחוף ימים ישכון כי יסוד מ' מתכנה ים והוא מקבל מן ים העליון דבינה ומשם כל הנחלים הולכים אל הים וסוד הירכין נקראים חוף הים, ובכן במה שהחזיק בירכי הקדושה משך מים מן ים העליון דנגיד לים התחתון ונהר יוצא וכו' וזהו לחוף ימים ישכון, ועתה תשכיל דברי הזוהר שם לחוף ימים בעולם הזה לחוף אניות בעולם הבא שהן ב' ההין.

ימי חנוכה ופורים מיוחדים ביותר לתקון תמכין דאורייתא

כז. והנה עת לדרוש את ה' בתקון עון זה הוא בשמונה ימי חנוכה ופורים אשר הוצק יסודם בתרין ירכי קשוט הנצח וההוד כמו שנתבאר למעלה פרק א' ולעתור ולרצות איש איש ממלאכתו אשר המה עושים העשיר בעשרו.

המלמד תורה הוא בכלל תמכין דאורייתא וח"ו להיפך

כח. ותופסי התורה גם המה רבים כשלו ונפלו בפגם זה במונעם הלכה מפי תלמיד ולית לאינון דלעאן בה על מה דסמכין ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו, ואינון סמכין חלשין יותר בעון פשע זה מבעון הבלתי מחזיק בממונו עד אשר על זה אמרו בפרק חלק, [30] הלומד תורה ואינו מלמדה בכלל כי דבר ה' בזה הכרת תכרת, והטעם לזה לעומת התומך סמכין דאורייתא דיש לו בעולם הזה ויש לו בעולם הבא בסוד ב' ההין כנזכר, וכן בהפכו הכרת בעולם הזה ויכרת בעולם הבא חס ושלום.

מנהג קדמונים להספיק צרכי התנוקות בימי חנוכה

כט. ומנהג חסידים הראשונים לבטל תלמוד תורה בשמונת ימי חנוכה להתעסק בצרכי התלמידים ותנוקות של בית רבן האביונים להחזיקם די מחסורם אשר יחסר למו לחם לאכול ובגד ללבוש לבל יצטרכו בשאר הימים להבטל מפתגמי אורייתא, ולהזהיר על מלמדי התנוקות להתחזק ולהיות נאמנים במלאכתן מלאכת שמים, גם להטיל חלשים על עשירי עם מי ומי יהיו מחזיקים על שלחנם בחורי חמד תופשי התורה כאחד מבני ביתם, וכל זה היו מתעסקים בימים אלו ביותר מטעם האמור שימים אלו נזכרים ונעשים על תרין סמכי קשוט לתקן עון דאינון סמכין דחלשין.

מנהג לגבות קופת הלומדים בימי חנוכה

ל. ואני עם מורי נר"ו היינו יוצאים יום יום משמונה ימי חנוכה לחזור על כל איש מכרינו לגבות מהם להחזיק ידי הלומדים בתורה יראי ה' וחושבי שמו לתת עזוז וחיל לתרין סמכי קשוט.

כי על כל אלה נפל החיוב על כל אחד מאישי ישראל כל הימים וביותר בימים האלה ובזמן הזה לפתוח איש ידו לחונן עניים ואביונים מתופשי התורה ולהחזיק בידיהם איש כמתנת ידו, ומצא כדי גאולתו ומעוות לו יוכל לתקון מאשר הטיל חלשים באי"תנים מוסדי אר"ץ.

מנהג להוליך מעות למלמדים בימי חנוכה ע"י התנוקות

לא. ומזה הטעם נתפשט המנהג בכמה מקומות שהתנוקות מוליכים מעות לרבן בחנוכה עם יתר מנות וגם עניים חוזרים על הפתחים בהם, אכן עיקר המצוה היא לעניי תורה כאמור, וביותר צריך להתחזק כל איש ישראל על כל אלה לעתור ולרצות לפני אלהיו בתתו מצות צדקה זו לעסקי תלמוד תורה לבטא בשפתים לתקן מעוותו בעליונים למעלה, כ"ל העובר על הפקוד"ים תרין סמכי קשוט וב"כים כורעות יאמץ.

סגולת המחזיק בת"ח לתקן פגם נשג"ז

לב. ומורי נר"ו היה אומר שיש במעשה הצדקה למחזיקי התורה כל הימים וביותר בימי חנוכה תיקון למי שפגם בגלגול זה או בגלגול אחר בנשג"ז והוא מטעם האמור בזוהר פרשת בשלח דף ס' זה לשונו, נטירו דכנסת ישראל אסתמרותא דנדה נטירו דצדיק אסתמרותא דשפחה נטירו דנצח אסתמרותא דבת עובדי ע"ז נטירו דהוד אסתמרותא דזונה ע"כ, ובכן בתת עוז ותעצומות במצוה זו לירכ"תי המשכן יאיר מחשכם ואפילתם מאשר פגם בהם בעון פשעו והחשיך מאורם חס ושלום.

סגולת הלימוד בחנוכה בפסוקים השייכים למדות ימים אלו

לג. אכן ה"א זו דרך ישכון אור בקבוע עתים יום יום משמונה ימי חנוכה להגות בלימודי ה' במקראי קדש שבתורה ובנביאים ובכתובים אשר בסוד הצבא"ות הוצק יסודם, וגם לאחרונה בזוהר ובתקונים במאמרים הנמצאים בם בסוד הנצח וההוד תרין ירכי קשוט במקומות מפוזרים אשר בסוד קריאתן מאירים ומזהירים מדותיהן למעלה כאשר הודעתיך בחלק זה כמה פעמים.

ובכן ימצא כל איש כדי גאולתו מאשר היה מטיל חלשים על הני ברכי דשלהי והאריך גלות המר והנמהר בהגביר השעיר כלביא יקום על הברכים ועל השוקים בעון קפוץ ידו מלהחזיק ידים רפות הנאהבים והנעימים בניה של תורה כאמור למעלה בספר הזוהר בסוד והוא צולע על ירי"כו, ואף גם זאת מאשר פגם בגלגול זה או בגלגול אחר בנשג"ז חס ושלום או בעוונות אחרים אשר רבים כשלו ונפלו והמה חמורים כעון בועלי נשג"ז שאין לך עון שלא ימצא בו עון פשעו וגם דוגמתו כמו שביארנו פרטי כל העונות ודוגמתם בספר מחמדי עין עיין שם.

סדר הלימוד לשמונה ימי חנוכה

ועל כל אלה ישים כל איש הנלבב את לבו יחיש מפלט לו בשמונה ימים אלו בסדר הזה, תחלה יפריש מממונו נדבה העשיר לפי עושרו והדל לפי כחו אפילו פרוטה אחת לתת לעניי תורה יום יום, ואחר כך יהגה בתורה ובנביאים ובכתובים ובזוהר כסדר הזה והמה נחלקים לשמונה חלקים דבר יום ביומו.

סדר לימוד ליום ראשון של חנוכה

לד. יום א', תורה פרשת וישלח סימן ל"ב פסוק כ"ד ויותר יעקב לבדו וכו' עד בכף ירך יעקב בגיד הנשה שבסוף הסימן, ובפרשת ויחי סימן מ"ט פי"ג זבולון לחוף ימים וכו' עד פסוק ט"ו ויהי למס עובד וכו', ובפרשת וזאת הברכה סימן ל"ג פי"ז בכור שורו הדר לו וכו' עד פסוק י"ט ושפוני טמוני חול. (ועיין בסוד קרני ראם נ"ה כמו שאמרו בתקונים דף ע"ב).

נביאים, מלכים א' סימן ז' פי"ג וישלח המלך וכו' עד פסוק כ"ב ותתום מלאכת העמו"דים.
כתובים, שיר השירים סי' ה' פ"א באתי לגני וכו' עד פסוק ט"ו שוקיו עמודי שש, (ושם סוד אפיקי מים נ"ה במ"ש בזוהר אחרי מות ס"ח ע"א ע"ש), ובסימן ז' פ"א שובי שובי השולמית וכו' עד דודי צפנתי לך שבסוף הסימן (סוד רהטי"ם ושקתות המים נ"ה כמו שאמרו בתקונים וסוד חמוקי ירכ"יך כנודע).
תהלים, סי' מ"ה (כי בו סוד על ירך גבור כמו שאמרו בזוהר בשלח דף ס"א), וסי' מ"ח סוד אלהים בארמנותיה (וסוד ירכתי צפון כנזכר בזוהר ויקרא דף ה'), וסי' קכ"ח (שבו סוד אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך סוד ג' עדרי צאן הרובצים עליה), וסי' מ"ב כאיל תערוג על אפי"קי מים.
זוהר פרשת בראשית דף ב' ע"א ר"ש פתח הנצנים נראו בארץ וכו' עד עמוד ב' ועשית שני כרובים זהב, ובדף ז' ע"ב בראשית ר' חייא פתח וכו' עד דף ח' ע"א כורסייא על קיומא כדקא יאות, ובדף כ"א סוף ע"א תנינא נהירו דאזיל וכו' עד דף כ"ב ע"א ברזא דמהימנותא, ובפרשת ויצא סתרי תורה דף קס"ב ע"א ויקח לו יעקב וכו' עד סוף עמוד ב' זכאה חולקיה, ובפרשת וישלח דף ק"ע ע"ב ר"ש פתח כמראה הקשת עד דף קע"א ע"ב בשמאלה עושר וכבוד, ובפרשת ויחי דף ר"מ ע"ב ת"ח זכאה חולקיה דיעקב וכו' עד דף רמ"ב ע"א נגידו דעלמא דאתי.

סדר לימוד ליום שני של חנוכה

לה. יום ב', תורה פרשת תרומה סימן כ"ה פי"ח ועשית שנים כרובים וכו' עד פסוק כ"ב אל בני ישראל (בסוד נ"ה שנקראים כרובים כמו שאמרו בזוהר פנחס בר"מ דף רל"ו נ"ה אתקריאו כרובים).
נביאים, מלכים א' סימן ו' פכ"ג ויעש בדביר שני כרובים עצי וכו' עד סוף הסימן ויבנהו שבע שנים.
תהלים, סימן פ' יושב הכרובים הופיעה, וסי' צ"ט יושב כרובים תנוט הארץ וכו', וסי' ס"ח סולו לרוכב בערבות וכו', (ועיין בזוהר פרשת תרומה דף קס"ה), וסי' קי"א הללויה אודה ה' וכו', (ברזא דשכל טוב לכל עושיהם עיין זוהר בראשית דף ח').
ובזוהר פרשת בשלח דף ס' ע"ב ויאמר אם שמוע וכו' עד דף ס"א ע"א זה ה' קוינו לו, ובפרשת משפטים דף ק"ד ע"ב יהודה אתה וכו' עד דף ק"ה ע"א ועם אנשים ותוכל, ובדף ק"ט ע"ב פתח ואמר שמעו הרים וכו' עד דף ק"י ע"א תקיף בגוברין, ובדף קי"א ע"ב ויותר יעקב לבדו עד דף קי"ב ע"א כל טיבו דעלמא, ובפרשת תרומה דף קס"ה ע"א

ז' רקיעין אינון וכו' עד סוף ע"ב כ"ש מאן דעביד עובדא, ובדף קע"ה ע"ב תאנא כתיב מי מדד עד דף קע"ו ע"א דקאים עלייהו.

סדר לימוד ליום שלישי של חנוכה

לו. יום ג', תורה פרשת תרומה סימן כ"ו פט"ו ועשית את הקרשים וכו' עד פסוק ל' אשר הראית בהר.

נביאים, ישעיה סי' ו' פ"א בשנת מות וכו' עד פסוק ה' כי את המלך ה' צבא"ות ראו עיני, ובהושע סימן י"ב פסוק ו' וה' אלהי הצבאו"ת וכו' עד פסוק י"א וביד הנביאים אדמה, ובזכריה סימן ט' פי"ב שובו לבצרון וכו' עד סימן י' פ"א לאיש עשב בשדה.

תהלים , סי' כ"ד ה' צבאות הוא מלך וכו' וסי' מ"ו וסי' נ"ט וסי' פ"ד.

ובזוהר פרשת פקודי דף רמ"ה ע"א היכלא קדמאה ותניינא שסודם בנ"ה כנודע עד דף רמ"ח ע"א ובעלמא דאתי, ושם דף רנ"ז ע"ב ואצטריכו ישראל דרזא דמהימנותא וכו' עד דף רנ"ח ע"ב וארצנו תתן יבולה, ובדף רכ"ו ע"ב ואת האלף וכו' עד סוף רכ"ז ע"ב ברזא עלאה.

סדר לימוד ליום רביעי של חנוכה

לז. יום ד', תורה פרשת כי תשא סימן ל' פי"ז ועשית כיור נחשת וכנו וכו', (כנודע דכיור וכנו תרין כליין תרין סמכי קשוט כמו שאמרו בתקונים דף ע"ב ע"ב).

נביאים, ישעיה סימן ח' פט"ז צור תעודה כו' עד סימן ט' פ"ו קנאת ה' צבאות תעשה זאת, (ועיין סוד תו"רה ותעו"דה בזוהר אמור דף ץ'), ובסי' י"ב פ"א ואמרת ביום ההוא וכו' עד סוף הסימן קדוש ישראל, (ועיין סוד מעיני הישועה בזוהר בלק דף רי"ב ע"ב), ובסי' נ' פ"ד אדני אלהים נתן לי לשון לימודי"ם (עיין זוהר אחרי מות דף ס') עד סימן נ"א פ"ג תודה וקול זמרה.

תהלים, סי' ט"ז נעימות בימינך נצ"ח, וסי' ח' אשר תנה הוד"ך על השמים, וסי' ע"ד למה אלהים זנחת לנצ"ח וכו', וסי' כ"א ה' בעזך וכו' הוד והדר תשוה עליו.

ובזוהר פרשת ויקרא דף ה' ע"א רבי אבא פתח וכו' עד ריש עמוד ב' מילין אילין סלקין, ודף י"א ע"א ר"א אמר וכו' עד עמוד ב' וראו את כבודי, שם דף כ"ה ע"ב פתח רבי חייא עד סוף הפרשה, פרשת צו דף ל"ה ע"א פתח ר"א ואמר ואשים דברי בפיך וכו' עד סוף הפרשה, פרשת אחרי מות דף נ"ט ע"א כי בענן אראה על הכפרת עד סוף העמוד הוא סוד הכרובים כפירוש הרב זלה"ה סוד נ"ה, ודף נ"ז ע"ב ר"ש פתח כל הנחלים וכו' עד דף נ"ח ע"א לעילא ותתא, ודף ס' ע"ב בסופו פתח רבי חזקיה ואמר וכו' עד דף ס"א ע"א ומראה ולא בחידות.

סדר לימוד ליום חמישי של חנוכה

לח. יום ה', תורה פרשת ויקהל סימן ל"ו פ"כ ויעש את הקרשים וכו' עד סוף הסימן ואדניהם חמשה נחשת.

נביאים, ישעיה סי' ל"ג פט"ו הולך צדקות וכו' עד נושא עון שבסוף הסימן, חבקוק סימן ג' פ"א תפלה לחבקוק וכו' כסה שמים הודו וכו' עד סוף הסימן למנצ"ח בנגינותי.

תהלים , סי' י"ג עד אנה ה' תשכחני נצח וכו', וסימן ק"ג וק"ד הוד והדר לבשת.

ובזוהר פרשת אחרי מות דף ס"ז ע"ב ר' אבא הוה יתיב וכו' עם רעיא מהימנא עד דף ס"ח ע"א צדיק וצדק, ובפרשת מצורע דף נ"ג ריש ע"ב ת"ח בר נש וכו' עד לנביאי מהימני באותו עמוד, פרשת אמור דף צ' ע"ב ר"א הוה יתיב וכו' עד סוף העמוד ויהי בשלם סוכו, ודף צ"ג ע"א בר"מ רזא דקדוש קדוש ה' צבאות עד בכל יומא באותו עמוד, ודף צ"ו ע"ב תו פתח שירו לה' וכו' עד דף צ"ז ע"א ותומכיה מאושר.

סדר לימוד ליום שישי של חנוכה

לט. יום ו', תורה פרשת ויקהל סימן ל"ז פ"א ויעש בצלאל את הארון וכו' עד פסוק ט' היו פני הכרובים.

נביאים, ישעיה סימן ל' פכ"ו והיה אור הלבנה וכו' והשמיע ה' את הו"ד קולו וכו' עד פל"ב תנופה נלחם בם, ובהושע סימן י"ד פ"ב שובה ישראל עד פסוק ז' ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון.

כתובים, דברי הימים א' סי' ט"ז פ"ח הודו לה' קראו בשמו וכו' עד פסוק ל"ו והלל לה', ובסי' כ"ט פ"י ויברך דוד וכו' עד פסוק י"ג ומהללים לשם תפארתך.

ובזוהר בלק דף קפ"ט ע"א פתח איהו ובגפן שלשה שריגים עד עמוד ב' אמר ר' אלעזר בריך רחמנא דשדרני הכא, שם דף קצ"ג ע"א ר"א ורבי אבא הוו אזלי וכו' עד עמוד ב' אמונ"ה או"מן מן תרין, ובפרשת פנחס בר"מ דף רכ"ג ע"א ר"א קום לחדשא מילין קמי שכינתא עד עמוד ב' משום דרדיפי מייא, ושם דף רל"ו ע"א פתח רעיא מהימנא עד עמוד ב' אתאחדת ביחודא חד, ושם דף רמ"ד ע"א ובחבורא קדמאה וכו' עד לאתפרשא בינייהו באותו עמוד, ובפרשת האזינו דף רצ"ה ע"ב הנחמדים מזהב וכו' עד סוף דף רצ"ו ע"ב.

סדר לימוד ליום שביעי של חנוכה

מ. יום ז', תורה פרשת ויקהל סימן ל"ח פ"ח ויעש את הכיור נחשת וכו' עד סוף הפרשה.

נביאים, זכריה סימן ה' פ"א ואשוב ואשא עיני וכו' עד סוף סימן ו' תשמעון בקול ה' אלהיכם, ובסי' י' פ"א שאלו מה' מטר וכו' עד סוף הסימן ובשמו יתהלכו נאם ה'.

כתובים, תהלים סימן צ"ו שירו לה' שיר חדש וכו' הו"ד והד"ר לפניו וכו', וסי' קמ"ה הדר כבוד הודך וכו', וסי' קמ"ח הודו על ארץ ושמים.

תקונים דף א' ע"ב חסידים גבורים וכו' עד דף ג' ע"א וראו כל עמי הארץ וכו', ובדף ט' ע"א תלת רצועין נצח והוד וכו' עד סוף ע"ב דנטיל מיניה הוד, ובדף כ"ח שביעאה בנצח וכו' עד דף כ"ט ע"ב דכל חגין מתחגגין בה, ובדף ל"ג ע"ב אדהכי וכו' עד דף ל"ה ע"א הרוצה להחכים ידרים, ובדף מ"ח ע"א קרני פרה לגבך דאינון תרי נביאי קשוט וכו' עד דף מ"ט ומבינה נביאים נצח והוד.

סדר לימוד ליום שמיני של חנוכה

מא. יום ח', תורה פרשת פקודי סימן מ' פי"ז ויהי בחדש הראשון וכו' עד סוף הפרשה. **נביאים**, ביום זה יקרא כסדר קריאת הנביאים בליל שבועות שלשה פסוקים ראשונים ואחרונים מכל נביא ונביא וכן בכתובים מטעם שסוד הנביאים הם בנצח והוד אשר משם יניקת הנביאים, וכתובים עמהם כי לא בשוק"י האיש ירצה אפס בסוד הצדיק עמהם. **ובתקונים** ריש תקון י"ט דף ל"ח ע"א עד דף ל"ט ע"ב רפדוני בתפוחים אילין אינון תרין סמכי קשוט, ובתיקון כ"א דף נ"ח ע"א בעל קבלה איהו עמודא דאמצעיתא וכו' עד סוף התקון ודא איהו סוף פסוק, ובדף ס"ז ע"א ועוד איהו לב אלהים וכו' עד סוף התיקון, ובתיקון כ"ז דף י"ב ע"ב עד דף י"ג ע"ב עד בהון שריין תרין סמכי קשוט, ובדף ט"ו ע"א כנוי דא אלהים וכו' עד דף ט"ז ע"ב עד צבאו"ת אילין תרין נביאי קשוט, ובתקון ל"ג כולו, ובדף ק"ד ע"א שבעה ושבעה מוצקות עד ק"י ע"א עד באימא תתאה אשתמודע. **ואשרי** אנוש יעשה זאת יחזיק במעוזו לקבוע עתים בימים אלו ימי רצון לשמוע בלימו"דים ואל סדר זה יפקח עיניו כי חביבה תורה בשעתה לתקן את מעוותו, וברוב אונים משפיע לנב"יאים ויעריצו ויאדירו בעוז תפארתם למעלה ולצבות בטן ולנפיל ירך של גבול הרשעה.

ואף גם זאת כי ישים כל איש על לבו מה שבא בתקונים בכמה מקומות כל היום דו"ה דא הו"ד דאיהו ירך דילה דאתחזרת איהו דו"ה באלף חמשאה וכו', לעומת זה נעוז בעוז לימודי ה' להאיר ההוד מחשכתו כי נגע בכף ירך יעקב, ובכן יתגלה ויתראה הדר כבוד ההוד ועוז הנצח סוד קרני פרה בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ כמו שאמרו בתקונים דף מ"ח ועוד קרני פרה נצח והוד בהם עמים ינגח יחדיו וכו', ושם נאמר קרני פרה לגבך דאינון תרין נביאי קשוט עלייהו אתמר מצמיח קרן לדוד ומצמיח קרן ישועה וכו', ועל סוד זה נאמר ועל ברכים תשעשעו.

ועל כל אלה יאותה לנו לעתור ולרצות בקרב הימים האלה על כל זאת ולצרף איתנו זכות מתתיהו בן יוחנן כי נתקן הוד זה בשמונה ימים אלו על ידו, כי על כן נתקן נוסח על הנסים במודים ברכת ההוד כמו שכתב הרב זלה"ה.

תפלה אחר סדר הלימוד

מב. ואנכי תקנתי נוסח תפלה כוללת כל פרטי הדברים האלה יעתירו בשפה אחר סדר הלימוד יום יום משמונה ימי חנוכה או אם יקבעו יום אחד להגות בסדר הנ"ל כולו כאחד וזה תוארה.

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו אלהי הצבאו"ת יושב הכרובים, שבזכות מעשה הצדקה ובזכות כל פסוקי תורה נביאים וכתובים ותעלומות חכמה אשר בסוד לימו"די ה' הוצק יסודם אשר למדנו בם היום ובזכות תיבותיהם ואותיותיהם ונקודותיהם וטעמיהם והשמות המצורפים בהם בראשי תיבות וסופי תיבות וחילופי תיבות, שתהא עתה עת רחמים ורצון להיות למודינו נחת רוח לפני כסא כבודך ויהיה עולה לפניך כאילו השגנו סוד תעלומותיהם, והיו למאורות ביכ"ין ובוע"ז האיתנ"ים מוסדי אר"ץ ירעיפו שמים טלם ברהטי"ם בשקת"ות המים כ"ל העובר על הפקו"דים מאזני צדק ושחקים יזלו צדק, והיו הכרוב"ים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם על הכפורת ופניהם איש אל אחיו אל הכפורת יהיו פני הכרובים.

ומשם יושפע עלינו בנ"י ישראל שפע ישועה ורחמים למחול ולסלוח פגמינו בעריות נש"גז בגלגול זה או בגלגול אחר והחשכנו מאורות נצח ישראל לא ישקר ומאורות הדר כבוד ההוד בתת לאחרים הודינו, עתה הוד והדר תשוה מבריקים ומזהירים עד להפליא ושחקים יזלו צדק, ואף גם אשר פגמנו ולא החזקנו ותמכנו ידים רפות עניי בני תורה והטלנו חלשים בתרין סמכי קשוט ברכי דרבנן דשלהי, והגברנו הנחש ההולך על גחון והוא נחש ינחש על הברכים ועל השוקים והידים ידי עשו, נתן למשסה יעקב וישראל לבוזזים רשע מאריך ברעתו והנה עבדיך מוכים אויה לנו אהא עלינו.

ועתה ה' אלהינו ידענו כי חטאנו וברוב איולתנו שגינו, ואתה בטובך תעורר רחמיך עתה תשוב תחננו וכפר עון פשעינו להאיר מאורות אשר החשכנו, חגור חרבך על יר"ך גבור לצבות בטן ולנפיל ירך נחש הארור ועל גחונו ילך וישוב אל הארץ כשהיה נחש עפר לחמו, ואתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו וחזק בני רחומיך חלושי תלאות הזמן ודו"ה לבם באנחות יגוניהם והודם נהפך עליהם למשחית, על זה היה דו"ה לבנו שנות ראינו רעה וקרע רוע גזר דינינו, והפוך יום דו"ה להוד והדר והושיענו ה' אלהינו וקבצנו והצילנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך.

וזכות (בפורים יאמר וזכות מרדכי ואסתר צדיק וצדק) כהניך הקדושים מתתיה בן יוחנן כהן גדול ובניו יעמוד לפניך לעמוד בימין אביוני עמך דווים וסחופים ונבוכים בארץ לא להם להוציא מצרה נפשינו מבור גלות החיל הזה, והראנו הוד לטובה ויראו שונאינו

ויבושו יחזו אויבינו ויכלמו, וכשם שעמדת להם בימים האלה ובזמן הזה בעת צרתם ורבת את ריבם ודנת את דינם ונקמת את נקמתם ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה, כן בנצח הודך תמוך רגלך על כס הפלאות וכימי צאתנו מארץ מצרים הראנו נפלאות לנו בני רחומיך מוכים ומעונים בארץ שביינו כי גרשונו היום מהסתפח בנחלת ה', אלהים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה. **ואת** צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך וירום הוד"ו [31] ותנשא מלכותו וקרנ"י ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ, והשיבה שופטינו כבראשונה ויועצנ"ו כבתחלה ובאה הממשלה הראשונה ממלכת לבת ירושלים ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ ועמד ורעה בעוז ה' בגאון שם ה' אלהיו, ונקוו אליו כל הגוים לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד כי לך אנו מחכים ולישועתך אנו מצפים, אל תבישנו משברינו ה' אלהינו, מלך ביופיו תחזינה עינינו כל מחזה שד"י, עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון וכו', ויהי נועם ה' וכו'.

להחזיק בלימוד זה בימי ד' וה' בשאר ימות השנה

מג. וסדר זה ראוי להחזיק בו יראי ה' וחושבי שמו להגות בו בכל יום רביעי וחמישי שבנצח והוד הוצק יסודם עם יתר פרטי התקונים המתוקנים אצלנו לכל יום ויום על פי מדותיו.

ציונים והערות לפרק ג

16) פסחים דף כ"ב ע"ב. 17) ירושלמי סוטה פ"ז ה"ד. 18) שמות רבה פרשה ל"ח אות ג'. 19) סנהדרין דף צ' ע"ב. 20) בראשית רבה פרשה צ"ט אות ח'. 21) ברכות דף י' ע"ב. 22) יומא דף ע"א ע"א. 23) כתובות דף קי"א ע"ב. 24) קדושין דף כ"ט ע"ב. 25) ירושלמי סוטה פ"ז ה"ד. 26) זוהר בראשית דף כ"ה ע"ב. 27) סנהדרין דף צ"ב ע"א. 28) ב"ב דף ע"ה ע"א. 29) זוהר בהעלותך דף קנ"ג ע"א. 30) סנהדרין דף צ"ט ע"א. 31) עי' ח"א פ"א משבת הערה 38.

תם ונשלם סדר חנוכה שבח לאל

ימי השובבי"ם

שובו בנים שובבי"ם ארפא משובתיכם

פרק א - תקוני הימים - לימודים ותפלות

סגולת ימי שובבי"ם לתקון פגם הברית

א. ימי השובבי"ם ועוז הדרם שגבו במהלליהן עלו על כל יומי הארץ, והימים האלה נזכרים ונעשים סגוליים ומסוגלים ומיוחדים לתקנת השבים מעון פשע קלקלת הזרע,

חק וזמן שמו בם אחרונים וקדמונים אחזו שער שערו בנפשותם שתו איש עדיו לבלום, הואיל הלך אחרי ש"ב בצום ובכי ומספד ככל הכתוב במגלת תעניות.

חומר עון פגם הברית

ב. כי ראה ראו והתאוננו ברוב אונים כי שורש נחש המוציא צפע למעט השפע ולהרבות הפשע הוא עון קלקלת הזרע, גדל הכאב מאד על כל דבר פשע אשר בהם יפשע גבר יען וביען נפש הוא חובל, הוא הפוגם בעצם אדם, הוא הקוצץ בנטיעות עץ החיים ומשחית פריו הן הנשמות להורידן בחרבות נשמות, כי תחת היבנותם בבנים נאמני הכשרות והתומה תתהרסנה בארס עריצי הטומאה, ותהיינה הנפשות והרוחות נפושות ונפוצות ברוחות רעות בני נכר כמשמעו, והמה עתידים להדבק בו בנשמתו בצאתו מן העולם ויקיימו בו כיבוד אב בכובד האון להאכילו שרשי רתמים ולהשקותו מרורת פתנים ולהלבישו בגדי בגד הצואים, אשר לא תתום טומאת כתמם הנכתם עד יעברו עליו עידן ועדנין וימים רבים של צער רחמנא ליצלן.

הפוגם בריתו משקר בחותמו של מלך

ג. ונוסף גם הוא חומר הפשע הזה רע ומר מאד לפגל ולהפיל חלשים בקדשי שמים ממעל כמו שביאר הרשב"י בתקונים, [1] מאן דמשקר בברית מילה הוא משקר בחותמא דמלכא דאיהו רשום ביה שד"י מלבר הוי"ה מלגאו מנא ליה מהאי קרא מי יעלה לנו השמימה ראשי תיבות מילה סופי תיבות הוי"ה ובודאי מאן דמשקר בברית מילה אסתלק מיניה הויה ושרי עליה שטן דאיהו אל אחר וחיויא שריה באתר דהוי"ה מלגאו וסם המות שריה באתר דשד"י מלבר ודא איהו דאמר קרא את מקדש ה' טימא ע"כ, הנה כי הוא פוגם בעצם שם יה"וה ובפוגמו בו פוגם במצוות עשה ובמצוות לא תעשה, שמי עם י"ה שס"ה זכרי עם ו"ה רמ"ח.

בפגם הברית מקלקל שפע העליון

ד. ואשר הוא מחכמי המדע בסוד ישרים וידע סוד זווג העליון, ידע תמרורי חומר העון הזה עד היכן מגיע אשכלות מרורות במלכות שמים ואשר היא אינה מקבלת שפע אלא מצדיק העליון והצדיק אינו משפיע אלא בה, וכאשר האדם מחמם עצמו לבטלה גורם שהצדיק העליון ישתעבד להשפיע שפע טוב העליון לבורות נשברים אשר כל סוד הקמתו בסוד ואת בריתי אקים את יצחק הוא על ידי אתערותא דלתתא להשפיע בה אורים גדולים.

ובפגום האיש הישראלי ולא נאמנה בבריתו ולו יחם לו על ידי לילית וכוחותיה פה למטה, כנחש ישך ופנה למעלה לצאת הטפה ההיא לריק ולבהלה והשפע שהיה ראוי

שיקבל אותו הגברת מקבלת אותו השפחה, נמצא שפחה כי תירש גבירתה והגברת מקבלת המותר כמו שפירשו המקובלים בסוד מה שאמרו בזוהר [2] וסאיב ארע"א ויהיב חילא ותוקפא לרוחא מסאבא דאקרי רע וכו', ומטעם זה אמרו בזוהר כי אשר מקלקל זרעו לא עאל בפלטרין ולא חמי אנפי שכינתא, מדה כנגד מדה כמו שהיה הפגם בשכינה כן לא יקבל פני שכינה.

טעם שעל פגם הברית צריך תשובה עילאה

ה. ועל כן אמרו שאין הדבר תלוי בתשובה תתאה כשאר הפגמים מפני שפגם זה הוא בצדיק וצדק כאחד כמו שביארנו, ולפיכך הואיל והשכינה תתאה קטיגורו אינו מקבלו בתשובה תתאה דהיינו בסור מרע בלבד אפס במעשה הטוב עד שיגיע לתשובה עילאה. **ועל** כן תמיד אומר הרשב"י ע"ה [3] בעון פגם זה, עד דעבד תיובתא שלימתא תיובתא דאיהי אתחזיא לחפייא על כל עובדוי כו', והטעם כאמור שהפגם הזה במדת הצדיק והצדק כ"ל וכל"ה שנכללות בם כל המדות העליונות כמבואר בתקונים בכמה מקומות, ואשר לא נאמנה בבריתו פוגם בכל המדות הכלולות בצדיק וצדק וכאילו פגם כל השיעור קומה ולזה יצטרך תשובה שלימתא דאיהי אתחזייא לחפאה על כל עובדוי כאילו פגם כל אבריו.

דברי הזוהר בטעם שפגם הברית גורם עניות תורה וממון

ו. וממוצא דבר אתה תשמע טעם בתקונין [4] שעון קלקלת הזרע גורם עניות ממון ועניות תורה זה לשונו, עד דתב בתיובתא וסביל ליה כמה יסורין לאעברא ההוא חיויא מתמן וסם המות דיליה דאיהו צרעת ממארת בכמה מרעין ומכתישין עד דלא ישתאר ביה בשרא דאיהו עפרא ורזא דמלה ועפר אחר יקח וטח את הבית בגין דנחש עפר לחמו עד דיתפרנס מההוא בישרא ולא יזוז מיניה או בעניותא דעני חשוב כמת וכו' ובגינייהו איתמר והשיבו וחיו ולית עניותא כעניותא דאורייתא וכו'.

והטעם שבסוד הצדיק שם אשד נחלי הזרע אור העליון והוא נהר דנגיד ונפיק ומושך כל מיני השפע הן שפע גשמי למזון הגוף והן מזון רוחני למזון הנשמות וכיון שפגם בו הרי שניהם מסתלקין, ועניות ממון דהיינו מזון הגוף, ועניות תורה דהיינו מזון רוחני למזון הנפש רודפת אבתריה והרי הוא חשוב כמת אף על פי שיתהלל בעשרו.

דברי הזוהר שע"י פגם הברית מביא רעב לעולם

ז. ומזה הטעם גם כן הוא מה שאמרו בזוהר פרשת שמות [5] שמביא רעב לעולם זה לשונו, אית מאן דקטיל בר נש והוא קטיל בנוי תלתא בישין עביד דכל עלמא לא יכיל למסבל ועל דא עלמא מתמוגגא זעיר זעיר ולא ידיע וקודשא בריך הוא אסתלק מעלמא וחרבא

וכפנא ומותנא אתייא על עלמא וכו', והוא מהטעם הזה באשר הוא נרגן מפריד צדיק מצדק ובדינוי דצדק אוקיד עלמא בשלהובוי רחמנא ליצלן.

במ"ש האריז"ל שבפגם הברית נברא גוף למזיקין וטעמו

ח. וכתב האור המופלא האר"י ז"ל כי אין עבירה בכל התורה ומי שמוליד מזיקין כמו המקלקל זרע או שראה קרי לאונסו, כי כמו שהוא משמש זכר בלי נקבה כביכול גם למעלה נמשך הטפה של אותה הנשמה החוצה בקליפת נוגה ואז מתלבש בה כח מזיק אחד מן אשת זנונים והיא נעשית גוף אל אותה הנשמה, ומנאץ ומכעיס את בוראו בשתים הן בהחזיר הטוב אל הרע והן כי אין ברצונו שיבראו משחיתים ומחבלים בעולמו, ואף אם ברא הוא יתברך את המזיקין להעניש החוטאים על ידם מכל מקום לא גמר פעולתם ובראם בין השמשות נפש בלא גוף לבחור הרע במיעוטו, אכן המקלקל את זרעו בורא גוף למשחית ומשנה הבריאה הפך כוונתו יתברך.

המזיקין הנבראים מפגם הברית משחיתים רכושו של אדם

ט. והגיד הרב ז"ל כי המה הנקראים נגעי בני אדם שהמה עושים נגעים גדולים לבני אדם לשבר כדו ופכו ולהחריב ביתו ולשפוך יינו ושמנו וכיוצא באלו העניינים, הם הם הגורמים כל אלה כמו שנאמר פועל אדם ישלם לו כנזכר בזוהר.

המעכב תשובתו ע"ז גורם שבניו מתים כשהם קטנים

י. וכאשר האיש הפגום בזה לא ירפא נגעו לעשות תשובה גמורה אז לילית אשר בידיה כל אותם הנשמות מזמנת שם בבואו להזדקק לאשתו אותן הנשמות הטהורות העשוקות בידה ולפיכך בניו מתים כשהם קטנים בתוקפא דאמהון, ועל עון זה נאמר גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים, ועל כוונה זו אמרו בריש שני דנדה, ר' יצחק ור' אמי אמרי המוציא שכבת זרע לבטלה כאילו שופך דמים שנאמר הנחמים באלים ותחת כל עץ רענן שוחט"י הילדים וכו'.

וכן אמרו בזוהר ויחי דף רי"ט בפסוק אוי לרשע רע כי גמול ידי"ו יעשה לו פירש כוונת הכתוב על מאן דזני בידוי לאפקא ולחבלא זרעיה וכו', ואמרו שם, כולהו סלקין והוא לא סליק ואי תימא שאר חייבין דקטלו בני נשא תא חזי כולהו סלקין והוא לא סליק מאי טעמא אינון קטלי בני נשא אחרא והאי קטיל בנוי ממש ואושיד דמין סגיאין ע"כ.

עיקר העונש מהמזיקין הנבראים מעון זה לאחר פטירתו

יא. וכבר כתבנו בראש הפרק שכל אותן הטיפות מחזיקין אותו לאב ועיקר העונש שמענישים את אביהם שהולידם הוא ביום פטירתו כשמוליכים אותו לבית הקברות הם סבוהו כדבורים לאמר אבינו אתה, ובוכין ומיללין אחר מטתו כי במותו אין להם מקום במה לשרות ומצערין אותו הרבה עם שאר רוחות הפורחות באויר השמים.

טעם שמעמידין מיטת המת ג' פעמים

יב. כי על כן תקנו להעמיד המטה שלש פעמים שבכל פעם מבריחין אותם אשר שמה לא יעצרו כח ליגע כי עיקר עניינם לפרוח באויר ואין להם על מה שיסמוכו.

תקנת קדמונים למנוע בנים מללוות מיטת אביהם ותועלתו לתקון העון

יג. וכבר ביקשו הקדמונים תיקון לזה להיות מחרימים לכל בניהם שלא ילכו אחר מטתן ללוות אותן לקברות, ובכן חל החרם על כל הבנים שלו אף על אלו שהוליד בהוצאת ש"ז לבטלה.

דברי התעוררות והספד מועילין מאד לגרש המזיקין

יד. אכן עיקר התקנה לזה תהיה לדרוש אחר איש ירא אלהים נבון וחכם לדרוש על המת, ובכן בסגולת דברי תורה שאומרים בדמע בוקע חלוני רקיע ומגרש אלו החיצונים, ובכן המת יהיה לו נחת רוח יתירה והטומאה השורה עליו מתבטלת בסגולת דברי התורה, וביותר אם יש במה לשבחו בתורה ובמצוות או במעשה הצדקה וגמילות חסדים אשר פעל ועשה לפני מותו כמו שכתב הרב ז"ל.

חומר פגם הברית ממ"ש בתלמוד בבלי

טו. ואולם בר מן דין ומן דין רעה כפולה ומכופלת בעון קלקול הזרע מנפש ועד בשר יגיע והוא אומרם בריש שני דנדה, אמר ר' יוחנן כל המוציא ש"ז לבטלה חייב מיתה שנאמר וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו רב אשי אמר כאילו עובד ע"ז כתיב הכא כל עץ רענן וכו', ואמרינן התם אמר רב המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי ולימא אסור דקא מגרי יצה"ר אנפשיה והיא מן החמורות.

הפוגם בברית נקרא נזוף ואין תפילתו נשמעת ארבעים יום

טז. וצא ולמד מה שאמרו בזוהר פקודי [6] ז"ל, כל אינון דחבו כל אינון חובין דבעיין לנזפא עשרה כרוזין נפקין בכל אינון רקיעין ובכל אינון חיילין ומשריין אזדהרו בפלניא דאיהו נזיפא חובא פלוני עבד נזיף הוא לעילא ותתא ונטירו דמאריה אתעדי מיניה ואפילו בליליא נשמתיה נזיפא דסתמין לה כל תרעי שמיא ולא שבקין לסלקא לה וכו', ושם אמרו שאין מקבלין תפלתו ארבעים יום ע"ש.

יזהר מדיבור המביא להרהורים רעים

יז. וזה טעם את אשר מצאתי כתוב בכתבי אזהרות מורי בשם המקובלים ז"ל, ירחיק מלדבר עם אשתו על עסקי תשמיש כי יבא לידי הרהור ויחטיא ברית קדש ואין תפלתו נשמעת ארבעים יום ואין נשמתו עולה למעלה, ובהיכל נוגה ו' מלאכים עם רמ"ה כתות מנדין אותו ע"כ, והוא מלשון הגמרא שאמרו שהוא בנדוי וממה שאמרו בזוהר הנזכר, והן לזאת יחרד לב הישראלי ויתר ממקומו.

מאמרי הזוהר בחומר עון פגם הברית

יח. ובזוהר בשלח דף נ"ז ע"ב הגדילו הכאב מאד בעון פשע זה ז"ל, תשלח חרונך יאכלמו כקש לתחיית המתים דכתיב ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם בההוא זמנא אמר ר' שמעון זכאין אינון דישתארון בעלמא ומאן אינון תא חזי לא ישתאר להו לבני עלמא בר אינון גזירין דקבילו את קיימא קדישא ועאלו בקיימא קדישא באינון תרין חולקין כמה דאוקימנא והוא נטיר ליה להוא קיים ולא עייליה באתר דלא אצטריך אילין אינון דישתארון ויכתבון לחיי עלמא.

מנלן דכתיב והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים משמע הנשאר בציון והנותר בירושלים דכל מאן דאתגזר באילין תרין דרגין עאל ואי נטיר להוא קיים כדקא חזי ויזדהר ביה עליה כתיב והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים אילין ישתארון בההוא זמנא ובהו זמין קודשא בריך הוא לחדתא עלמא ולמחדי בהו על ההוא זמנא כתיב יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

הנה משם מבואר לפניך דבזמן המשיח לא ישתאר אפס מי ששמר בריתו או תיקן מעוותו ובלעדם הנותר נשרף באש קוצים כסוחים באש יצתו, ואשר כבר מתו לא יעמדו בתחיית המתים.

יט. והכי מפורש בזוהר פרשת נח דף ס"ט ז"ל, בכל חובין דחייבי עלמא דחיין לה לשכינתא חד מינייהו מאן דמחבל אורחיה על ארעא כדקאמרן ובגין כך לא חמי אנפי שכינתא ולא עאל בפלטרין ועל דא כתיב באילין וימחו מן הארץ יתמחון מן כלא, תא חזי בההוא זמנא דזמין קודשא בריך הוא לאחייא מתייא כל אינון מתיא דישתכחו לבר בשאר ארעין נוכראין קודשא בריך הוא יברא לון רוחייהו כדקא חזי וכו' ולא יהיב לון קודשא בריך הוא נשמתין אלא בארעא דישראל דכתיב בפתחי את קברותיכם והעלתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל דיתגלגלון תחות ארעא ולבתר מה כתיב ונתתי רוחי בכם וחייתם דהא בארעא דישראל יקבלון נשמתין כל בני עלמא בר אילין דאסתאבו וסאיבו ארעא באילין כתיב וימחו מן הארץ דייקא.

ואף על גב דקשו ואיפליגו קדמאי על דא וימחו כמה דאת אמר ימחו מן ספר חיים אמר ליה ר' שמעון ודאי לית לון חולקא בעלמא דאתי דכתיב וימחו מן הארץ וכתיב לעולם ירשו ארץ אבל יקומון בדין ועלייהו אתמר ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו אלה כו' עכ"ל.

כ. ועם היות שמאמר הנכבד הזה מדבר לדור המבול שאין להם חלק לעולם הבא ולסברת רבי אבא שלא יקומו בתחיית המתים ולא בדין, מכל מקום ממנו נקח כי מי

שבדור הזה יתפוס במעשיהם ולא יעשה תשובה לא יהיה לו חלק לעולם הבא ואם יקום במשפט כדעת רבי שמעון יהיה לחרפות, שהנה נתן עיקר טעם דור המבול שאין להם חלק לעולם הבא על שהיו שופכים זרעם על האר"ץ ולכך גרמו שימחו מן האר"ץ וכמוהם יהיו עושיהם ולא עשו תשובה כמו שביאר החסיד בשער הקדושה.

הפוגם בריתו ולא שב אין לו חלק לעוה"ב

כא. ודברי הגמרא במסכת כלה [7] מסכים הולך לדעת זה לשונו, רבי אומר הנחמים באלים כל המחמם עצמו להוציא ש"ז לבטלה חשוב כבהמה מה בהמה אינה מקפדת אלא לשחיטה ואין לה חלק לעולם הבא אף הוא אין לו חלק לעולם הבא ועליו אמר שלמה בחכמתו מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה זו נשמתן של צדיקים שאין מחמין את עצמן ואין מוציאין ש"ז לבטלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ זו נשמתן של רשעים שמחמין עצמם ומוציאים ש"ז לבטלה וכל המחמם עצמו חייב מיתה וכל המקשה עצמו הרי זה עבריין שנאמר וירע בעיני ה' אשר עשה ע"כ.

יתר מאמרי הזוהר בחומר פגם הברית

כב. ובזוהר פרשת פקודי [8] החמירו גם כן בעונש העון זה לשונו, חד ממונה דאקרי פלוני האי איהו ממנא על בני נשא דמחבלי אורחייהו ולא חיישי ליקרא דמאריהון למינטר את קיימא קדישא להני אעיל לון לגיהנם להההוא אתר דאקרי שאול ואבדון וכו', וכבר ידעת מה שאמרו בזוהר סוף פרשת וילך זה לשונו, תאנא מאן דנחית לאבדון לא סליק לעלמין וההוא אקרי גבר דאשתצי ואתאביד מכלהו עלמין וכו'.

כג. ובזוהר תרומה [9] אמרו שיש מקום בגיהנם הנקרא צואה רותחת ובו נדונים המוציאין ש"ז לבטלה זה לשונו, אינון דמחבלי אורחייהו על ארעא ולא חששו ליקרא דמאריהון בהאי עלמא כל אילין אתדנו תמן לדרי דרין ולא נפקי מתמן בשבתי וירחי וזמני בההוא אתר נורא אשתכיך ולא אתדנו אבל לא נפקי מתמן כשאר חייבין דאית לון נייחא ע"כ.

בפגם הברית גורם לבנים רשעים ומשם באים האפיקורסים והמינין

כד. ועוד כתבו המקובלים בחומר קלקלת הזרע שגורם שבניו יהיו רשעים ומשם באים האפקורוסים והמינין והטעם כמו שאמרו בספר התקונים הנזכר לעיל, מאן דמשקר בברית מילה אסתלק מיניה הוי"ה ושד"י ושריא עליה שטן דאיהו אל אחר חיויא שריא באתר דהוי"ה מלגאו וסם המות שריא באתר דשד"י מלבר וכו', וכיון שהנחש שרוי שם בבריתו משורש נחש יצא צפע רשעים מינין ואפקורוסים.

הפוגם בריתו מונעין ממנו להשיג בתורה וסודיה

כה. ואם תלמיד חכם הוא לא יהיה ער בחכמים ועונה בתלמידים, וכתבו עוד שתלמיד חכם הנכשל בעון זה ולא שב מונעים ממנו מלהשכיל סודי התורה, והטעם שהצדיק העליון הוא בסוד רזא סוד ה' ליראיו וכשהוא פגום לא ישכיל סוד השם ויתעתע בסוד דשקרא חס ושלום.

עון פגם הברית גורם אריכות הגלות

כו. והאחרון הכי נכבד ומחול ימים יכבד מ"ש רבינו האור המופלא האר"י ז"ל שעון זה גורם אריכות הגלות המר והנמהר בסוד כי גר יהיה זר"ע, וכן אמרו בתקונים דף פ"ה ז"ל, מאן דאעקר חפץ מאתריה ואנח ליה לבר מאתריה כאילו אעקר אילנא דחיי דאיהו ברית ואנח ליה ברשו נוכראה מאן דעביד דא גרים דאעקר נשמתיה מרשות דילה ואנח לה ברשות אחרא דאיהו מרה וטחול ודא גרם לישראל דאתעקרו מארעא דישראל ואתגליאו ברשו נוכראה עכ"ל.

אויה לנו מיום התוכחה לגרום בכיה ותאניה לאבינו שבשמים באריכות הגלות המר והנמהר ושאוג ישאג על נוהו, אשר הן בעון זה אנו יושבים במחשכים כל הזמן הנפלא הזה כי גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו בעון הזה, קל וחומר כי בעודינו גולים בארץ שביינו לא נצא מתוך ההפיכה כל זמן שעון פשע הזה מצוי בגלותינו בלתי התעוררות תשובה שלימה.

דברי התעוררות ותשובה לפגם הברית מספר "סדר היום"

כז. ולאיש אשר אלה לו איך לא יהיה נזוף כל ימיו לפני המקום כי כמה וכמה פעמים עבר על זה ומי הוא זה אשר נקי מזה ויותר מזה, ויוכל כל אדם להקרא רשע מרושע לפני המקום בפה מלא כיון שעבר על זה כמה פעמים, ואין צריך לומר אם הושיט ידו למטה לחכך עצמו ומהחיכוך בא לידי חימום ומהחימום גרם שחטא להוציא ש"ז, ואין צריך לומר אם הושיט ידו לרצונו בלי סיבה גורמת, ואין צריך לומר אם הקשה עצמו לדעת.

ואין צריך לומר אם הוציא בידו זרע לבטלה למלאות תאותו שהוא שנאוי ומרוחק לפני הקדוש ב"ה ואינו זוכה לראות פני שכינה כמו שנאמר לא יגורך רע ואין רע אלא העושה מעשה זה שהוא רע לשמים ורע לבריות, משחית למעלה משחית למטה פוגם למעלה פוגם למטה, אוי לו אוי לנפשו אוי לרוע מזלו, נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם, נוח לו שיכרתו ידיו ולא היה עושה מעשה הרע הזה מה כפרה יש לו כמעט שננעלו ממנו שערי כפרה ושערי תשובה.

כח. ובפרט אם התמיד עצמו בזה ימים ושנים עד שהורגל בזה ונעשה לו כהיתר גדול עונו מנשוא, אלו הם המביאים חרון אף לעולם, הם המביאים מגיפות ומיתות בעולם, ובפרט אם לא הרוה צמאונו בזה עד שבא על הזכור או על הערוה כי הוא זמה ועון פלילי לפני ה', איך ירים ראשו איך יאכל וישתה איך ילבש בגדים נאים והבגדים הצואים אשר עליו לכלכו נפשו רוחו ונשמתו עד שהרחיקוהו מלפני אדון כל הארץ וטינף נשמתו היקרה כבודה בת מלך, איך ישמח ויגיל איך ימלא שחוק פיו, ודאי אין לו תקנה כי אם ילבש שחורים ויתעטף שחורים ויענה בצום נפשו יום אחר יום עד שהוא בעצמו יראה שהוא נכנע ונשבר ונענה ונעכל חלבו ודמו ונתמעט תאותו והנאתו ולא ישוב אל הנאצות האלה.

וילבש שק וישב על האפר וילקה בכל יום עד ישקיף וירא ה' מן השמים כי חנון ורחום אלהינו ומרבה להטיב ואין חפץ במות המת כי אם בשובו מחטאתו וימינו פשוטה לקבל שבים הבאים בכל לב ונפש ומתחרטים מעונותיהם ולבם מר ונאנח על העבר ולא ישובו עוד לכסלה, ולשערי התשובה אין סגור כי מנשה הבכור ויסגור ה' בעדו.

הקדמה לימי שובבי"ם

כט. ובעל נפש היפה המלאה לה דעת ויראת ה', לבו יחיל ויזכור ימי עלומיו כמה פעמים ניאץ ה' צור עשהו בעון החמור הזה וקצץ בנטיעות עץ החיים וימהר יחיש לתקן מעוותו.

מהר אחי האח נפשי הבן יקיר קדש ישראל להסיר בלהות הרשע ולקרקר קיר חרש הקליפה ולשוב ולבנות בנין כבד ושלם עומד לעצמך ויוצא לאחרים יען וביען גדול כח החוזר וניעור בתשובה שלימה לחלץ את נפשו בחלצו אבני הבנים אשר בהן נגעי בני אדם, וכל עוד אשר עוזם יריק ויחליש ככה יחליץ עצמיות נדחיו וירק את חניכיו חלוצי צבא בצאתם בני חורין מחור פתן בטן הנכריה, ואתה פה עמוד והתבונן מוצאיהם ומובאיהם בדברי רבינו האור המופלא האר"י זלה"ה כי לו פורש מה יעשה להם.

ל. ואחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אגיד לך אדם מה טוב ומה נעים כי תשמור לעשות שפר התקונים לנפשך בזמן השובבי"ם שהימים ההם מסוגלים ומיוחדים לתקנת קלקלת הזרע וסימניך שובו בנים שובבי"ם, ואולם היות הזמן מסוגל לזה בימים האלה ובזמן הזה, טעמו של דבר יבואר לך במסור לך את המפתח בהקדמה כוללת בסתרי החכמה ויקרה היא מאד.

בימי המועדים חוזר האור שהושפע בימים ההם

לא. דע אהובי כי כך היא המדה העליונה מדת החסד והרחמים שבכל מועד ממועדי ה' ואפילו מימים טובים דרבנן אשר בהם הושפע שפע ממרומים להעשות בהם נסים ונפלאות הוקבע כח ועוז באותם הזמנים להיותם מזומנים בהכנה דרבה היא, ומידי הגיעם כפעם בפעם חוזר וניאו"ר אותו האור ומבריק ומזהיר בכל העולמות, וזה סוד והימים האלה נזכרים ונעשים שבהזכר זכרם למטה נעשים בפועל למעלה, וזה בכל דור ודור כי כן קיימו למעלה מה שקבלו למטה, וכל שכן חגי התורה שהוקבע חוקם במקורם העליון להוריד שפעם בבא עתם.

סגולת הברכות וזכרון חסדי ה' להמשיך שפע ממקור הברכה

לב. כיוצא בדבר אתה מוצא בכל ברכות השבח וההודאה הניתנות להשם יתברך כי לא ריק הוא אך הוא טוב וחסד יושפעו עליו מעין הברכות אשר יברך, ואפילו זכרון חסדי ה' שעשה לצדיקים פרטיים ואביו ורבו כולם כאחד מעוררים כח עליון להשפיע עליו ממקור אותה ברכה.

סגולת הקריאה בתורה בשבתות ומועדים

לג. ולא עוד אלא קריאת פרשיות התורה במועדן ובשבתן מייחדת ייחודים למעלה וממשיך שפע בעולמות לשמשי ענין אותה הפרשה שעליה נמנו מחנות מלאכים ומרכבות עליונות וכמו שאמרו בזוהר פרשת ויקהל דף ר"ו ע"ש.

ומשם תלמוד ותבין שלכל שבוע ושבוע יש שפע מיוחד ומיוחס לאותם הכוחות שמהם נשתלשלו אותם העניינים או המצוות הכתובות באותה הפרשה וכל אחד ואחד שולטת בשבוע שלה, ושלכן אסור להסיג גבול המלאכים והמדות או לערב זו בזו כנזכר שם בזוהר באורך.

סוד ימי השובבי"ם

לד. וממוצא דבר נשכיל לדעת עיקר זמן השובבי"ם שהוא דבר הלמד מענייננו, וזה תדע בשומך על לב שטעם גלות מצרים היה לתקון נצוצות אדם הראשון שנפלו ממנו באותם מאה ושלשים שנה וכולם נתגלגלו בישראל במצרים בקליפת פרע"ה שהוא העו"רף בהיפוך אתוון להיותו אחורי הדעת ששם נתקבצו כל הנצוצות שבכל עולמות הטומאה כי פרעה היה קוזמוקטורין שולט על כל הארץ לכן באו כולם תחת ידו והיו שם גוי בקרב גוי.

ואז שלטה בהם הגבורה העליונה הוא סוד ספר שמות כי בראשית הוא בסוד הגדולה, והיא הועילה לישראל שהיו שובבים שם ומטומעים ולא רוצים לצאת כי גברה בהם צד הרע מארבע דורות שכבר קדמו להתגלגל, אנוש מבול פלגה סדום ועתה היה דור

חמישי בסוד וחמושים עלו כי שם שלטו בהם כוחות הגבורה שהיו שובבים אותם מלשון ושובבתיך וששאתיך שפירושו ושברתיך והיינו שבירת קליפת אגוז ליהנות מפריו והוא ממש כח ההוא אומנא דפרזלא דאכתש וכו', ואז חזרו להיות שובבים מלשון משובב נתיבות שפירושו מלשון השבה ותשובה ונגלה עליהם כח התשובה העליונה אימא עילאה שבה יצאו לחירות כנודע מזוהר פרשת בשלח שהיא הזריחה על מדת הגבורה. **ואחר** כך שמעו התורה מפיה הוא סוד פי הגבורה, ובכן היו שובבים ונחים מלשון נפשי ישובב שהרי פי הגבורה האמורה שהוא יסוד אימא נגלה על דעת זעיר על ידי משה רבינו ע"ה דכתיב ביה ותרא אותו כי טו"ב הוא גימטריא אהו"ה מפני שנולד אחר מאה ושלשים שנה דאדם הראשון שהיו ימי רעה והוא היה ראש לטובים, ואז נגלו כל הה' החסדים בז"א שהם סוד חמשים שערי בינה, שובבי"ם גימטריא ה' פעמים חסד.

לה. ולכן ימי השובבי"ם מתחילים מראש ספר שמות שהתחיל התיקון הגמור ונשלמים בפרשת משפטים שאז היה מתן תורה דאין מוקדם ומאוחר בתורה, ועיין ברש"י בפסוק ואל משה אמר וכו', וגם פרשת משפטים התחיל במצות עבד עברי כי עבדים היינו לפרעה, וכמו כן המזריע לבטלה מחזיר את נצוציו תחת יד פרעה האחוז בעורף אחרי הדעת.

סגולת הצום במ' ימי שובבי"ם וסודן

לו. אכן הא זה הדרך ישכון אור בקבל עליו גזרת עינוי התעניות כל אותם ארבעים יום שמתחילת אלה שמות עד סוף פרשת משפטים שכתב הרב ז"ל לתקן בהם הארבע יודין שבשם ע"ב יו"ד ה"י וי"ו ה"י שמספרם ארבעים שפגם בעונו שמסר אותן טיפות קדושות לקליפות והחיים, ובכח סגולת תשובתו ותעניתו יוציאם מחשך וצלמות והנשארים ישובו לפגרים מתים והיו כלא היו, ואשר תכון כוונתו לתקן חלק אחד של יו"ד אחת בכל יום עד כלותם.

אופן תענית שובבי"ם לתשושי כח בימי שני וחמישי

לז. וממוצא דבר אתה תשמע כי לא עשו ולא כלום אותם המתענים בימי השובבי"ם שני וחמישי בלבד, אכן ראיתי למורי היה דורש לאשר לא יעצרו את כחם להתענות רצופים להתנהג בשני וחמישי בדרך זה, והיינו להפסיק מבעוד יום יום ראשון שעה אחת קודם שקיעת החמה ויתענה עד ליל שלישי עד משך שעה אחת, וכן יפסיק מבעוד יום יום רביעי שעה אחת קודם שקיעת החמה ויתענה עד שעה אחת ליל השישי אשר בזה יחשב לו כאילו התענה ששת הימים באשר כל ששת הימים המה יקחו חלקם בסדר זה, והוא דבר נאה ומתקבל לתשושי כח וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו.

עיקר תקון פגם הברית בשובבי"ם הוא לימוד התורה בלא הפסק

לח. ומנהג טוב להולכים בתמים בארבעים יום אלו להוסד סוד ישרים ועדה להסתופף בבית ה' מן בוקר עד ערב בטבילה ובטהרה יתירה יום יום ולא ישיחו שיחת חולין אפס תמיד כל היום לא יחשו מלהגות בתורה אשר באמת אין רפואה יתירה למעלה ממנה כאשר חכמים הגידו [10] חש בכל גופו יעסוק בתורה, אשר בחכמה דברו על עסקי פגם הברית שבשאר הפגמים אשר יפגום איש באבר אשר יחטא בו תלוי תשובתו, לא כן בפגם קלקלת ברית קדש אשר טמא בריתו ושאר הגוף לא פלט רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו כולם נטמאו בטומאתו, וכלפי זה אמר חש בכל גופו יעסוק בתורה אשר היא באמת צרי למכת החולי הזה ומחץ מכתו ירפא.

דברי התקונים בסגולת לימוד התורה לתקון פגם הברית

לט. והן הן הדברים הנאמרים באמת בספר התקונים דף ס"ו ע"א ז"ל, מאן דשקר בברית מילה אסתלק מיניה יהו"ה ושד"י ושרייא עליה שטן וכו' אסוותא דיליה מאי הוא להההוא עלמא אורייתא דאתמר בה עץ חיים היא למחזיקים בה והיא אסוותא לכל מרעין כמה דאת אמר רפאות תהי לשרך ע"כ, הנה משם יתבאר שבשובו בתשובה שלא יחזור לעונו ויעסוק בתורה יהיה צרי למכתו כי בעלותו למעלה ממקום הפגם מביא סם חיים לרפאות הפגם אשר שם בברית הנקרא ח"י.

תקון גדול לפגם הברית לייגע מוחו בחידושי תורה

מ. ומורי היה אומר כי אחד מהתקונים החשובים לעון הזה לתלמיד חכם להטריח מוחו לחדש חדושים בתורה תמיד תמורת מה שטרח מחשבתו לחשוב מחשבות זרות לעקור הזרע מן המוחין ולהוציאו החוצה, וכל חדוש המתחדש בתורה הוא תקון גדול אל הדעת והוא עצמו נצוץ בהיר וזהיר המתברר בפנימיות המחשבה בהערת הקושיות דקש ותבן של עבודת מצרים כי זה חלקם לבנין שתי עריהם שתים נשים זונות לאצור שם את הכסף שלקט מכל הארצות והבן.

בימי שובבי"ם יהגה בתקון ליל שישי ובסדר "הדר מלכות" לער"ח

מא. האמנם הורנו לדעת אבינו רועינו הרשב"י ע"ה כי הגות בסוד תעלומי מדות העליונות מעורר אותן למעלה בשורשן, ומאורות נתן סביבות עוזן וחוזר ונאו"ר אשר החשיך בעון פשעו כאשר הודענו בחבורינו זה בכמה מקומות.

הנה כי כן לתקון פגם היסוד נאה ויאי לקבוע עיקר הלימוד בימים האלה במאמרי הזוהר והתקונים ובתורה ובנביאים וכתובים אשר בסוד הצדיק הוצק יסודן, והוא התקון המתוקן אצלנו לאור השישי אשר סידרנוהו למעלה בפרק א' דשבת והיה כל הנשוך וראה אותו וח"י, ויחבר אליו סדר הדר מלכות המתוקן אצלנו במשמרת החדש מידי יום

ויום ומידי לילה ללילה עד מקום שידם מגעת לסמוך גאולה לתפלה לעומת מה שהיה נרגן מפריד אלוף צדיק מצדק כאמור לעיל.

מב. ויערוך לפני לימודו הדר יקר התפלה הערוכה שם כוללת כל פרטי תיקון פגם היסוד מבלעדי הדברים הנוגעים לאור השישי כאשר עין המשכיל בקל תשכילהו, וכן יערוך לפני לימודו בתקון הדר המלכות התפלה ערוכה בכל ושמורה במשמרת החדש, ואשרי אנוש יעשה שני תקונין אלו יחדיו יהיו תמים בקרב הימים האלה להאיר אל עבר פני צדיק וצדק בכח סגולת לימוד תעלומותן ויאיר מחשכם אשר החשיך בעונו ושב ורפא לו.

בימי שובבי"ם ראוי ליודעי סוד להגות בכתבי אר"י בסוד יסוד ומלכות

מג. וכן נהגתי לאסוף אלי כל חרד בקרב ארבעים יום אלו להגות בסדר תקונים אלו באימה ביראה בקדושה וטהרה ויתר היום בדרושי כתבי אור המופלא האר"י זלה"ה בסוד יסוד ומלכות אשר אספתי במאמרים בספר הליקוטים אשר לי.

ציונים למאמרי הזוהר המדברים בפגם הברית לימי השובבי"ם

מד. ולפני לימודינו הייתי הוגה במקצת מאמרים הבאים בספר הזוהר המדברים בחומר עון הפגם הזה בזוהר פרשת בראשית שלהי דף נ"ו ע"ב ר"י פתח כי לא אל חפץ וכו', ובפרשת וישב דף קפ"ח ע"א בכל אינון חובין וכו', ובפרשת נח דף ס"ב ע"א ת"ח כל חטאי דבר נש וכו', ובדף רי"ט ע"ב אוי לרשע רע וכו', ובפרשת שמות דף ג' ע"א בסופו תלת אינון דדחיין לשכינתא וכו', ובפרשת בשלח דף ס' ע"ב אמר רב יצחק ודאי מאן דזכי בצדיק וכו'.

ובסוד פגמים אלו בזוהר פרשת תזריע דף מ"ד ע"ב מכאן אוליפנא חתן וכלה וכו', ובפרשת חיי שרה דף קל"א ריש ע"ב מאן דאתדבק באתתא דשאר עמין וכו', ובפרשת ואתחנן דף רס"ו ע"א עד דהוו אזלי אמר רבי אבא מאי דכתיב אותי עזבו וכו', והוא תועלת גדול לתקון הלז בתתו אל לבבו באתר דפגים אשר לעומתו ישכיל עשות תקונו.

הנהגת המחבר וההתעוררות שעשה בארץ הקדש בימי השובבי"ם

מה. והבעל נפש יקרע סגור לבבו בהגות במאמרים הנזכרים ויחרד לבו ויתר ממקומו בהודע אליו עד היכן מגיע פגם עונו, וביותר אשר בא בסוד סתרי תורה תסמר שערת בשרו ויקרע לבבו לי"ב קרעים אשר השג ישיג לדעת בעוצם עון פשעו.

ובחיי ראשי כי בעת הגותי בפרטי המאמר הנזכר לפני הלימוד בתתי את קולי בבכי מר לי מר, נמס כל לב ורפו כל ידים וכל ברכים תלכנה מים מן העומדים לפני וכנחלים נטיו דמעות שליש עד היות עינא ולבא תרי צרצורי מטיפין וחוזרין ומטיפין מן האדום האדום

אשר רוב שיחם ויגונם הפך את מימיהם לדם, עד אשר בכל סדר התקון המה היו מעלין את המדומע באחד ומאה קול התחלות קשות במספד וקינין עד אשר כל שומעם יחרד לבו ויתר ממקומו.

מו. וזה דרכינו תמיד בקרב אלה הימים הארבעים, כל הימים לרבות גם הלילות לראש אשמורות, וביותר בפרשת שמות ופרשת משפטים אשר הייתי אני והם מתענים משבת לשבת ביתר פרטי הכוונות ותיקונין הכתובים אצלי בספר חמדת הלבבות ע"ש, אשר בם תתעוררנה הלבבות בקהל עדתינו עד להפליא אני וכל יושבי אדמת הקדש האיתנים וכל יקר ראתה עינינו שלי"ת.

עיקר חרטת העון להגות במאמרי הזוהר הנזכרים

מז. ויאחז צדיק זו היא דרך ישרה לפני לימודו לקרוא קריאה נאמנה במאמרי הזוהר הנזכרים ונעשים להודיע פרטי עוונות קלקלת הזרע וחומר שבם כאמור ושוב יתודה כפי כחו והוא תועלת נפלא למעשה התקון.

וכן פירשו בזוהר פרשת ויחי דף רכ"ח בפסוק ויסב חזקיהו פניו אל הקיר שאין לעתור ולרצות על עון פשעו עד שיתו מגמת פניו לתקן עונו זה לשונו בקיצור, מכאן אוליפנא דמאן דאית ביה חובא ובעי למבעי רחמי עלוי ליכוין אנפוי ורעיונוי לאתקנא גרמיה מההוא חובא ולבתר יבעי צלותיה כמה דאת אמר נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה' נחפשה דרכינו בקדמיתא ולבתר ונשובה ע"כ, ולכך סידרנו להגות במאמרים הנ"ל כי בם יתבאר כל דבר פשע אשר יפשע גבר בעון פגם הברית למען ישית האיש הנלבב אליהם אם עבר על איזה מהם ושתה מי המרים מים הזדונים ההם בנערותו ובבחרותו.

החרטה בדמעות היא תקון גדול לפגם הברית

מח. ואם עבר עליהם יבכה ויתאבל וישב בעפר וישתומם על ככה איך בא על ידו מעשים אשר לא יעשו עד להכעיס בהם לבורא עולם יוצר נשמתו ועשה הרע בעיניו, ויתפלל ויתחנן לפניו ויוריד כנחל דמעה אשר בהזיל המים מעיניו בדמעות שליש הוא יהיה בעוזריו לתקון עון פגם הברית בסוד בן פורת יוסף בן פורת עלי עין סוד צדיק העליון נאחז בעינים כנודע, ובפרט כי הזרע מאור עיניו של אדם וכיון שפגם בזרע לעומתו פלגי מים ירדו עיניו אשר הדמעה גם כן מאור העינים, והוא מהתקונין החשובים לפגם עון זה ביתר הימים וביותר בקרב אלה הימים להתפלל כל תפלותיו בדמע לב וביותר בהגיעו אל פרט עסק עון פגם זה, וכן היה דרך חסידים הראשונים בקרב אלה הימים להאריך בתפלתם ערב ובוקר בסליחות ותחנונים ושפכו כמים לבם נכח פני ה'.

התעוררות שעשה ר' אברהם מונסון ע"ה בימי שובבי"ם בקהלתו

מט. ואמרו על הרב החסיד המופלג אברהם מונסון ע"ה כשהיה מתודה בקהל עדתו בקרב ימי השובב"ים והיה אומר, שחתתי זרע קודש ואנכי בראתי משחית לחבל, בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי, גם בכנפים נמצאו דם נפשות אביונים והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם, אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו, תבקע הארץ לקול המולה גדולה תאניה ואניה לכל הנצבים עליו.

והרים קול יללה ללועזים בלעז במי אמרים המררים מורשי הלבבות לאמר, בואו אחי בואו ריעי חוסו על כבוד יוצר נשמתינו הרימו קול בבכיה שיתו לבכם לחולה רעה אשר קלקלנו צנורות השפע והפכנו אותם לבורות נשברים, בורות נשברים אשר לא יכילו המים, ועצמו רוע מעלילינו להאריך קיצנו שפחה כי תירש גבירתה ועבד כי ימלוך, נשכבה בבושתנו ותכסנו כלימתנו כי עונותינו הטו אלה וחטאתינו מנעו הטוב ממנו, אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם, וגעו כל העם בבכיה לקול צללו שפתיו עד אשר נתקו מורשי הלבבות משמוע והקול נשמע מרחוק והיו אומרים הרב אברהם מונסון הוא מתודה.

תקון פגם הברית להשיב רבים מעון וטעמו

נ. וככה יעשה כל איש דברים ובעל דמעה לעורר לב הצבור במשפט אלה הדברים, ומה טובו ומה יופיו ומה נעים גורלו אם השג תשיג ידו להיות לב הצבור חוזר ונעור בתשובה שלימה לפניו יתברך על ידו, אשר גם זה משפר התקונים לעון פגם הברית לעומת העושק אשר עשק להכניס הנשמות הטהורות בעמקי הקליפה והמה עשוקות ביד החיצונים ביד פשעו בהשחית את זרעו, עתה מעוות לו יוכל לתקון בהוציא פושעים וחטאים המסורים ביד החיצונים ולהכניסם אל הקדש פנימה כמו שכתבו המקובלים הראשונים.

שבח המשתתף עם הצבור בצומות שובבי"ם

נא. וכן אף אם לא ניסה באלה בענין הצומות וזעקתם ביתר הימים, עתה בימי השובבי"ם ישנס מתניו ויאזור כגבר חלציו להשתתף בפריטי יראי ה' וחושבי שמו להבין ולהתענות אלה הארבעים יום לתקן את מעוותו כי ההתחברות עם הצבור הוא ענין נפלא נאה ומתקבל, ועול הסיגופים והצומות יסבול ולא יקוץ הן בעודינו חי בטרם יחשכו כוכבי נשפו להקל מעליו עונשים הקשים ומרים אחרי מותו.

ואל ישכח כמה פעמים הכעיס ליוצרו ועשה נחת רוח ליצרו כי כל עונותיו ספורים וכתובים, ואם לא ישית לבבו הנה אשה לקראתו שית זונה לילית הרשעה מזומנת ליפרע ממנו סך עונותיו מה שנתחמם בין ירכותיה שם יפול שדוד ואין מקים עד יעכל דעתו, ועל כל חימום וחימום לו ניתנה פריע"ה גדל פרע האחרון מן הראשון.

תעניות וסגופים שקיימו עמודי עולם

נב. ואתה אחי קורא נעים, אל ישיאוך נשיאי הרוח ברוח שפתים לאמר כי דיו לחוטא הפושע להתחרט בלבו על עונותיו ולהתודות בשפתיו כי בזה ירפא משובותיו שאין הדבר כן, צא ולמד מרבן של בעלי תשובה דוד המלך עליו השלום אשר רק שמץ דבר נמצא בו ובכל זאת לא שב ידו מהרבות בסיגופים מופלאים כאשר חכמים הגידו עם היות שהיה מבחרן של תלמידי חכמים וצרכי ישראל על שכמו, עם כל זאת העידה עליו רוח הקדש ברכי כשלו מצום ובשרי כחש משמן.

נג. ודוק ותשכח בגמרא כמה עמודי עולם שהושחרו שיניהם מפני התעניות על שהוציאו דבר קל מפיהם כגון בושני מדבריכם בית שמאי וכו' [11] אף כי היתה הכוונה לשם שמים, גם בירושלמי [12] אהא דאמרינן פרתו של ר' אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה וכו' אמרו, אמר ר' חנינא פעם אחת יצתה והושחרו שיניו מן הצומות.

מעשה התשובה שנהג ר' חייא בר אשי

נד. וזכור מעשה דרבי חייא בר אשי בפרק בתרא דקדושין דר' חייא בר אשי הוה רגיל כל עידן דהוה נפיל על אפיה והוה אמר רחמנא ליצלן מיצה"ר יומא חד שמעתינהו דביתהו אמרה הא כמה שני דפריש לי מנאי מאי טעמא קאמר הכי יומא חד הוה קא גריס בגינתיה קשטא נפשה חלפה ותניי קמיה אמר לה מאן את אמרה ליה אנא חרותא תבעה אמרה ליה אייתי לי נהלי להך רמונא דריש צוציתא שוור אזל אייתי ליה כי אתא לביתיה הוה קא שגרא דביתהו תנורא סליק וקא יתיב בגוויה אמרה ליה מאי האי אמר לה הכי והכי הוה עובדא אמרה ליה אנא הואי לא אשגח בה עד דיהבא ליה סימנא אמר אנא מיהא לאיסורא איכווני, כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער עד שמת באותה מיתה.

מעשה ביקום איש צרורות שקיים ד' מיתות בעצמו

נה. ואל תשכח מעשה המבהיל המוזכר בבראשית רבה פרשה ס"ה מן יקום איש צרורות שקיים בעצמו ארבע מיתות בית דין, יקום איש צרורות היה בן אחותו של ר' יוסי בן יועזר איש צרידה והוה רכיב סוסיא בשבת אזל קומי שריתא למצטבלא, פירוש שהיו מוליכין לפניו קורה שיהא נתלה עליו יוסי בן יועזר, אמר ליה יקום איש צרורות לר' יוסי בן יועזר חמי סוס דארכבי מרי וחמי סוסך דארכבך מרך אמר ליה ר' יוסי בן יועזר אם כך למכעיסיו קל וחומר לעושי רצונו אמר ליה עשה אדם רצונו יותר ממך אמר ליה ואם כך לעושי רצונו קל וחומר למכעיסיו.

נכנס בו הדבר כארס של עכנא הלך וקיים בעצמו ארבע מיתות בית דין סקילה שריפה הרג וחנק מה עשה הביא קורה ונעצה בארץ וקשר בה חבל קטן וערך העצים והקיף על

העצים גדר של אבנים ועשה מדורה לפניה ונעץ את החרב באמצע והצית האור תחת העצים ותחת האבנים ונתלה בקורה ונחנק קדמתו האש נפסקה החבל נפל לאש קדמתו חרב ונפל עליו גדר של האבנים ונשרף, נתנמנם ר' יוסי בן יועזר וראה מטתו פורחת באויר אמר בשעה קלה קדמני זה לגן עדן ע"כ.

חשיבות הצומות לתקון העוונות

נו. וגם מן המושכל עין המשכיל קל מהרה תשכילנו בסברה רווחת המכרעת לאדם להודות, כי אם כדברי האומר כן הוא כי יספיק לחוטא וידוי וחרטה נמצא חוטא נשכר שהרי בזמן הזה נפש כי תחטא ותפשע בכל עון ורשע דיה בצרת וידוי וחרטה לשוב אל האלהים אשר נתנה ובזמן המקדש לא יכופר לה אלא במיתה ואפילו שוגג צריך כפרת ממון בקרבנות, ואף גם זאת רבו כמו רבו הפוסקים שפסקו כמה מיני תשובה לחוטאים הלא בספרתם.

נז. ועל הכל כלל גדול הכולל את הכל היא החכמה האלהית המקובלת איש מפי איש ומבעלי רוח הקדש, ואחרון אחרון חביב לן מארא דמהימנותא מרן האלהי רבינו האר"י ז"ל אשר גילה טפחיים על כת הקודמין בשרשן של דברים, והוא מודיע עיקר פגם החוטא במקורו ומודיע אשר לא ירפא לו כי אם בהקזות דם טמא והרקת לחות הרעות אשר השתרגו עלו על נשמתו והשתרשו בטוחותיה, והוא למדנו בצדקו ערך התשובה הצריכה לכל חוטא והיא שקולה בפלס משפטי ה' לעומת כל עונש ועונש הכתוב בתורה ולא כדברי הפוסקים שהעריכו הסגופים על פי שקול הדעת.

ואחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת מה טוב ומה נעים כי תשמור לעשות שפר התקונים לנפשך בזמן השובבי"ם שהוא מסוגל ומיוחד לתקנת כל עון ואשמה ורשע, וביותר בפגם קלקלת הזרע כמו שנתבאר על פי שפ"ר תקונין הנזכרים למעלה ועל פי שפר תקוני הצומות אשר יסד המלך רבינו הרב האר"י זלה"ה.

תענית הפסקה ב' ימים עולה כ"ז תעניות, וג' ימים עולה מ' תעניות

נח. ואם רבו לספר תעניותיו הצריכים לעונותיו יכול למהר לעשותם בהפסקות, אשר קיבלנו שהפסקה של שני ימים עולה לכ"ז תעניות שהוא כמספר שני שלישי הארבע יודין שבשם ע"ב יו"ד ה"י וי"ו ה"י אשר המה יעלו בסך השעות שבשלשה ימים כ"ד בכל יום, ועל כן אם יפסיק גם ערב יום השלישי ירבה עליהם שליש האחרון של ד' יודי"ן והמה יעלו למספר ארבעים יום.

(**א"ה**, ראיתי כתוב טעם לתענית שלשה ימים לילה ויום, כי כל העולם נברא בששה ימים בימים ולא בלילות נמצא כי בע"ב שעות נברא כל העולם, ועל כן הנפש החוטאת שרצתה לאבד את העולם תתענה שלשה ימים שהם ע"ב שעות).

תענית ימים ולילות משבת לשבת עולה לששים וחמש אלף ושש מאות תעניות

נט. והפסקה של ארבעה ימים עולה למספר כ"ז פעמים ארבעים יום העולים למספר אלף ושמונים תעניות, והפסקה של חמשה ימים עולה למספר י"ג פעמים ארבעים יום ובהצרף עליהם האלף ושמונים תעניות של יום הד' המה יעלו סך אלף ושש מאות ימים, והפסקה של ששת ימים עולה לארבעים פעמים אלף ושש מאות, ובהצרף עליהם האלף ושש מאות דיום ה' המה יעלו סך הכל ששים וחמשה אלפים ושש מאות תעניות.

המפסיק ב' ימים בתענית ועוסק בסתרי תורה עולה למ' תעניות

ס. ולכל אחת מהנה יש כוונות מיוחדות ביארנום בספר חמדת הלבבות באריכות, ושם ביארנו שבהפסקת שני ימים אם יעסוק בסתרי תורה יעלו לארבעים וסמוכות שלנו מדברי הרשב"י פרשת שמות דף ט"ו ע"א, קרא על דא ר' שמעון ויהי שם עם ה' ארבעים יום וכו' ע"ש, והם לא התענו אפס שני ימים ועל שהיו עסוקים בסתרי תורה קרא עליהם ויהי שם עם ה' ארבעים יום ע"ש.

עסק התורה מאשמורת הבוקר עד שחרית למחרת עולה י"ג תעניות

סא. עוד נתבאר שם כי כל מי שיקום באשמורת הבוקר שעה אחת קודם היום ועוסק בתורה כל היום ההוא וכל הלילה הבא אחריו עד אחר תפלת השחר של יום השני ולא יפסיק מהגות בתורה רק לעת מצוא ולהתפלל ולאכול סעודתו לשובע נפשו ולא מותרות הרי זה נחשב לתשושי כח אשר לא יכלו להתענות לי"ג תעניות, ואשר יכול גם להתענות כל אותם הכ"ו שעות נחשב לו לכ"ו תעניות.

תענית הפסקה עולה י"ג תעניות

סב. ועוד ביארנו שם תקון קל לתשושי כח להתענות הפסקת לילה ויום ותהא נחשבת לו לי"ג ימים.

סדר כוונות למתענה בהפסקה

סג. וקודם שישן עד שלא יאמר פסוק בידך אפקיד רוחי יכוין כי באותה שעה שקיבל תעניתו מבעוד יום ואחד עשרה שעות ראשונות הלילה, בכח סגולת תעניתו יהיו למאורות בכל שעה צירוף הוי"ה עם שילוב אהי"ה וכן צירוף אהי"ה עם צירוף הו"יה. **ויקום** שעה אחת קודם אור הבוקר ויהגה בתורה כפי כח ידיעתו והשגתו ואותה שעה עם י"ב מהיום הרי י"ג, ויכוין כי כל שעה מי"ג שעות אלו יהיו למאורות תקון אחד מי"ג

מדות ויאמר הי"ג מדות בכל שעה, ואחר שיאמר הי"ג מדות יאמר י"ג מדות דמי אל כמוך וכו' עד מימי קדם ואחר כך יאמר.

תפלה למתענה תענית הפסקה

סד. יהי רצון מלפניך יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אבותי בגלל רחמיך המרובים שיהיו מעשי רצויים לפניך ועזרני על דבר כבוד שמך ותן בי כח ויכולת לעבדך באמת ויהא ענות נפשי היום לנחת רוח ולרצון, ותגדל חסדך עמדי שתתן בי כח בכח סגולת תעניתי לתקן ולמתק ולהאיר בחינות כל שם ושם מאלו השמות שפגמתי וגרמתי בעונותי שיתגברו במדת הדין, ועתה רבונו של עולם הנה אנכי בא אליך בלב נשבר ונדכה לשחר פניך אולי אמצא חן בעיניך, ותתמוך בימיני ותזכני לתקן כל עונותי כי אתה אל רחום וחנון ארך אפים ומרבה להטיב וימינך פשוטה לקבל שבים, השיבנו ה' אליך ונשובה, ויהי נועם ה' וכו', עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון וכו'.

לימוד לתענית הפסקה

סה. וזה סדר הקריאה ביום זה, תחילה יכנס בכי טוב בקריאה נאמנה סדר היום, אחר כך יחזקאל מסי' מ' עד סופו, עובדיה כולו, זכריה סי' ז' וח' כולו וסימן י"ב עד סופו, איוב סי' כ"ה ויען בלדד השוחי וכו' עד סוף סימן כ"ח וסור מרע בינה, דניאל סימן ז' חזי הוית וכו' עד סוף הסימן בלבי נטרת, תהלים כולו, משניות סימן אמ"ת [13] (אבות מדות תמיד), ובתקונים עד מקום שידו מגעת באופן שלא יבטל רגע אחד ובכן לצדקה תחשב לו לי"ג ימים.

תענית י"ב ימים עולה קנ"ו תעניות, וסדר שינהג בהן המתענה

סו. עוד כתבנו שם כי מי שישב י"ב ימים זה אחר זה רצופים בענוי לבלתי אכול בלילה כי אם פתו עם אפר, וילבש שק בכל הי"ב ימים בין ביום ובין בלילה וישכב על הארץ ויקרא כל היום משניות בלי הפסק דברים בטלים ויטבול בכל יום בכוונה יעלה כל יום לי"ג תעניות העולים לסך קנ"ו תעניות.

תפלות ע"ד הסוד לימי התענית

סז. ובכל יום יטבול ויאמר כוונת הטבילה הידועה ואחר כך יאמר, ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתפן אלי ברחמיך המרובים ובכח סגולת תעניתי ותשובתי בי"ב ימים אלו יהיו למאורות י"ב אותיות שם אדנ"י אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד עם י"ב צירופי הוי"ה כל יום צירוף אות אחת ומעז יצא מיתוק אותיות אד"ני במים מימי החסד, ויהי נועם ה' וכו'.

סח. וכשיטבול ביום הי"ב יטבול י"ב טבילות או יטבול י"ג טבילות ויבטא בשפתים פרטי כוונתם ויאמר, אנא בכח גדולת ימינך הפשוטה לקבל שבים, יהי רצון שבכח סגולת י"ג טבילות שאטבול יומשך שפע מי"ג נימין דברישא דעתיק ג' הויות המאירים שם אשר עם אהבת כללותם המה יעלו לי"ג, ומשם יושפע השפע הזה לי"ג תיקוני דדיקנא דעתיקא ג' אהיה המאירים שם אשר עם אהבת כללותם המה יעלו לי"ג ומשם יושפע לאור המקיף דא"א ומשם לזעיר ומשם לנפשי רוחי ונשמתי לאור באור החיים ולטהר לבנו לעבדך באמת תמיד כל הימים, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

סט. ובמנחה בערב יום הי"ב בהשתלם מספר הקנ"ו תעניות יאמר בנוסח העננו וכו' וכו', יהי רצון מלפניך יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אבותי שבכח י"ב ימי תעניות אלו שהתעניתי לפניך העולים למספר קנ"ו יחוברו ק"ן נהורין דו' סוד הזעיר עם ש"ע נהורין דא"א והיו למאורות במשפט האורים גדולים, ובכן האירה פניך על עבדך הושיענו בחסדך כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, יהיו לרצון וכו', ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

הנה אלה קצות דרכיה אשר ביארנו שם והצגתים פה לפניך למען תבחר כאשר תוכל שאתו וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו.

טעם שתקון העון בפ"ד תעניות

ע. וכתב הרב ז"ל שנכון להתענות באלה הארבעים יום על ידי הפסקות פ"ד תעניות, ועיקרם מיוסד על שם אהי"ה שבו הוא הפגם העצמי וכנזכר בכתבי הרב זלה"ה בסוד י' דמים י' פעמים מלוי דמלוי אהיה שהוא כ"ז אותיות גימטריא ר"ע, וסך התעניות הוא פ"ד בסוד ד' פעמים אהיה העולים פ"ד, ולכן תמצא שיעקב אבינו עליו השלום דהוה שופריה דאדם הראשון לא ראה קרי כל פ"ד שנה, ולכן בגאולת מצרים שכבר נתקנו הניצוצות נזכר שם אהיה, ולכן נקראו ישראל זרע אמת שהוא אהיה פעמים אהיה העולים אמ"ת.

סדר פסוקים ותפלה לומר בטבילה קודם פ"ד תעניות

עא. וראשונה צריך שיטבול ויאמר פסוק ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים, ויאמר פרטי כוונתו כלשון הנאמר למעלה בפ"ג דשבת בטבילת ערב שבת עד גם הם ואחר כך יאמר פסוק זה, א'וצר נ'חמד ו'שמן ב'נוה ח'כם ו'כסיל א'דם י'בלענו.

ויכוין שר"ת כל הפסוק עולה פ"ד ובו תמצא אותיות אחה"ע א' דאוצר, ח' דנחמד, ה' דנוה, ע' דיבלענו, וחתום בר"ת ב'נוה ח'כם ו'כסיל שם חב"ו הידוע, ושוב יאמר פסוק ח'יל ב'לע ו'יקיאנו ר"ת שם חב"ו, מבטנו' יורישנו' אל' ס"ת וול שגם הוא משמות ע"ב ועולה מ"ב שכל סוד מ"ב להעלות.

עב. ואחר אומרו שני הפסוקים הנזכרים יאמר בדמע לב, רבונו של עולם גלוי וידוע מול כסא כבודך כי מס לבי בקרבי ויהי למים כי חטאתי על לבי חרושה ועל מצחי כנחושה כי אין מספר לילדי זנונים זרע שקר אשר בחטאתי גידלתי ורוממתי ואשות הזימה אשר בעונותי כלכלתי, אנא ה' בכח שמותיך הקדושים החתומים במקראי קדש אלה ח'בוש ב'רחמיך ו'ברוב חסדך את שברי, ח'דש ב'טובך ו'חמלתך כנשר נעורי ותקן כל אשר עוותתי ותלקט כל אשר פזרתי ותשליך במצולות ים כל חטאתי, ותפן אלי בעין חמלתך כי אתה ה' לבדך מקבץ נדחי ישראל, עשה למען שמך וכו', ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

ויכוין בתעניתו ליחד הבחינות העליונות אשר פגם בעונו ובכל שעה ושעה תתוקן בחינה אחת מפ"ד אורות של ד' אהי"ה.

סגולת לימוד ששה סדרי משנה בימי שובבי"ם ומאמרי הזוהר בזה

עג. ואם לומד ביתר הימים בתקון היסוד והמלכות כנ"ל, עתה בהפסקת פ"ד ימים אלו יעתיק עצמו אחר סדר היום ללימוד שיתא סדרי משנ"ה להיות לו למשיב הנשמ"ה אשר תאבד ממנו בעון פגם הברית כמו שאמרו בזוהר לך לך דף צ"ד ז"ל, דתניא בכל זמנא דאתרשים בר נש בהאי רישומא קדישא דהאי את מניה חמי לקודשא בריך הוא מניה ממש ונשמתא קדישא אתאחידת ביה ואי לא זכי דלא נטיר האי את מה כתיב מנשמת אלוה יאבדו דהא רשימא קדישא לא אתנטיר וכו' ע"כ, ועל ידי עסקו בשש סדרי משנה אותיות נשמה תשוב נשמתו בו כמו שאמרו בתקונים דף צ"ח ע"ב ז"ל, ולא עוד אלא מאן דאעיל זרעיה בנדה או שפחה או כותית או זונה כאילו מערב מה דאפריש קודשא בריך הוא דכתיב ויהי מבדיל בין מים למים דאינון מי נדה למי דכיא דדא אסור ודא מותר דא כשר ודא פסול דא טהור ודא טמא אילין אינון שית סדרין דאתייהיבת בהון משנה לאפרשא בין טוב לרע דערב לון אדם ודרין דאתו אבתריה ע"כ.

עד. וגם סגולתן לקשרא יחודא דמאריה כדקא יאות לעומת מה שהיה נרגן מפריד אלוף כמו שביארו בזוהר פרשת בראשית דף מ"ב אהא דאמר התם שיש בהיכל עצם השמים שרפים בשש כנפים אמר אחר כך, אילין אינון דאוקידו לאינון דלא חיישי על יקרא דמאריהון ודא דאשתמש בתנא חלף מאן דקרי ותני שית סדרי משנה דא הוא דידע לסדרא ולקשרא ייחודא דמאריה כדקא יאות.

לימוד משנה על פה מתקוני פגם הברית

עה. וכתב החסיד בשער הקדושה שישתדל לדעת ש"ס משנה על פה בסוד כי ידיעת התורה על פה הוא במדת הזכר וכיון שזה פגם אות הברית שהוא במקום הזכר וירד

למקום השכחה ראוי שיתוקן על ידי זכירה לדעת ש"ס משנה על פה, ועיקר ידיעת המשנה הוא שישתדל לדעת אותה בפירושה ולא יקרא אותה מצות אנשים מלומדה אשר בקריאתו שגיאות אין מספר, והוא מהתקונים החשובים לעון פגם הברית.

מנהג מורו ללמוד ח"י פרקי משנה בכל יום משובבי"ם

עו. ואדוני מורי זלה"ה היה נוהג לקרוא ח"י פרקי משנה מידי יום ביום עם פירושיהן לתקון מדת אל ח"י כנודע.

סגולת לימוד משניות בשובבי"ם ובפרט בקדשים וטהרות

עז. ועל כל פנים מי שיש איתו סדרים אחרים בלימודו ביתר הימים הנה בבא לעשות תקון הפ"ד ימי תעניות בימי השובבי"ם יעתיק עצמו ויקבע עיקר לימודו בימים ההם בשיתא סדרי משנה למלאות לו נשמה תמימה ולקשרא ייחודא דמאריה כדקא יאות, ואם לא תשיג ידו די השלים כל הש"ס יקבע עיקר לימודו בסדר קדשים וטהרות.

לימוד לימי השובבי"ם קודם מנחה

עח. ובעלות המנחה המתנדבים בעם להתענות הפ"ד ימים ובכל ימי השובבי"ם גם כן יועדו יחד לפני המנחה עטופים בטלתותיהם ועטרותיהם בראשיהם וייחוד הלבבות לתת עוז לאלהים, יכנסו בכי טוב באמרם ליחדא שמא דקודשא בריך הוא וכו' קודם התקון הזה.

תורה, פרשת יתרו סימן י"ט פ"כ וירד ה' על הר סיני וכו' עד סוף הסימן ויאמר אליהם, ובפרשת חקת סימן כ' פי"ד וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום וכו' עד פסוק י"ז אשר נעבור גבולך, ובפרשת דברים סימן ג' פ"א ונפן ונעל דרך הבשן וכו' עד פסוק י"א באמ"מת אי"ש, וסוד הכתובים האלו הפלא ופלא לאשר הוא חכם הרזים וצריך להזהר ולקרותן בדקדוק עצום ובטעמיהם.

ואחריהם יאמרו בפרשת תצוה פסוק והיה פי ראשו בתוכו עד לו לא יקרע שבעה פעמים והכוונה בו פשוטה, ל'פיו ס'ביב מ'עשה א'ורג ר"ת סמ"אל, ת'חרא י'היה ל'ו ל'א י'קרע ר"ת למפרע לילית, שפ"ה גימטריא שכינה, ופירושו והיה פי ראשו דעטרה שעל גבי ברית הפה התחתון, בתוכו כלומר שלא ינוס ויצא החוצה טפות הקדש, שפה רוצה לומר השכינה יגן לפני ס"מ ונוקביה, ותכף ומיד יאמר ג' פעמים פסוק הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב.

נביאים, שופטים סימן ה' פ"א ותשר דבורה וכו' עד אז ירדו לשערים עם ה' ושבה שבי"ך בן אבינועם שבפסוק י"ב, ובירמיה סי' מ"ו פי"ג הדבר אשר דיבר ה' אל ירמיהו וכו' עד סוף הסימן ונקה לא אנקך, ואחר כך בישעיה סימן כ"ו פ"א ביום ההוא יושר השיר הזה וכו' עד פסוק י"ט יחיו מתי"ך.

כתובים, תהלים סי' כ"ג לא אירא ר"ע, וסי' ל"ד פני ה' בעושי ר"ע וכו' צעקו וה' שמע, וסי' ל"ט אמרתי אשמרה דרכי וכו' כנודע סודו בייחודי הרב ז"ל, ומזמור פ"ח למנצח על מח"לת וכו', וסי' קט"ז אהבתי כי ישמע ה', וצריך לשית לבו הקורא במזמור פ"ח שבו קל"א תיבות כמנין סמ"אל, ומחל"ת לענות הם מחלת לילית ב' נשים זונות ובזה אנו מכניעין אותם להוציא בלען מפיהן, ובמזמור השני קט"ז יש בו ק"ל תיבות ה' חסדים שגוברים על הגבורות, ובו ט"ו שמות הוי"ה לתקן י"ה מאלהים בסוד נאלמתי דומיה שביאר הרשב"י בזוהר, ומזמור סי' צ' וסי' ק"י וסי' קכ"א וקכ"ד כאשר ידעת סודן מדברי הרב זלה"ה.

ואחר כך יהגו בספר הזוהר פרשת וארא דף כ"ז סוף ע"א ות"ח ביומוי דדוד מלכא וכו' עד עמוד ב' מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית.

וסוד אלף וי"ג יאורין אלו הם ביסוד הזכר וביסוד הנקבה כנודע לבאים בסוד ה' וצריך לכוין להמשיך את של זה בזה, ואין כאן מקום להאריך שהוא מקום שאמרו לקצר.

ואחר כך יהגו בתקונים תקון מ"ח כולו ויאמרו קדיש דרבנן, וסדר זה לא ישנו מלהגות בו כל ימי השובבי"ם לפני המנחה או בעתות הפנאי בשאר היום אף אם לא יתענה רק שיהא ממולח טהור קדש.

תפלה ומקראי קדש למתענים בימי השובבי"ם

עט. ואחר קריאתו בסדר זה בתענית הפ"ד ימים יעמוד המבורר שבהם הבא בסוד ה' ויאמר נוסח תפלה זו אשר אנכי תקנתי בסדר מקראי קדש כולל כל כוונת פגמי אות ברית קדש והמה בכתובים של חס"ד שעיקר פגם זה בשם ע"ב כנודע, ויעמוד באימה וברעדה ובדמעות שליש ויאמר קודם התפלה.

ענה עני שפל כל השפלים ושא חטאו מקבל התפלות והארך נא ברחמיך שנותיו וצוה כל שאלותיו למלאות, ותחשוב כל תפלותיו קטורת לפניך כקרבנות ועולות, והאל המקבל התפלות שמע קולי אשר ישמע בקולות.

רבונו של עולם אתה ידעת לאולתנו ואשמותינו ממך לא נכחדו, ובהעלות על לבבנו גודל משובותינו כמים נשפכנו והתפרדו כל עצמותינו, יראה ורעד יבא בנו ותכסנו פלצות ובושת פנינו כיסתנו, ואין לנו פה להשיב ולא מצח להרים ראש כי עונותינו עברו ראשינו וכמשא כבד יכבדו ממנו כי פשעינו רבו מלמנות וחטאתינו עצמו מספר, אף לזאת יחרד לבנו ויתר ממקומו כי גדול כים שברינו ומאד גדלה מעילתנו עד להשחית זרעינו זרע קדש, וגאלנו ברית קדשיך ושקרנו בבריתך וחללנו בריתך והיינו מרשיעי ברית, מקדש

ה' חותמא דמלכא טמאינו ובשר קדש העברנו מעלינו בי"ד פשעינו להאביד ולהרוס שם הוי"ה מלגאו ושד"י מלבר.

ותחת שלש רגזה ארץ תחת עבד כי ימלוך, השטן עומד על מקום הוי"ה אל הקדש פנימה ושפחה כי תירש גבירתה, סם המות רועץ מן החוץ והוא נחש ינחש בו, אוי לנו אויה לנו אהה עלינו אנה נוליך את חרפתנו, ואוי לה לאותה בושה כי לא הושב ידינו מבלע ומקלקל צינורות השפע והפכנו אותם לבורות נשברים אשר לא יכילו המים, וקצצנו בנטיעות עץ החיים ושיחתנו פריו והורדנו הנשמות הטהורות בחרבות נשמות ותהיינה הנפשות והרוחות נפושות ונפוצות ברוחות רעות בני נכר וגם בכנפינו נמצאו דם נפשות אביונים, אוי לרשע ר"ע כי גמול ידי"ו יעשה לו.

ועתה ה' אלהינו אחרי שובנו נחמנו ואחרי הוודעינו ספקנו על ירך בושנו וגם נכלמנו כי נשאתנו חרפת נעורינו, והנה עתה שבנו אליך ה' אלהי הרחמים והסליחות בכפיפת ראש בכפיפת קומה בנמיכות רוח בלב יראי וחרד רועש ורועד כפוף נבהל ומדוכה לעתור ולרצות מול כסא רחמיך לבקש מחילה וסליחה וכפרה על עון פשעינו, ובטובך הגדול שוב צור ישועתינו וראה בעין חמלתך צרת גופינו ונשמתינו וקבל ברחמים מיעוט חלבנו ודמינו בתעניתנו היום אשר ברכינו כשלו מצום ובשרינו כחש משמן, ובכח סגולת תעניתנו ותשובתינו יהיו למאורות כל השמות אשר החשכנו בהיותינו מרשיעי ברית קדש.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם חטאנו ופשענו ושיחתנו זרעינו במחשבות פגולות ופגמנו בשמות יוד הא ואו העולה מ"ב זרע קדש דאבא ושם יוד הה וו העולה מ"ב זרע קדש דאימא, עתה בכח ארבעה ושמונים תעניותינו יאירו במשפט האורים וישובו לאיתנם הראשון.

בפסוקים הללו רמוז ב"פ שם יה"ו

י'חל ישראל אל ה' כי עם י'הוה ה'חסד ו'הרבה עמו פדות. ה'נה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו. ו'חסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו וצדקתו לבני בנים.

ואם חטאנו ופשענו ושיחתנו זרעינו בניאוף יד ופיגלנו מחשבתינו באשה בגלגול זה או בגלגול אחר ופגמנו בארבע שמות אהיה אהיה אהיה אהיה העולים פ"ד ובאהי"ה פעמים אהיה העולים לפ"ד אותיות, עתה בכח פ"ד תעניתנו יהיו למאורות כ"ח אותיות דמלא דמלא דע"ב וכ"ח אותיות דמלא דמלא דס"ג וכ"ח אותיות דמלא דמלא דמ"ה, ובכח שלשה כחות אלה העולים פ"ד יעלו ויאירו שמות אהיה במשפט האורים וישוב הכל לאיתנו הראשון.

בפסוקים אלו יש ב"פ שם אה"יה, בתיבת א"ך גימטריא אהי"ה ובר"ת של הפסוקים **א"ך** טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתי בבית ה' לאורך ימים. ה'שמיעני בבקר חסדך כי בך בטחתי הודיעני דרך זו אלך כי אליך נשאתי נפשי. י'הוה בהשמים חסדך אמונתך עד שחקים. ה'ראינו ה' חסדך וישעך תתן לנו.

כח א' דע"ב

כ'י טוב חסדך מחיים שפתי ישבחונך. ח'סדי ומצודתי משגבי ומפלטי לי מגיני ובו חסיתי הרודד עמי תחתי.

כח ב' דס"ג

כ'י חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאול תחתיה. ח'סדי ה' עולם אשירה לדור ודור אודיע אמונתך בפי.

כח ג' דמ"ה

כ'ל ארחות ה' חסד ואמת לנוצרי בריתו ועדותיו. ח'סד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו. ועתה יגדל נא כ"ח אדני כאשר דברת לאמר.

ואם חטאנו ופשענו ושיחתנו זרעינו ונאפנו בכסות עטרת הקדש שבבריתנו בגלגול זה או בגלגול אחר ופגמנו באהיה פעמים אהיה כולו זרע אמ"ת והשלכנו אמ"ת ארצה, עתה בכח תעניתנו יהיו למאורות כ"ח אותיות דמלא דע"ב וכ"ח דס"ג וכ"ח דמ"ה, ובכח שלשה כחות אלה העולים פ"ד יעלו ויאירו פ"ד אותיות דאהי"ה פעמים אהי"ה במשפט האורים ותהי האמ"ת נאדרת כמשפט הראשון.

ר"ת גי' אמ"ת

א'תה י'הוה ל'א ת'כלא רחמיך ממני חסדך ואמת"ך תמיד יצרוני. כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחונך.

ואם חטאנו ופשענו ושיחתנו זרעינו וניאפנו ברוק בגלגול זה או בגלגול אחר ופגמנו בזווג הנשיקין דחיך וגרון שם אחע"ה שבגרון העולה פ"ד, עתה בכח תעניתנו בפ"ד ימים אלו יעלו ויאירו אותיות אחה"ע במשפט האורים וישוב הכל לאיתנו הראשון.

ר"ת שם אחה"ע

א'ם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני. ח'סדך ה' מלאה הארץ חקיך למדני. ה'יסופר בקבר חסדך אמונתך באבדון. ע'שה עם עבדך כחסדך וחקיך למדני.

ואם חטאנו ופשענו ושיחתנו זרעינו בניאוף יד ופגלנו מחשבתינו בזכר בגלגול זה או בגלגול אחר ופגמנו בה' חסדים וה' גבורות, עתה בכח תעניתנו בפ"ד ימים אלו יעלו ויאירו הה' חסדים והה' גבורות במשפט האורים בכח עוז כ"ח אותיות דמלא דע"ב

וכ"ח דס"ג וכ"ח דמ"ה וישוב הכל לאיתנו הראשון ואל יהי מונע, כי טוב חסדך וכו' שלשה כחות דלעיל.

ר"ת שם ע"ב

י'הי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך. ו'אני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל' עלי'. ד'מינו אלהים חסדך בקרב היכלך. ה'פלא חסדיך מושיע חוסים ממתקוממים בימינך. י'הי נא חסדך לנחמני כאמרתך לעבדך. ו'אני ברוב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך. י'ומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חיי. ו'בחסדך תצמית אויבי והאבדת כל צוררי נפשי כי אני עבדך. ה'אירה פניך על עבדך הושיעני בחסדך. י'שב עולם לפני אלהים חסד ואמת מן ינצרוהו.

ובכח קדושת שמותיך הקדושים היוצאים מקריאתינו היום מראשי תיבות וסופי תיבות וחילופי תיבות וצירופי שמות ומספר אותיות ותיבות, קבץ נפוצות ניצוצי הקדושה אשר בגבול הרשעה ותשמיד כל ילדי פשע זרע שקר אשר כוננו ידינו ותכרית כל אשות הזימה אשר המה מלופפות בנו.

ובכח קדושת שמך הקדוש זצ"תי העולה כמנין אבגית"ץ תנור וכירים יותץ ולא תאונה אלינו רע"ה, ובעוז קדושת שמך הקדוש היוצא מפסוק ח'יל ב'לע ו'יקיאנו כאריה תשאג ותוציא בלעם של הקליפות מפיהם, למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו.

ר"ת שם זצ"תי

ז'**כור** רחמיך יהו"ה וחסדיך כי מעולם המה. צ'דקתך לא כסיתי בתוך לבי אמונתך ותשועתך אמרתי לא כחדתי חסדך ואמתך לקהל רב. ת'תן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם. י'הוה יגמור בעדי ה' חסדך לעולם מעשי ידך אל תרף.

ר"ת שם חב"ו

ח'**סדי** ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו. ב'רוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי. ו'אני תפלתי לך ה' עת רצון אלהים ברוב חסדך ענני באמת ישעך. עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון אמרי פי וכו', ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

ציונים והערות לפרק א

1) תקו"ז תקון כ"ב דף ס"ו ע"א. 2) זוהר בראשית דף נ"ז ע"א. 3) זוהר ויקהל דף רי"ד ע"א. 4) תקו"ז תקון כ"ב דף ס"ו ע"א. 5) זוהר שמות דף ג' ע"ב. 6) זוהר פקודי דף רמ"ט ע"ב. 7) מסכת כלה פ"א. 8) זוהר פקודי דף רס"ו ע"ב. 9) זוהר תרומה דף ק"נ ע"ב. 10) ערובין דף נ"ד ע"א. 11) חגיגה דף כ"ב ע"ב. 12) ירושלמי שבת פ"ה ה"ד. 13) ראשי תיבות אמ"ת הנזכר נמצא כע"ז בפרי חדש או"ח שלהי סי' תי"ז לענין סדר הלימוד בער"ח.

פרק ב - תוכחות ווידויים - אזהרות הימים ומנהגיהם

דברי התעוררות מהזוהר שראוי להגות בהן בעת מנחת שובבי"ם

א. לעת מנחת ערב יוועדו יחד כל חרד ויעמוד המבורר שבהם ויהגה בהתעוררות הנפש להר"ם אלשיך ע"ה וכו'.

כתיב וכי ימכור איש את בתו לאמה לא תצא וכו' אם רעה בעיני אדוניה, נתבאר בזוהר [14] זה לשונו, אורייתא דיהבת עיטא לכל עלמא חמאת הכי אזהרת לבני עלמא ואמרת חמו כמה חס קודשא בריך הוא עלייכו מרגליתא טבא דהוות ליה זבין לכו למגנא דתשתעבדון בה בהאי עלמא.

וכי ימכור איש דא קודשא בריך הוא את בתו דא נשמתא קדישא לאמה למיהוי אמה משתעבדא ביניכו בהאי עלמא במטו מנייכו בשעתא דימטי זימנא לנפקא מעלמא לא תצא כצאת העבדים דלא תפוק מלכלכא לא תפוק מתטנפא בחובין תפוק בר חורין ברירא ונקיה בגין דיחדי בה מרא וישתבח בה ויהיב לה אגר טב בצחצוחי דגנתא דעדן כמה דאת אמר והשביע בצחצחות נפשך ודאי כד תפוק נקיה ברירא כדקא יאות.

אבל אם רעה בעיני אדוניה מלוכלכא בטינופי חובין ולא אתחזיאת קמיה כדקא יאות ווי להההוא גופא דאיתאביד מההיא נשמתא לעלמין בגין דכד נשמתין סלקין ברירן ונפקין נקיין מהאי עלמא כל נשמתא ונשמתא עאלת בספרא דאחמתא דמלכא וכלהו בשמהן ואמר דא היא נשמתא דפלניא זמינת תהא להההוא גופא דשבקת וכדין כתיב אשר לו יעדה לו בוא"ו וכד נפקת רעה בעיני אדוניה דקא אסתאבת בחובין ובטינופא דחטאין כדין לא יעדה באל"ף ואתאביד ההוא גופא מינה ואיהי לא אזדמנתא לגביה בר ההיא דמארה אתרעי ותב בתיובתא דגופה כדין כתיב והפדה כמה דאת אמר פדה נפשו מעבור בשחת.

והפדה האי איהו בר נש דעיטא דיליה דיפרוק לה ויתוב בתיובתא ולתרין סטרין קאמר קודשא בריך הוא והפדה והפדה בתיובתא ולבתר דתב בתיובתא פדה לה מארחא דגיהנם, לעם נכרי לא ימשול למכרה מאן עם נכרי עלובתא איהי נשמתא כד נפקא מעלמא ובר נש אסטי אורחיה בהדה היא בעת לסלקא לעילא גו משריין קדישין בגין דמשריין קדישין קיימין בהאי ארחא דגן עדן ומשריין נוכראין קיימין בההוא ארחא דגיהנם זכתה נשמתא כמה משריין קדישין קא מתעתדן לה לאתחברא בהדה ולמיעל לה לגן עדן לא זכתה כמה משריין נוכראין בארחא דגיהנם ואינון משריין דמלאכי חבלה זמינין למיעבד בה נוקמין אתא קרא ואוכח לעם נכרי לא ימשול למכרה אינון מלאכי חבלה בבגדו בה דאיהי נטירא דקודשא בריך הוא עביד לה נטירא דלא ישלוט בה עם נכרי בההוא פריסו דנטירו עלה.

ואם לבנו יעדנה תא חזי כמה אית ליה לבר נש לאזדהרא דלא יסטי ארחוי בהאי עלמא דאי זכה בר נש בהאי עלמא ונטיר לה לנשמתא כדקא יאות האי איהו בר נש דקודשא בריך הוא אתרעי ביה ואשתבח ביה בכל יומא בפמליא דיליה ואמר חמו ברא קדישא דאית לי בההוא עלמא כך וכך עובדוי מתתקנן וכד האי נשמתא נפקת מהאי עלמא זכייא נקייה ברירא קודשא בריך הוא אנהיר לה בכמה נהורין בכל יומא קארי עלה דא היא נשמתא דפלניא ברי ודא הוא דכתיב ואם לבנו יעדנה ע"כ.

התעוררות הנפש שדרש הר"ם אלשיך ע"ה בדרוש חמץ ומצה

ב. התעוררי התעוררי נפשי אחותי רעיתי עד מתי תשתכרי, התעוררי עורי עורי התאבלי ספדי והלילי, אבל יחיד עשי לך כי גדול כים שברך כי תחת היותך בהכלי מלך מלכי המלכים כל קדושים עמך באורך יראו אור ואת עלית על כולן כבודה בת מלך משחקת לפניו בכל עת.

ומה לך פה עניה סוערה גולה וסורה טמאה כטומאת הנדה כי נטמאת וכי שטית טומאה תחת אישך ויתן בך היצר הרע את שכבתו וימשכך בתלם עבות, וכי תבאי ליראות פני אלהים מה תשתוחחי נפשי ומה תהמי כי אז תצאי וידיך על ראשך לבושה שחורים ומתעטפת שחורים מהבגדים הצואים כל רואיך ידדו ממך בלי יוכלו יגעו בלבושך, ואת שדוד מה תעשי הלא תבושי ותבהלי מפניו, אנה תוליכי את חרפתך על זאת רעתך, אוי לה לאותה בושה אוי לאותה כלימה וכי יפקוד עליך מה תעשי ליום פקודה.

ואיך תשא פניך באמור אליך אנא פנה זיוך פנה הדרך ואיך חשך משחור תארך, אוי ליך כי נדמית ותחת היותך יפה כולך סורו טמא יקראו לך, ותחת היותך צרורה בצרור החיים כצרור אבן במרגימה תקולע בתוך כף הקלע, ואז ידבר אליך באפו ובחרונו יבהלך לקול תתו רעם גבורות לדבר ולומר פקדו נא הארורה הזאת הוציאוה ותשרף השמיטוה ורמסוה למעצבה השכיבוה, ואז אל שאול תורד אל ירכתי בור וגם אני כמוך, אוי לי כי נדמתי כי כמוני כמוך חטאנו עוינו פשענו ומרדנו וגם עלי יעבור כוס כי ארד אבל שאולה, תחתי יציע רמה ותכסני תולעה.

ג. על כן נעמדה יחד לבקש תרופה וארוכה למחלתינו עד אשר לא תחשך השמש ונשקיף ונראה מה נעשה כי יפקוד אל וכי יקום מה נשיבנו, והנה זאת רעתנו כי מר הלא הוא כי יצר סמוך מעט בעיניו כי ישחיתנו כי אם עוד שתים רעות יעשה לנו, אחד כי יסיר מלבנו עונינו וישכיחנו רוב אשמותינו עד אשר יעלה על רוח איש ממנו כי מעט ורעים הם מעשיו הבלתי טובים, ולעומתם על כל אחת כמה וכמה מצוות ומעשים טובים לו להגן בעדו.

ד. וזאת שנית יעשה כי בעלות על לבנו אחת מכל מצוות ה' אשר לא תיעשנה ושמענו ועשינו ישים בלבנו הבל הבלים להההביל כובד עונינו ולהקל רעתנו בעינינו ולהפוך בזכות עצמינו בהמצאות טענות ותואנות של הבל עד שכמעט שקרוב לזכות יחשב לאדם העון, ואוי לו מיום הדין אוי לו מיום התוכחה כי יקרא ויבא לתת דין וחשבון ויתהפך לארבעת רבעיו ויראה עצמו מסובב מלאכי חבלה אשר פעל ועשה בעונותיו דבקים ואחוזים בנפשו בצידו אלף ורבבה מימינו.

ואז יבהל ויצעק על שברו במר לבו לאמר מי ילד לי את אלה, והם יענו את ילידתנו בפשעך חוללתנו בעונותיך כי הקמת עליך רעה מביתך לרעתך לדכאך ולמוגגך בתחתית שאול כי הוא חלקך, על זאת אספדה ואיילילה נפשי נפשי איך המיתותיך בידי, הבת היקרה איך עקרתיך ממקום החיים והקדושה למקום המות והטומאה, איך לא חסתי עליך והכיתיך מכת אכזרי פצע וחבורה ומכה טריה, לבי לבי על חלליהם מעי מעי על הרוגיהם.

דברי תוכחה לרבינו תם ע"ה

ה. וכתב החסיד בראשית חכמה בשם ר"ת שיאמר אל לבו, לבי לבי הלא ידעת כי לא נבראת כי אם לשוב לעפר מיום היותך מדוע לא זכרת אחריתך, הלא תדע כי כל הימים אשר אתה חי על האדמה כצל עובר וכמוץ יסוער מגורן וכעשן מארובה, ימיך חרוצים וחייך קצוצים וכל אשר יעבור עליך יום או לילה תחסר חלק מחלקי חייך ובכל יום תקרב אל הקבר ותעוף בלי אבר.

ומדוע לא זכרת כי עפר אתה ולא ידעת כי מן האדמה נוצרת, ועל מי בטחת כי מרדת ומדוע אתה נמהר ולא תעבור על לבך יום המר יום אשר תאבד עצתך ונסרחה חכמתך, יום ידבק לשונך לחכך, יום ישאוך על כתף יסבלוך ועל ארץ תחתיה ישליכוך ועל כל מעשה יחשבוך וכאבק תדכה ואשך לא תכבה, יום תראה החשבון ערוך והספר פתוח ומאזני משפט וכוס תרעלה ביד ה', שם תמצה שמריה ותהמה נפשך בציריה ומה תשיב על זדונותיך, הלא אז תראה פרי מעלליך ותמצא גמולך.

ו. ואם תמות כמות הבהמה ולא תהיה עתיד לתת דין וחשבון היה לך לשמוח במותך, אך תלך למר ממות ולמקום אופל ארץ חשך וצלמות, שם תפול עליך אימה ותכסך כלימה ולבושך גוש רמה ויזורה על גופך גפרית לבלתי השאיר לך שריד, הלא היום ההוא נורא ואיום יום אשר אין לו פדיון, יום תמרור בבכיה תאניה ואניה, יום חרדה וצעקה יום שואה ואנקה, יום מספד מר יום תערוך אבל משמר מול משמר, יום יחרה אף האל וקנאתו ונתכה כאש חמתו, יום ירבו המעצבים והמכאובים, יום יהמה כל איש ידיו על

חלציו יום יאבדו כל חפציו, יום תצא הנשמה ותשאיר הגוף ככלי מלא בושה וכלימה מושלך כאבן דומה.

ועתה בן אדם על מי תנוס לעזרה או מי תהיה עליך סתרה, הלא אז תאמר אוי לי מה עשיתי מדוע דבר ה' בזיתי ואחר שרירות לבי פניתי ובמה אתכסה כי ערום אנכי, התקושש והתבושש והכלם מחטאתיך ותן תודה לאלהיך בעוד נפשך בגופך ובטרם יחשכו ככבי נשפך שוב יום אחד לפני מיתתך, החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך.

דברי תוכחה להרא"ש ע"ה

ז. וכתב הרא"ש ז"ל, ומטתך בדמעה תחשה ויבהלוך רעיונך מידי זוכרך חרדת ר' יוחנן בן זכאי בשעת פטירתו אשר אמרו, [15] כשחלה ר' יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו רבינו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכים אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתיני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשוחדו בממון אף על פי כן הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשוחדו בממון, ולא עוד אלא שיש לפני שתי דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזה מהן מוליכין אותי ולא אבכה.

ח. ויחרד האיש וילפת ונמס כל לב ורפו כל ידים, אם בארזים נפלה שלהבת חרדת יום הדין הנורא מה יעשו אזובי קיר גושי עפר רמה ותולעה כבדי עון אשמה עוה על עוה, כי יקרע הלב לי"ב קרעים ויתפרדו העצמות עצם מעצמו בהעלות על הלב כי יש יום לאל איום ודין על כל המעשה.

ובכן יחרד הלב ויתר ממקומו להעלות את המדומע באחד ומאה בצום בעל בכי לפני האל החנון המרבה לסלוח, ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק נעירה ונקיצה, נחפשה דרכינו ונשובה מכל אשר חטאנו על הנפש החמודה כבודה בת מלך ונרחץ נטהר נסיר רוע מעללינו מנגד עיני ה', ועל משמרתנו נעמדה יחד ותידד שנתינו מעינינו, יום ולילה לא נשבות כאנשי מלחמה על יצר סמוך בל ישוב לענותינו כאשר בתחלה, ויהי ה' אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו כן יהי רצון.

הזהיר בתפלת מנחה ובפרט בשובבי"ם הוא מתקוני פגם הברית

ט. ואחר כך יעמוד המבורר שבהם בעל בכי להתפלל תפלת מנחה, ומנהג חסידים הראשונים להתאמץ בתפלת מנחה בימי השובבי"ם לאומרה בכוונה ישרה ובאימה ובחלחלה יתר על שאר הימים ומעלין את המדומע באחד ובמאה בתפלתן, ויאחוז צדיק דרכם כי עת רצון היא למעלה לפרט תיקון פגם הברית באשר יצחק סוד הק"ץ ח"י הוא כוננה ויסדה, כי על כן תקנו לומר במנחה מזמור נכספה וגם כלתה וכו' ירננו אל אל ח"י כמו שביארנו בחלק של חול ע"ש.

והיה כי יצעק האיש הישראלי בדמע לב בתפלה זו על פגם קלקלת הזרע מחץ מכתו ירפא וסימניך כי ביצחק יקרא לך זר"ע, והוא מהתקונים החשובים לעון פגם הברית להזהר בתפלת מנחה כל הימים וביותר בימים הנזכרים ונעשים לתקון עון אשמה זו.

מעלת הצעקה בתפלה לתקון פגם הברית ודברי הזוהר בזה

י. אך ורק שיעמוד בה באימה וביראה בשיתו על לבבו חטאת נעוריו אשר הכעיס לאלהי עולם ה' בעון פגם הברית ימים רבים ורעים, ובכן יתקן מעוותו בתתו את קולו בבכי וצעקה ובשפל קול התחינה שאמרו בזוהר פרשת שמות, [16] אמר ר' יהודה גדולה צעקה שקורעת גזר דין של אדם מכל ימיו רבי יצחק אמר גדולה צעקה שמושלת על מדת הדין של מעלה, רבי יוסי אומר גדולה צעקה שמושלת בעולם הזה ובעולם הבא, בשביל צעקה נוחל העולם הזה והעולם הבא דכתיב ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יצילם ע"כ. **נמצא** היות הצעקה למעלה ראש לכל הפירושים, ולכך לעון פגם אשר אמרו חכמי הזוהר דלית חובא בעלמא דלא אית ליה תשובה בר מהאי וכו' שאין הדבר תלוי בתשובה תתאה אלא בצעקה שהיא למעלה מתשובה תתאה כמו שביאר החסיד בשער הקדושה שעל זה נאמר פני ה' בעושי ר"ע להכרית מארץ זכרם צעקו וה' שמע, כי עושי ר"ע הם הנקראים המוציאים זרע לבטלה והם נכרתים מארץ החיים מפני היות הפגם בה, אבל צעקו בשובם בתשובה וה' שמע ומכל צרותם הצילם.

מעלת הבכי בתפלה לתקון פגם הברית ומאמרי הזוהר בזה

יא. וכן הבכי הוא מתפארת התקונים לפגם זה כמו שביארנו למעלה, ואמרו בזוהר ויחי [17] גודל עניינו ותועלתו זה לשונו, תא חזי דתניא דמעין סגיאין שדיאת ההיא צדקת לאה בגין למיהוי חולקיה דיעקב ולא בההוא רשע דעשו והיינו דתנינן כל בר נש דאושיד דמעין קמי דקודשא בריך הוא ואף על גב דאתגזרת עליה עונשא אתקרע ולא יכיל ההוא עונשא לשלטא ביה מנא ליה מלאה דהא לאה אתגזר למיהוי חולקיה דעשו והיא בבעותא אקדימת ליה ליעקב ולא אתייהיבת ליה לעשו ע"כ.

יב. עוד בזוהר פרשת שמות, [18] אמר ר' יהודה כל מילי דעלמא תליין בתשובה ובצלותא דצלי בר נש להקדוש ברוך הוא וכל שכן מאן דאושיד דמעין בצלותיה דלית תרעא דלא עיילין אינון דמעין מה כתיב ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה ותפתח דא שכינה דקיימא עלייהו דישראל כאימא על בנין והיא פתחה תדיר בזכותיהון דישראל כיון שפתחה ותראהו את הילד ילד שעשועים דאינון ישראל דחטאן קמי מאריהון בכלא ומיד דמתחננן קמי קודשא בריך הוא הדרי בתשובה ובכאן קמיה כברא דבכא קמי אבוי מה כתיב והנה נער בוכה כיון דבכי מתברי כל גזירין קשין בישין מיד מה כתיב ותחמול עליו ע"כ.

לדעת האריז"ל עיקר התפלה בבכי בעת המנחה

יג. ועיקר התפלה בבכי כתב האור המופלא רבינו האר"י ז"ל שהוא לעת מנחת ערב דווקא ולא בתפלת שחרית וסמוכות שלו מדברי הזוהר פרשת ויחי [19] זה לשונו, פולחנא דצלותא דקא בעי בר נש למפלח קמי דקודשא בריך הוא בשמ"חה וברננה כו' שמחה בצפרא ורננה ברמשא וכו' ע"כ כמו שנבאר בפרקי ר"ה בס"ד.

סגולת הצדקה במנחת תענית ימי שובבי"ם

יד. והנה בשאר תעניות אמרו [20] אגרא דתעניתא צדקה וסימניך תעני"ת ת"ת ענ"י, וכל שכן בתפלת מנחת תענית ימי השובבי"ם אשר תתרומם במעלתה מאד הן מצד אשר היא מהדברים שקורעין גזר דינו של אדם כמו שנאמר וחטאיך בצדקה פרוק ואותה אנחנו מבקשים בפגם זה, והן מצד אשר נשגבה בסודה ופנה למעלה והיה מעשה הצדקה שלו"ם, וכמו שבחטאו נסתלקו החסדים למעלה כך במעשה הצדקה ימשיך החסדים ויתמתקו והנחה למדינו"ת עשה.

טעם שמעשה הצדקה מתקוני פגם הברית

טו. ומבית ומחוץ תצפנו להרבות השפע בשכינה צדק מלכותא קדישא לעומת מעוותו אשר היה מזריע זרע החוצה לבורות נשברים עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גבירתה כמו שביארנו בראש הפרק, וכמו שבכנפיו נמצאו דם נפשות אביונים בעון זה והמית נפשות, עתה יחיה נפשות רבות וחסרונם כמו שביאר הרב החסיד כה"ר אברהם הלוי ע"ה.

כי על כל אלה כל לבב דווי בעון פגם זה, ירבה בצדקה איש כמתנת ידו בכל תפלותיו בשאר הימים וביותר בימי השובבי"ם הנזכרים ונעשים לתקון עוות עון זה כי הוא משפר התקונים לעון זה והיה מעשה הצדקה שלום כאמור.

במנחת שובבי"ם יאמר הש"ץ תחינת שמע קולי לר' האי גאון ז"ל

טז. ואחר מעשה הצדקה בבכי יבואו בתחינה שמע קולי אשר ישמע בקולות המתוקן מרבינו האי גאון ז"ל שסגולתו רב מאד לקבול התפלות ודלתות שמים פתח, ויעמוד השליח ציבור להתפלל באנחות סדר התפלה, ובהגיעם לשומע תפלה יאמר נוסח עננו הזה בדמעות שליש וכה תוארו.

תפלת עננו לימי השובבי"ם בשומע תפלה

יז. עננו אבינו עננו ביום צום תעניתינו זה כי' בצרה' גדולה' אנחנו', כי בהעלותינו על לבבינו כל אשר הכעסנוך ואשר הרע בעיניך עשינו נפלו פנינו ותצלנה אזנינו, חשכו עינינו מראות ושפתותינו כלו ודממו וימס לבנו בקרבנו ויהי למים.

אהה אלהי הרוחות חנון ורחום וצדי"ק הסכת ושמע אנקת צעקת עבדיך העומדים לנגדך יראים וחרדים רועשים וחרדים כפופים נבהלים ומדוכים ושיקוים בבכי מסכו ובצרה ובצוקה וצער מתחוללים וצועקים ויום ולילה מחשבותיהם תמהים בקום למשפט אלהים, בוכים על אחריתם זעים ונבעתים מאשמתם כי חטאתם על לבם חרושה ועל מצחם כנחושה.

אוי לה לאותה בושה כי אין מספר לילדי זנונים אשר גידלנו ורוממנו והדבקנו רעה אל רעה ומלאינו הארץ זימה וטמאינו הבית ומלאינו החצרות חצרות בית ה' חללים חללים בתעלולים וגלולים בהכניס הקדש במקום הטנופת ונבנו במות התופת ונותץ מזבח ה' ועלתה עליה שממית ונשחתו כל מקורות ונרפשו כל מעיינות כי מפני הרעה נאסף הצדיק, הצדיק אבד אבדה האמו"נה וגברה שפחה מצרית שפחה תירש גבירתה, ואיך ובמה ומתי נוכל לתקן כל אשר שיחתנו ונגדור כל אשר פרצנו ולקבץ כל אשר פזרנו ולבער הטומאה מן הקדש ולהוציא גלולים מבית ה' ולהשיב נדחים נד"חי ישראל לכנס.

ועתה ה' אם תפנה לחטאתינו אבדה תקותינו ואם תשמור עונותינו הננו ברעתנו, ואם לא תתמכנו אין תקומה למפלתינו ואם לא תחננו אוי לנו על אחריתנו, שוב צור ישועתנו וראה בעין חמלתך צרת גופינו ונשמתינו וקבל ברחמים תשובתינו ותפלתינו ותעניתנו ואל תבזה ענותינו אשר ברכינו כשלו מצום ובשרינו כחש משמן, ועתה כבואינו לדפוק דלתי רחמיך צועקים בדמע לב וקוראים בשמך הושיעה אדונינו המלך אל תעזבנו וביד זעמך אל תטשנו ואל לארך אפך תקחנו.

אהה ה' הצדיק צור תקותינו ותקות אבותינו שים עיניך עלינו לטוב וכאשר קיבצתה ואספתה פזורי אבותינו מבין הגוים בארץ מצרים תחת יד פר"עה אחוז בעו"רף הדעת ותוציא לאור יקר מזולל ניצוצי הקדושה אשר נטמעו שמה, כן ברחמיך המרובים

לבנים תזכור והחזק בדק ביתינו הרעועה וחייתינו השסועה מרוב הר"עה להרגיעה, ותקן כל אשר עותתנו ותלקט כל אשר פזרנו ותשמיד ותכרית כל ילדי פשע זרע שקר אשר בחטאינו גדלנו, ותשליך במצולות ים כל אשות הזימה אשר בעונותינו כלכלנו והן מלופפות בנו ותרחיקם מאיתנו ומגבולינו והרשעה כולה שבה והיתה לבער, כמוץ יסוער מגורן וכעשן מארובה, חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל, וישוב הכל לאיתנו הראשון ולא ידח ממנו נדח כי אתה ה' לבדך מקבץ נדחי ישראל.

אנא ה' ח'בוש ב'רחמיך ו'ברוב חסדך את שברינו וח'דש ב'טובך ו'חמלתך כנשר נעורינו והימים הראשונים יפלו, ואל תפן אל רשעינו ואל תסתר פניך ממנו, היה נא קרוב לשועתינו טרם אליך נקרא ואתה תענה נדבר ואתה תשמע כדבר שנאמר, והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע כי אתה ה' עונה בעת צרה ושומע תפלת כל פה ברוך אתה ה' שומע תפלה.

נוסח וידוי השלם לומר במנחת שובבי"ם

יח. וישלים תפלתו ויתודה מיד אחר התפלה כמו שביארנו במשמרת החדש, ויכונו יחדיו להתוודות כל הקהל נוסח וידוי זה.

אלהינו ואלהי אבותינו תבא וכו' אבל חטאנו פשענו אנחנו ואבותינו, חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי אמרתי אודה עלי פשעי לה' ואתה נשאת עון חטאתי סלה.

אשמנו, אכלנו מאכלות אסורות, אכלנו דברים הצריכים נטילה ולא נטלנו.

בגדנו, ברכנו ברכות לבטלה, ברכנו בלי כוונה, בזינו אב ואם והורים ומורים, באנו על כל עריות שבתורה ושניות מדברי סופרים.

גנבנו דעת המקום ודעת הבריות, גילינו סוד, גאינו.

דברנו דופי ולשון הרע ונבלות הפה וליצנות, דברנו בבית הכנסת בשעת התפלה, דברנו בשבת דבור של חול.

העוינו, התפללנו בלא כוונת הלב, התכבדנו בקלון חברינו, הלבננו פני חברינו ברבים, הוצאנו שם רע על החיים ועל המתים, הרהרנו הרהורים רעים ביום ובאנו לידי טומאה בלילה, השגנו גבול ריעינו.

והרשענו, והרבינו פשע לבלי חק.

זדנו, זנינו אחר ליבנו ועינינו, זלזלנו בכבוד התורה ובכבוד לומדיה, זכרנו שם שמים לבטלה.

חמסנו, חמדנו נשי ובתי חברינו, חנפנו לעושי רשע, חיללנו את שם קדשיך אויה לנו מיום הדין אויה לנו מיום התוכחה, חיללנו שבתות ומועדי קדשיך, חשדנו בכשרים.

טפלנו שקר ומרמה, טמאינו עצמינו, טמאינו רעיונינו, טלטלנו מוקצה ביום השבת, טעינו בהוראה.
יעצנו עצות רעות, ישבנו במושב לצים, ישננו בלא קריאת שמע.
כיחשנו, כעסנו בחול ובשבת וטרפה נפשינו באפינו, כינינו שם רע לרעינו, כלינו שנינו בהבלי העולם ולא זכרנו כי תביאנו במשפט על כל נעלם, כפרנו על כל התורה כולה.
לצנו, למדנו תורה שלא לשמה ושלא לקדושה וטהרה, לבשנו שעטנז שלא במתכוין.
מרדנו, מרדנו במלכות שמים, מרדנו במלכות בית דוד, מאסנו בבית המקדש ושלשתן אנחנו מבקשים, מלאינו פינו שחוק, מסרנו חברינו וממונם ביד גוי, מעלנו בחרם.
נאצנו, נאפנו, נשבענו לשוא ולשקר, נדרנו בעת צרה ולא שלמנו, נשבענו ולא קיימנו, נקמנו ונטרנו שנאה, נהנינו מן העולם הזה ומתענוגיו, נשתמשנו בכתר של תורה, נתננו יד לפושעים וחטאים.
סררנו, סוררים ומורים וזוללים וסובים היינו, סרנו ממשפטי צדקך, סרנו מאחריך.
עוינו, עברנו על מצות עשה ועל מצות לא תעשה, עברנו על דברי חכמים ותקנותיהם ועל תקנות הקהל ועל חרמי צבור, עינינו יתומים ואלמנות ואביוני עמך.
פשענו, פרקנו מעלינו עול מלכות שמים ועול יראת שמים, פגמנו בכ"ב אותיות תורתך ובשמותיך הקדושים בהרהור במחשבה בראיה בשמיעה ובקלא ובריחא בדבור ובמעשה, פרשנו מן הצבור.
צררנו, ציערנו אב ואם וחכמי ישראל, צללנו במים אדירים לבקש תאות יצרינו הרע.
קשינו עורף, קלקלנו דרכינו, קטפנו מלוח עלי שיח, קפצנו פי חכמים מהוכיח, קפצנו ידינו מליתן צדקה, קללנו את חברינו בשם, קבלנו לשון הרע, קלקלנו צנורות השפע והפכנו אותם לבורות נשברים אשר לא יכילו המים וגרמנו חילול שם קדשיך בגוים עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גבירתה, נשכבה בבושתנו ותכסנו כלימתנו כי עונותינו הטו אלה ופשעינו האריכו קיצנו, אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם זה כמה ימים ושנים רבים ורעים.
רשענו, רדפנו אחר השררה, רבנו עם אדם חנם, רעים לשמים ורעים לבריות היינו, רימינו את רעינו.
שחתנו, שכחנו תורתך, שכחנו אלהותיך, שמחנו במפלת אויבינו, שמענו זלזול תלמידי חכמים ולא מיחינו, שבנו בתשובה ואחר כך חזרנו לסורינו הרע, שחתנו זרע קדש ובראנו משחית לחבל, בנים גדלנו ורוממנו והם פשעו בנו, גם בכנפינו נמצאו דם נפשות

אביונים והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם, לבי לבי על חלליהם מעי מעי על הרוגיהם, אוי לרשע ר"ע כי גמול ידיו יעשה לו.
תעבנו כל איש תוכחת, תעינו ותעתענו, תקענו כפינו ולא קיימנו, ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו.

סדר תחנונים ומקראי קדש לומר אחר חזרת מנחת שובבי"ם

יט. ויאמר י"ג מדות ויתר הסדר כמו שנתבאר במשמרת החדש בס"ד, ואחר כך ירבו בסליחות כסדר הנזכר במשמרת החדש, אך ורק לפני הרחמים והסליחות יסדרו אלה מקראי קדש לעורר צדיק העליון חנון ורחום וצדיק.
ר"ת ג"פ שם יה"ו
י'רעם ה'ים ו'מלואו י'עלוץ ה'שדה ו'כל אשר בו. ה'וציאה ממסגר נפשי להודות את שמך בי יכתירו צדיקי"ם כי תגמול עלי. ו'כל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדי"ק.
ר"ת שם אהי"ה
א'ור זרוע לצדי"ק ולישרי לב שמחה. ה'שלך על ה' יהבך והוא יכלכלך לא יתן לעולם מוט לצדי"ק. י'הוה צדיק קצץ עבות רשעים. ה'יטיבה ברצונך את ציו"ן תבנה חומות ירושלים.
ר"ת אמ"ת
א'מרו צדי"ק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. מ'גדל עוז שם ה' בו ירוץ צדי"ק ונשגב. ת'אלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק בגאוה ובוז.
ר"ת אחה"ע
א'ורח לצדי"ק מישרים ישר מעגל צדי"ק תפלס. ח'נון ה' וצדי"ק ואלהינו מרחם. ה'בט לברית כי מלאו מחשכי ארץ נאות חמס. ע'יני ה' אל צדיקי"ם ואזניו אל שועתם.
ר"ת כח א'
כ'עבור סופה ואין רשע וצדי"ק יסוד עולם. ח'י ה' וברוך צורי וירום אלהי ישעי.
ר"ת כח ב'
כ'י אתה תברך צדי"ק ה' כצנה רצון תעטרנו. ח'גור חרבך על ירך גבור הודך והדרך.
ר"ת כח ג'
כ'י צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו. ח'סד ואמת נפגשו צד"ק ושלו"ם נשקו. ימינך ה' נאדרי בכ"ח ימינך ה' תרעץ אויב.
ר"ת שם ע"ב
י'הוה צדי"ק בקרבה לא יעשה עולה בבקר בבקר משפטו יתן לאור לא נעדר ולא יודע עול בושת. ו'יאמר אדם אך פרי לצדי"ק אך יש אלהים שופטים בארץ. ד'בר שקר ישנא

צדי"ק ורשע יבאיש ויחפיר. ה'לוך ילך ובכה נושא משך הזר"ע בא יבא ברנה נושא אלמותיו. י'גמור נא ר"ע רשעים ותכונן צדיק ובוחן לבות וכליות אלהים צדי"ק. ו'עמך כולם צדיקי"ם לעולם ירשו אר"ץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. י'עלוז שד"י וכל אשר בו אז ירננו כל עצי יער. ו'תשועת צדיקי"ם מה' מעוזם בעת צרה. ה'אל תמים דרכו אמר"ת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו. י'ושב בסתר עליון בצל שד"י יתלונן.

ר"ת שם חב"ו

ח'לצני ה' מאד"ם רע מאיש חמסים תנצרני. ב'רכות לראש צדי"ק ופי רשעים יכסה חמס. ו'צדיקי"ם ישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה.

ר"ת שם זצת"י

ז'רח בחשך אור לישרים חנון ורחום וצדי"ק. צ'דיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה. ת'מותת רשע רעה ושונאי צדי"ק יאשמו. י'שמחו השמים ותגל האר"ץ ירעם הים ומלואו. **ואחרי** כן יצלח דברו ברחמים והסליחות עד תומו, וקדיש תתקבל ומזמור נ"א בבא אליו נתן הנביא ולמנצח אלהים יחננו וקדיש, ותענו וכו'.

סגולת המתנהג בקדושה ובעסק התורה קודם השינה

כ. ובלילות השובבי"ם אחר התענית לא ימלא בטנו בשר ויין בענין שיתגאה לבו ויצא שכרו בהפסדו, וגם כי המאכל מביא את השינה ואין השעה צריכה לכך אחר כי הוא עסוק בתקון פגם בריתו צריך להשביע עצמו מדברי תורה תחילה ואחר ישכב פן מחמת קנאה קנאין יפגעו בו לטמאו כי כך היא המדה בבא האיש הישראלי להתקדש עצמו שם הם רצים להדבק, ואם לא ינהג עצמו בקדושה יתירה ובחרב פיפיות בתורה ובקריאת שמע כדת וכשורה אפשר שיטמאוהו חס ושלום.

אכן נפש כי תשבע מדברי תורה לפני השינה לא תדבקהו הרעה כמו שאמרו בשני דברכות, אמר ר' יוחנן כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר ושבע ילין בל יפקד ר"ע, ור"ע נקרא הפוגע בעון הזרע.

ק"ש על המטה מתקוני פגם הברית ודברי הזוהר בזה

כא. וכתב רבינו האור המופלא האר"י ז"ל, שתקון עון קלקלת הזרע הוא להמית אותם הגופים הנעשים לאותם הנשמות העשוקות ביד החיצונים ולהעלות אותם הנשמות למקומם על ידי כוונת קריאת שמע על מטתו בכל לילה, ויש אשר יעצור חיל להמית בסגולת כוונת הקריאת שמע אלף ומאה ועשרים וחמש בכל לילה כמו שאמרו בזוהר בלק דף רי"א בפסוק לא ישכב עד יאכל טרף, ר' אלעזר אמר מאי לא ישכב אלא בכל ליליא כד בר נש איהו אזיל בפקודי דמאריה לא שכיב על ערסיה עד דקטיל אלף ומאה ועשרים וחמש מאינון זיינין בישין דשריין עימיה, רבי אבא אמר אלף אינון דסטר

שמאלא דכתיב יפול מצדך אלף כמה דכתיב יעלזו חסידים בכבוד וכו' רוממות אל בגרונם וכו' לעשות נקמה הדא הוא דכתיב לא ישכב עד יאכל טרף ודא הוא לעשות בהם משפט ע"כ.

ובקריאת שמע יש רמ"ח תיבות עם מה שאומר תחילה אל מלך נאמן והוא רמ"ח להרוג בהם המזיקים אשר ברא משחית לחבל על ידי טיפות קרי, וזהו סוד לא ישכב עד יאכל טר"ף כי בהרוג אותם המזיקין אז טורפים אותם הנשמות של הקדושה ומחזירים אותן למקומם.

והאיש הירא יהא זהיר כל הימים וביותר בימי השובבי"ם הנזכרים ונעשים לתקון פגם זה להיות קורא קריאת שמע על מטתו כסדר המסודר מהרב ז"ל, ואשר הוא משכיל בסתרי תורה חיובא רמיא עליה לעשות כוונים בה ככל אשר ביארנו בחלק הקודם.

סדר ק"ש על המטה לימי שובבי"ם ותפלה ע"ד הסוד

כב. **וקודם** הקריאת שמע יאמר בימי השובבי"ם הי"ג מדות כקורא בתורה וי"ג דמי אל כמוך, ואחר כך לגרש החיצונים יאמר הנוסח הזה.

כג. **יהי** רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו האל נוצר חס"ד לאלפי"ם, שיהא עתה עת רחמים ורצון לפניך ויומשך מתקונא תמינאה דדיקנא נוצר חס"ד שבו שם יו"ד ה"י וי"ו ה"י כמספר חס"ד שפע לתקונא תשיעאה דדיקנא לאלפים שבו שם אלף ה"ה יו"ד ה"ה שבצירוף עשר אותיותיו יעלה למספר אלף ה"י יו"ד ה"י כמספר אלפים, ומן השפע ההוא מעז יצא מתוק אד"ני אלה"ים שמות המתחילים באלפין התלויים בתקון לאלפים ויומתקו ש"ך ופ"ר דינין דזו"ן.

ובכן תשליך במצולות ים העליון לס"מ ולילית ונחש וכל המשחיתים אשר נבראו על ידינו ותמנע מרשעים אור יונקותם משמות הקדש אד"ני אלהי"ם, ובכח תקונא תליסר דדיקנא ונק"ה העולה קס"א אל"ף ה"י יו"ד ה"י וכמספר אלפים וכמספר אדני אלהים יעלו כל הנשמות וכל ניצוצות הקדושה שנתפזרו על ידינו בתוך הקליפות ויחזרו אל הקדושה כמשפט הראשון מנוקות מכל ר"ע.

ואת נפשותינו תטהר מכל החיצונים בל יגשו אלינו ובל יתאחזו בתפלתינו ובלימוד תורתינו בכח שילוב שני שמות אלהים אֵאֶלֶֽלֹהֵהֵיֵיֵמַם עשר אותיותיהם עולים למספר יעקב וכן מספר נקודות הכסף שבהם והוא יצא לשטן לעומתן להכריתם כהכרת רשעים, ובכח שם יְאֲהַיְ היוצא מפסוק י'הוה א'ל ה'שטן י'גער כלה גרש תגרש עזוז המקטרגים צרים מושלים ברשע חייליהם והיו כלא היו, יהיו כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה, למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך ועננני, יהיו לרצון וכו', ויהי נועם ה' וכו'.

כד. וכבר ביארנו בחלק הקודם את היותר לפרט לילות השובבי"ם בתקון ראש המטה, ואשר יש איתו דבר ה' ישית מעייניו בו כי הוא משפר התקונים אשר ביאר רבינו הקדוש ז"ל בשער היחודים ע"ש ותעלוזנה כליותיך בשכיות חמדתי לנפש כי תשב"ע לבטא בשפתים.

בימי שובבי"ם יניח אבן תחת ראשו

כה. וכל ימי השובבי"ם יניח אבן תחת מראשותיו.

ויכוין לכוונת האבן שמספרה שם ב"ן אל"ף בין ב' הוי"ן שמספרו ג"ן.

אזהרה שלא יגע ברזל במטתו בעת השינה

כו. ויזהר שלא יגע במטתו שום ברזל וכל שכן שלא ישא עליו שום ברזל בשוכבו על מטתו.

סגולת הקם באשמורת ועוסק בתורה לתקן פגם הברית

כז. ואשר לא נוסה באלה בשאר הימים לקום לראש אשמורות, הנה הימים האלה הנזכרים ונעשים לתקון פגם הברית לו בכח יגבר איש לקדם אשמורות לעסוק בתורה, וישתדל לחבר לילה ביום על ידי התורה לעומת מה שהיה נרגן מפריד אלוף בהמשכת הטפה לחוץ.

ואל יתענג עצמו בשינה כל הלילה פן יטמאוהו חס ושלום כמ"ש הרשב"י ע"ה, בני נשא דמתענגי בשינתא דליליא נפקי מנייהו שידה ושידות, [21] ואם רע ומר עוזבו את ה' בשאר הימים הוזים שוכבים אוהבי לנום, עוד יגדל הכאב מאד בימי התקון כי מי בער בידו אחת יבנה ובידו השנית המקבות והגרזן לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס בניינו, והא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא אויבו ומבקש רעתו שמור בתוכו.

עיקר עסק התורה לקום באשמורת ולחבר לילה ביום

כח. כי על כל אלה איש התמים יהא זריז ונשכר ואם עסק בתורה ביום והוא שבע ממנה אין החיוב לו להאריך בתחלת הלילה בעסק התורה באופן שלא יוכל לקום באשמורת, והחכם עיניו בראשו ויכלכל דבריו במשפט שיעסוק בתורה ביום עד שישבע ובתחלת הלילה יעסוק בתורה גם כן כדי שתעלה הנשמה על ידי הבל התורה, אבל לא לשבעה כדי שלא יבטל מלקום באשמורת שהוא עיקר עסק התורה, ומה טובו ומה יופיו אם ינהג ככה כל הימים אשר אין לך מדה טובה הימנה כנודע מכמה מקומות בזוהר, ועל כל פנים לא יעבור מלעשותו בארבעים יום ימי השובבי"ם כפי שיעורו.

אזהרה על הזיווג בימות החול ובפרט בימי שובבי"ם

כט. ואשר הוא מתופשי התורה אשר לא שת לבו אל אזהרת רבי שמעון בזוהר דקאמר צדיק דקריב לאתתיה ביומין דחול גרים דאתעביד קדש חול וכו', הנה שומר

הברית במעשה התשובה באלה הימים ראוי להסיחו מדעתו ולהתקדש עצמו בצדיק חי העולמים שלא להמשיכו בחול שלא לערב קדש בחול הפך מעשה תשובתו, ועיין מה שכתבנו באריכות בפרט זה בפרקי שבת.

אך ורק לא נאמרו כל השיעורים הללו אלא ליראי ה' וחושבי שמו שתמיד יראת ה' על פניהם ואינן מסיחין את דעתם תמיד כל היום ממעשה תשובתם ויצרם מסור בידם, והכל לפי מה שהוא אדם ואשר ירגיש בעצמו פן חס ושלום יצא הפסדו בשכרו.

שבח המשכים לביהכנ"ס וסגולתו לתקון פגם הברית

ל. ואשר לא נוסה להיות ממשכימי בבקר בבית הכנסת ביתר הימים, בימים האלה יחזיק במעוז מנהג זה להיות משכים ראשון לבית הכנסת אשר גם זה מפרט תיקון פגם הברית להיות זהיר בכל מדות שמנו חכמים שאיש הישראלי נקרא בהם צדיק שהם אחוזות במדת צדיק חי העולמים, והמשכים להיות ראשון בבית הכנסת הוא עומד במדריגה דצדיק כמו שאמרו בזוהר פרשת תרומה, תא חזי ההוא קדמאה דאשתכח בבית כנישתא ואוריך בבי כנישתא זכאה חולקיה דאיהו קיימא בדרגא דצדיק בהדיה דשכינתא ודא איהו ומשחרי ימצאונני דא סליק בסליקו עילאה ע"כ.

וכבר יסד אחד מהחברים שבוניציא [22] שיר מיוסד על מעלת הקודם לבית הכנסת ופרטי סודיו להיות כל איש שורר אותו לראש אשמורות, ומה טובו ומה יופיו של עושה אלה לא יתן לעולם מוט לצדיק.

מתקוני העון ליתן צדקה באמירת ויברך דוד או להיות גבאי צדקה

לא. וכתב הרב ז"ל שבכל יום ויום יכוין לתת פרוטה אחת לצדקה בויברך דוד כשיאמר ואתה מושל בכ"ל שהוא מדת הצדיק והוא תקון חשוב לתקון פגם הברית ולפדות נפשו מתוך הקליפות, ובפרט אם יזכה להיות גבאי צדקה שהוא נאחז בשבח הצדיק כמו שאמרו בזוהר פרשת ויגש דף ר"ח זה לשונו, פזר נתן לאביונים דא צדיק צדקתו עומדת לעד דא כנסת ישראל וכו' ותא חזי מלכות שמים איהו בי מקדשא לקיימא כל מסכנין בגו צלאה דשרותא דשכינתא וצדיק דא אקרי גבאי צדקה למיחן ולמיזן לכלא דכתיב פזר נתן לאביונים בגין כך גבאי צדקה נטלין אגרא לקבל כלא ע"כ.

יזהר בקיום הנרמז בנוטריקון תיבת צדק"ה

לב. ואיש התמים יחזיק במעוז מנהג זה ביתר הימים וביותר באלה הימים, ואשר לא תשיג ידו לא לזה ולא לזה ידרוש יום יום לעשות עצמו צדיק ויעשה צד"קה רוחנית כמו שפירשו חכמי הזוהר, צ' תשעים אמנים, ד' ארבע קדושות, ק' מאה ברכות, ה' חמשה

חומשי תורה, ובתקונים פירשו במקום אחר כי י' מצדיק הם י' קדישין שצריך לענות מידי יום ביומו.

מתקוני העון לסמוך גאולה לתפלה

לג. וגם יהא נזהר בתפלתו לסמוך גאו"לה לתפלה לסוד הייחוד לעומת הריוח ששם בין הדבקים בעון פשעו, ולהיות רגיל להיות כל תפלותיו בדמעות שליש באלה הימים כמו שביארנו למעלה שהוא תיקון חשוב לפרט זה עיין שם.

כוונה ע"ד הסוד בברכת תקע בשופר לתקון פגם הברית

לד. וכתב הרב ז"ל שבכל התפלות יכוין בברכת תקע בשופר בשם היוצא מג' תיבות יח"ד מארב"ע כנפו"ת והוא שם חב"ו היוצא מר"ת ח'יל ב'לע ו'יקיאנו, ויכוין אות הח' בנקוד שבא פתח והב' בנקוד צירי והוא"ו בנקוד שורק אשר השם עם נקודותיו המה יעלו למספר שם ע"ב על תיקון שז"ל שעיקר פגימתו בשם ע"ב, וראוי להיות כל איש מעתיר שם בדמע לב שתקיא הקליפה ניצוצות קריו שנבלעו בה בכח שם זה ושם הוי"ה ב"ה, ויכוין הוי"ה אחת עם שם זה בנקוד היוד שבא והה' צירי והוא"ו פתח והה' שבא, ויכוין בין י"ה לו"ה שבו שם חב"ו הנזכר, ובאומרו בא"י מקבץ נדחי כו' ישלב בהויה ההיא שם חב"ו נקוד הנזכר, ויהיה כוונתו באמרו מקבץ נדחי לניצוצות קריו שהם נדחים שיקבצם הקדוש ברוך הוא בכח מספר נדח"י שהוא ע"ב.

לה. ובימי השובבי"ם יכוין לשם המחשבה שהוא טפטפ"יה ועמו שם כו"זו, וביום ראשון יכוין ע"ל צב"א, וביום שני יכוין הויה בנקוד אל חי יֱהֲוֶה ובעל מג"ן, וביום שלישי וביום רביעי יכוין צ"וה פח"ד, וביום חמישי יכוין ע"ל מג"ן, וביום שישי יכוין על צבא, ויצרף עוד אל כוונה זו בכל יום שם המרגלא והאות שממנה הוא מאיר ועולמות בי"ע כל יום העולם השולט ביום ההוא.

בחומר פגם הגורם ברכה לבטלה

לו. ויהא זהיר מאד שלא לבא לידי ברכה לבטלה באשר הוא יתן מום בצדיק מעיין הברכות להשפיע החוצה חס ושלום כנודע בסוד לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כמו שאמרו בזוהר פרשת יתרו ופוגם מאד למעשה תשובתו באלה הימים, וכן שלא יגרום לאחרים בעון ברכות לבטלה כגון שאין תשעה בבית הכנסת בחזרת התפלה שיענו אמן על בלתי ענות הוא, או החוזר התפלה ואיננו פונה אם יש שם תשעה שיענו אמן באמת כדינו לדעת על מה עונים והמה ברכות לבטלה וכבר הארכנו בפרט זה בחלק הקודם.

פסוקים לומר אחר תפלות ימי השובבי"ם

לז. ובכל יום מימי השובבי"ם אחר שלש תפלותיו יאמר פסוק, ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שביים ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד, אתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' כי אתך אני כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחתיך שמה ואותך לא אעשה כלה ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך.

ויכוין ואת זרעך מארץ שביים על הטפות ניצוצות קריו העשוקים בקליפה שישובו ממות לחיים, ויש בפסוק ראשון כ"ב תיבות לעומת כ"ב אותיות התורה ובפסוק השני כ"ז לעומת אל"ף בי"ת עם אותיות מנצפ"ך ובכללותן הם מ"ט, ותכוין להוציא על ידי זה הניצוצות שנפלו במ"ט שערי טומאה ולהביאן למ"ט שערי קדושה.

ואחר כך יאמר פסוק, האל תמים דרכו אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו, ובו יש י"א תיבות לאכפיא י"א קליפין ומה שהיתה המלכות מאר"ת תשוב להיות אמר"ת.

סגולת העסק בסתרי תורה בימי שובבי"ם ליודעי סוד

לח. ובימים אלו אם הוא בעל סתרי תורה יהיה רוב לימודו בסתרי תורה ויגלה סודי התורה למי שהוא צדיק וירא שמים שאמרו בתקונים ז"ל, מאן דמגלי לצדיקייא גרם לצדיק לאנהרא ברזין דאורייתא ולשכינתא דאור רז אתקרי ובההוא זמנא והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ע"כ, וכבר ביארנו למעלה סדר הלימוד לימים אלו בזוהר ובתקונים ע"ש.

מנהג קדמונים לילך לברית בימי שובבי"ם, ולהרבות שלום בעולם

לט. ומנהג חסידים להיות רודפים במשך הימים האלה ביותר ללכת לברית מילה סוד ה' ליראיו, ואף גם זאת מתחזקים ביותר לדרוש אחר השלום אשר גם הוא מתפארת התקונים לפגם הברית כי כאשר היה נרגן מפריד של"ום הבי"ת כן יקדש לתווך השלום בין איש לאשתו ובין אדם לחבירו.

סגולת ההתבודדות והשתיקה לתקון פגם הברית

מ. ואנכי נהגתי במשך ימי השובבי"ם להתבודד בחדרי ולמעט בשיחת חולין כל האפשר כי שומר הברית הוא מדת השתיקה, כאשר ידעת שברית הלשון מכוון נגד ברית המעור ובהשמר הלשון ברית המעור נשמר מאיליו, וזה סוד נצור לשונך מר"ע כמו שביאר החסיד בשער הקדושה באורך, והחברה במקום בני אדם שוחה עמוקה פי זרות.

עיקר פגם הברית תלוי בשמירת העינים

מא. וכן לענין התבודדות הוא שורש גדול לקדושת המחשבות כי כל זמן שאדם טרוד לצאת ולבא ברחובות קריה לא יוכל לקדש מחשבותיו ולא ימנע מלשון הרע ומכעס או לפחות יחטא בראות העין, ומעיקר תיקון אות הברית כתב הרב בשער הקדושה שהוא

להיות שח עינים, כי על ידי ראיית העין נפגם הברית כמו שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ליבא ועינא תרי סרסוסי דעבירה, וכשהעין הוא פגום נקרא ר"ע עין שבא לידי ר"ע על ידי פגם הראיה.

דברי חז"ל בחומר איסור המסתכל בנשים

מב. ואמרו חכמים, ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל באשה נאה ואפילו פנויה ובאשת איש אפילו מכוערת ולא בבגדי צבע אשה אפילו שטוחים על הכותל במכיר בעליהן ולא בבהמה ועוף בשעה שנזקקין זה לזה, ואמרו אפילו מלא עינים כמלאך המות יעצים עיניו ולא יסתכל.

ורשב"י פירש [23] אזהרת אל תפנו אל האלילים על הסתכלות בנשים שהמסתכל בהן עושה עצמו אלהי מסכה ומכניס רוח הטומאה בקרבו, וביותר אם האשה ההיא בנדתה שממשיך על עצמו מאותה הטומאה אשר עליה כי על כן נאמר אחורי ארי ולא אחורי אשה, [24] גם אמרו [25] המרצה מעות מידו ליד האשה כדי להסתכל בה אפילו הוא כמשה רבינו עליו השלום לא ינקה מדינה של גיהנם שנאמר יד ליד לא ינקה רע.

ובודאי שהיצר הרע מפתהו לאדם בהתר לאמר לו הלא אינך עושה רע בהסתכלותך כי אין כוונתך לזון עיניך רק להכיר האשה ההיא, אכן הבעל נפש יחוש עצמו ויעשה גדר וסייג לעצמו ויתן עיניו ולבו לאמר, הרי שמשון גבור שבגבורים, גם חסיד שבחסידים דוד המלך עליו השלום, חכם שבחכמים שלמה המלך עליו השלום נכשלו באשה.

עונשין המגיעין לאדם אחר מותו על פגם העינים

מג. ובזוהר פרשת פקודי אמרו שיש ממונה אחד הנקרא פתו"ת על שם שהוא מפתה לבני אדם להסתכל ולראות במה שאינו צריך לו בכמה מיני נאופין וזנונין, ולאחר מיתת האדם כשנקבר בקבר בא הממונה ההוא ומחזיר לאדם נשמתו ואחר כך בא אליו באכזריות ומשבר עיניו ודן את האדם ביסורין קשים ומרים.

מד. ורבינו הקדוש האר"י ז"ל הגיד כי יש עוף קטן הנקרא בתורה ראה ונקראת כך על שם שרואה מרחוק, ועל עוף זה הגידו חכמים שנקרא כן על שם שרואה מרחוק ומזנה בראייתה, ולכן העונש אל האדם המסתכל בנשים תגולגל נשמתו בעוף זה מדה כנגד מדה וסובל שם צער רב, וזהו סוד אומרם בשני דנדרים, [26] רבי אחא בר יאשיה אומר כל הצופה בנשים סוף בא לידי עבירה, כלומר אף אם ראית שלא נכשל בעבירה בפועל כאן, סוף בסוד הגלגול בא לידי עבירה להיות מזנה בעיניו בעוף הנזכר.

מעשה בר' מתיא בן חרש שסימא את עיניו

מה. ומפני היות פגם הראיה גדול כל כך כמו שביארנו מצינו במדרש שתקע רבי מתיא בן חרש מסמרים בעיניו כדי שלא יכשל כמו שאמרו באגדה [27] בפסוק בן פורת יוסף, מעשה ברבי מתיא בן חרש שהיה יושב בבית המדרש ועוסק בתורה והיה זיו פניו דומות לחמה וקלסתר פניו דומות למלאכי השרת שמימיו לא נשא עיניו לאשה בעולם, פעם אחת עבר שטן לפניו ונתקנא בו אמר אפשר אדם כמו זה לא חטא.

אמר לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם רבי מתיא בן חרש מה הוא לפניך, אמר ליה צדיק גמור הוא, אמר לפניו תן לי רשות ואסיתנו אמר ליה אין אתה יכול לו, אף על פי כן לך, נדמה לו כאשה יפה שלא היתה כדמותה בעולם מימות נעמה אחות תובל קין שטעו בה מלאכי השרת, עמד לפניו כיון שראה אותה הפך פניו ונתנה לאחריו, שוב בא ועמד לו על צד שמאלו הפך פניו לצד ימין והיתה מתהפכת לו מכל צד אמר מתיירא אני שמא יתגבר עלי יצה"ר ויחטיאני.

מה עשה אותו צדיק קרא לאותו תלמיד שהיה משרת לפניו אמר לו הבא לי אש ומסמר הביא לו מסמרין ונתנן בעיניו, כיון שראה השטן כך נזדעזע ונפל לאחריו, באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא לרפאל אמר לו לך לרפא את ר' מתיא בן חרש, בא ועמד לפניו אמר לו מי אתה, אמר לו אני רפאל ששלחני הקדוש ברוך הוא לרפא את עיניך, אמר לו הניחני מה שהיה היה, חזר לפני הקדוש ברוך הוא אמר לו רבונו של עולם כך וכך אמר לי רבי מתיא, אמר לו לך ואמור לו אני ערב שלא ישלוט בו יצה"ר מיד רפא אותו, מכאן אמרו חכמים כל שאינו צופה בנשים אין יצה"ר שולט בו עכ"ל.

אזהרה שלא ירבה שיחה עם האשה

מו. וגם בכלל זה הדבור עם האשה גורם שתדבקהו הרע"ה ויטמאוהו כמו שפירש החסיד בשער הקדושה שזהו סוד אומרו אל תרבה שיחה עם האשה וכו' כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה גורם רע"ה לעצמו, שרוצה לומר שמושך הלילית הנקרא רעה לטמאו וסופו יורש גיהנם לעכל הרע ההוא הנדבק בו.

ובענין מה נקרא ריבוי שיחה עם האשה החמירו בחמישי דערובין [28] ז"ל, רבי יוסי הגלילי הוה אזיל בארחא אשכחה לברוריה אמר לה באיזה דרך נלך ללוד אמרה ליה גלילי שוטה כך אמרו חכמים אל תרבה שיחה עם האשה היה לך לומר באיזו ללוד ע"כ.

יזהר בהרחקות שגזרו באשתו נדה וכ"ש באשת איש

מז. ומכאן ידין הירא אלהים למעט הדבור באשה כל האפשר ביתר הימים וביותר במשך ימי תשובת השובבי"ם, ובפרט באשתו נדה שצריך למעט בה הדבור ביותר וכמו שאמרו

ברבה פרשת נשא, הרי הוא אומר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב יכול יחבקנה וידבר עמה דברים בטלים תלמוד לומר לא תקרב וכו'.

וכמו שצריך ליזהר מלהרבות הדבור עמה כן צריך להזהר בתקנת חכמים שלא יאכל עמה בקערה אחת אף אם רבים בני הבית עמם ושאר פרטי דינין המבוארים בהלכות נדה, כי בעוברו אחת מכל אלה מושך הטומאה אשר באשתו עליו ותדבקהו הרע"ה חס ושלום.

וכל מה שאסרו חכמים באשתו נדה אסור באשת איש מקל וחומר, ומה אשתו נדה שמותרת ביחוד אסור בנגיעה אשת איש שאסורה ביחוד לא כל שכן שיהא אסור לנגוע בה ולאכול עמה בקערה אחת או לקבל מידה לידו ועל כן נאמר לא ינקה כל הנוגע בה.

מעלת ההתבודדות בימי התשובה ובפרט לתלמידי חכמים

מח. אשר על כן איש התמים יבחר לו הא זו היא דרך ישרה לאהוב את ההתבודדות ולמאוס בחברת אנשים, ואף בביתו ייחד לו חדר בפני עצמו להתבודד שם אם אפשר לו כל הימים ואם לאו לא יעבור מעשות כסדר הזה בכל ימי תשובה כאמור, והתלמידי חכמים צריכין אזהרה ביותר כי החיצונים רוצים להדבק בהם וכל איזה צד שימצאו לידבק מיד דבוקים בהם ויטמאו אותם ובנגעי"ם עונם חס ושלום, וזה בכל הימים וכל שכן בזמן ביעורם במעשה התשובה בימי השובבי"ם כי תבער אש קנאתם להתגרות בהם יותר כנודע.

יהדר להיות סנדק בימי שובבי"ם לתקון פגם הברית

מט. ואדוני אבי מורי ז"ל היה מהדר במשך ימי השובבי"ם להיות סנדק על כל פנים פעם אחת בתוך זמן זה, ולא יעבור מפני כל כופר כי הוא תקון נפלא להיות הילד הנימול על הברכים ועל השוקיים לכפר מאשר חטא בירכיו ולו יחם לו עם פלונית הרשעה.

גידול יתומים מתקוני פגם הברית, ואזהרה למקיים המצוות בדרך עראי

נ. ואף גם מעולם לא זז מלגדל יתומים בתוך ביתו בסוד יוסף י'פה ת'ואר ו'יפה מ'ראה ראשי תיבות ית"ום תקון לפגם מדת הצדיק, אף הוא היה מתכוין לחמם עצמו בעשותו מצוות הבאות לידו בעסק רב וביותר בלישת המצות לפסח כמו שכתב הרב ז"ל, ואמר כי מי שהמצוות הן עראי בידו קרוב להיות טמא נזרו כדכתיב ואם תלכו עמי בקרי שתעשו המצוות באקראי ובמקרה אף אני אלך עמכם בחמת קרי.

אזהרה להדריך בניו כלאחר יד על הקדושה

נא. ותמיד היה פוקד עלינו טרם נשכב ובקול הרעים קול הלילה לאמר, ר' יהושע בן לוי [29] לייט אמאן דשכיב אפרקדן וכיוצא באלה הדברים, ומה טובו ומה יופיו לאב אשר אלה לו להדריך את בניו מקטנותם בדרך הישר לא יכשלו בה ולהיות עיניו פקוחות

עליהם כשיגדלו לשומרם כאשר שמרם בשמונת ימי המילה לבל יכשלו בעון פגם שז"ל, אשר הן רבים בנים משחיתים באין מבין וכסוס כפרד אין הבין גודל פגם הוצאת שז"ל הגדילו עוונות עד לשמים, והקולר תלוי בצואר אביהם שהיה לו להודיעם כלאחר יד עונשן של דברים וחומר שבם טרם יבואו להטמע ברשת מחנה הקליפה.

תוכחה למעכבים נישואי בניהם בשביל ממון וכדומה

נב. ובכן אשרי בניו אחריו זרע קדש ברוכי ה' להשיאן מיד אשה באופן שלא יטעמו טעם חטא, ואשר איננו משגיח על בניו בענין זה אין ספק כי אלהים שופט ופוקד עונות הבנים על האבות ויומתו אבות על בנים כמ"ש.

ומאנה הנחם נפשי על עון אבות על בנים בענין נישואיהם, ורבו הדעות מזוהמות אשר ימנעו עצמם להשיא אשה לא מחפצם ורצונם אלא מרצון אבותיהם וקרוביהם שהם כפופין להם ואינן רוצים להשיאן עד שימצאו מנה הראויה בעושר וכבוד, ויש אשר יניחו מצותם לפי שיש להם אחים או אחיות גדולות מהם ולא יעשה כן במקומן להשיא האח הקטן לפני הגדול, ויש אשר רצונם לעשות חפץ ה' לישא אשה לקיים מצות בוראו אבל חוששין שלא יאמרו עליהם שתובעים בפיהם דבר שאפילו קל שבקלים לא יבטא בשפתים, וכאלה רבות איתם לעכב נישואיהם על דבר מה בענין שטרי פסיקתם ומוהר ומתן.

נג. אויה להם אהה עליהם ונוח להם שתתהפך שילייתם על פניהם אשר בחרו להיות מנודים לשמים ובושו מבשר ודם רימה ותולעה ולא נכלמו מכל אשר הם עושים בנים משחיתים מצדם אלף ורבבה מימינם, שם הרגיעה לילית איתם ומצאה לה מנוח כל זמן שפנויים בלא אשה.

וכבר אמרו [30] ז"ל, דמשמונה עשרה ועד עשרים ממתינים לאדם בשמים וכיון שעבר עשרים שנה ולא נשא מכריזים עליו שהוא מנודה, והגזימו הרבה בזה בגמרא ואמרו [31] שכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה ממעט את הדמות וכאילו שופך דמים וגורם לשכינה שתסתלק מישראל.

מעיקרי תקון פגם הברית לישא אשה בבחרותו

נד. ומעיקרי התקונים לאות הברית הוא להשתדל לישא אשה בבחרותו כמו שאמרו בזוהר פרשת לך לך [32] ז"ל, תניא בכל זמנא דאתרשים בר נש בהאי רישומא קדישא דהאי את מיניה חמי לקודשא בריך הוא ממש ונשמתא קדישא אתאחיד ביה ואי לא זכי דלא נטיר האי את מה כתיב מנשמת אלוה יאבדו דהא רשימא דקודשא בריך הוא לא אתנטיר

ואי זכי דנטיר לה שכינתא לא אתפרשא מיניה ואימתי מתקיימא ביה כד אתנסיב והאי את עאל באתריה ע"כ.

והאיש החרד אל דבר ה' אל יפן אל הכסף ולא למנהג הגיהנם שבאנשי עירו וישתדל לישא אשה קודם שיבא לידי חטא, ואם הוא פגם ולא יכול לתקן את עצמו בעת הראוי, אם יזכהו האל לבן ישתדל להשיאו אשה קודם שיבא לידי חטא, ובפרט בדור הזה צריך האדם להרחיק את בנו ולשומרו מכל דבר שאפשר שיבא לידי הרהור חטא קודם שישא אשה ואשרי בניו אחריו.

אזהרה על הטבילה בפרט בימי שובבי"ם וסגולתה לתקון פגם הברית

נה. ומתקוני עון אות הברית כל הימים וביותר בימי השובבי"ם לטבול במקוה מ' סאה כדי לטהר את עצמו מטומאה החיצונית הארורה, ואף מי שמקל בטבילה לענין הזווג בשאר הימים אין ראוי להקל בקרב ימי תשובת השובבי"ם, וכל שכן אם אירע לו מקרה אשר לא טהור שלא יגש לעשות תקון תעניות אלו עוד טומאתו בו חס ושלום כי יוסיף תת כח לחיצונית אשר עליו וכמ"ש הרשב"י בזוהר פרשת בראשית, [33] ובגין דבעל קרי אתי מסטרא דרוח מסאבא בעי לאסחאה מיניה לאתדכאה מיניה והא אוקמוה חברייא וכו', ולעיל מזה העסק בענין נעמה אימא דשידין שמצידה באים כל אותם העושים לבני אדם קריין.

ולכך הבעל נפש יחוס על נפשו להוציא צרעת ממארת זו מעליו מהרה חושה אל יעמוד, ואם אי אפשר לו בארבעים סאה ישתדל להטיל עליו תשעה קבין, ואם אפילו זה אי אפשר יעשה תקון קידוש ידים אשר כתבנו בפ"ג דשבת, ועל כל פנים ירחץ מקום הטינוף ולא יחשוב בדברי תורה עד שישפשף ירכותיו במים לכבוד התורה והתפלה.

נו. ואמרו חכמים בעונש מי שאינו נזהר בזה זה לשונם בפרשת הזב, [34] ראה אדם קרי חייב טבילה אמר מי רואה אותי אין בכך כלום העבירו מנגד עיניו שוב ראה קרי אמר מי רואה אותי וכו' שלש פעמים עבר על מה שכתוב פעמים שלש עם גבר שהוא נעשה זב מתחלת דרכיו שנאמר איש איש כי יהיה זב מה תלמוד לומר איש למקרה לילה אם חזר ועשה תשובה מרפאין אותו ואם לאו הרי הוא בחזקתו עד יום מותו שנאמר וזאת תהיה טומאתו בזובו עכ"ל.

סגולת הטבילה בצונן לתקון פגם הברית

נז. וצריך שיזהר בכל דיני החציצה, וכל עוד שיהיה במים קרים טפי עדיף שלעון קלקלת הזרע צריך שיהיו קרים באותה מדה עצמה הוא חימם עצמו בעבירה יקרר עצמו, ובמעלת הטבילה הארכנו בפרקי שבת ע"ש.

מתקוני אות הברית להזהר באות שבת ויו"ט ואות תפילין

נח. עוד מתקוני אות ברית להיות כל איש זהיר באות שבת ואות יום טוב וגם התפילין שנקראים אות, ובכל מקום הקישם הרשב"י אות ברית לאות שבת ואות יום טוב ותפילין, וביותר צריך להזהר בשמירת שבת שהוא תקון נפלא לעון זה שהוא דומה בדברים הרבה לאות ברית וכמו שאמרו בזוהר, [35] זכור את יום השבת לקדשו דא איהו רזא דברית קדישא וכו' ע"ש באורך.

ואשר בשאר שבתות השנה לו רגל על לשונו ברוב דברים שוחה עמוקה פי זרות, לפחות בימי תשובת השובבי"ם הנזכרים ונעשים ברזא דברית קדישא יקדש דבורו כל האפשר ולא יחלל ברית ה' הפך מעשה תשובתו חס ושלום, ועיקר לימודו בקרב שבתות אלה יקבע בסדר התקונים ואם בא בסוד ה' ישתדל לחדש חידושים בקריאתו בם.

נט. וכן לקיים מצות עונג שבת כמו שאמרו בתקונים תקון כ"ד, וצריך לקיימא ביה ענג דאיהו צדיק דנפיק מעדן דאיהי בינה עלמא דאתי להשקות דא שכינתא תתאה ונהרא איהו ו' דנפיק מן יה ואזיל ת"ק שנין דאינון ה' ספירן ומטי לצדיק לאשקאה מיניה גנתא דאיהו ה' ועל כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו.

הנה הצגתי לפניך תקוני אות הברית כאשר באו בכמה ספרים, אכן כל אלו הם בחינות פרטיות הנוגעות למדת צדיק אבל צריך גם כן לתקן כל בחינות המדות לכל שיעור קומה מפני מה שביארנו בראש הפרק שפגם הברית נוגע בכל שיעור קומה.

י' הנהגות שעל ידם מתקן המדות העליונות

ס. וכתב החסיד בעל ראשית חכמה בשער הקדושה שינהג במדות אלה לתקן מדות העליונות, להיות רחמן ועניו כנגד הראשונה, יהיה חכם כנגד השניה, ויטהר מחשבותיו ובעל תשובה כנגד מדת הג', גומל חסדים כנגד המדה הד', גבור הכובש את יצרו כנגד מדת הה', בעל תורה לשמה ולקדם אשמורות כנגד מדת ו', יהיה מחזיק ידי לומדי התורה כנגד מדת הז' והח', שומר הברית כתקונו כנגד מדת הט', יכוין בכיסוי ציצית כתקונו וכשיעורו כנגד המדה הי', ועוד כמה פרטים הנוגעים לתקון מדות העליונות המובאים בחבורינו זה דבר בעתו.

שבח המתענים משבת לשבת ותוכחה לנמנעים מהן

סא. ואשרי מי שיוכל לקיים הסיגוף של הפסקה הגדולה כי בעשות אותה מתקן כל העולמות העליונים ומסלק מעליו כל כוחות הדין והגבורות וזוכה למדת הצדיק וראוי שתשרה עליו שכינה, וכל איש היירא אל יתברך בלבבו לאמר לא נאמרו כל השיעורים הללו אלא לאנשים הניגשים אל ה' כל הימים לא לאשר עסוק על המחיה ועל הכלכלה

העלולה להביא לאדם אחר כך למעללים אשר לא טובים לשקר ולכזב ולדבר סרה, ומה בצע לסגף עצמי עתה בסיגוף הגדול הזה ואחר כך להוסיף על חטאתי פשע.

ותוהו פצו פיהם כי גם ביום הכפורים אנו צמים ומתוודים וביתר הימים ככלב שב על קיאו שבו איש איש ממלאכתו אשר המה עושים להתלכלך בכל דבר פשע וכי התחת זו לא יכפר ה' את עמו חלילה, הנה אלה השוגים נסעו ממדות המקום ולא השכילו מדת טובו יתברך אשר איננו דן את האדם אלא באשר הוא שם ואף כי גלוי וצפוי לפניו שאחר כך יוסיף לחטוא.

גדול כח התשובה להגן מנזקי התענית

סב. ואשר אמרו קצת מהם כי יש חשש סכנה בדבר, גם על זה הבל פצו פיהם שאם גדול כחה של תשובה להביא רפואה לעולם כמו שאמרו בשמיני דיומא [36] ולמדו מקרא ארפא משובותיכם כל שכן שתועיל תת כחה לשבים עצמם לבל יאונה להם כל רע.

ומעשה רב עינינו הרואות כמה מבעלי תשובה המסגפים עצמם בסיגופים רבים והם בריאים וחזקים שבח לאל יתברך, ואדרבה כמה בני אדם בריאים וחזקים מהתענג ומרוב כל כל ימיהם וחלו פתאום וימותו, וכמה מבעלי תשובה המורגלים בכמה דברים חוץ מן הטבע והמה בריאים וחזקים בעזר אלהי עליהם ואין החולי והבריאות כי אם בידו יתברך.

המתפאר במעשה תשובתו אין בכחה להגן מפגעי העולם

סג. ואולם אם ראה תראה מי שתש כחו ונחלה בעשותו אחת מכל אלה, אל תפן אל און לתלות הדבר במצות מעשה התשובה חס ושלום כי שומר מצוה לא ידע דבר רע בודאי, אלא יש לנו לתלות הדבר על עצמו אולי היה טובל ושרץ בידו באחת מפניות אשר לא טובות להתפאר ולפרסם חסידותו וכיוצא כי אז אין התשובה ההיא חשובה לפניו יתברך ואז בודאי אינו נמלט מפגעי העולם כדכתיב הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה כמו שכתב החסיד בשער התשובה, כי הנה היות האדם מסגף עצמו בסיגופים קשים כאלה הוא מסתלק מהיותו נוהג עצמו על פי הטבע כי נפסק ונחסר לחות השרשי, ואם לא יעשה הדבר כתקונו או להתפאר ולפרסם חסידותו אז הוא ישאר תחת הטבע והטבע אינו מסייעו ונמצא קרח מכאן ומכאן ולזה יזיק לו ויחלה חס ושלום.

אך דע באמת כי מצד המצוה עצמה בהיותה נעשית כתקונה לשוב אל ה' בחרטה גמורה וחלוטה ותהיה בלתי שום פניה לא יאונה לצדיק כל און והחוסה בה' יסובבנו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו.

המתכבד בחסידותו מנכין לו מזכויותיו

סד. ומה טובו ומה יופיו בעשותו כל אלה בהסתר רב כל האפשר שהמפרסמים עצמם במעשה תשובה נפלאה כזאת אי אפשר אם לא יכבדוהו ויפארוהו בני אדם, ואם יגיל וישמח לפי הכבוד וההנאה שיקבל על מעשיו מנכין ממעשיו.

וכתב רבינו יונה ע"ה, אל תתפאר משום דבר שעשית ואל תעמוד במקום שישבחוך פן יגבה לבך, ואם שמעת בני אדם ששבחוך דאג והצטער בדבר כי מחסרין חלקך לעתיד לבא, והסתר כל ענייני עבודתך מבני אדם כי אז יוכפל שכרך ותנצל מלעג הלועגים ובזה יוודע שאינך גונב דעת הבריות כי המגלה צדקתו כוונתו להללו בשערים ולהיות לראש ולבטוח בו בין הכסילים ותועי רוח כדי שיוכל למצוא חפצו מהם.

(**א"ה**, עיין בתשובת הלק"ט ח"א סי' קמ"ב ביאר הא דאמרו דאסור המתענה להראות עצמו לרבים שהוא מתענה, דהיינו דווקא כשאינו מתענה מפני תשובה כי אם לתקון נפשו אבל לתשובה שרי כדי שילמדו ממנו לשוב ע"כ).

תוכחה לפוטרים עצמן מהתעניות לגודל צדקתם

סה. ואיש התמים צדיק אל יראה עצמו בטוב לאמר כי איננו נצרך לפרט הסיגוף הגדול הזה, כי אף אם הוא צדיק תמים וחסיד בכל מעשיו לא יגיע לחצי שיעור של רבן של בעלי תשובה דוד המלך עליו השלום אשר רק שמץ דבר נמצא בו ובכל זאת לא שב ידו מהרבות בסיגופים מופלאים כאשר חכמים הגידו, וגם שהיה מבחרן של תלמידי חכמים וצרכי ישראל על שכמו העיד עליו הכתוב, ברכי כשלו מצום ובשרי כחש משמן, וכמה מעמודי עולם שהושחרו שיניהם מפני התעניות על דבר קל ואף כמה מהם שנסתכנו בנפשותם כמעשה דר' חייא בר אשי הנזכר בשילהי קדושין [37] עד שמת באותה מיתה ככל הכתוב למעלה.

נשמות משורש אחד סובלים ומתגלגלים זה על זה

סו. וכל שכן כשיסתכל בסוד הגלגול אשר ביאר רבינו הקדוש זלה"ה תסמר שער בשרו לתת אל לבו בכל פגמי העונות אשר אף אם לא פגם בם עתה בגלגול זה אולי הרבה אשמה על כל דבר פשע בגלגול אחר, והנשמות אשר המה משורש אחד לא די להם מה שסובלים עונשים זה על זה אלא גם צריכים לחזור ולהתגלגל או לבא בעיבור זה על זה, כי אף אם תקנו בעצמם כל הצריך להם לא יושלמו ויתוקנו עד יתוקן פגם אותם שבשרשן.

מעלת חסידי הדור המתנהגים בתשובה כדי להדריך ליתר העם

סז. כי על כן מנהג טוב להולכים בתמים לעשות ככל משפטי הסגופים והוידויים לכל עון ולכל חטאת אף שהכירו בעצמם וכל רואיהם יכירום שלא נמצא בהם שמץ דבר שנו וישנו שלשו וישלשו בתקוני פגמי העונות, ורבים מעמי הארץ מתיהדים איתם

לשוב מדרכיהם הרעים בשאתם קל וחומר לאמר אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר.

ואשרי העם שככה לו אנשים צדיקים חכמים וידועים להדריך את נחלת ה' בדרך הישרה מה טוב חלקם ומה נעים גורלם כי כללות כל עדת בני ישראל איש אחד נקראו, וכמו שבאיש שקצת איבריו מקוצצים שכל האיברים יצר להם בצרת השבורים ולא ישקטו עד עת מצא תרופה למחלתם כי גוף אחד המה, כמו כן בהיות בלתי כשרים בדור צריך שידאגו כל הכשרים להדריכם ולתקן ולסדר להם תקוני פגמי עונותיהם לתקן רוע מפעליהם כי אם כולם שבים בתשובה הם דבקים בשורשם העליון מה שאין כן בהעוותם אז טומאת העון נכנס בין שורשם וביניהם ופוסקים חיבורם כמו שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם וכו' ואז אינם עם אחד, אכן בהשיב חסידי הדור לאנשי דורם לשוב אל ה' אז ישוב הדביקות אל מקומו ונחשב הוא כמחזיר נשמות לפגרים מתים.

אופן קבלת תענית למתענה משבת לשבת

סח. כי על כל אלה הכל מיד ה' עלי השכיל לסדר סדר ההפסקה גדולה לתקון כל פגמי העוונות כאשר ביארתים בספר חמדת הלבבות ותהי זאת נחמתי ומנוח לנפשי אנכי והילדים אשר נתן לי ה', ואבאר לך פה קצת דינים המצטרכים לפרטי ההפסקות.

הנה לענין קבלת התענית הדרך הישר לא יכשלו בה הוא לקבלו יום יום וכאשר גמר יום ראשון בקדושה יקבל עליו עוד לילה ויום אחר כמו הקודם, אבל לא יקבל לעשות ו' ימים רצופים שמיד יעמוד עליו יצרו בכל יכלתו לבטלו מעבודתו, ואם יעשה האדם דבריו בהצנע וילך עם יצרו בעקבה כמעשה יעקב עם עשו יוכל ליקח את ברכתו מידו, וסימניך כן אזמרה שמך לעד לשלמי נדרי יום יום.

סדר הבדלה וסעודה רביעית למתענה משבת לשבת

סט. ולענין הבדלה במוצאי שבת ישמע הבדלה מאחרים, ואם אין אחרים אצלו יכול להבדיל בצנעה בשבת מבעוד יום אחר תפלת ערבית כמו שכתב בתרומת הדשן סימן קנ"ד, והוא הדין לענין כזית של סעודה רביעית.

(**א"ה**, אני שמעתי שמהר"ר דוד יצחקי ז"ל היה מנהגו לעשות סעודה רביעית במוצאי שבת ואחר כך היה מקבל עליו התענית, וכן שמעתי בשם רב אחד ז"ל שפעם אחת אמר למפסיקים, היום יום שלישי בשבת נשלם תקון הפגם אשר פגמתם שלא עשיתם סעודה רביעית).

וכן כתב הטור בהלכות שבת סי' רצ"ג לענין מי שהוא אנוס כגון שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה שיכול להתפלל של מוצאי שבת מפלג המנחה ולמעלה ולהבדיל מיד אבל לא יברך על הנר עד צאת הככבים.

דיני אמירת עננו בתעניות רצופים

ע. וצריך אתה לדעת עוד שאף שלפי דברי בעל הלבושים סימן תקס"ב שתענית רצופים עם הלילה הוא כיום אחד ארוך ואינו צריך להתפלל עננו אלא במנחת יום האחרון, היינו דוקא למי שקיבל עליו קבלה אחת לכולם שכיון שנדר אחד הם חשיבי כיום אחד ארוך, אבל לפי מ"ש שהנכון בכל תעניות רצופים לקבל אותם יום יום כולי עלמא מודו שיכול לומר עננו בכל יום.

עא. ואף שבשאר תעניות אין אומרים אותו רק במנחה היינו טעמא שאם יאמר אותו בשחרית איכא למיחש שמא יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו, אכן בתענית רצופים לילה ויום מצי למימר עננו בכל תפלותיו דלא משקר הואיל וכבר הוא מעונה מימים הקודמים והכל כיום אחד נחשב לענין זה וזה פשוט.

אופן קבלת התענית בתעניות רצופים

עב. ולענין תענית ימי השובבי"ם אף שלפי הדין כיון שהם רצופים קבלה אחת סגי לכולם מכל מקום לפי מה שכתבנו הטוב והישר לקבלם יום יום, וכל שכן אם נוהג להתענות שני וחמישי כדרך שכתבנו למעלה דכיון שאינם רצופים שצריך קבלה לכל אחד ואחד, ואשר נהג להתענות אלה הארבעים יום תמיד אין צריכים קבלה.

הרגיל להתענות ימים רצופים אין רשאי למעטם בתעניות יום ולילה

עג. ואם קשה עליו עתה להתענות רצופים כמנהגו ורוצה להתענות שלשה ימים לילה ויום שנחשבים לארבעים לצאת ידי נדרו ולאכול ביתר הימים אינו רשאי וצריך להתענות הארבעים יום דלא גרע מאומר יום זה דאינו לוה ופורע, ואפילו למאן דאמר אפילו יום זה לוה ופורע הכא מודה שצריך לקיים נדרו, וכל שכן הארבעים יום שלפני יום הכפורים שמתענים לזכר עליית משה בהר שמי שנהג לעשותם שאין להם תשלומים בשנים או בשלשה ימים רצופים, ולא אמר רבינו האר"י ז"ל כל השיעורים הללו אלא במי שנתחייב לצום ארבעים יום מכח תשובה כדי להצטער אז משוינן האי צער להאי צער ועל כיוצא בזה דיבר הרב ז"ל.

שבח המתענה בריבוי צומות חלוק מהמתענה מעט בבת אחת

עד. ואף בזה לפי דעתינו טפי עדיף לצום ולהתענות הארבעים ימים זה אחר זה מלצום הכל בבת אחת בשני ימים או שלשה שבכל יום ויום כשהוא מעונה יהא נכנע לבו ועיניו

תמיד אל ה', אכן מי שעליו להתענות בתורת נדר או מנהג כולי עלמא מודו שלא יצא זה בזה, ובפרט בענין ארבעים יום של השובבי"ם שכולם ימי שפר התקונים לפגם אות הברית ועיקר התקון לענות נפש במשך זמן קריאת פרשיות אלו משמות עד משפטים כמו שכתב הרב בשער הייחודים.

אזהרה שלא יכנסו לשבת כשהם מעונים

עה. וכבר כתבנו במשמרת החדש שאף שאמרו הלכה מתענה ומשלים היינו לומר שיתענה עד שקיעת החמה אבל כל שנכנס לתחום שבת שוב אינו רשאי להתענות, והמתענים תעניות אלו יזהרו שלא להכנס בשבת כשהם מעונים.

אזהרה לבעלי נפש שלא ימושו מתקוני השובבי"ם

עו. הנה עד פה הגיע ביאור משפט התקונין לימי השובבי"ם והוא לקט מאשר יצאתי בעקבי הראשונים נוחי נפש לרגל המלאכה אשר לפני לזכות את הרבים לא מנענו בר עם נבר דבר דבור על אופניו.

ואתה אחי קורא נעים ה' עמך גבור החיל, אם בעל נפש אתה אל תשכח ואל תט מאת אשר קריתי לפניך בשפר התקונים, הקץ אחי משינה זו וגול מעל לבך המסך אשר נסך עליך הקליפה וקרע סגור לבבך הערל לאשר ולקיים כאשר תוכל שאת, ועול תסבול ולא תבול ולא תקוץ בתוכחות, והתמד בתשובה שנה אחר שנה ואל תשכח כמה פעמים ניאצת את בוראך כי כל מעשיך ספורים וכתובים.

ובהכנעך בצום נפשך תכפר עון אשמה אשר הרתחת עצמך ובידך לגדל ולחזק לכל לשוב ולבנות אשר הרסת ולא חמלת, ובכח התקונים אשר תחזקנה ידיך בם בימים אלה ואף גם ביתר ימי השנה תזכה להיות מחשבותיך טהורים בתפלותיך ובלימודך ולהיות דבק עם קונך.

וכן אמרו בזוהר לך לך [38] שעל מדת הברית נאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם זה לשונו, וכלא תליא בהאי את ועל דא כתיב ומבשרי אחזה אלוה דא שלימותא דכלא מבשרי ממש מהאי את ממש ועל דא זכאין אינון ישראל דאחידן ביה בקודשא בריך הוא זכאין אינון בעלמא דין ובעלמא דאתי עלייהו כתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום עכ"ל, ה' יזכנו להיות משומרי בריתו ועדותיו אמן סלה.

ציונים והערות לפרק ב

14. זוהר משפטים דף צ"ו ע"ב. 15) ברכות דף כ"ח ע"ב. 16) זוהר שמות דף כ' ע"א. 17) זוהר ויחי דף רכ"ג ע"א. 18) זוהר שמות דף י"ב ע"ב. 19) זוהר ויחי דף רכ"ט ע"ב. 20) ברכות דף ו' ע"ב. 21) זוהר בראשית דף י"ט ע"ב. 22) הוא פיוט שקיבל הרב המחבר בהיותו בונציה מתלמידו המובהק והמקובל ר' משה זכות, וברבות השנים הדפיסוהו בין פיוטי הרמ"ז בספר "הן קול חדש"

{אמסטרדם תע"ב דף ג' ע"ב} וז"ל, א-ל האמץ רוחי כו' ובראשו נכתב כי נוסד על מעלת הקודם ראשון לבית הכנסת. 23) זוהר קדושים דף פ"ד ע"א. 24) ברכות דף ס"א ע"א. 25) שם. 26) נדרים דף כ' ע"א. 27) ילקו"ש ויחי רמז קס"א. 28) ערובין דף נ"ג ע"ב. 29) כ"ה הגירסא בתלמוד שלנו ובחמד"י דפו"ר נתחלף לאביי. 30) קדושין דף כ"ט ע"ב. 31) יבמות דף ס"ג ע"ב. 32) זוהר לך לך דף צ"ד ע"א. 33) זוהר בראשית דף נ"ה ע"א. 34) ילקו"ש ויקרא פט"ו רמז תקס"ט. 35) זוהר יתרו דף צ"ב ע"א. 36) יומא דף פ"ו ע"א. 37) קדושין דף פ"א ע"ב. 38) זוהר לך לך דף צ"ד ע"א.

פרק ג - ט"ו בשבט - למודי היום - דיני ברכות

ט"ו בשבט ר"ה לפירות האילן וסוד התקון הנעשה בו

א. יום ט"ו בשבט אף כי הוא מימי השובבי"ם אין בו תענית כי הוא ראש השנה לפירות האילן, ובתקון המעשה אשר יעשה היום על הפירות בו נעשה תקון צדיק חי העולמים בסוד הנזכר בזוהר בראשית, [39] ביומא תליתאה עבדא ארעא איבין מחילא דהאי צדיק דכתיב ויאמר אלהים תדשא הארץ וגו' עץ פרי דא עץ הדעת טוב ורע דאיהו עביד איבין ופירין עושה פרי דא צדיק יסוד דעלמא כו'.

ראוי להרבות פירות בט"ו בשבט ולומר עליהן שירות ותשבחות

ב. ומנהג טוב להולכים בתמים להרבות בפירות בעצם היום הזה ולומר דברי שירות ותשבחות עליהן כאשר הנהגתי לכל החברים אשר עמדי, ועם כי בדברי כתבי הרב זלה"ה לא נמצא מנהג זה מכל מקום לדעתי תקון נפלא הוא בנגלה ובנסתר.

טעם שהנהנה מהעוה"ז בלא ברכה נקרא גזלן

ג. כי הנה הובא בירושלמי פרק עשרה יוחסין ז"ל, ישמעו ענוים וישמחו אמר ר' איבון עתיד אדם לתת דין וחשבון על שראה מיני מגדים ולא אכל, רבי אלעזר הוה מצמצם פריטי למיכל בהון מכל מילי חדש ע"כ, וטעם הדבר שכשם שהנהנה מן העולם הזה בלא ברכה נקרא גזלן מפני שעל ידי הברכה גורם להמשיך שפע עליון על ידי כח הברכות והשר הממונה על אותו הפרי הוא מתמלא משפע זה כדי לגדל הפרי שנית, ולכן הנהנה בלא ברכה גזלן הוי כי אכל הבריה שהרוחניות היה שורה בה וכילה ומנע כח ההוא מן העולם והיה ראוי לו להמשיך ברכה מלמעלה, והכח הממונה על זה בטל וריק מאותו השפע שהיה בידו ולכן נקרא גזלן.

טעם שהנהנה מהעוה"ז בלא ברכה ה"ז גוזל אביו ואמו

ד. וגם אמר כאילו גוזל אביו ואמו, כי האוכל בכוונת הברכה של ברכת הנהנין מתקן ניצוצי נשמתו והניצוצות הנוגעים בנשמת אביו ואמו בסוד והוצאתי את בלעו מפי"ו כטעם חיל בלע ויקיאנו, ואם נהנה בלא ברכה הוא כאילו גוזל אביו ואמו מניצוצות השייכות לנשמתם והוא חבר לאיש משחית לפי שכל כוונת המשחית לגזול ניצוצות

ולקולטם ולא להחזירם אל הקדושה, אשר זהו סוד כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם שהיא סוד הברכה המוציאה מהטומאה להקדושה ונבררת על ידי פי ה' בלעיסת ל"ב שינים אשר המה לעומת ל"ב פעמים אלהים הנאמרים במעשה בראשית כמו שביארנו בארוכה בתקון הסעודה בחלק הקודם ע"ש.

חומר הרואה פירות חדשים ואינו אוכל, וטעם אכילתן ביום זה

ה. ועונשים הללו גם המה ישנן למי שרואה מיני פירות ומגדים ומצטמק ורע לו ולא אכל ומנע טוב מבעליו ולא בירך עליהם, אשר הכח הממונה עליהן בטל וריק מצדו משפע עליון הבא על ידי הברכה, ואף גם גוזל אביו ואמו כי הואיל ולא אכל מהן לא הוציא ניצוצות דשייכי לנשמתם כאמור, ועל כן מטעם זה ר' אלעזר הוה מצמצם בפריטי למיכל בהון כל מיני פירות חדשות להרבות ברכות ולעשות התקון תכף ומיד ושלא להחמיץ המצוה, ולתקון הדבר הזה יאותה לנו בעצם היום הזה לאכול כל מיני פירות ולברך עליהן בכוונה זו כי חביבה מצוה בשעתה.

כל אילן ואילן רומז לדברים נעלמים, ועובדא דר' אבא מהזוהר

ו. ובזוהר פרשת שמות דף ט"ו ז"ל, אמר ר' יהודה מאי דכתיב גם את זה לעומת זה עשה האלהים כגוונא דרקיעא עבד קודשא בריך הוא בארעא וכולהו רמיזא למה דלעילא דכד הוה חמי רבי אבא חד אילנא דאיביה אתעביד עופא דפרח מניה הוה בכי ואמר אי הוו ידעין בני נשא למאי רמיזאן וכו' דאמר ר' יוסי אילנין אינון דאתחזי מינהון חכמתא כגון חרובא דקל פסתוקא וכדומה לון כולהו בחד רתיכא אתרכבו כל אינון דעבדין פירין ואינון רברבין בר מתפוחים רזא חדא אינון בר משבילין כו' דכל חד מאינון זוטרי בר מאזובא מאימא חדא אתילידו כל עשבין דארעא דאתמני עליהון רברבין תקיפין בשמיא כל חד וחד רזא בלחודוי כגוונא דלעילא וכו'.

הנה משם תתבונן כי אף על גב שהבורא יתברך שם משטרו בארץ ועל כל אחד מלאך ממונה עליו מכל מקום העיקר של כל אחד ואחד נאחז במדות העליונות וכמו שאמרו שם בזוהר [40] זה לשונו, מאי דכתיב אל גינת אגוז ירדתי אמר ליה תא חזי האי גנתא נפקא מעדן ודא היא שכינתא אגוז דא היא רתיכא קדישא דאינון ארבע רישין דנהרין ומתפרשין מגנתא כהאי אגוזא וכו', אשר ממנו נקח כי בכל עשב יהיה מותר מחברו בשורש שלו למעלה.

ביאור מהרח"ו בסוד ל' מיני פירות האילן ושינוי בריאתן זמ"ז

ז. ומהרח"ו זלה"ה ביאר שיש שלשים מיני פירות האילן, ובעולם הבריאה עשרה מהן לעומת עשר ספירות שלה ומפני שהם רחוקים מן הטומאה וקרובים לאצילות אין להן

קליפה לא בפנים ולא בחוץ ונאכלין כמו שהן ואלו הן, ענבים תאנים תפוחים אתרוגים לימוני"ם אגסים חבושים תותים שורב"אש חרובין.

ועשרה מיני פירות הם בעולם היצירה והן סוד עשר ספירות דיצירה שהם בנונים בין עולם הבריאה ובין עולם העשיה שאינן קרובות לטומאה כמו עולם העשיה ולא רחוקים כמו עולם הבריאה ולכן גרעיני הזרע בתוך הפרי אינו נאכל לפי שאינן רכים כגרעינים שבתוך הפירות דבריאה ואלו הן, זיתים תמרים גודגניות שופאייפ"אש פרישקו"ש זירגואי"לאש משמיש"יש גינדא"ש אקאאני"ש נישפ"ולאש.

ועוד עשרה מיני פירות יש בעולם העשיה לעומת עשר ספירות שלה ולכן נאכל מה שבפנים ונזרק מה שבחוץ שקליפת הפרי היא מחיצה בינו ובין עולם התמורות כדי שלא יקבל טומאה וז"ס היצר הרע והקליפה דבוקה בנפש ואלו הן, רמונים אגוזים שקדים ערמונים לוזים הנקרא אלב"יאנאש אלונים הנקרא אלבי"וטאש בלע"ז פריסין פניוני"ש פסת"וקיש מאוזי"ז.

והנה העשרה מיני פירות דבריאה נתברר מהם כל הפסולת ונשארו כולן טוב ואילן סרק הוא להפך שהוא הכל רע שהכל הוא קליפה, וכנגד עשרה מיני פירות דיצירה שהמוח מלבר והקליפה מבפנים שהוא הגרעין שבתוכם כנגד זה בקליפה כשנצוץ הקדושה שנפל הוא גדול ולא יכלה הקליפה לסבול כל אותו האור בקרבה נכנסה הקליפה תוך הקדושה ונעשית הקדושה מקיף אליה.

וכנגד עשרה מיני פירות דעשיה שהמוח הוא מלגאו והקליפה חופפת עליו מבחוץ, כנגדן בקליפה כשלוקחת ניצוץ הקדושה בתוכה לחיות אליה והיא חופפת עליו מבחוץ כקליפה אל המוח ע"כ.

צא ולמד כי אין דבר גשמי פה למטה שאין דוגמתו למעלה כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם, ואשר המה בעולמות התחתונים המה צל העליונים כי אם לא היה מצל לא היה צל.

בסוד מ"ש ר"ה לפירות האילן

ח. ואבי ראה גם ראה נועם שיח סוד לשון הזהב אשר בחכמה דברו לאמר, ראש השנה לפירות האי"לן ולא אמרו לפירות האילנות, רמזו בחכמתם לאילנא קדישא אילנא דחיי וכמו שביארו גורי האר"י שכן אילן בגימטריא יאהדונה"י כמו שבא במכתבם בביאור מאמר הזוהר פרשת אחרי מות, ההוא אילנא רבא ותקיפא וכו' אילנא דנטע שורשוי באינון חיים ע"ש, וכן בכתבי רבינו הקדוש האר"י אילן במלואו גימטריא י"ב צירופי הוי"ות רמז על הת"ת אילנא דחיי שכולל בו י"ב צירופי הוי"ה כמו שאמרו בפרשת

בשלח, תריסר תחומין וכו' סליקו באילנא קדישא רבא, וכן עוד שם במאמר ויבאו אלימה וכו' ואתתקף אילנא קדישא בי"ב תחומין וכו'.

תקון הברכות והלימוד בשורשן מעורר שפע בעליונים

ט. והענין כי כמו שהיום ראש השנה לפירות האילן לענין המעשרות דחשבינן להו שנה מט"ו בשבט דהואיל וירדו רוב גשמי שנה ועלה השרף באילנות ונמצאו פירות חונטים מעתה, כן דוגמתו למעלה ראש השנה לפירות האילן העליון להשפיע את שפעו הקדוש לפירותיו הם הם העולמות אשר מהם ישתלשל וירד פה למטה באילנות ועל משטרם, ומעשה ידינו כוננהו בכח סגולת התקון הזה הנעשה בעצם היום הזה בכח הברכות ואשר ילוה אליהם הגות סוד שורשן תתעוררנה בקומתם וצביונם למעלה.

סגולת עשיית התקון בט"ו בשבט לתקן פגם הברית

י. ונוסף גם הוא כי בשפר התקון הלז מעוות לו יוכל לתקון את פגם הברית אשר לא נאמנה בבריתו, והיה בעשותו התקון לעץ פרי מחץ מכתו ירפא בפגם הצדיק עושה פרי בצרוף סגולת הימים ההם הנזכרים ונעשים לתקון פגם הברית כמו שנתבאר בפרק א'.

לכוין באכילת הפירות לתקן חטא אדם הראשון

יא. ומורי ז"ל היה אומר לכוין באכילת פירותיהן לתקון חטא אדם הראשון אשר חטא בפירות האילן, כי אף כי כל ימי שנה כל כוונותינו לתקון זה מכל מקום חביבה מצוה בשעתה זה היום תחלה וראש לפירות האילן.

טעם שיש להגות קודם אכילת הפירות בסוד שרשן

יב. ואשר להיות כבר הודענו בכמה מקומות כי יש בכח הדבור להיות מעורר כח מדות העליונות להאירן באור מופלא יתר גדול מאד להשפיע שפע רצון ברכה ונדבה בכל העולמות, על כן נכון להגות לפני אכילת כל פרי ופרי בסוד שורשו הבא בספר הזוהר ובתקונים בקצת מהם לעורר שרשיהן למעלה וקודם הכל יהגו בסדר זה. [41]

לימוד לט"ו בשבט קודם אכילת הפירות

יג. תורה, פרשת בראשית סימן א' פסוק ט' ויאמר אלהים יקוו המים עד פסוק י"ג ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי, ואחר כך בפרשת עקב סימן ח' פסוק א' כל המצוה אשר אנכי מצוך היום וכו' עד פסוק י' על הארץ הטובה אשר נתן לך, ואחר כך פרשת בחקתי סימן כ"ו פ"ג עד פסוק י"ג ואולך אתכם קוממיות.

נביאים, יחזקאל סי' י"ז פסוק כ"ב כה אמר ה' אלהים ולקחתי אני מצמרת הארז וכו' עד דברתי ועשיתי שבסוף הסימן, ובסי' ל"ד פסוק כ"ב והושעתי לצאני וכו' עד נאום ה' אלהים שבסוף הסימן, ובסי' ל"ו פסוק כ"ז ואת רוחי אתן בקרבכם וכו' עד פסוק ל"ו דברתי ועשיתי, ובסי' מ"ז פסוק א' וישיבני אל פתח הבית והנה מים וכו' עד פסוק י"ב

ועלהו לתרופה, ואחר כך ביואל סימן ב' פסוק י"ח ויקנא ה' לארצו וכו' עד סוף הסימן ואין עוד ולא יבושו עמי לעולם.

כתובים, תהלים סי' ע"ב וסי' קמ"ז וקמ"ח וסימן ס"ה לך דומיה תהלה וסי' קכ"ו בשוב ה' את שיבת ציון וכו'.

ואחר כך בזוהר פרשת בראשית דף ל"ג ע"א א"ר חייא מקוה המים דא צדיק וכו' עד עמוד ב' והא אתמר, ובזוהר פרשת קדושים דף פ"ו ע"א פתח רבי אלעזר ואמר אתם עדי נאם ה' וכו' עד דף פ"ז ע"ב ואורח צדיקים כאור נוגה, ואחר כך בסוד הברכה ריש פרשת עקב עד דף רע"א ע"ב אתה ה' אבינו גואלנו, ושוב יפטירו בשפה נוסח תפלה זו פשוטה.

תפלה קודם אכילת הפירות

יד. אנא האל העו"שה והיו"צר והבו"רא והמא"ציל עולמות העליונים ובצורתם ובצביונם בראת דוגמתן על הארץ מתחת, כולם בחכמה עשית עליונים למעלה ותחתונים למטה לחבר את האהל להיות אחד, ואילנין ודשאים מן האדמה הצמחת בקומתם ובצביונם של מעלה להודיע לבני אדם חכמה ותבונה בהמה להשיג בנעלמים, ופקדת עליהם במשמרת מלאכיך הקדושים הממונים והמשטרים להגדילם ולהצמיחן ועלימו תטוף שפע וכח מדותיך העליונות ויעשו פרי תבואה וכל עץ פרי עושה פרי למינו.

ומפרי מעשיך תשבע הארץ לאכול מפריה ולשבוע מטובה להחיות בהם נפש כל חי מן הכח הרוחני אשר בהן מפרי פי מלאכיך הקדושים הנוטרים את פריו, וממנו פרייך נמצא שכר פרי הבטן להחיות ולזון את הגוף והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה, וזה היום תחלת מעשיך להחניטם ולחדשם איש יביא בפריו עושה פרי למינהו כי כן ימלאו ימי החנוטים לפירות האילן העליון עץ החיים אשר בתוך הגן ועשה פרי למעלה.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת אכילת הפירות שנאכל ונברך עליהן עתה ואשר נהגה בסוד שורשיהן, יתעוררו שרשיהן העליונים אשר המה תלויים בם להשפיע עליהן שפע רצון ברכה ונדבה, וגם הממונים והמשטרים עליהן יתמלאו מעוז שפע הדרן לשוב שנית להגדילם ולהצמיחם מראשית השנה ועד אחרית השנה לטובה ולברכה ולחיים טובים ולשלום, וקיים לנו את הדבר שהבטחתנו על ידי מלאכי חוזך וגערתי לכם באוכל ולא ישחית לכם את פרי האדמה ולא תשכל לכם הגפן בשדה אמר ה' צבאות.

השקיפה ממעון קדשיך מן השמים וברך עלינו את השנה הזאת לטובה ולברכה, תשיתהו ברכות לעד תחדהו בשמחה את פניך, ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו ועליהם תבא ברכת טוב להתברך פירותיה במיעינו אחד המרבה ואחד הממעיט גם

ברכות יעטה בבריאות הגוף, שם יצוה ה' את הברכה חיים עד העולם, ועוז הדר הברכות באכילת הפירות יהיו למאורות במעיין הברכות צדיק חי העולמים ונראתה הקשת שש ומתפאר בגוונים שלו, ומשם יושפע עלינו שפע רצון ורחמים למחול ולסלוח מעוותינו ואשמתנו אשר נואלנו ואשר חטאנו והיינו מרשיעי ברית ופגמנו בפרי צדי"ק חי העולמים ומנענו רביבי השפעתו ונשחתו כל מקורות וישוב עתה הכל לאיתנו הראשון ותשב באיתן קשתו, כי אתה תברך צדיק ה' כצנה רצון תעטרנו.

וכל הניצוצות שנתפזרו על ידינו או על ידי אבותינו ובעון אדם הראשון אשר חטא בפירות האילן, עתה ישובו להתכלל בעוז הדר עץ החיים ויוסר מהם כל רע בכח שמך הגדול היוצא מפסוק ח'יל ב'לע ו'יקיאנו, ובשוב הכל לאיתנו הראשון ולא ידח ממנו נדח כי אתה ה' לבדך מקבץ נדחי ישראל.

ובכן את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך וירום הודו [42] ותנשא מלכותו על כל העולם כולו, ותחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס והיה לה' לשם לאות עולם לא יכרת, ויהי פסת בר בארץ בראש הרים ירעש כלבנון פריו ויציצו מעיר כעשב הארץ, אז ירננו עצי היער ועץ השדה נשא ענף ועשה פרי דבר יום ביומו, ולקחת מראשית כל פרי האדמה להביא בכורים לפני מזבח ה' בהלל והודות לה' אלהינו ורב טוב לבית ישראל, ישושום מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כחבצלת, פרח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון נתן לה הדר הכרמל והשרון המה יראו כבוד ה' הדר אלהינו במהרה בימינו אמן, עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון כו', ויהי נועם כו'.

סדר הלימוד לעת אכילת הפירות

טז. ושוב אחר העתר עתרת זאת יצלח דברו במעשה שפר תקוני הפירות בסדר זה.

חטה, יעשה ממנו תבשיל או יביא פת הבאה בכסנין לאחר הסעודה, ויהגה בזוהר פרשת בלק דף קפ"ח ע"ב פתח ואמר והיה באכלכם מלחם הארץ וכו' עד דף קפ"ט ע"א אתתקפנא במגן וצנה לאגנא, ויברך כל אחד עליו.

זית, יהגה בזוהר פרשת פנחס דף רמ"ז ע"א בלולה בשמן כתית וכו' ור"מ שם עד עמוד ב' ד' אנפי אדם, ויברך עליו אחד מן המסובין הוא לבדו, ויכוין בצירוף יהוה פשוטה.

תמרים, יהגה בזוהר ויקרא דף ט"ז ע"א ר' אבא הוה יתיב קמיה דר"ש וכו' עד עמוד ב' צורי ולא עולתה בו, ויברך עליו אחר מן המסובין שלא אכל מן הראשונות וכן על זה הדרך יעשו בשאר הפירות כדי לברך, ויכוין בצירוף יההו בכולן.

גפן, יהגה בזוהר פרשת וישב דף קצ"ב ע"א ובגפן שלשה שריגים וכו' עד בדרגין שלימין כדקא יאות באותו עמוד, ובנשא דף קכ"ז ע"א מיין ושכר יזיר, ויברך אחר בענבים, ויכוין צירוף יוה"ה
וישתו כוס יין כולו לבן ויכוונו בשם ע"ב יו"ד ה"י וי"ו ה"י.
תאנה, לא נמצא רמז סודו בזוהר, ולמביני מדע נקל להשכיל סודה כי היא במלכות בקבלתה ג' מילואי אהי"ה גימטריא תנ"ה, וגם הבינה נקרא תאנה, נוצר תאנה זה משה שזכה לבינה כמו שכתב הרב זלה"ה ויכוין צירוף הוה"י.
ויהגה במשנה פ"ב דמעשרות.
רמון, יהגה בתקונים ריש תקון כ"ד עד בלבושין שפירין, ויכוין צירוף הוי"ה.
אתרוג, יהגה בזוהר פרשת משפטים דף ק"ך ע"ב פקודא בתר דא להביא בכורים וכו' עד דף קכ"א ע"א הלב רואה, ויכוין צירוף הה"יו.
תפוח, יהגה בזוהר פרשת אחרי מות דף ע"ד ע"א רבי חייא פתח כתפוח וכו' עד והא אתמר באותו עמוד, ובפרשת האזינו דף רפ"ו ע"ב רבי יצחק פתח וכו' עד ריש דף רפ"ז ע"א דאתכלילת בשושנים, וכאן ישתו כולן כוס יין מעט אדום ורובו לבן, ויכוונו לשם ס"ג יו"ד ה"י וא"ו ה"י ויכוין צירוף והי"ה.
אגוז, יהגה בזוהר פרשת אלה שמות דף ט"ו ע"ב א"ל רבי עקיבא מהו דכתיב אל גנת אגוז ירדתי וכו' עד ריש דף ט"ז ע"א וקראן בשמהן, ויכוין צירוף והה"י.
לוזים או שקדים או ערמונים, יהגה בסתרי תורה פרשת ויצא דף קס"א ע"ב ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון וכו' עד דף קס"ב ע"א שלים בכולא, ויכוין בצירוף ויה"ה.
חרובין, יהגה ברעיא מהימנא פרשת פנחס דף רט"ז ע"ב קם בוצינא קדישא עד ה' כו' מלך ימלוך, ויכוין צירוף ההו"י.
אגסים, יהגה במשנה ראשונה מפרק כיצד מברכין ויכוין בסופי תיבות המוציא' לחם' מן' גימטריא יאהדונ"הי, ובמשנה דפרק א' דכלאים, וישתו כוס יין חציו לבן וחצי אדום, ויכוונו בשם מ"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א ויכוין צירוף היה"ו.
עוזרדין, יהגה במשנה ב' דפרק כיצד מברכין בירך על פירות האילן בורא' פרי' האדמה' ויכוונו בסופי תיבות שם אהי"ה, ומשנה א' דפרק א' דדמאי, ויכוין צירוף היו"ה.
פרישין, יהגה במשנה ג' על דבר שאין גדולו מן הארץ על ה'גבינה ו'על ה'בצים א'ומר, ויכוונו בשם אהו"ה החתום בראשי תיבות ויוצא מפסוק א'ת ה'שמים ו'את ה'ארץ, ובמשנה ג' דפרק א' דמעשרות.
גודגוניות, יהגה במשנה ד' וה', ויכוונו בשם ע"ב בר"ת ב'ירך ע'ל היין.
סופאייפה, יהגה במשנה ו', ויכוונו בס"ת בא' להם' יין' גימטריא יאהדונ"הי.

בטנים, יהגה במשנה ז' הביאו לפניו מליח וכו' מברך על ה'עיקר ו'פוטר א'ת ה'טפילה, ויכוין בשם אהו"ה.
גינדאש, יהגה במשנה ח' אכל תאנים וענבים רבי טרפון אומר ב'ורא נ'פשות, ר"ת גימטריא שם יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה.
ניש"פולאש, יהגה במשנה ראשונה מפרק שלשה שאכלו כאחד חייבין ל'זמן א'כל כו', ר"ת א"ל.
תורמוסים, יגמור כל הפרק ויכוין במשנה ג' ברבוא אומר א'להי ה'צבאות י'ושב ה'כרובים ר"ת שם אהי"ה, ומשנה ד' שלשה שאכלו כא'חד' אינ'ם רשאי'ם יכוונו בשם אדנ"י, ובמשנה ה' שתי חבורות שהיו אוכלות כו' ה'רי א'לו מ'צטרפי'ן ל'זימון יכוונו שם אל"הים, ובמשנה א' מפרק אלו דברים וכו' ואחר כך מברך על ה'יין ו'בית ה'לל א'ומרים יכוונו שם אהו"ה,
ואחר כך ישתו כוס יין אדום במעט יין לבן, ויכוונו לשם ב"ן יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה.

מצוה לחזר אחר ל' פירות הנזכרים ולא יפחות מי"ב

טז. ובמקום שמצויין כל השלשים פירות שהובאו למעלה ששורשם בעולמות בריאה יצירה עשיה מצוה לחזר עליהם כי כל המרבה הרי זה משובח, ובמקומות שאין מצויות כל כך לא יפחות מי"ב מיני פירות לעומת פירות האילן העליון אילנא דחיי דאתתקן אילנא קדישא בתריסר תחומין סוד י"ב צירופי הוי"ה ויכוין בכל אחת מהן בצירוף אחד, ואף בסדר הנ"ל יש לכוין בי"ב הפירות ראשונות בהם כמו שנרשם בהן.

אף שעיקר התקון בפירות האילן יש בפרי האדמה כונה עד"ה

יז. ומצות היום בפירות האילן בלבד ואין מהחיוב לחזר אחר פירות האדמה, ומכל מקום אם יסדרם עם שאר הפירות ויברך עליהם נכון הדבר לכוין לעץ הנחמד בן ישי ח"י על האד"מה.

מעלת המחזיקים בתקון הנזכר

יח. ואשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בשפר התקון הלז לעורר שורשו למעלה באילנא דחיי ולא ימיש מעשות פרי לתקן מעוותו ומצא כדי גאולתו לאשר מעל בקדשי שמים והיה חבר הוא לאיש משחית בהתהנות מהעולם הזה בלא ברכה, או באשר חדל מאכול כל מיני פירות להרבות ברכות ולא אכל כמו שנתבאר בראש הפרק שעתיד לתת דין וחשבון על זה, עתה בשפר התקון הזה מעוות לו יוכל לתקון ומשך משך מקור הברכה אשר מנע בכח סגולת אכילת הפירות וברכותיהן ומשם יושפע שפע רצון ברכה ונדבה על העץ ועל פרי העץ תמיד כל השנה, ואף גם זאת ברכות לראש צדיק חי

העולמים ומחץ מכת פגם הברית ירפא בהיות עצם התקון בפירות פרי צדיק עץ חיים כמו שנתבאר במקומו.

אזהרה למרבים ברכות שאינם צריכות במועדים מספר "הזכרונות"

יט. ואולם אף כי מצות היום להרבות בברכות מכל מקום הירא את דבר ה' יהיו עיניו בראשו לבל יכשל בתקונו בברכה שאינה צריכה כאשר פשתה המספחת הזאת ברבת בני עמינו בשבתות וימים טובים לאפושי ברכות חנם, וכדי להשלים מאה ברכות מי שיש לו מיני פירות שברכותיהן שוות מביאן לפניו אחת אחת זה אחר זה לברך על כל אחת ואחת.

ובעיני כל חוזה לא יצאו מידי ספק קרוב לודאי ברכות לבטלה שהרי כל שכוונתם לאכול מיני פירות מרובים שברכותיהן שוות זה אחר זה מה הועילו בתקנה זו שלא יהיו כולן לפניהם והרי בידם להביאן לפניו ולפטור את כולן בברכה אחת, וכל שלא עשו כן רביע עלייהו איסור ברכה שאינה צריכה.

כ. וכתב הרמב"ם סוף פ"א דברכות, כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן, ובפרק בא לו על ההיא דתנינא ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה יהיב טעמא בגמרא משום ברכה שאינה צריכה שיהא צריך לחזור אם יביאו ספר אחר, וכן אמרו סח בין תפלה של יד לתפלה של ראש עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה והיינו לפי שגרם ברכה שאינה צריכה.

ואין מי שיעלה בדעתו בשביל להשלים מאה ברכות לאפושי ברכות שאינן צריכות דהויין כמו ברכה לבטלה ולאו משום שהוא שבת ויום טוב יברכו ברכה לבטלה, ואם אמרו בגמרא [43] ממלא להו במיני פירות היינו כל אחד כדיניה אבל לאו בברכות שאינן צריכות חלילה, ישתקע הדבר.

ורבים שגו בחוזה ודימו הדבר לדין שכתב הרמב"ם בפ"ב דברכות שאין מברכין לא על אוכל ולא על משקה עד שיביאוהו לפניו ואם בירך ואחר כך הביאוהו לפניו צריך לחזור ולברך ע"כ, ודנו דהוא הדין דמצו לברך על זה שלא בפני זה, ולא התבוננו כי לא שוו בשיעוריהם דעד כאן לא אמרו הכי אלא בדבר שאפשר שלא יביאוהו לו ותולה בדעת אחרים, דייקא נמי דקתני הביאוהו ולא קתני לא יברך עד שיהיה לפניו, אבל כל שבידו וברשותו אף על פי שהיה לפניו ואינו רואהו ואיננו חסר מן הטובה פשיטא ודאי שיחוייב לפוטרו בברכת פרי אחר ששוה לו בברכתו.

(**א"ה**, עיין בספר הזכרונות זכרון ח' שהאריך בפרט זה והעלה כדברי הרב המחבר כאן).

כא. והוא הדין בתקון הפירות ביום זה אשר לא יועיל ולא יושיע בהבאת אחד לפניו זו אחר זו להמלט מאיסור ברכה שאינה צריכה בכל אחד מהן כל שכוונתן לאכול מיני פירות מרובים שברכותיהן שוות זו אחר זו.

אזהרה למרבים בברכות באופן הנזכר בבית בעל הבית

כב. ואף אם יעשו כסדר הזה הקרואים בבית הבעל הבית לברך על כל אחד ואחד שיביאו לפניהם איכא נמי איסורא כמו שכתב הב"י בשם הרי"ף זה לשונו, הקרואים בבית הבעל הבית לאכול מיני פירות ומביאין להם בזה אחר זה אינם צריכים לברך אלא על הראשון.

(**א"ה**, הרב בעל ט"ז סימן קע"ט האריך בדין זה וכתב שדבריו תמוהים מאד בעיניו דאזלינן בתר דעת בעל הבית ולא אחר האורח, והעלה שצריך לברך על כל מין ומין כיון שהוא מסופק ודעתו אבעל הבית, ומכל מקום הדבר פשוט דהיינו בשאר הימים אבל בנידון דידן שמרבים בפירות ואין ספק שיביאו לפניהם כל מיני פירות כי על כן המה באו נועדו יחדיו כולי עלמא מודו דאינו מברך אלא על הראשונה).

אופן שינהגו המסובים בברכתם ביום זה

כג. ועל כן הדרך הישר ונכון בזה הוא כדרך שביארנו למעלה שיברכו כל אחד מן המסובים בפרי אחד, זה יברך בזיתים ויאכל הוא לבדו מהן וזה בענבים ויאכל וכו' וכן יהא חוזר חלילה על כל המסובין שם אשר בזה לא יהיה שום פקפוק בדבר.

ואשר לא ידע להזהר מקולקל הוא ולא מתוקן ונמצא קרח מכאן ומכאן והלואי לא יענש בשגם הוא נותן טעם לפגם בשמים ממעל להשפיע שפע הברכה ההיא לחיצונים ושפחה תירש גבירתה כמו שביארנו בחלק הקודם בטעם ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בכל ברכת שוא ע"ש בארוכה, הכי אחי אתה איש חכם אתה חזה להחסיר ולא להעדיף דשב ואל תעשה עדיף והייט רק עסוק בסדר השנוי לפני הדרת כבודך לא תוסיף ולא תגרע.

אזהרה על חומר ברכה לבטלה

כד. ומצוה ליראי ה' וחושבי שמו להזהיר את העם על עסקי איסור ברכת שוא שהוא כנושא שם שמים לבטלה והרי הוא כנשבע לשוא כנזכר, וחייב השומע לנדותו אם הוא מזיד ואם לא נידהו הוא עצמו חייב נדוי.

וכתב הרמב"ן שמה שאמרו הוא עצמו חייב נדוי דקאי אמזכיר עצמו שאף כי לא נידהו שום אדם הוא יחלוץ מנעליו וישב בקרקע בנידוי ויבקש משלשה שיתירו לו ובכן בהכנעתו נסלח לו, ואם לאו עליו נאמר אם לא תשמור לעשות וכו' ליראה את השם הנכבד וכו' והפלא ה' את מכותך ואת מכות זרעך רחמנא ליצלן.

אחד המברך ברכה לבטלה ואחד השומע יאמרו בשכמל"ו

כה. **ונכון** שיאמר גם כן השומע ברכה לבטלה או ברכה שאינה צריכה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, וכן לפי מה שביארנו בסודו בחלק הראשון הדין כן כששומע שבועה והזכרת השם מפי חברו ולשקר שיאמר השומע ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כמו שנתבאר שם.

אופני המכשול בברכה לבטלה

כו. **וירא** שמים לא יברך על הדבר כגון אגוזים ולוזים עד שיראה הגרעין שבתוכו שמא התליע או נרקב ונמצא שבירך לבטלה אם אין עוד מאותו המין לפניו כמו שכתב בספר החסידים סימן תתמ"ט, וכתב עוד סימן תתנ"א אם אמרו לאדם אל תשתה עתה מים כי התקופה נופלת ושמא עתה עת נפילתה וכבר בירך, ימתין ואל ידבר עד שידע בודאי שעברה התקופה ואז ישתה שלא להכשל באיסור ברכה לבטלה, אכן אם בירך על המים ושמע שמת יש בשכונתו ישתה מעט מן המים וישפוך השאר.

פלוגתת הראשונים בדין ברכת מים תוך הסעודה ומנהג האר"י בזה

כז. **ויש** דברים שנפל בהם מחלוקת ובעל נפש צריך להיות זהיר בהן מאד כגון המים בתוך הסעודה שנפל מחלוקת בין גדולי ישראל אם צריכים ברכה או לא, שרש"י ור"ת וגדולי הצרפתים סוברים דחשיבי כבאים מחמת הסעודה שאין דרך לאכול בלא שתיה ואינן טעונין ברכה, והרשב"א בשם הראב"ד סוברים דטעונים ברכה, ויש מחמירין עוד לברך עליהן בכל פעם דמסתמא נמלך הוא בכל פעם.

וירא שמים כדי להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה במקום סעודתו ויברך על דעת לשתות בתוך סעודתו והוא שיהיו פחות מרביעית וכן היה מנהג הרב ז"ל, וכתב מהרח"ו ולפי שפעם אחת שתיתי קודם אכילה יותר מרביעית הראו למורי ז"ל במצחי שהיתה ברכה לבטלה.

כמה פרטי דינים הנוגעים בספק ברכות

כח. **ודין** הדגן שלוק והגרעינים שלמים ואוכלין אותו בדבש נסתפקו בו התוספות אם יברך לאחריו ברכה מעין שלש, ולכך הנכון שלא לאוכלו אלא בתוך הסעודה ויפטרנו ברכת המזון, ואם בדיעבד אכלן שלא בתוך הסעודה יברך בורא נפשות.

כט. **ודין** הבריה כגון גרגיר של ענב או של רמון נסתפקו התוספות והרא"ש לומר שמברכין לאחריו אף על פי שאין בו כזית הואיל שהוא כברייתו, וירא אלהים יסתלק מן הספק שלא לאכול בריה פחות מכזית.

ל. ונסתפקו עוד בעלי התוספות בברכה אחרונה של יין אם מברכים אותה על כזית הואיל ואמרינן ושבעת זו שתיה אי הוי דומיא דאכילה ששיעורו בכזית הכא נמי נימא ששיעורו בכזית כך אפילו בעודו לח, או נימא דשיעורו בכזית אחר שיהא נקרש ושיערו חכמים שהוא רביעית דרביעית יין אם יקרש יעמוד על כזית, ולפיכך ירא שמים יהא זהיר שלא לשתות שום משקה לא יין ולא שאר משקין אלא או פחות מכזית או רביעית שלם שלא להכניס עצמו לספק ברכה.

דין ברכה אחרונה במי שלקות מפירות שבעת המינים

לא. ודין פירות ששראן או בשלן במים ונכנס טעם הפרי במים נפל מחלוקת בין הראשונים דלהרשב"א מברך שהכל ולהרא"ש פרי העץ, וכיון דמספקא לן אם נחשבים כפרי עצמו או לא לפיכך מים ששרו או בישלו בהם צמוקים שהם משבעת המינים וצריכים אחריהם ברכה אחת מעין שלש קשה לתקן ברכתן, דברכה ראשונה אין קפידא דמברכין שהכל ויוצאים בה לכולי עלמא דעל הכל שאמר שהכל יצא שהיא כוללת הכל, אבל לענין ברכה אחרונה היכי נעביד שאם יש להם דין הפרי עצמו יש לו לברך ברכה אחת מעין שלש ואם אין להם דין הפרי עצמו יש לו לברך בורא נפשות ובאלו אין האחת פוטרת חברתה.

לכן כל ירא שמים לא ישתה אותם אלא בתוך הסעודה דברכת המזון פוטרת ברכה של אחריהם, ואם ירצה לשתותן שלא בתוך הסעודה יאכל גם כן פרי אחד משבעת המינים וגם ישתה מים ויצטרך לברך ברכה אחת מעין שלש על הפרי של שבעת המינים ובורא נפשות על המים ויצא ידי חובתו ממה נפשך.

בברכת מעין שלש אין לכלול הזכרת ספק

לב. אבל אין תקנה על ידי שישתה יין ויברך אחריו ברכה אחת מעין שלש ויוסיף בה על העץ ועל פרי כו', שאף על פי שבתוספת זה אינו מזכיר שם ומלכות אין לו לעשות כן כמו שכתב בעל תרומת הדשן [44] שאין לכלול בברכה אחת מעין שלש שום ברכה של ספק דהוה ליה כמו משנה מטבע ברכות.

ירא שמים לא יאכל פשטידא אלא בתוך הסעודה

לג. ודין הפשטיד"ה אשר נפל מחלוקת בין הפוסקים בדבר שבלילתו עבה ובשלה או טגנה אפילו שיש עליה תוריתא דנהמא אין מברכים עליה המוציא, ורבינו תם ז"ל חולק ואמר דכל שתחלת העיסה עבה אפילו טגנה בשמן מברך עליה המוציא הואיל ואית בה תוריתא דנהמא, ופשטיד"ה מקרי תואר לחם כמו שכתב המרדכי פרק כל שעה, וירא

שמים יצא ידי שניהם ולא יאכל אלא על ידי שיברך על לחם אחר תחילה כמו שכתבו הפוסקים ז"ל.

ירא שמים לא יריח בפת, וכן באתרוג תוך החג משום ספק ברכה

לד. ודין המריח בפת נפל מחלוקת, יש אומרים לברך עליו הנותן ריח טוב בפת ויש אומרים דאין לברך עליו וירא שמים ירחק מלהריח בו לכתחילה, וכן באתרוג של מצוה נפל מחלוקת זה ולכן נכון שלא להריח בו בעודו מוקצה.

דין יין שרף הבא בתוך הסעודה

לה. ובדין יין שרף אם שתאו בתוך הסעודה ואין שם יין נפל מחלוקת בין האחרונים אם מברכין עליו, ומנהג טוב להולכים בתמים להטביל בו תחילה מעט פת להסתלק מן הספק, וכן בכמה דברים אחרים כשיסתפק בהן יראה לתקן הדבר בדבר אחר שאין ספק בו ויכוין לפטור את המסופק דומיא דשריית צמוקין הנזכרים.

תוכחה למזלזלים בחילוק הברכות ופוטרין עצמם בשהכל

לו. וכמה מהגינות יגיע למשכילים אשר כח בהם להיות נהנים מיגיעם וממושכלם להבין ולהשכיל בטיב דין ברכות הנהנין, ובעמל אנוש אינימו ליגע ולמצוא שורשי דיניהן ולברך בכל דבר מעין ברכתו, והתברכו בלבבם לאמר על הכל אם אמר שהכל יצא וסומכים על אותו הכלל ואינן חוששין, ולו חכמו ישכילו אשר חכמים הגידו [45] ברוך ה' יום יום וכי ביום מברכין ובלילה אין מברכין אלא בכל יום תן לו מעין ברכותיו וכו' והכי נמי בעינן לברך על כל מין ומין מעין ברכתו, והרב האבודרהם ז"ל כתב שמה שאמרו [46] אסור ליהנות בעולם הזה בלא ברכה פירושו הוא בלא ברכה המיוחדת לאותו דבר.

לז. ואני שמעתי ממורי ז"ל שזהו מה שאמרו האי מאן דבעי למיהוי חסידא ליקיים מילי דברכות, שלא יתכן היות מאמרם על הנהנה מהעולם הזה שלא יהנה בלתי ברכה דההוא רשע מקרי וחבר לאיש משחית, אפס היתה מאמרן על המדקדק בטיב דיני הברכות לתת לכל מין ומין מעין ברכתו ולא יספיק לו בכלל של על הכל שאמר שהכל יצא.

לח. וראיתי במכתב יד ההקדש רבינו האר"י זלה"ה שהפוטר עצמו בברכת שהכל הרי זה בור שקללוהו חכמים ז"ל, ע"כ.

עיקר לימוד התורה לידיעת ההלכה, ויקבע תחילת עיונו בעניני ברכות

לט. ולמשכילים ינעם שלא לאבד זמן זמנם זמניהם אחר חריפיות הדרושים ופלפולים אשר לא היו לדבר הלכה אשר המה יתעתדו להכוות בגחלתה של תורה ותורה אשר כזאת לא מגנא ולא מצלא, ועליהם תבא ברכת טוב בפנותם בפלפול החכמה לדבר הלכה לא זולת אשר היא עיקר לידיעת עבודת הבורא להוציא משפט לאשורו, וביותר

במשפטי מילי דברכות ישוטטו לבקש את דבר ה' בשורשיו וסעיפותיו ופוראותיו דבר דבור על אופנו לא יעדרו דבר ברוב עסק העיון בהן, ועיקר מגמת פניהם בתחלת עיונם תהיה במילי דברכות אשר הן מקצוע גדול בחכמה.

ותחילת שמושי בפני מורי עם יתר החברים היה בעסק זה בגמרא והרמב"ם והטור מידי יום ביום במילי דברכות, ובימים ההם חיברתי קונטרס נפ"ש ברכה המובא בחלק הקודם קצור כל הלכות ברכות המסופקות והיותר מוסכם להלכה, שים עיניך עליו ותרוה צמאונך.

ראוי למוכיחים בקהל לדרוש בדיני ברכות ובחומר המזלזל בהן

מ. ולמרביצי תורה בקהל עדתם נאה ויאי אליהם לדרוש להם משפטי מילי דברכות מידי שבת בשבתו אשר רבים מבני ישראל לא ידעו להזהר בהן באשר לא ידעו בטיב הלכותיהן והיו ממשמשים כסומא בארובה, וכמה מהם מעלו בקדשי שמים לאכול בלא ברכה והמברכים היו בעיניהם לחסידים המתחסדים עם קונם לפי שאחזו דברי חכמים שאמרו מאן דבעי למיהוי חסידא ליקיים מילי דברכות על מי שלא נהנה מן העולם הזה בלא ברכה.

כאשר ראיתי כמה מהחשובים עשירי עם ההולכים ברחובות קריה וקונים פירות ואוכלים מהן בלי ברכה ראשונה ואחרונה, ופעם אחת הוכחתי לאחד שהיה הולך איתי ועשה כמנהגו הרע לגשת אל אחת מהחנויות של פירות והיה כבלע את הקדש בבלי ברכה והוכחתיו בשבט פי, והוא השיב כי מעולם לא ניסה באלה לברך ומרוב רגילותו לא עצר כח עתה להזהר, ופעם אחרת השיב חברו הרע דרך תימה הייטב בעיני ה' כי אקבע ברכה בזה המעט אשר לפני וכאלה רבות איתם.

ואשמם בראשיהם כתיב כי לא לבדו יהיו ראשי העם לשפוט בין איש ובין אחיו אפס להיות עיניהם פקוחות על כל דרכי בני אדם במשפטי דת של תורה בכל מכל כל לא יעדר דבר אשר לא יעבור תחת שבט לשונם ולאיים עליהם בעונשי הדברים, ובפרט בעסקי פגם הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה אשר חכמים הגידו, [47] הגוזל את חברו אפילו שוה פרוטה כאילו גוזל את נפשו וקל וחומר לשכינה י"ד ידות שגוזל מהקדוש ברוך הוא ומכנסת ישראל.

וכבד משניהם אשר דימוהו לירבעם שחטא והחטיא את ישראל שאין מספיקין בידו לעשות תשובה, לפי כי באוכלן בבלי ברכה מהם יצאו אבות ומאבות תולדות כמו שביאר רש"י שם.

מעשה באדם שנענש אחר מותו על שבירך בלא כונה

מא. **ובספר** החסידים סי' מ"ו, מעשה באדם אחד שמת לפני זמנו כמה שנים, לאחר כמה שנים נתגלה בחלום לאחד מקרוביו, שאל לו איך אתה בעולם שאתה שם, אמר לו בכל יום דנין אותי על שלא הייתי מדקדק בברכת המוציא וברכת הפירות וברכת המזון בכוונת הלב ואומרים לי להנאתך נתכוונת שאל וכו', ואם כך נענש על כוונת הלב בברכות מה יהיה משפט המזלזלים בברכות לאכול בקדשי שמים בבלי ברכה עד בלי די.

מב. **ולמוכיחים** ינעם ועליהם תבא ברכת טוב להוכיח תמיד אל העם על עסקי הברכות ביותר ולהודיעם ענין הברכות שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה כדי שנזכור אהבת ה' וגודלו והשגחתו התדירה שברא הדבר ההוא על ידי שפעו כח מדותיו העליונות כדי שיהנו התחתונים משפעו ובכן נהיה דבקים בו לעולם, אכן צריך לתת לו את השבח בלב טוב ובעין יפה.

ציונים והערות לפרק ג

39) זוהר בראשית דף ל"ג ע"א. 40) זוהר שמות דף ט"ו ע"ב. 41) הוא הסדר המכונה "פרי עץ הדר". 42) עי' ח"א פ"א משבת הערה 38. 43) מנחות דף מ"ג ע"ב. 44) תרוה"ד ח"א סי' ל'. 45) ברכות דף מ' ע"א. 46) ברכות דף ל"ה ע"א. 47) ב"ק דף קי"ט ע"א.

תם ונשלם ט"ו בשבט שבח לב"ע

ימי הפורים

בואו שעריו בתודה חצרותיו בתהלה הודו לו ברכו שמו

פרק א - ערב ר"ח - חודש אדר - פ' שקלים וזכור - תוכחות

מעלת חדש אדר

א. **יתהדר** הוד ועוז החדש הזה רב הקדש ועוזו בשחקי"ם, ירום ונשא גבה מאד ממעל לחש"ב עו"לת חדש בחדשו, קרנו תרום בכבוד והוד ידו נטויה לאד"ר ולרומם קרנן של ישראל למעלה, דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל לשלוט המה בשונאיהם ומבקשי רעתם וגבול הרשעה נפלה לא תוסיף קום ודגל הקדושה על כן ירים ראש.

באשר הוא החדש אשר נהפך להם לישראל מיגון לשמחה ומאפילה לאור גדול בימי שני שרי צבאות ישראל מרדכי ואסתר, כעל כל אשר גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל בהיותם בארץ אויביהם מוכים ומעונים, עינם דאבה מני עוני וחיתם לשאול הגיעה מפני חמת המציק המן הרע נין עמלק אשר אמר לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס ביצתן של ישראל,

וכל גונדא דחימה יצאו דחופים בדבר המלך לתת למשיסה יעקב וישראל לבוזזים, לא תשאר פרסה בלתי אל המן.

וישראל עושה חיל הואיל הלוך אחרי ש"ב בצו"ם בעל בכי ושק ואפר יוצע לרבים ותהי צעקה גדולה, והנה באה ונהיתה שועתם לפני אלהינו מרחם ובאהבתו ובחמלתו הוא גאלם מיד צר ותלו אותו ואת בניו על העץ ואת היותר החרימו ונח"לו לעולם ונודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו, ישראל נושע בה' ויאר למו אורה ושמחה וששון ויקר ויהיו לנס.

בחדש אדר מתעוררים למעלה ממונים להצלת ישראל

ב. ויהי מאז הופקד החדש הזה חדש אדר אדיר ונאור מאין כמוהו וישימהו על הנס לראש ולקצין למפלאות תמים דעים, ועל המדינות בו יאמר על הניסים על הפורקן על הגבורות ועל התשועות, אשר בהתקדש החדש הזה מתעוררים למעלה תא הרצים הממונים על הנסים ועל הנפלאות אשר בהם ועל ידם תהיה כל נס וכל פלא לאישי ישראל ביתר הימים מאת אשר הופקד איתם במשמרת בעצם החדש הזה, ובפרט על ניסי כללות עדת ישראל בהיותם בארץ שביים כבשה אחת בין כמה זאבים אשר מעותדים למקרה ופגע כמטרה לחץ בינותם, הנה החדש הזה הופקדו מלאכי צבאות על זאת למלטם מיד צר איש איש בניסו אשר יהיו עושים למטה בעולם השפל דבר בעתו ותופר עצת אויביהם והוו כאור מן אד"רי קיט.

ביאור מ"ש לדון עם הגוי בחדש אדר דבריא מזליה

ג. ולעומת זה אמרו ברביעי דתעניות [1] גבי מה שאמרו משנכנס אב ממעטים בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, אמר רב פפא הילכך האי בר ישראל דאית ליה דינא בהדי גוי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה ולמצי נפשיה באדר דבריא מזליה, כי זאת לא זאת אצל עדת ישראל בהיותם במצב השלימות שכל ענייניהם נתונים נתונים המה ביד ההשגחה האלהית ולא נמסרו בלתי לה' לבדו, ולא אמר רב פפא רק כי להיות כי הימים האלה צבא המרום הממונים על הנסים במרומי מרומים נצבים בעוז ותגבורת רב אין ספק כי ביום טובה גם ה' יתן הטוב ומדת הרחמים נוהגת אז, וביום רעה ההפך מזה על דרך מה שאמרו [2] מגלגלין זכות ביום זכאי וחובה ביום חובה.

ואל זה ירמוז מאמר הכתוב והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה כי עצם החדש כולו יוצא בעוז וחדוה ולא ימי הפורים בלבד כי המה ימי נסים להם לישראל ונצר משרשיו יפרה ליתר הימים כמ"ש.

מנהג המתענים יום קודם ערב ר"ח אדר וטעמו

ד. ואשר להיות כי במאורעות הנסים יומעטו הזכיות כמאמר יעקב אבינו עליו השלום קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך ודרשו ז"ל נתמעטו זכיותיו וכו', על כן קבלו וקיימו שלמים וכן רבים מהשרידים אשר ה' קורא להבין ולהתענות יום קודם ערב ראש חדש אדר אשר הוא סגולה נפלאה להיות לו מעיר לעזור לבל ינכו מזכיותיו בהפליא הוא יתברך עזוזו ונפלאותיו איתו ונעלם ממנו והוא לא ידע כאשר חכמים הגידו [3] אין בעל הנס מכיר בניסו ועת לדרוש את ה', על זאת תהיה עתה לפני החדש הזה באשר בו תתעוררנה כתות מלאכי צבאות הממונים על הנסים ועל הנפלאות כמו שנתבאר, ונצומה ונבקשה מאלהינו על זאת אולי נוכל נכ"ה בו ולא ינוכה מזכיותינו מאומה.

לגמור ספר תהלים בתענית שקודם ער"ח אדר וטעמו

ה. ונוסף גם הוא לדרוש סליחה מאת אלהינו מרחם לכפר בעד היותינו כפויי טובה בחסדי המקום ברוך הוא ונפלאותיו אשר עשה ולא שתנו לב להודות ולהלל לה' כמשפט, או עשות דברים הניכרים אשר יעשו חלף קרבן תודה כאשר היה עושה אבינו יעקב כשנמלט מעשו ומלבן כאשר חכמים הגידו בפסוק ויבא יעקב שלם, והן פגם זה רב מאד בעיני המקום ברוך הוא כמבואר אצלנו במאמר ארבעה צריכין להודות, והיה כי יחטא ואשם וירא נפלאות ה' ולא התבונן, הן בכח צומו ותעניתו היום הזה ימצא כדי גאולתו לכפר עליו.

וילוו אל צומם ואל תעניתם הגיון בספר תהלים כולו כי כולו מלא ההודאות על ניסי האל ונפלאותיו, ואחריהם יכונו יחדיו לעתור ולרצות בנוסח עתרת זו.

תפלה לתענית שקודם ערב ר"ח אדר

ו. רבונו של עולם אתה הוא ה' אלהים צבאות נורא תהלות עושה פלא, וטרם היותנו בחסדך קדמתנו ונפחת רוח בנו והחייתנו ואחרי צאתנו לאויר העולם לא עזבתנו ולא נטשתנו וכאב רחמן בחמלה גדולה גדלתנו וכאומן את היונק אומנתנו ומנעימותיך השבעתנו, ובבואינו לעמוד על עומדינו חזקתנו וקחתנו על זרועותיך והרגלתנו, ומכל צרה וצוקה מלטתנו ובצל ידך הסתרתנו בעת עבור זעם.

וכמה צרות נעלמו מעינינו ומהם גאלתנו, ובטרם בא מחץ מכתינו הקדמת הרפואה ולא הודעתנו, ובעת לא נשמרנו מכל נזק אתה שמרתנו, ובבואינו בין שיני אריות שברת מלתעות כפירים ומשם הוצאתנו, ובלכתנו באניות בלב ים ברוח סועה מסער ובשבולת מים הושעתנו ותוציאנו לרויה, ובחול עלינו חלאים רעים ונאמנים רפאתנו חנם, ובבא שפטיך הרעים על העולם עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים פדיתנו ומרוח רעה פציתנו ומדבר מלטתנו וברעב זנתנו ובשבע כלכלתנו, ובהכעיס אותך במעלילינו אשר

לא טובים כאשר ייסר איש את בנו יסרתנו, ובקראינו מצרה יקרה נפשינו בעיניך וריקם לא השבותנו, ועוד הגדלת והוספת על כל זה כהנה וכהנה כמאמר נעים זמירותיך, רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך אליך אגידה ואדברה עצמו מספר, ולך ה' חסד על כל הטובה אשר גמלתנו.

ועל כל אלה אנחנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר ולרומם ולברך ולקדש וליחד את שמך הגדול הגבור והנורא, בפי ישרים תתרומם ובלשון חסידים תתקדש ובקרב קדושים תתהלל ובלהקת אראלים תתפאר ותתהדר, תשתבח בפי רחומיך תתקדש בפי קדושיך, תתייחד בפי מייחדיך תתנשא בפי מנשאיך אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך ובמחנות שרפים וחיות ואופני הקדש תתנשא ותתעלה כי אין כמוך באלהים ה' ואין כמעשיך.

ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו אלהי הרוחות רופא כל בשר ומפליא לעשות, הפלא חסדיך מושיע חוסים ועמוד לימין אביוני עמך בית ישראל הזרויים בארצות עמי התועבות כבשה אחת בין כמה זאבים שואגים לטרף לאמר לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת, שובה עלינו בהמון רחמיך הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת וכנה אשר נטעה ימינך ואל תכלה עלינו זעמך.

ופקוד שנית למלאכי צבאות המופקדים על הניסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות להתנוסס לבל יטשו לתת למשיסה יעקב וישראל לבוזזים, וכל הקמים עלינו לרעה תופר עצתם תקולקל מחשבותם, יהיו כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה, יהי דרכם חושך וחלקלקות ומלאך ה' רודפם, ופקדת עליהם במשמרת לשמור צאתנו ובואינו בים וביבשה בעיר ובשדה לחיים טובים ולשלום ולהחליצנו מכל מקרים רעים ומפחד ואימה ורעש ורתת ומרוח רעה ומשידין ומליליין ולילתין ומכל מיני צפרירין טהירין רוחניים ארציים מימיים ההולכים בסתר ובגלוי ביום ובלילה, וכל רוחות רעות וחולי הנכפה ואסכרה ודבר ומגיפה ומכל פחד לב ודוחק לב ותמהון על שחל ופתן נדרוך נרמוס כפיר ותנין.

נא בעל הרחמים אל תטשנו ואל תעזבנו כי אם לא נוחיל לרחמיך מי יחוס ויחמול עלינו חוץ ממך, ולצום תעניתנו ותחינתנו היום תקשיב אזניך והאר פניך כגודל חסדך עלינו ובל תנכה מיעוט מעשים טובים אשר בידינו על נסיך ועל נפלאותיך אשר הפלית ותפליא לעשות איתנו, אל נא תשת אלינו מכת אויביך ושונאיך אשר תשלם אל פניהם להאבידם, ותגדל נא חסדך אשר תפליא לעשות איתנו להחיות את נפשינו במדת טובך

במדת החסד ובמדת הרחמים כי כן דרכך לעשות חסד חנם בכל דור ודור ולא ינוכה מזכיותנו מאומה.

ובכח סגולת צום תעניתנו מחול וסלח לאשר פשענו ומרינו בכל נפלאותיך אשר סבונו גם סבבונו וחדלנו מעשות הפה צח בהודות והלל לכבוד הדר שמך ולהביא תודה בית ה', כי לא היתה כוונתינו להיות כפויי טובך אפס כי עצמו מספר נפלאותיך ומחשבותיך אלינו בכל עת ובכל רגע אין רגע בלי פגע ומהם גאלתנו ואתה לא הודעתנו, ואילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלהינו ולברך את שמך מלכנו על אחת מאלף אלפי אלפים ורוב ריבי רבבות שעשית עמנו ועם אבותינו.

הודינו לך אלהים הודינו וקרוב שמך ספרו נפלאותיך, חסדי ה' עולם אשירה לדור ודור אודיע אמונתך בפי, חסדי ה' אזכיר תהלות ה' כעל כל אשר גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמיו וכרוב חסדיו, ה' אלהים צבא"ות השיבנו האר פניך ונושעה, יהיו לרצון אמרי וכו'.

לימוד לתענית שקודם ערב ר"ח אדר

ז. ושוב אחר תפלה זו יהגו בתורת קרבן תודה בפרשת צו וזאת תורת זבח השלמים וכו' עד לא יניח ממנו עד בקר, ותורת נסכיו בפרשת שלח לך, ובפרשת כי תשא ויאמר ה' אל משה פסל לך וכו' עד אשר אני עושה עמך.

נביאים, ישעיה סימן כ"ה פ"א ה' אלהי אתה ארוממך אודה שמך וכו' עד פסוק ט' ונשמחה בישועתו, ובסי' ל"ח פ"ט מכתב לחזקיה מלך יהודה וכו' עד פסוק כ' כל ימי חיינו על בית ה', ירמיה סי' ל"ג פ"י כה אמר ה' עוד ישמע וכו' עד פסוק י"ד בית יהודה, יונה סימן ב' פ"ב ויתפלל יונה אל ה' אלהיו וכו' עד פסוק י' ישועתה לה'.

כתובים, נחמיה סימן ט' פ"א וביום עשרים וארבעה וכו' עד סוף סימן י' ולא נעזוב את בית אלהינו, ובדברי הימים א' סימן ט"ז פסוק ח' הודו לה' קראו בשמו וכו' עד פסוק ל"ו אמן והלל לה'.

ואחר כך בזוהר בלק דף ר' ע"ב ר' פנחס הוה וכו' עד דף ר"ב ע"ב נציבו דרבי פנחס בן יאיר, ובפרשת בא דף מ' ע"ב וישא העם את בציקו וכו' עד דף מ"א ע"א עבדא מהימנא קמי קב"ה, ובפרשת תרומה דף קע"ג סוף ע"ב פתח ר"א ואמר הללויה אודה ה' וכו' עד דף קע"ד ע"א והתגדלתי והתקדשתי, ובזוהר פקודי דף רס"ח ע"א מהיכלא דא וכו' עד סוף עמוד ב' ואתדנו תמן.

אם לא התענה קודם ער"ח יתענה אחר ר"ח

ח. ואשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק במנהג חסידים הראשונים אשר תהיה לו מעיר לעזור ומצא כדי גאולתו לרומם קרנו למעלה ולהכניע צריו ואויביו תחתיו וישוב יתפלא בו פלאי פלאים כל הימים וככפיר יבטח, ואם לא התענה תענית זה קודם ראש חדש יתענה אחר ראש חדש ולא עיכב ויעשה כסדר הזה.

סגולת ימי חדש אדר להשיג משלימות מעמד הר סיני

ט. ואף כל ימי אדר אדירים המה להגדיל תורה ולהאדיר כי כל השלימות הנמצא לישראל לפני מעמד הקדוש הר סיני נמצא בהם באשר בי"ד ובט"ו בו קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם עוז התורה כמו שאמרו בפ"ט דשבת [4] הדור קבלוה בימי אחשורוש והד"ת ניתנה בשושן הבירה.

בימי המועדים בזה"ז מתעורר השפע שהושפע בימים ההם

י. ומודעת זאת כי כך היא המדה העליונה שבכל מועד ממועדי ה' ואפילו מימים טובים דדברי קבלה ודרבנן אשר הושפע בהם שפע ממרומים להעשות בהם נסים ונפלאות, הוקבע כח ועוז באותם הזמנים להיות מזומנים ומידי הגיעם כפעם בפעם חוזר וניא"ור אותו האור ומזהיר בכל העולמות, אשר זה סוד מאמר הכתוב והימים האלה נזכרים ונעשים שבהזכר זכרם למטה נעשים בפועל למעלה, וזה בכל דור ודור כי כן קיימו למעלה מה שקבלו למטה, וכל שכן בחדש הזה כי בו היתה עיקר קבלת התורה אשר אין ספק כי קרנו תרום בכבוד והדר רב להיות חוזר וניאור אותו האור ממש כאשר היתה בימי קבלת התורה והוקבע חוקם במקורם העליון להוריד שפעם בבא עיתם.

וכן קדושת הימים שלפניהם מעוררים כח עליון להשפיע כח קדושה עליונה ממקורה על ראשי עם קדש, וצריך להיות נוהג בימים ההם בקדושה וטהרה להיות מוזמנים בהכנה דרבה היא לעצם קדושת ימי הפורים במשפט האורים עליונים למעלה.

סגולת קריאת התורה במועדים וזמנים וסגולת פרשיות שקלים וזכור

יא. ולא עוד אלא גם קריאת פרשיות שקלים וזכור בשבתן מייחדת יחודים למעלה וממשיך שפע בעולמות מיוחד לשמשי ענין אותה הפרשה שעליה נמנו מחנות מלאכים ומרכבות עליונות וכמו שאמרו בזוהר פרשת ויקהל דף ר"ו ע"ש בארוכה, אשר משם תשכיל ותבין אשר לכל אחד יש שפע מיוחד ומיוחס לאותן הכוחות שמהן נשתלשלו אותם העניינים או המצוות הכתובות באותה הפרשה, ובקריאה נאמנה ההיא תתגבר סטרא דקדושה ונכנע ונשבר מטה רשעים ומזל ישראל מתעלה.

טעם שנקרא חדש אדר

יב. כי על כן נקרא חדש אדר כי אותו שנאמר כולו כאדרת שער מתמעט אות התיו המורה על מות כמו שאמרו בזוהר פרשת פנחס ובפרשת בראשית בפסוק ותרא האשה, ונשאר אדר על דרך שנאמר והוו כעור מן אדרי קיט כמו שנאמר ובית עשו לקש ונשארה חטה נקייה כמאמר הנביא וממחתה כי לא תקרב אליך כמו שאמרו בזוהר פרשת בלק, והוא תבירו לסטרא אחרא כמו שביארו בזוהר פרשת משפטים בארוכה, ובכן סטרא דקדושה נשלם ומתעלה היינו אד"ר מלכות וא"ד יעלה מן הארץ היינו א"ד ממלת אדר ואות ר' רשעים יאבדו.

במ"ש שהקדים ה' שקלי ישראל לשקלי המן מספר "עוללות אפרים"

יג. ואמרו בראשון דמגילה, [5] אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקליו, והיינו דתנינן באחד באדר משמיעים על השקלים כדי שיקדמו שקלי ישראל באחד באדר לשקלי המן שהיה בניסן.

והענין לפי פשוטו רצו בזה שהמן ביקש להכניס בישראל עין הרע כי כל קנאי הוא בעל עין הרע והמן היה מקנא במרדכי וימלא עליו חימה כמו שביארו המפרשים, והפיל גורל באיזה חדש יכשר להכניס בהם עין הרע ונפל על חדש אדר שמזלו מזל דגים וישראל נמשלו לדגים מצד ריבויים שנאמר וידגו לרוב בקרב הארץ, וידוע שאין העין הרע שולט כי אם ברוב עם ומצד זה חשב המן להכניס בהם עין הרע.

יד. ומטעם זה צוה הקדוש ברוך הוא להקדים רפואה למכה בהקדמת השקלים שבאו להגין על עין הרע כמבואר מפשוטו שהשקלים שהיו ישראל נותנים הוא כדי שלא ימנה אותם וישלוט בהם העין כמו שקרה להם בימי דוד ששלטה בהם עין הרע, לכך צוה הוא יתברך שיתן כל אחד מחצית השקל וימנו השקלים ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם, לפיכך העשיר לא ירבה שאם כן איך יוכל לידע מניינם על פי השקלים, וכחשבון הזה ציוה הוא יתברך לישראל שיתן כל אחד מיד באחד באדר שמשמיעין על השקלים כי מיד כשנכנס אדר שמזלו דגים אשר ישראל נמשלו להם מצד ריבויים ויש לחוש לעין הרע מיד יתנו השקלים דוגמת השקלים שבפרשת כי תשא.

ואז נהפך המזל דגים להורות אדרבא שישראל נמשלו לדגים אלו שאין עין הרע שולט בהם כי פסוק וידגו לרוב נאמר לבני יוסף שנאמר בן פורת יוסף בן פורת עלי עין אשר חכמים הגידו [6] אל תקרי עלי עין אלא עולי עין שאין עין הרע שולט בהם כדגים הללו שאין עין הרע שולט בהם מצד שהם מכוסים כך ישראל מכוסים מצד השקלים שמונין

השקלים ולא הגברים, וזהו שנאמר ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם כי המן בקנאתו ביקש להכניס עין הרע ולסוף נהפך הגורל עליו כמו שאמר ר' אליעזר המודעי [7] שאסתר קנאתו בשרים והשרים הכניסו בו עין הרע ושם נפל שדוד.

הקדמת שקלי ישראל ומנינם מכוון כנגד שקלי המן

טו. ובפרק בני העיר אמרו, [8] באחד באדר משמיעים על השקלים מאי טעמא דכתיב עולת חדש בחדשו אמרה תורה הבא קרבן מתרומה חדשה וכו', אלא שריש לקיש עליה הוא דן ולמה היתה המצוה הזאת לחדש התרומה בחדש ניסן ולא בחדש אדר, ואמר שמפני שהיה גלוי לפניו ענין המן קבע אותו בחדש ניסן שנמצא נצטרך להקדים השמעתה חדש אחד לתרומתה מן הטעם שאמרו בגמרא אי משום דשואלים שלשים יום קודם אי משום שולחנות, ונמצא לפי זה השמעתם באחד באדר שיקדום לשקלי המן.

טז. ומורי נר"ו היה נותן ייחס שקלים אלו עם שקלי המן על דרך שכתבו התוספות [9] שעשרת אלפים ככר כסף עולה חצאי השקלים של ת"ר אלפים, והוא כשנחשוב סכום כל חצאי השקלים אשר נותנין ששים רבוא כל ימי חייהם שהם חמשים שנה כי ימי שנות האדם שבעים שנה, צא מהם עשרים לפיטור ישארו להם חמשים שנה שכל אחד מישראל נותן בהם מנה של חול למחצית השקל של קדש מידי שנה בשנה, הרי ששים איש נותנים בחייהם ששים מנה שהם ככר והם היו ת"ר אלפים, הרי כולם נותנים ששים ככר ולפיכך אמר המן כדאים שקלי לבטל שקליהם.

יז. ויותר מכוון מזה יתכן כי המן ידע כי בצאתם ממצרים היו ת"ר אלף והם עולין לששים רבוא, ובערכין כתיב והיה ערכך הזכר כו' חמשים שקלים כסף והככר הוא ששים מנה ושל קדש כפול היה הרי בככר מאה ועשרים מנה, והמנה הוא כ"ה שקלים נמצא ערך האדם שני מנה, ונמצא כל ככר מככר הקדש עולה ששים איש כי שתי פעמים ששים עולה מאה ועשרים.

ותדע כי בעשר אלף ככר משל קדש יש ערך ששים רבוא אשר בזדון לבו חשב מחשבות לידח שקלי עדת ישראל כאמור, ועוד טעמים אחרים הלא המה בכתובים ייחס שקלי ישראל לשקלי המן אשר היא היתה הארוכה למחלתם, ולכך נסמכה לפרשת שקלים פרשת ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור רמז למרדכי כתרגומו מירא דכיא אשר בצדקתו יבטל שקלי המן, הנה כי ענין השקלים האלו היו תועלת עצום לאישי ישראל ועל כן קבעו קריאתן בצבור אשר בקריאה ההיא תרוממנה קרנות סטרא דקדושה.

בסוד קריאת פרשת שקלים בזמן הזה

יח. ואל יחשוב האיש הישראלי לאמר מאי דהוה הוה וכבר נשתחק המן ומה גם מקדש המעוז חרב ובטלו השקלים, כי הלא לכם לדעת כי כל הדברים הנעשים פה למטה בעולם הגשמי יש להם שורש למעלה, והנה כל מקום אשר הסטרא אחרא רוצה להתגבר מקדים סטרא דקדושה להתגבר כמו שאמרו בזוהר בראשית דף י"ד וביארנוהו בארוכה בפרקי שבת, והוא סוד מאמרם ז"ל [10] הקדוש ברוך הוא בורא רפואה לישראל תחילה ואחר כך מכה אותם.

והנה בשמים ממעל יש שקל הקדש בסוד פלס ומאזני משפט לה', ולעומת זה הם מאזני מרמה בסט"א בסוד הטיקלא דעשיקת נשמתין כמו שאמרו בזוהר פרשת משפטים, [11] והוא שורש פורה רוש המן הרשע אשר מגמת פניו לחטוף נפשות של ישראל להשמיד להרוג ולאבד, וראוי לשית לב לדעת כי עדיין שורש המן קיים והוא מה שאמרו בפסוק מלחמה לה' בעמלק מדור דור אין לך דור שאין בו מאותו זרע פסול והקדוש ברוך הוא מאבדו מן העולם, וזה נמצא מפני כי השורש עדיין הוא קיים למעלה בסט"א, וענין השקלים הוא ענין פדות נפשינו מיד אויב ומהטיקלא הנזכרת ולכן על ידי קריאתה בצבור תגביר סטרא דקדושה, והוא מה שנאמר כי תשא את ראש בני ישראל בסוד וה' בראשם, וכל איש הירא לא יעבור מלהשתתף עם הצבור לשמוע קריאה נאמנה זו ויכוין לכוונה זו.

יט. ואמרו במדרש תנחומא [12] זה לשונו, ובפרשת שקלים אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם משאני מת איני נזכר אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן כך בכל שנה שקוראין אותה כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשם מנין ממה שקרינו בענין כי תשא את ראש שא את ראש בני ישראל לא נאמר אלא כי תשא את ראש בני ישראל עכ"ל.

תפלה קודם קריאת פרשת שקלים

כ. ואנכי נהגתי לבטא בשפתים פרטי דברים האלה לפני קריאתה בזה הנוסח.

ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לשמוע קריאת פרשת שקלים לעורר שקל הקדש פלס ומאזני משפט לה' ולהכניע מאזני מרמה בגבול הרשעה הנצב כאריה יכסוף לטרוף וככפיר יושב במסתרים, ובסגולת קריאה נאמנה זאת קדמה פניו הכריעהו פלטה נפשי מרשע חרבך, תמחה את זכר עמלק כמוץ יסוער מגורן וכעשן מארובה, וברצונך תשוב ותרום ותגביה קרננו למעלה על ידי משה עבדך כמו

שהבטחתנו כי תשא את ראש בני ישראל, ובחסדך תבנה מקדש המעוז במהרה בימינו לאשר ולקיים מצות שקלים בפועל, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

הנהגת המחבר בקהלתו להתנדב מחצית השקל אחר קריאת פ' שקלים

כא. ואולם מרגלא בפומיה דהרשב"י ע"ה לומר במילין ובעובדא אתער מה דאתער לעילא, על כן הנהגתי בקהל עדתי אחר קריאת ספר תורה דשקלים להמתנדבים בעם ואני בראשם לברך השליח ציבור לתת מחצית השקל מהמטבע הקבועה באותו מקום לעמלי תורה זכר למחצית השקל ובאחד באדר גובים מהם או ביום צום תענית אסתר במנחה, וכה יעשה כל אשר יש ספק בידו לעשות כי הוא תועלת עצום לרומם דגל הקדושה למעלה ראש אשר בדרך זה יכונו יחדיו מילין ועובדא לאתערא אתערותא דלעילא.

חיוב הקריאה בפרשת זכור

כב. ובשבת זכור קורין פרשת זכור את אשר עשה לך עמלק שזכירת ענין עמלק ענין הכרחי הרבה מאד ועל כן זכרונו בא חיובו בתורה כמו שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק, והזכירה אינה זכירה בלב בלבד אבל חיוב להעלות זכרונו בפינו ובשפתינו כמו שאמרו בספרי, זכור יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור שיהיו זוכרים בפה.

כג. ומזה למדו הפוסקים שקריאת פרשת זכור בצבור היא מצוה מן התורה כמו שכתב הרמב"ן, ובעלי התוספות גם כן מסכימים להלכה כן בפרק היה קורא [13] דאמרינן התם, תורה בלשון הקדש נאמרה ופירש רש"י ז"ל לקרות בתורה, וכתבו הם ז"ל ולא נהירא דהא עזרא תיקן לקרות בתורה, ויש לומר דמיירי בפרשיות המחוייבות לקרות בתורה כגון פרשת זכור כו', וכן כתבו גם כן במגילה [14] שקריאת פרשת זכור מן התורה.

ובפרק שלשה שאכלו אמרו, [15] פעם אחת בא ר' אליעזר בבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושחרר עבדו כדי להשלים לעשרה, והוקשה להרא"ש ז"ל היאך דחה ר"א עשה דשחרור העבד שאסור לשחרר את העבד מן התורה מפני צורך השלמת עשרה שאינה אלא מדרבנן, והסתפק שם לומר שהיה מפני קריאת פרשת זכור שהיא מצוה מן התורה.

כד. וכתבו הפוסקים שבני הכפרים מחוייבים לבא בבית הכנסת לשמוע פרשת זכור בצבור יותר מחיוב שמיעת קריאת המגילה, באופן שמדברי כולם אתה למד שזכרון הענין הזה בפה חובה עלינו מאד.

טעם מחיית עמלק למהראנ"ח ע"ה בספרו "הנותן אמרי שפר"

כה. וטעם ההקפדה רבה מאד בענין הזה להיות נזכר תמיד ולא ישכח הוא אשר חכמים הגידו, [16] אשר קרך אמר ר"א הוקירה משל לקדירה שהיתה רותחת והיה כל אחד מתייירא לשום ידו בתוכה בא אחד ושם ידו בתוכה אף על פי שנכוה הוקירה בפני אחרים כך כשיצאו ישראל ממצרים נתייראו כל האומות שנאמר אז נבהלו אלופי אדום כיון שבא עמלק אף על פי שנטל את שלו מתחת ידם הקירם בפני אחרים והיינו דכתיב אשר קרך.

כו. ומלבד זה הצטרף לו עוד ענין אחר אשר הוסיף על חטאתו פשע מצד כוונתו במלחמה ההיא, כי כל הגוי והממלכה אשר יתעורר להלחם עם גוי אחר להנאתו ולטובתו לשלול שלל ולבוז בז לא יפקד עליו עון אשר חטא, אך אמנה כשלא תהיה כוונתו במלחמה ההיא לשום תועלת אחר אלא לעשות נקמה באנשים ההם יגדל העון מאד מפני שאין זה כי אם רוע לב.

וכל לעומת זה העון הזה גדל מאד בעמלק וחטאתו כבדה מאד מפני רוע מחשבתו אשר היתה איתו במעשה ההוא וכמו שפירשו כת הקודמין בכוונת הכתוב זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, כלומר שהיה בדרך שאין ליחס אליו תועלת לקיחת ארצם מידם שהנה היה בצאתכם ממצרים שלא היה לו תועלת השלל והמלקוח, ולפעמים יתעורר המלך לעשות מלחמה אף על פי שלא יקוה לו תועלת רק כדי להודיע לבני אדם גבורותיו ולעשות לו שם על פני כל הארץ באופן שיגורו ממנו כל יושבי תבל בראותם מלחמה רבה ועצומה אשר יעשה אותה וכל מעשה תקפו וגבורתו.

ואמנם חוזק הגוי והממלכה אשר תראה הגבורה בנצחונם יהיה מצד חוזק הערים אשר הוא יושב בהנה כי בהיות הערים גבוהות בצורות חומה דלתים ובריח יצטרכו לגבורה רבה לכבישתם ולפי רוב חוזק העיר ותוקפה כן ירבה וכן יפרוץ צער כבישתה, או יהיה מצד העם הנמצא בה גבורי כח מלומדי מלחמה חזקים כראי מוצק, או יהיה מצד השגחת העם היושב עליה מאת ה' מן השמים וגבורת המשגיח עליהם וכמו שהיה סנחריב מתפאר ואומר מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי וכו' באופן שהיה מראה גבורתו על שלא יכול לו שום אלוה מאלהי העמים.

כז. ואמנם כשבא עמלק להלחם עם ישראל לא היה אצלם שום אחד מאלה השלשה דברים עד שנאמר כי התעורר למלחמה לתהלה לשם ולתפארת כי הם לא היו בעיר מבצר אפס על הדרך פרוצים אין חומה, גם לא היו גבורי כח אפס עייפים ויגעים, גם לא היו מושגחים מאיתו יתברך באופן שתהיה לו גבורה בנצחונם נגד ה' המשגיח בהם

כי ישראל אז סרו מאחרי ה' בענין מסה ומריבה כאשר חכמים הגידו ולא היה מקום להתפאר על נצחונם נגד ה'.

כח. והוא מאמר אשר קרך בדרך שהיתה המלחמה על הדרך פרוצים אין חומה ואתה עיף ויגע בלתי גבורה ולא ירא אלהים כי לא היית ירא אלהים שיהיה ה' נצב עליך ושתהיה המלחמה נגד ה', באופן כי לא היה מקום במלחמה זו כלל להיות לו לתהלה לשם ולתפארת והיה ראוי גם שימנע ממנה כפי חק המלכים, וכאותה שאמרו [17] על אלכסנדרוס מוקדון שהלך לצור על עיר אחת של נשים ואמרה לו אשה חכמה שביניהן עצה הוגנת שיחדל מן המלחמה ההיא דאי קטלי לך אמרי נשי קטלוה ואי קטלת להו אמרי נשי קטלת, אמרו כי המלחמה ההיא קרובה להפסד ורחוקה מן השכר שאם ינוצח ממנה תהיה לו חרפת עולם שנשים משלו בו ואם הוא יגבר עליהן לא תהיה לו לשם ולתפארת כלל כי יאמרו נשי קטלת, וכתב שם אנא אלכסנדרוס הוית שטייא עד דאתאי הכא וילפית עצה.

וזה היה במלחמת ישראל זו שהיתה קרובה להפסד ורחוקה מן השכר וכפי חוקי המלכים לא היה לו לעמלק לעורר עליה, אך הוא משנאתו את ישראל שנאה רבה ומשטימה גדולה וחפץ לכלותם מעל פני האדמה ונתעורר על המלחמה ההיא על כן היה עונו גדול מנשוא, וזה מאמר זכור את אשר עשה ל"ך עמלק שלא היתה כוונתו לשום תועלת וענין כלל אלא לך ולרעתך.

התעוררות עמלק ברפידים ובימי אחשורוש על רפיון התורה

כט. ומכלל הדברים האלה צא ולמד כמה היו ישראל בסכנה עצומה במלחמה ההיא כי כל הסבות אשר הזכיר כאן הכתוב לומר אשר קרך בדרך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים הן הנה היו סבות גדולות שיפלו לידו לולי ה' שהיה לנו למען הציל אותנו מהסכנה ההיא, וכן היה בימי אחשורוש שרפו ידיהם מן התורה והיו תולים עיניהם במודעא רבא ועל כן הגדיל אויב וכמעט הן גועגו כולנו אבדנו ולא יזכר שם ישראל עוד לולי ה' שהיה לנו.

וכלפי כוונה זו קבעום חובה לעלות זכרון עמלק לפני ימי הפורים באשר שניהם יחדיו שוו בשיעוריהם, והלא כה דבר ה' לאישי ישראל זכור את אשר עשה לך עמלק בזמן שרפו ידיך בתורה אשר הזכירה זו תהיה לך מעיר לעזור לטעת בלבך שכל זמן שיש לך רפיון ידים בתורה אז לעומת זה ירפו ידך נגד האויב וגבר עמלק.

דברי הזוהר על מלחמת עמלק בישראל

ל. ובזוהר פרשת בשלח [18] ביארו סוד מלחמת עמלק והדברים כאשר המה זה לשונו, ויבא עמלק אמר ר' שמעון רזא דחכמתא מגזרת דינא קשיא קא אתיא וקרבא חדא אשתכח לעילא ותתא וכו' אמר קודשא בריך הוא כד ישראל זכאין אינון לתתא אתגבר חילא דילי על כלא וכד לא אשתכחו זכאין כב"יכול מתישין חילא דלעילא ואתגבר חילא דדינא קשיא, תא חזי בשעתא דחבו ישראל לתתא מה כתיב ויבא עמלק וילחם עם ישראל אתא לקטרגא דינא ברחמי וכלא אשתכח לעילא ותתא ברפידים ברפוי ידים דרפו ידיהון מאורייתא דקודשא בריך הוא וכו'.

אמר ר' שמעון לעילא ותתא קטרוגא דקודשא בריך הוא הוה לעילא כמה דאתמר לתתא בקודשא בריך הוא הוה דהוו נסבי לגברי וגזרי לון ערלתא דרשימא קדישא ונטלי להו וארמו לון לעילא ואמרי טול לך מה דאתרעית ועל כל פנים דקודשא בריך הוא הוה קבלא ויאמר משה אל יהושע בחר לנו וכו' וכי מה חמא משה דסליק גרמיה מהאי קרבא קדמאה דקודשא בריך הוא פקיד אלא משה ידע עיקרא דמלה אמר משה אנא אזמין גרמי להההוא קרבא דלעילא ואנת יהושע זמין גרמך לקרבא דלתתא והיינו דכתיב והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל דלעילא ויתנצח על ידוי.

אמר ר' שמעון וכי קלה היא בעיניך קרבא דא דעמלק תא חזי מן יומא דאיתברי עלמא עד ההוא זמנא ומההוא זמנא עד דייתי מלכא משיחא ואפילו ביומוי דגוג ומגוג לא ישתכח כוותיה ולאו בגין חיילין תקיפין וסגיאין אלא בגין דבכל סטרין דקודשא בריך הוא הוה, ויאמר משה אל יהושע אמאי ליהושע ולא לאחרא והא בההוא זמנא רביא הוה אלא משה בחכמתא אסתכל וידע מאי חמא חמא לס"מ דהוה נחית מסטרא דלעילא לסייעא לעמלק לתתא אמר משה ודאי קרבא הכי אתחזי יהושע בההוא זמנא בדרגא עלאה יתיר אשתכח וכו'.

אמר ר' שמעון בההוא אתר דאקרי נע"ר ודא הוא רזא ויהושע בן נון נע"ר נער ודאי לא ימיש מתוך האהל ההוא דאקרי אהל בל יצען דבכל יומא ויומא הוה יניק משכינתא וכו' בגין כך חמא משה לס"מ נחית לסייעא לעמלק אמר משה ודאי האי נער יקום לקבליה וישלוט עליה לנצחא ליה מיד ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק דילך היא האי קרבא דלתתא ואנא אזדרז לקרבא דלעילא.

אמר ר' שמעון בשעתא דנפק יהושע נער אתער נער דלעילא מטט"רון ואתתקן בכמה תקונין בכמה זיינין דאתקינת ליה אמיה לקרבא דא לנקמא נוקמא דברית והיינו דכתיב חרב נוקמת נקם ברית ודא הוא רזא דכתיב ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב

לפי חרב ודאי ולא לפום רמחין וזיינין אלא בחרב האי היא דאקרי חרב נוקמת נקם ברית ומשה אתתקן לקרבא דלעילא וכו'.

תאנא בקרבא דא דעמלק אשתכחו עלאין ותתאין ועל דא ויהי ידיו אמונה והימנותא כדקא חזי וכו' ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון וא"ת דייקא כי מחה אמחה מחה לעילא אמחה לתתא זכר דוכרנא דלעילא ותתא אמר ר' יצחק כתיב כי מחה אמחה וכתיב תמחה את זכר עמלק אלא אמר קודשא בריך הוא אתון מחון דוכרניה לתתא ואנא אמחה דוכרניה לעילא וכו', ובסוף הפרשה אמר רבי יהודה מלחמה לה' בעמלק מדור דור בכל דרא ודרא בכל דרין דאתיין לעלמא לית לך דר דלית בהו מההוא זרעא בישא וקודשא בריך הוא אגח בהו קרבא, עכ"ל בקיצור.

ביאור פרשיות עמלק בדרך תוכחה להר"מ אלשיך ע"ה

לא. הנה משם בארה עוצם מלחמת עמלק עם ישראל עד היכן הגיע וס"מ שר של עמלק דהוה נחית מסטרא דלעילא לסייעא לעמלק לתתא ואילו ישראל הוו זכאין מאפס ותוהו נחשבו לפניו יתברך, אכן בהיותם רעים וחטאים לה' מאד היתה קשה לפניו יתברך כקריעת ים סוף באשר ס"מ הוא שרו של עמלק כמו שאמרו בזוהר איהו עמלק איהו גולית הוא ס"מ הוא מלאך המות אתלבש לכל חד כפום ארחוי, ובכל חטא ועון אשר יעשה כל איש ישראל הוא מוסיף כח בו ואם אנחנו מאשרים ומחזיקים אותו איככה יפילהו ה' למענינו כי כך היא המדה שאין אומה נופלת עד שתפול שרה תחלה כמו שנאמר יפקוד ה' על צבא המרום במרום ואחר כך על מלכי האדמה באדמה.

לב. אשר מטעם זה האריך הוא יתברך עם עמלק והניחו מדור דור יען אין דבר קשה לפני המקום ברוך הוא כי אם ברצותו להטיב אל יחיד או אל רבים ועוונותם מעכבים ושופט כל הארץ לא יטה משפט חלילה, ומטעם זה גם כי אויב הוא יתברך לעמלק ויאהב את ישראל הנה עשר ידות לו יתברך ברצונו להפילו, אך כיון שצריך להפיל את שרו תחלה ואנחנו מעכבים בידו שאין שר זה כיתר שרי האומות כי הלא זה ס"מ הוא שטן הוא יצה"ר ובעונות ישראל יתחזק במעוזו יותר ויותר ואיככה יפילהו הוא יתברך אם לא נשוב מעבירות שבידינו.

לג. ולכן בכל פעם שנזכר גאולתינו העתידה שהיא מגלות החיל הזה המר והנמהר נאמרה שם תשובה והיה כי יבאו עליך וכו' ושבת עד ה' אלהיך, ואומר בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך וכן בכל מקום בתורה בנביאים ובכתובים, וזהו ענין חבלי משיח אשר חכמים ז"ל הגידו יען שלשאר שרי המלכיות ברוב זכיות מספיק, אכן להפיל שר עמלק צריך שנרחץ ונטהר לגמרי בל ישען על עוונינו,

ועל כן אם נשוב מעצמינו יחישנו הוא יתברך ואם לאו יהיה בעתה ולמען נשוב יהיה חבלי משיח לזככנו עד שכל הנשאר בציון קדוש יאמר לו, ולכן מפלת עמלק הניחה הוא יתברך מדור לדור עד בא דור שכולו זכאי או אם יהיה חייב ויהיה עת קץ ימרק אותנו בחבלי משיח עד שובינו עד ה' ויותש כח שרו של עמלק ויפול עזור.

לד. וזה ביאר החכם הגדול משה אלשיך ע"ה הכתוב ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים, כי הלא יתחמץ לבב אנוש ומה גם ישראל שבאותו הדור ויותר מהכל יהושע באמור האם כל כך בעיני ה' עמלק למה אינו מחריבו כמו רגע, ועל כל ההכנות שעשו משה ויהושע במלחמתו לא הספיק רק להחלישו על כן כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע, אל יתמה איך כל ההכנות של משה ואהרן וחור וגם היות על ידי יהושע נע"ר לא ימיש מתוך האה"ל ומזרע יוסף שטנו של עשו עם כל זה לא כילה אותו כי אם ויחלוש בלבד, ששר של עמלק אין מפלתו כי אם ביד ישראל על ידי שובם מכל עוונותם ואז יכנע ונפילהו מלמעלה ושוב הוא יתברך יפילהו מלמטה.

לה. וזהו שאמר כי מחה אמחה בכפל, מחה את השר שעל השמים ואחר כך אמחה אני את זכר עמלק מתחת השמים הפך שאר האומות שתחילה הוא יתברך מפיל השר בשמים שהוא צבא המרום במרום ואחר כך אומר לישראל השמד מתחת השמים את העם, אך בזה נהפוך הוא כי מלחמת השר הזה בשמים מוטלת על האדם כי הוא מלחמת היצה"ר ומלחמות עמלק הוא לה' איש מלחמה מתחת השמים.

אמנם בפרשת זכור נאמר והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל אויביך מסביב בארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח, כי אז בצאתכם ממצרים ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים על כן לא היה אפשר למחותם עודך בלתי ירא אלהים כי אי אפשר להפיל את עמלק כל עוד שימצאו דברי עונות בישראל כאמור.

לו. אכן בהניח ה' אלהיך לך מכל אויביך מסביב בארץ שהוא מכל האויבים המסבבים את האדם שהם כל כוחות הטומאה שבראתם בעונותיכם שהם המוסיפים כח בשרו של עמלק, אז בנפול האויבים ההם כי לא תהיה לך אשמת דבר ותעשה בכשרונך שהארץ שהיתה במתנה שיש לה הפסק שתהיה נחלה לרשתה שאין לה הפסק כי לא תירא תהיה הארץ אחריך לאויב, אז יקל הדבר לפקוד על השר תחילה במרום שהוא על השמים שהוא על הנוגע אל ה' יתברך ואז לא ישאר לך לעשות רק שתמחה את זכר עמלק מתחת השמים שהוא אל מלך האדמה באדמה שהוא זכרו שתחת השמים כי מה שהוא במרום

שמעל לשמים כבר יהיה עשוי על ידי, וכלפי זה הוא אומרם בזוהר אתון מחון דוכרניה לתתא ואנא אמחה דוכרניה לעילא.

לז. והנה הוא יתברך מגיד מראשית אחרית, והוא כי אחרי אומרו כי מחה אמחה את זכר עמלק דהיינו מה שציוה להם כשיכנסו לארץ למחות את זכר עמלק אמר הוא יתברך הנה זה אמרתי לעשות על פי צוויי אבל ידעתי כי לא יתקיים בדורות אלו כאשר היה וישאר הדבר עד עת קץ וזהו ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור.

וזהו שאמר גם פה לא תשכח, לומר הלא אמרתי והיה בהניח וכו' תמחה וכו' שהוא בימי שאול אך ידעתי כי לא יגמר אז וישאר לדורות עולם באופן שלא יספיק לומר לך זכור בעצם כי אם לא תשכח שהוא משך זמן שצודק בו שכחה כי רב הוא, ולכן מפטירין אחריה פקוד את אשר עשה לך עמלק להודיע איך עדיין לא נתקיים מחייתו של עמלק ומלחמה לה' בעמלק מדור דור עד יתוקן עולם במלכות שד"י.

התעוררות על תגבורת עמלק בגלות בסיבת החטא

לח. ועל כל אלה קבעוה חובה לקרותה בצבור למען דעת כל עמי הארץ ליראה את ה' הנכבד, והואיל הלוך אחרי ש"ב מעבירות שבידם להתיש כח שרו של עמלק ונפל עזור וישוב אל הארץ כשהיה.

ומה מאד יתאונן אדם חי גבר על חטאיו לאמר אוי לי איככה אוכל וראיתי צרי ואויבי לי שורשם בעמלק מתגברים והולכים בעון פשעי וחטאתי והמר שדי לו מאד על חרבן בית מנוחתו זה כמה ימים ושנים ושמו המחולל בגוים ואשר אין כסאו שלם ואין שמו שלם כל עוד שזרעו של עמלק קיים ובשלי הסער הגדול הזה באשר יתוסף כח ואומץ בשר שלו הוא ס"מ ושטן הוא יצה"ר בעונותי הרבים והעצומים, ואויה לי על הבנים שגלו מעל שולחן אביהם וכל האזרח בישראל ישבו בצוקות ומבוכות ומידי יום ביום עברו רעות ותלאות על ראשינו ואין דורש ואין מבקש לדעת על מה עשה ה' ככה לעם סגולתו אשר בחר לו לנחלה איך הם הולכים מדחי אל דחי היו הלוך וחסר מיום ליום, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו ויראי ה' וחושבי שמו נתונים נתונים המה למרמס רגל השור והחמור וגם ערב רב עלה איתם דור דור מההוא זרעא בישא דעמלק לנתוש ולנתוץ תמכין דאורייתא יאבד כל זכר למו.

דברים שדרש המחבר בקהלתו בענין מחיית עמלק ע"פ הר"מ אלשיך ע"ה

לט. ואני הייתי נוהג בקהל עדתי בשבת זכור לדרוש אל העם כל פרטי הדברים האלה לעורר לב הצבור ביתר דברי כבושים לאמור, הנה בואו וראו אהבתו וחיבתו יתברך עמכם עדת ישראל עם הקדש, כי הנה גלוי וידוע העוות אשר עוות עמלק הרע ההוא

כי בא לקראתנו וישוה את עצמו נגדנו ואת שרו עד ה' כי שם אותו בכף מאזנים ואת אלהי עולם ה' בכף שניה ויכריע את עצמו ואת שרו לעומתו יתברך, וישם פיו כחרב חדה נגד ה' לדבר ולומר על המולות בזרוק אותם כלפי מעלה ואמור אליו יתברך טול לך מה שבחרת.

ועם כל זאת גדלה חיבתו יתברך ויאמר לנו זכור את אשר עשה ל"ך עמלק לומר אף כי שתים רעות עשה עמלק אחד לי ואחד לך, אשר עשה לי בדברים הרעים אשר דיבר ואחד לך על אשר שלח ידו ביהודים, אך הנני שם פני על אשר לך ואומר זכור את אשר עשה ל"ך עמלק ואניח את אשר לי עד פקדי הנוגע אליך, אשר כך הוא דרך אהבתו וחיבתו יתברך אל עם סגולתו לעזוב את שלו ולדרוש כבוד בניו כאשר עשה בפרעה שעזב אומרו מי ה' וכו' ופקד על אומרו וגם את ישראל לא אשלח, וכן בימי ירבעם בהקטיר לע"ז האריך לו ובנטותו את ידו על הנביא מיד ותיבש, ולכן אמר הוא יתברך זכור את אשר עשה לך כלומר כי זה אחזיק לזכור יותר מהנוגע אלי.

טעם שנסמכה פרשת עמלק לפרשת משקלות

מ. ועתה אחי ועמי הביטו וראו היש חיך מתוק מזה, בואו אחי בואו ריעי זרע קדש ברוכי ה' חוסו על כבוד היוצר ברוך הוא לשוב אל ה' ומהחמס אשר בכפיכם כי קשה עונשן של מדות מעונשן של עריות, והן הנה היו בעוכרינו בצאתנו ממצרים לבא עלינו עמלק המן הרע ההוא כמו שכתבו התוספות בקידושין גבי ואימא מורא משקלות וכו' [19] זה לשונו.

ורבינו יצחק מפרש דמצינו מורא במשקלות כדאמר במדרש [20] זכור את אשר עשה לך עמלק ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים היינו בשביל המשקלות ועל עון זה בא עמלק דבתר פרשת משקלות כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק, והיינו דכתיב במשלי מאזני מרמה תועבת ה' וסמיך ליה בא זדון ויבא קלון שעל עון זה בא זדון וקלון של עמלק ע"כ, וסוד הדבר ביארנו בפרקי שבת בסוד קליפת נוגה ע"ש.

תוכחה בחומר עונש המשקרים במשקלות

מא. ואין ספק כי גם עתה בגלותינו המר עון זה הוא היה בעוכרינו להגביר כח ועוז שרו של עמלק על משך זמן ארוך ומר הזה, כי אם הספיק זדון עון המר הזה להגרות עלינו עמלק הרע בהיותנו במצב מערכה נשגבה עם כל זאת גדל הכאב להגביר כח שרים של מעלה ויבא עמלק, וכל שכן בהיות מצב מערכת ישראל שפלה יציבא בארעא שתתגבר ותתוסף כחו של שרו של עמלק, יעוז בהוותו לאמר מי יורידני ארץ כל זמן שמדה זו מצויה ביד עדת ישראל והעולם מתמוגג וגזרות רעות מתרגשות בעולם אשר עון

המשקלות הוא שורש פורה ראש ולענה לאריכות הגלות המר כל הזמן הנפלא הזה בתת עזוז וחיל בעון הזה לשרו של עמלק ואיככה יפילהו הוא יתברך והוא נשען בעונותינו כמו שביארנו.

מב. ואני הגבר ראה בעוני עמי פרוצים מאד במוראת משקלות ועל מדה זו אין מענישין לית דין ולית דיין ונעשה להם כהיתר גמור, וכל האיש אשר ידע נגעי לבבו במדה הגרועה הזאת יחוס על כבוד קונו וניחם על העבר ומהחמס אשר בכפיו יעשה צרכי רבים, ואצילי בני ישראל יאותה להם לחומלה ולשית עיני השגחתם על זאת ולהעמיד ממונים שיהיו מחזרין על החנויות של מוכרי מזונות ושל סוחרים יותר מהם באשר אין מי שישגיח עליהם, ועוד יוסיפו סרה בסרח העודף המה על מוכרי מזונות במאזנים מקולקלות ובמדות חסרות וגורמים חילול ה' בגוים מאד עד להפליא.

וכן כתב הטור סימן רל"א, המודד או שוקל חסר לחברו או אפילו לגוי עובר בלאו דלא תעשו עול במדה ובמשקל ובמשורה, וחייבים בית דין להעמיד ממונים שיהיו מחזרין על החנויות וכל מי שנמצא איתו מדה חסרה או משקל חסר או מאזנים מקולקלות רשאים להכותו ולקנסו כאשר יראה לבית דין, ואפילו להשהות בחנות מדה חסרה אסור אף על פי שאינו מודד בה שמא יבא מי שאינו יודע וימדוד בה ע"כ, ויתר פרטי הדברים בזה נאריך בחלק השני בשער התשובה בס"ד, ובכן ישוב ה' מחרון אפו ולא נאבד באורך גלותינו ויהא קל בעיני ה' להפיל שרו של עמלק מעל בשמים ועל הארץ מתחת על ידינו ובכשרון תשובתינו.

טעם שנסמכה מלחמת עמלק לחילול שבת

מג. עוד זאת דרשתי להם על ענין השבת אשר חכמים הגידו [21] כי מלחמת עמלק נתעורר על ישראל בעון חילול שבת ואסמכוהו אקרא, ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו מה כתיב בתריה ויבא עמלק, וכן אמרו בזוהר חדש דף ל' בארוכה ע"ש סוד הדבר, וזה זכור לשמור ולקדש את יום השבת וזה זכור להשמיד ולאבד ולהכרית זרעו של עמלק והא בהא תליא.

אזהרה להעמיד ממונים לפקח על שמירת השבת

מד. והן רבים עתה בדורות הללו כשלו ונפלו באיסור חילול שבת וצריך לאצילי ישראל לדרוש אליהם הלכות שבת החמורה מידי שבת בשבתו למען דעת כל עמי הארץ חומר שבו וכל חוקותיו וכל תורותיו ינצורו, וביותר צריך להזהירם בחומר איסור דבור של חול אשר השווהו בספר הזוהר לחומר איסור המלאכה כמו שביארנו בארוכה בפרקי שבת.

וחייבים בית דין להעמיד ממונים יראי ה' וחושבי שמו שיהיו מחזרין על יושבי קרנות בשבת למנוע ישיבתם משם ולהכות אותם בשוטים או לקנוס עליהם ממון להבלתי ישמע אליהם, ושיהיו מחזרין על בתי בני ישראל עמי הארץ במוצאי שבתות לבל יחללו שבת החמורה כאשר פשתה המספחת הזאת ברבת מבני עמינו להדליק את הנר ויתר המלאכה אחר ערבית מיד באשר יחשכו ככבי נשפם, ואין בהם תבונה כי מחזה הככבים איננה מעלה לדין זה וצריך להמתין בשיעור העתים כמו שביארנו בפרק י"ח דשבת ע"ש.

ביאור מ"ש ז"ל אם ישראל משמרין שתי שבתות מיד נגאלים

מה. וכאשר יהיו נשמרים מחללו אז יותש שרו של עמלק ויאבד זכרו מני ארץ כי כולם יראים ונכנעים מאות זה כמו שאמרו בזוהר פרשת צו, דעל כן אמרו אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות כראוי מיד היו נגאלים, והכוונה מבוארת לחכמי המדע כי אין הכוונה לשמור שתי שבתות דוקא רק הכוונה אם ישמרו אפילו שבת אחת ככל חוקותיו ותורותיו אז היו מייחדים ב' שבתות בינה ומלכות כמו שאמרו בריש תקון מ"ח והיה אם על בנים חרות על הלוחות היו נגאלים שאז אין שר של עמלק שולט עליהם, ואם כן איך ולמה תערוג נפשינו לפני אלהינו על איחור הגלות כל זמן הנפלא הזה בתפלות אחת ותשע ביום ואנחנו לא נגדור פרצות הדור בדברים אשר בהן מחזיקין חוזק הגלות במסמרים לא ימוט וגבר עמלק.

אזהרה למנסים את ה'

מו. וכן הוכחתי עוד על אנשים אשר אחר כל הנסים שהפליא האל יתברך לעשות איתם ניסו את ה' ויאמרו היש ה' בקרבנו אם אין ולא שתו מוראת שמים בלבבם לאמר נירא נא את ה' אלהינו האל המושיע, אשר גם העון הזה היה בעוכרינו להתעורר עלינו מלחמת עמלק במדבר כאשר חכמים הגידו מסמיכות היש ה' בקרבנו אם אין לויבא עמלק, ועוד יתר דברים אשר כבר הודעתי בספר הזה, ודי בזה הערה.

ראוי לחכמי הקהל להוכיחם בשבת זכור

מז. וכה יעשה כל איש חכם לב בקהל עדתו להיות דורש בשבת זכור בזכרון תוקף הנס מלחמת עמלק אשר ביארנו כי בזה תתרומם ותתנשא סטרא דקדושה עליונה למעלה והמסכה צר"ה, וגם ביתר תוכחות הנזכרות איש איש לפי צחות לשונו פיו ימלא תוכחות.

סדר לימוד לשבת זכור

מח. ודרך חסידים הראשונים להגות בשבת זכור קודם סדר הלימוד הקבוע הכל בענייננו של זכירה זו כמו שאמרו בזוהר במילין ובעובדא אתער מה דאתער לעילא, ובכן יזכר עון אבותיו אל ה' מה שעשה עשו עם אבותיו וחטאת אמו אל תמח מה שעשה עם אמו כמו

שאמרו חז"ל, [22] יהיו נגד ה' תמיד ויכרית מארץ זכרם ארץ העליונה כמו שנאמר ואת רוח הטומאה אעביר מן האר"ץ ולא אתפייסת מטרוניתא עד דתחזי נקמה כמו שאמרו בזוהר וזה סדרו.

תורה, פרשת בשלח ויבא עמלק וכו' עד סופו, ובפרשת בלק אראנו ולא עתה וכו' עד ואחריתו עדי אובד, ובפרשת תצא זכור את אשר עשה לך עמלק.

וראוי בין לשליח צבור כשקורא בצבור ובין כאן בסדר הלימוד הזה לכוין בטעם זקף גדול שעל תיבת זכור כמו שכתבו המקובלים כי הוא רומז דייעול ו' בין תרין יודין ויתעביד א' סוד אילנא דחיי בין תרין י"י מים עליונים אור נביעו דלא פסיק ואז תאבד כל זכר עמלק וגבר ישראל, וכן בתיבת והיה יש טעם פזר רמז דאז אזלת שכינתא בזקיפו על דרך מה שאמרו בזוהר [23] בפסוק וה' הולך לפניהם יומם וכו' ז"ל, ויהוה זקיף טעמא לעילא אמאי אלא בגין ההיא שעתא כמה יאות ושפירו הוות להאי כלה דאתכפיאת עד השתא בגלותא והשתא אזלת בזקיפו דרישא באוכלסהא בחדוה ועל דא זקיף טעמא לעילא ע"כ, וכן הוא הרמז בכאן.

נביאים, עובדיה סי' א' חזון עובדיה כו' עד והיתה לה' המלוכה, ויכוין בסוד חיבור ו"ה החסרים מהשם כי יד על כס י"ה שיושלמו והן רמוזות בוא"ו דועלו מושיעים וה' שבסוף הפסוק המלוכ"ה.

ביאור פסוקי עובדיה ע"ד הסוד

מט. והבא בסוד ה' יכון להשכיל פרטי סימן זה בסודו ואגלה טפח ואכסה טפחיים, והוא כי נודע מספר התקונין שס"מ היה תחלה מכת השרפים בבריאה והפילו הוא יתברך עד לארץ בסוד הנפילים היו בארץ סוד נה"י דאימא אשר שמה היו בתחלה בסוד שרפים בארץ החיים דלעילא והפילו הוא יתברך למטה, ואחר כך כשנישא ממקומו ועלה בין נצח הוד ומלביש מטט"רון מבחוץ כי על כן נקרא עץ הדעת טוב ממראה מתניו ולעילא ורע ממראה מתניו ולמטה, וכשהפילו מוחין דיליה נשארו גנוזים בבינה אשר זהו סוד ראש עשו הגנוז בעטפיה דיצחק כי טוב הוא לעילא, ולעומת זה נאמר זדון לבך השיאך על דבר כי שכני בחגוי סל"ע סוד המלכות כי ממנה תוצאות מים חיים כי הוא שוכן שם ערלה המפרדת בין יסוד דדוכרא ליסוד דנוקבא לבלתי היות שם זיווג, ולכן ירומם ויתגאה לבו לאמר אחרי כי עתה שוכני בחגוי סלע ולא זו מצד מקומו עתה אלא אף זו מרום שבתו סוד והוא מרומים ישכון המתבאר על הבינה כמו שאמרו בתיקונים כלומר שהשורש שלו בבינה ושם שורשו גנוז, ועל כן ירום לבבו להתגאות על גודל כחו

לעילא ואומר מ"י יורידני ארץ וכי בינה שנקראת מי יורידני משם שהרי כל הגנוז שם הוא קדש ולא ישליכני משם.

על כן אמר לו הקדוש ברוך הוא אם תגביה כנ"שר סוד הבינה כמו שאמרו בתיקונין דבינה נשר אתקריאת כלומר אף על פי שתגביה כל כך גבוה כנשר מכח שרשך שם וגם אם בין ככ"בים סוד הנצח וההוד המכונים צבאות וכוכבים אשר שם קינו עתה דבין נ"ה תמן אלהים אחרים ושם גיד הנשה אשר בתחלה נשה ממקומו למטה לגמרי ושוב עלה בין נצח הוד, עם כל זאת משם אורידך נאם ה' בינה המכונה כך כמו שאמרו בזוהר פרשת בראשית.

אם גנבים באו לך אם שודדי לילה כלומר אף שיש לך עתה כח גדול בסוד קליפת נגה הגונבת נשמות מהקדושה ומכנסת לג' קליפות רו"ח ענ"ן א"ש, וזהו שאמר אם גנבים באו לך שגנבו מהקדושה והביאו לך בסוד אם לא ימצא הגנב כי נכנס לתוך ג' קליפות הנזכרות או אם שודדי לילה כי עיקר יניקתם מן הקדש נודע כי הוא כשמטמאים לבני אדם בקרי בלילה שכשם שמוציאים למטה כן למעלה יונקים ניצוצי קדש בסוד והיה אם תלכו עמי קרי אף אני וכו' וזהו כחך לשעבר, אוי לך כי לא השכלת איך נדמית אחר כך להיות כאיש דומם כי ינטל הכל ממך כי ימצא הגנב, ואם כל כחך מאשר יגנבו די"ם סוד יסוד דנוק' הנקרא י"ם אשר בהיות הנחש יונק שם נקרא ד' כמו שאמרו בזוהר שיר השירים, לזה אמר הלא הכל מכח שגנבו מן דים ואם בוצרים באו לך וישאירו עוללות עוללי טפוחים סוד דמעת העשוקים הקטנים שנשארים ואין להם מנחם, שם בגבולך היה לך להביט אחריתך איך נחפשו עשו, לעתים שיחפשו בתוכם חיפוש בנרות עד שיגלו כל מצפוניו וחיל בלע ויקיאנו מבטנו יורשנו אל.

ומפרש עוד עד הגבול שלחוך וכו', כי הנה נודע בסבא סוד עת אשר שלט האדם באדם לרע לו סוד לעת אשר ישלוט אדם רע ובליעל באדם דקדושה והוא לרע לו ודא רזא דארון שנשבה בין הפלשתים, וז"ש עד הגבול שלחוך ג' קליפות הנזכרות שלחוך עד המלכות או עד מט"ט ועד פה תבא לינק מן הקדושה והיא כחך הגדול מצד הקדושה, הנה בודאי לרע לך כי אלו הנשמות יוציאו כל אשר בתוכך וז"ש אנשי שלומך שנראים שלומים ונשלמים עמך ומבקשים אהבתך, לחמך ישימו מזור תחתיך כי על ידי הלחם שחטפת מן הקדושה הוציאו כל כחך מה שכבר היה לך אלא אין תבונה בו שלא היה יודע שהיה לרעה לו להוציא את בלעו מפיו כאמור.

יתר הלימוד לשבת זכור

נ. ואחר כך יהגו בסוד הזה, בירמיה מ"ט לאדום כה אמר ה' צבאות וכו' עד כלב אשה מצרה, ישעיה סי' ל"ד קרבו גוים לשמוע וכו' עד לדור ודור ישכנו בה, ובסי' כ"ו יוחן רשע בל למד צדק וכו' עד והרג את התנין אשר בים, יחזקאל סי' ל"ה ויהי דבר ה' עד וידעו כי אני ה', עמוס סימן א' כה אמר ה' על שלשה פשעי אדום וכו' עד סוף הסימן, מלאכי סימן א' אהבתי אתכם וכו' עד והעם אשר זעם ה' עד עולם, כתובים תהלים סימן ט', י"ז, ל"ה, נ"ג, ס"ג, ס"ד, ס"ח, ע"ד, פ"ג, ק"ט, קכ"ד, ק"מ.

ואחר כך בזוהר פרשת בשלח ויבא עמלק עד סוף הפרשה, ובפרשת ויקהל ריש הפרשה רבי חייא פתח וכו' עד וליחדא לון מבינייהו, ובר"מ פרשת כי תצא דף רפ"א ע"ב והיה בהניח ה' אלהיך וכו' עד ולאמו לא יטמא, והכל לפי השהות יהגו ביתר מקומות בזוהר פרשת בראשית דף כ"ה ע"א יקוו המים דא אורייתא עד ולו יקהת עמים, ובפרשת ואלה שמות דף ט' ע"א קם ואמר ה' אלהינו בעלונו וכו' עד והנותר בירושלים, ובפרשת אמור דף פ"ט ע"א ולאחותו הבתולה עד קומי אורי, ובפרשת בראשית דף כ"ח ע"ב והנחש היה ערום וכו' עד ושמו אחד, ועוד שם וידע אדם עוד את אשתו שת סיומא דאלפא ביתא עד אז הוחל לקרא בשם ה', וכל המוסיף הרי זה משובח לאבד כל זכר למו, ואחר הקריאה יעתרו עתרתם בנוסח זה.

תפלה אחר הלימוד לשבת זכור

נא. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו מלך חסין י"ה שבכח סגולת קריאתנו זאת אשר קרינו ולמדנו שתהא עתה שעת רחמים שעת הקשבה ונקראך ותענינו, שיהא עולה קריאת כל זכר אבדן עמלק למעשה ולהעלות זכרון פשעו וחטאתו מול הדרת כסא כבודך כ"ס י"ה, יהיו נגד ה' תמיד ויכרת מארץ זכרם, ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר, ונאמר געורת גוים אבדת רשע שמם מחית לעולם ועד, ובכח ע"ב שמהן היוצאים מפסוקי ויסע ויבא ויט רכב צלח על ע"ב ק"ל לנקום נקמת ראשית גוים עמלק הוא נחש הוא ס"מ הוא מלאך המות שוכני בחגוי סל"ע מר"ום שבתו צועה ברוב כחו אומר בלבו מי יורידני ארץ, השפילהו השפילהו עד העפר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו, תמחה את זכר עמלק וכל אגפיו קס"ם ונח"ש עמ"ל ואו"ן, ישוב עמלו בראשו ועל קדקדו חמסו ירד.

וקנא לשם קדשיך י"ה המתעלה וייעול ו' בה' ירושלים של מטה וי' בה' עילאה ירושלים של מעלה והי"ה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי"ה ה' אחד ושמו אחד, כי י"ד על

כ"ס י"ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, והבט נא והושיעה צאן מרעיתך וראה כי עמך הגוי הגדול הזה ואל תתן נחלתך לחרפה למשול בם שרו של עמלק ראש הפעור, ואם הגביר השעיר במעללינו אשר לא טובים ואין בנו מעשים להשמיד פריו ממעל, אבינו מלכנו אבינו אתה ואתה בטובך קנא על דבר כבוד שמך וזכור לנו אהבת הקדמונים אברהם יצחק וישראל עבדיך ונלוה אליהם זכות תורתך הקדושה לעמוד בימין אביוני עמך ואל תעש עמנו כלה בגלותינו כי אל מלך חנון ורחום אתה ודרכך לעשות חסד חנם בכל דור ודור, מהר לרפא נגעינו ואל ימעטו לפניך תלאותינו מהר יקדמונו רחמיך בארץ שביינו, לא למעננו אלא למענך פעול ואל תשחית את זכר שאריתנו כי לך מייחלות עינינו, וזכור עדותנו בכל יום תמיד אומרים פעמים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, לך ה' חכינו לך ה' נייחל אל תחשה ותעננו כי נאמו גוים אבדה תקותם כל ברך לך תכרע וכל קומה לפניך תשתחוה.

ועל כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שד"י ומלך ביופיו תחזינה עינינו מוכתר בכתרי כתרים גם יחד עם אליהו ושמונה נסיכי אדם וה' בראשם להכרית זרעו של עמלק לא יזכר ולא יפקד וישרש מארץ גזעו כמוץ יסוער מגורן וכעשן מארובה, ו'עלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה', י'הוה בשמים הכין כס"או ומלכותו בכל משלה', י'שמחו וירננו לאומים כי תשפוט עמים מישור ולאומים בארץ תנחם סלה', ו'אנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה', הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עזי וזמרת יה יהו"ה ויהי לי לישועה, יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

תפלה קודם קריאת פרשת זכור

נב. וכן לפני קריאת פרשת זכור בצבור יאותה לכל אישי ישראל לעתור ולרצות על זאת בקצרה.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים לקיים מצות עשה זכור את אשר עשה לך עמלק זכור בפה לתקן את שורשה במקום עליון ולעורר מלאכי מרום ומרכבות עליונות המופקדים על מצות פרשה זו לנקום נקמת ה' מאת זרעו של עמלק וגם ערב רב מההוא זרעא בישא, ועתה צלח העז עוז גבורתך במלאכיך לעלות ולהזכיר עון אבותיו אל ה' יהיו נגד ה' תמיד ויכרית מארץ זכרם עד בלתי השאיר למו שריד, אך אלהים ימחץ ראש אויביו אדם בליעל שר צילם שעליהם בצבא המרום במרום להעביר ממשלת זדון

מן הארץ כאמור מפי כבודך ואשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי"ה ה' אחד ושמו אחד, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

דברי הזוהר על חמש מיני ערב רב המגולגלים בישראל

נג. ואשר איתו רוח דעת ויראת ה' אל יקל בעיניו לעתור ולרצות כסדר הזה ביתר הימים כי חיוב זכירה זו היא כל הימים וביותר בימים האלה הנזכרים ונעשים לשבור מטה רשעים כאשר היתה מאז לישראל אבדן המן וכל אגפיו, ומה גם בגלות החיל הזה אשר היו עדת ה' ככבשה אחת בין כמה זאבים שאין לך דור ודור שאין בו מזרעו של עמלק והמה הצרים ליראי ה' וחושבי שמו כמו שאמרו בזוהר בראשית דף כ"ה ע"א וזה לשונו. **וה'** מינין אינון בערב רב ואינון עמלקים רפאים גבורים נפילים ענקים ובגינייהו נפלת ה' זעירא מאתרהא בלעם ובלק מסטרא דעמלק הוו כו' ומאילין דאשתארו מנהון בגלותא רביעאה אינון רישין בקיומא סגי ואינון קיימין על ישראל כלי חמס ועלייהו אתמר כי מלאה הארץ חמס מפניהם אילין אינון עמלקים וכו'.

גבורים עלייהו אתמר המה הגבורים אנשי השם ואינון מסטרא דאילין דאתמר בהון הבה נבנה לנו עיר ונעשה לנו שם ובונין בתי כנסיות ומדרשות ושווין בהון ספר תורה ועטרה על רישוי ולא לשמא דה' אלא למעבד לון שם הדא הוא דכתיב ונעשה לנו שם ומסטרא אחרא מתגברין על ישראל דאינון כעפרא דארעא וגזלין לון וכו', רפאים אם יחזון לישראל בדוחקא מתרפאין מינייהו ואית לון רשו לשזבא לון ולא בעאן ומתרפין מאורייתא ומאלין דמשתדלין בה למיעבד טב עם עובדי ע"ז עלייהו אתמר רפאים בל יקומו בזמנא דייתי פקידה לישראל אתמר בהון ותאבד כל זכר למו.

ענקים אינון דמזלזלים לאלין דאתמר בהון וענקים לגרגרותיך וכו' אילין אינון דאהדרו עלמא לתוהו ובהו וכו' ומיד דייתי אור דאיהו קודשא בריך הוא ימחון מן עלמא ויתאבדון אבל פורקנא לאו איהו תלייא אלא בעמלק עד דימחי דביה אומאה והא אוקמוה וכו', הנה משם מתבאר דחמשה מיני ערב רב הם נשמות הרעות של ערב רב המגולגלים בכל דור ודור בישראל.

רשעות עמלק בפרט בעון הגזל

נד. ואמרו שמה שנשבע קודשא בריך הוא על מחיית עמלק הוא שיתמחו אותם נשמות רעות יען כי לכל עבירות שבין אדם למקום מועיל תשובה וכן בין אדם לחבירו אם יודע למי חטא יוכל לרצותו, לא כן אלה רשעים עמלקים דעלייהו אתמר כי מלאה הארץ חמס מפניהם אשר לא ידעו ולא ירצו לדעת ממי גנבו וגזלו ותתעמס משא עון פשעם משוד עניים מאנקת אביונים אשר לא יפטרו אף בתשלומיו וחייבים מיתה בידי שמים כמו

שנאמר אל תגזול דל כי דל הוא כי ה' יריב ריבם כמו שהכרחנו הדבר בחלק הקודם בפרקי משא ומתן, ועל כן קודם הזכירו עונש העמלקים דביה אומאה וכו' הקדים טעם לעונשם במה דאינון קיימין על ישראל כלי חמס ועלייהו אתמר כי מלאה הארץ חמס.
ועליהם דיבר בקדשו הרשב"י ע"ה בסוף פרשת בשלח, [24] מלחמה לה' בעמלק מדור דור אמר רבי יהודה בכל דרין דאתיין לעלמא לית לך דר דלית בהו מההוא זרעא וקודשא בריך הוא אגח בהו קרבא.
נה. ועל אלה וכיוצא באלה ראוי לכל אישי ישראל זרע אמונים לעתור ולרצות לפני המקום ברוך הוא יפקוד עליהם בחרבו הקשה חרב ה' מלאה דם לנקום את נקמת בני ישראל מהם ואשר חירפו עקבות משיחו הקדוש דפורקנא לאו איהו תלייא אלא עד דיתמחון דביה אומאה כאמור במאמר, ואף גם עוז יתאזר בתפלתו על כל שרי עם ועם שלא אחד בלבד עמד עלינו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והמה מההוא זרעא בישא דהמן המתלבש בהם ופועלים מעשה ידי המן ממש.

סיפור ישועת קהלות ספרד שסיפר אבי המחבר מספר "שבט יהודה"

נו. ואדוני אבי ומורי היה אומר מעשה שהיה בספרד באיש אחד ושמו יוסף בן אפרים ויער האל את רוחו ללכת בחצר המלך ולגבות המסים וכל עבודת המלך ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח, והמלך כאשר ראהו איש אמונים הפקידו בכל מלכותו איננו גדול בכל מלכותו ממנו והוא משנה למלך וגדול ליהודים, ויהיו ליוסף משרתים בני השרים אוכלים על שולחנו ויעש לו מרכבה וסוסים וחמישים איש רצים לפניו.
ובימים ההם היה שם איש רע ובליעל ממשרתיו ויקם לשטן לו וימרוד בו כי מינהו פקיד בקצת מקומות מהמלכות ויקנא ביוסף אדוניו ויאמר המלוך ימלוך איש יהודי עלינו וחשב רעה בלבו להאבידו ויאמר, הלא האל הסתיר פניו מהם הם עזבוהו והוא עזב אותם ועתה אוכל להנקם מיוסף ומעמו, וילך לו אל המלך ויאמר לו מכרה כיום עשרה יהודים לי ואני אשקול עשרים ככרי כסף להביא אל גנזי המלך.
אמר המלך ומי מהם, ויען ויאמר לו הראשון הוא יוסף פקידך אשר כלה את אוצרותיך וכלה ממון כל העמים והשרים ותשעה אחרים עשירי מלכותך תמכרם לי הם ובניהם וטפם, ויאמר המלך יהי כדברך, ויאמר האיש הבליעל יכתוב ויחתום בטבעת המלך ואני אשקול הכסף עובר לסוחר, ויסר המלך את טבעתו ויתנה לו ויכתוב ככל אשר צוה לו הצורר כי מכר המלך ליוסף ותשעה נסיכי אדם חביריו הם ובניהם וטפם וממונם לאיש הצורר ההוא, ותכף ומיד תפשו את יוסף ויענוהו בבית הסוהר וימת מפני העינוי הרב וכן עינה אל השאר.

נז. אחר הדברים האלה גידל המלך לאיש הצורר ההוא וישם את כסאו מעל כל השרים ויגבה לבו ויאמר לאבד כל היהודים, ואמר להכחיד היהודים הגדולים היושבים בשער המלך ואחר כך ישוב ידו שנית בעד שארית היהודים כי ראה שאין לבקש על כולם כאחד שמא לא תעשה בקשתו, והעליל עלילות על כל שרי צבאות ישראל ויקרא אותם אל ביתו ויאמר אליהם מבקש המלך מכם ממון רב לא תוכלון שאת ויעש עצמו כמפשר ביניהם והוא היה חפץ לעקור ביצתן ונתנם האל לחסד ונתפשרו עם המלך וישובו אל שער המלך.

נח. ויהי כראותו שלא נעשה עצתו ויהי מימים קם למלחמה מלך ישמעאל עם אותו המלך ויבואו ישמעאלים הרבה מאד כארבה ויצר מאד למלך מאת הישמעאלים ויאמר מה נוכל לעשות עם ההמון הרב הזה, ויען האיש הצורר ההוא ויאמר אדוני המלך שמע בקולי איעצך עצה טובה ויהיה לך ממון רב.

אמר לו המלך מה היא עצתך, אמר הצורר אם על המלך טוב יכתב לקחת כל ממון היהודים שבכל מדינות מלכותך ואני אתן מאת אשר ימצא להם ארבע מאות ריבוא, ועוד שתשמיד כל היהודים אשר בכל מדינות מלכותך ואני אעשה שיתנו כל אנשי מדינות מלכותך ארבע מאות ריבוא ממון תחת המסים והעבודות אשר היהודים נותנים למלך שנה בשנה.

ובמה יודע איפה כי אנכי עבד נאמן אליך כי אם בעצה הזאת, ואם את האלהים אתה ירא כבר שכחם וגירשם מלפניו ולא יוסיף להביטם ואם האלהים קצף בהם איך המלך יחפוץ בהם, וכמה ימים שאין מלך לישראל ולא שוטר ולא כהן ולא תורה, עם מרי המה לא להעזר ולא להועיל, אדונינו המלך יוצא למלחמה על אויביו והם אוכלים ושותים בבתיהם ומה בצע כי תניחם במלכותך, השמד וכלה אותם כי למלך אין שוה להניחם.

לכן המלך מילכי ישפר עלך ושלח להשמיד היהודים מכל מדינות מלכותך וצוה לכל מי שנמצא יהודי בתוך ביתו שיהיו נכסיו למלך וגופו להריגה, ויפקד המלך פקידים וישמרו כל השלל כסף וזהב להביא אל גנזי המלך וישמע המלך ויהי כמחריש, ומן השרים רואי פני המלך גערו באיש הצורר ההוא ויאמרו לא טובה העצה הזאת כי מנהג מלכותינו לאהוב את היהודים ולשמור אותם ומי ישמע לך בדבר הזה.

נט. וימן ה' בעת ההיא לאגמון אחד וישם דבר בפיו ויאמר השב לצורר הרע הזה וכה תדבר, ויאמר לאיש הצורר הליועץ המלך נתנוך כי היהודים הלא המה אוצר למלך אוצר טוב ואתה מבקש לאבדם ושיעשה המלך מה שלא עשו אבותיו, אין אתה שונא ליהודים

כי אם למלך, וישמע המלך ולא ענה דבר, וישמעו השרים וכולם געו בו ויאמרו לו לא משנאת היהודים אפס משנאת המלך ולא מאהבתו יעצת זאת.

וישמעו הדברים האלה אל היהודים וישלחו ספרים להודיע אל כל היהודים ונאספו בעריהם ויצומו ויצעקו ויבכו והתפללו לאלהי אבותיהם ויאמרו אנא ה' אל נא נאבד בעצת הצורר הזה, לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים לאיש יהודה ולפליטת ירושלים אשר בספרד וישמעו העמים ונסבו עלינו והכריתו את שמינו ומה תעשה לשמך הגדול, למה תהיה כאיש נדהם ואתה בקרבנו, עננו ה' עננו וידעו העמים כי ה' נלחם לישראל, ותעל שועת בני ישראל וגאלם מיד צורר.

ס. ושרי ישמעאל התפקדו ויהי בהם שולפי חרב כחול אשר על שפת הים, ויפקד המלך שרי חיילים לשמור מעברות הים לבלתי תת מעבר לישמעאלים וישם המלך לאיש צורר היהודים ההוא לראש, ויקח רכב ופרשים ויבא אל מחנה ישמעאל בטח ויך בהם מכה גדולה והם נטושים על פני השדה ותהי בהם מהומת ה' רבה ויהיו כל הנופלים ממחנה ישמעאל ביום ההוא עשרת אלפים שולפי חרב ואיש מושך בקשת לתומו, ויך את שר צבא הישמעאלים בין הדבקים ובין השריון ויאמר לנערו הוציאני מן המחנה כי נחלתי ויפול מעל המרכבה וימת.

סא. ויצא האיש צורר היהודים מן המלחמה שמח וטוב לב ויאמר בלבו עתה ישלים המלך רצוני בכל עם היהודים ונקמתי מאויבי והוא לא ידע כי ה' סר מעליו, והנה הוא יוצא ובא ביד חזקה וה' קנא לעמו והפך לב המלך עליו וישלח פרש לתופשו ויצא הפרש וימצאהו בשדה בסוסיו וברכבו, ויאמר לו הצורר השלום ויאמר אין שלום כי המלך צוה עליך לתופשך, ויהי כשומעו ברח ויבא בעיר אחת ובה מגדל גבוה וישלח לאמר אל המלך דברים קשים ופער פיו לבלי חק לקלל את המלך ומאת ה' היתה להכשילו לבלתי תת ארוכה למחלתו, ויחר למלך מאד וימלא חימה עליו ויצו לתפוש לכל אחיו ויתנם במאסר ויקחו כל הממון אשר נמצא לו ולאחיו בכל מלכותו ויביאו אותם אל אוצר המלך.

ואחר זה צוה המלך לתופשו ויסגר במגדל גבוה וילחמו עליו וידבר למלך קשות ויורו המורים מן המגדל ויכו את פרש המלך נושא כליו ויפול לרגליו וימת, ויקצוף המלך מאד ויצו ויציתו את המגדל באש ויתפשו את הצורר הרע וידבר המלך איתו משפטים ויצו המלך להורגו ויהרגוהו וישרפוהו, וברוך האל המושיע אשר נתן כזאת בלב המלך לנקום נקמת עמו ויושע ה' את עמו בחדש שנים עשר הוא חדש אדר, וכל ישראל נאספו בעריהם בששון ושמחה והודות והלל לה' על הנסים ועל הפורקן.

סב. וכשוך חמת המלך זכר את הצורר הרע ואת אשר עשה ויאמרו נערי המלך משרתיו אם על המלך טוב ימכרו אחי הצורר הרע ואת כל אשר להם ליהודים על אשר שלח ידו ביהודים ויעשו לו כמידתו, ויצו המלך וימכרו כל נכסי הצורר וכל אשר לאחיו ליהודים היושבים בשער המלך, ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהצורר ויתנה למשה היושב בשער המלך, ויצא האיש משה שמח וכל היהודים אשר בספרד שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל.

ימי אדר הם ימי רצון לבקש נקמה מאויבי ה'

סג. הנך רואה את מעשה ה' כי נורא הוא ומלחמה לה' בעמלק מדור דור, כי כל הרואה ושומע מפלאות תמים דעים כאלה ישגיח כי אין זה אלא מעשה ידי המן המתלבש בצרי עם ועם להצר לישראל ומעלו"תהו פנות קדים להשמיד ולאבד כל זכר למו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

ועל כן הימים האלה נזכרים ונעשים לעתור ולרצות ערב ובקר וצהרים ונבקשה מאלהינו על זאת לשפוך עליהם זעמו וחרון אפו ישיגם, ה' באפו יבלעם ותאכלם אש לכל הקמים עלינו לרעה ובפרט מההוא זרעא בישא דעמלק, והימים המה מסוגלים במאד מאד לשאול בהם כל איש נקמה מאויבי ה' בקרוא בסדר שסידרנו למעלה בשבת זכור וצדיקים ככפיר יבטח.

ציונים והערות לפרק א

1) תענית דף כ"ט ע"א. 2) ערכין דף י"א ע"ב. 3) מדרש תהילים מזמור קל"ו. 4) שבת דף פ"ח ע"א. 5) מגילה דף י"ג ע"ב. 6) ברכות דף כ' ע"א. 7) מגילה דף ט"ו ע"ב. 8) מגילה דף כ"ט ע"א. 9) מגילה דף ט"ז ע"א. 10) מגילה דף י"ג ע"ב. 11) זוהר משפטים דף צ"ה ע"ב. 12) תנחומא כי תשא אות ג'. 13) ברכות דף י"ג ע"א תוד"ה בלה"ק. 14) מגילה דף י"ז ע"ב תוד"ה כל. 15) ברכות דף מ"ז ע"ב. 16) תנחומא כי תצא אות ט'. 17) עי' תמיד דף ל"ב ע"א. 18) זוהר בשלח דף ס"ה ע"ב. 19) קדושין דף ל"ג ע"ב. 20) תנחומא כי תצא אות ח'. 21) שבת דף קי"ח ע"ב. 22) עי' תנחומא כי תצא אות ד'. 23) זוהר בלק דף קצ"א ע"ב. 24) זוהר בשלח דף ס"ז ע"א.

פרק ב - תענית אסתר - התעוררות לימי הצומות

תוקף הנס והיפוך המזלות שנעשה לישראל בי"ג אדר

א. יתחייב ה יודע **ו** המשכיל **ה** נסים והפורקן אשר נעשה לאבותינו בשלשה עשר לחדש אדר להבין ולהתענות בעצם היום ההוא אשר הוא היה היום אשר נהפך מיגון לשמחה, ובמקום שהיו מחכים אויבי נפשנו לשלוט בנו נהפוך היה אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם בעצם היום הזה אשר אמר המן להשמיד ולאבד ביצתן של ישראל בשלשה עשר לחדש אדר.

ומעשה תוקפו וגבורתו של נס היה הפלא ופלא שכפי הוראת ומשפטי הכוכבים ומזל היום רעה נגד פני ישראל כאשר ביארו הראשונים עליהם השלום בענין הגורל שהגריל המן על ישראל כי לא מצא שום יום עזר כנגדו כי אם חדש פטירת אבי התעודה ויום גדול הכאב אשר הוא ז' שלו, וגם כי חשך מצרים היה בי"ג באדר ובו מתו פושעי ישראל וגילגל חובה ליום חייב כי מזל ישראל היה בשפל כל התכונה כמו שכתב הר"א מגרמיזא ע"ה, ובלי ספק בזה נודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו.

טעם ראשון לקביעת תענית אסתר

ב. ובהיות כי הפך ה' לנו את הקללה לברכה והפך עצם היום הזה מרעה לטובה וביום הרעה עצמו הרגו הורגיהם וצלבו את צולביהם ולכל בני ישראל היה אור במושבותם, על כן קבלו וקיימו עליהם היהודים בכל דור ודור להבין ולהתענות ביום זה לתת שבח והודאה על העבר כי לא יתכן לעשות שמחה וששון בזמן הנס להיות כי מדרכיו יתברך שאינו שמח במפלתן של רשעים וכדברי רבי יוחנן, [25] מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה וכו' אמר הקדוש ברוך הוא מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה.

לכן לא אריך למעבד זכר ליום ההריגה שאחר כי הוא יתברך איננו שמח במפלתן של רשעים גם אנחנו נלך בדרכיו ונגילה ונשמחה על המנוחה לא על ההריגה והמפלה כמבואר מהמשך הכתוב, כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה, יורה כי על הצלתם ישישו וישמחו לא לזולתו, על כן ראו והתבוננו הראשונים לקראו צום בכל דור ודור יום ההריגה, והשמחה בי"ד וט"ו ימי המנוחה.

טעם שני לקביעת תענית אסתר

ג. וכתב ר"ת ריש פ"ק דמגילה על ההיא דפרכינן ואימא י"ב י"ג ומשני אמר רבי שמואל בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא, ופירש הוא ז"ל זמן קהילה לכל היא שהכל מתאספים לתענית אסתר ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים, וכן מצינו במשה שעשה תענית כשנלחם בעמלק דכתיב ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה, ודרשינן במסכת תעניות מכאן לתענית צבור שצריך שלשה, וכתב הרא"ש ומכאן נראה לר"ת סעד לתענית אסתר שאנו עושים כן כמו שעשו בימי מרדכי ואסתר כשנקהלו היהודים לעמוד על נפשם ולא מצינו לו סמך בשום מקום אלא בכאן גם כן.

טעם שלישי לקביעת תענית אסתר

ד. ואולם האיש המשכיל יתבונן בצום התענית הזה מה שלא נעשה כזאת קודם חג המצות שיצאנו ממצרים ולא קודם חנוכה, כי טעמו של דבר הוא להיות שגזרת להשמיד

ולהרוג דהמן לא נתבטלה אלא לפי שעה וביום פקדו משם והלאה רבו הגזרות השמדות וההריגות והגרושין במלכות יון עד אשר מטעם זה לא נזכר שם הוי"ה ברוך הוא במגילה כי אין הקדוש ברוך הוא מייחד שמו על הפורענות, ושם כתובה גזרת מלך מלכו של עולם שאין להשיב להשמיד וכו' ונתבטלה לפי שעה אבל בבית שני גזרו יוונים כמה שמדות כנודע, כי על כן כששלחה אסתר לחכמים כתבוני לדורות אמרו לה קנאה את מעוררת עלינו בין האומות דהיינו שימצאו כתוב כי כתב אשר נכתב בשם המלך מלכו של עולם אין להשיב ויבואו לפקוד עלינו מה שכתוב.

וכן אמרו בירושלמי [26] ז"ל, מרדכי ואסתר כתבו אגרת ושלחו לרבותינו מקבלים אתם עליכם שני ימים אלו אמרו להם לא דיינו הצרות הבאות עלינו אלא שאתם רוצים להוסיף עלינו צרתו של המן ע"כ.

ולפיכך קבלו עליהם דברי הצומות וזעקתם לפני ימי הפורים בכל דור ודור לצום ולבכות לצרה ונבקשה מאלהינו על זאת בל יפקוד עלינו גזרה ושמד בהיותנו בארץ שביינו ואל שדי יאמר לצרותינו די, וכשם שהצילנו מיד המן הרשע כן בחמלתו יפלטנו מיד מבקשי רעתינו כי אפס עצור ועזוב, ועל כן לא טוב עשה המיקל בתענית זה ופורש עצמו מן הצבור בלי סיבה הואיל וכוונת תענית זה הוקבע על כוונה זו.

טעם רביעי לקביעת תענית אסתר

ה. ונוסף גם הוא כי הימים האלה נזכרים ונעשים על מחיית עמלק זה המן ואחוזת מרעהו, וכבר כתבנו בפרק א' ששר של עמלק איננו כשאר צבא המרום במרום אשר יפקוד ה' עליהם מלמעלה ויאמר השמד מלמטה כי אין מפלתו אפס ביד ישראל באשר שרו של עמלק הוא ס"מ הוא שטן הוא יצה"ר, ובכל חטא ועון אשר יחטאו ישראל מחזיקים ומאשרים את כחו יותר באופן כי אין מעצור להפילו ארצה אם לא על ידי שובינו מכל עוונותינו כי אז נכנע וימחה מן העולם, ואחר שנפילהו מלמעלה בכח תשובתינו הוא יתברך יפילהו מלמטה כמבואר שם בארוכה, ועל כן באה זכירה זו בלב כל ישראל למען יכירו וידעו כי בדבר זה תלויה גאולתם וטובתם לעולם.

ולמען זאת בימים האלה ובזמן הזה כי היתה מחיית עמלק ראו והתבוננו קדמונינו לקבוע את יום צום התענית הזה לעורר לבם של ישראל בתשובה, והתכלית שלהם להתכוין בו לחלש חושים להטיל חלשים בחומר כי ממנו ימשך כל חטאת האדם ומזה ימשך תגבורת הקדושה, וכן נמי יהיה בערך זה הכנעת שורש החומר הוא ס"מ הוא יצה"ר כמו שאמרו בזוהר שלח לך [27] זה לשונו, רוחא מעם רוחא דקדושא וכו' בשרא מסט"א וכו',

ובכן יפקוד ה' בחרבו הקשה בשמים ממעל בס"מ שר צר עמלק וישליכהו ארצה לתקן עולם במלכות שדי.

מנהג קדמונים להתענות ג' ימים קודם פורים וטעמו

ו. ומטעם זה נהגו חסידים הראשונים להתענות שלשה ימים לילה ויום לפני הפורים, ולא כאשר עלה על רוח רבים אשר המה זכר לתענית אסתר כי מודעת זאת שלא היה צומיהם אלא בי"ג וי"ד וט"ו של ניסן ומה מקום לצומות ההם בימים האלה.

אכן היתה שפר כוונתם לחלש חושים ולהכניע שורש נחש אשר ממנו יצא צפע החומר לכל עון ולכל חטאת, כי הימים האלה מסוגלים מאד בשורשן הקדמון להועיל מעשה האיש הישראלי להשמיד ולהרוג ולאבד כל זכר עמלק עד בלתי השאיר לו שריד בשמים ממעל ועל הארץ מתחת בסגולת מעשה התשובה בהם כמו שעשו מרדכי ואסתר צדיק וצדק במאורע ההוא באשר ידע את כל אשר נעשה בשמים ממעל כי גבר ס"מ שרו של עמלק במה שנהנו מסעודתו של אותו רשע וזנו אחרי בנות הערלים, ולכן תכף ומיד רץ לקראת מעשה התשובה והכריז לישראל אבל צום ובכי ומספד שק ואפר ששה דברים על שנהנו ששה ימים מסעודתו של אותו רשע להתיש כח שרו של עמלק למעלה.

התעוררות התשובה שעשה מרדכי לישראל בימי הגזרה

ז. והפליגו חכמים לספר התעוררות אשר עורר מרדכי הצדיק לפני קהל עדת ישראל בצומם הפלא ופלא כמבואר בתרגום רבתי ואעתיקהו בלשון הקדש כדי שיבינום הרבים, אמרו שם בפירוש, ומרדכי ידע את כל אשר נעשה וכו' וכאשר ראה מרדכי הצדיק הגזרה שנגזרה ואת האיגרת שנחתמה קרע בגדיו מלפניו ומאחריו וילבש שק ויתפלש באפר והרים קולו ואמר, אוי כמה גדולה גזרה זו שנגזרה עלינו שגזרו המלך והמן, לא על חציינו גזר וחציינו עזב, לא על שלישתנו ולא על רביעתנו אלא על כל הגפן כולה גזר המלך והמן לעקור ולשרש כנה מן שרשיה.

ח. וכאשר ראו בית ישראל את מרדכי הצדיק הגדול והחשוב עליהם, כולם נתקבצו ובאו עדיו עד שהיה קהל וקבוץ עם רב עד מאד שאין להם מספר, עמד מרדכי על רגליו בתוך הקהל ויען ויאמר, עם בני ישראל עם אהוב ויקר לפני אביכם שבשמים הלא ידעתם מה שהיה ולא שמעתם מה שגזר עלינו המלך והמן ולהמית אותנו מעל הארץ ולהאביד אותנו מתחת השמים, אין לנו מלך שנסמוך עליו גם לא נביא שיתפלל בעדינו, אין לנו מקום לברוח גם לא מדינה להנצל שמה, בכל מקום ומקום כתב עלינו ובכל מדינה ומדינה שלח עלינו, הננו כצאן אשר אין להם רועה וכספינה בלב ים אשר אין לה רב החובל, יתומים היינו ואין אב ובהיותו יונק מתה אמו.

ט. באותה שעה הוציאו הארון בשערי שושן והוציאו עליו ספר תורה מעוטר בשק ומתפלש באפר וקראו בו בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו כי אל רחום ה' אלהיך וכו'.

קם מרדכי על רגליו בתוך הקהל התחיל ואמר, בית ישראל עם קדוש ואהוב ויקר לפני אלהיו קומו ונראה באנשי נינוה כאשר נשלח אליהם יונה בן אמתי הנביא להפוך את נינוה וכאשר הגיע הדבר אל המלך קם מעל כסאו והסיר כתר מלכות מעליו ויתכסה בשק ויתפלש באפר ויצעק בנינוה מטעם המלך וגדוליו לאמר, האדם והבהמה הבקר והצאן אל יטעמו מאומה ואל ירעו ומים אל ישתו ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלהים בחזקה וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם, וינחם אלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה, גם אנחנו נעשה כהם נקדש צום ונקרא תענית אולי יראה ה' בעניינו ולא נאבד כי אלה הצאן עוללים ויונקים מה עשו.

ואז געו כל עדת ישראל בבכיה וצעקה גדולה ומרה וגזרו עליהם תענית, וגזרה עליהם אסתר המלכה שיצא החתן מחופתו בלבוש שק ואפר וכן כלה מאפריון שלה בעפר ואפר על ראשה ושהאדם והבהמה והצאן אל ירעו ואל יטעמו מאומה, ויעשו כן כל עדת ישראל במהומה וצעקה גדולה בכל העיר והפרישו גם היונקים משדי אמן.

תפלת הכהנים והעם לבטול הגזרה

י. ובעת ההיא ביררו מתוך הקהל ומצאו בהם שנים עשר אלף כהנים ולקחו שופרות מימינם וספר תורה משמאלם בוכים בקול מר ואומרים, אנא ה' אלהי ישראל אלוה סליחות והרחמים הרי התורה שנתת לנו והרי עמך אהובך אשר אהבת בטלים מן העולם ומי יקרא בספר התורה הזה ומי יזכיר שמך, הלא השמש והירח יחשכו אורם שהרי המה לא נבראו אלא בשביל ישראל, והיו הכהנים והעם נופלים על פניהם ואומרים עננו אבינו עננו עננו מלכינו עננו, והשופרות היו תוקעים ותבקע הארץ לקולם וכל עדת ישראל קהל רב ועוללים ויונקים עמהם עונין אחריהם בקול חמרמר חננו ה' חננו, עד שבכו כל צבאות השמים ונתעוררו אבות העולם מקבריהם בחברון.

תפלת אסתר בצומה

יא. וגם אסתר הצדקת צמתה שלשה ימים לילה ויום ותלבש שק ואפר ודמעתה על לחייה, ודפקה שערי שמים בתפלתה ובמרר בכייתה וכה אמרה בתפלתה.

אתה הוא האל הגדול אלהי אברהם יצחק ויעקב ואלהי בנימין אבי, לא לפי שטובה אני בעיניך באה אני לפני המלך הטפש הזה אפס על עמך ישראל שלא יאבדו מן העולם כי בעבור ישראל בראת העולם כולו שאם ישראל יאבדו מן העולם מי יאמר לפניך קדוש

קדוש קדוש בכל יום שלש פעמים, וכמו שהצלת חנניה מישאל ועזריה מתוך כבשן האש ואת דניאל מתוך בור האריות כן תציל אותי מיד המלך הטפש הזה וגמול עמי חן וחסד בעיניו, בדמעות אמרה אסתר הדבר ובתחנונים סדרה תפלתה.

בבקשה ממך שומע תפלות שמע תפלתי בעת הזאת אשר גלינו ונתרחקנו מארצנו ובעונותינו מסרתנו שיתקיים בנו מקרא שכתוב והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קונה והדת ניתנה להרגנו וכולנו נמסרים לחרב ולביזה כאחד, זרעו של אברהם לבושים שקים ואפר השליכו על ראשיהם, אם חטאו האבות מה חטאו הבנים, אם נכלה מי יהיה מודה לפניך, והטף אם חטאו ועוו מה עשו יונקי שדים, יושבי ירושלים מבקשים מקבריהם שמסרת בניהם לשחיטה כצאן לטבחה.

זכור לאברהם אהובך אשר נסיתו במסה ומצאת את לבבו נאמן לפניך והתחזק בדברך כאיש אכזרי על בנו יחידו ושלח שמאלו על צואר יצחק בנו ובימינו אחז את המאכלת לשחוט את בנו לקרבן אשה ריח ניחוח לפניך וצדקתו תעמוד לפניך לסמכנו ולתמכנו בצרה הזאת, ותבע עלבונינו מן המן ונקום נקמתנו מן בן המדתא אשר קנה אותנו כצאן לטבחה ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור, ואתה הוא האל המושיע ומכניע זדים הכריעהו הכניעהו ולא תהיה תקומה למפלתו.

עזור נא את אמתך אשר נשארתי יתומה בלי אב ואם ומשולה לעניה שואלת מבית לבית כן אנכי שואלת רחמים מחלון לחלון בבית אחשורוש, ועתה ה' הצליח נא לאמתך העניה הזאת והצילה צאן מרעיתך מן הצר הצורר הזה כי אין לך מעצור להושיע ברב או במעט, ואתה אבי יתומים עמוד נא לימין היתומה הזאת אשר בחסדך בטחה ותנה אותי לרחמים לפני המלך ושלח מלאך הרחמים לפני ויכנס עמי חן וחסד ורחמים.

וזכות אברהם יכנס עמי ועקידת יצחק יזקוף אותי וחסד יעקב תתן בפי וחינו של יוסף הצדיק על לשוני וימינך וזרועך ואור פניך תסעדני, רחום וחנון נקראת ארך אפים ורב חסד ואמת נושא עון ופשע שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצוותיו לאלף דור פדינו והצילנו ותוציאנו לרויה, שלשה צומות צמתי לפניך מכאן ואילך מה אוכל עוד עשות, ויכולה הייתי לצום ארבעה או חמשה ימים ולא צמתי אלא שלשה ימים לעומת שלשה ימים שהלך אברהם אבינו לעקוד את יצחק בנו על גבי המזבח לפניך וכרתה עמו הברית לזכור להם עקידת יצחק אביהם בכל צרתם לגמול אליהם כרוב רחמיך וחסדיך.

וזכור עוד שלשה צומות אלו לעומת השלשה ימים שהתיצבו בתחתית ההר הכהנים והלוים וישראלים ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, ופדינו מהצרה הזאת ויפול

בשחת אשר כרה וילכד ברשת אשר טמן לרגלי חסידיך, וידע המרגיז הזה כי לא שכחת ההבטחה שהבטחתנו ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וכו'.

תחינת אסתר לישראל להעתיר בעדה

יב. ותשא עוד אסתר את קולה ותצעק צעקה גדולה ומרה ודמעתה על לחייה ותחר גרונה מצעקתה ועיניה חשכו מדמעותיה ותאמר, כל ישראל אחי וריעי הנאהבים והנעימים לפני אביכם שבשמים, בקשו עלי רחמים לפני בעל הרחמים השומע תפלות לעתות בצרה, פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי, אתם עוללים ויונקים המעונים מלחם וממים מלובשים שקים ויושבים באפר צעקו ובכו לפני אלהינו שבשמים אולי יחנן ה' צבאות ולא נאבד כי שומע אל אביונים ה' ואת אסיריו לא בזה, כי לא בזה ולא שיקץ ענות עני ולא הסתיר פניו ממנו ובשועו אליו שמע, כי אל שומע תפלות ותחנונים אתה, ברוך אתה ה' שומע תפלה, ע"כ.

התעוררות לצום תענית אסתר

יג. הנה אלה עמודי עולם התאמצו לעמוד בפרצן של ישראל לקדש צום ולקרוא תענית ובדברים המרים הממררים נפש כל שומען להשיבן מדרכם הרעה להתיש כח שרו של עמלק למעלה כאמור, והוא הוא טעם צום תעניתנו עתה להרצות סליחות ותחנונים לשפוך שיחה ולדרוש סליחה מאת האל החנון המרבה לסלוח על אשר הגברנו במעללינו הרעים כחו של שרו של עמלק, והן עתה בכח סגולת תעניתנו אולי נוכל נכה בו ונגרשהו ממרום שבתו עד נוקבא דתהומא רבה.

וזה היה טעם חסידים הראשונים אשר לא הספיק למו בצום יום י"ג הוא לבדו, וצמים שלשה ימים לילה ויום לכפר מאשר חטאו על הנפש באשמות ומעילות וגבר עמלק, והן בצום בעל בכי ישובו אל ה' להטיל חלשים בגבול הרשעה להפילו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא כי הזמן ימצא עזר כנגדם מועד נפילתו בימי המן הרשע נין עמלק.

דברי כבושים שידרשו המוכיחים בתענית אסתר

יד. וכל האיש אשר היה מחנפי לעגי מעוג ואת עשיריו לא בזה והעלים עיניו ממעלליהם הרעים ביתר הימים, הנה ביום צום התענית הזה מעוות לו יוכל לתקון למלאות פיו תוכחות בקהל עדתו ולעורר לבות בני ישראל בדברי כבושים כאשר עשה מרדכי בקהל עדתו ובמרירות יאנח לפני קהל עדת ישראל לאמר.

אחינו בית ישראל עד מתי יהיה זה לנו למוקש הגלות המר הרע הזה כמה ימים ושנים, חוסו וחמלו על כבוד ה' אלהי ישראל שאין השם שלם ואין כסאו שלם כל זמן שזרעו של עמלק בעולם, הביטו וראו בשלנו הצער הגדול הזה כל עוד שאין ישראל שבים

ממעלליהם הרעים כי כל עון וחטאת ישראל קוץ מכאיב אל מקום הקדש ותרבה עצמה גבול הרשעה גונדא דחימה וגבר עמלק.

ואיככה נוכל וראינו הבנים הנאהבים והנעימים גולים מעל שולחן אביהם ואם על בנים תתייפח תפרש כפיה אויה כי בני יצאוני ואינם, הטוב לאם כי תעלה ותשכח עולה מרחם בן בטנה חלילה אפס כי עז העם שרו של עמלק עוז התאזר בעונינו, ומה תעשה אם הבנים אם אשמת הבנים תעכב על ידה, והיא מן החלון נשקפה ותיבב תמיד כל הימים לאמר, לכו בנים שמעו לי שובו נא אל תהי עולה, חוסו על כבוד אמכם המשתוקקת לקרב אתכם סביב לשלחנה ושובו שובו מדרכיכם הרעים, בני ידידי העמוסים מני בטן הנשואים מני רחם חוסו על כבוד אביכם שבשמים המחולל בין עמי התועבות באמור עם ה' אלה ומארצו יצאו ויקרא ה' לבכי ומספד לאמר מי נתן למשסה יעקב וישראל לבוזזים בני בכורי ישראל, ישראל אשר בך אתפאר אנה פנה הודך אנה פנה זיוך אנה פנה הדרך ומה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, עד אנא ירום אויבי אדם בליעל איש און בעון פשעיכם.

ועתה בנים עד מתי לא תעורו מתרדימתכם, הקיצו בני ידידי אל תזנחו צער אביכם שבשמים והשליכו מעליכם כל גלוליכם וטומאותיכם, קדשו צום וקראו תענית ושובו אל ה' ומהר אשיב את שבותכם כבראשונה, ואת זכר עמלק אשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ.

טו. וכזאת וכזאת יביע על לב עדתו ביום הצום התענית הזה ומצא עזר כנגדו באמור להם, בואו וראו מן דורו של מרדכי הצדיק כי גם כי חטאו עוו פשעו לפניו יתברך עד כי הגדיל אויב שרו של עמלק למעלה, כאשר קבלו עליהם לשוב אל ה' גם כי היה מתוך צרה עתקו גם גברו חיל להתיש שרו של עמלק והמן נפל בכח עוז תשובתם ושקם ותעניתם ויהיו לנס, וכמו כן גם אנחנו בגלות החיל הזה נעשה כמוהם לומר בשלנו הרעה הגדולה הזאת, נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אל ה' אולי ישוב ה' מחרון אפו ולא נאבד תחת ממשלת זדון עמלק המחוי.

תוכחה ליראי ה' לקרב רחוקים לתשובה

טז. ולא איש אחד ולא שנים יעשו זאת כי מה תועלת לענין הגאולה בשוב היחידים כי התועלת להם לבדם ומה בצע לתשובה אחר שרוב העם אינן שבין, אפס כל יראי וחרד את דבר ה' צריך לאסוף אנשים ריקים ופוחזים אשר לא ידעו את משפט אלהי השמים זה עשרה וזה עשרים ולדרוש להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ולקרבם

אל אביהם שבשמים, ובכן תעלה ארוכה ומרפא למכותינו ולצרותינו ויתקדש שם שמים בין המרובים ובין היחידים, והמעטים הנשארים מהם יראו וכן יעשו.

במעלת המקרבים רחוקים לתשובה

יז. וראשי עם קדש אלו המחזיקים בדת להקימה ולהרימה הם הנקראים עמודי שמים והם מצוקי ארץ והם המעמידים את כל העולם כולו ויש להם זכות כמשה רבינו עליו השלום וכמרדכי ואסתר בדורן אשר זכו וזיכו את הרבים, והם המוציאים יקר מזולל ויש מאין והן שותפין לבורא יתברך בבריאת העולם ובהעמדתו, אבל לומר כל אחד רב או רבן שלום עליך נפשי ולהסגר בתוך ביתו ללמוד או לעסוק בחפצי שמים לא זו הדרך הרצויה בעיני ה' כי אינו דומה הזוכה לקנות לעשות נפשות רבות ולקרבן תחת כנפי השכינה כמי שהוא מזכה את נפשו יחידה והאחרים בהמות ירעו, ועתיד ליתן דין וחשבון על ככה הואיל והיה בידו להשיב רבים מעון ולהציל לקוחים למות מרוב רוע מעלליהם ולהחיות את נפשם בחן וחסד אשר חננו ה' בשבט לשונו ולא עשה, הנה הוא גרם את כל הרעה ואריכות הגלות המר.

מנהג ראשונים להקהיל קהילות בימי הצומות לתשובה

יח. וזה היה דרך כל החסידים הראשונים אשר היו מקהילים קהלות ברבים בימי הצומות לדרוש להם את דבר ה' את חוקיו ואת משפטיו ויתר דברי כבושים לעוררן מתרדימת שינתם לשוב אל ה', וכזה יהיה צום יבחרהו ה' עתה בדור האחרון, לא לעזוב את ה' וללכת ביום צומם איש איש למלאכתו אשר המה עושים, ולא די שלא יהרהרו ולא יפשפשו בעצם היום ההוא במעשיהם אלא אף גם יוסיפו סרה חבילות עבירות ביום ההוא דבר שקר וגזל וחמס במשאם ומתנם, ומהם הולכים ומטיילים ברחובות קריה כדי שישכח רישם ועמלם, הכזה יהיה צום יבחרהו אלוה ממעל.

עיקר מעלת הצום לעשות בו חפצי שמים וסדר הדרוש בהן

יט. וזאת לפנים בישראל כי בזמן שהיו גוזרין איזו תענית היה היום אצלם כיום השבת שאסור בכל מלאכה כי אם בחפצי שמים וביראת ה' כל היום, והיו צמים ומתענים שלא יטרידם שום עסק גופניי כמו אכילה ושתיה וזולתה וזהו הצום הנכבד ויום רצון לה' ועל צום כזה בודאי צוה ה', ולפיכך מוטל על ראשי עם קדש לאסוף אליהם קהל עדתם בימי הצומות וביותר ביום צום תענית אסתר הבא לפני ימי הפורים אשר רג"ל השן מועד במאכל ומשתה רב אשר לא כדת בהפריזם על המדה, ולרבים מעמי הארץ נדמה בעיניהם כי הותרה תורה בעצם היום הזה ויהוללו עד להשחית, שצריכים להזהיר לקהל עדתם לבל יכסלו אל גיל כעמים חלילה.

ויודיע עליהם כי אשר אנו מתענים עתה על מה שכבר עבר, לא על העבר אנו מתענים כי אם ליתן אל לבנו כי גם מעשינו עתה כמעשיהם אז בימי המן הרשע ונצומה בל ישוב לבא עלינו כאשר אז בא אליהם, ואיככה נוכל וראינו באבדן עדת ישראל בימים האלה להקל את ראשם במשתה היין רב ולעבור על דת בכמה דברים המרגילים לאדם לערוה של תורה אם כה היה עון פשעם של ישראל בימי מרדכי ואסתר באכילה ושתיה שנהנו מסעודתו של אותו רשע ויזנו אחרי בנות הערלים, כאשר חכמים הגידו במדרש רבתי דאחשורוש [28] ואעתיק את דבריהם כי טובים להשמיען לרבים, זה לשונם.

דברי המדרש בענין חטא סעודת אחשורוש וגזירת הכליה ובטולה

כ. אמר ר' יצחק נפחא המן הרשע בעלילה גדולה בא על ישראל הדא הוא דכתיב ובמלאות הימים האלה עשה המלך וגו' ואין העם האמור כאן אלא ישראל, אמר המן לאחשורוש אלהיהם של אלו שונא זמה העמד להם זונות ועשה להם משתה וגזור עליהם שיבואו כולם ויאכלו וישתו ויעשו כרצונם, כיון שראה מרדכי כך עמד והכריז עליהם ואמר להם לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשורוש שלא הזמין אתכם כי אם ללמד עליכם קטיגוריא כדי שיהיה פתחון פה עם מדת הדין לקטרג עליכם לפני הקדוש ברוך הוא, ולא שמעו לדברי מרדכי והלכו כולם לבית המשתה.

כא. אמר ר' ישמעאל שמונה עשר אלף וחמש מאות הלכו לבית המשתה ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו, מיד עמד שרו של עמלק והלשין עליהם לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבונו של עולם עד מתי תדבק באומה זו שהם מפרישים לבבם ואמונתם ממך, אם רצונך אבד אומה זו מן העולם כי אינם באים בתשובה לפניך, אמר לו הקדוש ברוך הוא תורה מה תהא עליה אמר לפניו רבונו של עולם תסתפק בעליונים וגם השוה דעתו למחות את ישראל.

באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא למה לי אומה שבשבילה הרבתי אותותי ומופתי לכל הקמים עליהם לרעה אשביתה מאנוש זכרם, מיד אמר הקדוש ברוך הוא לשטן הבא לי מגילה ואכתוב עליה כליה, באותה שעה הלך השטן והביא לו מגילה וכתב עליה, מיד יצאתה התורה בבגד אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הקדוש ברוך הוא וגם מלאכי השרת צעקו לקול בכייתה ואמרו לפניו רבונו של עולם אם ישראל בטלים מן העולם אנו למה אנו צריכים בעולם שנאמר הן אראלם צעקו וגו', כיון ששמעו חמה ולבנה כך אספו נגהם.

כב. באותה שעה רץ אליהו זכרונו לברכה בבהלה אצל האבות ואצל משה בן עמרם אמר להם עד מתי אבות העולם תרדמו בשינה ואין אתם משגיחים על הצרה שבניכם

שרויים בה כי חמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרר ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחין, אמרו לו מפני מה, אמר להם מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשורוש ובעבור זאת נגזרה עליהם גזרה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם, אמרו לו אברהם יצחק ויעקב אם הם עברו על דת הקדוש ברוך הוא ונחתמה גזרתם מה אנו יכולין לעשות.

חזר אליהו זכרונו לברכה אמר למשה אי רועה נאמן כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזרתם לבלתי השחיתם מה תענה על הצרה הזאת כי באו בנים עד משבר, אמר לו משה רבינו עליו השלום כלום יש אדם כשר באותו הדור, אמר לו יש ושמו מרדכי אמר לו לך והודיעו כדי שיעמוד הוא בתפלה משם ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לו רועה נאמן כבר נכתבה אגרת כליה, אמר לו משה אם בטיט היא חתומה תפלתנו נשמעת ואם בדם נחתמת מה שהיה הוא, אמר לו בטיט היא חתומה, אמר לו לך והודע למרדכי, מיד הלך למרדכי הדא הוא דכתיב ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ע"כ.

אזהרה למשתכרים ביום הפורים ועוברים על מ"ע ול"ת

כג. הנה כל איש ישראל אשר באזניו ישמע דברים כאלה יחרד לבו ויתר ממקומו אשר המה דברים הדברים המחרידים הלבבות, ונמס כל לב ורפו כל ידים בשית לב כמה גרם החטא אז להיות נגזר עליהם כליה ונחרצה על ידי שכרות היין אף שלא שתו אפס מיינם של ישראל ומבישולם ועם כל זאת באו במצוקה העצומה ההיא להכחד מן הארץ כמעט. **ואיככה** אחר שנצומה ונבקשה מאת אלהינו עתה ביום התענית הזה של אסתר לבל ישוב לבא עלינו כאשר אז בא עליהם, אנחנו נעשה כל חלקי הסותר לזה באותו עון עצמו שלהם למשוך ביין רב את בשרינו כל היום ההוא וכל הלילה, ונצר משרשיו יפרה לגלות בשר ערוה או לפחות בשירי עגבים זמרן נשי ועניין גברי כאש בנעורת וישכחו את ה' עושם לבלתי התפלל תפלתם בכוונה ורבים מהם מבטלים קריאת שמע דאורייתא מפני חמת הסעודה, מי גזר כן מי ציוה כן.

היאמן כי יצוה הוא יתברך על ידי חכמים הקדושים מצות משתה ושמחה לעבור את פי ה' אלהינו חלילה ולהיות החטא נעשה להם כהיתר חס ושלום, הכהתל באנוש יהתלו בו יתברך לצום לפניו כמתאוננים על פשעיהם ולכל חטאתם על כי גם מעשינו עתה כמעשיהם אז ונצומה ונבקשה סליחה וכפרה על זאת לבל יפקוד עלינו הרעה כמו אז ונשוב לנתוש ולנתוץ ולהאביד מעשה תשובתנו ביום המחרת, ומה גם כי בעצם היום הזה שם נפל שדוד המן הרשע כמאמר והמן נפל בתוספת ו' לרבות כי באותה שעה נפל

השר שלו למעלה ס"מ שרו של עמלק, ואיככה נקים אותו ויתעודד במעללינו הרעים ביום שבו טמון בארץ חבלו באשר כל עון וכל חטאת ישראל הוא משען ומשענה אשר בו ישען והוא כלביא יקום וטרף ואין מציל כמו שבא בארוכה בפרק א'.

קדושת יום הפורים כיום קבלת התורה

כד. ונוסף גם הוא כי יאותה לנו להתקדש בקדושה יתירה ולהעלות מוראת שמים על ראשינו היום יתר מאד על כל הימים באשר הוא היום אשר נכנסנו לברית בקבלת התורה ברצוננו, כאשר חכמים הגידו במאמר קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר באונס, [29] אשר זה לבד יספיק לקבוע חג לה' בתורה וביראת ה' היום הזה כיום התקדש חג השבועות מקל וחומר.

וכל שכן בהצרף אליו מעשה תוקפו וגבורתו של נס הנפלא אשר הפליא חסדו יתברך לעשות איתנו למלטנו מיד צר ממות לחיים ולא זאת אף זו להשיב גמולם בראשם והשב לשכינינו שבעתיים אל חיקם, כי נאה ויאי לאישי ישראל להתקדש במאד מאד בעצם יום הפורים ולהיות יראתו יתברך על פניהם לבלתי יחטאו.

טעם המתענים ג' ימים קודם פורים דוגמת קבלת התורה

כה. אשר גם מטעם זה נכון מנהג החסידים הצמים לפני הפורים שלשה ימים לילה ויום שהיא דוגמא למה שהתענו ישראל לקבלת התורה כמו שכתוב בפרקי ר"א שהתענו שלשה ימים, ובלי ספק כי העושה כן מנהג יפה הוא.

סגולת התשובה והתפלה על הגלות בתענית אסתר

כו. הנה ככל משפט הדברים האלה יביע כל איש חכם לב בקהל עדתו בעצם יום צום התענית הזה ויקדים תוכחה לצרה, ואשריו מה טוב חלקו ומה נעים גורלו ובכן בו יבחר ה' ובצומו ותעניתו, וכמו שעל ידי התענית והתשובה היתה הגאולה ההיא בימי מרדכי ואסתר כמו כן גם עתה בהתעורר לב עדת ישראל בצום תעניתם אל התשובה ישוב ידו ה' שנית לגאול את שאר עמו לתקן עולם במלכות שדי.

ומה גם בהצרף אלינו זכות שני שרי צבאות ישראל צדיק וצדק מרדכי ואסתר אשר תתעוררנה נשמותם בשמים ממעל ביום צום התענית הזה אשר הוא זכר למו כי גדול צדקתם ויושר פעלם לפני אלהינו, וטוב מאד להעלות זכרונם הטוב לפני אבינו שבשמים ולעתור ולרצות לעשות צדקה וחסד איתנו בארץ שביתינו בעד זכותם, וצדקתם היא תסמכנו למהר לרפא נגעינו ואת צמח דוד מהרה יצמיח בפרסום רב.

סדר לימוד ותפלה ליום תענית אסתר

כז. ואנכי נהגתי בקהל עדתי עם החברים יצ"ו ביום צום תענית אסתר להגות בסדר הכתוב בשבת זכור למעלה כי לא תתפייס מטרוניתא עד דתחזי נוקמא, ואחריו בסדר

מעשה התשובה והתפלה שהתפללו מרדכי ואסתר במאורע ההוא בדמעות שליש כמו שהעתקנוה למעלה בלשון הקדש גם מטעם זה העיקרי, ואחר כך סדר התפלה של משמרת החדש המובא בפ"א דראש חדש על שבר הגלות, ובהגיעי אצל קום מלכא משיחא הוספתי נוסח זה.

סדר התפלה שמוסיפין על "תפלת הגלות" ליום תענית אסתר

כח. קומו מרדכי הצדי"ק ואסתר הצדקת הקבצו ושמעו לשמוע אנקת צעקת שה פזורה ישראל, הביטו וראו הבן היקיר ידיד נפש מוכה ומעונה שסוי ובזוי תחת עצרת הנכרים גבל ועמון ועמלק למשסה יעקב וישראל לבוזזים, בני ציון היקרים המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש והיה אור ישראל לחשך וגבר עמלק ביד רמה על תפארת בנים העמוסים מני בטן הנשואים מני רחם, אוי ואבוי לבן היחיד שעלתה לו כך.

אנה אבירי הרועים מבטלי גזרה מפירי שבועה מעבירי קנאה משיבי חימה מלמדי זכות משלשלי זכות אבות על בנים, יחד יכמרו רחמיכם על עם זו קניתם קדם בשושן הבירה כשעמד המן הרשע ויבקש לקעקע ביצתן של ישראל טף ונשים ביום אחד, ועמדתם בפרץ בעת צרתם להשיב חמת האל מהשחית וינחם ה' על הרעה והשיב לשכנינו שבעתים אל חיקם, אשריכם מלמדי זכות על בנים, שבח לכם משלשלי זכות אבות על בנים.

וכאשר הייתם אז לצור מעוז ומגדל לאבות, היו גם עזרה בצרות לבנים המחוללים בבור הגלות החיל הזה, בבכי תבואו ובתחנונים והורידו כנחל דמעה מול כסא הרחמים, העתירו בעד הצדיקים והחסידים ועל שארית העם בית ישראל ועל זקניהם ועל פליטת בית סופריהם ועל גרי הצדק ועלינו כל אשר בשם עם מרדכי יכונה, שפכו לפניו לבבכם לאמר חוסה ה' על עמך ואל תתן נחלתך לחרפה למשול בם גוים, חוסה נא כרוב רחמיך והבט נא צאן מרעיתך, אל נא תשת עלימו חטאת אשר נואלו ואשר חטאו כי אל טוב וסלח אתה, אל ימשול בם קצף וראה כי עמך הגוי הגדול הזה עמוסי התלאות חולפות ובאות ואפס עצור ועזוב בורות בורות נשברים אשר לא יכילו לשאת זעמך וקצפך מקוצר רוח ומעבודה קשה בכור עניים ומרודם, אל ימעטו לפניך תלאותם שנות ראו רעה אחר רעה בארץ שביים דווים וסחופים מגוי אל גוי וממלכה לעם אחר ואל תשחת את זכר גולת אריאל.

זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב ואל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו, שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך, והקם שד"י יסו"דך והושיעם למען שמך, אל

תחשה ותענם כי נאמו גוים אבדה תקותם, גם בעינם יפלא לאמר אחרי נמכר גאולה תהיה לו.

אנא אבינו אב הרחמים אל תטשם מלכנו ואל נא תשכחם יוצרינו ואל תעש עמם כלה בגלותם, עינינו חמרמרו מני בכי כי איככה נוכל וראינו ברעה אשר ימצא את עמינו ואיככה נוכל וראינו באבדן מולדתנו בקרב הגוים והצרים אותם מסביב, שרשם בעמלק ושר צילם מעליהם אדם בליעל איש און, עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלוזו, יביעו ידברו עתק יתאמרו כל פועלי און, עמך ה' ידכאו ונחלתך יענו, על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפונך, אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד ועתה ה' עד מתי.

אנא מלך רחום וחנון זכור עדתך קנית קדם, ותעלה זכרון עוז היד הגדולה אשר נשאת את ידך כאמור כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו, מי כמוך בעל גבורות ומי דומה לך, צא נא לישע עמך לישע את משיחך ומחץ ראש מבית רשע ערות יסו"ד עד צואר סלה, עשה להם כמדין כסיסרא כיבין וכעורב וזאב וזבח וצלמונע והמן ואחוזת מריעיו, שיתמו כגלגל כקש לפני רוח, כאש תבער יער וכלהבה תלהט הרים, כן תרדפם בסערך ובסופתך תבהלם, יבושו ויבהלו עדי עד ויחפרו ויאבדו, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח, תשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת וידעו כי אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ, ויאמר אדם אך פרי לצדי"ק אך יש אלהים שופטים בארץ.

וכשם שלא השיבותנו ריקם מתחינתנו בצרת המן הרשע ותוציאנו לרויה כן ה' אבינו אב הרחמן שמע קולינו וקבל ברחמים וברצון עתירתנו בצרת הגלות החיל הזה עם בחירך ופקוד את צאנך ברחמים להשיב אותם לגבולם, ומלוך על כל העולם כולו בטובך והנשא על כל הארץ ביקרך והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך כאמור, י'מלוך ה' לעולם אלהיך צי"ון לדור ודור הללויה', ו'ירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה'.

ובכן כמו ששמעת תפלת מרדכי ואסתר בשושן הבירה בצומם וזעקתם כמו כן מפינו תשמע ותושיע, עננו אבינו עננו ביום צום התענית הזה כי בצרה גדולה אנחנו על כי הרבינו רשע ופשע עד להשחית המקורות ולקלקל הצינורות העליונים ומעשינו עתה כמעשיהם אז בצוקת חמת המציק הרשע, עוונותינו רבו למעלה ראש ואשמתינו גדלה עד מעל לשמים, והנה עתה שבנו אליך ביום צום התענית הזה צועקים על מעוותינו דואגים על אחריתנו בל ישוב לבא עלינו כאשר בא עליהם צרה וצוקה, ועתה אחרי שובינו נחמנו ספקנו על ירך, בושנו וגם נכלמנו כי נשאתנו חרפה חלאת זוהמת עון

פשעינו, ועתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו ותרצנו ותקבל ברחמים וברצון ענותינו כי אין מי יעמוד בעדינו אפס שמך הגדול.

וכרחם אב על בנים רחם עלינו ויעלה ויבא יגיע יראה וירצה זכרון אבותינו וזכרון שני שרי צבאות ישראל צדיק וצדק מרדכי הצדיק ואסתר התמה היום ברחמים, ועזוז הדר צדקתם העלה לפני הדום כסא כבודך ויכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עמנו ה' אלהינו בשלש עשרה מדות רחמיך אשר תקנת בתעלומות חכמה נשגבה, ואת בריתם זכו"ר האל נוצ"ר חסד ונקה בטל אורות את רושם כתמי עונותינו אשר פיגלנו והיינו מעל"ין בקודש ולא מורידין בעוצם אשם מעילתנו, ותעלה למעלה עזוז זכות מרדכי ואסתר בני בריתך ולהקים שדי יסודך ושביל דרכיו הסתולל ונראתה הקשת שש ומתפאר בגוונין שלו מבהיק ומבריק עד להפליא, ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת ויאבד כל זכר למו.

ואת צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך לסמוך גאולה לתפלה ששון ושמחה ימצא בה ה' צדיק בקרבה לראות מהרה בתפארת עוזך ולהעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי ומרד"כי יצא מלפני המלך לשאוב מים בששון ממעייני הישועה, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו', עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון וכו'.

כט. ואחר כך יגמור סדר שאר התפלה כמו שהובא שם, ובזמן שאין שהות לבעלי המלאכה יאמרו לפניו כסדר הזה, בראשונה בסדר תפלת מרדכי כאמור ושוב אחריה יפטירו בשפה בנוסח תפלה זו היא לבדה קומו מרדכי ואסתר וכו' כנ"ל.

עת רצון לגאולה תלוי אף בתפלת היחיד

ל. ואשרי העם שככה לו איש על העדה לעתור כסדר הזה בקהל רב אשר אין ספק כי יצלח דברו וירפאם לכל העם מפשעיהם ולכל חטאתם לחשוב מחשבה על שחטאו ויתנו לב לשוב ובדרך זה יעותרו דברי הצומות וזעקתם לא לזולת.

ומה לו לאדם אשר בעפר יסודו בעולם זה השפל לצבור המון צירי"ו על בלי לו אף כי אסף רוח בחפניו ברוב תבונות כל כמה שלא נחלה על שבר יוסף וחרבן הבית וחלול השם בגוים, ולא פנה לעשות קורת רוח ליוצרו ולבקש מלפניו על עמו ועל זכרון משיח בן דוד עבדו למועדים מימים ימימה בעתות הרצון אם השג ישיג לעורר את הרחמים בעתות ההם, כי מה שלא יושג בימים ושנים יושג לרגעים ותשועת ה' כהרף עין.

ומה טוב חלקו ומה נעים גורלו אם השג ישיג עת הרצון לפני ה' להיות גאולת ישראל על ידו, ולא יאמר איש על העדה צדיק בכל מעשיו יחיד ועני אני ומה אועיל כי אפגע

בעתירות כאלה, כי לא מחכמה ידבר זאת אחרי ראותנו בצרת המן כי נכתב ונחתם בטבעת המלך מלכו של עולם לכלותם מעל פני האדמה, עם כל זאת אמר משה לאליהו כלום יש אדם כשר באותו הדור וכו', הרי שלא שאל אפס אדם כשר הוא לבדו כי הוא לבדו יספיק לעתור ולרצות ולכפר בעד כל קהל ישראל, ומשה רבינו עליו השלום שם פניו ומעייניו בו שיתפלל הוא מלמטה והוא יעתור בעדם מלמעלה כי כל התעוררות עליון לא נעשה אפס בהתתקף התעוררות התחתון כענין אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף.

שבח המוכיחים בעם בפרט בימי הצומות

לא. וכן נוהג הדבר לדורות עולם אשר יפקוד ה' איש על העדה אשר יושיעם ואשר יביאם בדרכי ה' בהחריד את לבם תמיד כל הימים בדברי הצומות וזעקתם לעורר לב הנרדמים מישועת ה', ובכן תיטב לה' מאלפים הלכות מריבבות דרושים אשר ידרוש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, ובו ישים כל מעייניו ובשועו אליו שמע והוא הצדיק אשר יתואר בשם צדיק יסוד עולם באמת, ותהולל חלקתו ברוח מבינתו והדרת חכמתו בהצרף אליה גודל המעשה הטוב ללמוד וללמד דעת את העם בחוקי האלהים ותורותיו ודרכי התשובה יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת כדרך חסידים הראשונים, והא בלא הא לא סגיא כאשר הודענו בספר זה ביתר המקומות בראיות תלמודיות.

ובזוהר פרשת שופטים [30] ז"ל, כי תצור אל עיר בגין חוביהון סגיאין דחטאן לקמאי ואתייהיבת בדינא ימים רבים מאי רבים תלתא יומין דא בתר דא וכו' תא ואפקיד לך על בני ביתי לא תשחית את עצה דא תלמיד חכם דאיהו במאתא דאיהו אילנא דחיי את עצה ההוא דיהיב עיטא למתא לאשתזבא מן דינא ואוליף לון ארחין דיהכון בה ע"כ.

סוד לבישת שק בתענית אסתר

לב. ומורי ז"ל היה אומר כי סגולת צום התענית הזה ללובש בו שק ואפר להפריד מעליו הבגדים הצואים בגד בוגדים חלק הרע שבו, כנודע מדברי הרב כי כל אדם כלול מטוב ורע וכל אחד כלול מפרצוף שלם והטוב נקרא לבוש וחלק הרע נקרא בגד, והוא הסוד הנאמר ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו מלשון בוגדים בגדו שהפריד מעליו, אלא שהוצרך להמשיך אור דעתיקא קדישא כדי להפריד הבוגדים וכמו שאמרו בזוהר, בשעתא דטלא דעתיקא קדישא שריא עליה ומלייא רישיה בההוא אתר דאקרי שמים כדין ירעם ותבר חילהון ותוקפיהון דדינין תקיפין וכו'.

והמשכה זו עשה מרדכי וילבש ש"ק העולה ת' למשוך עליו סוד ד' תיקוני חוורתי דרישא דע"ק המגיעים עד רישא דז"א והם סוד ד' מאות שקל כסף ומכניעים סוד עשו כי ת' איש

עמו כנודע, זהו שאמר ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדי"ו, ואם תאמר ואיככה עצר עזוז וחיל זה להפריד בגדיו מעליו, לזה אמר וילבש ש"ק להמשיך אור עתיקא קדישא דביה תבר חיליהון ותוקפיהון כאמור, ובהצרף אליו צדקת מרדכי הצדיק כיום הזה יהי לו מעיר לעזור יתר מאד על כל הימים.

מנהג מחצית השקל קודם מנחת התענית

לג. ובהגיע עת המנחה יכון לקראת אלהיו והיה מעשה הצדקה בה בעצם היום הזה ביתר עז על כל הימים, ומנהג חסידים לתת מחצית השקל מהמטבע הקבוע באותו מקום זכר למחצית השקל שהיו נותנים באדר בזמן שבית המקדש קיים, וטוב עין יאותה לו לתת שלשה חצאי שקלים לעומת שלש פעמים תרומה האמורים בפרשה ויחלקם לעמלי תורה לפני המנחה.

יבאר שמתנות לאביונים קודמין למחצית השקל

לד. ואין לפטור עצמו בזה ממתנות לאביונים בפורים כי כל אחד נדרש לעצמו, ואשר אין לו כסף מספיק לשתיהם מעלי יתיר לקיים מצות מעשה הצדקה בעצם יום פורים משיחלקם בי"ג במנחה לקיים מנהג החסידים שהוא מנהג בעלמא, וגדול מעשה הצדקה בעצומו של יום הפורים ביותר כמו שיתבאר לפנינו בס"ד ולא אמרו כל השיעורין הללו אלא לאשר יש סיפק בידו לאשר ולקיים את שניהם, ושוב בצדק יחזה פניו יתברך בתפלת המנחה בכוונה יתירה.

ציונים והערות לפרק ב

25) סנהדרין דף ל"ט ע"ב. 26) ירושלמי מגילה פ"א ה"ה. 27) זוהר שלח דף ק"ע ע"א. 28) אסתר רבה פרשה ז' סוף אות י"ג. 29) שבת דף פ"ח ע"א. 30) זוהר שופטים דף ר"ב ע"א.

פרק ג - קריאת המגילה - ליל פורים

חיוב ההודאה על הניסים והנפלאות

א. אחר עלות המנחה נכון להיות כל איש שש ושמח בישועת אלהינו להכיר ולידע את החסד שעשה אלהי אבותינו עמנו למלטנו מיד צר ויושיענו ממות לחיים ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם ברוך האל המושיע.

ובהשים האיש הישראלי מגמת פניו הענין הזה רוח נכון יחדש בקרבו להכנס אהבת המקום ברוך הוא בלבו ולקבל תורתו ומצותיו הן כל חדש באהבה וברצון יתירה שלא להיות כפוי טובה על הטובות והחסדים שקבלנו ממנו יתברך, ולאהוב אותו כשם שהוא אוהב אותנו ולנצור פקודיו ועדותיו מאהבה ויראת הרוממות ולייחד השכינה כי כל ייחוד הוא סוד האהבה כנודע, והוא כמשל הבן האוהב את אמו ויזכור לאביו אהבת

נעורים וכמו שנאמר ואשת נעורים כי תמאס וכו', ובכן תתעורר אהבת דודים כמו שהארכנו במקומות רבים.

מנהג לבישת בגדי יו"ט מבעוד יום פורים וטעמו

ב. וגם בשיתו לבבו את מעשה ה' כי נורא הוא ירחיב דעתו ונפשו צהלה ושמחה ויתחייב להראות בעצמו כאילו היה שם והיה נגאל ממות לחיים ממש, כי על כל אלה להורות מעשה תוקפו של נס יאותה לכל איש ישראל ללבוש מבעוד יום של י"ג מלבושים חמודים מיוחדים לכך כמו שאר יום טוב ככל הנמלט מתוך צרה וצוקה אשר תאזרהו שמחה ללבוש בגדי שמחה וששון, וכל שכן הנמלט ממות לחיים אשר ילבוש ששונים יתר גדול מאד.

ג. ונוסף גם הוא כי יאותה לנו לעשות זכר לנס שנאמר במעשה הנס ותל"בש אסתר מלכות, וגם במרדכי תחלת הנס היה ונתון הלבוש וכו' ובתשלום הנס ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות, ואין אנו עתה בביאור סוד הלבושים הללו הנאמרים בכתוב אשר סודם שגבו מאד, אלא אף לפי פשטן של דברים ממנו נקח שראוי ונכון להיות כל איש להתקדש עצמו מבעוד יום ללבוש בגדי ישע בששון ובשמחה וישים בלבו כי בצרה היו מכוסים בשקים כמאמר שק ואפר יוצע לרבים, ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר, והאל ברחמיו וחסדיו פנה אליהם ברחמים פיתח את שקם ויאזרם שמחה וילבישם בגדי ישע ומעיל צדקה יעטם.

שמחת הישועה למרדכי וישראל מתרגום רבתי

ד. ובתרגום רבתי דאחשורוש הפליג לספר בשבח הכבוד והתפארת אשר התעטה בו מרדכי הצדיק בעת הישועה ומצוה להשמיען לרבים לעורר השמחה של מצוה אל עדת ישראל, אמרו שם, ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות שמח וטוב לב בכבוד גדול, והלבוש אשר לבש היה תכריך בוץ וארגמן מעשה עבות זהב טהור דאופיר וקבועין בו אבנים טובות ומרגליות, ולפנים מן התכריך לבוש מבגדי תרשיש הבאים מים המערב ולפנים ממנו כתונת של ארגמן מצויירים עליה כל צפור כנף ועוף השמים והיו דמי שיוויה עשרים כיכרי כסף.

ואזור אזור במתניו שקבועות בו לאורכו אבני שוהם ואבני מלואים, והמנעלים שעל רגליו משובצים זהב ואבנים טובות נופך ספיר ויהלום וחרב מדאה חגורה על יריכו וברק חרבו כעין נחושת קלל ומצוייר בה ירושלים עיר הקדש ועל יד החרב מצוייר העיר שושן, ומצנפת מדאה צנופה בראשו מצויירת בכל מיני צבעונים שבעולם ולמעלה ממנו

עטרת זהב גדולה ממוקדה, ולמעלה ממנו תפילין להראות העמים והשרים אשר הוא מרדכי היהודי לקיים מקרא שכתוב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. **וחצר** בית המלך עיטרוה לכבוד מרדכי בחור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש וכל ישראל המה ונשיהם וטפם עטרותיהם בראשיהם ושמחים וטובי לב, והכהנים לקחו בידם חצוצרות ומכריזים ואומרים אשר לא יבא לדרוש את שלום מרדכי הצדיק ואת שלום כל היהודים הדמין יתעבד ובייתיה נוולי ישתוה.

עשרת בני המן ידיהם אסורות והולכים ומזמרים לפני מרדכי הצדיק ומודים ומשבחים למי שנתן ריוח והצלה ליהודים והשיב מחשבתם אל שונאיו להאבידם והיו אומרים, אבינו המן הרשע הטיפש בטח ברוב עושרו וכבודו ומרדכי הצדיק והעניו מחה את שמו ואת זכרו בשקו ותעניתו וצעקתו, ואסתר התמה הציצה מן החרכים וישא מרדכי הצדיק את עיניו וירא אותה ויאמר לה ברוך ה' שלא נתננו טרף לשיניהם, אף היא תשיב אמריה לו עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ, ורבים מעמי הארץ היו שמחים על מפלת המן הרשע ומודים ומשבחים על כבוד תפארת גדולתו שהיה למרדכי הצדיק ע"כ.

אזהרה לקורין המגילה בבגדי חול

ה. וכל כלפי זה יאותה לכל עדת ישראל גם המה בכל דור ודור לעטר עצמם בכבוד והדר רב זכר לנס מבעוד יום כבחגים וכמועדים, וכל שכן וקל וחומר לבאים בסוד ה' היודעים ומכירים המאור הגדול המופלא המתגלה ומבריק ומבהיק עד להפליא ומרדכי יצא מלפני המלך כנודע אשר עתה תהל אורו מהעולם ועד עולם ומאיר בנשמות הטהורות בקריאת המגילה, ומי ימלל עוז גבורתה אשר לא נעשה כזאת בשום זמן אשר יסתכל בה האיש אשר תמונת ה' יביט ושרת לפני ה' בכבוד והדר ולא יגש לקרות המגילה בבגדים הצואים אשר עליו והלבש אותו מחלצות מבעוד יום טרם קריאת המגילה.

מנהג מהרח"ו לטבול לכבוד יום פורים

ו. וקבלתי ממורי ז"ל שמהרח"ו ז"ל היה נוהג לטבול גם כן מבעוד יום כמו ברגל, להכין עצמו לקבל עוז הארת יסוד אבא היוצא מלפני המלך וכן נהגתי עם כל החברים ה"י.

כוונה ותפלה ע"ד הסוד קודם הטבילה

ז. ובטבילה יאמר פסוק, לחייו כערוגת הבושם מגדלות מרקחים שפתותיו שושנים נוטפות מו"ר עוב"ר, ויכוין בסוד יסוד אבא כשבוקע ועובר לחוץ ליסוד רחל בעת הדורמיטא כנודע.

ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה הנה אנכי בא לטבול במקוה טהרה, ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שכשם שאני מטהר את גופי במ"י הנח"ל הזה כן ה' אלהי תטהר את נר"ן בנח"ל העליון הארת שם ב"ן יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה ומספר שלושים וחמשה

אותיות שם אדני במילוי מלואותו אשר עם כללותם יעלו נח"ל, ובהצרף השני כוללים ב"ן ואדנ"י אובילם אוליכם אל נח"לי מי"ם, ובמים אלו תדיח כתמי עונותי ותאציל עלי משפע הארה הגדולה דיסוד דאבא המאיר ברחל ובוקע ויוצא החוצה בקריאת המגילה והיו שלשה שמות הויה יַהוּוּהֵ יְהֶוֹהֵ יְהֹוִד, ויהי נועם ה' וכו'.

אזהרה לקורין המגילה בטומאת הגוף או בבגדי חול

ח. וטהור ידים יוסיף טהרה על טהרתו ולא יעבור מעשות כסדר הזה, וכל שכן אם קרה לו מקרה אשר לא טהור ולא טבל לקריו שלא יקרב ביום הזה עוד טומאתו בו לקרות את המגילה כי איה מקום מנוחת האדם המשתלשלת מלמעלה אחר אשר הוטמא וטמא טמא יקרא.

ט. ורע עלי המעשה את אשר הקלו רבים מבני ישראל בתקף חיסנה של הדרת היום הקדוש הזה נאדר בקד"ש לגשת לקרות את המגילה בבגדי החול אשר עליהם, ואף ביום עצמו עצמו מספר רבים אשר לא יחליפו שמלותיהם וכדאי בזיון להוד הדר היום לנהוג בו כחול וקרוב אני לומר שזה בכלל מבזה את המועדות, ולפיכך איש תבונות יישר ללכת בדרכי החסידים להטהר ולהחליף שמלותיו מבעוד יום כאשר כתבנו ובכן יגש לקרות את המגילה ממולח טהור קד"ש ושרת בשם ה'.

עיקר נס פורים היה בהיפוך המזלות

י. ואשר הוא חכם הרזים הדר הוא לו בהתקדש עליו היום להתבונן בקדושת היום בנגלה ובנסתר דמה טעם יש בו ומה ראו מרדכי ובית דינו לקראות הימים האלה פורים על שם הפור, כי כל דבר ראוי להקרא על שם המקרה העיקרי כמו פסח על שם שפסח וכן כל כיוצא בזה ומדוע קראו לפורים על שם הפור שהוא המקרה היותר קל בעבור השליך את הגורל והלא כמה דברים עיקריים היו שם שראוי להקרא שם היום על שם אותם הדברים.

יא. ובנגלה ובנסתר ימצא פתרונם במועצות ודעת, כי הלא כל הנסים לגבי קודשא בריך הוא מילתא זוטרתי היא ועם כל זאת ישובח יותר הנס הנעשה בהפך הטבע מאותו הנעשה כפי הטבע, וכאשר תסתכל בכל הנסים שהיו בענין הזה כולם היו בדרך טבע שיהרג המן על דבר אשר שנא אל מי שדיבר טוב על המלך וכן כל כיוצא בזה.

צירוף ההוי"ה בחדש אדר, וטעם שלא קבעו פורים בניסן

יב. ואולם הקף הימים י"ד וט"ו באדר שכפי הוראת ומשפטי הכוכבים ומזלו דגים המורים השפלה, ונוסף גם הוא כי י"ב צירופי הוי"ה חוזרים חלילה צירוף אחד בכל חדש, וצירוף ההוי"ה בחדש אדר היא הוי"ה מהופכת שהה' דינא קשיא קודמת אל

הוא"ו והוא השם הרמוז בסופי תיבות וכל זה' איננו' שוה' לי' והמה ימי הרעה לישראל, ועם כל זאת ויהפוך ה' לנו הקללה לברכה והפכם מרעה לטובה, ובימים הרעים עצמן הפך הוא יתברך ההוי"ה מהופכת ועשאה כסדרה וצלבו את צולביהם, ובלי ספק בזה נודע יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו.

יג. אשר מטעם זה גם כן קבעו שמחת פורים באדר אף כי היה ראוי להעשות בניסן שאז היתה מפלת המן כמאמר וישבות המן ממחרת הפסח ומה בכך אם היה מוכן להורגם באדר כיון שעיקרו של נס אירע בניסן, אם לא כי להיות הנס היותר נפלא בימים האלה לסיבת התהפכם מרעה לטובה על כן קבעו השמחה בהם.

טעם קריאת פורים על שם הגורל

יד. ולפיכך גם מטעם זה קראו לימים האלה פורים על שם הפור כיון שעל פי הגורל המערכה היתה שפלה והוא יתברך הפכה לטובה ראוי הוא שיקרא על שמו, והוא אומרו והימים האלה נזכרים ונעשים כי היות הימים האלה שתכונתם לרעה ונהפכו מיגון לשמחה הוא שנזכרים בקריאת שם פורים ונעשים בשמחה.

וגם בשם זה שם רמז גם כן מה הגיע אליהם כי אם על שם הפור היה להם לקרותו פור מאי פורים, אלא תרתי משמע פור הוא הגורל ופור לשון פור התפוררה שנפזרו עצמינו לפי שאול, וגם רמז לישנא בישא דהמן שאמר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד והוא מאמר הכתוב פורים על שם הפור, ושמא תאמר פור מבעי ליה חזר ואמר על כן על כל דברי האגרת הזאת וכו' ומה הגיע אליהם, נמצא כי בשם פורים שם רמז כל מה שהגיע אליהם.

טו. וה"ר אברהם צהלון נר"ו היה אומר שטעם קריאת הימים האלו פורים על שם הפור הוא שאלמלא חס ושלום לא היה משליך את הגורל והיה מצוה שמיד באותו היום אשר יגיעו הכתבים חתומים הנה היהודים בידכם עשו בהם כטוב בעיניכם אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו בלי חמלה וחנינה ומה' יצא הדבר להפיל פור הוא הגורל, ועל כן קראו לימים האלה פורים כי הוא על שם המקרה העיקרי ונס בתוך נס בנפול הגורל למרחוק עד י"ב חדש שהיה זמן רב לעשות השתדלות נמרץ, ולא כי אם חס ושלום יפול הגורל באותו החדש או אחר הן גועגו כולנו אבדנו.

טעם חילוק עיירות הפרזים מן המוקפין

טז. והטעם שחלקו הפרזים מן המוקפים הוא מפני שנעשה הנס בימים חלוקים דהיינו בשושן ושאר עיירות שאלו נחו בי"ד ואלו בט"ו, ומפני שנעשה הנס בחוץ לארץ ובזמן חורבנה של ארץ ישראל ראו מרדכי ובית דינו לעשות זכר לארץ ישראל גם כן בנס זה ולחלוק כבוד לארץ ישראל לחלק עיירות ארץ ישראל דמסתמא היו מוקפין בימי יהושע

משאר עיירות, דהיינו שיהיו קורין בט"ו כמו בשושן שנעשה בה הנס יותר מהשאר עיירות שאינן מוקפין חומה, הנה אלה יתבונן בנגלה.

סוד גלות בבל והתעוררות המן

יז. ושוב ישוב ידו שנית להתבונן בסתר עליון אשר גם בו ישכיל טעם להקרא עצם היום הזה פורים כי הוא על שם המקרה העיקרי, והוא כי בגלות ישראל לבבל בעוצם אשמותינו נתמעטה רחל וירדה פלאים למטה בבריאה בסוד נקודה ולא נשארה שם בקטנותה שתספיק לה אור המוחין שבתוך ז"א היוצאים אליה וגדילים תעשה לה רק ירדה בסוד נקודה הצריכה בנין חדש על ידי כניסת המוחין בה ממש, ולפיכך כל אותם השבעים שנה של גלות בבל נפלה שינה על ז"א.

והוא סוד מאמר ישנ"ו עם אחד כי יצאו המוחין בלבוש נה"י של או"א ודרך ראש לאה נכנסו ברחל ומיתרון האור העודף מיסוד אבא באורך הזמן שנתעכב רחל באורו הגלוי הוציא אורה שורש מרדכי אשר מספר שמו ר"ב חס"ד סוד תיקונא שתיתאה דדיקנא דא"א העומד לעומת רמז היסוד השישי לקצוות ומשם גילוי ריבוי החסדים ברחל בעצם ימי הפורים ועליה יציץ נזרו, ומיסוד הדרת התבונה הסובב ליסוד אבא בתחלת מקום יציאתו מהגוף הוציא אורה שורש אסתר אשר מספר שמה שושנ"ה והוא מספר אדני במילואותו בחסרון היו"ד שהיא סוד נקודת עצמה העצמית המסתתרת והיא י' של אדני כנודע.

יח. וככלות השבעים שנה על ידי מעשיהם של צדיקים נתקנה רחל לבא לפני המלך להבנות מקדש המעוז והיו צריכין המוחין לצאת ממנה כדי להכנס בז"א להביאה לפניו, ושם היתה ההארה ההיא דיסוד אבא העודף מתבטלת לפי שהיה היסוד ההוא מתכסה כולו ביסוד ז"א שהוא זכר כמוהו, והמן הרשע ואשתו ואחוזת מריעיו שהיו מכשפים גדולים הכירו וידעו כל זה אפס שטעה בחשבון השבעים שנה וחשב שלא יש להם תקומה להגאל עוד כיון שלא נגאלו עדיין וישאר ז"א ישן כמו שהוא, ורחל עומדת מאחוריו ולא תתבטל לעולם ההארה ההיא, ועל כי הוא היה נין עמלק רבה המשטימה עם מרדכי איש ימיני שעשה שאול נקמה בו וחשב מחשבות לבטל הארה ההיא אף בעודה רחל עומדת מאחורי הז"א כדי להשחית את מרדכי ולכלות את ישראל אשר גם המה עשו נקמה בעמלק.

והוא כי המן היה משורש הנחש שפיתה לחוה והטיל בה זוהמה בהאכילה מאכל איסור של עץ הדעת עם אדם הראשון בעלה וגרם שעבדו ע"ז, וכאשר עשה כן היה חפץ לעשות עתה ועשה עצמו ע"ז שנקראת צ"ו כמספר המ"ן עם הכולל, ופיתה למרדכי לעובדו

ולהשתחוות לו אחר שפיתה ויוכל לישראל שיאכלו מאכל איסור בסעודה של אחשורוש ובתוכו ישים אורבו כדי שיוכל הנחש הוא אחשורוש להטיל זוהמא באסתר כרצונו, ובעוצם אשמות אלה לבו הלך חשיכים להוסיף כח בגבורות היוצאות מיסוד אימא שמספרם פ"ר לסבב הארת יסוד אבא שדרכו להתפשט בז"א סוד הו' להכניעו ולבטלו, והוא סוד הפיל פו"ר הסובבים סוד הו' שבאמצעיתם, ולעומת כל גבורה הכלולה מעשר העולים למספר חמשים נתאמץ והכין לו עץ גבוה חמשים אמה לתלות מרדכי עליו בביטול הארה ההיא.

סוד מרדכי ואסתר וטעם שנקרא פורים

יט. אכן מרדכי הצדיק ידע את כל אשר נעשה במחשבתו הרעה ונשמר ממנו ולא נהנה מסעודתו של אותו רשע שלא לאכול מאכל איסור ולא השתחוה לו שלא לעבוד ע"ז, ומיאן שאחשורוש יטיל זוהמה באסתר אלא ישבה בחיקו ומשמשת עמו באשר היתה אשתו, והסתירה ממנו כי השביע שידה אחת כדמותה שהיתה הולכת ובאה אצל אחשורוש לשמש עמו וה"ס מאמר בערב היא באה ובבוקר היא שבה אל בית הנשים שני"ת, והוא היה החלק הרע שבאסתר שהפריד ממנה מרדכי כמו שאמרו בזוהר פרשת כי תצא, ואי תימא דאתייחד עמה אף על גב דהוו בביתא חדא חס ושלום אלא כגוונא דיוסף דאתמר ביה ותנח בגד"ו אצלה ולא לבושו אלא בגדו לישנא בוגדים בגדו והכא סתרא רברבא ובגין דא אסתר לישנא דסתרא אתה סתר לי שכינתא אסתירה לה מאחשורוש ע"כ.

כ. והוא הסוד אשר שאלו בגמרא פרק גיד הנשה, אסתר מן התורה מנין כלומר היכא רמיזא דשכינתא אסתירה לה וקאמר ואנכי הסתר אסתיר, כאילו אמר אסתר אסתיר מאחשורוש, ובכן בעזוז זכות הזה חמל הוא יתברך על מיטב צאן מרעיתו והפך ההוי"ה המהופכת השולטת באדר ועשאה כסדר, וריחם כרוב חסדיו על ידי אסתר המסתתרת בראש הבריאה ששורשה במלכות דיסוד דתבונה ששם שני שמות אהי"ה במילוי אלפין א' מימין וא' משמאל, אשר מספר ב' השמות במילואותם המה יעלו למספר פו"ר אשר פו"ר זה מעז הוציא מתק הפו"ר של גבורות שהוסיף המן ותופר מחשבתו בהתפשט הארת היסוד ההוא העודף מחמת קוצר איבריה דרחל עד עולם העשיה למלט את עדת ישראל מידו ומיד עשר בניו עשרה כתרין דמסאבותא כמו שאמרו בתקונים.[31]

ונעשה להם נס שאף בבא רחל פנים בפנים ומתרפקת על דודה שהנה"י דאבא יוצאים ממנה לא נתבטלה ההארה ההיא של מרדכי הצדי"ק מור עובר, ונס זה מתגלה מידי

שנה בשנה בימי הפורים בלבד, ועל קוטב זה סובב הולך כל מעשה המצוות הנעשות בעצם היום הזה כאשר יתבאר כל אחד במקומו בס"ד.

כא. ועל כן קראו לימים האלה פורי"ם לשון רבים כי שני פו"ר היו שם, אחד שהגביר הצר בנזק המלך ואחד של אסתר אשר שתה מר למתוק והפר את עצתו, והוא קריאת היום על שם המקרה העיקרי באמת שבו היו תלואים חייהם של עדת ישראל כאמור, ואם תבין סוד המעקה תשכיל גם כן סוד החילוק הבא לעיירות שאין מוקפין למוקפין כאשר ביארנו בארוכה בספר חמדה גנוזה דף ר"ץ ע"א.

תוספת המאורות בבתי כנסיות ביום הפורים

כב. ואחרי התבוננו בקדושת היום תהיינה רגליו קלות כאילות לבא לבית הכנסת להתפלל ערבית אשר הוא מקום נורא וקדוש להשתלשל שם המאור הגדול רב השלו"ם אשר חמק עבר מלפני המלך בלבוש מלכות, והיה מידי עוברו יסור שמה בבתי כנסיות ובתי מדרשות לפרשז מאור חביון עוזו על עם הקדש ואשר הלך חשיכים אין נוגה לו מאור המופלא ההוא.

מצות קריאת המגילה ברוב עם

כג. ולפיכך יאותה לאישי ישראל להיות זריזים ונשכרים להתחבר עם הצבור בבית הכנסת ברוב עם הדרת מלך שלא לאבד טובה הרבה, ואף גם דאיכא פרסומי ניסא טובא. **וכתב** הר"ן ז"ל עלה דההיא דאמר רב מגילה בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד וזה לשונו, ואם תאמר והא דרשינן מדכתיב משפחה ומשפחה להביא משפחות כהונה שמבטלים מעבודתן וכו' ומכאן סמכו של בית רבי וכו' ולרב אמאי והא איהו קאמר דבזמנה קורין אותה ביחיד לכתחילה, יש לומר דאפילו רב מודה דמצוה מן המובחר לקרותה עם הצבור משום פרסומי ניסא, ולפיכך בשעה שהצבור קורין מבטלין עבודה ותלמוד תורה ובאין לשמוע עם הצבור ואף על פי שיש בבית המדרש אפילו מאה כשל בית רבי משום דברוב עם הדרת מלך וכו' ע"כ, וכן על דרך זה הם דברי המרדכי שאפילו יש שם עשרה מצוה מן המובחר לקרותה ברוב עם ע"כ, וכן ראוי לנהוג.

מנהג הבאת קטנים למקרא מגילה וסודו

כד. וטוב להביא קטנים וקטנות לבית הכנסת לשמוע מקרא מגילה, וענין זה למדנו מר' אלעזר בן עזריה שדרש [32] טף למה באים כדי לתת שכר למביאיהן.

כה. וסוד הדבר אשכילך כי הנה נאמר ונער קטן נוהג בם ואשר חכמים הגידו תינוק יונק משדי אמו, ולפיכך כל בחינותיו המה יקראו טף על שמו והואיל דלאו בני לימוד המה ואין יכולין לבא מעצמן למה באים, והכוונה כי אמרו בזוהר פרשת קרח דף קע"ו

ז"ל, מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא ורזא דא כל אינון כתרין עילאין דשמא קדישא אתאחיד בהו כלהו זמינין מאתר דאקרי קדוש הדא הוא דכתיב מקראי קדש ואימתי בזמנא דמועד זמין בעלמא וכו' הכי נמי קדש תתאה זמין לחילוי לאעטרא להו וכו' וכגוונא דחילהא קיימין לעילא הכי נמי קיימין ממנן דעמא דלהון לתתא וכו' ע"כ. **צא** ולמד מזה כי קדש תתאה זמינת לכל חילהא בזמן שהוא יום טוב ומעלה אותם למעלה זולת ממנן דעמא אשר לא יעלו, וממנו נקח לזמן חול המועד כי פשוט הוא שאין עולים למעלה, ואשר להיות מצות הקהל בחג בחול המועד והוא שנת השמיטה כי אז אין עולין מדות אלו למעלה, והוא אשר היטב לשאול ר"א למה ציוה ה' להביא הטף הואיל כי אין הדוגמא שלהם למעלה שהם אותם המדות אשר אינם עולות אלא לתת שכר למביאיהם אשר מרוב השפע הנשפע עליהם הם משפיעים על אותם המדות למטה.

עיקר הישועה באה מהתינוקות שקיבץ מרדכי

כו. וכן נמי באור לי"ד טוב להביא אותם כי בתוספת מאור העליון יומשך גם עליהם בשמים ממעל ועליהם מלמטה, ואף גם כי הם היו באותו הנס כנשים כמאמר הכתוב להשמיד להרוג וכו' טף ונשים ביום אחד, ועיקר הנס נעשה על ידם כמו שאמרו במדרש רבות [33] שבאותה צרה היו עם מרדכי עשרים ושנים אלף תינוקות כנגד כ"ב אותיות שבתורה לעסוק בתורה מכוסים בשקים ובתענית כי ידע מרדכי שאין עמלק נופל כי אם בהתחזק ישראל בעסק התורה הפך רפיון שברפידים, ועל ידי התינוקות הבל שאין בו חטא שקיבץ גבר ישראל ויפול עמלק, יען כי אין בידם לא עון נהנו מסעודתו של אותו רשע שהם קטנים, ועוד שאין דרך להוליכם למשתה ואין ספק שלא הוליכום שם שלא לערבב השמחה, וגם היו נקיים מהשתחוות לצלם [34] דלאו בני עונשים המה והוא מאמר הכתוב אם לא יסחבום צעירי הצאן שהם הקטנים שבישראל הם הם היו המנצחים, ולזה נתקבץ מרדכי בקבוץ הקטנים וזאת היתה העצה הנכונה שעמדה לו ולכל ישראל ותעל שועתם אל האלהים ונענו.

מנהג לשמח הקטנים במעות ומיני מתיקה וטעמו

כז. ומנהגם של ישראל תורה היא שנהגו להלבישם מחלצות ולתת להם מעות פורים ומיני מתיקה כי עיקר השמחה תלויה בהם כי הם היו סיבת התשועה בתורתם ותעניתם ונאקתם כאמור, ולפיכך לא יעבור כל איש ישראל מלהביא לבניו ולבנותיו לשמוע מקרא מגילה.

אזהרה שלא להביא לביכנ"ס תנוקות כ"א טף הגדול

כח. אכן לא אמרו כל השיעורין הללו אפס לטף הגדול קצת לא לקטנים ביותר אשר חוששני להם מחטאת למביאיהם כי הם באים לחלל קדושת בית המעוז ולשחוק בו כברחובות קריה ויקומו לצחק ותבקע הארץ לקולם, והצבור מפסידים כוונת התפלה וקריאת המגילה ולא יקוו המביאיהם שכר כי אם ידאגו מן הפורענות, אך הטף הגדול קצת יביאנו לבית הכנסת ולא יניחנו לזוז ממקומו וילמדהו ויזרזהו לשמוע קול קריאת המגילה ולשבת שמה באימה וביראה, ובכן הנה שכרו איתו מעם ה' אלהי ישראל, ומאותה ההארה המאירה בראשי עם הקדש ישפיע גם לבניהם איתם יחדיו יהיו תמים אבות על בנים.

טעם שמאחרין תפלת ערבית בליל פורים

כט. ותפילת ערבית מצוה לאחר אותה מפני מקרא מגילה דבעינן לילה ממש כדילפינן מקרא דלילה ולא דומיה לי, [35] ואף כי ביתר הימים זמן תפלת ערבית משקעה החמה עד שתחשך כמו שאמרו בזוהר חדש כי מאז ואילך ננעלות דלתות שמים מעבור תפלה כמו שביארנו בכמה מקומות, הנה אור לארבעה עשר אישתני למעליותא בתוספת אור העליון המתגלה ועובר הארתו עד סוף כל העולמות ודלתות שמים פתח ולילה כיום יאיר, ולא יחוש אם מאחרין מהתפלל ערבית כי שהייתם זו היא הללם ושבחם.

ראוי להרבות נרות בבכנ"ס בליל פורים ולהתפלל ערבית בשמחה

ל. ומנהג טוב להולכים בתמים להרבות נרות בבית הכנסת ואורים גדולים רמז להארה גדולה הנזכרת אשר הולך ואור למעלה והאר"ץ האירה מכבודו אשר או"ר לו בציו"ן, והמה יהיו במורידי אור מהעולם ועד העולם בסוד על כן באורים כבדו ה' וסימניך ליהודים היתה אורה ושמחה.

לא. ועל כן ראוי שתאמר תפלת ערבית זו בשמחה רבה ובנעימה קדושה כמו בחגים ובמועדים להודות להלל לשבח את הו"ד שמו יתברך על כל אשר גמלנו לאבותינו ולנו כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו.

ביאור ברכת אמת ואמונה וחיוב ההודאה שבה

לב. וגם אשר יסתכל וישית לבב כל איש ישראל אשר יש בעניינה מהללי הנסים אשר הפליא הוא יתברך לעשות איתנו ויפרקנו מצרינו כמו שבא בשבח אמת ואמונה הפודינו מיד מלכים, ובאו בשבח זה ששה לשונות, הפודינו, הגואלנו, האל הנפרע, המשלם, השם נפשנו, המדריכנו, לעומת ששה מישראל שנלחמו בעמלק, הראשון על ידי יהושע, והשני על ידי אהוד בן גרא שהרג את עגלון מלך מואב והיו עמו עמלק שנאמר ויאסוף אליו את בני עמון ועמלק וכו' ויקם ה' להם מושיע את אהוד, והשלישי על ידי גדעון

שנאמר וכל שרי מדין ועמלק ובני קדם נאספו יחדיו, והרביעי על ידי שאול שנלחם בעמלק, והחמישי על ידי דוד המלך עליו השלום בצקלג, והשישי לעומת מרדכי ואסתר שנאמר בו ואתה על במותימו תדרוך וירם קרננו על כל שונאינו הוא קרן המלכות אסתר התמה.

ואחר אלו הששה הוא המלחמה לה' בעמלק אשר יעשה ה' בעצמו ועל כן אנו סומכין אל ששה אלה האל העושה לנו נקמה וכו' המכה בעברתו כל בכורי מצרים וכו' שנאמר אני ה' אני ולא מלאך וכו', ואנו מסיימים כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו כי כאשר פדה ה' את יעקב אז הוא ואין זולתו, כן וגאלו מיד חזק ממנו במלחמת עמלק אשר השר שלו ס"מ הוא מתחזק ממנו ומעונותינו והוא ברחמיו יפילהו ארצה אל נוקבא דתהומא רבא, ומסיים ברוך אתה ה' גאל ישראל כי באהבתו ובחמלתו הוא גאלם לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף.

תועלת ההודאה בימי הניסים

לג. וראוי לאנשי הלבב לשית כל מעיינם לאשר יבטאו בשפתים בלשונות הללו כי הכל בעתו מתברך כי בא מועד הכנעת שרו של עמלק בסוד והמן נפל בתוספת ו' כנרמז למעלה, ויכוין להודות ולהלל לשמו על כל אלה הנסים אשר נעשו על ידי ששה שרי צבאות ישראל אלה כאשר יהיה הדין למי שנעשו לו נסים הרבה שבהגיעו לאחד מכל המקומות שנעשה לו נס צריך להזכיר כל שאר המקומות כדמשמע מעובדא דמר בריה דרבינא, [36] והוא תועלת עצום לעורר את הרחמים למעלה ויאמר הוא יתברך אשרי למלך שמקלסים אותו בביתו כך ומה לו לאב שהגלה את בניו בין אומות העולם כמו שבא בארוכה בענין סיפור יציאת מצרים בחלק השני בס"ד.

לומר על הניסים בכוונה, ורמז מספר אותיותיו

לד. וכן יזכור ולא ישכח מלהזכיר על הנסים בהודאה ובעוז וחדוה ישבח לאדון הכל אשר הפליא חסדו עמנו, וידקדק היטב בנוסחו אשר יש בנוסח זה מעל הנסים עד בזמ"ן הזה מספר אותיות פ"ה והכולל פ"ו מספר אלה"ים שעשה עמהם דין ונוקם על עלילותם, ויתן אל לבו להיות פיו ולבו שוין בשבח ההודאה אשר יודה לה' חסדו.

וכבר אמרנו שעיקר האהבה והיראה הוא בלב ובכוונה ולא באמור הדברים בפיו ובשפתיו ולבו רחק מהם, ובפרט בענין שהוא כופר בטוב הגדול אשר הטיב עמנו אלהינו וגמל לחייבים טובות כמו שהזכרנו מדרשי רבות למעלה כי ח"י אלף ות"ק הלכו לבית המשתה ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו, וגם השוה דעתו יתברך למחות את ישראל באותה שעה והמקום ברוך הוא ברחמיו הרבים התמלא חסד ורחמים עלינו והוציא לאור

משפטינו וירם קרנינו על כל שונאינו ויאבד כל זכר למו, ומי הוא הפתי אשר לא יכיר את הטוב הזה גלוי ומפורסם לכל.

בסוד ימי הפורים

לה. ואשר איתו דבר ה' ישכיל כי מפני כי עיקר הפורים נאדר בהוד, ובימי הפורים גם כן הוא ככל השנה כי הוא עומד בנצח והיא בהוד ובה תתגלה עתה הארת מרדכי הנז"ל על כן אומרים על הנסים בהודאה, כלומר כי מה שחשב לעשות עץ גבוה חמשים אמה לתלות את מרדכי בביטול הארתו למעלה הופר עצתו ולא נתבטלה ההארה ההיא של מרדכי ועתה הארץ האירה מכבודו ויהי כזית הו"דה.

להדר אחר מגילה מהודרת מבית ומחוץ

לו. ואחר כך יקח המגילה בידו מתוקנת ומהודרת, ויש לכל איש הירא להדר אותה וליפותה כמו שמהדר עצמו בכל מצוה כמו שאמרו התנאה לפניו במצוות, כן ביתר שאת וביתר עז יהדר עצמו בה להנאותה ולהדרה כי מקום רמיזתה למעלה הד"ר הוא אשר אליו תקון שם מגילה לשון גלוי הדר הצדיק העליון.

ואף בדברים שלפי ההלכה כשירה כגון אם השמיט בה הסופר באמצעה תיבות וכן חסירות ויתירות וכן לענין התגין שאינה נפסלת בכך, הוא יהיה זריז ונשכר ויתנאה לפניו יתברך במצוה לתקן לו מגילה תמה ונקיה מכל שגיאה וחסירות ויתירות.

לז. ואדוני אבי ומורי ז"ל ציוה לסופר לעשות לו מגילה שיהיו עורותיה עבודים לשמה אף כי לשורת ההלכה אין עורותיה צריכים עיבוד לשמה, ומי שידו משגת לעשות אותה מכסף וזהב יעשה אותה כי אין ההוצאה בה כל כך וכל המהדר אותה יותר הרי זה משובח ומהולל מאד.

כל אחד ואחד יהדר להיות לו מגילה משלו

לח. ויאותה לכל איש הישראלי להיות לו מגילה לעצמו ואל יסמוך על מגילת חבירו לצאת בשמיעתו דמצוה בו יותר מבשלוחו כי על ידי כן הוא פועל בעצמו הארה יותר מעולה, ואינו דומה כמו ההארה הנמשכת לאדם מן הזולת שהוא נשפע ממנו כדמיון הנקבה הנשפעת מן הזכר והיא טפילה אליו.

ולכן יקנה מהונו ומכספו מגילה לעצמו יפה ומתוקנת כאשר תשיג ידו ולא יחוש על ההוצאה כאשר לא חש בהוצאת מאכלו ומשתו לסעודת הפורים קופרא טבא לפומא וכסא טבא לפומא, ולא ישוב מפני כל כופר לאהבת איש ימיני שתין צעי לגימות וריש כל אסוון הוא חמר, כן לא יחוש לאהבת קונו כל הון יקר לקוח את שפר מגילה ספר זו כתובה כתקונה וכמשפטה.

התעוררות שלא לחוס על הוצאת ממון במעשה המצוות

לט. ינוחון אבהן דעלמא אשר כל הונם להבל דמה בעיניהם לעשות רצון קונם כאותה שאמרו [37] על רבן גמליאל שלקח אתרוג באלף זוז, ויעקב אבינו עליו השלום במערה נטל כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה כרי ואמר לעשו טול כרי זה בשביל חלקך במערה. [38]

ונקוט האי כללא בידך כי לא תשיג גדר התורה והמצוה עד תעריכנו לענייני העולם הזה, ואם יאמרו לאיש היערכו דברי תורה לכסף וזהב אמור יאמר כי בן מות המעריך אותם לאחדים כי הלא תורת ה' והמצוות אין ערוך אליהן, ובהדבק בם כהתדבק בשכינה בעולם הזה ומה גם בעולם הבא וכסף וזהב הם דברים גשמיים הווים ונפסדים.

והאיש הלזה לא ישמיע לאזניו מה שמוציא מפיו כי הלא אם יאמר לו במקום פלוני יש מטמון זהב וכסף לא ינום ולא יישן ירוץ ולא ייעף עד ישקיף וירא אם השג ישיג, מה שלא יעשה כן להשיג תורה ומצוות עם שכל הון יקר כאין נגדה, ולעומת זה נאמר אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא, ובפרק המצוות יבא בארוכה יתר מוסר השכל על זה בס"ד.

מ. כי על כן איש תבונות יישר ללכת לכבד את ה' מהונו ולא יהיה כפוי טובה בטובתו של מקום המעדיף טובו עליו ולשמוח כמוצא שלל רב במעשה המצוות, ולא יחשיב את כל הון ביתו אצל רצון הבורא אפילו על קלה שבקלות ולהראות בה חביבות המצוה ובהתנאות בה לעשותה באופן הנאות אשר תחת האפשר שזהו עיקר העבודה האלהית כאשר הודענו זה בכמה מקומות.

בטעם שרטוט המגילה וגלילתה בעמוד אחד ע"ד הסוד

מא. ואשר הריחו בסוד ה' אל עבדיו ישכיל שצריכה שרטוט כספר תורה כי הוא דמיון יסוד צדיק הנשגב אבא אריכא סוד התורה, ואשר לא נמצא בה אפס גלוי מ"ה וב"ן סוד תגין ואותיות וסרת טע"ם ונקודות שמות ע"ב וס"ג כי אין הז"א יעצור חיל לקבל אורים גדולים ותשבר כד על המבוע.

מב. ועל כי היא סוד יסוד האבי"ב אשר ממנו סוד החסדים היא נגללת בעמוד אחד דווקא להורות כי החסדים יוציאו מעז מיתוק הגבורות והיו לאחדים, ולשם שבה מגל"ה ידרוש כי הוא לשון גלוי אור חביון עזוז יסוד אבא אריכא הנזכר מר עובר ומתפשט בגופא קדישא דז"א והן פרש עליו אורו ועוז התאזר בכל יסודו, ועל כן צריך לפושטה כאיגרת לאורות עוז הדר פשיטותו כמו שכתב הרב זלה"ה.

לפשוט המגילה כאיגרת קודם הברכה

מג. ובבואו לברך לקרות בה יפשוט אותה כאיגרת, ואם בעל נפש הוא ילבש יראה ורעד כמדו בעונה ההיא בשיתו את לבבו אור המופלא המבריק ומבהיק עד להפליא עתה מן העולם ועד העולם, ומשם יפרד והיה בכל העולמות התחתונים עד יצא כנוגה צדקה בבתי כנסיות ובתי מדרשות על ראשי עם קדש את מקורה הערה שפע ישועה ורחמים. **ואולם** פרטי הכוונות שבקריאה נאמנה זו עמקו אצל מי שלא ראה מאורות וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו, ולרגל המלאכה אשר לפני לא אמנע טוב להולכים בתמים לסדר אליהם ביטוי הכוונה כאשר יוכלון שאת לאומרה לפני קריאת המגילה ויפשוט אותה כאיגרת ויאמר.

תפלה קודם קריאת המגילה

מד. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנני בא לקיים מצות קריאת המגילה לתקן את שורשה במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שיהא עתה עת רצון לפניך להיות עולה מצות קריאת המגילה כאילו אשיג כל תעלומות חכ"מה החתומים בה ותעלה לפניך עם כוונת בניך יודעי שמך המכוונים כל כוונת שמותיך הקדושים הראויים לבא בקריאה זו.

והיו למאורות שלשה שמות הוי"ה כמספר מג"לה החתומים בגאון עוז מזל העליון דא"ין בחמוקי ירכי"ם וכבוד הד"ר אב הרחמים ונגלה ונבקע זיו הד"רו דרך הד"ר כבוד מלכות שמים ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות, ובכח שלשה שמות הוי"ה מעז יצא מיתוק נקודת ציון נאדרי בשם אג"רת גבורות מנצפ"ך וה' שמות אדנ"י ודיני שלשים ושנים שמות אלהים וצדיקים ירשו א"רץ וישכנו לע"ד עליה, גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה, ומזיו הארה ההיא פרשז עלינו לנו בני מלכים בני רחל אמנו על נפשינו רוחינו ונשמתינו לעובדך עבודה שלימה וליראה את שמך יראת הרוממות, ומח"כמתך תחכמנו להבין ולהשכיל את כל דברי תלמוד תורתך, והופע בה"דר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך ולשאוב מים בששון ממעייני הישועה לתקן עולם במלכות שד"י מוכתר בכתרי כתרים, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו', יהיו לרצון וכו'.

תפלה ע"ד הסוד קודם קריאת המגילה

מה. ואשר איתו דבר ה' וסובר הרזים יבטא בשפתים כל פרטי הכוונה בנוסח זה לפני קריאתה, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לקיים מצות קריאת המגלה לתקן את שורשה במקומה הנשגב ונגלה כבוד הדר יסוד אבא אריכא אשר אליו

יצדק שם שבה מגלה חסר יו"ד הדר סוד יסוד אבא שבו יו"ד שם הוי"ה המתגלה ביסוד אימא מחציו ומטה ומופלא ומכוסה ביסוד ז"א, ויתפאר המלך באורים ג' שמות יהוה יהוה יהוה כמספר מגלה אשר מהם התבוננו ויצאו תליסר תיקוני דיקנא המאירים באבא המתלבש באימא והיה למנה לבן הבכור ולהאיר על היסוד דרחל הנקרא אג"רת פ"ר שכ"ה דיני מנצפ"ך וה' פעמים אד"ני ודיני לב אלהים ומעז יצא מתוק, ועליה תציץ ציץ נזר הקדש אור מאור הגדול יסוד דאבא בכח ג' שמות ההה ההה ההה המאירים בחצי ת"ת ונה"י ועטרת דזעיר והיו למאורות להאיר על האר"ץ סוד הה'.

ובכח ו' שמות וה"ו משפט האורים המתפשטים מנה"י דזעיר ומפיקים נוגה לנוקבא בימינה ובשמאלה ובקו אמצעיתה, ובהצרף אור הנאדר יסוד דאבא בה אבן שלימה בסך י"ב הויו"ת נבנה ט' משמותם תהל אורותם מנה"י דאימא וג' הנותרים ביתרון האור העודף דיסוד דאבא אריכא, וכצנה רצון תעטרנה ג' שמות אה"וה שביסוד אבא, וד' אהי"ה דחו"ג דדעת דז"א הנעשה מעוז הדר גאון יסוד אימא ובם יתכונן ותושלם הדעת שלה ומר עובר דרך לאה ישאיר אחריו ברכה מאורי אור ההוי"ות והאהי"ה והאהו"ה, ותטול מאורי אור אהי"ה פשוט דאחרי יסוד אבא מנת חלקה ותוסף עוד לקחת אור רשימו אהיה פשוט דפני יסוד אבא חלק חברתה, והיה בצאת ההוי"ה שבאמצעיתם המחברם ומייחדם מז"א להפיל עליו דורמיט"א תקח לה עוד שני שמות אהיה ופאר ההוי"ה ההיא תטע אהלי אפדנה בחב"ד חג"ת נה"י ותיעשה ט' הויו"ת אשר בהצרף אליהם ג' הויו"ת דרישא חיוורתא נצר שרשיהן יהיו לי"ב הויו"ת וכל אחת מהנה ראש"ה לע"ב יגיע, ובהצרף אליהם ד' אהי"ה המה יעלו כמספר מרדכ"י ואסת"ר עם ט' אותיותיהם ואהבת כללותם, והיה מידי עוברם בדעת לאה תטול לה ג' שמות אהו"ה מלאים דיודי"ן ודההי"ן ודאלפי"ן, ובכן בסגולת קריאת המגילה פרשז על נר"ן מזיז כבודם, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

כוונת ברכות המגילה

מו. ואחר כך יאמר הברכות בתואר זה.

ברוך (בינה) אתה (חסד) יְהוּוֹהֶ (תפארת) אלהינו (גבורה) מלך העולם (בינה) אשר קידשנו (בסוד ת"ת) במצוותיו (נצח והוד) וציונו על מקרא (ע"י היסוד) מגילה (מלכות)

וטעם נקודות הוית ברכה זו כך מבואר כי מסוד אבא אשר הוא יוד ונקודו פתח יאירו ה' חסדים סוד ה' ראשונה מיסוד שלו הרמוז בנקוד שורק ומתפשטים בז"א סוד הו' עד

היסוד בו המנוקד בשורק גם הוא, וזה על ידי מלכות דיסוד אימא סוד ה' אחרונה וצירי הוא הנקוד דאימא כנודע, וכוונת על מקרא מגלה יהיה להתגלות יסוד דאבא בתוכה.

ברוך (בינה) אתה (חסד) יְהֹוָה (תפארת) אלהינו (גבורה) מלך העולם (בינה) שעשה (אל"ף למ"ד אל"ף למ"ד) נסים (נצח הוד דאבא) לאבותינו (המתגלים במלכות הנקרא זמ"ן)

בימים ההם ובזמן הזה

וטעם נקוד הוי"ה זאת השניה כך מבואר כי סוף התפשטות אבא הוא בנצח שהנקוד שבו חיריק והתפשטות אימא הוא עד הוד שהנקוד שבו קבוץ, וכוונת שע"שה פירוש ש"ע ב' פעמים א"ל במלוי והוא הארת הפנים העליונים למתק האלהים במלוי יודין העולה ש', ועם ה' אותיותיו הוא ש"ה הכל כמנין שעש"ה וראוי לכוין בו.

ברוך (בינה) אתה (חסד) יֹהוֹה יְהֹוָה (תפארת) אלהינו (גבורה) מלך העולם (בינה)

שהחיינו (יסוד) וקיימנו (נצח והוד) והגיענו (מלכות) לזמן הזה

והכוונה שהגיע לנה"י לזמן הזה לצאת ולהתגלות לחוץ, וטעם ההויות שבברכה זו הראשונה בחולם כמשפטה בכל שהחיינו והוי"ה בנקוד חיריק נקוד הנצח כי הוא עיקר הנס ועיקר התפשטות אבא המתגלה היום בנצח.

לכוין לכתחילה לפטור בשהחיינו שאר מצוות היום

מז. ויכוין בברכת שהחיינו זו לפטור סעודת פורים ומשלוח מנות, ומיהו אם לא כיוון לא עיכב שלא תקנו ברכה עליהן מפני כי הוא דבר הנהוג בכל יום ובכל שבת ויום טוב.

שמות הקודש הרמוזים במגילה

מח. ואשר הריחו בסוד ה' יכון עצמו לקראת אלהיו בגילה וברעדה ויתקע כוונה זו לנגד עיניו לכוין בכל קריאתו במגילה להוציא אותן ההארות לחוץ מיסוד דרחל, ובכן בצופו אל מעשה ה' כי נורא יתקדש ברעיוניו ולא ילך לבו אנה ואנה ושוב יצלח דברו למקרא מגילה בשפה ברורה ובנעימה קדושה, ויתנהל לאיטו בקריאתה ולא יחטיא אל השערה כי חתומים בה כמה שמות קדושים בראשי תיבות וסופי תיבות המורים הכח שהיה לשכינת עוזינו לקבל ולהחזיק המאור הגדול מצדיק חי העולמים המופלא והמושגב והם קצת משמות הנזכרים לעיל בנוסח התפלה.

מט. והנה בתחלה יש בה חמשה שמות אשר כל אחד מהם הוא מג' ההי"ן, **הא**' ס"ת מדינה' ומדינה' ככתבה', **הב**' ס"ת אביה' ואמה' לקחה', **הג**' ס"ת ומה' יעשה' בה', **הד**' ס"ת ובזה' הנערה' באה', **הה**' ר"ת ה'פורים ה'זאת ה'שנית, והמה ה' לעומת שורשן שהם

מ"ה ספי' דז"א כנזכר בתפלה והם כולם ההי"ן כי העטרה הנשפעת מהם הוא סוד ה', ושלשה ההי"ן הם בכל שם לעומת נה"י דז"א שמהם עיקר ההשפעה.

נ. ועוד בה ששה שמות וה"ו, **הא**' ר"ת ו'תמאן ה'מלכה ו'שתי, **הב**' ר"ת ו'השרים ו'יעש ה'מלך, **הג**' ר"ת ה'מלך ו'דתו ו'בהקבץ, **הד**' ר"ת ה'מלך ו'ישנה ו'את, **הה**' ו'יבוקש ה'דבר ו'ימצא, **הו**' ו'יבא ה'תך ו'יגד, והמה ו' אורות המתפשטים בחכמה חסד נצח קו ימינה ובבינה גבורה והוד קו שמאלא והם ב' ווין מזה ומזה לעומת נצח הוד דז"א שהם תמונת ווין המתפשטים בקוין אלו וכללם הוא ו' יסוד דז"א המתפשט בקו אמצעי שלה ובינותם סוד הה' סוד העטרה המקבלת מכולם.

נא. ועוד בה י"ב הויו"ת, **הא**' ר"ת י'ום ו'במלאת ה'ימים ה'אלה, **הב**' ס"ת לבדו' עותה' ושתי' המלכה', **הג**' ס"ת ושתי' המלכה' לפניו' עם ס"ת תיבת באה', **הד**' ר"ת ו'מלכותה י'תן ה'מלך עם ר"ת ה'טובה, **הה**' ר"ת ה'יא ו'כל ה'נשים י'תנו, **הו**' ר"ת י'הודי ה'יה עם ר"ת ה'בירה ו'שמו, **הז**' ר"ת י'בא ה'מלך ו'המן ה'יום, והוי"ה זו כסידרה היא ההויה שהזכירה אסתר להפוך הוי"ת הדין שהזכיר המן במאמרו זה' איננו' שוה' לי' שבס"ת היא הויה מהופכת ששולטת בחדש אדר והוי"ה זה היא **הח**' , **והט**' ס"ת וגדולה' למרדכי' עם ס"ת זה' ויאמרו', והמקום ברוך הוא הסכים עם המן הבזוי והנקלה לעשות הדין בו בהוי"ה מהופכת שבס"ת ראה' כי' כלתה' אליו' והיא הויה **העשירית** , ועם אסתר התמה הסכים המקום לרחם עליה בהוי"ה כסדרה שבס"ת כי' כלתה' אליו' הרעה' והיא הוי"ה **י"א** , **הי"ב** ר"ת י'צא עם ר"ת ה'מלך ו'פני ה'מן.

נב. ועוד בה כח ג' שמות אהוה, **הא**' ר"ת ה'מלך ו'המן א'ל ה'משתה, **הב**' ר"ת א'ת ה'לבוש ו'את ה'סוס, **הג**' א'ל ה'יהודים ו'אל ה'אחשדרפנים.

נג. ועוד בה כח ד' שמות אהיה, **הא**' ר"ת ה'נשים א'ל י'ד ה'גי, **הב**' ר"ת ה'בירה א'ל י'ד ה'גי, **הג**' א'שר י'שלטו ה'יהודים ה'מה, **הד**' ר"ת א'ת י'מי ה'פורים ה'אלה.

נד. ועוד בה ח' שמות משמות ע"ב, **הא**' ס"ת פני' המלך' אחשורוש' יכ"ש, **הב**' ר"ת י'עשה ב'כל מ'לכותו יב"ם, **הג**' ר"ת י'תנו י'קר ל'בעליהן יל"י, **הד**' ס"ת מרדכי' ולהסיר' שקו' יר"ו, **הה**' ר"ת ל'עשות י'קר י'ותר יל"י, **הו**' ס"ת יד' איש' משרי' שד"י, **הז**' ס"ת נופל' על' המטה' לל"ה, **הח**' ס"ת כי' גדול' מרדכי' יל"י.

ואשר תמונת ה' יביט יאותה לו בעת קריאת המגילה לשית לבו לפרטי ר"ת וס"ת השמות האלה כי בם עוז התאזר מלכות שמים לקבל הארה הנפלאה והנשגבה המתגלה בה ולהחזיר אותם כאמור, ובנקל יוכל לעשות איזה סימן בהן בנקודות קטנות ודקות על ראשי תיבות וסופי תיבות פרטי השמות הנזכרים.

תוכחה לרצים בקריאת המגילה

נה. ובכן יהיה לו מעיר לעזור גם כן להתנהל לאיטו בקריאתה ולא יחטיא אל השערה ולבלתי לכת אחרי הרצים אשר יצאו דחופים בקריאתה בהתעלפם בעילוף צום תעניתם כמי שעקר דלתות עזה, ויהי כי הציקתם צרה ומצוקה רעבון בטנם כמשא כבד יכבד מהם קריאתה ויחוגו וינועו כשכור וכל דברתם תתבלע עד שאין הבדל בין קריאתם בה לקריאתם בדברי הימים.

ולא עוד אלא שהקורא בדברי הימים מפסיק בסוף כל ענין והאוילים ההם אין מפסיקים בסופי העניינים ולא יפסיקו רק כשלא יוכלו לומר יותר בנשימה אחת, ואילו היו יכולין לקרוא כל המגילה בנשימה אחת היו אומרין אותה כולה כעשרת בני המן, ואין זה אפס כי את פועל ה' לא יביטו וילכו במשפטי הדברים אחר החומר שבם לא זולת דרך נשים למו כמאמר הבורא יתברך ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה.

בגודל מעלת קריאת המגילה

נו. ולו חכמו ישכילו מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה ומקום רמיזתה בשמי מרומים עד אשר התורה השקולה נגד כל המצוות כאין נגדה, ומבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה יען נובלות חכ"מה של מעלה תור"ה ומקרא מגילה הוא לגלות החכמה העליונה ומשום הכי עדיף טפי, וכל שכן המצוות של תורה שכולן הן נדחין מפני מקרא מגילה כי המצוות הם בסוד האיברים של תורה דוגמת האיברים של האדם ולכן כולם הם נדחים מפני מקרא מגילה, כי הנה על ידי מקרא מגילה שהוא המשכת האור הנפלא ההוא נמשך הארה ההיא לכל האיברים.

קריאת המגילה בליל פורים דוגמת הלל בליל פסח

נז. והלא תראה עוצם מעלת קריאה נאמנה זו כי הנה כאשר שאלו בגמרא מפני מה אין אומרים הלל בפורים היתה התשובה לזה קריאתה זו היא הילולה, הנה כי הוקש הדר קריאתה כקריאת ההלל וכמו שבקריאת ההלל אנחנו ממשיכים אורים גדולים מי"ג מדות דרחמי כמבואר במקומו כן בקריאת המגילה נמשך אור החכמה בכל העולמות.

ואבי ראה גם ראה עוצם מעלת קריאת המגילה אור לי"ד כי היה ראוי לבלתי היות קריאת המגילה בלילה, והוא דוגמה אל ההלל שהוא נקרא ביום ולא בלילה זולת בליל פסח שנאמר בה הלל גמור בלילה כדמוכח מן הזוהר פרשת אמור הובא במקומו, ועוז התאזר הדרת הלילה הזה מפני גלוי הארתה הנפלאה ובא ההיקש ביניהם להיות שוין בשיעוריהן כי כמו שבגאולת הפסח נאמר הלל גמור בלילה כך אור לי"ד בפורים נמי צריך לקרות המגילה נמי בלילה במקום ההלל.

במ"ש כל המועדות בטלין חוץ מפורים

נח. וכן בא ההיקש ביניהם לעתיד כי כל המועדות הם בטלים חוץ מימי הפורים [39] שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם דוגמת יציאת מצרים שלא תעקר ממקומה, אפס שהגאולה העתידה תהיה עיקר ויציאת מצרים טפילה לה.

באופן כי עת קריאת המגילה מרוממת היא על כל ברכה ותהלה מפני האור המתגלה כל היום ההוא וכל הלילה, כי על כן זמן קריאתה כל הלילה מפני כי אותו האור המתגלה הוא מתמיד והולך כל הלילה וכן ביום מה שאין כן בליל פסח כי משפט האורים הלא נסע יתרם בם אחר מעשה הסדר כאשר הובא במקומו.

רמזי המגילה וסודיה

נט. והנה כי כן מי בער ולא ידע וכסיל לא יבין את זאת ללבוש חרדה כמדו לקרותה בשפה ברורה ובנעימה קדושה לאט לאט כקורין את ההלל וכי ישית אל לבבו לאשר מוציא בשפתיו את מעשה ה' כי נורא הוא, ומה גם כי יתן אל לבו בקריאתו כמה דברים הרמוזים בה אשר ראשם מגיע השמימה.

וכבר אמרו [40] כי כל מקום שנאמר המלך סתם על מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא נאמר ועל כן נאמר בלילה ההוא נדדה שנת המלך, והוא סוד מה שאמרו בזוהר בפסוק עורה למה תישן ה' הקיצה דכל זמנא דעינוי לא מתפקחין כל מאריהון דדינין כפיין לון לישראל ושאר עמין שלטין עלייהו, וכלפי זה היה אומר המן הנקלה יש"נו עם אחד, ואשר חכמים הגידו ישן המלכות שלהן היינו שהוא בסוד דורמיטא ועת צרה היא ליעקב לשלוט בהם, ולעומת זה בא הכתוב לבשרנו לאמר בלילה ההוא נדדה שנת המלך דבזמנא דיפקח עינוי יתסחאן בעינא טבא ורחמי על ישראל ועביד נוקמין בשאר עמין.

ס. ושם נאמר ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס וכו' ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך כי הס"וס גימטריא סמ"אל, ויקח המן את הלבוש ואת הס"וס וילבש את מרדכי וירכיבהו ברחוב העיר, וכן יש בה רמז על מלכות שמים כמו שביארו בכמה מקומות בספר התקונים בסוד ותלבש אסתר מלכות דתיאובתא דידה לסלקא לגביה לאתחברא בהדיה ולא סלקא אלא ברשו ואיהי אומרת משכני וכו', וכלפי זה יאמר ואני לא נקראתי לבא אל המלך זה שלשים שהן חג"ת, ועם היות שתלך ברשות אבל התעוררות צריך שיהיה מלמטה ולכן כנוס את כל היהודים וצומו עלי וכו', ובהאי התעוררות וב"כן ג' אבות שם של ע"ב כמו שאמרו בזוהר בשלח כי הנה נודע שבסגולת עסק התורה לעורר מ"ן עד או"א ועל כן אמרה שאף על פי שאין לי התעוררות תורה

יסוד אבא שביטלוה, אבא בהתעוררות מעשים טובים עד בחינת זעיר אבות חג"ת על ידי הצום שהוא במקום הקרבן המעורר רק בזו"ן וזהו אשר לא כדת.

סא. וכן ביתר הסיפור, ויהי כראות המלך את אסתר כו' ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב, התבונן כי הוא סוד סמיכות גאולה לתפלה כי גאולה מוריד הארות מלמעלה ומעלה את התפלה סוד המלכות באצילות, כי על כן נאמר הסומך גאולה לתפלה ולא אמרו תפלה לגאולה כי כך ראוי שנסמוך ונעלה התפלה אל הגאולה, אכן הכוונה כי תחלה אנו מורידין הארת הגואל לתתא עם המלכות וזהו סמיכות גאולה לתפלה ואחר כך עולה התפלה עם הגאולה עצמה במקומה ולא בסוד סמיכות לבד שהיא הארה לבד אלא עצמות גאולה, וכלפי זה ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט, אשר בתחלה הארת הגואל יורד לתתא ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב ואחר כך עולה עמו וזהו ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט, ועוד יש איתי ביאור נפלא במאמרם ז"ל כמה מתחו יש אומרים י"ב אמות ויש אומרים י"ו וכו' [41] ואין מקומו פה.

מאמרי הזוהר ברמזי המגילה

סב. ובזוהר תצוה ביארו, [42] כד אתי מלכא עלאה לבי מטרוניתא תבעת עלה ועל בנהא מן מלכא ואפילו בזמנא דישראל בגלותא וצלו צלותין בכל יומא איהי סלקת לקמי מלכא עלאה ותבעת על בנהא וכדין אתגזרו כל אינון נוקמין דזמין קודשא בריך הוא למעבד עם אדום ואתגזר היך זמין דלטורא דא לאתעברא מעלמא וסימן בזמנא דגלותא כי נמכרנו אני ועמי וגו' כי אין הצר שוה בנזק המלך כמה דאת אמר והכריתו את שמינו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול דהא שמא עילאה לא אתקיים בקיומיה ודא איהו בנזק המלך וכדין והמן נבעת מלפני המלך והמלכה כד נהירו אנפין וכל חידו אשתכח.

סג. עוד בזוהר פרשת פקודי דף רמ"ט ע"ב מענין המגילה ז"ל, באמצעיתא דהיכלא דא אית אתר אחרא דקיימא לעילא לעילא בד' פתחין לד' סטרין דעלמא עשר ממנן לכל פתחא ופתחא וחד ממנא עלייהו וכו' והאי אופנא דקיימא על אינון ארבעים כד נטיל מטי להוא אתר דאקרי תא הרצים וכד עאל עאלו עמיה אינון ארבעים דממנן בד' פתחין וסלקין כל אינון מגינין וסייפין ורומחין דרהטי לאגנא עלייהו דישראל משאר עמין ולאגחא בהו קרבא ולנקמא לון כפום שעתא בלא אריכו ובגין כך אקרי תא הרצים אתר דאינון רצים רהטי ואתו לאגחא קרבא ולנקמא נוקמין לקבלי רצים אחרנין דרהטין לאבאשא כו'.

ורזא דא הרצים יצאו דחופים רצים מסטרא דא ורצים מסטרא דא ובגיניהון סימנא והעיר שושן צהלה ושמחה או נבוכה אי מקדמי אילין דהכא העיר שושן שמחה ואי מקדמי אילין דסט"א העיר שושן נבוכה והא אוקמינא דבכלא קיימין אלין סטרא דא לקבל סטרא דא ע"כ, אשר לעומת סוד זה נאמר ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר וכו' לישנא דאקדומי כמו ויעבור את הכושי.

סוד המן ועשרת בניו ורמז י"א ארורים שבתורה

סד. ובספר התקונים תקון כ' ביארו שכל ענין אותה הגזרה היתה בשביל סמ"אל שהתלבש בהמן לעשות נקמה בישראל בשביל ההוא קנאה שכסה הוא יתברך לאסתר ומסר שידה במקומה בדיוקן שלה לפי שכל עניינו הוא לערב קדש בחול וטומאה בטהרה, ויהי כראותו כי לא נעשתה עצתו ומנע הוא יתברך את אסתר שלא ישתמש בה חול אתלבש בהמן וחשב להשמיד את כל היהודים.

סה. ושם נתבאר כי עשרת בני המן הם מושרשין בעשרה קליפות דסטרא אחרא וזה לשונו, ובגין האי קנאה דכסי קודשא בריך הוא באות דיליה על אסתר דאיהי קדושה דיליה דלא איהי קדושה פחות מי' אתלבשו י' כתרין תתאין בי' בנין דהמן דתמן אל אחר ע"כ, ולעומתם הם י"א ארורים הנאמרים בתורה נגד המן ובניו שהם י"א והם הפך מהקדושה כי י'הוה א'חד ראשי תיבות י"א והם תכלית האחדות והקליפות תכלית הפירוד.

וי"א ארורים אלו הנה המן הוא נגד הארור הראשון וזהו סוד מאמרם ז"ל דאמר מרדכי זה הרשע עשה עצמו ע"ז וכתיב ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה, וענין היותם י"א הוא על דרך כל המוסיף גורע כי בסטרא דקדושה הם י' ולא י"א ובסטרא אחרא הם י"א עשר קליפות והקדושה המחיה אותם בסוד ואתה מחיה את כולם הם י"א, ולפי שאין הקדושה מתערבת בהם עמהם לכן נחשבת לבחינה אחת כי רשעים בחייהם קרויים מתים.

רמז אמירת עשרת בני המן בנשימה אחת

סו. ולכן צריך לומר עשרת בני המן בנשימה אחת לרמוז כי נצוץ אחד של קדושה לבד היה בתוכם, וגם צריך לצרף גם כן מלת עשרת עמהם לרמוז כי כאשר נתלו הללו למטה כמו כן נכנע השורש שלהם למעלה הם י' קליפות הנזכרים כי הנשימה המחיה אותם נסתלק ולפיכך התחתונים נתלו כאחד.

אופן כתיבת בני המן בדרך שירה ורמז חילוקה משאר שירות

סז. וצריך לשית לב הקורא בכתיבתם כשירה ולא כשאר שירות שחלק על גבי כתב ובין כתב לכתב אלא מונח חלק בין כתב לכתב, כי סוד השירה הוא במטרוניתא כמו

שאמרו בפרשת וילך בזוהר ע"ש [43] ופנה למעלה אל תפארת ישראל, וכתיבת השירה על דרך זו הוא מורה שנעשית בסוד קוים ולפיכך צריך חלק למעלה מפני כי כן הוא מורה על אויר עליון שהוא למעלה מן הקוים, וזהו השבח דמשבחא מטרוניתא למלכא כמה דאת אמר ראשו כתם פז ונאמר בשבח שלה ראשך עליך ככרמל.

סח. ובענין השירה יש ענין אחר שנכתב אריח על גבי לבינה שמורה על היות כדמיון סגול כדמיון זרועות אחד מכאן ואחד מכאן וגוף באמצע כמו שביארנו בארוכה במקומו, ואולם לענין אלה רשעים אין מניחין חלק למעלה להיות כי חלק ה' עמו אבל הסטרא אחרא חלק לבם מבלי דעת שנקרא מלך זקן וכסיל, ולכן מניח חלק בין כתב לכתב להיות הפך מסטרא דקדושה כי הוא אריח על גבי לבינה מן הטעם כי יש מכריע בין שני הקוים וזה מורה ענין הייחוד והחיבור, אבל בסטרא אחרא אין להם חיבור כמו שאמרו בזוהר פרשת בלק דשארי בחיבורא וסיים בפירודא, ולפיכך אם לא עשה כן חלק באמצע המורה על פירוד שלהם פסולה לפי כי כאשר נעשה קשר של רשעים מורה היות נמצא העדר כב"יכול במגילה סטר דקדושה ולכן פסולה.

טעם שמאריכין בו' דויזתא בכתיבתה וקריאתה

סט. וצריך להאריך ו' דויזתא הן בקריאה והן בכתיבה שמורה על הזקיפה שלהם ואמרו בתקונים וזה לשונו, ואיהו עבד עץ גבוה חמשים אמה וקודשא בריך הוא נטל נוקמיה מניה ומבנוי בשכינתא עילאה דמחת למצראי חמשים מכות ע"כ, הנה משם יתבאר עוצם הנס הזה כי הנקמה היתה בשכינתא עילאה מעין גאולת מצרים.

רמזים במספר פסוקי המגילה ותיבותיהן

ע. ואם תדקדק תשכח מתחלת חמש מאות איש עד עשרת כ"ד תיבות, שם רמז לכ"ד בתי דינים של מעלה שדנו אותם והשיבו גמולם בראשם ולפיכך בעי לצרופי בהדייהו עשרת לכוונת המכוון הזה.

עא. וכתב החסיד הקדוש הה"ר אליעזר מגרמיזה זצ"ל שקס"ו פסוקים במגילה לעומת קס"ו תיבות שבפרשת ויבא עמלק ופרשת זכור את אשר עשה לך עמלק, וקס"ו תיבות בהלל הגדול דכתיב ביה ויפרקנו מצרינו זה המן איש צר ואויב, וי"א [44] תיבות בפסוק ויתלו את המן לעומת י"א תיבות שבפסוק ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק.

עב. וקורין המגילה בשמחה שיש בה קס"ו פסוקים כמנין יעלזו חסי"דים בכבו"ד, ואם תדקדק תמצא צ"ה פסוקים עד אשר הכין לו כמנין המ"ן, ותמצא ו' פעמים במגילה זו יהודים לרמוז לששים רבוא אשר נתן הכסף כנגדם לאבדם, ומתחיל המגילה בוי"הי ומסיים זרע"ו גימטרייא שד"י והבוננהו על פי פרטי הכוונה שביארנו.

והנה קצרה היריעה מהשתרע כל פרטי המגילה הזאת כי רבה היא לפי פשוטה ואף ברמז תעלומותיה, ובכח סגולת קריאתה נתקן סטרא דקדושה ומתעלה ומתקדש ונמשך השפע הנשגב בכל העולמות ומה גם למטה בעולם המעשה ונתוסף עוז וגבורה למעלה כמאמר הכתוב תנו עוז לאלהים על ישראל גאותו ועוזו בשחקים, ובכן כל עם ה' יתקדש ממולח טהור ק"דש והכנעני אז בא"רץ כי כך היא המדה כשזה קם זה נופל כמו שנאמר והמן נופל וכו'.

אזהרה שלא להפסיק בקריאתה אפי' בד"ת

עג. כי על כל אלה אתם ברוכי ה' חדוות ה' תהיה מעוזיכם להיות זהירים בקריאתה הרבה מאד מאד בנעימה קדושה ובקול ששונים ובהדק היטב בפרטי הדברים הרמוזים בה, וכל שכן שלא להפסיק באמצע קריאתה אפילו בדברי תורה כי תקות חוט האורה נקנית במשיכה בלי הפסק והעלם בנתים והפסקות משמשות להפסיק קרן האורה חס ושלום כמו שביארנו ביתר מקומות.

לבחור איש ירא שיקרא המגילה כמשפטה

עד. וראוי ליראי ה' וחושבי שמו לבחור באנשי קהלתם איש נבון וחכם וחרד אל דבר ה' לקרוא את המגילה כמשפטה, אף כי יתעגנו חצי שעה או יותר לא יחושו ויתענגו על רוב שלו"ם רב השלום עשה שלום ביניהם ומרדכי יצא.

מנהג אמירת ה' פסוקי המגילה ע"י הקהל

עה. וכבר נהגו לומר ארבעה פסוקים של גאולה בקול רם כמו שכתבו הפוסקים, איש יהודי, בלילה ההוא, ליהודים, כי מרדכי, ומורי אדוני אבי זצ"ל היה מוסיף עוד לומר קול ברמה ובנעימה יתירה פסוק ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וכו' כי בו חתום עזוז הארה הנפלאה המאירה עלינו תמיד בימי הפורים כמו שכתב הרב זלה"ה, ואף ביתר העתים בעצם יום הפורים היה שירו בקול ששונים פסוק הלז לעורר הלב אל השמחה של מצוה וכן נהגתי בקהל עדתי.

ובלי ספק כי כל האיש אשר יפן לבו במעשה עבודתו ומבית ומחוץ תצפ"נו, אין ספק כי ילבש גילה ורעד לעבוד עבודתו תמה ולא תכבד עליו העבודה וירגיש בעצמו אם בעל נפש הוא יתרון האור הנשפע עליו מלמעלה בעת ההיא בנפש רוח נשמה שלו ויצפה לחכמה.

למחות בפעוטות המכים בהזכרות המן לבד ממפלתו

עו. וגדולי ישראל לא היו חוששין למנהג להכות המן, ואבירי ישראל יאותה להם למחות אף ביד הפעוטים והפעוטות שלא ינהגו קלות ראש בבית הכנסת כברחובות קריה אשר תבקע הארץ לקולן ומאבדים כוונת הקורין את המגילה וכוונת השומעים, ואף כי כתב

הב"י ז"ל שאין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו כי לא לחנם הוקבע, היינו מנהג הקדום להכות המן דווקא בענין מפלתו לא זולת, ולא כאשר תעלולים עוללו למו להכות המן כל מקום שנזכר.

ילמד הקטנים לומר שר"י בעת הזכרת המן, ואזהרה לש"ץ להמתין

עז. והאיש הירא ילמד את בניו הקטנים אל כל מקום שישמעו את שם הנקלה והבזוי המן לאמר שם רשעים ירקב, ואף כשמכים המן בענין מפלתו אזהרה יתירה לשליח צבור לשתוק בעוד שמכין כדי שישמעו כולם קריאתו.

לברך ברכת הרב את ריבנו קודם גלילתה

עח. ושוב אחר תשלום קריאתה עודינה פשוטה כאיגרת יברך ולא יגללנה כל כמה שלא בירך [45] להורות כי שם ציוה ה' את הברכה על ידי אור המתפשט, ואף מי שנהג בברכות ראשונות להיות קורא ופושט ואינו פושטה כולה מתחלה כדרך האיגרת היינו להורות כי אור זה משתלשל ויורד ממדריגה למדריגה, וכן קורא ופושט שבכח הדבור של הקריאה הולך ומתגלה ומאיר עד סופו שמתגלה בשלימות ויוצאין אותן ההארות לחוץ מיסוד דרחל כנודע, אכן אחר הקריאה הנכון לברך טרם יגללנה להורות כי שם ציוה ה' את הברכה.

כוונת הברכה שאחר המגילה וז' לשונות שבה

עט. ויצלח דברו לברך אחריה הרב את ריבנו וכו' ויכוין שיש בה ששה לשונות לעומת ששה מישראל שנלחמו בעמלק, הראשון הוא הרב את ריבנו על ידי יהושע שנאמר ויחלוש יהושע את עמלק, והשני והדן את דיננו על ידי אהוד בן גרא שהרג את עגלון מלך מואב והיו עמו עמלק שנאמר ויאסוף עליו את בני עמון ועמלק וכו' ויקם ה' להם מושיע את אהוד, והלשון השלישי הוא הנוקם את נקמתנו על ידי גדעון שנאמר וכל שרי מדין ועמלק ובני קדם נאספו יחדיו, והלשון הרביעי הוא הנפרע לנו מצרינו על ידי שאול שנלחם בעמלק, והלשון החמישי והמשלם גמול על ידי דוד בצקלג, והחתימה שהיא ברוך אתה ה' הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם כנגד הנס הנעשה למרדכי ואסתר, האל המושיע לימות משיחנו במהרה בימינו שהיא הגאולה אשר יעשה ה' בעצמו כמו שאמר הכתוב מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים וז"ש האל המושיע, ולכך חותמים בשתים דתרתי שייכי אהדדי שאין תשועה שלימה אלא בשתיהן כמו שכתב הרב החסיד הקדוש הה"ר אליעזר מגרמיזא זצ"ל.

כוונה ע"ד הסוד בברכת הרב את ריבנו

פ. ואשר הריחו בסוד ה' יכוין כי ה' לשונות כפולות חתומות בברכה זו לעומת ה' גבורות, הרב את ריבנו לעומת גבורות אבא, והדן את דיננו לעומת גבורות אימא, והנוקם

את נקמתנו לעומת גבורות זעיר, והמשלם גמול לכל אויבי נפשינו לעומת גבורות לאה, והנפרע לנו מצרינו לעומת גבורות רחל, וחמש נ"ו ריבנ"ו דיננ"ו נקמתנ"ו נפשנ"ו צרינ"ו עולים למספר מנצ"פך והם רמז לה"ג דאבא שנוקמין נקמתנו וזה תוארה.

בינה חסד תפארת גבורה בינה

ברוך אתה יְהֹוָה אלהינו מלך העולם

גבורות אבא גבורות אימא

הרב את ריבנו - **ם** ' והדן את דינינו - **ן**'

גבורות ז"א גבורות לאה

והנוקם את נקמתנו - **ץ**', והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו - **ף**'

גבורות רחל רחל

והנפרע לנו מצרינו - **ך**' ברוך אתה יְהֹוָה הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע.

ונ"ל שטעם נקוד ההוי"ה ראשונה בשב"א כי הוא נקוד הגבורה שם רמז שהגבורה נהפכה לעזרם, וטעם נקוד ההוי"ה האחרונה הוא נקוד אלהי"ם והכוונה לרחל כו"ס ישועות.

פא. ואחר כך יאמר ארור המן ויכוין להתלבשות ס"מ שנתלבש בו בהמן היוצא מקליפת ז"א דבריאה היונק מה"ג מנצפ"ך בה' שבשמו בשנים מ"ן שהם מ"ן שבשמו ברוך מרדכי ויכוין להתלבשות יסוד אבא מירא דכיא, ארורה זרש ויכוין להתלבשות לילי"ת בה והיא יוצאה מנוקבא דקליפת בת שבע שלהם הרמוזה בז' שבשמה היונק מר"ש ריבוע אלהים ואלהים דיו"דין, ברוכה אסתר ויכוין התלבשות יסוד מלכות, ארורים כל הרשעים ויכוין התלבשות כל הקליפות בהם, ברוכים כל ישראל וגם חרבונה זכור לטוב ויכוין חרבונה גימטריא פינ"חס אליה"ו.

מנהג מורו לומר ארור המן וברוך מרדכי ג"פ, וטעם שמקדימין זל"ז

פב. ומורי נהג לומר ארור המן ג' פעמים, ברוך מרדכי ג' פעמים שכל מדות חכמים צריך לומר ג' פעמים וכן נהגתי, וטעם שמקדימין ארור המן לברוך מרדכי כי הוא מצות עשה תמחה את זכר עמלק, ואם אל סודו תדרוש כך היא המדה הוצאת המת והכנסת כלה כמו שנתבאר במקומו.

בטעם אמירת ואתה קדוש אחר קריאת המגילה

פג. ואחר קריאת המגילה אומרים ואתה קדוש דהיינו כי אנחנו ממשיכין אור מלמעלה על דרך מה שאמרו בזוהר פרשת תרומה איש אלהים קדוש הוא ומאותה הקדושה עובר עלינו תמיד, כך מסיבת האור שנתוספה בעולם העליון בלילה הזה בקריאת המגילה אנו אומרים ואתה קדוש, רוצה לומר גם כן זה העולם נקרא קדוש מפני המשכת האור העליון

לשם וכשם שעולם העליון איש האלהים קדוש הוא גם כן בעולם שלמטה ממנו ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ולא מצאתי טעם נכון בדבר לפי פשוטו ואף על דרך סודו.

מנהג נכון להרבות שמחה בלילה בנרות ומיני אכילה

פד. ושוב אחר ערבית נפטרים לבתיהם לשלום שמחים וטובי לב, ונכון להיות כל איש נוהג בביתו כמועדי רגל וימצא בביתו נרות דולקות כמו שבת ויום טוב להורות על רוב שמחתו, וכן נאה לו לעשות להחזיק טובה וחנות למי שעשה לאבותינו ולנו כל הנסים והנפלאות ההם ופדה את נפשותינו ממות, ועל כן צריכין אנחנו להראות בעצמינו הענין ההוא ולשמוח בישועת אלהינו להכיר ולידע את החסד הנפלא ההוא עם היות שלא היינו כדאים והגונים בעוצם האשמות אשר אשמנו להעשות הנסים והנפלאות ההם ובאהבתו ובחמלתו הוא גמלנו כל טוב ותאזרנו שמחה, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

ומי הוא זה אשר יבין את זאת ולא יודה וישבח לאדון הכל על כל הטובה אשר עשה לישראל עמו ויעשה מצות שמחת ימי הפורים שמחה של מצוה בדעת שלימה וכוונה ראויה ולא דרך הוללות וסכלות כבוערים בעם, ויתעכב על שולחנו לאכול ולשתות יותר ממה שרגיל מפני כבוד היום נאדר בקדש וישמח אנשי ביתו וירחיק מהם כל ריב ומצה כי רב הש"לום חופף עלינו תמיד כל היום.

נכון לספר לבני ביתו פרטי הנס

פה. ונכון להיות כל איש הירא מספר לאנשי ביתו ובניו על שולחנו סיפור הנס הנפלא הזה שרשיו וסעיפותיו פארותיו וענפיו, להודיע ולהודע את היד הגדולה אשר עשה ה' בהמן הנקלה והנבזה נין עמלק ואת עם עני השיעה לו ימינו וזרוע קדשו ברוך הוא, למען ילמדון בניו ובני ביתו ליראה את השם הנכבד והנורא את ה' אלהינו ונודעה יד ה' את עבדיו מתוך הנס הנפלא ההוא אשר גם זה מכלל מצות עשה של הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי וכו' כמו שביאר החסיד בספר החרדים וכל המרבה לספר הרי זה משובח.

דברי הזוהר בשבח המספר ביציאת מצרים וסגולתו בסיפור יתר הניסים

פו. וצא ולמד כמה הפליגו בספר הזוהר בשבח סיפור יציאת מצרים כמה רב התועלת לעליונים למעלה, וקאמר [46] דקודשא בריך הוא חדי בההוא סיפור וביה שעתא כניש קודשא בריך הוא לכל פמליא דיליה ואמר להו שמעו סיפורא דשבחא דקא משתעו בני וחדו בפורקנא וכדין כולהו מתכנשין ואתיין ומתחבראן בהדייהו דישראל ושמעין סיפורא דשבחא וקא חדאן ברזא דפורקנא דמאריהון וכדין אתיין ואודאן ליה לקודשא

בריך הוא על כל אינון נסין וגבוראן ואודאן ליה על עמא קדישא דאית ליה בארעא דחדאן בחדווה דפורקנא דמאריהון וכדין אתוסף חילא וגבורתא לעילא וישראל בההוא סיפורא יהבי חילא למאריהון כמלכא דאתוסף חיליה וגבורתיה כד משבחן גבורתיה ואודאן וכלהו דחלי קמיה ואסתלק יקריה על כלא.

ואף כי דבריו נאמרו בענין סיפור יציאת מצרים, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא כי בסיפור ניסי האל יתברך הנעשים בכל דור ודור יהיה הדבר כן דהא יהיב טעמא דבכח סגולת הסיפור ספיר גזרתם למיהב חילא למאריהון כמלכא דאתוסף חיליה וגבורתיה וכו'.

חובת הכל לספר בלילה בפרטי הנס שהובאו במדרשים

פז. וזהו עיקר הטעם בענין ספורי הנסים אשר חייבונו חכמים ז"ל אשר מתוכם כולהו דחלי קמיה כנזכר במאמר, כי על כל אלה לא יעבור כל אחד מאישי ישראל מלספר בסיפור הנס הנפלא הזה בלילה הזה בשבתו על שולחנו ויקבץ כל אנשי ביתו על שלחן אחד להשמיען את דבריו.

והנה אף כי אין דרכינו בחיבור זה להביא באריכות דברי אגדות, הנה לרגל המלאכה אשר לפני פה בחיבור זה לזכות את הרבים, לתועלת הענין הנפלא הנמצא בענין סיפור הנס אציג לפניך פרק אחד בענין סיפור הנס הבא בארוכה בתרגום שני רבתי והעתקתיו בלשון הזהב לשון הקדש למען ירוץ כל קורא בו, וגם החכמים הניגשים אל ה' יתקד"שו להגות בסיפור הנס בלשון הקדש ולא יפטרו בקריאת המגילה אשר בה לא נתבארו אפס שורשי הנסים ולא סעיפותיו וענפיו.

ציונים והערות לפרק ג

31. תקו"ז תקון כ"א דף נ"ח ע"א. 32) חגיגה דף ג' ע"א. 33) אסתר רבה פרשה ט' אות ד'. 34) הוא הצלם שנתן המן כנגד לבו כדאי' במדרש והביאו הרב אבן עזרא בפירוש המגילה פרק ג' פ"ב, או אפשר כמו שהעיר בזה הרש"ר שליט"א ע"פ מה שאמרו מגילה י"ב ע"א שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו כו' ומסיק התם מפני שהשתחוו לצלם, וא"כ י"ל דאף שהגדילו הרבה התנוקות שמימי נבוכדנצר מ"מ אסף מרדכי התנוקות שבדורו כדי שתעמוד להן זכות שלא פגמו התנוקות שבדור ההוא. 35) מגילה דף ד' ע"א. 36) ברכות דף נ"ד ע"א. 37) סוכה דף מ"א ע"ב. 38) תנחומא ויחי אות ו'. 39) מדרש משלי פרשה ט'. 40) אסתר רבה פרשה ג' אות י'. 41) מגילה דף ט"ו ע"ב. 42) זוהר תצוה דף קפ"ה ע"א. 43) זוהר וילך דף רפ"ה ע"א. 44) וי"א תיבות כצ"ל, ובדפו"ר נפלה ט"ס ונכתב י"ג תיבות וקרוב שנמשך המחבר בליקוטו אחר בעל מנות הלוי שליקט כן מהר"י מגרמיזה ואף בדפו"ר של ספר מנות הלוי נפלה ט"ס ונכתב י"ג תיבות על אף שבשני פסוקים הללו ישנם י"א תיבות בלבד. 45) דעת המהרי"ל בזה שראוי יותר לסגור המגילה בעת ברכת הרב את ריבנו שגנאי הוא

למגילה להיותה פתוחה בשעת הברכה וכ"ה בלבוש ובא"ר ובבהגר"א ובחיי אדם, אבל במג"א הביא מס' סדר היום דרשאי לברך כשהיא פתוחה וכ"ה בכנה"ג, אבל בשיירי כנה"ג חזר בו וכתב דראוי שיסגרנה ואח"כ יברך, ואילו דעת החמ"י דאדרבה הוא וצריך להקפיד לברך כשהיא פתוחה ומבאר ענין זה ע"ד הסוד. 46) זוהר בא דף מ' ע"ב.

פרק ד - ספורי הנסים

סיפור פרטי הנס מתרגום רבתי

א. יתאדר ויתפאר ויתגדל ויתקדש האל המלך הגדול והקדוש נורא תהלות עושה פלא אשר הפליא הפלא ופלא חסדו ואמיתו לעדת הקדש עמו בחירו באותותיו ניסיו ונפלאותיו אשר עשה, ורב טוב לבית ישראל בימים האלה ובזמן הזה כשעמד עלינו המן הנקלה והבזוי בהיותינו בארץ אויבנו מוכים ומעונים ושבעה ברעה נפשותינו וחייתנו לשאול הגיעה, הן גועינו כולנו אבדנו לא תשאר פרסה והאדמה תשאה שממה במועצות המן הרע ההוא אל המלך אשר חשב להשמיד להרוג את כרם ה' צבאות ולקעקע ביצתן של ישראל שלא יזכר שם ישראל עוד, בבקשו תואנה עם המלך עלינו כמאמר הכתוב ויאמר המן אל המלך ישנו עם אחד מפוזר וכו'.

ב. וכה היו דבריו עם המלך, יש עם אחד הם היהודים מפוזר ונע ונד בין העמים בכל מדינות מלכותך והם גאותנים ורוחם גבוה ומפונקים מאד ובימי טבת לא ירחצו עצמם אלא בפושרים מפני הקרירות ובימי תמוז מרעים עצמם בגנות ומקומות שרוח מצויה מפני החום, ומעשיהם משונים מכל עם ודתיהם שונות מכל עם ודתינו אינם עושים ובמעשינו נפשם לא חפיצה ומלאכת המלך אינם עושים, וכשרואים אותנו רוקקים בארץ וחושבים אותנו כדבר טמא.

וכשהכרוז יוצא בדבר המלך לבא לעבוד עבודתו נסו וילכו, מהם בחומות ובהרים ומהם נאספים בחדריהם ויוצאים בקפנדראות שלהם, וכשאנו רודפים אחריהם לתופשם לוהטים אלינו בעיניהם כמראה הבזק ובועטים ברגליהם בארץ וחורקין את שיניהם ומבהלים אותנו בבהלה גדולה ואין אנחנו יכולים לתפוס אותם.

ג. ונוסף גם הוא כי מבנותיהם אין נותנים לנו לנשים ומבנותינו אין נושאים להם, ומי ששוכר אותם לעבוד את עבודת המלך מוציאים כל הימים בשה"י פה"י ואומרים להתעכב בימים באומרם שבת היום, יום טוב היום, פסח היום, ויום שהם חפצים לשאת ולתת עמנו אומרים יום התר הוא, וכשאנחנו חפצים לקנות מהם אומרים שיום אסור הוא להם ואוסרים להם יום השוק מלהסתחר בו.

בשעה ראשונה של היום אומרים קריאת שמע אנו קורין, בשעה שניה אומרים תפלה אנו מתפללין, בשלישית אומרים זמן סעודה הוא, ברביעית אומרים לאלהינו שבשמים אנו מברכים שנתן לנו לחם ומים, בחמישית יוצאים ובשישית שבים, ובשביעית יוצאות לפניהם נשותיהם ותאמרנה בואו ואכלו שדחק עליכם עבודת המלך הרע הזה.

ד. אחת לשבעה ימים עושים שבת, נכנסים לבית הכנסת קורין בספריהם ומפטירין בנביאיהם ומקללין את המלך ואל כל הממשלה כולה ואומרים זה הוא יום השביעי שנח בו אלהינו שבשמים, ונדות שלהם לשבעה ימים של נדתן יוצאות בחצי הלילה לטהר עצמן במים ומטמאות את המים, וערלת בניהם כורתים לשמונה ימים ואין מרחמים עליהם ואומרים נכרות ברית בנינו למען היות משונים מבני העמים, ואחת לשלשים יום קורין ראש חדש ואומרים אחד חסר ואחד מלא.

ה. וחדש ניסן שמונה ימים טובים עושים בו, ועושים הגעלה לכל כליהם ושורפים את החמץ מלפני המצה ואומרים זה היום שנגאלו אבותינו ממצרים וקוראין אותו חג הפסח, ונכנסין לבתי כנסיות שלהם וקורין בספריהם ומפטירים בנביאיהם ויקללו למלך ולכל הממשלה כולה ואומרים כשם שאנו מבערים החמץ מפני המצה כן ה' אלהינו תבער את מלכות הרשעה מבינינו ותמהר תחיש להושיענו מיד המלך הטפש הזה.

ו. בחדש סיון עושים שני ימים טובים בו ונכנסים לבתי כנסיות שלהם וקורין קריאת שמע ומתפללים, וקורין בספר תורה ומפטירין בנביאיהם ומקללין למלך ולכל הממשלה כולה וקורין אותו חג שבועות, ומפזרין בבית הכנסת כל מיני שושנים ותפוחים ואחר כך לוקטים אותם ואומרים כשם שאנו לוקטים השושנים והתפוחים האלה כן יתלקטו בניהם מבינינו, ואומרים זה היום שניתן תורה לאבותינו בהר סיני.

ז. בחדש תשרי ראש השנה באחד בו נכנסים לבתי כנסיות שלהם וקורין בספריהם ומפטירים בנביאיהם ומקללין למלך ולכל הממשלה, ותוקעים בחצוצרות ואומרים זה היום יעלה זכרונינו וזכרון אבותינו לפני אבינו שבשמים, זכרונינו יעלה לטוב וזכרון שונאינו לרעה.

ובתשעה לחדש תשרי שוחטים בו בהמות ועופות לכפרה ואוכלים ושותים בו ומתענגים בו הם ובניהם ובנותיהם ונשיהם ותלמידיהם.

בעשרה בו קורין אותו יום הכפורים ומתענין בו הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם, ומענין לטפיהם הקטנים ואין מרחמים עליהן ואומרים זה היום עשה ה' לכפר בו כל עונותינו ועונותינו ישא השעיר עליו, ונכנסים לבתי כנסיות וקורין בספריהם ומפטירין בנביאיהם ומקללים את המלך ואת כל הממשלה כולה ואומרים והרשעה כולה כעשן תכלה,

וכשם שעונותינו מתבטלים כהיום הזה כן תבטל המלך הטפש הזה מן העולם ומבקשים רחמים שימות המלך ותכנע הממשלה.

ח. ובחמשה עשר בו מקעקעין סכך בתיהם לעשות סוכה ויוצאים לגנות ועוקרין האילנות לסכך סוכותיהם, ומהם יוצאים לגנות ופרדסים ועוקרין לולבים ואתרוגים ומשחיתים הערבות ומחריבים גינותינו ופרדסינו ואינן חוששין, ועושין הושענה ואומרין אין אנו חוששין להשחתת הגנות והפרדסים כדרך שהמלך עושה במלחמה ואינו חושש למאומה כן אנו עושים ואין אנו חוששין, ונכנסים לבתי כנסיות וקורין בספריהם ומפטירין בנביאיהם ומקללין את המלך והממשלה, ומתפללים ושמחים ומקיפין בהושענה ומרקדין כגדיים ואנחנו לא נדע אם מקללין אותנו אם מברכים אותנו וקורין אותו חג הסוכות.

ט. אחת לחמשים שנה קורין יובל, אחת לשבע שנים קורין שמיטה, כשהיה מלכותם קם מהם מלך אחד דוד שמו חשב עלינו מחשבות רעות ובקש לכלותינו ולאבד זכרנו מן העולם, ושני חלקים הרג ואחד השאיר ואותם שהשאיר נתן אותם לעבדים ולשפחות.

י. ואחריו קם מלך אחד שהיה לפניך נבוכדנצר שמו, עלה עליהם וחרב בית מקדשם ויבוז את עריהם והביא אותם בגלות, ועדיין רוחם גבוה ועד הנה לא עזבו גיאותם וגסות לבם ואומרים בני אנשים גדולים אנחנו אשר מעולם אנשי שם היינו והם עניים ומדולדלים ומחורפים שאין כמותם בעולם ואומרים למלך אין אנו עובדין ומשתחוים ולשלטונים אין אנו שומעים ומחשיבין, ולכל מקום ומקום איגרותיהם הולכים ומגיעין לאמר לבקש רחמים לפני האלהים שימות המלך והממשלה כולה.

והעם הזה מפוזר בין הערים, מהם מוכרין שמן ומהם עושים שעוה ומהם עושים נרות ואבוקות וכל מה שמוכרים מוכרים בעושק ואינן מוכרין בשוויו, ולעם אשר אלה לו למלך אין שוה להניחם ואם על המלך טוב יכתב לאבדם מעל פני האדמה ועשרת אלפים ככרי כסף אשקול על ידי עושי המלאכה להביא אל גנזי המלך.

יא. ויען המלך אחשורוש ויאמר לו הואיל ואתה רוצה לקנות ממני אותם היהודים שמשכימים ואומרים ה' אחד איני מוכרם לך שהם פקדון בידי ומתיירא אני שמא יעשה לי כשם שעשה לסיחון ועוג ולשלשים ואחד מלכים ולסיסרא וליבין ולסיחון וכו', זכור אני מה עשה לנבוכדנצר שהחריב את ביתו שנתחתן עם כל בהמה וחיה וכן לבלשאצר שנשתמש בכלי שרת שלו.

יב. אמר לו המן לאחשורוש כל אותם הדברים היו כשהיה בית המקדש קיים והיה הקדוש ברוך הוא רצוי להם והיו מביאים שקליהם אבל עכשיו הוא כעוס עליהם

ואני סוכם לך חשבון ששים רבוא בקע לגולגולת שהוא עשרת אלפים ככרי כסף, חזר אחשורוש ואמר לו פקדון הם בידי ואיני מוכרן לך.

אמר לו ובשביל כבודך נפיל גורלות, אם יעלו בידך היהודים והכסף בידי אני מוכרן לך ואם יעלו העם בידי והכסף בידך איני מוכר לך, ועל עוונותיו של המן נפל העם בידו לרעתו אך הצר המן על הכסף צרה גדולה, ראה המלך שהרע לו ועינו צרה על הכסף אמר לו הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך, בהם היה צריך לומר אלא בו אמר לו המלך אין אתה נזקק אלא להקדוש ברוך הוא שנאמר בכל צרתם לו צר עמו אנכי בצרה.

יג. **ויסר** המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן, ויקראו סופרי המלך ויכתב ככל אשר צוה המן אל כל שרי עם ועם לאמר עם בזוי ושסוי יש בינינו דומים כמשוגעים חפצים ברעתינו ואומרים אבדו גוים מארצו לעשות נקמה בגוים וכפויי טובה הם, פרעה קבלם בסבר פנים יפות וזנם בשני רעבון והוציאו עלילה נלכה נזבחה לה' ואנו חוזרים, והשאילום כלי כסף וזהב ומרגליות ובגדים וטענו כל אחד ואחד מהם תשעים חמורים ולא חזרו ורדפו אחריהם בשביל ממונם.

והיה להם נביא אחד משה בן עמרם שמו, נטל מקלו ולחש עליו והכה בים ויבש ואיני יודע במה יבשו והעבירן בתוכו, נכנס פרעה אחריהם ונשקע הוא וכל חילו, עמלק זקני בא להלחם עמהם מה עשה להם אותו משה היה לו תלמיד אחד יהושע בן נון שמו, אכזרי איני יודע אם בכשפים בא עליהם ומה לחש עליהם עד שנפלו עמלקים לפניו, וכן לסיחון ועוג ולמלכי מדין ושלשים ואחד מלכים וכן לסיסרא וסנחריב.

ושוב היה להם מלך אחד דוד שמו והיה מכלה לכל הממלכות ואיש ואשה לא יחיה דוד, עמד בנו ובנה להם בית אחד והיו נכנסים בו ואיני יודע מה היו עושים ויוצאים והורגים כל הבאים עליהם למלחמה, ומתוך טובה יתירה שהיה להם לא חשבו כל אומה ביניהם עד שבא נבוכדנצר והרג מהם והשליך בקולרין והביאם בינינו ולא הועילו כשפיהם, ואפילו הכי לא שינו מעשיהם המכוערים ומשחקים עלינו ועל יראתנו ואנו תעובין בעיניהם ואינן מתחתנים בנו ועוד דברים שאין אנו מספיקים לספר, והפלנו גורלות להשמידם בשלשה עשר לחדש אדר וכשיבואו לידכם האיגרות השמידו והשחיתו ולא תשאירו מהם פליטה.

יד. **והרצים** יצאו דחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה, הפיל הקדוש ברוך הוא בכיה וערבוביא בתוך שושן, אשה הולכת לשטוח פירות נופלת מן הגג ומתה, אדם הולך לשאוב מים מן הבור נופל בבור

ומת, ותהום כל העיר והמן לא היה חושש למאומה, והיה המן מהלך וכל שרי המלכות באים אחריו.

טו. ומרדכי בא לפניהם ופנע בשלשה תנוקות יוצאים מבית רבן, אמר להם מרדכי אמרו לי פסוקיכם, פתח האחד ואמר אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבא, פתח השני ואמר עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל, פתח השלישי ואמר ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט, מיד צחק מרדכי, אמר המן למרדכי מה אמרו לך התנוקות הללו וצחקת, אמר לו בשורות טובות בשרוני, מיד כעס המן בלבו ואמר איני שולח יד תחילה אלא בתנוקות הללו.

טז. ומהמשטימה הזאת כשהלך המן אצל מרדכי ומצאו שהיה יושב בראש התנוקות ושקים במתניהם וסופדים ובוכים פקד אותם ומצאם עשרים ושנים אלף, מיד השליך בצוארן חבלים ושלשלאות של ברזל והפקיד עליהם שומרים ואמר הללו אני הורג תחילה ואחר כך אני תולה את מרדכי, באו אימותיהן של תינוקות ומביאין לחם ומים ואומרים להם אכלו ושתו קודם שתמותו והם נשבעין בחיי מרדכי רבינו שבתעניתנו נמות וכל אחד גולל ספרו ומניחו על לבו.

יז. וכיון שעבר שתי שעות בלילה נשמעה בכייתן למרום כקול גדיים ועיזים עד שנדדו כל המלאכים של מעלה ועמדו מבוהלים, אמרו זה לזה שמא בא הזמן להיות העולם חרב, אז נאספו כולם והלכו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר להם הקדוש ברוך הוא מה קול הזה כקול גדיים ועיזים אשר אנכי שומע, ענתה מדת הרחמים ואמרה לא קול גדיים ולא קול טלאים אלא קול קטני עמך ישראל שיושבים בתענית היום שלשה ימים ושלשה לילות ואסורים בכבלי ברזל ולמחר נשחטים כגדיים וטלאים על גזרת המן הרשע ולב אויב שמח ומחרף ומנאץ ואינם מניחים את תורתך.

מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא עליהם ושבר את החותמות וקרע את האגרות והפר עצתו וציוה למלאך הממונה על המהומה ועל הבלבול וירד והמם את אחשורוש ונדד שינתו, וקם בהתבהלה ופניו זועפים ואמר לשמשי הסופר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים ויהיו נקראים לפני המלך.

יח. וכשהיה רואה שמשי הסופר מה שהגיד מרדכי על בגתן ותרש היה גולל דפי הספר ולא היה חפץ לקרותו, וברחמי המקום ברוך הוא היו הדפים נגללין מאיליהם ויהיו נקראין מתוך הספר אל המלך אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרש ופדה נפשו ממות, וכשראה המלך כי לא נעשה עמו דבר אמר להמן מה לעשות באיש אשר המלך חפץ

ביקרו, ויען וינקש במאמרו איש אשר המלך חפץ ביקרו ילבשוהו לבוש אשר לבש בו המלך ושאר עדיי מלכים.

יט. ויאמר המלך כן דברת מהר קח את הלבוש וכו', מהר ולך לבית גנזי המלך וקח משם אחד מן סרבלותי של ארגמן טוב וקח משם פורפירא שלי שחקוקים בו אבנים טובות ומרגליות ותלויים בארבע פעמותיו פעמון זהב ורמון, וקח משם עטרת זהב טוב ממוקדנייא שהביאו אותה לי ממדינות מלכותי ביום מלכותי וקח משם חרבי ושריוני שהביאו אותם לי ממדינת כוש ושני מעילים מרוקעים ומרוקמים במרגליות שהביאו אותם לי ממדינת אפריקי, ולכה נא אל ארוות סוסים אשר לי וקח משם סוס המלך העומד בראש השורה ששמו שיפר"גז שרכבתי עליו ביום שנמלכתי למלך וכל יקר תפארת גדולה זו לך וצא ועשה למרדכי היהודי אשר אהבתיו.

ויען המן אל המלך יש יהודים רבים בשושן הבירה ושמם מרדכי אל איזה מהם אלך, אמר לו המלך למרדכי היהודי אשר דיבר טוב על המלך היושב בשער המלך, ויהי כאשר שמע המן כן פני המן חפו ונעשו כשולי קדירה וחשכו עיניו ופיו נתעקם ומחשבתו נתבלבלה וארכובתיה דא לדא נקשן, ויען ויאמר אל המלך אדוני המלך רבים הם מרדכי שיש בעולם ואיני יודע על איזה מרדכי אתה אומר לי.

כ. ויען המלך הלא אמרתי לך על מרדכי היושב בשער המלך, ויאמר המן הרבה הן שערי המלך ואיני יודע על איזה שער אתה אומר לי, אמר המלך הלא אמרתי לך מרדכי היהודי היושב בשער שנכנסים בה מבית הנשים ועד בית המלך, אז השיב המן בפחי נפש לאמר זה האיש הוא שונאי ושונא אבותי הנה עשרת אלפים ככרי כסף יותן לו ויקר וגדולה כזאת לא יעשה לו, השיבו המלך גם את הכל יקח, עשרת אלפים ככרי כסף צא ותן לו ועל כל ביתך אני משליטו וכמשפט הזה יעשה לו.

השיבו המן ויאמר לו עשרה בנים אשר לי ירוצו לפניו ויקר וגדולה כזאת לא יעשה לו, ויאמר המלך אתה ובניך ואשתך עבדים תהיו למרדכי וכמשפט הזה יעשה לו, ויאמר המן איש נבזה והדיוט הוא יפקידהו המלך פקיד על אחד ממדינות המלך ויקר וגדולה כזאת לא יעשה לו, ויאמר המלך על כל מדינות מלכותי אני מפקידו ומשליטו ועל פיו ישק כל עמי בים וביבשה וכמשפט אשר אמרת יעשה לו, ויאמר המן טבעי וטבעך הולך בכל המדינות טבעו וטבעך ילך בכל העולם ויקר גדולה כזאת לא יעשה לו.

כא. ויאמר המלך איש אשר דיבר טוב על המלך והציל נפשו ממות טבעי וטבעו ילך בכל העולם וכמשפט אשר אמרתי יעשה לו, ויאמר המן אל המלך הנה הרצים יצאו דחופים בדבר המלך לכל מדינות מלכותך לאבד את כל עם מרדכי ויקר וגדולה כזאת

איך יעשה לו, ויאמר המלך האיגרות והרצים ששלחתי אני אבטל אותן ואל תפל דבר מכל אשר דיברת, ויגער בו בזעם ויקצוף ויאמר לו המן המן מהרה מהרה צא ועשה, אל תפל דבר מכל אשר אמרתי לך.

כב. ויהי כאשר ראה המן כי חמת המלך בערה בו ודבריו אינם נשמעים הלך ונכנס לבית גנזי המלך וקומתו כפופה, אזניו נעזבו עיניו חשכו פיו עקומה ולבו מטומטם ומעיו מתחתכים ומתניו מלאו חלחלה וארכבותיה דא לדא נקשן, ולקח משם כל עדיי מלבושי מלכות אשר לבש בהם המלך ביום ראשית ממלכתו ושאר תכסיסי מלוכה כאשר ציוה לו המלך ויצא משם מבוהל.

ויבא אל ארוות הסוסים אשר למלך ויקח משם סוס המלך העומד בראש השורה וקשרו בקשריו וחגר חגורותיו ואחז ברסנו והלך ועמד על מרדכי הצדיק ויען ויאמר לו, קום מרדכי הצדיק בן אברהם יצחק ויעקב, השק ואפר שלך קדמו לעשרת אלפים ככרי כסף שאמרתי להביא אל גנזי המלך ולא קיבל ממני כי אתם אהובי ה' ובכל עת ובכל עונה אשר אתם מעתירים אליו הוא עונה אתכם ומציל אתכם מכף כל אויביכם, ועתה קום לך מרדכי הצדיק מן השק ואפר ולבוש לבוש מלכות ורכב צלח על סוס אשר רכב בו המלך, ויפג לבו כי לא האמין אותו וחשב כי להורגו הוא בא, ויען ויאמר לו כתר לי זעיר [47] ואוכל לחם לענה ורוש ואשתה מי המרים ואחר כך תוציאני ותהרגני.

כג. ויאמר המן קום לך מרדכי הצדיק בן זרע ישרים ותמימים כל ימיכם נסים ונפלאות נעשה לכם, העץ אשר תכנתי לך לרעתי תכנתי אותה, עתה קום לך ולבוש לבוש מלכות ורכוב במרכבת המלך ודבר המלך אל תבטל, השיבו מרדכי ואמר לו אני נגש ונענה זה שלשה ימים לילה ויום לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי וברכי כשלו מצום ובשרי כחש משמן ואפס כח בי לרכוב על סוס המלך.

כד. ויהי כשמוע המן כן נכנס לבית גנזי המלך והוציא כל מיני בשמים ושמנים טובים וימשח אותו וירחצהו וילבשהו לבושי המלכות ויקשטהו בכל קישוטי המלכות והאכילו מן הסעודה אשר שלחה אסתר המלכה לו.

וגם מבית המלך שלחו לו עשרים ושבעה אלף בחורים וכוסות של זהב מימינם ומשמאלם צלוחיות של זהב והיו מכריזים והולכים לפני מרדכי ואומרים ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, וכשראו בית ישראל כך הלכו גם המה מימינו של מרדכי ומשמאלו ועונין ואומרים ככה יעשה לאיש אשר המלך מלכו של עולם בורא שמים וארץ חפץ ביקרו.

והלכה אסתר לראות את מרדכי ותראהו לבוש בלבוש מלכות וכתר מלכות בראשו ורכוב על סוס המלך נתנה הודאות לאלהי השמים על הנס והפלא ותאמר, עליך מרדכי נאמר מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון, ואף מרדכי נתן לו את השבח ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי הפכת מספדי וכו', והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש שנצטרע מהצער כמו שנאמר בעזיהו וגם הוא נדחף לצאת כי נגעו ה'.

כה. ואמרו חכמים [48] כי נקיט ואזיל בשבילא דמתא חזיתיה ברתיה דהוה קיימא באיגרא סברא דהאי דרכיב אבוה הוא והאי דמסגי קמיה מרדכי שקלא עציצא דבית הכסא ושדיא ליה ארישיה דלי עיניה וחזייה כיון דחזת דאבוה הוא נפלה מאגרא ומתה והיינו דכתיב והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש, אבל על בתו וחפוי ראש מדבר שאירעו.

ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו את כל אשר קרהו, וישלח ויבא את אוהביו אין כתיב כאן כי חכמים אלו לא נקראו בעת הזאת רק שהם בראותם הרעה הבאה אליו אשר המלך השפילו והרים ונשא אויבו, כולם נקבצו ובאו אל ביתו לנוד לו ולהצר בצרתו ולנחמו מאבל בתו וכולם הסכימו בדעתם לאמר מענה רע, אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו, וכשיעצנו לו לצלבו לא היינו סוברים שהוא מן המיחדים להקדוש ברוך הוא אבל עכשיו שהוא מזרע היהודים מאותם שנפלו לכבשן האש ונצולו ומאותם שנפלו לגוב אריות לא תוכל לו, ועודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו ויבהילו להביא את המן בבהלה עד לא רחץ יפה מטנופו.

כו. ויבא המלך והמן לשתות עם אסתר המלכה, ויאמר המלך לאסתר מה שאלתך אסתר המלכה וינתן לך, ותען אסתר ותאמר תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי כי נמכרנו אני ועמי וכו', ויאמר המלך מי הוא זה ואי זה הוא וכו' ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה, צר לעליונים ואויב לתחתונים.

ואותה שעה קצף המלך מאד וחמתו בערה בו וקם בחמתו ממשתה היין אל גינת הביתן וישא עיניו וירא והנה עשרה מלאכים דומים לעשרת בני המן קוצצין בנטיעות, אמר להם למה תעשו כה, אמרו לו כך ציוה לנו אבינו, ויבא הביתה והמן נופל על המטה אשר אסתר עליה שבא מלאך והפילו עליה אמר ווי מדברא ווי מדביתא.

כז. באותה שעה בא אליהו זכרונו לברכה ונדמה לחרבונה ואמר אדוני המלך יש עץ אחד בביתו מבית קדשי הקדשים גבוה חמשים אמה לתלות את מרדכי עליו אשר דיבר טוב על המלך, ולא רעה זו בלבד עשה לך אלא גם הוא היה עם בגתן ותרש באותה עצה וזה לך האות שמיד שהודיע מרדכי הדבר מיד ביקש רעתו והכין לו צלוב והנה הוא בביתו של המן, מיד אמר המלך תלוהו עליו.

כח. ויאמר המלך למרדכי קום לך וקח את המן השונא הרע צורר היהודים ותלהו על העץ אשר הכין לו ודון אותו בדינים קשים ורעים ועשה בו נקמות כטוב בעיניך, באותה שעה יצא מרדכי מלפני המלך ולקח את המן משער בית המלך, ענה מרדכי וכן אמר לו, בא עמי המן אויבי ושונאי וצורר היהודים ואתלה אותך כשם שתולין לבני אדם בזויים והדיוטות אשר הכינות אליך.

כט. ענה המן הרשע ואמר למרדכי הצדיק בבקשה ממך מרדכי הצדיק אל תתלני כשם שתולין לריקים ובזויים כי גבורים אנשי שם לא היו ספונים וחשובים לפני ושרי המדינות היו משועבדים אלי, מרעיש ממלכות הייתי, באמרי פי וברוח שפתי מבהיל הייתי את כל המדינות ואני המן משנה למלך היה שמי והייתי נקרא אב למלך, ירא אנכי ממך לא תעשה עמי כמו שחשבתי לעשות לך, חוס וחמול על כבודי ואל תהרגני ותחבלני כאגג זקני, אתה מרדכי הצדיק עשה עם עבדך כחסדך ואל תזכור לי שנאת אגג וקנאת עמלק ולא תהיה לך איבה בלבבך ולא תקום ולא תטור כמו שנקם ונטר עשו אביו.

נסים גדולים נעשו לך כמו שנעשו לאבותיך כשעברו הים ביבשה, אוי לי כי עיני חשיכים מלראות פניך ואין לי פה להשיב אליך ולא מצח להרים ראש על אשר יעצתי עליך עצה מן אהוביי ומן זרש אשתי, בבקשה ממך חוס וחמול על נפשי אדוני מרדכי ואל תמחה שמי מהרה כעמלק אבי ושיבתי וזקנתי על העץ לא תתלה, הרגני נא הרוג כטוב בעיניך וראשי הסר בחרב המלך כי בה נהרגים כל שרי המדינות, והיה המן הולך ובוכה ולא הטה מרדכי אזן אליו, וירם המן קול ביללה וצעקה גדולה ומרה.

ל. ויען מרדכי הצדיק ויתן את קולו קול עוז וחדוה ויאמר, ברוך ה' האל הנותן נקמות לי וידבר עמים תחתי אף מקמי תרוממני, ויאסור אותו בחבל ויתלהו על העץ אשר הכין לו ויאמר כן יאבדו כל אויביך ה' וכו', כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און.

מעשה העץ שהכין המן ותלייתו עליו ממדרש רבה

לא. ואמרו במדרש אגדה [49] שקרא הקדוש ברוך הוא לעצים אמר מי ראוי מכם שיתלה המן עליו, תאנה אמרה ממני היו מביאים בכורים ונמשלו בי ישראל שנאמר כבכורה בתאנה, גפן אמר גפן ממצרים, רמון כפלח הרמון, אגוז אל גינת אגוז, אתרוג וכל ארבעה מינים ולקחתם לכם וגו', תפוח כתפוח בעצי היער, ארז כארז בלבנון ישגה, באותה שעה קפץ קוץ לפני הקדוש ברוך הוא אמר רבונו של עולם כל מה שבראת בעולמך לכבודך בראת ואלו כולם מצאו להם זכות שלא לחנם נבראו ואני למה אני בעולמך אלא יתלה

קוצץ בן קוצץ על הקוץ יבא מין אצל מינו, מיד קבל ממנו הקדוש ברוך הוא ותלאוהו עליו ובניו עמו.

לב. באותה שעה קרא אותו רשע לפח"גזר הנגר ולבעל גזר ואמר להם בחרו לי עץ גבוה חמשים אמה כדי שיראה בכל המדינה, אמר לו היכן נמצא עץ של חמשים אמה אלא בבירה שלך, מיד עמד והחריב אכסדרה שלו ונטלו קוץ מונד משם והביאוהו, ומפני מה חמשים אמה כדי שיתלה הוא ועשרת בניו עליו, בא וראה היכן היו צלובים בו, תן לכל אחד ואחד שלש אמות וזרת הרי לעשרת בניו ל"ח אמות ושלש וזרת להמן עצמו ובין נבלה ונבלה זרת ואצבע הרי מ"ג אמות וזרת ושלש אמות שנטעם תחת הארץ ושתי אמות וזרת שהניחו מן הארץ בעד הנבלה שלא יבא הכלב וחיה ויאכל מהם הרי מ"ט אמות, ואמה אחת הניחו על ראשו של המן שלא יבא העוף ויאכל ממנו הרי חמשים אמה.

וכיון שהחריב אכסדרה שלו ונטל את הקוץ מדד נפשו עליו, השיב לו גבריאל ואמר נאה לך העץ מוכן לך העץ מששת ימי בראשית, ברוך הנוקם את נקמתנו ומשלם גמול לכל אויבי נפשנו והנפרע לנו מצרינו ברוך האל המושיע.

חיבה יתירה נודעה לישראל בניסי ימי הפורים

לג. הנה ברור לפנינו כשמש בגבורתו גבורת הנס הזה סעיפותיו פארותיו וענפיו וגם שרשיו, ומי האיש אשר ישמע כזאת ולא יתן לבו להכיר את מעשה ה' כי נורא הוא ועל כל הטובה אשר עשה אלהים לנו נס ופלא מיום הוסדה ועד עתה מדור דור, הנה יוסיף להפליא הפלא ופלא הנס המפורסם הזה של מעלת המן אשר חשב על היהודים להומם עד תומם מבלי השאיר להם שורש וענף, ולא די שלא נעשה עצתו והשם ברוב רחמיו וחסדיו הצילנו מידו ומילט את העיר בחכמתו אלא גם הציל את הנרדפים בנפשו של רודף ובמדה שחשב למדוד בה נמדד ותלו אותו על העץ, ובלי ספק בזה נודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו.

טעם שקבעו משתה ושמחה לנס פורים יתר משאר נסים

לד. ומה גם בהיות התשועה בימים האלה ובזמן הזה שכפי הוראות המערכה ומשפטי הכוכבים יחייבו השפלה ואיבוד אל כללות האומה הישראלית כמו שביארנו למעלה, ונהפוך הוא שבאו הטובות בשופע ונהפך האבל לגיל שזה מהפלא לשדד המערכה ולבטל כח המזלות כי יחתו הגוים מהמה, אשר על כן ראו מרדכי ובית דינו לקבוע חק וזכרון לנס הזה לעשות אותם ימי משתה ושמחה יותר מנס חנוכה ומכל שאר הנסים ולקובעו לדורות שזה הנס יש לו יתר שאת מכל שאר הנסים שנעשו לנו ולאבותינו שהיה נס בתוך נס כמו שנתבאר.

חסד ה' בימי מרדכי שלא הביט און ביעקב

לה. ונוסף גם הוא בהיות ישראל בעת ההיא רחוקים מיראת ה' ועבודתו ונטו מדרך הישר ובפרט שנהנו מסעודתו של אותו רשע ולא היה בהם זכות להנצל, והאל ברחמיו פניו לעמו נשא עם היותו שונא את המטים עקלקלותם והעוזבים ארחות יושר, חסדי ה' כי לא תמו כי לא כלו רחמיו ובאהבתו ובחמלתו הוא גאלם.

נס פורים גדול מחנוכה שלא היה להן זכות א"י וביהמ"ק

לו. וכל שכן בהיותם בארץ אויביהם בארץ לא להם שאין להם זכות הארץ כמו שהיה בנס חנוכה בימי היוונים שהיה בתוך ירושלים ובית המקדש קיים וזכות הארץ ובית המקדש הועיל לעזרה בצרתם, לא כן בנס הזה כי אפס עצור ועזוב ואין סומך ואין עוזר ותושע לו זרועו וצדקתו יתברך היא סמכתהו.

תוקפו של נס בחזרת הדת על תילה

לז. יתר מכן הנה היה הנס הזה נוגע לנפש כי לא עלינו מלחמותיו אלא על ה' כי לרוב הדביקות לאומה קדושה עם אלהיה יעץ המן הרע לעשות מלחמה להפריד אלוף וביטל מהם את התורה ויום טוב ושבת ומילה ותפילין, ונהפוך היה אשר ניתן הדת להנקם ממנו ולהוסיף בדבקותנו עם בוראינו וקיימנו מה שקיבלנו כבר תורה ומצוות באונס לעשותן ברצון טוב ובנפש חפיצה, וקיימנו מצוה מרמ"ח מצוות עשה להשחית בזרע עמלק וגם קביעות יום הפורים והמצוות הכלולות בו, ונמצא שבמקום הריחוק המה בעצמם סיבבו הקירוב.

התבוננות בחלקי הנס

לח. ואשר יתבונן המשכיל בנס הזה יראה חלקים רבים אשר מחמת כל אחד מהם יעלה הנס לחשיבות גדול וכל שכן בהצרף כולם כאחד, ראשונה הגאולה והתשועה וההצלה היותה ממות לחיים ולא די הרחקת הנזק כי אם גם נכלל בה הקרבת התועלת לעלות במעלה בין העמים ולהנקם מאויביהם ולעשות בהם כרצונם ואין מעכב בידם, ואף על פי שהיתה ההריגה בשונאיהם שלא ברשות כמעט כמו שכתבו כת הקודמין ז"ל.

לט. השני בהצרף לזה מעלת גדולת הצורר המבקש מהמלך על זאת, וביודעינו איך עלה לגדולה רמה ונשאה שלא כדרך טבע באופן שהיה יכולת בידו לעשות כרצונו ובלעדיו לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל מלכות אחשורוש, אשר בלי ספק יאמר באמת על ישראל כי נפל בידי לא יוכל קום ובא עד קצו ואין עוזר לו, וכיון שכן היות ההצלה מיד איש צר ואויב כזה הרי יש מדריגה שניה לנס להעלות בחוזק ותוקף רב.

מ. החלק השלישי ענין הגואלים מרדכי ואסתר צדיק וצדק, ואיך מאשפות הורמו אביונים לעלות לגדולה ומלכות ובסיבות זרות אשר לא כדת אשר גם זה מורה היותו הוא יתברך מסבב את הגאולה הזאת על צד הפלא וקודם מכה ציץ רפואה פרח, אם בלקיחת אסתר להיות נישאת לערל וטמא ואם בענין בגתן ותרש, וברוך המפליא לעשות למעלה מכל אלה הקדמת תוקפו של אחשורוש ואיך היה שולט בכיפה באופן שלא היה מקום לעם ישראל להיות להם פליטה ושארית כלל.

מא. ועוד מהחלוקה הזאת מתבארת הסיבה הראשונה להצלת ישראל והיא הריגת ושתי בת מלך שהיתה גדולה במעלה יותר מאחשורוש כאשר חכמים הגידו, [50] וגם כן היות גזרתם שלא כדרך השכל והסברא וחק המוסר על אשר לא עשתה את מאמר בעלה בשאלת זרה מחק הכבוד והדרך ארץ, אשר כל זה מורה באצבע אשר האל יתברך אשר הוא נורא תהלות עושה פלא הכה אותם בסנורים ובתמהון לבב לקיים את מחשבתו שתמלוך אסתר להצלת ישראל.

ביאור הפלוגתא מהיכן צריך לקרות המגילה

מב. אשר במדריגות הללו איפליגו תנאים, [51] ר' מאיר אמר צריך לקרות את כולה ור' יהודה אומר מאיש יהודי רבי יוסי אומר מאחר הדברים האלה ור' שמעון בר יוחאי אומר מבלילה ההוא, והכוונה במחלוקת הזה דר' שמעון סבר דסגי לן במה שנקרא ונפרסם תוקף הנס עצמו ואיך נצולו ממות לחיים ונהפכו אל הרודפים לעשות בהם כרצונם אשר זה מתברר היטב מבלילה ההוא ואין צריך לפרסם את כל הקודם.

אך רבי יוסי סבר דלא סגי בהאי אלא צריך גם כן לצרף לזה תוקפו של המן וגדולתו ומעלתו עד שהמלך אחרי דברו לא ישנה, אשר עם זה יתגדל יותר הנס ולזה אמר שצריך לקרות מאחר הדברים, ור' יהודה סבר דצריך לפרסם גם כן תוקף הגואלים ואיך עלו לגדולה אשר מזה יתברר סיבות הגאולה היותם גם כן על דרך הפלא והנס ולכן צריך לקרות מאיש יהודי.

מג. ור' מאיר סבר דלא סגי בפרסום הסיבות הקרובות אלא הרחוקות והראשונות אשר הם סיבות לסיבות הגאולה צריך לפרסם אותם אשר הם גם כן היו מעשה נסים כאמור וכדי שיתגדל הנס לאין תכלית בפרסום כל חלקיו ולכן הצריך לקרות את כולה.

עיקר הישועה היתה מהקטרוג הנעשה בשמים

מד. ואיפסיקא הלכתא כר' מאיר שצריך לקרות את כולה להודיע לבני אדם טעם קביעותם לדורות ולעשות אותם ימי משתה ושמחה מה שלא עשו כן בחנוכה ושאר

נסים, כי בקוראם את כולה יתפרסם הנס בחלקים ופרטים שלשים גם רבעים כאמור, ובכל חלק וחלק ימצאו גם כן המשכילים בפשיטותה פרטי פרטים.

וכל שכן בפנותם בתעלומתה אשר הצרה ההיא כאן למטה בארץ היה כאין בערך הצרה הנעשית בשמים ממעל בקטרוג ס"מ שרו של המן הרשע עד עלות חרון אף ה' עד להשחית כל זכר ישראל כמאמר הכתוב ומרדכי ידע את כל אשר נעשה מה שנעשה למעלה ועל כן חרד את כל החרדה ההיא כי לצוררים אשר פה למטה בארץ לא פחד כי מהבל ימעטו, אך לא פנה אפס אל הצר הצורר למעלה אשר הוא הצר באמת וממנו נתהוה לעומתו המן הרשע כי משורש נחש יצא צפע.

ובאהבתו ובחמלתו יתברך לישראל עם סגולתו פנה אל תפלת מרדכי ואסתר וצומם ותעניתם ויפן אליהם ברחמים גדולים ושב וקרע רוע גזר דינם ויגרש מפניו אויב ויאמר השמד, ואם אל סודו ידרוש ישוב להפלא הפלא ופלא במעשה תוקפו וגבורתו של נס זה כאשר נתבאר בפרק ג' ויתבאר עוד בס"ד.

תועלת סיפור הניסים למען ילמדו ליראה את ה'

מה. ואתה אהובי קורא נעים עוז תתאזר לספר בספור הנס ועזוזו לפני אנשי ביתך למען ישמעו וייראו את ה' אלהינו יראת הרוממות ומתוך סיפור הנס כהיום הזה תמשוך בחכמה מוסר השכל לאמר, נירא נא את ה' אלהינו כי איככה נוכל וראינו באבדן נפשותנו לעבור את פי ה' אלהינו ולהיות כפויי טובה אחר כי הוא הטיב לנו והוא מטיב לנו והוא ייטיב לנו, כי לא אחד בלבד עמד עלינו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם, ואיככה נשלם רעה תחת טובה חס ושלום לעבור את פי ה' גואלנו וגואל אבותינו צורינו צור ישועתנו פודנו ומצילנו, וגם אם כל מעשינו עתה כמעשיהם אז בימי המן הרשע כפשע ביננו ובין המות ומדוע לא נשוב ממעלינו ומאשמתינו לבל ישוב לבא עלינו כאשר אז בא עליהם.

וכן כזאת וכזאת יוסיף אליהם להחריד אל לבם ומורא יעלו על ראשם, אשר זהו עיקר הטעם בענין ספורי הניסים אשר חייבונו חכמים לספר אשר מתוכם ילמדו ליראה ולאהבה את שם המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא.

טעם שנשים חייבות במקרא מגילה ואופן יציאתן י"ח

מו. ואף הנשים חייבות במקרא מגילה שאף על פי שהוא מצוה שהזמן גרמא מכל מקום אחר שאף הן היו באותו הנס תקנו חכמים שיהיו חייבות, ואם לא באו לשמוע קריאת המגילה בבית הכנסת ישוב שנית כל איש בביתו לחזור ולשנותה להן בברכה

אם יודעות לברך, ואם לאו יאמרו הן עיקר הברכה בשם ומלכות ואחריהן מלה במלה יאמר האיש עמהן שאר הברכה.

מז. ואף אם יודעות הן לקרותה מצוה מן המובחר להן לשמוע מקרא מגילה מפי האנשים, וכן אמרו במדרש הנעלם רות, אמר ר' אבא נשים חייבות במקרא מגילה אבל הן אינן קוראות מגילה אבל חייבות לשמוע המגילה מפי המברך עכ"ל.

עיקר מצות המגילה לקרותה בלשון הקדש

מח. והנה בענין סיפור יציאת מצרים כתבו הפוסקים שמצוה לומר ההגדה כל איש בביתו בלעז להבינם פרסום הנס על אודות שדעתן של נשים קלה וקרובות להכחיש בדבר ולבלתי האמין בנס כמו שבא במקומו.

אכן בענין קריאת המגילה כתבו הר"ן והריב"ש ז"ל שיש למחות ביד הקורא לנשים המגילה בלשון לעז אף על פי שכתובה בלשון לעז, ואפילו במקומות שקורין אותה בי"ד וט"ו מפני הספק לא יקרא אותה אלא בלשון הקדש שעיקר מצות קריאתה הוא בכך אף על פי שאין מבינים אותו לא הקורא ולא השומע, ואם כן איפה איככה יוכלון הכר מעשה תוקפו של נס וגבורתו הנשים והקטנים והקטנות להכניס מוראת שמים בלבם אחר שבקריאת המגילה קול דברים הן שומעין ובינת הדבר תסתתר מהן לא ידעו שכול.

תועלת הסיפור לבני ביתו מפרטי הנס בלשון שמבינים

מט. כי על כן חשבתי למשפט להביא בספר זה בימי הניסים כל מעשה המאורע כאשר הוא בתוספת דברי חכמים אשר דברו ברוח קדשם בלשון פשוט למען ירוץ כל הקורא בם לספר כל איש בביתו בימים ההם גדולת מעשה הנסים ולפרסמם לבני ביתו ולנשותיהם יותר מהם ואשרי האיש שככה לו, והוא סגולה נפלאה להיות הוא ובני ביתו חוסים בצל כנפיו יתברך ויהיו לנס כמו שבא במקומו.

מאמרי הזוהר ללמוד בסעודת ליל פורים

נ. ובסעודת אור לי"ד יהגה לפני ברכת המזון בתקונים דף מ"ט ע"ב (תקונים קושטא דף נ"ז ע"ב) בההוא זמנא דאתקשטת וכו' עד דמחאת למצראי חמישים מכות, ובתקונים (שבזוהר חדש בדפו"י דף ק' ע"ב ובנדמ"ח דף ק"כ ע"א עד ע"ב) קם סבא ונטל קירטא וכו' עד איהו נטיל נוקמא מן גס רוחא, ואחר כך יאמר מזמור שיר חנוכת וכו'.

אזהרה לשוכחים על הנסים בברהמ"ז

נא. ושוב יברך את ברכתו בכוונה יתירה ויהא זכור לומר על הנסים בנעימה קדושה בברכת הארץ, כי אף כי לפי הדין אם לא אמרו אין מחזירין אותו, לא יעבור מלהזכירו

ולתת לו יתברך את השבח וההודאה כי עושה אלה המה מהכופרים בטובתו של המקום ברוך הוא ולא יפנו אפס להצבות בטן ואת פועל ה' לא יביטו וה' הטוב יכפר.

דין זווג בליל פורים

נב. ושוב ישכב על מטתו וערבה שינתו, וכבר ביארנו בפרק ט' דשבת דלתלמיד חכם אין צד היתר לזווג בפורים כי עיקרו בעת הסעודה ושאר הזמן אינו עילוי לרחל יותר מזמן החול שלכן מותר במלאכה, וכל שכן שאר הימים שאין נופלים על פניהם בהם שאסורים בלי ספק.

ציונים והערות לפרק ד

47) עשה"כ באיוב פרק ל"ו פ"ב ופירושו המתן לי מעט. 48) מגילה דף ט"ז ע"א. 49) עי' אסתר רבה פרשה ט' אות ב'. 50) מגילה י"א ע"א. 51) מגילה דף י"ט ע"א.

פרק ה - תפלת שחרית - מתנות לאביונים

מעלת הקמים באשמורת ובפרט בפורים

א. שלומי אמוני ישראל משומרים לבוקר שומרים לבוקר ביתר הימים, לא ימושו ממנהגם המפואר בימי הפורים האלה לקום לראש אשמורות ועל סוד אסתר אילת השחר יערימו סוד להסתופף בצלתה ולקבל חוט האורה המאיר אל עבר פניה ביתר הימים, ואור המופלא המבריק ומבהיק היוצא מלפני המלך בלבוש מלכות בעצם היום הזה מגדלות מרקחים נוטפות מ"ור עוב"ר.

ואמרו בזוהר בשלח [52] ז"ל, וכד אתי צפרא כנסת ישראל אתיא ומשתעשעא ביה בקודשא בריך הוא ואושיט לה לגבה שרביטא דחסד ולא עלה בלחודהא אלא עלה ועל אינון דמשתתפין בהדה וכו', ובלי ספק כי גם בסוד תוספת המאורות המתוספים בה בערך קדושת הימים יום יום לפי קדושתו כך תשית לראשם עטרת הדר כבוד מלכותה לאינון דמשתתפין בהדה כמנת חלקה וכוסה.

שמחת הצדיקים בגן עדן רבה מאד בימים שנעשו תשועות לישראל

ב. ואשר חכמי הזוהר הודיעונו דבפלגות ליליא קודשא בריך הוא עאל בגן עדן לאשתעשעא עם צדיקייא כו', היה אומר מורי ז"ל שבימים הנזכרים ונעשים על אודות המאורעות אשר נעשו בהם על ידי צדיקי עולם כגון בפסח ושבועות, אז שעשוע הצדיקים רב עם משה רבינו עליו השלום אשר על ידו היתה תשועה לישראל.

וכן כיוצא בזה בחנוכה על ידי מתתיה כהן גדול ובניו, ובפורים על ידי מרדכי ואסתר צדיק וצדק ששים ושמחים איתם ומתוסף השעשוע רב ליתר הצדיקים בעבורם וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה רבה ומודים ומהללים את שם תפארתו יתברך לנפלאותיו ואותותיו אשר עשה על ידי הצדיקים לעדת סגולתו וכמה שמחה

גדולה מתוספת למעלה, ובלי ספק כי לפי העלוי רב אשר תשיג נשמתם בעצם הימים ההם כך ישיתו חלקתם איתו להעלותו ולהשביע בצחצחות נפשו, אשריו מה טוב חלקו ומה נעים גורלו.

סדר המזמורים שיש להוסיף באשמורת הפורים לסדר "תקון הלילה"

ג. כי על כל אלה אף המיקל על עצמו לבלתי היות משומרים לבוקר ביתר הימים, לו בכח יגבר איש התמים להיות זריז ונשכר לאשר ולקיים את זאת באשמורת אור לי"ד או לט"ו ולהגות בסדר תקון הלילה אשר סדרנו [53] לכבוד הדר המלכות להכין אותה ולסעדה, ובסיום המזמורים קודם פרשת העקדה יוסיף מזמור סי' ז' שגיון לדוד, ומזמור כ"ב למנצח על אילת השחר, ומזמור ל' מזמור שיר חנוכת וכו', ומזמור קכ"א שיר למעלות אשא עיני, ומזמור קכ"ד שיר המעלות לדוד לולי ה' וכו'.

לימוד ליום פורים בסדר המסודר לחנוכה

ד. והכל לפי השהות ממרום ידברו בתקון למודי ה' אשר סדרנו בפרק ג' דחנוכה אשר בסוד הצבאות הוצק יסודו, וברכים כורעות יאמץ בסוד קריאתו אשר כל שונה בו בחנוכה ובפורים לו יחכם להאיר ההוד לטובה ולתקן את מעוותו כמו שנתבאר שם בארוכה, ולא יעבור מלהגות בו בעצם היום הזה כי הוא מתפארת התקונים והכל כאשר תשיג ידו יהגה בו בקרב אלה הימים בכולו או ברובו או במקצתו ומצא כדי גאולתו כי חביבה מצוה בשעתה.

יזמין בתחילת היום מעות האביונים בידו וביד בני ביתו ולא ימסרם בשליח

ה. ושוב בהאיר היום יעוז ויפתח את אוצרו הטוב להפריש מממונו נדבה לאשר ולקיים מצות מתנות לאביונים איש כמתנת ידו כברכת ה' אשר נתן לו, ויתן ביד אשתו ובניו לחלק לנפשות אביונים כי בחיוב זה אחד אנשים ואחד הנשים יחדיו שוו בשיעוריהן, וישא איתו שיעור מה לחלק אותו בידו כי מצוה בו יותר מבשלוחו.

תוכחה לנמנעים מצדקה בפורים

ו. והמכשלה הזאת תחת יד אבירי לב הרחוקים מצדקה לאסור איסר כל איש בביתו בעצם היום הזה מפחד קיבוץ האביונים והאומללים המתקבצים לבא בבתי כנסיות לשאול מעות פורים ויתר גביות הגבאים לדברים המצטרכים באותה העיר, ועינם צרה על מעשה הצדקה ובחרו כל איש לסגור בעדו לבלתי צאת מדלתי ביתו החוצה כמי שכפאו שד ולית דחש לקריאת המגילה בצבור וברכו, ויברחו בהחבא להתפלל תפלת הערערים.

הייטב בעיני ה' עשות כאלה ביום אשר היטיב והגדיל ה' לעשות עמנו למלט נפשינו ממות, אשר יאותה לנו להקהיל קהלות ברבים ונרוממהו בקהל עם ובמושב זקנים

נהללהו כי נהיה כופים בטובתו של המקום ברוך הוא חלילה לבלתי השכם לבתי כנסיות ובתי מדרשות ולומר שפר קריאת המגילה אשר היא תחת הודות וה"ל לה' בקרב ביתו הוא לבדו וביתו סוגרת ומסוגרת אין יוצא ואין בא, העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים ויגשו לשבור הדלת ואין קול ואין עונה ואין כסף, אויה להם אהא עליהם כי גמלו עליהם הרעה ועוברים על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכו' לא תאמץ את ידך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון.

תוכחה ע"ד משל בחובת העשירים לתמוך ידי עניים

ז. ואין ספק כי עושה אלה לו ימוט לעולם ואבד העושר ההוא בענין רע התעיף עיניך בו ואיננו, כי כך היא המדה לכל ממון יתרונו הוא חסרונו וכמו שאמרו במאמר הכתוב מתן אדם ירחיב לו, כי האדם אשר חננו ה' לו עושר ונכסים יקרנו כמשפט הכותב נכסיו לאחד מבניו שלא עשאו אלא אפוטרופוס דאומדן דעת הוא שאינו מניח את יתר בניו ריקם.

כן הדבר הזה היתכן כי יתן ה' נכסים והון רב לאיש או לשנים ויטוש כמה עניים מאוללים בנים לה' ריקם, אין ספק כי לא מינוהו מן השמים כי אם אפוטרופוס ואת ענייו ירחם ויתפרנסו על ידו ונמצא העשיר כצינור וכמשפך בינו יתברך ובין ענייו עניי עמו להריק על הכלים ריקים של עניים על ידו, ולכן אם יקפוץ ידו מליתן או יתן פחות מהראוי הוא כמשפך ששופכים בעליונו שהוא רחב מלמעלה ויריק היין בכלי מפיו הצר למטה אשר אם יבא למטה ענבה או צרור ויסתום פיו התחתון ולא יצא מהיין לכלי כי הלא יצעק אשר המשפך בידו אל השופך מלמעלה לאמר רב, הרף ידך אל תשפוך מלמעלה כי פיו של מטה נסתם ואינו מריק.

כן העשיר הוא כמשפך ששופכים לו ברוחב מאת ה' מן השמים כדי שיריק לכלים ריקים הם העניים מלמטה שאם יסתום מלמטה מהריק לדלים מן השמים לא יריקו, אך אם יפתח את ידו שהוא הנקב התחתון גם מלמעלה ירחיבו לו צנור המריק על המשפך בשפע רב וזה מאמר מתן אדם ירחיב לו.

ח. ואותם בני אדם שכשאירע להם הפסד ממון או עול משא כבד המסים וארנוניות מרובות ומקמצים במעשה הצדקה גם עליהם יעבור כוס התרעלה להתמוטט יותר, והא למה זה דומה למי שבא לכבות אש להבת יקד יקוד ביתו בתבן כי נכבה האש ועד ארגיעה מתלהב יותר ויותר, ואם אבא העיר כל שוברי דעות נפסדות אשר במעשה הצדקה מחול ירבון ולא אגיע לשליש ולרביע דעות נפסדות אשר הוכו בסנורים מפתויי הצפוני אשר בקרבם כאשר בא בארוכה בספרי הקדמונים ז"ל.

על כן בואו אחי בואו ריעי זרע קדש ברוכי ה', חזקו ואמצו והיו לבני חיל במעשה הצדקה להחזיק ידי עניי עמו יתברך כל הימים ויתר גדול מאד בעצם היום הזה אשר נתוספה בו מצוה יתירה מתנות לאביונים ועומק סודה במרומים כמו שיתבאר.

לקרוא המגילה בציבור היותר גדול משום פרסומי ניסא

ט. וכל אחד ישכים בבוקר ויקח מן הבא בידו מברכת ה' אשר נתן לו כפי שיעורו ותהיינה רגליו קלות כאילות לבא לבית הכנסת להתחבר עם הצבור כי ההתחברות עם הצבור גדול מאד כל הימים וביותר בעצם היום הזה, ועם כי יהיה עמו חמשים איש לא יעזוב מלבא אל בית הכנסת כי מצות היום בבית הכנסת דאיכא פרסומי ניסא טפי כמו שנתבאר בפרק ג' בשם הר"ן ז"ל.

יקיים מתנות לאביונים אפי' קודם התפלה

י. ונכון להיות כל איש בלכתו לבית הכנסת ופוגע בעניים אביונים קודם התפלה לתת מתנות לאביונים כמנהג ר' אלעזר דקאמר [54] אני בצדק אחזה פניך והשאר יחלק אחר התפלה או בתוך התפלה.

טעם שראוי לילך לבהכנ"ס בפרט בפורים מעוטר בטלית ותפילין

יא. ויכון לקראת אלהיו בהדרת קדש ללכת מעוטף בטלית ובתפילין לבית הכנסת כי בהם נהדרו היהודים כיום הזה כאשר חכמים הגידו, [55] ליהודים היתה אורה זו תורה ושמחה זה יום טוב וששון זו מילה ויקר אלו תפילין וכו', והעיקר ללמדנו כי אף כי הוא יום טוב לא נאסר בהנחת תפילין כבחגים וכמועדים וכן לספק מילה בזמנה כי לא נעשה כיום טוב לכל דבריו, ובסוד הדבר יתבאר לפנינו בס"ד, ולכן יאותה לכל אישי ישראל להיות זהירים וזריזים במצות התפילין כהיום הזה ביתר עז על כל הימים ולא כאשר שגו רבים להקל בתקף חיסנה ביום הזה.

טעם שראוי לכוין ביותר במצות ק"ש ביום הפורים

יב. וכן במצות קריאת שמע צריך להתתקף בשפר כוונתה כהיום הזה יתר על כל הימים יען עליה קיטרג המן הצורר ואמר לאחשורוש ישנו עם אח"ד פותחים בתי כנסיות ובתי מדרשות וקורין דברים שאי אפשר להשמע ואומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואחר כך עומדים להתפלל וכו', והשיב לו אחשורוש ואמר לו הואיל ואתה רוצה ממני אותם היהודים שמשכימים ואומרים ה' אחד איני מוכרן לך שהם פקדון בידי וכו', וכן הוסיפו עוד במדרש ילקוט שהמן חשב לתלות את מרדכי בזמן קריאת שמע וכו', והנה כי כן ראוי לעשות חק וזכרון לנס ולקרותה היום הזה בכוונה יתירה ובשמחה רבה על כל הטובה אשר הפליא ה' חסדו ואמיתו איתנו.

אזהרה לרצים בתפילתם ביום הפורים

יג. (**א"ה**, מכאן תוכחת מגולה לגבאים וכמה בני אדם המקדימים עצמם להתפלל תפלה וקריאת שמע חטופה וכמעט כמה מהם מתפללים עוד הכוכבים במסילותם ובטרם יכיר איש את רעהו בחשיכה יתהלכו, ויאיצו האנשים בעוז הדר התפלה והקריאת שמע וקריאת המגילה בלא לב ולב וראוי להודיעם שלא יצאו ידי חובתם כלל בתפלה זו, וגם בקריאת המגילה לכתחלה מצותה מהנץ החמה וראוי כל איש הירא להזהר בזה כי לא יקובל התוספת כי אם בעשות העיקר, ואם בעיקר הכל ימעל שקול טיבותיה ושדי אחיזרי).

טעם שיש לשמוח ביותר בעת הוצאת ס"ת בפורים

יד. ובכן ישמח ויגיל בעת הוצאת ספר תורה ברוב ששונים כמו שדרשו, ליהודים היתה אורה זו תורה שעליה גזר המן כמו שביאר רש"י, והעיקר מפני אותה שאמרו בפרק אמר ר' עקיבא [56] מכאן מודעא רבא לאורייתא אמר רבי אשי אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקבלו היהודים קיימו השתא מה שקבלו כבר, באופן כי אף כי קבלת התורה היתה בו' בסיון העיקר היה תלוי בחותמיו לקבלה מרצון כשנעשה הנס הזה והד"ת נתנה בשושן ליהודים היתה אורה זו תורה, ועל כן יאותה לנו לשוש ולעלוץ בעת הוצאת הספר תורה היום הזה בששון ויקר כמו ביום מתן תורה עצמו.

טעם שקורין בפורים בפרשת ויבא עמלק

טו. ומוציאין ספר תורה וקורין בו פרשת ויבא עמלק לענין רמז ולהודיע כי מי שנפרע מעמלק הוא נפרע מהמן, וכמו שאמרו בזוהר שכשיצא יהושע למלחמה על עמלק יצא גם כן למעלה המלאך הקדוש ועל ידי כן ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב וכו', וכן נמי נפרע מהמן המלאך כאשר חכמים הגידו, [57] והמן נפל על המטה מלמד שבא מלאך והפילו עליה, ולרמז זה קורין פרשת עמלק להורות כי מי שנפרע מהראשונים נפרע מן האחרונים.

רמזי הפסוקים שבפרשת ויבא עמלק

טז. וגם יש בה מהרמז בפסוק ושי"ם באזנ"י יהוש"ע כ"י מח"ה אמח"ה עולה תתקנ"ה כמספר השנים שהיו מיום שנאמר אל משה כתוב זאת זכרון עד שנה שנלקחה אסתר אל אחשורוש כיצד, מ' של מדבר, ותת"ן שנים היו בארץ הרי תת"ץ, נ"ב שנים לא עבר איש ביהודה, א' מדריוש המדי, ה' של כורש הפרסי, ז' עד שלקח אחשורוש את אסתר הרי תתקנ"ה כמו שביאר הרב החסיד הקדוש מהר"א מגרמישא זצ"ל.

ועוד בה מהרמז אמחה את זכר עמלק כי בתיבת אמ"חה נרמז מי שעשו ויעשו מלחמה עם עמלק, בראשונה היה א'הרן מ'שה ח'ור ואות ה' היא השכינה שעשתה מלחמה עם

השר שלו, ואחר כך היה א'סתר מ'רדכי ח'רבונה ואות ה' של השם, ובגאולה אחרונה יהיה א'ליה מ'שיח ח' נסיכי אדם והשכינה על גביהם שהיא ה' אחרונה, וגם שם רמז י"ד וט"ו י"ד על כס י"ה כמו שכתבו הראשונים ז"ל.

ביאור מ"ש ז"ל שאין מקבלין גרים מעמלק

יז. ואמרו במכילתא כי יד על כס יה אמר ר"א נשבע הקדוש ברוך הוא בכסא הכבוד שלו שאם יבא אחד מכל אומות העולם להתגייר שיקבלו אותו ישראל ומביתו של עמלק לא יקבלו אותו שנאמר ויאמר דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי, נזכר דוד באותה שעה מה שנאמר למשה רבינו עליו השלום שאם יבא אחד מכל אומות העולם שיקבל אותו ומביתו של עמלק לא יקבלו אותו, ויאמר אליו דוד דמך על ראשך לכך נאמר מדור דור.

והיתה הפלא ופלא בעיני כמה מהחכמים איככה קיבלו מרדכי ואסתר וחגי וזכריה ומלאכי לרבים מעמי הארץ המתיהדים כי כפי הנראה היו מזרע עמלק אשר מפני חרבות נדדו מדתם וכמו שנאמר כי נפל פחד היהודים עליהם כי נפל פחד מרדכי, וכן אמרו [58] מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק וכו', ואין זה מהפלא כי מעצמם נתגיירו כמו שכתבו התוספות גבי גירי אריות, דייקא נמי דקתני ומביתו של עמלק לא יקבלו ולא קתני לא יתגיירו וזה פשוט.

פסוקים לומר אחר קרה"ת בפורים ואחר זכירת עמלק בכל יום

יח. ואחר קריאת הפרשה ראוי לצבור לומר שני פסוקים אלו קול ברמ"ה, י'מלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה'. ו'עלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה ליהוה המלוכה', ויכוין להשלים שם הוי"ה בראשי תיבות ובסופי תיבות הפסוקים האלה, ושם אדני הרמוז בר"ת וס"ת שני פסוקים אלה, א'תה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד'. נ'כספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אל חי', ושוב יאמר שילוביהן בראשי תיבות וסופי תיבות אלה מקראי קדש, י'תן לך כלבבך וכל עצתך ימלא'. ה'מה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד'. ו'ייראו יושבי קצות מאותותיך מוצאי בוקר וערב תרנין'. ה'וציאה ממסגר נפשי להודות את שמך בי יכתירו צדיקים כי תגמול עלי'.

יט. וכן נכון לאומרן מידי יום ביום אחר קריאת פרשת זכירת עמלק כמו שנתבאר בחלק הקודם פרטי ארבע זכירות וכוונותיהן בס"ד.

אופני גביית הצדקה ונתינתה ודין אביוני עכו"ם מספר "סדר היום"

כ. ואחר קריאת הפרשה וסדר מקראי קדש אלה, הגבאין מחזירין לגבות גביה אחר גביה לכל הדברים הנצרכים באותה העיר לתת חלק מה לכל אחד ואחד מהם ביום זה כדי שישמחו בו הכל, גם העניים עצמם מחזרים בבתי כנסיות לשאול מעות פורים, גם יתומים אומללים מתוך צרתם מקוין ליום הזה להשיב את נפשם, ולכן צריך כל אחד שיתן להם כפי כחו ולא יחזיר אותם ריקם באמור להם כי ה' מחסהו כמנהגו הרע ביתר הימים, אפס כי יגבר על יצרו הרע להתיר פסת ידו כברכת ה' אשר נתן לו, העשיר לו ירבה והדל לו ימעיט אחד המרבה ואחד הממעיט וכו'.

כא. וכל מי שפושט ידו ליטול נותנין לו ואף לגוים הפושטים את ידם לשאול מפני שמחת ישראל אין להשיבו אחור, ואדרבא יתן לו בפנים מאירות וידעו כי ה' אלהינו עמנו בכל קראנו אליו והוא הפודה והגואל ומציל אותנו מכל צרה וצוקה ומפר עצת כל הקמים עלינו כאשר הפר עצת המן בן המדתא צורר היהודים והשיב גמולו בראשו.

כב. ואשר אין לו כסף ואין ידו משגת לתת לכל שואל יתן לנצרכים יותר לדלים ולאביונים, ואם אין לו אפילו לזה לא ימנע מפני זה מלכת לבית הכנסת אלא ילך וישתתף עם אחיו ובין אחרים לא יוכר חסרונו אחר שחברו נותן, או יאמר לחברו אני אין לי מה ליתן עשה עמי חסד שכל מה שאתה נותן אמור להם שבעבורי אתה נותן גם כן כדי שלא אתבייש כשישאלו ממני וצדקה יחשב לחברו בעשותו, זה נהנה וזה אינו חסר אלא אדרבא נהנה ושכרו גדול שמונע ממנו שלא יתלבנו פניו.

ולא יחוש שיאמרו עליו שהוא נותן פרוטה אחת בעדו ובעד חברו כי סוף סוף יכירו וידעו הגבאים כי אין ידו של חברו משגת ליתן ומפני הבושה מתנצל בזה, ואם לא יכירו אין אנו אחראין להם שיכירו והוא יעשה המוטל עליו לעשות ומה יתרון לבעל הלשון, ועל כל פנים לא יעבור מלתת שני פרוטות לשני עניים.

גודל מעשה הצדקה בפורים, ומעלת הצדקה לעמלי תורה

כג. ועשירי עם אשר כביר מצאה ידם יעוזו בעשרם לתת מתת יפה לעמלי תורה אשר עיקרה של צדקה בהם כאשר חכמים הגידו [59] אם בקשת לעשות צדקה עשה אותה עם עמלי תורה, וביותר בעצם הימים האלה הנזכרים ונעשים אשר בימי החנוכה היה שוק הימין למנה ועתה בימי הפורים ירום הוד שוק השמאל למנה, ואינון סמכין חלשין בהעלים העין מתופשי התורה ואין מחזיק בידם כמו שאמרו בזוהר פרשת וישלח [60] כי עון קפיצת יד מתמוך לעוסקים בתורה גורם להחליש תרי סמכי קשוט ומגביר כח השעיר לקום על הברכיים ועל השוקיים כמו שנתבאר בארוכה פ"ג דחנוכה, וכל האיש

אשר הלך אחרי בעל פעור בעון הזה ימצא תקון למחלתו בעצם היום הזה להתיר פסת ידו לעמלי תורה וברכי"ם כורעות יאמץ.

טעם שתקנו מתנות לאביונים בפורים

כד. ואולם טעם מצוה זו בעצם היום הזה יש בה טעם בנגלה ובנסתר, בנגלה הוא זכר לנס אשר נעשה הפך כוונת המן מכל וכל כי הוא גזר על הממון כמו שנאמר ושללם לבוז, ולפיכך רצו חכמים לעשות הוראה בממון באופן שהיה להם עושר וכבוד ולתת גם כן לאחרים, וגם לפי מה שנתבאר בפ"א בטעם נפול הגורל בחדש אדר כי בא עליהם בטענה שהם בעלי עין הרע, על כן נצטוינו לתת לאביונים שלא יהיה עינינו רעה בשל אחינו האביונים ולהורות כי נהגנו בהם בטובת עין כמו שנאמר טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל.

ביאור ע"ד הסוד במעלת הצדקה בפורים וביתר דיניה

כה. ובנסתר לע"ד היתה הכוונה כי הנה כבר נתבאר בפרק ג' דחנוכה כי כשנגע סמא"ל בירך יעקב נחלשו ירכין דקדושה ותקע כף ירך יעקב, ולכן מרדכי ידע ברוח הקדש את כל אשר נעשה ולא יכר"ע לפני המן ועמד על רגליו להחזיק ירכין דקדושה שלא נחלשו לפניו שהיה משאול איש ימיני שתיקן הירך כמו שאמרו בזוהר פרשת משפטים.

אשר לעומת סוד הזה חכמים הגידו דמרדכי אחזי להמן האי ירך דיליה ועל דא הוה רגיז מלה דתתחזי ליה ואיהו ארגיז ליה בהדיה ונמצא אז בפורים סוד ההוד שנתקן הירך, ומה שסמ"אל חטף יריכו מיעקב חזרה אימא על בנין דעד הוד אתפשטת ונתקן ההוד ולכן פורים בהוד, ולסוד זה באה מצות מתנות לאביו"נים סוד תרי סמכי קשוט, וגם כן עיקר מעשה הצדקה לעמלי תורה על הברכיים ועל השוקיים.

כו. ורבינו הקדוש האר"י זלה"ה הגיד כי הנה מעשה הצדקה ביתר הימים להעלות צדק לצדקה כמבואר במקומו, ואולם מעשה הצדקה בפורים רוח אחרת איתה ומתנות לאבי"ונים והוא סוד מאמרם ז"ל אביון תאב לכ"ל דב"ר הוא סוד תרין ירכי קשוט השושבינים המסייעים לדבר מצוה, וז"ש תאב למדה הנקרא כ"ל וגם למדה הנקרא דב"ר לחבר אותם יחד ובזה ימצא להם הנאה, ולכן צריך לתת שתי מתנות לשתי עניים הם סוד הנצחים שהם נקראים עניים, ובכן בתתו שתי מתנות לשתי עניים פנה למעלה ונחל העדני"ם תשקם ומשם ימשך השפע לסוד האביונים, והעיקר ממ"י שממית עצמו עליה על התורה משם נמשך שפע זה לנצחים אלו.

כז. ומטעם זה אין משנין מעות פורים לצדקה אחרת כי הנה הצדקה אחרת המעשה שלה הוא ענין תקון כנסת ישראל והמשכת האור עליון אצלה כנודע, אמנם הצדקה של

מעות פורים הוא תקון הנצחים והמשכת אור עליון עליה לקיים כ"ל דב"ר שהם תאבים ולכן אין משנין המעות.

כח. ולכן מטעם זה אין מדקדקים במעות פורים וגם אין מקפידים לפי מה שאמרו נותנה ואינו יודע למי נותנה בארנקי של צדקה כי בכל זמן כנסת ישראל מקבלת על ידי הגבאי הוא הצדיק כמו שאמרו בזוהר בפסוק יש מפזר ונוסף עוד, ואולם בעצם היום הזה ההארה הבאה לכנסת ישראל אין זה על ידי הצדיק יוסף אפס מלמעלה בסוד פזר נתן לאביונים כי צדיק חי העולמים הדר א"ב הרחמים המכונה פז"ר על כי הוא תמיד מוכן לעשות פזור שפעו הוא נתן לאביונים הנצחים הנזכרים לקיים ומתנות לאביונים מיד ליד, ולפיכך כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו שאין גבאי הצדקה היום כשאר הימים שאורו מועט ומקפיד רק הוא רב הש"לום שאורו גדול ולפיכך נותן ואינו מקפיד.

תפלה עד"ה קודם מצות מתנות לאביונים

כט. ואשר הריחו בסוד ה' יכוין במעשה הצדקה ואל סודה ידרוש בעת בא לאשר ולקיים אותה, ונפש כי תשבע לבטא בשפתים פרטי כוונתה בנוסח זה, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לקיים מצות מתנות לאביונים לתקן את שורשה במקום עליון אם כל חי להמשיך נח"ל עד"ניך לאביוני"ם לירכת"י המשכן לקיים כל דב"ר ונפשות אביונים ישתיון וירויון והיה מעשה הצדקה שלום רב צדיק הנשגב דאבא עילאה בצדק מלכותך צדק ורב השלום נשקו להכין אותה ולסעדה, ויתוקן במעשה הצדקה עון פגם אשר לא תמכנו ידים רפות אביוני תורה והטלנו חלשים בתרי סמכי קשוט ברכן דרבנן דשלהי והגברנו הנחש ההולך על גחון לעמוד על הברכיים ועל השוקיים, ואתה בטובך חגור חרבך על יר"ך גבור לנפיל ירך נחש הארור על גחונו ילך וישוב אל הארץ כשהיה נחש עפר לחמו, ואת צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך וירום הוד"ו [61] ותנשא מלכותו, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

סדר קריאת המגילה וברכותיה ביום

ל. ואחר שכבר גבו מה שגבו ושמחו לב העניים והאביונים ישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחת קריאת המגילה ויברכו עליה על מקרא מגילה ושעשה נסים, ויקראו בנועם מלה במלה ואזני כל העם אל מקרא מגילה ולא יסיחו דעתם לחוץ ממנה כלל.

מנהג טוב ליתן מתנות לאביונים בעת קריאת ענינה במגילה

לא. ומה טובו ומה יופיו אם עודינו עומד וקורא המגילה בא העני אצלו שלא ישלחנו ריקם, ולכתחלה יטול בידו קצת פרוטות לחלק לאביונים בעת קריאתו בענין חיוב המצוה במגילה, וכן היה נוהג אדוני אבי ומורי.

סדר התפלה אחר קריאת המגילה

לב. ואחר קריאתה מברכין הרב את ריבנו כמו באור י"ד והיחיד לא יברך ברכה זו כמו שכתבו הפוסקים ז"ל, ומחזירים ספר תורה למקומו ברוב ששונים וגומרים כל סדר התפלה ככל יום ולא יגרעו דבר.

כשחל ברית בפורים יש למול קודם המגילה וטעמו

לג. וכשיש מילה בפורים מלין את התנוק בבית הכנסת קודם קריאת המגילה שמתוך רוב ששונה יהגו בקריאת המגילה דדרשינן וששון זו מילה, אשר לפי פשוטו כיוונו בזה על היות כי רבים מעמי הארץ מתיהדים ובכל מקום מוקטר ומוגש כורתי ברית כל הגוים ערלים שנתגיירו והיה ששונה רב בעצם היום הזה, ועוד בה רמז על אבי התעודה אשר היתה יום הלידה בז' באדר ונמצא כי יום מילתו היה בי"ד באדר והיא שעמדה להם לישראל באותה צרה להשבית אויב ומתנקם.

לד. ואולם אם יתבונן המשכיל בסתרי תורה ידע שכול כי דבריהם נוקבים ויורדים עד התהום לפי גלוי הארת היום הוא סוד המילה הארת יסוד אבא בשמים ראש מור דרור ועל דרך זה נדרש כל מאמרם, אורה זו תורה רמז על יסוד אבא בסוד נובלות חכמ"ה של מעלה תורה, ושמחה זה יום טוב סוד יסוד אימא המלבישו, וששון זו מילה בסוד משלוח מנות איש לרעהו ב' מנות לרעהו סוד יסוד הז"א שביום זה הוא רעהו כי עד שמה תגיע הארתו עד היסוד בו, ויקר אלו תפילין שני עטרין דאו"א שכל זמן שהארות הנוספות בעצם היום הזה יגיהו לא ימושו גם המה כמו שנתבאר במקומו.

מנהג ראשונים לשמוח ביותר במילה שזמנה בפורים וטעמו

לה. ומנהג חסידים הראשונים לשמוח ברוב ששונים במילה שחל להיות בעצם אלה השני ימים וישמחו יעלצו לפני אלהים, וישישו בשמחה של מצוה ולהעלות זכרון אליהו זכור לטוב על ראש שמחתנו אשר בצדקתו עוז התאזר בקרב הצרה ההיא לעמוד בפרץ לפני אלהינו מרחם להשיב חמתו מהשחית כמו שבא במדרש אגדה, [62] באותה שעה רץ אליהו בבהלה אצל אבות העולם ואצל משה בן עמרם וכו' כמו שבא בארוכה למעלה.

אין לנהוג אבלות בפרהסיא או מספד ותענית בפורים

לו. ומדרכי התמימים להתאפק עצמם ולסור מהם תורתו של דוא"ג בעצם היום הזה אף בימי אבלם ולכסות דאגת לבבם לשמוח בשמחת אלה הימים ימי משתה ושמחה אשר

בזה גורמים שמחה לכנסת ישראל ואין לנהוג בו רק דברים שבצנעה, כי גם בפורים יסוד של אבא כמו שנתבאר, ואסורים בהספד ובתענית שאין לעורר אותם בימים אלו שהם של שמחה כי כן כנסת ישראל נקראת שמחה כמו שאמרו בזוהר בפסוק כי בשמחה תצאו.

ציונים והערות לפרק ה

52) זוהר בשלח דף מ"ו ע"א. 53) כוונת המחבר לסדר לימוד שייסד לומר באשמורת הבוקר לכבוד השכינה, ובג' מקומות בפרקי האשמורת שבספרו מכנהו סדר "תקון הלילה" לכבוד הדר המלכות, {עי' פ"י משבת אות ה', ופ"ג מר"ח אות ד', ופ"ה מפורים אות ג'}, וסדר לימוד זה שלחו המחבר לכל תפוצות ישראל החל משנת שע"ה כשנוכח בערי אשכנז, שם הדפיס את רובו של הסדר בסו"ס תקוני ק"ש על המטה, ולעת זקנותו שלחו בשנת תכ"ו לערי איטליה, שם נדפס התקון בעיר מנטובה תחת השם "תקון המדות" ואילו באמסטרדם הדפיסוהו תחת השם "תקון הלילה", ואף המקובל ר' אברהם טובייגא בסידורו "חסד לאברהם" הביא סדר זה מצורף לתקון חצות שייסד החמ"י לבאים בסוד ה' כשהוא מעתיקו מכתיבת יד שהותיר המחבר בערי טורקיה, וכבר העירו בזה שעל כן ציין כאן המחבר כי אחר סיום המזמורים המצויינים שם לאומרן בכל יום קודם פרשת העקידה, יוסיף ביום הפורים את המזמורים השייכים לענייננו של יום זה ואח"כ יחזור לפרשת העקידה ואלו הן, מזמור ז', כ"ב, ל', קכ"א, קכ"ד, וכאשר נבא לזהות את דברי המחבר הללו עם סדר המזמורים ופרשת העקידה המסודרים בסדר "תקון הלילה" נוכל לראות בעליל כי אכן יצאו שניהם ממחבר החמ"י, ואמנם אודות תקון זה המכונה "תקון הלילה" יעוי' מה שנכתב אודותיו באריכות בפ"ז ופי"ג במבוא הספר, וע"ע בקונטרס חמישי שבסוף הספר שם נדפס כל סדר התקון בשלמותו. 54) בבא בתרא דף י' ע"א. 55) מגילה דף ט"ז ע"ב. 56) שבת דף פ"ח ע"א. 57) ילקו"ש אסתר רמז תתרנ"ח. 58) גיטין דף נ"ז ע"ב. 59) קהלת רבה פרשה י"א אות א'. 60) עי' זוהר וישלח דף קע"א ע"א. 61) עי' ח"א פ"א משבת הערה 38. 62) אסתר רבה פרשה ז' אות י"ח.

פרק ו - משלוח מנות - סעודת פורים - תוכחות

גדולי ישראל לא היו מפסיקים מלימודם בפורים

א. **רועי** ישראל אשר מעולם אנשי שם המסתופפים תמיד כל היום בטולא דמהימנותא ביתר הימים בבית מדרשם היו נוהגים שלא למוש מתוך האהל בימי הפורים האלה ובאים ללמוד בפני רבן כיתר שאר הימים כדאמרינן בפ"ק דמגילה, [63] רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא נגה ולא אתו רבנן אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן אמר ליה דלמא טרידי בסעודת פורים אמר ליה ולא הוה אפשר למיכלא באורתא אמר ליה לא שמיע ליה למר וכו'.

אשר משם תתבונן עוצם חשקם בתלמודם כי לא משו מתוך משכנות בית מדרשם ללמוד בהלכות חמורות בימי הפורים יחד עם רבן ולא יעדרו דבר משאר הימים להיות כי השיגו לחזות בנועם עולמם בחיים וששים ושמחים לעשות רצון קונם, אשר באמת לזאת יקרא שמחה בעצם לעורר השמחה העליונה למעלה לא השמחה של הוללות וסכלות כאשר עלה על רוח רבים מעמי הארץ לומר אשר היום הזה יום שמחה הוא והותר ביטולה של תורה לשמוח ולרבות כל מיני שמחות.

אזהרה לבטלים מתורה בפורים ומרבים שחוק וקלות ראש

ב. וזה דרכם כסל למו לבוז כספם להביא אנשים לצים משחקים על פי הנבל ומנבלים פיהם בשירי עגבים ואהבים העתידים עורר לוית יצר סמוך אל הרהורים רעים, וחטאים תרדף רעה ובכלותם מקול השירים יחלו מעט בשחוק וקלות ראש, וכל האנשים והנשים אשר יחד אוספו לשמוע אל הרנה ואל התיפלות בשומעם הדברים מרים ומאררים יוצאים מפי מביעיהם ישמח לבבם ויתלהב יצרם וירגילם לערוה, ולא יבצר שם נותן טעם לפגם כי טוב לשמוע שיר כסילים כהיום הזה כי לשמחת מצוה הם עושים שימי משתה ושמחה כתיב.

ג. ואין בהם דעת ולא תבונה להבין ולהשכיל כי שמחה לחוד ושחוק וקלות ראש לחוד, ולא יתכן שבא ציווי מצות השמחה להמטים עקלקלותם ריקים ופוחזים ההופכים ללענה שמחה של מצוה חלילה, אפס לחסידי עליון כי אזלת יד יצרם מלבותם וישמחו ויעלצו לפני אלהים וישישו בשמחת פקודי ה' ישרים משמחי לב ותלמוד תורה על ראש שמחתם, כמו שאמר החכם כי עת השמחה והגילה מבחן ומצרף לדעת אם אוהבים התורה או לא, משל לאדם שיש לו בן במדינת הים שבעת שמחתו יזכרנו כמו שנאמר אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי.

ולכן בעת השמחה אם יזכור האיש אהבת התורה נראה שאהבתה קשורה בנפשו, וכשהוא שוכחה בימי משתה ושמחה יורה על מיעוט חשקתו איתה, ובכן יתלהב היצר ויתחזק על עומדו וכשל השכל ונפל דמיון הלוחמים זה עם זה ונפל האחד וקם האחר שמאז אין לו תקומה ולזה ימנע ממנו מאז הדר התורה ויופיה, וזמן ימי השמחה מעבר מסוכן שאם ימשך אז אחרי השמחה של הוללות וסכלות וגבר עמלק וכאשר ירים ידו בתורת משה וגבר ישראל.

התעוררות עמלק בעון ביטול תורה

ד. ונוסף גם הוא עוז הדרה של תורה בעצם היום הזה יתר על שאר הימים בשתים, האחד אשר חכמים הגידו [64] ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים על שרפו ידיהם בתורה,

כי כל זמן שעדת הישראלית נרפים מעבודתם בתורה מוסיפים כח בס"מ ומאשרים ומחזקים אותו וכלביא יקום ויתעודד וטרף ואין מציל, ועל כן כשרפו ידיהם מהתורה במדבר מיד בא זדון ויבא קלון.

ואיככה נוכל וראינו ביום אשר שם נפל שדוד והמן נפל, להחליף כחו בעון ביטולה של תורה ומעשים אשר לא יעשו כי בם יתגבר ועוז יתאזר, ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם ברוב ההגיון בה בעצם היום הזה יתר גדול מאד על שאר הימים באשר בה ישקיפו ויראו אם השג ישיגו לרדוף אחריו ולהכותו עד החרמה כי הזמן גורם להיות מעיר לעזור בסוד נפל תורא חדד סכינא וירמסו אותו העם בשער וימות ואין שני להקימו.

ה. ובהרפות ידינו מן התורה בימי צרת הכנעתו וכידו קרוב להתעורר בחימה שפוכה אשר היה טמון בארץ חבלו בנוקבא דתהומא רבא ויצא בעוז גבורתו אשר רכש ויבער בקרבו העמל והכעס שהיה טמון כל משך ימי אדר דבריא מזלייהו דישראל ורמס וטרף ואין מציל חס ושלום, מעתה קם דינא שבקרב ימי כידה של גבול הרשעה יאותה להחזיק בתורת ה' יותר משאר הימים הן מצד כדי להוסיף על נפילתה עד החרמה והן שלא לגרום שגוב נפילתם בכל גונדא דחימה כאמור.

גודל מעלת פורים משבועות, מספר "עוללות אפרים"

ו. ועוד בה אשר חכמים הגידו בפרק אמר ר' עקיבא, [65] ויתיצבו בתחתית ההר שכפה עליהם ההר כגיגית וכו' אמר רבי אחא מכאן מודעא רבא לאורייתא אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש שנאמר קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר.

ואם בעל נפש אתה תוכל להבין ולהשכיל עוז הדר מעלת ימי הפורים האלה על יום מעמד הר סיני כי בהר סיני קבלו התורה מיראת העונש לבד עד שיכלו לפטור את עצמם בטענת אונס, והעבודה בזו היא בלתי שלימה לפי שהוא כמוכרח במעשיו ובסור המכריח ישוב לסורו, אמנם בימי אחשורוש אשר הערו למות נפשם למות על ה' ועל תורתו הנה בזה קבלו עליהם לעבוד את ה' מאהבתו לא מיראת העונש, ועבודה כזו היא המובחרת שלא תמוש ולא תמוט לעולם בשום סיבה שאהבה אינה תלויה בדבר חיצוני שבביטול אותו דבר תתבטל האהבה כמו הירא שיראתו תלויה בדבר, אמור מעתה כי ימי הפורים האלה הם הם יום מתן תורה שבטלו המודעא.

ומטעם זה אמרו רבותינו [66] שכל המועדות יהיו בטלים לעתיד וימי הפורים אין נבטלין ואסמכוהו אקרא דוזכרם לא יסוף מזרעם, כי כמו שהתורה נצחית ולא תשתנה ולא תתבטל בשום זמן כי לא תשכח מפי זרעו כן היום שניתנה בו התורה בעצם לא יתבטל לעולם כדי שיהיה רושם יום קבלת התורה קבוע לעולם לא ימוט.

סוד מ"ש בתקונים דפורים נקרא ע"ש יום הכפורים

ז. ומורי אמר שזהו סוד אומרם בתקונים [67] פורי"ם אתקריאת על שם יום הכפורים, כי מבלעדי פשטן של דברים להיות כי פורים בהוד ענף הבינה דעד הוד אתפשטת על כן יכונה פורים על שם יום הכפורים סוד הבינה כנודע, עוד רמז כי במתן תורה אז זכו לשער החמשים סוד הבינה כמו שאמרו בזוהר כי מ"ט ימי הספירה בסוד הז"א וביום החמשים זכו לבינה וחזרה אם על בנים, וימי הפורים אשר הם הם כיום מתן תורה בעצם כאמור על כן יכונה פורים על שם יום הכפורים סוד נהירו דבינה.

וכה רמזו במאמרם ליהודים היתה אורה, אורה זו תורה ושמחה זה יום טוב סוד נהירו דבינה לב שמח יין משמח כנודע, כי כשחזרה אורה זו תורה חזרה שמחה זה י"ט י"ט דבינה, ויקר אלו תפילין הם סוד השני כתרים שזכו בם ישראל בסיני ושמחת עולם על ראשם ב' עיטרין דחו"ב כנודע לחכמי המדע בסוד ביאור המאמר ההוא.

טעם נוסף לשמחה ויו"ט בפורים משום קבלת התורה

ח. והנה כי כן שפתינו איתנו היות ימי הפורים האלה נשגבים במהללן על יום מתן תורה מאד כי אין קיום הגט אלא בחותמיו, ומהצעה זו יראה לנו טעם לשבח לקביעות ימי הפורים האלה לימי שמחה ויום טוב.

במ"ש במר בר רבינא דיתיב בתעניתא כו' מספר "עוללות אפרים"

ט. ויתכן כי כה היתה הכוונה לחכמי התלמוד כשסיפרו על מר בריה דרבינא דכוליה שתא יתיב בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכפורי אמרו [68] עצרת יום שנתנה בו תורה פורים מעיקרא להכי אתקן מעלי יומא דכפורי דתניא רבי חייא מדפתי וכו', כי יום מתן תורה ויום הכפורים וימי הפורים כולם יקראו יום מתן תורה, עצרת כפשוטו, יום הכפורים כמו שנאמר ביום חתונתו זה מתן תורה וביאר רש"י שם שיום כפור נקרא יום מתן תורה שבו ניתנו לוחות אחרונות, וימי הפורים כדאמרן.

ולפיכך יתיב מר בריה דרבינא בתעניתא לבר משלשה ימים אלו, עצרת יום שנתנה בו תורה, פורים מעיקרא להכי אתקן וכו' כלומר שמעיקרא לא היתה כוונת פנימיות מגמת התקנה כי אם מטעם קבלת התורה ובטול המודעא כאמור, לאפוקי עצרת דלא להכי אתקן מעיקרא שהרי בתורה לא נאמר אפס ביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה כמו שביארנו במקומו, אלא שמפני כבוד הדר מעמד הר סיני אשר שם נגלו להם האלהים וחוקות שמים וארץ כוננו לא עשאום כיום טוב ממש לדורות, עם כי אפשר שבאותו הדור עשאוהו כיום טוב גמור כמאמר הכתוב ליהודים היתה אורה ושמחה זה יום טוב.

להתחזק בלימוד התורה בפורים שאף בו נדונים על ביטולה

י. ומעתה מי האיש היראֵ ורך הלבב בלבבו יבין עוז הדרת ימי הפורים האלה ולא ימיש מתוך האהל לבלתי לכת אחרי תאוות הגופניות בלתי לה' לבדו, וכל אחד כפי שיעורו יהגה בחיבתו בתורת ה' תמימה כאילו היום קבלה ויתחנן לפני המקום ברוך הוא לבל יפקד רע על כל הימים אשר פנה אל כל חמדותיו ופרק עול תורת ה' מעל צוארו, כי כמו שבעצרת העולם נדון על פירות האילן וביארו המקובלים ז"ל דהיינו להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן כי הפירות הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקדוש ברוך הוא, והעולם נדון ביום ההוא על התורה שניתנה בו ועל עון ביטולה כמו שיתבאר במקומו בארוכה, וכן בימי הפורים האלה כי בו היתה ביטול המודעה וקבלתה בנפש חפיצה, הוא נידון על כל אלה וזכר כל היצור בא לפניו יצרי מעללי איש בעון אשמה זו.

מנהג חסיד אחד להרבות בתורה בפורים ולהוכיח רבים על זה

יא. וכן אמרו בספר החסידים על חסיד אחד שהיה דרכו להרבות בתורה וביראת ה' ביותר בימי הפורים האלה מטעם זה ומטעם אחר כי רוב העולם בעצם היום הזה פנו עורף וישליכו אחרי גוום עסק התורה ועבודתו התמימה ונדמה לרוב ההמון שבקרב הימים האלה הותר לכל אדם לפרוק עול מלכות שמים מעליהם וכל המרבה להיות משוגע הרי זה משובח ורבים מהשוטים קלקלו בכמה קלקלות כל אחד קלקלתו מרובה מחבירו, והיה חש פן יהיה העולם שקול וברוב אשמת העם יכריע לכף חובה חס ושלום, ותמיד היה מאסף אליו בימים האלה כל חרד וצווח כי כרוכיא לאמר והימים האלה נזכרים ונעשים, אשריו לדור שככה לו בדורו.

יב. ומושל ברוחו ארחות צדיקים ישמור ושרת בשם ה' ויקבע עתים לתורה ביותר בעצם היום הזה כל אחד לפי שיעורו, הבעל מקרא במקרא והבעל משנה במשנה ובעל תלמוד בתלמוד ובעלי סתרי תורה בסתרי תורה.

ראוי ללמוד בפורים בסדרי הלימוד לחנוכה ולשבת זכור

יג. וכבר סידרנו בפ"ג דחנוכה סדר לימוד יפה אף נעים לימים ההם ולימי הפורים בתורה ובנביאים ובכתובים ובספר הזוהר והתקונים והוא תקון נפלא לתקן רבות רעות והיה כל הנשוך וראה אותו וחי.

יד. ומורי נר"ו כשהודעתי לו סדר השנוי למעלה בפ"א בשבת זכור, עליו תטוף מלתי וערב לו לשוב עוד ולשנותו בימי הפורים ולשוב ידו שנית בתקון הנצחים אחרי כן וקבען חובה בבית מדרשו.

סגולת גבאי צדקה בימות השנה ובפרט בפורים

טו. ואשר אין בהם תבונה לא במקרא וכו' יפנה היום למצות מעשה הצדקה, וכגבור יצא לרוץ ארח לגבות מעות פורים לעמלי תורה להחזיק בידם ולתומכם אשר הוא משפר התקונים בעצם היום הזה להרבות עצמה לירכת"י המשכן כמו שנתבאר שם בפ"ג דחנוכה, ובו ירוץ לתקן את אשר רץ לדבר עבירה והתעוררו הרצים החיצונים שנאמר בהם הרצים יצאו דחופים רצים מסטרא אחרא לאבאשא להו לישראל ובגינייהו כתיב והעיר שושן נבוכה.

ובכח סגולת ריצתו למצוה זו ישוב היום להכניעם ויתעורר תא הרצים דסטרא קדישא לאגנא עלייהו דישראל משאר עמין ובגינהון כתיב והעיר שושן צהלה ושמחה כמו שביארו בספר הזוהר פרשת פקודי, [69] ומתוקן ומקובל להיות זה מכוונת גבאי צדקה כל הימים וביותר בעצם היום הזה.

ראוי להזמין עניים לשולחנו בפורים

טז. ואורח לצדיק להדר היום אחר עניים מרודים ולהביאם אל ביתו והיו באוכלי שולחנו שאין שם שמחה גדולה ומפוארה כי אם לשמוח לב עניים ויתומים ואלמנות, וכל המשמח לב האומללים דומה לשכינה שנאמר להחיות לב נדכאים.

דברי הזוהר בעונש מי שאינו משמח עניים במועדים

יז. וכבר בא בזוהר עונש המתרשלים בדבר הזה בפרשת בראשית דף י' ע"ב, פתח ר' שמעון ואמר כל מאן דחדי באינון מועדים ולא יהב חולקיה לקודשא בריך הוא ההוא רע עין שטן שונא אותו וקא מקטרג ליה וסליק ליה מעלמא וכמה עקו על עקו מסבב ליה, חולקיה דקודשא בריך הוא למחדי למסכני כפום מה דיכיל למעבד בגין דקודשא בריך הוא ביומייא אילין אתי למחמי לאינון מאנין תבירין דיליה ועאל עלייהו וחמי דלא אית להון למחדי ובכי עלייהו סליק לעילא לחרבא עלמא.

אתאן בני מתיבתא קמיה ואמרי רבון עלמא רחום וחנון אתקריאת יתגלגלון רחמיך על בנך אמר לון וכי עלמא לא עבידת ליה אלא על החסד דכתיב אמרתי עולם חסד יבנה ועלמא על דא קיימא הא פלניא דאכיל ורוי ויכיל למעבד טיבו עם מסכני ולא יהיב לון מידי אתי ההוא מקטרגא ותבע רשו ורדף אבתריה דההוא בר נש וכו'.

דברי הזוהר בעונש מי שאינו משמח עניים בסעודות של שמחה

יח. ושם נאמר שלא על ימי המועדים בלבד אמרו אלא גם על כל סעודה של שמחה זה לשונו, ותנינן בכל סעודתא דחדוה ההוא מקטרגא אזיל וחמי אי ההוא בר נש אקדים טיבו למסכני ומסכני בביתיה ההוא מקטרגא אתפרש מההוא ביתא ולא עאל תמן ואי

לאו עאל תמן וחמי ערבוביא דחדוה בלא מסכני ובלא טיבו דאקדים למסכני סליק לעילא ומקטרגא עליה ע"כ.

תוכחה למרחיקים עניים מפתח ביתם

יט. צא ולמד כמה החמירו בעונש הדבר ביתר הימים וכל שכן בעוז הוד הדר בעצם היום הזה שנצטוינו ביותר לשמח לב האביונים ומאוללים מאד ולרוץ מתנותינו אליהם כמו שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, שיחזיק במעוזו כל אחד מאישי ישראל לכלכל חיים בחסד וחמלה יתירה ולכלכל את שיב"תם על שולחנו בכבוד והדר ועין טובה במדה טובה מרובה.

ולזאת יקרא שמחה בעצם, לא כשרים זהב להם הממלאים בתיהם עי"דן ועידנ"ים קופרא טבא לפומא וכסא טבא לפומא והיה לאכול להם לבדם ואין לזרים איתם ותמונת עני ואביון הוא להם בבל יראה ובל ימצא, והיה לבבם זה להם כל הימים לא היו ימים טובים וימי הפורים חלוקים מימי הרעה כמשפט אלה החוקים אשר לא טובים, אויה להם אהה עליהם כי יפקד עליהם עון אשמתם ואם לא עכשיו מרה תהיה באחרונה, וכבר בא בארוכה תוכחת מגולה על זאת במקומה בס"ד.

לכן איש התמים ימלא ביתו מלא צדק ויהיו עניים באוכלי שולחנו בעוז הדרה של סעודת פורים, העשיר לו ירבה והדל לו ימעיט לפי שיעורו.

מצות משלוח מנות רומזת להארת שני כתרים שקבלו בסיני

כ. ועוד ממצות חובת היום היא מצות משלוח מנות אשר חכמים הגידו שתי מנות לאיש אחד, וגם הנה זאת חקרנוה כן היא באה על הוד הדר קדושת היום הד"ר הוא אשר אמרו הדור קבלוה בימי אחשורוש, ולעומת מה שאמרו שם [70] שקשרו להם לישראל שני כתרים וכשחטאו ניטלו מהם והן עתה שחזרו וקיבלו אותם ברצון ותהו על הראשונות - שמחת עולם שבה והיתה על ראשם וזכו לשתי מנות שבסיני, על כן באה הוראה זו לשלח איש את רעהו ואיש את קרובו שתי מתנות ומתנה אחת מהן מעכבת להורות על עוצם שתי הארות האלה שזכינו בם.

ביאור עובדא דרבי שלח לר' אושעיא עגלא תליתאה כו' ע"ד הסוד

כא. ואחשבה שאל זה ירמוז אותה שאמרו, [71] רבי יהודה הנשיא שלח ליה לרבי אושעיא אטמא דעגלא תליתאה ותלתא גרווי דחמרא שלח ליה קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, ולדעתי לצד עילאה ימלל כי הנה מודעת זאת שר' יהודה הנשיא היה נשמת יעקב ולכן נשי"א נוטריקון נשמתו של יעקב אבינו.

והנה ביארנו בספר חמדה גנוזה סוד רידייא דדמי לעגלא תליתאה וכו' כי סוד הז"א שהוא מלובש בעטרין שמחת עולם על ראשו סוד הדעת שבו השמחה והחדוה ואז הוא

עגל משולש ג' ווין, ולפיכך הראה לו רבי יהודה הנשיא כי זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו שחזרה הירך שחטף סמאל מן התפארת כשהוא בבחינת קטנות ולא בסוד עגל משולש מן שלש וי"ן סוד משה יעקב יוסף כנודע, והוא סוד יעקב ששבה לו עתה הירך של עגל משולש סוד וו"ו, והנה נודע דג' מדות בסוד יין דגבורות שהן בינה גבורה הוד והן נמתקין על ידי ג' וי"ן ולכן שלח לו כי נשלמו ג' גרווי יין שחזרה היום אם על בנים ונמתקים על ידי סוד ג' וי"ן סוד עגל משולש ובזה נתקן הירך הוד ונמתקים הדינים שהן ג' גבורות שבג' ההי"ן שהם ג' גרווי יין.

כב. ועל זה השיבו קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו כי בג' גרווי יין סוד ג' ההי"ן ג' נוקבין ג' גבורות אשר לפנים בינה ה' אסתלקת מהן ועתה שבו ומשלוח מנות איש לרעהו עד הוד ובכן מקבילות הלולאות אשה אל אחותה, ועל ידי עגלא תליתאה ומתנות לאביונים מאן אביונים יסוד ומלכות דלים ועניים ואבודים, וכשהזי"א סוד יעקב מקבל ב' מתנות ב' עטרין משלח אותם ליסוד ומלכות, וזה היתה כוונתו לשלוח לו מן הירך אטמא דעגלא תליתאה ולא ממקום אחר יותר מובחר וגם ג' גרווי יין לא פחות ולא יותר וכלא רמיזא בחכמתא לחכמי המדע.

אין לשלוח מנה אחת לאנשים רבים או כלים

כג. ובעל נפש יקרה אל תהי הדרת מצוה זאת קלה בעיניו ויאשר ויקיים אותה כדינה וכמשפטה לשלוח שתי מנות לאיש אחד לפחות וליתר אחיו וריעיו דיו במנה אחת כי תשלום המצוה תשלם בפעם אחת ודיו, ורבים שגו בזה והנם שולחים מנות מרובות לכמה אנשים אחת לאחת ואין בהם גם אחת שתהיה כמשפטה ודינה ולא קיימו מצות משלוח מנות.

כד. וגם השולחים אל ריעיהם מיני מתנות של שאר מיני חליפות שמלות וכיוצא לא עשו ולא כלום שאין לשון מנות אלא לשון מאכל ומשתה דברים המענגים ומשמחים את האדם בסעודה, וטוב עין יאשר ויקיים שתיהן.

טעם שתקנו משלוח ב' מנות רמז לב' משתאות אסתר

כה. ויש בהן מהרמז לשני המשתאות שעשתה אסתר לרעהו אחשורוש כמין שתי מנות כדי לפייסו על ישראל ועל ידי שני משתאות האלה נעשה תשועת ישראל, ועל כן חייבו חכמים לשלוח מנות מידי דאכילה ושתיה בלבד לתת רמז לשני המשתאות.

תפלה ע"ד הסוד קודם מצות משלוח מנות

כו. ואשר הוא בא בסוד ישרים אל סוד המצוות ידרוש וראשו לאב יגיע ובלבד שיתן כנגד היסוד דאו"א שתי מנות לאיש אחד כמו שביאר הרב ז"ל, וטוב לנפש היפה לבטא

בשפתים בעת משלחת מנותיו פרטי כוונותיו בנוסח זה, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים, הנני בא לקיים מצות משלוח מנות לתקן את שורשה במקום עליון והמנות יהיו למאורות בשמים ראש מו"ר דרו"ר ברכות שדי"ם ורח"ם והיו למנות לרעהו הבן הבכור עד היסוד בו ולאחותו הקרובה אליו גם אליה יהיו למנות בהדרת תפארתה והיא תשלחם לרעהו עד היסוד בה, ולנו בני מלכים פרשז עלינו מזיז הדרת הארתה להאיר נפשינו רוחינו נשמתינו לעובדך בלבב שלם וליראה את שמך יראת הרוממות, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

במשלוח מנות קודם פורים אין יוצאין י"ח

כז. ועתה תחזה כמה שגו בחוזה השולחים מנות בערב פורים וכל שכן המקדימין יום או יומים, שמשפט האורים הנעשים במצוה זו לא נעשה אפס בעצם ימי הפורים, ומכל מקום אם שולחם ובאות ליד רעהו ביום הפורים שפיר דמי.

דין אבל במשלוח מנות

כח. והאבל חייב גם כן במשלוח מנות אפילו תוך ז' דהוי דברים שבפרהסיא ומצוה מדברי קבלה, וכן הוא על פי סודן של דברים שיש גלוי דאבא כנודע.

סעודת פורים מצותה ביום ולא בלילה

כט. עוד מחיוב מצות חובת היום מצות סעודת פורים, והנוהגים לעשות סעודת פורים לאחר המנחה יאותה להם להתפלל תפלת מנחה בעוד היום גדול ובתפילין ובטלית ככל הימים באופן שתהיה רוב סעודתם ביום, ולא כאשר שגו רבים לסעוד סמוך לערב ועיקר הסעודה נעשית בלילה אשר לא כדת דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו. [72]

וטעמא רבה איכא למילתא כי האור הנמצא בה הוא יסוד קדש עילאה ולכן צריך להיות ביום לפי כי זה הוא מדת יום, אכן אם היא נעשית בלילה נמצא נותן את השבח למלכות שמים מדת לילה ולא היא מפני כי השבח הוא מפני כי ה' הצדי"ק בקרבה וזה עיקר. **ולפיכך** אף אם עשאה בלילה ואבוקות כנגדו לא עשה ולא כלום, והכי משתמע לישנא דרבא דקאמר בלשון שלילה סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו.

מנהג הדלקת נרות בסעודת פורים וטעמו

ל. ויש מפרשים סעודת פורים שעשאה כעין לילה שאין אבוקה כנגדו וכו', ולכן מנהג טוב להולכים בתמים להדליק המנורה על השולחן כעין סעודת השבת כשבאים לישב על שולחנם לאחר המנחה כי אור הנר יפה לשמח את הלב ומוסיף התרחבות ומנוחה

בלב, וגם מצותה בנר דתמן אור שמן משחת קד"ש עילאה ה' הצדיק בקרבה, וכן היה מנהג אדוני אבי מורי זלה"ה.

סעודת פורים לא יעשנה יחידי

לא. וכתב הרמ"ה שמבלעדי חיוב משלוח מנות איש לרעהו צריך כל איש ישראל שיזמין קרוביו ומיודעיו לעשות עמהם סעודת פורים אשר מתוך כך מתרבה השמחה של מצוה כי כשישב יחידי וגלמוד אי אפשר לשמוח ולפרסם הנס כראוי וכמו שכתב רש"י ז"ל בפירוש הכתוב משפחה ומשפחה שמתאספים יחד ואוכלין ושותים זה עם זה לפרסם הנס.

לימוד קודם סעודת פורים

לב. ויאסוף אליו כל חרד וישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחת התורה לפני סעודתם כמו שנאמר ליהודים היתה אורה אורה זו תורה ויועדו יחד להגות בסדר זה.

תורה, פרשת בשלח סימן י"ז פסוק ח' ויבא עמלק וכו', ופרשת זכור את אשר עשה לך עמלק וכו' שבסוף פרשת כי תצא, נביאים, עובדיה סימן א' פסוק א' חזון עובדיה וכו' עד סופו, כתובים, תהלים סי' ז' שגיון לדוד וכו' וסימן כ"ב וסי' ל' וסי' קכ"א וקכ"ד ואחר כך במסכת מגילה.

ובזוהר פרשת תצוה דף קפ"ד ע"ב ת"ח ההוא שעיר כו' עד דף קפ"ה ע"א והמן נבעת מלפני המלך והמלכה וכו', ובפרשת שלח לך ריש דף קס"ט ע"ב אמר ליה ר"ש ודאי ידענא וכו' עד דתרוויהו יקומון כחדא באותו עמוד, ובר"מ ריש פרשת תצא וענשו אותו מאה כסף עד דף רע"ו ע"א וכבודי לאחר לא אתן, ובדף רפ"א ע"ב פתח ר"מ וכו' עד דף רפ"ב ע"א משם אורידך נאם ה'.

נוסח אתקינו סעודתא לומר קודם הסעודה

לג. ואחריו לו יהיה חן בקול ששונים יצלח דברו לאמר, אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדוותא דמלכא קדישא דא היא סעודתא דמטרוניתא דאתיין לה מוחין דאבא ואימא.

לישב בסעודת פורים בכובד ראש וכובע על ראשו

לד. ושוב יסדר את שולחנו כיד ה' הטובה עליו וישב על שולחנו מעוטר בכבוד והדר וכובע ישועה על ראשו לפני השלחן אשר לפני ה' וילבש גילה ברעדה כמדו.

תפלה ע"ד הסוד קודם סעודת פורים

לה. ויבטא בשפתיו פרטי כוונת סעודה זו בנוסח זה, ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים לקיים מצות משתה ושמחה היום לתקן את שורשה במקום עליון, והיו

למאורות ברכות שדי"ם ורח"ם בהדר מלכות, ובקדושת האכילה אותיות אכ"ל י"ה תקח לה הדרת קד"ש עילאה שבח בית אביה ובקדושת השתי"ה אותיות ש"ת י"ה תקח לה מעבר הנה"ר שבח בית אימה והשתיה כדת לאסתר היה למנה וחיילים תגבר במדה טובה מרובה ומעז יצא מתוק ברב חסד יסוד הקד"ש באברתו יסך לנו, ונשבעה יין ונהיה טובים והיה יין הרקח לבסום ולא לשכרות במשך ז' יודי"ן דע"ב ס"ג דישראל סבא ותבונה העולים למספר יי"ן במשתה היין למען לא נשגה ובעבור תהיה יראתך על פנינו לבלתי נחטא ויתקלקל סעודה דמטרוניתא עולימתא שפירתא, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו', יהיו לרצון וכו'.

אזהרה שלא להפריז בשתיה יותר מכדי ביסומו

לו. ושוב אחר עתירתו יתקדש במותר לו באכילתו ובמשתה היין לאכול ולשתות יותר מכדי רגילותו שיעור מה עד יבוסם ולא יפריזו על המדה כשוטים שקלקלו פן יפרוץ בהם האספסוף אשר בקרבם לצאת מן השורה ולפרוק עול מלכות שמים מעליהם בסעודה ולהוציא דבר לפני האלהים אשר לא כדת של תורה חלילה פן יהיה להם שכר פרי הבטן לפתן וכריסם לקרץ והמשתה למשטה והמאכל למאכלת.

אויה להם למפריזים על המדה כי גמלו לרוחם רעה כי פעולת האידים אד יעלה עד להשחית קדושת היום ולקלקל סעודה דמטרוניתא וכן לא יעשה, ומושל ברוחו יהיו לטוטפות בין עיניו נוסח אתקינו סעודתא כו' ונוסח התפלה הנזכרת אשר ביטא בשפתים לפני הדר סעודתו.

מכשולים המגיעים ממשתה היין

לז. ובכן אם בעל נפש היפה הוא יראה ורעד יבא בו ומורא לו יעלה על ראשו לעמוד על שולחנו כמלאך לפני האלהים ולא יפנה דרך המטים עקלקלותם בפסקי תוספות על פסקי הרוש ולענה באמור להם חייב איניש לבסומי בפורייא וכו' עד להשחית בקול צוחה על היין בראש כל חוצות ותבקע הארץ לקול שירי עגבים היוצא מבית בליעתם.

לח. ונשותיהם יותר מהם יוצאות בשיר ונמשכות בשיר אחריהם, וישנו את טעמם ומראיהם לתת על פניהם מסוה, ולכולם יהיה חליפות שמלות ועל כל גבר יהיה כלי אשה היו לנשים, ונשים לו שם רעולות ופרופות ויתנכרו בבגדי הגברים גם המה עד אשר כל רואיהם לא יכירום ולא ידעו ולא יבינו להבחין בין איש לאשה, וילכו להם בתופים ובמחולות ונשמע קולם בבואם קול ענות בחירופים וגדופים כבולות ושחוזות בחרוזות ובדברי הבאי והיתול.

גם אלה ביין שגו בשכר תעו מדרך השכל, שתו וישכרו עד אשר נפטרו מידי חיובם לבלתי הבחין בין ארור המן לברוך מרדכי עד אשר הם מריקים שכר פרי הבטן קיא צואה בלי מקום כהריק אשפתות מן הזבל עד זיבו"לא בתרייתא, וכאלה חוקים אשר לא טובים אשר לא ימדו ולא יספרו מרוב.

אויה להם אהה עליהם, הכזה יהיה יום משתה ויום רצון לה', ומאין הרגלים למנהגים מקולקלים כאלה ולהעמיד תילי תלים הלכות בי"א תיבות אלו חייב איניש לבסומי וכו' מקרא מועט והלכות מרובות עד העלות חרון אף ה'.

אזהרה על חומר האיסור של מחברי "מסכת שכורים"

לט. ורוח זנונים התעם בחובר חבר מסכת שכורים במשפט השכרות בימי הפורים האלה במליצת הוד הדרת דברי חכמי התלמוד, ושמותם ישא על שפתיו ויעבירם אל החבית ואל הכד, אשר אין ספק כי מי שחיברן ומי שהעתיקם ומי שהדפיסם וכל שונה בם עתידים להכוות בגחלתה של תורה והתורה חוגרת שק עליהם לאמור עשאוני בניך וגו'.

ובחיי ראשי כי כשהראוני חיבור הרע ההוא וקריתי בו שורה או שורתים חשך משחור תארי מרוב הצער שהרגשתי על חילול הוד הדרת תפארת עוז התלמוד אשר בצילו נחיה בגוים, והנה החכם הטיפש ההוא מה יענה ליום פקודה כי אסף רוח בחפניו בתלי תלים של הלכות ואנחות במקרא מועט הלז אשר אמרו חייב איניש וכו', ובפסוק שמע ישראל אשר הוא עיקר יחודו של יוצר הכל לא דקדק בו כל כך במשפט כוונותיו ותעלומותיו הרבים כאשר עשה לנגינות שותי שכר וה' הטוב יכפר בעד.

גדר חיוב השתיה שחייבו חז"ל בפורים

מ. ולו חכמו ישכילו את מאמרם חייב איניש לבסומי וכו' ולא אמרו להשתכר אפס לבסומי ביסום בעלמא מעט יותר מכדי רגילותו ומעט אשר היה לפניו יין מל"כות רב כיד המלך, וינום ויישן מתוך משתה היין נים ולא נים תיר ולא תיר לא ידע שכול להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי.

מא. ואם מצינו לחכמים כמה מעשים תמוהים כההיא דקם רבה ושחטיה, [73] הנח לחכמים הראשונים אשר טובה צפורנן מכריסנו חסידי עליון כי אזלת יד יצרם מלבותם להם יאתה לרבות כל מיני שובע שמחות, אך בזמנים אלו ראיתי בני עלייה והנם מועטים והרבה היין עושה, והלואי בהיות השמחה משוערת כהלכתה במדה ובמשורה לא ידעו שבעה לא יריעו ולא ישחיתו בפאר הדרת היהידות ולא יעדרו דבר שלא כדת של תורה.

תוכחה למבטלים ק"ש ותפלה וברכות מחמת שכרותן

מב. וכל שכן כי בצאתם חוץ מהשורה עלולים לפרוק עול מורא שמים מעליהם מאין פנות לפנים ולא לאחור ויאכלו גם אכול מיני פירות ומיני מגדים בלתי ברכה, ויבוזו בעוז הדרת ברכת המזון לברך אותה בלא לב ולב גם בלא דעת שנים או שלשה גרגרים בראש אמיר ולא יהיה אלא כמצליף אחת למעלה ושבע למטה, וישכחו מלהזכיר עזוזו יתברך ונפלאותיו אשר עשה בשפר נוסח על הנסים.

והאחרון הכביד מצות קריאת שמע של ערבית אשר ברוב כובד משא ראש פתנים יינם אשר בקרבם השליכו אותה אחרי גוום וכל רוח אין בקרבם לכוין אפילו פרשה קטנה שבתפילין וכל שכן על שאר התפילה, ושם תהי תפילה בקלות ראש כברחובות קריה וכל המרבה להיות משוגע הרי זה משובח ישתקע הדבר.

מי בקש זאת מידם לחלל הדרת עבודת ה' על מצוה מדברי קבלה, ולא יתכן ויעלה על רוח לב איש שיתקנו דבר לקלקל ולהיות החטא נעשה להם כהיתר חלילה, ומה גם בעצם ימי הפורים כי בו נכנסנו לברית לקיים כל דבר באהבה וברצון, ואיך ומה בפרק המקבל באותו פרק ובאותו מקום נשחית נחלת עבדי ה' וצדקתם אל גיל כעמים.

דברי התעוררות להעלות זכרון הגלות ביום השמחה

מג. כי על כל אלה אתם אחי וריעי אל תפנו אל האלילים הבל המה מעשה תעתועים, שיתו לבכם לחולה רעה אשר נהיה על הארץ עם הקדש פזורים ונפוצים נתונים נתונים המה בין העמים דוויים וסחופים, הודם נהפך עליהם למשחית זה כמה ימים רבים ורעים ועינינו רואות וכלות עד מתי קץ הפלאות, ומדוע לא תשיתו לב צרת המקום ברוך הוא על בניו הנאהבים והנעימים אשר מידי ימים ימימה וביותר בימי השמחה קול לו קול אליו קול המרבה להתיפח על בניו לאמר, אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם ומה לו לאב שהגלה את בניו לבין אומות העולם.

ומה יתאונן אדם חי על ראש שמחתו בזכרון אלה הדברים הממררים את הנפש היפה וזאת ישיב לבו לאמר, כי אילולי חיוב מצות משתה ושמחה אשר הטילו עלינו אנשי כנסת הגדולה יאותה לנו שנצום ונצעק אל ה' אלהי אבותינו בקרב אלה הימים אשר ימי נסים היו לישראל על צרת השעבוד המר והנמהר אשר עזבנו ה' לאורך ימים מה שלא היה לעולמים, השכח חנות אל אם קפץ באף רחמיו סלה חלילה.

מד. אכן להיות כי בא הציווי אלינו ביום טובה היה בטוב, נגילה ונשמחה בישועתו והודות והלל לה' עזוזו ונפלאותיו אשר עשה ולעתור ולרצות לפניו על גאולתנו ועל פדות נפשינו כימי עולם וכשנים קדמוניות יראנו נפלאות בזכות מרדכי ואסתר צדיק וצדק

אשר חכמים הגידו כי הגאולות נרמזו בפסוק א"ם הבנים שמחה, גאולת מצרים היתה על ידי א'הרן מ'שה, גאולת אחשורוש על ידי א'סתר מ'רדכי, גאולה אחרונה על ידי א'ליהו מ'שיח לתקן עולם במלכות שדי והיה ה' למלך על כל הארץ ביום יהיה ה' אחד ושמו אחד.

חובת בית דין למנוע מתערובת אנשים ונשים בפורים

מה. וכתב הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ו מהלכות יום טוב, חייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבבין ומחפשים בגנות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה וכן יזהירו בדבר זה לכל העם כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה ולא ימשכו ביין שמא יבואו לידי עבירה ע"כ, ורועי ישראל עליהם מוטל להכריז על הדבר לפני ימי הפורים להקדים אזהרה לצרה ולאיים על הדבר בכל מיני איומים על כל היוצא מן השורה.

בענין איסור לא ילבש וכלאים וגזל בפורים מספר "הזכרונות"

מו. ומעלת החכם החסיד כמה"ר שמואל אבואב נר"ו כתב בספר הזכרונות, כל ימינו נצטערנו בדברי הגהה אחת הבאה בסוף א"ח סוף סי' תרצ"ו בשם מהר"י מינץ ז"ל, מה שנוהגים ללבוש פרצופין בפורים וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר אין איסור בדבר מאחר שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא וכן בלבישת כלאים דרבנן, וכן בני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה אין בזה משום לא תגזול הואיל ונהגו כך ובלבד שלא יעשו דבר שלא כהוגן על פי שבעה טובי העיר, ובודאי שדברים תמוהים הם שיעקר לאו גמור מן התורה בטענה שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא, ובעמי הארץ תחת כוונה יש כוונות לא טובות ומעשים אשר לא יעשו כמו שיתבאר.

מז. וראינו לחכמים ז"ל התנאים והאמוראים אשר היה כח בהם לנגוע בגופי התורה שתמיד בכל זמן היו גוזרים גזרות ומבטלים מצוות עשה בשב ואל תעשה מדאגה מדבר שלא יבואו לעבור על מצוות לא תעשה בקום עשה כשופר ולולב כשחל להיות ביום השבת והרבה כיוצא בהם ולעתים רחוקים היו עוברים על מצות לא תעשה משום עת לעשות לה', ולא היו באים לידי מדה זו ליטול את הרשות הניתן להם מאת אדון הכל אלא בדוחק גדול וכשהשעה צריכה לכך כמו שעשו הנביאים גם כן בחמלת ה' עליהם לפי שעה כמו שהוא פשוט בספרים.

מח. ואם לאיזה רב מובהק לגודל חכמתו ובקיאותו נתברר לו בדברים אלו וכיוצא בהם איזה היתר, נראה דראוי לו להסתירו בלבבו כי בזה הדבר מבואר שלא יחטא, ולא עוד אלא שזכות תחשב לו והרי הוא קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד כי דברים כאלו יש להם

פנים לכאן ולכאן ואם היום נגלה אחד להיתר אולי למחר יגלו פנים לאסור כמו שראינו בנדון דידן שיתבאר בסמוך.

והמעלה אותם על ספר ממילא מתפשטים והולכים הם והתקלה שלא תבא הלא היא פשוטה, כי מאז טרם יציאת דבריו לחוץ הנוהגים היתר בדבר אולי לפעמים יחשבו מחשבה על שחטאו ויתנו לב לשוב מה שאין כן כשיראה הרואה שאין פקפוק בדבר, ולא עוד אלא שחס ושלום נקל הוא שיתוספו עליהם בראותם פשיטות ההיתר.

מט. גם לבישת כלאים דרבנן היתר בלא טעם הוא כי לא נמצא בתשובה ואין בו אלא מנהג בעלמא כמו שנראה מדברי הרב בעל הלבושים ז"ל, והוא דבר זר ורחוק ממנהג של רבותינו הקדושים שהיו מפקחים על גזירותיהם ועל תקנותיהם לבל יהרסו ועשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה והם עצמם לא התירום כי אם בשעה ובמקום הנראה להם להיתר.

ודבר פשוט הוא שהבא ללבוש בגד כלאים בשמחת הפורים לא ילך להבחין אם הוא מדרבנן או מדאורייתא ולא יטריח עצמו לשאול לחכם על זה, כאשר הוא ידוע למי שראה הנוהגים בכך שעל הרוב זה הולך אצל הגוי ושואל ממנו בגד אחד וזה הולך אצל גוי אחר ושואל ממנו בגד אחר וכן על זה הדרך ולובשים אותם ומתחפשים בהם, ורובן ככולן יש בהם כלאים מהם מדבריהם ומהם מן התורה.

נ. ואמנם בענין חטיפת המאכלים איש מיד רעהו אף על פי שהדבר קשה אין עלינו להשיב עליו מאחר שהנוהגים כך ויתרו על ממונם הפקר בית דין הפקר, ומכל מקום כתב הרב בסי' תרצ"ה, ונראה לי דהיינו לדידהו שהיו נוהגים הבחורים כך אבל אנו שלא נהגנו כך אין חילוק בין פורים לשאר ימות השנה לענין זה ע"כ.

נא. והנה זיכנו ה' יתברך והקרה לפני מה שכתב בזה הרב בעל בית חדש בטור י"ד ס"ס קפ"ב וחייב אני לכבוד ה' להעתיק דבריו, גם הלשון שהביא מהרב בעל ספר יראים לענין לאו דלא יהיה כלי גבר על אשה וכו' ואעתיקנו באחרונה אולי יראו וישמעו ויחדלו כי רב גדול מהקדמונים היה ויצא שמו וטבעו בעולם.

וזה לשון הרב ב"ח, ויש לתת לב על מה שנוהגים בפורים לשנות בגדיהם מאיש לאשה ומאשה לאיש ואין מוחה, ולפי מה שאמרנו בדברים העשויים לנוי ולקישוט אסור לדברי הכל להתכוין כדי להתדמות, וכבר השיב הר"י מינץ ז"ל על זה כמבואר בתשובתו ואמר דכיון שאינו עושה כן אלא משום שמחת פורים אין בו איסור ודומה להעברת שער בית השחי וערוה כדי שלא להצטער או ראיית מראה כדי שלא יחבול בו במסתפר בעצמו.

ולפע"ד נראה דדבריו בזה דחויים המה ממה שכתב הר"א ממיץ בהדיא דאף במשתאות של חתן וכלה איכא איסורא, אלמא דעל מה שעושין משום שמחת מצוה אינו דומה לעושה כדי להנצל מן הצער, וכן בדין דלינצל מן הצער אי אפשר בענין אחר אבל לשמחת חתן וכלה ולשמוח בפורים כבר אפשר בהרבה מיני שמחה ולא יעבור על לאו דלא ילבש, ואין ספק שאילו לא היו נעלמים דברי הר"א ממיץ מהר"ר יהודה מינץ לא היה כותב כן.

נב. עוד כתב מהר"י מינץ דכיון שיש היתר בפורים לחטוף המאכל ואין בזה משום גזל הכי נמי לענין שינוי לבישת בגדים, ותימה דבדבר שבממון ודאי אמרינן דהפקר בית דין הפקר וכדכתבו האחרונים דאין להזמינם לבית דין על ככה אם לא עשו שלא כהוגן כפי מנהג העיר על פי טובי העיר, והיינו טעמא משום דאין היתר אלא במה שהפקירו טובי העיר אבל בדבר איסור אין כח בשום בית דין להתיר משום שמחת מצות פורים בדבר שהוא אסור מן התורה או מדבריהם, ואם כן מה שמשנים בגדיהם בפורים מאשה לאיש ומאיש לאשה כדי להתדמות ובדברים שהוא לנוי ולקישוט אסור מדאורייתא לרבי אליעזר בן יעקב וכל הפוסקים פוסקים כרבי אליעזר בן יעקב.

ואף לת"ק דהעברת שיער מדברי סופרים והוא הדין שאר תקוני אשה לנוי וליופי נמי מדברי סופרים וקרא דלא ילבש אינו אלא שלא ישנה איש ללבוש בגדי אשה ולילך בין הנשים, מכל מקום איכא איסורא מדבריהם במה שהוא לנוי ולקישוט וכל שכן הוא מהעברת שער שאינו ניכר ואסור מדברי סופרים כל שכן בדבר הניכר וגלוי, ועוד דגם לובשין שעטנז, ועוד דנמשך מזה שילך האיש בין הנשים והאשה בין האנשים לניאוף, ועוד הדבר הרע ביותר הוא שמכסים פניהם בפרצופים שלא יכירום.

נג. ואין עלינו לומר בזה אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין כדאמרינן במסכת שבת ריש פרק שואל ואף באיסורא דאורייתא אמרינן הנח וכו', אבל כל ירא שמים יזהיר לאנשי ביתו ולשומעים בקולו שלא יעברו על איסור לאו לא בפורים ולא בשמחת חתן וכלה ותבא עליו ברכה להרים מכשולות מדרך עמינו ומנהגים לא הגונים לא ינהגו עוד עכ"ל.

נד. ומכל מקום במה שכתב ז"ל ואף באיסורא דאורייתא אמרינן הנח וכו', לאו מילתא פסיקתא היא שלא נאמר זה אלא דווקא במידי דאתי מדרשא כגון תוספת עינוי דיום הכפורים אבל בדבר שהוא מפורש בכתוב לא, וצריך למחות ולהעניש עד שיפרשו כמו שכתב הרא"ש ז"ל בריש המביא בשם בעל העיטור ז"ל וכן כתב ה"ה ז"ל בסוף פ"א מהלכות שביתת עשור.

נה. (**א**"**ה**, יש להליץ קצת על המנהג מההיא דפרק אין מעמידין דף כ"ד ע"ב אההיא דר"א שפוסל בכל הקרבנות כולם משום רביעה, ופרכינן ואת הפרות העלו עולה לה' ומשני הוראת שעה היתה, ופירש רש"י מפני נס שנעשה על ידיהן שהביאו הארון מעצמן וכו' אלמא שמאהבת הנס שרינן אפילו איסורא דאורייתא ע"ש).

נו. וזה לשון הר"א ממיץ בספר יראים צ"ו, הלכך יזהר אדם שלא יתקן עצמו בתקוני נשים והכל כמנהג המקום לתקן ולהיות מלבושיהם חלוקים ממלבושי נשים, מכולן מוזהר אדם שלא לתקן ואשה במלבושי האיש שאין כיוצא בהם במלבושי אשה, וללבוש אפילו דרך עראי ואפילו בדרך שחוק אסור שהרי לא חילק הכתוב בין קבע לעראי, ולפי שראיתי בני אדם שלובשין במלבושי אשה עראי וגם האשה במלבושי האיש עראי במשתאות של חתן וכלה וגם בעניינים הרבה כתבתי כן עכ"ל.

חובת ראשי הדור להרים מכשול מדרך העם

נז. ודברים הללו מוטלים על החכמים רועי ישראל לפרסם איסורן ברבים להרים מכשול מדרך עמם כי לכל העם בשגגה באין מבין חומר איסורן של דברים ואשמם בראשיכם כתיב, וכבר העתקנו בכמה מקומות לשון הזוהר רות דדיינא אית ליה למרדף למידע בתר עובדי מתא ואי לאו איהו אתפס בחוביהו ולא יימא דיינא אנא למידן בין גברא לחבריה ולא יתיר אלא כל עובדי מתא תליין על קולריה ואי אטים עינוי מעובדי מתא איהו אתפס בחובייהו ובשעתא דדינא אתער על עלמא איהו אתדן בקדמיתא ע"כ, ובפרק ט"ו דשבת הארכנו בתוכחת מגולה בזה.

דברי תוכחה לדרוש בקהל בימי הפורים

נח. ואשרי הדור שככה לו חכם ירא אלהים להוכיח בקהל עדתו מידי שבת בשבתו על פרצות אחינו בית ישראל וביותר בחגים ובמועדים אשר רגל השן מועד ביותר, ויתר גדול מאד בימי הפורים האלה להזהירם על כל אלה ולהודיען כי לא יתכן כי יתקנו מרדכי ובית דינו מצות משתה ושמחה לעבור את פי ה' אלהינו ולהיות החטא נעשה להם כהיתר חלילה.

ולא אמרו אלא חייב אדם לבסו"מי ביסום הנפש היפה כי תגל ותשוש בשמחה של מצוה ולבסם עוצם הדינים ולהגביר את הרחמים עד שיהפכו מאריהון דיללה ויבבה לפרקלטין על דרך מה שאמרו בזוהר ויקרא, [74] רבי יהודה אמר אכלו ריעים שתו ושכרו דודים אילין כל מארי יבבא ויללא דאתבסמו כולהו ואתברכו כחדא דהא מסעודתא דמלכא מתהניין כלא וכו', וכלפי זה אמרו חייב איניש לבס"ומי בפוריא לבסמא מאריהון דיבבא ויללא שיהיו נהנין מסעודתא דמלכא באופן שבהבסמו לא ידע בין ארור המן לברוך

מרדכי שלא יבחין בין האוהב והשונא באשר גם אויביו ישלים איתו ואין שטן ואין פגע רע בסעודתו.

נט. וכזאת וכזאת ימלל בדברי כבושים בקהל עדתו לאמר, בואו אחי בואו ריעי חוסו על כבוד היוצר ברוך הוא האל הנותן נקמות לנו וידבר עמים תחתינו אשר מה נשיב לה' כל תגמולוהי עלינו, ואילו פינו מלא שירה כים ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע אין אנו מספיקים להודות ולהלל על אחת מאלפי אלפי אלפים ורוב ריבי רבבות הניסים והפורקן אשר הפליא הוא יתברך חסדו ואמיתו לעשות איתנו ביתר הימים וביותר בימים האלה ובזמן הזה.

והגמול הזה יקוה המקום ברוך הוא מאיתנו אחר כל הטובה אשר גמלנו כי נגמול ונשלם רעה תחת טובה במשתה היין הרבה ולצבות בטן כבהמה ומותר האדם מן הבהמה קיא צואה בלי מקום ומעשים אשר לא יעשו, חלילה לעדת עריצים המקדישין ומעריצין תמיד את קונם לפרוק עולו מעל צוארן על עשה דבריהם.

סדר סעודת המועדים לצמים בימות השנה

ס. ובעל תשובה המתענה בכל יום צריך להזהר שבימים שיאכל כמו בשבתות וימים טובים וראשי חדשים ופורים שלא יאכל אלא דברים דקים הנוחים להתעכל מפני כי שינוי וסת תחילת חולי מעים, ואפילו מהדברים הטובים לא ימלא בטנו פן יחלה ונמצא מבטל קריאת שמע שחרית ערבית שהיא מצות עשה מן התורה, וכן קדושה ברבים שהיא מצוה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל כמו שאמרו בזוהר פרשת אמור.

וכן נכשל שחביריו נמנים לדבר מצוה ומתפללים בבית הכנסת בעשרה והוא אינו נמנה עמהם, והרגיל לבא לבית הכנסת ויום אחד לא בא הקדוש ברוך הוא שואל עליו, וגם אינו משלים רמ"ח תיבות שבקריאת שמע שפירשו במדרש רות מהזוהר שחסרון לא יוכל להמנות הם שלשה תיבות החסרים בקריאת שמע לתשלום רמ"ח ושליח ציבור חוזר ואומר ה' אלהיכם אמת כדי להשלים רמ"ח, והקורא קריאת שמע שלא עם הצבור אינו משלים רמ"ח איבריו ועליו נאמר וחסרון לא יוכל להמנות, גם יתבטל מתלמוד תורה שהיא מצות עשה מן התורה והכל מפני סכלותו כאומרו אולת אדם תסלף דרכו.

אזהרה לנמשכים באכילה ושתיה ביום הפורים

סא. והחכם עיניו בראשו ויהיה גבור כובש את יצרו ולא ימשך אחר תאותו בפרט בפורים שהסעודה מדברי סופרים יש להזהר שלא ימלא בטנו שכר ויין הרבה שיכבד ראשו ואיבריו כדרך חלושי הבריאות ויחלה ויבא לידי ביטול תלמוד תורה ביום שלאחריו או להתפלל שלא עם הצבור כאשר פשתה המספחת הזאת ברבת מבני עמינו

לישן עד ארבע שעות וכמעט דלתי בתי כנסיות הן ננעלין, מי צוה כן מי גזר כן ולא אשכחן עשה דדבריהם דוחה עשה מן התורה.

סב. ומושל ברוחו יהא תמיד חרד וירא מן הדין ולא ישכח כמה הכעיס בעונותיו את הבורא, וצריך לקיים אף בימי השמחה שוב יום אחד לפני מיתתך שאם היה יודע שבקרב ימי השמחה ימות כמה היה ירא וחרד והיה משכים לקרות בתורה וכמה מעשים טובים היה עושה ולא היה נמשך אחר תענוגיו, כן צריך שיעשה כל ימיו לתקן את אשר עוות בימי השמחה, וצריך זהירות גדול ביותר בקרב הימים ההם כי קרוב הוא לימשך אחר תענוגיו ויצרהו יפתהו, שיזהר לבלתי ישוב לסורו ויהיה ככלב שב על קיאו כסיל שונה באולתו כמו שאירע לכמה שחזרו לסורם מחמת אכילה ושתיה.

מנהג קדמונים לעשות סעודת פורים בבוקר

סג. ומנהג טוב להולכים בתמים להיות עושים סעודה זו בזמן סעודת יום השבת ומושכים סעודתם עוד מעט משאר סעודות ומטיבים את לבם ומהללים לשם תפארתו יתברך בשירות ותושבחות ובסיפור מעשה הנס לבניהם ולבני ביתם ושוב מברכים על מזונם בכוונה ישרה ומזכירים מעין המאורע בלי שום פקפוק בברכת הארץ וינוחו את ראשם מעט, ובהגיע זמן המנחה כמו כן יכוונו את לבם לאביהם שבשמים וכמו כן בערבית בכוונה טובה ורצויה ולא יעדרו דבר, וכן היה מנהג חסידים הראשונים האיתנים.

והתופס במנהגם ישכיל עשו וקרוב לשכר הרבה יותר מדאי מהשכר אשר היה מקוה בהשתתף עם סובאי יין אשר עד אור הבוקר יעשוה ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם אשר לא טובים ורחוק מן ההפסד בשגם לא יענש.

בסעודת פורים שאחר מנחה יזהרו משתית יין סמוך למעריב

סד. ואשר אי אפשר לו לעשותה בזמן סעודת שבת ויום טוב ועושה אותה אחר המנחה, יהיו עיניו בראשו להזהר בשתייתו לפני תפלת ערבית שיהא דעתו מיושבת עליו לכוין את לבו להתפלל תפלת ערבית בעונתה.

אזהרה לעיירות המסופקות להקדים קריאת המגילה בליל ט"ו

סה. ובעיירות המסופקות שקורין המגילה בי"ד וט"ו ראוי להזהר ביותר לקרותה בכוונה ישרה ולא יעדרו דבר, ולא יניחוה עד אחר גמר הסעודה כי קרובים להתקלקל במשתה היין וישכחוה או פן תהיה אמירתה בקלות ראש אחרי כן ולפיכך כל הקודם זכה ישא ברכה.

ושוב אחר ערבית גיל יגיל עם בני ביתו גילה אחר גילה בסיפור אותותיו ונפלאותיו יתברך מעשה ה' כי נורא הוא כי בזה שמו הגדול מתגדל בעולם, ושוב ישן ינוח לו כפעם בפעם להשכים לבית הכנסת להתפלל תפלתו עם הצבור וקריאת שמע דאורייתא כמו שנתבאר.

דיני י"ד אדר שחל בערב שבת

סו. וכשחל י"ד ביום השישי, אפילו הנוהג לעשותה תמיד אחר המנחה על כל פנים ביום שישי יהא זריז ונשכר לעשותה בשחרית מפני כבוד השבת שלא לקלקל סעודת שבת, שהואיל וצריך להיות רוב הסעודה ביום לא ישאר לו תאוה לאכילת סעודת שבת ויהא קץ במזונו ואין זו כבוד שבת רב הקדש וכן ראוי לנהוג.

סז. וליושבי ירושלים ואגפיה יקראו המגילה ומשלוח מנות בערב שבת, והסעודה בשבת כמו שכתב הרלב"ח ז"ל.[75]

לומר בפורים מזמור צ"ח קודם ברהמ"ז

סח. ולפני ברכת המזון בסעודת פורים יאמרו בנעימה קדושה מזמור סימן צ"ח מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו.

ציונים והערות לפרק ו

63) מגילה דף ז' ע"ב. 64) מכילתא סוף פרשת בשלח. 65) שבת דף פ"ח ע"א. 66) מדרש משלי פרשה ט'. 67) תקו"ז תקון כ"א דף נ"ז ע"ב. 68) פסחים דף ס"ח ע"ב. 69) זוהר פקודי דף ר"נ ע"א. 70) שבת דף פ"ח ע"א. 71) מגילה דף ז' ע"א וגירסת המחבר כפי גירסת העין יעקב. 72) מגילה דף ז' ע"ב. 73) מגילה שם. 74) זוהר ויקרא דף ד' ע"א. 75) עי' שו"ת הרלב"ח תשובה ל"ב, ואמנם העיר בזה ר' ב. מועלם שליט"א כי הסכמת החמ"י עם הרלב"ח היא רק לענין סעודה, מיהו לענין משלוח מנות פליג עליה דאילו להרלב"ח שולחין מנות בשבת ולהחמ"י שולחין בע"ש, עוד העיר ר' מ. גולדמן שליט"א כי בספר חוג הארץ שחיבר כמוהר"ר יעקב ישראל אלגאזי זצ"ל סק"ו וסק"ט הורה בבירור דלא כהחמ"י ונמשך אחר הוראת הב"י שיש לאחר הסעודה ליום א', אלא שכתב שם דכ"ז לענין הוראה אבל לצאת ידי כל הדעות החמיר על עצמו לסעוד ולשלוח מנות בין בשבת ובין בראשון, ואילו לשלוח מנות בערב שבת כהחמ"י לא חייש כלל.

ביאור המגילה ע"ד הסוד

ביאור ט"ו פסוקים מפרק א' במגילה על דרך הסוד

א. ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה, במסכת מגילה פרק ראשון ויהי בימי אחשורוש אמר ר' לוי אחיו של ראש ובן גילו של ראש אחיו של ראש אחיו של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש שנאמר אנת הוא רישא די דהבא, ובן גילו של ראש פירש"י בן מזלו שניהם מזל אחד להם,

נבוכדנצר הרג והוא בקש להרוג, נבוכדנצר החריב והוא בקש להחריב וכן הוא אומר ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים, ושמואל אמר שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה, פירוש שאחשורוש דרש מלשון שחרות, ר' חנינא אמר שכל הזוכרו אומר אח לראש ר' יוחנן אמר שהכל נעשו בימיו רשין שנאמר וישם המלך אחשורוש מס על הארץ ע"כ, ויש לדקדק מאי איכא בינייהו שמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ואלו ואלו דברי אלהים חיים.

ב. אכן קודם כל דבר אקדים הקדמה אחת מהאר"י זלה"ה שביאר בדרוש הקליפות וז"ל, הנה נודע כי אף על פי שיש ה' פרצופים בקליפה דאצילות עם כל זה הג' ראשונים שהם אריך ואוא"י דקליפה נשארו בלתי תיקון רק בתחלתם אבל זו"ן דאצילות דקליפה בהם בלבד נעשה תיקון עם שאינם שוים בתיקונם כי נוקבא נתקנה בי' ספירותיה עם י' אורות שבה והוא תיקון גמור מה שאין כן הזעיר דקליפה שנתקן בעשר ספירותיו אבל הרוחניות שבו אין בו רק בחינת ו' אורות לבד המתפשטות בעשר ספירות שלו.

והנה הקליפה דאצילות רצתה להדמות כקוף בפני אדם ולהתתקן כולה אף בא"א דילה כדוגמת אצילות הקדוש ורצתה לעלות עד שם בא"א דקדושה ולהמשיך משם שפע לתיקונו כמו שהם בקדושה, ואל זה הסוד רמז בפסוק אם תגביה כנשר וגו' להמשיך אותם השערות מא"א דאצילות לא"א שלך, משם אורידך נאם ה' כי אם חס ושלום יעלה אותו התיקון באצילות הטמא גם באריך ואו"א דיליה היה נחרב העולם ולכן משם אורידך נאם ה' ע"כ לשון האר"י זלה"ה.

ג. והנה דרשו רז"ל על פסוק אעלה על במתי עב אדמה לעליון שהוא נבוכדנצר שאמר זה הפסוק בעת שהחריב הבית והיה רוצה לעלות על במותי ע"ב שהוא רזא דמלה ששם ע"ב הוא בחכמה ובמתי ע"ב הוא למעלה בכתר שהוא א"א והוא היה רוצה לעלות לשם כדי ליקח אותם השערות מא"א דקדושה כדי שיהיה דומה לעליון שהוא א"א דקדושה והיה רוצה לתקן עצמו בתיקון דאצילות הקדוש, ואז השיב לו הקדוש ברוך הוא אם תגביה כנשר שהוא אריך שנקרא נשר המרחף על כל האצילות כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף ואם בין כוכבים שים קנך שהם חכמה ובינה שכל אחד מהם נקרא כוכ"ב שהוא בגימטריא כ"ו כ"ב הוי"ה ואהי"ה עם המלה ששם הוי"ה הוא בחכמה ואהי"ה בבינה וכל אחת כלולה בחברתה בסוד הבן בחכמה וחכם בבינה כי אוא"י כחדא נפקין וכחדא שריין ולכן כל אחד נקרא כ"ו כ"ב.

וזהו בין כוכבים שים קנך רוצה לומר אם אתה רוצה לעלות בא"א דקליפה דאצילות או אפילו באו"א כדי לתקן עצמך כמו א"א ואוא"י דקדושה, משם אורידך נאם ה' שם זו"ן

שהנקבה דזעיר נקראת נא"ם והויה הוא הזעיר בעצמו, רבותא קמ"ל שאפילו הזו"ן שאין להם תיקון באצילות עתה בגלות אפילו הכי ומלכותו בכל משלה, וזהו שאמר נאם ה' כי אם יעלה אותו התיקון באצילות הטמא גם בא"א ואו"א דיליה היה נחרב העולם חס ושלום, וזה היה סוד הצלם דדהב דעבד נבוכדנצר מלכא רומיה אמין שתין פתיה אמין שית שהנה אותו הצלם הוא סוד קליפת נוגה דאצילות.

ד. ומביא האר"י זלה"ה במרכבת יחזקאל פ' ג' וז"ל, הרי כי זה הנגה הוא דמות צלם בי' ספירות כי מה שנקרא צלם הוא לפי שכבר ידעת כי הוא גוף ומלבוש אל הנשמה כמו בסוד הצלם של המוחים שבקדושה, והבן זה כי זה הנגה ראשו זהב טהור וכן החזה כסף טוב כמו שמביא בתיקונים תיקון ס"ו דף ק' ע"א ז"ל, נבוכדנצר הוה ידע בהאי אילנא דעץ הדעת טוב ורע והכי עביד צולמא דיליה ובה אשתמודע אילנא דטוב ורע הדא הוא דכתיב רישיה די דהב טב חדוהי ודרעוהי די כסף עד הכא הוה מסטרא דטוב ובגין דא אמר די דהב טב אבל ממראה מתניו ולמטה שהוא מן החזה ולמטה ששם מקום המלכות נוקבא דזעיר דקליפה שם הוא רע מצד הברזל והחסף וטוב מצד נחשת כמ"ש למטה.

והנה נבוכדנצר הוא היה בסוד א"א דנגה דאצילות ובעת שהחריב בית המקדש היה לו כח לעלות למעלה ולתקן את עצמו בסוד רישיה די דהב אבל לא בכל י' ספירות דא"א רק מו"ק ולמטה דא"א, וזהו שעשה הצלם די דהב רומיה אמין שתין פתיה אמין שית כנגד הזעיר דא"א שהוא בסוד ו"ק וכל אחד כלול מעשר הרי שתין ולא היה לו יכולת לתקן כל הי"ס דא"א, אבל אחר כך אפילו מזה ירד ונפל בתהומא רבא כאשר אבאר בס"ד, ולכן היה לו כח לשלוט בכל העולם כולו שהם מאתים וחמשים וב' אפרכיות שיש בעולם מאחר שהוא היה בראש כל האצילות דקליפה שהוא בא"א שלהם, ולכן נקרא רישא די דהב מפני שהוא היה בראש כל האצילות כמו שאמרו במדרש פרשת תרומה וז"ל, וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת זהב זו בבל שנאמר הוא צלמא רישיה די דהב טב וכסף זו מדי שנאמר חדוהי ודרעוהי די כסף נחשת זו יון שנאמר מעוהי וירכתיה די נחש אבל ברזל אין כתיב כאן לא במקדש ולא במשכן למה שנמשל בו אדום הרשעה שהחריבה בית המקדש עכ"ל, כלל העולה מכל זה שמלכות בבל היה בסוף ראש דנגה ועלה למעלה ונתקן הו"ק שלו ומכל מקום לסוף ירד מגדולתו ונעשה חיה אחת מחית השדה כנודע ואין כאן מקומו להאריך בו.

ה. ונשוב למאמר רז"ל שהיה נקרא אחשורוש על שם אחיו של ראש שהוא אח של נבוכדנצר שנקרא ראש שנאמר אנת הוא רישא די דהבא, והנה אחשורוש וושתי אשתו הם היו אוא"י דקליפת נוגה ולכן נקרא אחיו של ראש שהוא לשון אחוה כי לעולם הג'

ראשונות הם באחוה ובחיבור אחד, רוצה לומר אוא"י הם אחים ורעים של הראש שהוא כתר דא"א וז"ש אחיו של ראש, ומ"ש בן גילו של ראש ופירש רש"י בן מזלו שניהם מזל אחד להם הכוונה שלעולם הג' ראשונות נקראו מזל בסוד הכל תלוי במזל וגם דיקנא דא"א שהוא נקרא מזל עילאה הוא מכסה על אוא"י בסוד אדרת שער, ובאותו הזמן היה תיקון לאוא"י דנגה על ידי דיקנא דא"א דנגה והיה מכסה אותם וז"ש בן מזלא.

או יתכן לומר בן גילו של ראש רוצה לומר שכבר נודע שהכתר הוא סתום מאד בסוד מוחא סתימאה והחכמה הוא מגלה מה שהוא סתום בכתר, ולכן נקודת קמץ בכתר מורה על הקמיצות וההעלמות מאד אבל בחכמה הוא נקודת פתח שהוא מורה על פתיחת הנסתרות, וז"ס בן גיל"ו שהוא אחשורוש שהוא בחכמה דנגה דאצילות הוא גילוי של ראש שהוא הכתר, ושמואל אמר שהושחרו פניהם של ישראל כשולי קדרה כאשר נודע שכל הארת פנים של זעיר דקדושה היא בא מהחסדים דאו"א.

ועתה בגלות מדי לקח אחשורוש כל הארות של אוא"י לעצמו לתיקונם ולא הניח ליכנס הארה בתוך הזעיר ואז היה הזעיר בסוד הקטנות בסוד דורמיטא ולא היו בו כי אם גבורות, ולכן ישראל הדבקים בישראל דלעילא הושחרו גם כן פניהם מחמת הגבורות ולא האירו בהם החסדים כאשר אבאר בע"ה ולכן היה נקרא אחשורוש מלשון שחרות, רבי חנינא אמר שכל הזוכרו אומר אח לראשי רוצה לומר מאחר שנסתלקו בגלות בבל המוחים דזעיר ונשאר אז בסוד דורמיטא ונעשה קטן בלא ראש בסוד יעקב כי קטן הוא, ואותה הארה של המוחים אף על פי שנכנסת באחור בסוד נוקבא דזעיר כמ"ש למטה מ"מ עיקר הארתו יצא משם לחוץ באחורי הנוקבא לתוך קליפת נוגה על ידי תיקונא דאו"א דנוגה, וזהו סוד שאמרו אח לראשי כלומר ווי ואבוי לרא"שי שהם אותיות ישראל דלעילא שאין לו עתה ראש שהם המוחים בסוד לי רא"ש שבזמן הגלות היה נקרא בסוד יעקב בסוד ו"ק לבד.

ו. ר' יוחנן אמר שהכל נעשו בימיו רשין שנאמר וישם המלך אחשורש מס על הארץ, הכוונה שהמסים וארנוניות שהיה לוקח מן ישראל היה בעבור הארץ שהיא מלכות דאצילות דקדושה, ירצה שכל התיקון שהיו עושים החרש והמסגר שהם הצדיקים והחסידים ואנשי מעשה שהיו אז בבבל והיו ממשיכים הארת נה"י דאו"א בתוך הנוקבא כדי לבנותה בסוד פרצוף כנודע, הוא היה רוצה ליקח מס מישראל כדי ליקח פעם אחרת הניצוצות דקדושה שהיו לו מקודם תיקון הנוקבא דאצילות בעת שהיתה בסוד נקודה א' כמ"ש לקמן בע"ה, ולכן נשארים ישראל עניים ומדולדלים מהקדושה לולי ה' שהיה לנו לא היה נשאר חס ושלום שריד ופליט משונאי ישראל כנודע.

וזהו שאמר הכתוב ויהי בימי אחשורוש הכוונה הוא ו"י ה"י בימי, ירצה בימים של אחשורוש שהוא או"א דנוגה שהספירות שלהם נקראים ימים, הנה בזמן גלות בבל היה ו"י לישראל מפני שאוא"י שהם נקראו י"ה היו משפיעים בספירות דאחשורוש ועל ידי אותו השפע שהיה יונק מזרועות דא"א שמתלבשים בתוך אוא"י והוא סוד חדוהי ודרעוהי די כסף שהוא הצלם נגה דאצילות ולא היה מניח ליכנס הארה לתוך הזעיר, ועל ידי כן נשאר הזעיר בסוד הדורמיטא ולכן היה לו כח למלוך על כל ע"ס דזו"ן דאצילות דקדושה, וז"ש הכתוב הוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש הכוונה כי החכמה בינה דזעיר נקראים הוד והדר על שם שמתלבשים בנצח הוד דאימא בסוד ה' אלהי ח"ב, גדלת מאד חג"ת, הוד והדר לבשת שהם נ"ה דאימא שמלבישים אותם המוחים, והנה הקליפה לעולם יש לה אחיזה יותר בהוד מבנצח בסוד והודי נהפך עלי למשחית אבל ונצח ישראל לא ישקר אף על פי שיש להם קצת אחיזה.

ז. וזהו שאמר המולך מהודו שהוא מן ההוד דבינה עד כוש שהיא נוקבא דזעיר שנקראת אשה כושית, והנה מהד"ו חסר ו' כתיב והוא גימטריא ה"ן שהם ה' גבורות כל אחת כלולה מי' הרי ן', וזהו שאמר הכתוב הן קרבו ימיך למות הכונה בזה שאמר ה"ן שהם חמשה גבורות דזעיר הם גרמו שקרבו ימיך שהם הספירות שנקראו ימים למות, רוצה לומר לקליפה שנקראת מיתה דהיינו שהקליפות לעולם יונקים מצד הגבורות ולא מצד החסדים ואפילו שעל ידי העונות יש זמנים שיונקים גם כן הקליפות מצד החסדים אבל מ"מ אין להם יניקה אלא מועטת אבל מגבורות יש להם כח לינק כדי צורכם וז"ש הן קרבו ימיך למות.

ח. וזהו מה שאמרו רז"ל במסכת מגילה פ"א וז"ל, מהודו ועד כוש רב ושמואל חד אמר הודו בתחלת העולם וכוש בסוף העולם וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי קיימי כשם שמולך על הודו וכוש כך מלך בכל העולם כולו ואלו ואלו דברי אלהים חיים, חד אמר הודו בתחלת העולם שהוא מהמוחים דזעיר כנ"ל שהם נקראו תחלת העולם כי הזעיר נקרא עולם בעל ו"ק מעלה ומטה וד' רוחות וכוש בסוף העולם שהוא הנוקבא דזעיר שהיא בסוף הזעיר נקודה תחת היסוד בסוד מעולם ועד עולם, וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי קיימי הכוונה שכו"ש גי' שכ"ה שהם שכ"ה ניצוצין דזריק מן מחשבה עילאה שהוא חכמה, והנה אחשורוש שהיה אחיזה שלו באחור אוא"י לכן אמר מהודו שהיא בינה ועד כו"ש שהיא חכמה, וז"ש גבי הדדי קיימי בסוד או"א כחדא נפקין כחדא שריין, וכשם שמלך על הודו וכוש כך מלך בכל העולם כולו שהוא בכל הפרצוף של הזעיר בעשר ספירות שלו, וז"ש שבע ועשרים ומאה מדינה אמר רב חסדא בתחלה מלך על

שבע ולסוף מלך על עשרים ולבסוף מלך על מאה, הכוונה הוא שבתחלה מלך על ז' התחתונות דזעיר ואח"כ בחכמה בינה שלו שהם כ' שנה ואח"כ בכתר שלו שנקרא ק' שנה ולכן היה הזעיר נשאר בסוד דורמיטא כאשר אבאר לקמן בע"ה, וז"ש מדינה מלשון דין בסוד הקטנות.

ט. בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה, הכוונה היא שבימים ההם כשבת המלך אחשורוש שהוא חכמה דקליפת נגה על כסא מלכותו שהיא בינה דקליפת נגה ושתי שהבינה נקראת כסא דחכמה הכוונה שהיה כח לאוא"י דנגה להזדווג ביחד, וזהו כשבת אותיות שכב"ת שהיא הנוקבא שכב עם הדכורא שלה.

י. אשר בשושן הבירה שהוא פה דא"א שנקרא שושן בסוד שפתותיו שושנים וז"ס כשושנה בין החוחים גימטריא אחשורוש, שושנה גימטריא אסתר וסופי תיבות המן להראות שאסתר שהיא מלכות דאצילות היתה בין החוחים בין הקליפות שהוא אבא דזעיר דנגה שנקרא אחשורוש והמן, וז"ש כשושנה בכף הדמיון להראות שלא היתה ממש חס ושלום בין הקליפות אלא לפי שעה כנודע, ונקרא מלכות בסוד כנסת ישראל כמו שאמרו בפרשת בראשית אוף כנסת ישראל אית בה י"ג מכילן דרחמי דסחרני לה מכל סטרהא שהוא י"ג תיקוני דדיקנא דא"א שהוא סוחרני הפה.

והנה זה כנגד זה עשה האלהים שג"כ בקליפת אוא"י דנוגה מזדווגים על ידי הי"ג תיקונים דדיקנא דסחרני הפה שנקרא שושן הבירה שכן בירה גימטריא אלהים בריבוע ר' וי"ג אותיות המילוי וה' אותיות הפשוט שהוא סוד שושנה דאית בה י"ג עלין וה' עלין אחרנין ע"ש בזוהר, וזהו שאמר בשושן הבירה שעל ידי השפע שיצא מהפה דא"א דקליפת נגה היה כח לזווג אוא"י דנגה ביחד שהקליפה היא כקוף אחרי בני נשא ורוצה להדמות לקדושה.

יא. בשנת שלש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות, הכוונה הוא בשנת שלש ראשונות דקליפה נגה שהם א"א ואוא"י, למל"כו ירצה בעת שנתקנו הג' ראשונות מל"כו על קכ"ו מדינות דז"א שכן למ"לכו גי' קכ"ו וזהו שאמרו רז"ל במדרש רבה, רבנן אמרי אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה חלקת את בנין ביתי שנאמר רומיה אמין שיתין פתייה אמין שית חייך שאני חולק מלכותך ויימר מאה ועשרים ושש ומה תלמוד לומר קכ"ז אלא כך אמר הקדוש ברוך הוא אתה עלית עליה אחת לביתי משלך שאמרת מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל לירושלים אשר ביהודה אף אני נותן עליה תוספת אחת משלי שהוסיף לו מדינה אחת בחשבון הדא הוא דכתיב שבע ועשרים ומאה מדינה, הכוונה הוא בשנת שלש למלכו לא היה מולך אלא

על ע' ספירות דזעיר כמנין למלכו שגימטריא קכ"ו ובשביל שנתן עליה אחת לירושלים נתן לו גם כן השביעית שהיא פרצוף דנוקבא דזעיר שנקרא ירושלים כנודע ומל"ך על קכ"ז מדינות אם כן היה המלכות העיקרית שלו בלבד כמנין למל"כו, ואחר כך הוסיפו לו עוד אחת שהיא עשר אורות פנימיות דנוקבא דזעיר אבל מזעיר עצמו לא לקח אלא ו' אורות בלבד כן נ"ל.

יב. גם נוכל לומר עם מ"ש האר"י ז"ל בדרוש הקליפות פ"ד ע"ש דמדוריהון דקליפות הוא מתחות חיזו דאילנא דחיי ומותא כי כל הז' היכלין דבריאה דקליפה הם למטה מן היכל הז' העליון הקדוש דקדשי קדשים דבריאה דקדושה, ובעת גלות בבל עלו הקליפות גם כן למעלה מהיכל קה"ק דבריאה שהם ג' ראשונות דבריאה וינקו מדדי בהמה שהיא ממלכות דאצילות שיש לה למטה בבית הרחם שלה כמין שני דדי בה"מה, ולכן היה גלות מדי נ"ב שנה כמנין בהמ"ה ונתקנו הג' ראשונות דבריאה דקליפה ועל ידי זה היה להם כח לעלות כל גופם למעלה באצילות במקום הראוי להם שהוא כנגד כל אורך זו"ן דקדושה אבל לבסוף משתמטי רגלייהו בנוקבא דתהומא רבא ע"כ ע"ש.

יג. וזהו שאמר בשנת שלוש למלכו שהוא היכל קה"ק דבריאה דקדושה הכולל ג' ראשונות דבריאה, ובעת שגברו הקליפות ועלו גם כן אותם הג' ראשונות דבריאה וזהו למלכו כי מלכו גימטריא אדנ"י בריבוע שהיא מלכות דמלכות דאצילות המתלבשת בהיכל קה"ק דבריאה כמו שכתב האר"י זלה"ה בדרוש מיעוט הירח בסוד אסתר היא בחינת נקודת מלכות דאצילות בסוד לכי ומעטי את עצמך, והיא מסתתרת בראש הבריאה ולכן נקראת אסתר כנזכר בפרשת כי תצא דף רע"ו ע"א, ובג"ד אסתר לישנא דסתרהא וכו' ודא אחתא מלתתא דאילנא טוב ורע אבל אם היא משכינתא דאצילות לית לה שינוי הדא הוא דכתיב אני ה' לא שניתי וכתיב אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן.

יד. והנה אחשורוש עשה משתה לכל שריו ועבדיו, ירצה הכוונה שאחשורוש היה משפיע כל השפע שהיה ממשיך מנה"י דאוא"י לשריו ועבדיו שהם חכמה בינה דאבא דקליפה וחכמה בינה דאימא דקליפה שהם נקראו שרים, ועבדיו הם הו"ק דאו"א דנגה דקליפה, וז"ש ועבדיו הוא ו' עבדיו בסוד ו"ק והם חיל פרס ומדי ר"ל שהם חיילות דאוא"י המלבישים הזרועות דא"א, ונקראים פרס ומדי למ"ש למעלה חדוהי ודרעוהי די כסף זו גלות פרס ומדי שהם ב' זרועות דא"א דנוגה, ולכן נקרא הפרתמים כנודע באוא"י דקדושה דאצילות שהבינה נקרא נהר פר"ת שהוא בגימטריא ה' פעמים קול שהם ה' קולות ה' החסדים של מים בסוד מקולות מים רבים שהמים הוא בחכמה.

טו. וז"ש הפרתמים פר"ת ה' מי"ם רוצה לומר נהר פרת שהם ה' קולות שבבינה הוא יוצא מה' פ' מי"ם, כמו זה גם כן בקליפות אוא"י דנגה דאצילות ולכן נקרא פרס ומדי שהם אוא"י הנקרא הפרתמים כנז"ל, ושרי המדינות לפניו שהם הגבורות שנקראו דינים מלשון מדינות, לפניו שהם מלפנים ר"ל הפרתמים שהם החסדים דאוא"י ושרי המדינות שהם הגבורות דאוא"י כולם הם מלפנים דאוא"י, וזהו לפניו דייקא לכלם עשה משתה והמשיך להם שפע רב מנה"י דאוא"י דקדושה דאצילות.

טז. בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו ימים רבים שמונים ומאת יום, הנה אמרו רז"ל במסכת מגילה א"ר יוסי ברבי חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה ונתעטף ועמד כתיב הכא ואת יקר תפארת גדולתו וכתיב התם לכבוד ולתפארת, הכוונה הוא שהח' בגדי כהונה הם בדיקנא דא"א שמתחילים מרב חסד עד ונקה שהם ח' בגדי כהונה שלבש הכהן גדול שהוא הא"א כמו שאמרו באדרא רבא דף קל"ב ע"ש, וגם כתב האר"י זלה"ה כי כל בחינות הדינים הם שערות וכולם הם מבחינת נצח הוד ששם הגבורות היכר הדינים כנודע, ובעלותם בסוד אור חוזר שהם סוד גבורות פוגעים בג' מקומות והם ג' ראשין דא"א גולגלתא ואוירא ומוחא ומתערבי בכולהו ונפקי מכלהו י"ג חיוורתי וי"ג נימין וי"ג תקוני דדיקנא, והנה בי"ג תיקוני הוא שם מ"ה וי"ג נימין הוא שם ס"ג, י"ג חיוורתי הוא שם ע"ב והג' שמות גימטריא ק"פ, וז"ש בהראותו את עש"ר חסר ו' כתיב שהוא עשר ספירות של בינה שנקראת כבוד של מלכות כנזכר בזוהר על פסוק בשכמל"ו ברוך כבוד ה' ממקומו עיין בפרשת בראשית ובפרשת ויקהל.

יז. ואת יקר תפארת שהוא יקר של ז"א היה אז גדולתו שהם הח' בגדים שלבש כהן גדול שהוא א"א ומשם נשפע לז"א בדיקנא שלו כנודע.

יח. ימים רבים שמונים ומאת יום, רוצה לומר שהדיקנא דא"א השערות שלו מתערבים עם התלת רישין ונפקי כחדא שהם ע"ב ס"ג מ"ה שגימטריא שמונים ומאת יום, ועל ידי הדיקנא דא"א היה התיקון דאוא"י שהדיקנא הוא מכסה אותם באדרת שער כנז"ל, והנה הח' בגדי כהונה שלובש הזעיר שהם ח' תיקוני דיקנא שהם מתחילים מן ורב חסד עד ונקה אז אחשורוש לא הניח לירד למטה אל זעיר והוא לבש אותם בעצמם ונתעטף בהם ועמד שעל ידי אותם התיקונים יש לו כח והעמדה לעמוד ביחד עם בינה בזווג שלו שלא יתבטל תיקונו וזה היה מראה להם בזמן הנ"ל אבל אחר כך התחיל תכף להתבטל כמ"ש לקמן בע"ה.

יט. עוד נוכל לפרש על דרך שכתבנו לעיל בשם האר"י זלה"ה ובכאן אאריך מעט יותר וז"ל, והוא כיון שנסתלקו אור הא"א מן האצילות גרם מיעוט אל הנוקבא דז"א

דאצילות ונסתלקו ממנה ט' ספירותיה העליונות ולא נשאר בה רק אור נקודה בלבד ואז ניתוסף ונעשה תיקון אל קליפה דאצילות, והוא כי אותם הט' ספירות שנסתלקו מנוקבא דקדושה נתלבשו בט' ספירות ראשונות של הנוקבא דזעיר דקליפה דאצילות שהיא נקראת לילית הרשעה אשת סמאל הרשע שהוא זעיר דאצילות דקליפה ונעשה פרצוף שלם בעשר ספירות, והתיקון שנתוסף בסמאל זעיר דקליפה דאצילות הוא שגם הוא נתפשט ונעשה פרצוף שלם בעשר ספירות שלו מה שלא היה תחלה רק ו"ק בלבד, אמנם בענין האורות שהוא הרוחניות שבתוך ט' ספירותיו לא נתוסף בו דבר רק בחינת ו' אורות של רוחניות בלבד הראשונים שהיו לו קודם התיקון, אמנם הנקבה יש לה עשרה אורות ומאירים בספירה ולכן היא נקראת יותרת הכבד דאתגברת על בעלה ושלטא על דכורא כנזכר בפרשת פנחס דף רל"א ע"ב, וז"ש בהראותו את עשר כבוד מלכותו ירצה שהראה להם את עשר ספירות שהוא הכבוד של מלכות ו' דזעיר דקדושה שהם עשר ספירות רוחניות שבה, ואת יקר תפארת ירצה בזעיר דקליפה לא הראה כי אם יקר של תפארת שהם ו' בחינות אורות של תפארת בלבד שהוא ו"ק דקדושה זה היה בלבד גדולת ו' דזעיר דקליפה דאצילות.

כ. ועל מה שהראה להם ק"פ יום שהוא כל כך זמן ארוך לא פחות ולא יותר הוא מובן גם כן עם מה שפירש האר"י בדרוש הפורים וז"ל, הנה בבבל היו חסידים ואנשי מעשה החרש והמסגר אלף והיו מתקנים את המלכות נוקבא דזעיר במעשים טובים והיה צריך אז שיסתלקו המוחים מן הזעיר כדי ליכנס בנוקבא שלו כי כשהיא נבנית בסוד פרצוף שלם אז די לה שאור המוחים היוצאים אליה ממנו, אבל כשהיא בסוד נקודה צריך שיכנסו בה המוחים בעצמם כמו שהיה בעת בריאת העולם בסוד ויבן ה' אלהים את הצלע, ואם כן בכל השבעים שנה היה הזעיר בסוד הדורמיטא והיו שבעים שנה הטעם כדי להעלותה כל השבע ספירות דז"א שהוא בין תרין דרועין שזה נקרא מקומה כנודע, ואז היתה אחור באחור פרצוף שלם בעשר ספירותיה והמוחים דזעיר שהוא הפנימיות שלו עלו למעלה ביסוד דאימא כדי לעשות מ"נ ואז נכנסו המוחים דזעיר בנוקבא שלו כדי לבנותה ובתיקונה נבנה גם כן בית המקדש שלמטה.

ואז הזעיר נשאר בסוד הדורמיטא, ואף שבכל לילה המוחים מסתלקים מהזעיר ונכנסים בה מכל מקום יסוד דאבא שנקרא מרדכי מירא דכיא אינו יוצא לחוץ אלא בהיות אור זה נמשך בה זמן ארוך אז יצא מרדכי שהוא יסוד דאבא כמ"ש בפרקים של מעלה, והנה הנ"הי דאו"א הם שלשה שמות שם ע"ב בנצח שהוא חכמה דזעיר ושם ס"ג בהוד שהוא בינה דזעיר ושם מ"ה ביסוד שהוא דעת דזעיר שהם החסדים, ויש גם כן ביסוד דאוא"י

שם ב"ן שהם הגבורה דזעיר, וכבר נודע שהבנין דזעיר נעשה מהחסדים והבנין והפרצוף דנוקבא נעשה מהגבורות, והנה בעת שנכנסים המוחים בזעיר אזי הוא לוקח הב' חסדים וגבורות והוא לוקח לעצמו החסדים והגבורות הוא מוריש לנוקבא שלו לתיקון פרצופה, והנה בעת שנכנסים המוחים בתוך הנוקבא אזי הגבורות שהם נקראים על שמה עמהם נתקנה פרצופה בעת ספירותיה שהוא מגיע קומתה עד בין תרי דרועין שהם שבעה ספירות דדכורא, ומה שנכנס עתה מחדש הם השלשה שמות בלבד שהם ע"ב ס"ג מ"ה שהם גמטריא ק"פ.

והנה בגלות בבל היה אחשורוש על ידי כישוף גדול ממשיך הארת שלשה שמות הנ"ל כולם בנוקבא דזעיר דקליפה בסוד מה שאמרו רז"ל על אמלאה החרבה לא נתמלאה צור שהיא צרתה לילית ושפחה כי תירש גבירתה אלא מחורבנה דירושלים, וזהו סוד שעשה משתה ושמחה ק"פ יום כדי להמשיך אותם האורות דשלשה שמות דע"ב ס"ג מ"ה בתוך הקליפה נוקבא דזעיר דקליפה, והשבעה ימים היו כדי להמשיך גם כן הכלים של פרצוף שלה שתגיע עד כנגד שבעה ספירות דזעיר כמ"ש לקמן בע"ה.

כא. וזה סוד מאמר רז"ל וז"ל, שאלו תלמידיו את רשב"י ע"ה מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהנו מסעודה של אותו רשע אמר להם אם כן של שושן יהרגו של כל העולם כולו לא יהרגו אמרו לו אמור לנו אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משא פנים יש בדבר אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקדוש ברוך הוא לא עשה אלא לפנים הדא הוא דכתיב כי לא ענה מלבו ויגה בני איש עכ"ל.

המאמר הזה כולו מוקשה, והנה נלע"ד כי כבר נודע מה שמביא באדרא רבא בתחלת דבריו של הרשב"י וז"ל הרשב"י ע"ה קרא לרבי אלעזר בריה אותביה קמיה ולרבי אבא בסטרא אחרא ואמר אנן כללא דכלא, והכוונה היה כי כל התיקון של הרשב"י ע"ה עם חביריו היה כדי לתקן הזעיר בסוד קוים כמ"ש בתחילת האידרא עד אימתי ניתיב בקיימא דחד סמכא שהוא בסוד קו אחד נעשה לו תיקון כדי שיהיה בסוד ג' קוים שעל ג' דברים העולם עומד שהם הג' קוים, ולכן יתיב ר' אלעזר מימין ר' שמעון ורבי אבא מסטרא אחרא דהיינו משמאל רבי שמעון ורבי שמעון יתיב באמצע והם היו ראש הג' קוים, וז"ש אנן כללא דכלא ר"ל דכל שאר ז' קצוות התחתונים והכוונה היה לתקן הזעיר ממה שקלקלו הקדמונים בעונותיהם, וכבר נודע באדרא שכל אחד מהחברים היה מתקן תיקונים לפי השייך לשורשו כנודע ובעת שיצאו הדברים מפיהם כבר נתקן השורש למעלה מעצמו ועל ידי הדרושים נתקן כל התיקונים על תיקונו ועל מתכונתו.

כב. והנה שאלו התלמידים את ר' שמעון במה קלקלו ישראל באותו הדור בפרצוף דזעיר שנתחייבו כליה חס ושלום ועתה אנו רוצים לתקן אותו העון, ואז השיב ר"ש שהם יאמרו כדי שיתקנו על פיהם מאחר שהם היו כללות פרצוף דזעיר מהב' קוים ימין ושמאל וא"כ על ידם יתקנו התיקון של ישראל במה שחטאו וקלקלו שכן כתיב באדרא רבא דף קל"ה ע"א וז"ל, חמינא אילין תיקונים דנהרין עלה והוו מחכאן מלא דפומנא לאתעטרא ולאסתלקא כל חד באתריה וכד הוו מתתקנן מפומנא כל חד וחד סליק ואתעטר ואתתקן בההוא תיקונא דאתתקן הכא בהבל דכל פומא דחד מינן ובשעתא דחד מינן פתח פומא לתקנא בההוא תיקונא ההוא תיקונא הוה יתיב ומחכה למלה דנפיק מפומכון וכדין סלקא בדוכתא ואתעטר וכו' ע"ש, שמע מינה שתלמידיו של רשב"י ע"ה היו גדולים במעשיהם הטובים שהיה להם כח לתקן כל העונות של ישראל, ולכן גם כן עתה בעת שפתחו פיהם ושאלו מפני מה נתחייבו וכו' תכף הוה משכא התיקון שלהם למלה דנפק מפומהון, ובודאי בלי ספק שחמא רשב"י ע"ה כמו שאמרו באדרא רבא שאמר לתלמידיו קום רבי יהודה בקיומך ואתקין תיקונך וכן לכולם.

כג. והנה השיבו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע כמו שפי' למעלה שאחשורוש הרשע כיון עצתו בסעודה שעשה כדי להמשיך מנ"הי דאוא"י סוד האכילה בסוד אכלו רעים והשתיה בסוד שתו ושכרו דודים שהם אוא"י וזו"ן דנוגה, והנה על ידי דברים אלו שהוציאו מפיהם היה כאילו הם התוודו על כללות של ישראל מאחר שכל נשמתם של ישראל הם מעשר ספירות של זעיר, וכבר אמרנו שפרס ומדי הם חכמה בינה דזעיר ובעת שהיו נהנים מאותה סעודה היו מראים שהם חפצים חס ושלום בביטול הקדושה וקיום הקליפה ח"ו והיו מסכימים עמהם, ולכן הם נתחייבו כלייה חס ושלום מאחר שנעקר ממקומו ח"ו השורש ובודאי שגם האילן וענפיו והעלין והפירות הכל נעדר עמו לולי החרש והמסגר אלף לא היה נשאר משונאי ישראל שריד ופליט.

ולכן עם מה שהשיבו התלמידים לרבי שמעון דברים אלו היה נחשב להם כאילו התוודו על חטאתם אשר חטאו כללות ישראל בישראל דלעילא, והם היו רומזים אל י' ספירותיו דז"א מאחר שהם תיקנו אותם כנודע באדרא ולכן היה כח בידם למחול עונותיהם של ישראל, והנה שאל רשב"י ע"ה את תלמידיו אם כן של שושן יהרגו ושל כל העולם לא יהרגו, א"כ מוכרח הוא שכל העולם כולו חטאו חטא אחר וצריך גם כן שיתקנו זה התיקון שלהם כלומר, טוב אמרתם על כפרת שושן ועל כפרת כל העולם צריך תיקון אחר, והשיבו אמור לנו אתה כלומר אין כח בידינו לתקן העון של כללות ישראל אלא אתה שאתה הראש שלנו שהוא בכתר דזעיר כנזכר לעיל ואתה צדיק יסוד עולם כמ"ש

בזוהר חדש שאמר הוא בעצמו די לי בעצמי שאני בעולם אני מגין על כל העולם שאני צדיק יסוד עולם, וז"ש להם מפני שהשתחוו לצלם של נבוכדנצר דכתיב רישיה די דהבא והוא כנגד אריך דזעיר דאצילות דקדושה עשה הוא נבוכדנצר גם כן ותיקן גם כן רישא דאריך דקליפה דנגה.

כד. וזהו שאמר רשב"י ע"ה לחבריו בתחלת האדרא בעת שפתח תכף אמר ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה מעשה ידי חרש ושם בסתר וענו כלם ואמרו אמן, וכתב האר"י זלה"ה הטעם שהתחיל ר"ש בפסוק זה הוא להזהיר אל החברים שחס ושלום אל יערבו במחשבתם דברי קדושה עם קליפה והנה הם י"א ארורים בפרשת כי תבא, והראשון הוא ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה והוא א"א דקליפה ולכן התחיל ר"ש מפסוק ארור האיש, רוצה לומר ארור מי שישים הקליפה הנקראת פסל ומסכה בקדושה הנקראת סתר וזהו ושם בסתר בסתרו של עולם שהוא א"א סתרו של עולם המסתתר ומתלבש תוך כל האצילות כנודע, וז"ש תלמידיו לר"ש אמור אתה היש לך כח בידך לתקן זה התיקון בלי מחשבה זרה חס ושלום כי ר"ש היה בגדר כתר דז"א כנ"ל.

כה. והנה במה שהוציא מפיו גם כן כאילו התוודה לפני כללות ישראל ויתכפר להם שזה היה תלוי בידו, ושאלו תלמידיו וכי משא פנים יש בדבר היאך זכו לנס והלא כאילו החריבו כל העולם כולו מאחר שפגמו בכתרו של מלכו של עולם, אמר להם הם לא עשו אלא לפנים מיראת המלך ואם חס ושלום היו עובדים מאהבה היה נחרב העולם ולכן אף הקדוש ברוך הוא לא עשה אלא לפנים כדי שיראו מלפניו ויחזרו בתשובה, ועם כל זה לא תקנו קלקולם בכל תיקוניו עד שבא הרשב"י ע"ה וחבריו ותקנו הכל כמו שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים על ידי שעסקו בחכמת האמת כנודע באדרא.

והנה ר"ש ע"ה אחר שלא נתעוררה הגזרה לכל ישראל במקומות מושבותם אלא על עון הצלם שחטאו בימי נבוכדנצר דהיינו בעת שאכלו מסעודת אחשורוש היה נגזר עליהם עיקר העונש אבל לא נגזר עליהם להרוג ולאבד עד שהשתחוו לצלם של המן אז נתגלגל עליהם הכל גם כן עון הראשון אפילו שלא עשו אלא לפנים אז אירע להם כל מה שאירע, אבל על כל פנים הקדוש ברוך הוא ברחמיו הצילם מידם.

כו. ובמלאת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן וכו', במדרש רבה משתה שבעת ימים רב ושמואל חד אמר שבעת חוץ מק"ף וחד אמר שבעת עם הק"ף, ואלו ואלו דברי אלהים חיים חד אמר שבעת חוץ מק"ף כי הוא מונה ע"ב ס"ג מ"ה שהם הג' מוחים דזעיר שנכנסים בתוך הנוקבא דזעיר שהם חכמה בינה וחצי דעת שהם החסדים אבל הגבורות שהוא שם ב"ן שממנו נבנה פרצוף הנוקבא נתגדל ונעלה למעלה

עד חג"ת דזעיר ולכן הוא מונה בפני עצמו שהז' ימים היה כנגד פרצופה, וחד אמר שהשבעת הם בכלל הק"ף שאלמלא התלת מוחים שמאירים בה היאך היא מתגדלת שהגבורות לבד אינם גורמים הגדלות אלא מכח החסדים שם מ"ה שהם בסוד המים המגדילים את האילן, א"כ מאחר שהג' לבדם אינם עושים שום תיקון אלא בהצטרפות החסדים לכן הז' שהם ז' בחינות גבורות מחסד עד המלכות אלו הז' הם בכלל הק"ף ע"כ.

כז. והנה נודע שנבוכדנצר ובלשצר ואחשורוש כלם טעו בחשבון הגלות ואחשורוש היה סובר שכבר נשלם השבעים שנה, וז"ש רז"ל כיון דחזא דמלי שבעין ולא איפרוק אמר מדלא איפרוק השתא ודאי לא מיפרקי אפיק ואייתי מניא דבי מקדשא ואשתמש בהון אתא השטן ורקד ביניהם והרג את ושתי, ורזא דמלה שבאותם הז' ימים היה משתמש בכלים של בית המקדש שהוא בפרצוף עצמו של המלכות שכל פרצוף יש לה ג' כלים חיצון ואמצעי ופנימי והוא היה טועה באותם ק"ף יום שהיה סבור שכבר המשיך התלת מוחים שהם הארות פנימיות בתוך הקליפות, ועתה רצה גם כן להמשיך הכלים שלה עם הגבורות שלהם והיה רוצה לשבר הכלים שלה כדי שלא יוכלו ישראל לבנות בית המקדש ועל ידי זה יהיה כח לקליפה שהיא ושתי אשתו בינ"ה של קליפת נוגה שתתקיים פרצופם ולא תתבטל זווגם, ואז ערבב אותם הקדוש ברוך הוא על ידי הג' קליפות שהם מבחוץ שהם רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת והשליכה לושתי מגדולתה ונפלה לנוקבא דתהומא רבא כאשר אבאר לקמן בע"ה.

והנה אמר ובמלאת הימים האלה שטעו והיה סבור שכבר נתבטל הארתה של הק"ף אורות הפנימיים, אז עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה שהוא לכל החיילות הנמצאים אז למגדול ועד קטן, רזא דמלה שהוא לכל הבחינות מבחינת הגדלות עד בחינת הקטנות משתה שבעת ימים כדי להמשיך כל בחינות הכלים של הקטנות והגדלות לקליפת נגה, וז"ש בחצר גנת ביתן המלך שהם הג' כלים, חצר הם הנה"י כלים חיצוניים, גנ"ת כנגד חג"ת כלים תיכוניים, ביתן כנגד חב"ד בסוד בחכמה יבנה בית בינה.

כח. והנה אמרו רז"ל בחצר גנת ביתן המלך רב ושמואל חד אמר הראוי לחצר הראוי לגינה לגינה הראוי לביתן לביתן וחד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן בגינה ולא החזיקתן עד שהכניסם לביתן והחזיקתן במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן עכ"ל, אלו ואלו דברי אלהים חיים, הנה לפי האומר כל אחד לפי כבודו ישב הכוונה היה לאותו רשע להראות שכל התיקון והפרצוף של הנוקבא דאצילות דקדושה הוא עתה שם בתוך הקליפות וכמו שהם ג' מקומות

הפרצופים דקדושה וכל אחד גדול מחבירו ובכל אחד יושבים מלאכים וצדיקים לפי כבודם בעלי דינים בכלים חיצונים, בעלי רחמים בכלים תיכונים, בעלי חסדים בכלים פנימיים כך הושיבם הוא אנשי שושן להראות שכל הכבוד של הקדושה היא עתה בתוך הקליפות ממש כמו שהיה בקדושה.

כט. וחד אמר שהראה להם כמו שנבנה פרצוף המלכות מתחלה חיצון ואח"כ תיכון ואח"כ פנימי, כך עשה הוא שלא הושיב אותם בפעם אחת בכל השלשה אלא בתחלה הושיבן בחצר והיה רוצה לנסות בזה אם כבר נכנסים אלו הג' כלים בקליפה אם לא ועשה כמו שהוא בקדושה, ולכן כשראה שלא היה מספיק החצר לבד להושיבן אמר נבל בלבו שבודאי נכנס גם כן הכלי התיכון, וכשראה שגם כן לא היה מספיק להושיבן הושיבן לביתן והחזיקתן אז אמר בודאי שכבר נכנסו כל הג' כלים בקליפה כמו שהיו בקדושה א"כ כבר נתבטל חס ושלום הפרצוף דנוקבא ולא יבנה בית המקדש ואז הוציא הכלים ונשתמש בהם כמ"ש לקמן בע"ה.

ל. וחד אמר שלא הושיבן כי אם בחצר לבד שאמר מאחר שכל אחיזה של הקליפות אינם אלא בכלים החיצונים שהם בנה"י לכן לא הושיבן לכולם אלא בנה"י שהוא החיצון, וכבר נודע שכלי החיצון הוא לבוש לכלי התיכון וכלי התיכון הוא לבוש לכלי הפנימי ולכן הושיבן בחצר ופתח להם פתח אחד לגינה שהוא כלי תיכון ואחד לביתן שהוא כלי פנימי כדי שיהיה להם כח להמשיך ולהוציא משם השפע משני כלים האחרים אבל לא הושיבן אלא בחיצון שכל הכח של הקליפות אינם אלא בכלי החיצון כנודע.

והנה נודע שהמלכות נקרא אדנ"י ויש לה עשר ספירות ובכל ספירה יש לה שם אדנ"י הרי י"פ אדנ"י בגי' תר"ן, וזהו ס"ת של בחצ"ר גנ"ת בית"ן ס"ת תר"ן להורות שאין לקליפה יכולת ליאחז אלא בכלי החיצון שמתלבש בעולם העשיה שהוא מקום הקליפה, והנה בכל כלי מהג' כלים יש י' ספירות וזהו בחצר הם נה"י דנה"י שהם מברא שהוא גוף החיצון כנודע בדרוש פנימיות וחיצוניות ע"ש, גנת הם חג"ת דנה"י, ביתן הם חב"ד דנה"י, וז"ש המל"ך גי' א"ל אדנ"י שהוא כלי החיצון המתלבש בעולם דתמן א"ל אדנ"י, וז"ש בחצר גנת ביתן השלשה הם של המל"ך שהוא של כלי החיצון שהם בסוד א"ל אדנ"י, והנה לפי רב ושמואל הוא שמדברים בכלי החיצון הכולל י"ס ומתניתין היא מדברת שהג' בחינות חצר גנת ביתן הם הג' פרטים חיצון ופנימי ותיכון.

לא. ומ"ש שהושיבן בחצר רוצה לומר בכל הג' שבחצר שכל אחד מהג' כלים כלול מכל הג' וכל הג' שבפסוק הוא מדבר בג' כלים שבחצר, א"כ אין חילוק בין רב ושמואל למתניתין אלא שהוסיף עליהם ואמר שפתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן

כדי שיקבלו שפע מאותם השני כלים פרטיים שהם החסדים שיוצאים משם לחוץ כדי למתק הגבורות שהם בכלי החיצון, ואלו השני פתחים הוא סוד שני פתחים שצריך ליכנס כשנכנסים לבית הכנסת והם מלכות דמלכות ויסוד דמלכות, ויש עוד פתח שלישי שהוא יסוד פנימי שהוא נקודת ציון, והנה הפתח של כלי החיצון הוא נקרא מלכות שערי צדק והפתח של כלי התיכון הוא נקרא שערי ירושלים והפתח של כלי פנימי הוא נקרא שערי ציון, והנה הפתחים שפתח אחשורוש לאנשי שושן הם שערי ירושלים ושערי ציון שמציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים שהוא השפע של חג"ת וחב"ד שהם מוחין דיניקה ומוחים דגדלות.

לב. חור כרפס ותכלת וכו', במסכת מגילה פ"ק חור כרפס ותכלת מאי חור רב ושמואל חד אמר חורי חורי מלאכת המצעות היתה עשויה נקבים נקבים וחד אמר מילת לבנה הציע להם שמילת חור הוא לשון חיוור ואלו ואלו דברי אלהים חיים, והכוונה הוא על מה שכתבנו שפתח להם שני פתחים כנ"ל ובכאן מפרש מה הם השני פתחים ואמר חור כרפס ותכלת, מאי חור הכוונה כמו שאמרו בזוהר פרשת אמור דף ק"ו ע"א ויקוב בן איש הישראלי כד"א ויקוב חור בדלתו רזא דמלה נטל ה' דשמא קדישא ולייט לאגנא על אימיה ודא הוא נקיבא דאיהו נקיב שמא קדישא ולמחצדי חקלא ורזא דמלה כן דרך אשה מנאפת, ורזא דמלה גם כן בכאן שנקב חור ביסוד דנוקבא שנקרא דלת כדי להוציא הארות של כרפס ותכלת שהם חסדים וגבורות כי הכרפס הוא בתפארת שהוא ירוק וגם התכלת הוא במלכות ולכן ח"ית גדולה בחור כמו שני חיתין שהם שני פתחים כנ"ל, וז"ש חורי חורי שהם ב' נקבים מב' פתחים, וחד אמר חור הוא לשון חיוור ר"ל הכוונה למה עשה שני פתחים כדי להוציא ב' מיני חיוור שהם ב' מיני הארות החסדים והגבורות, החסדים מן התפארת שנקרא כרפס והגבורות מהנוקבא שהיא נקראת תכלת.

לג. אחוז בחבלי בוץ וארגמן, ירצה שהאחיזה של חסדים והגבורות הם בחבלי בוץ שכבר נודע שהוא"ו נקרא חבל כמו שאמרו בזוהר פרשת שופטים דף רע"ד ע"ב וז"ל, בחבל דיחנק בה אחידן ה"א ה"א בה' אצבען דיד ימינא ובה' אצבען דיד שמאלא ו' חבל י' חניקא דילהון שמא דהויה מיתא דסמאל ונחש וחיים לישראל, והנה נודע שהיסוד דאבא והיסוד דאימא הם ב' ווין כמו שכתב האר"י זלה"ה בסוד ויבא לו יין שיש לו תרי טעמי שהם ב' יסודות דאוא"י.

וז"ש אחוז בחבלי שאחיזה של שני אורות הם תולים ואחוזים בחבלי בשני היסודות דאוא"י שהם ב' חבלים ובאלו הב' חבלים יש בהם ביסוד דאבא חסדים שהוא שם מ"ה וביסוד דאימא יש בה גבורות שהוא שם ב"ן ושניהם ביחד דהיינו הב' יסודות דאוא"י

נעשים דעת דזעיר כשהם נכנסים בזעיר, אבל עתה בגלות בבל היו נכנסים הב' בנוקבא ואז נעשים דעת דנוקבא וז"ש בחבלי בוץ וארגמן כי בו"ץ גי' מ"ה וב"ן עם הכולל, וארגמן הוא הדעת כמו שאמרו בפרשת תרומה דף קל"ה ע"א, וארגמן דא שבועות רזא דארגוונא דתורה שבכתב דאתייהבת ביה כלילא מכל סטרין מימינא ומשמאלא כד"א מימינו אש דת למו ודא איהו ארגמן, וגם בפרשת תרומה דף קל"ט ע"א ארגמן דא כנופיא דכולא כל גוונין כחדא עכ"ל, והנה בדעת כלולים דין ורחמי חסדים וגבורות מ"ה וב"ן ביחד וז"ש אחוז בחבלי בוץ שנכללים בדעת שנקרא ארגמן כנ"ל שנקרא תורה שבכתב יסוד דאבא שנקרא תורה בתוך הכתב שנקרא יסוד הבינה ושניהם ביחד הם דין ורחמים.

לד. ומ"ש על גלילי כסף ירצה שהדעת של הנוקבא על ידי חטא אדם הראשון היה יורד בין תרין כתפין כנודע ובעת שהיו נכנסין היסוד דאוא"י בתוכה היה הדעת שלה עולה למעלה מהחסד במקומו כמו בזעיר, ומ"ש גלילי כסף על שם שהחסד שהם המים מתגלגלים ממקום למקום מחסד לגבורה ומגבורה לתפארת וכו' עד מלכות, והנה שם ע"ב שהוא גימטריא חסד עם העשר אותיות והכולל גימטריא גלילי וז"ש גלילי כסף ועמודי ש"ש, רוצה לומר שהחסדים מתגלגלים בשש קצוותיה כנודע, וז"ש עמודי שש שהחסדים הם ה' הויות בגימטריא ק"ל כמספר עמודי והם מתפשטים עד הוד ואח"כ כלולים ביחד ביסוד, הרי עמודי שהם ה' חסדים ה' הויות שגימטריא שלהן עמוד"י מתגלגלים ונכנסים בש"ש שהוא היסוד שלה ומשם אחר כך מתגלים ויוצאים לחוץ בסוד המלכות שבה.

לה. מטות זהב וכסף, הנה אמרו רז"ל תניא א"ר יהודה הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב א"ל רבי נחמיה אם כן אתה מטיל קנאה בסעודה אלא הם של כסף ורגליהם של זהב עכ"ל, הכוונה הוא שאחשורוש הרשע כיוון להמשיך השפע ולתקן הזו"ן באלו הז' ימים שעשה המשתה והנה מצינו שזו"ן כל א' נקרא מטה.

והנה מצינו בפרשת תרומה דף קל"ג ע"א וז"ל, מטה אתייהיבת ליה ליעקב לאתתקנא ועל דא יעקב תיקן צלותא דערבית, גם בדף פ"ז ע"א וז"ל, ומטה מוצעת מסטרא דעמודא דאמצעיתא ובגין דא זווגא דילה באמצעיתא בין צפון לדרום והא אוקמוה רבנן הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים, והנה זעיר נקרא מטה וגם בפרשת תרומה דף קל"ג ע"א וז"ל, מטה ושלחן וכסא ומנורה ארבע אילין כולהו בשכינתא אינון ואיהי כלא ע"כ, והנה בעת שהמשיך השפע לחוץ לזו"ן דקליפת נוגה אז ישב כל אחד על מקומה כמו שבקדושה הזעיר לוקח החסדים וגם הנוקבא לוקחת הגבורות, והנה גם כן כל חסד גימטריא ע"ב שהם ע"ב תיבות ורי"ו אותיות כנודע, וז"ס חסד חסדים שהזרוע

ימין יש לו ג' פרקים והם ג' פעמים חס"ד שהוא גי' רי"ו, והחסד גם כן הוא מתפשט עד היסוד כנ"ל שהם ה' בחינות חסדים וכן גם כן גבורה גימטריא רי"ו מתפשט גם כן בשש בחינות גבורה, וז"ש הר"אוי לכסף, הר"אוי הוא ב' תיבות ה"א רי"ו, ר"ל רי"ו חסדים או רי"ו גבורות המתפשטים עד היסוד שהם ה' בחינות חסדים בזעיר וגבורה בנוקבא כנ"ל.

לו. והנה אמר ליה רבי נחמיה אם כן אתה מטיל קנאה בסעודה שהיה ראוי לכוללם ביחד ולחברם ולזווגם ביחד כדי שימתקו החסדים את הגבורות, אלא הן של כסף שהם הזכרים היו של כסף והרגלים של זהב שהנוקבא נקראת רגל כמו שאמרו בזוהר פרשת לך לך פ"ו ע"א, מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו דא מערב דאיהו קרי ליה תדיר ולא שכיך כמד"א אלהים אל דמי לך, וז"ש שנתחברו שניהם ביחד במטה אחת בסוד השכינה לחברם ולזווגם ביחד והזכר למעלה שהוא כסף והנוקבא למטה שהוא זהב והחסדים ממתיקים הגבורות, ולעולם אלו ואלו דברי אלהים חיים שזה מדבר קודם הזווג שהיה כל אחד בפני עצמו ורבי נחמיה מדבר אחר הזווג שנתחברו ביחד ונעשו הן של כסף ורגליהם של זהב.

לז. על רצפת בהט וש"ש ודר וסוחרת, הנה דרשו רז"ל ודר וסוחרת רב ושמואל רב אמר דרי דרי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה והניחה להם בסעודה והאירה להם לכל בעלי סעודה דבי רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה, הכוונה הוא על רצפת שהוא של עולם הבריאה שתמיד נמצאת הבריאה מצורף ומחובר עם אצילות וז"ש רצפת מלשון צרפן וחברן עם הבריאה.

והנה אמר בהט שהוא אבני אקדח שהוא בדולח שנראים בו כל גוונין גם כן בהיכל קדש הקדשים דבריאה נראה בו כל גוונים של אצילות, והנה היכל קה"ק כלול מג' ספירות והם ד' ספירות שהם חב"ד והדעת הכלול מהחסדים וגבורות שהוא כסא הכבוד דבריאה וזה נקרא ד' רגלי הכסא, והד' תחתונות דמלכות דאצילות שהם נהי"ם נקרא הכסא בעצמה והם ח' כל אחת כלולה מחברתה, נצח בחכמה, חכמה בנצח, הוד בבינה, בינה בהוד, יסוד בחסדים, חסד ביסוד, מלכות בגבורה, גבורה בחסדים הרי י"ו כמספר בה"ט, וז"ש רצפת בה"ט לצרף נהי"ם דמלכות דאצילות עם חב"ד דבריאה, ואחר כך וש"ש שהוא ש"ש מעלות לכסא.

לח. ודר וסחרת, הנה כתב רבינו האר"י זלה"ה שיש עשר שמות אהיה בעולם הבריאה ואלו העשר שמות אהיה העיקרים כמנין רד"ו שהוא יסוד דבריאה שנקרא היכל לבנת הספיר ששם מתגלים עשר אהיה, ונקרא היסוד וד"ר שהוא מלכות הדר שהוא הדור הגוף והדור הזקן בסוד מי שהוא סריס אין בו הדרת זקן והוא גם כן מלשון דירה ששם דרים

עשר אה"יה, וז"ש רב אמר דארי דארי שהוא נקרא ודר על שם עשר אה"יה שעומדים שורות שורות בעשר ספירות דיסוד דבריאה כמו בעשר ספירות דכללות דבריאה, ושמואל אמר אבן טובה שהוא דורש על יסוד בעצמו דבריאה שנקרא לבנת הספיר בסוד נופך ספיר ויהלום שהוא אבן טובה בכ"רכי הי"ם שהוא ביסוד דמלכות דבריאה ששם הוא אל"הים במלוי יודין גי' כרכ"י הי"ם, ודרה שמה ע"ש הדירה שדר לעולם ביסוד דמלכות שהוא סובבת אותה וז"ש וסוחרת שיסוד המלכות סוחרת ליסוד הזכר בסוד נקבה תסובב גבר וז"ש סח"רת עם האותיות גימטריא תרע"א עם המלה.

לט. והניחה להם בסעודה שהוא בסוד הזווג כמו שנאמר אכלה ומחתה פיה והראה להם לכל בעלי סעודה, רוצה לומר שהוא נקרא לבנת הספיר ע"ש שמספר ומזהיר ומנהיר בסוד השמים מספרים, והוא מאיר לכל בעלי סעודה שהם כל האוכלים משלחן המלך שהם הצדיקים הגורמים זה הזווג של בריאה זו"ן דבריאה, דבי רבי ישמעאל אמר שקרא דרור, מאחר שמתגלה בו עשר אהי"ה שגימטריא רד"ו ולעולם אהיה בבינה שנקרא דרור חירות יובל, ולכן על ידי הגילוי הארת הבינה בו נקרא על שם הבינה דרור, והכוונה הוא שהיסוד הוא נקרא גבאי צדקה והוא בעל המכס שהוא מקבץ מכל הק"ך צירופי דאלה"ים המתחילים להתפשט מזעיר דבריאה עד מלכות דעשיה, וממה שהם לוקחים שלל מהקליפות להעלות למעלה לאצילות הוא לוקח מתחלה מכס מהם למיין דוכרין ולמ"נ שלו עם נוקבתו שכן מכ"ס גימטריא ק"ך צירופי אלהי"ם.

והנה על ידי הארה גדולה שנתגלה בפרצוף דנוקבא דאצילות שהוא יסוד דאו"א היו מאירים כ"כ בבריאה שהיה די לו ממה שקבל מלמעלה ולא היה צריך ליקח מכס מתתאין שהיה מספיק לו ממה שהיה יורד עליו מעילאין ולכן קרא דרור לכל בעלי סחורה, כלל העולה שזה דורש בהארה שמקובץ בתוך היסוד וזה דורש ביסוד בעצמו וזה דורש בהארה המתגלה לחוץ מהיסוד ואלו ואלו דברי אלהים חיים ולא פליגי, וכל הדרוש שפירשנו הוא להראות שהקליפה היא כקוף אחרי בני נשא והיא מדמה עצמה לעשות בקליפה כל מה שיש בקדושה.

מ. והשקות בכלי זהב וכו', הנה אמרו במדרש רבה השקיותיו של אותו רשע לא היה אלא בשל זהב, להראות שאחיזה שלו לא היה אלא בכלי חיצון שהוא גבורות הנקראים זהב שמלת זהב הוא רומז שיש ז' בחינות של גבורות אבל הגבורות בעצמם אינם כי אם ה' גבורות לבד מחסד ועד הוד ואחר כך הוא ב' כוללים ביסוד ובמלכות, וזהו מלת זהב ז' בחינות של כללות דהיינו ה' פרטות וב' כללות וכן החסדים כמו כן, וזהו ראשי תיבות ה'שקות ב'כלי ז'הב הוא גם כן זהב והוא רומז על בחינת החסדים של הנוקבא שהם

מבפנים ולא מבחוץ, וזהו והשקות' בכלי' זהב' סופי תיבות בי"ת וז"ס וציפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו והבן זה, אבל מה שהם היו משתמשים לא היה אלא בכלי החיצון ולא הפנימי וז"ש בכלי זהב שהוא נה"י הכלי חיצון וזה נקרא חיצון דחיצון, ומ"ש וכלים מכלים שונים להראות על ב' כלים אחרים תיכוניות דחיצוניות שהם חג"ת ופנימיות דחיצוניות שהם חב"ד, וכוונתו היתה להמשיך הגבורה מיסוד הבינה ששם הוא נקרא יין דמנטרא ששת ימי בראשית למלכות דקליפת נוגה, וז"ש ויין מלכות רב ר"ל שהיין של המלכות שהם הגבורות היו רב בסוד בחינת היסוד דבינה שנקרא רב שמשם היו נמשכים.

מא. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל ויין מלכות רב, אמר רבא מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שהוא גדול ממנו בשנים, הכוונה כמו שבקדושה המלכות נקראת אוצר הנשמות ששם ביסוד שלה ובבטן שלה גנוזים כל הנשמות ושם הם נהנים מאותו יין דמנטרא ששת ימי בראשית לכל אחד ואחד בפני עצמו כפי הבחינה אשר משם נחצבו שכל הנשמות נחצבות מתחת כסא הכבוד עילאה יסוד הבינה כנודע, וידוע כי היין דמנטרא הוא המ"נ ראשונים בעת בריאת העולם שהם גבורות ראשונות משם באים כל המ"נ מעת בריאת העולם, אם כן בכל זווג וזווג שנעשה מבריאת העולם ועד עתה צריך להקדים בסוד מ"נ ראשונים שהם הגבורות ישנים על כל הנעשים עתה מחדש, והנה אחשורוש הרשע כיון עצמו להמשיך היין מהגבורות ראשונים של עת בריאת העולם אל הנשמות שהיו במלכות דקליפת נוגה כל אחד ואחד לפי בחינת שורש נשמתו, וזה היה כדי ליתן כח אל ז"ון דנגה לזווגם ביחד שבכל זווג וזווג של זו"ן דקדושה צריך שיקדים להם מ"נ מאותם הגבורות ראשונות.

מב. וזהו שאמר רבא מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שהוא גדול ממנו בשנים, רוצה לומר מאותו היין של בריאת העולם שהוא נקרא יין המשומר בענביו ששת ימי בראשית ואלו הגבורות נקראות רוחא דשבק בה בעלה שהוא חכמה בבינה בביאה ראשונה בזווג הא' דבריאת העולם, וז"ס כלים מ'כלים ש'ונים ו'יין מ'לכות ר'ב ר"ת משומ"ר ר"ל שהיה יין מן המשומר בענבים וכל הבנים שהם זו"ן וכל נשמות הצדיקים לוקחים מאותם הגבורות שהוא מאותה הרוחא דשבק בה בעלה וז"ש שהשקהו יין שהוא גדול ממנו בשנים.

מג. ומ"ש ויין מלכות רב כיד המלך, רוצה לומר שהפסוק מפרש על מ"ש ויין מלכות רב שהוא ריבוי יין כמה היה אותו הריבוי, וז"ש כיד המלך על דרך שכתב האר"י זלה"ה בענין בידך אפקיד רוחי ששתי הידים של הבינה ה' אצבעות ימיניים וה' שמאליים שהם

ענין ה' אותיות מנצפ"ך כפולות שהם נעשים בחינת כלי אל המלכות להיות שם בתוכם המ"נ ואלו נמשכים לה משם בו"כו שבבינה שהוא חילוף שם אהיה שגם הוא בגימטריא ידך, ואלו הב' ידים של הבינה נעשים במלכות כלי בית קיבול להיות בתוכו המ"נ בין ביד ימנית ליד שמאלית שהם זו על גב זו ובתוכם המ"נ, וז"ש כי"ד המלך אותיות יד"ך שבגימטריא בו"כו ששם המ"נ שהוא היין גנוז בתוך אותם הידים ואותן הידים כלולים מחסדים וגבורות מ"ה ב"ן.

מד. ומ"ש כיד המלך רוצה לומר שעיקר המשכת היין הוא מהיד אחת ולא משני הידים שהם חסדים וגבורות ביחד אלא מהגבורות לבד, וזהו גם כן המל"ך גי' מ"ה וב"ן דהיינו ה"מ של המלך הוא גי' שם מ"ה ואותיות ל"ך עם ב' אותיותיו גימטריא ב"ן וזהו כיד המלך כמו יד אחת לבד של המלך שהם השני ידים מ"ה וב"ן, וגם כן כיד המלך עם הכולל גימטריא ק"ל וזהו הה' גבורות שהם ה' הויות בגימטריא ק"ל ולא הה' חסדים, ואל זה כיון אותו רשע להמשיך מאותם הכלים של המ"נ הגבורות שבתוכם שהם בתוך כלי של המלכות הנמשך מן הבינה, וז"ס והשקות בכלי זהב שהוא הכלי של המ"נ שהם הגבורות לבד ולא מהחסדים שבתוך הכלי של המ"נ אלא מהגבורות שבתוך הכלי של המ"נ כנ"ל.

והנה נודע מדרוש ה' של המ"נ שבכל לילה צריך לעשות כלי מחדש בין בבינה בין במלכות בסוד אילת השחר שרחמה צר ובכל לילה היא כבתולה וצריך לעשות כלי מחדש, וז"ש וכלים מכלים שונים שרוצה לומר שבכל לילה יש לה כלים אחרים אל בינה ומלכות והוא היה רוצה להשתמש באותם הכלים של בית המקדש שהם אותם הכלים של המ"נ שכל כלי נקרא בית המקדש בסוד מקדש עילאה מקדש תתאה שהם נקראו נקודות פנימיות כנודע ולכן דרשו רז"ל וזה לשונם, והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מיבעי ליה אמר רבא יצאת בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלי ואתם שונים ושותים בהם, הכוונה הוא שהכלים הם נחתמים בטבעת המלך בחותם המלך שהוא חותם הבינה בסוד חותם בתוך חותם לבל ישלוט זר במעין חתום והוא היה פותח החותם של המלך ומי שעובר על חותם המלך הוא חייב מיתה לכן אירע להם כל מה שאירע להם כאשר נבאר לקמן בע"ה.

ועל זה היסוד הפנימי שהוא חותם הבינה שהוא כלי של מלכות ועליו נאמר וכבודי לאחר לא אתן, וזהו סוד אני ה' לא שניתי ולכן נקרא פנימיות הנקודה בסוד אסתר שהיא מסתרת ואוגרת פתחה לבל ישלטו החיצונים בה ובפרט בתוך הגלות בין הקליפות, וזהו סוד אלו"ה בבגדו בה שהוא גימטריא מ"ב הוא משמר את הכלי לבל ישלוט זר, וגם יש

גם כן מצד אימה ג' אהיה שגימטריא חות"ם ואלו הב' חותמות אלו"ה חות"ם גימטריא מלכות וזה נקרא חותם המלכות.

מה. והשתיה כדת אין אונס וכו', בגמרא והשתיה כדת אמר רב חנן משום רבי מאיר כדת של תורה מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה, הכוונה הוא הנה אמרנו למעלה שאחשורוש כיון עצמו להשקות בכלי זהב שהם הכלים דנוקבא כנ"ל אבל השתיה בעצמו לא היה אלא כדת של תורה, ירצה כי הנה נודע כי בעת שנכנסים הנה"י דאוא"י בתוך הזעיר אזי היסוד של הבינה היא משלמת עצמה בחזה דתפארת ומשם ולמטה יוצא יסוד דאבא ומתגלה לחוץ עד יסוד דזעיר כנודע, גם כן עתה בעת שנכנסו הנה"י דאוא"י בתוך הנוקבא אז מהכתר עד החזה של התפארת שלה הוא יסוד דאבא סתום בתוך יסוד דבינה אבל משם ולמטה הוא מגולה כנודע.

מו. והנה נודע מה שאמרו בפרשת ויקרא דף ד' ע"א על פסוק אכלו ריעים שתו ושכרו דודים, ת"ח באינון עילאין כתיב אכילה בלא שתיה מ"ט מאן דאית ליה גרבי דחמרא אכילה בעיא ובגין דתמן שריא חמרא דמנטרא כתיב בהו אכילה וכו' ע"ש, וז"ש והשתיה כדת ר"ל ו"ה שתי"ה דהיינו זו"ן שנקראו ו"ה דהויה יש להם בסוד השתיה שוה להם, ר"ל שכמו שיסוד דאוא"י בעת התלבשותם בזעיר אזי עד החזה דזעיר עומדים השני יסודות בזווג אחד בסוד אכלו ריעים מלשון אכלה ומחתה פיה ומהחזה ולמטה עומד היסוד דאבא מגולה לבדו בלי כיסוי ואז נקרא היסוד דאבא בסוד השתיה מפני שהוא מתגלה בגוף דזעיר בלבד שהוא נקרא שתיה בסוד שתו ושכרו דודים הנה כמו כן בנוקבא ממש הם שוים בבחינה זו.

וז"ש ו"ה שתיה כדת ר"ל שהזו"ן הם נקראים ו"ה ויש להם סוד השתיה הנה יסוד דאוא"י ביחד כנ"ל מתלבשים בסוד כד"ת שהוא ר"ת כ'תר ד'עת ת'פארת, הכוונה שהתלבשות השני יסודות דאוא"י ביחד מן כתר דז"א או דנוקביה עד חצי תפארת דזעיר או דנוקבא, וז"ש כדת של תורה כנודע שהיסוד דאבא שנקרא תורה בסוד נובלות חכמה תורה היא, ר"ל כמו התורה שהוא יסוד דאבא יש לו סוד האכילה שהוא יסוד דאימא עד החזה דזעיר, וז"ש אכילה מרובה משתיה כי שני שלישי יסוד דאבא הוא מלובש בתוך יסוד דבינה ושליש אחד בלבד הוא מגולה שהוא בסוד השתיה ולכן גם כן סעודתו של אותו רשע היה אכילה מרובה משתיה, וזהו סוד גם כן והשתיה כדת ר"ל ו"ה דהיינו בזו"ן ש"ת הוא לשון יסוד שהוא כמו אבן שתיה ר"ל שנתייסד הי"ה שהם ב' יסודות דאוא"י עד כד"ת שהוא כתר דעת תפארת.

מז. אין אונס, אמר רבא מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין של מדינתו, רזא דמלה שאותו רשע כיון את עצמו להשקות יין משורש נשמתו שיש לו כנגדו בקדושה כדי להמשיך על ידי שורש נשמתו בקליפה כנגדו בקדושה ויהיה לכל אחד ואחד אחיזה בקדושה, וז"ש אין אונס כדי שלא יתערבו החיילות אלו עם אלו אלא כל אחד ואחד יתחזק בשורשו.

מח. והנה מפרש הפסוק שהכוונה של אותו רשע היא להדמות עצמו אל חכמה דקדושה מאחר שהוא היה משורש אבא דקליפה כנז"ל בפסוק בשנת שלוש למלכו ע"ש, וז"ש כי כן יסד המלך שהוא החכמה יסד ברתא בסוד ה' בחכמה יסד ארץ שהחכמה נתייסדה במלכות כל הנשמות של ישראל בבטנה בסוד העמוסים מיני בטן ששם בתפארת דנוקבא הוא אוצר הנשמות והוא נקרא רב ביתו כי החלל של התפארת הוא יותר רב וגדול מכל הגוף שלה, וז"ש על כל ר"ב בי"תו ירצה שמתחלה נכנסים בכתר שלה כל בחינת נשמות וז"ש ע"ל שהוא למעלה מעשר ספירותיה ואחר כך נכנסים ומתקבצים בדעת שלה ואז נעשים ה' גבורות או ה' חסדים וכל אחד כלול מעשר הרי גי' כ"ל וזהו שהדעת נקרא כ"ל, ואח"כ מתקבצים כולם בתפארת בסוד העיבור בבטן אימא ואח"כ בעת הלידה יוצאים משם ונכנסים ביסוד ובמלכות שבה כדי להוציאם לאויר העולם, וז"ש בי"תו בי"ת ו' שהוא יסוד ומלכות שבה.

וזהו שאמר כי כן יסד המלך על כל רב ביתו שכך יסד החכמה את המלכות שהיא אוצר הנשמות, ואותו הרשע כיון גם כן את עצמו לזה להתישב כל אחד ואחד על תיקונו, וז"ש לעשות כרצון איש ואיש שהם השני יסודות דאו"א שנקרא איש איש, אי"ש רוצה לומר כדי להדמות עצמו אליהם כקוף אחרי בני אדם.

מט. או נוכל לומר שהוא לפי שכתבנו למעלה שהיסודות דאוא"י נכנסים בראש הנוקבא דזעיר והיסוד דאבא הוא מתגלה ומתפשט עצמו לחוץ מהיסוד דנוקבא כאשר אבאר לקמן בע"ה, וזהו שמפרש הפסוק הטעם היה שהשתיה היה כדת של תורה אכילה מרובה משתיה, כי כן יסד המלך ר"ל שכך נתייסדה והושתה היסוד דאבא בתוכה שמתחיל להכנס מכתר שבה ומתפשט בקו האמצעי שלה עד שמתגלה לחוץ מהיסוד שלה, וז"ש ע"ל כ"ל ר"ב בי"תו שהוא כתר דעת תפארת יסוד מלכות, והנה עד השני שלישים שבו הוא מכוסה ביסוד דבינה ואז נקרא בסוד האכילה אבל שליש אחר הוא מתגלה לחוץ דיסוד דבינה ונכנס ביסוד דזעיר או ביסוד דנוקבא לפי הפרצוף שמתלבש בו כנז"ל ואז הוא נקרא בסוד שתיה כמ"ש אחר כך ואם כן הוא אכילה מרובה משתיה ולכן גם כן השקוהו אותם כמו כן, וזה היה לעשות כרצון איש ואיש רוצה לומר להדמות עצמם לשני יסודות דאו"א שיש להם אכילה מרובה משתיה.

נ. או יתכן לומר על דרך שכתב האר"י ז"ל כי שת בן אדם הוא משורש יסוד דאבא ממקום המגולה המתלבש תוך היסוד דז"א ששם מתלבשת העטרה דיסוד דאבא והוא נקרא שת לסיבת היותו כנגד היסוד שהוא ו' זעירא א"כ היסוד דזעיר נקרא ש"ת.

נא. ועוד כתב האר"י זלה"ה כי היסוד דזעיר נקרא י"ה כי ב' יסודות א' דאבא וא' דאימא מתלבשים תוך הזעיר וכל אחד מהם יש בו ה' חסדים וה' גבורות, והנה ה' חסדים באימא הם מתפשטים בזעיר בחג"ת נ"ה ולא ביסוד כי עד הוד אתפשטת אבל ה' גבורות דיסוד דאימא מתפשטים כולם ביסוד דזעיר, וגם הה' חסדים וה' גבורות דיסוד דאבא כלם יורדות אל היסוד דזעיר ששם מסתיים היסוד דאבא ביסוד דזעיר, ונמצא שיש ביסוד דזעיר עשר גבורות וה' חסדים הרי ט"ו בין כלם וגי' י"ה וכאשר תחבר מלת שת כנז"ל עם אותיות י"ה הרי שתיה, והנה היסוד דזעיר נקרא שתיה אבל אותו השתיה שהוא יסוד דזעיר יש בו אכילה מרובה משתיה שהם הגבורות שהגבורות נקראים אכילה כמו שאמרו בזוהר פרשת ויקרא וז"ל, אכלתי יערי דא גבורה פחד יצחק עם דבשי הוד דרגא דדוד והיינו דרועא שמאלא עם ירכא שמאלא, הרי כי הגבורות נקראים בסוד אכילה הכוונה הוא כי הם גורמים הזווג דזו"ן בסוד אכלה ומחתה פיה, וז"ס אכילה גימטריא אדנ"י כי הגבורות הם נקראים בסוד נקבה וז"ש בר"מ דרגא דהוד שהוא אדנ"י סוד אכילה שהם הגבורות, וזהו שאמר הכתוב והשתיה כדת של תורה אכילה מרובה משתיה, רוצה לומר כמו היסוד של זעיר שנקרא תורה שבכתב ויש בו גבורות יותר מהחסדים שהוא סוד אכילה מרובה מהשתיה שהם החסדים מים שנקראים בסוד השתיה אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה.

נב. והנה מפרש הפסוק הטעם שהאכילה מרובה מהשתיה שהם הגבורות שהם יותר מהחסדים, וז"ש כי כן יסד המלך שהוא יסוד המלך דהיינו יסוד דזעיר שהוא על כל רב ביתו כמו שכתב האר"י זלה"ה בספרא דצניעותא בסוד אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא לכל נתת בן זוג דהיינו אל כל אבר ואבר שיש בזכר יש לי כנגדו כמו כן זכרים כמוהו חוץ מהיסוד שלו אין לי אבר כנגדו, והשיב הקדוש ברוך הוא כנסת ישראל יהיה בן זוגך דהיינו שהזווג של זה האבר אינו מבחוץ בסוד חיבוק ונישוק אלא כנסת ישראל דהיינו שהיסוד דזעיר שנקרא ישראל יכנס בתוכה בסוד הזווג יסוד דכורא בתוך יסוד דנוקבא וזה הזווג יסוד עם יסוד הוא יותר חשוב מכל הזווג של שאר האברים מהגוף שלה עם הגוף דדכורא, וז"ש כי כן יסד המלך על כל רב ביתו שהוא בית ו' חסר בית היסוד דזעיר ליכנס בתוכה.

והנה נודע כי הפרצוף דנוקבא היא נבנית על ידי הגבורות דזעיר ולכן הם ביסוד דזעיר הגבורות מרובים מהחסדים הוא כדי ליתן לביתו שהיא הנוקבא לתיקון פרצופה על ידי הגבורות מתחלה בעת שהיא עדיין באחוריים שלו אז מאירים בה הגבורות לתיקון פרצופה ואח"כ בעת הזווג נותן בה החסדים גם כן, ואל זה כיון גם כן אותו הרשע להשוות עצמו לקדושה כדי לעשות כרצון איש ואיש שהם השני יסודות דאו"א שנקראים איש ואיש שכמו שהם משפיעים שפע בתוך יסוד דזעיר אכילה מרובה משתיה שהם הגבורות מרובות מהחסדים לכן גם כן הוא עשה כך.

אבל לפי דברי רז"ל שאמרו לעשות כרצון איש ואיש כרצון מרדכי והמן שהם היו שני שרים גדולים מרדכי איש יהודי המן דכתיב איש צר ואויב דהיינו כנגד יסוד דזעיר שנקרא מרדכי ע"ש שיסוד דאבא מתלבש בו שנקרא מרדכי כמ"ש לקמן בע"ה, והמן שהוא יסוד דזעיר דקליפה הכוונה היה להוציא כל השפע מהיסוד דזעיר ולהשפיע ביסוד דזעיר דקליפה כדי ליתן גם כן כל השפע ברחם נוקבא דקליפה בסוד ושפחה כי תירש גבירתה אבל הקדוש ברוך הוא ברחמיו השיב גמולו על ראשו כמ"ש בע"ה.

נג. גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים כו', דרשו רז"ל בית הנשים מבעי ליה אמר רבי אבא בר כהנא מלמד ששניהם לדבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי איהו בקרי ואתתיה בבוציני עכ"ל, והנה כמו שאחשורוש כיון עצמו להראות את יופיה שהיא מלכות דנוקבא לילית שיש לה עשר ספירות שלימות עם עשר הארות של מלכות דקדושה, והנה לילית שהיא נוקבא דזעיר דנוגה היא היופי של אימא דנוגה וזהו להראות את יופיה, והנה גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות הכוונה שמלת גם הוא לשון ריבוי בסוד אתין וגמין ריבויים הם, ר"ל שהנוקבא לילית נקראת יותרת הכבד כנז"ל שיש לה עשר אורות אבל הדוכרא אין לו רק ו' אורות, והכוונה שעיקר המשתה של ושתי היתה יותר מאחשורוש ושמה נרמזה עליה שכן ושתי אותיות שתו"י שעיקר שתוי יי"ן שהם הגבורות היתה היא שהמשיך כל הארות של מלכות דקדושה בתוך המלכות דקליפה, וזהו שגם היא נתכוונה יותר להראות את יופיה של נוקבא דזעיר דקליפה יותר מאחשורוש שהוא לא המשיך כי אם ו' אורות בתוך זעיר דקליפה אבל ושתי שהיא אימא דנגה המשיכה בנוקבא דז"א דקליפה עשר אורות, וזהו גם ושתי ריבוי היה המשתה של ושתי יותר מאחשורוש.

וזהו שאמר בית המלכות שהוא מלכות נוקבא דזעיר דקליפה, אשר למלך אחשורוש זהו רזא דמלה כולם בחכמה עשית בסוד אבא יסד ברתא בחכמה יסד ארץ, וזהו שאמרו רז"ל ששניהם לדבר עבירה נתכוונו כי עב"רה גימטריא כלב וחז"יר שהם זו"ן דקליפה,

ושניהם נתכוונו להמשיך שפע לזווג זו"ן שהוא לדב"ר שהוא לשון זווג כמו שאמרו רז"ל ראוה מדברת עמו בשוק, וז"ש לדבר עבירה לזווג הכלב והחזיר שגי' עבי"רה, וז"ס במה דאמר איהו בי קרי ואיתתיה בבוציני ר"ל הוא המשיך בה סוד הקרי דזעיר דקדושה בסוד ושפחה כי תירש גבירתה שהיא מקבלת הטיפה בסוד קרי אבל ואיתתיה שהיא ושתי המשיך בה בבוציני שהוא לשון בוצינא דשרגא שהוא הארות פנימיות דמלכות דקדושה המשיכה ושתי בתוך מלכות דקליפה.

נד. **וז"ס** שמביא תרגום שני בזה הפסוק וז"ל, לחוד ושתי מלכתא עבדא משתיא לנשי והות מזגא להון חמרא אוכמא שהוא יין שחור בסוד הגבורות בעת שמתפשטים בתוך הקליפות נצטבע בצבע שחור וז"ש והוה מזגא להון חמרא אוכמא, ואמר ואותיבת יתהון בפלטיא מטול דתחזי להון עותרא דמלכא והויין משאלין לה היך דמיך מלכא והוות מחווה להון, רזא דמלה שהראה להם כל השפע שלקח הוא מצד הקדושה וגילה להם כל מסתרות ומצפונות של הקדושה והראה להם באיזה בחינה מזדווגים הכח שלה למעלה שהם או"י דנגה, והנה על ידי שביזו כלי בית המקדש והראה לכולם כבוד עושרו לכן מה עשה הקדוש ברוך הוא הרג לושתי והוריד לאחשורוש מגדולתו בסוד הרג את הנקבה וסירס את הזכר, וז"ש במדרש רבה גם ושתי המלכה הגיע זמנה של ושתי ליגמם לשון כרת, רוצה לומר שהגיע זמנה לכרות מן העולם ע"ש במדרש.

נה. **ביום** השביעי כטוב לב המלך ביין וכו', במדרש רבה אמר למהומן בזתא אמר רבי יוחנן באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא למלאך הממונה על החימה ואמר לו בזתא בוז ביתיה חרבונה אחריב ביתיה בגתא ואבגתא בוז ובזבוז מלשון דריסה ומרמס או בוז כמו בוס והוא יבוס צרינו אמר רבי שמעון אמר הקדוש ברוך הוא משחק אני עליהן אביא גתיות מאחורי הקורייס, ופירש בערוך קרא הגתיות הם הנשים, מאחורי פירוש מאחורי כלי האריגה היתר ודוגמתו איתא בירושלמי דפסחים בפרק אלו דברים וז"ל, יונתן בן שאול אמר אפילו נשים מאחורי הקורייס יודעות שדוד עתיד למלוך.

נו. **זתר** , תרגם רבי יעקב בר אבינא קדם רבי יצחק זנות ראה של אותו רשע וכרכס כרכסתא כתיב, פירוש כך אמר הקדוש ברוך הוא למלאך המשחית ראה זנות של אותו רשע, וכרכוס תכוס ותדרוס אותם כמו שאמרו ששניהם לדבר עבירה נתכוונו עכ"ל.

הנה רבינו האר"י זלה"ה בדרוש מיעוט הירח כתב וז"ל, דע כי בבריאה יש בה כל הה' פרצופים כנודע ויש שם ז' היכלות כנגד זעיר דבריאה והם ז' היכלין דכורין ואלו הם דיוצר דשחרית הנזכר בפרשת פקודי בזוהר, וכנגדן יש ז' היכלין דנוקבא דזעיר והם ביוצר דערבית והרי הם שבעה היכלין דכורין וז' נוקבין והם סוד שבעה ושבעה מוצקות,

וההיכלות האלו דפרשת פקודי הם משמשים בימי החול ומזדווגים אז ואלו הם נקבות בסוד מלכות עלמא דנוקבא, וכנגדו ממש למעלה באוא"י דעולם הבריאה עצמה יש ז' היכלות זכרים ונקבות גם כן בסוד שבעה ושבעה מוצקות, ושבעה היכלות דאבא הם דכורים והם ההיכלות דיוצר דשבת דשחרית ושבעה היכלות דאימא הם נוקבין והם ההיכלות דיוצר דערבית דשבת ואלו הם ההיכלין הנזכרים בזוהר בפרשת בראשית דף כ"ג ע"ב, בההוא זמנא שבעה היכלין היכלא קדמאה היכלא דאהבה תנינא היכלא דיראה וכו', והנה אלו העליונים שהם מצד הבינה הם נקראים עלמא דדכורא ונקראים ז' סריסים המשרתים את פני המלך ונקראים סריסים ע"ד כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי כי אלו הם מסרסים עצמן בימי החול ואינם נפתחים אלא ביום השבת בלבד, ועוד יש ז' היכלין עילאין של א"א דבריאה.

נז. ועוד צריך לדעת כי הז' היכלין של כל אחד ואחד כפולים ומכופלים כי הנה כמו שיש ו' היכלות מתתא לעילא עד היכל הרצון דיוצר דחול שהם של ז"א, עוד יש בהיכל הרצון עצמו שהוא ת"ת דזעיר שיש בו ו' היכלין אחרים בתוכו וז"ס ו"ו כפולה, וכן בהיכל קה"ק שהם כח"ב שלו יש שם כללות כל אלו ויש שם היכל אהבה אחר יותר עליון, ונמצא כי יש היכל אהבה תחתון והיכל אהבה עליון וכן בכל הפרצוף מהה' פרצופים יש בהם כללות כל הנ"ל, וז"ש הכתוב ביום השביעי כטוב לב המלך ביין ואמרו במדרש רבה וז"ל, ר' יודן ורבי לוי בשם רבי יוחנן כל מקום שנאמר במגילה למלך אחשורוש במלך אחשורוש הכתוב מדבר וכל מקום שנאמר למלך סתם קדש וחול עכ"ל.

נח. והנה מה שאמר כאן כטוב לב המלך ביין הוא מלך סתם והוא מדבר קדש וחול, ירצה ממה שמדבר בלשון חול הכוונה היא כטוב לב המלך שהוא בכף הדמיון לטובה ולא הטובה עצמה דהיינו שהוא היה סבור מאחר שהשלים גם כן הז' ימים ולא אפרוק וטעה והיה בטוב לב והיה סבור שכבר חס ושלום נתקלקל פרצוף דנוקבא דאצילות דקדושה ואין לה עוד תקנה חס ושלום כנזכר לעיל אם כן בודאי ישארו ישראל בגלות ולא יצאו עוד לעולם, אבל טעה ולא נשלם טובתו חס ושלום ונהפך אליו לרעה וז"ש כטוב לב המלך בעיניו היה טוב ולא היה טוב אלא רע לו לעצמו.

נט. ועל דרך שנדרש על המלך דקדושה נאמר במ"ש כטוב בכף הדמיון, כי נודע מה שמביא האר"י זלה"ה כי טו"ב נקרא הגבורה כי הוא סוד שהגבורות יצאו תחלה ונתגלו לחוץ טרם החסדים ומקבלים אז הארה גדולה בתחלה בהיותם מגולות, וז"ס הפסוק טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת כי יותר טובות ומאירות הם הגבורות הנקראים תוכחות להיות מגולות יותר מהחסדים הנקראים אהבה לסיבת היותם נסתרים ומכוסים,

והנה בעת שמתגלים אותם החסדים אזי הם יותר טובים מהגבורות, וז"ש כטוב לב המלך רוצה לומר שכבר נתגלו ביום השביעי שנקרא מלכות יום השבת, ונקרא שביעי על שם שנתגדלו ועלו עד כנגד חג"ת דזעיר שהוא ז' מדרגות ז' ספירות דזעיר ואז נתגלו בחזה דמלכות שהוא נקרא לב כנודע ושם מסתיימת יסוד דבינה ואז נתגלו הגבורות לחוץ, ואז היה נקרא כטוב לב המלך בכף הדמיון ולא הטוב בשלמות שעדיין לא נתגלו החסדים.

ס. וזהו שאמר כטוב לב המלך ביין שהם הגבורות וכבר היה לה תיקון גמור, אז אמרה עתה שנשלם קיסתא של אותו רשע נתגברה היא באותן הגבורות דבינה כדי לעשות נקמה בושתי המלכה שהיא בלילית סבתא כי איכא לילית זעירתא עולמתא אשת המן שהם זו"ן דקליפה אבל אחשורוש וושתי הם או"א דקליפה כנ"ל, ולכן אמר למהומן שהוא שר של החימה שר המשחית שיחרב ביתם, והנה מהומן הוא גבריאל שהוא לעולם שר המשחית וצוה לו שירד לתוך הקליפות ויחריב אותם.

סא. ומפני מה אמר שיחריב ביתם וכו' אמר רב יצחק זנות ראה של אותו רשע שהוא ר"ת של זר"ת, רוצה לומר שהקדוש ברוך הוא אמר למלאך המשחית ראה הזנות של אותו רשע שהמשיך שפע מתוך הקדושה של או"א שהז' היכלות שלהם נקראים סריסים שמסרסים את עצמם כל השבוע וסוגרים פתחיהם מלשמש עם הדכורים שלהם כי אם בשבת ואותו רשע המשיך השפע משם כדי לעשות זנות בתוך הז"ון של הקליפה, וזהו זר"ת גימטריא עם הג' אותיות סמ"אל ולילית שהם הזו"ן דנגה כמו שאמרו ששניהם לדבר עבירה נתכוונו כנז"ל.

סב. ולכן צוה המלכות לז' הסריסים המשרתים פני המלך שהם לז' היכלות דאו"א דקדושה שהם משרתים פני המלכות דאצילות שהם יעשו נקמה באו"א דקליפה ויחריב פרצופיהם, והנה אלו הז' סריסים הם הז' בחינות גבורות שנקראו ע"ש גבריאל בעל הגבורות והם ז' גבורות דז' היכלות דאו"א דבריאה שיחריבו השבעה היכלות דתמורות דאו"א דקליפה בעבור שכיוונו שניהם לדבר עבירה, והעיקר היתה היא כמ"ש לעיל בסוד איהו בי קרי ואיתתיה בבוציני ולכן אמר להביא את ושתי כדי לעשות נקמה בה בתחלה.

סג. להביא את ושתי המלכה וכו', בגמרא דרשו ז"ל מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה את בנות ישראל ומפשיטן ערומות והיתה עושה בהם מלאכה בשבת לפיכך נגזר עליה שתשחט בשבת ערומה והיינו דכתיב זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה כאשר עשתה כן נגזר עליה עכ"ל, הנה ביאר האר"י זלה"ה בדרוש הקליפות פ"ג על מה שדרשו רז"ל על אמלאה החרבה לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים כי ירושלים שהיא נוקבא דזעיר דקדושה נחרבה ונשארה בסוד נקודה לבד וצור שהיא

לילית הרשעה צרתה שפחה כי תירש גבירתה נמלאת ונעשית פרצוף שלם ממה שנחרב מירושלים שהם הט' ספירות הראשונות כנז"ל.

סד. ואל זה רמזו במסכת חגיגה על פסוק ואם לא תשמעוה במסתרים תבכה נפשי מפני גוה מפני גאותן של ישראל, כי כבר ביארנו במקום אחר כי ענין חטא אדם הראשון וענין גלות וחורבן בית המקדש הכל ענין אחד, וז"ש הכתוב השליך משמים ארץ תפארת ישראל כי תפארת ישראל שהוא הז"א השליך מן השמים שהוא מקום התפארת שבו את הנוקבא שנקראת ארץ שהיתה שם כנודע במקום החזה וגם השליכה מכנגד נה"י, וזהו ולא זכר הדום רגליו שהם נה"י שבו וירדה למטה מהיסוד שבו בסוד נקודה אחת בלבד כנז"ל, וז"ס הפסוק ומלכותו בכל משלה שנתבאר בתיקון ל"ו כי הוא סוד אדם דעשיה שנתלבש בעשר קליפין שהוא נוקבא דז"א דאצילות הנקרא אדם דעשיה.

סה. וזהו מ"ש בזוהר פרשת במדבר דף קי"ט ע"ב על פסוק קולה כנחש ילך וכו' ועל פסוק נפלה לא תוסיף קום בתולת שהוא ענין זנבא ורישיה וכו', והענין הוא כי הנה לא נשאר בנוקבא דזעיר דאצילות דקדושה רק בחינת מלכות שבה שהיא בחינה העשירית התחתונה שבה ושאר הט' ספירות העליונות שבה שבאו לה מט' ספירות העליונות שבו דזעיר כנודע אלו ירדו למטה בנוקבא דקליפה, ואלו הט' ספירות ראשונות נקראו רישא דהיא שכיבת לעפרא כי היא נתונה בין הקליפות בסוד עפר המשכן אבל בחינה אחרונה שבה הנקראת זנבא היא לבדה נשארה באצילות והיא השולטת בזמן הגלות, ולכן אומות העולם שהם זנבא יש להם תגבורת בגלות הזה לפי שניזונים מהזנבא השולטת עתה אבל ישראל שהם רישא וניזונים מהרישא דשכיבת לעפר לכן הם בגלות הזה נכנעים ושפלים תחת אומות העולם הנקראים זנבא עכ"ל.

סו. ובזה תבין רזא דמלה מה היתה כוונתה להפשיט בנות ישראל ערומות כדי לעשות מלאכה בשבת, הלא הוא הדבר אשר דברנו שבנות ישראל הם הט"ס דנוקבא דאצילות שהיא נקראת בת לכן הספירות שלה נקראו בנות ע"ש שמה, והנה במלכות בכל ספירה שלה יש לה שם ב"ן א' והרי ט' פעמים ב"ן גימטריא תס"ח והוא כמספר הבנות עם האותיות, וז"ס ואם לבנו יעדנה כמשפט הבנות יעשה לה ע"ש בפירוש הסבא, וז"ס שהיו מפשיטים הקליפה אותן הבנות דקדושה ולקחה הכלים שלהם שהם נקראו בגדי הקדש והלבישה את עצמם אותן הלבושים והניחום כל האורות שהם פנימיות הכלים בלתי לבוש שהם האורות דעשר שמות דמ"ה נשארים מגולים בעולם האצילות בלתי לבוש, אבל האורות דעשר שמות דב"ן ירדו ט' שמות למטה ואחת נשארה באצילות בכלי של

המלכות שנשאר שם מהעשר כלים אבל הט' כלים ירדו עם האורות דט' ב"ן ונתלבשו בתוך השפחה לילית כי תירש גבירתה.

סז. ובזה תבין הב' סברות חלוקות של האר"י ז"ל איזה מהם ירד בבריאה ואיזה מהם נשאר באצילות עיין שם במקומם, והכוונה שעשה עם בנות ישראל מלאכה דוקא בשבת הענין הוא כמו שאמר האר"י ז"ל וז"ל, כי בימי החול יורדים העולמות ומתלבשים למטה ממדרגתם כדי לרדת לסייע לבירור הז' מלכים דמיתו וזה אין כח לעשות רק לז"א בלבד שהוא דכורא ולכן הם ו' ימי החול לבד כי ו"ק דז"א הם הבוררים כל ימי השבוע, אך ביום השבת שהוא כנגד המלכות אז אין כח במלכות לברר שיש לה פחד מפני החיצונים שלא יתאחזו בה ולכן אדרבה על ידי כח מ"ה שנתקן בימי החול היא עולה בשבת ומעלה מ"נ ומתחברת עם ז"א ואז מוציאים נשמות חדשות ע"כ.

והנה ושתי הרשעה כיונה עצמה אדרבה להוריד המלכות בתוך הקליפות לעשות שם מלאכה גם כן כדי שיתאחזו בה הקליפות ואז לא יהיה לה יכולת לעלות פעם אחרת למעלה באצילות, ואדרבה על ידי זה גרמה לה המיתה כמו שאמרו בסבא דמשפטים בסוד הטיקלא דכד אתנהג בסיטרא דרע אכרע להההוא סיטרא אחרא וכל נשמתין דהוו בההוא שעתא בטיקלא עשיק לון ונטיל לון אבל לרע לו דאינון נשמתין כפיין לכל מה דאשכחן מסיטרא בישא ושיצאן לון לכלא וסימנא לדא ארונא קדישא דאתעשק גו פלישתאי ושליטו ביה לרע לו ע"כ, אוף הכא בעת ששלטו הקליפות בבנות ישראל כנ"ל והיו מפשיטין אותן ערומות כנ"ל והיתה עושה בהן מלאכה בשבת כדי שישארו למטה בין הקליפות, ואדרבה שעל ידי המלאכה שהיתה עושה המלכות בין הקליפות היה לרע לו לקליפה שהשכינה היתה מבררת כל ניצוצות הקדושה שהיו בה אפילו מה שהיו בה מעת בריאת העולם של שבירת הכלים, אפילו אותן הניצוצות הוציאה גם כן השכינה משם ולכן נשארה הלילית סבתא שהיא אימא דנגה בלי חיות.

ובעת שלקחה למעלה כל החיות ממנה ונפלה למטה בנוקבא דתהומא רבא שלא היתה יכולה עוד לעמוד למעלה עם בעלה אחשורוש בחבורא חדא כנודע בסוד משמטי רגלייהו בנוקבא דתהומא רבא ואינם מניחים לעלות למעלה כנודע בדרוש הקליפות פ"ב ע"ש, ולכן גם כן נגזר עליה הגזרה על ושתי שהיא היתה מרכבה אל לילית סבתא כנז"ל בסוד יפקוד ה' על צבא המרום במרום ואחר כך על מלכי האדמה באדמה, וז"ש להביא את ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות שהקדוש ברוך הוא אמר למהומן שיעשה תמהון הראש של אחשורוש שיבלבל דעתו כדי שהוא בעצמו יחריב ביתו מאחר שיראה שאין לו צורך בה כאשר אבאר לקמן.

סח. וזהו שאמר שטעה שהיה סבור שעדיין הכתר דמלכות דאצילות היא בראשה של ושתי שהם הט' ספירות עליונות דמלכות הנקראים ראש ונקראים כתר, וכוונתו היתה להראות העמים את יפיה של בנות ציו"ן שהן בנות רחל שהיא היתה יפת תואר ויפת מראה והיה רוצה להראות לעמים שכל היופי של רחל לקחה הי"א דייקא, אבל הוא טעה בה שלא ידע שכבר נלקחה ממנה כל הארה של מלכות ואפילו ממה שהיה לה מקודם מזמן שבירת הכלים גם כן נלקחה ממנה ולא נשאר בה שום חיות כלל כדי שתוכל לחיות כדי חיותה.

סט. וזהו שאמר הכתוב ותמאן המלכה ושתי וכו', הכוונה היא מאחר שנלקחה ממנה כל היופי א"כ היאך יהיה לה יכולת ליכנס לפני המלך ולכן ותמאן, והנה כשאומר ושתי המלכה מורה שושתי היא עיקרית והשפע שהיה בתוכה מהמלכות דקדושה היתה טפלה אליה וז"ס מלכ"ה גימטריא א"ל אדנ"י, וכשאומר המלכה ושתי מורה שהמלכות דקדושה היתה העיקרית אבל ושתי שהיא הקליפה היא טפלה אליה, והנה כאן אמר ותמאן המלכה ושתי כי ותמ"אן גימטריא מל"כות ר"ל המלכות דקדושה מאן היתה עמה שכבר עלתה למעלה ואז היתה המלכות העיקרית וושתי הטפלה, וז"ש המלכה ושתי המלכה קודם ושתי ולכן ותמאן לבא בדבר המלך, והכוונה היתה אשר ביד הסריסים שאותן הז' סריסים המשרתים פני המלך לקחו כל השפע ממנה והחריבו אותה כנ"ל על הזנות שעשתה וז"ש אשר ביד הסריסים שחזרה הקדושה בידם של הסריסים.

ע. והנה הסרי"סים גי' שכינה ר"ל שחזרה ההשפעה בי"ד שהוא ביסוד דנוקבא דמלכות דאצילות כדי להעלות מ"נ להתחברה עם בעלה הזעיר כנ"ל בסוד כי"ד המלך ע"ש, ואז ויקצוף המלך מאד שה' הגבורות הנקראות מא"ד כנודע בסוד והנה טוב מאד זו מלאך המות שהוא הכל גבורות בסוד גבריאל מלאך המשחית, וזהו וחמתו בערה בו ר"ל הש"ש אורות שהיה הוא לוקח מהפרצוף דזעיר דקדושה נהפכו לו למשחית, וזהו וחמתו חמ"ת ו' אורות בערה בו"ק שלו שהם גם כן היו רוצים לצאת ולהשחית אותו כמו שיצאה מושתי.

עא. וזהו שאמרו ז"ל ותמאן המלכה ושתי מכדי פריצותא הויא דאמר מר שניהם לדבר עבירה נתכוונו אמאי לא אתאי אמר רבי יוסי בר חנינא מלמד שפרחה בה צרעת במתניתא תנא בא גבריאל ועשה לה זנב, רזא דמלה בסוד אשה רעה צרעת לבעלה מאי תקנתיה יגרשנה, הכוונה הוא אשה רעה שהיא לילית שנקראת חמו"ר ובעלה סמ"אל נקרא שו"ר וכאשר יתחברו השו"ר והחמ"ור יחדיו אזי הם נקראים צרע"ת שכן שו"ר חמו"ר גימטריא צרע"ת, ר"ל שכאשר אשה רעה תזדווג עם בעלה אז הם נקראים צרעת,

ומאי תקנתיה שלא יזדווגו כמו שאמרו בזוהר בכמה דוכתין דכד מזדווגי כחדא לא יכיל עלמא למיקם קמייהו ומאי תקנתיה יגרשנה שיגרש אותם על ידי מצוות ומעשים טובים שלא יזדווגו ביחד, וז"ש שפרחה בה בעצמה הצרעת ולא עם בעלה להורות כי אין לה עוד זווג עם בעלה מאחר שפרחה הצרעת בה לבדה.

עב. ומ"ש המתניתא שבא גבריאל ועשה לה זנב, רזא דמלה להורות שעד עתה היה הראש והכתר דמלכות דאצילות שהם הט' ספירות למטה בתוך הקליפות והזנב שהיא מלכות דמלכות דאצילות היה נשאר למעלה באצילות ואז האומות שהם נקראים זנבא היה להם תגבורת על ישראל בגלות לפי שהיו ניזונים מהזנבא שהיה שולט בגלות, אבל בעת הזאת שעלו למעלה הט' ספירות למקומם באצילות ואז ישראל שהם ניזונים מהראש עלו לגדולה כמ"ש לקמן ואז היה יורד הזנב למטה שהיא מלכות דמלכות דאצילות והוא הוה מחי לכל אינון דאשתכחו קמיה, וז"ס שגבריאל עשה לה זנב להורות שהוא מכח זנב ולא מכח הראש שהראש כבר אז נסתלק למעלה והזנב היתה שולטת שאז היתה בסוף שבעים שנה שעדיין היתה הזנב בתוך הקליפות כדי להנקם מהם, ומאחר שושתי הרשעה ראתה שאין בה כח לבא עוד ולהזדווג עם בעלה לכן ותמאן לבא כנ"ל.

עג. ויאמר המלך לחכמים יודעי העיתים וכו', רזא דמלה ויאמר הוא כמו שמבואר בזוהר פרשת ויקרא דף י"ז ע"ב שהוא מלת רעותא וז"ל, אשר אמרתי דצביתי ברעו נפשי דהא אמירה רעותא הוא הדא הוא דכתיב אדנ"י אמר לשכון בערפל ועוד מה תאמר נפשך ואעשה לך, וז"ש ויאמר המלך שהוא א"א דבריאה עלה ברעותיה להשפיע לחכמים שהוא חכמה בינה שכן חכמה ובינ"ה עם הב' תיבות גימטריא לחכמים ואות הו' דבינה הוא סוד הדעת המחברם חו"ב ביחד, והנה בחכמה בעשר ספירותיו שלו הם עשר הויות ובבי"נה בי' ספירותיה הם עשר אהי"ה וכאשר תחברם ביחד י' הויות וי' אהי"ה גימטריא ע"ת, וז"ש יודעי שהוא מלשון והאדם ידע את חוה אשתו שהוא מלשון זווג, וזהו יודעי העתי"ם שע"י זווגם שמזווגים החו"ב ביחד נעשה ע"ת כנ"ל, והענין הוא שבאריך דבריאה יש ז' היכלין כנזכר בפסוק ביום השביעי ע"ש, וההיכל קה"ק שבכל פרצוף שם הם כלולים שלשה ראשונות ביחד, והנה הכתר שבא"א הוא מזדווג עם החכמה ובינה שבו שהם נקראים עתים כנזכר והם סוד הזווג מיניה וביה.

והטעם כי כן דבר המלך כנודע שנה"י דמלכות דאצילות מתלבש בתוך כללות א"א ואו"א דבריאה שהוא כללות היכל קה"ק דבריאה, והנה היסוד והמלכות דמלכות דאצילות מתלבש בא"א דבריאה והנצח באבא דבריאה וההוד בבינה דבריאה, וז"ס כ"י כ"ן הכף

הוא כתר דא"א ונשאר יכ"ן גימטריא יסוד שהוא יסוד דמלכות דאצילות, דב"ר המלך הוא מלכות דמלכות דאצילות שנקרא דב"ר בסוד לעולם ה' דברך נצב בשמים כמו שכתב האר"י ז"ל ע"ש, וז"ש כי כ"ן דב"ר גימטריא פר"ו בסוד יסוד ומלכות שהם פרים ורבים ביחד מיניה וביה בסוד עטרה שביסוד כנודע, והנה היסוד והמלכות דמלכות דאצילות נעשים אח"כ הדעת דבריאה ושם בדעת הוא כלול החסדים והגבורות ביחד, והנה החסדים הם בסוד ע"ב שגי' חס"ד ויש בו ד' יודין שגימטריא ת' וד' יודין בעצמם הרי ד"ת ודין הוא סוד הדינים והגבורות, וז"ש כי כן דבר המלך לפני כל ר"ל שהיסוד והמלכות מתלבשים בתוך הדעת הנקראת כ"ל וז"ש לפני כל שהוא לפנים של הדעת ששם מזדווגים ביחד החסדים והגבורות, וז"ש יודעי דת ודין שמזדווגים ביחד ד"ת שהם החסדים ודין שהם הגבורות בסוד הדעת שכן ד"ת ודי"ן גי' דע"ת ומשם מתפשטין בו"ק דאריך עצמו.

עד. וזהו שאמר והקרוב אליו כרשנא שתר וכו', במדרש ובגמרא דרשו ז"ל וז"ל, אמר רבי לוי פסוק זה כולו על שם הקרבנות נאמר כרשנא אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא אם מתקיים עצתו של אותו רשע מי מקריב לפניך פר בן שנה שתר מי מקריב לפניך שתי תורים ובני יונה אדמתא מי בונה לפניך מזבח אדמה כמה דאת אמר מזבח אדמה תעשה לי תרשיש מי לובש בגדי כהונה ומשמש לפניך דכתיב תרשיש שוהם וישפה מרס מי ממרס לפניך את העופות מרסנא מי ממרס לפניך את הסלתות ממוכן מי מכין לפניך את המזבח כד"א ויכינו את המזבח על מתכונתו אותה שעה אמר להם הקדוש ברוך הוא ישראל בני הם רעי הם קרובי הם אוהבי הם בני אוהבי הם שהוא אברהם דכתיב זרע אברהם אוהבי מרומם אני קרנם כד"א וירם קרן לעמו.

עה. והנה צריך שתדע שאלו השבעה הם השבעה היכלין דא"א, והנה אמרנו לעיל בסוד ויאמר המלך לחכמים הם השלשה ראשונות כח"ב שהם יודעי העיתים י' הויות וי' אהיה, ועתה אמר והקרוב אליו שכן הקר"וב גימטריא שד"י, אלי"ו גימטריא הוי"ה אהי"ה הם כרשנא וכו' רוצה לומר מה שהם סמוכים וקרובים אל או"א דאריך ששם מלובש בתוכו יסוד ומלכות דמלכות דאצילות ששניהם נקראים שדי כנודע ושם ביסוד יש כללות י"ס דבריאה כנודע, וז"ש והקרוב אליו שהם קרובים דוקא באותו המקום שהוא בתוך היסוד ולא בנצח והוד, ואמר מי הם אלו ואמר כרשנא וכו' שהם כרשנא דעת שתר חסד אדמתא גבורה תרשיש תפארת מרס מרסנה נצח והוד ממוכן יסוד והמלכות הוא מלובש באו"א דבריאה כנודע שהמלכות דמלכות דאצילות נעשה כתר דבריאה וכן מלכות דבריאה נעשה כתר דיצירה וכיוצא בהן.

עו. וזהו שאמר שבעת שרי פרס ומדי שהם או"א דבריאה שנקרא פרס ומדי כנז"ל והז' תחתונות דאריך הם השבעה שרים שלהם, וז"ש רואי פני המלך רוצה לומר שהם רואים פני המלכות דאצילות מפני שהם יושבים ראשונה במלכות כנודע שהג' עולמות בי"ע נקראו בסוד המלכות ואריך דבריאה הוא נקרא ראשון של המלכות והז' תחתונות שלו הם נקראים יושבים ראשונה במלכות שהוא בסוד הישיבה עולם הנקבה בסוד תפלה דמיושב, והנה הדעת הוא כלול בהק"ה שלו שהוא נקרא כרשנא והוא המזווג או"א ביחד על ידי ב' מנצפ"ך פשוטים דאבא והם חסדים והכפולים באימא והם גבורות וזהו כרשנא גימטריא ב' פעמים מנצ"פך עם הי' כוללים.

עז. וז"ש מלאכי השרת שהם או"א כמו שכתב האר"י בסוד כתר יתנו לך ה' אלהינו מלאכים המוני מעלה שהם או"א שנקראים מלאכים אל כתר, והנה גם כן א"א ואו"א דבריאה הם נקראים מלאכי השרת שהם מלאכים אל מלכות דאצילות שיש לה שם אחרון משם מ"ב והוא שקוצית שגימטריא תשר"ו, והם אמרו לפני מלכות דאצילות כרשנא מי מקריב לפניך פר בן שנה שהם פרים ומיעוט רבים שנים שהם הב' פעמים פ"ר ב' מנצפ"ך, רוצה לומר אם חס ושלום יתגברו ההיכלות דתמורות על היכלות דקדושה אם כן מי הוא שיוכל אז לקרבן ביחד ולזווגא ביחד השני פרים שהם אותם הב' פ"ר פ"ר שהוא זווג או"א שאז מוכרח הוא שחס ושלום יתבטל אותו הזווג אם כן מוכרח הוא שתבטל עצתו של אותו רשע.

והטעם הוא שאמרנו שפני המלך הוא פני המלכות שהיא נקראת בסוד הזכר כמו שידעת שבעת שהיא מקבלת מלמעלה נקראת ע"ש נוקבא ובעת שהיא משפעת למטה בעולם בי"ע אז נקראת בסוד הזכר, וזהו פני המלך שהיתה אז בסוד הזכר כנודע ובפרט שבזמן גלות בבל היה כל הנהגת העולמות על ידי מלכות דאצילות שאז היה הזעיר בסוד הדורמיטא כנודע וכביכול לא שלט הוא אלא היא כמ"ש לקמן בע"ה.

עח. שתר זהו חסד, והנה נודע מ"ש בזוהר פרשת אמור על פסוק יומם יצוה ה' חסדו, רוצה לומר יומם שהוא חסד יצוה ה' חסדו שהוא חסד הראשון דאזיל עם כולהו יומי שהם ו' חסדים עד המלכות, והנה גם כן בכוונת שם מ"ב צריך לכוין אות משם שקוצי"ת עם כל יום ויום ואח"כ בשבת צריך לכוין השם כולו בפני עצמו, וזה השם הוא בסוד אותו החסד דאזיל עם כולה וז"ס שקו"צית גימטריא שת"ר ואות ו' הוא סוד חסד ו' שיש לחסד הראשון ו' חסדים אחרים כנ"ל.

או נוכל לומר כי הנה נודע שהחסד דזעיר החיצון הוא אל"ף למ"ד האמצעי אלו"ה הפנימי א' א"ל אל"ו אלו"ה סך הכל גי' של"ח, וגם החסד דנוקבא דזעיר דאצילות החיצון

א"ל האמצעי אל"ף אלף למ"ד הפנימי אלף למ"ד גי' תקי"ב הנה של"ח תקי"ב גי' תת"ן, והנה גם השורש של החסד הם ה' חסדים כל אחד כלול מי' הרי נ' חסדים, והנה כל המספר הנ"ל גי' תת"ק כמנין שת"ר, וז"ש מי מקריב לפניך ב' תורים כנודע בפרשת ויקרא דף ד' ע"ב וז"ל, וקול התור מאן הוא קול תור דא הוא תייר עילאה דאזדווג עימיה שהוא הדכורא הנקרא תור.

עט. ובספרא דאגדתא אמר קול התור דא תורה שבעל פה דתורה שבכתב נקראת תורה סתם שבעל פה אקרי תור ע"ש, והנה בין לרשב"י בין בספרא דאגדתא דזו"ן השנים נקרא כל אחד תור, והנה כאשר תחבר שניהם ביחד הם נקראים תורים מיעוט רבים שנים, והנה בעל המחבר הוא החסד כד"א ואיש כי יקח את אחותו חסד הוא הוא הנקרא איש כי יקח את אחותו שהוא הנוקבא שלו, מאן הוא גורם הזווג ביניהם וז"ש כי חסד הוא שעל ידי טיפת החסד היורד מהמוח דרך פי האמה דז"א הוא גורם הזווג ביניהם, והנה אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא אם אין אתה מבטל עצתו של אותו רשע חס ושלום יתבטל החסד אם כן מי הוא יהיה שיכול לקרבם ולזווגם ביחד השני תורים שהם זו"ן לכן תופר עצתו.

פ. אד"מתא, הוא בגבורות שהוא מלשון אדומה אדמימות הגבורות, והנה הנוקבא דזעיר הפרצוף שלה היא נבנית על ידי הגבורות כנודע שהם פ"ר דינים ואלו פ"ר דינים יוצאים משם אדנ"י שכן א' הוא בציור רי"ו ונשאר דין, והנה פ"ר גימטריא רי"ו די"ן וכאשר תחבר אדני עם פ"ר הרי גימטריא במספר מש"ה שהוא רזא דמלה שהפ"ר דינים הם בונים פרצוף דמלכות הנקרא אדנ"י כנודע, והנה הבנין של אדנ"י הם מאה אדנ"י בסוד אדני שגימטריא ס"ה וד"ל אותיות מלוי המלוי דאדני ועם הכולל הרי מאה בסוד המשכן שהוא המלכות היה גבוה מאה כנודע.

והנה כאשר תחבר פ"ר ואדני וק' אדנ"י הרי סך הכל גימטריא אדמתא שהוא רומז שאין המלכות שנקרא אדני נבנית בסוד מאה אדנים אלא על ידי הפ"ר דינים ואז נקראת אדמת"א מזבח אדמה שאז יש כח אל המלכות לזבח ולחתך כל הקליפות בכח אדמה שהם הגבורות שעל ידיהם היא נבנית בסוד פרצוף שלם ולכן יש לה כח לזמר ולהכניע ולכפות כל המקטרגים, אבל בעת שהיא בסוד נקודה אזי הקליפות אוחזים בה ואין לה להתגבר עליהם וכל זה הוא בבריאה כנודע כי באצילות נאמר אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן, וזהו שאמרו מלאכי השרת מי בונה לפניך מזבח אדמה מאחר שחס ושלום יתבטל היכל הזכות שהוא הגבורה ומי הוא שיגין על המלכות שלא יתאחזו בה הקליפות ולכן צריך שתופר עצתו.

פא. תרשי"ש, הוא התפארת והוא נקרא היכל הרצון, והנה ביאר האר"י זלה"ה שבהיכל הרצון עצמו שהוא תפארת של אותו ההיכל יש בו ו' היכלות אחרים בתוכו וז"ס ו"ו כפולה, וז"ש תרשיש תרי שש כמו שאמרו בזוהר שהוא רזא דמלה שרומז על היכל הרצון שיש בו ו"ו כפולה, והנה נודע שהת"ת הוא כולל כל הו"ק שהוא באמצע הגוף וז"ש תרשיש תרי שש דהיינו ג' פרקים של זרוע ימין וג' פרקים שבזרוע שמאל וג' פרקים שברגל ימין וג' פרקים שברגל שמאל בסוד חסד חסדים גבורת גבורות הוד הודות נצח נצחים הרי תר"י ש"ש שהוא י"ב פרקים, והנה הזעיר נקרא כהן גדול של מעלה והוא לובש ח' בגדי כהונה של מעלה והם ח' תיקוני דיקנא דא"א שהם מתחילין מן ורב חסד עד ונקה שהם ח' תיקונים והם יורדים ומלבישים עצמם בתוך הדיקנא שלו, וזהו סוד כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן ז'קן א'הרן ר"ת ז"א שהוא דיקנא דז"א, וז"ש ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת שהוא תפארת דאצילות הנק' ז"א.

פב. וזהו שאמרו מלאכי השרת תרשיש מי לובש בגדי כהונה ומשמש לפניך כד"א תרשיש שוהם וישפה, ירצה שהוא הזעיר דא"א דבריאה שהוא לובש גם כן בגדי כהונה ואם חס ושלום יתבטל מי לובש בגדי כהונה, וז"ס תרי שש שהם י"ב תיקוני דיקנא דזעיר ועם הכולל הרי י"ג תיקונים ובתוך הי"ג תיקונים הם הח' בגדים כנז"ל, והנה תרי הרי שנים ושש הרי ששה הרי הכל ח' ואלו הם ח' בגדי כהונה וז"ס תרשי"ש.

והנה גם כן רומז הוא הזעיר ע"ד שביאר האר"י זלה"ה בסוד האלף לך שלמה כי שלמה הוא הזעיר מלך שהשלום שלו והוא נוטל תרין עטרין שהוא בגימטריא אלף שהם ב' פעמים כת"ף שבהם הד' שמות י"ה יו"ד ה"י יו"ד ה"ה בכתף ימין יו"ד ה"ה יו"ד ה"י בכתף שמאל וכאשר תכה יו"ד ה"י הרי ש', עוד תכה יו"ד בה"ה הרי ר' סך הכל ת"ק וכן בשמאל, וזהו האלף לך שלמה שהוא הזעיר אבל הנקודות של הד' י"ה גימטריא י' יָוַ"ד הַ"י יַוַ"ד הַ"ה בימין יַוַ"ד הַ"ה יַוַ"ד הָ"י בשמאל שהם ע' בימין וק"ל בשמאל סך הכל גימטריא ר', וז"ס מאתים שהם הנקודות לנוטרים את פריו שהם שומרים את פריו שהם האותיות שגימטריא אל"ף שהוא ר"ת ל'נוטרים א'ת פ'ריו כי האלף הוא הפרי והמאתים הם הנקודות והשומרים, והנה ד' פעמים י"ה במלוי הם י' אותיות בימין וי' אותיות בשמאל אבל הימין מלובש בתוך השמאל ושם ההוא גנוז וטמיר ולכן אינו נראה כי שני פעמים י"ה של כתף שמאל שהם י' אותיות סך הכל אלף ומאתים ועשר כמנין תרשי"ש, וזהו שהזעיר שהיא תפארת נקרא תרשי"ש כנ"ל ונודע שהתפארת דאצילות מלביש את י"ס פנימיות בתוך י"ס דבריאה.

והנה תפארת דזעיר דאצילות מלביש בתפארת דבריאה ומכל שכן שהוא מלביש בתפארת דא"א דבריאה כנודע ואין פה מקום להאריך ולכן גם כן התפארת דא"א דבריאה נקרא תרשיש, ולכן התפללו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא שלא יתבטל חס ושלום התפארת שלו כדי שיוכל ללבוש ח' בגדי כהונה ולכן תופר עצתו וקלקל מחשבותיו והשב גמולו בראשו.

פג. מרס, הוא הנצח, נודע כי הנצח וההוד הם הרחיים הטוחנים מן לצדיקים שהם צדיק וצדק רחל ויוסף, ונודע גם כן שהיסוד דזעיר והיסוד דנוקבא כל אחד נקרא עוף, אך ההפרש הוא כי היסוד דזעיר נקרא עו"ף על שם שיש לו ו' הויות שהם ג' גבורות וג' חסדים מגולים והחסדים ממתיקים הגבורות אבל כשיורדים ביסוד דנוקבא אז נקרא היסוד שלה יעופף שהוא מיעוט רבים שנים שהם ב' פעמים עוף אחד שלה ואחד של הזעיר, וזהו סוד שמביא הזוהר פרשת צו דף כ"ו ע"ב וז"ל, עוף יעופף על הארץ הא אוקימנא דאינון רזא דרתיכא ובהו תסתלק רוח הקדש לסלקא לעילא דאינון תרי חד לימינא וחד לשמאלא עוף לימינא ודא מיכאל יעופף לשמאלא ודא גבריאל דא לימינא ודא לשמאלא ובגין כך מקריבין תרין אילין לסלקא רוח הקדש ושמאלא מעטר וזיין לתתא להוא אתר שמאלא לשמאלא וימינא לימינא ואתקשר אתתא בבעלה למהוי חד עכ"ל.

ורזא דמלה עו"ף הוא יוסף שכן מספר דדין כמספר דדין וגם יעופף הוא בנימין יסוד דנוקבא, וז"ס שמביא בזוהר בפרשת ויצא רחל אולידת תרין צדיקים וכו' והכי אתחזי דבין תרין צדיקי יתבא וכו', ר"ל בעת שמתחברת הנוקבא עם הזכר אז היא יתבא בין תרין צדיקי יוסף ובנימין, וז"ש עוף יעופף על הארץ ירצה בעוד שהג' ב"ן הם עדיין ביסוד דזעיר אז נקרא היסוד עוף שגימטריא ג' פעמים ב"ן כמספר יוסף, אבל בעת שהנוקבא מקבלת אותם הג' ב"ן ביסוד שלה אז היסוד נקרא יעופף ששם ביסוד שלה נעשה הג' ב"ן כפולים ומתרבים לאין קץ כמו שכתב האר"י ז"ל בדרוש זאת החיה אשר תאכלו וכו' ע"ש.

פד. וז"ש יעופף על הארץ בתוך הנוקבא שנקראת ארץ בסוד אסתר קרקע עולם היתה אזי הוא נקרא היסוד שלה יעופף, וז"ש ודא רזא דרתיכא שהוא סוד המרכבה איך רוכב הדכר על הנוקבא ובהו תסתלק רוח הקדש שהיא המלכות לסלקא לעילא כדי להתגדל הנוקבא שתוכל להזדווג פנים בפנים שוה בשוה, ז"ש עוף לימינא דא מיכאל דהוא חסד ירצה שהיסוד דזעיר נקרא מיכאל כי מיכאל שר ישראל וז"ס שמביא ר' אליעזר מגרמיזא בעל סודי רזייא שג' פעמים מיכאל כתיב בדניאל כנגד יעקב ישראל ישורון, וז"ס אשריך

ישראל מי כמו"ך אותיות מי'כ'אל וכן אין כאל ישורון, ולכן הוא טס בפעם אחת כדאיתא בפרקא קמא דברכות במיכאל כתיב ויעף אלי אחד מן השרפים ואילו גבי גבריאל כתיב כו' מועף ביעף כו' כתיב הכא ויעף אלי אחד מן השרפים וכתיב התם והנה מיכאל אחד מן השרים הראשונים כו', מן' השרפים' ובידו' רצפה' ס"ת גימטריא מיכאל, לכן מיכאל בא"ת ב"ש הוא אותיות ימל"תך גימטריא ת"ק להראות שבעיפה אחת פורח ת"ק שנה.
ונודע שהפרצוף של זעיר נבנה על ידי החסד וז"ס השיב אחור ימינו, כפת הקדוש ברוך הוא יד ימינו של מיכאל שהם החסדים שביסוד זעיר ונשארו לאחור ויצאו הגבורות תחלה ולכן נחרב בית המקדש בעונותינו וז"ס ימינו י"ד מיכאל, אבל הפרצוף דנוקבא היא נבנית בסוד הגבורות ולכן גברי"אל גימטריא יעו"פף שהוא ביסוד הנוקבא שנקרא יעופף ושם מתקבצים כל הגבורות ביחד כמו שמביא בסוד תרנגול לבן בערב יום הכפורים ע"ש, וז"ש עוף לימינא שהוא זעיר ודא מיכאל שהם החסדים יעופף לשמאל דא נוקבא ודא גבריאל שהם הגבורות ועל ידי שניהם אתקשרת אתתא בבעלה למהוי חד וק"ל.
פה. ונחזור לענינינו מר"ס מ"י ממרס לפניך את העופות, שהוא סוד המליקה העליונה שהנצח וההוד הם חותכים את העוף שהוא ג' ב"ן ו' הויות ונותנם ליסוד הנקרא עו"ף על שמה כנזכר שהוא סוד המליקה שמחלקים השפע ליסוד הנקרא צדיק כדי ליתן ליסוד דנוקבא הנקרא צדק ונקראת גם כן יעופף.
והנם מר"ס מרס"נא שהם נצח והוד הם טוחנים וחותכים כל השפע להשפיע לצדיק וצדק, והנה כל השפע שהם טוחנים הוא י"ב הויות ו' חסדים ו' גבורות ואחר הטחינה והמליקה מחלק לכל אחד י"ב כמו שביאר האר"י בסוד וקרא ז"ה אל ז"ה שהם יעקב ורחל איהו בנצח ואיהי בהוד על שם שהם י"ב פרקים דדכורא וי"ב פרקים דנוקבא, וז"ס כ"ד צירופי הויות שמחלקים יעקב ורחל יחד, והנה שורש השפעה הוא כ"ז אתוון כנודע והנה מר"ס מרס"נא גי' כ"ד הויות וכ"ז אותיות וז"ס י"ב שבטים דנוקבא וי"ב דיעקב בסוד שבטי י"ה, וזהו שאמרו מלאכי השרת מרס מי ממרס לפניך את העופות מיעוט רבים שנים שהם מר"ס גימ' י"ב הויות והם בגי' ב"פ עוף, וזהו מי מולק ומחתך הב' עופות שהם י"ב הויו"ת.
פו. מרס"נא מי ממרס לפניך את הסלתות, כי נודע מה שמביא בזוהר רעיא מהימנא פרשת פנחס דף רמ"ז ע"א וז"ל, אבל שכינתא איהי סלת נקיה דלית חשוכא וקבלא יכיל לאתערבא בה וכו' ע"ש, והנה רזא דמלה כי סלת חסר ו' כתיב אבל בעת שהיא מקבלת מן היסוד דזעיר והיסוד נכנסת בתוך הרחם שלה אזי היא מלא בו', ר"ל הו'

שהוא היסוד הוא ממלא הרח"ם שלה ומשפיע בה שפע שנתמלא גם כן הבטן שלה בסוד העיבור כנודע ואז היא נקראת סלת מלא בו' שכן סול"ת מלא גימטריא מלכות, ירצה שאין נקראת מלכה אם לא שהמלך עמה דלית מלכא בלא מטרוניתא וכן להפך.

אבל רזא דמלה מאחר שהיסוד דדכורא הוא טמיר וגניז בתוך הרחם שלה ולכן כתיב סלת חסר ו' אבל החולם נראה כמו שהיה כתוב בו' אבל מפני שהוא טמיר לכן הוא כתיב חסר שהוא טמיר בין הכתובים שהם בין נצח הוד דנוקבא אבל בסוד הקר"י הוא מלא בו' שהוא סוד הקר"י והטיפה שיוצא מיסוד דזעיר היא מלאה כל טוב, ולכן נקראת אז סלת נקיה דלית חשוכא שהם הגבורות וקבלא שהם הקליפות יכיל לאתערבא בה שמאחר שהגבורות נמתקים שוב אין כח ויכולת לקליפות ליינק ולהתאחז משם שום שפע בסוד ורוח לא יעבור ביניהם כשהם בעת הזווג.

פז. ונחזור לענייננו מי ממרס לפניך את הסלתות, כי הנה נודע שהמלכות שהיה נקרא אד"ני יש בה י"ס וכל ספירה נקראת אדנ"י, והנה י' פעמים אד"ני גי' תר"ן והם סוד י' מלכיות דראש השנה כנודע, והנה בעת הזווג נותן יעקב שהוא בנצח דזעיר הי"ב הויות ברחל שהיא בהוד ואז מתחברן ז"ה עם ז"ה הי"ב של הזכר עם הי"ב של הנוקבא ואז נעשים בנוקבא עשר פעמים אד"ני שכן כ"ד הויות עם כ"ז אותיות גי' תר"ן, וז"ש מי ממרס לפניך את הסלתות שהם העשר מלכיות שכל אחד נקרא סלת כנזכר, וז"ס מר"ס מרס"נא גי' תר"ן שהוא י' פעמים אדני כנזכר ואז המלכות מתגדלת בסוד י' ספירות, וז"ס עשירית האי"פה סולת כי האיפה גי' מיכאל רוצה לומר שעל ידי מיכאל שהם החסדים כנזכר היא מתגדלת עשירית סולת שהם עשר מלכות בסוד עשר מלכיות כנודע, וזהו שאמרו מלאכי השרת תופר עצתו של אותו רשע כדי שיהיה מי שימרס את העופות שהם הי"ב הויות ב' פעמים ע"וף ב' יסודות יוסף ובנימין, וגם מי ממרס לפניך את הסלתות שם י' פעמים אדנ"י י' מלכיות י' פעמים אדנ"י י' מלכיות י' פעמים סולת שכל אחד גי' מלכות שהם י' מלכיות.

פח. ממוכן הוא ביסוד בהיכל לבנת הספיר, והנה היסוד דזעיר נקרא אל הוי"ה כי חמשה חסדים הם המתפשטים עד הוד וכל חסד נקרא אל בסוד חסד אל כל היום, ואח"כ בעת שמכנסים כלם ביסוד אז הם בסוד ו' הויות, והנה ה' פעמים א"ל גימטריא יוסף וגם ו' פעמים הויה גי' יוס"ף להורות שהוא מקבל א"ל הויה, והנה מזב"ח גימטריא א"ל הויה להורות בעת שהמלכות מקבלת מן היסוד דזעיר אל הויה אזי נעשית מזב"ח שיש לה כח לזבח ולזמר כל הקליפות מאחר שהגבורות שלה נעשות ממותקים אז אין כח לקליפות ליאחז שם ואז נופלים לתהומא רבא.

והנה ממוכ"ן גי' יוס"ף שהוא היסוד דזעיר ונקרא כן על שם שהוא מכין ומתקן את המלכות הנקרא מזבח החיצון, וז"ש מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא אם מתקיים עצתו של רשע זה ממוכן מי מכין לפניך את המזבח, מי יהיה במקום היסוד כדי שיהיה לו כח להכין את המזבח כמוהו ולכן מוכרח עתה לבטל עצתו של אותו הרשע, וכללו של דבר שהקליפה היתה רוצה לבטל הז' קצוות דאצילות כדי לבנות הזעיר דקליפה מאחר שהזעיר דקדושה היה אז בסוד הדורמיטא כביכול לא היה לו כח להתגבר על הקליפות ולכן אז הזעיר של הקליפה היה רוצה להתגבר על הזעיר דקדושה ולעשות עצמו בסוד עשר אורות כמו נוקבא דקליפה כנז"ל ואריך דבריאה היה אז תלת גו תלת כנודע מדרוש הקליפות סוף פ"ג ע"ש.

ולכן אלו התלת נקראים מלאכי השרת כנזכר התפללו בעד ז' תחתונות שלהם שלא יתבטלו, וגם אוא"י דאצילות התפללו לפני אריך דאצילות בעד ז' תחתונות דזעיר דאצילות שיתעורר מהשינה כדי שלא יתבטל פרצופו בעודו ישן כמ"ש לקמן, אותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא לישראל שהוא הזעיר דאצילות שאריך דאצילות אמר לז"א וכן מלכות דאצילות לזעיר דאריך כנזכר, בנ"י הם בסוד החסד, רע"י הם בסוד הגבורות, קרוב"י הם בסוד התפארת, אוה"בי הם בסוד הנצח, בני אהובי הם בסוד ההוד שהוא אברהם דכתיב זרע אברהם אוהבי שהם הזרע של אברהם שהיא הטיפה של החסדים המתפשטים עד הוד.

פט. מרומם אני קרנם, רוצה לומר שהקרני הוד של הזעיר הוא הנה"י דבינה שהם נקראים והקרנים גבוהות אחת גבוה מחברתה כנזכר בדרוש התפילין שעל ידי הנה"י דאוא"י הוא נבנה מפרצוף דזעיר, רוצה לומר שעד עתה היה הנ"הי דאוא"י מסתלקין מהזעיר ונכנסים אז בנוקבא לבנות פרצופה ולכן היה נשאר הזעיר בסוד הדורמיטא מפני הסתלקות המוחים, הנה עתה מרומם אני קרנם, רוצה לומר שאסלק אני למעלה הנה"י דאוא"י מתוך הנוקבא ואכנס פעם אחרת בתוך הז"א ועל ידי אותם הקרנים הוא יבנה הפרצוף שלו ואז גם כן מעצמם יתרומם ויתנשא גם כן קרנם של ישראל למטה, וז"ש כד"א וירם קרן לעמו גם הוא סוד וירם קרן שהיא מלכות שיתרומם ויתגדל עד למעלה כמו הז"א בסוד ויבן ה' אלהים את הצלע, וכוונת הבנין הוא לעמו לעם ו' שהוא הזעיר שנקרא בעל ו"ק כדי להזדווג עמו ביחד ועל ידי זה יצאו מהגלות.

והנה מקודם היה צריך לעשות נקמה במלכה וש"תי שהיא לילית סבתא בינה דבריאה כדי להוציא ממנה העשר אורות ולעלות אותם למקומם הראשון בתוך המלכות דאצילות וכשיבנה בית המקדש שהיא המלכות כבראשונה אז מרומם אני קרנם כדי ליכנס אותם

פעם אחרת בתוך הזעיר ואז יתעורר הזעיר משינתו ויעשה נקמה בקליפות, ומה שחשבו לעשות בו הוא יעשה בהם מדה כנגד מדה ואז יגאלו ישראל מהגלות בע"ה.

צ. כדת מה לעשות במלכה ושתי וכו', בגמרא דרשו ז"ל כדת מה לעשות אמר להו דיינוה לי אמרי היכי נעביד נימא דליקטלה למחר מפכח ליה חמרא ודכיר לה ובעי לה מינן נימא ליה לשבקא השתא לימא לא איכפת להו בזילותא דיליה ומלכותיה אלא מוטב נסלק נפשין אמרו ליה מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו ניטלה העצה ממנו ואין אנו יודעים לדון דיני נפשות אלא זיל לגבי עמון ומואב דיתבי אדוכתייהו כחמרא דיתיב על דורדייהו ולא פג טעמיה, וטעמא אמרו ליה דכתיב שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר מיד והקרוב אליו וכו' עכ"ל.

צא. הנה נודע מה שכתב האר"י זלה"ה בדרוש הקליפות פ"ב בענין תרין צפרין שהם תרין מוחין דנוקבא דזעיר דאצילות דקליפה, והציפור הראשון שהוא זלפה שפחת לאה שהיא בחינת בינה יצא ממנה ציפור אחד שהוא מוח אחד של חכמה של נוקבא דקליפה וזה הציפור יצא מן העולם הראשון מן התלת עלמין של פרשת נשא דף קל"ב ע"ב, ומן העולם הג' שהיא בלהה שפחת רחל יצא ממנה צפור ב' שהוא מוח ב' של הבינה של הנוקבא של קליפה, ואמנם דע כי זה הצפור הא' שיצא מהעולם הא' זלפה שפחת לאה לא נשאר למעלה במקומו כנגד זלפה, אמנם ירד למטה כנגד בלהה ושם נתחברו יחד ב' הצפרין האלו של זלפה ושל בלהה ונעשו שני מוחים הנקרא ח"ב של הנוקבא דקליפה אשר שם כנגד שפחת רחל והציפור העליון הוא חכמה שבה והציפור התחתון הוא בינה שבה, ואלו התרין צפרין הם שני בנות לוט והם נקראות נע"מה ואגר"ת נעמה כנגד עמון זלפה ואגרת כנגד מואב בלהה.

והנה הנוקבא דזעיר דקליפה דאצילות היא לילית סבתא ונקראת ושתי אשת אחשורוש שהוא זעיר דקליפה דאצילות, והנה בעת ששלח אחריה להביאה לפניו והיא לא באה מאחר שלא היה בה כח להזדווג עמו והוא לא ידע, אז שאל לחכמים כדת מה לעשות במלכה ושתי והשיבו מיום שחרב בית המקדש שהוא ט' ספירות דמלכות דאצילות וגלינו מארצינו שהוא מעולם האצילות ונפלו הט' ספירות בנוקבא דזעיר דקליפה דאצילות ולכן אין אנו יודעים לדון דיני נפשות שהיא סקילה שריפה הרג וחנק לדון אותם לסמא"ל כמו שאמרו בפרשת שופטים דף רע"ד ע"ב, אבל עתה שהוא נתגבר עלינו אין בנו כח לדון אותם דיני הנפשות הנזכרים שם בר"מ ומכל שכן לנוקבא שלו שיש לה יותר כח מן הזכר שלה בסוד יותרת הכבד כמ"ש למעלה.

צב. ולכן השיבו אם אתה רוצה לדון ללילית שהיא ושתי זיל לגבי עמון ומואב שהם תרין צפרין מוחים דנוקבא דזעיר דקליפה דאצילות דיתבי אדוכתייהו כחמר דיתיב על דורדייה שהוא סוד הציפור הא' עמון שהוא חכמה דנוקבא שהוא בסוד חכמה סתימאה שהגבורות שבו הם יושבים במקומם כחמר טב דיתיב על דורדייה כנזכר באדרא דנשא דף קכ"ח ע"ב וז"ל, והאי חכמתא סתימאה שקיט ואשתכיך באתריה כחמר טב על דורדייה והיינו דאמרי סבא דעתוי סתים ומוחיה סתים ושכיך ע"כ, כך כנגדו בקליפת החכמה דנוקבא הנקרא עמון הוא דיתיב על דורדייה אבל מואב יש לו יותר חכמה מעמון, וזהו שכתוב שאנן מואב מנעוריו כי מזמן שיצא עולם הג' שהיא בלהה שפחת רחל הנקראת מואב מאז תכף נעשית בינה דנוקבא ועד עתה היא יושבת במקומה, אבל עמון שהוא עולם הא' שיצא כנגד זלפה שפחת לאה לא נשאר במקומה הראשון שיצא משם כי אין מקום להיות קליפה כנגד הבינה אלא נשארה למטה כנגד בלהה ונתחברו ביחד אבל מואב שוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי שהוא מבינה אל מלכות ובגולה לא הלך שלא הלך בגלות שירד מעולם האצילות אל הבריאה שהוא נקרא גלות כנודע כמו עמון, על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר שלא החליף ריחו מגן עדן העליון בינה אל גן עדן התחתון מלכות כמו עמון ולכן לא הזכיר עמון בפרשה אלא מואב בלבד וק"ל, ולא רציתי להאריך בו כי אין כח בקולמוס להרחיב יותר בכאן ובע"ה במקום אחר אאריך בזה הענין כל צורכו.

צג. הכלל העולה שכוונתם של בני ישששכר היה שנתנו עצה לאחשורוש הרשע שיקח עצה מן עמון ומואב, הטעם היה כדי להראות לו שכבר נפלו גם הם שהם המוחין של ושתי ואם הראש נפל אם כן בודאי אחר כך יפול כל הגוף ובקל הוא יוכל להמית אותה, וזהו שיש לראות מאחר שהם נתנו עצה למלך שילך אל עמון ומואב ובפרט שהמדרש רבה דרש שאמר לון אחשורוש אית הכא מנהון אמרין ליה קריבהון אינון הדא הוא דכתיב והקרוב אליו ואם כן איך אמר אחר כך שבעת שרי פרס ומדי משמע שלא היו מואבים אלא פרסיים ומדיים ואם כן המואבים היכן הלכו, ובפרט התרגום יהונתן בן עוזיאל דרש כרשינא מן אפריקא שתר מן הינדיקא אדמתא מן אדום תרשיש ממצרים מרס מרסנא ממוכן מן ירושלים שהיו שרים מובחרים מארבע כנפות הארץ והם יושבים ראשונה במלכות והוא משתמש בהם אם כן בפירוש אמר שלא היה שום אחד מן המואבים ואם כן איך נתבטל עצתם.

צד. אלא רזא דמלה הטענה שאמרו לו שישאל לעמון ומואב זה היה עצתם כדי להראות לו שנפלה הראש שלה ואין לה כח יותר לעמוד לפניך ולהזדווג עמך, אי נמי הקרוב

אליו רוצה לומר אפילו אותם השבעה שעדיין הם קיימים והם קרובים אל עמון ומואב כי עמון ומואב הם התרין מוחין ואלו השבעה הם הז' תחתונות שלה והם קרובים אל המוחין, וכוונתם היה שאם לא תמצא את עמון ומואב תשאל אל הקרובים שלהם כדת מה לעשות במלכה ושתי וכו' ותראה בעצמך שהיא חייבת הריגה ואין עוד צורך בה שתזדווג עם המלך כי כל השפע שהיתה לה מיום שנחרב בית המקדש כבר ניטלה ממנה ואין לה עוד חיות להחיות שכבר היא נחשבת כמיתה, אם כן כמו שלמעלה נפלה ושתי לנוקבא דתהומא רבא לכן גם כן בכאן למטה צריך גם כן שתהרוג אותה כי קצתה בחייה טובה לה המיתה מחיים.

(**עד כאן מצאתי חבל על דאבדין**)

תם ונשלם סדר מגילה שלב"ע

חג הפסח

החדש הזה לכם ראש חדשים

פרק א - ער"ח - קריאת הנשיאים - תוכחות

מעלת חדש ניסן

א. ישמחו השמים ותגל הארץ וכל צבאם בהתקדש עלינו החדש הזה ראש חדשים ראשון לציון לחדשי השנה, ויהל"לו ההוללים ואין גומרין עליו את ההלל, מספרים תהלות ה' ונפלאותיו אשר עשה, כעל כל אשר גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל בהיותם בארץ אויביהם בארץ מצרים שדה צוען מוכים ומעונים, עינם דאבה מני עוני ונשבעה ברעה נפשם וחיתם לשאול הגיעה וישובו ויבכו.

והנה באה ונהיתה שועתם לפני אלהי עולם ה' אלהי ישראל ויקצוף המלך מאד ובחרונו יבהלימו וזעם את אויבם והפלא ה' את מכותם את מכות הארץ ואת תחלואיה לעינינו, הן הראנו את כבודו ואת גודלו ונודעה יד ה' את עבדיו בכל נפלאותיו אשר סבונו גם סבבונו והשיב לשכנינו שבעתים אל חיקם,

פרץ כל גדרותם ומבצרותם מחיתה ותישם אדמת מצרים, ערו ערו עד היסוד בה, וישראל עושה חיל נושע בה' ויאר למו אורה ושמחה וששון ויקר.

והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומשעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול והיו לנס וישימהו על הנס ניסן ראש חדשים למעלה ראש על עולת חדש בחדשו בעטרות קדש ורצון ורחמים, ומאיר לארץ ולדרים עליה משפע הארה העליונה אשר תוסיף תת כחה

בקרב הימים האלה וכמו שאמרו חכמי הזוהר ז"ל, דכנסת ישראל מתעטרא בעטרהא בניסן ולא אעדיאת כתרהא ועטרהא מינה תלתין יומין וכו'.

בחדש ניסן נפתחים טללי ברכה להשפיע מזון לעולם

ב. ונוסף גם הוא כי בחדש הזה נפתחים טללים לברכה בעולמות העליונים ומהם בעולם התחתון אשר משם כל שפע טוב לזון ולפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כנים, כי על כן ה' למשפט שמתו בפסח על התבואה אם ראויים המה לשפע הטוב ההוא אשר משתלשל ויורד מאת ה' מן השמים.

מנהג להתענות יום קודם ערב ר"ח ניסן וטעמו

ג. כי על כן קבלו וקיימו עליהם יראי ה' וחושבי שמו להבין ולהתענות יום קודם ערב ראש חדש ניסן, והוא מסוגל מאד להתפלל לפניו יתברך בענות נפש שלא יאכילהו הוא יתברך זכויותיו בעולם הזה ולא יהיה חס ושלום הטוב אשר ייטב ה' עמו בעולם הזה אל פניו להאבידו, וטוב וישר לכל איש ישראל לאחוז דרך צדיקים לענות נפש בתענית זה לבא אל המלך להתחנן לו וישפוך שיחה וידרוש סליחה על זאת.

תפלה על הפרנסה ליום התענית שקודם ער"ח ניסן

ד. ונמצא כתוב לאמר נוסח תפילה זו ביום צום התענית הזה וכה תוארה.

אתה הוא ה' האלהים הפותח ומשפיע טללי רצון ברכה ונדבה בעולמות העליונים ומהם לעולמות של מטה, וביום החדש הזה ניסן ראש חדשים הבא עלינו ברחמים יפתחו לזון ולפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כנים, ומה רב טובך אשר עשית עם כל ברואיך ועמנו, ברעב זנתנו ובשבע כלכלתנו ואכלנו ושבענו והותרנו כידך הטובה עלינו לא חסרנו דבר, ולא כרוע מעללינו גמלתנו כי ידענו כי אין בנו לא תורה ולא מעשים טובים ולא יש בכל ימי חיינו אפילו רגע שעשינו בו רצונך בטוב לבבינו, רק כלינו שנינו בהבלי העולם להשביע יצרנו אכזרי ולהשפיל ולהכניע ולטמא ולתעב בכל מיני טומאות לנפשינו היקרה והמהודרת אשר היא חלק ממך, ופגמנו בשמותיך הקדושים והגברנו הדינים הקשים על הרחמים.

ואף גם זאת כי בושנו ונכלמנו להרים פנינו אליך כי בטוב אשר השפעת עלינו בעטנו בך ועשינו ניאוצות גדולות, ולי אני עבדך המתפלל לפניך הטבת חסדך על כל ונתת לי כברכתך יותר מן הראוי לי, קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך בנדבת לבך וירא אנכי מאד לנפשי העלובה שלא אהיה מכת אויביך ושונאיך אשר נאמר בהם ומשלם אל פניו להאבידו חס ושלום ולהאכילני בעולם הזה מיעוט זכויות אשר בידי.

ואם ככה אתה עושה לי, אנא ה' בעל הרחמים קח נא את ברכתי ואל אראה ברעתי בעולם הבא ארץ החיים עולם הנצחי, ואם מדת טובך הוא לתת ולהשפיע ולא לשוב לקחתו הנה אנכי בא אליך ביום צום התענית הזה בלב נשבר ונדכה לבקש רחמים ותחנונים לפניך עשה עם עבדך כחסדך, והיה הטוב ההוא אשר תטיב עמי לעשות רצונך בלב שלם ולעשות צדקה וחסד אל כל היום, ותסיר את לב האבן מבשרינו ותתן לנו לב טהור שלא נבעט בך מרוב טובה ולא נשתמש במתנותיך לדברים רעים ותענוגי הגוף למען לא נבוש בעולם הזה ולא נכלם לעולם הבא.

ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתשפיע טל העליון מתרין מזלין נוצר ונקה דרך חיך וגרון לאו"א ומאו"א לז"א ומז"א לחקל תפוחים קדישין ומהם ישתלשל ויגיע ויראה השפע ההוא בכל העולמות.

ורוה פני תבל ושבע את העולם כולו מטובך ומלא ידינו מברכותיך ומעושר מתנות ידיך ובימינך תסעדנו, הטריפנו לחם חוקינו לנו ולכל בני ביתנו ולא ינוכה מזכיותינו ונשבע לחם ונהיה טובים כי אתה האל פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון, יהיו לרצון אמרי פי אמן כן יהי רצון ע"כ.

לימוד ליום התענית שקודם ערב ר"ח ניסן

ה. ואחר התפלה הזאת ילוה אליה דברי תורה ויקרא תורה נביאים וכתובים, תורה, ברכת יצחק ליעקב ויתן לך האלהים מטל וכו', ובפרשת וזאת הברכה ברכת משה ליוסף וליוסף וכו' ממגד שמים מטל, ובנביאים, זכריה ח' והשמים יתנו טלם, וכתובים, בתהילים סימן כ"ב וסימן כ"ד לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה עם הכוונה הכתובה בראש השנה, וסימן קל"ג כטל חרמון.

ואשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק במנהג זה אשר אין ספק כי את אשר נמצא איתו נפש יקרה המליאה לה דעת ויראת ה' יתעורר לשוב מעבירות שבידו למען לא יהיה בידו טובו שמור לו לרעתו ואחריו יהיה מנון ואין כל מאומה בידו חס ושלום.

חשיבות תענית ער"ח ניסן, ואופן שינהגו המתענים כל ער"ח

ו. ואף מי שלא נהג להתענות כל ערב ראש חדש, לו בכח יגבר איש להתענות ערב ראש חדש זה לתועלתו ולתועלת נפשו לבלתי יאבד טובה הרבה כי יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, ואשר נהג להתענות בכל ערב ראש חדש יש לו להתענות יום אחד קודם ערב ראש חדש ואינו עולה תענית ערב ראש חודש לכאן ולכאן כמו שכתבו הקדמונים ז"ל בזה.

ריבוי הקדושה המתגלית בחדש ניסן ודרך השגתה

ז. ועל כי הקדושה מתגלית ומתעלית בהתקדש החדש הזה צריך כל אדם להכין עצמו לכך ולהוסיף ביראת ה' כל היום ובתורתו יהגה, לא יחשה יומם ולילה בחדש הזה כדי שתמצא הקדושה כסא ומושב אשר בו תמצא מנוח לכף רגלה ובכן תטיב לו לברכו ברכות שמים מעל וכו' ונפשו לו מטוהרה להשביע בצחצחות נפשו, ואם יהגה בהלכות וחוקת הפסח מה טובו ומה יופיו ודבר בעתו מה טוב.

ביאור מ"ש ז"ל שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום

ח. ואשר חכמים הגידו [2] הם אמרו, שואלים בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר לענין פסח שני איש כי יהיה טמא לנפש אדם, ואף כי טעם הדבר לפי פשטו היינו מפני כי חוקיו ומשפטיו של חג זה רבים המה, וגם מהמה אשר הוצרכו להעשות לפני הפסח ולפיכך לא הספיק לתור ולדרוש בהלכותיו בעצם החג כשאר יום טוב, אך למי שבא בסוד ה' ימצא טוב טעם לדבר כי מודעת זאת כי גם זה לעומת זה עשה ה' סטרא דקדושה וסטרא אחרא, ואשר חכמים הגידו [3] קסרין וירושלים כשזה נופל זה קם שנאמר אמלאה החרבה, ולכן תכף כאשר נפל המן ובניו שהם עשרה כתרין דמסאבותא כנזכר בתקונים, [4] לפיכך כאשר שבר ה' מטה רשעים לכן תכף מט"ו באדר התחיל להתגלות סטרא דקדושה אור כנסת ישראל על כן ירים ראש. **ולכן** מועיל מאד ענין הדרשה בהלכות פסח שלשים יום כדי להרויח ט"ו ימים של חדש אדר בקדושה, כי לכך היו מעברים את השנה באדר ולא בראש חדש ניסן שהרי נתמעט סטרא דעשו שכתוב בו אד"רת שיער ונתקדש אדר מלכות כמו שכתבו המקובלים ז"ל.

טעם שאין נפילת אפים וצדקתך בחדש ניסן

ט. ומכאן אתה למד טעם שאין נופלים על פניהם בכל חדש ניסן כי הנה נפילת אפים הוא צורך להפיל הסטרא אחרא ולהתגלות אור הסתום של הקדושה להמשיך אותה בכל העולמות של מטה, ולכן לסבה זו אין צורך לנפילת אפים בכל חודש זה שהרי כבר נפל הסטרא אחרא כמו שנאמר כי נפול תפול לפניו ועל כן ירים ראש הקדושה כנזכר בזוהר פרשת בהעלותך, וכן אין אנו אומרים צדקתך בשבת במנחה ואין מספידים כי ענין ההספד הוא מסטרא אחרא דתמן בכיה והספד וחשוכא ומאחר שכבר נכנע אין ראוי לעורר אותה - נפלה לא תוסיף קום.

סדר תקון חצות לחודש ניסן

י. ולכן מטעם זה אין ראוי לעשות בכיה בלילה על חרבן בית המקדש כאשר נהגו רבים מיראי ה' לעשות בחצי הלילה רק יאמר המזמורים לבד חוץ ממזמור יענך ה' ביום צרה,

מפני כי כן למעלה אין בכיה והספד חס ושלום רק הקדוש ברוך הוא יכנס לגן עדן להשתעשע בנשמות הצדיקים.

מעלת הלימוד באשמורת הבוקר ובפרט בחדש ניסן

יא. והעסק בתורה באשמורת חביבה היא מאד לפני הקדוש ברוך הוא תמיד כל הימים וביתר שאת היא משנכנס ניסן לעמוד לראש אשמורות ולהגות בתורה עד בוקר אור כדי להתחבר עם כנסת ישראל ולעלות עמה דהיא יתבא בכתרהא ועטרהא כנזכר בזוהר בהעלותך. [5]

כוונת החתימה בתפלת מוסף ר"ח ניסן

יב. וכתב הרב זלה"ה כי י"ב צירופי הו"יה ואה"יה הם וכל חדש שולט צירוף הו"יה אחת ואה"יה א' מי"ב צירופים, ובחדש ניסן שולטת בו הו"יה כסידורה היוצא מר"ת י'שמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ בניקוד ר"ת שלו, וצריך לכוין בה בחתימת ברכה רביעית של מוסף ראש חדש ברוך אתה יְהֹוָה אהי"ה מקדש ישראל וראשי חדשים.

סדר הלימוד שבו נהגו רבני ארץ ישראל להגות בר"ח ניסן

יג. וטהור ידים יוסיף אומץ ולקח טוב לעשות זכר למשכן שהוקם בראש חדש וי"ב נשיאים שהקריבו קרבנם עד י"ב יום בחדש.

ומנהג רבני ארץ ישראל תוב"ב ביום ראש חדש ניסן מיד אחר התפלה לישב בישיבה ועושין את המשכן כסדר פרשת תרומה מסימן כ"ה פ"י עד סוף הסימן כל כלי וכלי בעיון רב עד שגומרים הכלים, ובפרשת תצוה מסימן כ"ח פ"ו עד סוף הסימן החשן והאפוד והמעיל גם כן בעיון רב, ואחר כך לומדים בפרשת פקודי מפרשת ויביאו את המשכן סימן ל"ט פסוק ל"ג עד סוף הפרשה, ופרשת נשא סימן ז' פ"א ויהי ביום כלות משה עד פסוק י"ז זה קרבן נחשון.

ואחר כך לומדים ח' פרשיות שנאמרו בראש חדש ניסן ואלו הן, פרשת אמור אל הכהנים וכו' שבסימן כ"א פ"א עד פסוק ט"ו כי אני ה' מקדשו, ואחר כך פרשת לויים בפרשת בהעלותך סימן ח' פ"ה קח את הלויים עד במשמרותם שבסוף הסימן, ואחר כך פרשת טמאים שם סימן ט' פ"א מוידבר ה' אל משה במדבר סיני וכו' עד פסוק י"ד ולאזרח הארץ כן הוא לדעת רש"י ע"ה.

אכן רבותינו בעלי התוספות [6] המה סוברים כי פרשת טמאים היינו וינזרו מקדשי בני ישראל עד כי אני ה' מקדשם השנוייה בפרשת אמור סימן כ"ב פ"א עד פסוק ט"ז, ואחר כך פרשת שילוח טמאים בפרשת נשא סימן ה' פ"א צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה עד פסוק ד' כן עשו בני ישראל, ואחר כך פרשת אחרי מות מתחילת הפרשה עד סוף סימן ט"ז כאשר צוה ה' את משה, ואחר כך פרשת שתויי יין בפרשת שמיני סימן י' פ"ח

יין ושכר אל תשת וכו' עד פסוק י"א אשר דבר ה' אליהם ביד משה, ואחר כך פרשת הנרות בתחילת בהעלותך עד פסוק ד' כן עשה את המנורה, ואחר כך פרשת פרה אדומה שבריש פרשת חקת עד הערב סוף סימן י"ט.

הנה אלה ח' פרשיות שנאמרו בו ביום ומנהג טוב ויפה לאחוז דרך צדיקים ולקרותן בזמנן כי דבר בעתו מה טוב, ואמרו במדרש אגדה [7] רשב"א בשם ר' יהושע בן חנניה אמר כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר ודבר בעתו מה טוב.

מנהג קריאת הנשיאים בימי ניסן

יד. והאיש הירא יזהר לקרותן בראש חדש ניסן, וגם לקרות פרשת הנשיא בכל יום ויום מימים אלה אשר חביבה היא מאד בעיני המקום כי כל נשיא ונשיא היו לו סודות גדולות אשר המשיכו שפע והארה כל אחד לשבטו כל ימי עולם, ולא לחנם כתבה התורה כל שבט ופרט הקרבן של כל אחד ואחד אף על פי שכולם שוו בשיעוריהן והיה ראוי לומר בדרך קצרה וכן זה הנשיא הקריב וכן זה הנשיא כן, אלא לכל אחד היו לו סודות מיוחדות ובקריאת הפרשה שלו הוא מעורר הארת קדושתו עליו.

דברי הזוהר בסוד י"ב שבטים וסדר חנייתם

טו. ובזוהר פרשת ויחי דף רמ"א ז"ל, פתח רבי אבא ואמר ויעש את הים מוצק וכו' וכתיב עומד על שנים עשר בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה וגו' והים עליהם מלמעלה וכתיב ואת הבקר שנים עשר תחת הים, עומד על י"ב בקר הכי הוא ודאי דים דא מתתקנא בי"ב בתרין עלמין וי"ב לעילא רתיכין ממנן וי"ב לתתא בי"ב שבטים.

תא חזי י"ב שבטין בד' דגלין בד' סטרין ג' פונים צפונה וג' פונים ימה וג' פונים נגבה וג' פונים מזרחה והים עליהם והכי הוא ודאי ג' שבטין לכל סטר לד' רוחי עלמא וג' שבטין בדרועא דימינא וג' שבטין בדרועא דשמאלא וג' שבטים לירכא ימינא וג' שבטים לירכא שמאלא וגופא דשכינתא עלייהו הדא הוא דכתיב והים עליהם ומאי טעמא ג' שבטים לדרועא וג' שבטים לירכא וכן לכולא אלא רזא דמילתא תלת קשרין אינון בדרועא ימינא ותלת בשמאלא ותלת בירכא ימינא ותלת קשרין בירכא שמאלא ע"כ.

רמז י"ב שבטים ע"ד הסוד מגורי האר"י

טז. וגורי האר"י זלה"ה פירשו בחינתם בסדר זה, ראובן שמעון ולוי הם חג"ת כסידרן, יששכר זבולון נצח והוד שלה, נפתלי ואשר בחינת פרק התחתון והעקב שבנצח דידה, דן וגד בפרק התחתון והעקב שבהוד דידה, יהודה במלכות דידה, בנימין ביסוד דידה,

ויוסף ביסוד דז"א וכן שני בניו בבחינת אביהם הצדיק, ולפיכך טוב ויפה לכוין בכל יום בקריאת פרשת הנשיא השבט והמדה אשר הופקד איתו.

דברי המדרש שהשבטים נקראו על שם הגאולה

יז. ומצורף לזה אשר חכמים הגידו בשמות רבה [8] כי השבטים על שם גאולת ישראל נקראו ונזכרו, ראובן על שם ראה ראיתי את עוני עמי, שמעון על שם וישמע אלהים את נאקתם, לוי על שם שנתחבר הקדוש ברוך הוא בצרתם בתוך הסנה לקיים מה שנאמר בכל צרתם לו צר עמו אנכי בצרה, יהודה על שם שהודו להקדוש ברוך הוא, יששכר על שם שנתן להם הקדוש ברוך הוא שכר שיעבודם ביזת מצרים וביזת הים לקיים מה שנאמר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, זבולון על שם שהשכין הקדוש ברוך הוא שכינה בקרבו שנאמר ועשו לי מקדש ואין זבולון אלא בית המקדש שנאמר בנה בניתי בית זבול, בנימן על שם ימינך ה' נאדרי בכח, דן על שם וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי, נפתלי על שם תורה ומצוות שנתן להם הקדוש ברוך הוא שכתוב בה ומתוקים מדבש ונפת צופים, גד על שם המן שהאכילם הקדוש ברוך הוא שהיתה כזרע גד, אשר על שם שהיו מאשרין אותם כל שומעי גדולתם, יוסף על שם שעתיד הקדוש ברוך הוא להוסיף ולגאול את ישראל ממלכות הרשעה כשם שגאל אותם ממצרים דכתיב יוסיף ה' שנית ידו.

בעשיית המצוות בחדש ניסן יכוין לעורר הגאולה בזכות השבטים

יח. ויציבא מילתא כי כל הימים בצפייתנו צפינו לישועת ה' אכן תוסיף תת כחה בקרב ימי ניסן קויי ה' יחליפו כח, קו לקו קו לקו לאור משיח קדשינו כאשר חכמים הגידו [9] בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, ובשמות רבה שילהי פרשת בא פרשה י"ח אמרו ז"ל, אמר הקדוש ברוך הוא הסימן הזה יהיה בידכם ביום שעשיתי תשועה ובאותה הלילה היו יודעים שאני גואלכם ואם לאו אל תאמינו שלא קרבה העת שנאמר אני ה' בעתה אחישנה ע"כ.

כי על כל אלה טוב וישר לעתור ולרצות בימי ניסן כל איש ישראל הן במעשה המצוות והן בלימוד עסק תורתו אשר יעשה בימים האלה לכוין כי בזכותם מהו"ר ימהרנה ישועתה לה', ובפרט בקריאת פרשה של הנשיא של כל שבט ושבט אשר קראו בשמותם עלי גאולות יכין לכוין בשמו של שבט ושבט ולפיהן יעתיר גאולתו.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לר"ח ניסן

יט. ואנכי תקנתי נוסח תפלה ליום יום אחר קריאת פרשת הנשיא כוללת כל האמור וכה נוסחתה.

יהי רצון מלפניך יהוה (שם המאיר בחדש ניסן) אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט יהודה החתום במלכו"ת שקראתי בתורתך פרשת הנשיא נחשון בן עמינדב נשיא יהודה קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.

וכשם שבחדש הזה פדית את עמך שבטי נחלתך מכור הברזל ממצרים וזכרת באהבה לתהלה לשם ולתפארת לשמות מטות אבותם על הניסים על הפורקן על הגבורות ועל התשועות שעשית עמהם, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו צאנך ברחמים תפקוד וזכור לנו אהבת הקדמונים שבטי יה בגלות החיל הזה שבט יהודה בדוחק ובצער, וכשם שהודו לה' חסדו ביציאת מצרים בזכות יהודה כן נודה לך ה' אלהינו ואלהי אבותינו על גאולתינו ועל פדות נפשנו בזכות יהודה מל"ך באחיו ולא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדך מלך ביופיו תחזינה עינינו וישמח לבבנו.

ותמלוך אתה הוא ה' אלהינו מהרה על כל מעשיך בהר ציון משכן כבודך ובירושלים עיר מקדשך ככתוב בדברי קדשך ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה, ונאמר כי לה' המלוכה ומושל בגוים, ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי, ש'ועתנו ק'בל ו'שמע צ'עקתנו י'ודע ת'עלומות. (הגה, ויאמר תפלה לעילוי הנשמות כדלקמן).

לימוד לימי ניסן אחר קריאת הנשיאים

כ. ויש מן המדקדקים שנהגו לקרות אחר הנשיא בנביאים יחזקאל (סימן ל"ז) ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכו' עד בהיות מקדשי בתוכם, ואחר כך בכתובים מזמור קכ"ב שמחתי באומרים לי, ואחר כך בזוהר במדבר ריש דף קי"ח ע"ב איש על דגלו כו' כתיב ששם עלו שבטים עד ריש דף קי"ט ע"א זכאה חולקיה בהאי עלמא ובעלמא דאתי, וטוב ויפה להיות בעשרה לאמר אחריו קדיש דרבנן.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לב' ניסן

כא. וביום שני יאמר, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט ישששכר החתום במדת הנצח דמלכות שקראתי בתורתך פרשת הנשיא נתנאל בן צוער נשיא ישששכר קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.

וכשם שבחדש זה פדית את עמך ישראל מכור הברזל ממצרים והרבית שכרם של אבותינו במצרים בימים האלה ובזמן הזה בזכות ישששכר ואחר כך יצאו ברכוש גדול, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו נקבה שכרך לעמך הדוויין וסחופים בגלות החיל הזה ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת ולעולם לא נבוש כי בך בטחנו ולישועתך קוינו כל היום בזכות ישששכר וברכתו וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, חזה ציון קרית מועדינו עיניך תראנה ירושלים נוה שאנן אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצ"ח וכל חבליו בל ינתקו, ה' אלהים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה, ב'רכנו ט'הרנו ר'חמי צ'דקתך ת'מיד ג'ומלינו.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לג' ניסן

כב. וביום שלישי, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט זבולון החתום במדת הוד מלכות שקראתי בתורתך פרשת הנשיא אליאב בן חילון נשיא זבולון קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.

וכשם שפדית את אבותינו ממצרים והשכנת שכינתך בקרבם בבית זבולך בזכות זבולון, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו זכור עדתך קנית קדם בגלות החיל המר והנמהר הזה ובזכות זבולון השב שכינתך בבית זבול תפארתך, תשכון בתוך ירושלים עירך כאשר דברת וכסא דוד מהרה בתוכה תכין ופקוד גפן זאת דו"ה כל היום והראנו הו"ד לטובה, הושיענו

ה' אלהינו וקבצנו מן הגוים להו"דות לשם קדשיך להשתבח בתהלתך, והקם לעבדיך ברכת זבולון עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק כי שפע ימים ינקו ושפוני טמוני חול, ה' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה, ח'סין ק'דוש ב'רוב ט'ובך נ'הל ע'דתך, יהיו לרצון וכו'.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לד' ניסן

כג. וביום הרביעי, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט ראובן החתום בחסד דמלכות שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא אליצור בן שדיאור נשיא ראובן קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.

וכשם שראית את עוני עמך צאן מרעיתך ישראל במצרים בימים האלו ובזמן הזה בזכות ראובן, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו בגלות הזה הביטה וראה את חרפתנו וזכות ראובן ראה נא בעוניינו ומהר לגאלינו גאולה שלימה, א'נא ב'כח ג'דולת י'מינך ת'תיר צ'רורה, קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך, הפלא חסדיך מושיע חוסים ממתקוממים בימינך, יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך, יהיו לרצון וכו'.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לה' ניסן

כד. וביום החמישי, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט שמעון החתום בגבורה דמלכות שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא שלומיאל בן צורישדי נשיא שמעון קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.

וכשם ששמעת נאקת בני ישראל עמך במצרים בימים האלה ובזמן הזה בזכות שמעון, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו פקדנו בפקודת ישועה ורחמים בגלות המר והנמהר הזה ובזכות שמעון ק'בל ר'נת ע'מך ש'גבנו ט'הרנו נ'ורא, שמע קולנו וקבל ברחמים

וברצון את תפלתנו הנואקים מבור גלות ומארץ שביה, אל הביטה דל כבודינו ושקוצינו כטומאת הנידה, עד מתי עוזך בשבי ותפארתך ביד צר, המה יראו ויבושו ויחתו מגבורתם, עוררה גבורתך והושיענו למען שמך, ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לו' ניסן

כה. וביום שישי, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט גד החתום בעקבות הוד דמלכות שקראתי בתורה פרשה של הנשיא אליסף בן דעואל נשיא גד קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.

וכשם שבצאת ישראל ממצרים הורדת להם המן מן שמי מרומיך והוא כזרע גד בזכות גד, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו ח'סין ק'דוש ב'רוב ט'ובך נ'הל ע'דתך בגלותינו זה ופתח לנו אוצרות טלא עילאה חיוורא מתרי מזלי נו"צר ונ"קה דרך חיך וגרון לאבא ואימא ומן אבא ואימא לזעיר אנפין ומזעיר אנפין לחקל תפוחין קדישין דמתמן אתיהיב מזונא עילאה מרחייא דטחנין תמן מנא לצדיקיא, ושבע את העולם כולו מטובך ותן טל ומטר לברכה על כל פני האדמה ממגד שמים מטל ומתהום רובצת תחת.

ובזכות גד החתום בעקבות הוד מלכותך היה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון, ילכו יונקותיו ויהי כזית הו"דו וריח לו כלבנון, ובישועתך תשוב מלכנו ותגביה קרן משיח בן דוד עבדך ונתת מהו"דך עליו, גדול כבודו בישועתך הו"ד וה"דר תשוה עליו.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לז' ניסן

כו. וביום השביעי, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט אפרים החתום בעטרת היסוד דזעיר אנפין שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא אלישמע בן עמיהוד נשיא אפרים קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה

השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.[10]

י'חיד ג'אה ל'עמך פ'נה ז'וכרי ק'דושתך, לבני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו, וכסא מלכות משיח בן אפרים בתוך ירושלים מהרה תכין ואל תהי צרה ויגון בגאולתינו שלא יהרג משיח בן אפרים אשר יתחיל לנחמנו ולהרים דגלנו על הגוים על ידי ארמילוס הרשע, חיי"ם שאל ממ"ך נתת לו אורך ימים עולם ועד, אשר כברכתו בירך אותו משה איש האלהים, בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה.

ובזכות אפרים החתום בעטרת יסוד זעיר אנפין זכור ה' לבני אדום האומרים ערו ערו עד היסו"ד בה, וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק, כי אתה תברך צדי"ק ה' כצנה רצון תעטרנו, אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד צאת ישראל ממצרים ומי שגאל את האבות יוסיף השם שנית ידו לגאול את הבנים, ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם, וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לח' ניסן

כז. וביום השמיני, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט מנשה החתום בבחינת יסוד אשר קראתי בתורתך פרשה של הנשיא גמליאל בן פדהצור נשיא מנשה קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.

ולבני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו, וכשם שנשת לישראל את כל עמלם והסירות מסבל שכמם במצרים בימים האלו ובזמן הזה, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו בזכות מנשה אתה האל לא תנשינו בגלות החיל הזה וראה כי עמך הגוי הגדול הזה, לא תהיה לו כנו"שה בארץ נשיה והוציאה ממסגר נפשינו להודות את שמך, ועל כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך ולהעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שד"י, תשמח ציון תגלנה בנות יהודה

למען משפטך ה', ולציו"ן יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון אמן סלה, יהיו לרצון וכו'.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לט' ניסן

כח. וביום התשיעי, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט בנימין החתום בנקודת ציון אשר קראתי בתורתך פרשה של הנשיא אבידן בן גדעוני נשיא בנימין קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.

וכשם שנקמת את נקמת בני ישראל מאת המצריים ויצאת לישע עמך בכחך הגדול, ימינך ה' נאדרי בכח ימי"נך ה' תרעץ אויב, נטית ימינך תבלעמו ארץ בזכות בני"מין הצדיק, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו בגלות המר והנמהר הזה תמצא ידך לכל אויביך ימינך תמצא שונאיך, ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל, הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת וכנה אשר נטעה ימינך ועל בן אמצת לך, תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידך בחלקו של בנימין ידידך כדבר האמור, לבנימן אמר ידיד ה' ישכן לבטח עליו חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן, ויסד יסוד ציון אשר כלית את חמתך בה ותצת אש בה ותאכל יסודותיה, וצא נא לישע עמך לישע את משיחך ומחץ ראש מבית רשע ערות יסוד עד צואר סלה, ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון, י'חיד ג'אה ל'עמך פ'נה ז'וכרי ק'דושתך, יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לי' ניסן

כט. וביום העשירי, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט דן החתום בפרק התחתון דהוד דמלכות שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא אחיעזר בן עמישדי נשיא דן קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.

וכשם שעמדת להם לעמך ישראל בעת צרתם בארץ מצרים ור"בת את ריבם ודנ"ת את דינם בזכות דן, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו הרם קרן משיח בן דוד עבדך אשר לקחת מזרעו של דן מושלים עם אמו של דוד, ידין בגוים מלא גויות מחץ ראש על ארץ רבה, ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ והכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע, והנשא שופט הארץ השב גמול על גאים, לאסור מלכיהם בזקים ונכבדיהם בכבלי ברזל, לעשות בהם משפט כתוב ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה, כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד, והשמיע ה' את הוד קולו ונחת זרועו יראה, אלהים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה, יהיו לרצון וכו'.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לי"א ניסן

ל. וביום אחד עשר, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט אשר החתום בעקב נצח דמלכות שקראתי היום פרשה של הנשיא פנעיאל בן עכרן נשיא אשר קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.

וכשם שגאלת עמך בית ישראל מכור הברזל ממצרים בימים האלה ובזמן הזה ותעשה לך שם כהיום הזה ואזן שמעה ותאשר"נו לאמר אשרי העם שככה לו בזכות אשר, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו קרב לנו קץ הגאולה ועשה עמנו אות לטובה ואות לישועה ואות לרחמים, יראו שונאינו ויבושו יחזו אויבינו ויכלמו כי אתה ה' עזרתנו ונחמתנו, אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה, אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה', אשרי הגוי אשר ה' אלהיו העם בחר לנחלה לו.

והצמיח קרן לדוד ועריכת נר לבן ישי משיחך במהרה בימינו ואושר בארץ וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ, לפניו יכרעו ציים ואויביו עפר ילחכו, מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו מלכי שבא וסבא אשכר יקריבו, וישתחוו לו כל מלכים כל גויים יעבדוהו, יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו ויתברכו בו כל גוים יאשרוהו, אלהים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה, יהיו לרצון וכו'.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לי"ב ניסן

לא. וביום שנים עשר, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט נפתלי החתום בפרק התחתון דנצח דמלכות שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא אחירע בן עינן נשיא נפתלי קרבנו אשר הקריב לחנוכת מזבחך הקדוש, שיהא עולה לפניך קריאת ולימוד סדר קרבנו כאילו השגנו כל הסודות וכל שמות הקדש היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות מקראי קדש אלה ונשלמה פרים שפתינו, ויאירו נא עלינו ועל כל בית ישראל אחינו כל ניצוצות הקדושה וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט, ונהיה מלובשים בקדושת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך יראת הרוממות לעשות רצונך כרצונינו כל ימי חיינו אנחנו וזרענו וזרע זרענו.

וכשם שבצאת ישראל ממצרים בימים האלה ובזמן הזה בנו בחרת מכל העמים ותלמדנו תורה ומצוות מתוקים מדבש ונופת צופים בזכות נפתלי, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו קדשנו במצותיך שים חלקנו בתורתך בגלות החיל הזה כי לא תשכח מפי זרעינו, הערב נא ה' אלהינו ואלהי אבותינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ותן בלבנו בינה להבין להשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, והאר עינינו בתורתך ופתח לבנו לדרוש ולתור בחכמה חסן ישועות חכמה ודעת להיות בפינו כדבש למתוק נפש ומרפא לעצם, וחמול על עמך ורחם על נחלתך ויצא חוטר מגזע ישי ונצ"ר משרשיו יפרה, ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח דעת ויראת ה', כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים, אלהים צבאות שוב נא הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת.

קריאת פרשת המנורה לי"ג ניסן וטעמו

לב. וביום שלשה עשר יקרא פרשת הנרות עד כן עשה את המנורה, והטעם לפי שכל הנשיאים הקריבו חוץ מנשיאו של לוי שהיה אהרן כמו שנאמר ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי שלא הקריב עמהם והיה אהרן דואג ואומר אוי לי שמא בשבילי אין הקדוש ברוך הוא מקבל שבטו של לוי, עד שנתן לו הקדוש ברוך הוא פרשת הנרות שנאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות, על כן טוב וישר לצרף קריאת פרשה זו לקרבן הנשיאים ואחר הקריאה יאמר.

תפלה אחר קריאת פרשת הנשיא לי"ג ניסן

לג. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם אני עבדך משבט לוי החתום בתפארת מלכות שקריתי בתורתך פרשת הנרות שנתת באהבה לאהרן קדושיך נשיא שבט הלוים, שיהא עולה קריאת פרשת הנרות כאילו השגנו כל סודותיה.

וכשם שראית את עוני עמך וצאן מרעיתך בכור הברזל במצרים ונתחברת ונתלוית עמהם בכל צרתם בסנה בזכות לוי, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו אהיה אשר אהיה נ"א ג'בור ד'ורשי י'חודך כ'בבת ש'ומרם בגלות החיל הזה ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעירך ומנחלתך, וקיים לנו את הדבר שהבטחתנו על ידי משה עבדך אה"יה אשר אה"יה עזרה בצרות, ונאמר ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם, ונאמר בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם, והשב כהנים לעבודתן ולויים בדוכנם וישראל במעמדם וילוו עליך וישרתוך.

ועל כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך, תתן לראשך לוית חן עטרת תפארת תמגנך, עורי לבשי בגדי תפארתך ירושלים עיר הקודש והיית עטרת תפארת ביד ה' וצניף מלו"כה בכף אלהיך, ולעמך ישראל הקם את דבריך לאמר, ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת, כי תפארת עוזמו אתה וברצונך תרום קרננו, יהיו לרצון וכו', וביום זה יקרא בנביא בנרות דזכריה.

סגולה להינצל מדבר ומגפה

לד. ובכתבי הקדש אשר במצרים נמצא כתוב [11] לעשות תקון המנורה כהיום הזה להגין מדבר ומגפה בר מינן שלא תבא על הצבור חס ושלום באותה שנה וזה הוא, לקרות בפרשת ויקהל בפרשת מעשה של מנורה המתחלת ו'יעש את המנורה עד פסוק ככר זהב טהור עשה אותה ואת כל כליה' ראשי תיבות וסופי תיבות פרשה זו הם ו"ה דשם הו"יה, ויקרא אותה ז' פעמים ובכל פעם יאמר אחר פרשה זו פסוק של ישעיה שראשי תיבות וסופי תיבות י"ה, י'הוה להושיעני ונגינותי ננגן כל ימי חיינו על בית יהוה', ותכוין בכל פעם להשלים שם הוי"ה ברוך הוא.

ואחר הז' פעמים יאמר זה הפסוק ה' להושיעני וכו' תחילה, ואחר כך יקרא פסוק וזה מעשה המנורה וכו' עד עשה את המנור"ה ז' פעמים ותכוין להשלים הו"יה ביושר, י' די'הוה להושיעני, ה' דסוף הפסוק בבית ה', ו' דו'זה מעשה, ה' דכן עשה את המנורה' הרי הו"יה שלימה ביושר עכ"ל, והוא מסוגל ביותר להקדים תפלה לצרה שלא תבא.

סגולת המנורה בבית המקדש לבטל מידת הדין כשופר

לה. וכתוב שם לאומרם בזמן שמדת הדין מתוחה חס ושלום בכל עת שירצה או לפחות קודם כל תפלה, ועיין בזוהר במדבר כי סגולת המנורה בבית המקדש היתה דוגמת השופר בראש השנה לבטל מדת הדין ולעורר את הרחמים.

מעלת הלימוד במעשה המשכן ובפרשת הנשיאים

לו. ועתה אהובי קורא נעים ה' עמך גבור החיל, אל יהא קל בעיניך את אשר קריתי לפניך להתעלס באהבים ולקרות הנשיאים מידי יום ביום ובפרט להתעסק במעשה המשכן בעצם יום ראש חדש ניסן שהוקם בו ביום כנזכר לעיל, אשר חכמים הגידו אשר ההתעסקות בענין המקדש וצורתו ותכונותיו היא העולה כאילו בבניינו הם עסוקים, וכן אמרו בילמדנו, [12] אתה בן אדם הגד לבית ישראל את הבית ותכונתו ומוצאיו, אמר הקדוש ברוך הוא הגד לבית ישראל את הבית אמר לו יחזקאל מרי וכי עכשיו הם בונים שאמרת וישמרו את כל צורתו כו' ועשו אותם, אמר לו אף פי שאינם עושים אותם עכשיו יהיו קורין בצורת הבית ואני מעלה עליהם כאילו בבניינו הם עסוקים ע"כ.

לז. וכן בענין הנשיאים שבזכותם מתקיימין שמים וארץ כמו שאמרו [13] ז"ל, אלה תולדות השמים והארץ בזכות מי הם מתקיימים בזכות אלה שמות בני ישראל, ובזוהר שילהי פרשת נשא [14] ז"ל, תניא אמר ר' שמעון אלמלא לא אקריבו אילין י"ב נשיאים לא יכיל עלמא למיקם קמי י"ב נשיאי ישמעאל דכתיב י"ב נשיאים לאומותם מדאקריבו אילין דישראל נסיבו שולטנותא דכלהו בגין כך נשיא אחד ליום כו', ובודאי כי גם עתה בגלות החיל הזה תועיל זכרון קרבנותם מאד לבטל כל שרי עם ועם מלערער עלינו, תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם יהיו כמוץ כו'.

ביטול י"ב נשיאי ישמעאל בזכות י"ב קרבנות הנשיאים

לח. ומה גם כאשר נעתיר בזכותם על גאולתנו ועל פדות נפשינו בימים האלה ובזמן הזה מועד צאתנו מכור הברזל ממצרים כי עת לחננה כי בא מועד זמן ביטולם של י"ב נשיאים דישמעאל בסגולת קרבנות נשיאי ישראל, ולכן יחכה ה' לחננה עלינו בזכרון קרבנותיהם בקרב הימים האלה לעקר ולשבר ולכלות ולהכניע צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה באדמה, ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר.

תוכחה לעשירים שאין מעתירים על הגלות ע"פ הר"ם לונזאנו ע"ה

לט. ואשרי הגבר אשר יחזיק ויאמץ בתפלתו בקרב הימים האלה על גאולת ישראל, לא כמו כמה עשירי עם אשר עליהם יאמר מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו כי בתיהם שלום מפחד ועשרו מצאו הון להם, ובערו והסכילו כי אין להם צורך בגאולת ישראל כי מה יתן ומה יוסיף להם הגואל ולא חסרו מכל אשר יתאוה נפשותם, והם לא ידעו שהגלות הוא מעותד לכמה עלילות שאפשר שיענישום הון רב על לא חמס בכפיהם והם מעותדים לשודדים ושוללים, ואיה איפה אהבתם וחמלתם עם קוניהם אשר מידי

יום ביום קול בר"מה נשמע ממעון קדשו לאמר, אוי שהחרבתי ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני לבין אומות העולם ומה לו לאב שהגלה את בניו לבין אומות העולם ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

מ. ובזוהר חדש אמרו [15] דקלא אתער מאמצעיתא דגנתא דרקיעא וקורא בקל תקיף ואמר זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים האומרים ערו ערו עד היסוד בה וכל צדיקיא דתמן אתערו בבכיה וקלא אתער מאמצעית גינתא דרקיעא דאשתמע בתלת מאה ותשעין רקיעין וכו'.

ואיך יעמוד לבם ותחזקנה ידם האנשים החטאים האלה בנפשותם כי עשרו מצאו און להם וה' הניח להם להשליך אחרי גיוום חרבן בית המקדש ובזוי התורה וצרות ישראל ושביים וצערם וחלול ה' הגדול המחולל בגויים זה אלף ותר"ב שנה, [16] אוי להם אויה עליהם כי רעה נגד פניהם ומרה תהיה באחרונה כאשר ראינו כמה שלוים ושקטים שהעשירו עושר גדול ואבד העושר ההוא בענין רע, ויש אשר בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל, ויש עשיר אשר זכרו אבד מני ארץ ולא שם לו על פני חוץ, לא נין לו ולא נכד בעמו ואין שריד במגוריו, וכבר אמרו חכמים כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו מעלה עליו הקדוש ברוך הוא כאילו החריבו לפי שהיה לו להתפלל שיבנה בימיו ולא התפלל.

להעתיר על חילול ה' בגלות ובפרט בחדש ניסן

מא. כי על כל אלה אנשי לבב שמעו לי הסירו מכת הסנורים שבין עיניכם וחוסו על כבוד קונכם ועל שמו הגדול המחולל בין עמי התועבות, אל דמי לכם לילה ויומם תמיד לא תחשו לשפוך שיחה ולעתור ולרצות על הגאולה לאל עליון גואלינו חזק ה' צבאות שמו, ולא לנו ה' לא לנו כי אם לשמך תן כבוד.

ועל אחת כמה וכמה חזקו ואמצו גם כי תרבו תפלה ורנה ותחינה ושו"ם בעל בכי בהתקדש עלינו החודש הקדוש הזה ניסן אשר שמו מוכיח עליו מאז היה לנס בצאת ישראל ממצרים ושמורים הוא לבני ישראל לדורותם אשר בניסן עתידים ליגאל, ובכל מעשיכם הטובים ותורתכם בקרב הימים האלה תהיה מגמת פניכם לעשות נחת רוח ליוצרנו כי עת רצון היא בשמים ממעל, פן ואולי המצא עת בא מעשה ידינו לרצון לפני ה' ועינה תפלותיכם למעלה על פדותינו ופדות נפשינו ותעשה פירות וגאולה תתנו לארץ וביותר בזכות השבטים ונשיאיהם.

דברי הזוהר על תפלת הצדיקים בגן עדן בימי ניסן בעד החיים

מב. ונוסף גם הוא מעלת יקר החודש הזה ואשר נעשה בו בשמים ממעל ומבואר בספר הזוהר פרשת בלק דף קצ"ו ע"ב וזה לשונו, אמר ר' אלעזר כתיב גם צפור מצאה בית וכי דוד מלכא על צפרא דעלמא הוה אמר דא אלא כמה דתנינן כמה חביבין נשמתין קמי קודשא בריך הוא אי תימא כל נשמתין דעלמא לאו הכי אלא אינון נשמתהון דצדיקיא דתמן מדוריהון בהדיה מדוריהון לעילא ומדוריהון לתתא והכי אתמר גם צפור מצאה בית אילין רוחיהון דצדיקייא, תנינן תלת שורין אינון בגן עדן ובין כל חד וחד כמה רוחין ונשמתין מטיילין צדיקייא תמן ואתהנן מריחא דעינוגין דצדיקייא דלגו אף על גב דלא זכו למיעל אבל עינוגין דצדיקייא לגו עין לא ראתה כו'.

ויומין רשימין אית בשתא ואינון יומי ניסן ויומי תשרי דאינון רוחין משטטן ופקדן לאתר דאיצטריך ואף על גב דזמנין סגיאין משטטן אבל יומין אילין רשימין אינון ואתחזון על שורין דגנתא כל חד וחד כחיזו דצפורים מצפצפן בכל צפרא וצפרא וההוא צפצופא שבחא דקודשא בריך הוא וצלותא על חיי בני נשא דהאי עלמא בגין דאילין יומין ישראל כולהו מתעסקים במצוות ובפקודין דמאריה עלמא וכדין כחיזו אתחזון צפורין מצפצפן ועל תלת שורין דגן עדן מצפצפן משבחן ואודן ומצלן על חייא דהאי עלמא כו' עכ"ל.

טעם שיש להתפלל בעד עילוי הנשמות בימי ניסן

מג. הנה משם מתבאר כי בהתקדש החדש הקדוש הזה עלינו לא ימיש מעשות פרי בעדן גן אלהים בנשמות הקדושים אשר בארצות החיים המה לעתור בעד החיים כאמור במאמר, והנה כי כן יאותה לנו להיות מעתירים עליהם גם אנו כמוהם שגם המה יזכו לחזות בנועם ה' אל מקום שאר צדיקי וישרי ותמימי העליונים מהם במחיצתן אשר עין לא ראתה.

תפלה קדמונית לעילוי הנשמות לאומרה אחר קריאת הנשיאים

מד. וכבר ראיתי נוסח תפלה על זה לא ידעתי אל מי מקדושים לאומרה אחר קריאת הנשיא וזה נוסחתה.

יהא רעוא קדמך אבונא דבשמיא לאנהרא נהורך לנשמתין קדישין דמתחדשין כציפרין ומצפצפין בשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל, ותעייל הנך צפרייא קדישין לאתר קדישא דאיתמר עלייהו עין לא ראתה אלהים זולתך ע"כ.

טעם שאין לתקן תפלות ליחיד בלשון ארמי

מה. אכן כל ימי הייתי מצטער על זה על כמה תפלות מהראשונים שסידרום בלשון תרגום, כי אחר שאמרו בש"ס [17] שאין מלאכי השרת נזקקין ללשון תרגום מה לנו להתפלל בקשתינו בלשון תרגום, ואם בסליחות בימי אלול ותשרי יש כמה תחינות

מתוקנות בלשון תרגום היינו מפני שנאמרים בצבור וכל בי עשרה שכינה שריא, אכן היחיד אין נכון לאומרם כלל.

ואם תראה בזוהר תפלת רב המנונא סבא על המזונות בלשון תרגום, לא שהיה אומר אותה בלשון תרגום כאשר כתובה בזוהר דלשון הזוהר נתקן בלשון תרגום מטעם הידוע ומעתיק לשון התפלה בלשונו, ולעולם כי הן מילה בלשון הקודש בלשונו של רב המנונא ע"ה.

מו. ולשון הבריך שמיה דמארי עלמא המובא בפרשת תרומה, אפשר נמי שיהיה על דרך זה לומר הדברים ההם בלשון הקדש והרשב"י דיבר בקדשו בתפלתו, או יתכן כי הואיל וכל הקהל אומרים כסדר ההוא ואין פחות מעשרה כצבור דמו ואין קפידא, אך ביתר תפלות לא נאה ולא יאי לעתור ולרצות ליחיד לאומרן בלשון תרגום, ואנכי תקנתי נוסח תפלה אחרת וזה נוסחתה.

תפלה לעילוי הנשמות לימי ניסן

מז. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתאיר היום בחסדך הגדול על הנשמות הקדושות העומדות בשלש שורות שבעדן המצפצפין בקולם כצפורים וכל נשמתם תהלל יה לשבח ולפאר את הוד שמך מלכנו ומעתירים עתרת החיים והשלום עלינו בני ידידיך, אנא בכח גדולת רחמיך תהיין אזניך קשובות אליהם ותפלתם שעה ברחמים לבטל ממנו ומעל כל בית ישראל כל חרון אף וכל מיני משחית וכל מיני פורענות ותאריך ימינו בטוב ובנעימים, חיים של שלום, חיים של טובה, חיים של ברכה, חיים של פרנסה, חיים של חילוץ עצמות, חיים שיש בהם יראת חטא, חיים שאין בהם בושה וכלימה, חיים של עושר וכבוד לעבודתך, חיים שתהא בנו אהבת תורה לשמה, חיים שתמלא משאלות לבנו לטובה.

ויהי נא חסדך על הנשמות הקדושות האלה ויעלה ויבא יגיע יראה ישמע יזכר ויפקד זכרונן הטוב לפני כסא רחמיך, ומצאן מנוחה ותצרור נשמתם לפני ולפנים אל מקום הקודש עין לא ראתה אלהים זולתך ותשביע בצחצחות נפשותם, ירויון מדשן ביתך ונחל עדנך תשקם, ושים חלקנו עמהם ונזכה ונחיה ונירש טובה וברכה לחיי העולם הבא.

ואותם הנשמות הנדחות הפורחות באויר העולם ואותם שמתו קודם זמנן ונמסרו לדומה ואותם הטמונים בארץ ויציצו מעיר כעשב הארץ שלא עצרו כח עדיין לבא אל מנוחתם, אתה האל המאיר לאר"ץ ולדרים עליה ברחמים האר פניך ותכסה על עונם ופשעם ותאמר למלאך הממונה להקל מעליהם משפטם ודינם ועול סובלם, יתן ה' להם ומצאן מנוחה נכונה איש על מחנהו במנוחת שלום השקט ובטח עד עולם ובצל שדי יתלונן

תחת כנפי הכרובים ממדריגה למדריגה וממעלה למעלה יקומו ויעלו, ואשר אין לו זכיות לעלות עשה עמו חסד ומתנת חנם כמו שנאמר, ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם, יהיו לרצון כו' ע"כ.

מעלת הצדקה לעילוי הנשמות

מח. ואחר התפלה הזאת יתן פרוטה לצדקה בעד הנשמות וקרוביו שכבר מתו שמעלה אותם בכח סגולת תפלתו וצדקתו זאת במנוחות שאננות, ומה טוב ומה נעים חלקו של עושה אלה.

נשמות הנידחות נתקנות ע"י אכילה, ומעשה באריז"ל ותלמידיו

מט. וכבר כתבתי בחלק א' בפרקי שבת כי העידו תלמידי האר"י זלה"ה על רבם שהיה אומר להם, דעו כי אויר וחלל העולם הם מלאים נשמות הנדחים שאינן יכולין לבא עדיין למנוחתם, ופעם אחת הלך הרב ז"ל ללמוד תורה אל השדה וישא עיניו וירא כל עצי השדה מלאים נפשות אין מספר וכן היה על פני השדה וגם על פני המים היו כמה רבבות ושאל אותן הרב זלה"ה מה טיבם שמה, וישיבו המה כי נדחו מחוץ לפרגוד על כי לא שבו בתשובה בחייהן על פשעיהם והיו נעים ונדים בארץ ובאויר העולם זה בכה וזה בכה, ושעכשיו היו שומעים בת קול בשמים על הרב ז"ל אשר יש כח בו לתקן הנשמות הנידחות ושעל כן היו נאספות שם אצל הרב לבא אל המלך להתחנן יחוס ויחמול עליהן לתקן אותם כדי שיוכלו לבא למקום מנוחתם והיה מבטיח עליהם הרב עליו השלום לעשות תקונם מכל הבא בידו.

וסיפר הרב לתלמידיו המעשה הזה כי ראו כי הרב שאל להן לנפשות ולא ידעו למי שאל ולמי היה משיב, והגיד הרב שאלו הנשמות הם למטה סגורים ומסוגרים בקרקע העולם והם נטושים על פני האדמה, ובימי ניסן שמתחילים הדשאים להצמיח אז נפשות הרשעים מתאחזין ומתדבקים בדשאים ובעשבים כדי שיאכלום בעלי חיים, וכשיאכלום על ידי אדם כשר את הבשר ההוא או הירקות ההמה אז המה נתקנים על ידי הברכה ויוצאין מאפלה לאור גדול.

כוונה בשבח המאיר לארץ ולדרים עליה בברכת יוצר

נ. ולפיכך צריך לכוין כל הימים וביותר בחדש ניסן כשאומר ביוצר המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים, לכוין גם על אותם הנשמות הדרים וסגורים ומסוגרים בארץ שיאיר עליהם הקדוש ברוך הוא ברחמיו להעלותן ולמצוא מקום מנוחתם, וכיון שהאדם

מתפלל בכוונה ישרה היא העולה למעלה ואז מתלבשים כמה נפשות ומתלוין עם אותה התפלה לעלות למעלה.

טעם לברכת האילנות בימי ניסן ע"ד הסוד

נא. ומתוך כל זה אתה למד טוב טעם על מה שאמרו בפרק כיצד מברכין, [18] אמר ר' יהודה האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם ע"כ.

ומנהג חסידים הוא לצאת אל הגינות בימי ניסן ולברך ברכה זו, וטעמו של דבר יען כי הנפשות הנידחות המה יציצו כעשב הארץ בקרב הימים האלה ומתלבשות בענפי האילנות ודשאים, ובברכה זו אם יכוונו לתקן אותם המה יעלו בהר ה' ותמצאן מנוחה בכח הברכה.

התעוררות על החרטה ומעשה התשובה

נב. ומה מאד יתאונן אדם חי גבר על חטאיו ומשובותיו בשיתו אל לבבו כמה גורם האדם לעלובת נפשו בחטאתו ונעה ונדה כי נדחה קראו לה ויתן אל לבו מאשר חטא על הנפש היפה והדאיבה דאבון נפש, ונפשו היא שחרחורת מפני חטאתיו ואשמותיו ודין גר"מה דעציראה מלעלות ולראות את פני האדון אביה שבשמים ואויבים בנפשו יקיפו עליו, דמיונם כאריה יכסוף לטרוף וככפיר יושב במסתרים לשקעה באבני השדה ולאבן מקיר ובתחתיות ארץ עיפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים, ארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם.

וכי ישא עיניו לראות את כל ירק עשב לאוכלה, לבבו יבין בפרוח נפשות רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און מעיר כעשב הארץ לאיש עשב בשדה ושן בהמות ישולח בם מאדם ועד בהמה נדדו הלכו, אדם ובהמה תושיע ה', ובכן אז יכנע לבבו הערל למרמר בבכי לאמר מדוע ככה עשיתי ולא חסתי על עלבון נפשי הרכה והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ לתתה בידים לגדופין ונחלי בליעל יבעתוה באשמות ומעילות אשר מעלתי בקדשי שמים, אויה לי אהא על נפשי מה אעשה כי יקום אל וכי יפקוד עליה, אנה פנה זיוה אנה פנה הדרה ומה אשיבנו, ובכן יחשוב מחשבה על פשעו וחטאתו ומשובתו וישוב מעבירות שבידו, חלצה נפשו היקרה מאריה יכסוף לטרוף ותשובתו הרמתה תהיה לו כתריס בפני הפורענות.

נג. וכתבו חכמי המחקר ללמוד כל אדם מוסר השכל מעצי השדה ועשב הארץ אשר בימי ניסן עומדין דשנים ורעננים ומי יאמר ומי יחשוב שיכול ליפול בהם העקירות

והיבשות והכליון, ועם כל זה האדם יראה כי בהגיע ימי החורף יחורפו ויכלו ויופסדו וכל עשב השדה היה לעפר דק וכל אילן עלהו יבול, סר צלם מעליהם והיו כעץ יבש.
הנה כי כן האדם עץ השדה וכל הבשר חציר איך יבטח כי יעשיר ומצא און לו וכי כביר בריאותו ורוב בניו אחר שהוא מעותד להיות כעצי השדה ועשב הארץ, כי בעוברו מחצי ימיו ולמעלה הנה יום בא להכנס בבחינת ימי החורף כאילן וישתנה טבעו לגריעותא ויתחיל למאוס בחמדת העולם והוכה כעשב ויבש לבו.
כי על כל אלה בלבבו יבין הבעל נפש לעמוד ערום מבלי לבוש החמדות הגופניות אף כי אנוש רימה יעצרנו הג"שם מלעשות רצון יוצרו, לו בכח יגבר איש להתגבר על יצרו לעשות רצון אביו שבשמים כשהוא איש ומאז הבוקר אור כי יזכה וכי יצדק עשות חבילות חבילות את החוקים ואת התורות, ובכן בהגיע תור ימי החורף עד זקנה ושיבה וימי הפרידה ישוב לימי עלומיו ויוציא פרח ויציץ ציץ עץ פרי עושה פרי מעלליו הטובים אשר כוננו ידיו, פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול ולא ימיש מעשות פרי עצ"ם אדם עץ השדה אך בצלם דמי לבר אלהין בעשות הפך ונכריה עבודתו של האדם עץ השדה.

תוכחה על מאיסת התענוגים

נד. ומתוך כך בלבבו יבין בעת וזמן אשר כל עצי השדה רעננים ודשנים והלבש אותם בענפים ועלין ופרי פירותיהן מימי ניסן והלאה אשר מאז הוא זמן זמנן זמניהם דרך חטאים ופושעים בטיולים ותענוגי בני אדם אל תחת גפן ואל תחת תאנה, ותחת כל עץ רענן ניצב על עין המים לשתות במזרק יין ועל כל כוס וכוס תלוי תלים של ברכות, זה יאמר בנטותו ידו גביע הקצ"ף כה לחי תעמוד חי בשמחה ביום חתונתך וזה ישיב גם את בדם בריתך, וכהנה וכהנה מאה ברכות בפיהם ובשפתותיהם ונחת שולחנם צואה בלי מקום.
והן זאת רעתם כי מר אשר ביין שגו בגזל ועריות כי ממשוך איש ביין את בשרו יבא עד ככר לחם וילסטם את הבריות וגם לץ היין הומה זימה כי מפנק ביין את בשרו, והאספסוף אשר בקרבו יתאוה תאוה לגלות בשר ערוה אשר מי שלח ידו ביין וניקה כמו שאמרו ז"ל וכאלה רבות איתם, אתה לא כן דרך צדיקים כי אם בבא עת האסיף וזמן תענוגיהם יפשטו את נפשותם מבית תענוגיהם דנפקי מנייהו שידה ושידות, ובעת הגיע תור ימי החורף אשר הוכה כל עשב השדה ועץ השדה יפשטו את עליהם וסר צלם מעליהם אזי ילבש אותו מחלצות לשים לילות כימים בתורה ומצוותיה בכל מאמצו וכחו כאחד מצבא המרום במרום.

ביאור מ"ש ז"ל דביומי ניסן ריש תורא בדיקולא ורמזו

נה. ומי שרגיל בספר הזוהר ישקיף וירא בכמה מקומות אשר הרשב"י מרגלא בפומיה לומר דהא ביומי דניסן ריש תורא בדיקולא תנינן, [19] אשר מתבאר מדבריו דבההוא זמנא תקיפו דסטרא אחרא הויא בעלמא כי כשם שבזמן הזה פה למטה בארץ צומחות כל עשבי השדה טובות למאכל ועליהן לתרופה וגם צומחות קוץ ודרדר וכל עשב רע, כן למעלה צמיחת קרן הקדושה וגם לעומתה הסטרא אחרא מהרה תצמיח, ולפיכך קרן השור מועד בתגבורת בזמן ההוא ביותר על צבא המרום במרום כתבנית שור אוכל עשב.

נטיית האדם בעבודת ה' כפי הרגלו בימי נערותו

נו. ושתי דרכים לפני כל האדם בתחלת התגברותו שתים המה הקדושה והקליפה אל כל אשר יחפוץ יטה אשורו, שאם הואיל הלוך אחרי שוא ונאחז בסבך בקרניו של שור שם יפול שדוד ולא יוכל קום, נגע וקלון ימצא וחרפתו לא תמחה, ואם נטה אשורו אל הדרך ישכון אור בעודה בתגבורתה ברוח דעת ויראת ה' ולמאוס בתענוגי אדם על כן ירים ראש בקדושה ותמיד כל הימים ישב על כסא קדשו ומי יקום במקום קדשו, כי אז יצליח את דרכיו ואז ישכיל באחוז דרך ה' זה היום תחילת תגבורתה.

ימי ניסן ותשרי מזומנים לביטול יצר הרע

נז. ועתה בני ידידי אשר אהבת עולם אהבתיך הט אזניך ושמע דברי חכמים, חזק ואמץ לבך וחוס וחמול על נפשך היקרה לבלתי לכת אחרי התענוגים והיה הקשר אמיץ, תמים תהיה עם ה' אלהיך כל הימים וביותר בקרב הימים האלה ימי ניסן להיות ביראת ה' כל היום ולהתקדש בקדושת הימים וקדושת הרגל הבא לבער החמץ פנימי וחיצון אשר לא ישאר ממנו מאומה לא יראה ולא ימצא.

וכל החכמים הסכימו פה אחד אשר שני חדשים אלה ניסן ותשרי הם עומדים זה נגד זה, חדש תשרי מזלו מאזנים והוא צירוף שם י"ה כי י"ה פעמים י"ה גימטריא מזל מאזנים וו"ה פעמים ו"ה גימטריא מזל טלה צירוף שניהם יחד יהו"ה שמו, ובחדש ניסן ובחדש תשרי זמן בדיקת החמץ הוא שטן הוא יצר הרע, ואם לא יבדוק החמץ הפנימי תחילה במשך הימים האלה איככה יוכל לבער את החמץ החיצון ומה יועיל לו, הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא אויבו ומבקש רעתו שמור בתוכו.

מצות צדקה לעניי תורה בפרט בערב פסח

נח. כי על כן כל איש הישראלי מוראת שמים יעלה על ראשו לבדוק בחורין ובסדקים מאשר חטא על הנפש וירבה בתורה ומצוות החג ולחונן דלים ומעונים, ויפריש מממונו נדבה לעניי תורה ולתת להם דרך כבוד להוציא בעסקי החג הקדוש כי מרובים המה,

שיש אשר ילחץ עני בענייו ולבו בקרבו אינו אלא שרף על כי אין מאומה בידו ולא יראה החוצה מפני הבושה, שעל אלה ראוי לשית לבב ביותר והיא עיקר הצדקה.

אופן חלוקת תמיכה ללומדי תורה מהר"ם די לונזאנו ע"ה

נט. והחכם הגדול מנחם לונזאנו ז"ל צווח על זה ככרוכיא וכתב, לפי שראיתי מתנדבים בעם רבים בכל מקום מפזרים מממונם להחזיק ביד בני התורה, מהם מי יתן ויזרע בשנה בארץ מאה פרחים ומהם מי שיתן מאתיים, וכן על זה הדרך או פחות או יותר איש כמתנת ידו יתן ללומדי התורה ויהי מה שיתן זעיר שם זעיר שם, למי יתן פרח אחד לחדש ולמי יתן שני פרחים, ולמי יתן מתנה בדרך מקרה כפי שיזדמן ולמי לא יתן מאומה עד אשר נמצא נדיב אחד נותן לשמונה או לעשרה לומדים לכל אחד חלק מפרנסתו ולומד אחד מקבל מנדיבים רבים פרנסתו.

וכשהתבוננתי בדבר זה ראיתי והנה כל אחד מהנדיבים עושה הרבה ובין כולם עושים מעט, כי כיון שיתנו על הסדר הזה עד שלא יקבל לומד אחד פרנסתו כולה מן נדיב אחד הנה מזה נפקא חורבא וזה היה סיבת חילול התורה וביזויה, ולסיבה זו נראה בלומדיה שערוריה ולא יכלו ללמוד תורה הרבה ולעסוק בה לשמה והוצרכו לשית עצות בנפשם יומם ולילה מה לעשות כדי שיוכלו לקבל מפלוני ומפלוני ומפלוני.

ומהם מי שיעשה עצמו לץ ומוציא דבה כדי למצוא חן בעיני העשירים, ויספרו בגנות שונאיהם ויחניפו אוהביהם ויאבדו זמנם בדברים בטלים עמהם ויתבזו בעיניהם, ויכבדו לעשירים כבוד גדול וישתו וישכרו עמם כי לפי רוב העשירים אוהביהם תרבה פרנסתם, על כן יצא משפט מעוקל ונמצא בלומדים מי שיש לו פרנסתו בריוח ויותר מהצריך לו, ומהם מי שיש לו פחות מהצריך לו ומהם מי שאין לו מאומה מהצריך, ואם נרצה שלא לכחד רק להגיד האמת נאמר כי ברוב הלצים וחנפים שבהם גסי הרוח ומיעוטי התורה יתענגו על רוב שלום גם עושר גם כבוד רב עמהם ויראי ה' וחושבי שמו הכשרים והענוים נודדים ללחם איה, מבקשים מים ואין.

כללו של דבר החולי הרע הזה גרם היות הלומדים כטוב כחוטא כעובד אלהים כאשר לא עבדו, ולא עוד אלא עליונים למטה ותחתונים למעלה לפי שראובן העשיר כיון שאינו נותן לשמעון הלומד כל פרנסתו רק חלק אחד קטן ממנה אינו מקפיד וחושש לראות ולדעת אם שמעון הלומד עוסק בתורה כראוי.

ס. ולכן עצתי היעוצה נוכח פני ה' גם כי ידעתי שלא יקבלו ממני כך היא, שאם ראובן העשיר נותן ללומדים בכל שנה במשל מאה פרחים לשבעה לומדים, שיתן אותם לשנים לבד ויבחר לו הטובים שבהם ויאמר אליהם אני אתן לכם חמישים פרחים לשנה לכל

אחד למחיית בתיכם ואתם תהיו פנויים ולא ימוש ספר התורה מפיכם והגיתם בו יומם ולילה ואל תאבדו זמניכם בבקשת המותרות, אבל תעשו חשבון כאילו אתם תופרים או אורגים ואינכם מרויחים באומנותכם יותר מחמישים פרחים לשנה, או כאילו אתם שכירי יום אצלי לבנות ולהרוס לנתוש ולנטוע ואין לכם אלא שכירות שאני נותן לכם.

וכשיהיה הדבר כן אז הלומדים ההם יפנו ויטהרו לבבם מעסקי העולם ולא ילכו אחרי ההבל, וילמדו תורה הרבה ויעסקו בה לשמה כי ידעו שראובן העשיר כיון שהוא מפרנסם פרנסה גמורה הוא משגיח בעניינם, ואם לא יספיקו מאה פרחים לשנים יתנם לאחד לבדו ויתנה עמו כאמור, ואם את הדבר הזה יעשו העשירים נמצא כל אחד עושה מעט ובין כולם עושים הרבה, וזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם דומיא דארוכה וקצרה, והנה הארכתי בדברים אלו לאהבת האמת עם היות שלסיבות מה היה לי להחריש.

תוכחה לעשירי עם המתרחקים מן הצדקה

סא. ובכן ירא שמים תהיין עיניו פקוחות כל הימים וביותר ביומי ניסן וביומי תשרי לתלמידי חכמים יראי ה' וחושבי שמו הכשרים לתת אליהם די סיפוק מחיתם וכלכלתם בהצנע ודרך כבוד, וכבר אירע מעשה רב בירושלים על זה ואכתבנו בפרקים הבאים בס"ד.

סב. והובישה הורתם וחפרה יולדתם של כמה עשירי עם הממלאים בתיהם כסף וזהב וישליכו אחרי גיווים העניים מרודים בני תורה בימים האלה ובזמן הזה וכל ישעם וחפצם לעשות בגדי רקמה, ותמיד כל אלה הימים פעם בחוץ פעם ברחובות ירוצו ולא ייעפו ילכו ולא יגעו אם ישקיפו ויראו בגדים חמודים כדי חפצם ורצונם להראות את יופים ועור בעד עור יתנו בעדם לא ישובו מפני כל כופר, ואם עני והלך יקרב לפתח ביתם קול בר"מה נשמע כי ה' מחסהו ומתרחקים ממנו הרחק כמשור מועד בימי ניסן, וכי יראו איש משתגע מתהולל בהתול וליצנות ודברים המרגילים שחוק לפניהם יחננו עליו ויבוזו כסף לתת לו די מחסורו אשר יחסר לו.

העל אלה לא תתאפק ה' לאמר חגיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח נלאתי נשא, המעט מכם אשר העלמתם עיניכם ביתר הימים וריחקתם מן הצדקה גם כי תוסיפו סרה בימים האלה ובזמן הזה אשר כל העולם כולם שמחים ועניי עמי השבעתם במרורים ויתעטפו ברעב ובחוסר כל, ולא חכמו ישכילו את אשר חכמים הגידו [20] כי בארבעה פרקים העולם נדון בפסח על התבואה כו', ואם המה לא ישגיחו על עניי עמו כברכת ה' אלהינו אשר נתן להם ברוב תבואות ועושר והון רב בשנה ההיא מה יעשו ביום פקודתם

בקום למשפט אלהים על תבואתם ועושרם, התחת זאת לא יומתו בזלעפות רעב הם ונשיהם וטפם וכל אשר להם באהלם.

מעלת השמחה במעשה הצדקה ושכרה

סג. כללו של דבר כל המזלזל בענין זה כופה בטובה שהטיב עמו הקדוש ברוך הוא, ועל זה בעלי בתים יורדים מנכסיהם ולא עולין על כי מרבים כבודם וממעטים כבוד שמים כי בו יחסו עניי עמו, כי מהראוי למי שהטיב עמו הקדוש ברוך הוא חסדו בנכסים והון עתק שלא יהיה כפוי טובה בטובתו של מקום המעדיף טובו עליו ולשמוח בפזר ממונו לעניי עם, ולא יחשיב את כל הון ביתו אצל רצון הבורא אפילו על קלה שבקלות ולהראות בה חביבות המצוה וחפצו שזהו עיקר העבודה האלהית.

ואז באותה מדה ייטיב האל לעשות עמו שיקיים את המצוות מעושר, הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד כי כך היא המדה, לעוברי רצונו מעושר סופם לקיימן מעוני ועושי רצונו מעוני סופם לקיים מעושר ובעשיר והיה שכרו שלעולם לא ימוט זכר עולם יהיה צדיק.

ובבוא העני אצלו על בצע כסף הימים האלה ובזמן הזה יתן בעין יפה ויתן הודאה ושבח לאדון הכל שזיכהו במצוה זו ויעשה אותה באהבה ובחיבה ויאמר, מה אני ומה חיי והלואי אעבוד בכל כוחי וגופי וממוני ביום ובלילה ואשיג צד מה רצונו וחפצו שימצא נחת רוח בעבודתי ומעשה ידי אחר כל ההכעסות שאני מכעיס בפועל כפי ומעביר רצונו בכל עת ובכל רגע והוא מאריך אפו ונותן לי שלום וחיים ואינו מקפח מזונותי מפני זה ואיך לא אכיר בטובתו הגדולה ובגמולו השלם, וכשיבוא לידי מצוה גדולה או קטנה אשתעבד עצמי וממוני לעשיית המצוה ההיא בכל נפש, ואין ספק כי כאשר יסתכל כל אחד מאישי ישראל הענין הזה לא יתרשל בשום מצוה, וכל שכן במצות הצדקה אשר היא שקולה כנגד כל מצוות שבתורה כל הימים, וביותר כי יבא עת לחננה כי בא מועד.

ציונים והערות לפרק א

1) זוהר בהעלתך דף קנ"ב ע"ב. 2) פסחים דף ו' ע"א. 3) מגילה דף ו' ע"א. 4) תקו"ז תקון כ"א דף נ"ח ע"א. 5) עי' זוהר בהעלתך דף קנ"ב ע"ב. 6) גיטין דף ס' ע"א תוד"ה פרשת. 7) עי' סנהדרין דף ק"א ע"א. 8) שמות רבה פרשה א' אות ה'. 9) ר"ה דף י"א ע"א. 10) העיר בזה ר' ש. רוטשטין שליט"א כי נראה מכאן שנשמט הנוסח "וכשם וכו'" שהזכיר המחבר בכל שאר הנשיאים, ויתכן ששינה המחבר במכוון מאחר ונוסח תפלה זו יסדה המחבר על שם גאולת אותו שבט ממצרים וכמו שהאריך לעיל אות י"ז י"ח, ועל כן בשבט אפרים לא ייסד המחבר נוסח וכשם שבצאת ישראל ממצרים כו' מאחר ואמרו ז"ל שהקדימו לצאת ומתו במדבר בחרב וע"ז אמר דוד בזמירותיו מזמור ע"ח, בני אפרים נושקי רומי קשת הפכו ביום קרב, לא שמרו ברית א' ובתורתו מאנו ללכת כו'. 11) עי' קונטרס שלישי שבסוף

הספר, שם הובא סדר תקון המגפה בשלמותו. 12) עי' תנחומא צו אות י"ד. 13) שמות רבה פרשה מ"ח אות א'. 14) זוהר נשא דף קמ"ח ע"ב. 15) זו"ח ריש בלק. 16) היא שנת ה' ת"ל. 17) שבת דף י"ב ע"ב. 18) ברכות דף מ"ג ע"ב. 19) זוהר פקודי דף ר"מ ע"ב. 20) ר"ה דף ט"ז ע"א.

פרק ב - ביעור והגעלה - אפיית מצה - קמחא דפסחא

מנהג ישראל לבער חמץ כל שהוא ורמזו

א. כל ישראל קדושים הם המתקדשים והמטהרים, מנשרים קלו מאריות גברו לעשות רצון קוניהם ולאשר ולקיים מצוות החג הקדוש הזה בדקדוק עצום ורב בכל לבבם ובכל נפשם ובכל מאודם ואינם חסים על ממונם ואינם חוששים לטורח גופם לעשות משמרת למשמרת שלא לתת מקום לחיצוני חס ושלום, עד שכתב הטור באורח חיים סי' תמ"ב בשם הרא"ש אביו ז"ל להורות על הזריזות והזהירות הנמצא במצוה זו וזה לשונו, ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב וכו' לא הארכתי לבאר הא במקום לישה הא שלא במקום לישה ולכתוב פירושיהם לפי שישראל קדושים וגוררין החמץ הנמצא אפילו כל שהוא הדבק בכותלי הבית ע"כ.

ביעור חמץ ורמזו

ב. והן עוד היום מחזיקין בה ברוב עוז ותעצומות ברוך אלהים, וכל עוד שמוסיפין כח בעצמם וידם פתוח להוציא הוצאות לקיים מצות ביעור חמץ יוסיפו תת כח ותגבורת לסטרא דקדושה והסטרא אחרא וקליפתו מהרה כעשן תכלה, כי כל ענין החמץ הוא רמז וכינוי לסטרא אחרא ואנחנו מבערים אותה שלא תדבק בידינו מאומה מן החרם ועל ידי כך נצא מעבדות לחרות דהיינו מעבדות הקליפות הנדבקים בנפשותינו ולהדבק בקדושה עליונה, וכן גם כן נעשה למעלה והקליפות פורשות מן הקדושה.

ביעור חמץ מן הכלים ע"י הגעלה וליבון ורמזם לביעור סט"א

ג. וכל מעשה העבודה אשר אנחנו עושין לחג הקדוש הזה שכללותם הם שלש בחינות, הא' בחינת תקון הכלים, הב' בחינת תקון מאכל האדם, הג' בחינת תקון הבתים והמושבות סובב הולך אל הכונה הזאת וכל אחד משלש בחינות אלו הם רמז תקון לדברים עליונים ונעלמים, כי אלמלא כי כל אלה הדברים לצורך הדברים העליונים הנעלמים לא היינו צריכים לעשות עניינים אלו בכל שנה ושנה, ואילולי כי כל דבר מאלו יש לו שורש למעלה לא היה כך בעולם של מטה, ולכן האיש הירא ילבב וכשיתעסק בכל אחת משלש בחינות הללו יפנה אל המעשה ההוא ומה נעשה בו בשמים ממעל וממנו יהיה תקון לנפשו.

ד. כי הנה האדם על ידי חטאו פוגם בעונותיו הרבים בכלים הקדושים והעליונים הנקראים כלי ה' ומשתמש בהם חמץ שהוא כינוי הסטרא אחרא כאמור ומכניס צלם בעולמות העליונים, הנה על ידי המעשה אשר יעשה כאן בגשמי להגעיל את הכלים במים רותחים ומעביר מהם החמץ כן יהיה ראשו השמימה בכלי ה' הטהורים והקדושים שיתעורר חסד אל הנקרא אל זועם בכל יום למאריהון דדינין שהם מים רותחים להכניע הקליפות, וכן על ידי מעשה הליבון לכלים שתשמישן על ידי האור אשר יעשה כאן בגשמי ופנה למעלה בכלים העליונים כלי ה' כי נבלע בהם החמץ על ידי האש סטרא אחרא אש זרה, עתה יתלבנו באש דקדושה עד שיהיו ניצוצות נתזין מהם כי כן האש המתקן אותם הוא עליון ומרומם דאיתמר עליה דזריק נצוצין לכל עיבר ובזה יהיו נטהרים.

ובאו חילוקים רבים בין אותם שבלעו הרבה לאותם שבלעו מעט מזעיר מבחוץ, וכן הדוגמא למעלה כי אף על גב כי הקליפה היא מתעוררת מפני מעשה הרע של התחתונים והיא עולה ומתאחזת בקדושה, אין דבר זה בהשואה אחת תמיד מפני כי לפעמים רבים אינה מתאחזת רק מבחוץ ולפעמים מתאחזת מבפנים.

אזהרה על הגעלת כלים ורמזה

ה. ועל הרמז הזה ראוי שהכלי הצריך הגעלה לא יתננו לאומן ללבנו עד שיגעילנו תחילה, לרמוז אל מימי חסד למאריהון דדינין ולהעבירם תחילה ואחר כך הליבון וכשלג ילבינו באש הקדושה, ומלבד זה גם לפי הפשט ראוי ונכון המנהג הזה לפי כי אין חום ליבון האומן מספיק לשרוף החמץ הבלוע בו ואין ההגעלה מועילה לה אחר כך מפני שהבדיל שנתן לו מחדש עומד עליו כמו טלאי וכן נוהגים רבים מאנשי מעשה והעידו שכך הוא מנהג האר"י ז"ל, אך ורק שיזהרו הנוהגים כן שאחר הליבון לא יתננו האומן במים שעושה בהם מלאכתו.

בירור החטים מן המוץ ורמזו

ו. ונשובה אל הענין כי כל מעשינו בטהרת הכלים האלו כוונתנו יהיה להתם ולכלה הדינים תקיפים והקליפות מעולמות ולהעביר ממשלת זדון מן הארץ העליונה, וכן בחינה השניה שהיא בחינת מעשה המאכל יפה נדרש על דרך זה, כי בירור החטים מהמוץ והתבן ומאכילת עכבר הדק היטב שם רמז שמפריד הקליפה מן החטה שהיא הקדושה ובזה גורם פירוד לסטרא אחרא שהם זכר ונקבה מוץ ותבן הנדבקין בחטה וכמו שאמרו בזוהר בפרשת בלק דף קפ"ט כי מוץ ותבן הם שני קליפות.

ולכן מלת חטה יש בה אותיות ח'ט'א שהם מורים על הסטרא אחרא הנדבקים בה' שבסופה, כי מפני כן לא היו שתי אותיות אלו בשבטים לפי שהיו שבטי יה והם עדות לישראל שאין בהם סטרא אחרא, אמנם בחטה אף על גב שהיא סטרא דקדושה רמה - יש בה אותיות ח"ט מפני שסמוכים אצלה מוץ ותבן שלה ואלו הם קליפות חיצוניות שבה.

ניפוי הקמח מן הסובין ורמזו

ז. וכן מעשה ההרקדה להוציא הסובין והמורייס הכוונה בזו להעביר שתי קליפות אחרות יותר דקות שנדבקים בקדושה למעלה, והנה נגד ארבע קליפות אלו הנאחזין בסטרא דקדושה כך נמצא קליפות הנאחזים באדם עו"ן אף משח"ית חימה כמו שאמרו בזוהר פרשת בא [21] וקליפות אלו הם נדבקים בנפש האדם, וכל התקונים שאנו עושים עתה בחג הקדוש הזה אשר צוה ה' לעשות הכל הוא לצורך האדם אשר על ידי מעשה המצוות אלו הוא יוצא בליל פסח מעבדות לחירות דהיינו מעבדות הקליפות הנדבקים בנפשו וכן גם כן נעשה למעלה, והקליפות הם פורשות עצמן מן הקדושה על ידי מעשה המצוות בכוונה זו למטה כאמור למעלה.

ובזוהר משפטים אמרו [22] כי צריך לברר את החטים מכל פיסול ועד דיתברר לא שריא יו"ד על ה' ואינו מתקיים כי י"ד על כס י"ה, שרוצה לומר כי מי"ד בניסן צריך שיהיה הכנה לחיבור שם י"ה וזה ימצא על ידי הבירור.

מנהג אנשי מעשה לעמוד ולשמר החטים משעת קצירה

ח. והנה מה טוב ומה נעים מנהג חסידים ואנשי מעשה שעושין לה שימור לשומרן משעת קצירה להרחיק מהם מים הרעים שהם הקליפות בל יראו ובל ימצאו, וחסידים ואנשי מעשה נהגו לילך הם עצמם אל השדה אל מקום הקצירה לראות הם בעצמם לקצירת חיטיהם שלא יהיה בהם שום חשש כלל ויהיה נקי מכל דבר הפוגם אותם.

כל הוצאות המועדים חוזרין בכפלים ורמז שנתן בזה האר"י

ט. ואף במקומות הרחוקים אשר קשה להם לילך לשם ולכן צריך לתת שכר למביאיהם ביותר, אל יחוש על ההוצאה כי כל אשר יוציא עליו יכפלו לו מן השמים, וכן מספר שלש אותיות אחרונות של מו"עד הם כפל המספר של האות ראשונה כמו שכתב הרב ז"ל, וזה בשאר המועדים וכל שכן בחג הקדוש הזה כי הכל לתועלת האדם לטהרו וללבנו מכל הקליפות ולהיות שמור מכל המזיקים ומכל הדינים כל השנה שראוי ונכון שלא יחוש על ההוצאה.

התעוררות להיות פזרן במצוות

י. ואשרי האיש כספו לו נתן לקוח את שפ"ר חג הפסח משופרי שופרי ולא חייש במעי"ה אין כסף נחשב להבל דמה וכל שהוא ביוקר מעלי יתיר, והרשב"י [23] היה נותן

בהם סימן, חנם בלא מצוה כי הרשעה בהפקירא ניחא לה ואין ראוי לעם הקדש לעזוב מצוות קוניהם בשביל דמיה, ורבן גמליאל לקח אתרוג באלף זוז. [24]

ובכסוי הדם אמרו, [25] במקום שאין לו עפר שוחק דינר זהב ומכסה בו, היה מהלך בספינה ואין לו עפר שורף טליתו ומכסה בו, וכל שכן בעסק מצוה נאה וחסודה זו אשר יש מן גדולי הפוסקים אשר החמירו בכזית מצה לילה הראשון להיות ממצה שמורה משעת קצירה ואף בשעת הדחק, ומי האיש ינבל בנבלותו לאבד טובה הרבה אשר בסגולת אכילת מצה כדינה וכמשפטה אשר נבאר במקומו.

הנזהר בפסח בכל חומרותיו סגולתו להשמר מחטא כל השנה

יא. ואשר יש סיפק בידו לעשות ככל חוקת הפסח וחומר שבו ואינו עושהו הרי זה כופה בטובה שהטיב עמו המקום ברוך הוא, ועל זה בעלי בתים יורדים מנכסיהם ולא עולים אשר יפרישו מממונם נדבה בפזור רב לכבוד ולתפארת הבגדים החמודים אל עצמם ואל בשרם וימעטו וישוחו, וזה עני קרא לעשות נחת רוח ליוצרם ויתנו כתף סוררת בפקודי ה'.

כי מהראוי למי שהטיב עמו המקום ברוך הוא חסדו ועשר ומצא און לו בעושר ובשפע רב שלא יהיה כפוי טובה בטובתו של מקום המעדיף טובו עליו ולשמוח במצוותיו, וביותר בעסקי חג הפסח כי כל הזהיר ומחמיר עליו ביותר הרי זה משובח וניקה מפשע רב ואת הצפוני ירחיק מעליו, כאשר קיבלנו מפי גבורת אור המופלא האר"י זלה"ה כי כל האיש השומר פסח כהלכתו על קל על חמור שהחמירו בו המחמירים לא יעדר דבר, ימצא עזר כנגדו ואין שלטון שאור שבעיסה ירתחנו וחדל מעשות הפשע.

דברי הזוהר בסגולת הזהיר מן החמץ

יב. והן הן הדברים הנאמרים באמת בזוהר פרשת תצא דף רפ"ב ז"ל רעיא מהימנא, מארי דפסחא בזמנא דשליט עלייהו ליל שמורים כולהו צריכי למהוי שמורים ונטורים מחמץ ושאור בכל שהוא וכל מאכלין ומשקין כולהו נטורין ומאן דנטיר להון מחמץ ושאור גופיה נטיר איהו לתתא ונשמתיה לעילא ואתמר ביה לא יגורך רע בגין דהא אתעביד גופיה ונשמתיה קדש קדשים ואתמר ביצה"ר וכל זר לא יאכל קדש והזר הקרב יומת, פסח דרועא ימינא דאברהם כסף מזוקק מאן דערב ביה עופרת משקר ליה הכי מאן דערב חמץ ושאור כל שהוא במצה משקר בחותמא דמלכא עכ"ל.

הנה משם בא"רה ככל דברי רבינו ז"ל אשר סגולת מצוה זאת תחילה וראש לפדיון נפש כל איש ישראל ונקדש בכבודו ואין לזרים איתו ויסגור ה' בעדו.

האוכל חמץ בפסח אין חוזר בגלגול ישראל

יג. ובעונש עובר על פסח אמרו בפרשת פנחס דף רנ"ד ז"ל, מחמצת מאי טעמא בגין דריחא דמותא אית תמן חמץ דכר מ"חמצ"ת נוקבא רגליה יורדות מות ברישא וסיפא דתיבה תשכח לה ובגין דא מאן דאכיל חמץ בפסח אקדימת ליה מותא בעלמא דין ובעלמא דאתי דכתיב ונכרתה הנפש ההיא מעדת ישראל ע"כ, וביארו חכמי האמת שרוצה לומר שיכרת נפשו מעדת ישראל על בלי תגלגל גלגל גלגלתו בגלגול ישראל רק בבהמה או בגוים ערלים חס ושלום.

יד. ודורשי רשומות אמרו, כי נושא עון עובר על פסח כפשע בינו ובין המות במגיפה ביום חרון אף ה' כי כן חמ"ץ עולה במספר מגיפ"ה.

ולא נפלאת היא ממך ולא רחוקה היא את כל הקורות אותם וגם את יקר תפארת סגולתה של המצוה הזאת להקדיש ולהעריץ נפשות אישי ישראל וזר לא יקרב עליהם כאמור, אחרי הודיע אלהים אותנו מה ענין הרחקת וביעור החמץ והקרבת קדושת המצה מה היא ומה נעשה בה אשר היא מצה ומריבה לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס דגל הסטרא אחרא ודגל הקדושה על כן ירים ראש, וזה בהטב הדק עד דקדוקה של חוט השערה על דבר שלא תמצא חרב היונה מנוח לכף רגלה להתאחז בקדושה.

טעם שלשין במים שלנו ע"ד הסוד

טו. ופקח עיניך וראה אשר חכמים החמירו לבלתי ילושו אפס במים שלנו, אשר מלבד פשטן של דברים על כי המה צוננים, עוד בו טעם לבאים בסוד ה' לעשות כוונים להרחיק הקליפה, יען אשר מודעת זאת כי במים בגשמי נמצא בהם מים הרעים כמו שאמרו בגמרא [26] ההוא בר שידא דאזיל לאתויי מייא אמר ליה אמאי אתעכבת אמר ליה עד דחלפו מים הרעים, ועל כן בא החיוב בכל מיני מים שלא ללוש בהמה עד שיעקרו אותם ממקומם ומשרשם כי כאשר המה נעקרים ממקומם מן השורש שלהם וישימו אותם בכלי המורה על סטרא דקדושה כמו שנאמר הברו נושאי כלי ה' המה מתקדשות ומתטהרות.

מנהג יפה שלא לשאוב מים שלנו ע"י עכו"ם

טז. כי על כן טוב ויפה שזר לא יקרב אליהן ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנעניים רק מצוה בו לשאוב מים בששון לשם מצה של מצוה בקדושה ובטהרה, והן מלה בלשונו לידחות מים הרעים המאררים ובאו המים החיים של הקדושה.

טעם שאין ללוש במקום השמש או ביום המעונן ע"ד הסוד

יז. וכן אמרו שלא ללוש במקום השמש ואפילו ביום המעונן מטעם אשר נודע כי השמש בחינת דין בסוד ששזפתני השמש ומה גם הענן וכל מגמתנו עתה לרצץ הקליפה ואין לעורר הדין והתגברות הקליפה חלילה.

טעם שאין להניח כלל בצק בלא עסק ע"ד הסוד

יח. כי על כן המשכילים יזהרו את אשר חכמים הזהירו שלא להניח הבצק בלי עסק אפילו ברגע קטון מפני הרשעה אשר משתאה ומבקש מקום להתאחז בסטרא דקדושה וכאשר מצא ימצא מקום כל דהו יתאחז שמה וקבע את קובעיהם נפש חס ושלום.

דיני לישת המצה ואפייתה

יט. והן רבים עתה עם הארץ ונמסרו המצוות בידם ואינם מטים אזן לשמוע דברי חכמים ואחזו שער השגיאות, ורבים לא השגיחו בכלי שלשין בו אשר לשין כמה עיסות זה אחר זה ואז פירורי העיסה שנדבקו בכלי מהעיסה ראשונה בלי עסק, וגם הידים של העוסק בעיסה נשאר הבצק דבק בידיו מהעיסה הראשונה.

כ. והאיש הירא ראוי להיות עיניו פקוחות על העושים במלאכה להיות ידיהם נקיות וכן הכלים, ומנהג ותיקין להכין להם שני כלים למדוד אחר העיסה הראשונה בכלי השני ולרחוץ ולנקות הראשון לחזור ולמדוד בו וכן חוזר חלילה, ואשר יש סיפק בידו לא יעבור מעשות ככה.

ואשר לו שצף כסף ולא השיגה ידו, על כל פנים לא ימיש מלהיות מגמת פניו ועיניו ולבו לנקות היטב הכלי בין עיסה לעיסה והידים ידי העושים במלאכה, וכן בסכינים שמתקנים בהם המצות לא ימיש משבת בגדר בשעת עשיה ואל יעזבם ואל יטשם עד אחר עשיה רק הוא יהיה עומד עליהם לחזור ולבקר תמיד הסכינין והדפים בכל עת ובכל רגע אשר לא ידבק בהם מאומה מן הבצק וינקה אותם במפה שרויה במים מהרה.

כא. ומגדולי האחרונים כתבו שהסדין שעשו עליו המצות בפעם ראשונה אין ליטלה עוד בפעם שנית, וכתב הב"י בשם אורחות חיים דצריך ליזהר שלא לנקוב במסרק אחד שתי מצות לפי שנדבק בו העיסה ומחמצת, וכתב הריק"ש שיש ללמוד זכות על מה שאין משנין המסרק שנוקבים בו המצות כי אחד נוקב את כולן ומתעסק הוא בעיסה לעולם, ואם שהה בין עוגה לעוגה פשיטא ודאי שצריך לנקרו.

כב. ולאדם אחד לא יתנו שני עיסות כי אי אפשר לאדם אחד ללוש שני עיסות ולהתעסק בהם כי אין ידיו מספיקות להתעסק בכל העיסה שלא יצא מידו החוצה קצת ואיכא

חשש חימוץ, וכל כהאי גוונא אפילו בעיסה אחת כל שאינו קולטה אל תוך ידיו, וכבר מוסכם בפוסקים שהשהיות מצטרפות.

כג. וכתב מהרא"י בתרומת הדשן סי' קכ"ג דעסק גדול כגון בעיטת ידים בבצק והרידוד מבטל השהיות אבל עסק מועט כגון ניקור אינו חשוב עסק לבטל השהיות, ומנהג ותיקין לרשום עליהן בסכין כדרך שעושים במצות שמורות.

כד. וכן הזהירו הפוסקים שאין להעריך ולרדד עד שיגרפו התנור בתחלה כדי שיוכל לאפות מיד ולא ישהו אפילו רגע אחד כי הוא עון פלילי, ורבים מעמי הארץ לא חששו על זה יען כי רבים מתופשי התורה גם הם הקלו על עצמן ומהם יצאו אבות ומאבות תולדות, ומצאו און להם אשר אמרו על הרמב"ן שהיה לש בביתו מתחלה ושולח פתו לפורני רחוק יותר מעשרה וט"ו בתים, והם לא ידעו כי היתה שלא ברצון חכמים הגאונים וגם הוא נמנע אחר כך ומי שעושה כן גוערין בו בנזיפה, כי על כן יש לזרזן לאפות מיד ולא ישהו שצף רגע.

אזהרה שלא לשלוח מצות לתנור ע"י הקטנים

כה. ומה מאד המשכילים יזהרו לבלתי שלוח המצות אל התנור על ידי הצאצאים והצפיעות הקטנים אשר לא ידעו לבלתי התקרב אצל פי התנור בעת אשר האופה עסוק במלאכתו ולא יקבל מהם ושהייתם שם אסורה, ואמרו הפוסקים שהבית שהתנור בתוכו הוא חם ביותר ואפילו בפחות ממהלך מיל הוא מחמם ומכניסין עצמם שולחיהן בספק נפש יקרה תצוד, ודברים אלו מצוה להעשות על ידי גדול בר דעת להזהר.

אזהרה שלא יגעו מצות זו בזו בעודן לחות, ודין מצה כפולה ונפוחה

כו. וגם להזהיר את האופה שלא יגעו המצות בתנור זו בזו בעודן לחות, וחומר המצה כפולה וכן הנפוחה והשוכבות זו על גב זו בתנור שאסורות, ואם רדה מצה כפולה ונפוחה שאין לרדות עוד עמה שיש מחמירין שהמצות שנרדו עם אותו המרדה צריכין קליפה.

מנהג אנשי מעשה בעת רדיית הפת

כז. ומנהג אנשי מעשה להיות להם שני מרדות מפני החשש וגם להפוך המרדה בכל פעם, וטוב משניהם אותם האומנים הרודים כל המצות בידיהם, וגם להזהירו שלא ליטלה ממנו בשעה שאם יפרסו אותה ימשכו חוטין ממנה ואם נטלה כך שלא יחזירנה לתנור, ומנהג יראי ה' לעמוד עליהן להשגיח אם איזה מצה נכפלה קצת לשבור את הכפל קודם הפסח וכן עוברים על יד כל המצות, ומנהג מתוקן ומקובל וטוב ויפה הוא.

ויתר הדינים אשר בפרטים אלו אם נבא העי"ר לא נגיע לשליש ולרביע, וכל היד המרבה לבדוק ולהזהר בכל חוקותיו וככל משפטיו הרי זה משובח כי זהו עיקר גדול לשברון הקליפה שלא ימצא מקום להאחז בשום צד אפילו כחוט השערה, אשר על כן החמירו חכמים בו יותר מבשאר איסורים שביטולם בששים וחמץ איסורו במשהו.

התעוררות לפזר ממונו בקניית המצות

כח. כי על כל אלה אשרי הגבר לו ישים אלהים מעוזו ולא יקפיד על הונו, ואשר לא השיגה ידו כל כך יצטמק וטוב לו ביתר יציאות החג ויפזר ביותר בענין תקוני מאכלו אשר בו עיקר הכל בחג הקדוש הזה, ויפזר ונוסף עוד כדי להיות לו מצות עשויות כהלכתן וכמשפטם.

ולא כמו הבוערים בעם אשר עשו את הטפל עיקר ואת העיקר טפל וכמשא כבד יכבדו מהם עשיית המצה וחוששין לפיזור היציאה ובה יבערו ויסכלו בכמה מכשולים אשר לא ניתנו ליכתב, ויש אשר פנו עורף ולא פנים ויעזוב הכל ביד עבדו וביד אשתו אין רואה ושגיאות מי יבין ועושה אלה תקותם מפח נפש, והנזהרים ישמחו יעלצו כמו חלב ודשן תשבע נפשם לא ימוטו לעולם.

מעלת הנוהג בפסח כדעת המחמירין

כט. ומי ימלל גבורת האנשים הניגשים אל ה' הנוהגים בחג הקדוש הזה להיות כל מאכלם ויתר הדברים הנעשים בחוקות הפסח מוסכם מכל הפוסקים, ובדבר אשר ימצאו חולק לאסור איסר אף כי אין הלכה כמותו יחמירו על עצמן שלא לאוכלו שהרי אותו האוסר שויה לגביה חתיכה דאיסורא.

ל. ויש להם על מה שיסמוכו מההיא דפרק אלו טריפות [27] שאמרו על פסוק ולא בא בפי בשר פגול שרוצה לומר שלא אכל מבהמה שהורה בה חכם, נראה דאף שהיתה מותרת הואיל ונפל בה ספק איסור לא אכלה, וכל שכן אם יהיה במאכל עצמו צד איסור שראוי להתרחק הימנה, והרי יש כמה דברים שנפל מחלוקת בין הפוסקים האחרונים הלכה כדברי מי זה אוסר וזה מתיר ובודאי כי יחזקאל היה מחמיר שלא לאוכלו שהרי אותו האוסר שויה לגביה חתיכה דאיסורא כאמור.

ולו הקשבנו למצוותיו יאותה לנו לשמור ולעשות בימי שנה בכל מין מאכל אשר יאכל שלא יהיה בו צד איסור כלל אלא שאין כל אדם זוכה לעמוד על עצמו בקיומו, אכן לשמונה ימים אלו אשרי הגבר שיאחז דרך צדיקים אלו לאשר ולקיים כל הלכות הפסח שלא יהיה בהם צד איסור, אין ספק כי לו יחדל פשע ונעשה גופו ונשמתו קדש קדשים ואין לזרים איתו.

אזהרה שלא לקנות מן החשוד על הדבר

לא. והנזהר בהם יאותה לו להיות עושה כל מאכלו וצורכו על יד עצמו או על ידי יהודי כשר שמדקדק בדבריו כראוי ושלא לקנות מהחשוד על הדבר, וזה הכלל כל החשוד על הדבר אין דברו נאה וחשו"דה.

אזהרה לבני אשכנז שלא להקל כמנהגי הספרדים בפסח

לב. וריב לי עם כמה מבני אשכנז הבאים משם לכאן הפוסחי"ם על שני הסעיפים והקלו על עצמם להיות עושים כמנהג הספרדים מום פס"ח ועור מן הבא בידם וזה אשר לא כדת של תורה, ומשנה שלימה שנינו [28] נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, וחייבים לשמור ולעשות ככל הלכות הפסח אשר נהגו אבותיהם בני אשכנז כדאמרינן בפסחים ריש פרק מקום שנהגו [29] דבני ביישן נהוג דלא אזלי מצור לצידון במעלי שבתא ואמר להו ר' יוחנן כבר קבלו אבותיכם עליהם שנאמר שמע בני מוסר אביך.

כמה חלוקי דינים בגדרי המנהגים ואופן התרתן

לג. ואף כי לפי הדין אין הבן חייב לנהוג חומרת חסידות אביו אלא אם כן עשאו פעם אחת בחיי אביו או אחר מיתתו דהשתא הרי קבלה על עצמו ובלאו הכי לא שייך בזה משום שמע בני מוסר אביך כמו שכתבו הפוסקים, אכן בדברים שכל העיר כולם נהגו כך בודאי חלה עליהם ועל זרעם וחייבים לעשות ולהתנהג על פי סייגים וגדרים של אבותיהם, ובני ביישן שאמרו אינו שם איש אלא שם מקום כמו שכתב הריב"ש סימן שצ"ט, ואם ירצו להתיר אין מתירין אליהם כמו שכתב הרשד"ם ביורה דעה סימן מ'.

לד. אמנם היינו דווקא בדברים חמורים כמנהג האשכנזים שחוששים לחשש חוזר ונעור, אבל לדברים דמחמת פרישות וחסידות ואינו אלא מילתא יתירתא כגון מנהג אנשי מעשה האוכלים מצה שמורה משעת קצירה כל ימי הפסח, מסתברא דלא מקרי סייג ואינו אלא מילתא יתירתא ואם רוצים לאכול ממצה שאינה שמורה משעת קצירה יש להם התרה, אך להקל בלא התרה אין טעם להם מידי דהוה אתעניות שלפני ראש השנה, והנוהגים שלא לאכול בשר ויין מי"ז בתמוז עד תשעה באב שחלקו רבוותא יש אומרים דאין להתיר להם ויש אומרים דסגי בהתרה ובשעת הדחק יש לסמוך למתירים בהתרה כאמור, אכן בלא התרה נחש כרוך על עקיבם חס ושלום.

להחזיק יד עניים קודם פסח ל' יום

לה. וראוי לראשי עם קדש אשר כביר מצאה ידם לאשר ולקיים כל חוקת הפסח להיות עיניהם פקוחות על צער בת רבים מבני עמינו אשר לא השיגה ידם לאשר ולקיים מנהג אבותיהם ודלפה נפשם מתוגה אשר אין מחזיק בידם, וראוי לעשירי עם לאמצם ולהחזיק בידיהם מאשר המה עושים לצורכם, כי מה בצע אשר הן יתן בקולו קול עוז ארבע צווחות

בליל התקדש חג כל דכפין ייתי ויכול כל דצריך ייתי ויפסח וכו' אחר אשר הדלת סגר אחריו ואיזה מקום מנוחתו של דל והלך ואפס מקום כניסתו.

והנכון להיות כל איש צור"ר בצרת העניים האומללים קודם לפסח שלשים יום לתת להם איש כפי אוכלו כסף נפשות ערכו לצורך חג הקדוש הזה, אשר כל עדת בני ישראל המה שוו בשיעוריהן בתוקף הנס וכל הנעשה בו יחד עשיר ואביון.

טעם שנזכרו מתנות עניים תוך פרשת הרגלים

לו. ומטעם זה באה מצות לקט שכחה ופאה באמצע פרשת הרגלים, למען דעת כל עמי הארץ עשירי העם להיות מגמת פניהם על עניי עמו ברגלים על כי אין פרנסתם רק שכחת הלקט זעיר שם זעיר שם ואין הקומץ משביע את הארי להוצאת מועדי רגל כי רב הוא.

ועל כן יתנו עינם ולבם עליהם ברגלים לסומכם ולתומכם יותר משאר הימים ולהתנהג עמהם בחגים ובמועדים מעין לקט שכחה ופאה מכל אשר קנתה ימינם להפריש ממנו חלק לעניי חלכאים מן המובחר והטוב כי חלק העניים הוא חלק גבוה כמו שנאמר, וכל מבחר נדריכם אשר תדרו לה' שהוא חלק האומללים מאנין תבירין דיליה, וכל שכן לעניי בני תורה אשר המה בבחינת שבתות וימים טובים דלית להו מדילהו כלום, אשר נפל החיוב על כל איש ישראל לשים עיני השגחתו עליהם לתומכם ולסעדם כל הימים כאשר הארכנו בפרק א'.

מעשה הצדקה בנסים המצרי שאירע בעיה"ק ירושלים

לז. ואני שמעתי מפי זקנים מעשה היה בירושלים בשנים קדמוניות אשר היה מנהג שם שהרב הוא היה מחלק מעות ופרס כל אחד ואחד קודם חג הפסח, וכמו כן היה מחלק קופה של צדקה לעניים וצנועים בעלי תורה, ובימים ההם היה שם בירושלים איש אחד חסיד וחכם וצנוע מאד וילחץ עני בענייו, ובהחלק הקופה לא זכר הרב את האיש ההוא וישכחהו, ויהי כי הקיפו ימי ניסן ובא מועד ואין כל מאומה בידו ויקומו כל בניו וכל בנותיו ויאלצוהו לאמר מה לך נרדם, הנה יום בא לה' הגיע זמן ביעור החמץ ולמה נמות לעיניך כי לא נעשה כפ"שע הזה לאכול חמץ בפסח, ויהי כי אלצוהו יזל מים מדלייו ויתן את קולו בבכי על דלותו וצערו.

ויהי כי הרבה והפציר בתפלה ותעל שועתו אל האלהים ויפן ה' אל צעקתו, ויחר אף ה' על העיר להשחיתה מקול שועת העני החסיד ההוא בהתעטף ברעב ומרחם אין, עד שעמד אליהו בתפלה לפניו ולהשיב חמתו מהשחית ויאמר ה' ה' אל רחום וכו' אל

תשחת עמך ונחלתך, אנכי ארדה נא שמה ואשימה עיני עליו אחלצהו ואכבדהו כי לא בפשע ולא במרד שכחוהו אלא מפני צניעותו כי רב הוא.

לח. והנה החסיד העני ההוא קם מכרוע על ברכיו ויצא אל רחוב העיר וירא אליו אליהו ז"ל ונתן לו שלום וההחזיר לו שלום וישאלהו האיש לאמר מה תבקש, ויאמר לו אין איש מאסף אותי הביתה ואם נא מצאתי חן בעיניך כבדני נא לאוספני בתוך ביתך בפסח הזה ואנכי אתן את שכרך, ויען החסיד העני לאמר בא ברוך ה' בטוב בעיניך שב, אתה תהיה בביתי עד אשר תחפוץ רק הודיעני נא מה שמך כי יבא דברך וכבדנוך, ענה אליהו ויאמר לו זה שמי רבי נסים המצרי וקח נא את הכסף וטבוח טבח והכן, ויקח החסיד העני את הכסף ויבא אל ביתו שש ושמח ויספר לאשתו את כל הדברים האלה ויצוום על כבוד האורח לאמר כי זקן ונשוא פנים הוא ומראהו כמראה מלאך האלהים והזהרו בו.

לט. ויהי היום ערב פסח אמר החסיד אלכה נא ואראה את האיש האורח ואקראנו לבא כאשר דבר, ויסובב את כל העיר בשוקים וברחובות וישאל לאמר הידעתם וראיתם את האיש האורח ר' נסים המצרי, ויענו לאמר לא ידענו ולא שמענו את שמו בלתי היום מפי כבודך, ויחפש בכל העיר ולא מצא עד שנתן אל לבו החסיד לאמר, אכן נודע הדבר כי לית דין בר נש רק אליהו ז"ל ועל כן קרא שמו נסים המצ"רי על שם הנס שנעשה לי לכלכל את דברי חג הפסח כמשפט שנעשה על נס ישראל במצרים, ומיתר הכסף אשר נשאר ביד אותו החסיד לא חיסר כלכלתו תמיד כל הימים.

מ. ולרב של העיר ירושלים בליל התקדש חג הפסח בא אליו בחלום בחזיון לילה איש מראהו כמראה מלאך האלהים ויבלהו בלהות לחונקו, ויצעק אליו לאמר מדוע ככה עשית לשכוח את החסיד העני ההוא וכפשע ביניכם ובין המות כי העלה חרון אפו יתברך עד להשחית לולי אליהו ז"ל עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית ויפן אל העני ברחמים להחזיק בידו, ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את העני ההוא וישאל מחילה לבל ימות ויספה בעון ההוא, ומאז קבל על עצמו לחפש ולפשפש אחרי כל דל עני והלך הצנוע להחזיק בידם לתומכם ולסומכם.

חיוב בני העיר בקמחא דפסחא

מא. כי על כל אלה מאז היה לחק כל בני עיר ועיר מדינה ומדינה לקנות חטין לחלקן לעניים לצורך פסח קודם לפש"ע שלשים יום, וכל מי שדר בעיר י"ב חדש צריך ליתן בזה, ואפילו העני שלא ישב שם שלשים יום ואין נותנים לו חטים אפילו הכי נותנים לו מצה לאכול ימי הפסח על כל דבר פשע אשר
יפשע חס ושלום לאכול חמץ בפסח באשר יחסר לו ואין כל מאומה בידו.

מצוה להשאיל זל"ז כלי הלישה ומקום אפיית המצות

מב. וגם לאותם אשר השיגה ידם די כלכלתם ואפס מקום אליהם לעשות המצות בביתם, מצוה על כל אחד מאישי ישראל להשאיל כלים כשרים ומקום בבית תנורם ולעוזרם ככל הבא מידם כי כל עדת ישראל ערבים זה לזה ואם חס ושלום יכשלו באיסור חשש חמץ על בלי היות למו מקום וכלים ראויים כשלו איש באחיו חס ושלום.

וגדול שבכולן המאכיל עניי בני תורה על שולחנו בחג הקדוש הזה אשר כולו מלא חסדים, כמו שהוזהרנו לומר בליל התקדש חג כל דכפין ייתי ויכול וכו' מה שלא נעשה כפסח הזה בשאר מועדי רגל כאשר כתבנו טעמו בפרקים הבאים בס"ד.

ציונים והערות לפרק ב

21) זוהר בא דף מ"ב ע"א. 22) זוהר משפטים דף ק"כ ע"ב. 23) עי' זוהר תרומה דף קכ"ח ע"א. 24) סוכה דף מ"א ע"ב. 25) חולין דף פ"ח ע"ב. 26) חולין דף ק"ה ע"ב. 27) חולין דף ל"ז ע"ב. 28) פסחים דף נ' ע"א. 29) פסחים דף נ' ע"ב.

פרק ג - שבת הגדול - סדר הדרוש - אזהרות חמץ ומצה - י"ד שחל בשבת

מעלת שבת הגדול והניסים שאירעו בו

א. האל אשר שבת מכל המעשים וביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו, תפארת עטה ליום המנוחה וירוממהו וינשאהו וישם את כסאו עליון לכל יומי האר"ץ, ולמעלה מהם נוספה מעלת יקר תפארת שבת שלפני הפסח מועד צאת ישראל ממצרים ואל עליון גואלם ויהיו לנס וישימהו על הנס, כל גדול ולו יסף ממעל לחש"ב שבתות השנה וכמוהו לא תוסיף ועל אשר היה כבר נקרא בישראל גדו"ל שמו.

ומעשה תוקפו וגבורתו של נס היה על כי פסח שיצאו ממצרים יום חמישי היה, ונמצא שבעשור לחדש שלקחו להם איש שה לבית אבות יום שבת היה וקשרו להם בכרעי המטה, וכשלקחו פסחיהם באותו שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל וישאלו את פיהם לאמר מה זה ועל מה זה ואמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרוג כל בכוריכם, ומיד הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מאיתם למהר לשלח את ישראל מן הארץ, וימאנו לשמוע אליהם ויערכו הבכורות מלחמה והרגו מהם הרבה הרבה מאד כמה דאמר למכה מצרים בבכוריהם.

ב. ונוסף גם הוא תוקף הנס והפורקן להיות כי המצריים עובדים לטלה ועיניהם רואות וכלות את אלהיהן כשור אל טבח יבא ואין מכלים ונודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו, היאמן כי יסופר הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו, הן הראנו ה' אלהינו את ידו החזקה והנישאה לשום שפלים למרום ורמי הקומה גדועים, והחודש אשר המזל טלה עודנו באיבו ומתערה כאזרח רענן ויעבור והנה איננו, שאילו היה בשאר

חדשי השנה היה מקום למצריים לאמר ולהרהר כי על כי אין האיש בביתו לא היה בידו להושיעם, על כן היה לנס ויחתו מגבורתם בעשור לחדש כי הוא שליש הראשון מן החודש, עודנו באיבו לו יקטף בל יראה ובל ימצא.

ה' טעמים למה ניסי י' ניסן נזכרים לדורות ביום שבת הגדול

ג. ואולם אם תחקור לדעת מה ראו על ככה לייחס הנס אל שבת שלפני הפסח ומדוע לא ייחסו הנס לעשירי בחדש הזה יום שיפול שם יהו שמו גדול בישראל, הנה בחקירה הזאת הרבה תשובות בדבר, יש אומרים כי על כי לא בא הנס אלא על ידי שמירת שבת כי מפני שידעו המצריים שהיו ישראל שומרים את השבת במצרים כאשר חכמים הגידו [30] בפסוק ואל ישעו בדברי שקר, וגם בעינם יפלא שהיו מטפלים בבעלי חיים בשבת עד שמתוך כך נתטפלו ביגון שאולה לדעת מה זה ועל מה זה ולפיכך תלו הנס והפורקן בשבת.

ד. ויש מן הגדולים שנתנו טעם לשבח לייחסו אל קדושת שבת, יען כי אם היו מייחסין אותו אל יום העשור יעלה על מחשבותם לאמר כי גדול יום העשור על שם הנס אשר נעשה בו ביום שעלו ישראל מן הירדן, גדול היה הנס ההוא בנהר יעברו ברגל שש מאות אלף רגלי, ובכן יאבד זכרו של נס מצרים אשר הוא עיקר הכל ומצות עשה מן התורה למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, כי על כל אלה ראו והתחכמו לייחס הנס אל השבת כי מודעת זאת בכל הארץ כי עלייתם מן הירדן לא היתה בשבת.

ה. והחכם הגדול הר' יוסף טראני נר"ו דרש, כי לפי שכשהיו ישראל במצרים שאל משה מפרעה יום אחד של מנוחה ובחר לו יום שבת, ומכל מקום בכל שבת תכף היו יוצאים ממנוחה ועונג ליגיעה ועינוי, אבל בשבת זו שהיה יום שלקחו יראתם וקשרוהו בכרעי המטה והיה להם תלוי ראש לא חזרו השתעבד ולכך נקרא שבת גדול כלומר יומא דשבתא אריכתא, כי אף למאן דאמר שכל אותם י"ב חדש שהיה משפט המצריים לא נשתעבדו היינו שלא היו משועבדים בעבודה קשה מכל מקום אכתי עבדי פרעה נינהו אך בשבת זה ידעו שיצאו לחירות, אם באלהיהם שלטו בעצמם לא כל שכן.

ו. ועוד נדרש בו כי הנה נודע שעל ידי יציאת מצרים נתקיים אצל הכל כי הוא יתברך ברא השמים ונוטיהם רוקע הארץ וצאצאיה כי אשר בידו היכולת להחריב מסתמא הוא אשר יסדה וכוננה, ועל כן נאמר בטעם שמירת שבת וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים כי על ידי יציאת מצרים באותות ומופתים חוץ מטבע העולם היא הוראה על חידוש העולם כי ששת ימים עשה ה' וכו' וביום השביעי שבת וינפש, ולפיכך נקרא שבת הגדול שבת שלפני הפסח לפי שהוא היה סיבה לקיום כל השבתות כולם שבסיבת המאורע בו

הוכר גדולתו יתברך והשגחתו כי הוא הבורא הוא היוצר זה העולם בששה ימים וביום השביעי שבת, ולכך נאה ויאי לקרותו שבת הגדול הואיל וכל השבתות נתקיימו על ידו.

ז. ובשבת זו היו רגילים בבבל להתקבץ קבוץ גדול ונקרא שבת כלה שמזהירין ושואלים ודורשים בהלכות הפסח, ועל כי חכמים הגידו בפרשת ויקהל [31] שאמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה לך קהלות גדולות בשבת לפרש להם האסור והמותר כדי שיתגדל שמי הגדול ביניהם שנאמר ואתם עדי נאום ה' ואני אל, ולפיכך גם מטעם זה נקרא שבת זה שבת הגדול על דרך מה שאמרו ז"ל, [32] ואת הבית הגדול זו ביתו של ר' יוחנן בן זכאי שמפרסמים גדולתו יתברך, ולכן בשבת זו שרבה הדרשה בו בדינים מרובים דיני חמץ ומצה ודיני הרגל ושמו של הקדוש ברוך הוא מתעלה ומתגדל בישראל קראוהו שבת הגדול.

מנהג הדרשה בשבת הגדול ואופן כוונת הדרוש

ח. וכבר נתפשט מנהג זה ברוב תפוצות ישראל בכל שנה ושנה לדרוש ברבים בשבת הגדול, אמנם צריכים הדרשנים להתנהג כתקון משה רבינו עליו השלום ללמוד ולהורות את בית ישראל את הדרך ילכון בה ואת המעשה אשר יעשון הלכות פסח בפסח וכו' ולא להעמיד עיקר דרושם מפשטים וחדושי תורה כי לא המדר"ש הוא העיקר אלא המעשה שידרוש, לא להראות את גודל חכמתו כי אם מה שנוגע למעשה להוכיח את העם שישובו מדרכם הרעה להרים מכשול מדרך עם בני ישראל, ואם יאריכו בחריפות דרושיהם הנה רבים מעמי הארץ אשר לא ידעו ולא ישכילו דבריו כאשר באו כן ילכו ואין כל מאומה בידם, ולא זו הדרך רועי ישראל הראשונים אשר מעולם אנשי שם.

דברי הרמב"ם במעלת התוכחה

ט. וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכות תשובה כי אחד מכ"ד דברים המעכבים את התשובה הוא כל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה בין ליחיד בין לרבים אלא מניחם בכשלונם שאין מספיקים בידו לעשות תשובה, וגם אחד מהם השונא את התוכחות שהתוכחת גורמת שבזמן שמודיעים לאדם חטאו ומכלימים אותו חוזר בתשובה כמו שנאמר בתורה זכור אל תשכח כו' ממרים הייתם עם ה', ולא נתן ה' לכם לב לדעת עם נבל ולא חכם, וכן ישעיה הוכיח את ישראל הוי גוי חוטא ידע שור קונהו, וכן ציוה האל יתברך להוכיח להחוטאים שנאמר קרא בגרון אל תחשוך וכן כל הנביאים הוכיחו את ישראל, ולפיכך צריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול זקן וירא שמים מנעוריו שיהא מוכיח לרבים ומחזירן בתשובה, ומי ששונא את התוכחות אינו בא למוכיח ולא שומע לדבריו לפיכך יעמוד בחטאתיו שהם בעיניו טובים עכ"ל.

חשיבות התוכחה ובפרט בדורות האחרונים

י. וביותר יש להיזהר בזה בדורות אלה אשר נפשינו יבישה אין כל וידל ישראל מאד ויכשלו בהרבה דינים והנהגות שדשין אותם בעקבותיהם, ולא ידעו ולא ישכילו כי טח מראות עיניהם כצאן אשר אין להם רועה, ומה גם אחר אשר ידענו כי כללות כל עדת בני ישראל איש אחד נקראו וכמו שבאיש שקצת איבריו מקוצצים שכל האיברים יצר להם בצרת השבורים ולא ישקטו עד עת מצוא תרופה למחלתם כי גוף אחד המה, כמו כן בהיות בלתי כשרים בדור צריך שידאגו כל הכשרים לתקן רוע מפעליהם כי אם כולם צדיקים הם דבקים כולם בשורשם העליון כמו שנאמר ואתם הדבקים וגו', מה שאין כן בהעוותם אז טומאת העון נכנס בין שורשם וביניהם ופוסק חיבורם כמו שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם וגו' ואז אינם עם אחד.

אכן בהוכיח חכמי הדור לקהל עדתם בדברי כיבושים ופשטי מוסר השכל, יחשבו מחשבה על שחטאו ויתנו לב לשוב ואז ישוב הדביקות אל מקומו ונחשב הוא כמחזיר נפשות לפגרים מתים כמו שנאמר אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה, כלומר כי בהשיבך את הזולל בתשובה כפי אשר נפח נשמת רוח חיים באדם הראשון שהיה מוטל גולם חשוב כמת והחייתיו כן הדבר הזה, כי הרשע בחייו קרוי מת כי נפסק נפשו מאלהים חיים ובהשיבך אותו מדרכיו המקולקלים כאילו נפחת בו נשמת רוח חיים.

בני אדם משורש אחד סובלין זה על זה

יא. ובשער הגלגולים כתב הרב זלה"ה שהנשמות אשר המה משורש אחד לא די להם מה שסובלים עונשים זה על זה אלא גם צריכים לחזור ולהתגלגל או לבא בעיבור זה על זה, כי אף אם תקנו בעצמם כל הצריך להם לא יושלמו ויתוקנו עד יתוקן פגם אותן שבשורשיהם.

עוד בהנהגת הדרוש

יב. כי על כל אלה חכמי הדורות יראי ה' וחושבי שמו אל יפנו בדרושיהם להשגת המעלה אשר בו כבודו עליו יראה ולכבוד עצמו הוא דורש, ולבלתי היות מן הכתות הרמים המדברים בלשון מדברת גדולות וברוח שפתיו יתנשא לאמר אני אמלוך למען ספר שמו לאמר כי הוא נאה דורש, אפס כי לא תהיה תפארתו כי אם לדרוש אליהם חכמה ומוסר יחדיו יהיו תמים, ונוסף גם הוא דינים וחוקת הפסח ורמיזותיהן אשר שם רמז ואין מספר, כי בלעדי דרך פשטי תורתנו וסודותיה העצומים והרבים עוד לה רמז לפקוח עינים עיורות להוציא ממסגר אסירי יצר הרע בל יחפרו ויאבדו.

דרוש על התשובה ורמזי ביעור חמץ להר"מ אלשיך ע"ה

יג. והר"ם אלשיך ע"ה היה דורש כל ענין החמץ על היצר הרע כי הוא שאור שבעיסה שמחמיץ את האדם וציוה הקדוש ברוך הוא שבעת ימים מצות תאכלו לומר ששבעת ימים הם שבעה עשיריות שנים לא יראה שאור שהם ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ושלא נמתין עד י"ג שנה רק אך ביום הראשון בקצת העישור הראשון תשביתו שאור מבתיכם ולא יתעצל מלבער שאור שבעיסתו עד זקנה ושיבה כי אוי מי יחיה מיום הראשון עד יום השביעי.

ומה גם עתה כי למי אוי למי אבוי למאחרים לעמוד על נפשם עד אשר יבואו ימי הרעה כי רעה תבא עליהם לא ידעו שחרה, כי איככה יוכל איש להלחם ולהשפיל ולהפיל מלך זקן וכסיל אחר אשר המליכו זה כמה שנים וישרש שרשיו וישלח פארותיו ויחזקם במסמרים מנפש ועד בשר, ומאין הרגלים וכפות הידים לעקור דבר מגדוליו או גדולי גדוליו אשר הגדיל לעשות.

ומאין ולאין ידלה מים וכבס בהם הנגע כי נגע עד לבו במחשבות אונו, מלבד כל נגעים גדולים אשר שם בבשרו מראשו ועד רגליו עד אפס מקום כי כל עצמותיו הניע ועוה בכל עון ובכל חטאת אשר פעל ועשה בהנה, ואיזה בור מקוה מים כמים שעל השמים ובימים ובנחלים יחליפו כח יעלו אבר כנשרים מרמ"ח איבריו מטומאתו אשר טמאו יצרו זה כמה שנים יומם ולילה לא ישבות.

על כן אשר עיניו בראשו ישקיף וירא אחריתו מראשיתו, ועודינו בחור בילדותו בער יבער יצר סמוך מעמו כאשר יבער הגלל עד תומו, והן זאת עצת ה' ברמז הרומז באומרו אך ביום עישור הראשון תשביתו שאור מבתיכם להזהיר על ימי עישור הראשון בהגיעו לחינוך בטרם יבינו סירותיו אטד, והנה יציבא מילתא כי מי ומי מילדי העברים בקרב שנים כאלה יאורו עיניו להביט אל האלהים, וכהנדוף עשן תנדפנו יצרו הרע להאבידו ולשומו מרמס עד אשר לא יבא ילד מסכן וחכם במלאת לו י"ג שנה כי באורו יראה אור כי יהיה מעיר לעזור.

יד. וזה רמז לנו התנא באמת באמור אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר, והוא כי כאשר השאור מחמיץ העיסה כן היצר הרע מחמיץ ומפסיד את האדם ומעפשו, ועל כן חל עליו חובת ביעור היצר הרע מעליו ולא ייחל עד אשר יגדל או לעת זקנה חלילה כי אם אור לארבעה עשר הלא הוא במלאות לו שנת י"ג ויום אחד שמתחיל הי"ד כי אז ייחל היצר הרע לפעמו יבעיר את הבעירה וזהו לאור הנר, וזה בחורין ובסדקים בכל מצפוני לבו ומחבואות פניותיו.

טו. ואמר בכל מקום שמכניסים בו חמץ אבל מקום שאין דרך להכניס בו חמץ אין צריך בדיקה, והוא כי הנה עיפוש היצר הרע נכנס בכל איברי האדם כל אחד ואחד לפי עניינו, בראשו ללכת בקומה זקופה, במצחו בעזות מצח, בעין לראות ברע, באזן לקבל לשון הרע, בפיו ובשפתיו בלשון הרע ורכילות ודבר סרה ופה דובר נבלה ולאכול בו אשר אסרה התורה, והלב לחשוב מחשבות און, וידים שופכות דם נקי, ורגלים ממהרות לרוץ לרעה וההיקש בכל יתר האיברים, והנה לא כל אדם חוטא בכל איבריו כי אם יש שהורגל לחטוא בקצתם ולא בשארותם ויש יחטא באשר לא חטא רעהו, ועל כן אמר כי בכל אבר אשר ידע שהוא דרכו להכניס בו חמץ אשר חטא בו צריך בדיקה, אך אשר ידע שלא הכניס בו חמץ ולא חטא בו אין צריך בדיקה.

טז. ואחר הבדיקה אם פשפש ומצא צריך ביעור, ואחר הביעור צריך ביטול שיכניע את יצרו עד שיבטלנו ממש עד יהא בטיל וחשיב כעפרא שהוא עד גדר לא יעצר כח עוד להחטיאו כי עשאו למרמס וסיגפו, וגם כי מן התורה בביטול בעלמא סגי שיהרהר תשובה בלבו צריך גם כן לבערו בדבור ומעשה בוידויים ותחינות בדמעות שליש ולבער בקום עשה כל דבר רע, וחישב עם קונהו יתברך על כל שטרי חובותיו אשר הוא חייב לו.

יז. וזהו שאמרו לאור הנר, היא נשמתו שאורה יפה לבדיקה כי יאמר אליה נפשי נפשי אחותי רעיתי עד מתי תשתכרין, התעוררי התעוררי מהיום הזה והלאה אור לי"ד כי ילד יולד לנו ילד מסכן וחכם הלא הוא יהיה לנו מעיר לעזור, נעירה ונקיצה וניתן את דודינו לו ולאורו נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה מכל אשר חטאנו ונרחץ ונטהר נסיר רוע מעלילנו מנגד עיני ה' ועל משמרתינו נעמדה יחד ותידד שנתינו מעינינו, יום ולילה לא נשבות כאנשי המלחמה על יצר סמוך בל ישוב לענותינו כאשר בתחלה ויהי ה' אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו, והן אלה קצות דרכי ביעור החמץ עד די בער כל כח היצר הרע מקרב איש וכל איבריו.

יח. ולא נאמר כי די בביעור כל שאור יצר הרע מעצמו כי אם גם גבוליו גרי ביתו וחצייריו ואנשי עירו כי כל ישראל ערבים זה לזה וזה רמז שאור לא ימצא בבתיכם, ואחר כך אמר לא יהיה לך בכל גבולך כי אתה תבער חמצן ויצרן של עוברי עבירה עד תשיבם עד ה' אלהיך.

יט. וגם אל יאמר איש הלא ביערתי כל שאור וכל עון ממני ומגבולי כל אשר עלה בידי אך לא יבצר מהשאר מעט מהרבה אשר לא ביערתי עד בלתי השאיר אף גם אחד ומי יוכל, כי על כן רמזו רז"ל וציוו לנו כי בליל ביעור החמץ כל חתיכות החמץ הנותרות נמנה אותם ולמשמרת יהיו בל נכשל בם עד יאכלו והנותר נשרוף באש, שם רמז לנו

כל אשר נשאר מעונינו שלא ביערנו נמנה אותם ויהיה לנו למשמרת נגד עינינו תמיד להיות הולכים ומבערים עד כלותנו אותם אחד לאחד ובל נשליכם אחר גוינו, ולהשמר מכל עבירה אחת מהן בל תגרור לנו כיוצא בה.

כ. ומכל משמר צריך לישמר מכל דבר רע ובפרט בדורות הללו כי הכל בלשון הרע, והנה איש בא מראה סימני טהרה ועבותות אהבה, וכמיצר על צרת קרובו ואוהבו יביא ציד בפיו למושכו ברשת הלשון הרע, כי כמה פעמים יהיה איש צדיק נשמר מכל דבר רע וילכד בשחותו של קבלת לשון הרע באמור אליו, צר לי עליך אחי ואהבתך הציקתני כי הלא ראיתי גבר עמיתך דבר סרה עליך כזה וכזה דיבר והשמר פן ואל תלכד במצודתו, והנה כחץ שנון נתקע הרכילות בלבו ובשרירי בטנו ותהי לחרפות לו וטמא כל טהרתו אשר נטהר בתשובתו כי עון חמור הוא כעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ולא יבצר מאיש צדיק מלקבל כי ברית כרותה ללשון הרע וכו' ומי לנו גדול מדוד ולא נמלט מרכילות ציבא, [33] על כן על זאת יתפלל כל חסיד אל ה' יהי עמו על זאת ודומה לו.

כא. והן זאת רמזו ז"ל ואמרו, [34] היה הבית בדוק ובא עכבר וככר בפיו ונכנס בבית צריך לבדוק את כל הבית, שהוא רמז זה כי אחרי אשר בדק איש גופו ואיבריו עד היה הבית בדוק היא גופו, ראה והנה עכבר נכנס וככר בפיו הוא רשע טמא כעכבר ולשון הרע בפיו, אז נטמא כולו וצריך בדיקה את כל הבית שהוא כל איבריו צריך לחזור ולבדוק כי עון זה שדי תיכלא בכוליה.

כב. ואחר כל זה אל יאמר איש, הלא זכיתי לבי טהרתי מחטאתי גופי ונפשי והסירותי כל מחלת יצר הרע ממני ומה לי עוד להיות נצב על משמרתי לבלתי הטמא כי הלא מאין לאין ישלוט בי יצר הרע והלא בערתיו ממני, לא זו הדרך כי הלא יחזור ויחמיץ עיסתו בהיסח הדעת כי בהסיחו את דעתו אז ידלג כאיל יצרו הרע להאבידו והוא יושב לבטח לא ישית לב ויאבד, והוא רמז צווי רז"ל באומרם [35] שאל יסיח דעתו האדם מהבצק כי גם שהשאור לא ניתן בו יחמיץ בהסח הדעת והוא רמז אל עיסת גוף האדם כאמור, אך כל זמן שהאדם עוסק בבצק אינו בא לידי חימוץ, וכן כל זמן שאדם עוסק בבצק בגופו לעשות בו מצוות בידיו ואיבריו ואינו מסיח דעתו מעבודת שמים לא יבא לידי חטא.

ואם ככה נעשה שלא נרפה מגופינו הנקרא בצק ונעשה באופן שלא יחמיץ ולא ידבק בידינו חלאת היצר הרע תקרב שנת גאולתנו ותבא קל מהרה לא תאחר, וזהו כמאמרם ז"ל שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ וגאלם מיד, כן יעשה הוא בעשותינו שלא יחמיצו בצקותינו אחר הטהרם, ואז יתעקר השאור שבעיסה מכל וכל ויעברו הגלולים מן הארץ כמו שנאמר ואת הצפוני ארחיק מעליכם וכתיב והסירותי את לב האבן מבשרכם.

כג. וזה רמזו במתק שפתים חכמים בלשון המשנה אור לי"ד בודקין את החמץ וכו', אשר יקשה בעיני המשכיל וכאן הבן שואל מי הכניסם לדקדוק זה לאמר אור לי"ד מאי אור אורתא וללא צורך שם אור לחשך תנא תונא, אלא שרמז בזה לזמן הגאולה שנאמר בה והיה לעת ערב יהיה אור, ולכך אמרו אור לי"ד שכאשר יחל רוח ה' לפעמו ברוח אפינו משיח ה' שיבא מדוד המלך אשר היה דור י"ד לאברהם, אי נמי כי כמספר שמו י"ד אז יהיה נבדק החמץ מכל וכל כי בזמן ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

התעוררות לחובת העיון ברמזי המוסר שבמצוות החג

כד. אם כן איפה אתה הוראית לדעת כי ענין ביעור החמץ הוא זירוז נפלא אל כל אחד מאישי ישראל לפנות דרכו לפניו מכל מכשול ולגרש מפניו אויב הרע הצפוני הזה, ונוכח ה' יהיה דרכו וכל מעשיו יהיו הלוך ונסוע לקרבה אל ה' ולדבק בצור עשהו ולא ביצרו צור ואבן נגפו כי כל שאור וכל דבש לא יקטיר ממנו אשה לה'.

לא כן הפתאים אשר טח לבם מהבין ועין שכלם כהה כי דרך נשים להם ודעתן קלות מהבין הנסתרות שבכל מצוה כי לא יקחו הדברים כי אם כפשוטן ממש, והמה לא ידעו כי אחת דיבר אלהים שתים זו שמענו שיש בכל מצוה פירוש אחר זולת פשוטו, והבלתי יודע כי אם חלק אחד ממנה הוא נקרא סומא באחת מעיניו וחרש באחת מאזניו וחגר באחת מרגליו יען כי העיון הפנימי הוא הראייה השכלית חסר ממנו, שכיון שאינו שלם בשני מיני ראיות אלו השכלית והגשמית הוא הנקרא סומא באחת מעיניו ופטור מן הראייה מלחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

לסדר עיקר הדרוש בהלכות החגים ודברי תוכחה

כה. כי על כל אלה נפל החיוב על רועי ישראל הדורשים בעם להודיע לבני אדם רמיזתן של דברים בכל חג וחג אשר כולם המה רמז לפקוח עינים עורות להוציא ממסגר אסירי יצר הרע בל יחפרו ויאבדו, אשר באמת זה כל פרי עסק התורה ותכלית הפלפול והחידוד לעמוד ולשרת בשם ה' להביא אורה לעולם ללמד לפושעים דרכיו.

הירצה ה' באלפי דרושים ברבבות פשטים גם כי יהיו טובים ונחמדים ומתוקים אחר כי לכל העם אין כל מאומה בידם, או החפץ לו במשמיעי קול ברבים בתוכחת חיים גם כי כוונתם לשמים להרים מכשול מדרך עם בני ישראל אחינו אחר כי המעללים אשר לא טובים שר"פים עומדים וקיימים ואין מזיזין אותם ממקומן, ומה הועילו חכמים אחר שחושך על פני תהום ולא תקנו דבר מכמה אורחות עקלקלות כי לא המוסר הוא העיקר אלא המעשה.

טעם שהיו הקהל רואין עמוד אש בשבת כלה של פסח וסוכות

כו. וכמה היו במורידי אור שקנו עולמם בשעה אחת ויצאת נשמתם בטהרה וכולם לא זכו למעלה זו אלא בשביל המעשה כנזכר בתלמודא דידן, [36] ואין גם אחד בהם שזכה לה בשביל פלפול הלכה אחת או דרוש אחד, וכל עיקר אסיפת בני ישראל בשבת כלה בימיהם היה לשמוע הלכות שהיו דורשי המתא דורשים להם אין זולת, ועל ידי כך היו זוכים לחזות בנועם ה' בעת דרושיהם כנזכר בתלמודא דידן דאבירי לב המה בני מתא מחסיא דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זימני בשתא בשבת כלה דפסח ושבת כלה דסוכות ולא קמגייר גיורא מנייהו.

והגיד הרב רבי יהודה ברזלי [37] דיקרא דאורייתא היינו שהיה עמוד אש יורד מן השמים עליהם בשבת כלה דפסח ודסוכות, ואין ספק כי לא זכו למעלה זו אלא על גודל כשרונם להיות דורשים חוקי האלהים ותורותיו להרים מכשול מדרך עמם ובכן יתגדל ויתקדש שמיה יתברך בעולמות העליונים, והמה היו כמורידי אור מן העולם ועד העולם עד כי עין בעין ראו דמות כבוד ה' כמראה אש ומימינו אשדת למו, אשרי עין ראתה כל אלה.

תוכחה לקבל האמת ממי שאמרו ע"פ הר"ם לונזאנו ע"ה

כז. ואתה הקורא נעים עמיתי בתורה ראוי לך אחי להיות עיניך פקוחות ואזניך קשובות לדברינו אלה לתת לפתאים ערמה, כי ראוי לזרע קדש כולו זרע אמת לקבל האמת ואפילו שיהיה האומרו חרפת אדם כמוני, אשר בחיי ראשי אילו יצאו הדברים האלו מחיבור רבינו האיי גאון ז"ל אף על פי שלא היה מוסיף או גורע אות אחת מכל אשר כתבנו היה נחשב בעיני חכמי זמנינו כל דבריו כגחלי אש ורעדה אחזתם שם, והיו מרגילים עצמם לעשות רוב דרושיהם לכל חפציהם של עדת ישראל להורות להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו.

אכן בצאת הדברים מתחת ידי חיבורינו לא ישגיחו בהם כי יבושו ויכלמו כאילו הם צריכים לעצת מוסרינו, ואני יודע שאיני כותב זה כאומר קבלו דעתי שהן רשאין ולא אני, אבל קנא קנאתי לה' אלהים אמת כי היה ראוי ליודעי דעת ומביני מדע לקבל האמת אף מן הצאצאים והצפיעות יהיה מי שיהיה, לא כמו שראיתי בשאלונקי אחד מן המפורסמים שכששמע דברי אלה הכיר מעלתם ולא יכול להכחיש, ומכל מקום לא אבה לדרוש על דרך חכמי התלמוד בדינים ומשפטים אשר רבים נכשלים בהם כי בוש מלעג השנונים והחריפים אשר ילעיגו עליו.

כח. ועל זה אני אומר כי לא באו לעזרת ה' אף על פי שפשט הכתוב ידוע, מכל מקום בכל יום ויום יש אשר באו לעזרת ה' ויש אשר לא באו לעזרת ה', הא כיצד יש דברים שאין

בני אדם זריזים בהם לפי שאינן רואים שיזהרו בהם גדולים, אבל אם רואים שגדולים נזהרים בהם הם נושאים קל וחומר בעצמן ואומרים, הנה פלוני החכם זריז בדבר זה ואיך אבושה אני ואמנע מלעשותו, והנה כן הענין הזה כי אין התלמידים מכירים כי כל דברינו זה הוא מה שסידר רבינו הקדוש במשנה כי לא המדרש הוא עיקר אלא המעשה, אבל רואים אותם יוצאים מתחת יד חיבורי זה ואנכי איש רש ונקלה ואין מחשיבין אותו והיה צריך לעזרת ה' בגבורים.

מעלת מזכה את הרבים כאהרן הכהן

כט. ומה גם בדורות אחרונים אלו אשר מי זה האיש גדול בישראל אשר ניקה מלבוא איזה תקלה חס ושלום על ידו אשר היה ראוי להיות מגמת פניהם תמיד לזכות את הרבים ולא יחוש ללעג ובוז הגאיונים, אשר מי לנו גדול מאהרן קדוש ה' והגידו חז"ל [38] לומר כי יודע היה אהרן בעצמו שבא דבר גדול לישראל על ידו ועמד וקשר חבל של ברזל במתניו והיה מחזר בכל מחנות ישראל, מי שאינו יודע תפלה למדו תפלה מי שאינו יודע קריאת שמע למדו קריאת שמע מי שאינו בקי בגופה של תורה הכניסו בגופה של תורה, ולא אהרן בלבד אלא כל המלמד תורה ברבים לישראל לשם שמים המקום מרחם עליו ונותן בו חכמה בינה דעת והשכל ונותן חלקו עם אברהם יצחק ויעקב ע"כ.

אזהרה למבזים את המוכיחים

ל. ומי מן המשכילים אשר בדורות הללו אשר לא יהיה לו ללעג וקלס לעשות כזאת כי כל אחד מתנשא לאמר אני אמלוך, אוי לדור שעלתה לו כך אחר כי אם יבאו דרך פשפ"ש הצפ"וני אשר התעם על כל דבר פשע על קל על חמור, המה יראו כמה להם עוונות וחטאים תילי תילים חומרים חומרים.

וכל עוד ידם נטויה לחפש ולפשפש עוד יוסיפו להגלות אליהם כהנה וכהנה כמה דברים קשים כגידים שהאדם דש בעקיביו ואשר היו קלים בעיניהם יראו הרים גבנונים, אשר היה מן הראוי אליהם לרדוף כאשר ירדוף הקורא בהרים אם ישקיפו אם יראו אם ישיגו לזכות את הרבים ולהרים מכשול מדרך עמינו בית ישראל הן תיהוי ארכא לשליותם.

והן לא די כי אין איש שם על לב ועין שכלם כהה לא ידעו שכ"ול כובד אשמותם וחטאתם ולהשיב רבים מעון, ולא עוד אלא כי רב שבעו בוז וקלון ולעג בפיהם על יראי ה' וחושבי שמו כי ידרושו חכמה ומוסר ומילי דחסידותא וה' הטוב יכפר בעד.

לסדר הדרוש מהלכות ואגדות ודברי מוסר

לא. על כן הכי אחי אתה איעצך ויהי אלהים עמך, אם מן השמים המליכוך בהתנשא על קהל עדתך הזהר להיות זורק מרה בתוכחתך בתחלת נשיאותיך, כי מי שלא זרק

מרה בתוכחותיו בתחילת נשיאותו לא יוכל להפך השיטה כי לא יקבלו ממנו תוכחתו ומוסרו כמו שנאמר מה תאמרי כי יפקוד עליך ואת למדת אותם עליך אלופים לראש.

לב. ובהגיע תור לדרוש אלהים ברוב עם הדרת מלך נהוג דרושך כרבי מאיר ע"ה דהוה דריש בפרקיה תלתא שמעתתא [39] הוא דינים, תלתא אגדתא פשטים מתוקים, תלתא מתלי הם דרכי מוסר כמו משלי כי כולו מוסר, כי גם כי עיקר הדרוש הוא הדינים והתוכחות מוסר מכל מקום יש לדרוש גם כן איזה פשטים מתוקים, לא להתייהר להראות גודל חכמתו חס ושלום כי עושה אלה המה מהגבורים אנשי השם כמו שאמרו בזוהר [40] ונוח להם שלא נבראו ונהפכה שלייתם על פניהם כמ"ש ז"ל, אפס כי לא יהיה תפארתו רק כדי להוכיח את העם כדי שלא יאמרו מי שמך לאיש שר ושופט כי תשתרר עלינו גם השתרר בפה מלא תוכחות.

במ"ש ז"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה

לג. ומזה הטעם דרש רבי מאיר מילי דאגדתא ופשטים מתוקים תחילה להראות כי הוא איש בא באנשים החכמים וידועים כדי שיוכל לדרוש אחר כך תלתא מתלי ופיו מלא תוכחות, וזהו לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה כי אף שהותר לדרוש דרש להראות חכמתו מטעם הנזכר אל תעשה מזה עיקר, אלא העיקר יהיה הנוגע למעשה והחידושי תורה יהיו טפלים בטלים ברוב כי לא יהיו רק שליש אחד ושני שלישי יהיה הנוגע למעשה ולתקן תקונים ולהגיד להם רמזי התורה לבד מפשוטה להדריך את העם תמיד כל הימים בתשובה.

צורך הדרוש במועדים ומה שנתבשר האלשיך ע"ה קודם פטירתו

לד. ובפרט בחגים ובמועדים אשר נזק השן מועדת על ידי אכילה ושתיה לפרוק עול מוראת שמים מעליהם חס ושלום, אשר צריכין המה להזהירם ברמזי החג הקדוש ודיניו על מעשה הטוב והישר זו על דרך אשר היה דורש הר"ם אלשיך ז"ל בענין החמץ כנזכר לעיל וכן כיוצא בו, אשר על כל אלה אמרו שנתבשר לפני מיתתו הוא ז"ל לדרוש שבעת ימים בחצר גינת ביתן המלך מלכו של עולם.

חשיבות הדרוש קודם פסח

לה. אשר על כן נכון למועדי רגל לדרוש ולקבל שכר בהלכות הרגל וביותר בהלכות חוקת הפסח לפקוח עינים עורות, ואף בדינים פשוטים שכבר נתפשט מנהגם לרבים והכל יודעים אותם וגם שכבר דרשם זה כמה שנים, לפי שביותר צריך הכתוב להזהיר מקום שיש בו חסרון כיס וברוב דיני הפסח יש חסרון כיס כמו לקנות כלים חדשים ולבער כל מיני חמץ ובפסח הוא במשהו, מלבד כמה הוצאות גדולות המוטלות על כל

איש הישראלי בחג בקניית החיטים ועשיית המצה וזולתם, ודעתם בלבא תליא ולבא בכיסא תליא ובחסרון הלב"נה חסרון הדעת והתבונה תתגבר, ועל כן זריזין מקדימין לזרז אותם מידי שנה בשנה לשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור לא תמעד אשוריהם מדת של תורה.

כמה פרטי דינים בהגעלת כלים לפסח

לו. ומה גם כי הן רבים עתה עם הארץ גם בלא דעת שגו בכמה דברים כאשר ראיתי כמה בוערים בעם הקלו על עצמם לשטוף הכלי אחר הציפוי בבדיל ואמרו שהשטיפה ההיא תעלה תחת ההגעלה, ואינו כי אחר שבמקומותיהם אחזו כחומרת הפוסקים החולקים על הרא"ם דלא סגי בצפוי בבדיל בלי הגעלה, הנה השטיפה ההיא לא עלתה לכלום כי השטיפה שנהגו בה רבים מבני ישראל אחר הציפוי נגעו בה מטעם שכתב הטור סי' תנ"א בשביל מה שנאמר בקדשים ומורק ושוטף במים וצריכים הם להזהר להגעילו כחומרי מקומותיהם.

לז. וגם במקומות שהקלו על עצמם לסמוך על הציפוי בבדיל בלא הגעלה כהרא"ם, שצריכים להזהר לטבול אותם הכלים כדין כלים חדשים הנקחים מן הנכרים שגו כמה פתאים להתיר אותם במה ששוטפים אותם במים קרים אחר הציפוי במקום טבילה, ולא הועילו כלום דטבילה צריכה להיות במקוה המים כמבואר ביורה דעה, אלא שמפני שבמחלוקת היא שנויה יטבילם בלא ברכה.

לח. ועוד כמה מהם הקלו באותם המחבתות של נחושת שעיקר תשמישן אינו אלא לעשות פשטי"דא ומכניסין אותם לתנור כך וכולם מתירים אותם עם ההגעלה וזה אשר לא כדת, כי אף כי לפי דעת הרא"ש המחבת ניתרת בהגעלה היינו במחבת שמטגנים בה דגים וביצים שמעשיה רוחשין בשמן, אבל אותם המחבתות המיוחדות לעשות בהם פשטי"דא ואינן רוחשין בשמן רק נותנים מעט שמן בהן כדי שלא תשרף הפשטי"דא הוה ליה תשמישו על ידי האור ואינו מועיל להם הגעלה, ודינה כשפודים ואסכלאות שצריכין ליבון עד שיהיו נצוצות נתזין מהם ואם לאו אל ישתמשו בהן בפסח.

אזהרה שלא להעמיד כלי חמץ בפסח בלא מחיצה

לט. ואפילו להעמידן בביתו ולסדרן עם שאר כליו בנסרים לא אריך למיעבד הכי אפילו המה גבוהים כמה אמות דומיא דחמצו של גוי עושה מחיצה עשרה טפחים, וכן בנר שבת דלא יקרא לאור הנר אפילו גבוה כמה קומות, כמו שכתבו הפוסקים בכלי פסח שאסור להניחם בנסרים בשאר השנה לנוי אפילו המה גבוהים, והוא הדין כלי חמץ העשויים לנוי דאסור להעמידן בפסח אפילו גבוה כמה קומות.

דין שימוש בפסח בכלי זכוכית של חמץ

מ. והן היום רבים מבני ישראל נהגו להקל ולהשתמש בכלי זכוכית הנקראים פרפו"ריש בפסח אפילו נשתמשו בהם כל השנה מפני שמחזיקים אותם ככלי זכוכית כל שהוא שלם ואין בו סדק, ואני שמעתי שהרדב"ז ז"ל אסרם להשתמש בהם בפסח אם הם ישנים כי ניסה הוא ז"ל ונטל פרפורא אחת ושקל בפלס כמה היה שוקל ואחר כך השליכו אל תוך קדירה של מרק והוציאו וחזר ושקל ומצאו שהיה שוקל יותר ממה שהיה קודם שהשליכו במרק ושומר נפשו ירחק מהם.

ואף בספרד שנהגו להשתמש בכלי זכוכית ראיתי מן המהדרין נזהרין שלא להשתמש בהם, וכל שכן שראוי להחמיר בכלי הפרפו"רי שעכשיו מערבין בו מינים אחרים וכולו אינו פרפור"י האמיתי ולפיכך יש לאסור ואף בדיעבד.

אין ליתן קמח של פסח בשקי קמח של ימות השנה

מא. ונכון להזהיר את העם על הדין שכתב הטור [41] בשקים שנותנים בהם קמח כל השנה שצריכים להתיר כל התפירות קודם הכביסה, שהסכימו כל גדולי הפוסקים דלא יושיענו כל זה אחר שכשהקמח נוגע במים מיד מתרכך ונדבק בשק, ואפילו אין שם תפירה וטלאי קשה להעביר כל הנילוש בשק בנקבי האריגה ועל כן אין ליתן בהם קמח של פסח.

דין קמח שנשכו עכבר או נפל בו מים

מב. וכתבו הפוסקים בדין קמח של פסח שנשכו העכברים השק ואכלו מן הקמח ונתייבש, אם הוא קודם הפסח צריך לנפות אותו הקמח ואם ישאר על הנפה כמו פירורי עיסה זורקן והקמח מותר לשהותו עד לאחר הפסח, אך בפסח הכל אסור בהנאה.

אכן אם השק מונח במקומו שלא נתנענע ולא נתערב הקמח ואחז בידו מקום הנישוך ויקשור שם השק תחת הנשיכה עם קצת קמח ונער כל הקמח שנשך וינהל שאר הקמח, הסכימו גדולי ישראל אף לאוכלה בפסח דלמאי ניחוש לה, וכן אפילו נפלו מים עליו ונתייבש אם מכיר המקום שנתלחלח יקחנו וירקד השאר ויאכלנו בפסח.

להזהר ממצה גזולה ומנהג חסידים הראשונים בזה

מג. וכל אדם יזהר בענין איסור גזל ביותר בענין המצות כי אין אדם יוצא ידי חובתו במצה גזולה, וחסידים הראשונים היו נוהגים כשאופין הרבה בתנור אחד לומר כל מי שיגיע מצתי לידו יהיה במתנה וכן היו אומרים בטחינה, וכדאמרינן גבי לולב [42] שלא יכשלו איש באחיו.

דיני שאיבת מים שלנו

מד. וראוי גם כן להזהיר בענין שאיבת המים למצה כי רבו המחלקיות בפוסקים, ולכתחלה ראוי להמתין עד שקיעת החמה ובספק יאחר ולא יקדים ויוצאים לדברי הכל, ומטעם זה רבים מן המהדרין נזהרו שלא ללוש מצותיהם ביום ראשון אחר השבת אלא במים שנשאבו אור שישי ולא בערב שבת שמא יקדים קודם ערב שמש או יאחר ויחלל שבת וכן כתב הרמ"ע מפאנו בתשובותיו סי' ל"ב, וכתבו עוד דגם על ידי גוי לא שפיר דמי לשאב אותן וכן בכל תקוני מצה יען כי מכשירי מצוה כמצוה דמו וכי היכי דבעינן בחיטים שימור לשמה הוא הדין במכשירין ונכרי אדעתא דנפשיה קעביד.

כמה אזהרות בענין לישת המצה ושהייתה ע"פ ספר "הזכרונות"

מה. ובענין לישת המצות ראינו גם שמענו מנהגים רבים ויש בהם דברים שצריכים שימור וזהירות להרים מכשול מדרך העם, ראשונה להודיע מה שמוסכם מכל הפוסקים שאין לשין לפסח לכתחילה עיסה גדולה משיעור חלה אפילו בתנורים גדולים ואפילו יש הרבה בני אדם עוזרין, איברא דעוד היום יש בעלי נפש נזהרים בדבר ושומעים עצת זקנים.

ומכל מקום באיזה מקומות שעברתי בהם ראיתי שערוריה שלשין בבת אחת עיסה גדולה מחצה שק קמח וכיוצא ויש שאפילו שק מלא בבת אחת ובאדם אחד, והוא דבר זר ורחוק מדת של תורה במצוה רבה וחמורה כזו הבאה לפרקים מידי שנה בשנה.

ואם לדין יש להם תשובה כי אין להם מקום ראוי וכלים הצריכים לכך וההכרח לא יגונה, ותשובתם נשאר מעל כי היה להם לתפוס בדעת המקילים במדת הצורך הגמור ולא יותר, כי הן אמת כי מפני דוחקא דצבורא דין הוא שלא להתרחק משורת הדין כפי רוב הפוסקים ולתפוס בדעת המקילים בזה שהרי רבינו ר"י בן יהודה מן המקילים כתבו עליו שהיה רגיל בביתו ללוש שני שני עומרים או שלשה יחד כמו שכתב הבית יוסף, אך לא להפריז על המדה ושם עיסה גדולה מחצי שק קמח, ולמה לא תתחלק עיסה גדולה כזו הואיל והתנור ראוי להכילם לעיסות קטנות בין ארבעה או חמשה בני אדם ויתעסק כל אחד בחלקו כראוי, ולא שיהא מונח בקרן זוית חלק ממנה זמן מרובה בלי עסק כי אין ביד אחד לגלגלה כולה כהוגן אם לא בשהיה רבה.

מו. ואני מחיתי בידיהם ופי מלאתי תוכחות עמהם לאמר, וכי שלא להוסיף על השער כפי תוספת העמלים והעוסקים יפחתו מחובתן קהל עדת ישראל חלילה, כי תפארת ונחלת אבות היא להם להיות גומלים חסד לנפשם ושלא לחוס על ממונם בדבר מצוה, וכלל שגור בפי הכל אין צבור עני וכשם שאדם מחזר אחר דירה נאה לרווחתו ולעשות

נחת רוח ליצרו, כן וכל שכן הוא שיש להם לחזר אחר מקום הגון ונכון ולעשות המצה בכל תנאיה - ועמלין ראויים לקיים ושמרתם את המצות.

מז. ומה שהם מקטפים בעמילה מה יושיענו בה אחר כי העיסה גדולה ואינם יכולים לטלטלה מצד אל צד בזריזות ודין מפורש הוא שלא להניח העיסה בלא עסק אפילו רגע אחד, ולא עוד אלא שאחר שנתעסקו ונתחממה בידים אם יניחוה בלי עסק מיד תחמיץ.

מח. וכן לענין העריכה יש להזהר שאותו הנוטל העיסה לפניו לחתוך לחתיכות קטנות לעורכין ולמרדדי הרקיקין וכמה פעמים לא נזהרו לעסוק בעיסה ההיא בעסק רב רק מנענעים אותה בידיהם, ולא עוד אלא שחותכים הרבה ביחד ולא כל שעה ושעה העוסקים פנויים ליטלה ממנו ומחזיקים אותם בידיהם בלי עסק ואיכא למיחש שלא יבאו לידי חימוץ ומכניסים עצמם בכמה ספיקות של פיקוח נפש.

ומאד צריך להזהר שלא להתחיל להעריך ולרדד עד שיגרפו התנור בתחילה כדי שיוכלו ליתנם מיד בתנור ולא יעמדו בחוץ ולא ישהו אפילו רגע אחד כי זה הוא עיקר גדול בהכשר המצה, ויתר פרטים אחרים שיש בזה כתבתי בפרק ב' בדקדוק האפיה עיין שם.

אין ליתן מצות ומיני מתיקה בכלים של קמח וסולת

מט. וכן יזהרו שלא ליתן את המצות במפה או בכלי שיש בו קמח שמא ידבק הקמח במצה ואחר כך ישרה המצה במרק עם הקמח שעליה ויבא לידי חימוץ.

נ. וכן יש להזהיר לנשים העושות מיני מתיקה מסולת עם יין ודבש וכדי שלא ידבקו בכלי כשמבשלים אותם בתנור המה משימין סולת בכלי תחתיהן, ולא אריך למיעבד הכי שיש לחוש דילמא לא בשיל שפיר ויבא לשרותו במים או במי פירות עם מים והוי חמץ גמור מפני אותו הקמח, ואפילו ישפשפם היטב להסיר מעליהם פירורי הסולת שנדבק בהם לא יועיל בו כלום, ואפילו יזהר בעצמו שלא לשרותו במים אסור מפני שבשעת אכילה הרוק מחמיץ כמו שכתבו הפוסקים, ועל כן יש להזהירן בזה שישימו שמן תחתיהם במקום סולת ולא יכשלו באיסור חמץ כמו שכתבו הפוסקים.

טעם לאיסור טיחת דגים בקמח מצה ומעשה רב בזה

נא. וכבר באזנינו שמענו אבותינו סיפרו לנו שפעם אחת אשת חבר היתה מטגנת דגים בשמן, והמנהג הוא לטוח הדגים בקמח שלא ידבקו במחבת, ולפי שבפסח אין יכולים לעשות כן לקחה האשה הנזכרת מצה אפויה וטחנה אותה עד אשר דק כקמח והטיחה את הדגים.

ובעת ובעונה ההיא נכנסה שכינתה וראתה לאשה הנזכרת שהיתה מטחת הדגים באותו הקמח וחשבה שהיתה קמח ממש, למחר הביאו לה דגים לטגן וטחה אותם בקמח ממש

וביני ביני נכנס בעלה וראה את אשתו שהיתה טוחה הדגים בקמח ויגער בה, והיא השיבה אמריה לאמר כזאת וכזאת עשתה אשת החכם אתמול ומה תצעק אלי, ויחרד הבעל חרדה גדולה וירץ אל בית החכם ושאל אל אשת החכם אם כנים הדברים שאמרה לו אשתו ותאמר לו חס ושלום מצה אפוייה היתה, ונשמעו הדברים לחכמי העיר וגזרו שלא יעשו עוד כן מפני מראית העין.

איסור עשיית כסנין בפסח מקמח מצה

נב. ומטעם זה ראוי להזהיר את העם שלא לעשות פת הבאה בכסנין הנקרא פשטידא ממצה אפויה דאתו למטעי ולומר דכי היכי דבשאר הימים עושות אותם מקמח או סולת הכי נמי בפסח.

דין קטניות בפסח ודין האורז

נג. וכן תראה שיש מן הפוסקין שאסרו האורז ושאר מיני קטניות לעשות מהם תבשיל אף על פי שהדבר פשוט בגמרא להתיר ואפילו הכי אסור דדגן מעשה קדירה וקטנית מעשה קדירה גזירה הא אטו הא, ויש להם על מה שיסמוכו מהא דאמרינן בפרק כל שעה, [43] רב פפי שרי ליה לבורדקי דריש גלותא לממחא קדירה בחסיסי ואמר רבא איכא דשרי כהאי מילתא בדוכתא דשכיחי עבדי, והעלו התוספות דחסיסי הוי קמח עדשים, אלמא אפילו דהוי מיני קטנית כיון דעבדי מזלזלי במצוות אין להתיר בהם, וכן אמרינן בסוף פ"ק דביצה דלבני ארץ ישראל דאית להו עבדי דמזלזלי אין כותשין אפילו במכתשת קטנה.

נד. והן עתה רבים הם עם הארץ ורובם אינן בני תורה יש לתפוס לאסור בכל מידי דדמי לדגן משום דמיחלפי, וביותר בקטנית האורז שאירע אחר שנבדק שלש פעמים יפה ונמצא בו גרעין חטה ושומר נפשו ירחק ממנו.

נה. ונכון להזהיר את העם גם כן שהשמן ושלקות וכבשים ודבש שאדם לוקח מן השוק שיקחום קודם הפסח ויניחם בכלי כשר כמו שכתבו הפוסקים, שאם יניחם לקנות עד הפסח יש לחוש שמא היו בכלי חמץ ועכשיו בפסח בלעו מן הכלי אגב מלחייהו ואסורים, וכל זה בשאין הדבר ידוע שנתערב שם חמץ אבל אם הדבר ידוע אפילו דליכא אלא משהו ונתבטל בששים קודם פסח חוזר ונעור ואוסר בפסח.

מנהג יראים להשתמש בפסח בשמן זית, ודין שמן שומשמין

נו. ולא מבעיא בידוע אלא אפילו במידי דשכיח כגון שמן שומשמין שדבר מצוי הוא שיש גרעיני חטים מעורבים בשומשמין ושורין השומשמין במים קודם כתישתן, מילתא

דפשיטא הוא דאסור לאוכלו בפסח משום דאיכא משהו דחמץ ומשהו אין לו שיעור, והן עתה רבים מיראי ה' קדושיו אין ניאותין בפסח אלא בשמן זית בלבד וכן ראוי להורות.

פרטי דינים בענין אוכלין שנעשו בכלי חמץ

נז. והמרקחות והדבש שעושין מתירוש ויין מבושל וכל כיוצא בזה, אם נעשו בכלי שתשמישו תדיר כגון מחבתות וקדירות של כל השנה חיישינן להו לבני יומן ואסורים בפסח, אבל אם הם כלים מיוחדים לכך אף על פי שלפעמים מבשלים בהם פתיתי לחם עם דבש הוה ליה כאילו אינן בני יומן בודאי כמו שכתב הבית יוסף ז"ל, וכן בסתם כלים אינן בני יומן והוה ליה נותן טעם לפגם, ואף לדעת האוסרים נותן טעם לפגם בפסח אם נתבטל קודם הפסח אינו חוזר ונעור לכולי עלמא ולפיכך מותרים בפסח.

נח. וכל זה בדברים שאינן חריפין אבל אם הם דברים חריפין וכן מרקחות שיש בהם תבלין ביותר, וכן חומץ שנתנוהו בכלי שאינו בן יומו אסורים לפי שמחמת חריפותם משבחים הטעם הבלוע בכלים והוה ליה נותן טעם לשבח ועושים הכלים בני יומן ככתוב ביורה דעה סימן קכ"ב.

נט. ויין ושמן ודבש וכן בשר מליח שלא נזהרו במליחתן וכל כיוצא בזה מותרין משום דאחזוקי איסורא לא מחזקינן וכל שכן באיסור משהו דהוי מדרבנן, אבל בשר מליח וכן גבינה שמסתפקין ממנה וחותכים ממנה לפרקים בסכין שאינו מוכשר לפסח או שנמלח בכלי שנשתמשו בו בבצק או אפילו בפתיתין של פת שאי אפשר שלא ישאר שם חמץ אוסר הראב"ד והובאו דבריו בספר תמים דעים, וראוי לחוש לדבריו ומהיות טוב אל תקרי רע.

ס. ומי ששרה צמוקין קודם הפסח ובתוך החג הוציא מהם מים שרופים ואחר כך נמצא בצמוקים כמו עשרים גרעיני חטים או שעורים והיו בהם בקועים, אף על פי שנתבטלו בשישים כיון שהרתיחו הצמוקים בפסח חוזרים ונותנים טעם ואוסרים במשהו וחייב לבערו, ולא כמו שחשבו רבים דמים שרופים אנו אומרים קיוהא וזיעה בעלמא שהרי כתב הריב"ש סי' רל"ה דמים שרופים לא הוו זיעה לפי שכל זיעה היוצאת מן המשקין החמין הרי הוא כמשקים עצמם, עיין שם.

בדין דבש הבא מהנכרים לענין איסורי חמץ ונסך

סא. ועוד זאת אדרש לבית ישראל הקדושים, אשר הן רבים עתה המקילים בדבש של גוים ואוכלים אותה בפסח ומסתייעים מדברי הב"י שכתב סימן תס"ז, דבש של גוים אין מחזיקים בו איסור ואוכלים אותו בפסח דלמאי ניחוש לה, אם נתערב קמח בה מה בכך מי פירות הוא ואינו מחמיץ, ואם מפני שמא עירבו בה מים גם כן ומי פירות עם

מים מחמיצין את הקמח, הנה חששא זו רחוקה היא לערב בה שני דברים וכולי האי לא מחזקינן איסורא ע"כ.

ואנחנו לא נדע מה יושיענו זה אחר דאיכא למיחש אולי עירבו בה קמח ויתנו מהדבש לאיזה תבשיל שיש בו מים והוה ליה מי פירות עם מים שממהרים להחמיץ ואדמבשל לה אחמועי מחמע, ועוד תן לי ערב שלא יערבו בה סלת שסתם סלת היא מחיטים לתותים וכבר אמרו בירושלמי סוף פרק כל שעה דרבי חמא הוה ליה דבש מזוייף בסלת ושאל לרבי מנא ואמר ליה צריך אתה לבערה, עיין שם.

סב. וכבר נתברר אצל הכל מפי הבעלי הדבש שכשמוציאים הדבש מן השעוה אי אפשר אם אין נותנים אותה בכלי מים חמין, ומי זה יערב אל לבו אחר כל זאת ללוש בה מיני מתיקה כאשר נהגו רבים מרבת בני עמינו, ולא דמו למים שנותנים ביין בשעת הבציר דמותר ללוש בו לפי כי המים ההם ניתנו ביין בעודו תירוש וכל שהיין תוסס נתבשלו המים והופג טעמן ונעשו יין מה שאין כן בדבש דאסור ודאי.

ומה גם כי כל מביאיה בגדו בה וכמה מהם הודו ולא בושו כי מפני רוב המים שנותנים בה נעשה רכה ונותנים בה קמח לעבותה, ורבים אומרים שליפות הדבש עושים כן ומקשה לבו יפול ברעה להכשל באיסור חמץ בפסח חס ושלום.

סג. וכל איש הישראלי יחוש על נפשו לבלתי אוכלה כי אם אותה המובא מהכוורת עם השעווה, והצנועים מושכים את ידיהם ממנה אף בשאר ימות השנה מפני שנחתומה מעיד עליה שעירבו בה דבש העשויה מתירוש שהוא יין נסך ובעל נפש היפה ירחיק ממנה.

לנהוג באחרון של פסח בחו"ל בכל חומרות הפסח

סד. ודע כי כל הנוהג בכל החומרות של חוקת הפסח אין לסמוך על מה שהקלו קצת מהפוסקים ביום טוב האחרון של פסח כי אינו נכון בעיני כמה מגדולי ישראל מדאמרינן פרק שלשה שאכלו, רב אשי עני ליה לאמן בלחישה כי היכי דלא ליזלזלו בהטוב והמטיב, ובפרק במה מדליקין אהא דאמרינן ספק דדבריהם לא בעי ברוכי פרכינן והא יום טוב שני ספק דדבריהם הוא ובעי ברכה, ומשני התם כי היכי דלא לזלזלו ביה, והכא נמי אם אנו מתירין כמה דברים שנהגנו בהן איסור בחג ביום טוב האחרון יזלזלו בו חס ושלום, וכן ראיתי רבים מיראי ה' אחזו בדרך ישרה זו ויאחז צדיק דרכם.

עד הנה הגיעו קצת משפטי ה' אמת בחוקת הפסח ויתר מהמה מבוארים המה בפוסקים הראשונים בארוכה, וכל חכם לב דורש לעמו לו בכח יגבר כאיש גבורתו לבאר אותם לקהל עדתו להרים מכשול מדרך עם הקדש ברוכי ה' אשר לא ידעו להזהר.

חובת הדרשה ולימוד הלכות פסח קודם החג

סה. ודרך חסידים הראשונים להיות דורש בשבת הגדול סדר ליל פסח על דרך קדש ורחץ וכו' מפני רבים מעמי הארץ כדי לזכותם ולהודיעם טעמם ונימוקם של דברים ואזהרת חיוב אכילת מצה מן התורה, כי הן רבים עתה עם הארץ שמזלזלים בדבר וכמשא כבד יכבד מהם ובמקום שאמרו לאכול כזית אכלו כפול הלבן זעיר שם זעיר שם, ולפי הדין לא עשו ולא כלום כי שיעור כזית הוי בחצי ביצה שיעור ט' דרהם כמו שהארכנו בפרקים שלפנינו כל דבר במקומו בס"ד.

ואשר לא שת לבו לדרוש בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, הנה לפחות מיום העשור מצוה עליו לתור ולדרוש בהלכות הפסח לדעת שורשי הדינים וטעמם ונמוקם איתם לבלתי ילכד ויכשל באיסור חמץ, ואי לאו בר הכי הוא ילך אצל חכם וילמדהו דעת מה יעשה לצאת ידי חובתו אליבא דהלכתא הן בענין ארבע כוסות ואכילת מצה ומרור ויתר הדברים דלכתחלה כולי עלמא מודו דמצוות צריכות כוונה.

סו. וכן בענין ביעור חמץ אשר רבים כשלו ונפלו באיסור של תורה באין מבין, והבדיקה שהיא מדברי סופרים חמורה יותר משל תורה דחמורים דברי סופרים יותר משל תורה וחייב מיתה בידי שמים, וגם הביטול כי הוא מן התורה כמו שנאמר תשביתו שאור מבתיכם אין השבתה אלא בלב, וכמה רבים מעמי הארץ כי אין בהם תורה ולא ידעו לשון הביטול ולא ביטלוהו ועוברים עליו בבל יראה ובל ימצא, והמה לא ידעו שאפילו בלשון לעז יועיל הביטול רק שצריך לפרש כל אחד חמץ ושאור כמו שכתבו הפוסקים או שיקראו לחבריהם היודעים ויבטלו חמצם, וכל כיוצא בזה שגו כמה מהם על כי הסירו אזנם משמוע תורה ולא נסתה כף רגלם הצג בבתי מדרשות לשמוע בלמודים.

וכל האיש הירא אף כי אין דרכו בכך ביתר הימים, בימים האלה ובזמן הזה ירדוף כאשר ירדוף הקורא בהרים לבתי מדרשות לשמוע בלימודים ללמוד לשמור ולעשות ככל חקת הפסח את דרך עץ החיים.

טהרת העון בד' ימים קודם הפסח

סז. ונוסף גם הוא כי הימים האלה נזכרים ונעשים לטהר כל איש מחלאת צואת טומאתו, וכמו שבפסח מצרים היה ארבעה ימים קודם השחיטה כדי שכל יום ויום מארבעת הימים יצאו ממדריגה אחת של הטומאה ויכנסו אל הקדושה כי ארבע מדריגות המה בטומאה, אבי אבות הטומאה, אב הטומאה, ראשון, שני בחולין, ומיום העשור עד ארבעה עשר המה ארבעה ימים שיצאו כל יום ממדריגה אחת של הטומאה להכנס אל הקדש פנימה.

וגם הקרבן פסח היה מקחו בעשור מטעם זה להוציאו מעשר ספירות הטומאה ולהכניסו לעשר ספירות דקדושה וממתינים ארבעה ימים להשפיע עליו שם בן ד', כן עתה בפסח דורות רוח עברה ותטהרנו מבעשור לחדש בכח סגולת הימים ומעשה המצוות הנעשים לצורך החג הקדוש הזה מעשה ידינו כוננה נועם ה' עלינו ורוח טהרה משתלשל ויורד מלמעלה על נפשינו רוחינו ונשמתינו לטהרנו מזוהמתינו וטומאתנו ורוח נכון יחודש בקרבנו.

סח. וביותר יתאמץ כל איש הישראלי להקדיש עצמו כשחל להיות יום העשור בשבת הגדול שראוי להקדישו כולו לה' כי היום גורם להעביר גלולים וטומאות רצוצות מן הארץ, ויכולה היא שבת שתרחם בהצטרפות הגות לבו תבונות בהלכות חוקת הפסח וסיפור נפלאותיו יתברך במצרים להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו להיות לו מגן עזרו ומחטאתו יוטהר וישימו הצניף הטהור על ראשו ויסירו הבגדים הצואים מעליו והלבש אותו מחלצות, כולו הפך לבן טהור הוא מראות ברע.

וטהור ידים יוסיף אומץ באלו הארבעת הימים לבלתי הכשל בהם במקרה בלתי טהור כי לא טהור חס ושלום, והן לו בכח יגבר על יצרו ועיניו תהיין פקוחות אחרי טהרתו לבל יכשל בכל עון אשר חטא כי הוא עיקר הטהרה כמו שנאמר טהרתי מחטאתי, ובכן נעשה גופו כסא כבוד לשרות עליו קדושת הרגל הקדוש הזה כי מצא כדי גאולתו.

הרהורי תשובה לימים שקודם פסח

סט. ויתכן כי מטעם זה ייחסו יום העשור לשבת דרך מוסר השכל לומר כי ראוי לכל איש ישראל לקדש יום העשור כשבת כולו לה' כי בו ביום יצאו ישראל מעמקי הקליפות עשר ספירות הטומאה, ובו ביום בכל דור ודור כלה ופסקה זוהמתן של עם הקדש ישראל עם סגולתו יתברך והרשעה כולה כעשן תכלה בל יראה ובל ימצא ויהי נועם ה' אלהינו עלינו.

וכל הנפש אשר הוטמאה בצואת חטאות ואשמות תמצאן מנוחה נכונה בימים האלה לשוב אל ה' לבא אל המלך ולהתחנן לאל החנון המרבה לסלוח על כל דבר פשע על קל על חמור אשר הוטמאו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח ורוח עברה ותטהרם ומכל גילוליהם נפשם חפי"שה, כי כמו שהיינו שקועים במ"ט שערי טומאה במצרים ויוציאנו לרויה אל הקדש פנימה, כן האבות סימן לבנים לבא לטהר למצוא עזר כנגדו להשלים כל גילולי אשמותיו אשר חטא על הנפש בימים האלה ובזמן הזה.

וגם זאת תהיה בעוזריו אל האיש הירא וחדל מעשות הפ"שע, כי יאמר אין מן הראוי כי בימים אשר רוח הטהרה עומד אחר כתלינו לטהר זוהמתינו וטומאתינו כי אוסיף

טומאה על טומאתי וזוהמה על זוהמתי על ידי חטאתי ועוני, ואיככה אוכל וראיתי כל אחי בית ישראל פסקה זוהמתן והן אני ככל הגוים ערלים אשר לא פסקה זוהמתן הטמא והטהור יחדיו לא תהא כזאת בישראל, ובכן יחרד האיש וילפת וירתע לאחוריו קודם הפשע ויתקדש בקדושת הפסח ולא ידבק בידו מאומה מן החרם.

סוד שבת הגדול

ע. ואשר בתעלומות חכמה וסודותיה סובר הרזים ויונק מסוד תנחומיה יכין להם להבין ולהשכיל אל הנעשה בשמים ממעל אשר אמרו בזוהר פנחס ז"ל, [44] תא חזי משכו וקחו לכם צאן מאי משכו כמאן דמשיך מאתר אוחרא לאתר דא משכו יומין עילאין לגבי יומין תתאין יומין עילאין אינון שס"ו כמנין משכו יומין תתאין זמנין דאינון שס"ה ובזמנא דאתנהירת סיהרא באשלמותא סליק אינון יומין שס"ה כמנין משכו חסר חד משכו יומין עילאין לגבי יומין תתאין למיהוי כולהו כחדא בחיבורא חדא ומאן משיך לון אינון עשר דלסטר ימינא דכתיב בעשור ע"כ.

הנה משם בארה כמה תועלת נעשה למעלה לייחד המדות העליונות וממילא נשמע כי תועיל מאד בנפש אישי ישראל הגורמים זה פה למטה ועשה פרי למעלה, ואשר להיות מודעת זאת אשר כל שבת הוא סוד מלכות שמים אכן שבת הגדול יורה על בן הבכור ז"א שאז הוא מתגדל ומתנשא בהתכנע הבכור בן השנואה טלה אלוה של מצרים שמקחו בעשור, ועל כי ז"א לו ירומם ויתגדל על ידי ה' חסדים בחינת מים המגדילין האילן כנודע מדברי הרב זלה"ה, על כן קראוהו שבת הגדול ולא שבת גדול כלומר ה' גדול כי על ידי הה' חסדים הוא גדול, אי נמי שבת הגדול רוצה לומר שבת של הגדול הוא הבכור בן הצנוע"ה שמאז התחיל ליגדל עד ליל התקדש חג הפסח על ידי כל הבחינות הבאים הקטנ"ים עם הגדול"ים ומערכה גדו"לה קודמת למערכה שניה יום קטנות ואיה סופר את המגד"לים כנודע לבאים בסוד ה' מגד"ל עוז מפני אויב.

מעלת שבת הגדול ואזהרה למזלזלין בכבודה

עא. ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל יקר תפארת גדולת שבת הגדול ומה נעשה בו בשמים ממעל ראוי לקוראו עונג בשמחה של מצוה יתר על שבתות השנה הן בכסות נקיה ובגדים חמודים כמועדי רגל, והן לכבד הבית במצעות הנאות כחגים וכמועדים לעשות ולתת יקר לתפארת יום הגדול הזה מפני הנס שנעשה בו.

והן רבים עתה עם הארץ ונשותיהם יותר מהם חיללו לכבוד ולתפארת היום הזה ובתיהם נוולי ישתוו והיה להם למשמרת ליום הכסא תפארת מושבם, ואת קדושת השבת הגדול פנו עורף ולא פנים ויהי מושבם בין תנור לכירים וכן לא יעשה כי יש בזוי וקלון ליום

הקדוש חס ושלום, והאיש הירא יהא זריז ונשכר לצוות לתקן הבית נכון כמועדי רגל, וכן נהגו רבים מיראי ה' וחושבי שמו ועליהם נאמר כי מכבדי אכבד אז תתענג על ה' וכו'.

דיני תענית בכורות בי"ד שחל בשבת

עב. ואני טרם אכלה לא תעזוב נפשי לשאול ולדרוש לבאר משפטי יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת שהוא חלוק בדיניו ומשפטיו ולא סדרים בדברי הפוסקים במקום אחד, על כן אערוך לפניך סדר משפטו ודינו בס"ד.

ארבעה עשר שחל להיות בשבת לענין תענית הבכורות, יש אומרים דאין להתענות כל עיקר דהואיל ואדחי אדחי מאחר שאינו אלא מנהג, ויש אומרים דמתענים ביום חמישי [45] מפני טורח שבת ויום טוב וכן הוא המנהג.

טעם לתענית בכורות וזמנה ע"ד הסוד

עג. ואף על גב דטעמו של דבר מפני הנס שהיה במכת בכורות ואם יתענו ביום חמישי הוא שלשה ימים קודם הרגל ואין זכרון לאותו הנס, אמנם אם תדע ותשכיל עיקר טעם תענית הבכורות לא נפלאת היא ממך ולא רחוקה כי מלבד כי החיוב בזה הוא על הנס שעשה בו למכה מצרים בבכוריהם, הנה יש עוד טעם לבאים בסוד ה' על כי מודעת זאת כי הבן הבכור שני ממונים עליו חד דחיים וחד דמותא וכשפודה האב את הבכור מסלק מעליו אותו הממונה דמותא ויתקיים ממנא דחיים ויתחלש ממנא דמותא, ובזמן מצרים חזר להתעורר ממנא דמותא דבכורות וה' הכה כל בכור.

ולכן הבכורות מתענים עתה בערב פסח כי אז מתעורר הקליפה בעבור ביעור החמץ ומצא להתגבר כי הוא בכור בן השנואה ורב כל ממנן, ועל כן מתענים הבכורות להחליש חושים על ידי התענית ובכן נחלש ותש כח בכור בן השנואה, ומפני טעם זה יאותה להם להתענות אף כשחל להיות י"ד בשבת אף על פי שהרחיקו נגיחותיו על דרך קדמיה לרשיעא עד לא יקדימנך, ואם יתענו ביום שישי מעלי יתיר כי קרוב הוא, וגם כי יום שישי הוא כשבת עצמו כי הארת שבת כבר התחיל להתנוצץ יעיר בבקר יום שישי כמבואר בחלק א' בפרקי שבת שמטעם זה מאז הוא זמן קריאת שנים מקרא ואחד תרגום מיד אחר התפלה ע"ש.

עד. ולכן הנה מה טוב להבין ולהתענות הבכורות ביום שישי דהוי כשבת עצמו שהוא י"ד, ובכן יהיה נמצא הכנעה גדולה אל הרשעה כולה מכל הצדדין בעבור קדושת שבת כאמור, וממוצא דבר אתה תשמע כי אשר נהג להתענות בערב פסח מפני אסטניסותו אין מקום להתענות כשחל להיות י"ד בשבת וזה פשוט.

דיני ביעור וביטול חמץ בי"ד שחל בשבת

עה. וזמן בדיקת החמץ הוא ליל י"ג בליל שישי, והבכורות המתענים ביום חמישי יאותה להם לבדוק עודן בתעניתם מפני הטעם הנזכר לעיל כי בזה יהיה נמצא הכנעה גדולה אל הקליפה מכל הצדדים בכח חלישת החומר מהתענית, אכן אם קשה להם התענית רשאים לטעום מאומה קודם שיבדקו וזה מעלי יתיר מלהמציא בודק אחר דמצוה בו יותר מבשלוחו, ואף על פי שאמרו דאסור לאכול קודם שיבדוק היינו סעודה דאתי לאמשוכי וישכח מלבדוק אבל טעימה בעלמא שרי דלא שייך בה אמשוכי.

עו. ומבערים הכל לפני שבת ואין משיירין רק מזון שתי סעודות לצורך השבת, ושורפים את החמץ ערב שבת קודם חצות גזירה שמא ישהא אותה לשנה הבאה אחר חצות ולכן צריך לשורפו דווקא קודם חצות כדי שלא יחליף בשאר השנים כאמור, אכן הביטול לא יעשנו רק בי"ד ביום השבת אחר הסעודה מפני כי איך יבטלנו בי"ג והוא צריך לאותו דבר עדיין לאכול שתי סעודות של שבת.

דין עשיית מלאכה אחר חצות בי"ג שחל בערב שבת

עז. ויש מי שכתב שראוי להחמיר גם כן שלא לעשות מלאכה ביום שישי אחר חצות כשחל להיות י"ד בשבת כשם שאמרו לבער קודם חצות כדי שלא יטעו בשאר השנים וכן ראוי להחמיר גם כן בענין המלאכה, אך אינו אלא דרך חומרא בעלמא ואם אינו רוצה להחמיר רשאי.

זמן לישת המצות בערב פסח שחל בשבת

עח. ולענין לישת מצה של מצוה לשין בערב שבת גם כן אחר חצות, ואף על פי שרבים אומרים דבמוצאי שבת עדיף טפי משום צליית הפסח שלא היה דוחה את השבת והיו צולין אותו במוצאי שבת שראוי ללוש אותה בעונה ההיא וחביבה מצוה בשעתה, מכל מקום כל גדולי ישראל הסכימו לעשותה בערב שבת אחר שש כי היכי דלא ליתו לאיחלופי ביתר השנים, וגם כדי שיקדים לאכול מצה בליל פסח בתחילת זמנה דזריזין מקדימין למצוות, וכדי שלא ישנו התנוקות וישאלו, ומה גם דחיישינן איידי דטריד אתי לאקדומי מבעוד יום ונמצא מחלל שבת כמו שאמרו בריש כתובות [46] שמא ישחוט בן עוף, ובפירוש תניא בתוספתא ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני השבת ואופה לו מצה מערב שבת וכו'.

מנהג התבשילין לערב פסח שחל בשבת

עט. ולענין התבשיל בשבת זו מנהג ותיקין לבשל בקדרות חדשות ומוכנות לפסח, ובכף חדשה מוציאין התבשיל מן הקדירה ומניחין בקערות של חמץ ואחר האכילה מקנחין אותם באצבע כמבואר בפוסקים, ויש נוהגים לאכול בשבת זו הכל במצה עשירה

ומבערים החמץ מביתם מערב שבת מכל וכל, והואיל וקובעים סעודתם על המצה עשירה צריכין נטילה וברכת המזון כדין פת הבאה בכסנין כמבואר בדין סי' קס"ח.

סדר שחרית בערב פסח שחל בשבת

פ. ובשחרית של שבת יש להזהיר למזמר ולחזן שלא יאריכו בתפלה ושלא לאומרה בנחת פן יבואו להכשל באיסור חמץ חס ושלום, וכל שכן כשיש שמחה בקהל יבוטל השיר, וראוי להתחיל להתפלל תכף אחר שעלה עמוד השחר כי היכי דלא ליתו ליגע באיסור חמץ כמ"ש בס' החסידים סי' שי"ד.

דיני סעודה שלישית בער"פ שחל בשבת

פא. ולענין הסעודה השלישית רבו בה הדעות לפי שזמנה אחר המנחה ואז אינו יכול לעשותה ממצה אשר חכמים הגידו [47] האוכל מצה בערב פסח כבועל ארוסתו בבית חמיו, ויש אומרים שיעשנה בפירות או בשר ודגים, והנכון לעשותה ממצה עשירה כמנהג ר"ת, ואף גם אין זאת כי אם קודם שעה עשירית דאילו אחר שעה עשירית אף מצה עשירה אסורה, ומכל מקום בין המקיים אותה במיני פירות בין במצה עשירה נכון להזהר שלא יאכל אלא כזית כדי שיאכל בלילה מצה לתיאבון.

פב. ואשר בא בתעלומות חכמה ויונק מסוד תנחומיה יאותה להם לעשותה במיני תרגימה ולתרגם סודות התורה כמו שהיה עושה הרשב"י ע"ה כמו שאמרו בפרשת אמור, [48] אמר רבי אבא הכי הוה עביד ר' שמעון בזמנא דאסתלק סעודתא דשבתא מסדר פתורא ואשתדל במעשה מרכבה והוה אמר דא סעודתא דמלכא דייתי למיכל גבאי ע"כ, וחסידים הראשונים היו רגילים ללמוד בעת ובעונה ההיא סוד שלש סעודות דשבת בזוהר פרשת יתרו. [49]

איסורי הכנה משבת ליום טוב

פג. ויש להזהיר את העם שלא לערוך השולחן בשבת לצורך הלילה דהא לא קיימא לן כר' ישמעאל דקאמר בפרק אלו קשרים [50] דמציעין את המטות מיום הכפורים לשבת וכל שכן משבת ליום טוב, וכבר הארכנו בתוכחות במקום אחר דגם ביום טוב ראשון אין לערוך השולחן והנרות לצורך הלילה דאין יום טוב מכין לחברו וזה פשוט, וכן החרוסת הנעשה עב זכר לטיט ונותנין עליו מעט חומץ כן לא יעשה מבעוד יום דאין שבת מכין ליום טוב.

דין ב' תבשילין בליל הסדר שחל במוצ"ש ונוסחת אשר גאלנו

פד. ולענין הסדר בליל פסח שנהגו בשני תבשילין זרוע השה זכר לקרבן פסח וביצה מבושלת זכר לקרבן חגיגה, יש מן הפוסקים הסוברים דכשחל להיות פסח במוצאי שבת

אין ליטול כי אם הזרוע שהוא זכר לקרבן פסח ולא הביצה אשר היא זכר לקרבן חגיגה לפי שאין קרבן חגיגה דוחה את השבת, אבל רוב הפוסקים אמרו דאין לחוש על זה ואדרבא מי שמדקדק בזה מחזי כקדשים בחוץ.

פה. וכן על מה שאמרו לשנות בנוסח ברכת אשר גאלנו לומר כשחל להיות במוצאי שבת מן הפסחים ומן הזבחים להקדים הפסחים שדוחים את השבת מה שאין כן הזבחים דהיינו קרבן חגיגה דאינו דוחה את השבת, אין לשנות מפני כך המטבע בברכה ולעולם יש להקדים הזבחים לפסחים דקרבן חגיגה היה נאכל קודם קרבן פסח שאינו נאכל אלא על השובע והואיל וקודם לאכילה יקדמנו באמירה.

ציונים והערות לפרק ג

30) ילקו"ש שמות פ"ד רמז קע"ו. 31) ילקו"ש ריש פרשת ויקהל. 32) ילקו"ש במדבר פי"ט רמז תשנ"ט ושם הגירסא ביתו של ר"ג. 33) עי' שבת דף נ"ו ע"א. 34) פסחים דף י' ע"ב. 35) פסחים דף מ"ט ע"ב. 36) ברכות דף י"ז ע"ב. 37) שם תוד"ה תרי זימני בשתא. 38) תנדא"ר פרק י"ג. 39) סנהדרין דף ל"ח ע"ב. 40) זוהר בראשית דף כ"ה ע"ב. 41) טור או"ח סי' תנ"א. 42) סוכה מ"ב ע"ב. 43) פסחים דף מ' ע"ב. 44) זוהר פנחס דף רמ"ט ע"ב. 45) כן היא הגירסא הנכונה כדמוכח בסמוך וכ"ה בשו"ע, אבל בדפו"ר נפלה ט"ס ונכתב יום ו'. 46) כתובות דף ה' ע"א. 47) ירושלמי פסחים פ"י ה"א. 48) זוהר אמור דף צ"ה ע"א. 49) זוהר יתרו דף פ"ח ע"א. 50) שבת דף קי"ג ע"א.

פרק ד - בדיקת חמץ

ביעור חמץ רומז לביעור הסטרא אחרא

א. אור לי"ד בניסן אשר אז זמן התחלת מילוי הלבנה בשלימותה הגיע תור ביעור הקוצים אשר סחור סחור לכרמא עילאה, ובכח סגולת ביעור החמץ תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם והיו כלא היו, כי הנה החמץ רמז לסטרא אחרא ולכן הוא בכזית בסוד י' דכורא ושאור היא פלנית ולכן היא בככתובת שהוא התמרה בסוד הנוקבא הנקראת תמר, והמבע"יר את הבערה פה למטה בארץ ראשו מגיע השמימה ושבה והיתה לבער הרע מקרב הארץ העליונה ומחץ ראש ממלכת ס"מ הרשע ומלכות הרשעה אשת כסילות הומיה.

כי על כן הצריכונו חכמים לבדוק בליל י"ד אף כי ביום י"ד הוה סגי שכן שנינו לא בדק ליל י"ד יבדוק ביום י"ד, כי לא לבדו היתה טעמם מפני שאור הנר יפה לבדיקה כי אם עיקר סוד כמוס היה עמהם לחייב לילה ויום לבער הזכר והנקבה שבקליפה וכמו שאמרו בזוהר פנחס, [51] אמר ר"א כתיב כל מחמצת לא תאכלו וכתיב לא יאכל חמץ אלא דא דכר ודא נוקבא ע"כ, ולכן בביעור הלילה בוער כתנור לשליטת הנוקבא אשר היא

ממשלת הלילה בסוד בנשף בערב יום וכו' והנה אשה לקראתו, ואין די בער בבדיקה זו לממלכת הזכר אפס בבדיקת היום להבה תלהט רשעים יחד זכר ונקבה.

ואף כי בביעור הלילה נפלו אשיותיה דנוקבא, עדיין אינה נכנעת עד תומה על כי כמו שהזכר שבקליפה הוא נכלל עם הנוקבא כמו כן הנוקבא היא נכללת עם הזכר ולכן הנוקבא לא נכנעת עדיין עד תומה אלא עד שנעשה הביטול ביום כי אז רועה התרועעה ערו ערו עד היסוד בה ולפיכך הא בלא הא לא סגיא.

ב. והנה כאשר בתחלה בזמן הבריאה היתה הקליפה למטה מעולם העשיה טמונה וכבושה שמה לעת צורכה ליסר האדם כנודע, וכאשר חטא אדם הראשון עלתה הקליפה למעלה, וכשעמדו ישראל על הר סיני תקנו עון אדם הראשון כאשר חכמים הגידו [52] ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, ואולם אחר כך על ידי מעשה העגל חזרה הקליפה לאיתנה הראשון והיא עלתה עליהם אל עולמות העליונים בריאה יצירה עשיה, ועל כן הוצרך המקום ברוך הוא להזהיר עוד הפעם לחוג את חג הפסח ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו כי אילולי המה כאדם עברו ברית כבר נתקן העולם מעון אדם הראשון במה שעשינו פסח מצרים ככל חקותיו על מצות ומרורים.

אמנם בעבור מעשה העגל הוצרך הדבר להיות נוהג לדורות עולם לתקן העון ועל כן באה אלינו המצוה הזאת לבער את החמץ מכל מקום שדרך להכניס שם חמץ, לבער כמו כן הרשעה כולה של עליונים למעלה בכל מקום שדרכה להתאחז ולהכנס שמה ולהוריד אותה מטה מטה אל מקומה הראשון כאשר היתה בתחילת הבריאה כי עת לחננה כי בא מועד רציצתה אשר רוצצה בצאת ישראל ממצרים.

ג. ונוסף גם הוא דומה לזה הוא אשר יחטא כל איש ישראל במעשה הרע אשר יאשם לה' הוא מכניס הקליפה אל הקדש פנימה בכל עולם כפי בחינתו, כי אם נמצא בו בחינת נפ"ש בלבד הוא מגביר הקליפה בעולם העשיה כי שם חלקת הנפשות, ואם המצא ימצא בו חלק מבחינת רוח הוא בעוונו מכניס הקליפה בעולם היצירה וכו', ובכח סגולת ביעור החמץ כלפיד יבער כל הקליפה אשר הקליף בעונו בעולמות כפי בחינתו.

ד. ועל כן באו שני לאוין במצוה זו ובאחד אמר לא יראה ובאחד אמר לא ימצא, לרמוז שצריך לדחות הקליפה על ידי ביעור החמץ מן העולם בכללותו וגם מן הבתים הנמצאים שם באותו עולם כי כל אחד יש לו בית לפי כבודו באותו עולם שמשם בחינת נפשו, שעל כן הוזהרנו שאור לא ימצא בבתי"כם דייקא ולא אמר לא ימצא בבית, שם רמז על הבתים האמתיים וקיימים המיוחדים לכם כל אחד בית לפי כבודו.

ולכן כנגד מה שנוגע אל העולם בעצמו בכללותו אמר לא יראה מפני כי הקליפה אשר שם היא נגלית ומפורסמת לעין כל עין קוץ ולכן הוזהרנו להוציא אותה החוצה הוציאוה ותשרף, וכנגד הבתים אשר צריך להוציא מתוכם הקליפה נאמר לא ימצא כי אף על גב שאינו מפורסם לעין כל ולא יראה החוצה אל העין אינו אלא שרף וביערו שניהם יחדיו.

ביטול חמץ ורמזו וטעם שנתקן בלשון תרגום

ה. ואשר על כן תכף אחר הבדיקה אנו אומרים כל חמירא דאיכא ברשותי לרמוז אל הקליפה אשר נכנסה בקדש פנימה רשות עם הקדש עדת בני ישראל, דלא ביערתיה שלא שבנו עד ה' לבער את הפשע במועדו, הן עתה בכח סגולת ביעור החמץ ליבטיל וליהוי כעפ"רא דארעא אל מקומו הראשון.

כי הנה מודעת זאת אשר הקליפה סוד נחש הקדמוני תקולל חלקתו בא"רץ ועפר תאכל כל ימי חייך, וכשם שנגזר על הנחש הקדמוני פה למטה ככה נגזר על הנחש העליון הרוחני להיות טמון בארץ חבלו, אלא כי על ידי כל עון אשר יחטא אחד מאישי ישראל אך יצא יצא ועולה ומשטין ומתיצב על ה', ואולם מעשה ידינו כוננהו כנפ"ל טמון בנוקבא דתהומא רבא וליבטיל ולהוי כעפרא דארעא בל יראה ובל ימצא, ועל כן יאמר בש"פר נוסח הביטול ליבטיל וליהוי כעפרא דארעא כאמור.

ו. וממוצא דבר אתה תשמע טוב טעם לאשר תקנו נוסח הביטול בלשון תרגום לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס כחה של קליפה על דרך שאמרו בספר הזוהר בפרשת תרומה דף קכ"ט על ענין הקדיש אשר נתקן בלשון תרגום זה לשונו, קדושתא דא לאו איהו כשאר קדושאן קדושתא דא סלקא בכל סטרין דלעילא ותתא ובכל סטרי מהמנותא ותברא מנעולין וגושפנקאן דפרזלא וקליפין בישין לאסתלקא יקרא דקודשא בריך הוא על כלא ואנן בעינן למימר ליה בלישנא דסטרא אחרא ולאתבא בחילא תקיפא אמן יהא שמיה רבא בגין דיתבר חילא דסטרא אחרא ויסתלק סטרא דקודשא בריך הוא על כלא ע"כ.

הנה משם בארה היות כל דברי קדושה שתקנו בלשון תרגום לא לבדו כאשר יחשבו רבים כי הרצון בזה הוא תקון כדי להבין הענין רבים מעמי הארץ אשר היו בבבל ללשונותם לשון ארמי, ומטעם זה לא יספיק לשנות לשון הזהב קדש קדשים ולמה יגרע מקריאת המגילה שהלועז ששמע את המגילה הכתובה בלשון הקדש אף על פי שאינו יודע מה הם אומרים יצא ידי חובתו ולמה לא תיקנו לכותבה בלשון תרגום למען דעת כל עמי הארץ ויבינו במקרא, אלא עיקר הטעם לשבר ולהכניע כחה של קליפה בלישנא דסטרא אחרא כעין דוגמת הקדיש המתוקן בלשון תרגום לתברא מנעולין בגושפנקן דפרזלא וקליפין בישין לאסתלקא יקרא דקודשא בריך הוא על כלא.

טעם להנחת י' פתיתי חמץ ע"ד הסוד

ז. ומנהג חסידים להניח עשר פתיתי חמץ במקום מוצנע איתו בבית, ולא כאשר חשבו רבים שהוא כדי שלא תהיה ברכתם לבטלה אם לא ימצא חמץ לבער שהרי כבר אמרו לא בדק בארבעה עשר יבדוק בתוך המועד, וכתב הרמב"ם שיבדוק בברכה אף על גב שאז אין שם במה להתאחז ברכתו ואם לא נתן לא עיכב, רק טעם הדבר לעשר פתיתים אלו לבער עשרה כתרין דמסאבותא אשר בקליפה ולשרוף אותן ביום ולהוציא צד הקדושה מתוכם ולהבה תלהט רשעים.

כוונת הבדיקה ע"ד הסוד

ח. ואשר בתעלומות חכמה סוב"ר הרזים ויונק מסוד תנחומיה יכין לו לכוין הבדיקה בחורין ובסדקים להעביר גלולי טומאת מצרים הנאחזת ביסודא דילה, וכדרך שהאשה מרבה לבדוק לטהר עצמה ממקור דמיה כן על ידי הבדיקה הזאת תועיל לטהר אשה לבעלה בליל פסח, ועץ הדעת טוב ורע סוד חמץ ומצה כולו הפך לבן טהור הוא ומנורת המאור היוצא מעדן ומן הנהר הגדול להשקות את הגן בתרין עטרין חמץ ושאו"ר ומשם יפרד והיה לרקיע השמים לאה המעטירה והמה המחמ"צת והמשא"רת יהיו למאורות והחמ"ץ קם למטה רשע, גבול הרשעה נפלה לא תוסיף תאכל עליו חמ"ץ או אשר את שא"רו הערה והן אל לא ימאס ת"ם יתמו חטאים ועוכר שא"רו אכזרי וכל אוכל מחמ"צת ונכרתה כנודע לבאים בסוד ה' מפלאות תמים דעים.

תפלה קודם בדיקת חמץ ע"ד הסוד

ט. ואנכי תקנתי נוסח תפלה לעת ביעור החמץ כוללת כל כוונת הרב זלה"ה להוציא הכוונה בפה לבאים בסוד ה' וזה תוארה, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לקיים מצות ביעור וביטול הח"מץ והמח"מצת והש"אר והמש"ארת לתקן את שורשה במקום עליון, ויהי רצון מלפניך יְהוָה אלהינו ואלהי אבותינו האל הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים שבכח סגולת מצות ביעור וביטול אשר נבער ונבטל עתה מבתינו ומרשותינו תעורר חסד אל זועם בכל יום וזעם את אויביו להכרית כל החוחים והקוצים הסובבים את שני המאורות הגדולים, ובכח סגולת ביעור השא"ר תמנע מרשעים אור יונקותם ממשך האור חכמה ובינה ודעת היוצא מן הנ"הר הגדול להשקות את הגן מערכות אלה"ים כתם פז ליום קטנו"ת אשר המה שם אלהים במילואותו אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם דיוד"ין בחכמה ברכות בחשבון ש' ושם השני א'

א"ל אל"ה אלה"י אלה"ים בריבוע, ברכות בחשבון ר', ושם השלישי אל"ף למ"ד ה"א יו"ד מ"ם המלא אשר בקרבו א' ובם יתכונן ויכין שא"ר לבן הבכור שארו הקרוב אליו.

ובכח סגולת ביעור החמץ בחסדך תצמית יונקותם ממשך האור היוצא מע"דן להשקות את הגן מערכות אלהים פשוט וחמש אותיותיו העולים בסך צ"א אשר עם המלא אשר בקרבו ואותיות אשר תבאנה במילואותו ומילוי מילואותו המה יעלו חק"ל שם רמז וה"ן מספר חמ"ץ כליל תפארת לראש הבן הבכור כליל חמיץ, ובנעימות ימינך נצח מנורת המאור החמ"ץ והש"אר המה יהיו למאורות בגן ומשם יפרד והיו בשמים ראש לראש התלאה והנה היא לאה אל נא תהי כמ"ת, ולנוגה משך האור היוצא מעדן ומן הנהר הגדול להשקות את הגן תהל אור באור פני מלך חיי"ם, תצור ת"ם דרך הקדש פנימה וזה הדרך ישכון אור מחמ"צת חמ"ץ ת"ם ומשאר"ת שא"ר ת"ם.

ועל כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שד"י, וכימי צאת ישראל ממצרים הראנו נפלאות ומחץ ראש עשרה שליטים אשר בקליפה גונדא דחימה.

והך נא בכח שבט מלכות מלכותך מלכות כל עולמים אל גולגלת שפחה חר"ופה מלכות הרשעה וערות יסוד כבודך.

והך בכח יסוד מלכות מלכותך מלכות כל עולמים אל מוח שפחה חרופה מלכות הרשעה וחגור חרבך על ירך גבור הוד"ך.

והך בכח הוד מלכות מלכותך מלכות כל עולמים אל קרקפתא דשפחה חרופה מלכות הרשעה ומחץ ראש ממלכת ס"מ בעל בת אל נכר, המו גוים מטו ממלכ"ות והיתה לה' המלוכה.

ובנעימות ימינך נצח הך בכח נצח מלכות מלכותך מלכות כל עולמים את כל זכורה של קליפה ערו ערו עד היסוד בו.

ובזרוע תפארתך הך בכח תפארת מלכות מלכותך מלכות כל עולמים אל הוד זכורה דקליפה הוי אדון והוי הוד"ו.

ועוררה את גבורתך והך בכח גבורת מלכות מלכותך מלכות כל עולמים אל נצח זכורה דקליפה כגללו לנצח יאבד.

ובחסדך תצמית והכית בכח חסד מלכות מלכותך מלכות כל עולמים אל תפארת זכורה דקליפה תשברנה פארותיו משוש תפאר"תם.

ולך בינה וגבורה והך בבינת מלכות מלכותך מלכות כל עולמים אל גבורת זכורה דקליפה יחתו מגבורת"ם.

חכם לבב ואמיץ כח הך נא בכח חכמת מלכות מלכותך מלכות כל עולמים אל חסד זכורה דקליפה וכל חסדו כציץ השדה.
מוכתר בכתר רם ונשא הך בכח כתר מלכות מלכותך מלכות כל עולמים אל כתר חכמה ובינת זכורה דקליפה קומת הכות"רת וכל חכמתם תתבלע ובי"נת נבוניו תסתתר.
ותמלוך אתה הוא ה' אלהינו מהרה על כל מעשיך וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה, ואתה תבער שאור עיסתנו מקרבנו ולב טהור ברא לנו אלהינו ורוח נכון חדש בקרבנו לעשות רצונך בלבב שלם אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו תמיד כל הימים, יהיו לרצון אמרי פי כו' ע"כ.

כוונת ברכת ביעור חמץ ע"ד הסוד

י. ואחר נוסח תפלה זו יתאמץ בכוונתו לברך על ביעור חמץ ויכוין בכוונת הוית הברכה, ברוך אתה יְהוָה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציונו על ביעור חמץ, וכוונת נקודותיה מבוארת שהוא חסד דנצח תבונה כי נצח מספרו פסח אשר ממנו מקבל הז"א ומשפיע לחק"ל שהוא מספר חמץ לבערו משם, ועל כן גם אנו בודקים ומבערים אותו והם עשר כתרי מסאבותא כנז"ל.

לבדוק חמץ בטהרה, ומנהג יראים ליטול ידיהם קודם הבדיקה

יא. ורבים מיראי ה' קדושיו נהגו לטהר את ידיהם קודם הבדיקה על כי היא באה לטהרת העולמות מהסטרא אחרא, ונכון להחמיר בה ולעשותה בנקיון כפים ולברך בטהרה ועל ידי הברכה נברא מלאך אחד ופנה למעלה לדחות הקליפות מכל מקומות הקדושה, וכל שכן שלא יגש לעשותה אם לא טבל לקריו חס ושלום, הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא אויבו ומבקש רעתו שמור בתוכו אשר לא יועיל ולא יציל, אשר על כן הטהרה והקדושה עיקר גדול בזה ובכן לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות.

טעם שאין לדבר עד סוף הבדיקה

יב. ולכן טהור ידים יוסיף אומץ גם כן להזהר לעצור את רוחו שלא לדבר בין הברכה לבדיקה וגם עד שיגמור כל הבדיקה, כי מבלעדי טעם פשט הדבר דהוי משום דכיון שמחויב לגמור בדיקתו וכל זמן שלא גמר אם סח הוי כאילו סח בין הברכה לבדיקה וצריך לחזור ולברך מידי דהוה אסח באמצע תקיעות דמיושב שצריך לחזור ולברך, הנה לפי סודן של דברים הנזהרים ישכילו כדי שלא להכניס החיצוני בנתים בעת הכנעת הקליפות והכנ"עני אז באר"ץ וא"ד יעלה מן האר"ש חס ושלום.

יג. ואשרי אנוש יעשה זאת לכוין בבדיקתו לכל הדברים האלה לטהר ולנקות עליונים למעלה ונפשו אליו יאסוף מצרעתו ומטומאתו ויסגור ה' בעדו, כאשר עשה כן יעשה לו כמו שאמרו בזוהר [53] דאפיק גרמיה מרשותא אחרא ועייל גרמיה ברשותא קדישא.

דרוש על מעשה התשובה מרמזי דיני בדיקת חמץ

יד. ואשר הוא ישן ותרדימת אלהים נפלה עליו איש שותה כמים עולה ביתר ימות השנה עודינו מחזיק בטומאתו ומן ה' יסור לבו, הנה בבא להתעסק בביעור חמצו לבו יחיל בקרבו לאמר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה לבער החמץ, אשר מראשית השנה ועד אחרית השנה אנו צריכים אליו ורודפים אחריו ועכשיו צריכים לחפש אחריו חיפוש מחיפוש ולרדוף עליו כמי שרודף אחר האויב להשמידו ולהכחידו מן העולם בל יראה ובל ימצא, הלא דבר הוא כי לא דבר ריק הוא.

ומתוך כך יהי אלהיו עמו ויעל בתשובתו הרמתה תשובה שלימה עד ה' אלהיו כי יאמר, הלא כה דבר היצר הרע מעין דוגמת החמץ צר הצורר להחמיץ לבות בני אדם גם בני איש לדכא תחת רגליו כל אסורי זיקי העון ופשע רע והוזהרנו לבערו ולבטלו, וכן יאותה לנו גם כן לבער את הבערה שאור עסתנו והאספסוף אשר בקרבנו ונשובה עד ה'.

ועל כן הוזהרנו להיות בודקין את החמץ בחורין ובסדקין הם העבירות קלות שאדם דש בעקיביו, וכן חור שבין אדם לחברו שצריך בדיקה הם העבירות שבין אדם לחברו אשר להיות כל איש זריז לבדוק ולמחול לחברו הן ממון הן דברים.

טו. וכן מה שאמרו שצריך לבדוק את הכיסים, שם רמז כי הכיסים צריכין בדיקה ביותר כי הגדיל לעשות ותעל צחנתו בכיסים של הממון עושה עושר ולא במשפט, ויתר רמז הרומז משפט החמץ אשר הארכנו בפ"ג כי יתן האיש הנלבב לבו אליהם הן גור יגור ויפול חתיתו ויראת שדי על פניו יחלוף ומורא יעלה על ראשו לשוב מעבירות שבידו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח.

טז. ואף שכל הימים יש לכל איש ישראל להיות זע וחרד בתשובה, ובעל נפש יקרה לא יהא בושש עד ערב פסח לחפש ולמשמש במעשיו וחדל מעשות הפשע, אכן כי תהיינה לאיש עבירות צרות רעות ורבות ולא שת לבו עוד כל ימות השנה, הנה בהגיע תור החג הקדוש הזה לית דין צריך בשש והחי יתן אל לבו כל היד המרבה לבדוק כי יצדק הרמז בסתרו לבדוק הבדיקה העיקרית בתי הנפש והלב, ועל כן יאמר בשפ"ר נוסח ביטול היום שהוא גמר בטולו בתוספת דברים כל חמירא וכו' דביערתיה ודלא ביערתיה וכו' אשר הוא כעין וידוי דברים אשר אנו אומרים בנוסח הוידוי על הנסתרות ועל הנגלות ולעומת זה יאמר כאן דחזיתיה ודלא חזיתיה.

ואשר להיות כי ימצא איש אשר יחטא ושב אל ה' אכן לא הספיק כח באותה תשובה להאביד הסטרא אחרא מאותו מקום העליון שנכנס שם, וגם יש מעשה הרע אשר עדיין לא עשה תשובה וזה ודאי כי עדיין החמץ קם עודינו עומד לפני ה', ולעומת שלש מינים אלו יאמר דביערתיה ודלא ביערתיה.

והאיש אשר נגע אלהים בלבו מה"ור ימהרנה לו תשובתו הרמתה ולבא אל המלך להתחנן לו, ובכן בסגולת תשובתו עוד מעט ואין רשע והוא יתברך יסובבהו יבוננהו יצרהו כאישון עינו אשר למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממנו עמו וצאן מרעיתו.

לבדוק החמץ בעצמו ולא ע"י שליח וכ"ש נשים וקטנים

יז. כי על כל אלה הנפש לבית יעקב יאתה להם להיות הבדיקה על ידי עצמם ולא על ידי שלוחם אולי על ידי כן בעת הבדיקה יחשבו מחשבה על שחטאו ויתנו לב לשוב, ובר מן דין נכון להיות כל איש בודק בביתו הוא ולא שלוחו על כי כלל גדול אמרו [54] מצוה בו יותר מבשלוחו, ואין ראוי לבעל נפש להניח שום אחד מן הבית לבדוק לא נשים ולא עבדים ואין צריך לומר קטנים מפני שדעתן קלה ויקלו בענין ולא יחושו כאשר ראוי לחוש, אלא כל היד המרבה לבדוק הוא בעצמו ובכבודו הרי זה משובח.

אזהרה למזלזלין במעשה הבדיקה

יח. ויקום בזריזות ובאזירות חיל לחפש ולבדוק את כל מקום אשר ימצא שם בדק בחורים ובסדקים, וכל מקום שיש לחשוש שנתנו בו חמץ או בקבע או בעראי ואפילו היא חששא רחוקה מעט לא ימנע עצמו מלבדוק מפני כך כי חומרת החמץ בימים האלה גדולה היא מאד מכל איסורים שבתורה וחלב ודם ונבלה וטריפה כי חמץ בפסח במשהו, ומפני זה צריך לחוש הרבה מאד על בדיקתו ועל ביעורו.

יט. והן עתה רבים מעמי הארץ ועשירי עם שרים וחשובים ונכבדים יותר מהם מזלזלים בבדיקה זו וכמשא כבד יכבד מהם לחפוש אחר הדלת והמזוזה בחורין ובסדקים ובתי האוצרות אשר לא נסתה כף רגלם הצג בהם וכדי בזיון וקצף בעיניהם להטפל בהם ובודקים על ידי שלוחיהם, ויש מהם בודקים מעט מזעיר זעיר שם זעיר שם כחותה על הגחלים והתעיף עיניך בו ואיננו.

וזה דרכם כסל למו להתברך בלבבם לאמר הרי הנשים ובני הבית כיבדו הכל ואפס מקום שלא פנו ומה צורך לבדיקה זאת כי לא נמצא דבר, ולא ידעו תועי רוח בינה כי אף אם נאמר שאמת הדבר שבדקו הכל וביערו והשיקו, עם כל זה המצוה מוטלת עליהם ליל ארבעה עשר והיא מדברי סופרים לבדוק הכל מתחלה כאילו לא נעשה דבר ואין לזלזל

ולפקפק חס ושלום בתקנת חכמים, וחמורים דברי סופרים יותר משל תורה והוא חייב מיתה לשמים.

ואשר הוא שר וחשוב ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב למחול על כבודו בעבור כבוד שמו יתברך לשמור לעשות את כל מצוותיו, שאפילו המלך כי כבודו חמור עד שאין כבודו מחול ובמקום מצוה להבל דמה חרש את חרשי אדמה וכבודו מעליו הפשיט, ועל אחת כמה וכמה תולעת ולא איש כבד עון אשמה אשר הכעיס את בוראו והוא בעונו הכניס צלם בעולמות קדושים וחמיצ"ותו יוסף עליו, וכאשר עשה כן יעשה לו שפ"ר התקונים להעביר גלולים ואת רוח הטומאה מן עולמות קדושים בביעור החמץ סוד הקליפה וכל גונדא דחימה הוא בעצמו ובכבודו, והוא יהיה בעוזריו להעביר טומאתו מעליו ותחילה וראש לפדיון נפשו לא מטוהרה.

סדר הבדיקה והביטול וטעם שהצריכו שניהם

כ. ודרך הזריזים במצוות לבדוק היטב היטב ולקחת עמהם סכין ארוך מעט שאם ימצאו איזה חמץ בחורין עמוקים לחטט בו אחריו ולהוציאו משם, וכן נהגו לקחת עמהם כלי אחד לשית בו כל מה שימצאו, ועשר פתיתים שנהגו להניח בזויות הבית יניחם שמה כי הוא מצוה ליחדו בפני עצמו ובל יתערב אחר עמו לקיים בו מצות שריפה, ואחר שיבדוק ויחפוש בכל מקום שידו מגעת כדין וכשורה צריך שיבטל אותו החמץ הנשאר ברשותו מה שלא ראה ומה שלא ביטל ואומר כל חמירא וכו'.

כא. וענין הביטול הוא לפי כי הבדיקה בלא ביטול לא יועיל כי אם ישאר איזה דבר ברשותו ולא ביטלו הרי הוא שלו ועובר עליו על בל יראה ובל ימצא, ומן התורה בביטול סגי כמו שנאמר תשביתו שאור מבתיכם ואין השבתה אלא בלב אלא שחז"ל תקנו לבדוק ולחפש אחריו שלא לבא לידי תקלה בחמץ שימצא בקרב ביתו אשר לו רגל בימי שנה לאוכלו לשובעה, אכן גם בבדיקה לבדה לא יועיל פן ימצא איזה חמץ ברשותו שלא מדעתו ויעבור על בל יראה ובל ימצא ובביטול יצא מרשותו ופטור, ועל כן הוצרכו שניהם בדיקה וביטול והא בלא הא לא סגיא.

טעם שאין מברכין על ביטול חמץ

כב. וטעם שאין מברכים על ביטול חמץ משום דבכלל ביעור הוא הביטול שכיון שמבטלו שאינו שלו הוי כביעורו מרשותו ואין בכלל הביטול הביעור מן הבית שהצריכו חז"ל ולפיכך מברכין בלשון הכולל את שניהם, וגם משום דהוי דבר שבלב ואין מברכים על המחשבה.

טעם שמברכין על הביעור בלילה, וטעם שאין מברכין על הבדיקה

כג. והא דמברכים על ביעור חמץ ואינו מבערו עתה מכל מקום מאחר שמבטל עתה החמץ שאינו ידוע לו היינו ביעורו ושייך לומר על ביעור, ומה שאין מברכים על בדיקת חמץ על כי אין הבדיקה סוף המצוה אלא הביעור כאמור.

שיירי החמץ יש להצניע קודם הבדיקה

כד. ואחר הבדיקה יהא נזהר בחמץ שמשייר להצניעו כדי שלא יצטרך בדיקה אחרת, ומדברי הר"ן נראה שיש להצניע החמץ שרוצים לאכול בלילה קודם הבדיקה שכתב וזה לשונו, ומה שמשייר בלילה לצורכו שיאכל בלילה וגם בבקר יניחנו בצנעה וכן ראוי לנהוג שהרי אם בשעת בדיקה נטל עכבר בפנינו צריך לחזור לבדוק מה שבדק כבר, וכן כל כיוצא בזה חכם עיניו בראשו להיות כל איש סובב בביתו להשגיח על חמצו היטב הדק ובכן יבוטלו הקליפות, תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם ואתה תגיל בה' בקדוש ישראל תתהלל.

ציונים והערות לפרק ד

51. זוהר פנחס דף רנ"א ע"ב. 52) שבת דף קמ"ו ע"א. 53) זוהר אמור דף צ"ה ע"ב. 54) קדושין דף מ"א ע"א.

פרק ה - ערב פסח - תענית בכורות - הכנות הסדר

להכין צרכי הרגל בעצמו

א. ערב פסח נכון כמועדי רגל מאז הבקר ועד ערב לרגל המלאכה אשר לפני כל איש ואיש ממלאכתו אשר המה עושים לנעול דלתותיהן ולבטל ממלאכתם לכבוד הרגל והכינו את אשר יביאו, ואף על פי שיהיה לאדם כמה עבדים יש לו להתאמץ ביום הקדוש הזה להכין צורכי הרגל בכבודו ובעצמו ומצוה בו יותר מבשלוחו כמ"ש לענין שבת על רב נחמן בר יצחק דמכתף ועייל מכתף ונפיק ואמר אילו מקלעי לי ר' אמי ור' אסי לא מכתיפנא קמייהו, וכן יעשה לכבוד האושפיזא הבא אלינו הוא החג הקדוש הזה חג הפסח להטפל בפסחו.

בקניות החג יפרש לכבוד הרגל, וסגולת המוציא הוצאות לפסח

ב. ויבטא בשפתיו בפ"ה ס"ח צדק יקראהו לרגל"ו בכל דבר אשר יקנה ויכין, ועוד לאלוה מילין וע"ד יעלה מן האר"ש ופנה למעלה להעדיף טובו עליו כי כאשר יפתח ידו לכבוד הרגל כן יפתחו לו מן השמים שערי שפע לתת ארוחתו ארוחת תמיד בכפלים, וכבר אמרו [55] בפסח העולם נידון על התבואה, וסגולה נפלאה היא למכבדו להוציא כיד ה' הטובה עליו במאכל ובמשתה לכבוד המקום ברוך הוא ולכבוד הרגל להיות שבע ודשן במזונותיו כל השנה הוא וכל העם אשר ברגלו וסימניך ויברך ה' אותך לרגלי.

כשלוקח בשר לפסח לא יפרש לשם פסח

ג. ועל כן נכון להיות אץ ברגלים ועמדו רגליו ביום ההוא לרגל מועד"ת בכבודו ובעצמו שש ושמח עם קונו, ואם אי אפשר לו להטפל הוא בכולם יכין מקצתם כגון הירקות הצריכות אל הסדר, אורח ברגליו לו יבא, לו רגל על לשונו לאמר על כל דבר פסח על מרור על כרפס לשמור לעשות את כל מצוותיו יתברך, רק אין דבר אפס כי ישמור לפיו מחסום לבלתי יאמר על שום בהמה בין חיה בין שחוטה בשר זה לפסח על כי נראה שהקדישו מחיים לקרבן פסח ונמצא אוכל קדשים בחוץ, כי אם יאמר זה ליום טוב וחדל מעשות הפסח על כל דב"ר פש"ע.

לבטל החמץ שוב קודם שעה חמישית וטעמו

ד. ואחר כך יכון לקראת אלהיו לקבל עליו קדושת הרגל כאשר בתחלה, יכניע מקודם כחה של קליפה כדי שעל ידי כן הקדושה תרומם ותנשא לכל לראש, כי על כן אף שביטל כבר בלילה יחזור לבטל חמצו סוף שעה חמישית קודם שיגיע שעה שישית שמשתגיע שעה שישית נאסר ואין בידו לבטלו, ואף אם יבטלנו בשעה שישית אף דמן התורה יכול לבטלו עובר עליו בבל יראה ובל ימצא כמו שכתבו האחרונים.

וטעם ביטול זה מבואר לבטל החמץ שהשאיר בלילה למאכלו ושקנה ביום ארבעה עשר שאותו החמץ לא נתבטל בביטול הלילה שבביטול הלילה לא ביטל רק החמץ שלא ראה ולכן מבטל עכשיו מה שראה ומה שלא ראה, שאם לא יבטלנו וישאר ממנו בקרב ביתו יעבור על בל יראה ובל ימצא.

טעם ביטול החמץ בלילה וביום ע"ד הסוד

ה. ונוסף גם הוא לפי סודן של דברים להתיישב על הלב כי יפלא לאמר מה בצע בביטול הלילה ובביטול היום הוה סגי כאשר תמהו רבים, אכן טעם הדבר כאשר כתבנו בפ"ד לבטל חמץ ומחמצת דקליפה, ובביטול הלילה נפלה לא תוסיף קום הנוקבא דקליפה שפחה חרו"פה ששליטתה בלילה ובביטול היום שם נפל שדוד את כל זכורה של קליפה ששליטתו ביום, וגדול ביטול היום משל לילה כי אף על גב דביטול הלילה להכניע את הנוקבא מכל מקום עדיין אינה נכנעת לגמרי מפני כי היא כלולה וקלולה בזכר, אכן בביטול היום אשר הכנעני אז באר"ץ ושחה לעפר נפשו אז גם אשת כסילות הומיה נגמרת להבטל כנעני"ה ניחבאי ארץ בנוקבא דתהומא רבה.

טעם לאיסור החמץ משעה שישית

ו. וטעם היות נאסר מן התורה משש שעות ולמעלה ביארו בספר התקונים תקון י"ג כי הוא לתקן עון הקודם אשר היה במעשה העגל בשעה שישית כמו שאמר הכתוב וירא העם כי בשש משה כי באו שש ולא בא, ועל ידי כן חזר ונתעורר העון הקודם

אשר אבינו הראשון חטא לשש שעות כמו שאמר הכתוב ולא יתבוששו כלומר לא באו שש שעות, כי לולי עון פיגול העגל כבר היה מתוקן העולם מעון אדם הראשון בפסח מצרים, אמנם בעבור מעשה העגל הוצרך הדבר להיות נוהג והולך לדורות לתקן העונות ההם ועל כן נאסר החמץ סוד הקליפה משש שעות ולמעלה לתקון חטא אדם הראשון וישראל כאמור.

אזהרה למזלזלין בביטול החמץ ביום

ז. כי על כל אלה צריך כל איש ישראל להיות זהיר וזריז מאד בביטול היום אל ישכח מלבטלו, ואף כי לפי הדין מועיל הביטול גם על ידי שלוחו מכל מקום מצוה בו יותר מבשלוחו הואיל והתחיל במצוה הלילה להכניע את הקליפה גם ביום גמר חסיד עד זיבולא בתרייתא כי אין קיום הגט אלא בחותמיו ופנה למעלה לעשות תועלת לעולמות העליונים, כי בהכנע הקליפה הקדושה ירים ראש בהתקדש ליל חג מה שלא נעשה כפסח הזה ביתר חגים ומועדי רגל והיו למאורות את המאור הגדול ואת מאור הקטן יחד לו ירומם ברגע קטן, כי מטעם זה אומרים הלל גמור בליל התקדש חג בערבית מה שאין כן בשאר מועדים כמו שנתבאר במקומו בס"ד.

והן רבים עתה עם הארץ זלזלו בביטול זה ועזבוהו ושכחוהו ואינן מטין אזן לשמוע דברי חכמים, כי יתעסקו ברע עוסק ואחזתם השבץ בולמוס עצבותם כסף וזהב ולא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם לבטל את חמצם אפילו בלב, וצריך להודיעם חומרן של דברים לבל יכשלו בלאו דבל יראה ובל ימצא ונמצאו מחייבים את נפשותם בחבלי השוא, וכל העם ישמעו וייראו וביערו והשיקו.

פרטי דינים בענין ביטול חמץ

ח. וצריך לדעת דאף על גב דקודם שש בהוצאה מרשותו סגי מכל מקום צריך שיגמור בדעתו שלא לזכות בו עוד וכמו שכתב הכסף משנה בשם הר"ם בסוף פ"ד דאף על גב דידע חמץ במקום שאינו עשוי ליגלות ואינו מצוי בבית דסגי ליה בביטול, היינו היכא דבטליה לדעתיה שלא בהערמה שאין דעתו לחזור וליהנות ממנו לעולם ע"כ, וכיון שדעתו לזכות בו הא קעבד איסורא ואסורה בהנאה אחר הפסח.

וראיה ממה שכתב הרשב"א סי' ע' על ישראל שיש להם בורות מלאות חטים, ומתשובתו מוכח בהדיא דסבירא ליה דאי איכא חמץ ידוע בתחתית הבור אף על פי ששאר חטים שאינן מבוקעים הם עליהם והוה ליה כחמץ שנפלה עליו מפולת שאסורים הם אחר הפסח משום דגרע ממפולת, דהתם ממילא הוא שנמצא ולא שיהא בדעתו לפנות הגל אבל כאן שרוצה לזכות בחטים ולמוכרם אסיר ע"ש, הרי לך דאף במפולת דלא קעבר

אמידי לא מדאורייתא ולא מדרבנן אף על פי כן אסורים הם לאחר הפסח כיון שדעתו לזכות בו.

והכי נמי אותם חסרי השכלה הנוהגים אחר הביטול בערב פסח לתת איזה דבר הצריכה אליהם בקרן זוית מן השוק משומרת שלא ימצאנה שום אדם ואחר הפסח הולכים לאותו זוית שהניחוה שם וחוזרים וזוכים בם לא אריך למיעבד הכי וקעברי אאיסור חמץ, ודין נותנו לגוי מכירו ויודע שלא יגע בו שאני לפי שכבר נכנס לרשות אחרים והוה ליה חמצו של גוי אבל להניח בקרן זוית לזכות בו לית דין ולית דיין שיתירנו וכן לא יעשה.

איסור הגבהה וטלטול בחמץ של הפקר

ט. וכן אחר הביטול לא יגביה חמץ ברשות הרבים שלא להעביר על האוכלים, מפני שהוא של הפקר ואם כן כל שכן שאסור לטלטלו שהרי יזכה בו בהגבהתו והוה ליה חמץ שלו וקעבר עליו, ואפילו אין דעתו לזכות בו דבר ברור הוא שאסור לטלטלו דילמא אתי למיכל מיניה כמו שכתב הריב"ש סי' ת"א.

דברים שאסור לעשות עם הגוי אחר הביטול

י. וכן אסור לקנות חמץ לצורך הגוי במעותיו של גוי אחר הביטול שהרי אחריות החמץ עליו ועובר עליו, וכן כתב הרשב"א סי' קע"ו דלכתחילה אין ראוי הישראל להיות יושב ומשמש ביתו של גוי אחר זמן איסורו דאף על גב דבדיעבד שכרו מותר כדאיתא בריש השוכר את הפועל דביין נסך שכרו אסור משום קנס, מכל מקום לכתחילה אסור ע"כ, וכן אסור להשכיר כלי חמץ לגוי אחר זמן איסורו כדי שיבשל בו חמץ כמו שכתבו הפוסקים דכיון דהכלי עצמו אסור בהנאה אסור.

אזהרה שלא להריח חמץ של גוי בפסח

יא. ולהריח חמצו של גוי חם בפסח אסיר אף על פי דיש אומרים דמותר דחמץ של גוי לא נאסר בהנאה, מכל מקום גדולי ישראל לא הסכימו בהוראה זו ואסור להריחו.

ראוי ליראי ה' להכין תבשילי המועד קודם שעה חמישית

יב. ויש ליראי ה' קדושיו לאפות ולבשל כל מה שצריכים למועד מקודם המועד קודם שעה חמישית שאם יתערב עמו משהו מחמץ שיתבטל קודם זמן איסורו, אכן העושים עיקר סברת חוזר ונעור אין לדקדק בכך והוא פשוט.

איסור מלאכה בער"פ אחר חצות וטעמו

יג. ואחר חצות בערב פסח אף במקום שנהגו לעשות מלאכה קודם חצות אסור לעשות אחר חצות, וטעם הדבר כי בזמן שבית המקדש קיים היו נוהגים אבותינו בכל יום שהיחיד המביא קרבן הרי הוא לו יום טוב כיון שנתכפר בו ואסור לו לעשות מלאכה כמו ביום טוב, ובערב פסח כיון שכל אחד מישראל חייב להקריב קרבן פסח הרי הוא

כיום טוב לכל ישראל, ומכל מקום כיון שאין זמן שחיטת הפסח אלא מחצות היום ואילך לפיכך לא נהגו איסור מלאכה גם כן אלא מחצות היום ואילך.

הילכך בזמן הזה אף על פי שבטל קריבת הפסח מכל מקום איסור עשיית מלאכה לא בטלה ואסור לעשות מלאכה בערב פסח מחצות ואילך וכל העושה מלאכה מחצות ולמעלה משמתינן ליה, וחמור מערבי שבתות מן המנחה ולמעלה שאין עונשו רק שאינו רואה סימן ברכה לעולם והכא משמתינן ליה משום קרבן פסח דהוי כיום טוב כאמור.

טעם לאיסור מלאכה אחר חצות ע"ד הסוד

יד. ואף לפי סודן של דברים טעמא רבה איכא למילתא אשר להיות כבר היה הכנעת גבול הרשעה זה פעמים ויצאת לה מכל עולמות הקדושים, ועל כן אחרי אשר כלתה הרעה ותנוס ותצא החוצה איננו נכון לתת לה מקום אל הקדש הפנימה, כי הנה מודעת זאת כי כל המלאכה נמבזה ונמס ביום השבת על כי בה תנתן חיל לגבול הרשעה להכנס לפני ולפנים ליינק מן הקדושה.

ולפיכך בעבור זה ביום י"ד אחר חצות שכבר נעשו השני ביטולים וביערו והשיקו החמץ והיתה לבער הקליפה ואור הקדושה חיילים תתגבר ותתנוצץ, אסור במלאכה כי כל העושה בו מלאכה בעת ההיא מעוות את אשר תקנו בראשונה והחמ"ץ קם ויתעודד וחוזר ונעור ומתעלה להתאחז מן הקדושה חס ושלום, ובעבור זה משמתין אותו להיות נמסר ביד הקליפה כאשר יורה מלת שמ"תה כנודע.

בער"פ יש לגלח וליטול צפרנים קודם חצות וטעמו ע"ד הסוד

טו. ועל כן טוב ויפה להסתפר ולגלח ציפרניו מאז הבוקר ערב פסח, ובפרט למי שהריחו בסוד ה' ויודע סוד גילוח השער והצפרנים להעביר רעה מבשרו סוד הדינים כמ"ש בח"א בפרקי שבת בס"ד, כי טוב הדבר מאד להקדים כל זה קודם חצות בזמן הביטול והרשעה כולה כעשן תכלה שגם הוא יעביר מעליו כל הדינים והיו כלא היו, אך אחר חצות שכבר בלע המות ואיננו ויאר לנו אור הקדושה צריכים אנו להתעסק אז בדברים של קדושת הרגל ברגל.

טעם שלשין המצות אחר שש שעות ע"ד הסוד

טז. ומפני זה כיוונו קדמונינו שלא ללוש מצת מצוה בערב פסח עד אחר שש שעות מבלעדי טעם פשוטו שאז היה בזמן שבית המקדש קיים הקרבת קרבן פסח, עוד לאלוה מילין שלא להתעסק בה קודם חצות אלא עד אחר חצות מפני כי כל כמה שעדיין לא נעשה הביעור לגמרי ועדיין מותר בהנאה מן התורה עדיין אין מתעורר סטרא דקדושה כנודע, כי אפילו למעלה מלאכי השרת הם נדחקים מן הסטרא אחרא ואינן מתייחדים

במלכהון עד שדוחין הסטרא אחרא לחוץ על כי נאמר עושה מלאכיו רוחות ולכן הם נדחקים מהסטרא אחרא אשר היא רוח הטומאה כמו שאמרו בזוהר תרומה. [56]

ואולם אחר חצות היום שכבר ביערו את הבעירה וחמץ ושוד הסירו ואז הקדושה תתחיל להתעורר, מאז היתה זמן הקרבת קרבן פסח בזמן שבית המקדש קיים, ובכן יאותה לנו בעונה ההיא ללוש מצת מצוה להרים דגלה של קדושה ומתוך ומחמ"ס יגאל נפשם.

לטהר עצמו במקוה אחר חצות לכבוד הרגל

יז. וטהור ידים יוסיף אומץ לטהר עצמו ברגל תכף ומיד אחר חצות לטבול לכבוד הרגל ולקבל עליו קדושת הרגל מוע"דת.

ולכוין במספר שמות הוי"ה ואהי"ה במילוי יודי"ן העולים במספר רג"ל כמ"ש הרב זלה"ה.

טבילת ערב פסח זכר למקדש ותוכחה למזלזלין בה

יח. ואין להתרשל חס ושלום ממנה, וכל שכן אם הוא טמא במקרה אשר לא טהור שלא יקרב לעשות הפסח עודינו מחזיק בטומאתו חלילה, ואף כי אין קרבן פסח עתה בחורבנו והטמא והטהור יחדיו, הנה ציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה וכי היכי דאבותינו הקדושים היו מתטהרים מכל טומאה לעשות הפסח וכל טמא לנפש חדל לעשות הפסח כן ראוי עתה בחורבנו לעשות זכר למקדש וטבל במים איש טהור, ואף כי אין טומאה וטהרה בזמן הזה ונהי כטמא כולנו כל אדם אינו חייב אלא כשיעורו כולו הפך לבן טהור הוא.

ומה יועילו אנשי רשע הנשכחים מיני רג"ל ולא הוטהרו לעשות ככל חקת הפסח וזוהמת טומאתן לא פסקה מעליהם, כי הנה כל תכלית חוקי הפסח הנזכרים ונעשים בו המה להעביר גלולים ואת רוח הטומאה מן העולמות הקדושים ואם טומאתו עליו איככה יוכל להעבירם ומין במינו אינו חושש ונהפוך הוא כי מצא מין את מינו ונעור, ואיה איפה תקותו לטהר את העולמות והוא יהיה בעוכריו כי מי יתן טהור מטמא אין גם אחד.

האנוס בטבילה יטהר בט' קבין

יט. כי על כל אלה יעלזו חסידים בכבוד כל מועדי אל ובנהר יעברו בר"גל ולפני ה' יטהרו להביא את המנחה בכלי טהור בית ה' לעורר אהבת דודים למעלה ולהכרית כל הקוצים והחוחים הסובבים את השושנה העליונה ולהאיר הארות יתירות גדולות עם קטנות, ומי שהוא חולה יש לו לטהר עצמו בתשעה קבין ולפחות ירחוץ עצמו היטב מחגורתו ומטה, הואיל ואי אפשר באופן אחר גם זה ירצה אלהים מעשיו.

ללבוש ביו"ט בגדים חשובים משל שבת וכוונת הלבישה עד"ה

כ. ואחר עלותו טהור ומלובן מבית הטבילה יכון לקראת אלהיו וילבש בגדי יום טוב, וראוי שיהיו חשובים יותר משל שבת.

כי ביום טוב יש שמחה יתירה על הארת אימא שהיא יותר מגולה מאבא ולכן השמחה מושגת יותר ולכן צריכים בגדים חמודים ביום טוב יותר משל שבת.

וכשלובש חלוק של יום טוב יאמר כל כלי יוצר עלי"ך ל"א יצלח וכו' אשר ס"ת עליך' לא' גימטריא אהי"ה שהוא שורש ס"ג גימטריא יום טוב, ל"א יצל"ח גי' ע"ב מ"ה ב"ן כמו שכתבו גורי האר"י זלה"ה.

להעתיר על הגאולה ביותר בערב פסח

כא. ובכן יגש להקריב קרבן מנחה לה' בכלי טהור בית ה' ובכוונה יתירה יתר מכל הימים, ואל כל המקום אשר יהיה שם ענין גאולת ישראל ירבה ברחמים לעתור ולרצות על גאולתנו ועל פדות נפשינו כי בא עת לחננה כי בא מועד ימי צאתנו מארץ מצרים, והוא יפדה את ישראל מכל צרותיו בגלות החיל הזה אשר עדת ישראל גולה וסורה ואין מנהל לה ואין מחזיק בידה זה כמה שנים רבים ורעים, ואל שדי יפקוד עליה ברחמים אשר לו יעדה והפדה ל"ו נפדתה, אשר כבר הזכרנו בפרק א' מאמרם ז"ל שהוא משל לאשה שהיתה מצפה לבעלה שהלך למדינת הים אמר לה זה הסימן יהיה בידך כשתראי אותו סימן דעי שאני בא, כך ישראל מצפים בגלות אמר הקדוש ברוך הוא הסימן הזה יהיה בידכם ביום שעשיתי לכם ובאותה לילה היו יודעים שאני גואלכם ואם לאו אל תאמינו כו', ועל כן ראוי ונכון בכל עצם היום הזה להקדים תפלה לשעה לבא אל המלך ולהתחנן לו כימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות אמן כן יהי רצון.

טעם לתענית בכורות בערב פסח

כב. וביותר יאותה להם לבכורות להכין ולהתענות בעצם היום הזה הן על הנס שנעשה בו להם למכה מצרים בבכוריהם, והן מטעם שכתבנו לעיל בשילהי פ"ג מפני כי אז בערב פסח מתעוררת הקליפה ורבה משטימתה בעבור הביעור ומצא להתגבר כמאז במצרים אשר ה' הכה כל בכור וקם ויתעודד ממנא דמותא דבכורות כי הוא בכור בן השנואה ורב כל ממנן, ובכן יכוונו הבכורות בתעניתם להחלש חושי"ם וחומ"ר שבם להתיש כחו ולא יוסיף לקום.

מנהג טוב אף לנקבות בכורות להתענות בערב פסח

כג. אשר מטעם זה טוב ויפה לנקבות בכורות גם המה להתענות בערב פסח, אשר מודעת זאת כי הקליפות הם זכר ונקבה ולכן כדרך שהזכרים בכורות הם מתענים להכניע ולהחליש כח הזכר בכור כל ממנן, כמו כן כאשר מתענות הנקבות הבכורות על ידי

כך הם מכניעות ומטילים חלשי"ם על הנקבה שבקליפת לילי"ת הרשעה ונעשה לי"ל שמורים, ועתה תחזה כי אין טעם למה שנהגו רבים להתענות אבות על בנים בקטנותם דאין בזה סמך כלל אלא אם כן המה יעשו מטעם אסטניס.

הבכורות יעתירו בצומם על נפשם ועל משיח צדקנו

כד. וטוב ויפה לבכורות שיכוונו בתעניתם לכל זה, ונוסף גם הוא לעתור ולרצות בצום תעניתם על יקר פדיון נפשם מיד שונא הבכור בן השנואה ממנא דמותא דבכורות, ואף על האספסוף אשר בקרבם הוא שטן הוא יצה"ר כפגר מובס יהיה בל יראה ובל ימצא, ויתר מכן לשפוך את נפשם בעצם היום הזה על בכור בן הצנוע"ה שנאמר לו אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ, זה קוינו לו מלכנו הוא יושיענו הן ישועתה לו באלהים סלה, ישראל נושע בה' תשועת עולמים ייתי ונחמיניה מלך ביופיו תחזינה עינינו.

תפלת עננו לבכורות בברכת שומע תפלה

כה. ואנכי תקנתי לבכורות נוסח עננו לומר ביום צום תעניתם וזה נוסחתו.

עננו אבינו עננו ביום צום התענית הזה על הנסים על הפורקן על הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות שעשית לאבותינו בימים האלה ובזמן הזה בהיות ישראל בארץ לא להם בארץ מצרים שדה צוען, ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכור אדם ועד בכור בהמה והפלא ה' את מכותיו בין בכור בן השנואה לבין בכור בן האהובה ואך בכור אשר יבוכר לה' לא מת אחד, ועל כן אנחנו זובחים חלבינו ודמינו ביום צום התענית הזה, ואתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו ותרצה ענות נפשינו אשר ברכינו כשלו מצום ובשרינו כחש משמן, ובכן יכשלו ויאבדו כל מבקשי נפשינו ואת הבכור בן השנואה קדמה פניו הכריעהו, ישוב עמלו בראשו ועל קדקדו חמסו ירד, ואל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה, כי שחה לעפר נפשינו דבקה לארץ בטננו, ועתה ה' עד מתי כי נאמו גוים אבדה תקותם.

שובה ה' חלצה נפשינו והושיענו למען חסדך, וראה ופקוד עדת יעקב בנך בכורך וכימי צאתנו מארץ מצרים הראנו נפלאות, אנה ה' בעוזך ישמח מלך ובישועתך מה יגל מאד, גדול כבודו בישועתך הוד והדר תשוה עליו כמו שהבטחת מפי כבודך כאמור אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ, והיה נא קרוב לשועתנו טרם נקרא אליך אתה תענה נדבר ואתה תשמע כדבר שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע כי אתה ה' פודה ומציל ועונה ומרחם בכל צרה וצוקה ברוך אתה ה' שומע תפלה.

סדר אמירת קרבן פסח לאחר מנחה

כו. ואחר עלות המנחה מעלין בקדש לעשות את הפסח פס"ח שפתים שאז הגיע זמן קרי"אה נאמנה סדר קרבן פסח שהיה קרב אחר מנחה ביום ארבעה עשר, שתעלה קריאתו במקום הקרבתו כמו שנאמר ונשלמה פרים שפתינו וקודם קריאתו יאמר.

רבונו של עולם אתה צויתנו להקריב קרבן פסח במועדו בארבעה עשר לחדש הזה ולהיות כהנים בעבודתן ולויים בדוכנם וישראל במעמדן קורין את ההלל, ועתה בעונותינו חרב בית המקדש ובוטל הקרבת הפסח ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו, לכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיהיה שיח שפתותינו חשוב ומקובל לפניך כאילו הקרבנו את הפסח במועדו ועמדנו על מעמדו ודברו הלויים בשיר והל"ל והודות לה', וכונן בית מקדשך על מכונו ונקריב לפניך את הפסח במועדו כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך כאמור.

דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית. ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכינו הקרוב אל ביתו במכסת נפשות איש לפי אכלו תכסו על השה. שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו. והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים. ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו. אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו. ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו. וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה'.

כז. ובכן וכך היתה עבודת קרבן פסח בבית אלהינו, ביום ארבעה עשר אחר שחיטת תמיד של בין הערבים ואחר הטבת הנרות של בין הערבים הביאו מן הכבשים או מן העזים זכר בן שנה ושוחטין אותו בעזרה בכל מקום ואין זורקין דם הפסח עד שיזרקו דם התמיד וממרסין בדם הפסח כדי שלא יקרוש עד שיזרקו דם התמיד ואחר כך יזרקו דם הפסח.

שחט השוחט וקבל הכהן הראשון שבראש השורה ונתן לחבירו וחבירו לחבירו והכהן הקרוב אצל המזבח זורקו זריקה אחת כנגד היסוד וחוזר הכלי ריקן לחבירו וחבירו לחבירו, מקבל כלי המלא תחילה ואחר כך מחזיר הריקן, והיו שורות של בזיכי כסף ושורות של בזיכי זהב ולא היה לבזיכין שולים שמא יניחום ויקרש הדם, ואחר כך תולין

את הפסח ומפשיטין אותו כולו וקורעין אותו וממחין את קרביו עד שיצא הפירשה, ומוציא את האמורים החלב שעל הקרב ויותרת הכבד ושתי כליות והחלב שעליהם והאליה לעומת העצה ונותנים אותם לכלי שרת ומולחים אותם ואחר כך מקטירן הכהן על גבי המזבח כל אחד לבדו.

ובשלשה כתות הפסח נשחט ואין כת פחות משלשים, נכנסה כת אחת נתמלאה העזרה ונועלים אותה, ובעוד שהם שוחטים ומקריבין הלויים [57] קוראין את ההלל, אם גמרו אותו קודם שיקרבו כולם שונין אותו ואם שנו ישלשו ועל כל קריאה תוקעין שלש תקיעות תקיעה תרועה תקיעה, גמרו מלהקריב פותחים העזרה, יוצאין כת ראשונה נכנסת כת שניה ונועלים דלתי העזרה, גמרו פותחים אותם, יצאת כת שניה נכנסה כת שלישית ומעשה כולם שוין.

וכשחל ארבעה עשר להיות בשבת שחיטתו וזריקת דמו ומחוי קרביו בלבד דוחין את השבת ולא כל שאר ענייניו, ואין מוליכין אותם לביתם בשבת אלא כת ראשונה מתעכבת עם פסחיהם בהר הבית והכת השניה יושבת בחיל ושלישית במקומה עומדת, חשיכה יצאו וצלו את פסחיהם.

ואחר שיצאו כולם רוחצים את העזרה ואפילו בשבת מפני לכלוך הדם שהיה בה ואמת המים היתה עוברת בעזרה והיה לה מקום יציאתה, ולהדיח את העזרה סותמים מקום יציאתה והיא מתמלאת על כל גדותיה עד שהמים צפין ועולין מכאן ומכאן ומקבץ אליה כל דם וכל לכלוך שברצפת העזרה ואחר כך פותחין מקום יציאתה והכל יוצא עד שנשאר הרצפה מנוקה ומשופה וזהו כיבוד הבית, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

כח. ואחר כך יאמר, אלהינו ואלהי אבותינו מלך רחמן רחם עלינו טוב ומטיב הדרש עלינו, שובה עלינו בהמון רחמיך בגלל אבות שעשו רצונך, בנה ביתך כבתחלה כונן מקדשך על מכונו, הראנו בבנינו שמחנו בתיקונו והשב שכינתך לתוכו והשב כהנים לעבודתם ולוים לשירם ולזמרם והשב ישראל לנויהם, ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, יהיו לרצון אמרי פי כו'.

רמזי מוסר מקרבן פסח על מלחמת היצר

כט. ואבי ראה גם ראה אם בעל נפש יקרה המלאה לה דעת ויראת ה' אתה, ממוצא דבר ענין הקרבן פסח תמצא רמז ונעים להעיר לך אזן לעמוד על נפשך להצילה מיד חרב היצה"ר אשר טרוף טרפה ויטמאה, ובל תתייאש מן הרחמים באמור כי מי יוכל

לו כמאמר קין אליו יתברך באמור אליו מי הרג את הבל, אמר לו אתה הרגתו שנתת בי יצה"ר אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה עשיתו רע, כי הלא הגם הלום יפלא איך יאמר הוא יתברך אתה עשיתו רע, האם מעצמו אינו רע.

אך הוא כי הנה אמרו בזוהר [58] כי לטובת האדם ניתן בו היצה"ר, כאשר הביאו משל למלך ובנו עם השפחה שאמר לה המלך פתי את בני בכל מאמצי כחך ליטמא בך ואל הבן אמר אם תתחזק נגדה לבל תטמא הרבה ארבה שכרך, נמצא השפחה גרמה כל טובו כך היצה"ר סבת כל טוב הצדיק הנוצח אותו.

ל. כלל הדברים כי לולי היה האיש משולל יצה"ר לא היה זוכה לאושר העולם הבא וגם על ידו משתמש לכמה מצוות כנודע, ואילו האדם בהתחיל היצה"ר להשכים לפתחו כעני ודל השואל לא היה נותן לו יד לעולם היה תחתיו, ואדרבא יהיה לו מעיר לעזור לעבוד את ה' בשני הלבבות הם שני היצרים וכמו שאמרו ז"ל בירושלמי [59] על ומצאת את לבבו נאמן לפניך שאפילו היצר הרע של אברהם היה נאמן אליו יתברך מדלא קאמר ומצאת את לבו נאמן.

באופן כי גם אשר פתהו יצרו ויוכל לו אל יתייאש באומרו איככה אוכל להשיבו אל הקדושה להיות לו לעבוד את ה' בכל לבבו, כי על כן אמרה תורה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית, שם רמז לאמור אל כל איש חכם לב כי ממה שיראה האדם בעשור לחדש ניסן שהשה שהיה ע"ז יוכלו להביאו לקדושה כן יעשה האדם אל יצרו הרע, כי הנה תחילה היה שה לבית אבות בכל הכנותיו כי היו מושלים ביצרם ועל כן נאמר ויקחו להם כל איש שה שהוא היצר הרע אשר היה לבית אבות, באברהם ומצאת את לבבו וההיקש ביצחק ויעקב.

ועל כן ילך כל איש אחר שורשו ואל יניח את היצר הרע כי אם יביאהו אל הבית וזהו שה לבית כי גם בו יעבוד את ה' בבתי כנסיות ובתי מדרשות, ויתר רמזים אשר בזה החי יתן אל לבו לטהר עצמו ברגל להיות שם ארחותיו לתקן מה שכבר עוה ולהתהלך בדרך ישרה.

להשתדל בעצמו בהכנת "מצות מצוה" וסגולתו לתקון העון

לא. ולרגל המלאכה אשר לפניו לו בכח יגבר איש לעשות אחר כל אלה מצות של מצוה לצורך הלילה הוא בעצמו ובכבודו ולא יסמוך על אחרים אלא מצוה בו שיהיה עיף ויגע בה בכל הבא בידו, אשר קיבלנו מהאור המופלא האר"י זצ"ל אשר הוא משפ"ר התקונים לכפר מאשר חטא על הנפש בהוצאת ש"ז לבטלה בזיעת אפו אשר יזיע כל גופו עליה.

וכבר העידו על הרא"ש ע"ה שהיה משתדל במצות של מצוה הוא בעצמו ועומד על עשייתם ומזרז העוסקים בהם ומסייע בעריכתן, ויאחז צדיק דרכו אף אם הוא מאצילי ארץ ולא יתרשל בה, ויהיה שש ושמח בעשייתה בקדושה ובטהרה להחזיק טובה וחינות למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלה בצאת ישראל ממצרים לעורר לבבו מבעוד יום לשמוח בישועת אלהינו.

לקרוא הלל בעת אפיית המצות בער"פ זכר למקדש

לב. ובקול ששון ובקול שמחה הן גומרין עליה את ההלל כדרך שהיו עושים בהקרבת הפסח בבית אלהינו כמו ששנינו שבעת שהיו שוחטים אותו היו קורין את ההלל, ואם היו גומרין אותו שנו וישלשו ועל כל קריאה היו תוקעים והיה נעשה ברנה ובצהלה, ועל כן זכר למקדש יאותה לנו לגמור את ההלל בעת עשיית מצות של מצוה אשר היא נעשית בעת ובעונה הזאת זכר לקרבן פסח.

לדקדק במצות מצוה שיהיו שמורות משעת קצירה

לג. וכל איש הירא יבזבז מממונו להיות לו מצות של מצוה שמורות משעת קצירה אף אם לא נזהר ביתר המצות להיות שמורות, ואשר לא תשיג ידו יחזור אחר כל איש ישראל אשר תשיג ידו לזכות לו וממנו יקח לצאת ידי חובה, ואם מעטי הכמות המה יכין לבני ביתו שאר מצות שמורות וזה יותר טוב כדי שיאכל הוא כדי שיעור כזית כדין וכשורה ממצת מצוה שמורה משעת קצירה ולא לזכות בהן גם לבני ביתו כי הוא והם לא יצאו ידי חובת אכילת כזית כדין וכשורה כאשר שגו באלה רבים מעמי הארץ, כי מי ביקש זאת מידם לאכול משעת קצירה ומגרעות נתנו בשיעורין דאורייתא כי אלו ואלו לא יצאו בשיעוריהן.

לעשות המצות מצוה גדולות ובפרט מצה האמצעית

לד. ומצוה על כל איש הירא להיות זהיר לעשות מצות של מצוה גדולות ורחבות, וביותר מצה האמצעית אשר ממנו צריך לאכול כזית מצה וגם אפיקומן שני זתים עליה זכר לקרבן פסח וקרבן חגיגה כאשר יבא במקומו בס"ד.

אזהרה שלא יפחות למסובין מכזית לכל אחד

לה. ואם ירצה לזכות לאחרים עמו יותר טוב שיזכה לשנים או שלשה בני אדם מצות כשיעורן ולא יזכה להרבה בני אדם במצות שלא כשיעור הספקתם, או יזהירם להודיעם שיעור כזית מצה למען דעת כל עמי הארץ להזהר ויכינו להם משאר מצות שמורות לשאר בני ביתם אם רבים המה כאמור.

באפיית המצות בער"פ יבטל הפירורין קודם חימוצן

לו. וזכור ואל תשכח את אשר הזהירו הפוסקים לומר בשעת לישה, כל פירורים שיפלו בשעת לישה ועריכה וכן בצק הנדבק בכלים אני מבטל אותם כדי שנמצא שמבטלן קודם חימוצן.

מנהג לרשום על ג' המצות בעת אפייתן א' ב' ג' ומנהג המקובלים בזה

לז. ובענין עשייתם נהגו לעשות סימן איזו היא ראשונה ואיזו היא שניה ואיזו היא שלישית שלא להחליף את של זה בזה.

לח. והשרידים אשר ה' קורא המישרים אורחותם בסוד ה', סו"ד שתו על כל מצה ומצה מקום רמיזתה על דגלו באותות ההי"ן אשר תבואנה במערכות אלהים חכ"מה ובי"נה ודע"ת היוצא מעד"ן להשקות את הג"ן אשר שלשה ההי"ן שבם יובדלו בציורם כי ה' דאלהים דחכמה צורתה די, ושל בינה דו, ושל דעת ווו, אשר עליהם יצדק הרמז בסתרו לרשום ולנקד בראש הסכין במצה [60] ראשונה הרומזת לחכמה די, ובמצה שניה הרומזת לבינה דו, ובמצה שלישית הרומזת לדעת ה, ובכל אחד יבטא בשפתיו לאמר לשם מצוה.

בהיתר מחיקת אותיות שע"ג המצות וטעם החילוק מעוגות

לט. ויש חכמים בעיניהם אשר תמיד כל הימים מגמת פניהם להטיל מום בקדשי שמים, מערערים עליהם לאמר כי כן לא יעשה לרשום אותיות בהן יען כי בשבר אשר הם שוברים אותם ביום טוב הם מוחקים וכתוב בהלכות שבת סי' ש"ם זה לשונו, אסור לשבור העוגות שכתובות עליהן כמין אותיות ואף על פי שאינו מכוין רק לאכילה אסור מדרבנן משום מוחק ע"כ.

ולא ידעו תועי רוח בינה כי לא אסרו רק כשהכתיבה על העוגה הוא מדבר אחר אבל כשהוא מהעוגה על ידי דפוס או על ידי ידים כולי עלמא מודו דאין כאן משום מוחק, וכן הסכים להלכה עמנו עמיתנו בתורה החכם הגדול שלמה לבית הלוי נר"ו ככתוב בתשובותיו, [61] ובכן סרו מהר תלונותם אשר גבבו על כל איש חכם לב יראי ה' קדושיו. **ולענין** אפייתם אם בר הכי הוא יאפם הוא בעצמו ויאפם כסדר עשייתן, ואותם שנעשו ללילה הראשון המה ראשונה יאפו והנעשות ללילה השני יאפו באחרונה ולא יחליף של זה בזה כמו שהזהירו הראשונים.

לבער החמץ מהבית אחר אפיית המצות

מ. ולאחר האפיה יהא זהיר לכבד את הבית, שאף על פי שביטל אף הפירורים מכל מקום החמץ ברשותו וצריך ביעור מדרבנן, ומה שנמצא מן הבצק שנפל ישרפנו כמו שהזהירו הראשונים.

יזהר לאפות המצות היטב ויערכם על שלחנו מבעוד יום

מא. ואחר כך תהיה עומד עליהן לראות באפייתן היטב היטב כדי שלא יהא קץ באכילתם בלילה חס ושלום אם לא יאפו כשיעור המספיק, ואחר אפייתם יערוך שלחן לפני ה' ומערכת הלחם על השלחן מבעוד יום.

מנהג האריז"ל בשבתות ומועדים לאכול בשלחן של ד' רגלים

מב. וכבר כתבנו בחלק א' בפרקי שבת כי מנהג רבינו הגדול האר"י זלה"ה לאכול בשבתות ובחגים ובמועדים בשלחן של ארבע רגלים ולעשותה אורך י"ב טפחים לא פחות ולא יותר וברוחב ו' טפחים ובגובה ט' טפחים דוגמת השלחן שהיה בבית המקדש אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קומתו.

טעם שיש לדקדק בליל הסדר לשנות שלחנו לשלחן ד' רגלים

מג. ואף מי שלא נהג כן ביתר הימים הנה בלילה הזאת אשר כל אחד יערוך שולחנו בשינוי בעבור הפעוטים והפעוטות הנה מה טוב ומה נעים לשנותה לשבח ולעשותה דוגמה עליונה ולפרוס עליה מפה לבנה לשים עליה הלחם ועוד מפה אחרת לבנה על הלחם.

לסדר שלחנו בכלים היותר נאים ודברי הזוהר בזה

מד. ויכין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חירות ויכוין מקום מושבו להיות אחוריו בצפון ופניו כנגד הנרות שבדרום, ומצוה לסדר כל אלה בכלים נאים והיותר חשובים שבביתו ובכן יתגבר כח הקדושה וסטרא אחרא אשתארת יבישה כמו שאמרו בזוהר עקב זה לשונו, צריך בכל מילוי לאוספא מחול על הקדש בין במיכלא בין במשתיא בין בלבושוי ובין בהסבתיה דצריך ליה לתקנא ליה מסיבה שפירא בכמה כרים וכסתות מרקמין מכל מה דאית בביתיה כמאן דתקין חופה לכלה וכו' כגוונא דצריך לקבלא גבירתה בכמה נהורין דשרגין בשבת ובכמה עינוגין ולבושין שפירין כו' ובהאי חדוא ותקונא גרמין דאשתארת שפחה בישא בחשוכא ובכיה בלבושין אוכמין כארמלתא ע"כ.

מנהג א' מהראשונים להשתמש במשכנות של גוים בפסח בלבד

מה. וכבר אמרו על אחד מן הראשונים שבכל השנה לא היה משתמש במשכנות של גוים כי אם בפסח על שם ושאלה אשה משכינתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות [62] , כי על כן לא יעזוב הכל ביד אשתו אשר היא עינה צרה על כלי חמדתה רק יטפל הוא בעצמו בתקון מושבו ועריכת שולחנו, וכל שכן אם היא מתקדשת מטומאתה בכל קדש לא תגע.

סדר קערת ליל הסדר לדעת הפוסקים

מו. ובסדר הקערה כתבו הפוסקים לסדר הקערה לפניו בענין שלא יצטרך לעבור על המצוות, ולכן יתן הכרפס למעלה מהכל והחומץ סמוך אליו יותר מן המצות, והמצות מן המרור והחרוסת, והם יהיו יותר קרובים אליו מן הבשר והביצה.

סדר קערת ליל הסדר ע"ד הסוד למהר"ח הכהן

מז. והרב חיים הכהן היה מסדר הקערה בסדר זה כפי רמיזתן בעליונים למעלה והוא על דרך זה, השלש שמורות הכהן למעלה והלוי למטה ממנו ולמטה ממנו הישראל הלא המה שלש בחינות חכמה ובינה ודעת היוצאות מעדן כנזכר לעיל, והזרוע אשר רומז לחסד מצד ימין שלך והביצה אשר היא רומזת לגבורה בשמאל שלך, ומרור הרומז לתפארת מבריח מן הקצה אל הקצה בין הזרוע והביצה, והחרוסת בקו ימין תחת הזרוע רומז לנצח, והכרפס הרומז להוד תחת הביצה מצד שמאל, והחזרת דהיינו האינדיביא תניח למטה מן המרור לעשות אחר כך כורך בו, והקערה בעצמה הכוללת כולם הוא נגד המלכות, והמה עשר דברים לעומת העשר ספירות דאבא כאמור.

מח. ונכון לעשות כסדר הזה ולא לבלבל הדברים עליונים למטה ותחתונים למעלה חס ושלום, וכל כיוצא בזה אין חוששין לכלל אין מעבירין על המצוות וכמו שאמרו פ"ק דמגילה גבי אדר שני דאף על גב דאין מעבירין על המצוות מסמך גאולה לגאולה עדיף ע"ש, ואף אם לא ישכיל עמקי הדברים הנעלמים מעשה ידיו כוננהו לעורר שרשיהן של מעלה, ואף אם לא ידע שכו"ל אם יוכל לתקן הדברים כפי סודותן לא ילך בדרך הפשוטה כמ"ש בכמה מקומות.

לא יניח חומץ תוך הקערה, ואופן הנחת המצות על השלחן

מט. ועתה תחזה שאין ראוי להניח החומץ אל תוך הקערה כי כל המוסיף מעשרה דברים הנזכרים מגרעות נתן, ואף על השלחן לא ישים שאר מצות זולת השלש מצות עד אחר גמר הסדר, ובלאו הכי גם כן נכון הדבר שלא לערוך לחם על השלחן דאם כן איך תחשב עקירת הקערה במקום עקירת שלחן כמו שכתבו הראשונים ז"ל.

יהדר כליו למצות ד' כוסות, ולעטר שלחנו בפרחים ובשמים

נ. ויכין כוסות מהודרים למצות ארבע כוסות, ואשר תשיג ידו יעשם מכסף משום זה אלי ואנוהו לכבוד הכוס הרומז על השכינה, ויעטר את השלחן בפרחים ושושנים ובשמים להריח בהם כמו בשבת.

להזמין עניים לשלחן הסדר מבעוד יום ותוכחה למזלזלין בזה

נא. וטוב עין יהדר מבעוד יום אחר עניים מרודים להביאם אל ביתו והיו באוכלי שולחנו כדי שימצא את ידיו לאמר בליל התקדש חג כל דכפין ייתי וייכול וכו', כי אם לא יזמינם

מבעוד יום איך ימצא ידיו ורגליו לאמר על שלחנו כל דכפין וכו' וביתו סוגרת ומסוגרת אין יוצא ואין בא, העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים והן קול לו קול אליו כל דכפין ייתי ויכול ואין לזרים איתו, קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול.
כי על כן כדי שלא ימלא פיהו חצץ וימינו ימין שקר לקרוא דרור ביהודי אחיהו ואין כל מאומה בידו, ראוי להזמין מבעוד יום ועניים מרודים יביא בית בפיוסים ודברי נחומים כי הוא עיקר הצדקה, כי אם ינהג בעצבון וברוח גבוה עמהם הרי הוא מקלקל חיים בחסד ומי ביקש זאת מידו רמוס האומללים ולערוץ אנוש מן האר"ש.
אשר על כן יאמר נא ישראל כל דכפין וכו' השתא הכא עבדי לשנה הבאה בארץ ישראל לדבר על לב העניים האומללים קרואיו אשר זה עני קרא והעני כסתה כלימה פניו, ולכן תשיב אמריו קול לו קול אליו השתא הכא עבדי וכו' כלומר לא תבוש ולא תכלם כי בשנה הזאת כאן אתה אורח ומאו"לל מאד, לשנה הבאה אתה תהיה בביתך בארץ ישראל.

טעם אמירת כל דכפין בליל הסדר ולא ביתר החגים

נב. וטעם הקדיש קרואינו כחתן בחג הקדוש הזה ולא נעשה כפסח הזה ביתר החגים והמועדים להרים קול במחנה לאמר, בואו שברו ואכולו בלא כסף ובלא מחיר לעניים ולאביונים, כי הנה הלילה הזה הזמן גורם אשר בו יצאנו מעבדות לחירות ומעניות לרכוש גדול על כן יאותה לנו לקרוא כולם קריאי מועד אנשי עניי עמו יתברך רחם רחמתי"ם לראש גבר לרחם ולחמול עליהם כאשר ריחם הוא יתברך עניי עמו במצרים, כי על כן אמרו ז"ל, כשיצאו ישראל ממצרים כרתו ברית לעשות חסד זה עם זה.
ועל כי המה מאוללי לב בחג הזה ואינם שמחים מפני כי יציאת מצרים לא הועילה להם כלום כי הן גם עתה בגלות החיל הזה במצור ומצוק ילחץ עני בעניו, אשר השרים זהב להם הממלאים בתיהם כסף יאותה להם הודות והלל לה' על כי בהיותם בארץ אויביהם בתוככי מצרים יחד עשיר ואביון רובץ תחת משאו טורח משא מצרים, אכן בגלות הזה העשיר כביר מצא ידו וכמו חלב ודשן תשבע נפשו, דין כל עמא עם קיימא והעני תקולל חלקתו בארץ לא שלו ולא שקט ולא נח על המחיה ועל הכלכלה רוחו חובלה ימיו נזעכו קברים לו, כל המ"ת המ"ת תפסיה להאי ומאנה הנחם נפשו בשמחת יציאת מצרים כי ככחו אז כחו עתה כל אפיא שוין לרעה.
על כן יאמר בשפ"ר נוסח כל דכפין ייתי וייכול וכו' השתא הכא עבדי לשנה הבאה בארץ ישראל וכו', אתא לנחומי לו ישים אלהים מעוזו ויבטח ברוב עשרו לימות המשיח ויבא ההלך לאיש העשיר קרנו תרום בכבוד, ובכן אל ידכה עני בצער על דבר אשר עינה וכל

משבריו וגליו עליו עברו כי יעשה ה' דין עני משפט אביונים לא יוסיף לענותו כאשר בראשונה, וכזאת וכזאת ינחם אותם וידבר על לבם ובן אדם ויתנח"ם.

ביאור הא לחמא עניא, וטעם אמירתו ע"ד הסוד

נג. ועוד לאלוה מילין לבאים בסוד ה' כי מודעת זאת כי הייחוד הנעשה בליל פסח הוא בשלימות גדול אשר לא היה כמוהו בשום זמן, ועל כן נאמר ליל שמורים הוא לה' וכו' הוא הלילה הזה לה' כי הייחוד הנעשה בכל לילה בכל פעם הוא בסוד ליל ואין בו שלימות אות ה' אחרונה, אמנם הוא הלילה הזה לה' שנעשה בה הייחוד בשלימות ולכן נקרא לילה בתוספת ה'.

ועל כן נפל החיוב בעת ובעונה ההיא להזמין קרואינו כל דכפין ייתי וייכול וכו' והיה מעשה הצדקה שלום כמפורש בזוהר כי השכינה היא דלה ועניה מפני הגלות וצדק ילין בה ובצדקה יכון כסא להקרא צדקה בתוספת ה', ועל כן יאמר נא ישראל ה"א לחמא עניא היא השכינה באות ה' שהיתה עניה סוערה בארעא דמצרים, יש לנו לעלות זכרונה גם עתה בגלות החיל הזה במעשה הצדקה כל דכפין ייתי וייכול וכו' לעשות הייחוד בשלימות גדול, ובכן ה' אלהים יצמיח צדקה ותהלה בקרב ישראל.

להזמין עניים אף לסעודות היום ועונש מי שאינו משמחן

נד. ואף ביום יש לכל איש ישראל להיות עניים ואביונים באוכלי שלחנו, ואמרו בזוהר בראשית [63] כי כל השמח במועדים ולא יתן חלק לעניים אותו רע עין שונא אותו לפי שהקדוש ברוך הוא מבקר עניי עמו בחגים ובמועדים וירא ה' וינאץ כי אין להם במה לשמוח ויתן את קולו בבכי ועולה למרומים בזעם אפו להחריב העולם חס ושלום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' לאמר, פלוני אוכל ושותה וכביר מצאה ידו להחזיק יד עני ואביון ואמץ את לבבו לבלתי ריחם עניי אביוני עמך, והוא יתברך לא יוכל להתאפק להנצבים עליו והדת ניתנה על האיש לרדוף אחריו לרמוס לארץ חייו וכבודו לעפר ישכון סלה חס ושלום, הרצים יוצאים דחופים לפני המלך וירדפו עד החרמה.

כי על כל אלה יש לאישי ישראל איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיו אשר נתן לו להשגיח על עניי עמו, צד"ק יקראהו לרג"לו ולא ימיש קריאי מועד אורחי ופרחי מקרב ביתו לילה ויום בסבר פנים, ובכן עושה אלה לא ימוט לעולם.

מעלת המארח עמלי תורה על שלחנו

נה. ומה גם אם יזכה להיות עניי ועמלי תורה באוכלי שלחנו אשר חכמים הגידו, [64] אמר רבי יודן ה' פעמים כתוב בני ברזילי כנגד חמשה ספרי תורה ללמדך שכל מי שהוא מאכיל פרוסה לצדיק כאילו הוא מקיים חמשה ספרי תורה.

ציונים והערות לפרק ה

55) ר"ה דף ט"ז ע"א. 56) זוהר תרומה דף קע"ג ע"א. 57) כן היא הגירסא בסדר היום וכן העתיק השל"ה מסדר היום, ואולם במהדו"ר נפל טשטוש בתיבה זו. 58) זוהר תרומה דף קס"ג ע"א. 59) ירושלמי סוטה פ"ה ה"ה. 60) מה שציין כאן המחבר שנוהגין לרשום אותיות על המצות עד"ה, עי' ברכי יוסף סי' ת"ס וסי' ש"מ שכתב שהוא אינו נוהג לרשום האותיות כ"א לכוין בהם בכוונה בלבד, וכתב עוד שכן ראה בכתיבת ידו של המקובל ר' יעקב צמח שהעיד כי מהרח"ו לא היה רושם האותיות, אלא שהעיד שם מהר"י צמח כי יש מן החברים בעה"ק ירושלים שנוהגין לרשום האותיות, וקרוב שכוונתו אף למקובל ר' בנימין הלוי מחבר החמדת ימים שהיה מגדולי ירושלים בימים ההם ומעמיתיו בתורה של המהר"י צמח וכמו שהעיד המהרי"ץ בהקדמתו לספר קול ברמה שהיה שולח ספריו לר' בנימין הלוי מקושטנדינא שהיה באותה עת מדייני העיר אחר שיצא מירושלים. 61) הוא בשו"ת למהר"ש הלוי סי' כ"ו, ואע"ג דהכא הכריע המחבר להיתר ואילו לק' בפ"א מחג השבועות כתב להחמיר כדעת הפוסקים דהחמירו בכ"ג, עי' משנ"ת בפ"א משבועות הערה 11 שם דלא דמי כיון דהתם איירי שהאותיות אינם חקוקין מגוף העוגה כ"א מדבש וכדו' שנותנין אותו על גבי העוגה אחר אפייתה ועל כן נדונין האותיות ככתיבה בפני עצמה שאינה מתבטלת לעוגה, ולאפוקי הכא שהאותיות נחקקות בגוף העיסה של המצות קודם אפייתה וטפי ראוין להיבטל אגבה. 62) כפי הנראה כוונת המחבר לדעת מהרי"ל שכ"ה במנהגים ה"ד מהל' הגדה, והו"ד במג"א ובפסח מעובין ובחק יעקב ובמ"ב, אכן המעיין בטעם המנהג יראה שלא ציין המהרי"ל כ"א משום שהוא דרך חירות שעל כן היה מניחם על השלחן לשמוח בראייתן, ואילו הרב חמ"י הזכיר בו טעם אחר משום זכר למה שנאמר ושאלה אשה משכינתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות, ואפשר דלפיכך לא הזכיר המחבר שראה כן בכתבי מהרי"ל אלא שציין שכן העידו על א' מן הראשונים. 63) הקדמה לזוהר בראשית דף י' ע"ב. 64) בראשית רבה פרשה נ"ח אות ח'.

פרק ו - תפלת מעריב - ליל הסדר

זכרון הניסים בליל החג, ולבישת בגדי לבן ע"פ ספר "סדר היום"

א. בהתקדש היום יכון לקראת אלהיו לקבל שמחת הרג"ל מוע"דת בשמחה ובששון מהודר ומסולסל להחזיק טובה וחינות למי שעשה לאבותינו ולנו כל הנסים והנפלאות במצרים והוציאנו מעבדות לחירות, ויאותה לנו להראות בעצמינו הענין ההוא ולשמוח בישועת אלהינו להכיר ולדעת את החסד הגדול שעשה אלהי אבותינו עמנו להוציאנו מכור הברזל ומטיט היון אשר הוטבענו בו בין הגוים ערלים עובדי ע"ז, וכפשע ביניינו ובין המות ושכחנו ברית אבותינו, ובחר בנו גוי מקרב גוי להיות לו לעם סגולה ומעיל צדקה יעטנו בתורתו ומצוותיו, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

ומי זה האיש אשר יבין את זאת ולא יודה וישבח לאדון הכל הודות והלל כאשר תשיג ידו מלב ומנפש חפיצה על כל הטובה אשר הטיב ה' רב טוב לבית ישראל, ובכן יעשה המצוה לשמה בדעת שלימה וכוונה ראויה ולא דרך עראי מצות אנשים מלומדה.

ב. ואחר שיקבל עליו שמחת הרגל כראוי ימהר יחישה לבית הכנסת, ואם אפשר לו ילבש בגדים לבנים מפני כי הוא סימן חירות שיצאנו בדימוס וזכינו בדין בחמלת ה' עלינו וכל הנמלט מן הדין יאותה לו ללבו"ן את הלבנים, וכל שכן וקל וחומר אנחנו בית ישראל כי אילולי הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים עדיין אנו ובנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים.

כי על כן בכל פסח שעובר עלינו יאותה לנו להכיר את הגמול שגמל המקום יתברך עמנו להיותנו בני חורין תחת רשותו וממשלתו קדושים וטהורים ולא משועבדים ומוטבעים בבוץ תחת טורח משא מצרים הקשה מלאים שקוצים וגלולים בגלולי מצרים, ועל כן יאמר בחגים ומועדים זכר ליציאת מצרים לדעת ולהכיר הטוב והגמול הגדול אשר גמל עמנו אלהינו באהבתו ובחמלתו להיות לו לעם נחלה כיום הזה ולקיים מצותיו ותורותיו.

ג. ובכן תהיינה רגליו קלות כאילות לבא אל בית הכנסת בששון ושמחה להראות חדות עוזו לכל, ויתן את קולו קול עוז יצלח דברו במזמורים המספרים ביציאת מצרים, וכבר נהגו לומר מזמור [65] יאמרו גאולי ה' על אודות שבו כלול גאולות הרבה, ומספר בארבעה צריכים להודות וביציאת מצרים כולהו איתנהו ביה.

כוונת קדושת היום ותפלה ע"ד הסוד קודם ערבית

ד. ואשר הריחו בסוד ה' יכין אליהם לכוין בהתקדש עליהם היום גדו"לי גדולים הנעשים בשמים ממעל בסגולת קדושת היום ואת שמע בערבית וגמר ההלל, אשר האל המלך הגדול והקדוש יתגדל ויתקדש בשני המאורות הגדולים היוצאים מעדן ומן הנהר הגדול בעת ההיא אשר לא נעשה כפסח הזה לעולמים לעושה אורים גדולים בגדו"ל החל ובקט"ן כלה מגד"ל עוז מפני אויב כנודע, והכלה הנעימה אף היא תגדל בעלייתו של בעל ויעלה ויבא לפני המלך פנים בפנים.

ה. ואנכי תקנתי נוסח תפלה לערבית ליל התקדש חג כוללת כוונה זו להוציא הכוונה בפה וזה תוארה, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנני בא להתפלל תפלת ערבית שתיקן יעקב אבא קדישא לתקן את שורשה במקום עליון ולהמשיך בזעיר אנפין את שני המאורות הגדו"לים, פנימיות נצח דתבונה ופנימיות קדש ישראל סבא שמות ע"ב בניקוד חיריק יוֹד הֵי וָיו הֵי, ופנימיות הוד דתבונה וישראל סבא שמות ס"ג בניקוד קבוץ

יְוֵד הֵי וָאָו הֵי, ופנימיות יסוד תבונה וישראל סבא שמות מ"ה וב"ן חסדים וגבורות בנקוד שורק יוּד הֵא וָאו הֵא יוּד הֵה וּו הֵה אשר המה בחינת יקר תפארת גדולתו ראשון, ובכח סגולת גמר ההלל אשר נהלל ונשבח תרב גדולתו במשך עצם פנימיות חסד או"א שמות ע"ב בניקוד סגול יֱוֵד הֵי וֱיו הֵי, ועצם פנימיות גבורת או"א שמות ס"ג בניקוד שבא יְוְד הְיְ וְאְו הְיְ, ועצם פנימיות תפארת דאו"א שמות מ"ה וב"ן בניקוד חולם יוֹד הֹאוֹו הֹאיוֹד הֹה וֹו הֹה אשר המה בחינת יקר תפארת גדולתו השנית, וממנו תאיר אל עבר פניה של הנוקבא רחל אמנו ואף היא גדילים תעשה לה, וממנה ישתלשל עלינו בני מלכים בני רחל אמנו שפע ישועה ורחמים לעבדך בלבב שלם ולאהבה וליראה את שמך יראת הרוממות אמן סלה.

מקראי קדש לומר קודם ערבית

ו. ואחר כך יאמר אלה הפסוקים שראשי תיבות שלהם ע"ב וס"ג, י'הו"ה אלהים צבאות שמעה תפלתי האזינה אלהי יעקב סלה. ו'אני תפלתי לך ה' עת רצון אלהים ברוב חסד"ך ענני באמת ישעך. ד'מינו אלהים חסד"ך בקרב היכלך. ה'עם ההולכים בחשך ראו אור גדו"ל יושבי בארץ צלמות אור נגה עליהם. י'שישו וישמחו בך כל מבקשיך יאמרו תמיד יגדל ה' אוהבי תשועתך. ו'ישירו בדרכי ה' כי גדול כבוד ה'. י'ודו שמך גדו"ל ונורא קדוש הוא. ו'עזוז נוראותיך יאמרו וגדולת"ך אספרנה. ה'ללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גדלו. י'היו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

ויכוין בר"ת של הפסוקים שם ע"ב, ולשם ס"ג יכפלם ויוסיף האל"ף שבוא"ו פסוק, א'ך צדיקי"ם יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

להתאמץ בכוונתו בתפלת ערבית של חג

ז. ובכן לו בכח יגבר איש לאמץ כוונתו בתפלת ערבית אחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת מעלת יקר תפארת גדולתה מה היא ומה נעשה בה למעלה מערכה לקראת מערכה, מערכה גדו"לה על מערכה שני"ה כאמור, כי על כל אלה כל איש הירא בקדוש ישראל יתהלל לעשות כווני"ם למלאכת השמי"ם ולא ימיש מנגד עיניו ולבו שפ"ר התקונים רגע קטון, ורעיוני לבבו לא יראו החוצה לבל יפגל בקדשים חלילה ויכלא הגשם מן השמי"ם.

סגולת תפלה בכוונה להעלות שאר תפלות פסולות

ח. ובאור ה' נראה אור לעורר את הרחמים לתקן בתפלה זאת התפלות הפסולות האמורות בלא לב ולב הנידחות מלעלות בהר האדון ה' צבאות, ועת רצון היא להעלות בתקף חסנה של תפלה זו העולה היא למעלה מכל תפלות השנה כל אותם התפלות אשר פיגל בהם, אשר זה מחסדו וטובו הגדול יתברך עמנו לבלתי ידח ממנו נדח ולהעלות בכח

תפלה אחת מכוונת כהלכתה שאר תפלות האמורות שלא כסדרן ומוספ"ין שלא כהלכתן כמו שאמרו בזוהר פרשת פקודי והארכנו בפרקי ראש השנה ויום הכפורים בזה.

התעוררות על הכוונה בעת הזכרת יציאת מצרים בפסח

ט. ויציבא מילתא כי תמיד כל הימים לא ימושו מפינו נפלאות ה' וישועותיו ביציאת מצרים כמו שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, מכל מקום חביבה מצוה בשעתה מועד צאתנו מארץ מצרים, ולפיכך אנחנו חייבים להזכירה בחג הקדוש הזה בתודה ובקול זמרה כאילו זה היום יצאנו ממצרים להגיד כי אין אנו כופים בטובת המקום ברוך הוא על כל הטובה אשר הפליא לעשות עמנו.

סגולת הסיפור ביציאת מצרים לעורר הגאולה

י. והיא סגולה נפלאה לעורר את הרחמים לפני אלהינו אבינו אב הרחמן על הגלות החיל הזה ימים רבים ורעים לישראל אשר אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, מוכים ומעונים דווים וסחופים והלעג השאננים הבוז לגאיונים כי נאמו גוים אבדה תקותם, ובכן בהודות והלל לה' על הנסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות שעשה עמנו ועם אבותינו ביציאת מצרים, יחד נכמרו רחומיו יתברך לאמר אשרי למלך שמקלסין אותו בביתו כך ומה לו לאב שהגלה את בניו לבין אומות העולם כבשה אחת בין כמה אריות שואגים לטרף, ובכן ישקיף ירא ה' מן השמים וישיב את שבותינו וירחמנו, כרועה עדרו ירעה בזרועו יקבץ טלאים מכל העמים אשר הפיצנו שמה ומלך ביופיו תחזינה עינינו במהרה בימינו.

טעם שאמרו ד' צריכים להודות ולא חייבים

יא. ומזה הטעם כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, על אודות כי היא תהיה שורש פורה גאולתנו ופדיון נפשינו מגלות החיל הזה ותיטב לה' להלל לשבח לפאר ולרומם שמו ברבים, ועל דרך זה אמרו ארבעה צריכים להודות ולא חייבים, לרמוז כי צריכים המה להבא דהואיל ולא כופים בטובו ישוב הוא יתברך ידו שנית לעשות עמהם נסים ונפלאות.

לכוין לבו ביותר בברכת אמת ואמונה, וסגולת התפלה מעומד

יב. ולפיכך עיקר האהבה והיראה הוא בלב ובכוונה טובה ולא באמור הדברים בפיו ובשפתיו ולבו רחק מהם אשר עושה אלה כופר בטובתו של הקדוש ברוך הוא הגומל לחייבין טובות שגמלנו ברחמיו וברוב חסדיו, ועל כן בהיותו עומד ומתפלל תהיה מגמת לבו ופיו שוין לכל אשר יבטא בשפתיו, וביותר בהגיעו אל שבח יציאת מצרים כגון המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו כו' וכל הסיפור של הנס שלא לכפור בטובת המקום ברוך הוא, ומי הוא הפתי אשר ישים אל לבו מה שמוציא בשפתיו גודל

מפלאות תמים דעים אשר לא יכנס אהבת ויראת בוראו בלבו לשרתו ולברך בשמו בלב שלם ובנפש חפיצה.

ועל כן עיקר גדול בתפלה להבין ולהשכיל שבחי המקום ברוך הוא ואותותיו ונפלאותיו אשר עשה, ובכן תבער להבת שלהבת אהבת ויראת המקום ברוך הוא להדר ולקלס את שמו בכוונה טובה ושיר ושבחה הלל וזמרה כבמזמוטי חתן וכלה.

יג. ובעת עמוד להתפלל יוסיף כוונה על כוונתו בתוספת מרובה על כי עיקר התגדלות המאורות העליונים למעלה המה מתוספים בכח סגולת התפלה מעומד כמו שכתבו קצת מן תלמידי הרב זלה"ה, ובהכין לבו ונפשו לעורר עליונים למעלה ולעשות אורים גדו"לים תגדל נפשו גם היא מהארות ההמה ויגדיל תורה ויאדיר לאהבה וליראה את השם הנכבד והנורא.

סגולת המכוין בסודי הכוונות של מצוות החג

יד. וקבלה בידינו אשר כל המכוין לבו בכוונת הפסח בכל פרטי פרטיות היד הגדו"לה אשר נעשה בכח סגולת הפסח ומצוות הנעשות בו, הוא מוציא כל נצוצי הקדושה שפיזר וטימע הוא בין הקליפות ומובטח לו שלא ישלוט בו שטן ופגע רע באותה שנה ואת הצפוני ירחיק מעליו כי הגדיל לעשות.

לומר הלל השלם בערבית של פסח ומקורו מדברי הזוהר

טו. ואולם יסדרו מערכה גדו"לה בעמידה ותכף ומיד בצידה יסדרו מערכה שניה בנהורא יתירתא תגדל ממנה בהלל וזמרה להיות כולם פותחים את פיהם בקדושה ובטהרה בשירה ובזמרה מברכים משבחים ומפארים ומקדישים ומעריצים וממליכין את שם האל המלך הגדו"ל לגמור את ההלל ובו נעשה חדוותא לעילא ולתתא.

טז. ובזוהר פרשת אמור ז"ל, בגין כך בי"ד מתקני גרמייהו ומעברי חמץ מביניהו ועיילי ברשותא קדישא וכדין מתעטרי חתן וכלה בעטרוי דאימא עילאה ובעי בר נש לאחזאה גרמיה דאיהו בר חורין וכו' ועל דא אשתני ליליא דא משאר לילוון ובעינן למעבד שינויא בכלא ולמחדי בהא ליליא בגין דחדוותא הוא לעילא ותתא ובגין כך בהאי ליליא דזווגא אשתכח וישראל אתקשרו בההוא חדוותא עבדין שלימו ועל דא חדוותא דכלא ושלימו דהלילא בגין ההוא חולקא דאתקשרו ביה ע"כ.

הנה משם יתבאר טעם אמירת ההלל גמור הלילה הזה מה שלא נעשה כפסח הזה בשאר מועדי רג"ל יען כי גדול כבוד ה' והגדיל ה' לעשות עמנו לעתות כאל, ועל כן נהללנו כרוב גדלו והן גומרין עליו את ההלל וסימניך גדו"ל ה' ומהו"לל מאד, ועל כל אלה יעלזו חסידים בכבוד קונם ולהקדיש ליוצרם בנחת רוח בשפה ברורה ובנעימה קדושה כולם

כאחד עונים באימה ואומרים ביראה וברנה ובצהלה את ההלל והללו את ה' ובו יתהללו לתהלה לשם ולתפארת, ואיש לפי מהללו יכוין הדברים לשם פעלן.

כוונת ההלל ע"ד הסוד

יז. ואשר הריחו בסוד ה' לפי שכלו יהלל איש לתת שלימות לכלה הנעימה כי כן ה"לל עולה מספר אדנ"י, ועל כן מברכין עליו תחילה להאיר אל עבר פניה המאורות העליונים הקטנים עם הגדולים, ואחר כך יהי מושך לה משך הי"ג מכילן דרחמי הרמוזות בפסוק מן המצר וכו' עד מבטוח בנדיבים אשר המה ט' ויש בם הארה מכל הי"ג, ואנו רומזים ד' הארות הנוספות על הט' בד' כי לעולם חסדו קודם מן המצר כמ"ש בחלק א' בפ"ב דר"ח, ובכן בעלייתו של בעל גדי"לים תעשה לה.

לומר הלל שבערבית בברכה, ותוכחה לאומרין אותו מיושב

יח. ועתה תחזה כמה שגו בחוזה כת הנוהגים לסמוך אהלל שבסדר ולא יתיצבו הוללי"ם בתפלת ערבית אשר בודאי מגרעות נתנו מצידיהם במאורות העליונים למעלה, והלל שבערבית ושבסדר כל אחד נדרש לעצמו, ואולם הנאמר בערבית גם הוא יגדל מאד הרבה מהנאמר בסדר יען בו יתגדל ויתקדש האל המלך הגדול והקדוש ולגדולתו אין חקר כי גדל מאורו מאד ועליו תוסד עתה קריאתו כי בא עתו כנזכר לעיל, שעל כן ההלל שבערבית לו יתיצבו הוללי"ם מעומד ומברכין עליו בראש ובסוף, והנאמר בסדר אין זה הלל גמור כלל וגם הוא נאמר למקוטעים ולא יתכן לומר הלל מיושב וכל שכן הלל גמור.

מנהג גדולי ספרד לגמור את ההלל בערבית כמנהג האריז"ל

יט. וכבר נהגו גדולי ישראל אשר בספרד לגמור את ההלל בתפלת ערבית כאשר קבלו וקיימו מפי גבורת המופת החותך דברי מלכות שמים אור המופלא האר"י זלה"ה, א"ב הו"א דלא לוסיף עליה ולא לגרע מיניה ודבריו חיים וקיימים ואסמכינהו רבנן אלאו דלא תסור, וכל אמת אמת תפסיה להאי וסיב ובלה ביה ומיניה לא תזוע שאין לך מדה טובה הימנו.

לומר בכניסתו לביתו מועדים לשמחה בקול רם

כ. ואחר ערבית לא יסיח דעתו מקדושת היום אפילו רגע קטון ותהיינה רגליו קלות כאילות לבא הביתה לעשות מלאכתו מלאכת שמים שמח וטוב לב להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ותאזרהו שמחה וששון ויקר ויצל"ח דברו לענות בקול רם מועדים לשמחה.

לשורר על השלחן קודם הקידוש

כא. ויעמוד על שלחנו ויתן בקולו קול עוז לזמר ולנצח שיר ושבחה הלל וזמרה, ויהי שירו להודות לאל עזוזו ונפלאותיו אשר עשה עם אבותינו במצרים איש לפי מהללו לעורר חבצלת השר"ון לשיר בקול נעים לאל אלים נאדר בקדש הלולים.

ואחד קדוש מדבר תיקן פיוט קדוש ומופלא להיות כל איש שור"ר בביתו ליל התקדש חג נכבדות מדובר בו, והן אומר והן דברים העומדים ברומו של עולם אישו"ר כולל ואישו"ר מוסיף כוונת סידרא דפסחא וכולה רמיזא בחכמתא ליונקים מסוד תנחומיה, והשיר הזה גנוז הוא איתי בספר חמדה גנוזה ולמען לא יעדר כל בו בספר הבהיר הזה אשים דבריו בפיך נופת צוף וכל טעם ותעלוזנה כליותיך וזה תוארו.

מקראי קדש ונוסח אתקינו סעודתא לומר קודם הפיוט

כב. וקודם יושר השיר תאמר בנועם קולות, אהללה שם אלהים בשיר ואגד"לנו בתודה. ועתה יגד"ל נא כח אדני כאשר דברת לאמר. גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו. כי אל גדול ה' ומלך גדול על כל אלהים. כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו. אנכי לה' אנכי אשירה אזמר לה' אלהי ישראל. ה' עוזי ומגיני בו בטח לבי ונעזרתי ויעלוז לבי ומשירי אהודנו.

אתקינו סעודתא שלימתא חדוותא דמלכא עילאה דא היא סעודתא דזעיר אנפין וחקל תפוחין קדישין, ואחר כך ימשוך בנעימותו ויאמר.

פיוט לליל הסדר לר' בנימין נתן בן אלישע חיים ע"ה
הערה 67

כג. אסדר שבחא. בלילא דפסחא. למיעל גו פתחא. מהימנותא שלימתא.

א תיא ותמהייא. דאלהא דשמיא. יאות להחוייא. חילא דפורקנתא.

נ צח כל כתרין. נוקבין ודוכרין. אתנין ובעירין. קוזמיטי מלכותא.

י דין יקירין. שרו כל כתרין. דהוו ישראל קשירין. בעבדותא.

ב רזא דיובלא. סליק ההוא ערזילא. אתגבר בחילא. ואפיק לון לחירותא.

נ היר וזהיר שמשא. במשח רבות קודשא. ויתעביד ליה רישא. בתקוני מלחמתא.

י סודי נהורייא. תקינו חכימייא. למעבד רמזייא. בדחילו וחביבותא.

מ וחי יינא דמנטרא. אתו בכסא דסדרא. ומריש מקורא. בפטורי פטורתא.

י קירו די בהון. סדרי לבדהון. לאשלמא פרצופהון. צלמא ודמותא.

נ הירו דכתפין. דאריך אנפין. משכין לזעיר אנפין. עטרא שלימתא.

נ ביעו דנייחין. ארכין וגחין. ארבע מוחין. כלילן בתלתא.

ת קוני זוודא. דהאי מועדא. אתו כחדא. בעידן צלותא.
נ טלי לאתריהון. בתר צלותיהון. ואשתאר להון. גדלות קמייתא.
ב סידור מיכלא. דעד פלגות לילא. הדר כל מלה. בנהורא יתירתא.
נ בעי מוחי פנימאי. ולבתר חיצונאי. בגין קליפאי. אשתני משיכותא.
א סחותא קמא. עיטרא דאימא. וקטנות האי עלמא. בטבול כרפסתא.
ל מבצע מפטירא. את וא"ו נטירא. ודל"ת בסידורא. וקטנות חכמתא.
י ה עיטרא דאבא. עיילי בנטילה רבה. ובאסחותא דחיובא. בבינה ודעתא.
ש כינתא דאתכסייא. מליאת בוסמייא. בתרין זמנייא. דטבול חרוסתא.
ע תיקא דעתיקין. ותרין דמתחבקין. לזעירין ודקיקין. אשלימו כל חיותא.
ח ירו רבה ויקירא. לשמשא וסיהרא. דמליין נהורא. וקיימין באשלמותא.
י הא רעוא קמיה. דנתייחד עמיה. ונחזי רומיה. בפורקן בתרייתא.
י חזי לן סתרי. וזיו נהוריה. רבותיה ויקריה. בכל מלכותא.
מ לכא משיחא. דאיהו נייחא. נחמי בהאי רוחא. כד יעדי כל עקתא.
ח יויא תקיפא. דמלא זעפא. וגליף בגילופא. יעביד תבירתא.
ז והר עתיק יומין. נחמי בכל עלמין. וכולהו עמין. קיימין באחדותא.
ק דושתא דקודשין. קאי בכל רישין. וקיימי בלבושין. כיומא דשבתא.

תם וישר

מעלת הפיוט הנזכר המיוסד ע"ד הסוד וסגולת אמירתו

כד. ואולם האיש אשר דלה דלה בתעלומות חכמה הן כל יקר ראתה עינו בשיר המקודש הזה אשר סידרתי, ועם כי בעיני רבים יש בו דברים מעלומי עין הנה אצל עין רוג"ל במכתב יד ההקדש רבינו האר"י זלה"ה כי ידרוש בסוף ובראש, ישכיל במראה ולא בחידות נועם דברותיו כדרבנות וכמסמרות נטועים בנגלה ובנסתר מפיק מרגליות ועל סדר כוונת הרב בנוי לתלפיות, וכבר ביארתי דברותיו פרשת אלה הדברים בספר חמדה גנוזה ואין מקומו כאן.

כה. ועתה אהובי קורא נעים ה' עמך גבור החיל, כזה ראה וקדש להתעלס באהבים ולעורר אהבת דודים למעלה ולזמר עריצים והכרת כל החוחים והקוצים הסובבים את השושנה עליונה לחבר אשת נעורים עם דודה באהבה ואחוה וריעות אשר משם יושפע שפע ישועה ורחמים לנפשך לעבוד את ה' וליראה ולאהבה את שמו, ואף אם לא תדע

שכ"ול פרשת אלה הדברים וסודותיהן אל תנח ידך מפזמון הזה כי רב הודו והן הן הדברים הנקנין באמירה ומקדישין ומעריצין את הנשמה, קריאתן זו היא הללן.

תפלה קודם ליל הסדר

כו. ואולם יתר פרטי הכוונות שבסדר יש לבאים בסוד ה' לכוין בהן בסדר קדש ורחץ וכו' להחזיר העטרה ליושנה ואור הח"מה יהיה שבעתים אור גדול מהאור הגדול אשר נגה עליהם בערבית ולאו כל אדם זוכה לתעלומותם כי אם מי שכריסו מליאה לה הדעת והתבונה, על כן ראיתי ונתון אל לבי לרגל המלאכה אשר לפני לזכות את הרבים, אנכי תקנתי אליהם נוסח תפלה פשוטה להתכלל עצמם עם בני העליה המישרים ארחותם לעשות כוו"נים למלאכת שמים וראוי לאומרה קודם הסדר וכה תוארה.

רבונו של עולם אתה יודע כי בשר אנחנו ואין בנו ולא בשום בריה כח להשיג ולכוין מעלתך וגדולתך כדבר האמור גדול אדונינו ורב כח לתבונתו אין מספר, גם אם היינו משכילים בכל חכמת צרופי שמותיך הקדושים וכוונת כל ברכה וברכה ומצוה ומצוה בפני עצמה ובכל הייחודים וזווגי מדות הקדושות העליונות הראויות לבא על ידיהם, וכל שכן כי בשר אנחנו ולא בינת אדם לנו ואין איתנו יודע עד מה.

לכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיהא חשוב ומרוצה לפניך כל מצוה ומצוה הנעשות על ידינו עתה לפניך הן במצות ארבע כוסות הן במצות טיבולים ובמצות סיפור יציאת מצרים, הן במצות אכילת מצה ומרור וחרוסת ואפיקומן, מעשה ידינו כוננה עלינו כאילו נכוין בכל צירופי שמות הקדושים העולים מתוכם ובכל היחודים וזווגי מדות הקדושות העליונות וגדולי גיד"וליהן הראויות לבא על ידיהם, ותצרף מחשבתינו הטובה דרך כלל למעשה פרטיות לכל המצוות אשר יעשו על ידינו בלילה הזאת ויעלו לפניך עם שאר מעשה המצוות האלה הנעשות על ידי בניך היודעים והמכוונים כל הכוונות הראויות לתת לה לכל מצוה ומצוה מאלה.

ואולם אנחנו עושים אלה המצוות לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל לתקן את שורשם במקום עליון בשיעור קומה בכל פרטיהן ותקוניהן ודקדוקיהן לעשות את כוונת יוצרינו אשר קדשנו במצוותיו וציונו לעשות המצוות האלה לתת נחת רוח לפניו ולגרום שפע ברכה רבה בכל העולמות ולהביא על ידי כלי המעשה או הדבר אשר נעשה בו המעשה כלי ה', ובמעשה עצמו להביא אל הקדש פנימה, ובדבור להביא המאור הגדול להיות חופף עליהם מלמעלה.

ובכח סגולת אלה המצוות יתוקנו כל הניצוצות שנפלו על ידינו תוך הקליפות ולתקן כל תרי"ג מצוות הכלולות בכל מצוה ומצוה מאלו ולגרום זווג בארבע אותיות השם הקדוש ולזכך נפשינו רוחינו ונשמתינו להיות ראויות לעורר מיין תתאין על ידי מעשה המצוות הנעשות בלילה הזאת ותעלה לרצון לעורר אהבת דודים אמן סלה, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

"קדש"

מקראי קדש לומר קודם "קדש"

כז. **וקודם** הקידוש יאמר מקראי קדש אלה.

ר"ת אכדט"ם ושם ע"ב

א'להים יחננו ויברכנו יאר פני"ו אתנו סלה. כ'וס ישועות אשא ובשם ה' אקרא. ד'מינו אלהים חסדך בקרב היכלך. ט'וב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו. מ'ה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון.

י'הוה אלהי צבאות מי כמוך חסין יה ואמונתך סביבותיך. ו'צדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדו"לות אלהים מי כמוך. ד'בקה נפש"י אחריך בי תמכה ימינ"ך. ה'עם ההולכים בחשך ראו אור גדו"ל יושבי בארץ צלמות אור נגה עליהם. י'שישו וישמחו בך כל מבקשיך יאמרו תמיד יגדל ה' אוהבי תשועתך. ו'ישירו בדרכי ה' כי גדול כבוד ה'. י'ודו שמך גדול ונורא קדוש הוא. ו'עזוז נוראותיך יאמרו וגדולת"ך אספרנה. ה'ללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גדל"ו. י'מין [68] ה' רוממה ימין ה' עושה חיל.

טעם שיש לקדש מעומד וסודו

כח. **ואחר** כך יקדש קדושו מעומד כסברת הרמב"ם כי דין הקידושין מעומד.

כמו שכתב הרב זלה"ה כי הוא בסוד עלמא דדכורא וכל המעשים אשר נעשים כנגדו הם מעומד, וגם מפני כי הקידוש הוא לתת להכלה הנעימה הקידושין של החתן כנודע וקדושין מעומד.

בברכת הגפן בכוס ראשון יכוין לפטור כוס ב' ויתר פרטי המצוה

כט. **וכל** אדם יהא זריז ונזכר לפטור בברכת פרי הגפן שבכוס זה לפטור כוס שני כמו שכתבו הפוסקים, וישב וישתה בהסיבה רובא דכסא שלא בהפסק בנתים דיש אומרים שאם שהה בין שתיה לשתיה יותר מכדי אכילת הפרס אפילו דיעבד לא יצא וצריך לחזור ולשתות אפילו בכוסות האחרונות ולכן לכתחילה ישתה בבת אחת, ושיעור הכוס רביעית הלוג ז"ך דרהם.

מנהג קדמונים להדיח הכוס בין שתיה לשתיה מפני חיבוב מצוה

ל. ומנהג חסידים הראשונים לשטוף ולהדיח הכוסות בין כוס לכוס וכן נכון לעשות מפני חיבוב המצוה. (אמר הכותב, עיין ברש"ל תשו' סימן פ"ו).

"ורחץ"

מקראי קדש לומר קודם "ורחץ"

לא. קודם הרחיצה יאמר אלה מקראי קדש.

ר"ת יו"ד ה"י

י'רויון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם. ו'יהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה י"דינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ד'רשתי את ה' וענני ומכל מגורותי הצילני. ה'גדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים. י'ראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם.

אזהרה למזלזלין בנטילה לדבר שטיבולו במשקה

לב. ויטול ידיו לצורך טיבול ראשון ולא יברך על הנטילה, והן רבים עתה עם הארץ הקלו בנטילה זו ולא רחצו רק ראשי אצבעותיהם בלבד, והם לא ידעו כי אין חילוק בין נטילה זו לנטילת אכילת פת כי אם לענין ברכה בלבד שאין מברכים עליה משום דיש אומרים דמה שגזרו נטילה לדבר שטיבולו במשקה לאו משום גזרה דסרך תרומה אמרו כן אלא משום נקיות בעלמא וספק ברכות להקל, אכן לענין נטילה נקטינן לחומרא כמאן דאמר שגזרו עליו משום סרך תרומה דתירוש ויצהר ובעינן נטילה גמורה, ועל כן טהור ידים יוסיף אומץ וירחיץ בנקיון כפיו בנטילה גמורה כל ימות השנה בדבר שטיבולו במשקה, וביותר בקדושת רחיצה זו אשר ראשה מגיע השמי"מה להעביר גלולי מצרים ומצואתו לו רוחץ.

"כרפס"

מקראי קדש לומר קודם "כרפס"

לג. קודם האכילה יאמר אלה מקראי קדש.

ר"ת מילוי אלהים

א'להים צבאו"ת השיבנו והאר פניך ונושעה. ל'כו וראו מפעלות אלהי"ם נורא עלילה על בני אדם. פ'דה אלהי"ם את ישראל מכל צרותיו. ל'ך דומיה תהלה אלהי"ם בציו"ן ולך ישולם נדר. מ'לך אלהי"ם על גוים אלהי"ם ישב על כסא קדשו. ד"מינו אלהי"ם חסדך בקרב היכלך. ה'ודינו לך אלהי"ם הודינו וקרוב שמך ספרו נפלאותיך. י'הוה [69] אלהים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה. י'ברכנו אלהי"ם וייראו אותו כל אפסי ארץ. ו'אתה ה' אלהי"ם צבאו"ת אלהי ישר"אל הקיצה לפקוד כל הגוים אל תחון כל בוגדי און סלה. ד'עו

כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו. מ'גיננו ראה אלהי"ם והבט פני משיחך. מ'י יתן מציון ישועת ישראל בשוב אלהי"ם שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל.

יכוין בברכת הכרפס לפטור המרור ויאכל פחות מכזית

לד. ואחר כך יקח מהכרפס פחות מכזית ומטבלו בחרוסת ומברך בורא פרי האדמה, ויהא זריז ונזכר לפטור בברכה זו למרור שעל כן אמרו לאכול פחות מכזית שלא להצטרך בברכה אחרונה ולפטור בה את המרור, ואם בדיעבד אכל כזית לא יברך ברכה אחרונה.

להזהר מאד לבדוק הירקות מתולעים

לה. והן רבים עתה עם הארץ הקלו באכילת ירקות בלא בדיקה ויאכלו גם אכול התולעים אשר בקרבם וגדול עונם מנשוא, ועל כן האיש הירא את דבר ה' יבדוק את כל האוכל אשר הוא אוכל מן כל ירק עשב היטב הדק ואל יאכל כל טמא חס ושלום כל הימים, וביותר בלילה הזאת בירקות של מצוה שצריך לבדקם הדק היטב ואחר יאכל מן הקדשים אשר גם אכילת הכרפס ראשו מגיע השמי"מה להאיר אל עבר פניו את המאור הקט"ן, כי על כן אמרו שהתנוקות שו"אלים הלכו בו כפי שורשו ונער קטן עמו מה שאין כן בשאר הטיבולים יען כי אחיו הקט"ן יגדל ממנו.

"יחץ"

מקראי קדש לומר קודם "יחץ" ואופן הבציעה

לו. קודם הבציעה יאמר מקראי קדש הנזכרים בכרפס, ואחר כך יבצע חלק אחד גדול ואחד קטן והחלק הגדול יבצע בצורת ו' וזאת הו' שומרים אותה לאפיקומן, והחלק הקטן יבצע בצורת ד' והיא נשארת בין שתי המצות.

וכבר כתבנו למעלה בשילהי פרק ה' כי הם רמוזות באות ה' ראשונה של השם, והראשונה היא מצויירת בציור ד"י והשניה בציור ד"ו והשלישית בציור ה' ולפיכך יש לבצוע את השניה בציור ד"ו כאמור, ובעבור זה על הפרוסה הזאת הנשארת בין שתיהן יאמר הא לחמא ענ"יא על כי היא בצורת דל"ת וגם דל"ה ולפיכך אין בוצעים לא הראשונה ולא השלישית.

ואף לפי פשטן של דברים בחרו לבצוע השניה ולא הראשונה כדי שבבא לברך המוציא ופוגע בראשונה תחילה ונמצא עובר על המצוות, וגם לא בחרו לבצוע השלישית ולברך המוציא על הראשונה ואכילת מצה על השניה משום שצריך לברך על אכילת מצה אפרוסה כדרכו של עני, אשר מטעם זה עושים יחץ וחולקין אותו מקדם אף דאין בחילוק זה שום תולדה, כדי לומר עליה הא לחמא עניא מה דרכו של עני בפרוסה וכו'.

מנהג אנשי מעשה לשלשל האפיקומן על שכמם

לז. ומנהג אנשי מעשה שלא לשמור חלק האפיקומן בין המפה אלא ליתנה במטפחת ולשלשל אותה בשכמיהם זכר למשארותם צרורות בשמלותם על שכמם, וגם שלא ישכחנו אחר כי אלף המגן תלוי עליו.

"מגיד"

מקראי קדש לומר קודם "מגיד"

לח. קודם ההגדה יאמר אלה מקראי קדש.

פי צדי"ק יהגה חכמה ולשונו תדבר משפט. פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות. פי יספר צדקתך כל היום תשועתך כי לא ידעתי ספורות. חסדי ה' עולם אשירה לדוד ודור אודיע אמונתך בפי. רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. מן המצר קראתי י"ה ענני במרחב יה.

לומר ההגדה בקול נעים ולא במרוצה

לט. ואחר כך ק"ול אדם ימשוך בנעימות בשפה ברורה ובנעימה קדושה סדר ההגדה וק"ול המרבה לשפ"ר הרי זה משובח, לבינ"ה יקרא לתבו"נה יתן קולו בנועם קולות לעורר נועם ה' עלינו בספור נס יציאת מצרי"ם לאט לאט לא בחפזון, פ"ה ס"ח הוא לה' להודות להלל לשבח לפאר ולרומם להדר ולנצח עזוזו ונפלאותיו אשר עשה בפ"ה צח שפתים, וא"ח נפס"ח מקריאת עוז גבורותיו ומופתיו ותפא"רתו עבור על פ"ה ס"ח.

דברי הזוהר בשבח המספר ביציאת מצרים

מ. ובזוהר בא [70] זה לשונו, פקודא בתר דא לספר בשבחא דיציאת מצרים דאיהו חובה על בר נש לאשתעי בהאי שבחא לעלמין והכי אוקימנא כל בר נש דאשתעי ביציאת מצרים ובההוא סיפורא חדי בחדוה זמין איהו למחדי בשכינתא לעלמא דאתי וכו', וקודשא בריך הוא חדי בההוא ספור וביה שעתא כניש קודשא בריך הוא לכל פמליא דיליה ואמר לון זילו ושמעו סיפורא דשבחא דקא משתעי בנין וחדו בפורקנא כדין כולהון מתכנשין ואתייאן ומתחבראן בהדייהו דישראל ושמעין סיפורא דשבחא וקא חדאן ברזא דפורקנא דמאריהון כדין אתיין ואודאן ליה לקודשא בריך הוא על כל אינון ניסין וגבוראן ואודאן ליה על עמא קדישא דאית ליה בארעא דחדאן בחדוה דפורקנא דמאריה כדין אתוספא חילא וגבורתא לעילא וישראל בההוא סיפורא יהבי חילא למאריהון כמלכא דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחאן גבורתיה ואודאן ליה וכולהו דחלי קמיה ואסתלק יקריה על כולא ע"כ.

הנה מבואר מזה יקר תפארת גדולת פרש"ת אלה הדברים, הפורקן והנסים והגבורות אשר גמלנו אלהינו מרחם ברחמיו וברוב חסדיו ושמו הגדול מתעלה בעולם, והחכם

עיניו בראשו על השכינה אשר למעלה מראשו ומלאכי צבאות ידודון ידודון לשמוע אל הרנה ואל סיפורא דשבחא כמו שכתוב בזוהר הנזכר לעיל דכולהו מתכנשין ואתייאן ומתחברן בהדייהו דישראל ושמעי סיפורא דשבחא וקא חדאן, וע"ד יעלה מן הא"רש להליץ בעדו ובעד ביתו ובצל כנפיו יתברך יחסיון ויתנסה עליהם אור פניו יתברך ויהיו לנס.

תוכחה לממהרים בקריאת ההגדה

מא. ומי בכם ירא ה' שומע את כל המעלות הנישאות האלה ומעמדו הקדוש אשר עומד בו שרפים עומדים ממעל לו לשמוע בקול דברו, ומורא לא יעלה על ראשו להתנהל לאטו והן מלה בלשונו צח צחות לדעת טעמי הדבר ופירושו כאשר ידבר איש לפני המלך והשרים ויכלכל דבריו במשפט במשקל במדה ובמשורה, ונוסף עליהם הכוונה וטהרת הרעיונות ולקדש מחשבתו בקדוש ישראל מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא הנצב עליו.

מב. ורבים מעמי הארץ לא הוזהרו על עצמן ויקלו בה לאומרה בחפזון רב כמתלהלה יורה זיקים, וכמעט רגע יכחידנה תחת לשונו אחת למעלה ושבע למטה ולא יהיה מתכוין אלא כמחרף ומגדף, שפתותיו דא לדא נקשן כעובר על הגחלים ושגיאות מי יבין.

הנה עושה אלה עבירה בידו וכדי בזיון וקצף לפניו יתברך כמו שנאמר יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, וכל שכן בעסק סיפור יציאת מצרים שהוא כופר בטובתו של המקום ברוך הוא ונפלאותיו אשר עשה לישראל עמו, ומדוע לא ישית נגד עיניו אשר אנוש האומלל אשר בעפר יסודו חביב מהללו יותר ממהלל שרפי מעלה ובו חפץ ובחר ה' לשרתו ולברך בשמו אשר בזה יתגדל ויתקדש שמו ברבים, ואיככה ישליך אחרי גיוו שבח יוצרו וכמשא כבד יכבד ממנו עת יעמוד להלל ולהודות לה' אשר הפליא חסדו ואמיתו עמו ועם אבותיו, ישתקע הדבר, רק הדר הוא לכל חסידיו להתאזר בששון ושמחה וכוונה יתירה לקיים מצות יוצרם בנחת רוח ובשפה ברורה לידע ולהודיע ולהוודע את ישועת אלהינו לבניו ולבני ביתו הקטנים עם הגדולים למען ספר שמו יתברך בכל הארץ.

טעם שסיפור יציאת מצרים נקרא הגדה

מג. ועיקר מצות הסיפור הוא לתנוקות כמו שנאמר והגד"ת לבנך ועל כן קראו סדר סיפור יציאת מצרים הגד"ה שהוא לצאת ידי חובת והגדת לבנך, ועל כן קורין אותה ללועזים בלעז להבינם טעמי הדבר ופרסום הנס להכניס יראת ואמונת האל הנאמן בלבבם.

חובת נשים בקריאת ההגדה ואזהרה שלא ישיחו בקריאתה

מד. ואף הנשים חייבות בכל מצוות הנוהגות באותה הלילה, שאף על פי שהיא מצות עשה שהזמן גרמא מכל מקום אחר שאף הן היו באותו הנס תקנו חכמים שיהיו חייבות בכל המצוות הנוהגות באותה הלילה, ותהיינן אזניהן קשובות אל קריאת ההגדה ולבלתי ערוך שיחתם בעת קריאתה חס ושלום וכל שכן שלא ילכו אנה ואנה אפס לשמוע בסיפור הנס וישועת ה', וכל איש ישראל כל ישעו וכל חפצו ומגמת פניו לא תהיה רק לספר בגדולת הנס ולפרסמו לבני ביתו ולנשותיהם יותר מהם על אודות שדעתן קלה וקרובות להכחיש הדבר ולא יאמינו בנס.

מעשה מהאר"י באשה שנכנסה בה רוח על שכפרה ביציאת מצרים

מה. וכבר היה מעשה בימי רבינו האר"י זלה"ה באשה אחת שנכנס בה רוח ויצער את האשה מאד, וכראות קרובי האשה כי גדל הכאב מאד חילו פני הרב להושיע, וישלח הרב את מהרח"ו אצל האשה וילך אליה, ושאל מאת הרוח שאלות רבות על עסקי עצמו ועל מה נענש כך והגיד על שחטא באשת איש והעמיד ממזרים, ושוב שאל מאיתו על איזה עון ניתנה לו רשות להכנס בגוף האשה ההיא, וישב לו על כי זאת האשה אין תוכה כברה ולא האמינה ביציאת מצרים ובליל פסח אשר כל ישראל שמחים וטובי לב ואומרים ההלל ומספרים ביציאת מצרים והוא כמצחק בעיניה וממאנת מלהאמין בדבר ועולה על רוחתה לאמר כי מעולם לא היה הנס הזה, ויפג לבה כי לא האמינה להם.

ויחרד הרב משמוע רוע לבבה ויאמר לה מהרח"ו הנה אבדה תקותך והנך כאחת מנשי הגוים ועל כן באה עליך הצרה הזאת ואפס עצור ועזוב, אך ורק אם תקבלי להאמין באמונה שלימה כי הקדוש ברוך הוא ברא שמים וארץ ובידו היכולת לעשות כל אשר חפץ ואין מי יאמר לו מה תעשה, והיא השיבה אמריה לו הן אני מאמנת בכל, וחזר עוד ויאמר אל האשה מאמנת את שהקדוש ברוך הוא הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים ואמרה האשה אמ"ן אמ"ן, ועוד חזר הרב לאמר אליה מאמנת את בכל זה באמונה שלימה ואת תשובי בתשובה שלימה ותצר אותה בחר"ט להתחרט על הראשונות, ותען האשה ותאמר הן והתחילה לבכות, ובכן גזר הרב על אותו הרוח ויצא מאיתה וילך לו ע"כ.

מו. הנה כל הנשים ישמעו וייראו את כל הקורות אותן ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כמזמתה ורוע לבבה הערל להבזות הנס בעיניהן חס ושלום כי אם האמן יאמינו בה' בורא השמים ונוטיהם רוקע הארץ וצאצאיה ויוציא את עמו ישראל מכור הברזל ממצרים ויגזר ים סוף לגזרים.

תוכחה שלא להתרשל בסיפור יציאת מצרים לבני ביתו

מז. וחייב כל אדם להתאמץ בזה הרבה מאד להגיד אליהן גדולת רוממותו של מקום ועזוזו ונפלאותיו אשר עשה, ולו בכח יגבר איש ויתן בקולו קול עוז ובמורא גדול בסיפור הנס להחריד את לבם שייראו מלפניו ויאמינו בה' ובנפלאותיו וכל שלא אמר דברים אלו בפה צח לא יצא ידי חובתו, כי באמת אמרו שהנשים זריזות במצוות יותר מן האנשים והקולר תלוי בצואר בעליהן אשר הקלו לעשות הכל דרך עראי מצות אנשים מלומדה, וגם המה בחרו בדרכיהם ובשיקוציהם נפשם חפיצה ויתנו כתף סוררת חס ושלום בעיקר ושורש דת אלהינו שהוא נס יציאת מצרים.

טעם שתקנו קריאת ההגדה קודם הסעודה

מח. ולפיכך יעשה לפניהם כל פרטי הסדר וקריאת ההגדה במורא גדול ובכונה טובה להכניס האמונה בלבבם, ואם יודעות לקרות יקראו עם בעליהן סדר ההגדה לקיים מצות סיפור יציאת מצרים, כי על כן תיקנו קדמונינו סדר ההגדה הזאת מפני שהכל חייבים לספר ביציאת מצרים ואין כל העם יודעים לסדר הענין ולספרו, ואף היודעים אפשר שיתרשלו ולא יספרו ובפרט אם יאכלו וישתו ותחטפם שינה ולא יגידו דבר, ובעבור זה תיקנו אלה הדברים בקיצור קודם הסעודה כדי שיזכו כולם לספר ביציאת מצרים יחד הקטנים עם הגדולים.

טעם שאין מברכין על קריאת ההגדה

מט. וראוי היה לברך על ההגדה משום מצות והגדת לבנך, אלא משום דהוי דבר שאין לו קצבה דכתיב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך דומיא דתפלה דאין לה קצבה דאין מברכין עליה, ואי נמי כי ביציאת מצרים שזכרנו בקידוש יצאנו ידי חובה מההגדה ומשום הכי לא מברכינן.

בנוסח הא לחמא אין לגרוס "כהא" וטעמו ע"ד הסוד

נ. ומתחילין הא לחמא עניא וכו', ורבים הגיהו וגרסי כהא לחמא עניא דהא לחמא משמע דזהו הלחם בעצמו שאכלו, ועם כי דבריהם נאותים לפי פשוטן אכן לפי סוד תעלומותיהן אין לשנות הנוסחא.

וכולא רמיזא בחכמתא סוד הה' ראשונה שבשם שמצטיירת בשלשה אופנים די ודו וה' ואליהם תרמזנה השלש מצות שמורות, והאמצעית היא בצורת דו וחולקין אותה בצורת דו וחלק הו' שומרין לאפיקומן וחלק הד' נשארת בין שתי המצות, ועל כן יאמר בשפר הנוסח הזה על פרוסה זו ה"א לחמא עניא על כי היא בצורת דל"ת וגם דל"ה דל"ה, אי נמי רמז לאות ה"א אחרונה שבשם כנסת ישראל שהיתה דלה ועניה סוערה בגלות מצרים כנודע.

טעם שפותחין בנוסח הא לחמא עניא לתקן חטא אדה"ר

נא. ואולם התחילו בענין הזה להיות כי מבלעדי שפ"ר התקונים הנזכרים ונעשים בשמים ממעל בסדר מעשה המצוות הנעשות בלילה הזאת עוד יוסיפו תת כחם במעשה האיש הישראלי לתקן עונות ראשונים ואת אחרונים, כמו שביארו בסוד כל מי שלא אמר שלשה דברים אלה בפסח לא יצא ידי חוב"תו כדמתרגמינן חטא חוב"א, וענין מצות אכילת מצה אמרו המקובלים הקדמונים כי בא לתקן עון אבינו הראשון חטא באכילה למאן דאמר חטה היה, [71] ולמאן דאמר גפן היה מעוות לו יוכל לתקון בגפן היין שבארבע כוסות.

עוד טעם שפותחין בנוסח זה למ"ש שגלו על שלא אכלו לחם עוני

נב. ויתר על כן אשר חכמים הגידו כי לא גלו ישראל מארצם אלא על שלא אכלו לחם עוני ואסמכוהו אקרא גלתה יהודה מעוני, ועל כי העון הזה האחרון הכביד אשר הוא היה בעוכרנו שורש פורה ראש ולענה לאורך גלותינו, על כן מראש מקדמי אר"ש יקדמו רחמינו לעתור ולרצות על ככה לאמר הא לחמא עניא וכו', כלומר הנה מה שעוינו על פת לחם עוני ומאז חדלנו מעשות הפסח הרי שלך לפניך הא לחמא עניא עשינו ככל אשר צויתנו כאשר אכלוהו אבותינו במצרים, והנה כי כן מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד, השתא הכא עבדי לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין כי בהבטל הסיבה יבוטל המסובב.

סדר ההגדה וביאורה

נג. ואחר כך אומרים מה נשתנה וכו' והוא ענין השאלה, ומגיד עבדים היינו וכו' ואנו מגידים הענין בעצמינו בלא שאלה כדי לצאת ידי חובתינו מן הפסוק והגדת לבנך, ואומרים ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו וכו' בא להגיד כי היינו משוקעים ונטמעים במצרים במ"ט שערי טומאה ואילו היינו שוהין שם עוד רגע קטון היינו משוקעים שם לעולם והן גועגו כולנו אבדנו ולא יזכר שם ישראל עוד.

טעם שהוזכרה יציאת מצרים בתורה חמשים פעמים

נד. אשר מטעם זה הוזכר בתורה יציאת מצרים חמשין זמנין, [72] ושאל ר' אלעזר לאביו הרשב"י ע"ה לאמר וכי מאן דאיהו תחות שיעבודא דרבוניה ורבוניה אבטח ליה לאפקא ליה לחירותא ואפיק ליה אית ליה לשבחא גרמיה דאפיק ליה מגו שיעבודא הא קודשא בריך הוא אמר ליה לאברהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול והוא משבח גרמיה דאפיק ליה כמה זמנין אשר הוצאתיך מארץ מצרים.

נה. ומלבד התשובה שיש בזה שהוזכרו חמשין זמנין באורייתא להורות ישועת ה' מסטרא דיובלא, עוד שם רמז להודיע ולהוודע שהיו כבר קרובים להשתקע בשער

החמשים שבטומאה ותשועת ה' היה כהרף עין וגאלם מיד, ובגלל הדבר הזה יאמר בשפ"ר דברי המגיד וכל המרבה לספ"ר ביציאת מצרים הרי זה משובח לשון סיפור ומספר כי יתן אל לבו להבין ולהשכיל מספר הבא בתורה חמשין זמנין יציאת מצרים וכל המרבה לספר מספר זה הרי זה משובח, כי בגלל הדבר הזה ידע שכו"ל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים כי אלמלא התמהמהנו רגע קטון עוד אזי עבר על נפשינו המים הזדונים ולא יזכר שם ישראל עוד.

טעם שכופלין ההודיה בניסי יציאת מצרים ולא ביתר הנסים

נו. ובעבור זה נאמר כאן לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל לשבח וכו' ובנסים אחרים אמרו [73] ארבעה צריכים להודות, יען כל הנסים המה חירות הגוף בלבד ואילו ביציאת מצרים היה חירות הנפש עם הבשר, ועל כן כופלין לאמר הוציאנו מעבדות לחירות ומשיעבוד לגאולה להורות כי שתי חירות היו שם, ובכל ענייני חירות הנעשים בלילה הזאת כולם שוו בשיעוריהן להורות על חירות נפשותינו מכף ופח הקליפה.

גדר החיוב בסיפור יציאת מצרים בליל הסדר ובשאר לילות

נז. ואחר כך הביא בעל ההגדה מעשה ברבי אליעזר וכו', להורות לנו שאין הענין הזה בשאלת מה נשתנה ותשובת עבדים היינו מספיק לצאת ידי חובתו, אלא כל אחד חייב לספר ביציאת מצרים כפי שיעורו אשר יכשר לו וכל המוסיף משובח כי כן מצינו בחמשה זקנים אלו שהיו מספרים ביציאת מצרים ונגזלה שינתם כל אותו הלילה, וכן יאותה לכל אחד מאישי ישראל בלמוד מהם וכמוהם יהיו עושיהם או קרוב לזה כאשר יוכלון שאת.

נח. ואחר כך הביא משנה של ר"א בן עזריה וכו', להורות כי לא לבדו נפל החיוב לספר ביציאת מצרים בליל התקדש חג הפסח בזמן הנס אלא אף בכל יום ובכל לילה מימי השנה צריך להזכיר יציאת מצרים.

ביאור יתר דברי ההגדה

נט. ואחר כך הביא ברוך המקום שנתן תורה וכו' כנגד ארבעה בנים, להגיד לנו כי זה הענין שאנו אומרים ומגידים מעצמינו הוא דווקא למי שאין מי שישאל אותו או יש איתו ואינו יודע לשאול שאנו שואלים את עצמינו מה נשתנה שהיא כוללת ואנו משיבים עבדים היינו וכו' שהיא תשובה כוללת.

אכן מי שחלק לו ה' בבינה לתור ולדרוש בחכמה צריך לחקור ולדרוש כל ענין וענין מה זה ועל מה זה שאומרים חכם מה הוא אומר מה העדות החוקים והמשפטים שצריך לפרט כל ענין וענין, וכן תשובתו הרמתה צריך שתהיה פרטית על כל פרט ופרט כמו

שנאמר על הפותח יד בתשובה אף אתה אמור לו כהלכות הפסח, ואף גם השואל אשר נפשו לשאו"ל הגיעה צריך שידע וישכיל לסדר שאלתו ולא יוציא עצמו מן הכלל שהרי הוא כאילו כפר בעיקר ואחריתו יהיה נבל ביגון שאו"לה חס ושלום.

ביאור מה שפותחין בגנות ומסיימין בשבח

ס. ואחר כך הביא גם הוא מתחילה עובדי ע"ז וכו' על דבר כי אנו חייבים להכיר הטוב והגמול שהטיב ה' איתנו, וכדי להגדיל ענין הגמול צריכין אנו להתחיל בגנותינו כדי לסיים בכי טוב בשבח השם יתברך.

וענין גנותינו הוא שבענין יסוד תולדותינו עובדי ע"ז היו אבותינו תרח ונחור ואף אברהם עצמו נלוה עמם בראשיתו עד שעמד על האמת ועל הצדק והכיר את בוראו הוא וזרעו אחריו, ומעולם לא זזה שכינה מאבות לבנים עד שקרבם לפני הר סיני והנחילם תורת שעשועיו לא עשה כן לכל גוי, אף כי ירדנו למצרים ונטמאנו ביניהם והוספנו טומאה על טומאתנו ומשורת הדין היה להרחיק אותנו מעליו כגוי מקרב גוי, והוא מאהבתו וחמלתו ומשומרו את הבטחתו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול הוציאנו ממצרים מבית עבדים.

סא. ואותה ההבטחה היא שעמדה לאבותינו במצרים והיא העומדת לנו בכל הגלויות, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם ברחמיו וברוב חסדיו.

ישועת ישראל נסבבת ביד אויביהם ורמז לזה בהגדה

סב. ואבי ראה והבן יד ה' את עבדיו אשר רבות עשה נפלאותיו ומחשבותיו אלינו ונסה עלינו אור פניו הפך הטבע להושיענו מיד מבקשי רעתינו מהם ומהמונם עצמם, וזהו שאמר מצילנו מידם של העומדים לכלותינו עצמן כענין אחשורוש והמן אשר אמרו לאבד זכר ביצתן של ישראל והיתה ההצלה על ידי אחשורוש עצמו שהיה שונא יותר וישבות המ"ן ממחרת הפסח.

וגם בדורות האחרונים רבים העלילו עלינו בכל עת ובכל רגע וביותר על אודות החג הקדוש הזה אשר התגוללו עלינו לאמר כי לא נעשה כפסח הזה מצה וחרוסת אם לא בדם נוצרי והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם על ידי הנכרים עצמן.

ישועת ה' לישראל מעלילת דם שאירעה בספרד

סג. ואבותינו סיפרו לנו שבספרד באו גויים ויאמרו כי בערב פסח מצאו הרוג בבית איש יהודי והיה שם בפני המלך אחד מיועציו ושריו וידבר קשות על עם הקדש בני ישראל, ואז נתחזקו העם לאמר למלך שאם לא יעשה משפט כי הם יקחו נקמת דם השפוך בידם, אמר המלך יתעלה וישתבח המושל האמיתי השופט בצדק אל אמונה

ואין עול, ועתה אראה אתכם שקרותיכם ואת כל אשר דיבר יועצי לרעה וזה תראו ותגידו ועליה לבניכם ספרו.

סד. ואז שלח שיביאו לפניו את כל היהודים וכשבאו לפניו שאל אליהם ואמר, מה הוא זה שאמר דוד הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל שאם לא ינום כל שכן שלא יישן כי בלשון הקדש שינה היא יותר מתנומה, השיבו היהודים מה שפירשו המפרשים שדרך הכתוב לדבר כן לא ינום וכל שכן שלא ישן.

ויען המלך ויאמר האם השאלה יתורץ עם השאלה עצמה, ואם אתם לא הבינותם אנכי הבינותיהו במעשה שראתה עיני, כי הנה אמש לא יכולתי לנום ולא לישן ונגזלה שינתי מעיני ועמדתי ממטתי ויצאתי אל החצר החיצונה והשקפתי בעד החלון ואור הלבנה היתה מאירה בתוקף וראיתי אנשים רצים ועל כתף אחד מהם כדמות פגר אדם, ושלחתי שלשה אנשים שילכו אחריהם לאט לדעת אם היה הרוג ויגידו לי.

וילכו עבדי כאשר צויתי ושמו עצמם במארב וראו כי הוא הרוג והכירו שנים מן האנשים המוליכים הפגר ההוא והנה המעידים בפניכם, ובאו האנשים והעידו ושאל להם היועץ ולמה לא תפשתם אותם והשיבו כי מיהרו והשליכו הפגר בחצר היהודי וברחו להם, ועוד שהיו נושאים כלי זיין ולנו אין בידינו כלום כי לא ציוה עלינו המלך לתופשם כי אם לראות מה היה הענין.

סה. ובכלותם לדבר אז חזר המלך לענייננו לאמר, זהו שאמר הכתוב הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל רוצה לומר כי הוא לא ינום וגם הוא אינו מניח לישן מי שהוא שומר ישראל, ואז הלכו כולם בפחי נפש ולמעלילים עשו בהם שפטים כן יאבדו כל אויביך ה', וכן רבות עשה ה' אלהים נפלאותיו ומחשבותיו אלינו עצמו מספר ככתוב בספר דברי הימים כמה פעמים מגן צרינו בידינו ותשועת ה' על ידי עצמן של אויבינו ומבקשי רעתנו, ואין כל זה כי אם אשר מעולם לא זזה שכינה מעל ישראל כמו שנאמר ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, אשר חכמים הגידו [74] לכלתם כתיב רמז לכלה נאה וחסודה שכינת עוזינו אשר תמיד על גוזליה תרחף, ועליה נעמה אמרתינו הי"א שעמדה לאבותינו ולנו וכו'.

לדעת האר"י יש להגביה הכוס באמירת והיא שעמדה

סו. והאור המופלא האר"י ז"ל הגיד שיש להגביה הכוס כאן ולהגביה קולו קול עוז ולומר היא שעמדה לאבותינו וכו' עד והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם, ולכוין על רוממות שכינת עוזנו בהחזיק הכוס בידו הרומז עליה הנקרא כוס ישועות כנודע, ואחר

כך אומרים צא ולמד מה בקש וכו' לפרש פיסקא הנזכרת שבכל דור ודור עומדים וכו' ומשתלשל והולך עד הגיעו לגלות מצרים כמבואר.

סוד הפסוק ואעבור עליך ומקום אמירתו

סז. וקודם פסוק רבבה כצמח השדה אחר ותמלא הארץ אותם כתב הרב זלה"ה שיש לומר פסוק זה ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמייך ואומר לך בדמיך חיי.

ורבים יחכמו לאמר כי מקום פסוק זה יאות להיות אצל צרת השיעבוד בדרשת ואת לחצנו זה הדחק וכו' על כי סוד הכתוב כי התבוססות צרת השיעבוד במצרים נמשך על כי חדל אור הדעת עליון ואין נוגה לו אפס בחינת האחוריים שבהם י' דמים כנודע ועליהם יאמר ואראך מתבוססת בדמיך וכו', ועל כן נתווכחו רבים והסכימו בדעתם לשים מקום תחונתו של פסוק זה קודם ויוציאנו ה' וכו', ולא האירו דבריהם אשר מי יבא אחרי המלך אור מופלא רבינו האר"י זלה"ה א"ב הו"א דלא להוסיף עליה כי כוונת הרב להסמיכו לדרשת פסוק רבבה כצמח השדה וכו' ותרבי ותגדלי וכו' אשר בו רמוז סוד המאורות הגדולים אשר האירו על המלך הגדול והקדוש ותעשם עטרה להתגדל בהם וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד ויעל גם עלה ברכות שדי"ם ורח"ם כדי לבטל את החיצונים והושיע את ישראל כמ"ש כמה פעמים.

וכן הוא בדומה לו סוד ואומר לך בדמיך חיי כי במקום הדמים ההם המורים והמביאים מיתה וגלות אדרבא בדמיך חיי סוד אורות גדו"לים הנקראים חיי המלך, והמה הבחינות הנזכרות בפסוק רבבה כצמח השדה כאמור, ועל כן בחר הרב ברוח מבינתו לקובעו חובה הפסוק הזה אצל רבבה כצמח השדה יען סוד תנחומיהן שוו בשיעוריהן ומה שזה סותם זה פותח, ובכן נאמנו מאד דברי הרב וסרו מהר תלונותיהם אשר גבבו עליו לשנות את טעמו.

באמירת דם ואש ותמרות עשן ישפוך ג' שפיכות וסודו

סח. ובהגיעו אצל דם ואש ותמרות עשן ישפוך שלש שפיכות, ולא יזה באצבעו אלא מהכוס עצמו.

הרומז אל המלכות שמים הנקראת כוס ישועות אשר הב"ת קמה באימ"א, ואת כל דמה ישפוך הוא אותו הדם אשר קובצה בקרבה בהתאחז גבול הרשעה בגבול קדושתה בגלות מצרים, ואשר יזה מדמה עברה וצרה וזעם כל אויביה והיו כלא היו ויהי הדם בכל ארץ מצרים ובכן טהרה ממקור דמיה ונקתה ונזרעה זרע, ועל כן יצדק הרמז בסתרו לשפוך מהכוס עצמו היין שבתוכו סוד האף והזעם שבה, והיין הנשאר בו הוא יין המשמח דם

טהר ולא ישפך דם הנק"י חלילה אלא נהפוך הוא להוסיף עליו יין אחר סוד גבורות חדשות ואבן שלימה מסע נבנה.

מנהג מורו לשפוך מן הכוס לכלי שבור

סט. ומורי נר"ו נהג לשפוך שפיכות אלו לתוך כלי שבור הרומז אל הקליפה הנקראת ארור, וכן ראוי לנהוג כל הבא בעמקי הדברים כאשר המה.

ביאור משנת כל שלא אמר ג' דברים לא יצא ידי חובתו

ע. ואחר כך מגיד והולך עד משנת רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים וכו', וענין השלשה הוא שעיקר חיוב ההגדה והספור הוא שלשה דברים אלו שהם ראשי פרקים לזכור יציאת מצרים כולה, פס"ח לזכור עשר מכות שהביא המקום ברוך הוא על המצריים ומכולן הצילנו ופסח עלינו בחמלתו, ומרור לזכור כל השעבוד ששעבדו אותנו וימררו את חיינו בעבודה קשה ויוציאנו לרויה, ומצה לזכור גאולתנו ופדות נפשינו שלא הספיק בציקם של אבותינו להחמיץ כדי שלא יתמהמהו שם וכפשע בינם ובין המות להשתקע בשוחה עמוקה שדודים כל הימים, באופן כי בשלש אלה רומז יציאת מצרים כולה בכללה.

לומר נוסח ונאמר לפניו כו' בסגול

עא. ובכן אחר כל זאת יהלל המהלל בשפ"ר נוסח לפיכך אנחנו חייבים להודות והוא כמערכה אל קריאת הלל, והגיד לנו קודם כי מן החיוב הגמור המוטל עלינו להודות להלל וכו' וראוי שנאמר הללויה, ובמקצת נוסחאות שכתוב בהם ונאמר לפניו שירה חדשה הללויה נוסחה נכונה היא דקאי על הגאולה שעברה שהרי קורין הלל המצרי אחריו ולפי זה צריך לומר ונאמר לפניו בסגול להפכו לשעבר, וכן אני נוהג לומר כנוסחה זו ורבים אשר עמדי גם המה נהגו כן.

טעם שחולקין ההלל בסדר לשני חלקים

עב. ומה שראו לחלק את ההלל חלק ממנו עם ההגדה קודם הסעודה וחלק אחד אחר הסעודה בכוס רביעי, לפי שענין חלק ראשון מדבר בו נכבדות בענין יציאת מצרים כמו שנאמר בצאת ישראל ממצרים וכו' הים ראה וינוס וכו' ובעבור זה אנו אומרים אותו עם ההגדה על כוס שני שכולו ענין יציאת מצרים, אבל חלק שני של ההלל ידובר בו על הגאולה העתידה כמו שנאמר לא לנו ה' לא לנו וכן הוא אומר על הגאולה העתידה למעני אעשה ובגלל הדבר הזה אנו מתחילים שפוך חמתך וכו'.

טעם שאין חשש הסח הדעת בחלוקת ההלל

עג. ואין לחוש על ענין שאינו גומר את ההלל ואנו חולקין אותו ומסיחין דעתנו כל כך בין זה לזה, דכיון שאמרנו אותו בתפלת ערבית וברכנו עליו וגמרנו אותו כדין וכשורה

יצאנו בו ידי חובה ואין אנו צריכין לגמור אותו פעם אחרת על אותו הדרך אפס לעשות המוטל עלינו על הארבע כוסות ובעבור זה אין לחוש על הסח הדעת, ומטעם זה אין צריכים לברך עליו בבית כי כבר יצאנו ידי חובה בבית הכנסת כי שם הוא עיקר סודו כמו שכתבנו למעלה.

מקראי קדש לומר קודם כוס שני

עד. **וקודם** כוס שני יסדר אלה מקראי קדש.

ר"ת א"ם ג"ל

א'בא בגבורות אדני אלהים אזכיר צדקתך לבדך. מ'י ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. ג'שם נדבות תניף אלהי"ם נחלתך ונלאה אתה כוננתה. ל'ך זרוע עם גבו"רה תעוז ידך תרום ימינך.

ואחר כך אלה מקראי קדש ר"ת אלהים דההי"ן

א'קרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. ל'שמיע בקול תוד"ה ולספר כל נפלאותיך. פ'דה אלהים את ישראל מכל צרותיו. ל'הודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו. מ'לך אלהי"ם על גוים אלהים ישב על כסא קדשו. ד'עו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו. ה'דר כבוד הו"דך ודברי נפלאותך אשיחה. ה'ודינ"ו לך אלהי"ם הו"דינו וקרוב שמך ספרו נפלאותך. י'הללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הוד"ו על ארץ ושמים. ו'אתה ה' אל"הים צבאות אלהי ישראל הקיצה לפקוד כל הגוים אל תחון כל בוגדי און סלה. ד'חה דחיתני לנפול וה' עזרני. מ'גיננו ראה אלהים והבט פני משיחך. מ'י יתן מציון ישועות ישראל בשוב אלהים שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל.

ואחר כך יאמר אלו מקראי קדש ר"ת שם ס"ג

י'הו"ה מלך גאות לבש לבש ה' עוז התאזר אף תכון תבל בל תמוט. ו'עתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר. ד'ור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו. ה'ללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גוד"לו. י'רונו וישמחו חפצי צדקי ויאמרו תמיד יגדל ה' החפץ שלום עבדו. ו'ידעו כי אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ. א'שתחוה אל היכל קדשך ואודה את שמך על חסדך ועל אמיתך כי הג"דלת על כל שמך אמרתך. ו'צדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות אלהים מי כמוך. ה'גדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים. י'שישו וישמחו בך כל מבקשיך יאמרו תמיד יג"דל ה' אוהבי תשועתך.

על כוס שני לא יברך

עה. **ואחר** כך ישתה הכוס בהסיבה ולא יברך עליו שכבר נפטר בבורא פרי הגפן של קידוש והוא פוטר כל היין שבתוך המזון.

דין המזיגה בשתיית ד' כוסות

עו. וכל הכוסות הללו אף כי אין מברכין עליהם צריך למזוג אותם כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו זה לשונו, ארבע כוסות אלו צריך למזוג אותם כדי שתהיה שתיה עריבה והכל לפי היין ולפי דעת השותה וכו', שתה ארבע כוסות אלו מיין שאינו מזוג יצא ידי ארבע כוסות ולא יצא ידי חירות ע"כ, ומה שאמר ולא יצא ידי חירות לאו למימרא דצריך שיחזור וישתה ארבע כוסות מזוגים דאדרבא הוה ליה מוסיף על הכוסות אלא היינו לומר שלא קיים מצות חכמים כתקונה.

טעם שאין מברכין על מצות ד' כוסות

עז. ומה שלא תקנו לברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו לשתות ארבע כוסות, לפי דקיימא לן שאם שתאן זה אחר זה שלא כסדר לא יצא דכולם חשובים כוס אחד ולא יותר, ולפיכך לא מברכינן עלייהו לפי שאינו עושה המצוות ביחד בלא הפסקה כמו שכתב הרוקח סי' רפ"ג.

"רחצה"

מקראי קדש לומר קודם "רחצה"

עח. קודם הרחיצה יאמר אלה מקראי קדש.

ר"ת יו"ד ה"י

י'מלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללוי"ה. ו'אנחנו נברך י"ה מעתה ועד עולם הללוי"ה. ד'ור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו. ה'ללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גוד"לו. י'הי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם.

מעלת הנטילה לסעודת הסדר וסודה

עט. ואחר כך יטול ידיו בנטילה הגונה ביתר שאת משאר הימים יען כי נטילה זו גדלה מעלתה וראשה מגיע השמימה להמשיך אורים גדו"לים מנהר היוצא מעדן להשקות את הג"ן, ועתה יגדל נא כח ה' בעטרה שעטרה לו אמו אשר תעטרנו י"ה ובו יורחץ ויוטהר מגילולי מצרים ומעשה ידינו כוננה עלינו כל הארות האלה שעלו מן הרחצ"ה, ויש להגביה ידיו עד ראשו.

"מוציא -מצה"

מקראי קדש לומר קודם "מוציא" "מצה"

פ. קודם המוציא יאמר אלה מקראי קדש.

ר"ת ע"ב ואלהים דיודי"ן

י'ודו לה' חסד"ו ונפלאותיו לבני אדם. ו'ישירו בדרכי ה' כי גדו"ל כבוד ה'. ד'בקה נפשי אחריך בי תמכה ימינ"ך. ה'גדי"ל ה' לעשות עמנו היינו שמחים. י'שישו וישמחו בך כל

מבקשיך יאמרו תמיד יגדל ה' אוהבי תשועתך. ו'עזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה. י'מין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל. ו'חסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו וצדקתו לבני בנים. ה'פלה חסדיך מושיע חוסים ממתקוממים בימינך. י'הי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך.

א'להים צבאות שוב נא הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת. ל'מען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך וענני. פ'דה אלהים את ישראל מכל צרותיו. ל'כו וראו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם. מ'לך אלהים על גוים אלהים ישב על כסא קדשו. ד'עו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו. ה'ודינו לך אלהים הודינו וקרוב שמך ספרו נפלאותיך. י'הוה אלהי צבאות מי כמוך חסין יה ואמונתך סביבותיך. י'הוה אלהים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה. ו'אתה ה' אלהים צבאות אלהי ישראל הקיצה לפקוד כל הגוים אל תחון כל בוגדי און סלה. ד'מינו אלהים חסדך בקרב היכלך. מ'גיננו ראה אלהים והבט פני משיחך. מ'י יתן מציון ישועות ישראל בשוב אלהים שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל.

ר"ת פסוקי ס"ג ואלהים דה"הין

י'ודו שמך גדול ונורא קדוש הוא. ו'ידעו כי אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ. ד'ור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו. ה'ללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גודלו. י'ודוך ה' כל מעשיך וחסידיך יברכוכה. ו'גם עד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני עד אגיד זרועך לדור לכל יבא גבו"רתך. א'בא בגבורות אדני אלהים אזכיר צדקתך לבדך. ו'צדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות אלהים מי כמוך. ה'ודיע ה' ישועתו לעיני הגוים גילה צדקתו. י'בואו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה.

א'קרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. ל'שמיע בקול תוד"ה ולספר כל נפלאותיך. פ'דה אלהים את ישראל מכל צרותיו. ל'הודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו. מ'לך אלהי"ם על גוים אלהים ישב על כסא קדשו. ד'עו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו. ה'דר כבוד הו"דך ודברי נפלאותך אשיחה. ה'ודינ"ו לך אלהי"ם הו"דינו וקרוב שמך ספרו נפלאותך. י'הללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הוד"ו על ארץ ושמים. ו'אתה ה' אל"הים צבאות אלהי ישראל הקיצה לפקוד כל הגוים אל תחון כל בוגדי און סלה. ד'חה דחיתני לנפול וה' עזרני. מ'גיננו ראה אלהים והבט פני משיחך. מ'י יתן מציון ישועות ישראל בשוב אלהים שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל.

ינשק המצות קודם המוציא לחיבוב מצוה

פא. ואחר כך יקח המצות כסדר שהניחם הפרוסה בין שתי השלימות ויאחזם בידו וינשקם כדי לחבב את המצוה.

כוונת הבוצע בעת שמברך המוציא ועל אכילת מצה

פב. ויברך המוציא תחלה שהיא תדירה ותדיר קודם ויכוין בדעתו על המצה שלימה של מעלה לפי שאין מעבירין על המצוות, ויברך על אכילת מצה ויכוין בדעתו על הפרוסה כי מצה לחם עוני כתיב בה ודרכו של עני בפרוסה.

המברך צריך לאכול ב' כזיתים מהפרוסה והשלמה וטעמו

פג. ואחר כך יבצע משניהם כאחד שני זתים כזית מכל אחד מוציא, מצה, ויטבלם במלח ויאכלם בהסיבה ביחד, שאם יאכל של המוציא תחלה שהיא של שלימה הרי באותה אכילה יצא ידי חובת מצה ואנן בעינן לחם עוני לשם מצה שהיא פרוסה ולא שלימה.

ואל יעל ברוחך לאמר כי לא יצטרך כזית המוציא וכל דהו סגי אחר כי ברכה ראשונה אין צריך שיעור וכל שכן כאן שכבר אוכל כזית מהפרוסה שבירך על אכילת מצה, דטעמא רבה איכא למילתא דאיפליגו רבוותא דאיכא מאן דאמר שיברך על הפרוסה המוציא ועל השלימה על אכילת מצה ואיכא מאן דאמר איפכא, ולאפוקי נפשין מפלוגתא תווכנו רב השלום ביניהם לאחוז שניהם בידינו ולברך קודם הבציעה המוציא ואכילת מצה ולבצוע אחר כך משניהם כזית מכל אחד ואחד משום דלא ידעינן בהי מנייהו נפקינן משום אכילת מצה, ולפיכך ירא שמים אל יכבדו עליו מצוות קונו ויאכל כזית מכל אחד.

בשיעור כזית יש להחמיר כתוס' שהוא ט' דרה"ם

פד. והן רבים עתה עם הארץ הקלו בה ואוכל פרוסה קטן הכמות כל אחד לפי שיעורו ושיקול דעתו, ולא עשו ולא כלום דכזית שאמרו היינו כחצי ביצה לשיטת ר"י בעל התוספות, ולהרמב"ם שיעור כזית שליש ביצה בקירוב דהיינו שיעור ט' דרה"ם לשיטת ר"י ולהרמב"ם ו' דרה"ם, וכבר נהגו כדעת ר"י בעל התוס' ז"ל כשיעור חצי ביצה והאוכל פחות מזה לא יצא ידי חובתו.

לא ישהה באכילתו יותר מכדי א"פ, ויכוין בברכת המצה ליתר הכזיתים

פה. וצריך שלא ישהה בין אכילה לחבירתה אם לא יוכל שאת כולה ביחד ואוכלן לחצאין שלא ישהה בין אכילה לחבירתה יותר מכדי אכילת פרס ששיעורו ד' בצים ויש אומרים ג' בצים כמו שכתבו הפוסקים, ויש לכוין בברכת אכילת מצה לפטור בה מצת הכריכה ואכילת אפיקומן.

לשמוח באכילת המצה המכונה בזוהר "נהמא דאסוותא"

פו. וראוי לכל איש הישראלי להיות שש ושמח באכילתה לקיים מצות קונו ולבלתי היות כמשא כבד אכילתה בעיניו חלילה, ואף כי לחלושי הטבע קשה עיכולה ושמה מוכיח עליה לחם עוני כמו שכתבו הקדמונים, הנה שומר מצוה לא ידע דבר רע.

וכל שכן מצוה זו אשר קראוה חכמי האמת מיכלא דאסוותא כמו שאמרו בזוהר תצוה דף קפ"ג זה לשונו, למלכא דהוה ליה בר יחידאי וחלש יומא חד הוה תאיב למיכלא אמרו ייכול בריה דמלכא אסוותא דא ועד דייכול לה לא ישתכח מיכלא ומזונא אחרא בביתא עבדו הכי וכיון דאכל ההיא אסוותא אמר מכאן ולהלאה ייכול כל מה דאיהו תאיב ולא יכיל לנזקא ליה, כך נפקו ישראל ממצרים לא הוו ידעי עיקרא ורזא דמהימנותא אמר קודשא בריך הוא יטעמון ישראל אסוותא ועד דייכלון דא לא אתחזי לון מיכלא אחרא כיון דאכלו ההיא מצה דאיהו אסוותא למיעל למנדע ברזא דמהימנותא אמר קודשא בריך הוא מכאן אתחזי לון חמץ וייכלון ליה וכו' ע"כ.

סגולת אכילת מצה בשמחה וח"ו להיפך

פז. ואין ספק אשר היא גם רפואת הנפש עם הבשר ובהתקיימה בשמחה ובטוב לבב לא יאונה אליו שום נזק וקלקול, ובכן בהפכו תחת אשר לא עבד את ה' אלהיו בשמחה ישאר תחת הטבע וטבעו אינו מסייעו וקרוב להיות מתקלל באכילתו חס ושלום כי אפס עצור ועזוב בסגולת המצוה אחר כי היתה אכילתו כמשא כבד בעיניו, והדמיון אשר פחד ורהב לבבו באכילתו פן יקראנו אסון יהיה פועל ועושה את שלו וקציר ורמי אערסא.

אכן מי שנכון לבו בטוח בה' לאשר ולקיים מצות בוראו בשמחה ובששון ומחבב את המצוה להראות בעצמו באכילתו כאוכל ממתקים ומעדני מלכים, ימצא מרגוע לנפשו ואל בשרו והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה ולכל בני ישראל היה אור במושבותם.

סגולת מצה להבריח מזיקין, ומנהג המקובלים לתלותה כנגד המזוזה

פח. ונוסף גם הוא להאביד ולהרוס בסגולת המצה כל אנשי מצותו שבקליפה כמו שאמרו בזוהר פרשת פנחס [75] זה לשונו, מצה שמברחת סט"א מסה ומריבה והא מסה בסמך כתיב אלא תרגום מצה מצותא מלחמה לה' בעמלק, כי על כן קיבלו לקיימו כת הקודמין המקובלים שטוב לאדם להניח מצה אחת ערוכה בכל ושמורה לתלות אותה בתוך הבית נגד מזוזת הפתח אשר בזה יהיה לו עזר כנגדו ויעש בריח"ים לכל המזיקין ואין שלטון הסטרא אחרא בביתו ויסגור ה' בעדו.

סגולת המצה לזכות במשפט בראש השנה ודברי הזוהר בזה

פט. ועוד בה תוספת מעלה אשר מבלעדי התועלת הנמצא בה בהווה בימי הפסח יש תועלת גדול באכילתה ליום ראש השנה עת יעמוד למשפט לפניו יתברך כמבואר בזוהר

תצוה דף קפ"ג זה לשונו, ואלמלא הוו נטרין ישראל תרין סטרין דנהמי אילין לא הוו עיילי לדינא לעלמין ביומא דראש השנה דאיהו יומא דדינא דלאו איהו אלא לאינון דלא נטלין מיכלא דאסוותא ושבקו אורייתא בגין מיכלא דחמץ ע"כ, הנה מבואר כח סגולת המצוה הזאת להיות תחילה וראש לפדיון נפשינו.

ומי ימלל גבורות מצוה זו אשר האריכו בה קדושים משרתי עליון בספריהם, ודי בזה במעט מזעיר שזכרנו לחזק ידים רפות במצוה רבה וגדולה כזאת לאשר ולקיים אותה כהלכתה ובשיעורה אשר גבלו ראשונים למען לא יאבד טובה הרבה חס ושלום בתיתו מגרעת בשיעור כזית אשר שיעורה כחצי ביצה כמ"ש למעלה כי לא עשה ולא כלום.

באכילת מצה מתקן חטא אדה"ר, וסגולתה לתקון מאכלות אסורות

צ. וראוי לכל איש ישראל להיות מכוין באכילת מצה לתקן עון אבינו הראשון חטא באכילת עץ הדעת טוב ורע למאן דאמר חטה היה, וממנו יקח כו"פר לנפשו ושפר התיקון לאשר נכשל במאכלות אסורות, כאשר עשה כן יעשה לו ומצ"ה כדי גאולתו.

"מרור"

מקראי קדש לומר קודם "מרור"

צא. קודם אכילת מרור יאמר אלה מקראי קדש.

ר"ת מ"ה וב"ן

י'מלא פי תהלתך כל היום תפא"רתך. ו'עתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפא"רתך. ד'רשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד. ה'וד והדר לפניו עוז ות"פארת במקדשו. א'להים בקדש דרכך מי אל גדו"ל כאלהים. ו'ידעו כי אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ. א'הללה שם אלהים בשיר ואגד"לנו בתודה. ו'עתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר. ה'ודו לאל השמים כי לעולם חסד"ו. א'להי חסדי יקדמני אלהים יראני בשוררי. **י'הוה** מלך גאות לבש לבש ה' עוז התאזר אף תכון תבל בל תמוט. ו'ייראו גויים את שם ה' וכל מלכי הארץ את כבודך. ד'ור לדור ישבח מעשיך וגבו"רתיך יגידו. ה'ללוהו בגבורו"תיו הללוהו כרוב גודלו. ה'ללוהו בתקע שופר הללוהו בנבל וכנור. ו'יהוה לעולם ישב כונן למשפט כסאו. ו'ברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן. ה'אירו ברקיו תבל ראתה ותחל הארץ. ה'ודיע ה' ישועתו לעיני הגוים גילה צדקתו. **ויסיים** באלו הפסוקים, יסור יסרני י"ה ולמות לא נתנני. אתהלך לפני ה' בארצות החיים. כי הצלת נפשי ממות הלוא רגלי מדחי להתהלך לפני אלהים באור החיים. זעקתי אליך ה' אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים.

סדר מצות מרור וכוונת ברכתו, וסגולתו לתקון חטא אדה"ר

צב. ואחר כך אחר הטיבול יברך על אכילת מרור ויכוין לפטור בה מרור שבכריכה, ויאכלנו בלא הסיבה כיון שהוא זכר לעבדות וימררו את חייהם בעבודה קשה, ואף על פי שהיא מתוקה ביותר ואין בה מרירות כלל תחלתה מתוק וסופה מר דומיא דעבדות מצרים בפה רך ולבסוף בפריכה, ויש בה תקון אדם הראשון שאכל מעץ הדעת ומרה באחרונה שהביא המותה לחסידיו ועל כן אין לאוכלה בהסיבה.

לשער כזית המרור בירקות ולא בנפח שלהן ויתר פרטי המצוה

צג. וישקענו כולו בחרוסת ולא ישהנו בתוכו שלא יתבטל טעם מרירותו ומטעם זה צריך לנער החרוסת מעליו, וצריך לאכול כזית שהוא כחצי ביצה ממנו וצריך למעך חלל האויר שבין הירק ולשער הכזית בירקות עצמן ולא באויר שביניהם, ואף קלח אחד שלם כמו שהוא לא מקרי בריה לפי שהשרשים לא שייכי למצוה והרי הבריה חסירה ולעולם צריך כזית כמו שכתבו כת הקודמין.

"כורך"

מקראי קדש לומר קודם "כורך"

צד. קודם הכריכה יסדר (הגה, צריך לומר הפסוקים שבמרור ואחר כך) אלה מקראי קדש.

ר"ת אלהי"ם

א'תה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד. ל'ך דומיה תהלה אלהים בציון ולך ישולם נדר. ה'ודינו לך אלהים הודינו וקרוב שמך ספרו נפלאותיך. י'ושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן. מ'ציון מכלל יופי אלהים הופיע.

סדר מצות כורך וטעמה

צה. ואחר כך נוטל מצה שלישית ובוצע ממנה שיעור כזית וכורכה עם המרור או חזרת וטובלה בחרוסת ואוכלן ביחד בהסיבה.

צו. וטעם כריכה זו אחר שכבר אכלו מצה ומרור כל אחד בפני עצמו, לפי פשטן של דברים הוא על אודות המחלוקת שנפל בין חכמים להלל הזקן, אשר חכמים הגידו [76] שצריך לאכול מצה בפני עצמו ומרור בפני עצמו מפני כי מצה בזמן הזה דאורייתא אף כי לא נעשה קרבן פסח דכתיב בערב תאכלו מצות אבל מרור בזמן הזה דרבנן אבל מדאורייתא פטור דכתיב על מצות ומרורים יאכלהו, וקאי אקרבן פסח לומר בזמן דאיכא קרבן פסח איכא מרור ובזמן דליכא קרבן פסח ליכא מרור, ובגלל הדבר הזה סוברים חכמים שאין לאוכלם יחד שאם יאכלם יחד אתי מרור דרבנן ומבטל ליה למצה דאורייתא.

והלל הזקן ע"ה סבירא ליה דמצוות אין מבטלות זו את זו וצריך לכורכן יחד מצה ומרור לכתחילה דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו ומשמע ליה שתיהם יחד, ולפי דלא איתמר הלכתא לא כרבנן ולא כהלל הזקן על כן תיקנו חכמים לברך על אכילת מצה ואכיל ואחר כך מברך על אכילת מרור ואכיל כסברת חכמים, ואחר כך אנו עושין הכריכה לצאת גם כן לדעת הלל הזקן דילמא הלכתא כוותיה ועל כן עליו אנו אומרים זכר למקדש כהלל הזקן וכו'.

אזהרה לכורכין כרפס ומרור ביחד

צז. והן רבים עתה עם הארץ לא ידעו ולא יבינו טעם כריכה זו ועושין הכריכה בחזרת ומרור וכרפס ומצה ואין להם טעם ומנהג בורות הוא, וכבר ראיתי לאחד מהחכמים מתלונן על זה בקהל עדתו ואמר כי לא מצא בשום ספר מנהג זה ושאין טעם למנהג זה. **ואני** אמרתי לו שלא יספיקו אמרותיו באמור להם כי אין טעם למנהג זה כי אם באמור להם שבמנהג זה לא יצאו ידי חובתם כי בכורכן גם הכרפס עמהם אתי כרפס דרשות ומבטל ליה למצה דאורייתא דמצה ומרור דמצוה נינהו אמרינן מצוות אינן מבטלות זו את זו, אכן כרפס דרשות מבטל ומבטל למצוות דאורייתא לכולי עלמא, וזה לפי פשוטן של דברים וכל שכן לפי סודן של דברים מעריב ערבים עליונים למטה ותחתונים למעלה, ישתקע הדבר וכן לא יעשה.

יש להזהר שלא לשוח מברכת המצה עד אחר הכריכה

צח. ויראי ה' קדושיו יזהרו שלא להסיח דעתם מתחילת אכילת מצה עד הכריכה כדי שתעלה ברכת אכילת מצה וברכת אכילת מרור גם לכריכה זו, לפי שהיינו צריכים לברך על כריכה זו אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים ככל מצוות דרבנן דומיא דמרור דרבנן דמברכים עליה, ומיהו אם סח בנתיים לא הויא ברכה לבטלה מה שבירך על אכילת מצה ועל אכילת מרור שמא הלכתא כבית הלל, דהואיל ותקנת חכמים כך היתה על כל מילי דרבנן מברכים, אבל לכתחילה ראוי להזהר שלא יסיח בנתים בדבר שלא מענין הסעודה והכריכה.

ומה גם לפי סודן של דברים אשר שלש המה מצה ומרור וכורך אכילתם ראשם מגיע השמימה וחבל נמרץ להגדיל ולהעריץ אורות עליונים למעלה הגדולה והגבורה והתפארת והנצח למ"ן גדו"ל ועד קט"ן ואין ראוי להסיח בהם בנתים חס ושלום כי קרוב הוא לפגל בקדשי שמים ואשר הלך גם הוא חשיכים ואין נוגה לו.

מנהג קדמונים שלא לשוח עד גמר הסדר ולכה"פ יזהר עד אחר אפיקומן

צט. ומה טובם ומה יופים של חסידים הראשונים אשר אחזו פלך השתיקה בלילה הזאת מתחילת הסדר עד תומם כל הסדר כולו, ואפילו דברים מענין הסעודה יתקדשו לאומרם בלשון הקודש שלא להפסיק החבל נמרץ אשר נעשה בשמים ממעל על פי הסדר מראש ועד סוף.

ולפחות ראוי לכל איש ישראל להיות זהיר משיחת חולין עד אחר אכילת אפיקומן, דהואיל דמכוין כשיברך על אכילת מצה גם על אכילת אפיקומן איך ימלא את לבו להפסיק בנתים בדברים שלא לצורך וא"ד יעלה מן האר"ש חס ושלום.

"שולחן עורך"

מצוה להסב כל הסעודה

ק. הנה ראוי לכל איש הירא להיות יושב על שלחנו מעוטף לבנים כמלאך ה' בעת אכילתו ולהיות אכילתו בקדושה לפני האלהים אשר היא גם היא למצוה תחשב לו ולהיות מיסב כל הסעודה כולה לכתחילה.

טעם ההסיבה ע"ד הסוד

קא. כי הנה ענין ההסיבה מבלעדי פשט הדבר כי בא להורות דרך חירות, עוד בה רמז לפקיחי עיינין בתעלומות חכמה כי על כן היא באה דווקא מצד שמאלו להורות על ההוא דרגא דאפיק לון לחירותא כאמור בספר הזוהר, ההוא יובלא אפיק יתהון לחירות ותבר גושפנקין דפרזלא וקליפין בישין כו' ולכן ההסיבה מצד שמאל יען המדה העליונה הזאת היה מקו שמאלא, וגם יורה מיתוק אל הדינים הנמשכים מצד שמאל, ואחר כי האכילה הוא ענין ייחוד שכן מאכל עולה במספר יאהדונ"הי, בליל פסח נשתנית לטובה שצריך הסיבה להורות כי זה הייחוד הנעשה בליל פסח הוא בשלימות גדול ולא נעשה כפסח הזה בשום זמן ועל כן לכתחלה יסב כל הסעודה.

מנהג יראים שלא לאכול בסעודה לשובע משום מצות אפיקומן

קב. ומנהג יראי ה' וחושבי שמו שלא לאכול בסעודה זו כל שובעם כדי שלא יהא עליהם אכילת אפיקומן לאכילה גסה שעליה נאמר ופושעים יכשלו בם, וכן תהיה השתיה כדת בסעודה זו כדי שלא תטרף דעתו עליו וישכח מלעשות יתר הסדר או יחטפנו שינה.

ראוי לשורר על שלחנו בחסדי ה' ולומר עליו דברי תורה

קג. ונכון להיות כל איש שור"ר בביתו שירות ותשבחות וחסדי המקום ברוך הוא על שלחנו לעורר חבצלת השרו"ן לשיר בקול נעים גילה ורנן כבוד הלבנון ולעורר חשק ואהבה בין ישראל לאביהם שבשמים, וכבר הארכנו בזה בחלק א' בפרקי שבת ע"ש.

קד. ואחריו לו יהיה חן באילת אהבים ויעלת חן כל אחד לפי שיעורו בדברי תורה, מי בסדר המשנה של פסחים וחגיגה ויום טוב ומי בספר הזוהר פרשת בא בענין יציאת מצרים, ואין לפטור עצמו מזה במה שקרא סדר ההגדה לפני הסעודה כי שלשה שאכלו שנו [77] לומר שהחיוב בא באחרונה אחר שאכלו, ובכן תהיה שלחן אשר לפני ה' מלא דשן ומלא ברכת ה' אשר נקבצו באו לה תורה ומצוות יחדיו יהיו תמים לקיים ז"ה א"לי ואנוהו, ובכן יתאמץ בכוונתו למצות אכילת אפיקומן קודם חצות.

"צפון"

מקראי קדש לומר קודם "צפון"

קה. קודם אכילתו יסדר אלה מקראי קדש.

ר"ת אלהי"ם

א'קרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. ל'שמיע בקול תודה ולספר כל נפלאותיך. ה'דר כבוד הו"דך ודברי נפלאותיך אשיחה. י'הללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הו"דו על ארץ ושמים. מ'ה ידידות משכנותיך ה' צבאו"ת.

מנהג לילך עם האפיקומן ד' אמות ולומר כך היו אבותינו כו'

קו. ואחר כך יטול האפיקומן כמות שהוא כרוך במפה וישלשלנו לאחריו ויהלך ארבע אמות בביתו והן יתן בקולו קול עוז לאמר, כך היו אבותינו הולכין משארותם צרורות בשמלותם על שכמם.

לאכול שני זיתים אפיקומן זכר לקרבן חגיגה ופסח

קז. ויקח האפיקומן שני זתים עליה אחד זכר לקרבן חגיגה [78] ואחד נגד קרבן פסח הנאכל על השובע ויאכלם בהסיבה.

פרטי דינים במי ששכח לאכול אפיקומן והמסתעף

קח. ואם שכח ולא אכל אפיקומן ולא נזכר עד שנטל ידיו או שאמר הב לן ונבריך אוכל אפיקומן בלא ברכת המוציא, דאף על גב דבעלמא חשוב סילוק שאני הכא דאתכא דרחמנא סמכינן, ואם לא נזכר עד שבירך ברכת המזון אם נזכר קודם שבירך בורא פרי הגפן יטול ידיו ויברך המוציא ויאכל האפיקומן ויחזור ויברך ברכת המזון ויברך בורא פרי הגפן וישתה הכוס.

קט. ואם לא נזכר עד אחר שבירך בורא פרי הגפן לא יאכל אפיקומן ויסמוך על מצה שאכל בתוך הסעודה שכולן שמורות הן, אבל אם לא אכל בתוך הסעודה אלא מצה עשירה צריך לחזור ולאכול כזית אפיקומן ולא נפיק בכזית של המוציא וכזית של אכילת מצה, ותדע שהרי אמרו דבמקום שנהגו לעשות שימור למצת מצוה משעת קצירה אפילו

לא נזכר עד אחר ההלל יטול ידיו ויברך המוציא ויאכל האפיקומן ולא אמרו שיצא בכזית מצה שאכל מתחילה, אלא לאו שמע מינה דלא נפיק אלא במצה שאכל בתוך הסעודה דווקא כמדובר.

קי. ומי שנהג לעשות שימור משעת קצירה למצת מצוה דאמרינן שאף אם בירך בורא פרי הגפן בכוס ברכת המזון שיאכל אפיקומן, יכול לחזור לברך על הכוס ואין לחוש במה שמוסיף על הכוסות דכיון דכוס שלישי היה בטעות חזר כוס שהוא מברך עתה עליו להיות שלישי, ואם נזכר אחר הלל אף על פי שעשאן שלא כסידרן שהקדים כוס של הלל שהוא ראוי להיות אחרון קודם לכוס ברכת המזון שהוא שלישי אין סדר ברכות מעכב כמו שכתב הרא"ש.

"ברך"

מקראי קדש לומר קודם "ברך"

קיא. קודם ברכת המזון יסדר אלה מקראי קדש.

ר"ת מילוי אלהים דאלפי"ן

א'ני אל אלהים אקרא וה' יושיעני. ל'מען אספרה כל תהלתיך בשערי בת ציון אגילה בישועתך. פ'ותח את ידך ומשביע לכ"ל ח"י רצון. ל'ך דומיה תהלה אלה"ים בציון ולך ישולם נדר. מ'ציון מכלל יופי אלהים הופיע. ד'מינו אלהים חסדך בקרב היכלך. ה'ודו לאל השמים כי לעולם חסדו. א'ברכה את ה' בכל עת תמיד תהלתו בפי. י'שמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם. ו'לציון יאמר איש ואיש ילד בה והוא יכוננה עליון. ד'עו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו. מ'גיננו [79] ראה אלהים והבט פני משיחך. מ'י יתן מציון ישועות ישראל בשוב אלהים שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל. **וישלים** באלו הפסוקים, כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא. כן אזמרה שמך לע"ד לשלמי נדרי יום יום. בטחו בה' עד"י ע"ד כי ביה ה' צור עולמים. כי כה אמר רם ונשא שוכן ע"ד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים. רבבה כצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבאי בעד"י עדיי"ם שדים נכונו ושערך צמח ואת ערום ועריה. כי ילד יולד לנו בן נתן לנו ותהי המשרה על שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי ע"ד שר שלום.

ואחר כך אלה המקראות ר"ת שם מ"ה

(**הגה**, נ"ל שצריך לומר גם פסוקים שם ב"ן ומ"ה הנזכרים לעיל במרור כפי סדר השמות בספר הכוונות שבידינו).

י'מלא פי תהלתך כל היום תפארתך. ו'עזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה. ד'רשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד. ה'וד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו. א'מרתי עולם חס"ד יבנה שמים תכין אמונתך בהם. ו'צדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות אלהים מי כמוך. א'שתחוה אל היכל קדשך ואודה את שמך על חסדך ועל אמתך כי הגדלת על כל שמך אמרתך. ו'יהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ה'עם ההולכים בחשך ראו אור גדול יושבי בארץ צלמות אור נגה עליהם. א'שרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

בברכת הגפן של כוס שלישי יכוין לפטור כוס רביעי

קי"ב. ואחר כך יברך ברכת המזון באימה ביראה ובנעימה קדושה ויברך וישתה כוסו בהסיבה, וצריך לכוין בברכת פרי הגפן של כוס שלישי זה לפטור בברכה זו גם כוס רביעי.

"הלל"

מקראי קדש לומר קודם "הלל"

קי"ג. קודם קריאתו יסדר אלה מקראי קדש.

ר"ת מילוי אלהים דאלפין

א'בא בגבורות אדני אלהים אזכיר צדקתך לבדך. ל'ך זרוע עם גבורה תעוז ידך תרום ימינך. פ'דה אלהים את ישראל מכל צרותיו. ל'הודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו. מ'י ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. ד'ור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו. ה'ללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גדלו. א'להים בשמך הושיעני ובגבורתך תדינני. י'קום אלהים יפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו. ו'ישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם יצמיתם ה' אלהינו. ד'חה דחיתני לנפול וה' עזרני. מ'ן גערתך ינוסון מן קול רעמך יחפזון. מ'גדול ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם, ואחר כך ישלים בפסוקים דלעיל בברך, כוס ישועות וכו'.

ואחר כך ר"ת שם מ"ה

(**הגה**, נ"ל שצריך לומר תחלה פסוקים שם ב"ן הנזכר לעיל במרור ואחר כך שם מ"ה כפי סידור השמות בספר הכוונות אשר בידינו)

י'פה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב. ו'עזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה. ד'רשתי את ה' ועניני ומכל מגורותי הצילני. ה'גדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים. א'ז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה. ו'לציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון. א'תה תקום תרחם ציון כי

עת לחננה כי בא מועד. ו'גם עד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני עד אגיד זרועך לדור לכל יבא גבו"רתך. ה'יטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים. א'הללה שם אלהים בשיר ואגדלנו בתודה.

דין שתה כוס רביעי בלא הסיבה

קיד. ואחר כך יצל"ח דברו קול אדם ימשוך בנעימות בהלל עד תכליתו ישירו תהלתו ואז ישתהו בהסיבה בלא ברכה תחילה ומברך אחריו על הגפן, ואם שתהו בלא הסיבה צריך לשתות פעם אחרת בהסיבה ומברך לפניו בורא פרי הגפן לפי שהסיח דעתו מלשתות עוד.

דין שתית קפה ושאר משקין אחר כוס רביעי

קטו. ואחר ארבע כוסות אלה אינו רשאי לשתות יין אלא מים, וכתב הב"י ז"ל, וכל המשקין דינם כיין, ונראה להתיר משקין שאינן משכרין שהרי כתב הר"ן דלא הוי טעמא משום מצה שהרי כבר שתו אחריה שתי כוסות אלא טעם הדבר כדי שלא יהא מוסיף על ארבע כוסות דנראה כמי שמתחיל בסדר אחר, ועל פי טעם זה כל משקה דלא הוי חמר מדינה מותר לשתות אחר ארבע כוסות, ומטעם זה התרתי לעצמי ולרבים אשר עמדי לשתות מי הקאוי וכיוצא אחר הסדר.

מנהג מתקופת האריז"ל לקרוא שיר השירים אחר הסדר

קטז. ואני שמעתי שבימי הרב זלה"ה היו קורין אחר תשלום הסדר ספר שיר השירים, וטעמא דמסתבר הוא לעורר אהבת דודים למעלה בזווגא שלים ויאחז צדיק דרכם.

מנהג הנעורים בלילה לספר ביציאת מצרים ולהגות בסוד היום

קיז. ובלילה הזה נדדה שינת השלמים ונגזלה שנתם אם לא ירי"עו אהבת ריעים אהובים למעלה לספר ביציאת מצרים, והשרידים אשר ה' קורא הבאים בסוד ה' יאותה להם להגות בסודות יציאת מצרים וענין סוד הסדר הנעשה בלילה להשהות אורות עליונים למעלה מלהסתלק.

סדר מאמרי הזוהר לנעורים בלילה

קיח. ואם עומדים כל הלילה יקראו בזוהר פרשת בא בענין יציאת מצרים דף ל"ה ע"ב ועבר ה' לנגוף עד סוף הפרשה, ואחר כך בשאר מקומות המפוזרים בזוהר סוד ארבע כוסות, פרשת אמור דף צ"ה ע"א בחדש הראשון, ובפנחס דף ר"ן ע"ב ר' חייא פתח עד דף רנ"ב ע"א ראשון לציון הנה הנם, וסוד המצה פרשת ויצא דף קנ"ז ע"א ותצא לאה, וסוד הפסח ואיסור חמץ ותערובתו בפרשת תצא דף רפ"ב ע"ב אדהכי קם בוצינא קדישא עד סוף הפרשה, ובפרשת תצוה דף קפ"ב ע"א עד דף קפ"ג ע"ב מטו לרקיעי דחכמתא, ופרשת בהעלותך דף קמ"ט ע"א.

שבח הנעורים בלילה ומספרים ביציאת מצרים

קיט. ומה טוב חלקם ומה נעים גורלם של עושה אלה אשר כל רואיהם יכירון כי הם זרע בירך השם, ושכינה למעלה מראשם ומלאכי צבאות ידודון ידודון ובאים לשמוע סיפור ושבח אל אלים נאדר בקדש הלולים, ושמו הגדול מתקדש כמו שנאמר אל נערץ בסוד קדושים רבה וכמו שהארכנו למעלה מאמר הזוהר בשבח המגיע למספר ביציאת מצרים ברחימו דחדוה ע"ש.

דין הזיווג בלילי יו"ט ראשון של פסח

קכ. וקבלנו מהאור המופלא רבינו האר"י זלה"ה שהזווג אסור בליל פסח ראשון ובליל יום טוב שני של גליות בר מטבילת מצוה.

ומבואר הדבר לבאים בסוד ה' כי היחוד הקדוש הנמצא למעלה בלילה הזה הוא גדול ומהולל מאד כי נקבצו באו כל המאורות העליונים הקטנים עם הגדולים ומי בשחק יערוך לה' ידמה לה'.

מנהג מהדרין לעשות ליל יו"ט שני כראשון לכל דבריו וסודו

קכא. וכתב הב"י [80] ז"ל, המהדרין שבישראל נוהגים ליל שני כליל ראשון לכל דבריו אבל מי שרוצה לאכול ולשתות ליל שני אחר גמר ההלל אוכל ושותה ואין עליו כלום, אבל נמצא מוציא עצמו מכלל המהדרין ועובר על דברי חכמים שאמרו לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל ע"כ.

וגם לפי סודן של דברים יאותה לנו להזהר ביום טוב שני ככל חוקות לילה הראשונה אשר הוא בסוד תוספת כתובה ומתנות לכנסת ישראל ומוסיף שמחה רבה למעלה כנרמז בזוהר פרשת אמור דף צ"ח וז"ל, פקודא בתר דא וכו' וכן בשבועות להקריב שתי הלחם ובמוספין להקריב וכו' וצריך לקרבא ליה כגון תוספת כתובתא ומתנתא דאוסיף חתן לכלה דשבועות אינון י"ו צריך לקרבא לגבייהו שתי הלחם מאינון ב' ההי"ן וכו' עכ"ל.

עד כאן הגיע קיצור הסדר הקדוש וכוונתו ליתר העם אשר הן לו כס"ף ונכספה נפשו לכוין הדברים על פי שורשם, לא מנענו בר עם נבר לעשות כסדר הזה כאשר יוכל שאת לפי קוצר שכלו, וה"ן מלה בלשונו בסדר המקראות ופנה למעלה לאלוה מילין להגדיל ולהאדיר מאורות עליונים בשמי"ם ממעל ה"א זה הדרך ישכון אור.

טעם לאמירת פסוק יהיו לרצון ופסוק ויהי נועם קודם המצוה

קכב. וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו די מכש"ורו אשר יכש"ר לו המעט הוא אם רב ובלבד שיכוין לבו לשמים, ואשר יתן אל לבבו לאמר כי יש פנימיות ענייני הסודות בכל אלה ולעתור ולרצות לפני יודע כל תעלומות שיהיו לרצון אמרי פיו והגיון לבו כאילו

כיוון תעלומות הדברים וזווגי מדות העליונות, ובכן אלהים יראה לו ארשת שפתיו ברור מללו פרטי הסודות וזווגי שמות הקדושים הראויים לבא על ידיהם.

קכג. ולעומת זה אמרו בספר הזוהר פרשת יתרו [81] ז"ל, ומעשה ידינו כוננה עלינו מאי כוננה כוננה ואתקן תקונך לעילא כדקא יאות עלינו אף על גב דלית אנן ידעין לשוואה רעותא אלא עובדא בלחודוי מעשה ידינו כוננהו להההוא דרגא דאצטריך לאתתקנא ע"כ, ועל כן חסידים הראשונים זה דרכם שכל למו להקדים בכל מעשה עבודתם עבודת הקדש לבטא בשפתים המצוה ההיא ולומר מקרא קדש הלז ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו' כאשר הארכנו בפרקי ר"ה ויום הכפורים לקמן בס"ד.

חובת הבאים בסוד ה' לכוין בסודי המצוה

קכד. אכן האיש אשר בתעלומות חכמה יבין וישכיל, יאותה לו להבין ולהשכיל לעשות כווני"ם למלאכת השמים ולא יצא ידי חובתו בזה, כי אחר אשר יש לאל ידו להשיג עמקי סודות הדברים ולא התבונן בכוונת הסדר הקדוש הזה ועושהו בדרך הפשוטה אשמו בראשו, ואמרו ז"ל [82] מפני מה אין ישראל נענים מפני שאינן יודעין להתפלל בשם אבל היודע ומשיג עליו נאמר אשגבהו כי ידע שמי.

וכבר העתקנו בפ"ו דראש השנה לשון הרשב"י דקאמר, כל מאן דבעי לאתערא מילין דלעילא בין בעובדא בין במלה אי ההיא עובדא או ההיא מלה לא אתעביד כדקא יאות לא אתער מידי וכו' וקודשא בריך הוא קריב לכלא אבל אי לא ידעי למקרי ליה לאו איהו קרוב דכתיב קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת.

מעלת המכוונים בסודי המצוה ע"פ כוונות האריז"ל

קכה. ושם כתבנו כי המצוה בלא כוונה לאיש המשיג סודה ולא יתבונן כגוף בלא נשמה כי סוד המצוה הוא נשמה אל המצוה כי המה דברים שעומדים ברומו של עולם סוד שרשי השמות, כי על כן אמרו שמעשה המצוות הוא צורך גבוה להמשיך שפע בכל העולמות, כי הואיל שהנשמה הטהורה היא חלק אלוה ממעל וכל אדם אחוז בשרשרות הקדושה הנה על ידי השתלשלות נשמתו במעשה המצוה ההיא אשר יעשנה בכוונת תעלומותיה יעשה לו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ויתעוררו ויתייחדו המדות העליונות על ידו ויהי מושך שפע וברכה עליהן מהראשונה אל האחרונה ומשם אל המדריגות התחתונות עד שיגיע ויחול עליו דרך הסולם כאמור שם באורך.

ואשר על כן האיש השלם ומשכיל בחכמה האלהית, לו בכח יגבר בזריזות מביאה לידי זהירו"ת ובהירות נשמתו לחסות בנועם ה' בטולא דמהימנותא בסדר הקדוש הנעשה בפסח הזה לכוין הדברים לשם פעלן, ואל סודו ידרוש מבית ומחוץ תצפ"נו בנסתר

ובנגלה על פי שפ"ר התקונים מתוקן ומקובל מפומא דמרן איש האלהים נורא מאד שפר הזוהר המבריק ומבהיק עד להפליא לעיני מעייני חכמתו הנפלאה כבוד קדושת האר"י זלה"ה ורק על פי סדרו הקדוש יפתח עיניו, אך הוא לבדו ולא מחסי"ריו ומוסיפ"יו א"ב הו"א דלא להוסיף עליה ומיניה לא תזוע, גדולים מעשה ה' דרושים לכל חפציהם במכתב הקדש יד ההקדש מהרח"ו זלה"ה.

סוד קדושת ליל הסדר

קכו. ואתה המעיין הרובץ בתוך יאורי תעלומות חכמה דע והשכל טעמי הדברים בשורשן ותעלוזנה כליותיך, כי יפלא ממך דבר לאמר מה הסדר הזה ומה טעם יש בו את אשר כבר עשוהו בתפלת ערבית ובהלל, גדול כבוד ה' ומהלך עד שער הגדול ופותחו יונק שד"י אמ"ו ואבי"ו אהבו ברכות שדי"ם ורח"ם שתי אבוקות של אור בידו, אם כן סדר קדושות הנעשות בקדש ורחץ וכו' למה באים.

לא נפלאת היא ממך ולא רחוקה אחרי הודיע אלהים אותנו את אשר קבלנו מפי סופרים ומפי ספרים, כי אשר להיות כבר היה יקר וגדולה מגוד"לים בנעוריה"ם בסגולת התפלה וקדושת היום, ואולם אחר גמר התפלה הלא נסע יתרם בם לא נשאר בהם כי אם אור רשימותם, ובכח סגולת סדר הקדוש הנעשה אחר התפלה ישוב עטרה ליושנה בתוספת מרובה על העיקר באור רב שבעתיים הולך ואור עד כי גדל מאד, ונוסף גם הוא ביתר הסדר להביא אורים גדולים הקטנים עם הגדולים את אשר לא נעשה עמם דבר כמבואר בדברי רבינו הקדוש זלה"ה.

"קדש"

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם כוס ראשון

קכז. ואנכי תקנתי נוסח תפלות על סדר קד"ש ורח"ץ כוללות כוונות הרב וסמכ"תים בבית תפלתי להוציא הכוונה בפה, ומילין אילין לא אתייהבו בר לקדישי עליונין דאעלו ונפקו וידעין ארחוי דקודשא בריך הוא וזה תוארם.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנכי בא לקיים מצות כוס ראשון לתקן את שורשו במקום עליון, ויהי רצון מלפניך יֶוֶד הֶיְ וָיְו הֶיְ אלהינו ואלהי אבותינו אלהי חסד"י שבכח סגולת מצות כו"ס ראשון זה שעולה מספרו אלהים וחלופו אכדט"ם אלהים חיים ומלך עולם, יומשך חצוניות דחצוניות חסד או"א עילאין אשר בהם שני שמות אֶכֶדֶטֶם במוח חכמה ז"א שבו שם יַהֲוַהַ והיו למאורות בחינת יקר תפארת מאור הקטן אם הילד השני, ומעשה ידינו כוננהו ה' אצבעותינו האוחזים בכו"ס זה והמלא אשר בקרבו

מיי"ן המה יעלו במספר אכדט"ם עם הכולל להמשיך פנימיות דחצוניות חסד דאו"א גם הוא, ואשר להיות כבר היה בז"א משקידש היום עד גמר ההלל שני המאורות הגדולים פנימיות נצח דתבונה ופנימיות נצח ישראל סבא שבהם שני שמות ע"ב יְוֹדְ הֵיְ וְיִוְ הֵיְ בחינת יקר תפארת גדולתו הראשון, עתה ישוב עטרה ליושנה להתפלל שנית בכוס זה. **ובכח** סגולת הקידוש ישלח אלהים חסדו ואמיתו עצם פנימיות חסד אימא עילאה שבו שם ע"ב יֵוְדְ הֵיְ וֵיִוְ הֵיְ במוח חכמת ז"א בחינת יקר תפארת גדולתו השני ומשם יתפשט בכל קו ימינו בחסד שבו הוי"ה בסגול ובנצח שבו הויה בחיריק וישתלשל וירד דרך גרון ז"א על ראש רחל אמנו ותטול חלקה וחלק לאה, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

"ורחץ"

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם "ורחץ"

קכח. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנכי בא לרחוץ בנקיון כפי לתקן את שורשה במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת רחיצה זו ישתלשל וירד שם י"ה במילואותו יו"ד ה"י מהשם ע"ב שבחכמת ז"א המאיר מפנימיות חסד אימא עילאה ומשם יפרד והיה אל תוך גופא קדישא דז"א אשר עמו ירחץ ויטהר מגילולי מצרים שהיה בו ובתוך ירידתם נוכו האותיות זו בזו יו"ד פעמים ה"י גימטריא ש' והשורש שלהן ב' אותיות י"ה נשארים למעלה בחכמת ז"א ויתפשט בגופו מספר רח"ץ, ובכן ברחמיך הרבים רחץ וטהר נפשינו רוחינו נשמתינו לעבדך באמת, לב טהור ברא לי אלהים וכו', ויהי נועם ה' וכו'.

"כרפס"

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם "כרפס"

קכט. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנכי בא לקיים מצות טיבול ראשון לתקן את שורשו במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' (יכוין אֵלֶּהְ לְמַדְ הֵיְ יְוֹדְ מֵם) אלהינו ואלהי אבותינו אלהים עליון ומלך גדול על כל אלהים, שבכח סגולת מצות טיבול הכרפס יומשך חצוניות דחצוניות נצח דתבונה אלהים במלוי יו"ד אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם בניקוד חיריק בחכמת ז"א בחינת יקר תפארת מאור הקטן האחד וכן חיצוניות דחצוניות הוד דתבונה שם אלהים במלוי ה' אל"ף למ"ד ה"ה יו"ד מ"ם בניקוד קבוץ חיריק המתחיל להכנס עתה גם הוא בבינת ז"א, ובסגולת אכילתנו יומשך פנימיותם אשר גם

המה שני שמות אלהים במילואותם דיודי"ן ודה"הין בנקוד חיריק וקבוץ, ויומשך אור חצוניות יסוד דתבונה מצד החסדים ומצד הגבורות שם אלהים במלוי אלף בציור יוי ובניקוד שורק, ושם השני מצד הגבורה אלהים במלוי אלף בציור יו"ד ובניקוד שורק והיו למאורות בדעת ז"א בחינת יקר תפארת מאור הקטן הא', ויצדק הרמז בסתרו כרפס העולה במספר אלהים דיוד"ין ש' ובז"א אשר בו מאיר מאור הקטן הזה בחכמתו חתום בהם שש קצוות שרי עשרות ולהם עלה כר"פ וסמך שבכרפס, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

"יחץ"

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם "יחץ"

קל. בגשתו לשבור הד"לת יאמר, לשם יחוד קודשא ב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנכי בא לשבור הדל"ת והו"או שבמצה לתקן את שורשה במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' (יכוין אֱלֹהֵיכֶם) אלהינו עליון ומלך גדול על כל אלהים, שבכח סגולת יחץ מצת השנית אשר היא בסוד ה' בצורת ד"ו סוד הבינה, יומשך חצוניות נצח ישראל סבא שם אלהים הה' בציור ד"י וניקוד חיריק בחכמת ז"א בחינת יקר תפארת מאור הקטן הא' וחיצוניות הוד יש"ס שם אלהים הה' בציור דו וניקוד קבוץ בבינת ז"א וחצוניות יסוד יש"ס שם אלהים הה' בציור ה' בניקוד שורק בדעת ז"א ופנימיות דחצוניות הוד דאב"א שם אלהים הה' בציור דו ובם יומתקו ג' שמות אלהים במילואותם אשר האירו בכרפס סוד דינים, ויאיר הדלת של ד"ו דאלהים בחצוניות ופנימיות דחצוניות דהו"ד דאבא המאיר עתה למתק דינין דקטנות זה שם אלהים הה' בציור ד"ו סוד הבינה וזו"ן ברחם אמם ובכן יומתק וישבר כח החיצונים, ואתה אלהים צבאו"ת השיבנו והאר פניך ונושעה.

"מגיד"

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם "מגיד"

קלא. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנכי בא לקיים מצות עשה סיפור יציאת מצרים סוד הנכתם בפסח פ"ה ס"ח יסוד הבינה שבפה התבונה וספרה לה יציאת מצרים יציאת החסדים ממצר הגרון, ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת סיפור יציאת מצרים יומשכו החסדים ויצאו דרך הפה להיות מקיפין, ובכן תשפיע עלינו אור קדושה על נפשנו רוחינו נשמתינו לאהבה וליראה את שמך הגדול הנכבד והנורא יראת הרוממות אמן סלה.

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם כוס שני

קלב. וכשיאחוז הכוס בידו ללפיכך ולומר ההלל יאמר, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הנה אנכי בא לקיים מצות כוס שני לתקן את שורשו במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו (יכוין אלהים בחילופי חילופיו אָמְ גָלְ) שבכח סגולת כוס שני יומשך חצוניות כלי גבורה דאו"א עילאי שבהם שני שמות אֶלֶהֶיְם העולה כמספר כו"ס וחילופי חילופיהן אָמְ גָלְ ומעשה ידינו כוננהו ה' אצבעותינו האוחזים בכוס זה והמלא אשר בקרבו מיין המה יעלו במספר א"ם ג"ל עם הכולל להמשיך פנימיות דחיצוניות גבורת או"א שני שמות א"ם ג"ל בניקוד שבא גם הוא והיו למאורות במוח בינת ז"א בחינת מאור הקטן אם הילד השני וכן יאיר עצמות מאור הקטן הא' דחצוניות הוד דתבונה שם אלהים מלא בה' בניקוד קבוץ, ואשר להיות כבר היה בז"א בסגולת ההלל גמור פנימיות הוד דתבונה שם ס"ג בניקוד קבוץ בחינת יקר תפארת גדולתו הא' עתה ישוב עטרה ליושנה להתכלל שניהם בכוס זה, ובכח סגולת כוס זה יומשך בו פנימיות גבורת אימא עילאה שם ס"ג בניקוד שבא במוח בינה ז"א בחינת תפארת גדולת השני ומשם יתפשט בכל קו שמאלו גבורה שבו הוי"ה בשבא הוד הוי"ה בקבוץ וישתלשל וירד דרך גרון ז"א על ראש רחל אמנו ותטול חלקה וחלק לאה, ויהי נועם ה' אלהינו כו', ותכוין בהויות הפתיחה דברכת אשר גאלנו בניקוד אלהים וסגול.

"רחצה"

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם "רחצה"

קלג. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנכי בא לרחוץ נטילת מצוה לתקן את שורשה במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת נטילת מצוה ישתלשל וירד שם י"ה במילואתו יוד הי מהשם ס"ג שבבינת ז"א המאיר מפנימיות גבורת אימא עילאה ומשם יפרד והיה אל תוך גופא קדישא דז"א ובו ירחץ ויטהר כלי האמצעי שלו מגילולי מצרים שהיה בו, ובתוך ירידתם נוכו האותיות זו בזו יו"ד פעמים ה"י גמטריא ש' והשורש שלהן ב' אותיות י"ה נשארים למעלה בבינת ז"א ויתפשט בגופו מספר רח"ץ, ואתה בטובך רח"ץ וטהר את נפשינו רוחינו נשמתינו, ורוח נכון חדש בקרבנו והעבר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי.

"מוציא - מצה"

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם "מוציא מצה"

קלד. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנכי בא לקיים מצוות המוציא ואכילת מצה לתקן את שורשן במקום עליון, ויהי רצון מלפניך יְוֵדְ הֵיְ וְיֵוְ הֵיְ אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת כזית המוציא יומשך פנימיות חסד אבא עילאה שם ע"ב בניקוד סגול בחכמת ז"א בחינת המאור הגדול יקר תפארת גדולתו השנית, ויומשך חצוניות נצח יש"ס שם אלהים הה' במלוי יו"ד ובניקוד חיריק והה' שבו די הרמוזה בה"מוציא אשר הוא בחינת יקר תפארת מאור הקטן הא', ומשם יפרד והיה בקו ימינו בחסד הוי"ה בסגול ובנצח הוי"ה בחיריק וישתלשל וירד הארה זו דרך גרון ז"א על ראש רחל אמנו ותטול חלקה וחלק לאה, ובכח מצות אכילת כזית מצה יומשך אור העליון מאור הגדול פנימיות גבורת אבא עילאה שם ס"ג בניקוד שב"א בבינת ז"א אשר הוא בחינת יקר תפארת גדולתו השנית, ויומשך עצמות דחצוניות הוד יש"ס שם אלהים במילוי ה' בציור דו ובניקוד קבוץ אשר האירה מכבודה ביחץ, עתה ישוב עטרה עצמות אורה במוח בינת ז"א בחינת מאור הקטן הא' אשר אליו תכון רמז חלק הדל"ת מצה היחוצה, ובכן משם מבינתו יפרד והיה בכל קו שמאלו בגבורתו הוי"ה בשבא ובהודו הוי"ה בקבוץ וישתלשל הארה זאת על ראש רחל אמנו דרך גרון ז"א ותטול חלקה וחלק לאה, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

ובברכת המוציא יכון ההויה בניקוד פתח חכמת ז"א ובברכת על אכילת מצה יכוין ההוי"ה בצירי בינת ז"א, (הגהה, אמר המעתיק בספר הכוונות שבידינו לא סידר זה כי אם בכורך ע"ש).

"מרור"

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם "מרור"

קלה. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנכי בא לקיים מצות אכילת מרור לתקן את שורשו במקום עליון, ויהי רצון מלפניך יוד האוואוהאאלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת אכילת מרור יומשך אור העליון פנימיות תפארת אבא עילאה שם מ"ה מצד החסדים ושם ב"ן מצד הגבורה מנוקדים חולם בדעת ז"א שבו שם יֽהֲוֶה בחינת יקר תפארת גדולתו השנית, ומשם יפרד בכל קו האמצעי שלו בתפארתו הוי"ה בחולם וביסודו שבו הוי"ה בשורק וישתלשל וירד הארה זו דרך גרון ז"א על ראש רחל אמנו ותטול חלקה וחלק לאה, ואשר להיות הגענו עד פה עד מקום דעת ז"א מקום חיבוק לאה

יצדק הרמז בסתרו לאכול מרור טבול בחרוסת אשר יחדיו נמתיק סוד המוחין שבה דיני לאה החתומים במספר מרו"ר המה ארבע אלפי"ן מליאות המאירים בה מארבע אהיה אשר המה עולין במספר מד"ת, והוסר מהן ד' שורשיהן ד' אלפי"ן פשוטות המה ישארו ויעלו במספר מ"ת וכאשר אל בחינת ו' בחינות שלה בדעת תצרפם עלה מו"ת בחשבונה ומרו"ר גם היא שווה בחשבונה.

ובכח סגולת החרוסת יצדק הרמז בסתר עליון יושם מר למתוק ועליו תוסד סוד אותיותיו ח"ס רו"ת הנה היא לאה המאיר בה שם אדנ"י במילואו המלא אשר בקרבו לבד משורשו המאיר ברחל הגבירתה, ורמז זה יתקומם ברו"ת מספר מלוי שם אדני ואל סוד ח"ס תדרוש לאור באור החיים חיי המלך אהי"ה הוי"ה אהי"ה ארצות החיים ולהם עלה חשבון ח"ס כל מר מתוק, ותמונת החרוסת כמין טי"ט יצדק הרמז בסתרו בצרף היו"ד אשר בקרבו מימינו ומשמאלו ויעלו אותיותיו י"ט י"ט שני מילואי מ"ה שבז"א הא' אהובה רחל הגבירתה והא' צנועה לאה, וב' י"ט אלו עולים במספר בלא"ה ועליה תוסד החרוסת כתמונת טי"ט למתק מרירות דיניה, ובכן יאירו אל מול פני רחל ממותקים לבא אל המלך ביחוד שלם, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו', ויכוין בהוית הברכה דאכילת מרור בניקוד שב"א.

"כורך"

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם "כורך"

קלו. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנכי בא לקיים מצות כורך לתקן את שורשו במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו אלהים עליון ומלך גדול על כל אלהים שבכח סגולת כריכת מצה ומרור יומשך אור העליון חצוניות יסוד אבא שם אלהים, והה' שבו ציורה בציור ג' וו"ין בדעת ז"א שבו שם יֵהֹוָהֵ בחינת יקר תפארת מאור הקטן הא', ובהכרך מצה זו הרומזת בצורת ה' דג' ווין במרור הרומז אל לאה תקח לה אף היא הארה מהמוח שנכנס בדעת ז"א ומשם מדעת ז"א יפרד הארה זו על רחל דרך גרון ז"א ותטול חלקה וחלק לאה, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

"צפון"

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם "צפון"

קלז. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנכי בא לקיים מצות אכילת אפיקומן זכר לקרבן פסח ולתקן את שורשה במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי

אבותינו (יכוין אֱלֹהֵיכֶם) שבכח סגולת מצות אכילת אפיקומן יגמר כניסת אור העליון חיצוניות הוד דאבא שם אלהים שצורת הה' בציור דו כי חלק הו' שבקרבה יכנס עתה ויתפשט בבינת ז"א אשר הוא בחינת יקר תפארת מאור הקטן הא' ומשם יפרד בכל קו שמאלו בגבורתו שבה הוי"ה בשב"א ובהודו הוי"ה בקבוץ, והארה זו יתפשט דרך גרון ז"א על ראש רחל אמנו ותטול חלקה וחלק לאה, ויהי נועם ה' אלהינו כו'.

"ברך"

תפלה עד"ה לומר קודם ברהמ"ז וכוס ג'

קלח. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנני בא לקיים מצות ברכת מזון וכוס שלישי לתקן את שורשן במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' (יכוין שם אל"ף למ"ד ה"א יו"ד מ"ם) אלהינו ואלהי אבותינו אלהים עליון על כל אלהים שבכח סגולת מצות כו"ס שלישי העולה אלהים יומשך אור העליון מהנהר הגדול מוח הדעת דאימא חצוניות דחצוניות יסוד אימא מצד החסדים שם אלהים במילוי אלפין והאלף בציור יוי בניקוד שורק בדעת ז"א בחינת יקר תפארת מאור הקטן הא', ויומשך חצוניות דחצוניות חסדים דתפארת דאימא בחילוף שם אכד"טם כל אות בחולם העולה ע"ה מספר ע"ה אשר הוא יוצא מחשבון אותיות שבג' שילובין מ"ה עם אלהים דאלפין תשע ושישים אותיות, ועם כללות ששה משמות אלהים שמשולבים בהם המה יעלו במספר ע"ה כמספר שם אכד"טם כל האותיות בחולם, ויאירו גם חסדים תפארת דאבא חילוף שם אכד"טם כל האותיות בחולם העולה עם הכולל ע"ה והיו למאורות בדעת ז"א בחינת יקר תפארת מאור הקטן אם הילד השני, ושני שמות ע"ה ע"ה האלו יאירו בסגולת כו"ס זה והמלא אשר בקרבו מיין וה' אצבעותינו האוחזים בו העולים במספר ע"ה והם פנימיות דחיצוניות חסדי התפארת מצד הימין.

ואשר להיות כבר היה בז"א בקדושת היום מ"ה דחסדים וב"ן דגבורות יש"ס מלובשים בפנימיות יסוד שלו בניקוד שורק בחינת יקר תפארת גדולתו הא', הנה עתה יכנס שם מ"ה וב"ן בניקוד חולם חסדי הדעת דאימא מלובשים בפנימיות תפארת שלה מימין בדעת ז"א בחינת יקר תפארת גדולתו השנית ויתלוו אליו גם הגבורות שבדעת סוד כוס ד' שיכנס אחריו חילוף שם אכד"טם העולה ע"ד, ושם ב"ן ומ"ה מפנימיות גבורת יסוד יש"ס מאור הגדול הא' ושם ב"ן ומ"ה מפנימיות יסוד אימא עילאה מאור הגדול השני והיו למאורות במוח דעת ז"א, ומשם יתפשט בקו האמצעי שלו בתפארתו שבו הויה

בחולם וביסודו הו"יה בשורק וישתלשל וירד הארה זו דרך גרון ז"א לראש רחל אמנו ותטול חלקה וחלק לאה, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

"הלל"

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם כוס רביעי

קלט. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנני בא לקיים מצות כוס רביעי לתקן את שורשו במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' (יכוין אל"ף למ"ד ה"א יו"ד מ"ם) אלהינו ואלהי אבותינו אלהים עליון ומלך גדול על כל אלהים שבכח סגולת מצות כוס רביעי יומשך מאור העליון מוח הדעת דאימא מצד הגבורות שם אלהים דאלפין והאלף בציור יוד חיצוניות דחיצוניות יסוד אימא צד הגבורה נקוד שורק בחינת יקר תפארת מאור הקטן הראשון, וימשך חיצוניות דחיצוניות תפארת אימא צד הגבורה שבו חילוף אכד"טם כל אות בחולם מספר ע"ד וצד הגבורה תפארת דאבא חילוף שם אכד"טם מספר ע"ד בחינת יקר תפארת המאור הקטן אם הילד השני.

ואשר להיות כבר היה בז"א בקדושת היום מ"ה וב"ן בניקוד שורק פנימיות גבורה דיסוד דיש"ס יקר תפארת גדולתו הא', עתה בכוס זה יכנס ב"ן ומ"ה בניקוד שורק פנימיות יסוד אימא עילאה בחינת יקר תפארת המאור הגדול השני ויתלוו אליו גם החסדים סוד כוס שלישי חילוף שם אכדט"ם העולה עם הכולל ע"ה מאור הקטן אם הילד השני ושם מ"ה וב"ן פנימיות חסדי יסוד יש"ס מאור הגדול הראשון ומ"ה וב"ן חסדי יסוד אימא עילאה מאור הגדול השני, והיו למאורות במוח דעת ז"א ומשם יפרד והיה בקו האמצעי בתפארתו שבו הו"יה בחולם וביסודו הויה בשורק, וישתלשל וירד הארה זו דרך גרון ז"א לראש רחל אמנו ותטול חלקה וחלק לאה.

אנא השם תרב גדולתו ויאמרו תמיד יגדל ה', ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת, גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, ועתה יגדל נא כח ה' לרחם בו עלינו ולהושיענו, אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה, ברכות והודאות לשמך הגדול על שהחייתנו וקיימתנו כן תחיינו ותחננו ותאסוף גליותנו לחצרות קדשיך לשמור חוקיך ולעשות רצונך ולעבדך בלבב שלם על שאנו מודים לך ברוך אל ההודאות, וצא נא לישע עמך לישע את משיחך וכימי צאתך מארץ מצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובאותות ובמופתים כן עתה בגלות החיל הזה הראנו נפלאות וזכנו לראות פני משיחך הקדוש, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

דברי המחבר על הכוונות שליקט מכתיבת ידי האר"י ומהרח"ו ז"ל

קמ. עד כאן הגיעו סדר התפלות הנוראות האלה הכל בכתב מיד אדוני הארץ האר"י זלה"ה ומשנהו מהרח"ו זלה"ה, דבריהם חיים וקיימים ונחמדים לאנשים חכמים וידועים אנשי מדות הבונים רחובו"ת למו בארץ החיים, שתו בשמים פיהם והמה יהיו כמורידי אור מן העולם ועד העולם.

ואסובבה לתודה ולתעודה אלקטה אחרי הקוצר"ים אמרות ה' אמרות טהורות וסמכ"תים בבית תפלתי דבר דבור על אופניו סדר סדר לבדו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו, והמה יבנו בשמים מעליותיהם האנשים האלה שלימים דבר בעתו, ואשרי אנוש יעשה כסדר הזה להאיר נפשו רוחו נשמתו לאור באור החיים, מאורות נתן סביבות עוזו ויסגור ה' בעדו והכנע"ני אז באר"ץ שם נפל שדוד ואין שני להקימו, ודגל הקדושה על כן ירים ראש ויעורר עליונים למעלה ויתן אותם לרחמים להחיש מהר גאולתנו ופדיון נפשינו.

מעלת המעתיר על הגאולה בפרט במעשה המצוות בחג

קמא. וכבר כתבנו למעלה שבכל מעשה עבודתו בעסק החג הקדוש הזה יש לכל איש ישראל לשים מגמת פניו לעתור ולרצות על גאולתנו שיעלה ויבא יגיע יראה וירצה ישמע יזכר ויפקד זכרונינו וזכרון אבותינו וזכרון משיח בן דוד עבדו לפניו לשוב עטרה ליושנה כי עת לחננה היא כי בא מועד צאת ישראל ממצרים, ועת רצון היא להפיל תחנוניו לפני המקום ברוך הוא לרחם בו עלינו ולהושיענו בגלות החיל הזה ברחמיו וברוב חסדיו.

וכן בתפלת יום ראשון של פסח לו בכח יגבר איש בכל כוונתו אל כל מקום אשר יהיה שם גאולת ישראל אמורה, יתאמץ בתחנונים על ככה בחג הקדוש הזה ביותר מבחגים ובמועדים אחרים וביותר בעת הוצאת ספר תורה לשאול נקמה מאויביו כמו שנאמר ועברתי בארץ מצרים וכו' ולצאת מעבדות לחירות, ונוסף גם הוא להיות לחן ולחסד בעיני אלהים ואדם כמו שנאמר וה' נתן את חן העם וכו', ולעתור ולרצות בפסח על התבואה כאשר חכמים ז"ל הגידו [83] בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה כו'.

תפלה מהאריז"ל לעת הוצאת ס"ת ביו"ט ראשון של פסח

קמב. ונמצא כתוב נוסח תפלה על זה בשם הרב זלה"ה לעת הוצאת ספר תורה ואשים דבריו בפיך וזה תוארה.

רבונו של עולם מלא משאלותינו לטובה והוציאנו מעבדות לחירות ומשיעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול ומאבל ליום טוב ששים בבנין עירך ושמחים בבנין בית מקדשך ותתננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, וברך עלינו את השנה הזאת

ואת כל מיני תבואתה לטובה ורוה פני תבל ושבע את העולם כולו מטובך ומלא ידינו מברכותיך ומעושר מתנות ידיך לעבודתך כמו שנתת לאברהם אבינו ולאבותינו הקדושים בימים ההם במצרים כדבר האמור מפי כבודך, ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות ונצלתם את מצרים, ובשם ה' נעשה ונצליח בעסקינו ובממונינו ובכל מעשה ידינו כשם שהצלחת את אבותינו במצרים כדבר האמור וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום וינצלו את מצרים, ונקום את נקמתנו דם עבדיך השפוך כשם שעמדת לאבותינו הקדושים במצרים ודנת את דינם ונקמת את נקמתם כמו שנאמר ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה, ויתן ה' אותות ומופתים גדולים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו, וכימי צאת ישראל מארץ מצרים אראנו נפלאות אמן סלה.

תפלה ע"ד הסוד לומר קודם מוסף של פסח

קמג. וקודם תפלת מוסף ישוב עוד לומר נוסח תפלה זו עצמה ויוסיף עמה עוד נוסח זה. **ויהי** רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו אל עליון גומל חסדים טובים, שיהיה עתה עת רצון לפניך להאיר על נפשותינו רוחינו ונשמתינו מזיו שפעך שם מ"ה טלא דבדולחא גבורה דעתיק שבמוח אריך אנפין היורד עתה במוח זעיר אנפין ומשם יפרד והיה בחינת החסדים לרחל אמנו, ויהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך, הראנו ה' חסדך וישעך תתן לנו וקומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך, וברכנו אבינו בכל מעשה ידינו וברך שנותינו בטללי רצון ברכה ונדבה כי אל טוב ומטיב אתה ומברך השנים, יהיו לרצון אמרי פי וכו', ואני תפלתי וכו'.

ציונים והערות לפרק ו

65) מזמור ק"ז. 66) זוהר פקודי דף רמ"ה ע"ב. 67) על מייסד הפיוט הקדוש הזה עי' באריכות בס' אוצר חמ"י עמו' תת"כ - תת"ל. 68) פסוק זה המתחיל באות יו"ד נשמט במהדורות הראשונות של הספר ונשלם עפ"י סדר הפסוקים שסידר המחבר להלן לשם ע"ב בסדר "מוציא מצה" והעתקנו פסוק זה לכאן הואיל ונזכר בו ימין, ועי' במהדורת החמ"י דפוס זאלקווא תקכ"ג שם הוסיפו פסוק יודו כו', וזה אינו כי כבר הזכירו המחבר בסדר זה, ומה שסידרו בסדר "חקת הפסח" ובמחזור וינה תר"נ את הפסוק יהיו לרצון כו' ג"כ אינו שהרי אין לו שום שייכות למדה הנזכרת בסדר קדש. 69) פסוק זה המתחיל באות יו"ד נשמט בחלק ממהדורות הספר ונשלם עפ"י מהדורת זאלקווא תקכ"ג וע"פ הנדפס בחקת הפסח ובמחזור וינה תר"נ. 70) זוהר בא דף מ' ע"ב. 71) סנהדרין דף ע' ע"ב. 72) תקו"ז ריש תקון ל"ב. 73) ברכות דף נ"ד ע"ב. 74) זוהר בחקתי דף קט"ו ע"ב. 75) זוהר פנחס דף רנ"א ע"ב. 76) פסחים דף קט"ו ע"א. 77) כוונת המחבר לדייק ממתני' דאבות פ"ג מ"ג דתנן ר"ש אומר שלשה

שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים כו'. 78) יעוי' במהרי"ל מנהגים וז"ל, אמר מהר"י סגל דצריך לאכול כשיעור ב' זיתים דהיינו כביצת תרנגולת דחביבה היא משאר המצוות דשיעורן בכזית שהיא חצי ביצה כו' והו"ד בדרכי משה סי' תע"ז ובשל"ה לחי' פסחים, ועי"ש בב"ח דפי' באו"א וכתב דלהוציא נפשיה מפלוגתא דהרא"ש והרשב"ם אם אכילת אפיקומן היא זכר לפסח או זכר למצה הנאכלת עמו על כן צריך ב' זיתים וכן הובא במשנ"ב שם, אמנם הרב חמ"י נקט ב' זיתים אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה, ועי' חיי אדם סי' ק"ל סי"ד שנמשך אחר החמ"י כמו שהעיר בדבריו בעל ויגד משה, ואמנם מקור דין זה לעשות באפיקומן זכר לחגיגה לא נתפרש בדברי המחבר וצ"ע. 79) פסוק זה המתחיל באות מ"ם נשמט ממהדורות הספר ונשלם עפ"י סדר חקת הפסח מהדורת ליוורנו תרכ"ז. 80) טור או"ח סי' תפ"א ד"ה כתב האגור. 81) זוהר יתרו דף צ"ג ע"ב. 82) מדרש תהילים סוף מזמור צ"א. 83) ר"ה דף ט"ז ע"א.

ימי העומר

פרק א - ימי הספירה ודיניהם

חיבת ה' וישועתו לישראל ביציאת מצרים

א. מאהבת ה' את עמו ואת נחלתו חפץ למען צדקו והציב להם ציונים במצות ספירת העומר, וה' יתן עומר מיד אחר יום ראשון של חג הפסח אשר בו הלכו ישראל בראש גאולים בגאולה גופנית ונפשית אשר שמה היו משוקעים בטומאות רצוצות וכמעט שכנה דומה נפשם בשער החמשים שערי טומאה כמאמר המגיד, ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים עדיין אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים וכו' כי גבר אויב וכח הטומאה ונטמעו תחת רשותה, והמקום ברוך הוא גמלם ברחמיו וברוב חסדיו וזכר ברית ראשונים וילבש בגדי נקם לנקום נקמת בני ישראל מאת המצריים, חשף ה' את זרוע קדשו וזרועו הושיעה למו ויוציאם מאפילה לאור גדול, ויבדל אלהים בין האור ובין החשך ובין הטמא ובין הטהור.

ימי העומר וטעם שקרבנם שעורים ושתי הלחם חטים מהר"ם אלשיך ע"ה

ב. ובכל זאת עדיין לא פסקה זוהמתן אשר היו טמאים כזבים וכמצורעים וטומאת מת מאלהי הנכר אשר בידם ועל כן באה מצות ספירת העומר תכף ומיד אחר יום ראשון של פסח, והוא כמקרה האשה בנדת דותה כן ממש קרה להם כי כאשר באשה דוה שדם יהיה זובה ובהפסק דמה שבעת ימי ליבון יספרו לה ואחר תטהר והיתה לאיש, כן כאשר היו עבדים לפרעה נשקעו בטומאת ע"ז המטמאה כנדה וביום צאתם אשר משכו ידיהם מעבודה זרה ומלו את בשר ערלתם ותהי להם זאת כפיסוק דם נדה, אך עדיין צריך לברר וללבן עד יהיו ראויים לקבל התורה אשר היא כיום חופה כנודע.

ג. על כן הוצרך תחת שבעה נקיים של האשה שבעה שבועות יספרו למו להפשיט מעליהם כל שיורי חלאת זוהמה עד תומה, ואז ביום החמשים יום שישי לסיון שאז פסקה זוהמתן לגמרי עד בלתי השאיר שריד אז הוכשרו ישראל להיות לו לעם והוא יהיה להם לאלהים ככלה המוכנת לחתן להכניסה לחופה, ועל כן עומר הפסח הוא של שעורים מאכל בהמה כי עדיין לא הוטהרו ובהמה המה להם, אך בהטהרם בחג השבועות המה קרויים אדם ויביאו מנחה לה' שתי הלחם מן החיטים.

ד. והן הנה דברי הזהר פרשת אמור דף צ"ז זה לשונו, וספרתם לכם תא חזי כד הוו ישראל במצרים הוו ברשותא אחרא והוו אחידן במסאבותא כאתתא דא כד יתבא ביומי מסאבותא בתר דאתגזרו אעלו בחולקא קדישא דאתקרי ברית כיון דאתאחדו ביה פסק מסאבותא מנייהו כדא אתתא כד פסקו מינה דמי מסאבותא בתר דאתפסקו מינה מה כתיב וספרה לה אוף הכא כיון דאעלו בחולקא קדישא פסקה מסאבותא מינייהו ואמר קרא מכאן ולהלאה חושבנא לדכיותא וספרתם לכם דייקא כדאמר וספרה לה וכו' ע"כ.

ה. אשר מטעם זה אמרו כת הקודמין כי על כן נאמר כאן ממחרת השבת וקרא ליום טוב בשם שבת אשר בזה מצאו הטועים מקום לטעות כי על שבת בראשית נאמר כמו שאמרו בגמרא [1] ומה ראה על ככה הוא יתברך שמו לקוראו בשם שבת, וכן באומרו שבע שבתות ולא אמר שבעה שבועות.

ואולם הוא רמז נכון למבין סוד העומר כי שתי שביתות שבתו ישראל, אחד ביום הראשון של פסח שבתו על ידי דם פסח ומילה מטומאת ע"ז כאשה ביום פיסוק דם נדת דותה ממנה שנוחה ושובתת מדמה, כך עד יום הראשון כח טומאת הע"ז היה שורה עליהם וביום הראשון שבתו ויתפרקו ממנו, ועדיין היה נשאר חלאה מה שהולכים ומתטהרים ומתלבנים ממנה בשבעת ימי ליבון האשה, ועל כן אמרה תורה ממחרת השבת הוא יום ששבתו ממשא טומאתם יספרו שבע שבתות שהולכים ושובתים מחלאה הנותרת בליבון עד ממחרת השבוע שהוא שבת מהחילם להתלבן ממנה לגמרי.

טעם לספירת ז' שבועות כנגד ז' טומאות

ו. ואולם טעם היות שבעה שבועות ולא שבעה ימים, יתכן כי באו לפי מספר הנאמר בטמאים שמספר שבעה ימים בטמאים מצינו בז' דברים, **א**. טומאת הנדה, **ב**. טומאת הזבים, **ג**. טומאת היולדת, **ד**. טומאת המת, **ה**. טומאת נגעי הגוף שצריכין הסגר ז' ימים, **ו**. נגעי הבגד, **ז**. נגעי הבתים שכולן הסגר שבעה שבעה ובכולם תלויה טהרתם אחרי מלאת להם שבעה ימים.

ומשבעה מיני טומאות אלו לא היו נזהרים בהם במצרים עוד טומאתם בם או הם או הרומז אליהם מע"ז שבידם ומתקרובתה שאכלו מזבחי מתים כמו שנאמר ואודע להם בארץ מצרים וכו' ובגילולי מצרים אל תטמאו אשר מכאן למדו שבמצרים היו עובדי ע"ז, והנדה שנאמר כטומאת הנדה היתה דרכם לפני, ואשר חכמים הגידו [2] מנין לע"ז שמטמאה במשא כנדה שנאמר תזרם כמו דוה, והנגעים מרמזים גם כן על הע"ז כמו שדרשו ז"ל כנגע נראה לי בבית זו ע"ז וכו', ולעומתן הוצרכו לספור שבע על שבע לטהר מידי שבע טומאות אלו להיות ראויין לקבלת יראת ה' טהורה.

טעם הלימוד בימי העומר בספר משלי ואבות מהר"ם אלשיך ע"ה

ז. ואחשבה כי על כן נתייחדו הימים ההם וגמר עומר לדור ודור להציל את ישראל ולסעדם בתקון נפשם ולבם לשמים עד בא יום חג השבועות אשר בו ניתנה התורה והוא יום רצון, וצריך הכשר וטהרה לקדשו בימי הליבון האלה מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם.

ועל כן הנהיגו קדמונינו להגות בימי הליבון האלה בספר משלי ומסכת אבות להכין לבם להתנהג בחסידות וחרד אל דבר ה' להעביר גלולים מן הארץ כמו שנבאר להלן באורך, ועל כן אף כי טעם הספירה בא על חלאת גילולי מצרים מכל מקום גמר עומר לדור ודור להציל את ישראל מגילולי טומאת עונותם אשר הוטמאו בהם בכל דור ודור כימי צאת ישראל ממצרים והאבות סימן לבנים.

עוד בטעמי ספירת העומר

ח. והימים ימי רצון המה להטהר ולהתקדש בהם כל איש ישראל, ובכל יום שאנו באים במספר מכוונים בו לצאת משער אחד של טומאה ולהכנס בשער של טהרה בהטהר לבבינו ומחשבותינו במעשינו הטובים, ומטעם זה גם כן אמרו בזוהר אמור [3] זה לשונו, כל בר נש דלא מני חושבנא דא אינון שבע שבתות תמימות למזכי לדכיותא דא לא אקרי טהור ולאו בכללא דטהור הוא ולאו הוא כדאי למהוי ליה חולקא באורייתא ע"כ.

ואולם עיקר טעם הספירה היא באה לזכור חסדו הגדול יתברך עמנו בצאת ישראל ממצרים אשר הן גוענו כולנו אבדנו בעמקי הקליפות והטומאות, ובספירה הזאת העביר טומאתם שבעה שבועות לעומת שבעה נקיים עד הטהרם מכל חלאת שיורי זוהמת ליסט"רון, ולמען יהיה זכרון זאת לבית ישראל לדורות נוהגת מצוה זאת לדורות כאמור.

לספור העומר בליל שני של פסח אחר גמר הסדר וטעמו

ט. ועתה תחזה כמה שגו בחוזה בנגלה ובנסתר המונים העומר ליל שני של פסח בערבית ואחר כך עושים הסדר הבא על הגלות ועל יציאת מצרים ונמצאו מקדימים את

המאוחר ומאחרים את המוקדם, ונהפוך הוא אשר יעשו בראשונה זכר לגלות ויציאת מצרים אשר היא הודעת טומאת הע"ז שהיה שורה עליהם והוא במעשה הסדר מצה ומרור ושוב יעשו סדר הספירה זכר השבתת הטומאה והתפרקם ממנה כימי ליבון אשה דוה המתקדשת מטומאתה שבעה שבועות לעומת שבעה נקיים. [4]

טעם הספירה אחר הסדר ע"ד הסוד

י. ואם אל סודו תדרוש קח לך בשמים ראש אור המופלא האר"י זלה"ה בשנו"תו את טעמו של עומר לומר כי בא להחזיר עטרה ליושנה המה המאורות הגדולים עם הקטנים אשר היו למאורות בשמים ממעל בשפ"ר מעלות המדות ולו סדרים בסדר הנעשה קדש ורחץ וכו', ואולם אחר גמר הסדר הלא נסע יתרם בם פנה הודם פנה זיום, אכן במעשה לבנת הספ"יר בסגולת ספירת העומר ספיר גזרתם לו יסבו בלכתם, מגדל עוז שם ה' הבכור כבכורתו והצעיר כצעירתו בסדר המדריגות בשבועות וימים כנודע לבאים בסוד ה' אל עבדיו.

כי על כל אלה יאותה לנו לערוך בראש סדר קדש ורחץ וכו', וגם לאחרונה כי יעבור בסך מספר העומר להחזיר העטרה ליושנה וארמון על משפטו ישב בכבוד כבראשונה, והמקדים ספירת העומר למעשה הסדר תועה הוא מדרך השכל ולא יעשה כן במקומינו לתת הצעירה לפני הבכירה.

אזהרה לזכור הספירה בליל סדר שני

יא. רק השמר לך פן תשכח מלבך ענין הספירה חס ושלום ונמצאת פוגם בתקון עליונים למעלה וגם אל נפשך למטה כי לא תוכל לספור שוב בברכה בשאר הימים ותאבד טובה הרבה, כי על כן מתחילת הסדר לא יפנה לבבך והיית רק עסו"ק במטמוני לבך בזכירה זאת ולא יסור מנגד עיניך, וצור ישעך ינחך בדרך הכוונה וביראת ה' טהורה.

סדר קצירת העומר בליל ט"ז ניסן

יב. ומנהג חסידים הראשונים לקרות אחר מעשה הסדר ליל שני של פסח סדר מעשה העומר וזה סדרו.

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן. והניף את העמר לפני ה' לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן.

ובכן כך היתה קצירת העומר של שעורים אור ששה עשר בניסן בבית אלהינו, מערב יום טוב יוצאים שלוחי בית דין ועושין אותו כריכות במחובר לקרקע כדי שיהא נוח לקצור וכל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות כדי שיהא נקצר בעסק גדול, וקוצרין שלש סאין שעורים בשלשה אנשים ובשלש קופות ובשלשה מגלות, כיון שחשכה אומר להם

הקוצר לכל העומדים שם בא השמש אומרים לו הין, בא השמש אומרים לו הין, בא השמש אומרים לו הין, מגל זה אומרים לו הין, מגל זה אומרים לו הין, מגל זה אומרים לו הין, קופה זו אומרים לו הין, קופה זו אומרים לו הין, קופה זו אומרים לו הין, ואם היה שבת אומר להם שבת היום אומרים לו הין, שבת היום אומרים לו הין, שבת היום אומרים לו הין, ואחר כך אומר להם אקצור והם אומרים לו קצור, אקצור והם אומרים לו קצור, אקצור והם אומרים לו קצור שלש פעמים על כל דבר ודבר להודיע על מחרת השבת שהוא מחרת הפסח ולא שבת בראשית.

קצרוהו ונתנוהו בקופות והביאוהו לעזרה וחבטוהו, וזורין ובוררין ולוקחין את השעורים ומהבהבין אותו באור באבוב מנוקב לקיים בו מצות אביב קלוי באש גרש כרמל, ואחר שקולין אותו שוטחין אותו בעזרה כדי שתהא הרוח מנשבת בהם, ואחר כך טוחנין אותם ברחיים של גרוסות ומנפין את הקמח בשלש עשרה נפה ומוציאין ממנו עשרון והשאר נפדה ונאכל לכל אדם וחייב בחלה ופטור מן המעשרות.

ואין מביאין מנחה זו אלא מארץ ישראל מן הקרוב, לא בא מן הקרוב מביאין אותו מכל מקום מארץ ישראל, ומצותו להקצר בלילה בליל ששה עשר בין בחול בין בשבת וכל הלילה כשר לקצירת העומר, ומצותו לבא מן הקמה לא מצאו יביאו מן העומרים, ומצותו לבא מן הלח לא מצאו יביאו מן היבש והיה דרכן להביא משדות שבדרום, היה נר חצי השדה וזורע חציה בשנה זו ובשנה אחרת נר החצי השדה שזרע וזורע החצי שנר ומביא ממנו.

סדר קצירת העומר והקרבתו לומר קודם מוסף ביום ט"ז ניסן

יג. וביום קודם תפלת מוסף יאמר נוסח זה ויוסיף נוסח זה.

לוקחין זה העשרון של סולת השעורין ובוללין אותו בלוג שמן בששה עשר בניסן ונותנין עליו קומץ לבונה כשאר המנחות ומניפו במזרח המזבח ומוליך ומביא מעלה ומוריד, ומגישו כנגד חודה של קרן מערבית דרומית כשאר המנחות וקומץ ומקטיר השאר והשאר נאכל לכהנים כשיירי כל המנחות.

הביאו כבש תמים בן שנתו לעולה השקוהו ובקרוהו ועקדוהו, שחטו השוחט בצפון וקבל את דמו בצפון ונתן ממנו שתי מתנות שהן ארבע והקטירו האיברים, נתן מלח על שני עשרונים סולת בלול ברביעית ההין שמן והקטירו, ומנסכין על הכל על ידי שיר, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו, ואחר כך יאמר אלהינו ואלהי אבותינו טוב ומטיב הדרש עלינו כנ"ל בקרבן פסח ע"ש.

טעם שאומרין בספירה יה"ר שיבנה בהמ"ק משא"כ בשאר מצוות

יד. והוא ענין גדול בנגלה ובנסתר שתעלה קריאתו במקום הקרבתו כמו שנאמר ונשלמה פרים שפתינו, ויצדק הרמז בסתרו לבקי בסודות כי בדיבור ספירת העומר מאורות נתן סביבות עוזם ובמעשה הקרבן הולך ואור אל הקדש פנימה, אשר מטעם זה תיקנו לומר אחר הספירה יהי רצון שיבנה בית המקדש וכו' מה שלא תיקנו בשאר המצוות כגון שופר ולולב, מפני כי בזמן הזה אין עומר והן דברים ומשך האורות הנמשכות למעלה על ידי הבל הדיבור של הספירה המה בסוד מקיפין, ובשובו לציון ברחמים ונקריב עומר שעורים אזי נוגה כאור תהיה אל הקדש פנימה מבית ומחוץ תצפנו, מה שאין כן בשופר ובלולב שיש בהן מעשה ולכן לא תיקנו לומר בהם יהי רצון מלפניך שיבנה בית המקדש.

טעם שאין מברכין שהחיינו על הספירה

טו. ומטעם זה לא מברכינן זמן במצוה זו לפי שאין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפשינו לחרבן בית מאויינו, ועוד יש טעם אחר לפי דקיימא לן שאם לא ספר בלילה לא יברך ביום, דבשלמא אם לא היה הפסק בזמן שאם לא ספר בלילה יספור ביום כולהו לילי כחדא לילא אריכתא דמו ומשום הכי יברך זמן שכבר הגיע לתחלת זמן כל המצוה, אבל כשיש הפסק בזמן דיומי מפסקי וכל לילה ולילה הויא חלק מצוה דלא נגמרה המצוה עד שימנה מ"ט ימים לפיכך לא מברכינן זמן כמו שכתב הרלב"ח ז"ל.

טעם שאין מברכין על ספירת ימים לחוד וספירת שבועות לחוד

טז. וטעם שאין מברכים שתי ברכות אחת לימים ואחת לשבועות שהרי שתי מצוות הן, כתב רבינו ירוחם ז"ל משום דכתיב שבעה שבועות וגו' נמצא שלא נכתבה ספירת שבועות כי אם גבי עומר אבל ספירת הימים לא כתיב גבי עומר נמצא דימים הן מן התורה אפילו לזמן הזה דליכא עומר, ואילו [5] ספירת שבועות בזמן הזה אינה אלא זכר למקדש לבד ואין מברכין עליו מידי דהוה אכריכה של פסח וערבה דשביעי של סוכות ע"כ.

דין ספר ימים ולא שבועות ויתר פרטים בזה

יז. ומכאן אתה למד דאם שכח למנות השבועות דאין צריך לחזור ולברך דהא לא מברכינן עלייהו, אכן רוב הפוסקים חלוקים בזה, ולפיכך הנכון בזה הוא דאם שאלו את פיו לאמר כמה ימים בספירה ואמר להם הימים ולא השבועות צריך לחזור ולברך, אבל אם ספר בברכה כדינו רק ששכח השבועות אז לא יחזור לברך.

דין שואלו חבירו מנין הספירה

יח. ונראה דמה שכתבו במי ששואל אותו חבירו בין השמשות כמה ימי הספירה שיאמר לו אתמול היו כך שאם יאמר לו היום כך וכך אינו יכול לחזור ולמנות בברכה, היינו דווקא כשהזכיר ואמר היום כך וכך אבל אם אמר כך וכך ולא הזכיר היום לית לן בה ויכול לברך, ועוד נמצא תקון לזה להתכוין שלא לצאת דאפילו למאן דאמר מצוות אינן צריכות כוונה, בנתכוין שלא לצאת כולי עלמא מודו שאינו יוצא ומצי לברוכי וכמו שכתב הרשב"א דאי ענה אמן על ברכת הקהל כשהתפללו מבעוד יום אם היה דעתו שלא לצאת יחזור ויברך ויספור בלילה.

עיקר מצות ספירה בלילה ותוכחה לסופרין סמוך לשקיעה

יט. והנה עיקר מצות הספירה הוא בלילה כי כך היתה קצירת העומר בלילה וסוד הדבר מבואר בזוהר [6] וזה לשונו, וכמו דאתתא דכיו דילה בליליא לאשתמשא בבעלה וכו', ולכן יצדק הרמז בסתרו לספור בלילה שאז הוא זמן הטהרה.

ואף שיש מן הפוסקים שהתירו למנות עם הצבור מבעוד יום בלא ברכה ולהתנות ולומר אם אזכור בלילה איני יוצא בספירה זו אלא אחזור ואברך ואם אשכח אצא ידי חובה בזה, כבר צווחו על זה גדולי הראשונים ואמרו דכל שמנה מבעוד יום לא עשה ולא כלום אלא הרי הוא עומד ביום ראשון ומונה יום שני ואדרבא כמעיד מה שאינו, והמברך קרובה להיות ברכתו ברכה לבטלה.

כ. והן רבים עתה עם הארץ הפריזו על המדה וכולן מתירין אותן עם השמש בחשיכ"ה יתהלכו, וראוי לדרוש אליהם הדברים ועיקר הדין אולי יתנו לב לשוב משגיונם.

ראוי לספור אחר שקיעת ר"ת, ודיני אכילה קודם הספירה בחול ובשבת

כא. ורוב הגדולים תפסי כשיטת ר"ת דשקיעת החמה קודמת למשתשקע שיעור שעה אחת, ומשתשקע שיעור רביע אחד ספק יום ספק לילה, ולכן ראוי ליראי ה' וחושבי שמו שלא לברך על הספירה עד סוף גבול זמן זה לברך ברכתם בלי שום פקפוק, ואסור לאכול כשהגיע זמן הספירה עד שיספור, ואפילו התחיל לאכול פוסק וסופר כדי שלא יטרד באכילתו וישכח מלספור, ולחוששים לסברת ר"ת מותרים לאכול בימי הספירה אף אחר שקיעת החמה שעדיין יש שהות לזמן הספירה שעה ורביע.

כב. ובלילי שבתות שצריך לקדש מיד קודם הלילה בממשלת צדקי"אל כמו שביארנו בחלק א', יכולים לקדש מיד ולאכול מידי דמזונות אחריו שלא אסרו אלא סעודת קבע אבל סעודת עראי לית לן בה, ובמקומות שנהגו לקרוא שמש לבית הכנסת לספירת העומר בלילי שבתות כמנהג בני אשכנז מותרים אף בסעודת קבע.

דין מי ששכח לספור בלילה

כג. ואם שכח ולא בירך בלילה יספור ביום בלא ברכה משום דאיכא פלוגתא דאיכא מאן דאמר דאית ליה תשלומין ביום ואיכא מאן דאמר שאין לו תשלומין עוד, ולפיכך לענין הברכה ספק ברכות להקל אבל לענין הספירה יספור דליכא שום פסידא, ויכול לברך בשאר הימים בברכה משום דהוי ספק ספיקא, ספק אם יש תשלומין ביום ונמצא שלא דילג יום שלם, ואם תמצי לומר הלכה כמאן דאמר דאין תשלומין שמא הלכה כמאן דאמר דכל יום מצוה בפני עצמו.

דין המסופק אם דילג יום אחד מלספור ודין הודאי

כד. וכן אם נסתפק אם דילג יום אחד לגמרי מונה בברכה בשאר הימים מהאי טעמא דהוי ספק ספיקא, ספק אם דילג ואם תמצי לומר שדילג שמא הלכה כמאן דאמר דכל לילה מצוה בפני עצמה, אבל אם בודאי דילג יום אחד לגמרי שוב לא ימנה בברכה דליכא אלא חד ספיקא וספק ברכות להקל כמו שמבואר כל פרטי אלה הדברים בפוסקים.

ראוי לכתחלה לידע מנין הימים קודם שיברך

כה. ונכון להיות כל איש שם על לב קודם הברכה מספר הימים, שאף שלפי הדין אם כשפתח הברכה אינו יודע מספר הימים ופתח אדעתא דלסיים כמו שישמע מחבירו ושתק עד שישמע מחבירו וסיים כמותו ויוצא ידי חובתו, מכל מקום הטוב והישר להיות החשבון מכוון בדעתו בשעה שמברך וסימניך ברכו"ת בחשב"ון, ואם אל סודו תדרוש בסוף ובראש נעוץ סופו בתחלתו ותחלתו בסופו והיו לאחדים יחדיו יהיו תמים מלמעלה.

לכתחילה יספור ברוב עם דוגמת קצירת העומר

כו. ומי שלא התפלל ערבית ומצא הצבור מתפללים וסופרין העומר ימנה עמהם ואפילו במוצאי שבת ואחר כך יתפלל מפני שברוב עם הדרת מלך שכל העם נמצאים בבית הכנסת, וכדמצינו בענין קצירת העומר שהיה נקצר בעסק גדול דתנן כל העיירות הסמוכות מתכנסות לשם כדי שיהא נקצר בעסק גדול וכו'.

ספירת העומר יש לאומרה מעומד

כז. וקבלו חכמים להיות ספירה זו מעומד דכתיב מהחל חרמש בקמה אל תקרי בקמה אלא בקומה כלומר בקומה זקופה תחל לספור, ודורשי רשומות נתנו סימן לדבר עצת ה' לעולם תעמוד, ראשי תיבות עצת ע'ומר צ'יצית ת'קיעות שצריכין להיות מעומד.

טעם העמידה בספירה ע"ד הסוד ודין ספירה בנשים

כח. וגם לפי סודן של דברים צריך להיות מעומד כנודע למי שהריחו בסוד ה' בטעם מפני מה אין הנשים חייבות בספירה הזאת, על כי עיקר תוספת המאורות לעליונים

למעלה מלאים זיו ומפיקים נוגה בכח הדבור של הספירה סוד ההבל מוצא פי ה' ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר ה' זכר"נו יברך בספירה הזאת ולא הנקבות, וסימניך יראה כל זכורך את פני האדון ה' אלהי ישראל וכן הזכר תקדיש לה' אלהיך דכל מלה דעלמא דדכורא לא אתמסר אלא לגברי הזכרים לה', ולפיכך בספירת העומר עומדין על אדון כל הארץ בעמידה דמילין דעלמא תתאה מלכות שמים בישיבה וסימניך היושב"ים ראשו"נה במלכ"ות ומילין דעלמא עילאה צבי תפארת ישראל בעמידה, וסימניך ודבר אלהינו יקום לעולם.

כט. והן הן דברי הזוהר פרשת אמור [7] ז"ל, ובגין דאילין יומין אינון דעלמא דדכורא לא אתמסר חושבנא דא אלא לגברי בלחודייהו ועל דא חושבנא דא בעמידה איהו ומילין דעלמא תתאה בישיבה ולא בעמידה ורזא דא צלותא דעמידה וצלותא דמיושב, אשר מטעם זה כתבנו בפרקי חג הסוכות כי המקדש בחגים ובמועדים מיושב הוא חסר התבונה ולא ראה באור ספר הזוהר, ומיהו אם מנה מיושב יצא כמו שכתב הרמב"ם פ"ז מהלכות תמידין ומוספין וכן כתב הרוקח סימן רצ"ד, ודי בזה במעט מזער שהזהרנו במצוה זאת לחזק ידים רפות וברכים כושלות במצוה רבה וגדולה כזאת.

סגולת הספירה להאיר בעליונים ולמשוך שפע לתחתונים

ל. ואשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה להיות זריז ונשכר בכל מה שהזהרנו בה, מה טוב חלקו ומה נעים גורלו אשר מי ימלל גבורותיה וסגולותיה אשר האריכו בה קדושים משרתי עליון בספריהם, כי מבלעדי תעלומות חכמה שבה אשר השרידים אשר ה' קורא סוד שתו בה מסלול ודרך להכנס לטרקלין של מלך ה' צבאות להגדיל ולהאדיר המאורות הגדולים העליונים למעלה, הנה עוד תוסיף תת כחה פה למטה בארץ שבועות חוקות קציר ישמור לנו מרוחות רעות וטללים רעים.

סגולת הספירה לעמוד לנו למגן מפני אויבינו

לא. וזאת שנית יעשה סגולת המצוה הזאת למחסה ולמסתור לעת תמוט רגלינו על רוב עונינו ונתמלאה הסאה להשמיד שונאיהם של ישראל, הנה לכבוד ולתפארת גדולתה של מצוה זאת עזר מצריו תהיה ויגרש מפניהם אויב ויאמר השמד, כאשר חכמים הגידו [8] כי היא שעמדה לאבותינו בימי גדעון דכתיב, ויבא גדעון והנה איש מספר לרעהו חלום ויאמר הנה חלמתי חלום והנה צליל לחם שעורים מהו צליל שעורים רבנן אמרי על שצלל עליהם אותו הדור מן הצדיקים ובזכות מה נצולו בזכות לחם שעורים ואיזו זו מצות העומר, וכן בימי חזקיהו ואסמכוה אקרא ובמלחמת תנופה נלחם בם, וכן בימי יחזקאל דכתיב ואתה קח לך חטים ושעורים.

והאחרון הכביד בימי המן הרשע אשר אמרו [9] שכשבא המן אל מרדכי ותלמידוי יתבין תניין אמר להם המן במאי עסקיתו אמרו ליה במצות העומר אמר להון הדין עומרא דמאי הוא דדהב או דכסף אמרו ליה דשערין אמר להם וכמה הוה טימיה דידיה בי' קנטרין אמרו ליה סגיין בי' מנין אמר להו קומו דנצחי עשרתי מנכון לי' אלפים קנטריא דכספא דידי וכו'.

תוכחה למזלזלים בספירת העומר

לב. הנה כי כן אחרי הודיע אלהים אותנו יקר תפארת גדולת המצוה הזאת וסגולותיה, לא טוב עשו רבים מבני ישראל אשר הקלו בתקף חיסנה ברוב שרעפם בקרבם וחשוקיה"ם כסף תמיד כל היום וגם בלילה לא שכב לבם, כל האזרח בישראל ישבו בשוקו"ת בחשיכה יתהלכו מגוי אל גוי ואיש אל עבר פניו ילכו סחור סחור ויחלק עליהם לילה ורעיוניהם יוצאים דחופים ומבוהלים, ולא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב ספירת העומר והלואי גם לא יפשע בעיקר תפלת ערבית, יחוגו וינועו כשכור מעומס התלאה כמי שעקר דלתות עזה וה' הטוב יכפר בעד.

ומי פתי יסור לבבו לבלתי הבין כי אנשי אמונה אבדו באים בכח מעשיהם גבורים לעמוד בפרץ דוחים את הגזרות ואיש אין בארץ לבא אלינו במצור ומצוק ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, חדשים מקרוב באו חוברות צרה אל אחותה ואיד יעלה מן הארץ ואפס עצור ועזוב, ועל מי יש לנו להשען כי אם במצוות ה' אלהינו, וביותר במעשה המצוה הזאת כאשר הזכירו חכמים על דורו של גדעון שצלל עליהם אותו הדור מן הצדיקים ובזכות מה נצולו בזכות העומר, ועתה בגלות הזה כי אין עומר והן דברים יעלה לרצון לפני ה' שיח שפתותינו כקרבן להיות מגן עזרנו וישכון ישראל בטח בדד שאנן ושקט.

לג. ונוסף גם הוא אשר חכמים הגידו שעל ידי מצות העומר זכה אברהם לירש את הארץ שנאמר ואתה את בריתי תשמור ואיזה זה מצות העומר, וכן אמרו שם ובאיזה זכות זכו ישראל לירש את הארץ הוי אומר בזכות מצות העומר דכתיב גביה כי תבואו אל הארץ.

דברי התעוררות להעתיר על שבר הגלות

לד. וכמו כן באורך גלות החיל הזה הגמול הזה קוינו אשר בקיומה נזכה ונחיה ונירש ארצנו ונחלת אבותינו ולשום לאבילי ציון פאר תחת אפר, ומי פתי אשר לא ישכיל את צרת הבת ירושלים וימים רבים לישראל והיה אור ישראל לחשך, נפילים הם בארץ תחת עם סורר, וצחוק עשה אלהים לנו ולמולדתנו הלעג השאננים הבוז לגאיונים אשר פיהם

דיבר שוא ותפל לאמר, היש לכם אב בשמים או אח לצרה יולד, העוד אביכם שבשמים חי רב פעלים פועל ישועות בקרב עמו, ועל זאת לאומים יהגו ריק לאמר ידינו רמה ואין משיח לישראל, ואין דורש ואין מבקש עד מתי קץ הפלאות.

ואשר המה עשירי עם ומאציליה לא יעלו על לב לעולם, רחוק מרשעים ישועה וחשוקיהם כסף ומלאו אמתחותיהם כסף כאשר יוכלון שאת ורובם שרויים בשלוה ויתערבו בגוים שרי העמים ורחוק מהם העתר על הגאולה כי לא חסרו דבר ובעמל אנוש אינימו, ואחריהם הריקים ופוחזים ההולכים בשרירות לבם הרוג בקר ושחוט צאן ויתר החמדות כי גם הנה אלה רשעים רחוק מהם הישועה, יען בזמן ההוא תגלה ותראה שבר פושעים וחטאים ומה להם לבקש לקרב יום אידם.

לה. והאחרון הכביד נשיאי הדור ומנהיגיו חלק לבם זה מזה ולעולם אינן בהסכמה אחת ויקנאו זה בזה, ומצד זה אינן מתאחדים בכינופיא לתקן פרצות הדור, וכל איש הולך בשרירות לבו והטוב בעיניו יעשה כי תמיד הוא מראה מ"ט פנים טהור על השרץ שבידו המטמא והמדמע קדש בחול וחול בקדש והיה כצדיק כרשע כקטון כגדול, וה' הטוב יכפר בעד.

והאיש הנלבב יחלה על שבר בית יוסף ולו בכח יגבר כארי לעשות רצון אבינו שבשמים בכל מעשה המצוות, וביותר במצוה זו אשר היא חביבה מאד בעיני אבינו שבשמים להגן בעדינו ולהשיב עטרה ליושנה וארמון על משפטו ישב כבראשונה וירם קרן משיחו וקרנים מידו לו, בהם עמים ינגח אפסי ארץ וזרח בחשך אור לישרים בליבותם.

סגולת הספירה לטהר הנפש על ידה

לו. וכבר כתבנו למעלה כי סגולת מצוה זו גם היא לטהר את הנפש אשר לא מטוהרה היא בפשע וחטאה, ועל כן יאותה לנו לכוין כל אלה הדברים בספירה זאת לטהר את נפשנו אשר היא מתקדשת מטומאתה ואת אשר פיגלנו והטלנו חלשי"ם ומום בקדשי שמים והגברנו הדינין, ובכח סגולת הספירה הזאת הנחה למ"דינות עשה וחסד ה' מעולם.

סגולת המצוות לעורר עליונים, וביאור הכתוב כי חלק ה' עמו

לז. ואולם יתר פרטי הכוונות שבספירה הזאת עמקו מאד ולא כל אדם זוכה לתעלומותם כי אם מי שכריסו מליאה לה הדעת והתבונה וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו, כי כל מצוה אפילו הקלה שבקלות יש לה כח ושורש במרכבה עליונה אשר משם נמשך הענין למטה בארץ ובקיום המצוה מתעורר הכח העליון דוגמתו ושורשו למעלה ומוסיף כח

וגבורה בפמליא של מעלה, ואף כי לא ידע שכו"ל רמיזת הענינים יש לכל איש ישראל לאל ידו לעורר כח העליון.

ועל זה נאמר כי חלק ה' עמו כי הקדוש ברוך הוא חלק מכבודו להם ויפח באפם נשמת רוח חיים והחלק ידובק בכל, כמו המשיחה והחבל הקשור בראשו אחד למעלה וראשו השני למטה שמי שאוחז בראשו של מטה ומתעסק בו בכל כחו מנענע ראשו העליון כמו שכתבו המקובלים הקדמונים ז"ל, וכבר כתבנו בזה באורך בפ"ו דפסח ע"ש.

לח. ועיקר הכל לכוין בלבו כפי כח ידיעתו ויחשוב במחשבתו שלא נעלם ממנו שיש עוד פנימיות ענייני הסודות, ויהיה לבו לשמים בתחינה ובקשה שיהיו לרצון אמרי פיו והגיון לבו כאילו כיוון כל אלה ויכלול כוונתו עם מעשה המצוה של היודעים והמכוונים תעלומי הדברים כמו שכתבנו שם.

תפלה קודם ספירת העומר

לט. ואנכי תקנתי נוסח תפלה פשוטה לספירת העומר לרגל המלאכה אשר לפני לזכות ליראי ה' וחושבי שמו וזה נוסחתה.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנני בא לקיים מצות ספירת העומר לתקן את שורשה במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיהא עתה עת רצון לפניך להיות עולה מצות ספירת העומר כאילו אשיג כל הסודות הנפלאים והנוראים אשר הם חתומים בה, ותעלה לפניך עם כוונת בני ידידיך היודעים והמכוונים כל כוונת שמותיך הקדושים הראויין לבא בספירה הזאת ואשר ערומים יכתירו דע"ת, ועתה יגדל נא כח ה' בכח סגולת הספירה הזאת בשני המאורות הגדולים עם הקטנים ובדעת חדרים ימלאו ויתבוננו חסד"י ה' ותרבה הדעת לעז"רת ה' בגב"ורים וגם ה' יתן הטו"ב וארצי"נו תתן יבולה.

יהי רצון מלפניך שיתוקן בספירתנו זאת את אשר פגמנו במדות העליונות הג"דולה והגבו"רה והתפאר"ת והנצ"ח וההו"ד כי כ"ל בשמים ובארץ לך ה' המ"מלכה אחת לאחת בשבעה שבועות תמימות אלה על אבן אחת שבעה עינים, ותמחול ותסלח את כל עונותינו ופשעינו וחטאתנו אשר פגמנו מנעורינו עד היום הזה, וכשם שטיהרת נפשות עמך בית ישראל מזוהמת הנחש טומאת מצרים בכח מצות ספירת העומר בצאת ישראל ממצרים, כן ברחמיך וחסדיך הרבים תטהר את נפשותינו מכל טומאה וחלאה שנדבק בה ונטהר ונתקדש בקדושה של מעלה, וכשם שעמד להם לישראל מצות העומר למגן וצנה בימי גדעון וימי חזקיהו וימי יחזקאל ובימי מרדכי ואסתר להכניע את כל אויביהם

ותנופה נלחם בם כן יעמוד לנו להכניע את כל אויבי נפשינו ומבקשי רעתנו, הפלה חסדיך מושיע חוסים ממתקוממים בימינך, עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו אמן כן יהי רצון, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו'.

מקראי קדש לומר אחר הספירה

מ. ואחר הספירה יאמר מקראי קדש אלה.

ר"ת יאהדונה"י

י'הוה בהשמים חס"דך אמונתך עד שחקים. א'בא בגבורות אדני אלהים אזכיר צדקתך לבדך. ה'ראנו ה' חס"דך וישעך תתן לנו. ד'ור לדור ישבח מעשיך וגבור"תיך יגידו. ו'בחסדך תצמית אויבי והאבדת כל צוררי נפשי כי אני עבדך. נ'וראות בצד"ק תעננו אלהי ישענו מבטח כל קצוי אר"ץ וים רחוקים. ה'אירה פניך על עבדך הושיעני בחסד"ך. י'הוה אדו"נינו מה אדיר שמך בכל הארץ.

ציונים והערות לפרק א

1) מנחות דף ס"ה ע"ב. 2) שבת דף פ"ב ע"ב. 3) זוהר אמור דף צ"ז ע"ב. 4) וכן דעת הרמ"ע מפאנו, ועי' חיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב שיצא להגן עליו מדעת המשיגים. 5) על דיבור זה ציין המחבר כי העתיקו מרבינו ירוחם, אלא שבכל מהדורות החמ"י נפלה טעות בהעתקה ונדפס באופן משובש ובחסרון תיבות, ועל כן הדפסנוהו באופן מתוקן כפי הנדפס ברבינו ירוחם שלפנינו. 6) זוהר אמור דף צ"ז ע"ב. 7) זוהר שם. 8) ויקרא רבה פרשה כ"ח אות ו'. 9) ויקרא רבה שם.

פרק ב - כוונות - קדושת הימים - תוכחות

סוד ספירת העומר

א. ואשר בתעלומות חכמה סובר הרזים ויונק מסוד תנחומיה, לה' יתן עומר מגדל עוז שם ה' סופר את המגד"לים הבכו"ר כבכורתו והצע"יר כצעי"רתו בסדר המדריגה במספר הימים והשבועות יאתיו, ותהי ראשית ממלכתו את המאור הקטן ראשון גם שני כסא כבוד מרום מראשון כי הוא ראשית אונו, ואחריהם את שני המאורות הגדולים ראשונים וגם לאחרונים יחדיו יהיו תמים עטרת פז בחכמ"תו, ובשבוע השני ישימו צניף טהור על ראשו בבינ"תו, ובשבוע השלישי ימין הדעת עושה חיל בחסדו ישע ימינו, ובשבוע הרביעי מרום וקדוש פועל גבורות ישע שמאלו, ובשבוע חמישי מאורות נתן בחכמתו יהי לו מושך בחסדו, ובשבוע שישי מאורות נתן בבינתו יהי לו מושך בגבורתו, ובשבוע השביעי מאורות נתן בדעתו יהי לו מושך יחד כולם בתפארתו.

ב. ולו סדרים מידי שבוע בשבוע במספר הימים שבעת ימים יספרו לו, אור ליום ראשון הולך ואור המאור הגדול הראשון ומאשר לאבי"נו עשה את כל הכבוד הזה, אור יום שני המאור הגדול הראשון עטרה שעטרה לו אמ"ו, אור יום שלישי המאור הקטון אם הילד

השני ברכות שדי"ם ורח"ם, אור יום רביעי המאור הגדול הב' יונק שד"י אמו, אור יום חמישי הק"טן את אבי"נו היום מאור הקטן הראשון, אור יום שישי יקו לאור המאור הגדול השני נשיא בית א"ב ורישומו נאדר, ולאור יום שביעי שילם אותו בראשו והן פרש עליו עצם המאור הגדול ההוא, והנה אלה המאורות מלאים זיו ומפיקים נוגה נאה זיום ובלבד שיתכוין לעשות מנה גדו"לה כנגד קט"נה כמספר שמות ה' בראשם ואלהים דיבר בקדשו למגדו"ל ועד קט"ן במילואותם וחילופי חילופיהם בע"די עד"יים כנודע.

ג. מוסף על אלה יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דע"ת ויתבוננו חסדי ה' במספר הימים והשבועות, אשר בשבוע ראשון יהי לו מושך חסד שבדעת עליון שבו מקצה הדעת מוצאו ותקופתו על קצותיו בחסד ו' קצוותיו, שבוע שני יהי לו מושך הב' גבורה שבדעת עליון שבו ותקופתו על קצותיו בגבורה ו"ק, שבוע שלישי יהיה לו מושך חסד הג' תפארת שבדעת עליון שבו ותקופתו משוש תפארת ו"ק, ובשבוע הרביעי יהי לו מושך חסד הד' נצח שבדעת עליון ותקופתו על קצותיו ויחי עוד לנצח שבו"ק, שבוע חמישי יהי לו מושך חסד הה' הוד שבדעת עליון ותקופתו על קצותיו ויהי כזית הו"ד שבשש קצוות, ובשבוע שישי תהלתו בקהל חסדי"ם שבדעת עליון שבו אהבת כללותיהן יסוד ותקופתו על קצותיו כנגד היסוד שבשש קצוות, ובשבוע השביעי יהי לו מושך חסד הז' אהבת כללותם כסא ממלכתו שבדעת עליון שבו ותקופתו על קצותיו ותנשא מלכותו שבשש קצוות.

ד. ולו סדרים במספר הימים ויהי לשבעת הימים אשר כל אחד מז' חסדים הללו יתחלק לשבעה כאור שבעת הימים על דרך זה, אור יום ראשון שבשבוע יהי לו מושך מלכות שבחסד דעת עליון שבו בחסד שש קצוות, אור ליום שני יהי לו מושך יסוד שבחסד דעת עליון שבו בחסד שש קצוות והמלכות נדחה ממנו בגבורת החסד הזה וכו' עד אור יום השביעי יהיה לו מושך חסד החסד שבדעת עליון שבו בחסד שש קצוות וגבורה נדחה ממנו בגבורתו והתפארת בתפארתו והנצח בנצחו וההוד בהודו ויסוד ביסודו והמלכות במלכותו, ובכן באו ימי השילום שבעה אלה עיני ה' שבחסד הא' דדעת בחסד שש קצוות ועל דרכיך נגה אור כל שבוע ושבוע.

ה. אשר לסוד זה אמרו, ר"ש אומר מוליך ומביא למי שהרוחות שלו מעלה ומוריד למי שהעליונים והתחתונים שלו והבו"ננהו ועל דרך זה דעת לנבון נקל זה הדרך ישכון אור גבורות ה' גם במלכות"ו באלה שבעה שבועות בעמודיה שבעה אשר כל אחד מהנה יפרד והיה לז' נחלים וכל אלה הבחינות נתן סבי"בות עוזם וגם אל הקדש פנימ"ה כנודע.

ו. והנה לחבר את האהל להיות אחד יכין לכוין כי בעלייתו של בעל תוסיף תת כחה לה להאיר אל עבר פניה מאורי אור החסדים מידי שבוע בשבוע אור הספירה כי בה האיר החסד בשבוע ההוא שולח אמרתו אר"ץ להאיר ולהשפיע בספירה כי בה האיר הגבורה, שבוע ראשון כל חסדו יאיר בחסדה, ובשבוע שני מושל בגבורה יאיר בגבורתה וכו' עד שבוע השביעי גם במלכות יאיר בממלכתה ושני המלכים משתמשין בכתר אחד והיה אור הלבנה כאור החמה.

ז. ולו סדרים במספר הימים ויהי לשבעת הימים, אור יום ראשון שבשבוע הבחינה הראשונה מז' בחינות הספירה דידיה משפיע ומאיר לבחינה אחת מז' בחינות דילה, ואור ליום שני הבחינה הב' לב' וכו' עד הז' לז', וכל הז' בחינות המה מספירה אחת לפי השבוע כאשר ישית עליו בעל האשה.

וה"א זה הדרך ישכון אור החו"ג האלה במספר שמות עשר שמות מ"ה ועשר שמות אהי"ה ועשר שמות ב"ן מחולקים בארבעים יום לילה ללילה אות א' דמ"ה ודב"ן אות מליאה ודאהי"ה פשוטה, ובהגיע תור ט' ימים האחרונים יכין לכוין שלשה שמות אלה שלימים בכל לילה, ונוסף גם הוא לכוין בשם מ"ב דאבגית"ץ להעלות הכוונה למעלה שכל עניינו הוא בסוד עלייה, את שם הראשון בשבוע ראשון אות א' בכל לילה ולילה משששה הלילות ואהבת כללותו בלילה הז', וכן שם השני בשבוע שני וכו' והז' בז'.

ח. ומצורף לזה אשר יחדיו נמתיק סוד ש"ך דינים, ש"ך א' בכל שבוע בהחלק ה' ס"ג לז' מ"ה ולכוין מ"ה אחד בכל לילה על דרך זה, אור ליום ראשון יומתקו משם ס"ג אותיות מילואתו עד עלות מספר מ"ה וסרח העודף על המספר באות שיהיה יחלקנה ויכוין ממנה כל כך ניצוצות לפי מספר תשלום מ"ה, והנותר ממנה יתחיל למנות בו אור ליום שני וילך אחריה באותיות הס"ג הנותרות עד תומם, ובתשלום הס"ג הראשון יחל למנות על דרך זה עד תשלום מספר המ"ה מהס"ג השני, וכמשפט הזה יעשה לו עד אור ליום השביעי עד תום הז' מ"ה בה' ס"ג אשר המה עולים למספר שט"ו, ובהצרף אליהם ה' סוד אם על הבנים המה יעלו ש"ך וחמת המלך שכ"כה בסגולת ספירת העומר, וכה יעבור בש"ך מידי שבת בשבתו שבע שבתות תמימות תהיין, ובכן מעז יצא מתוק דיני ז' מלכים אשר מלכו בארץ אדו"ם בשבע שבתות אלה מלך אחד בכל שבת ושבת אשר כל אחד מהנה כלול מז' מלכין והן הא"דם היה בכל אחד מהמה מ"ה שמו.

ועוד יכין לכוין בב' מ"ב הא' דמ"ה והא' דב"ן, ואף כי הפשוט והמלא ומילוי מליאותו דשם ב"ן לא יעלו רק ל"ג אותיות בלבד יוסיף עליו בסופו ט' ווין להשלימו למ"ב אותיות וישלב המ"ב דמ"ה עם מ"ה דב"ן אות א' פשוטה ממ"ה ואות אחת פשוטה דב"ן, ובכן

תן חלק מהם לז' חלקים ומשם יפרד והיה כל חלק לששה חלקים כל חלק בו ב' אותיות הא' ממ"ה והאחד מב"ן, ובשש חלקים שבחלק הא' יהיה הכוונה בשש לילות השבוע ב' אותיות בכל לילה ולאור יום הז' ישוב לכוין כל מה שכיוון בשש הלילות עד"ז, בתחלה ובראשו השש אותיות דמ"ה ואחריהם השש אותיות דב"ן, וכמשפט הזה יעשה לו בכל שבוע ושבוע במספר שמות הנזכרים בי"ב אותיות הראויות לתת לה עד תום כל הז' חלקים גדולים בז' השבתות החלק האחד בראשונה והב' בשניה וכו' עד והז' בשביעית.

ט. והמשכילים ישכילו סוד ענין הספירה הזאת כי היא באה להגדיל לז"א כל מה שהגדיל ליל פסח מגדל עוז מפני אויב אשר היה יונק מדמו סוד ה' חסדים וה' גבורות היורדים בקרבו אשר בתוקף הקליפות בגלות מצרים ימצו ישתו החיצונים את דמו, ועל כן בספירה הזאת גם דמ"ו הנה נדרש לכוין בהויית הברכה בעבור העשרה מ"ה שבז"א ולה בכח יגבר האל"ף שבאמצע מילוי הוא"ו סוד אהי"ה אימא רובצת על הבנים ודמיו עליו יטוש עד עשרה בדמי"ו, והיה הד"ם מספר אחוריים דאהי"ה ובכן נעשה תפארת אד"ם מספר מ"ה.

ויכין לכוין שמאחוריים מתהפך לפנים שעולה א"ל כמספר אהי"ה פשוט עם י' אותיות מילואותו והמה עשר א"ל מעשרה בדמי"ו ולהם עלה מספר עמ"ר, וחובר לא"ל זה שם אדנ"י להיות א"ל אד"ני, ועל כן יאמר בשפ"ר נוסח הברכה על ס'פירת ה'עומר ר"ת ס"ה כמספר אדנ"י להאיר גם אל עבר פניה, ומוסף על זה יכין לכוין בחילוף אהי"ה בא"ת ב"ש תצמ"ץ העולה כתר, ובכן מעז יצא מתוק ש"ך דינין שבז"א העולים כמספר מלא העומ"ר בו"ו בצירוף ד' אותיותיו וגם הש"ך דנוקבא עמו, ולעומתם נאמר ב' פעמים עומר הראשון בברכה והשני בספירה, ותיבת היום מספרו א"ל הוי"ה אל ה' ויאר בז"א להוציא המקיפין ובם נכלל פנימיותם ג"כ.

דברי המחבר על הכוונות שליקט מכתיבת ידי האר"י ומהרח"ו ז"ל

י. הנה אלה קצות כוונות ספירת העומר לבאים בסוד ה' על עבדיו, ואשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בו לעשות כסדר הזה, אכן כבר הודעתי בספר זה פעמים רבות כי דרך חסידים הראשונים לבטא הכוונה בשפתים וכל שכן בפרטי הכוונה בספירה הזאת הארוכות לה ולאו כל מוחא סביל דא לכוין במעט רגע עת הספירה, על כן אנכי תקנתי נוסח תפלות לאנשים חכמים וידועים בסוד ה', ואסובבה לתורה ולתעודה אלקטה אחרי הקוצרים אמרות טהורות יום ליום יביע עומר ולילה ללילה יחוה דעת הכל בכתב מיד אדוני הארץ אור המופלא האר"י זלה"ה ומשנהו מהרח"ו זלה"ה וסמכת"ים בבית תפלתי דבר דבור על אופניו וזה תוארם.

תפלה ומקראי קדש לומר קודם ספירת העומר

יא. קודם הברכה יאמר נוסח זה בכל לילה, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנני בא לקיים מצות ספירת העומר לתקן את שורשה במקום עליון, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ברכת העומר יאירו העשרה שליטים עשר שמות מ"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א דז"א עשרה בדמי"ו ה' חסדים וה' גבורות, והיו למאורות ברקי השמים בכח שם אהי"ה אשר היה פי ראשו בתוכו ובאלף שבמילוי דמ"ה ושם כבודו בריבוע א' א"ה אה"י אהי"ה העולה כמספר דם שופך ד"ם האד"ם באדם, מנח"ל בדרך ישתה על כן ירים ראש וימנע מרשעים אורם וגם דמ"ו הנה נדרש, והיו הי' שמות אהי"ה אשר היו בריבוע אחוריים יהיו לי' פנים עשר שמות אהי"ה פשוט בעשר אותיות אשר תבואנה במלואותו באלפין העולה כמספר א"ל, ובכן ימצאון שם י' שמות א"ל כמספר עמ"ר ומשם יפרד והיה לנוקבא קדישא א"ל אד"ני להכין אותה ולסעדה ולכבוד אהיה בתוכה א"ל נערץ בסוד קדושים רבה, ובכח חילוף אהיה בא"ת ב"ש תצמ"ץ העולה כת"ר אשר בהצרף אליו שם אה"יה המה יעלו שתי פעמים ש"ך, מעז יצא מתוק ש"ך דינים דזעיר וש"ך דנוקביה העולים כמספר מלת העומר בוא"ו עם אהבת כללות ד' אותיותיו א"ל ה' ויאר לנו, ובכח ספירתנו יצאו מאורי אור המקיפין מפה ז"א ובם יכלל גם ההקדש פנימה, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

יב. ויסיים בפסוק ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמי"ך ואומר לך בדמי"ך חיי, ואחר כך יכין עצמו לברך ויאמר פסוק ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גד"לת מאד הוד והדר לבשת, עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה, ושוב יברך בנעימה קדושה, ואחר הספירה יצלח דברו בנוסח תפלה נאה וחסוד"ה.

תפלה לאחר הספירה לליל א' בעומר

יג. ליל א', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח קדושת סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר במוח חכמת זעיר את המאור הגדול נצח יש"ס שם ע"ב יְוֵד הֵי וָיו הֵי בניקוד חיריק יקר תפארת גדולתו הראשון, ויתבוננו חסדי ה' להאיר מלכות שבחסד הא' דדעת זעיר אל חסד דחסד שבשש קצוות זעיר פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר מלכות שבגבורה הא' דדעת זעיר אל חסד דחסד דנוקביה פנימי ומקיף, וגם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור חסד דחסד דזעיר אל חסד דחסד דנוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים ומזהירים י'ו'ד דשם מ"ה הראשון ושמות הוי"ה בניקוד סגול יֱהֱוֶהֲ יֱהֱוֶהֲ ואָ' דשם אהי"ה הא' ואָ' דשם אבגית"ץ להאיר בה וי'ו'ד' דשם ב"ן הראשון וי"י דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק יו"ד ה"י וא' עם ג' נקודות מן ו' דשם ס"ג א' מספר אד"ם בלע בבלע, ובכן בספירתנו זאת יתוקן את אשר פגמנו בספירת חסד שבחסד זעיר ונוקביה וטהר לבנו לעבדך באמת, ואתה ברחמיך וחסדיך הרבים תחפוץ בנו ותרצנו והשב העבודה לדביר ביתך ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר ויתוקן פנימיות המאורות האלו בשלימות גמור, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', ה' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה, יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך, יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

ובמזמור יכוין אלהים ובפסוק י' דישמחו להשפיע מחסד דחסד דזעיר לשל נוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל ב' בעומר

יד. ליל ב', יאמר קודם הספירה לשם יחוד קוב"ה הנזכר לעיל ואחר הספירה יאמר, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח קדושת סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר המאור הגדול נצח דתבונה שם ע"ב יְוֹדְ הֵיְ וְיְוֹ הֵיְ בנקוד חיריק במוח חכמת זעיר יקר תפארת גדולתו הראשון, ויתבוננו חסדי ה' להאיר יסוד שבחסד הראשון דדעת זעיר אל חסד דחסד שבו"ק זעיר פנימי ומקיף והמ' שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורתו, ועוררה את גבורותיך להאיר יסוד שבגבורה א' דדעת זעיר בחסד דחסד דנוקביה פנימי ומקיף והמלכות שהיה בה יפנה יסיע בגבורתה, וגם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור דגבורת חסד זעיר לגבורת חסד דנוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים ומזהירים הֶא' דשם מ"ה א' ושמות הויה שב"א וסגול יְהֱוֹהֲ יֱהֱוֶהֲ והַ' דשם אהיה א' נבלעת בז"א ובְ' דשם אבגית"ץ להאיר בה וה"ה דמ"ב ומ"ה, ומעז יצא מתוק חצי ו' ה"י דשם ס"ג א' ויו"ד ה' וב' נקודות די' דס"ג ב' מספר אד"ם יוב"ב בבל"ע, ובכן בספירתנו זאת יתוקן מה שפגמנו בספירת חס"ד ז"ון וטהר לבנו לעבדך באמת והשב העבודה לדביר ביתך ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', ה' צבאות אשרי אדם בוטח בך, יהי חסדך ה' עלינו וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין יחננו ובפסוק דישמחו ש' להשפיע מגבורת חסד דז"א לשל נוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל ג' בעומר

טו. ליל ג', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאירו ב' המאורות הגדולים חיצוניות חסד חכמה ובינה עילאה שמות אֶכְדֶטֶם אֶכְדֶטֶם במוח חכמת זעיר קטנות ב', ויתבוננו חסדי ה' להאיר הוד שבחסד

הא' דדעת זעיר אל חסד דחסד שבשש קצוות זעיר פנימי ומקיף, והיסוד שהיה בו יפנה יסיע בגבורתו והמלכות בתפארתו, ועוררה את גבורו"תיך להאיר הוד שבגבורה הא' דדעת זעיר אל חסד דחסד דנוקביה פנימי ומקיף והיסוד שהיה בו יפנה יסיע בגבורתה והמלכות בתפארתה, וגם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור תפארת דחסד דזעיר לתפארת חסד דנוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים ומזהירים וא"ו דשם מ"ה ראשון יֱהֹוִה וי' דשם אהי"ה ראשון וְנָ' דשם אבגית"ץ להאיר בה ו"ו דשם ב"ן א' וו דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק ח' נקודות די' וא"ו הי וט' נקודות די' דס"ג ג' מספר אד"ם חוש"ם בבל"ע, ובכן בספירתנו זאת יתוקן מה שפגמנו בספירת חסד זו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ואתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו ותרצנו והשב העבודה לדביר ביתך ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר ויתוקן פנימיות המאורות בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבא וארא פנ"י אלהי"ם, אלהים יחננו ויברכנו יאר פני"ו אתנו סלה, יהי חסד"ך ה' עלינו וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין וי"ברכנו ובפסוק מ' דישמחו להשפיע מתפארת דחסד זעיר אנפין לשל נוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל ד' בעומר

טז. ליל ד', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר המאור הגדול פנימיות חסד אימא עילאה שם ע"ב יְוֶדְ הֵיְ וֶיְו הֵיְ בניקוד סגול במוח חכמת זעיר יקר תפארת גדולתו השנית, ויתבוננו חסדי ה' להאיר נצח שבחסד הא' דדעת זעיר אל חסד דחסד שבשש קצוות דזעיר פנימי ומקיף וההוד שהיה בו יפנה יסיע בגבורתו והיסוד בתפארתו והמלכות בנצחו, ועוררה את גבורותיך להאיר נצח שבגבורה הא' דדעת זעיר בחסד דחסד דנוקביה פנימי ומקיף וההוד שהיה בו יפנה יסיע בגבורתה והיסוד בתפארתה והמלכות בנצחה, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור נצח דחסד זעיר לנצח דחסד דנוקביה.

והיו למאורות ברקיע השמים בכח שמות הקדש הֶא דשם מ"ה א' ושמות הויה בניקוד חיריק יְהִוְהִ ובניקוד סגול יֱהֱוֶהֲ וה' דשם אהיה א' נבלעת בזעיר אנפין וי' דשם אבגית"ץ להאיר בה ה"ה דשם ב"ן א' ה"ה דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק נקודה א' מן י"וד ה"י וא"ו ה' ונקודה א' מן י' מספר אד"ם הדד בן בד"ד בבל"ע, ובכן בספירתנו זאת יתוקן אשר פגמנו בספירת חסד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ואתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו ותרצנו והשב העבודה לדביר ביתך ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר ויתוקן

פנימיות המאורות בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', ואני תפלתי לך ה' עת רצון אלהים ברוב חסדך ענני וכו', יהי חסדך ה' עלינו כו', יהיו לרצון וכו'.
ובמזמור יכוין יאר ובפסוק ח' דישמחו להשפיע נצח חסד דז"א בנצח חסד דנוקביה.

תפלה לאחר הספירה ללילה ה' בעומר

יז. ליל ה', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאירו שני המאורות הגדולים חצוניות נצח ישראל סבא ותבונה שמות אלהים ומילוי יו"ד וניקוד חיריק אֵלֶּה לְמִדְּ הֵיְ יְוִדְ מְם במוח חכמת זעיר קטנות א', ויתבוננו חסדי ה' להאיר תפארת דחסד א' דדעת זעיר בחסד שבשש קצוות זעיר פנימי ומקיף והנצח שהיה בו יפנה יסיע בגבורתו וההוד בתפארתו והיסוד בנצחו והמלכות בהודו, ועוררה את גבורותיך להאיר תפארת דגבורה א' דדעת זעיר בחסד דחסד דנוקביה והנצח שהיה בו יפנה משם בגבורתה וההוד בתפארתה והיסוד בנצחה והמלכות בהודה, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור הוד חסד דזעיר להוד דחסד דנוקביה.
והיו למאורות בכח שמות הקדש יוֹדֶ דשם מ"ב שני ושני שמות הויה ניקוד קבוץ וסגול יַהֲוָהַ יֱהֲוָהַ, ואָ דשם אהיה נבלעת בז"א ותָ דשם אבג"יתץ להאיר בה ויִדְ דשם ב"ן ב' י"י דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק ט' נקודות מן י' דס"ג ג' יודֵ הי ונקודה א' מן ו' דס"ג ד' כמספר אד"ם שמ"לה בבל"ע, ובכן בספירתנו זאת יתוקן בספירת חסד זו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ואתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו ותרצנו והשב העבודה לדביר ביתך ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר ויתוקן פנימיות המאורות הללו בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', אלהים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה, יהי חסדך ה' עלינו וכו', יהיו לרצון וכו'.
ובמזמור יכוין פניו ובפסוק ו' דישמחו להשפיע מהוד דחסד זעיר להוד דחסד נוקביה.

תפלה לאחר הספירה ללילה ו' בעומר

יח. ליל ו', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר שספרנו יגדל נא כח ה' ויאיר מאור הגדול רשימו דפנימיות חסד דאבא שם ע"ב בניקוד סגול יֱוֶדְ הֵיְ וֱיֶוְ הֵיְ יקר תפארת גדלות ב', ויתבוננו חסדי ה' להאיר גבורה שבחסד הא' דדעת זעיר אל חסד דחסד שבשש קצוות זעיר פנימי וחיצון והתפארת שהיה בו יפנה יסיע בגבורתו והנצח בתפארתו וההוד בנצחו והיסוד בהודו והמלכות ביסודו, ועוררה את גבורותיך להאיר גבורה שבגבורה הא' דדעת זעיר אל חסד דחסד שבשש קצוות דנוקבא והתפארת שהיה בו יפנה משם לגבורתה והנצח בתפארתה וההוד בנצחה

והיסוד בהודה והמלכות ביסודה, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור יסוד דחסד דזעיר ליסוד דחסד דנוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש הֶא דשם מ"ה ב' ושני שמות הויה ניקוד שורק וסגול יוּ הוּ וו הוּ יֱהֱוֶהֱ והֵ דשם אהיה ב' נבלעת בזעיר והץ' דשם אבגי"תץ להאיר בה והֶהֱ דשם ב"ן ב' ו"ו דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק ה' נקודות מן וא"ו ה"י דס"ג ד' י"ו וב' נקודות מן ד' דס"ג ה' כמספר אדם ש"אול בבל"ע, ובכן בספירתינו זאת יתוקן מה שפגמנו בספירת חסד דז"ון וטהר לבנו לעבדך באמת, ואתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו ותרצנו והשב העבודה לדביר ביתך ושם נעשה ונקריב קרבן העומר ויתוקן פנימיות המידות הללו בשלימות גדול, ויהי נועם ה' וגו', לעושה אורים גדולים כי לעולם חס"דו, יהי חסדך ה' עלינו וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין את"נו ובפסוק ו' ראשונה דוירננו להשפיע מיסוד חסד דז"א ליסוד דחסד דנוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל ז' בעומר

יט. ליל ז', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר המאור הגדול עצמות פנימיות חסד אבא עילאה שם ע"ב יֱוֶדְ הֶיָ וֱיֶוְ הֶיָ בניקוד סגול במוח חכמת זעיר יקר תפארת גדולת גדלות ב', ויתבוננו חסדי ה' להאיר חסד שבחסד א' דדעת ז"א לחסד שבחסד שבשש קצוות זעיר והגבורות שהיתה בו יפנה יסיע בגבורתו והתפארת בתפארתו והנצח בנצחו וההוד בהודו והיסוד ביסודו והמלכות במלכותו, ועוררה את גבורותיך להאיר חסד שבגבורה א' דדעת זעיר בחסד שבחסד דנוקביה פנימי ומקיף והגבורה שהיתה שם יפנה בגבורתה והתפארת בתפארתה והנצח בנצחה וההוד בהודה והיסוד ביסודה והמלכות במלכותה, וגם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור מלכות דחסד ז"א למלכות דחסד דנוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם וא"ו דשם מ"ה ב' וב' שמות יְהֹוֶה יֱהֱוֶהֱ וי' דשם אהיה ב' נבלעת בז"א ושם אבגי"תץ להאיר בה וו דשם ב"ן ב' יהוה יו יהוה יו דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק חצי ד' הי ואו הי דס"ג ה' כמספר אד"ם בעל חנן בבלע, ובכן יושלמו ה' פעמים ס"ג ועם ה' דאימא החופפת עליו המה יעלו במספר ש"ך.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם פגמנו באיזו משבע בחינות של מוח חכמה דזעיר או באחת משבע בחינות דחסד הראשון דיליה או באחת משבע בחינות של גבורה ראשונה דנוקבא דזעיר, שיתוקנו כל פגמיהם בכח סגולת מצות ספירת העומר אשר ספרנו בשבוע זה ותמחול ותסלח את כל חטאתינו ועונותינו ופשעינו וטהר לבנו

לעבדך באמת ותבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר ויתוקן פנימיות המאורות הללו בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', חנון ורחום ה' ארך אפים וגד"ל חס"ד, גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין סל"ה ובפסוק י' דוירננו להשפיע ממלכות דחסד ז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל ח' בעומר

כ. ליל ח', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר אשר ספרנו יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות הוד דיש"ס שם ע"ב יַזֵד הַיַ וַיָו הַיַ במוח בינה דזעיר יקר תפארת גדלות אחד, ויתבוננו חסד"י ה' להאיר מלכות שבחסד ב' דדעת דזעיר בחסד גבורה שבשש קצוות דזעיר פנימי ומקיף וגם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה דנוקבא דזעיר מאורי אור חסד גבורה דזעיר אל חסד גבורה דנוקביה, ועוררה את גבורותיך להאיר מלכות שבגבורה הב' דדעת זעיר בחסד גבורה דנוקביה פנימי ומקיף.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם הָא דשם מ"ה ג' וב' שמות הוי"ה יָהָוָהָ יְהָוְהָ וְהָ' דשם אהיה ב' נבלעת בז"א וק' דשם קרע שטן להאיר בה הָהָ דשם ב"ן ב' ד"ד דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק הש"ך יוד הי ואו וג' נקודות מן ו' דשם ס"ג א' כמספר אד"ם בל"ע ביוב"ב, ובכן בספירתינו זאת יתוקן אשר פגמנו בספירת גבורה דז"ון, וטהר לבנו לעבדך באמת ותבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', ה' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה, עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו.

ובמזמור יכוין לדעת ובפסוק ר' דוירננו להשפיע מחסד דגבורת זעיר לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל ט' בעומר

כא. ליל ט', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות הוד דתבונה שם ע"ב יַזֵד הַיַ וַיָו הַיַ יקר תפארת גדלות ראשון במוח בינה דזעיר, ויתבוננו חסדי ה' להאיר יסוד שבחסד ב' דדעת דזעיר בחסד גבורה דזעיר פנימי ומקיף והמלכות שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורתו, ועוררה את גבורותיך להאיר יסוד שבגבורת הב' דדעת דזעיר אל חסד דחסד דנוקבא דזעיר פנימי ומקיף, והמלכות שהיה בחסד נסע בגבורתה וגם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור גבורה דזעיר בגבורה דגבורה דנוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם יוד דשם מ"ה ג' ושמות הוי"ה יְהָוְהָ יְהָוְהָ וְאָ' דאהיה ג' נבלעת בגופא ור' דקר"ע ש"טן להאיר בה יו"ד דשם ב"ן ג' ה"ה דמ"ב

דמ"ה, ומעז יצא מתוק חצי ו' ה"י דס"ג א' יו"ד ה' וב' נקודות מן י' דס"ג ב' כמספר אד"ם יוב"ב ביוב"ב, ובכן בספירתנו זאת יתוקן את אשר פגמנו בגבורת זו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת ותבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', ה' צב"אות אשרי אדם בוטח בך, עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת בארץ ובפסוק נ' דוירננו ראשונה להשפיע מגבורה דגבורה ז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל י' בעומר

כב. ליל י', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאירו חיצוניות גבורת או"א עילאין שמות אָמְ גָלְ אָמְ גָלְ יקר תפארת קטנות ב' במוח בינת זעיר, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר הוד שבחסד הב' דדעת זעיר לחסד דגבורה שבו"ק זעיר פנימי ומקיף והיסוד שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורתו והמלכות בתפארתו, ועוררה את גבורותיך להאיר הוד שבגבורה הב' דדעת דזעיר לחסד דגבורה דנוקביה פנימי ומקיף והיסוד שהיה בחסדה נסע בגבורתה והמלכות בתפארתה, וגם ה' יתן הטוב להאיר מתפארת גבורת ז"א לתפארת גבורת נוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם הֶא' דשם מ"ה ג' ושמות יֹהוֹהֹ יְהֶוְהֶ וה' דשם אהי"ה ג' נבלעת בגופא דז"א וע' דשם קר"ע שט"ן להאיר בה הֶהֶ דשם ב"ן ג' א"ה דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק ח' נקודות מן י' וא"ו ה"י דס"ג ב' וט' נקודות מן י' דס"ג ג' כמספר אד"ם חש"ם ביוב"ב, ובכן בספירתנו זאת יתוקן מה שפגמנו בגבורת זו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת ותבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות הבחינות האלו בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', הללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גודלו, עוררה את גבורתך וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור תיבת דרכ"ך ובפסוק אות נ' שניה דוירננו להשפיע מתפארת גבורת ז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל י"א בעומר

כג. ליל י"א, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר המאור הגדול פנימיות גבורת אימא עילאה שם ע"ב יְוְדְ הְיְ וְיְוְ הְיְ יקר תפארת גדולת ב' במוח בינת ז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר נצח שבחסד הב' דדעת דזעיר לחסד דגבורה שבשש קצוות זעיר פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר נצ"ח שבגבורת הב' דדעת דזעיר לחסד דגבורה דנוקביה פנימי ומקיף וההוד שהיה בחסד

יפנה יסיע בגבורה והיסוד בתפארת והמלכות בנצח, וגם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מנצח דגבורת זעיר לנצח גבורת נוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם וא"ו דמ"ה ג' יְהֹוָה יְהֹוָה וי' דשם אהי"ה ג' נבלעת בגופא דז"א ש' דשם קר"ע שט"ן להאיר בה וו דשם ב"ן ג' ו"ו דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק נקודה מן י"וד ה"י וא"ו ה"י ונקודה מן י' דס"ג מספר אד"ם הדר ביו"בב, ובכן בספירתנו זאת יתוקן פגמנו בגבורת זו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת ותבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלו בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', מאין כמוך ה' גדול אתה וגדול שמך בגבורה, הללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גודלו, עוררה את גבורתך וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת בכל ובפסוק אות ו' דוירננו אחרונה להשפיע מנצח דגבורת ז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל י"ב בעומר

כד. ליל י"ב, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' להאיר חצוניות הוד ישראל סבא ותבונה שם אלהי"ם במילוי ה"ה, אֱלֹהַּ לָמָּד הֵהָ יָוֵד מָּם יקר תפארת קטנות במוח בינה דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר תפארת דחסד הב' שבדעת ז"א בחסד דגבורה שבו"ק דזעיר, ועוררה את גבורותיך להאיר תפארת דגבורת הב' שבדעת זעיר בחסד דגבורה דנוקביה פנימי ומקיף והנצח שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורה וההוד בתפארת והיסוד בנצח והמלכות בהוד, וגם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור דהוד דגבורה דז"א להוד דגבורה דנוקבא.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם הֶא דשם מ"ה ג' ושמות הוי"ה יְהֹוָה וה' דשם אהיה ג' נבלע בגופא דזעיר וט' דשם קר"ע שט"ן להאיר בה הֶה דשם ב"ן ג' א"ו דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק ט' נקודות מן י' דס"ג ג' יו"ד ה"י ונקודות מן ו' דשם ס"ג ד' כמספר אד"ם שמ"לה ביו"בב, ובכן יתוקן בספירתנו זאת אשר פגמנו בגבורת זו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת ותבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב קרבן העומר כמצות רצונך לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', אלהים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה, עוררה את גבורתך וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור תיבת גוים ובפסוק אות ל' דלאומים להשפיע מהוד דגבורת זעיר אנפין לשל נוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל י"ג בעומר

כה. ליל י"ג, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר רשימו פנימיות גבורת אבא עילאה שם ס"ג יָוְדְ הְיְ וְיָוְ הְיְ יקר תפארת גדולתו גדלות ב' במוח בינת זעיר, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר גבורת דחסד הב' שבדעת זעיר בחסד דגבורה שבשש קצוות דזעיר, ועוררה את גבורותיך להאיר גבורה דגבורת ב' שבדעת זעיר בחסד דגבורה דנוקביה פנימי ומקיף והתפארת שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורה והנצח בתפארת וההוד בנצח והיסוד בהוד והמלכות ביסוד וגם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור יסוד גבורת זעיר ליסוד גבורת נוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם יֹוֹדְ דשם מ"ה ד' ושמות יְהֹוָהְ וְיֵהֹוָהֵ בשורק וָאְ' דשם אהי"ה ד' נבלע בגופא דז"א ונ' דשם קרע שטן להאיר בה יוד דשם ב"ן ד' ו"ה דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק ה' נקודות מן ו' ה' וה"י משם ס"ג ד' י"ו וב' נקודות מן ד' דשם ס"ג ה' מספר אד"ם שאו"ל ביוב"ב, ובכן בספירתנו זאת יתוקן מה שפגמנו בגבורת זו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת ותבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלו בשלימות גמור, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', הללויה הללו אל בקדשו הללוהו ברקיע עוזו, הללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גוד"לו, עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת בישוע"תך ובפסוק אות א' דלאומים להשפיע מיסוד גבורת זעיר לשל נוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל י"ד בעומר

כו. ליל י"ד, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר שספרנו יגדל נא כח ה' להאיר מאור הגדול עצמות פנימיות גבורת אבא עילאה שם ס"ג יָוְדְ הְיְ וְאְוְ הְיְ נקוד שב"א יקר תפארת גדולת גדלות ב' במוח בינת זעיר, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר חסד דחסד ב' שבדעת זעיר בחסד דגבורה שבו"ק פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר חסד שבגבורה הב' שבדעת זעיר בחסד דגבורה דנוקבא דזעיר פנימי ומקיף והגבורה שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורה והתפארת בתפארת והנצח בנצח וההוד בהוד והיסוד ביסוד והמלכות במלכות וגם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור ממלכות דגבורה דז"א למלכות דגבורה דנוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם האָ דשם מ"ה ד' וב' שמות יְהֹוה יְהֹוְהְ והֵ' דשם אהי"ה רביעי נבלעת בגופא ושם קָרַעְ שְׂטָן להאיר בה הֵהֵ דשם ב"ן רביעי ד' ה"א וא"ו ד' ה"ה ו"ו ה' דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק חצי ד' ה"י וא"ו ה"י דשם ס"ג

חמישי כמספר אד"ם בעל חנן ביו"בב ועם ה' דאימא החופפת עליו דזעיר יושלם מספר ש"ך ויומתקו.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם פגמנו באיזו משבע בחינות דמוח בינה דזעיר או באחת משבע בחינות דחסד הב' דזעיר או באחת משבע בחינות דגבורה שניה דנוקביה, שיתוקנו כל פגמיהם בכח סגולת מצות ספירת העומר אשר ספרנו בשבוע הזה ותמחול ותסלח את כל חטאתינו ועונותינו ופשעינו וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב קרבן העומר כמצות חוקי רצונך לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת יודו"ך ובפסוק אות מ' דולאומים הראשונה להשפיע ממלכות דגבורת זעיר למלכות גבורת נוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל ט"ו בעומר

כז. ליל ט"ו, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות יסוד ישראל סבא מצד החסדים שבו שם מ"ה בניקוד שורק יוד הא ואו הא יקר תפארת גדולתו גדלות ראשון במוח דעת דזעיר, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר מלכות חסד ג' שבדעת זעיר אל חסד דתפארת שבו"ק דזעיר פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר מלכות דגבורה ג' שבדעת זעיר אל חסד דתפארת נוקבא דזעיר פנימי ומקיף, וגם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור חסד דתפארת דזעיר לחסד דתפארת דנוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם ואו דמ"ה ד' וב' שמות יֱהֹוָה יהוֹה וי' דשם אהי"ה נבלעת בגופא דז"א, ונְ' דשם נג"ד יכ"ש להאיר בה וו דשם ב"ן ד' וה"ה דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק יו"ד ה"י ו"או וג' נקודות מן ו' דס"ג א' כמספר אד"ם בל"ע בחושם, ובכן בספירתנו זאת יתוקן אשר פגמנו בספירת תפארת דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת ותבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', כי אתה תברך צד"יק ה' כצינה רצון תעטרנו, נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אל ח"י, ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפאר"תך, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת עמי"ם ובפסוק י' דולאומים להשפיע מחסד דתפארת זעיר לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל ט"ז בעומר

כח. ליל ט"ז, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר אשר ספרנו יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות יסוד דתבונה מצד החסדים שם מ"ה בנקוד שורק בדעת דזעיר יקר תפארת גדולתו גדלות ראשון, ויתבוננו חסדי ה' להאיר יסוד שבחסד ג' דדעת דזעיר בחסד תפארת שבו"ק זעיר פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר יסוד שבגבורה ג' שבדעת בחסד דתפארת דנוקביה פנימי ומקיף והמלכות שהיה בחסד יפנה ויסיע בגבורה, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור גבורת תפארת דזעיר בגבורת תפארת דנוקביה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם הֶא דשם מ"ה רביעי ושמות יְהֹוָה יֹהֹוֹה וה' דשם אהי"ה רביעי נבלעת בגופא קדישא דזעיר, וגֶ' דשם נג"ד יכ"ש להאיר בה הֶה דשם ב"ן רביעי א"י דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק חצי ו' ה"י דשם ס"ג ראשון יו"ד ה' וב' נקודות מן י' דשם ס"ג ב' כמספר אד"ם יוב"ב בחוש"ם, ובכן בספירתנו זאת יתוקן פגמינו בספירת תפארת דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', יצאת לישע עמך לישע את משיחך, מחצת ראש מבית רשע ערות יסו"ד עד צואר סלה, ימלא פי תהלתך כל היום תפארת"ך, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת אלהי"ם ובפסוק ם' דולאומים להשפיע מגבורת תפארת ז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל י"ז בעומר

כט. ליל י"ז, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר חצוניות תפארת או"א עילאין מצד החסדים חילוף אכדט"ם העולה עם הכולל ע"ה בדעת דזעיר יקר תפארת קטנות ב' דזעיר, ויתבוננו חסדי ה' להאיר הוד שבחסד ג' דדעת דזעיר בחסד תפארת שבו"ק דזעיר פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר הוד שבגבורה ג' שבדעת זעיר בחסד תפארת דנוקביה פנימי ומקיף והיסוד שהיה בחסד יפנה ויסיע בגבורה והמלכות בתפארת, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור תפארת דתפארת דזעיר לתפארת דתפארת דנוקביה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם יֶוֹד דשם מ"ה חמישי וב' שמותיו יֹהֹוֹה יֹהֹוֹה ואָ דשם אהי"ה חמישי נבלעת בגופא קדישא דזעיר וד' דשם נג"ד יכ"ש להאיר בה יוד דשם ב"ן חמישי וי"ו דמ"ב, ומעז יצא מתוק ח' נקודות מן י' וא"ו ה"י דשם ס"ג שני וט' נקודות מן ד' דס"ג שלישי כמספר אד"ם חוש"ם בחוש"ם, ובכן בספירתנו זאת יתוקן

פגמינו בספירת תפארת דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו, כי תפארת עוזמו אתה וברצונך תרום קרננו, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת יודוך ובפסוק אות כ' דכי להשפיע מתפארת דתפארת זעיר לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל י"ח בעומר

ל. ליל י"ח, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר המאור הגדול פנימיות תפארת אימא עילאה מצד החסדים שם מ"ה בניקוד חולם בדעת דז"א יקר תפארת גדלות ב' דז"א, ויתבוננו חסדי ה' להאיר נצח שבחסד ג' דדעת ז"א בחסד תפארת שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר נצח שבגבורה ג' שבדעת ז"א בחסד ת"ת דנוקביה פנימי ומקיף וההוד שהיה בחסד יפנה משם לגבורה והיסוד בת"ת ומלכות בנצח, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור נצח דתפארת דז"א לנצח דתפארת דנוקביה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם הֶא' דשם מ"ה חמישי וב' שמות יְהֹוִהֹ והֵ' דשם אהי"ה ה' נבלעת בז"א וי' דנ"גד יכ"ש להאיר בה הֶ"ה דשם בן ה' וד' דמ"ב, ומעז יצא מתוק נקודה מן יו"ד ה"י וא"ו ה' ונקודה מן י' דשם ס"ג ג' כמספר אד"ם הד"ר בחוש"ם, ובכן בספירתנו זאת יתוקן אשר פגמנו בספירת תפארת דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב את קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם וכו', גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, ישישו וישמחו בך כל מבקשיך יאמרו תמיד יגדל ה' אוהבי תשועתך, כי תפארת עוזמו אתה וברצונך תרום קרננו, יהיו לרצון כו'.

ובמזמור יכוין תיבת עמים ובפסוק י' דכי להשפיע מנצח דתפארת זעיר לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל י"ט בעומר

לא. ליל י"ט, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר חיצוניות יסוד ישראל סבא ותבונה שמות אלהים במילוי אל"ף ציורה יוי בנקוד שורק מצד החסדים בדעת דז"א כתם פז ליום קטנות ראשון, ויתבוננו חסדי ה' להאיר תפארת שבחסד הג' שבדעת דזעיר לחסד שבתפארת שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותי"ך להאיר תפארת שבגבורת ג' שבדעת זעיר בחסד שבתפארת דנוקביה פנימי ומקיף, והנצח שהיה בחסד יפנה משם בגבורה וההוד בתפארת והיסוד

בנצח והמלכות בהוד, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור הוד דתפארת ז"א להוד דתפארת דנוקבא.

והיו למאורות בכח השמות ואו דשם מ"ה ה' וב' שמות יְהֲוִהֲ יֹהֹוֹהֹ וי' דשם אה"יה ה' נבלעת בגופא קדישא דז"א וכֵ' דשם נג"ד יכ"ש להאיר בה וו דשם ב"ן ה' וד"ו דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק ט' נקודות מן י' דס"ג ג' יו"ד ה"י ונקודה מן ו' דס"ג ד' כמספר אד"ם שמלה בחו"שם, ובכן בספירתנו זאת יתוקן פגמינו בספירת תפארת דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם וכו', יצאת לישע עמך וכו', ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך.

ובמזמור יכוין תיבת כולם ובפסוק ת' דתשפוט להשפיע הוד דתפארת דזעיר לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל כ' בעומר

לב. ליל כ', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר המאור הגדול רשימו דפנימיות תפארת אבא עילאה מצד החסדים שם מ"ה יֹוֹדֹ הֹאֹוֹאֹוֹ הֹאֹבדעת דז"א יקר תפארת רשימו גדלות ב' דזעיר, ויתבוננו חסדי ה' להאיר גבורה שבחסד הג' שבדעת זעיר לחסד שבתפארת שבו"ק דזעיר פנימי ומקיף, ועוררה את גבורו"תיך להאיר גבורה שבגבורות ג' שבדעת זעיר בחסד דתפארת דנוקבא קדישא דזעיר פנימי ומקיף והתפארת שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורה והנצח בתפארת וההוד בנצח והיסוד בהוד והמלכות ביסוד, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור יסוד דתפארת דזעיר ליסוד תפארת דנוקבא דזעיר.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם הֶאֶ' דשם מ"ה חמישי וב' שמות א' בשורק יהוה יֹהֹוֹהֹ וֹהֶ' דשם אה"יה חמישי נבלעת בגופא קדישא דזעיר וֹשֶ' דשם נג"ד יכ"ש להאיר בה הֶהֶ דשם בן חמישי ווו דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק חמש נקודות מן ואו הי דשם ס"ג ד' ויו ושתי נקודות מן ד' דשם ס"ג חמישי כמספר אד"ם שא"ול בחו"שם, ובכן בספירתנו זאת יתוקן פגמינו בספירת תפארת דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' כו', הוד והדר לפניו עוז ותפ"ארת במקדשו, ימלא פי תהלתך כל היום תפארתך, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת ישמחו ובפסוק ש' דתשפוט להשפיע מיסוד דתפארת דזעיר אנפין לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל כ"א בעומר

לג. ליל כ"א, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר המאור הגדול עצם פנימיות תפארת אבא עילאה מצד החסדים שם מ"ה יוֹד הֵא וָאו הֵא דעת זעיר אנפין יקר תפארת גדלות ב' דז"א, ויתבוננו חסדי ה' להאיר חסד שבחסד הג' דדעת ז"א לחסד שבתפארת בשש קצוות פנימי ומקיף, ועוררה את גבורו"תיך להאיר חסד שבגבורה הג' שבדעת ז"א בחסד שבתפארת דנוקבא דז"א פנימי ומקיף, והגבורה שהיתה בספירת החסד יפנה יסיע בגבורה והתפארת בתפארת והנצח בנצח וההוד בהוד והיסוד ביסוד והמלכות במלכות, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור מלכות דתפארת דזעיר למלכות תפארת דנוקביה.

והיו למאורות בכח שמות המאירים בהם יוֶד דשם מ"ה שישי וב' שמות יְהֹוָה יֵהֹוֶה וְאָ' דשם אה"יה שישי נבלעת בגופא קדישא דזעיר ושם נְגִד יְכַשָ להאיר בה יו"ד דשם ב"ן שישי וה"א יו"ד וה' יו"ד ו"ו דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק חצי ד' ה"י וא"ו ה"י דשם ס"ג ה' כמספר אד"ם בע"ל חנ"ן בח"ושם, ובכן יושלמו ה' פעמים ס"ג ובהצרף אליהם ה' דאימא הרובצת עליו המה יעלו כמספר ש"ך ויבוסמו בכח הספירה הזאת.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם פגמנו באיזו משבע בחינות של מוח דעת דז"א או באחת משבע בחינות של חסד שלישי שלו או באחת משבע בחינות של גבורה שלישית דנוקבא, שיתוקנו פגמיהם בכח סגולת מצות ספירת העומר אשר ספרנו בשבוע זה ותמחול ותסלח לנו על כל עונותינו ופשעינו וחטאתינו וטהר לבנו לעבדך באמת ותבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר ויתוקן פנימיות המאורות הללו בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו, ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך, יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת וירננו ובפסוק פ' דתשפו"ט להשפיע ממלכות דתפארת ז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל כ"ב בעומר

לד. ליל כ"ב, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות יסוד ישראל סבא מצד הגבורה שם ב"ן יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה בשורק בדעת דזעיר יקר תפארת גדולת גדלות א' דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר מלכות דחסד ד' דדעת ז"א בחסד דנצח שבשש קצוות דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך

להאיר מלכות שבגבורה ד' דדעת ז"א בחסד דנצח דנוקבא דז"א פנימי ומקיף, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור חסד דנצח ז"א לחסד דנצח דנוקבא.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם הֶא דשם מ"ה שישי וב' שמות יֱהֶוֶהָ יְהוִהָ והֶי' דשם אהיה שישי נבלעת בגופא קדישא דז"א ובֶ' דשם בט"ר צת"ג להאיר בה הֶה דשם ב"ן שישי וא"ד דמ"ב, ומעז יצא מתוק יוד הי וא' ושלש נקודות מן ו' דשם ס"ג ראשון כמספר אד"ם בל"ע בהד"ר ויבוסמו דיניו, ובכן בספירתנו זאת יתוקן פגמינו בספירת נצח דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך את קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', מציו"ן מכלל יופ"י אלה"ים הופיע, יושב בסתר עליון בצל שד"י יתלונן, ה' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת לאומים ובפסוק ו' דתשפוט להשפיע מחסד דנצח ז"א לחסד דנוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל כ"ג בעומר

לה. ליל כ"ג, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות יסוד דתבונה מצד הגבורה שם ב"ן יוד הה וו הה בשורק בדעת ז"א יקר תפארת גדלות א' דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר יסוד דחסד ד' שבדעת ז"א לחסד שבנצח שבשש קצוות ז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר יסוד דגבורה ד' שבדעת ז"א לחסד שבנצח דנוקבא פנימי ומקיף והמלכות שהיתה בחסד יפנה יסיע בגבורה, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור גבורת נצח דז"א לגבורת נצח דנוקבא.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם וֹאוֹ דשם מ"ה שישי וב' שמות יְהָוְהָ יְהוִהָ ויֹ' דשם אה"יה שישי נבלעת בגופא קדישא דז"א וט' דשם בט"ר צת"ג להאיר לה ו"ו דשם ב"ן שישי וו"ל דמ"ב, ומעז יצא מתוק חצי ו' ה"י דשם ס"ג ראשון יו"ד ה' וב' נקודות מן י' דשם ס"ג ב' כמספר אד"ם יוב"ב בה"דר, ובכן בספירה זאת יתוקן פגמינו בספירת נצח דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם וכו', גדו"ל אדונינו ורב כח לתבונתו אין מספר, תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת כ"י ובפסוק ט' דתשפוט להשפיע מגבורת נצח ז"א לשל נוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל כ"ד בעומר

לו. ליל כ"ד, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר עדי"ך חיצוניות תפארת או"א עילאין מצד הגבורה שני אכדט"ם העולה ע"ד בדעת דז"א יקר תפארת קטנות ב' דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר הוד דחסד ד' שבדעת ז"א בחסד דנצח שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר הוד שבגבורה ד' שבדעת ז"א לחסד דנצח דנוקביה והיסוד שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורה והמלכות בתפארת, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור תפארת דנצח זעיר אנפין לתפארת דנצח דנוקביה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים הֵא דשם מ"ה שישי וב' שמות יֹהֹוֹהֹ יְהֹוִהֹ וְהֹ' דשם אהי"ה ו' ורֵ' דב"טר צת"ג להאיר לה הֵהֵ דשם ב"ן שישי ד"ת דמ"ב, ומעז יצא מתוק ח' נקודות מן וא"ו ה"י דס"ג ב' וט' נקודות מן י' דס"ג ג' כמספר אד"ם חו"שם בהד"ר, ובכן בספירה זאת יתוקן אשר פגמנו בספירה דנצח דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי נועם ה' וכו', בטחו בה' עד"י ע"ד כי ביה ה' צור עולמים, וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת תשפוט ובפסוק ע' דעמים להשפיע מתפארת דנצח זעיר אנפין לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל כ"ה בעומר

לז. ליל כ"ה, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות תפארת אימא עילאה מצד הגבורה שם ב"ן יֹוֹדֹ הֹהֹ וֹוֹ הֹהֹ בדעת ז"א המאור הגדול גדלות ב' דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר נצח חסד ד' שבדעת ז"א לחסד דנצח שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר נצח דגבורה ד' שבדעת ז"א לחסד דנצח דנוקביה פנימי ומקיף וההוד שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורה והיסוד בתפארת והמלכות בנצח, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור נצח דנצח ז"א לנצח דנצח דנוקביה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם יֹודֶ דשם מ"ה ז' וב' שמות יְהֹוִהֹ יְהֹוִהֹ וְאָ' דשם אהיה נבלעת בגופא קדישא דז"א, וצ' דשם בט"ר צת"ג להאיר בה יו"ד דשם ב"ן ז' ל"ה דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק נקודה מן יו"ד ה"י וא"ו ה' ונקודה מן י' דס"ג שלישי כמספר א"דם הד"ר בהד"ר, ובכן יתוקן ויבוסם אשר פגמנו בספירת נצח דז"ון וטהר לבנו לעבדך באמת תמיד כל הימים, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור,

ויהי נועם ה' וכו', ועזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה, אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה וכו', ה' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה, יהיו לרצון וכו'.
ובמזמור יכוין בתיבת עמים ובפסוק מ' דעמים להשפיע מנצח דנצח דז"א לנצח דנוקבא דז"א.

תפלה לאחר הספירה לליל כ"ו בעומר

לח. ליל כ"ו, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר חצוניות יסוד ישראל סבא ותבונה מצד הגבורה שמות אלהים במילוי אלף בציור יו"ד וי"ו דלת בשורק אל"ף למ"ד ה"א יו"ד מ"ם בדעת דז"א יקר תפארת קטנות א' דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר תפארת דחסד ד' שבדעת ז"א לחסד שבנצח שבשש קצוות ז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר תפארת דגבורה הד' שבדעת ז"א לחסד שבנצח נוקביה פנימי ומקיף והנצח שהיה בחסד יסיע בגבורה וההוד בתפארת והיסוד בנצח והמלכות בהוד, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור הוד דנצח ז"א להוד דנצח דנוקביה.
והיו למאורות בכח שמות המאירים בהם הָא דשם מ"ה ז' וב' שמות יֱהֲוִהֲ יְהִוִהְ והֲי' דשם אהיה ז' נבלעת בגופא קדישא דז"א, ות' דבט"ר צת"ג להאיר בה הֲ"י דב"ן ז' ת"ה דמ"ב, ומעז יצא מתוק ט' נקודות מן י' דס"ג שלישי יו"ד ה"י ונקודה מן ו' דשם ס"ג ד' כמספר אד"ם שמל"ה בה"דר, ובכן בספירתנו זאת יבוסם ויתוקן את אשר פגמנו בספירות נצח דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב קרבן העומר לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', אלהי"ם צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה, רומה על השמי"ם אלהים על כל הארץ כבודך, ה' אלהים צבאות שמעה תפלתי האזינה אלהי יעקב סלה, מגיננו ראה אלהים והבט פני משיחך.
ובמזמור יכוין בתיבת מישור ובפסוק י' דעמים להשפיע מהוד דנצח ז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל כ"ז בעומר

לט. ליל כ"ז, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר רשימו דפנימיות תפארת אבא עילאה מצד הגבורה שם ב"ן יוֹד הֹה וֹו הֹה בדעת דז"א יקר תפארת גדלות ב' דז"א, ויתבוננו חסד"י ה' ויאיר גבורה שבחסד הרביעי שבדעת ז"א בחסד דנצח שבשש קצוות דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר לשכינת עוזינו גבורה שבגבורה רביעית שבדעת ז"א לחסד שבנצח שבה פנימי ומקיף והתפארת שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורה והנצח בתפארת וההוד בנצח והיסוד

בהוד והמלכות ביסוד, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור יסוד דנצח דז"א ליסוד דנצח דנוקבא.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם וֹאוֹ דשם מ"ה וב' שמות יה"וה הא' בשורק יהוה יְהִוֹהִ וי' דשם אהי"ה ז' נבלעת בגופא קדישא דז"א וג' דשם בט"ר צת"ג להאיר בה ו"ו דשם בן ז' וה"ה דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק ה' נקודות מן ו' א"ו ה"י דס"ג רביעי י"ו וב' נקודות מן ד' ס"ג חמישי כמספר אד"ם שאו"ל בהד"ר, ובכן בספירתנו זאת יבוסם ויתוקן פגמינו בנצח דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב קרבן העומר לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו, אלהים צבאו"ת השיבנו והאר פניך ונושעה, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת לאומים ובפסוק מ' דעמים להשפיע היסוד דנצח ז"א ליסוד נצח דנוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל כ"ח בעומר

מ. ליל כ"ח, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר המאור הגדול עצמות תפארת אבא עילאה מצד הגבורה שם ב"ן יוֹד הֹה וֹו הֹה בדעת ז"א בחינת יקר תפארת גדלות ב' דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר חסד שבחסד הד' שבדעת ז"א לחסד דנצח שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר בשכינת עוזינו חסד דגבורה ד' שבדעת ז"א לחסד נצח שבה פנימי ומקיף והגבורה שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורה והתפארת בתפארת והנצח בנצח וההוד בהוד והיסוד ביסוד והמלכות במלכות, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור מלכות דנצח דז"א למלכות דנצח דנוקביה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם הֶא דשם מ"ה ז' ושני שמות יְהוָה יְהִוֹהִ וה' דשם אהיה ז' נבלעת בגופא קדישא דז"א, ושם בַּטְךָ צְתֲנַ להאיר בה הֶא דשם ב"ן ז' א"ו דלת ה' ה"ה דשם מ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק חצי ד' ה"י וא"ו ה"י דשם ס"ג ה' כמספר אד"ם בעל חנ"ן בהד"ר, ובכן יושלמו ה' פעמים ס"ג ועם ה' דאימא הנכנסת בז"א המה יעלו למספר ש"ך ויבוסמו בכח הספירה.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם פגמנו באיזו משבע בחינות של מוח הדעת דז"א או באחת משבע בחינות של חסד רביעי שלו או באחת משבע בחינות של גבורה ד' דנוקבא, שיתוקנו פגמיהם בכח סגולת מצות ספירת העומר אשר ספרנו בשבוע זאת ותמחול ותסלח לנו את כל עונותינו ופשעינו וחטאתינו וטהר לבנו לעבדך באמת

כל הימים ותבנה בית המקדש במהרה בימינו ונקריב לפניך קרבן העומר לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', ועזוז נוראותיך יאמרו וגדו"לתך אספרנה, גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו, אלהים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת בארץ ובפסוק מ' דמישור להשפיע ממלכות דנצח למלכות דנצח דנוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל כ"ט בעומר

מא. ליל כ"ט, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות נצח ישראל סבא שם ע"ב יְוֹדְ הֵיְ וְיְוֹ הֵיְ בחסד דז"א יקר תפארת גדלות א', ויתבוננו חסדי ה' ויאיר מלכות שבחסד הה' שבדעת ז"א אל חסד הוד שבשש קצוות פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר מלכות שבגבורה חמישית שבדעת ז"א לנוקביה בחסד הוד דידה פנימי ומקיף, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור חסד הוד דז"א לחסד הוד דנוקבא.

והיו למאורות בכח שמות המאירים יֶוֹד דשם מ"ה ח' וב' שמות יֶהֱוֶהֲ יַהֲוֶהֲ וא' דשם אהי"ה שמיני נבלעת בגופא קדישא דז"א, וחָ' דשם חק"ב טנ"ע להאיר בה' יוֹד דשם ב"ן שמיני א"ה דמ"ב, ומעז יצא מתוק יו"ד ה"י ו"א וג' נקודות מן ו' כמספר אדם בל"ע בשמל"ה, ובכן יתוקן פגמינו בספירות הוד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת כל הימים, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', ה' אלהים צבאות שמעה תפלתי האזינה אלהי יעקב סלה, הושיענו ה' אלהינו וקבצנו מן הגוים להו"דות לשם קדשיך להשתבח בתהלתך, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת תנחם ובפסוק י' דמישור להשפיע מחסד דהוד דז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל ל' בעומר

מב. ליל ל', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות נצח דתבונה שם ע"ב יְוֹדְ הֵיְ וְיְוֹ הֵיְ בחסד דז"א יקר תפארת גדלות ראשון דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר יסוד דחסד ה' שבדעת ז"א אל חסד הוד שבשש קצוות ז"א פנימי ומקיף, ועוררה גבורותיך להאיר יסוד דגבורה חמישית שבדעת זעיר אנפין בחסד הוד דנוקביה פנימי ומקיף והמלכות שהיה בחסד יפנה יסע בגבורה, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הכלה הנעימה מאורי אור גבורה הוד דז"א לגבורת הוד דידה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם הֶא דשם מ"ה שמיני וב' שמות יְהֹוָה יֱהֹוָה והֵ' דשם אה"יה שמיני נבלעת בגופא קדישא דז"א וקַ' דשם חק"ב טנע להאיר בה הֶה דשם ב"ן שמיני א"ו דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק חצי ו' ה"י דשם ס"ג ראשון יו"ד ה' וב' נקודות מן י' דשם ס"ג שני העולה כמספר אד"ם יובב בשמלה, ובכן בספירתנו זאת יומתקו כל הדינין ויתוקן מה שפגמנו בספירת הוד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', גדול אדונינו ורב כח ולתבונתו אין מספר, הו"ד וה"דר לפניו עוז ותפארת במקדשו, הד"ר כבוד הו"דך ודברי נפלאותיך אשיחה, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת סלה ובפסוק ש' דמישור להשפיע מגבורת הוד דז"א לגבורת הוד דנוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל ל"א בעומר

מג. ליל ל"א, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר חיצוניות חסד או"א עילאין שמות אֶכֶדֶטָם בחסד דזעיר אנפין יקר תפארת קטנות ב' דזעיר, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר הוד דחסד חמישי שבדעת ז"א בחסד הוד שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר הוד דגבורה חמישית שבדעת זעיר אנפין בחסד הוד דנוקביה פנימי ומקיף והיסוד שהיה בחסד יפנה ויסיע בגבורה והמלכות בתפארת, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הכלה הנעימה מאורי אור דתפארת דהוד ז"א לתפארת הוד דידה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם וא"ו דשם מ"ה שמיני וב' שמות יְהֹוָה יֱהֹוָה וי' דשם אהי"ה שמיני וב' דשם חק"ב טנ"ע להאיר בה ו"ו דשם ב"ן שמיני לו' דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק ח' נקודות מן י' וא"ו הי דשם ס"ג שני וט' נקודות מן י' דשם ס"ג שלישי העולים כמספר אד"ם חוש"ם בשמ"לה, ובכן בספירתנו זאת יומתקו כל הדינין ויתוקן מה שפגמנו בספירת הוד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבא וארא פנ"י אל"הים, אלהים יחננו ויברכנו יאר פנ"יו אתנו סלה, וה' אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם, יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הו"דו על ארץ ושמים, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין יודוך ובפסוק באות ו' דמישור להשפיע מתפארת הוד ז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל ל"ב בעומר

מד. ליל ל"ב, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות חסד אימא עילאה שם ע"ב יָוֵד הֵיְ וָיְו הֵיְ בחסד דז"א יקר תפארת המאור הגדול גדלות ב' דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר נצח דחסד חמישי שבדעת זעיר אנפין אל חסד הוד שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר נצח דגבורה חמישית שבדעת ז"א אל חסד הוד דנוקביה פנימי ומקיף והמלכות שהיה בחסד יפנה ויסיע בגבורה והיסוד בתפארת וההוד בנצח, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הכלה הנעימה מאורי אור נצח דהוד דז"א לנצח דהוד דידה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם הֶא דשם מ"ה שמיני וב' שמות יְהֹוָה יֱהֹוָה וה' דשם אהי"ה שמיני נבלעת בגופא קדישא דזעיר וטְ' דשם חק"ב טנ"ע להאיר בה הֶה דב"ן שמיני וף' דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק מיתוק נקודה אחת מן יו"ד ה"י וא"ו ה' ונקודה מן י' דס"ג שלישי העולים כמספר אדם הד"ר בשמל"ה, ובכן בספירתנו זאת יבוסמו כל הדינים ויתוקנו כל פגמינו בספירת הוד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל, יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת עמים ובפסוק אות ר' דמישור להשפיע מנצח דהוד דז"א לנצח דהוד דנוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל ל"ג בעומר

מה. ליל ל"ג, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאירו חצוניות נצח ישראל סבא ותבונה שמות אֶלְף לְמֶד הֵיְ יָוְד מֵם בחסד דז"א יקר תפארת קטנות ראשון דזעיר, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר תפארת שבחסד חמישי שבדעת ז"א בחסד הוד שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר תפארת שבגבורה חמישית דדעת דז"א בחסד הוד דנוקביה פנימי ומקיף והנצח שהיה בחסד יפנה ויסיע בגבורה וההוד בתפארת והיסוד בנצח והמלכות בהוד, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הכלה הנעימה מאורי אור הוד דהוד דז"א להוד דהוד דידה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם יוֶ"ד דשם מ"ה תשיעי וב' שמות יֱהֹוָה יֱהֹוָה ואָ' דשם אהי"ה תשיעית נבלעת בגופא קדישא דז"א ונְ' דשם חק"ב טנ"ע להאיר בה יְוד דשם ב"ן ט' ו"ו דמ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק מיתוק הט' נקודות הנשארות מן י' דס"ג

ג' יוד ה"י ונקודה מן ו' דס"ג ד' העולים כמספר אדם שמ"לה בשמ"לה, ובכן בספירתנו זאת יבוסמו כל הדינין ויתוקן פגמינו בספירת הוד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן כל הבחינות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', ה' אלהים צבא"ות שמעה תפלתי האזינה אלהי יעקב סלה, הדר כבוד הו"דך ודברי נפלאותיך אשיחה, יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין בתיבת אלהים ובפסוק ו' דולאמים להשפיע מהוד דהוד דז"א להוד דהוד דנוקביה.

יום ל"ג בעומר הוא פטירת רשב"י ונוהגים להגות ברזין דיליה

מו. ונמצא כתוב בספרי הקדמונים שיום ל"ג לעומר הוא יומא דאתפטר רשב"י ע"ה מן עלמא [10] ונוהגים לקבוע בליל זה לימוד [11] ברזין דחכמתא דיליה ובאדרא זוטא וששים ושמחים בהילולא דיליה, אשרי אנוש יעשה זאת.

תפלה לאחר הספירה לליל ל"ד בעומר

מז. ליל ל"ד, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר רשימו דפנימיות חסד אבא עילאה שם ע"ב יָוֶדָ הֶיָ וָיֶוָ הֶיָ בחסד דז"א יקר תפארת המאור הגדול גדלות שני דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר גבורה שבחסד הה' שבדעת ז"א בחסד הוד שבשש קצוות ז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורו"תיך להאיר גבורה שבגבורה ה' דדעת זעיר אנפין בחסד הוד דנוקביה פנימי ומקיף והתפארת שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורה והנצח בתפארת וההוד בנצח והיסוד בהוד והמלכות ביסוד, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הכלה הנעימה מאורי אור יסוד דהוד דז"א ליסוד דהוד דידה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם הא' דשם מ"ה תשיעי וב' שמות א' בשורק יהוה יַהֲוָהַ והֵ' דשם אה"יה ט' נבלעת בגופא קדישא דז"א וע' דשם חק"ב טנ"ע להאיר בה הֶהֵ דשם ב"ן ט' אה' דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק ה' נקודות מן ו' או הי דשם ס"ג ד' י"ו וב' נקודות מן ד' דשם ס"ג חמישי העולים כמספר אד"ם שאו"ל בשמל"ה, ובכן בכח ספירתנו זאת יבוסמו כל הדינין ויתוקן פגמינו בספירת הוד דז"ון וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם וכו', ועזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה, כי אל גדול ה' ומלך גדול על כל אלהים, כי

גדול מעל שמים חסדך ועד שחקים אמתך, יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים, יהיו לרצון וכו'.
ובמזמור יכוין תיבת יודוך ובפסוק ל' דולאומים להשפיע מיסוד דהוד ז"א ליסוד דהוד דנוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל ל"ה בעומר

מח. ליל ל"ה, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר עצמות פנימיות חסד אבא עילאה שם ע"ב יֱוֶדְ הֶיְ וְיֱוֶ הֶיְ בחסד דזעיר אנפין יקר תפארת המאור הגדול גדלות ב' דזעיר אנפין, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר חסד שבחסד הה' שבדעת ז"א לחסד הוד שבשש קצוות דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר חסד שבגבורה חמישית שבדעת ז"א בחסד הוד שבנוקבא פנימי ומקיף והגבורה שהיה בחסד יסיע ויפנה בגבורה והתפארת בתפארת והנצח בנצח והוד בהוד והיסוד ביסוד והמלכות במלכות, גם ה' יתן הטוב להאיר בנוקביה מאורי אור מלכות דהוד במלכות דהוד דידה.
והיו למאורות בכח שמות המאירים בהם וא"ו דשם מ"ה תשיעי וב' שמות יְהוֹה יֱהֱוֶהֱ וי' דשם אהיה ט' נבלעת בגופא דזעיר אנפין ושם חְקֵב טְנְעַ להאיר בה וו דשם ב"ן ט' וא' אלף וא' ה' וו וו ה' דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק מיתוק חצי ד' ה"י וא"ו ה"י דשם ס"ג חמישי העולה כמספר אד"ם בע"ל חנ"ן בשמל"ה, ובכן נשלמו ה' פעמים ס"ג אשר עם ה' דאימא הנכנסת בז"א המה יעלו לש"ך ובכח הספירה אשר ספרנו יבוסמו כל הדינין.
ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם פגמנו באיזו משבע בחינות של מוח החכמה דזעיר אנפין או באיזו בחינת החסד שלו או באחת משבע בחינות דחסד החמישי שלו או באחת משבע בחינות של גבורה חמישית דנוקבא, שיתוקנו פגמיהם בכח סגולת מצות ספירת העומר שספרנו בשבוע זאת ותמחול ותסלח לנו את כל עונותינו ופשעינו וחטאתינו וטהר לבנו לעבדך באמת ותבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ויהי נועם ה' וכו', גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, כי גדול מעל שמים חסדך ועד שחקים אמתך, הראנו ה' חסדך וישעך תתן לנו, גדול כבודו בישועתך הוד והדר תשוה עליו, יהיו לרצון וכו'.
ובמזמור יכוין תיבת עמים ובפסוק אות א' דולאומים להשפיע ממלכות דהוד דז"א למלכות דהוד דנוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל ל"ו בעומר

מט. ליל ל"ו, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות הוד דישראל סבא שם ס"ג יְוֵד הֵי וָאו הֵי בגבורת דז"א יקר תפארת גדלות ראשון דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר מלכות שבחסד השישי דדעת ז"א בחסד דיסוד שבשש קצוות דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר מלכות דכללות ה' גבורות שביסוד דעת ז"א בחסד דיסוד דנוקביה פנימי ומקיף, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור חסד דיסוד דז"א לחסד דיסוד דנוקבא.

והיו למאורות בכח שמות המאירים בהם הֶא דשם מ"ה התשיעי וב' שמות יֶהֱוֶהֲ יהוה וא' בשורק והֲ' דשם אהי"ה ט' נבלעת בגופא קדישא דזעיר וִי' דשם יג"ל פז"ק להאיר באות הֶה דשם ב"ן תשיעי ו"ה דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק יו"ד ה"י וא' וג' נקודות מן ו' דשם ס"ג ראשון העולים כמספר אד"ם בל"ע בשאו"ל, ובכן בכח ספירתנו זאת יבוסמו דיניהן ויתוקן גם כן פגמינו בספירת יסוד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ועזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה, הדר כבוד הו"דך ודברי נפלאותיך אשיחה, כי אתה תברך צדיק ה' כצנה רצון תעטרנו, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת כלם ובפסוק אות מ' דולאומים להשפיע מחסד דיסוד דזעיר אנפין לחסד דיסוד דנוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל ל"ז בעומר

נ. ליל ל"ז, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות הוד דתבונה שם ס"ג יְוֵד הֵי וָאו הֵי בגבורת ז"א יקר תפארת גדלות ראשון דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר יסוד דכללות ה' חסדים שביסוד שבדעת ז"א בחסד דיסוד שבו ו"ק דזעיר אנפין פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר יסוד דכללות ה' גבורות שביסוד שבדעת ז"א בחסד דיסוד דנוקביה פנימי ומקיף והמלכות שהיתה בחסד יפנה יסיע בגבורה, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הנוקבא קדישא מאורי אור גבורה דיסוד דז"א לגבורת יסוד דנוקבא.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם יו"ד דשם מ"ה וב' שמות יְהֲוֶהֲ יהוה בשורק וָאְ דשם אהי"ה העשירי נבלע בגופא דזעיר וג' דשם יג"ל פז"ק להאיר בה יו"דְ דשם ב"ן העשירי א"ה דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק חצי ו' ה'י דשם ס"ג ראשון יוד ה' וב' נקודות מן י' דשם ס"ג שני המה יעלו למספר אד"ם יוב"ב בשאו"ל, ובכן בכח ספירתנו

יבוסמו כל הדינין ויתוקן גם כן פגמינו בספירת יסוד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ועזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה, גדול אדונינו ורב כח לתבונתו אין מספר, ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הוד"ך על השמים, כי אתה תברך צדיק ה' כצנה רצון תעטרנו, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת ארץ ובפסוק י' דולאומים להשפיע מגבורה דיסוד לגבורות דיסוד דנוקבא קדישא.

תפלה לאחר הספירה לליל ל"ח בעומר

נא. ליל ל"ח, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאירו חיצוניות גבורה דאו"א עלאין שמות אָמְ גָלְ בגבורת ז"א יקר תפארת קטנות ב' דז"א, ויתבוננו חסדי ה' בכח ספירתנו ויאיר הוד דכללות ה' חסדים שביסוד דדעת ז"א בחסד דיסוד דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורו"תיך ויאיר הוד דכללות ה' גבורות שביסוד דדעת ז"א לחסד דיסוד דנוקביה פנימי ומקיף והיסוד שהיה בחסד יפנה ויסע בגבורה והמלכות בתפארת, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני נוקבא קדישא מתפארת דיסוד ז"א לתפארת דיסוד דידה.

והיו למאורות בכח שמות המאירים בהם הֵא' דשם מ"ה העשירי וב' שמות א' בשורק יהוה יְהֹוִהֹ וּהֵ' דשם אהי"ה נבלעת בגופא קדישא דז"א ולְ' דשם יג"ל פז"ק להאיר בה הֶהֶ דשם ב"ן י' ל"ה דמ"ב, ומעז יצא מתוק לחיכנו בכח ספירתנו ח' נקודות מן י' וא"ו ה"י דשם ס"ג העולה כמספר אד"ם חושם בשאו"ל, ובכן בכח ספירתנו יבוסמו כל הדינים ויתוקן פגמינו בספירת יסוד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, כבוד מלכותך יאמרו וגבור"תך ידברו, להודיע לבני האדם גבור"ותיו וכבוד הדר מלכותו, כי אתה תברך צדיק ה' כצנה רצון תעטרנו, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת נתנה ובפסוק ם' דולאומים להשפיע מתפארת דיסוד דז"א לתפארת דיסוד דנוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל ל"ט בעומר

נב. ליל ל"ט, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות גבורה דאימא עילאה שם ס"ג יְוְדְ הְיְ וְאְוְ הְיְ בגבורה דז"א

יקר תפארת המאור הגדול גדלות שני דזעיר, ויתבוננו חסדי ה' בכח ספירתנו ויאיר נצח דכללות ה' חסדים דיסוד שבדעת ז"א בחסד דיסוד שבשש קצוות פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר נצח דכללות ה' גבורות דיסוד שבדעת ז"א בחסד דיסוד דנוקביה פנימי ומקיף והוד שהיה בחסד יפנה יסע בגבורה והיסוד בתפארת והמלכות בנצח, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני נוקבא קדישא מאורי אור נצח דיסוד ז"א לנצח דיסוד דידה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם ואו דשם מ"ה העשירי וב' שמות א' בשורק יהוה יְהוָה וי' דשם אהי"ה העשירי נבלעת בגופא קדישא דזעיר ופ' דשם יג"ל פז"ק להאיר בה וו דשם ב"ן העשירי ו"ף דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק מיתוק נקודה מן יו"ד ה"י וא"ו ה' ונקודה מן י' דס"ג שלישי העולים כמספר אד"ם הדר בשאול, ובכן בכח ספירתנו יבוסמו דיניו ויתוקן פגמינו בספירת יסוד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ועזוז נוראותך יאמרו וגדולתך אספרנה, גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, כי אתה תברך צדיק ה' כצנה רצון תעטרנו, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

ובמזמור יכוין בתיבת יבולה ובפסוק ב' דבארץ להשפיע מנצח דיסוד דז"א לנצח דיסוד דנוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל מ' בעומר

נב. ליל מ', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר חיצוניות הוד דישראל סבא ותבונה שמות אלהים דההין אֱלֹהַּ לָמֶדֶ הֶה יֶוֶד מֶם בגבורה דז"א בחינת יקר תפארת קטנות ראשון דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר תפאר"ת דכללות ה' חסדים דיסוד שבדעת ז"א בחסד דיסוד שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר תפארת דכללות ה' גבורות דיסוד שבדעת ז"א בחסד דיסוד שבו"ק דנוקביה פנימי ומקיף והנצח שהיה בחסד יפנה יסיע בגבורה וההוד בתפארת והיסוד בנצח, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הנוקבא מאורי אור הוד דיסוד דז"א להוד דיסוד דנוקבא.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם הֵא' דשם מ"ה העשירי וב' שמות יֲהֲוֶהֲ יהוה בשורק והֶ' דשם אהי"ה העשירי נבלעת בגופא קדישא דז"א וז' דשם יג"ל פז"ק להאיר בה הֶהֶ דשם ב"ן העשירי וו"ו דמ"ב, ומעז יצא מתוק מיתוק ט' נקודות מן י' דשם ס"ג שלישי יו"ד ה"י ונקודות מן ו' העולים כמספר אד"ם שמלה בשאול, ובכן בכח

ספירתנו יבוסמו דיניו ויתוקן פגמינו אשר פגמנו בספירת יסוד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד, מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה, אלהים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה, צמאה נפשי לאלהים לאל ח"י מתי אבא וארא פני אלהים, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת יברכנו ובפסוק א' דבארץ להשפיע מהוד דיסוד ז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל מ"א בעומר

נד. ליל מ"א, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר רשימו דפנימיות דגבורה דאבא עילאה שם ס"ג יְוָ"ךְ הָ"יְ וְאָ"וְ הָ"יְ בגבורה דז"א המאור הגדול גדלות ב' דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר גבורות שבכללות ה' חסדים יסוד דדעת ז"א בחסד דיסוד שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר גבורה דכללות ה' גבורות יסוד שבדעת ז"א בחסד דיסוד דנוקביה פנימי ומקיף והתפארת שהיה בחסד יסיע בגבורה והנצח בתפארת וההוד בנצח והיסוד בהוד והמלכות ביסוד, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הנוקבא מאורי אור יסוד דיסוד דז"א ליסוד דיסוד דנוקביה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם יו"ד ה"א וא"ו ה"א שם מ"ה ראשון וב' שמות יה"וה יה"וה בשורק ושם אֶהֱיֶהְ ראשון נבלע בגופא קדישא דז"א וק' דשם יג"ל פז"ק להאיר בה יוד הֶהֶ וו הֶהֶ שם ב"ן ראשון וא"ו דמ"ב, ומעז יצא מתוק ה' נקודות מן וא"ו ה"י דשם ס"ג ד' כמספר כ"ז י"ו ועם ב' נקודות מן ד' דס"ג חמישי עולים כמספר אד"ם שאו"ל בשאול, ובכן בכח ספירת העומר יבוסמו דיניו ויתוקן פגמינו בספירת יסוד דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ועזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה, גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, כי אתה תברך צדיק ה' כצנה רצון תעטרנו, ויהי נועם וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת אלהים ובפסוק ר' דבארץ להשפיע מיסוד דיסוד דז"א ליסוד דיסוד דנוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל מ"ב בעומר

נה. ליל מ"ב, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר עצמות פנימיות גבורה דאבא עילאה שם ס"ג יְוָדְ הְיְ וְאְוָ הְיְ בגבורה דז"א מאור הגדול גדלות שני דזעיר, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר חסד דכללות ה' חסדים דיסוד שבדעת דז"א לחסד שביסו"ד שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותי"ך להאיר חסד שבכללות ה' גבורות שביסוד שבדעת ז"א בחסד שביסוד שבו"ק דנוקביה פנימי ומקיף והגבורה שהיתה בחסד יפנה ויסיע בגבורה והתפארת בתפארת והנצח בנצח וההוד בהוד והיסוד ביסוד והמלכות במלכות, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הנוקבא קדישא מאורי אור מלכות דיסוד דז"א למלכות דיסוד נוקביה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם יֻוד הֶא ואו הֶא שם מ"ה שני ושני שמות א' בשורק יְהוָֹה יהוה ושם אֶהֱיֶה שני נבלע בגופא קדישא דזעיר ושם יג"ל פז"ק להאיר בה יוד הֶה וֹו הֶה שם ב"ן שני ואל"ף וא' הה"ה וו"ו דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק חצי ד' ה"י וא"ו ה"י דשם ס"ג ה' העולים כמספר אדם בעל חנ"ן בשאו"ל, ובכן יושלמו ה' פעמים ס"ג אשר ה' דאימא הנכנסת בז"א המה יעלו ש"ך ובכח ספירת העומר יבוסמו דיניהן.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם פגמתי באיזו משבע בחינות של מוח בינה דז"א או בגבורה שלו או באיזו משבע בחינות דחסד השישי שלו או באיזו משבע בחינות דגבורה שישית דנוקבא, שיתוקנו כל פגמיהם בכח סגולת מצות ספירת העומר שספרנו בשבוע זה ותמחול ותסלח לנו את כל עונותינו ופשעינו וחטאתינו וטהר לבנו לעבדך באמת תמיד כל הימים, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ועזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה, גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, לך זרוע עם גבורה תעוז ידך תרום ימינך, כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו, ויהי נועם ה' כו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין בתיבת אלהינו ובפסוק ץ' דבארץ להשפיע ממלכות דיסוד דז"א למלכות דיסוד דנוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל מ"ג בעומר

נו. ליל מ"ג, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות ישראל סבא מצד החסדים שם מ"ה בשורק יו"ד ה"א וא"ו ה"א בתפארת דז"א בחינת יקר תפארת גדלות ראשון דז"א, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר מלכות דכללות ה' חסדים דמלכות שבדעת ז"א בחסד מלכות שבו"ק דז"א, ועוררה את

גבורו"תיך להאיר פנימיות יסוד ישראל סבא מצד הגבורות שם ב"ן בשורק יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה מאחוריו דז"א לתפארת דנוקביה ויאיר מלכות דכללות ה' גבורות דמלכות שבדעת ז"א לחסד דמלכות דנוקביה פנימי ומקיף, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פניה מאורי אור חסד דמלכות ז"א לחסד דמלכות דנוקביה.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם שם מ"ה ג' יודֵ הֵא וא"ו הֵא וב' שמות יֱהֱוֶה יְהוָה ושם אֶהְיֶה שלישית נבלע בגופא קדישא דז"א וש' דשם שקוצי"ת להאיר בה שם ב"ן ג' יוֹדְ הֵהּ וֹוֹ הֵהּ ו"ו דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק יו"ד ה"י וא"ו שלש נקודות מן ו' דס"ג ראשון העולה כמספר אד"ם בלע בבעל חנ"ן, ובכן בכח ספירת העומר יבוסמו דיניו ויתוקן גם כן פגמינו במלכות דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ועזוז נוראותיך יאמרו וגדול"תך אספרנה, אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, והיה ה' למל"ך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, ויהי נועם וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין בתיבת יבר"כנו ובפסוק ת' דתנחם להשפיע מחסד דמלכות דז"א לחסד דמלכות נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל מ"ד בעומר

נז. ליל מ"ד, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' פנימיות יסוד דתבונה מצד החסדים שם מ"ה בשורק יו"ד ה"א וא"ו ה"א בת"ת דז"א יקר תפארת גדלות א' דזעיר ואל הנוקבא פנימיות יסוד דתבונה מצד הגבורה שם ב"ן בשורק יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה מאחורי דז"א לתפארת שבה, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר יסוד דכללות ה' חסדים דמלכות שבדעת ז"א בחסד דמלכות שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר יסוד דכללות ה' גבורות דמלכות שבדעת ז"א בחסד דמלכות שבו"ק דנוקבא פנימי ומקיף והמלכות שהיה בחסד יסיע בגבורה, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הנוקבא מגבורת מלכות ז"א לגבורת מלכות דידה.

והיו למאורות בכח שמות המאירים בהם שם מ"ה ד' יוֹדְ האֶ וא"ו הֵא וב' שמות יְהֱוָהּ יָהֲוה ושם אֶהֱיֶהְ ד' נבלע בגופא קדישא דז"א וקֶ' דשם שקוצי"ת להאיר בה שם ב"ן ד' יוֹדְ הֵהּ וו הֵהּ וה"ו דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק מיתוק חצי ו' ה"י דס"ג ראשון עם יו"ד ה' וב' נקודות מן י' דשם ס"ג ב' העולים כמספר אד"ם יוב"ב בבע"ל חנ"ן, ובכן בכח ספירת העומר יבוסמו דיניו ויתוקן גם כן פגמינו בספירת מלכות דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן

העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, ועזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה, גדול אדוננו ורב כח לתבונתו אין מספר, אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, ה' מלך גאות לבש לבש ה' עוז התאזר אף תכון תבל בל תמוט, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין בתיבת אלהים ובפסוק דישמחו נ' דתנחם.

תפלה לאחר הספירה לליל מ"ה בעומר

נח. ליל מ"ה, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר חיצוניות תפארת דאו"א עילאין שם אכד"טם העולה עם הכולל ע"ה מצד החסדים בתפארת דז"א יקר תפארת קטנות ב' דז"א ואל הנוקבא דז"א יאיר גם כן חיצוניות תפארת דאו"א מצד הגבורות שם אכד"טם העולה ע"ד מאחורי ז"א לתפארת דידה, ויתבוננו חסדי ה' בכח הספירה הזאת ויאיר הוד דכללות ה' חסדים דדעת ז"א בחסד שבמלכות שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר הוד דכללות ה' גבורות דדעת ז"א בחסד דמלכות דנוקביה פנימי ומקיף והיסוד שהיה בחסד יסיע בגבורה והמלכות בתפארת, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הנוקבא מאורי אור תפארת מלכות דז"א לתפארת מלכות דידה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם שם מ"ה חמישי יוֹד הֵא וא"ו הֵא וב' שמות יהוה יְהֹוה אָהֱיֶה חמישי נבלע בגופא דז"א וְ' דשם שקוצי"ת להאיר בה בן ה' יוֹד הֵה וו הה א"ו דשם מ"ב, ומעז יצא מתוק מיתוק ח' נקודות מן י' דשם ס"ג ב' וא"ו ה"י וט' נקודות מן י' דס"ג ג' העולים כמספר אד"ם חש"ם בבעל חנ"ן, ובכן בכח ספירת העומר יבוסמו דיניו ויתוקן גם כן אשר פגמנו בספירת מלכות דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך, כי ילד יולד לנו בן ניתן לנו ותהי המשרה על שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל גבו"ר אבי ע"ד שר שלום, מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור, ויהי נועם ה' וכו'.

ובמזמור יכוין בתיבת ויראו ובפסוק ח' דתנחם להשפיע מתפארת מז"א לתפארת מלכות נוקביה.

תפלה לאחר הספירה לליל מ"ו בעומר

נט. ליל מ"ו, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר פנימיות תפארת אימא עילאה שם מ"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א בחולם

בתפארת דז"א המאור הגדול גדלות ב' דז"א ואל הנוקבא יאיר פנימיות תפארת אימא עילאה מצד הגבורה שם ב"ן יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה בחולם מאחורי זעיר לתפארת שבה, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר נצח דכללות ה' חסדים דמלכות שבדעת ז"א אל חסד דמלכות שבו"ק דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר נצח דכללות ה' גבורות דמלכות שבדעת ז"א אל חסד דמלכות דנוקבא פנימי ומקיף וההוד שהיה בחסד יסיע בגבורה והיסוד בתפארת והמלכות בנצח, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני נוקביה מאורי אור נצח דמלכות דז"א לנצח דמלכות דנוקביה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם שם מ"ה ו' יוד הֶא ואו הֶא וב' שמות יְהוִה יְהֹוה ושם אָהֱיֶהּ שישי נבלע בגופא קדישא דז"א וצ' דשם שקוצית להאיר בה שם ב"ן ו' יוד הה וו הה וא"ו דמ"ב, ומעז יצא מתוק נקודה מן יו"ד הי ואו ה ונקודה מן י' דס"ג ג' העולים כמספר אד"ם הד"ר בב"על חנ"ן, ובכן בכח ספירת העומר יבוסמו דיניו ויתוקן גם כן אשר פגמנו בספירת מלכות דז"ון, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ועזוז נוראותך יאמרו וגדול"תך אספ"רנה, הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו, מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין בתיבת אותו ובפסוק דישמחו מ' דתנחם להשפיע מנצח דמלכות דז"א לנצח דמלכות דנוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל מ"ז בעומר

ס. ליל מ"ז, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר חצוניות יסוד דישראל סבא ותבונה מצד החסדים שמות אלהים דאלפי"ן, אוּלוּפִוּ לוּמוּדוּ הוּאוּ יוּוּדוּ מוּסוּ בתפארת דז"א יקר תפארת קטנות א' דז"א ואל הנוקביה יאיר חיצוניות ישסו"ת מצד הגבורות שם אוּלוּפִוּ לוּמוּדוּ הוּאוּ יוּוּדוּ מוּסוּ מאחורי ז"א בתפארת דנוקבא, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר תפארת דכללות ה' חסדים דמלכות שבדעת ז"א בחסד דמלכות שבשש קצוות בז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר תפארת דכללות ה' גבורות דמלכות שבדעת ז"א אל חסד דמלכות דנוקביה פנימי ומקיף והנצח שהיה בחסד יסיע בגבורה וההוד בת"ת והיסוד בנצח והמלכות בהוד, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הנוקבא מאורי אור הוד דמלכות דז"א להוד דמלכות דנוקבא.

והיו למאורות בכח שמות הקדש המאירים בהם יֻוד הֶא ואו הֶא ושני שמות הקודש יְהֹוָה יְהוָה ושם אָהֱיֶהּ נבלע בגופא קדישא דז"א וי' דשם שקוצי"ת להאיר בה יוּד הֶא וו הֶא לו'

דשם מ"ב דמ"ה, ומעז יצא מתוק מיתוק תשע נקודות מן י' דס"ג יוד הי ונקודה מן ו' דס"ג ד' העולים כמספר אד"ם שמל"ה בבע"ל חנ"ן, ויבוסמו דיניו בכח ספירת העומר ויתוקן גם כן אשר פגמנו בספירת מלכות דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, ויהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך את קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות הבחינות האלה בשלימות גמור, אור זרוע לצד"יק ולישרי לב שמחה, כבוד מלכותך יאמרו וגבורת"ך ידברו, מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור, ויהי נועם ה' וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת כל ובפסוק ס' דסלה להשפיע מהוד דמלכות דז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל מ"ח בעומר

סא. ליל מ"ח, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר רשימו דפנימיות תפארת דאבא עילאה מצד החסדים שם מ"ה יו"ד הא"ו הא"ו הא"בתפארת דז"א המאור הגדול גדלות ב' דז"א ואל הנוקבא רשימו פנימיות תפארת דאבא עילאה מצד הגבורות שם ב"ן יו"ד הה"ו מאחורי ז"א לתפארת דנוקבא, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר גבורה דכללות ה' חסדים דמלכות שבדעת דז"א בחסד מלכות שבשש קצוות דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותי"ך להאיר גבורה דכללות ה' גבורות דמלכות שבדעת ז"א בחסד מלכות דנוקבא פנימי ומקיף, והתפארת שהיה בחסד יסיע בגבורה והנצח בתפארת וההוד בנצח והיסוד בהוד והמלכות ביסוד, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הנוקבא מאורי אור יסוד דמלכות דז"א ליסוד דמלכות דנוקבא.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם יוֹדְ הֵא וְאוֹ הֵא וב' שמות יוּהוּוּהּ יְהוָה ושם אֶהְיֶהּ נבלע בגופא דז"א ותְ' דשקוצית להאיר בה יוֹדְ הֵהּ וָוֹ הֵהּ וקְ' דמ"ב, ומעז יצא מתוק מיתוק ה' נקודות מן וא"ו ה"י דס"ג ד' י"ו וב' נקודות מן ד' דס"ג חמישי העולים כמספר אד"ם שאו"ל בבע"ל חנ"ן, ובכח ספירתינו יבוסמו דיניו ויתוקן גם כן פגמינו בספירת מלכות דזו"ן וטהר לבנו לעבדך באמת, יהי רצון מלפניך שתבנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נעשה ונקריב לפניך קרבן העומר במועדו לתקן פנימיות המאורות האלה בשלימות גמור, ועזוז נוראותיך יאמרו וגדולת"ך אספרנ"ה, גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו, כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת אפסי ובפסוק ל' דסלה להשפיע מיסוד מלכות ז"א לשל נוקבא.

תפלה לאחר הספירה לליל מ"ט בעומר

סב. ליל מ"ט, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת ספירת העומר יגדל נא כח ה' ויאיר עצמות פנימיות תפארת דאבא עילאה מצד החסדים שם מ"ה יוֹד הֵאוֹאוֹ הֵאבתפארת דז"א בחינת המאור הגדול גדלות ב' דז"א ואל הנוקבא יאיר גם כן מצד הגבורות שם ב"ן יוֹד הֵה וָו הֵה מאחורי ז"א לתפארת שבה, ויתבוננו חסדי ה' ויאיר חסד דכללות ה' חסדים דמלכות שבדעת ז"א אל חסד דמלכות שבשש קצוות דז"א פנימי ומקיף, ועוררה את גבורותיך להאיר אל הנוקבא חסד דכללות ה' גבורות דמלכות שבדעת ז"א אל חסד דמלכות דידה פנימי ומקיף, והגבורה שהיה בחסד יסיע בגבורה והתפארת בתפארת והנצח בנצח וההוד בהוד והיסוד ביסוד והמלכות במלכות, גם ה' יתן הטוב להאיר אל עבר פני הנוקבא ממלכות דמלכות דז"א למלכות דמלכות דנוקביה.

והיו למאורות בכח השמות המאירים בהם יוֹד הֵא ואו הֵא ושני שמות יְהוָה יְהוָה ושם אֶהְיֶה נבלע בגופא קדישא דז"א ושם שְׁקוּצִית להאיר בה יוֹד הֵה וו הֵה ו' ה' אלף ווו ויו דמ"ב, ומעז יצא מתוק מיתוק חצי ד' הי וא"ו ה"י דס"ג ה' העולה כמספר אד"ם בעל חנן בבעל חנן, ובכן יושלמו ה' פעמים ס"ג ועם ה' דאימא הנכנסת בז"א המה יעלו ש"ך ובכן בכח ספירת העומר יומתקו ויבוסמו דיניהן.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם פגמתי באיזו משבע בחינות של מוח הדעת דז"א או בתפארת שלו או באיזו משבע בחינות דחסד ז' שלו או באיזו משבע בחינות הגבורה הז' של נוקבא, שיתוקנו פגמיהם בכח סגולת ספירת העומר שספרנו בשבוע זה ותמחול ותסלח לנו את כל חטאתינו ועונותינו ופשעינו ותטהר לבנו לעבדך באמת כל הימים, וכשם שטיהרת נפשות עמך בית ישראל מהזוהמא טומאת מצרים בכח מצות ספירת העומר בצאת ישראל ממצרים, כן ברחמיך וחסדיך הרבים תטהר את נפשותינו מכל טומאה וחלאה שנדבק בה ונראה ונתקדש בקדושה של מעלה, וכשם שעמד להם לישראל מצות העומר למגן וצנה בימי גדעון ויחזקיה ויחזקאל ומרדכי ואסתר להכניע כל מבקשי רעתם, כן יעמוד לנו להכניע כל אויבי נפשינו ומבקשי רעתינו, ובכן כשם שזכה אברהם אבינו לירש את הארץ בזכות העומר כן ברחמיך הרבים הראנו ה' חסדך וישעך תתן לנו וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ והוליכנו קוממיות על ארצנו ועל נחלת אבותינו מלך ביופיו תחזינה עינינו, גדול כבודו בישועתך הוד והדר תשוה עליו, ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו, אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה, הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא וכו', ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו'.

ובמזמור יכוין תיבת ארץ ובפסוק אות ה' דסלה להשפיע ממלכות דמלכות ז"א לשל נוקבא.

הנה עד כאן הגיעו סדר התפלות הנוראות האלה, ואתה אחי קורא נעים ה' עמך גבור החיל כזה ראה וקדש עצמך יום ליום תביע עומר ולילה ללילה תחוה דעת לאור באור החיים הנצחיים ולעורר עליונים למעלה, איש יחד פני רעהו ישוש חתן על כלה ממלכת כהני"ם ביום החמשים אשר משם יושפע שפע רצון ברכה ונדבה בכל העולמות וגם אל נפשך המלאה לה דעת ויראת ה' והשביע בצחצחות נפשך.

סגולת ימי העומר למצוא סיוע גדול לטהרת הנפש וקדושתה

סג. והנה ראוי לדעת כי הימים האלה אשר בין פסח לעצרת הנזכרים ונעשים להתקדש בקדושה עליונה אשר בקרב הימים האלה הקדושה רבה והולכת עד יום מתן תורה, ובהם ימצא כל איש ישראל עזר וסיוע לתקן את נפשו לקדשה ולטהרה מחלאת זוהמת הנחש אשר הלבישה בחלקת צוארה מצרעת עונותיו.

ביאור פלוגתתם ז"ל אם בניסן נברא העולם או בתשרי ע"פ האר"י

סד. ואשר חכמים ז"ל חלקו, יש מהם אומרים כי בניסן נברא העולם ויש אומרים בתשרי נברא, ואור המופלא האר"י זלה"ה תווך השלום ביניהם ואמר כי לא יתכן שנחלקו במציאות אלא מר אמר חדא בבריאת הנפשות שהיו בניסן ומר אמר חדא בבריאת העולם והאדם בתשרי ושניהם צדקו יחדיו, אשר ממנו ניקח כי לעולם הימים שבין פסח לעצרת הוא ענין הנוגע לנפשות לכל החי לכל בשר להטהר ולהתקדש בקדושה עליונה.

טעם מניעת גילוח בימי העומר עד"ה להתקדש בקדושה עליונה

סה. אשר מטעם זה מנהג השרידים אשר ה' קורא המישרים אורחותם על פי מנהגי הרב ז"ל שלא להסתפר בקרב הימים האלה מפסח ועד עצרת ולא בראש חדש אייר ולא בל"ג לעומר, ולא כאשר עלה על רוח רבים כי טעם הדבר מפני האבל שאז מתו כ"ד אלף תלמידי ר' עקיבא, אלא עיקר הדבר לקדש את נפשותינו בקדושה עליונה כי בקרב הימים יזכה כל איש ישראל לשתי מדריגות להיות טהור וקדוש, טהור על ידי מספר הימים כמ"ש לעיל בדברי הזוהר, וקדוש יהיה על ידי גידול שערו דומיא דנזיר שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו.

וגם מדברי הזוהר פרשת אחרי מות זה לשונו, ותאנא כד בעאת אתתא לאתדכאה בעיא לספרה ההוא שערא דרבי ביומי דאיהי מסאבא וכו', משם מתבאר דישראל הוו כאתתא דנפקא ממסאבו ועל כן צריכים לגדל פרע בקרב הימים של הספירה שבעה שבועות

שהם מ"ט ימים שביום העצרת הן חמשים שערי"ם ואז נתינת התורה, וראוי להסיר השערות ולטבול כמו האשה המטהרת לבעלה ואז בא להזווג.

סוד איסור הגילוח בימי העומר

סו. והרב זלה"ה העמיק הרחיב בסוד פסוק והעומ"ר עשירית האי"פה בסוד הדבר, וכללות הדבר הוא על כי מדת הדין שולט בקרב אלה הימים שבהם חמשים שערי בינה ועיקר זה הדין ושורשו הוא מהגבורות השערות שהם סוד האור החוזר ולפיכך אין לגלחם באותו זמן, ואף כי לפי זה היה נראה שאם יזדמן לאדם ברית מילה בזמן העומר שמותר להסתפר מטעם סוד המילה שהוא סוד גילוי החסדים ובהם ימתקו הדינים השולטים בזמן הספירה, מכל מקום אין טעם זה מספיק שהרי מל"ג ואילך מאירים הרחמים ואפילו הכי לא היה מסתפר הרב זלה"ה עד עצרת.

ועוד לפי מה שכתב מהרח"ו בשמו בסוד שני העומ"ר מן אשר המה יעלו למספר כת"ר שעל הרא"ש כי שם הם שערי דעמר נקי ולכן אין ראוי לספרם בזה הזמן כי מכחישין פמליא של מעלה, ועל כן אסמכוה אמיתת תלמידי ר' עקיבא על כי הוא היה דורש באלו השערות והקוצין תלי תלים של הלכות שמשם שורש נשמתו.

ע"פ סוד יש למנוע מלגלח כל ימי העומר

סז. על כן נראה פשוט ומבואר שיש להזהר מלהסתפר בכל זמן העומר, ולכן אף על פי שיש נוהגים להסתפר בל"ג בעומר וגם כשחל להיות ברית מילה, אין אנו מסתפרים כי אותם המסתפרים הוא כי עלה על רוחתם כי מה שנהגו שלא להסתפר בין פסח לעצרת הוא מן הטעם שאין מסתפרים בימי האבלות לפי כי אחזו פשיטותן של דברים על מות תלמידי ר' עקיבא ובל"ג פסקו מלמות ומטעם זה נהגו שלא לישא נשים, אבל אנחנו מגדלים שער כדי להתקדש בקדושה עליונה ולהיות כי הימים האלה בסוד שני העומר מן כנזכר ולכן אין אנו מסתפרים עד העצרת בשום צד ואופן שיהיה.

סח. אלא כי לרוב הגלות נסתמו ונעלמו סודות התורה מעדת בני עמנו, והרשב"י ז"ל היה אומר דהני בבלאי לא הוו ידעי רזא דיבבא ויללא דתרוויהו אצטריכו והוו עבדי יבבא ויללא מספיקא והרשב"י היה אומר [12] דתרוויהו אצטריכו, וכמוהו רבים כמו שכתב הרב בסוד תפילין דרש"י ור"ת ז"ל שנראים לרבים מבני עמנו כתורה חדשה על כי לא האיר אליהם אור הקבלה הישרה.

מנהג המחבר והחברים להסתפר במ"ח לעומר כמנהג מהרח"ו

סט. ומהרח"ו זלה"ה היה נוהג להסתפר ביום מ"ח לעומר, וטעמו ונמוקו עמו כי כשם שיום ו' לעומר היו עושים יום טוב מטעם שבו ביום נכנס רשימו דגדלות ב' דמוח חכמה

כמו שרמזנו לעיל בנוסח התפלה, ואף על פי שהעצמות נכנס בז' אף על פי כן אינו חידוש ולכן מיד שנכנס הרשימו אנו עושים יום טוב ונחשב כאילו נכנס כולו גם כן, כן הדבר הזה שביום מ"ח לעומר הואיל כי בו ביום נשלמו להתפשט החסדים שבדעת במוח הדעת שנכנס בשבוע שלישי ורביעי, עתה בשבוע השביעי נתפשטו בתפארת דזעיר החסדים ובנוקבא הגבורה וביום מ"ח לעומר נכנס הרשימו דגדלות ב' דאבא, אם כן הרי היא כמו שכבר נשלם ז"א בכל הבחינות הצריכים אליו ולכן צריך לשמוח בו ולהסיר מעליו השערות אשר המה בסוד הדינים כי כבר ז"א הוסרו מעליו בחינות הדינים וכבר הוא שלם בכל הבחינות ואין צריך להמתין עד שיכנס העצמות דגדלות ב' דאבא.

ומה גם שבליל שביעי של פסח לפי שנכנס מלכות דחסד א' ביסוד כמו שכתבנו בתפלות כבר יש הכנה לזווג ועל כן הוא יום טוב, הנה כי כן גם עתה שכבר נכנס מלכות דמלכות שבדעת ביסוד נמצא שכבר נשלמו החסדים להתפשט בגופו והוסרו הדמים והנה ש"ולם בכל מכל כל אם כן אינו יום דין וראוי להסיר השערות, וכן נהגתי וכן נהגו עמי החברים ה"י וכן ראוי לנהוג.

קדושת ימי העומר כחול המועד שבין פסח לשבועות

ע. הנה כבר קלטה הנפה מכל המקובץ כי הימים האלה אשר בין פסח לעצרת כולם קדושים ובתוכם ה' והמה ימים נוראים ועומדים ברומו של עולם כמו שנתבאר, וחשובים כאילו המה ימי חולו של מועד כמו שכתב הרמב"ן בפירוש החומש ששבעת ימי הפסח כולם כנגד יום ראשון של חג ויום העצרת כנגד יום שמיני של חג והימים של בנתיים כנגד ימי חולו של מועד.

ועל כן כל איש הירא וחרד ראוי להיות זהיר וזריז לעמוד לשרת בשם ה' בימים האלה יתר על כל הימים בקדושה ובטהרה וביראת ה' כל היום לא יפנה ימין ושמאל ויירא ויפחד ממדת הדין המתוחה שלא יכוה בגחלתה חס ושלום.

קדושת ימות השנה תלויה בהתקדשות האדם בימי העומר

עא. ואמרו הקדמונים כי הימים האלה המה לאות ולמופת לכל השנה כולה כי אם ירבה בהם בתורה ובמצוות כן יהיה מראשית השנה ועד אחרית השנה וכן בהפכו חס ושלום, כי על כל אלה כל אחד מאישי ישראל בקרב אלה הימים ראוי לפנות מעט מעסקיו יום יום לקבוע עתים בחכמה ומוסר ויראת ה'.

ד' טעמים למנהג לימוד פרקי אבות בין פסח לעצרת

עב. והמובחר שבטעמי המפרשים על לימוד פרקי אבות בשבע שבתות אלו שבין פסח לעצרת הוא מה שאמרו, כי כאשר הימים האלה נזכרים ונעשים לשמירת הבריאות

בהרקות והקזות ותמרוקים ומשקים ויהיו כל אלה להבדיל מן הגוף הדם הנפסד והמותרות וקטור העשן והאידים הגורמים השעמום עם כובד ראש וכובד האיברים ומורך הלב.

והמעשים האלו בימים האלה ובזמן הזה מצוות שהזמן גרמה להיות האויר היולי וממוזג אשר בו הגוף וכל כלי שרת שלו פנימיים וחצונים מסכימים זה עם זה יותר משאר פרקי השנה אשר פעם יגבר הקור הטבעי ופעם חומו ונמצאו מתנגדים כשזה נכנס זה יוצא, לא כן בכל ימי ניסן השוים לכל במזג שוה.

וכאשר שקדו ההמון על שמירת גופם בהגדילם לעשות משמרת למשמרתם אשר בו יתכלכל הגוף בכל משך השנה, כן שקדו חכמים על ביקור כל הנפש הבאה לבית יעקב במאסר צ"ר מר המות ובמשעול הסכנות והמצוקות לקרא להם דרור, וקבעו עליהם הדבר חובה בגזרה שוה כקטן כגדול יהיו רגילים במילי דאבות בשבע שבתות אלו תחת היותם דברי חכמים וחידותם המושכים את הלב בעבותות אהבה לשמור מאד ולעשות אלה החוקים והתורות ומשפטים צדיקים.

ולשון חכמים עושר בפרקים אלו בתוכחות על עון ונתיבות המות אשר כל שוגה בם לא יחכם ולא ישיג אורחות חיים ונתיבות החיים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, לא זו אף זו שכל הלכות מדינה והלכות דרך ארץ שנויים בם אשר יעשה אותם האדם להיות באמצעותם רצוי ומקובל בעיני אלהים ואדם, אשר באמת בם ימצא כל אחד מאישי ישראל שמירת הבריאות הנפשיי אשר היא הרפואה האמיתית.

עג. ועוד טעם שני כי הנה אנחנו יצאנו עתה ממועד שמונת ימי חג הפסח אשר בהם היינו שמחים וטובי לב מסעודה אל סעודה יצאנו מבלי טורח בשום מלאכה, ובלי ספק עלתה חלודה והיצר הרע הוא משולח על העידונים והתאוות ועל כן צריך לרסנו ולהכניעו בעול התורה והמוסרים האלה אשר יועילו מאד לשמור מצעדי גבר במועצות יעוצות לשמור את האדם שלא ליפול באחד הפחתים ושלא יטעה ויכשל בשום דרך מן הדרכים המסוכנים ולהכניסו בברית יראת שמים וההתגברות על היצר.

ועם היות שגם בחג הסוכות יש תשעה ימי שמחה מכל מקום להיותו בחדש אשר תחלתו וסופו ואמצעיתו הוא ימים נוראים מפורסמים לתשוב"ת השנה כי ראשיתו הוא יום הדין ואחריו קם כמוהו עשרת ימי תשובה ואחריהם היום האיום והנורא יום הכפורים, וגם באחרית ימי החג יום הושענה רבה אשר הוא כעין כפור קטן כמו שנבאר במקומו, על כן ודאי גם בימי המועד והחג לא פנה היראה מפנינו ולא נתרחק מההכנעה הראויה

לימים הנוראים ההם, ולפיכך לא הוצרכו אחר כך לעשות דבר רשום בלימוד הפרקים מה שאין כן במועד הפסח.

עד. ועוד טעם שלישי כי ראו קדמונינו עליהם השלום היות עתה זמן האביב שבו נרמזו ימי הבחרות בחיי האדם, לפיכך למען יהיה ראשית בכורי זמנם משועבד אל קבלת עול מצוות תקנו למוד פרקים אלו להדריכנו במעגלי יושר במצוות ומעשים טובים.

עה. ונוסף גם הוא לתועלת הזמן העתיד הוא חג השבועות זמן מתן תורה להזהיר את העם לבל יעלה בלב איש ללגלג על דבר שמירת הדברים המקובלים מפי משה רבינו ע"ה שלא באו מפורשים בתורה ולומר שאין לו לשמור אלא מה שכתוב בתורה אבל המצוות שקבלנו מפי הקבלה אינו מן העיקר חס ושלום לא, ולפיכך אנו מקדימים לקרוא מסכתא זו באלו השבתות הקודמים למועד הבא יען אשר באה בה שלשלת הקבלה היא ומסורת תורה שבעל פה מתחלת משה קבל תורה מסיני ומסרה וכו' וכן כל המקבלים אלו מאלו איש מפי איש, להודיע לבני אדם כי על פי דבריהם המקובלים ישכילו ויבינו אמתת הדברים הראויים לעשות וזולת תורה שבעל פה אין חכמה ואין עצה ואין תבונה והיינו כעור ממשש, כי מאין נדע פרי עץ הדר מה הוא וכל אחד ואחד יקחוהו כפי חפצו ורצונו, ומי יאמר לנו מעשה התפילין וכיוצא כמה עניינים נעלמים שאין מקום להבינם כי אם על ידי קבלת תורה שבעל פה.

ולפיכך לפני יום בא לה' זמן מתן תורה רצו הקדמונים להעמידנו על תכלית השלימות בזה בקרוא שלשלת הקבלה של כל החכמים כי בבא יום מתן תורה כבר שעבדנו עצמינו לשמוע בפירושה ובשמירתה אל מסורת קדמונינו עליהם השלום וכמו שאמרו כת הקודמים בספרתם ז"ל.

ד' טעמים למה קראוה מסכת אבות

עו. ומפני כל הטעמים האלו נקראו הפרקים האלו פרקי אבות לפי שבה הוזכרה שלשלת התורה שבעל פה אשר היא אב לבנים הודיע איש מפי איש ממשה רבינו עליו השלום עד רבינו הקדוש, והיא באמת כוונה נכונה מהמסדר מסכתא זו שהיא כולה דברי מוסרים ותוכחות להודיענו בשם זה של אבות לומר שאינם מוסרים פלוסופיים שהמציאום מדעתם ושכלם רק כי המה מיוסדים על קבלה האמיתית מקדמונינו הקדושים שנמסרו מאבות לבנים, כי על אלה ראוי להזהר ביותר בשמירתן כפי מעלת האומרים אותם על דרך שנאמר האזינה עמי תורתי הטו אזנכם לאמרי פי וכו' אשר שמענו ונדעם ואבותינו ספרו לנו וכו'.

עז. וגם כי להיות דברי זאת המסכתא הנהגות להדריך האדם אל הדרך הישרה בעבודת שמים ולמוד התורה, וכל המשלים את חבירו הרי הוא כאילו ילדו, נמצא אם כן שהמלמדים יקראו אבות והלומדים בנים.

עח. וגם כי להיות עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים על כן יצדק מאד למסכתא הזאת שם של אבות כי להיות כולה תוכחות מוסר להדריך האדם לכבוד קונו ולהתעצם במעשים טובים, נמצא שהיא מלמדת לנו הדרך לשנהיה כולנו אבות בתולדות האמתיים שהם המעשים טובים כי בהם כל אחד ואחד הוא אב לעצמו.

עט. והנכון בעיני מ"ש טעם שנקראו המוסרים האלו אבות ללמדנו שבהם יוכללו כל יתר התוכחות והמוסרים אשר היו או ימצא בכל מין ספר או מחבר, כי אלו הם כמו אבות וכל שאר המוסרים כבנים אשר יולדו מהם שכולם ימצאו כאן.

אזהרה לקורין מסכת אבות בקהל ע"י הפעוטות

פ. כי על כן לא טוב אשר עשו בכמה מקומות לקרוא פרקי אבות מפי עוללים ויונקים במרוצות לשונם ותבקע הארץ לקולם והרבה מהם אין המשנה שגורה בפיהם על נכון ושגיאות מי יבין, ואיך ומה יתפעלו השומעים תוכחות מוסר מפיהם אחר שכל עיקר תקנת הקדמונים ללמוד הפרקים האלו בקהל עדת ישראל בעבור ישמע העם וילמדו ליראה את ה' וכוליה האי ואולי באמור דברי המוסר בשפה ברורה ובנעימה קדושה יתנו את לבם לשמוע דברי חכמים, וכל שכן וקל וחומר שלא יטו אזן לשמוע מפי העוללים בלעגי שפה, הרצים יצאו דחופים בקריאתן ויחליפו כוונת המשנה עליונים למטה ותחתונים למעלה, ישתקע הדבר.

פא. ואני נהגתי בקהל עדתי לעבור לפני התיבה חכמים וידועים מן התלמידים לקרותן בשפה ברורה ובנעימה קדושה בעבור ישמע העם ויטו את אזנם דברי המוסר הנאמר בהם אשר כל דבריהם כגחלי אש בשיתם את לבבם עליהם אשר בם כלולים כל דברי המוסר אשר היו בעולם כאמור, וראוי לקרותן באימה ביראה בחרדה להחריד לב הצבור עליהם, ופעמים רבות קריתי אני בקהל עדתי הפרקים האלה להחריד לב הצבור קודם הדרוש אשר הייתי דורש בשבתות אלה על פרקי אבות.

תוכחה לימי הספירה ורמז מוסרם מהקדמונים

פב. ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב להקהיל קהלות ברבים בשבע שבתות אלו שבין פסח לעצרת להזהיר את העם בתוכחות על עון ולהודיעם גודל קדושת ימי הספירה ומה טעם יש בספירה הזאת, אשר מבלעדי פשטה עוד יש רמז הערה לנשמות אישי ישראל אשר על כן אמרו [13] שהעומר בא לבטל רוחות רעות היינו רוח עועים אשר

מסך ה' בקרב הרשעים מארבע רוחות הטומאה שהטיל הנחש בחוה שאמרו בזוהר שהמה רוח שטות רוח זנות רוח חמדה רעה רוח חטאת וכו', כי כל אלו הרוחות הרעות המשכיל יבטלם בלבו בהשקפת ספירה זו אם ירד לעומק תכליתה להבין ולהשכיל כי צותה התורה בהתחיל האדם לקצור קציר שדהו בהתחלת קציר שעורים שהוא ראשון לכל הקציר, לבל ירום לבבו ברוב תבואות צוה לנו להביא עומר שעורים שהוא עשירית האיפה.

פג. ויהיה הרמז כי הן האדם לאיפה נמשל כמו שאמרו ז"ל [14] בפסוק איפה היית ביסדי ארץ וכו' ואם כן עשירית האיפה ירמוז על עישור איבריו, והן ידענו כי הן רמ"ח איברים ונמצאו עישורן כ"ה חסר מעט, ואם באנו לפרט באדם האיברים שכל מעשה הטוב והרע תלויים בהם כי על כן צריך האדם לקדשם לשמים הלא נמצאם כמספר הזה, המוח, ושתי אזנים, ושני עינים, לשון, שפתים, הלב, ושתי כליות יועצות, ומרה הכועסת, וטחול השוחק, ושני רגלים, ועשר אצבעות הידים שהם אנשי החיל עיקר כל מעשה אשר יעשה האדם המה כ"ד איברים מעשר מאתים וארבעים, וראש הגויה שחסר ממנו הערלה יהיה נשאר כנגד מעשר הח' הנותרים, הנה האברים האלה הם עשירית האיפה שהיא כל האדם שיעור העומר אשר אותם צריך האדם להביאם אל ה' לקדשם לכהנו לו.

פד. ואז ציותה התורה וספרתם לכם ממחרת השבת הוא יום ראשון של פסח ששבתו בו מטומאת מצרים כי מאז יתנו לב לספור ימי הליבון לרמוז אל מחרת העשרים שנה שמשם והלאה הוא נעשה בר עונשין בבית דין של מעלה, כי מאז צריך שיהיו ימיו ספורים חמישים יום לעומת חמישים שנה עד תשלום ימי שנותיו עד תשלום השבעים שנה, באופן ששבעה שבתות תמימות תהיינה המה שבע שבתות שנותיו תמימות תהיינה מן החטא עד ממחרת השבת השביעית הוא מחרת השבעים שנה שהוא מחרת שביתה מהעולם הזה, עד סוף הזמן ההוא תהיה ספירת הימים בל ימוט אחד מהם מעבוד בו את ה'.

ועל כי הספירה הזאת היא כנגד ימי חלדו של אדם לפיכך ממעטים בהם בשמחה כמו שאמר שלמה המלך ע"ה לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה ואין לאדם שמחה בעולם הזה כי אם בפקודי ה' ישרים משמחי לב, ולפיכך אין מברכין בה שהחיינו אחר שכל ימיו מכאובים וחייו תלויים לו מנגד ואינו בטוח בכל יום מן המות, אמנם בעצרת יום קבלת התורה שנאמר בה כי היא חייך אז מברכין שהחיינו כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם כמו שהאריכו בזה כת הקודמין הלא בספרתם.

יבאר שתלמידי ר' עקיבא מתו בעון לשון הרע

פה. ונוסף גם הוא עת לדרוש את ה' בקרב הימים האלה להזהיר את העם על עון לשון הרע, אשר חכמים הגידו בפרק הבא על יבמתו [15] י"ב אלף זוגים תלמידים היו לר' עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, תנא וכולן מתו מפסח עד העצרת ומסיים שם דמתו במיתת אסכרה, ואמרו הראשונים ז"ל שמה שלא נהגו כבוד זה לזה היה מחמת לשון הרע שהיה ביניהם וכדאמרינן בפרק במה מדליקין [16] סימן ללשון הרע אסכרה.

תוכחה על חטא לשון הרע מספר "עוללות אפרים"

פו. ועל זה ידוו כל הדווים אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו איזובי קיר כי לא נמצא בדורינו מי שנזהר על זה כי אם יחידי הדור והנם מועטים הנזהרים בלשונם כי כולו חנף ומרע מקול מחצצים חץ שחוט לשונם, אויה לנו אהה על שברנו הלא היא המדה שהחריבה בית קדשינו ותפארתנו, טירתנו היתה לשמה יופי אדמתנו לזרים בראשונה ובשניה כמו שאמרו בראשון דיומא. [17]

וצא וחשוב מיום בריאת העולם ותמצא כי מדה זו היתה שורש פורה ראש ולענה לגרום כל רעות שבעולם אשר החטא הראשון היה לשון הרע שסיפר הנחש בבוראו עד אשר גרם המות לדורי דורות, ואחר כך דור המבול הטיחו דברים כלפי מעלה ואמרו מה שדי כי נעבדנו עד אשר גרמו השחתת עולם, וכן בצאת ישראל ממצרים סיפרו המרגלים לשון הרע על העצים ועל האבנים עד אשר גרמו בכיה לדורות, ובבית ראשון נאמר על ידי ירמיה חץ שחוט לשונם בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו העל אלה לא אפקוד בם נאם ה' אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי.

פז. ועל פסוק זה ידוו כל הדווים ואוי לעינים שכך רואות ואזנים שכך שומעות איך הגדיל הוא יתברך עון פלילי זה עד אשר אמר דרך תמיהא אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי, והן בעונותינו שרבו מדה זו פרוצה ברבת בני עמינו וכל מי שיודע בטיב תחבולה זו לדבר אחד בפה ואחד בלב ולכסות מה שבלבו קדוש יאמר לו, וכל מי שהוא איש תם מתהלך בתומו צדיק ותוכו כברו הכל חושבים אותו לבער וכסיל שאינו ראוי לצרפו עם בני אדם באמרם כי איש תם הוא, אוי להם אהא עליהם לעושה אלה לרחק מה שקירב הוא יתברך ולקרב בזרוע מה שריחק ה'.

ויותר מהמה בחטא הלשון כי הוא מצוי בראש כל חוצות כי כל אחד מדבר סרה על חבירו ותהי בפיו כדבש למתוק כי ימצא מקום להתכבד בקלון חברו, ופני הארץ העומדים בפרץ לגדור כל פרצה ידם במעל ראשונה וכל אחד שמח לאיד חבירו ומקנאת

איש ברעהו, ומהם יראו וכן יעשו יתר דלות העם שננו לשונם לדבר נבלה וישלחו חץ לשונם בכל רחובות קריה עד אשר יפילו חללים רבים עד שפך דם עליהם, ועל מדה זו אין מענישין לית דין ולית דיין ונעשה להם כהיתר גמור.

פח. אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה לגרום בכיה ותאניה לאבינו שבשמים באריכות הגלות המר והנמהר שאוג ישאג על נוהו, כי בעון זה אנו יושבים במחשכים בגלות החיל הזה כל הזמן הנפלא הזה כי אם נחרב הבית בראשונה ובשניה בעון הזה קל וחומר כי בעודו חרב לא יבנה כל זמן שמדה זו מצויה בידינו.

צידוק מידת הדין בעון לשון הרע

פט. על כן בואו אחי בואו ריעי זרע קדש ברוכי ה' יראת ה' אלמדכם, חוסו על כבוד שמו הגדול המחולל בגויים זה כמה ימים שגויים מרקדים בהיכלו עלי עשור ועלי נבל, ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם וכל האזרח בישראל ישבו בצוקו"ת ומבוכות ומידי יום ביום עברו רעות ותלאות על ראשינו, ומדוע תהיו כאיש נדהם ואין דורש ואין מבקש לדעת על מה עשה ה' ככה לעם סגולתו אשר בחר לנחלה לו איך הם הולכים מדחי אל דחי היו הלוך וחסור מיום ליום ואין לך כל יום שאין קללתו מרובה מחבירו. **הלא** תשימו לב כי בלי ספק צדיק הוא ה' ואנחנו הרשענו ומידינו היתה זאת ולא ה' פעל כל זאת, ותמוגגנו ביד עונינו עון לשון הרע אשר הוא שורש פורה ראש ולענה מעמד שלשתן ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, ומדוע לא נהיה לאחדים בארץ זרע קדש ישראל לה', הן עם אחד ושפה אחת ראוי לכולנו הלא אב אחד לכולנו אל אחד בראנו.

תוכחה על פגמי הדיבור מהר"מ אלשיך ע"ה

צ. וכל האיש אשר ידע נגעי לבבו במדה הגרועה הזאת יחוס על כבוד קונו וישוב וניחם על העבר ותרד עיניו דמעה ויתמרמר בקול מר לאמר, אוי לי כי נדמתי כי איש טמא שפתים אנכי כי ה' אלהים נתן לי לשון למודים וכלי יקר שפתי דעת טהורים וברים לעבוד את ה' בתורה ובמצוות, ואוי לי על שברי אנה אוליך את חרפתי אשר טמאתי בלשוני הרע הכלי קדש, ותחת עשות בהם שרפי קדש פרקליטין בראתי משחיתים. **אוי** לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה כי איך אשא פניו כי כל העבודה אשר עבדתיו שונה הלכות ותפלות ותושבחות הלא היו בכלי טמא ועבד אויל הייתי בעיניו, ואם אב הוא איה כבודו ואם אדון הוא איה מוראו, ואוי לי כי כעסתיו גם כעס מעלה מנחה מקריב דורון לפני האדון בכלים מכלים צואים, והאחרון הכביד כי המר שדי לו מאד על חרבן בית מנוחתנו זה כמה ימים ושנים ושמו המחולל בין הגוים בעון פשעי וחטאתי בלשוני הרעה.

ובכן ישפוך את נפשו לפני ה' בכל צדקותיו יפליא למן היום אשר נתן אל לבו יהי עמו להבין ולהשכיל לשמור לפי מחסום, ויהיה כחרש מלשמוע קול מלחשים שמוע שוא וכאלם לא יפתח פיו בלשון הרע, ומן אז חדל יעתר אל אלוה וירצהו ואשריו מה טוב חלקו ומה נעים גורלו.

צא. ופרי קצור התשובה לזה היא השתיקה כי השיחה בטלה היא היתה אם כל התועבות הרעות האלה כמו שאמר החכם הגדול משה אלשיך ע"ה וזה לשונו, והנה חשבתי למשפט אחלקה שכם הדברים הרעים שבתרמית לשון רמיה אל שבע תועבת נפשו יתברך מסתבכין ומתאחזין זו מזו, **א**. גניבת דעת ודבר חנף מתהלל במתת שקר וכיוצא באלה, **ב**. נמשכת מזו הביא שמע שוא והוציא דבה, **ג**. היא הליצנות והיתול והוללות בקלות ראש ודומה למו, **ד**. אשר יריבון אנשים והכה איש את רעהו בשוט לשון וגדופים, **ה**. והיא לשון הרע וספר בגנות חבירו ובבן אמו יתן דופי, **ו**. רכילות לשלח מדנים בין אחים, **ז**. נבלות הפה.

צב. והן אמת כי אמם של אלו אשר היא יולדת השבעה היא שיחה בטילה כי ממנה פנה ממנה יתד לבא אליהם וממנה היו כולנה, כי הלא נראה יושבי קרנות נועדו יחדיו לנוע על העצים תחת כל עץ רענן או בפתח שער החצר, ויהי מושבם בית מועד לכל חי איש לא נעדר אשר לא יעבור תחת שבט לשונם, ובגדולים יחלו בהלכות מלכים ומלחמותיהם שמה יביאו את אשר יתיצבו מלכי ארץ ואשר רוזנים נוסדו יחד בחדר משכיתם שבתם וקימתם ואיך זה נופל וזה קם.

וכל איש נותן טעם לפגם הנופל איך נפל שדוד ולשבח הקם וגבורתו ומועצות איזה הדרך היה טוב למלך הדרום או למלך הצפון ואיש עצתו יודיע לעומדים לפניו, ואשר איתו ספורי מלחמות ודברי הימים ישמיע למו, ובשמחת האיש במענה פיו יבדה מלבו המצאות כוזבות למד לשונו דבר שקר למשוך לבבם אליו ומשם ילמד לדבר חונף באמרי שקר וגניבת דעת.

צג. ובכלותם לדבר על שרי עם ועם ידברו על הארץ ועל המזון על המחיה ועל הכלכלה אם מעט ואם הרבה יאכל כל איש לפי אכלו ויספרו ברע עוסק ושמוע שוא, זה יאמר פלוני הרע לי וקפח את פרנסתי וזה יאמר גם אני כמוך עשוק וגזול מפלוני אלמוני, ואם אחד מהיושבים נוגע לנדבר בו סרה יקום לריב עם אשר בזדון דברו ויחרפו ויגדפו זה את זה ויוציאו דבה זה על זה, ובני לויה ישמחו לראות בקלון רעיהם ויתלוצצו עליהם ויעשו מושב לצים.

צד. ואם אחד מן היושבים יתן אל לבו פן יקצוף האיש אשר חירף רעהו ויקם לגנוב דעתו ויחניפנו ובקרב לבו ישמח לאידו, וגם בחרף איש את עמיתו דברי נבלות לבזותו לא ישיב ידו, ובנוסעם מבית מועדם כל רע רכיל יהלוך אל אשר לא נמצא איתם ועליו דברו שם רעות ויאמר לו אוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר, אם אומר אקרא הולך רכיל וחטאתי לאלהים ואם לא אומר צר לי עליך אחי כי אהבת עולם אהבתיך ולא עצרתי כח להיות שומע חרפתך ודוברים רע על נפשך ולא אגיד לך כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר תמצאך מרבה משטימה הנראים כאוהביך, על כן יצאתי לקראתך לשחר פניך להצילך.

ועתה תהי נא אלה בינותינו ביני ובינך להסתיר דבר אל יוודע כי דברתי לך רק יכנסו דברי באזניך, כתבם על לוח לבך והשמר פן ואל תגלה כי מאשר נפלאתה אהבתך לי והיה לבי כאש בוערת באתי אליך עתה, אתה דע לך כי פלוני אלמוני איש שלומיך אשר בטחת בו ותאהבהו וגם הוא לך למראה אל תאמן בו כי לא כן לבו כי שבע תועבות בקרבו ותכלית שנאה שנאך, לא תדרוש שלומו וטובתו כי הוא אויב לך ומבקש רעתך, ובכן כי יפגעון איש באיש וכל אחד מלא כריסו מחמת המסית אשר הצית בם אש וגפרית לא יוכל להתאפק איש על אחיו מלדבר סרה ותבער בם אש המריבה ואין מכבה, ואז יחרץ האיש הבליעל לאמר לאחיו הראית כי נמצאו דברי וכאלה רבות איתם.

צה. באופן כי כל שבע התועבות הנאמרות יחד כולם מסתעפות משיחה בטילה כסדרן או שלא כסדרן ועל כן הטיבו אשר שנו חכמים בלשון המשנה, [18] שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים כי מהשיחה בטילה יתעתדו לליצנות וללשון הרע, כי אשר על כן שומר נפשו ירחק משיחת חולין כי רעה בעיני אדונינו שבשמים היא, רק רוב דבריו יהיו בתורה ובמצוות ומעט בצרכי מחייתו וישמור לפיו מחסום לבלתי דבר על הנוגע לזולתו.

צו. וזהו שרמז בתורה באומרו במעשה המעיל הבא על לשון הרע ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת, כלומר תעשה את המעיל שהוא מיוחס אל הדבור כליל תכלת כי יהיה כל דבורך דברים שהתכלת רמז אליהם שהם דברים אלהיים שהתכלת דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד ולא בדברי חול, ולהיות כי אחר השיחה בטילה תבא החנופה וגניבת דעת על כן סמך ואמר והיה פי ראשו בתוכו רוצה לומר פי האדם יהיה בתוכו כפיו כן לבו, ועוד שפה לפיו לא יקרע רוצה לומר שיכניס שפתו לתוך פיו לסותמו ולעכב מלהוציא מפיו מילין כי ישמור לפיו מחסום.

ועוד רמזה לנו התורה ועשית על שוליו רמוני תכלת וכו' ופעמוני זהב בתוכם לרמוז שיהיו דבריו מועטים בנחת ובקול נמוך, ולכן צריך להיות מזהב כי אין בכל המתכות שיהיה הקשקוש כל כך קול נמוך כזהב, ועל הנמשכת גם היא מהקודמת והיא דברי ריק וליצנות ושחוק וקלות ראש, על כן היה הציווי שיהיה הפעמון זהב דהיינו דברים יקרים כזהב ולא דברי ריקות וליצנות אשר שנא ה' וקלות ראש ושחוק.

צז. ומה גם כי יראו איש משתגע מתהולל בהיתול וליצנות ודברים המרגילים שחוק לכל העומדים לפניו לשמוע סכלותו יחד כולם ישישו וישמחו וימלאו שחוק פיהם עד בלי די ועליהם לשבח את המשוגע ההוא כי ידע לדבר צחות לשמח לבב אנוש בהיתול ליצנותו, ומה גם בבית שמחה ומשתה כי יבוזו כסף להביא אנשים לצים משחקים על פי הנבל ומנבלים פיהם בשירי עגבים ואהבים העתידים עורר לוית יצר סמוך אל הרהורים רעים וחטאים תרדף רעתם.

ובכלותם מקול השירים יחלו מעט בשחוק וקלות ראש וכל האנשים והנשים אשר יחד אוספו לשמוע אל הרנה ואל התיפלות בשמעם הדברים מרים ומאררים יוצאים מפי עושיהם ישמח לבבם ויתלהב יצרם וירגילם לערוה, ולא יבצר שם איש נותן טעם בר נותן טעם לפגם כי טוב לשמוע שיר כסילים בעת ההיא לאמר כי לשמחת המצוה הם עושים, ואין בהם דעת ולא תבונה לאמר כי שמחה לחוד ושחוק וקלות ראש לחוד.

צח. וחכמי הגמרא [19] חסידי עליון אשר היתה הכלה היפיפיה דמיא לכשורא אכתפייהו הן המה יאתה לשמוח חתן וכלה כי אזלת יד יצרם מלבותם, לא המטים עקלקלותם ריקים ופוחזים המהפכים ללענה שמחת חתן וכלה, וכמה הזהירו קדמונינו כי במקום גילה שם תהא רעדה לבלתי תת מקום לשטן לקטרג כדרכו לערב כל שמחה.

צט. כי על כל אלה האיש אשר נגע אלהים בלבבו ירחק מאלה ויתן אל לבו כי נשמתו חלק אלוה ממעל ונתן לנו תורתו, ואם עוסק בה לשמה כל העולם כדאי הוא לו וכאשר תצא תורה מפיו בטהרה כל שרפי קדש יקרבו ויאתיו להתעלס באהבים, כאשר חכמים הגידו [20] כאשר דרש ר' אליעזר במעשה מרכבה נתמלאה הבקעה אש מן השמים, וכאשר היה בן עזאי דורש בפשוטי תורה היה האש מלהט סביבותיו.

ומה גם כי יתן אל לבו כי כל עבודת האדם לקונו או רובא דרובא הם בפיו ובשפתיו, כי הבקר אור והנה לפניו קריאת שמע ותפלת השחר והזמירות וברכות והודאות אשר אהב ה' מכל שירי שרפי קדש, כמו שאמרו ז"ל [21] שאין רשות למלאכי השרת לשבח את קונם עד ישבחוהו ישראל למטה.

ק. ומידי צאתו מבית הכנסת אם מתופשי התורה הוא שונה הלכות בבית מדרשו יום יום, וכהתימו יאכל קמעה ובשפתיו יברך את הזבח נטילה המוציא וברכת המזון ודברי תורה על שלחנו, וכי ינטו צללי ערב תפילות מנחה ואחר כך ערבית וקריאת שמע על מטתו, ויקם בעוד לילה לעסוק בתורה עד אור היום, הנה כי כל היום וכל הלילה לא ישבות לשונו מלעבוד את ה'.

וגם מי שאין תורתו אומנותו לא יעדר משלש תפלות ועת קבוע ללמוד ביום ובלילה, וכן כל תרי"ג מצוות שיעשה ימלא פי תהלתו על כל מצוה ברכה, ועל כל פרי אשר יאכל ואשר ישתה לברך תחילה וסוף, וכל פעולה גשמיית אשר יעשה לא יבצר מתת חלק לפיו ולשפתיו להודות לשם ה', אפילו כי יפנה גופו להקטנים עם הגדולים על כל נטילה ברכה.

קא. כלל הדברים כי כלי הדבור הם יקרים מאד לשרת בם את ה' יתר מכל אברי האדם, ומי בער ולא ידע ולא יתן אל לבו להזהר לבלתי יטמאם ולשמור לפיו מחסום מדבר דבר אשר לא כדת ה' ולשומרם בקדושה וטהרה כי הם כלי קדש אשר ישרת בם את המלך הקדוש ולא ישרתהו בכלים צואים, כי איך תכון לפניו תפלות שוחה עמוקה פי זרות ולשון מדברת גדולות קטורת תועבה לפניו והם כלי גללים מגואלים, ואיך יערב לפניו יתברך ניב לשון אנשי לצון ולא יקצוף על קולו וחבל מעשה ידיו.

קב. ומי האיש אשר לא ישים הדברים האלה על לבו ויקרענו לי"ב קרעים ותרדנה עיניו דמעה וישוב מחטאתו אשר חטא, ובכל תפלה ותפלה טרם יפתח פיהו בתפלה יתן אל לבו אלה הדברים ויכיר משוגתו, ומורא לו יעלה על ראשו לאמר במה אתרצה אל אדוני ויהיו לרצון אמרי פי כי איך בפי אתודה על חטאת פי והוא טמא.

ובכן אם בעל נפש יקרה הוא יצטנן דמו בקרבו לאמר מדוע ככה עשיתי ואת דבר ה' בזיתי, איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא אל רנתי ותפלתי להדיחה מדחי אל דחי, ובכן פרי החרטה ימהר ויחשהו ויקבל עליו לבלום שפתיו וכאלם לא יפתח לדבר דבר אשר לא ציוה ה', ובכן יעתר אל אלוה וירצהו כי יהיו דבריו קרובים אל ה' כי מעתה יהיו אמריו אמרות טהורות בכלי טהור בית ה'.

ציונים והערות לפרק ב

10) מה שהביא המחבר מהקדמונים כי יום ל"ג בעומר הוא יום פטירת רשב"י אין לו מקור בשו"ד ואף לא נזכר ברוב ההעתקות של ספר הכוונות שתח"י ששם לא נכתב כ"א שהוא יום שמחתו וכפי שציינו בזה כבר רבים וכ"ה בשדי חמד (כרך ו' מערכת ארץ ישראל אות ו'), ועיקר התפשטות המקור לחשוב יום ל"ג בעומר כיום פטירת רשב"י לבד מיום שמחתו הוא מספר חמדת ימים, ואף המהר"י

צמח השמיטו מספר נגיד ומצוה שלו, וכן בחלקם של מהדורות הספר פרי עץ חיים לא נזכר ל"ג בעומר כיום פטירתו כ"א כיום שמחתו, ואמנם בפרי עץ חיים דפוס לשצוב שנת תקע"ט נכתב בזה"ל, בזמן הזה בענין ההולכים על קבר רשב"י ור"א בנו במירון בל"ג בעומר אני ראיתי למורי ז"ל {האריז"ל} זה שמונה שנים שהלך עם אשתו ועם ביתו והיה שם ג' ימים ההם, גם בהעיד לי הרי"ס ששנה אחד קודם שהכרתי אותו שהלך שם לגלח את בנו ומשתה ושמחה בימים ההם, גם העיד לי הר"א הלוי כי הוא היה נוהג לומר נחם בברכת תשכון וכשמסיים אחר התפלה אמר מורי ז"ל ה"ה בשם רשב"י הקבור שם שאמר לי, אמור לאיש הזה למה הוא אומר נחם ביום שמחתי לכן הוא יהיה בנחמה בזמן קרוב וכן לא יצא חודש עד שמת בנו הגדול וקיבל כוס נחמה עליו, נראה מכל זה שיש שורש ליציאה זו, אלא שכאן ישנה תוספת שנשמטה בשאר המהדורות וז"ל, "והטעם שמת רשב"י ביום ל"ג בעומר כי הוא מתלמידי ר' עקיבא הנ"ל שמתו בספירת העומר הנ"ל", (ודאי אין כוונתו שמת רשב"י יחד עם שאר התלמידים כמו ששגו רבים שהוא הפך התלמוד שהרי אמרו כי רשב"י מחמשת התלמידים שהעמיד ר"ע לאחר מכן, אלא שכוונתו לפרש למה נסבבה פטירתו של רשב"י "לאחר זמן" דווקא בימי העומר ולא בשאר ימות השנה ועל זה פירש שם טעם ע"ד הסוד, והעירו בזה כי מטעם זה א"ש נמי למה פטירת ר' מאיר נסבבה בימי העומר שאף הוא מהן), ואין ספק שהוספה זו אינה תוספת מאוחרת כ"א שיצאה מתח"י המסדרים של ספרי הכוונות הראשונים ואשר בראשם עמד המקובל האלקי ר' בנימין הלוי מחבר החמדת ימים שציין כעין זה בספרו, ולא יפלא כי על אף שהספר פרי עץ חיים הועתק בידי מקובלים רבים מ"מ מאחר ובמהדורה הנזכרת מובאים חידושים רבים מהמקובל האלוקי הר"ר משה זכות שהיה תלמידו של הרב חמדת ימים וחידושים אלו אינם מובאים בשאר המהדורות א"כ מובן מאליו למה פטירת רשב"י הוזכרה במהדורה זו ולא נשמטה כרוב המהדורות של הספר פרי ע"ח מאחר והגיעה העתקה זו מבית מדרשו של הרמ"ז כפי שקיבלה מרבו הרב חמ"י, ואמנם על אף שברוב ספרי הכוונות לא נזכר כי הוא יום פטירת רשב"י מ"מ כיון שנזכר בהן בפירוש כי הוא יום שמחת רשב"י שעל כן ציינו העובדא בר"א הלוי שאמר בו נחם ונענש על שנצטער ביום שמחתו של רשב"י, א"כ קרוב מאוד שנתכוונו ליום פטירתו אלא שקראוהו יום שמחתו כי כן כינוהו חכמי הזוהר יום הילולא דרשב"י {עי' פרשת האזינו סוף האדרא זוטא דף רצ"ו ע"ב} ושם אמרו כי בעת קבורתו שמעו קלא דהוה אמר עולו ואתכנשו להילולא דר' שמעון, והא דנקרא הילולא אע"ג דמת באותו היום כבר פירשו בו משום שקיבל רשות לגלות באותו היום רזין עילאין, וא"כ נמצא דלכו"ע יום ל"ג בעומר הוא יום שמחתו של רשב"י וכיון דבספר הזוהר קרו ליום פטירתו יום שמחתו משמע דאין להפריד ביניהם וסתם יום הילולא דיליה היינו יום פטירתו, ושוב אין להוכיח מסתימת הקדמונים שלא פירשו דיום ל"ג הוא יום פטירתו די"ל דכיון שקראו חכמי הזוהר ליום פטירתו יום שמחה והילולא דיליה ודאי אין טעם שיכנוהו הקדמונים יום פטירה שהוא ההיפך הגמור מיום הילולא, והאמת דהכי רהיטת ספר פרי ע"ח הנז' שהרי סמוך למש"כ דהוא יום שמחתו של רשב"י הוסיף וכתב בזה"ל, "והטעם שמת רשב"י" כו' דמשמע דהאי טעמא חוזר אדלעיל ומוסב על הא דכתב שהוא יום שמחתו דהיינו יום פטירתו, וע"ז

חזר לפרש דטעם שנפטר רשב"י ביום זה הוא משום שאף הוא מתלמידי ר"ע ודו"ק, אלא שעדיין יש להעיר דהא אשכחן בסוף האדרא רבה {זוהר נשא דף קמ"ד ע"ב} דקרו להההוא יומא נמי יומא דהילולא מדשאל רשב"י לאליהו למה לא בא ליומא דהילולא, ומשמע דשני ימי הילולא הוו וחד ביום פטירתו בעת שישבו וחדשו האדרא זוטא וחד בעת שישבו וחדשו האדרא רבה וא"כ שוב אין להחליט דיום שמחתו הנזכר בספר הכוונות הוא יום השמחה של יום הפטירה דדילמא הוא יום שמחתו באדרא רבה. 11) וכבר נמצא סדר לימוד ליום זה עם נוסחי תפלה ממה שייסד הרב המחבר ע"פ מה שליקט מספרי הזוהר והתקונים בשבחי רשב"י, והותירו בכתיבת יד בעירו איזמיר בעילום שם, וסדר זה נדפס שנים רבות לאחר פטירתו בעיר איזמיר שנת תקי"ד, ומאוחר יותר נדפס עם הוספות בליוורנו שנת תקע"ט ומכונה "הילולא רבא", ואף הגאון חיד"א ציין לסדר לימוד זה בס' מורה באצבע סי' רכ"ג וכתב שם בזה"ל, ויש מי שנהג לעשות לימוד בליל ל"ג לעומר בי עשרה ללמוד שבחי רשב"י המפוזרים בזהר ואדרא זוטא והוא מנהג יפה. 12) זוהר פנחס דף רל"א ע"ב. 13) מנחות דף ס"ב ע"א. 14) תנחומא כי תשא אות י"ב. 15) יבמות דף ס"ב ע"ב. 16) שבת דף ל"ג ע"א. 17) יומא דף ט' ע"ב. 18) אבות פ"ג מ"ב. 19) עיין כתובות דף י"ז ע"א. 20) חגיגה דף י"ד ע"ב. 21) חולין דף צ"ב ע"ב.

תם ונשלם

שביעי של פסח

פרק א - נס קריעת ים סוף - הכנות יו"ט ולילו - למודי הלילה

ירידת ישראל לים סוף בליל שביעי של פסח

א. אם נודעה יד ה' את עבדיו בכל נפלאותיו אשר סבונו גם סבבונו בעשר מכות אשר נגד אבותינו עשה פלא בארץ מצרים שדה צוען, עוד יספה תת כחה לנו בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז בקריעת ים סוף ביום השביעי לצאתם מארץ מצרים אשר היא היתה לראש פנה באשר הראנו את ידו הנפלאה וזרועו המחרבת ים מי תהום רבה, השמה מעמקי ים דרך לעבור גאולים ואשר חתם פי שטן משטין עלינו, תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם.

קטרוג שר מצרים בעת קריעת ים סוף ממדרש אבכיר

ב. כאשר חכמים הגידו במדרש אבכיר בפסוק ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, וכי ישראל ביד מצרים היו והלא כבר יצאו אלא בשעה שיצאו ישראל ממצרים פתח עוזא שר של מצרים לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו רבונו של עולם אומה זו שאתה מוציא ממצרים יש לי עליה דין ודברים יבא מיכאל שר שלה וידון לפניך עמי.

ג. באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא למיכאל בא ודון עמו, פתח עוזא שר של מצרים ואמר לו רבונו של עולם אתה גזרת על אומה זו שיהיו משועבדים תחת ידי אומה שלי

ארבע מאות שנה שנאמר ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה ועדיין לא עבדו בהם אלא פ"ו שנה משנולדה מרים ועדיין לא הגיע זמנם לצאת אלא תן לי רשות ואחזירם תחת ידי אומה שלי עד ארבע מאות שנה כשם שאתה קיים כך שבועתך קיימת.

ד. באותה שעה אמר לו הקדוש ברוך הוא למיכאל שר ישראל לחזור לו תשובה מיד, שתק מיכאל באותה שעה, השיב הקדוש ברוך הוא ואמר לעוזא יש לי ללמד זכות על בני, כלום נתחייבו בני שעבוד אלא בשביל דיבור אחד שדבר אברהם אוהבי שאמר לפני במה אדע כי אירשנה ואמרתי לו ידוע תדע כי גר יהיה זרעך כלום אמרתי בארץ מצרים, בארץ לא להם אמרתי כבר גלוי וידוע שמשנולד יצחק נעשו גרים וכבר שלמו ארבע מאות שנה אין לך לשעבד על בני כלום, באותה שעה הציל הקדוש ברוך הוא את ישראל מיד מצרים.

ה. ובשעה שבקש הקדוש ברוך הוא להטביע את מצרים עמד עוד פעם אחרת עוזא שר של מצרים לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו רבונו של עולם נקראת צדיק וישר ואין לפניך לא עולה ולא משא פנים ולא מקח שוחד למה אתה רוצה להטביע את מצרים כלום הטביעו [1] בני מבניך או הרגו מהם, ואם בשביל שעבוד ששעבדו בהם אתה רוצה לטובען, כבר נטלו שכרן כל כסף וזהב שלהם.

ו. באותה שעה כנס הקדוש ברוך הוא כל פמליא של מעלה ואמר להם הוו דנין ביני ובין עוזא שר של מצרים אודיע דברי אתכם, הנה בתחילה הבאתי עליהם רעב והעמדתי להם יוסף, הבין בחכמתו ונעשו כולם עבדיו ולבסוף באו בני כגרים ושעבד בהם שעבוד קשה עד שעלתה צעקתם לפני ושלחתי להם משה ואהרן עבדי ואמרו למלך שלהם כה אמר ה' אלהי העברים.

ז. והיו יושבים לפניו כל מלכי מזרח ומערב והתחיל מתגאה לפניהם ואמר מי ה' שלא הביא דורון כל אותם השנים כדרך כל האלוהות לא ידעתי את ה', התחיל משחק בי ואמר המתינו ואבדוק בספרים שלי אם שמו כתוב אצלי, בדק ולא מצא, השיבו משה ואהרן ואמרו לו הוא ברא שמים וארץ והוא צר העובר במעי אמו והוא משיב רוחות ומוריד את הגשמים ומפריח טללים ומצמיח אילנות ועשבים וממית ומחיה ונפש כל חי בידו.

השיב לשלוחי אין אלוה בעולם שיעשה מעשים אלה אלא אני בראתי עצמי ואת נילוס נהרי שנאמר לי יאורי ואני עשיתני, השיב ואמר לחכמיו שמעתם אלוה זה מעולם, אמרו לו שמענו שבן חכמים הוא בן מלכי קדם שנאמר איך תאמרו אל פרעה בן חכמים אני, השיב לשלוחי לא ידעתי את ה'.

כיון שכפר בי שלחתי עשר מכות ולא הועלתי והוסיף לכפור בי ולשעבד את בני, ולאחר שהודעתי לו את כחי וגבורתי שלחם בעל כרחו ועכשיו רדף אחריהם להחזירם לשעבוד, מי שעשה כזה ולא הבין אינו ראוי לטבעו בים הוא וכל חילו, השיבו לו כל פמליא של מעלה הדין עמך ועשה מה שאתה חפץ, באותה שעה ענה עוזא ואמר רבונו של עולם יודע אני בעצמי שהן חייבין אלא בבקשה ממך שב עליהם במדת הרחמים.

ח. אמר ר' יהושע בן לוי כיון שראה מיכאל ששרי האומות מלמדים סניגוריא על מצרים רמז לגבריאל וטס למצרים טיסה אחת ושמט לבינה ותינוק אחד מת ששקעו בבנין ועמד לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו רבונו של עולם הלא שעבדו בבניך שעבוד קשה כזה ותרחם עליהם, כיון שראתה מדת הדין כן אמרה עשה דין לבניך במצרים שרובן חייבין, מיד טובעו מצרים שנאמר דרכת בים סוסיך חומר מים רבים אותו חומר שהביא גבריאל גרם למצרים לטובעם.

ט. ומפני הקטיגוריא שעלתה לפני הקדוש ברוך הוא בשעה שירדו ישראל לים ירד גבריאל לפניהם והקיפם ומשמרם כחומה והיה מכריז בין מים למים הזהרו בישראל שעתידין לקבל התורה מימינו של הקדוש ברוך הוא, ומשמאלם היה אומר הזהרו באלו שעתידין להניח תפילין בשמאל, ולמים שלפניהם היה אומר הזהרו באלו שעתידין שיהיו חותמים לפניהם ברית, ולמים שלאחריהם היה אומר הזהרו באלו שעתידין להראות קשר של תפילין ושני צציותיהם מאחוריהם.

דברי המדרש בסיפור מופתי קריעת ים סוף

י. ואמרו , והמים להם חומה שירד ס"מ ואמר לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם לא עבדו ישראל ע"ז במצרים ואתה עושה להם נסים והיה משמיע קולו לשר של ים ונתמלא עליהם חימה ובקש לטבען, מיד השיב לו הקדוש ברוך הוא שוטה שבעולם וכי לדעתם עבדו והלא לא עבדו אלא מתוך שעבוד ומתוך טירוף דעת ואתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון, כיון ששמע שר של ים כך אותה חימה שנתמלא על ישראל החזירה על מצרים שנאמר וישובו המים וישבו מישראל על מצרים.

יא. והיו המצרים עושים כשפים ועולין מהים, אמר הים פקדון שהפקיד לי הקדוש ברוך הוא היאך אניחנו, מיד היו המים רצים אחר כל מצרי ומצרי ומורידן לים, ושני מכשפים היו במצרים יוחני וממרא ועשו להם כנפים ופרחו באויר ונתלו ברומו של עולם, אמר גבריאל וברוב גאונך תהרוס קמיך מיד אמר הקדוש ברוך הוא למיכאל לך ועשה בהם דין, תפסן מיכאל בציצית ראשן וקעקען על פני המים הדא הוא דכתיב אתה פוררת בעזך ים שברת ראשי תנינים על המים.

יב. ומשה מכריז ואומר התיצבו וראו את ישועת ה', אמרו ישראל משה רבינו אין בנו כח לסבול, נתפלל משה באותה שעה והראה להם המקום ברוך הוא כתות של מלאכי השרת עומדין בעזרתן לפניהם וכן הוא אומר מנוגה נגדו עביו עברו ברד וגחלי אש, עביו כנגד המון חיילותיהם שלהם, ברד כנגד אבני בלסטראות שלהם, גחלי אש כנגד נפט שלהם, ירעם משמים כנגד הגפת תריסין ושפעת קלגסין שלהם, ועליון יתן קולו כנגד צחצוח חרבות שלהם, וברקים ויהומם כנגד צווחות שלהם, ישלח חיציו ויפיצם שהיו חיצים של פרעה מתפזרין וברקים מכנסן.

יג. ואף הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו נגלה עליהם על הים בכל כלי זיין, נגלה עליהם כגבור חרב שנאמר חגור חרבך על ירך גבור, נגלה כפרש שנאמר וירכב על כרוב, נגלה בשריון וכובע שנאמר וילבש צדקה כשריון, נגלה בחנית שנאמר לנוגה ברק חניתך, נגלה בקשת ובחיצים שנאמר עריה תעור קשתך, נגלה בצנה ומגן שנאמר צנה וסוחרה אמתו, וחס ושלום הוא אינו צריך לאחד מן המדות הללו והוצרך הכתוב לפרוט כל אחד מאלו שאם יצטרכו ישראל להם למדך שהקדוש ברוך הוא עושה להם מלחמה.

יד. וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים מיתות חמורות מיתות משונות זו מזו ור' יוסי הגלילי אמר שלקו על הים חמישים מכות ורבי אליעזר אמר שלקו מאתים מכות ורבי עקיבא אמר מאתים וחמשים מכות אמר ר' יוסי מנין אתה אומר שבמכות שהיו אלו שעל הים לוקין כך היו אלו שבמצרים לוקין והיו רואים זה את זה לכך נאמר ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים.

טו. וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים מה היו עושין, היה כל אחד מישראל נוטל את כלבו והולך ונותן את רגלו על צוארו של מצרי והיה אומר לכלב אכול מן היד הזו שנשתעבדה בי אכול מן הזרועות הללו שלא חסו עלי שכן הוא אומר למען תמחץ רגלך בדם לשון כלביך מאויבים מנהו.

דברי המכילתא בענין עשרה ניסים שנעשו בים סוף

טז. ובמכילתא[2] סיפרו עוד בנס קריעת ים סוף להפליא ז"ל, עשרה נסים נעשו לאבותינו על הים, **א**. נבקעו ונעשו כמין כיפה שנאמר נקבת במטיו ראש פרזיו, **ב**. נחלק לשנים שנאמר נטה את ידך על הים ובקעהו, **ג**. נעשה יבשה שנאמר ובני ישראל הלכו ביבשה, **ד**. נעשה כמין טיט שנאמר דרכת בים סוסיך חומר מים רבים, **ה**. נעשה פירורין שנאמר אתה פוררת בעזך ים, **ו**. נעשה סלעים שנאמר שברת ראשי תנינים על המים, **ז**. נעשה גזרים שנאמר לגוזר ים סוף לגזרים, **ח**. נעשו ערימות שנאמר וברוח אפך נערמו מים, **ט**. נעשו כמין נד שנאמר נצבו כמו נד ויצאו להם מים מתוקים מתוך מלוחים שנאמר

ויוציא נוזלים מסלע, **י**. קפא הים משני חלקים ונעשה כמין מראה של זכוכית שנאמר קפאו תהומות.

דברי המדרש תהילים בניסי קריעת ים סוף

יז. **ובמדרש** תהילים אמרו, [3] עשה הים חומה ואין חומה שאין בה מגדל ואין מגדל שאין בה שומר והיו מלאכי השרת משמרים את ישראל שלא ינזקו, אמר ר' יוחנן כיון שעלה אחרון שבישראל מן המים ירד אחרון של מצרים לתוך הים, אמר ר' יוחנן מה הם עושים תשושין והפודגרין כביכול הקדוש ברוך הוא היה נותן ידו ועולה אותם מן הים שנאמר ישלח ממרום יקחני ימשני ממים רבים, אמר ר' לוי על אלו ועל אלו הפך הים מה עשה הקדוש ברוך הוא ימינו אחת היתה מצלת ישראל וימינו אחת משקעת למצרים שנאמר ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב.

ביאור הזוהר במ"ש ז"ל קשה קריעת ים סוף לפני הקב"ה

יח. **ומפני** כך אמרו חכמי הזוהר כי על כן אמרו שהיתה קשה קריעת ים סוף לפני המקום יתברך כמו שאמרו בפרשת וירא [4] זה לשונו, כד אתעביד ניסא לא אתעביד פלגו ניסא ופלגו דינא אלא כלא כחדא או ניסא או דינא אמר ליה ר' יוסי ולא והא בזמנא דבקע קודשא בריך הוא ימא לישראל הוה קרע ימא לישראל ואזלין ביבשתא ומייא הוו תבין מסט"א וטבעין לאילין ומתין ואשתכח ניסא הכא ודינא הכא כלא כחדא אמר ליה ודא הוא דקשיא קמי דכד קודשא בריך הוא עביד דינא וניסא כחדא לאו באתר חד ולא בביתא חדא דאשתכח כלא כחדא ואי אתעביד קשיא קמיה דהא לעיל לא אתעביד כלא אלא בשלימו כחדא או ניסא או דינא באתר חד ולא בפלגו ע"כ.

יט. **ובפרשת** בשלח [5] פירשו עוד טעם אחר וז"ל, תא חזי בשעתא דשרו ישראל על ימא חמו לכמה אוכלסין לכמה חיילין לכמה משיריין מעילא ותתא וכלהו בכנופייא עלייהו דישראל שריאו בצלו מגו אעקו דלהון ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא ואשתכח רעוא בכולהו עלמין כדין נהירו דכלא אשתכח.

אמר ר' יצחק ביה שעתא חמי ישראל עאקו מכל סטרין ימא בגלוהי דזקפן קמייהו ובתרייהו כל אינון אוכלסין כל אינון משריין דמצרים לעילא עלייהו כמה קטיגורין שריאו צווחין לקודשא בריך הוא כדין כתיב ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי, ותאנא בספרא דצניעותא אלי דייקא בעתיקא תלייא כלא כחדא ועבד ימא נמוסין עילאין ואתמסרו בידוי עלאין ותתאין ובגין כך קשיא קמי קודשא בריך הוא כלא כקריעת ים סוף וכלא הכי אוקמוה מא טעמא בגין דקריעת ים סוף בעתיקא תליא ע"כ.

בסוד קריעת ים סוף

כ. ולסוד הנכתם הזה נכתב ונחתם בר"ת מ'ה ת'צעק א'לי אמת כדאמרינן בזוהר דאמת תליא בעתיקא, ועל כי היה הקטרוג רב בשמים ממעל על עדת ישראל ויסג"ור ה' בעדם והוא יענם מה תצעק אלי כי המקום אשר אליו קראו ישראל בתפלתם בעת ההיא הוא היה אל מקום המשפט בחינה כוללת דינא ורחמי על כן אמר אליו דבר אל בני ישראל ויסעו, ויסעו לעיל כי בפעם הזאת יעתירו לז"א בעתיקא קדישא כי הוא כסא של חסד עליון ורחמים פשוטים ונתן לכם רחמים ועל כן הוצרכו גלוי האור הגדול להאיר עליהם ברחמים לעתות בים צרה.

ואולם למשכילים בחכמה יש בסודה תעלומות חכמה והארה זו המחרבת ים מי תהום רבה השמה מעמקי ים דרך לעבור גאולים פנה למעלה בסתר עליון, ועין המשכיל בסוד איל"ת אהבים תשכילנו כי סגר ה' בעד רחמה צר"ה כמבכירה שלטי הגבורי"ם סביב לה וכא"יל תערוג על אפיקי מי"ם וכח אין ללידה מפני אויב, והנה ד"ם הבר"ית כבוד אה"יה בתוכו מעיל קט"ן תעשה לו אמו ובצל ש"די יתלונן דרך נח"ש עלי צור ומכסה עתי"ק, הן פרש עליו אורו ושם חביון עוזו ונער קטון נודע בה לאישה והוא נחש ינחש בה את מקורה הערה ויפתח את רחמה ובטרם תחיל ילדה ויגרש מפניה אויב ויאמר השמד ועל סוד הנעלם הזה נחתם נס קריעת ים סוף סופא דכל דרגין כנודע, ודי לזה במקום שאמרו לקצר ופורץ גדר ישכנו נח"ש.

ראוי לטבול לכבוד יום שביעי של פסח לתוספת טהרה

כא. ועל כי סוד הארה הגדולה הזאת עובר עלינו תמיד בעצם יום שביעי של פסח ויאר לנו על ראשי עם הקדש ברוכי ה', על כן האנשים אישי ישראל יתקדשו לטהר עצמם במקוה טהרה לכבוד הרגל הזה כי אף שאינו רגל בפני עצמו יאותה להם להוסיף טהרה על טהרתם בערב יום הקדוש הזה לעשות כסא ומושב לקבל הארה העליונה ההיא היכל ה' היכל ה' המה, אשר הארה ההיא דמיון הנשמה היתירה המתוספת בשבתות השנה למי שיכוין לעשות עצמו כלי טהור ומוכן לקבל קדושה העליונה, לא למכינים קופרא טבא לפומא וכסא טבא לפומא ואת פועל ה' לא יביטו.

יחליף בגדיו לשביעי ש"פ בבגדים מיוחדים משל מועד וסודו

כב. ומאחר עלותו ממקוה הטהרה יכון לקראת אלהיו בהדרת קדש בבגדי יום טוב לכבוד ולתפארת יום הקדוש, ואף אם הוא לבוש בגדים חמודים בחולו של מועד מכל מקום יחלף שמלותיו, ונודע הוא אשר חליפות שמלות של יום טוב צריכין להיות יקרים משל שבת וחול המועד.

כי כן תלבשנה הארות העליונות בשבתות וחול המועד תוך ב' לבושים דאו"א וביום טוב תוך לבוש אחד דאימא לבד כנודע לבאים בסוד ה'.

מנהג טוב ללבוש בגדי לבן בשביעי של פסח דרך חירות

כג. וטוב ויפה להתעטף עצמו לבנים אשר הוא סימן חירות שיצאנו בדימוס וזכינו בדין בחמלת ה' עלינו בקום עלינו עוזא, ואזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו אזי המים שטפונו נחלה עבר על נפשינו לולי ה' שהיה לנו להשיב חמתו מהשחית ונפשות אביונים הושיע, וכל הנמלט מן הדין יאותה לו ללב"ון את הלב"נים, ולפיכך יש לקבל שמחת יום הקדוש הזה בששון ובשמחה מהודר ומסולסל להחזיק טובה וחינות למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלה, הנפרע לנו מצרינו ומשלם גמול לכל אויבי נפשינו ברוך האל המושיע.

סוד קדושת שביעי של פסח

כד. והשרידים אשר ה' קורא המישרים אורחותם על פי קבלת איש האלהים אור המופלא האר"י זלה"ה יאותה להם לכוין בהתקדש עליהם היום סוד קדושת היום ויקר תפארת גדו"לתו את הרשום נחתם גדלות ב' דאבא במוח ז"א כהיום הזה ועל כן הוא מרומם על כל ברכה ותהלה ותהלתו מלאה הארץ להיות יום טוב גמור, ונוסף גם הוא כי בו מאיר בחינת יסוד דחסד ראשון שבדעת במלכות ולפיכך תפארת עטה להיות יום טוב גמור ויפה לזווג, ואף כי זווגא עילאה אשתכח מכל מקום לא הוי בזווגא שלים כליל פסח כנודע, אשר מטעם זה אין בו הלל גמור כי אף כי נקדש היום להיות יום טוב גמור על הארת יסוד החסד במלכות מכל מקום לא כלה החסד ההוא ליכנס כי חסר ממנו בחינת המלכות בסוד מעש"ה יד"י טובעי"ם בי"ם ואתם אומרים שירה כמ"ש בספר חמדה גנוזה בארוכה.

בערבית שביעי ש"פ יש לכוין ביותר בזכרון הניסים באמת ואמונה

כה. ובכן יצל"ח דברו בשירה וזמרה להתפלל תפלת ערבית בכוונה יתירה שמח וטוב לב מהודא ומשבח לאדון הכל עזוזו ונפלאותיו אשר עשה, וכבר כתבנו זה פעמים שעיקר האהבה והיראה הוא בלב ובכוונה שלימה ולא באמור הדברים בפיו ובשפתיו ולבו רחק מהם, וכל שכן בענייני ניסי האל יתברך שהוא כופר בטובתו יתברך חס ושלום.

ובהגיעו לפרק אמת ואמונה להזכיר נס יציאת מצרים וקריעת ים סוף יאותה להם ליראי ה' וחושבי שמו לעורר לבם בכוונה יתירה בנגלה ובנסתר בנס הנפלא ההוא, ובכן משלחן גבוה יזכו לקבל הארת המאורות העליונים המאירים בעליונים למעלה ובכח כוונתם יהיו כמורידי אור מן העולם ועד העולם וה' עליהם יראה.

כשיכנס לביתו יאמר מועדים לשמחה וישורר על שלחנו

כו. ואחר ערבית לא יסיח דעתו מקדושת היום אפילו רגע קטון ותהיינה רגליו קלות כאילות לבא הביתה שמח וטוב לב ותאזרהו שמחה ויתן בקולו קול עוז לאמר מועדים לשמחה, ויעמוד על שלחנו בשיר ושבחה הלל וזמרה איש לפי מהללו לעורר חבצלת השרון לשיר בקול נעים קודש הלולים.

ואחד קדוש מדבר יסד פיוט קדוש ומופלא להיות כל איש שורר בביתו לליל שביעי של פסח בנסתר ובנגלה מפיק מרגליות ועל סדר סוד קדושת היום בנוי לתלפיות, והשיר הזה גנוז הוא איתי בספר חמדה גנוזה ולמען לא יעדר כל בו בספר הקדוש הזה אשים דבריו בפיך ותעלוזנה כליותיך.

מקראי קדש ונוסח אתקינו סעודתא לומר קודם פיוט הלילה

כז. וקודם יושר השיר יאמר בנועם קולות אלה מקראי קדש, אהללה שם אלהים בשיר ואגדלנו בתודה. ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר. גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו. כי אל גדול ה' ומלך גד"ול על כל אלהים. כי שם ה' אקרא הבו גו"דל לאלהינו. חס"די ה' עולם אשירה לדור ודור אודיע אמונתך בפי. חסד ואמת נפגשו צד"ק ושלו"ם נשקו. ה' עוזי ומגיני בו בטח לבי ונעזרתי ויעלוז לבי ומשירי אהודנו.

אתקינו סעודתא שלימתא חדוותא דמלכא קדישא, דא היא סעודתא דזעיר אנפין וחקל תפוחין קדישין.

פיוט לליל שביעי של פסח לר' אברהם נתן בנימין בן אלישע חיים ע"ה
הערה 6

כח. אלהא רבון עלמא. אעבר בגו ימא. וקפא תהומא. לעמא בחירא.

א להא חסינא. דאפיק כל זינא. מארי דבנינא. שורא ובר שורא.

נ ונא ותנינא. עבידו זיינא. וחרבא שננא. בכל יאורא.

י מינא דלעילא. אפוק **שֵׁם חַיָּלָא**. לשוויא קדלא. לתנין סגירא.

א תבזע רקיעא. בין מייא וזרעא. בשרשא וגזעא. דריש מקורא.

ב ליט בלחישא. ביעקב קדישא. ונפיק מדשא. למעבד חוטרא.

ר עוא דעתיקא. ורוחא דפרדשקא. אזיל כל סומקא. ואתי חיוורא.

ה היא איילתא. נשיך בערייתא. חויא דחכמתא. קרע ההוא אתרא.

מ תעטרא מלכתא. בשלימו דאבהתא. כליל בגיליפותא. שם מ"ב יקירא.

נ ביעו דחכמ"ה. נפיק מראמא. דאתקרי בשמא. חוט מוחא דשידרא.

ת נורא דעכנאי. ונהרא דגינאי. להההוא בנאי. שקעיה כאברא.

נ פיק ההוא סיכסא. ואתבר לפרסא. לויתן וערסא. אעדו כל חיזרא.
ב רא ועבדא. וכלילא דוורדא. גזיזי דברדא. עבדו תבירא.
נ ביעו כל גנזי. אדייה לגזיזיה. למעקר גזי. דנזק צרורא.
י ומי דמפגרי. אתמליאו אוגרי. לחי וקוקרי. אגרא ופגרא.
מ זמוטי קרבא. שרו בגו ארבא. אפיקו לחרבא. בפולסא דנורא.
י רדנא וימא. עבידו חרמא. לפתיא אוכמא. נחשא דפחרא.
נ חית בר אמוראי. דאיהו בר עזאי. רזא דרב עינאי. למתפס כוורא.
ב יעא בר יוכני. מקורא דענני. בימא דסכני. אפיק אוירא.
נ שיבו דריאה. יאורא עילאה. דתקונא יאה. נהירא כנשרא.
א תגלידו מיא. בההיא כנופיא. דאינון אבניא. דבתחות צרורא.
ל יבא דדוחקא. אעדי כל עקא. ועביד פרוקא. לאבנא גזירא.
י הודאין יקירין. נפקו בני חורין. בכתרין ועטרין. מליין כל שופרא.
ש בחא ותשבחתא. אמרו בחדוותא. מעילת עילתא. אחית נהורא.
ע תיקא דעתיקין. אנהר ואתקין. לזעירין ודקיקין. בחדא עיטרא.
ח ויא דחנגין. רהיט בדרגין. בש"ע דילוגין. ונטיל גסטרא.
י קירו דבר נפילי. ושלימו דתרי אורזילי. נחמי בריש גלי. בפורקנא בתרא.
י סודא דילהון. וכל שרשיהון. למשלם בניינהון. ברזא טהירא.
מ תקפו ימין. ארעין וגשמין. דכולהו עלמין. בהאי ציורא.
ח יי כל ספירייא. נחית בעשיה. למשלם עלמיא. בחדא סיקרא.
ז וגין ומתקלין. וכולהו שבילין. כחדא אעלין. ביסוד זעירא.
ק ודשא דקדשין. יצית ברחשין. דאנן רחשין. לקשרא כל קשרא.

תם וישר

מעלת הפיוט הנזכר המיוסד ע"ד הסוד וסגולת אמירתו

כט. ואתה אהובי קורא נעים כזה ראה וקדש להתעלס באהבים ואם ידעת ויש בך דעת החכמה הן כל יקר תחזינה עיניך בשיר המקודש הזה, ועם כי בעיני רבים יש בו דברים מעלומי עין הנה עין המשכיל כי ידרוש בסוף ובראש בדרושי הרב זלה"ה ישכילם במראה ולא בחידות על פי קבלת הרב זלה"ה בנוי לתלפיות כדרבונות וכמסמרות

נטועים בנגלה ובנסתר מפיק מרגליות, וכבר ביארתי פרשת אלה הדברים בספר חמדה גנוזה ואין מקומו כאן.

ל. ואולם אשר ה"ן לו כס"ף ונכספה נפשו לזמר בשבחין קדישין האלה הרשות ניתנה אף אם לא ידע שכו"ל פרש"ת אלה הדברים ותעלומותיהן, כי הן הן הדברים הנקנין באמירה ומקדישין ומעריצין את הנפש היפה וקריאתן זו היא הללן.

יקדש מעומד וישב מעוטף בבגדי לבן

לא. ויקדש קידושו מעומד כמו שביארנו למעלה בליל פסח ויסב על שולחנו מעוטף לבנים כמלאך ה' להיות אכילתו בקדושה יתירה לפני האלהים.

ראוי לספר בניסי קריעת ים סוף בליל שביעי של פסח

לב. ונכון להיות כל איש סופר בביתו על שולחנו סיפור הנס של קריעת ים סוף בלילה הזאת להודיע ולהודע את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים כהיום הזה למען ילמדו בניו ובני ביתו ליראה את ה' הנכבד והנורא את ה' אלהינו, ונודעה יד ה' את עבדיו מתוך הנס הנפלא ההוא אשר גם זה בכלל מצות עשה דוהגדת לבנך ביום ההוא וכל המרבה לספר הרי זה משובח.

דברי הזוהר בשבח המספר בניסי יציאת מצרים

לג. וכבר ביארנו למעלה בשם הזוהר, דקודשא בריך הוא חדי בההוא סיפור וביה שעתא כניש קודשא בריך הוא לכל פמליא דיליה ואומר להם שמעו סיפורא דשבחא דקא משתעו בני וחדו בפורקנא וכדין כולהון מתכנשין ואתייאן ומתחבראן בהדייהו דישראל ושמעין סיפורא דשבחא וקא חדאן ברזא דפורקנא דמאריהון וכדין אתייאן ואודאן ליה לקודשא בריך הוא על כל אינון ניסין וגבוראן ואודאן ליה על עמא קדישא דאית ליה בארעא דחדאן בחדוה דפורקנא דמאריהון וכדין אתוסף חילא וגבורתא לעילא וישראל בההוא סיפורא יהבי חילא למאריהון כמלכא דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחאן גבורתיה ואודאן ליה וכולהו דחלי קמיה ואסתלק יקריה על כלא וכו'.

ואף כי דבריו נאמרו בענין סיפור יציאת מצרים, ממנו נקח גם לסיפור הנס הנפלא הזה אשר בסיפורו יתוסף חילא וגבורתא לעילא ויהבי חילא למאריהון וכלהו דחלי קמיה, כי על כן סדרתי בתחלת הפרק הזה סיפור הנס ועזוזו למען ילמוד בו כל איש על שולחנו בלילה הזאת לאשתו ובניו ובני ביתו ולמען ישמעו וייראו.

בסיפור הניסים ימשוך בדברי תוכחה שזה עיקר תכלית הסיפור

לד. אשר האיש המשכיל מתוך סיפור הנס ימשוך בחכמתו מוסר השכל להורות להם את הדרך ילכו בם ואת המעשה אשר יעשון לעבוד את ה' ולא ימרו את דברו, ולומר

אליהם לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם כי איככה נוכל וראינו באבדן נפשותינו למרוד את פי ה' אלהינו ולעבור את מצוותיו להיות כפויי טובה אשר הטיב לנו והוא מטיב לנו והוא יטיב לנו, שלא אחד בלבד עמד עלינו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו וה' מצילנו מידם, ואיככה נשלם רעה תחת טובה חס ושלום לעבור את פי ה' גואלנו וגואל אבותינו צורינו צור ישועתינו כי אם לעובדו ולאהבה אותו ולשמור מצוותיו חוקותיו ותורותיו כל הימים.

וכן כיוצא באלה הדברים יוסיף אליהם כהנה וכהנה בגדולת יוצרינו להחריד את לבם ומורא יעלו על ראשם, וזהו עיקר הטעם בענין ספורי הנסים אשר חייבונו חז"ל אשר מתוכם ילמדו ליראה ולאהבה את שם המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

מנהג קדמונים להיות נעורים בליל שביעי של פסח

לה. ומנהג חסידים הראשונים בלילה הזאת לנדד שינה מעיניהם כל הלילה לספר חסדי המקום ברוך הוא ונפלאותיו אשר עשה כל אחד לפי שיעורו, ולבאים בסוד ה' המשכילים בסוד אילת אהבים ומה נעשה בה יאותה להם לעורר אהבת דודים בלימודי ה' סודות תורתינו הקדושה.

ליל שביעי ש"פ הוא עת רצון וטעם שראוי להגות בו בעניני משיח

לו. ואשר להיות כבר נודע דברי הרעיא מהימנא בזוהר פרשת אחרי מות בסוד פסוק כאיל תערוג וכו' זה לשונו, ומאינון קלין דיהבת דאינון שבעין לקבל שבעין תיבין דיענך ה' ביום צרה אתפתחת רחמא דאיהי ב' כלילא מתרין ביתין לאולדא תרין משיחין ואעילת רישא בין ברכהא דאיהי רישא דילה עמודא דאמצעיתא תרין שוקהא נצח והוד תרין נביאים מתמן אולידן תרין משיחין בההוא זמנא ויחשוף יערות יתעבר נחש מעלמא ע"כ, על כן עת רצון היא להגות בעת הזאת במילי דמשיח אולי יחנן ה' על עמו צאן מרעיתו בסוד אילו"תי לעזרתי חושה.

סדר לימוד לליל שביעי של פסח קודם חצות

לז. ואנכי תקנתי סדר לימוד [7] בזה לחצי הלילה הראשונה תורה נביאים וכתובים וספר הזוהר בענייני הגאולה לעורר את הרחמים לפני אלהינו מרחם וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות.

תורה, בפרשת ויחי סימן מ"ט פסוק ח' יהודה אתה יודוך וכו' עד פסוק י"ב ולבן שינים מחלב, ובפרשת בחקתי סימן כ"ו פסוק ג' עד פסוק י"ג ואולך אתכם קוממיות.

נביאים, ישעיה סימן ב' פסוק א' הדבר אשר חזה ישעיהו בן אמוץ וכו' עד פסוק ה' באור ה', ובסימן י' פסוק ל"ב עוד היום בנוב וכו' עד סוף סימן י"ב כי גדול בקרבך קדוש

ישראל, ובירמיה סימן ל' פסוק א' הדבר אשר היה אל ירמיהו עד סוף סימן ל"א, ובסימן ל"ג פסוק י' כה אמר ה' עוד ישמע וכו' עד סוף הסימן כי אשיב את שבותם ורחמתים, ובתרי עשר עובדיה כולו, ובזכריה סימן ח' וסימן י"ב וי"ג וי"ד.

כתובים, תהלים סימן כ"ב למנצח על איל"ת השחר וכו', וסימן כ"ט מזמור לדוד הבו לה', וסימן מ"ב כא"יל תערוג כו', ואחריהם מזמור כ"א בעזך ישמח מלך וכו', וסימן מ"ה למנצח על שושנים, וסימן ע"ב לשלמה וכו', וסימן פ"ט משכיל לאיתן עד פסוק ל"ח ועד בשחק נאמן סלה, וסימן קכ"ו וקל"ב, ואחר כך בספר דניאל סימן ז' פסוק א' בשנת חדה וכו' עד סוף הסימן בלבי נטרת ואחר כך יאמר קדיש.

ואחר כך בגמרא פרק חלק דף צ"ז ע"ב תניא רבי נתן אומר מקרא זה נוקב וכו' עד דף צ"ט, ואחר כך בזוהר פרשת אחרי מות דף ס"ז ע"ב רבי אבא הוה יתיב וכו' פתח ר"ש כאיל תערוג וכו' עד דף ס"ח ע"ב והארץ החדשה, ובפרשת צו דף כ"א ע"ב פתח ר' חייא ואמר למנצח על אילת השחר עד ריש דף כ"ב ע"ב ושב וקבצך וכו', ובזוהר פרשת ויקהל דף רי"ט ע"ב, ואחר כך בזוהר פרשת אחרי מות דף נ"ז ע"ב ויאמר ה' אל משה עד דף נ"ח ע"א וישתכחו ברכאן בכלהו עלמין, ובפרשת ויקרא דף ו' ע"א רבי אחא הוה אזיל וכו' עד דף ו' ע"ב וארשתיך לי באמונה.

ואם יש שהות עוד יקראו ביתר המקומות שבספר הזוהר בענייני מילי דמשיח, שמות דף ז' ע"א פתח ואמר משא מצרים וכו' עד דף י' ע"א והנותר בירושלים, וענין התרין משיחין בפרשת בראשית דף כ"ה ע"ב ד"א אלה תולדות השמים וכו' עד דף כ"ו ע"א מעשה ידי להתפאר, ובפרשת שלח לך דף קס"ו ע"א וקע"ג סוף ע"א תו פתח ואמר.

תפלה על גאולתינו וגילוי משיח צדקנו ובנין בית המקדש

לח. ואחרי גומרן יכונו יחדיו לעתור ולרצות לפני קונם בנוסח זה.

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא שעה זו שעת רחמים שעת הקשבה שעת האזנה ונקראך ותענינו נעתיר לך ותעתר לנו, שבזכות קריאת ולימוד תורתך הקדושה אשר למדנו אתה ה' אל תרחק אילו"תי לעזרתי חושה, כא"יל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים.

ועל כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שד"י וכימי צאתנו מארץ מצרים הראנו נפלאות, אנא ה' אלהינו חולל אילות חושף יערות הצמיח קרן לדוד עבדך ועריכת נר לבן ישי משיחך וירום הודו [8] ותנשא מלכותו על כל העולם כולו, גדול כבודו בישועתך הוד והדר תשוה עליו.

אנא האל אב הרחמן קנא לשם קדשך המחולל בגוים וראה בעני עמך ישראל דווים וסחופים בין כמה זאבים, וצא נא לישע עמך לישע את משיחך וקבץ שארית צאנך מכל המקומות אשר נפוצו שם וזכנו לראות פני משיחך הקדוש מלך ביופיו תחזינה עינינו, יראו עינינו וישמח לבנו ישראל בנוהו וארמון על משפטו ישב ובאה הממשלה הראשונה ממלכת לבת ירושלים ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ ועמד ורעה בעוז ה' בגאון שם ה' אלהיו ונקוו אליו כל הגוים לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד כי לך אנו מחכים ולישועתך אנו מצפים, אל תבישנו משברנו ה' אלהינו, הראנו ה' חסדך וישעך תתן לנו, זכרנו ה' ברצון עמך ופקדנו בישועתך לראות בטובת בחירך לשמוח בשמחת גוייך להתהלל עם נחלתך, ויהי נועם ה' וכו', יהיו לרצון וכו', ויאמר קדיש דרבנן.

מעלת הלימוד בסדר הנזכר לעורר הגאולה

לט. ואשרי אנוש יעשה זאת ללמוד כסדר הזה אשר אין ספק כי הוא מעורר עוז ישועה ורחמים לפני אלהינו מרחם ואף גם זאת להשפיע עליו מזיו שפעו של משיח הקדוש, כי כך היא המדה אל המקום אשר יהיה שמה קריאת ולימוד מילי דמלכא משיחא אתוסף חילא וגבורתא ביה ושש ושמח ומשתלשל ויורד הארה מזיו כבודו עליהם, ואם יש בם אנשים צדיקים ומכירים את קונם כבודו עליהם יראה על ראשיהם מלמעלה לשמוע בלמודים כאשר עיני חכמים וידועים מזכי הראות השיגו לראות גדולות ונפלאות ממנו, ואשר הן לו נפש יקרה המלאה לה דעת ויראת ה' ירגיש בנפשו תוספת הארה יתירה בלימוד מילי דמלכא משיחא, ואם אל סודו תדרוש קח לך בשמים ראש וכבר הארכתי בזה בספר מחמדי עין בס"ד.

סדר לימוד לליל שביעי של פסח אחר חצות

מ. ובחצי הלילה האחרונה יעתיקו עצמם לענין עצומו של נס, תורה, פרשת בראשית עד ברא אלהים לעשות, פרשת בשלח סימן י"ג פסוק י"ז ויהי בשלח פרעה עד סימן ט"ו פסוק כ"ו כי אני ה' רופאך, ובפרשת חוקת סימן כ"א פסוק י"ז אז ישיר ישראל עד פסוק כ' ונשקפה על פני הישימון, ובפרשת האזינו עד סימן ל"ב פסוק מ"ג וכפר אדמתו.

נביאים, יהושע סימן י' פסוק י"ב אז ידבר יהושע עד פסוק י"ד כי ה' נלחם לישראל, שופטים סימן ה' פסוק א' ותשר דבורה עד סוף הסימן ותשקוט הארץ ארבעים שנה, שמואל א' סי' ב' פסוק א' ותתפלל חנה וכו' עד פסוק י' וירם קרן משיחו, שמואל ב' סימן כ"ב פסוק א' וידבר דוד עד סוף הסימן לדוד ולזרעו עד עולם, ואחר כך בנביאים

אחרונים ישעיה סימן ל' פסוק כ"ו והיה אור הלבנה וכו' עד פסוק כ"ט לבא בהר ה' אל צור ישראל.

כתובים, תהלים צ"ב מזמור שיר ליום השבת, וסי' ס"ו הריעו לאלהים וכו', וסימן ע"ד משכיל לאסף, וסי' ע"ח האזינה עמי תורתי, וסימן ק"ז הודו לה' כי טוב, ואחר כך שיר השירים כולו.

משנה, פרק ערבי פסחים, ומסכת יום טוב שיש בו ה' פרקים שכן יו"ם טו"ב במספר שם ס"ג יו"ד ה"י וא"ו ה"י ועשר אותיותיו ועל כן יש חמשה פרקים בסוד הבינה הנקראת ה עילאה ה רברבא.

ואחר כך בפרק ה' דסוטה משנה ד', ופרק ב' דתעניות מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וכו', ואחר כך ילמוד בפרק ד' דספרא דצניעותא, ובזוהר בשלח יקרא ענין יציאת מצרים בדילוג הכל לפי השעה.

מנהג קדמונים לקרוא פרשת בשלח עם השירה באשמורת היום

מא. ונהגו חסידים הראשונים שלא לקרות פרשת בשלח והשירה כי אם באשמורת הבוקר בניגון מעומד כלפי מזרח עד כי אני ה' רופאך וכן ראוי לנהוג.

שבח האומר שירה בכל יום ומאמרי הזוהר בזה

מב. וכבר נודע אשר חכמים הגידו כי כל האומר בכל יום שירה זו בשמחה רבה כאילו אותה שעה יצא ממצרים ומתכפרים עונותיו, ועל כן נאמר ויסע משה את ישראל מים סוף שהסיעם מעונותיהן שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה מוחלין לו כל עונותיו.

מג. וכתב הרשב"י [9] שזה שאמרו ויאמרו לאמר דא הוא לדרי דרין בגין דלא יתנשי מנייהו לעלמין דכל מאן דזכי להאי שירתא בהאי עלמא זכי לה בעלמא דאתי וזכי לשבחא בה ביומוי דמלכא משיחא בחדוותא דקודשא בריך הוא דכתיב לאמר, לאמר בההוא זמנא לאמר בארעא קדישא לאמר בגלותא לאמר בפורקנא דילהון דישראל לאמר לעלמא דאתי וכו'.

מד. ובזוהר תרומה אמר, האי תושבחתא מעליא מכל שאר תושבחן דעלמא ואיהי לא אתתקנת מכלהו כמה דאתתקנת מתושבחתא דא ובגין דא איהי סמוך לצלותא דמיושב כמה דאוקמוה ובה שעתא כד שירתא דימא אתמר מתעטרא כנסת ישראל בההוא כתרא דזמין קודשא בריך הוא לאעטרא למלכא משיחא וההוא כתרא גליפא בשמהן קדישין מחקקא כמה דאתעטר ההוא יומא דאעברו ישראל ית ימא ואטבע קודשא בריך הוא לכל משריין דפרעה ופרשוהי, ובגין דא בעי בר נש לשוואה רעותיה בהאי שירתא וכל מאן דזכי לה בהאי עלמא זכי למחמי למלכא משיחא בתקוני ההוא כתרא ובחגירו זיינה

וזכי לשבחא האי שירתא תמן והא אוקמינא מילי ע"כ, ולכן נכון לעתור ולרצות על כל פרטי הדברים האלה אחר קריאת הסדר ויאמר נוסח זה.

תפלה אחר סדר הלימוד הנזכר

מה. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא שעה זו שעת רחמים שעת הקשבה שעת האזנה ונקראך ותעניו נעתיר לך ותעתר לנו שיהיה עולה לפניך קריאתנו ולימודנו בלילה הזאת כאילו השגנו כל הסודות הנפלאות והנוראים אשר הם חתומים בו.

ותזכך נפשנו רוחנו ונשמתנו שיהיו ראויים לעורר מיין תתאין לזווגא למטרוניתא במלכא קדישא והמה יעוררו מיין נוקבין לזווגא דאו"א ואו"א יריקו ברכה עד בלי די לז"ון ומשם יושפע לנו בני מלכים על נפשינו רוחינו ונשמתינו לעבוד את ה' ולאהבה וליראה אותו יראת הרוממות תמיד כל הימים.

וכשם שעמד לאבותינו על ים סוף זכות התורה הקדושה כדבר שנאמר והמים להם חומה מימינם ומשמאלם כן יעמוד היום זכות תורתך לנו בני בריתך להגן בעדנו ולפרוס עלינו סוכת שלומך ולתקננו בעצה טובה מלפניך ולהסיר השטן מלפנינו ומאחרינו ובצל כנפיך תסתירנו.

ובכח סגולת קריאת ולימוד השירה אשר שרנו עתה לפניך שהיא קדש קדשים ובזכות השמות והצרופים והרמזים והסודות הקדושים והטהורים היוצאים ממנה ישכון אור גדול בשכינת עוזינו ותשית לראשה עטרת פז בכתר מלכות משיחך, ומזיו שפעך לבנים תביא שפע ישועה ורחמים ונזכה ונחיה לראות לישע עמך לישע את משיחך, מלך ביפיו תחזינה עינינו ואז נשיר את השירה הזאת בקול ששון ובקול שמחה.

וכשם שסלחת לעמך בית ישראל על ים סוף בעד חטאתם בסגולת השירה הזאת, כן אבינו אב הרחמן רחם עלינו וכבוש עונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאתינו בכח סגולת השירה אשר שרנו עתה לפניך, ונסה עלינו אור עתיקא קדישא לקרוע רוע גזר דינינו כמו שקרעת רוע גזר דין אבותינו על ים סוף וקרע כל המסכים והמקטרגים אשר הם מבדילים בינינו לביניך, חתום פי שטן ואל ישטין עלינו, יהיו כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה, למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך ועננו, עשה למען שמך כו', יהיו לרצון וכו'.

שביעי של פסח הוא עת רצון להתפלל על הגאולה

מו. ואשרי אנוש יעשה זאת כסדר הקדוש הזה לעמוד על נפשו בליל הקדושה הזאת לעשות נחת רוח ליוצרו ולעורר את הרחמים אולי יחנן ה' על מיטב הצאן קדשים למהר גאולתנו ופדיון נפשינו כי עת לחננה היא כי בא מועד, וכן בתפלת יום שביעי של פסח

יתאמץ בתחנונים על גאולתינו ופדיון נפשינו ולשיר בקול נעים את השירה בשמחה ובצהלה, וכן בכל מקום אשר יהיה שמה זכר יציאת מצרים וקריעת ים סוף ישים מגמת כוונתו אליו לאומרו בשירה ובזמרה להודות להלל ולשבח לאדון הכל על כל הטובה אשר הפליא לעשות לאבותינו ולנו ומועיל הרבה לעורר את הרחמים כמו שכתבנו כמה פעמים.

תפלה קודם הוצאת ספר תורה בשביעי של פסח

מז. ובעת הוצאת ספר תורה נכון לעתור ולרצות קצת מפרטי התפלה הנזכרת ויאמר נוסח זה.

רבונו של עולם מלא משאלותינו לטובה והפק רצונינו ותן שאלתינו וישמע יזכר ויפקד זכרונינו וזכרון ירושלים עירך וזכרון משיח בן דוד עבדך לפני כסא כבודך, וחוס וחננו וחמול ורחם עלינו והוציאנו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול וכימי צאתנו מארץ מצרים הראנו נפלאות, וכמו שהשקפת על מחנה מצרים בעמוד אש וענן ותהום את מחנה מצרים כן השקיפה לפקוד כל הגוים ואל תחון כל בוגדי און סלה כדבר שנאמר ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפרית אמטיר עליו ועל אגפיו ועל עמים רבים אשר אתו, וצא נא לישע עמך לישע את משיחך, ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה כמו שעשית לאבותינו על ים סוף כאמור ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, ואבדו כל הקמים עלינו לרעה וברוב גאונך תהרוס קמיך תשלח חרונך יאכלמו כקש.

אנא מלך רחום וחנון זכור והבט לברית ספר התורה הזה וכשם שהגין על אבותינו על ים סוף דת ימינך כאמור והמים להם חומה מימינם ומשמאלם כן יעמוד לנו בגלות החיל הזה, ולמען תורתך הקדושה אל תעזבנו אבינו ואל תטשנו מלכנו ואל תשכחנו יוצרנו ואל תעש עמנו כלה בגלותנו, ונסה עלינו אור פניך ה' באור המאור הגדול עתיקא קדישא וענינו בעת ובעונה הזאת כמו שענית לאבותינו על ים סוף כאמור מפי כבודך מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, וקרע רוע גזר דיננו ובצל כנפיך תסתירנו והבט נא צאן מרעיתך אל ימשול בנו קצף והשפיע עלינו עוז ישועה ורחמים, ואתה ה' אל תרחק אילותי לעזרתי חושה, כאי"ל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים, צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבא ואראה פני אלהים, מגיננו ראה אלהים והבט פני משיחך, עשה למען שמך וכו', יהיו לרצון וכו', ואני תפלתי לך ה' וכו'.

ציונים והערות לפרק א

1. מדרש זה הובא בילקו"ש שמות פי"ד רמז רמ"א, וכבר עמדו בזה רבים מהאחרונים כיצד העיז שר של מצרים לשקר כלפי שמיא ולא נמצא תירוץ מספיק בזה, ואם קבלה היא נקבל כי יש שקר אף

בשרי האומות של מעלה דוגמת שריהם למטה. 2) מכילתא בשלח פרשה ד'. 3) מדרש תהילים מזמור קי"ד. 4) זוהר וירא דף קי"ג ע"ב. 5) זוהר בשלח דף נ"ב ע"א. 6) על מייסד הפיוט הקדוש הזה עי' באריכות בס' אוצר חמ"י עמו' תת"כ - תת"ל. 7) סדר זה שייסד המחבר לליל שביעי של פסח הוא הסדר הנפוץ המכונה "קריאי מועד". 8) עי' פ"א משבת הערה 38. 9) זוהר בשלח דף נ"ד ע"ב.

תם ונשלם

חג השבועות

פרק א - ער"ח - חדש סיון - התורה וקניניה

בחירת ישראל מכל העמים במעמד הר סיני

א. יקר התפארת ועוז ההדר זה החדש רב הקדש עוז ותפאר"ת במקדשו שקדשוהו שמים במעמד הר סיני בשישי בו, אשר בחר בנו מכל העמים והנחילנו את תורתו במעמד הקדוש ההוא ונפלינו מכל העם אשר על פני האדמה, והורם ונשא גבה מאד קרנם של ישראל ולו שתו איש עדיו עליו, מאורות נתן סביבות עוזם ויט שמים וירד, האירו ברקיו תבל ראתה ותחל הארץ, ויעבור מלכם לפניהם עין בעין נראה ה', ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל את דברי הברית עשרת הדברים, וכל העם רואים את הקולות לכל דברות ולכל אמירות, פה אל פה ה' יקבנו כל עם ה' נביאים ויאמרו הראנו נא את כבודך, לא עשה כן לכל עם ולשון ומשפטים בל יחיו בהם.

ומי בשחק יערוך את כל הכבוד לזרע אברהם עבדו בני יעקב בחיריו אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון ושם שם לו חוקיו ומשפטיו לישראל לקדשנו במצוותיו ולקרבנו לשמו הגדול לשרתו ולברך בשמו להחיותינו כהיום הזה, אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה מאד ירושתנו.

חיבה יתירה נודעת לישראל בהר סיני מראש חדש סיון

ב. והן על זאת תפארת עטה לחדש השלישי להיות משובח ומפואר והמתנשא לכל לראש חדשי השנה, ולא לבדו על עצם יום הקדוש זמן מתן תורתנו ביום השישי אכן עוד בו תוספת קדושה גם מיום ראש חדש, וחיבה יתירה נודעת להם בשבת המלך הקדוש על ראש ההר מיום ראש חדש נצב לקראתם ולא עוד אלא כי הקדים לבא שם תחילה כמאמרם ז"ל, כי על כן נאמר ה' מסיני בא ולא אמר לסיני בא כי שם היה ובא להקביל פניהם.

ואף גם זאת מאהבתו וחמלתו בישראל עמו, כי הנה הגם הלום יפלא לב המשכיל לאמר מפני מה הקדימה שכינה לבא ששת ימים והשכם והערב ושלוח את אבינו רועינו משה

ידבר אל בני ישראל והיותו הוא מול האלהים לקבל תשובתם ולהביא את הדברים אל האלהים, והכל היה אפשר להעשות ביום אחד או ביום החדש שהיה ראשון להשראת שכינה בהר או ביום שישי ולא תקדים שכינה לבא ששה ימים, רק אין זאת אפס כי עז אהבתו מאד איתנו כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

תכלית יציאת מצרים לקדשנו בקדושה עליונה

ג. כי הנה מאז הוציאנו ממצרים גזרה חכמתו יתברך להפליא לעשות להעלותנו כמתהומא דארעא עד רום רקיעא תחת היותנו שקועים בטיט היון טומאת מצרים וגילוליה, עלה נעלה מטומאה לטהרה עד נתקדש ונהיה קדושים ממלאכי השרת ונהיה מרכבה אל השכינה בגוף ונפש מתעלסים באהבתו כל עם ה' נביאים, אלא שלהיותנו יוצאים מתחת סבלות טומאת מצרים לא עצרנו כח לקבל התורה עד התקדש החדש השלישי.

ז' שבועות אלו כספירת ז' נקיים, וחילוק העומר משתי הלחם

ד. ואמרו בספר הזוהר [1] כי השבעה שבועות של ספירת העומר היו כנגד שבעה נקיים שמתקדשת האשה מטומאתה ליכנס לחופה כי כן בפרוש עצמם מעע"ז שמטמאה כנדה שמרו שבעה נקיים שבעה שבועות ליכנס לחופה של מתן תורה, ושעל כן קרבן העומר של יום היציאה טרם הליבון היה שעורים כי נמשלו כבהמות נדמו, אך שתי הלחם שביום החופה היו מחיטים כי כבר היו אז לאנשים, ומאשר גדלה מאד אהבתו יתברך אותנו ללבן שיורי פורענות חלאת זוהמת הנחש אשר נשארו בם, על כן ראה אלהים לעזרם עזר משדי וכאשר החל שבוע שביעי אשר כנגד יום השביעי של ליבון, ביום השלישי של השבוע שהיה ביום ראש חדש סיון הביאם מדבר סיני.

קדושה ודבקות שקנו ישראל בהר סיני מראש חדש סיון

ה. והקדים הוא יתברך לבא שם תחילה כאמור, והיו שם נצבים לפניו יתברך נגד ההר אשר שם האלהים מתעלסים באהבים ושואלים ודורשים דברי דודים בין המלך מלכו של עולם ובין ידידו, כי על כן כל טפה וטפה של צחצוחית טומאת זוהמת הנחש אשר נשאר שם נתכות והולכות לצמיתות כי הלא בכל רגע ורגע היו קונים קדושה וקשר עם המקום ברוך הוא אשר לפניהם וכל מה שהיו מתדבקים בו יתברך היתה זוהמת הנחש בורחת מהם, כי הלא כהמס דונג מפני אש תימס הטומאה מלפני הקדושה גדולה שלו יתברך כנודע.

והן זאת היתה להם גם אם לא היה רק התיצבם נגד ההר אשר שם האלהים, ומה גם עתה כי גם היה הוא יתברך נושא ונותן עמהם מתעלס באהבתם כי היו מרבים להיות

מתקדשים ומטהרים עד בלתי השאיר בם גם רמז שמץ זוהמה כלל, וביום האחרון שנגמרה מלאכת סילוק הזוהמה אז טבלו לגמור הטהרה במים חיים, ולולי עשה ה' ככה להקדים שבעת הימים האלה לא עצרנו כח להטהר מכל וכל ולהעשות מרכבה אל השכינה בגוף ונפש, ברוך הבוחר בעמו ישראל באהבה כי נעים נאוה תהלה.

ימי סיון מסוגלים להתקדש ולהטהר מכל מיני טומאה

ו. לפיכך אנחנו חייבים להתקדש ולהטהר עצמינו בכל שנה ושנה בקרב הימים האלה, והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור להעביר גלולי טומאת זוהמת הנחש אשר נתן בנפשותינו את שכובתו ותטמא בה את נפשותינו והולדנו כוחות הטומאה באשמותינו כמשפט לכל עושי רשעה אשר בכל עון ואשמה קונה ובורא משחית כטומאת גילולי מצרים.

ובקרב הימים האלה אשר בם הטהרו אבותינו מחלאת זוהמת טומאת הנחש המה מסוגלים מאד להתקדש ולהטהר בם מטומאת זוהמתינו זוהמת לסט"רון, ולהתנהג בחסידות יתירה על כל שאר הימים ביראת ה' כל היום לטהר את רעיונינו ולהחליף את שמלותינו והלבש אותנו מחלצות לזרוע בנו זרעוני גנת ביתן המלך הקדוש לקדשנו במצוותיו להוליד שרפי קדש ולהאביד ולהרוס כוחות תולדת הטומאה והיו כלא היו, וימצא עזר משדי בימים האלה ביותר באשר באלה הימים נגמרה מלאכת סילוק זוהמת אבותינו כאמור והאבות סימן לבנים.

יצייר בדעתו בימים אלו מעמד הר סיני ויעשה תורתו קבע

ז. ותמיד בקרב הימים האלה לא ימוש מנגד עיניו לחשוב במעמד הר סיני ויצייר בשכלו איך היו ישראל בטהרה ופרישות בהיותם נצבים נגד ההר מול האלהים באימה וביראה ברתת ובזיע מפני אשר ירד עליו ה' ברבבות מלאכים, ומשה רבינו עליו השלום אדון כל הנביאים היה בקרב אלה הימים השכם והערב בין המלך ובין העם לקבל תשובתם ולהביא את הדברים אל האלהי"ם מתעלסים באהבים כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', כי על ידי זכרון זה יעלה מורא על ראשו ויראה ורעד יבא בו להתקדש עצמו במותר לו להראות בעצמו כאילו הוא עומד במעמד ההוא, ולא יפנה ימין ושמאל בעסקי העולם הזה ויעשה תורתו קבע ומלאכתו עראי מראש חדש סיון עד יום השישי אף כי אין דרכו בכך ביתר הימים, וכן נהגו רבים מתלמידי הרב זלה"ה.

מנהג האר"י לטבול בער"ח, וחיוב הטבילה בפרט בער"ח סיון

ח. וכבר כתבנו בפרקי ר"ח כי ממנהגי הרב זלה"ה לטבול בכל ערב ראש חדש כמו בערב שבת, וכל שכן בערב ראש חדש סיון כי נפל החיוב מאד לטהר כל איש ישראל את

עצמו במקוה טהרה לכבוד ימי הקדש הבאים להיות בטהרה ופרישות, ובכן ימצא עזר כנגדו להשליך מעליו גילולי טומאת הנחש ולקבל תוספת קדושה זה החדש רב הקדש כאשר היה עם אבותינו הקדושים בימים האלה ובזמן הזה.

מנהג יראים להתקדש בשלשת ימי הגבלה

ט. ורבים מיראי ה' נהגו למנוע תשמיש המטה שלשה ימים קודם חג השבועות סמך למאמר הכתוב היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה אם לא בטבילת מצוה דאף בליל חג השבועות מותר כמו שכתב הרב זלה"ה, ואשרי אנוש יעשה זאת להתנהג בקדושה וטהרה כל ו' הימים ולו יסף הארה יתירה בנשמתו ליראה את השם הנכבד והנורא.

מנהג קדמונים להתפלל בימים אלו לתורה ויראה הוא וזרעו

י. ומנהג חסידים הראשונים ז"ל לעתור ולרצות בקרב הימים האלה עליהם ועל זרעם להיות לבם פתוח בחכמה ובתבונה ובדעת ויראת ה', ועת רצון היא לתפלה זו בערב ראש חדש סיון כי בו בחר ה' בישראל עמו והנחילנו את תורתו וחיי עולם נטע בתוכינו להתקבל ברצון וברחמים להיות מוכתר בכתר תורה הוא ובניו בקרב ישראל.

סגולת תענית הפסקה בער"ח סיון בתשובה וצדקה לזכות בתורה הוא וזרעו

יא. וראוי להבין ולהתענות הוא ואשתו בערב ראש חדש הקדוש הזה, ויתעוררו בתשובה לפשפש במעשיהם ומעשה בני ביתם לישר ולתקן ולהסיר מכשול מקרב ביתם ולהרבות צדקה לעמלי תורה, ומה טוב אם יוכלו שאת להתענות שני ימים ושני לילות רצופים למי שכבר נהג להתענות משמרת ראש חדש בכל חדשי השנה, ואם אי אפשר להם מכל מקום יתענו ביום ערב ראש חדש סיון תענית גמור בכל דיני תענית צבור ויהיו מפסיקים מבעוד יום, והוא סגולה נפלאה להיות לו זרע אנשים חכמים וידועים יראי אלהים ואין תורה פוסקת מזרעו.

רמז מ"ש בעצרת העולם נידון על פירות האילן

יב. ואף גם זאת צריך שתהיה מגמת פניו בתענית זה לתקן את אשר פגם בתורת ה' ומצוותיו וזלזולם, כי הנה כתבו חכמי המקובלים הראשונים בסוד מאמרם ז"ל אשר אמרו [2] בעצרת העולם נידון על פירות האילן, כי כמו שבראש השנה רצה הקדוש ברוך הוא להשגיח ולדרוש מעשה בני האדם כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידוש העולם כמו שאמרו זה היום תחילת מעשיך כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן כי הפירות הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקדוש ברוך הוא.

ביום מתן תורה העולם נידון על חילול התורה ומצוותיה

יג. והעולם נידון ביום זה על התורה שניתנה בו שבטלו עצמם ממנה ולא השלימו בתורה ובמצוות כראוי, וכן על אשר הגו בה שלא לשמה שלא בקדושה ובטהרה וכל שכן בעודינו רשע לפני אלהים כי הגביר בתורתו ומצוותיו כח אל הקליפה ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך.

יד. וגם יהי דן על הקוטפין מלוח עלי שיח שאמרו בזוהר שלח לך דקאמר רב מתיבתא מאן דפסק יתפסק מאן דפסק ממילין דאורייתא על מילין בטלין יתפסק חיוהי מהאי עלמא ודיניה קיימא בההוא עלמא, ומה גם אם אמר בתחילת למודו לייחדא שמא דקודשא בריך הוא שנמצא שמפסיק היחוד ועתיד לתת את הדין, וכן לרבים מעמי הארץ אשר הותרה הרצועה להם ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים ומתעתעים בנביאיו, על כל אלה יביא אלהים במשפט בעצרת והוא אומרם בעצרת על פירות האילן.

הרהורי תשובה לתענית ערב ר"ח סיון

טו. וכל האיש הירא לבו יחיל בקרבו בתענית ערב ראש חדש זה, הן גור יגור ונפול חתיתו ויראת שדי על פניו בתתו אל לבו גודל פגמו אשר פגם בכבוד תורת אלהינו, ותרדנה עיניו דמעה ברוח נשברה ויתמרמר ויאמר בקול מר, אוי לי כי נדמתי כי ה' אלהים נתן לי אמרות ה' אמרות טהורות כלי יקר שפתי דעת לעבדו בקדושה ובטהרה בתורה ובמצוות, ואוי לי על שברי אנה אוליך את חרפתי אשר טמאתי היכלי קדש ותחת עשות בהם שרפי קדש פרקלטין הנה אנכי בראתי משחיתים, ורבו יתירה הוספתי בגבול הרשעה ביד פשעי וחטאתי, אויה לי אהא עלי כי איך אשא פני אל פני האדון ה' אחרי אשר בזיתי ובטלתי תורתו וכליתי שנותי בהבלי העולם והייתי מלעיב במלאכי אלהים ומתעתע בנביאיו.

ומה אעשה כי יקום אל וכי יפקוד מה אשיבנו על איזה מהם אשיב, מה אשיבנו על השתמש בכתרה של תורה ומה אשיבנו על קוטפי מלוח עלי שיח לקצץ בנטיעות ולהפריד אלוף, ומה אשיבנו על הגות תורתו התמימה לקנטר ולהתנשא ולהתיהר בפני רבים, ומה אשיבנו על היותי נאה דורש ואין נאה מקיים, אוי לי על שברי נחלה מכתי נוח לי שלא נבראתי ויתהפך שלייתי על פני ולא אצא לאויר העולם אחר כי עבד אויל הייתי בעיניו, ואם אב הוא איה כבודו ואם אדון הוא איה מוראו.

ובכן ישפוך את נפשו לפני ה' לשאול מחילה וכפרה על חטאתו, ובכל צדקותיו יפליא להוציא יקר מזולל ניצוצי קדושת תורה ומצוות אשר בקליפה חיל בלע ויקיאנו מבטנו

יורישנו אל ולקבל עליו שלא לשוב עוד לכסלה כאשר בתחילה ולהגות בתורת ה' לילה ויומם בקדושה ובטהרה ובדעת ויראת ה' ויהיו דבריו קרובים אל ה'.

תפלה להצלחת הבנים למנחת תענית ער"ח סיון ולטהרת העון

טז. ואנכי תקנתי נוסח תפלה [3] פשוטה בכל פרטי הדברים האלה לעתור ולרצות בתענית ערב ראש חדש סיון במנחה וזו תוארה.

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא שעה זו שעת רחמים שעת הקשבה שעת האזנה ונקראך ותעננו נעתיר לך ותעתר לנו שיהיה עולה לפניך תעניתנו היום למחול ולסלוח את כל חטאתינו ועונותינו ופשעינו ואשר הרע בעיניך עשינו ועשינו נאצות גדולות, ועל כן באנו לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו בגוף נדכה ושפל רוח נשברה להפיל תחנונינו לפניך להורות אותנו דרכי התשובה ולהעלותינו מטומאה לטהרה כמו שטיהרת את אבותינו בימים האלה ובזמן הזה מטומאת זוהמת הנחש בצאתם ממצרים, וטהר לבנו לעבדך באמת ולהעביר גלולים מן הארץ לתקן עולם במלכות שדי.

ועתה יגדל נא כח ה' ותכפר לנו את כל העונות אשר עוינו הרשענו בכבוד תורתך התמימה ונהי כטמא כולנו הוגי תורתך שלא לשמה ושלא בקדושה וטהרה ויראת ה' ואותה השלכנו אחרי גיוינו ופרקנו עולה מעל צווארינו ופנינו את כל חמדתנו בהבלי העולם, ואשר זלזלנו בכבוד התורה ולומדיה ונשתמשנו בכתרה של תורה ונתיהרנו בקדושתה וקיצצנו בנטיעות ונהיה כמפריד אלוף בהיותינו קוטפים מלוח עלי שיח, ואשר הרע בעיניך עשינו ובעון פשעינו הגברנו כח הקליפה על ידי תורתנו ומצוותינו אשר עשינו, עודינו במעלינו וטומאתינו ולא זכרנו כי תביאנו במשפט.

ואתה ברחמיך הרבים אל נא תבזה ענות נפשינו וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו זה ויתוקן כל פגמינו אשר פגמנו בתורתך התמימה, ותחבר ותוציא ניצוצי קדושת תורתינו ומצוותינו שנתפזרו על ידינו בין הקליפות ותשליך במצולות ים כל חטאתינו ותוציא לאור משפטנו קדוש בקומך למשפט בעצרת על פירות האילן.

וכשם שקידשת את עמך ישראל בקדושה בחדש הקדוש הזה ללמד להם תורה ומצוות והוספת חכמה ותבונה בהמה מכל העם אשר על פני האדמה ואמרו כל הגוים רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, כן אבינו אב הרחמן חננו מאתך חכמה ובינה ודעת והשכל והביננו בינה כנחל שוטף וכמעיין המתגבר, והאר עינינו בעמקי תורתך לדעת את שמך ופתח לבנו בתלמוד תורתך ונשמח ונעלוז בדברי תורתך ומצוותיך וחוקותיך לעולם ועד

ובהם נהגה יומם ולילה לקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה ולשמה ובקדושה ובטהרה.

ולמען שמך הגדול הנעלם היוצא מפסוק ה' זכרנו יברך יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן שסדורו כך [4] יָן הַרְ וַהְ הַאְ זַתְ כַיְ רַבְ נַתְ וַאְ יַדְ בַּרְ רַבְ כַיְ יַלְ בַּאְ רַרְ כַּשְׁ אַיְ תַתְ בַיְ זכנו לבנים כשרים זרע קדש ותמשיך משך זרענו ממקור ישראל, ואל ימצא בנו ובזרעינו ובזרע זרעינו עד עולם שום שמץ פסול וכל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' ישרים ותמימים בשכל טוב בעיני אלהים ואדם, בעלי מקרא בעלי משנה בעלי תלמוד בעלי רזין בעלי מצוות וגומלי חסדים לעבדך באהבה ויראה פנימית, ופתח לבם בתורתך ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה.

וקיים בנו מקרא שכתוב ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' לא יגעו לריק ולא ילדו לבהלה כי זרע ברוכי ה' המה וצאצאיהם אתם, כי אצק מים על צמא ונוזלים על יבשה אצוק רוחי על זרעך וברכתי על צאצאיך, ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך כמעותיו לא יכרת ולא ישמד שמו מלפני, ותזמין לנו ולבנינו ובני בנינו די מחסורנו בכבוד ולא בבזוי ובריאות וכח ואל וחן וחסד בעיני אלהים ואדם ויהיה אהבה ואחוה שלום וריעות ביניהם.

אנא ה' אתה יודע כל תעלומות ולפניך נגלו כל מצפוני לבבנו כי לא ביקשנו כל זאת אלא בעבור כבוד שמך הגדול והקדוש ובעבור כבוד תורתך התמימה, על כן עננו ה' עננו בזכות אבותינו הקדושים אברהם יצחק וישראל עבדיך ונסה עלינו אור פניך ה' להיות הענפים דומים לשרשם, יהי ה' אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו להטות לבבנו אליו ללכת בכל דרכיו לשמור מצוותיו וחקותיו אשר ציוה את אבותינו, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

ואחר התפלה יאמר, מזמור אשרי כל ירא ה' וכו'.

חשיבות תענית ער"ח סיון, והתעניות שנהגו הקדושים אשר בארץ

יז. ואשרי אנוש יעשה כסדר הזה להתעטר בכתרה של תורה הוא ובניו בקרב ישראל, ואף אם קשה עליו התענית אל יתרשל וישים אל לבו לקדושים אשר בארץ המה חכמי התלמוד אשר עינו את נפשותם בכמה צומות לזכות להתעטר בכתרה של תורה.

ואמרו בפרק הפועלים, [5] רב יוסף יתיב ארבעין תעניתא ואקריוה לא ימושו מפיך יתיב ארבעין תעניתא אחרינא ואקריוה לא ימושו מפיך ומפי זרעך יתיב ארבעין תעניתא

אחריני ואקריוה לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר מכאן ואילך לא צריכנא תורה חוזרת על אכסניא שלה וכן אמר דוד טוב לי כי עונתי למען אלמד חקיך, ובילקוט אמרו [6] שהתענה שלמה ארבעים יום שתנתן לו חכמת התורה כמשה דכתיב ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, ועל כן משלי שלמה המ"ם רבתי.

עוונות האב והאם גורמין סתימת לב לבניהם

יח. ומה גם כי ישים אל לבו כי לפעמים עונות האבות גורמים שלא יהיה לבניהם לב להבין ולהשכיל בתורה ובאים החצונים ומכסין מוחיהן שלא יקבלו כדי שלא יהיה לאבות זכות כמו שאמרו בזוהר חדש במדרש הנעלם ע"ש, כי בודאי ראוי לו לאב לרחם כרחם אב על בנים שלא יתרשל להבין ולהתענות לכפר בעדו ושלא להיות גרמא בנזקי בניו חס ושלום.

יט. וזה בכל הימים וכל שכן בזמן המסוגל לענין זה שראוי לענות נפש כאשר יוכלון שאת ולפשפש במעשיהם ביום צום תעניתם ולעתור ולרצות לפני האל חנון המרבה לסלוח יכפר בעדם ואל יגרמו בעונם לטמטם מוח בניהם חס ושלום, וכן אם על הבנים בכלל ענין זה להבין ולהתענות על בניה שלא יפקוד עונותיה על בניה כי אב ואם שוו לשיעוריהן בענין זה כמו שנאמר יזכר עון אבותיו אל ה' וחטאת אמו אל תמח, וביותר חל החיוב על האם בענין הזה כדאמרינן בברכות [7] הני נשי במאי זכיין באקרויי בנייהו לבי כנישתא וכו'.

מנהג להתחיל לימוד התינוקות ביום מ"ת והסגולות הנלווים לזה

כ. וכבר בא בספרי הראשונים [8] דמנהג אבותינו שמושיבין התינוקות ללמוד ביום שבועות לפי שניתנה בו תורה ומביאין לוח שכתוב עליו א"ב ג"ד תשר"ק, תורה צוה לנו משה וכו', ויקרא אל משה, וקורא הרב מן א"ב כל אות ואות והתינוק אחריו ונותן על הלוח מעט דבש ולוחך הנער הדבש בלשונו.

ואחר כך מביאין עוגה שנילושה בדבש וכתוב עליה פסוק [9] ה' אלהים נתן לי לשון למודים וכו' וקורא הרב כל תיבה של אלה הפסוקים והנער אחריו, ואחר כך מביאין ביצה מבושלת וקלופה וכתוב עליה [10] ויאמר אלי בן אדם בטנך תאכל ומעיך תמלא את המגילה הזאת אשר אני נותן אליך ואוכלה ותהי בפי כדבש למתוק, וקורא הרב כל תיבה והנער אחריו ומאכילין את הנער העוגה והביצה והוא מסוגל לפתיחת הלב.

ראוי להקדים תחילת לימוד התינוקות קודם שבועות וטעמו

כא. ולפי מ"ש למעלה כי כל הימים שמראש חדש סיון עד יום שבועות כולם קדושים ומסוגלים, ראוי ונכון להושיב את התינוק בקרב אלה הימים ולא בשבועות להוציא

נפשיה מפלוגתא דיש אומרים שאסור להאכיל לתינוקות בשבת או יום טוב עוגות שכתובים עליהן אותיות ולכן אין לעשות כסדר הזה ביום שבועות אלא קודם אליו. [11]

עיקר פתיחת הלב בתורה תלויה בטהרה מעון ולא בבקשת סגולות

כב. ואולם לא אמרו כל השיעורין הללו אלא לגמולי מחלב עתיקי משדים לפתוח סגור לבבם בחכמה ובתבונה ובדעת, אכן לבחורי חמד הגדולים בשנים לא זו הדרך ולא זו העי"ר להאיר את נשמתם בחכמה ללכת אחרי סגולות העוגות כאשר באו בספרי הראשונים כי אם לשמוע את דבר ה' ולהבין ולהתענות ולשוב עד ה' לכפר בעד חטאת חרפת נעוריהם אשר היא הגורמת סגור לבבם באמת לא זולת, ועושי אלה עושים את העיקר טפל ואת הטפל עיקר באשר לא נשמרו מעינא וליבא תרי סרסורי העבירה וטח מראות עיני נשמתם להבין ולהשכיל אפילו פשוטי הדברים וכל שכן תעלומתן.

בעון ליצנות ודבורים אסורים מונעים האדם מלחדש בתורה

כג. ובאשר לא נשמרו מלהוציא דבר לפני האלהים מי אמרי"ם המאררים בשחוק וקלות ראש והלואי לא תהיין בלשון הרע וליצנות ונבול הפה אשר היא גרמה לאטום ולהתאלם פה הנשמה הטהורה אשר לא יוכלון לחדש שום חידוש בתורה, אשר עליהם מקונן הנביא הרשב"י עליו השלום [12] ווי לבני נשא דאינון אטימי לבא סתימי עיינין וכו' אשר הנשמה בהם כמתה ואינה פועלת הפעולות הרוחניים, והואיל וכן מה הועילו בתקנתן לרדוף אחרי סגולות פתיחת סגור לבבם והא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא אויבו ומבקש רעתו שמור בתוכו, כי אף אשר המה חכמים וידועים המה יאבדו מלהבין ולהשכיל תעלומות חכמה ביד פשעם כאשר חכמים הגידו, לריח שמניך טובים מה השמן הזה נפל לתוכו טפה של מים יוצא כנגדו טפה של שמן כך דברי תורה אם נכנס ללב דברי ליצנות יוצא כנגדו דבר תורה.

וכבר אמרו [13] שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים שעל ידי כן מאבדים טובה הרבה וטח מראות עיניהם מהשכיל לבותם בעמקי חכמת תורתנו, וכל שכן למי שאין לבו פתוח בחכמה ובא לרדוף אחריה כי אף אשר יחזיק בסגולות הפותחים את הלב לא יועילו לו אם לא יתקן את אשר עוותו וישמר מדברי בטלה הגורמים להוציא החכמה ולסכל ולאטום לב החכמים וידועים, וכל שכן מי שלבו פנוי הימנה שלא תקרב אל פתח לבו כל זמן שהשרץ בידו.

מעלת הלימוד לשמה ע"פ הזוהר

כד. והלא תראה דברי התנא ר' מאיר ע"ה הוא היה אומר [14] כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו' ומגלין לו רזי תורה ונעשה כמעיין המתגבר וכנהר שאינו פוסק

וכו', והיינו שמגלין לו רזי תורה מאיליו בלתי הצטרכות לטרוח בסגולות כי רוח אלהים תלמדנו באשר נפשו חשקה בתורה לעסוק בה לשמה לעשות נחת רוח ליוצרו לא לשום פניה.

כה. ועל זה ידוו כל הדווים בחורים ונערים רודפים אחרי דעת החכמה ואין לא בידם טובם לדעת את ה' ולבם שמו שמיר שית ביראת ה' כמו שאמרו בזוהר ובתקונים [15] וזה לשונו, ורוח אלהים מרחפת על פני המים מאי ורוח אלהים בודאי בזמנא דשכינתא בגלותא האי רוחא נשיב על אינון דמתעסקי באורייתא והאי רוחא אתעביד קלא ויימא הכי קומו ואתערו לגבי שכינתא דהא שכינתא היא בגלותא ולית בהו מאן דיתער לגבה כו', ולא עוד אלא כמה מארי מדרשא דאינון חברין לגבייכו צווחין בכל יומא באורייתא דבעל פה בכמה קושיין וצווחין בה ככלבים דאמרין הב הב כגוונא דגיהנם דצווח הב הב הדא הוא דכתיב לעלוקה שתי בנות הב הב, הב לנא עותרא בעלמא דין הב לנא עותרא בעלמא דאתי ולית מאן דישתדל באורייתא לסלקא שכינתא מגלותא.

בגין דא קלא נפק בכל ליליא כד נחת קודשא בריך הוא בגן עדן דסלקין נשמתין קמיה וההוא קלא אמר מה אקרא זיל ואימא דישתדלון באורייתא לחברא שכינתא עם קודשא בריך הוא וכו' ואילין דמשתדלין בגמילות חסדים ובאורייתא לא משתדלין אלא לגרמייהו ובגינייהו אתמר וכל חסדו כציץ השדה ועל אילין דלא משתדלין בה לשמה רוח דקודשא דאיהו שכינה לא שריא עלייהו הדא הוא דכתיב רוח הולך ולא ישוב ע"כ, הנה משם מתבאר כי הכל תלוי במעשה הטוב לעשות נחת רוח ליוצרו חוסן ישועות חכמה ודעת ויראת ה' היא אוצרו, וכן הוא אומר תשובו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי אודיעה דברי אתכם דשכינתא דאיהו רוח קדישא שריא עלייהו.

תוכחת הרח"ו לעוסקים בתורה שלא לשמה

כו. לא כן אשר בחשיכה יתהלכו והתורה נעשית קרדום לחתוך בהם אצל כמה מבעלי תורה אשר עסקם בה על מנת לקבל פרס והספקות יתירות ולהיות שמם וריחם נודף בכל הארץ ובנו מגדל ואמרו נעשה לנו שם, ועליהם אמרו [16] כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שנהפכה שליתו על פניו ולא יצא לאויר העולם ושכינה לא שריא עלייהו.

והנה רבים מתופשי התורה מראים בעצמם כאילו המה חסידים המתחסדים עם קונם ועמלם בתורה לעשות נחת רוח ליוצרם, אכן אף אם אין בידינו להכחישם דברי התנא מכחישם אשר מסר המפתח לאמר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ומגלין לו רזי תורה, רוצה לומר שמאיליו בלתי הצטרכות לטרוח ולעיין בה, הנה זה יורה שאינם עוסקים בה כדת של תורה, ומי זה האיש אשר לא יזלו דמעות מעיניו בתתו אל

לבו דברי המשנה הזאת ורואה פחיתותו וחסרונו וכמו שהאריך בכל זה מהרח"ו זלה"ה בהקדמת ספריו.

בעסק התורה לשמה נברא מלאך קדוש מאוד וח"ו להיפך

כז. וכתב הרב זלה"ה כי מי שקורא בתורה לשמה בלי שום פניה כלל אז המלאך הנוצר משם יהיה קדוש מאד ועליון בכל דבריו, אמנם אם התורה ההיא היה בה קצת מחשבה רעה שלא לשמה או איזה שיבושים וטעות, כן המלאך הנוצר הימנה יהיה בו תערובות רעים כי נברא משתי בחינות מטוב ורע ואינו נאמן בכל דבריו ועל ידי זה בורא שוא וגורם כמה רעות בעולם כמו שאמרו בזוהר בראשית [17] זה לשונו, תא חזי ההוא דמחדש מילין דלא ידע על בורייהון כדקא יאות וכו' עביד בהון רקיע שוא דאקרי תוהו וטאס בההוא רקיע ההוא איש תהפוכות שית אלפי פרסה וכו' ומתמן נפקת אשת זנונים ומתמן נפקת וקטילת כמה אלפין ורבבן ועל דא כתיב כי רבים חללים הפילה וכו'.

תוכחה לדורשים בפלפולים של הבל

כח. וכמה צווחו קמאי דקמאי על כת הדרשנים אשר נהגו לשנות פשט הכתוב ולבש בגדים אחרים ובחרו לעצמם דרך לא סלולה לא דרכו בו הראשונים, ומחפשים בחפוש נרות אחר מדרש או מאמר שבסדר זה אחר זה עניינם והם רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב ומעולם לא נתכוון בעל המאמר ולא עלתה על דעתו שיהא להם קישור וחיבור, והמה מייגעים עצמם במעשה חדודים חדודים בחריפות של הבל ומאבדים זמן זמנם זמניהם עד שמעלין הבל וקושרין נימא בנימא מדחי אל דחי עד מאה דחיות ותולים בשערה ומהפכים הקערה אל פיה כי דור תהפוכות המה, וגונבים דעת הבריות בשקרים הללו להיות כל אחד ברוח שפתיו מתנשא לאמר אני אמלוך ולמען ספר שמו לאמר כי הוא נאה דורש, ידע מה בחשוכא לשנות כל פשט.

חורבנות אשכנז נגרמו בעון לימוד הפלפול

כט. והעידו רבנן סבוראי מחכמי אשכנז שמיום בא לימוד המבולבל הזה באשכנז בא ערבוביא וחשיכה גדולה לעולם וצרות צרורות הוה על הוה שבר על שבר יחדיו ידובקו ונשפך דמים כמים ואין קובר וכמה אלפי אלפים נפשות שנהרגו עד השארם מעט מהרבה, ואין זה כי אם שעל ידי לימוד הזה נתנו כח לאיש תהפוכות לשון שקר ויבן לו בית ברקיע שוא להרוג כמה אוכלסין מבני ישראל אוי לנו אהא עלינו.

כי על כל אלה מי שנגע אלהים בלבו לא יפנה דרך כרמים להתרומם ולהתנשא חס ושלום בכתרה של תורה בדרך לא סלולה לא דרכו בה הראשונים לא שערום אבותינו, רק בדרך

כבושה לראשונים ז"ל בדרך אמת ובעיון הישר לא מעוקל כדרך המטים עקלקלותם כי הוא מאבד טובה הרבה וגם בכנפיו נמצאו דם נפשות אביונים.
ובכן חן וכבוד יתן ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים ויהא לבם פתוח כפתחו של אולם מאליהם מבלי הצטרך פונות משאות שוא ומדוחים כי רוח ה' תבינהו וילמדהו דעת ודרך תבונות יודיענו.

סגולת השגת החכמה ע"י יראה פנימית

ל. ויהא זהיר בסגולות החכמה לרז"ל, האחד לתפוס ביראה הפנימית אשר היא מבוא להשיג בחכמה כמו שנאמר ראשית חכמה יראת ה' ונאמר הן יראת ה' היא חכמה, ועליה שנו חכמים [18] כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכן אמרו באגדה [19] אמר הקדוש ברוך הוא לישראל חייכם כל החכמה וכל התורה דבר קל הוא כל שמתייירא אותי ועושה דברי התורה כל החכמה וכל התורה בלבו שנאמר ראשית חכמה יראת ה'.

בשכר היראה זוכה לבנים חכמים וידועים

לא. ובשמות רבה [20] משמע שבמדת היראה זוכה גם לזרע אנשים חכמים וידועים זה לשונו, ותיראן המילדות וכו' הדא הוא דכתיב הן יראת ה' היא חכמה מהו שכר היראה תורה לפי שיראה יוכבד מפני הקדוש ברוך הוא העמיד ממנה משה וכו', ומרים יצא ממנה בצלאל שהיה מלא חכמה דכתיב ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה וכו'.

אזהרה לירא מת"ח, ושכר האוהב אותם או מקבל פניהם

לב. ומסוג זה לירא מן החכמים אשר על יראה זו אמרו פ"ק דשבת, [21] מאן דדחיל רבנן איהו גופיה הוי צורבא דרבנן ואי לאו בר הכי הוא משתמען מיליה כצורבא דרבנן, וגם לזכות לזרע חכמים יאהוב אותם כמו שאמרו שם, מאן דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן, וגם לרדוף לקבל פני החכמים וידועים בחכמה וביראת ה' כמו שאמרו פרק קמא דעירובין, [22] אמר רבי האי דמחדדנא מחבראי דחזיתיה לר' מאיר מאחוריה ואלמלא חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך.

להזהר בכבוד רבו אפי' כועס עליו, ומעלת המתנבל בד"ת

לג. ולתלמיד להיות זהיר ביותר כשרבו כועס עליו כמו שאמרו פרק הרואה, [23] אמרי דבי ר' ינאי מאי דכתיב כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליו, ומיץ אף יוציא דם כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור, ומיץ אפים יוציא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק

זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות דתנן [24] רבי ישמעאל אומר הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעיין נובע.

לד. וכן להתנבל עצמו כמו שנאמר [25] אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה, כל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא ואם זמם יד לפה.

מעלת הלימוד בחבורה, ומ"ש תוס' בענין לימוד מרב אחד

לה. וכן ללמוד בחבורה שאין התורה נקנית אלא בחבורה כמו שנאמר ברזל בברזל יחד ובהפכו נאמר חרב אל הבדים ונואלו חס ושלום ולא עוד אלא שמטפשים דכתיב ונואלו ולא עוד אלא שחוטאים דכתיב אשר נואלנו ואשר חטאנו, [26] ואמרו רבותינו בעלי התוספות [27] ז"ל, למגרס ברב אחד עדיף שלא יבלבל לשונם יחד כמ"ש בני יהודה גמרי מחד רב נתקיימה תורתם בידם אבל למסבר אמרינן הלומד תורה לפני רב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם.

סגולה לזכות בחכמה ללמד אחרים, ועונש מי שאינו מלמד

לו. וסגולה יקרה להתחכם הוא ללמוד עם התלמידים כמו שאמר ר' חנניא [28] הרבה למדתי מרבותי ומחברי יותר מרבותי ומתלמידי יותר מכולם, ובפ"ב דתמורה אמרו [29] רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה', בשעה שהתלמיד הולך אצל הרב ואומר לו למדני תורה אם מלמדו תורה מאיר עיני שניהם ה' ואם מלמדו הקדוש ברוך הוא מחכים שניהם ואם לאו עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' מי שעשהו לזה חכם עושהו טפש, טפש עושה אותו חכם וכו'.

ובסנהדרין [30] הפריזו על המדה ואמרו, הלומד תורה ואינו מלמדה בכלל כי דבר ה' בזה הכרת וכו', ואמרו [31] כל המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גוזלו מנחלת אבותיו ואפילו עוברין שבמעי אמן מקללין אותו חס ושלום, וכל המלמד תורה בעולם הזה זוכה ומלמדה בעולם הבא שנאמר ומרוה גם הוא יורה. [32]

סגולה להשגת חכמה היא השתיקה

לז. סגולה שניה, להיות אוחז בפלך השתיקה כמו שאמר התנא [33] סייג לחכמה שתיקה, כי כשם שמעשרות סייג לעושר שכדי להשיג עושר צריך שיעשר כדפירש עשר בשביל שתתעשר, כן להשיג האדם חכמה אי אפשר לו כי אם על ידי קניית מדת השתיקה כי המדבר דבר בטלה כנגדו דברי תורה יוצאים ממנו כנזכר למעלה.

טעם שהשתיקה מסוגלת להשיג בסודות התורה

לח. ועוד מטעם אחר כי על ידי השתיקה הוא מתעלם מפעולות הששׁ קצוות שהם קול ודבור ועולה למקום השתיקה שהוא המחשבה סוד החכמה בסוד שתוק כך עלה

במחשבה, וגם כי במדה זו נעשה מרכבה למקום השתיקה ויזכה שיושפעו לו סודות ועמקי התורה שהם בשתיקה דלא אתמסרו לגלאה, ואחד מן מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם הוא במיעוט שיחה וכו'.

סגולת הקם בחצות להשיג בסודות התורה

לט. סגולה שלישית לקום בחצות הלילה ובלי ספק שהמתמיד במדה זו יתגלו לו סתרי תורה כמו שכתבו הראשונים, כי אחר שהתורה נמשלה לבת מלך בלי ספק כי יותר בת מלך תגלה לאהובה בלילה יותר מביום כי בלילה הוא דרך צניעות, וכן לימדנו ר' יוחנן אין רנה של תורה אלא בלילה ואמר ריש לקיש כד הוינא לעי באורייתא ביממא הוה מנהרא לי בלילה דכתיב והגית בו יומם ולילה. [34]

סגולה להשגת החכמה היא במדת הענוה

מ. סגולה רביעית, לאחוז במדת הענוה כמו שאמרו בסוטה פ"ב, [35] אמר ר' יוחנן אין דברי תורה מתקיימין אלא במשים עצמו כמי שאינו שנאמר והחכמה מאין תמצא, ואמרו כת הקודמין כי האיש אשר ידבנו לבו לתקן מדותיו ולישר דרכיו ומעשיו ירדוף אחרי הענוה בתכלית השלימות להיות עלוב ולא יעלוב, שומע חרפתו ולא ישיב ומיד תשרה עליו השכינה ולא יצטרך ללמוד מבשר ודם כי רוח אלהים תלמדנו.

סגולת המצניע מעשיו מבני אדם לזכות בחכמה

מא. סגולה חמישית, להיות צנוע כמו שנאמר ואת צנועים חכמה, להסתיר מעשיו בכל מה שיוכל שכל העושה דבריו בסתר הברכה שורה עליו, והוא על דרך שפירשו רז"ל [36] אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, ובזוהר נח דף ס"ד, אוליפנא קודשא בריך הוא סתים וגליא גליא הוא בי דינא דלתתא סתים הוא אתר דכל ברכאן נפקי מתמן ובגין כך כל מילוי דבר נש דאינון בסתימו ברכאן שריין עלוי וכל דאינון באתגלייא הוא אתר דבי דינא שריין עלוי בגין דאיהו אתר באתגלייא וכלא איהו ברזא עילאה כגוונא דלעילא ע"כ.

שכר המסתיר מעשיו מבני אדם להיות נסתר מבעלי הדין

מב. ובפרקי התשובה כתבנו שהמסתיר מעשיו הטובים מבני אדם שכרו שיהא נסתר מבעלי הדין שהקדוש ברוך הוא חופה עליו בלבוש החסד הנקרא אלוה כדי שלא יכירו בו בעלי הדין בסוד לגבר אשר דרכו נסתרה ויסך אלוה בעדו, ושתי סגולות אלה אמרן ר' מאיר בפרק קנין תורה, [37] ר' מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו' ומגלין לו רזי תורה ונעשה כמעיין המתגבר וכנהר שאינו פוסק והוי צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו וכו' שהדברים האלה הם הצעה לקניית החכמה כאמור.

סגולה לחכמה היא החסד, וביאור מ"ש הרוצה להחכים ידרים

מג. הסגולה השישית, לאחוז במדות החסד שביאר החסיד הקדוש בעל ראשית חכמה בפרק י"א דשער אהבה, כי על זה אמרו [38] הרוצה להחכים ידרים פירוש הרוצה לזכות במדת החכמה צריך שיאחוז במדת החסד הנקראת דרום כי החסד כסא לחכמה ובאחיזתו במדת החסד בודאי יזכה לחכמה שעליה.

ומכל מקום גם אינו יוצא מידי פשוטו שגם בתפלתו יצדד מעט פניו לצד דרום כמו שאמרו בפ"ב דבתרא, וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום ופרכינן והא אמר ר' יהושע בן לוי שכינה במערב לא נצרכה דמצדד אצדודי.

סגולה להשגת החכמה לקום מפני שיבה

מד. הסגולה השביעית כתב הרב זלה"ה לקום מפני שיבה

סוד דיקנא דא"א ולהדר פני זקן סוד דיקנא דז"א ויראת מאלהיך סוד נוקבא דז"א אשת חבר,

ועל ידי זה זוכה לחכמת התורה ומועיל מאד להשגה.

סגולה להשגת החכמה להתודות קודם לימודו

מה. הסגולה השמינית, להתודות קודם לימודו ויכוין להוציא הקדושה שהיא התורה ומעשים טובים שהיה עושה בעודו רשע מהקליפה ששם היו הולכים ומגביר כחה ועתה מכניעה ובכן תפקחנה עיני עורים.

הזמנים והמקומות המועילים להשגה ברזי התורה

מו. הסגולה התשיעית, להשיג בעמקי חכמת הקבלה הזמן מסוגל יותר להצליח בלימודו ולהבין ולהשכיל בתעלומה הוא בערבי שבתות וגם בלילות אחר חצות ובחג השבועות ובחג הסוכות בתוך הסוכה, וביותר אם דר בארץ ישראל דאוירא דארץ ישראל מחכים ביותר בחכמה זו.

עיקר השגת החכמה היא לטרוח בעיונה

מז. הסגולה העשירית, היא להיות לימודו בנחת לאט מלה במלה כמו שנאמר דברי חכמים בנחת נשמעים כי לא נמצא השגיאה והטפשות כי אם בעבור שאינו מדקדק בדבריו ואינו שוקע בעיונו ומתרצה במובן בתחלת העיון, ומוציא שם רע על תפארתה של תורה הקדושה והעמוקה כי נראה לו שאין ענין התורה כי אם אותו דבר שעולה בדעתו בתחילת עיונו והוא הפשט, כי עיקר התורה סודותיה ורזיה הנסתרים והעמוקים הם נעלמים מעיני הכל בתחילת העיון, עד שמי שיש לו שכל יטה שכמו לסבול הטורח והמשא לעיין יום אחר יום עד שיגלה הענין אשר הוא מבקש, והוא יתברך בראות טוב כוונתו לדעת להבין מגלה את חפציו לו הכל לפי מה שהוא אדם.

משל על עסק התורה ואהבתה מספר "סדר היום"

מח. והחסיד הר"ם בן מכיר המשיל משל נאה לזה לבת מלכים שהיא נתונה בתוך המגדל סוגרת ומסוגרת ואין איש איתה בבית כי אם הנערות הראויות לתת לה מבית המלך ואפילו פתח המגדל אינו נמצא כי אם אחר עמל וטורח ומי שיחפש בה היטב, ואחר כך צריך לחפש אחר המפתחות הראויות לפתוח אותו הפתח ואחר שיפתח הפתח הראשון שהוא החיצון יש חדר לפנים מן החדר וכולם סגורות היטב.

ועלה ברצון המלך שלא לתת בתו לא מפני עושר ולא מפני יופי ולא מפני יחס ולא מפני שום צד בעולם אלא למי שישתדל להיות הוא שיוכל לבקש אהבת בתו שתגלה אליו מן החלון עד שתגד אליו הפתח, ויהיה חרש וחכם לבקש מפתח אחר מפתח ויוכל ליכנס לפני ולפנים למקום מושב ומשכן בתו, לו תהיה לאשה ולא ימנע אותה ממנו.

וכן הכריז בכל מלכותו עד שבאו מקצות הארץ אל המגדל ההוא רבים והיו בהשכם והערב סביבות המגדל בכל מיני שירות ותושבחות ובכל מיני ניגון לעורר את לב הנערה אולי תחפוץ באהבתו שתגלה אל אחד מהם בחורין ובסדקים, ועינה בצום נפשו לחורב ביום ולקרח בלילה אולי תיקר נפשו בעיניה ועם כל זה לא הועיל לו מפני שלא התמיד בענין וחשב שבמעט הזמן שיבקש ימצא מבוקשו, והוא לא כן ידמה כי לא בדבר נקל תושג בת המלך לישא אותה והיא אינה חוששת לו וממקומה לא תמיש.

מט. וכיון שראה האיש ההוא או אותם האנשים שהשתדלו הבא מידם ולא השיגו תוהים על כל מה שעשו וחוזרים לדרכם בפחי נפש יגיעו לריק והולידו לבהלה, וכן באים אנשים אחרים מאיי הים ומקצות הארץ לשמע בת המלך מיופיה ומתכונתה ומסבבין כמו כן אותו המגדל השכם והערב ומתעכבין שם יותר מן הראשונים ומתקנים כלי שיר ונגון ואמרות טהורות של פיוסים ורצויים לרצות את בת המלך ולבקש אהבתה ומחננים אליה שלא ישובו ריקם, וסוף העלו חרס בידם וחזרו בפחי נפש לדרכם.

וכן יום יום מתחדשים ובאים ממזרח וממערב לראות אם יוכלו להשיג המציאה ההיא ולדבר על לב הנערה כי תתגלה אליהם ויהיו לרצון אמריהם, ועמדו כמו כן זמן מה וכיון שראו שלא השיגו חזרו לאחוריהם בפחי נפש ונתיאשו מן המבוקש, עד שבא פקח אחד ערום ואמר המגדל הזה אי אפשר שלא בנו פתח ליכנס ולצאת, אנכי אשב ארבעים יום וארבעים לילה עד שאשיג את מבוקשי ואמצא איזה פתח או חלון שאוכל לראות את בת המלך או לדבר עליה ותנתן לי נפשי בשאלתי או אמות עליה.

נ. והיה כשבת האיש ההוא באותו חשך נמרץ ימים ושנים הולך ובא סביבות המגדל עד שמצא כמין חלון אחד במגדל התחיל לחטט אחריו והיו עפר וצרורות נופלים עד

שגילה חור קטן, התחיל לצעוק ולצווח יום ויום ולקרוא לבת המלך בקול גדול ולהתחנן אליה, תיקר נא נפשו בעיניה עד שיהמו רחמיה אליו בראותה כי כבר התחיל למצוא מקום וטרח ועמל לבקש אהבתה, והתחילה לספר עמו ולדבר על לבו שלא יחוש מכל הטורח אשר טרח כי סוף הכבוד לבא וישמח ויגיל ומי שטרח בערב שבת יאכל בשבת וכיון שהתחיל הוא יגמור וימצא הפתח ומשם יכנס.

עד שהוא בעצמו טרח יום אחר יום עד שמצא פתח בנויה בכותל, התחיל לחטט אחריה עד שפתח ונכנס, אחר שנכנס התחיל לקרות ולצעוק אל בת המלך תפתח לו החדרים הפנימיים להכנס אליה, עד שראתה אותו בעיניו וגילתה לו מקום המפתחות היכן הם, והוא לקח מפתח אחד ופתח חדר אחד ומפתח אחר ופתח עד שמעט מעט בישוב דעתו ובהשכלת שכלו פתח את כולם אחד אחד.

נא. ובראות בת המלך חפץ האיש ההוא בה וכל הטורח שטרח בעבורה שלחה להגיד לאביה כל המאורע, והמלך שמח לקראת האיש ההוא כי פרי מעלליו יאכל ורצה להשיאו עם בתו וגילו לו מסתרים אחרים, ונתן מפתחות המגדל בידו לסגור ולפתוח כל זמן שירצה ונתן לו בתו לאשה והגדיל האיש ההוא עד מאד עד שנעשה משנה למלך ובכל אשר הוא גוזר הוא מצליח בידו, והוא המשל שהביא הסבא [39] לרחימתא דאיהי שפירתא בחיזו ושפירתא בריוה ואיהי טמירתא כו' עיין שם באורך.

נב. והוא דמיון התורה עם האיש החפץ לעסוק בה כי אין עקרי הדת וסודותיה מתגלים בדבר נקל לכל לומד כי אם אחר עמל וטורח הרבה מאד לעסוק בה יומם ולילה ולמסור נפשו עליה כדכתיב אדם כי ימות באהל ולעולם אינו מסיח דעתו הימנה בשכבו ובקומו בשבתו ובלכתו, לאיש אשר אלה לו ודאי ישיג תעלומות חכמה ככל אשר יחפוץ כי כמו שהוא רודף אחר התורה ומבקש אהבתה כך תרדוף היא אחריו להתגלות אליו ולמסור בידו גנזי סתרי ורזי עמקיה כענין שנאמר תכבדך כי תחבקנה, ואין לך כבוד גדול יותר מכבוד החכמה כמו שנאמר כבוד חכמים ינחלו.

נג. כללו של דבר אין לפנות לדעת החכמה אחר סגולות חיצוניות כי אם בסגולות האלה הפנימיות והכל לפי מעשיו של אדם, ובתנא דבי אליהו [40] בפסוק ודבורה אשה נביאה מה טיבה של דבורה שנתנבאה על ישראל והלא פנחס בן אלעזר עומד מעיד אני עלי שמים וארץ בין נכרי בין ישראל בין איש ובין אשה בין עבד בין שפחה הכל לפי מעשיו של אדם רוח הקודש שורה עליו עכ"ל.

ציונים והערות לפרק א

1) זוהר אמור דף צ"ז ע"ב. 2) ר"ה דף ט"ז ע"א. 3) נוסח תפלה זו לרבות מש"כ החמ"י לעיל אות י' י"א, מסר המחבר בעודו בצעירותו בשינויי לשון רבים לבעל השל"ה הקדוש (עי' של"ה ח"א דף פ"ה ע"א דפו"י) שציין כי קיבלה ממדקדק עלום שם שייסד תפלה לכל ענין וענין, וכפי שהעירו רבים על הלשונות הזהים שבין ב' הנוסחאות הנז', ועי' משנ"כ אודות זה בארוכה באוצר חמ"י עמו' תקכ"ח - ל"ח ובפי"ב במבוא לס' חמ"י. 4) בדפו"ר נכתב בסוגריים בזה"ל, הוא צירוף אות ראשונה ואות אחרונה שבפסוק, ופירושו שהפסוק הנזכר נקוב בראשי התיבות של הצירופים הנזכרים כשמתחיל והולך מראשי התיבות שבצירופי שמות אלו ובסיומן ממשיך קריאתו בסופי התיבות שבהן מן הצירוף האחרון אל הראשון, ואמנם הסדר הנדפס כאן הוא על פי מהדורת ונציה תקכ"ג ולא כנדפס במהדו"ק ששם הובא בסדר אחר. 5) ב"מ דף פ"ה ע"א. 6) ילקו"ש משלי פ"א רמז תתקכ"ט. 7) ברכות דף י"ז ע"א. 8) עי' רוקח הל' שבועות פסקא רצ"ו. 9) ישעיה פרק נ' פ"ד. 10) יחזקאל פרק ג' פ"ג. 11) ואף שכבר הכריע המחבר לעיל פ"ה מחג הפסח לענין האותיות שע"ג המצות כי אין במחיקתן בית מיחוש וכפסק מהר"ש הלוי בשו"ת שלו סי' כ"ו, מ"מ אין תימה למה כתב כאן לחוש לדעות המחמירין די"ל דלא דמי דשאני התם שהכתיבה נעשית מהעוגה עצמה דבכה"ג לא שנא בין היכא דבולטות האותיות או משוקעות בתוכה ובכ"ג שרי, משא"כ הכא דכותבין האותיות על העוגות בדבש וכדו' אחר אפייתה שהיא כתיבה חיצונית שלא מגוף העוגה ועל כן אין הם בטילין לגבה וחשיבא אכילתו למחיקה, ועי' משנ"ת בזה בארוכה בס' אוצר חמ"י עמו' נ"ד ובהערה 61 מחג הפסח. 12) זוהר ויצא דף קס"ה ע"א. 13) אבות פ"ג מ"ב. 14) אבות פ"ו מ"א. 15) תקו"ז תקון ל' דף ע"ג ע"ב. 16) מסכת כלה רבתי פ"ח, ועי' ברכות דף י"ז ע"א. 17) הקדמה לזוהר בראשית דף ה' ע"א. 18) אבות פ"ג מ"ט. 19) דברים רבה פרשה י"א אות ו'. 20) שמות רבה פרשה א' אות ט"ז. 21) שבת דף כ"ג ע"ב. 22) ערובין דף י"ג ע"ב. 23) ברכות דף ס"ג ע"ב. 24) ב"ב דף קע"ה ע"ב. 25) עי' ברכות דף ס"ג ע"ב. 26) עי' תענית דף ז' ע"א. 27) ערובין דף נ"ג ע"א תוד"ה דגמרי. 28) תענית דף ז' ע"א. 29) תמורה דף ט"ז ע"א. 30) סנהדרין דף צ"ט ע"א. 31) סנהדרין דף צ"א ע"ב. 32) עי' סנהדרין דף צ"ב ע"א. 33) אבות פ"ג מי"ג. 34) שיר השירים רבה פרשה ה' אות י'. 35) סוטה דף כ"א ע"ב. 36) תענית דף ח' ע"ב. 37) אבות פ"ו מ"א. 38) ב"ב דף כ"ה ע"ב. 39) זוהר משפטים דף צ"ט ע"א. 40) תנא ד"א פ"ט.

פרק ב - הכנות הרגל - תפלת מעריב - סעודה

התעוררות תשובה לערב שבועות

א. יום ערב שבועות צריך כל אדם להכין עצמו ולהוסיף בקדושה ויראת ה' כל היום כדי שתמצא קדושת יום הקדוש כסא ומושב אשר בו תמצא מנוח לכף רגלה, ומה טובו ומה יופיו להשביע בצחצחות נפשו לטהרה ממקור דמיה אשר נתן בה הנחש את שכובתו כי הזמן גורם ובא עת לחננה לפני אבינו שבשמים המטהר את ישראל לעתור ולרצות אליו לאמר, מי שטיהר את האבות ופסק זוהמת הנחש מעליהם ביום זה הוא יטהר את

הבנים להסיר כל גלולי חלאת זוהמת הנחש הוא יצר הרע מעליהם, מי שגאל את האבות יגאל את הבנים, מי שקדש את האבות יקדש את הבנים, מי שתמך את האבות יתמוך את הבנים מעתה ועד עולם.

מנהג אחד מהקדמונים להתענות בערב שבועות וטעמו

ב. ונוסף על זה אמרו על אחד מן החסידים שהיה מתענה בערב שבועות ושאלו ממנו חכמי הדור על מה היה מתענה ומרבה בתפלות ותחינות ביום ההוא, והיה טעמו מפני שאמרו בגמרא פרק מפנין [41] דהקזה במעלי יומא דעצרתא סכנתא וגזרו רבנן אכולהו יומא טבא משום יומא דעצרתא דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח דאי לא קבילו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמייהו.

סדר חלוקת החדשים בין יעקב ועשו, וטעם ריבוי הצרות סמוך לשבועות

ג. וטעם הדבר אמרו חכמי האמת כי חודש זה הוא תאומים רמז על יעקב ועשו, שיעקב ועשו חלקו ולקח יעקב חדש ניסן ואייר ועשו לקח כנגדן תמוז ואב, ונמצא חדש סיון שהוא באמצע נשאר בשותפות ולכן מזלו תאומים ומי שיקבל התורה נוטל אותו חדש לגורלו, ואם ישראל יקבלו את התורה וישמרו אותה הרי החדש הזה לישראל ואם לאו הרי הוא של עשו, ועל כן נפיק ביה טבוח והוא כח שר של עשו שמזלו מאדים ובא בכח חרב שבידו לטבוח שונאי ישראל, וזהו הטעם שבעונות הרבים מן היום דלא אכשור דרי לשמור את התורה כדת וכשורה סמוך לחג השבועות קראנוהו צרות רבות ורעות, ה' יאמר לצרותינו די.

סדר לימוד המסוגל לערב שבועות

ד. ועל כן האנשים הניגשים אל ה' יתקדשו כהיום הזה לעתור ולרצות על זה לפני אלהינו מרחם על דרך קדמיה לרשיעא עד לא יקדימינך.

ובבית מדרשו של מורי ז"ל היה נוהג לקרות כהיום הזה תכף ומיד אחר התפלה סדר מעשה הקרבנות בפרשת ויקרא וצו על כי הם סגולה גדולה להצמית כל צר ומשטין כמו שכתבו התוספות פ"ק דמגילה [42] בענין הלנו אתה אם לצרינו, פירוש הלנו אתה בשביל תורה דכתיב בה תורה צוה לנו אם לצרינו או בשביל קרבנות שמגינין עלינו מצרינו וכן משמע בזוהר וירא כמ"ש בפרקי ר"ה ע"ש, ואחר כך בנביאים חזון עובדיה עד סופו, ואחר כך בכתובים מזמור י"ז וק"ט שדרשום חכמים ז"ל על עשו. [43]

תפלה לאחר הלימוד

ה. ואחר כך יאמר נוסח התפלה הנזכרת במשמרה [44] ויוסיף בסופה נוסח זה.

אנא מלך רחום וחנון עזרת אבותינו אתה מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם, חמול על עמך ורחם על נחלתך חוסה נא כרוב רחמיך חננו מלכנו ועננו, הבט נא והושיעה נא

צאן מרעיתך אל ימשול בנו קצף כי לך ה' הישועה, ידענו ה' כי חטאנו ופשענו בכבוד תורתך התמימה ואין מי יעמוד בעדינו אלא שמך הגדול יעמוד לנו ביום צרה, וראה כי עמך הגוי הגדול הזה ואל תתן נחלתך לחרפה למשול בם שר של עשו לטבוח ישרי דרך ואל תעש עמנו כלה בגלותינו כי אל מלך חנון ורחום אתה, הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבא והכני אם על בנים, קומה ה' קדמה פניו הכריעהו פלטה נפשי מרשע חרבך, יהיו כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה, יהי דרכם חשך וחלקלקות ומלאך ה' רודפם, למען יחלצון ידידך הושיעה ימינך וענני, עשה למען שמך עשה למען ימינך עשה למען תורתך עשה למען קדושתך, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

ערב שבועות זמן תשובה על ביזוי כבוד התורה

ו. ואשרי אנוש יעשה זאת להיות מגמת פניו תמיד בכל ערב שבועות לעשות כסדר הזה לפני האל החנון המרבה לסלוח לבקש מלפניו על עמו צאן מרעיתו לבל ימשול בם קצף, לא לבד להריק הכנות קופרא טבא לפומא וכסא טבא לפומא מאין פנות אל הנעשה תחת השמש אויבינו בנפש יקיפו עלינו על עוונינו ופשעינו בכבוד התורה התמימה, מי בביטולה ובזוייה ומי בהגות בה שלא לשמה ושלא בקדושה וטהרה, ומי בהשתמש בכתרה של תורה ומי בהתאכזר על לומדיה ואין מחזיק בידם, כי על כל אלה יביא אלהים במשפט ביום העצרת כמו שאמרו ז"ל בעצרת על פירות האילן כאשר ביארנו בפרק א', ועל כן נפיק ביה זיקא ושמיה טבוח דאילו לא קבילו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו חס ושלום ועכשיו שקבלוה יפקוד עליהם חטאתם שקבלוה ולא קיימוה. **וכשם** שערב ראש השנה הוא זמן תשובה לכל שאר חטאות של ימות השנה כן ערב עצרת זמן תשובה פרטית לכל חטא אשר יחטא כל איש על כבוד התורה התמימה לפני בא יום הדין הנורא ביום העצרת כאמור, ואף אם כביר מצאה ידו בתורת ה' וביקר תפארת גדולתה צריך להיות ירא ומצטער שלא יפגע חס ושלום הדין במעט הצאן צאן קדשים ויהיה חס ושלום פרצה גדולה בקדושה, ואבינו רועינו הרשב"י עליו השלום תמיד היה אומר [45] כל יומאי אצטערנא דלא יוקיד עלמא בשלהובוי ובדינוי דצדק וכו'.

אופן שיתנהג האדם מר"ח סיון עד עצרת

ז. ולכן כל יום ויום מיום התקדש החדש הקדוש הזה עד עבור העצרת, כל ירא אלהים יהיו עיניו ולבו תמיד אל ה' לבקש מחילה וכפרה על עזבם את תורתו וכפר בעדו ובעד כל ישראל, ומידי בואו לפני ה' הן בתפלה והן בעסק בתורתו תהיה זאת מענין כוונתו וכל עת ורגע יהא חל וזע לאמר, איך אעשה לייחד את המדות של מעלה כדי שלא יהא

קצף הדין חילולה של תורה גובר, וצריך אני להגות בתורה או לעשות מצוה זו כדי שעל ידי מצוה זו יתמיד יחודם של המדות למעלה ולא יפגע הדין במיטב הצאן קדשים.

להכין סעודות החג בעצמו ויכוין לתקן פגם סעודות רשות

ח. וביותר ביום ערב שבועות מצוה בו יותר מבשלוחו להכין צורכי הרגל בכבודו ובעצמו לכבוד התורה ולכבוד היום הקדוש, ולהיות מגמת פניו על ככה לכפר עליו מאשר חטא על הנפש בזלזולה של תורה ופנה אל סעודות הרשות וזלזל כבודו בהמה במסיבות של עמי הארץ ומשוללי יראת ה' וחילל כבוד התורה ביניהם כאשר פשתה המספחת הזאת ברבים מתופשי התורה שבדורינו זה וה' הטוב יכפר בעד.

טעם שראוי לת"ח להכין בעצמם צרכי שבועות יתר משאר העם

ט. וביותר חל החיוב במצות הכנת צורכי הרגל הקדוש הזה לתלמידי חכמים יתר על שאר העם לכבוד ולתפארת התורה התמימה כי בה תרום קרנם למעלה, וכמו שאמרו על רב יוסף דביומא דעצרתא עבד ליה עיגלא תליתא ואמר אי לאו ההוא יומא כמה יוסף איכא בשוקא, [46] ולפיכך כבוד הוא להם לתופשי התורה למחול על כבודם ולהכין את אשר יביאו לצורכי הרגל הלז בששון ובשמחה, ויודו וישבחו לאדון הכל על כל הטוב שהטיב עמנו לתת חלקנו בתורתו ויחדנו לעם סגולתו מכל העמים, אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו.

לא יחוס על ממונו בהוצאות החג

י. ובכן לא יחושו על ההוצאה יתירה להכין מטעמים מתוקים ומוטעמים לחכו והכל לפי מה שהוא אדם ולפי המוטעם לחכו והערב לו לשמוח בשמחה של תורה, וכל המוסיף בהוצאה בכונה זו מוסיפים לו כמ"ש בפרקי שבת, וסימניך יצי"אות השבת שתים שהן ארבע וכל המועדים נקראו שבת.

בערב שבועות יטבול לתוספת טהרה זכר למנהג אבותינו בסיני

יא. ורז"ל הזהירונו לאמר [47] חייב אדם לטהר עצמו ברגל, וזה בשאר רגלי ה' כל שכן וקל וחומר ברגל הזה כי בו טבלו את עצמן כל ישראל אנשים ונשים בצווי השם יתברך לך אל העם וקדשתם וכו', ואף כי לפי דברי הזוהר פרשת אמור נראה שעיקר סוד הטבילה בעלות השחר דיום שבועות כמו שנפרש בס"ד, מכל מקום ראוי ונכון לטבול גם כן ערב הרגל כדי שיטהר בהכנסת הרגל, וגם זכר לאבותינו שטבלו בערב הרגל הזאת קודם שקיעת החמה כדמשמע פרק אמר ר' עקיבא דף פ"ו ע"ש בדברי רש"י ז"ל.

תוכחה למקבלים קדושת שבועות בעודם בטומאתם

יב. ולא אמרו כל השיעורין הללו אלא להמתקדשים והמטהרים עצמם ונוהגים עצמם בטהרה בכל זמן כי יאותה להם אף שהם בחזקת טהרה וקדושה להוסיף טהרה על

טהרתן וקדושה על קדושתן לכבוד התורה ולכבוד היום, אך מי שאינו טהור ממקרה אשר לא טהור חיובא רמיא עליה להסיר טומאתו מעליו לפני בא יום ה' הגדול והנורא ולא יגש לפני אלהיו עוד טומאתו בו חלילה כי הוא מפגל בקדשי שמים ומאבד טובה הרבה.

וכל שכן כי ישים אל לבו כי צריך ליל התקדש החג הקדוש הזה לעמוד על נפשו ער כל הלילה להגות בתורת ה' בקדושה ובטהרה אשר עליהם אמר הרשב"י עליו השלום כי המה מבני מהימנותא ומבני היכלא דמלכא, ומי זה האיש בער ולא ידע טח מראות עיניו מהשכיל לבו ולדעת את כל הכבוד הזה היותינו מקשטים את הכלה בתכשיטיה להכניסה לחופה למחרת היום הבא במעשה ידינו ומעשה ידינו כוננהו, ואיך ישא פניו לבא לפני המלך הקדוש לשרת ולברך בשמו וטומאתו עליו חס ושלום כי הוא מדמע קדש בחול טהור בטמא ומוסיף חיל ועוז בגבול הרשעה ושפחה כי תירש גבירתה תכשיטין הן לה חס ושלום, ולא עוד אלא כי על ידי כך הוא מזכיר עון להתפס גם על שאר הימים על דבר כבוד התורה ואשר זלזל בה להגות בה שלא בקדושה וטהרה בקום למשפט אלהים בעצרת על פירות האילן כנזכר לעיל.

לא כן בהטהר עצמו בקדושה ובטהרה בקרב אלה הימים וכל שכן לפני יום הקדוש הזה להגות בליל התקדש חג בטהרה ובאימה וביראה כי הוא יעלה ארוכה למחלתו מאשר חטא בשאר הימים בכבוד תורת אלהינו בעשותו בהבל תורתו ובסדר הקריאה נאמנה תכשיטי הכלה הנעימה ושב ורפא לו ויצא בדימוס, ולא עוד אלא אשר יוצרו כבי"כול מתפאר ומתקשט בו ויאמר לו עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

ואל יקל בעיני האדם הדבר הזה לאמר מי אנכי שפל ואפל להיות מבני היכלא דמלכא ולקשט תכשיטי הכלה וכבודה בגדולים, חלילה מלהאמין כך כי שדי לא מצאנוהו שגיא כח ואינו בא עם בריותיו אלא לפי כוחו, וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו בין רב למעט ואותו המעט יסופר לה' לדור.

בגדולת האדם העובד את בוראו מספר "סדר היום"

יג. וגם אל יהי לפלא בעיניו איך שפל מברואיו יזכה את כל הכבוד הזה לבנות בשמים מעליותיו ולעדות עדיי הכלה, כי האדם שפל ואפל בבחינה אחת אבל בבחינה אחרת הוא גדול ורב כח מאד ובידו להעמיד כל העולמות מה שאין כל מלאך יעצור כח לעשות, והוא הנותן כח וחיל כביכול לבורא עולם כמו שנאמר רוכב שמים בעזרך וכן או יחזק במעוזי כמו שביארנו בכמה מקומות.

כי על כל אלה צריך כל אדם לטהר עצמו בערב חג הקדוש הזה עם היותו קטן מהקטנים והדיוט שבהדיוטים להחשיב עצמו ולהתגדל ולהתנשא על ענין הזה ולומר איככה אקרב לפני המלך ה' צבאות בלתי טהור חס ושלום פן אולי אם אטהר ואתקדש עצמי אולי יבא על ידי איזה ענין ודבר להפיק רצון השם יתברך ואל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניו כמו שאמרו [48] על ענין רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול.

וכן אמרו [49] על ענין כיוצא בזה, לעולם יעשה אדם עצמו כתלמיד חכם, ובהיות האדם מקל עצמו בעיניו באומרו מה אני ומה חיי שיבא תקון העולמות על ידי או קלקולן שפל ואפל נגד גדולת מעלת אלהי עולם ה' נפיק מיניה חורבא גדולה כאשר הארכנו בכמה מקומות בשם הקדמונים עליהם השלום, ועל כיוצא בזה נאמר צעיר אנכי ונבזה פקודיך לא שכחתי ונאמר ויגבה לבו בדרכי ה'.

כוונת הטבילה ע"ד הסוד

יד. ויכוין בטבילתו לקבל קדושת הרגל במספר שמות הוי"ה ואה"יה במילוי יודין אשר המה יעלו כמספר רג"ל כמ"ש הרב זלה"ה.

בגדי יום טוב יהיו חשובים משל שבת

טו. ומאחר עלות טהור ומלובן מבית הטבילה יכון לקראת אלהיו וילבש בגדי יום טוב חשובים יותר משל שבת כמו שביארנו בפ"ה של פסח ע"ש, ובכן יגש להקריב קרבן מנחה בכלי טהור בית ה' בכוונה יתירה.

כוונת מנחת ערב שבועות ע"ד הסוד

טז. ואשר הריחו בסוד ה' יכין לכוין בתפלת מנחה זו להעלות למלכות אל המקום אשר היתה שמה קודם הקטרוג ועולים בה בחינת העולמות, ויכוין בכריעות וזקיפות שבה כמו במנחת ערב שבת כמו שביארנו בפרקי שבת באורך כי בשבועות מאיר שם ס"ג בדעת פנימי דנוקבא כמו בשבת כנודע.

להזמין עניים לאכול עמו בשלחן החג

יז. והאיש הירא טוב עין יהדר מבעוד יום אחר מנחה להזמין עניים מרודים לביתו והיו באוכלי שלחנו בחג הקדוש הזה כמו שהאריכו בזוהר בטעם הדבר וביארנו באורך בסוף פרק ה' של פסח.

לקבל קדושת הרגל בשמחה

יח. ובהתקדש היום יכוין לקראת אלהיו לקבל שמחת הרגל בשמחה ובששון מהודר ומסולסל להחזיק טובה וחינות למי שעשה לאבותינו ולנו אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו לתת חלקנו בתורתו, אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו שנקרא שמו עלינו ה' אלהי העברים אלהי ישראל, והבדילנו מעמי הארץ וממשפחות האדמה כי כל

אחד לאלהיו פנו והם עובדי ע"ז ואין לאל ידם להטיב או להרע כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם.

ולא כאלה חלק יעקב כי בחר לו יה ישראל לסגולתו ומשגיח עליהם בטובו וחסדו כאשר עינינו הרואות נסים ונפלאות שנעשו עם אבותינו ונעשים עמנו בכל דור ודור, והכל מאהבתו עמנו בעבור אבותינו ומאהבת כלי יקר וחמדת תורתו התמימה אשר נטע בתוכינו, כי על כל אלה ראוי לנו לפקוח עינים עורות ולהביט בארובות להבין ולהשכיל את כל הכבוד הזה אשר כבדנו בחמדת תורתו, ולהודות ולהלל ולשבח ולברך בשמו בלב שלם ובנפש חפיצה ולשמוח בחג הקדוש הזה שמחת הנפש בכוונה ראויה ולא דרך עראי מצות אנשים מלומדה.

אמירת מזמור י"ט וס"ח בתהילים עם כניסת החג

יט. ובכן אחר עלות התעוררות היום הקדוש הזה על לבו תהיינה רגליו קלות כאילות לבא לבית הכנסת בששון ובשמחה להראות חדות עוזו לכל, ויתן את קולו קול עוז במזמור השמים מספרים כבוד אל ומזמור יקום אלהים וכו' המספרים בענייני מתן תורה ויקר הדרה.

כוונה ע"ד הסוד עם התקדש חג שבועות

כ. ואשר בתעלומות חכמה סובר הרזים ויונק מסוד תנחומיה יכין אליו בהתקדש היום בסוד ממלכת כה"נים סוד כל החסדים אשר האירו בימי העומר עד אחורי התפארת ולא יותר, הן עתה משקידש היום הזה מתפשטים בנצח הוד שלו סוד שני לוחות הברית אשר בהם אותיות התורה שהם כ"ב כמספר חט"ה שממנה באים השתי הלחם שהם מחטים סוד טפת החסדים כמ"ש הרב זלה"ה.

בענין המאחרים תפלת ערבית בליל שבועות

כא. וצריך להוסיף מחול על הקדש בכל יום טוב, ומורי זלה"ה היה מערער על המדקדקים לאחר מלהתפלל ערבית ביום טוב זה עד צאת הכוכבים והיה טעמם משום דבעינן שבע שבתות תמימות ואם יתפללו ערבית של יום טוב מבעוד יום מגרעות נתנו ממ"ט ימי הספירה שהרי חג השבועות הוא לאחר הספירה וכשיש ספירה אינו שבועות, וכשיקדשו את היום ויתפללו של יום טוב מבעוד יום הם מקבלים על עצמם קדושת הרגל וגורעין אותו המקצת מימי הספירה ונמצא שאינן תמימות, ועל כן בחרו להתאחר מלהתפלל של יום טוב עד צאת הכוכבים בחג זה.

והוא ז"ל היה אומר כי זה לא נאמר אלא דוקא לענין קידוש וסעודת יום טוב דצריך להמתין אחר ערבית מלקדש עד צאת הכוכבים מהטעם הנזכר דתמימות בעינן, אך מה

שמוסיפים ומתחילין מבעוד יום תפלת ערבית זה אינו כלום דהא רבי אושעיא [50] צלי של מוצאי שבת בשבת ואף על גב דעדיין שבת גמור הוא אפילו הכי צלי של מוצאי שבת בשבת דלענין תפלה לא איכפת כלום והכא נמי לא שנא ורשאים להתפלל ערבית מבעוד יום כשאר יום טוב, אכן יזהרו לקרוא קריאת שמע אחר ערבית אחר צאת הכוכבים הואיל ואינן קורין קריאת שמע על מטתם בלילה הזאת ונעורים כל הלילה.

יתפלל ערבית בנעימה קדושה ויאמר אתה בחרתנו בשמחה

כב. ונכון לומר תפילת ערבית בזמרה ושבחה ובנעימה קדושה כדי לעורר הנועם העליון, ויתפלל אתה בחרתנו בששון ובשמחה כי עיקרו נתקן על פאר קדושת היום הזה אשר קדשנו במצוותיו וקרבנו לעבודתו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, ואי לאו האי יומא כמה בטלני איכא בשוקא ולא יזכר שם ישראל עוד, ואף גם כל העולם כולו היה חוזר לתהו ובהו.

כי על כן צריכין אנו להראות בעצמינו הענין ההוא ולשמוח בשמחת אלהינו, ולהזכיר ולידע את החסד הגדול אשר הפליא לעשות עם אבותינו ולנו להיות לו לעם נחלה כהיום הזה ויוציאנו לרויה מתוך עמקי הקליפות זוהמת הנחש והתמלא עלינו רחמים באהבתו ובחמלתו, ומי הוא זה אשר יבין את זאת ולא יודה וישבח לאדון הכל כפי יכלתו והשגתו מלב ומנפש חפצה על כל הטובה אשר עשה לישראל עמו ויעמוד להתפלל לפני אלהיו בדעת שלימה וכוונה ראויה ולא דרך עראי.

טעם שאומרין בתפלה זמן מתן תורתינו ולא חג שבועות

כג. ואולם מה שקבעו לומר זמן מתן תורתינו אף שלא תלה הכתוב חג השבועות ביום מתן תורה אלא ביום חמישים לעומר ואין מוכרח שיהיה ביום שניתנה בו תורה לא פחות ולא יותר, אלא שעתה לפי חשבונינו שניסן מלא ואייר חסר יבא כן לעולם שהחמישים כלים בו' בסיון אך בצאתם ממצרים היה יום חמישים ביום שישי וכולי עלמא מודו דבשבת ניתנה תורה ליום נ"א, היינו משום דקיימא לן כרבנן שבששה לחדש ניתנה התורה כהיא ברייתא שאמרה פסח שבו יצאו ישראל ממצרים ערב שבת היה, ואין מיציאת מצרים עד מתן תורה לדעת רבנן אלא חמישים יום וקביעות חג השבועות מפני נתינת התורה.

בפלוגתת ר' יוסי ורבנן אם נתנה תורה בו' בחדש או בז'

כד. ומה שאמרו בגמרא דלרבנן אייר דההוא שתא עבורי עברוה, היינו לפום סלקא דעתא דהש"ס מעיקרא לאוקמי ברייתא דקתני דפסח מצרים חמישי בשבת אפילו לדעת רבנן ושגם לדעת רבנן חג השבועות ביום שביעי ונתינת התורה ביום נ"א, אך בתר

דאשכחן ברייתא דקתני בהדיא דפסח מצרים בערב שבת היה ועל כרחיך רבנן היא ואידך ברייתא כר' יוסי אבל לרבנן פסח מצרים בערב שבת ואין מיציאת מצרים עד נתינת התורה רק חמישים יום ועל כן קבעו לומר זמן מתן תורתינו.

כה. ומורי זלה"ה שנה לי דאף לדעת ר' יוסי אתיא שפיר כי אף שלפי דעתו זמן הנתינה נ"א יום לצאתם ממצרים מכל מקום צותה התורה לחוג את חג השבועות בסוף החמישים מפני שאם יקרה לפעמים שיעשו ניסן ואייר חסרים, כשאתה מונה נ"א יום מפסח יבא חג השבועות בח' בסיון ונמצא מתאחר יום החג מיום הנתינה בחשבון ימי החדש שהתורה ניתנה לדידיה בז' לחדש ואנו עושין חג השבועות בח' לחדש.

ואף כי לפי חשבון הימים הכל אחד מכל מקום לפי חשבון ימי החדש נראה כאילו אנו מאחרים החג ואין ראוי להיות חג מתן תורה מתאחר ונדחה אלא נהפוך הוא שנראה עצמנו מזורזים וממהרים בו, ולכן קבעה התורה החג בסוף החמישים יום שאף אם יעשו ניסן חסר מקלע חג השבועות בז' לחדש כימי נתינתו, וברוב השנים דמקלע בו' לחדש והנתינה היתה בז' אין חשש מזה דזריזין מקדימין שמחת מתן תורה והכי עדיף טפי וכן כתבו רוב המפרשים.

כו. והרב מנחם עזריה זלה"ה כתב וזה לשונו, כי אמנם חג ה' לנו ביום מתן תורה מקרא קודש לסוף חמשים ימים אחר הפסח ופסח מצרים בחמישי בשבת היה ולכולי עלמא בשבת ניתנה תורה שהוא לסוף חמישים והיא גופא קשיא, אלא ודאי כיון שמתן תורה היה בחוצה לארץ ה' חפץ למען צדקו לתת חלקנו בתורתו שכן הסכימה דעת עליון לחוג בכבודו ובעצמו ביום טוב של גליות שהוסיף משה מדעתו כדברי ר' יוסי כי שם ערבים עליו דברי דודים ע"כ, נראה שדעתו ז"ל כי קבעו לומר זמן מתן תורתינו מפני יום טוב שני מדברי סופרים, ומאחר שמפני יום טוב שני קבעו כן תיקנו לומר כן אף ביום טוב ראשון.

טעם שלא פירשה תורה חג שבועות כיום מתן תורה מהר"ם אלשיך ע"ה

כז. ומה שלא נאמר בתורה טעם חג השבועות כשאר החגים על שום מה כן והיה ראוי לומר בששה לחדש הקדשתי אתכם לי בתורתי חג לה' כשאר המועדים, אמרו המפרשים על כי לא יתחמץ לבב ישראל באומרם איך נשמח ונחוג את חג ה' אחר שעד שהמלך במסבו נהפך לאבל מחולנו ושמחה לתוגה נהפכה בכל הרעה אשר נהייתה במעשה העגל ועשותם חג על מתן תורה יהיה למזכרת עון חס ושלום, על כן ראה אלהים לעשות עיקר הטעם על מה שטיהר אותם בשבע שבתות העומר מטומאת זוהמת מצרים.

טעם שחג עצרת נקרא חג שבועות ע"פ הזוהר

כח. וטעם הקרא חג שבועות ביארו בזוהר אמור [51] וזה לשונו, פקודא בתר דא למעבד שבועות דכתיב ועשית חג שבועות לה' אלהיך שבועות על דאעלו ישראל לרזא דחמשין יומי דאינון שבעה שבועות דקרבנא דעומר בטיל יצר הרע דערקת מאשת חיל וכד תמן לא אתקריא מתדבקין ישראל בקודשא בריך הוא ומתבטל מעילא ומתתא ובגין כך אקרי כגוונא דא עצרת דאית ביה ביטול יצה"ר ועל דא לא כתיב חטאת כשאר זמנין דכתיב בהו חטאת לה' וכדין כל נהורין אתכנשו לאשת חיל.

ובגין כך עצרת שבועות כתיב ולא כתיב כמה אינון אלא בכל אתר דאתמר סתם שמא גרים דאינון מן שבע וכתיב שבעה שבועות תספר לך אמאי כתיב שבועות בלחודוי אלא הכי אצטריך שבועות סתם לאכללא עילא ותתא דהא בכל אתר דאלין מתערין אלין אוף הכי מתערי עמהון וכו' עכ"ל, אשר משם מתבאר כי שם שבועות הוא מורה על שלימות הנמצאת ביום זה בכל המדרגות שהם שבע שבע כנודע.

טעם שנקרא חג שבועות לדעת מהר"ח הכהן ע"ה

כט. והרב חיים הכהן דרש כי שם שבועות הוא על אשר חכמים הגידו כי נשבע הקדוש ברוך הוא לישראל שאינו ממיר אותם והם נשבעו לו שאינן ממירים אותו, ובילקוט אמרו בפסוק וישם באגנות הן נשבעו לו שנאמר לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו והוא נשבע להם שנאמר ואשבע לך ואבא בברית עמך, ולפי כי שבועות הללו היו קודם מתן תורה לכן לזכר זה נקרא חג השבועות, ולפיכך תיקנו לומר את יום חג השבועות הזה את יום טוב מקרא קדש הזה זמן מתן תורתינו.

בכניסתו לביתו יאמר בקול רם מועדים לשמחה

ל. ואחר ערבית לא יסיח דעתו מקדושת היום אפילו רגע קטן ויבא הביתה לעשות מלאכתו מלאכת שמים שש ושמח וטוב לב להודות והלל לה', והן יתן בקולו קול עוז לאמר מועדים לשמחה וששון ויקר.

פיוט לליל שבועות לר' בנימין נתן בן אלישע חיים ע"ה [52]

לא. ואחריו לו יהיה ח"ן יצ"לח דברו לזמר ולנצח שיר ושבחה הלל וזמרה לכבוד התורה ולכבוד היום איש לפי מהללו, ואחד קדוש מדבר יסד פיוט אחד כולל גודל קדושת היום בנגלה ובנסתר וזה סדרו.

אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדוותא דמלכא קדישא. דא היא סעודתא דזעיר אנפין וחקל תפוחין קדישין.

א זמר בשבחין. למיעל גו פתחין. נהורין דזרחין. אדרין ואכסדרין.

נ היר וזהיר שמשא. במשח רבות קודשא. דדיקנא קדישא. דריש מקורין.
י קירו דתליסר מקורין. מליין כל שופרין. לתשע אוכמין פשטי נהורין. וכתלג מחוורין.
ב נהירו דצפין. בדיקנא דאריך אנפין. משכין לזעיר אנפין. כתרין ועטרין.
נ ביעו דחסד תליתאה. פלגו משיך לכתרא עילאה. ופלגו לסיהרא שוי תקונהא. ואנפהא נהירין.
י אות להחוייא. אתיא ותמהייא. דאלהא דשמיא. דשו יתן בגו קשרא דכל קשרין.
מ רן רבון עלמין. פליג עלמא לעמין. וצבא בתריסר תחומין. יאוון כיוהרין.
י תן חתים בגושפנקין. לון מסר לסרכין דרחיקין. זעירין ודקיקין. אתנין ובעירין.
נ חת יקר כורסי בארתיכין. חיוון כרובייא ומלאכין. מתנצצין כסנדולכין. זקוקין דנורא ובעורין.
נ הרין כתרין סתימאין. ושביל דסתים בסימאין. מעילת עילאין. טמירא דטמירין.
ת רין עטרין קדישין. אעטר על רישין. ומאנין ולבושין. אופיין דעירין.
נ צציץ כתרין. מליין כל שופרין. ויהודאין יקירין. נפקו בני חורין.
ב עשר אמירן דרגיגין. מגו מהימנותא דכל דרגין. בסים מתיקותייהו למורגין. אולמין דזעירין.
נ הר דינור נגיד קדמיהון. ולא שליט נורא בגשמיהון. חמאן בעיניהון. ראמין ועילאין מסחרין.
א שתמעו קלין ושופרא. ושלהובין דנורא. ואפתח ריש מקורא. ברזין טהירין.
ל בא בהיל לסרכי עממין. אוף כל ברייז מתאלמין. כבישין וסתימין. בחורי עפרין.
י סודא דילהון. וכל שרשיהון שוי לון בנוקביהון. שקעיה יתהון בגו כורין.
ש ליף נהוריהון. דחפיא עליהון. לאנהרא בהון. לישראל בחירין.
ע מא דעשו וישמעאל וחביריהון. צבו בטעוותהון וצלמיהון. אבניהון וחספהון. נחשין דפחרין.
ח וו גזר מקטב. לית בחילין לסוברא מידי דמיטב. רחמנא לישויא לטב. ליהודהין יקירין.
י סבון אורייתא. וטול זיוותן והב באשלמותא. נהורא יתירתא. לבנין בוכרין.
י ריח לון נהוריהון. למיסב בוכרתהון. לרוחצן בלחודיהון. ברירין ושרירין.
מ פשיהון וסיגאהון. וסייפא דשלופיהון. מסר לן יתהון. על חד תרין.
ח דו השתא. בדחילו וחביבותא. לירתא אחסנת אורייתא. לן ולבנן ולכל דרין.

ז והר אריך אנפין. תחמון בכל ענפין. לבטלא כל קליפין. נוקבין ודוכרין.
ק ריבו שושבינין. עבידו תקונין. לתרין בוצינין. במילין יקירין.
א זדרזו חברין קדישין. רחימין דנפשין. ותחוון רזין. כבישין וטמירין.
מ תעטרת כלה. ברזא דלעילא. בקשוטין אזלא. ברזא דעשרין וארבע ספרין.
נ הורא ישרי בן. וזוהרין רברבן. דלא תשלוט פגם גו עדבן. וניפוק שתא בשלם. נטירין מכל גזרין.
ו לבריה דישי יעטר עטרתין. ויבנה לקרתין. והיכלין ודרתין. וישרי לן בדוכתין. לעלמין ודרין.
תם וישר

ישב בסעודת החג בכובד ראש וימעט באכילתו

לב. ואחר כך יקדש קידושו מעומד בנועם קול לעורר נועם העליון ושוב יסב על שולחנו מעוטף בלבושו ויהא זהיר להיות אכילתו בקדושה לפני האלהים, אך למעט אכילה ושתיה מידי מחסורו אשר יכשר לו אלא אוכל נפש בלבד כי המאכל מביא את השינה ואין השעה צריכה לכך כי המשפט לאלהים הוא בעצרת על פירות האילן העליון כנזכר לעיל, וחייב כל אדם לעמוד לשרת לפני ה' יעמד חי לא ינום ולא יישן לקשט את הכלה ולהיות משושביני דמטרוניתא ומבני היכלא דמלכא קדישא בסגולת סדר הלימוד. **והחכם** עיניו בראשו וידוד מדוד רעים ומריעים המתרועעים אל מקום הדשן ועונג שכר פרי הבטן קופרא טבא לפומא וכסא טבא לפומא כי לא זו הדרך ולא זו העי"ר את נשמתו ומטיל חלשי"ם על הקדשים חס ושלום, ויקדים בזריזות מביאה לידי זהירות לכבוד קונו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

ציונים והערות לפרק ב

41) שבת דף קכ"ט ע"ב. 42) מגילה דף ג' ע"א תוד"ה אמש. 43) עי' בראשית רבה פרשה י"ז ובריש פרשה ע"ה, ובמדרש תהילים מזמור י"ז עה"פ פלטה נפשי ובמזמור ק"ט עה"פ ודברי שנאה. 44) היא התפילה שסידר שם המחבר בפ"א מר"ח אות צ"ו אחר קריאת הקרבנות, ואח"כ יוסיף בה הנוסח שבסמוך "אנא מלך כו'". 45) זוהר האזינו דף רצ"ב ע"א. 46) פסחים דף ס"ח ע"ב. 47) ר"ה דף ט"ז ע"ב. 48) ברכות דף ז' ע"א. 49) ברכות דף י"ז ע"ב. 50) ברכות דף כ"ז ע"ב. 51) זוהר אמור דף צ"ז ע"ב. 52) על מייסד הפיוט הקדוש הזה עי' באריכות בס' אוצר חמ"י עמו' תת"כ - תת"ל.

פרק ג - קדושת מתן תורה - לימוד הלילה - מנהגי היום

חיבת ה' לישראל במעמד הר סיני

א. אם נודעה אהבת ה' את עמו ואת נחלתו בעזוזו ונפלאותיו אשר עשה למשה ולישראל בצאתם מארץ מאפליה מגלולי מצרים רבת המהומה טמאת השם כי לולי ה' שהיה לנו הן גועגו כולנו אבדנו בעמקי זוהמת ליסט"רון גבול הרשעה, עוד הוסיף אהבתו וחמלתו הפלא ופלא במעמד הר סיני זה היום עשה ה' בינו ובין בני ישראל אות לעולם וישב מצרף ומטהר העדה הקדושה בנוה צדק הר הקדש ההר חמד אלהים לשבתו, שם שם לו חק ומשפט ושם נס"הו וירם קרן לעמו למעלה ממלאכי צבא המרום במרום ויטוש משכן של"ו מהיות לו מרכבה והשרה שכינתו על עם בחירו כמאמר הכתוב, ואתה מרבבות קדש ברבבות לא כתיב אלא מרבבות כי נטש רבבות קדש מלאכיו עושי דברו ויבחר לו את נחלתו את גאון יעקב אשר אהב סלה.

ועל זה נאמר ואשא אתכם על כנ"פי נשרים ואביא אתכם אלי כי העלה אותם גבוה מאד ממלאכי השרת בעלי כנפים, ואביא אתכם אלי בסוד האמור בזוהר ויקרא דף י"ב דזמנא חדא שאל ר' ייסא סבא לרבי אלעאי הא שאר עמין יהב לון קודשא בריך הוא לרברבי ממנן שליטין ישראל באן אתר יהב לון, שלח ליה ויתן אותם אלהים ברקיע השמ"ים.

ב. ונוסף גם הוא אהבה רבה בעשר מאמרות דברות להבות אש קדשו ומאנשים הוא עשנו להיות כאלהים כמו שנאמר השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי, וכולם התנבאו בהקיץ ופנים בפנים כמה דאת אמר פנים בפנים דבר ה' אל כל קהלכם מעין נבואת משה רבינו עליו השלום שנאמר בו ודבר ה' אל משה פנים אל פנים.

מעלת השלימות שקנו ישראל בהר סיני להר"מ אלשיך ע"ה

ג. עד שהיה לפלא בעיני כל חכמי לב לאמר איככה יתכן שש מאות אלף איש יחד מוכנים אל נבואת פנים בפנים בהקיץ פעם אחת ואיש לא נעדר כי הוא דבר מבהיל, כי מי לנו קרוב ודבק אל משה מאהרן אחיו קדוש ה' וכהן ונביא והיה עם משה יחד והיה הדבור מגיע אל משה ואהרן לא היה שומע ואיך כל העדה כולם קדושים נתנבאו פנים בפנים הקטנים עם הגדולים והוא פליאה.

אך אמנה אין זאת כי אם מאהבת ה' את עמו כאב עם בנו אשר נפשו קשורה בנפשו, כאשר חכמים הגידו כי עם בני ישראל נדמה לפניו יתברך אל אב ובן כי כל עוד שאין דבר מפריד בין שניהם פה אל פה ידברו ולא יספו, ויהי היום ויבנה קיר ברזל בין זה לזה ולא יכול הבן לשמוע את קול אביו מדבר אליו, וירבו הימים ועצם כח הבן ויסתור

את הקיר ההוא ויפילהו ארצה, מיד נתראו פנים בפנים וקרא זה אל זה ואמר אמרי נועם דודיהם וחשקתם כי רבה מאד.

ד. כן הדבר הזה לנו עדת ישראל עם אבינו שבשמים כי נפשינו קשורה בכסא כבודו כי חלק אלוה ממעל היא ועל כן תתחייב הדעת כי לא ימיש הוא יתברך מלדבר והמתיק סוד עם חלקו יתברך אשר אתנו תשב, וחפץ בנו ה' לדבר בנו ולהתווכח עם נפשותינו עשר ידות על חשקנו עמו יתברך אם לא שחלאת טומאת זוהמת הנחש הדבקה בנפשותינו היא מעכבת.

אכן בהסתלק זוהמת הנחש מבנתים תשוב תתקשר נפשינו עם שורשה יתברך ותתעלס באהבתו ודבר דבר הוא יתברך אלינו כאב את בן ירצה בלי שום עיכוב, וזהו שהטיבו אשר דברו רז"ל בטעם מעמד הנפלא ההוא לאמר, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן כי על ידי שפסקה זוהמתן אל כולם כאחד לא היה להם מעצר יעצרם הגש"ם מהדבק בו יתברך ולשמוע אמרותיו כי זה חשקו ואין מעכב.

ועל כן היו כל עם ה' נביאים יען שאיש לא נעדר מכל אישי ישראל שלא פסקה זוהמתו וכולם היו מוכנים לנבואה וישמעו את קול ה' ואין מכלים והמה מתנבאים, כמו שהאריך החכם הגדול הר"ם אלשיך ז"ל בפירוש פסוק ויחן שם ישראל נגד ההר על פי הקדמה זו כי זוהמת הנחש הוא כמסך מבדיל בין המלך מלכו של עולם ובין בניו וכאשר יוסר המסך מלפניו איש או אנשים מיד יתדבקו בו ומפיו יוציאו מילין כנזכר ועל כן כאשר פסקה זוהמת נחש מהם איש לא נעדר מהנבא.

ה. וזה מאמר הכתוב ויחן שם ישראל נגד ההר כי על ידי היותם נגד ההר אשר שם האלהים קנו זיכוך וטוהר מטינוף זוהמת הנחש ויהיו לאחדים, כי בעוד זוהמת נחש דבקה בנפשותם מתייחסים לרבים בעלי ריבוי ופירוד כי כל טומאה מעולם הפירוד הוא, כי על כן בעשו נאמר נפשות ביתו לא כן ישראל בהיותם קדושים כי יחד כולם חשובים כאחד כי על כן נאמר כל הנפש הבאה מצרימה וכן הוא אומר נפש שנים.

וכן אם מאחד מישראל היתה זוהמתו נפסקת בלבד היה נפרד מזולתו אשר עוד טומאתו בו ולא היתה נפשו קשורה בנפשו ואיך יקראו כל ישראל אחד אם קצתן בזוהמתן וממקצתן פסקה, על כן אמר כי כולם נעשו אחד ואין זה אלא מפאת הקדושה כי היו משוללי זוהמא כולם ואחד יקראו כי כל חלקי הקדושה אחד הוא ורשות היחיד יקרא, וזהו ויחן שם ישראל בלשון יחיד כי נעשו כולם אחד נגד ההר כי שם קנו השלימות ההוא ופסקה זוהמת כולם להשיג גדר הנבואה על היותם נגד ההר לפני האלהים מראש חדש סיון והיו מתלבנים ומזדככים עד בלי די.

והוא כונתו באומרו אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו כי הגם הלום יפלא כי אם לא נתן לנו את התורה מה בצע בקריבת הר סיני, אך אמנה על פי דברינו יובן כי הלא דבר גדול עד להפליא הנחילנו כי קירבת אלהים לפנינו בהר סיני זיככתנו ופסקה זוהמתינו וזכינו להיות כל עם ה' נביאים בהקיץ יחד ועל כן אמר דיינו.

דברי הזוהר על אהבת ה' לישראל במתן תורה

ו. עוד תוקף אהבתו יתברך במתן תורה כאב האוהב בנו ידידו פירש הרשב"י ע"ה בזוהר בלק דף קצ"ב זה לשונו, תא חזי כתיב ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה בשעתא דקודשא בריך הוא בעא למיהב אורייתא לישראל אזל וזמין להו לבני עשו ולא קבלוהו כמה דאת אמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו ולא בעו לקבלה אזל לבני ישמעאל ולא בעו לקבלה דכתיב הופיע מהר פארן כיון דלא בעו אהדר לון לישראל וכו', והאי קרא לא אתישבא ואית לשאלא קודשא בריך הוא כד אזל לשעיר למאן נביאה דלהון אתגלי וכד אזל לפארן למאן נביאה דלהון אתגלי אי תימא דאתגלי לכלהו לא אשכחן דא לעלמין בר ישראל בלחודייהו ועל ידי דמשה והא אתמר דהכי מבעי קרא למימר ה' לסיני בא וזרח לשעיר למו הופיע להר פארן מהו משעיר למו ומהו מהר פארן וכו'.

ז. כד אתא רבי שמעון אתא ושאיל מלה כמלקדמין אמר ליה הא שאלתא דא אתאמרא ה' מסיני בא כמה דאת אמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן ומסיני בא ואתגלי עלייהו וזרח משעיר למו ממה דאמרו בני שעיר דלא בעאן לקבלא מהאי אנהר לון לישראל ואוסיף עלייהו נהורא וחביבו סגייא אוף הכי הופיע ואנהר לישראל מהר פארן ממה דאמרו בני פארן דלא בעו לקבלא מהאי אוסיפו ישראל חביבו ונהירו יתיר כדקא יאות, ומה דשאלתא על ידא דמאן אתגלי עלייהו רזא עילאה איהו ואתגלי מלה על ידך אורייתא נפקת מרזא עילאה דרישא קדישא דמלכא סתימא כד מטא לגבי דרועא שמאלא חמא קודשא בריך הוא בההוא דרועא דמא בישא דהוה מתרבי תמן אמר אצטריך לי לבררא וללבנא דרועא דא ואי לא ימאיך ההוא דמא בישא יפגים כלא אבל אצטריך לבררא מהכא כל פגימוי.

ח. מה עבד קרא לס"מ ואתא קמיה ואמר ליה תבעי אורייתא דילי אמר מה כתיב בה אמר ליה לא תרצח דליג קודשא בריך הוא לאתר דאצטריך אמר חס ושלום אורייתא דא דילך היא ודילך יהא לא בעינא אורייתא דא, אתיב ואתחנן קמיה אמר מאריה דעלמא אי את יהבה לי כל שלטנו דילי אתעבר דהא שלטנו דילי על קטולא איהו וקרבין לא יהון ושלטנא דילי על ככבא דמאדים אי הכי כלא אתבטל מעלמא מאריה דעלמא טול אורייתא ולא יהא חולקא ואחסנא לי בה אבל אי ניחא קמך הא עמא בנוי דיעקב לון

אתחזי ואיהו חשיב דהא דילטורא אמר עלייהו ודא הוא וזרח משעיר למו משעיר ממש נפק נהורא לון לישראל אמר ס"מ ודאי אם בנוי דיעקב יקבלון דא יתעברון מעלמא ולא ישלטון לעלמין.

אתיב ליה זמנין ואמר דא אמר ליה קודשא בריך הוא אנת בוכרא ולך אתחזי אמר ליה הא ליה בכירותא דילי והא אזדבן ליה ואנא אודיתי אמר ליה הואיל ולא בעית למהוי לך בה חולקא אתעבר מנה בכלא אמר יאות אמר ליה הואיל וכך הב לי עיטא איך אעביד דיקבלון לה בנוי דיעקב דאת אמר, אמר ליה מארי דעלמא אצטריך לשחדא לון טול נהורא מנהירו דחילי שמיא והב עלייהו ובדא יקבלון לה והא דילי יהא בקדמיתא, אתפשט מניה נהירו דחפיא עליה ויהב ליה למיהב לון לישראל הדא הוא דכתיב וזרח משעיר למו משעיר ממש דא ס"מ דכתיב ונשא השעיר עליו למו לישראל כיון דביער דא ואעבר דמא בישא מדרועא שמאלא אהדר לדרועא ימינא חמא ביה אוף הכי אמר הכי נמי אצטריך לנקיא מדמא בישא דרועא דא.

ט. קרא לרה"ב אמר ליה תבעי את אורייתא דילי אמר ליה מה כתיב בה דליג ליה ואמר ליה לא תנאף אמר ווי אי ירותא דא יחסין לי קודשא בריך הוא ירותא בישא דיתעבר בה כל שלטנו דהא ברכתא דמיא נטילנא ברכתא דנוני ימא דכתיב פרו ורבו וכו' והוא יהיה פרא אדם, שארי לאתחננא קמיה מאריה אמר ליה מאריה דעלמא תרין בנין נפקנא מאברהם הא בנוי דיצחק הב לון ולון אתחזי אמר ליה לא יכילנא דאנת בוכרא ולך אתחזי, שארי לאתחננא קמיה מאריה ואמר מאריה דעלמא בכירותא דילי יהא דיליה והאי נהורא דאנא יריתנא על דא טול והב לון וכך עבד הדא הוא דכתיב הופיע מהר פארן.

מאי שנא בס"מ כתיב וזרח וברה"ב הופיע אלא נטל בההוא נהירו דאפשיט מיניה ס"מ חרב וקטולא לקטלא בדינא ולקטלא כדקא יאות הדא הוא דכתיב ואשר חרב גאותך אף על גב דלא הוה דילך ונטל בההוא ברכתא דאפשיט מיניה רהב זעיר כמאן דהופיע זעיר מברכתא דלהון למעבד פריה ורביה ובגין כך הופיע מהר פארן ולא כתיב וזרח.

י. כיון דנטל מתנין אלין לישראל מאינון רברבנין שלטנין אתא וקרא להו לכל רבבות קדש דממנן על שאר עמין ואותיבו ליה אוף הכי ומכלהו נטיל וקביל מתנן למיהב להו לישראל, לאסיא דהוה ליה חד מאנא מליא מסמא דחיי ונטר ליה לבריה בעא למיהב לבריה ההוא פלייטון דסמא דחיי אסיא הוה חכים אמר עבדין בישין אית בביתי אי ינדעון דאנא יהיב לברי נבזבזא דא יבאיש בעיניהו ויבעון לקטלא ליה, מה עבד נטל זעיר מסמא דמותא ושוי אפתחא דמאנא קרא לעבדיה אמר ליה אתון מהימנן קדמי תבעון לההוא סמא אמרו נחמי מאי היא נטלו למטעם עד לא ארחו בעו למימת אמרו בלבייהו

אי האי סמא יהיב לבריה בהאי ימות ואנן נירת לרבוננא אמרו קמיה מרנא סמא דא לא אתחזי אלא לברך והא אגרא לפולחננא קמך שבקנא קמך זיל והב ליה לשוחדא דיסב סמא דא.

כך קודשא בריך הוא הוא אסיא חכים ידע דאי יהיב אורייתא לישראל עד לא אודע לון בכל יומא הוו רדפין לישראל וקטלין לון אבל עבד דא ואינון יהבו ליה מתנן ונבזבזן בגין דיקבלון לה וכלהו קביל לון משה למיהב להו לישראל הדא הוא דכתיב עלית למרום שבית שבי ובגין כך ירתו ישראל אורייתא בלא ערעורא ובלא קטיגורא כלל בריך הוא ובריך שמיה לעלם ולעלמי עלמין.

יא. תא חזי עדיים דבני ישראל אלין נבזבזן הוו דנטלו ובגין כך לא הוה שליט עלייהו מותא ולא סטרא אחרא ולא די לון די נטלו אורייתא בלא ערעורא כלל אלא דקבילו נבזבזן ומתנן מכלהו כיון דחטו מה כתיב ויתנצלו בני ישראל את עדיים מהר חורב אינון מתנות באדם מה אשתאר מנהון ההוא שבי דכתיב עלית למרום שבית שבי וגומר, אוספו וחטו מה כתיב וישמע הכנעני מלך ערד וכתיב וילחם בישראל וישב ממנו שבי ועם כל דא כל זמנא דישראל תבין לאבוהון דבשמיא אינון נבזבזן וכלא יתהדר לגבייהו דכתיב ושב ה' אלהיך את שבות"ך.

יב. אמר רבי יוסי ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה בשעתא דקודשא בריך הוא תב משעיר דלא קבילו אורייתא ארץ רעשה מאי טעמא רעשה בגין דבעאת לאהדרא לתוהו ובהו דהכי אתני קודשא בריך הוא בעלמא אי יקבלון בני ישראל אורייתא טב ואי לאו אהדר עלמא לתהו ובהו, כיון דחמאת ארעא דהא אזמין קודשא בריך הוא לכל עממיא דיקבלון אורייתא ולא קבילו ומכל עממיא לא אשתארו אלא ישראל בלחודייהו חשיבת ארעא דישראל לא יקבלון כוותיהו ובגין כך ארץ רעשה, כיון דאמרו נעשה ונשמע מיד שקטה הדא הוא דכתיב ארץ יראה ושקטה יראה בקדמיתא ולבסוף שקטה.

ותא חזי בגין דישראל אמרו נעשה לא דחלין מכל עשיה דיכלון כל חרשי דעלמא למעבד ולא מכל קסמין וחרשין בעלמא מאי טעמא חד בגין דא וחד בגין דכד אפיק לון קודשא בריך הוא ממצרים תבר קמייהו כל זיני חרשין וקסמין דלא יכלין לשלטאה עלייהו וכו' עכ"ל.

ביאור אמרם ז"ל חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה

יג. הנה משם מורה תוקף אהבתו יתברך לעמו בחירו כאב את בן רוצה בקיומו, ועל בחינת אהבה זו בנתינת התורה אמר במשנה [53] חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה

שבו נברא העולם שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם וכו', דקדק לומר שניתן ולא נתן לרמוז חביבותיה גבן כי ה' חפץ למען צדקו שינתן להם משעיר ומפארן ומרבבות קדש ומרצונם וחפצם אש דת למו כדי להוסיף על המאורות לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו דדליג דילוגין כאמור במאמר.

ביאור הכתוב ה' מסיני בא

יד. **וזה** מאמר הכתוב ה' מסיני בא וכו' מימינו אש דת למו לומר כי יפלא ממך דבר איך הניחוה עשו וישמעאל ויגעלו בכל הכבוד ההוא, לזה אמר מימינו אש דת למו לומר ממה שבימין הלוחות שהם חמש דברות ראשונות לא ניתן אש דת למו כי אם למו לישראל הנזכרים בפסוק הקודם, אך לשעיר ופארן דילג דילוגין ולא נתן כי אם מהשמאל לא תרצח לא תנאף, ובכן קרן עור פני ישראל וירם קרן לעמו מהוד קרני שרי עם ועם כמבואר במאמר, ומטעם זה המתין הוא יתברך בנתינת התורה עד דור המדבר, שבדורות הקודמין עדיין לא באו שבעים אומות כדי להזריח מאיתם לעם סגולתו כאמור וכדי שלא יהיה להם פתחון פה לאמר אילו היינו שם היינו מקבלים.

טעם ששיתף ה' יתברך שרי האומות במעמד הר סיני

טו. **ואמרו** המקובלים כי על ידי זה שלקח הוא יתברך שרי עם ועם במעמד הר סיני היא תועלת נפלא לנשמות הגרים להתגייר, וגם תועלת עצום שאם יגלו בגלות ישראל אצלם לא ישכחו את התורה כי גם לאלו אחיזה קצת בקדושה כאמור.

מאמרי הזוהר משלימות מעמד הר סיני

טז. **ועוד** בזוהר פרשת שמות דף ב' מענין זה זה לשונו, ר' חייא פתח אתי מלבנון כלה וכו' האי קרא על כנסת ישראל אתמר בשעתא דנפקו ישראל ממצרים וקריבו לטורא דסיני לקבלא אורייתא אמר לה קודשא בריך הוא אתי מלבנון מן ההוא עדונא עלאה קא אתאת כלה שלימתא כהאי סיהרא דאשתלימת מן שמשא בכל נהורא ונציצו אתי מלבנון תבאי בגין לקבלא בניך אורייתא.

תשורי מראש אמנה תשורי כמה דאת אמר ותשורה אין להביא תקבלי תקרובתא על בניך מראש אמנה מראשיתא דאעלו במהימנותא עלאה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע והוו במתקלא חדא כמלאכין עלאין דהכי כתיב בהו ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו כדין קבילת כנסת ישראל תשורה מראש שניר וחרמון דא טורא דסיני דקריבו לגביה ואתעתדו תחותיה דכתיב ויתיצבו בתחתית ההר ממעונות אריות אלין בני שעיר דקודשא בריך הוא זמן להו באורייתא ולא בעו לקבלה מהררי נמרים אלין בני ישמעאל דכתיב ה' מסיני בא וזרח משעיר למו וגו'.

ואתה מרבבות קדש מאי ואתה מרבבות דתנינן כד חמא קודשא בריך הוא למיהב אורייתא לישראל אתו משריין דמלאכין עלאין פתחו ואמרו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, בעאן דיתייהב לון אורייתא אמר לון קודשא בריך הוא וכי אית בכון מותא דכתיב אדם כי ימות באהל וכי יהיה באיש חטא משפט מות חטא אית בינייכו דאתון בעין לדינין אית בינייכו גזל או גניבה דכתיב לא תגנובו אית בינייכו נשין דכתיב לא תנאף אית בינייכו שקרא דכתיב לא תענה ברעך עד שקר אית בינייכו חמדה דכתיב לא תחמוד מה אתון בעאן אורייתא מיד פתחו ואמרו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ ואילו אשר תנה הודך על השמים לא כתיב ועל דא ואתה מרבבות קדש כדין מימינו אש דת למו ע"כ.

יז. עוד מהשלימות הנמצא שם ביארו בזוהר, [54] אמר רבי יוסי בההיא שעתא דקריבו ישראל לטורא דסיני בההיא ליליא נגהי תלתא יומין דלא אזדווגו לאנתתייהו אתו מלאכין עלאי וקבילו לישראל באחוותא אינון מלאכין לעילא וישראל מלאכין לתתא אינון מקדשי שמא עילאה לעילא וישראל מקדשי שמא עילאה לתתא ואתעטרו ישראל בשבעין כתרין בההוא ליליא ומלאכי עלאי הוו אמרי אחות לנו קטנה ושדים אין לה דלית בהו זכוון ועובדין טבין מה נעשה לאחותינו כלומר מה יקר ורבו נעביד לאחתנא ביומא דא דקודשא בריך הוא יגלי לה אורייתא.

ורבי שמעון אמר [55] בההוא זמנא דקבילו ישראל אורייתא יובלא אעטר בעטרוי לקודשא בריך הוא כמלכא דאתעטר בגו חיליה הדא הוא דכתיב צאינה וראינה וכו' בעטרה שעטרה לו אמו מאן אמו דא יובלא ויובלא אתעטר בחדוה ברחימו בשלימו דכתיב אם הבנים שמחה וכו'.

אמר רבי אבא בשעתא דתננא דסיני הוה נפיק סליק ומתעטר בההוא תננא באתגלייא וסליק ונחית וכל ריחין ובוסמין דבגן עדן הוה סליק ההוא תננא בחיזו דחוור וסומק ואוכם הדא הוא דכתיב מקוטרת מר ולבונה, ההוא תננא מאן הוה אמר ר' יצחק שכינתא דאתגלי לתמן כדאמר מי זא"ת עולה מן המדבר כתמרות עשן אמר ר' יהודה למה לי כולי האי הא קרא שלים הוא דכתיב והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן זכאה עמא דחמאן דא וידעין דא.

יח. עוד בזוהר, [56] תאנא בשעתא דקודשא בריך הוא אתגלי ושארי למללא עלאין ותתאין אתחלחלו ונפקו נשמתיהון דישראל ותאנא ההוא מלה הוה טאס מלעילא לתתא ומתגלפן בארבע רוחי עלמא וסלקא ונחתא כד סלקא אשתאבא מטורי דאפרסמונא דכיא

ואשתאבא בההוא טלא דלעילא ואסחר בסוחרנהון דישראל ותבת בהו נשמתהון ואסחר ומתגלפא באתריה בלוחי אבנא וכן כל מלה ומלה.

אמר ר' שמעון כל מלה ומלה הוייא מליא בכל אינון טעמין בכל אינון גזרין אגרין ועונשין רזין וסתרין כאסקופא דא דאיהי מליא מכלא ובשעתא דהוה נפיק ההוא מלה אתחזי חד וכד הוה מתגלפא באתרוי אתחזין בההוא מלה שבעין אנפי דסלקי בגוה וחמשין כתרין חסר חד מהאי גיסא וחמשין כתרין חסר חד מהאי גיסא כפטישא דא בזמנא דאיהו בטש בטנרא כמה דאת אמר וכפטיש יפוצץ סלע והוו חמאן כל ישראל והוו חדאן וכולהו דרין בתראין כולהו אזדמנו תמן.

דברי התרגום שני על הדיבור הראשון מעשרת הדברות

יט. ובתרגום שני אמרו ז"ל, דיבורא קדמאה כד הוה נפיק מן פום קודשא בריך הוא הי בזיקין הי בברקין והי בשלהובין דנור למפד דנור מימינא ולמפד דאשא משמאלא פרח וטאיס באוירא דשמיא וחזר ומתחמי על משרייתהון דישראל וחזר ומתחקק על לוחי קיימא דהוו יהיבין בכף ידוי דמשה ומתהפך בהון מסטר לסטר ובכן צוח ואמר עמי בני ישראל אנא ה' אלהכון דאפריקית יתכון מן ארעא דמצראי מן בית שיעבוד עבדיא.

דברי התקונים על ההשגות שהשיגו ישראל בעשרת הדברות

כ. ובספר התקונים תקון כ"ב [57] זה לשונו, מתרין דבורין אנכי ה' אלהיך ולא יהיה נפיק קלא ואתפלג לשבעין קלין לקבל שבעין אנפין וקטל בהון שבעין אומין דלא קבילו אורייתא ובתרין דבורין קטיל תרין אומין עשו וישמעאל דלא בעו לקבלא אורייתא דהא קודשא בריך הוא חד איהו ואיהו לא הוה ממלל באילין קלין ודבורין דאנכי אלא לאחזאה דשמיה ויקריה הוה באורייתא ובגין דא מליל בדינא דיזדעזעון אומין דעלמא מאלין דמשתדלין בה.

כא. עוד שם, אי תימא דבאורייתא מליל ולא יתיר לא אשתכח אתר לעילא ולתתא דלא מליל מיניה אפילו במלאכים דלא אשתכח דאלהא אחרא אית בעלמא ומליל בכרסייא הדא הוא דכתיב אנכי והכי סליק אנכי לחשבן כסא ולבתר מליל במלאכין הדא הוא דכתיב וכל העם רואים את הקולות דעלייהו אתמר כי עוף השמים יוליך את הקול וכו' ואינון הוו דכל אחד ואחד הוה אתעביד קול ופרח באוירא וכל חד מישראל דהוה אמר נעשה ונשמע הוה שריא בפומיה והוה אוליף ליה אורייתא כולא.

ולבתר מליל עמהון מן שמיא וארעא הדא הוא דכתיב מן השמים השמיעך וכו' ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, ובההוא זמנא דאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד ישמחו השמים ותגל הארץ, לבתר הוה ממלל עמהון מארבעה סטרין והוו מסתכלין לגבי מזרח והוו

שמעין ית קלא ולגבי מערב ודרום וצפון הוו שמעין ית קלא לאחזאה דמכל אתר מליל עמהון ולא הוה אתר לעילא ותתא דלא מליל עמהון וכרסייא יקרא ומלאכין ונשמתין איהו סביל כלא וקשיר כלא ומיחד כלא וכו' ע"כ.

לקט מאמרי חז"ל במעלת מעמד הר סיני ממדרשים ומזוהר

כב. ובפרקי ר' אליעזר, [58] אנכי ה' אלהיך יצא קול ראשון והשמים והארץ רעשו ממנו ימים ונהרות ברחו ההרים והגבעות נתמוטטו והמתים שבשאול חיו ועמדו על רגליהם שנאמר את אשר ישנו פה עמנו היום ואת אשר איננו פה וכל העתידים להבראות עד סוף כל הדורות שם עמדו בהר סיני, וישראל שהיו חיים נפלו על פניהם ומתו, יצא קול שני וחיו ועמדו על רגליהם וההר נתלש ממקומו ונפתחו השמים ונכנס ראש ההר בשמים וערפל כיסה אותם והקדוש ברוך הוא יושב על כסאו ורגליו עומדות על ערפל ויש אומרים אף עמדה החמה.

כג. ובזוהר תנא [59] אמר ר' יצחק בשעתא דקודשא בריך הוא אתגלי בטורא דסיני אזדעזע טורא ובשעתא דסיני אזדעזע כל טורין דעלמא אזדעזעו והוו סלקין ונחתין עד דאושיט קודשא בריך הוא ידיה עלייהו ואתיישבו וקלא נפיק ומכרזא מה לך הים כי תנוס וכו' ההרים תרקדו כאילים ואינון תאבין ואמרין מלפני אדון חולי ארץ.

כד. ובילקוט שופטים אמרו, [60] דשמעו הר תבור והר הכרמל והקדוש ברוך הוא קראם גבנונים בעלי מומין ונתן התורה בהר סיני מפני שהיה נמוך ואף על פי כן לא קפח הקדוש ברוך הוא שכרם, הר תבור נפל שם סיסרא ושם נאמר בכפל אנכי לה' אנכי אשירה ובסיני אנכי פעם אחד, ובהר הכרמל נתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא ונאמר בו ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים כפל לא יהיה לך אלהים אחרים.

כה. ובזוהר פרשת תרומה, [61] כד קודשא בריך הוא אתגלי על טורא דסיני כד אתייהיב אורייתא לישראל בעשר אמירן כל אמירה ואמירה עביד קלא וההוא קלא אתפריש לשבעין קלין והוו כלהון נהרין ונצצין לעינייהו דישראל כולהו והוו חמין בעיינין זיו יקריה הדא הוא דכתיב וכל העם רואים את הקולות וההוא קלא אתרי בהו בכל חד וחד מישראל אמר ליה תקבלני בכך וכך וכו'.

כו. ובשמות רבה, [62] אמר ר' יוחנן רואים את הקול לא נאמר אלא את הקולות היה הקול יוצא ונחלק לשבעים קולות לשבעים לשון כדי שישמעו כל האומות וכל אומה ואומה שומעת קול כלשון האומה ונפשותיהם יוצאות אבל ישראל שומעין ולא היו נזוקין.

כז. ובילקוט תהלים אמרו, שהעוללים מתוך כריסם של אמם היו משיבים על כל דבור הן הן ועל לאו לאו וכריסי אמותיהן נעשין כזכוכית ואחר כך חזרו לכמות שהיו.

דברי המדרש על הריפוי שנתרפאו ישראל במעמד הר סיני

כח. עוד מהשלימות אשר המצא במעמד הר סיני אמרו בפרשת נשא פרשה ז', בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו רובן בעלי מומין למה מפני שהיו יגיעים בטיט ובלבנים ועולים לראש הבנין ומי שהוא בונה על ידי שעולים לראש הדימוס או האבן נופל וקוטעת ידו או הקורה או הטיט נכנס בעינו והוא נסמא והיו בעלי מומין, כיון שבאו למדבר סיני אמר הקדוש ברוך הוא כך היא כבודה של תורה שאתן אותה לדור בעלי מומין ואם אמתין עד שיעמדו אחרים הרי אני משהה במתן תורה, מה עשה הקדוש ברוך הוא אמר למלאכים שירדו אצל ישראל וירפאו אותם.

ותדע לך שכן אמר ר' יהודה אמר ר' שמעון מנין שלא היו בהם חגרים שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר אין נצב אלא על רגליו, מנין שלא היו בהם גדמין שנאמר כל אשר דבר ה' נעשה, ומנין שלא היה בהם חרשין שנאמר ונשמע, ומנין שלא היה בהם סומין שנאמר וכל העם רואים את הקולות, ומנין שלא היה בהם אלמים שנאמר ויענו כל העם נמצאת אומר שהרי נתרפאו, ואם אין אתה למד מכאן יש לך ללמוד ממקום אחר שנאמר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך הרי לך שנתרפאו.

כט. ובפרקי ר' אליעזר אמרו, ר' פנחס אומר כל אותו הדור ששמעו קולו של הקדוש ברוך הוא בסיני זכו להיות כמלאכי השרת, לא ראו טיפת קרי מימיהם ולא שלט בהם כל מיני כנים ובמותם לא שלטה בהם רימה ותולעה ובאותו היום למדין ולא שכחין ונעקר יצר הרע מלבם ונעשו חורין ממלאך המות חורין משעבוד מלכיות אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא עליהם נאמר אשרי העם שככה לו וכו'.

סדר עליית משה למרום לקבל תורה מספר "מעין חכמה"

ל. והנה לפי גדר ההכנה אשר היתה בישראל היתה עלייתם בשלימות הגדול כאמור וכל אשר קנו ישראל אז היה במשה רבינו עליו השלום מתחילה והותר, אכן במתן תורה קנה משה שלימות גדול והוא מאמר הכתוב ומשה עלה אל האלהים מה שלא היה לו מקודם.

ובספר מעין חכמה כתוב זה לשונו, בשעה שעלה משה למרום בא ענן אחד גדול ונורא מאד ועמד כנגדו ולא היה יודע משה רבינו עליו השלום אם לרכוב עליו או לאחוז בו, מיד פתח הענן פיו ונכנס משה בתוכו ועלה לשמים והיה מהלך ברקיע כאדם שמהלך בארץ, פגע בו פלוני המלאך השוער המלאך הממונה על י"ב אלפים מלאכי חבלה וגער בו במשה ואמר לו מה לך בן עמרם לבא במקום מלאכי אש.

אמר לו משה אני לא מעצמי באתי אלא ברשותו של הקדוש ברוך הוא לקבל את התורה ולהורידה לישראל, כיון שלא הניחו לילך הכהו משה פצע אחד ואבדו מן העולם והיה

משה מהלך ברקיע עד שפגע בפלוני המלאך שהוא גבוה מחביריו ששים רבוא פרסאות וכל דיבור שיוצא מפיו יוצאים ממנו י"ב אלפים ברקים של אש וכיון שראה למשה גער בו ואמר לו מה לך בן עמרם במקום קדושים עליונים.

לא. כיון ששמע משה את קולו נבהל משה מפניו וזלגו עיניו דמעות ובקש ליפול מן הענן, מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא על משה ואמר לאותו המלאך הנורא מאד מיום שבראתי אתכם בעלי מריבה אתם, בתחילה כשבקשתי לבראות אדם הראשון עשיתם קטיגוריא לפני ואמרתם לי מה אנוש כי תזכרנו ויחר אפי בהם ושרפתי מכם כתות כתות באצבעי הקטנה ועכשיו מריבים אתם על נאמן ביתי שהעליתי אותו הנה לקבל תורה להוריד לבני בחירי שאלמלא תורה אין עולם ואין לכם דירה ברקיע.

כיון ששמע אותו מלאך כך מיד זרז עצמו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא ידעתי שברשותך בא הנה עכשיו אהיה לו לשלוחו ואלך לפניו כתלמיד לפני רבו, מיד רץ וכפף אותו המלאך את עצמו והלך לפני משה כתלמיד לפני רבו עד שהגיע אצל אשו של פלוני המלאך, אמר לו אותו המלאך למשה לך שוב שאיני יכול לעכב עצמי מפני אשו של זה המלאך גדול ונורא מאד שלא ישרפני.

כיון שראה משה את המלאך ההוא מיד נבהל ונחפז ליפול מן הענן וזלגו עיניו דמעות ובקש רחמים לפני הקדוש ברוך הוא וענהו ומרוב חבתן של ישראל ירד הקדוש ברוך הוא בעצמו מכסא כבודו ועמד לפני משה עד שעבר מאשו של אותו המלאך, מיד הקדוש ברוך הוא העבירו משם ופגע בו רזיאל המלאך שהוא עומד לפני הכסא וכנפיו פרושות לקבל הבל פיהם של חיות הקדש שאלמלא כן נשרפין כל מלאכי השרת וכיון שראה משה נזדעזע.

לב. מיד נטלו הקדוש ברוך הוא והעבירו משם ופגע בו גדוד של מלאכי אימה שהם סובבים לכסא הכבוד שהם גבורים ועצומים מכל המלאכים ובקשו לשורפו בהבל פיהם, מיד פירש עליו הקדוש ברוך הוא זיו כבודו ואמר לו השב להם תשובה, אמר לו משה רבינו כתיב בתורה אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים שמא נשתעבדו למצרים שוב מה כתיב וכו', עד שחזרו והודו כל מלאכי השרת לדבריו של הקדוש ברוך הוא ואמרו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ, ולימדו הקדוש ברוך הוא כל התורה כולה בארבעים יום.

וכשבא לירד וראה אימתן של מלאכי השרת וגדודי מלאכי אימה מלאכי זיע מלאכי חלחלה מלאכי רתת מיד אחזתו חלחלה ושכח את התורה, באותה שעה מיד קרא הקדוש ברוך הוא למלאך שר התורה ומסר לו את התורה ערוכה בכל ושמורה וכל מלאכי השרת

נעשו אוהביו וכל אחד ואחד מסר לו דבר סוד השמות שהם יוצאין מכל פרשה ופרשה וכל שמושיהן שנאמר עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם.

סדר צירוף האותיות בעשרת הדברות מספר "התמונה"

לג. ובספר התמונה כתב, כשעלה משה למרום לקבל התורה לא היו רוצים האותיות להתחבר זו בזו כדי לכנות ביד אדם ילוד אשה כי האותיות הם כחות מלאכי המרום ולא רצו להתחבר האותיות לרדת לעולם השפל עד שהתנה השם הגדול שיהיה השם הנכבד מחובר וכלול עמהן שנאמר ה' בם סיני בקדש, ואז נתחברו כל האותיות אשה אל חברתה בלוחות ומכל ספירה וספירה היו שם אותיות אך אות של מדת הצדיק היה ט', ראה חוזק הצרות וריבוי המאורעות רעות העתידים להיות ולא נתן מאותיותיו אות ועל כן נכתבה התורה בלוחות בלא ט'.

ונשמות הצדיקים ומלאכי שלום מר יבכיון על ככה עד שעלה קול שועתם אצל אבות העולם והאבות עמדו בקומה זקופה להפוך העולם לתוהו ובהו וחשך על פני תהום, מיד קנא להם השם הגדול ואמר אבות העולם מה לכם, ענו ואמרו תורה מה לבנים שהצדיק לא נתן חלקו האות שלו שיהיה להם גאולה אחר גלותם תורה מה להם ישובון האותיות למקומם ולמקום קדושתן העליונה, מיד כל אות ואות נתפרדה מחברתה ופרחו מן הלוחות ואמרו יחזיר העולם לתוהו והוא בונה פלטרין אחרים, ואבות העולם חזרו ונשתטחו לפני הקדוש ברוך הוא ויען להם וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור והבטיח על הט' לקבוע אותה בלוחות שניות להטיב את ישראל שנאמר למען ייטב לך.

פירוש הכתוב ומשה ניגש אל הערפל מפרקי דר"א

לד. ובפרקי ר' אליעזר, ומשה ניגש אל הערפל גש אין כתיב כאן אלא ניגש על ידי אחרים שלח הקדוש ברוך הוא את מיכאל וגבריאל ואחזו ביד של משה שלא ברצונו והגישוהו אל הערפל, רמז לדבר נג"ש כמספר מיכ"אל וגבריא"ל.

דרגת נשמה שזכו בה אדם הראשון ומשה, וסוד נשמת רשב"י

לה. ואמרו המקובלים, רפ"ח ניצוצות של הקדושה שנפלו לתהומא רבה משה רבינו העלה משם ר"ב ניצוצות בסוד וגם ערב רב עלה אתם ובמעמד הר סיני נתקנו פ"ו ניצוצות הנשארים בסוד ומשה עלה אל האלהים עולה פ"ו, עוד אמרו כי לא זכה מעולם למדריגת נשמה הנקראת יחידה אלא אדם הראשון ומשה במעמד הר סיני והוא מאמר לקחת מתנות בא"דם.

לו. ואמרו כי הרשב"י ניצוצו של משה היה מזימנא תניינא דסליק משה לטורא שנתמעטו ממנו אלף אורות שהוא אלף זעירא דויקרא והוא מאמר עלית למרום שבית שב"י נוטריקון שמעון בן יוחאי, אבל בזמנא קדמאה לקחת מתנות באדם זכה להסתכל בזיהרא דחכמתא עילאה שזכה בה אדם הראשון קודם החטא ולזו המדרגה לא זכה שום אדם רק משה, אשרי העם שכ"כה לו אשרי העם שה' אלהיו.

לז. הראנו לדעת אהבתו וחיבתו יתברך במעמד הקדוש ההוא עם עם סגולתו בעבור נסות אותם בחמדת תורתו ונטע שעשועיו נטע בתוכינו, אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, וזכירת מעמד הקדוש ההוא תועלת עצום לעורר אהבה ויראת הרוממות ה' בלב אישי ישראל כי על כן הוזהרנו מפי משה רבינו לאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב וכו'.

ד' זכירות שיש לזכור בכל יום מהאריז"ל

לח. וכתב רבינו האר"י זלה"ה שצריך לזכור בכל יום ארבע זכירות, **א**. זכירת יציאת מצרים, **ב**. מעמד הר סיני, **ג**. מחיית עמלק, **ד**. זכירת מרים, ובקרבתנו מלכנו לשמך הגדול צריך לכוין בזה במעמד הר סיני שקרבנו לשמו לתת לנו התורה כי התורה ושמו הגדול אחד כמו שאמרו בזוהר בכמה מקומות.

כוונת ברכת התורה וטעם שאומרים אותה בלשון הווה

לט. וכן בברכת התורה בכל יום צריך לכוין בברכה על מעמד הר סיני אשר בחר בנו מכל האומות והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדתו ושעשועיו כמו שכתב הטור.

מ. וכתב הרב שצריך לומר ברכת התורה בשמחה רבה כי הציל הקדוש ברוך הוא אותנו מן דת הכזב והשקר ונתן לנו תורת אמת, ומה שאומרים נותן התורה לשון הווה הוא כי הוא יתברך נותן לנו בכל יום תמיד תורתו דהיינו כשאנו עוסקים בה ממציא הוא יתברך בה טעמים וחידושים נעלמים ע"כ.

ועל כי זכירת מעמד הקדוש ההוא מרומם ומהולל מאד לתועלת היהידות ראה אלהים לקבוע עליו יום מסויים חג לה' ביום מתן תורה ההוא למען לא ישכח מפינו ומפי זרע זרענו עד עולם המעמד הקדוש ההוא בעבור תהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא.

מנהג עסק התורה בליל שבועות וסגולתו לזכות בבנים ת"ח

מא. וכבר נתפשט המנהג בכל תפוצות ישראל לנדד שינה מעיניהם בליל התקדש החג הקדוש הזה ועומדים על עומדם כל הלילה עוסקים בתורה נביאים כתובים לחבר את האהל להיות אחד ועוסקים בתורה שבעל פה רוב הלילה לקשט את הכלה הנעימה להכין אותה ולסעדה ליכנס לחופה למחר.

מב. ואמרו המקובלים שהיא סגולה נפלאה לזכות לבנים ובני בנים תלמידי חכמים כמו שאמרו בזוהר פרשת אמור, [63] כדין מכריזי עליה ואמרי ואני זאת בריתי אותם וכו' לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, עיין שם.

מאמרי הזוהר על מנהג הלימוד בליל שבועות

מג. ומנהג התיקון הקדוש הזה נתקן על פי דברי הזוהר פרשת בראשית [64] זה לשונו, רבי שמעון הוה יתיב ולעי באורייתא בלילה דכלה אתחברת בבעלה דתנינן כל אינון חבריא דבני היכלא דכלה אצטריכו בההיא לילה דכלה אזדמנת למיהוי ליומא אחרא גו חופה בבעלה למיהוי עמה כל ההוא לילה למיחדי עמא בתקונהא דאיהי אתתקנת במילי דאורייתא מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים ובדרשות דקראי וברזי דאורייתא בגין דאילין אינון תקונין דילה ותכשיטהא ואיהי ועולמתהא עיילת לקיימא על רישיהון ואתתקנת בהו וחדאת בהו כל ההוא ליליא וליומא לא אעלת לחופה אלא בהדייהו ואילין אינון בני חופתה וכיון דאעלת לחופה קודשא בריך הוא שאיל עלייהו ומברך לון ומעטר לון בעטרהא דכלה זכאה חולקהון ע"כ.

מד. ובפרשת אמור דף צ"ח וזה לשונו, רבי שמעון הכי אמר בשעתא דמתכנפי חברייא בהאי ליליא לגביה אמר ניתי לתקנא תכשיטי כלה בגין דתשתכח למחר בתכשיטהא ותקונהא לגבי מלכא כדקא יאות זכאה חולקהון דחברייא כד יתבע מלכא מטרוניתא מאן תקין תכשיטהא ואנהיר עטרהא ושוי תקונהא ולית לך בעלמא מאן דידע לתקנא תכשיטי כלה אלא חברייא זכאה חולקהון בעלמא דין ובעלמא דאתי וכו'.

למלכא דהוה ליה בר יחידאי אתא לזווגא ליה במטרוניתא מאי עבדת אמיה כל ההוא ליליא אעלת לבי גנזייא ואפיקת עטרין עילאין בשבעין אבני יקר סחרנייהו ואתעטרת ליה ואפיקת לבושין דמלכות ואלבישת ליה ואתתקנת ליה בתקונין דמלכות ולבתר אעלת לבי כלה וחמאת עולמתהא דקא מתקני עטרהא ולבושהא ותכשיטהא לתקנא לה. **אמרה** להון הא אתקנית בי טבילה אתר דמיין נבעין וכל ריחין וכל בוסמין סחרני דאינון מיין לדכאה לכלתי ליתי כלתי מטרוניתא ועולימתהא ויתדכו בההוא אתר דאתקנית בההוא בי טבילה דמיין נבעין דעמי ולבתר תקינו לה לבושהא וכו' אעטרו לה בעטרא

ולמחר כד ייתי ברי לאזדווגא בה יתקין היכלא לכולהו וישתכח מדוריה בכו כחדא, כך מלכא קדישא ומטרוניתא וחברייא כהאי גוונא ואימא עילאה דמתקנת כולא אשתכח דמלכא עילאה ומטרוניתא וחברייא מדוריהון כחד ולא מתפרשין לעלמין וכו' ע"כ.

אזהרה להיות נעור בליל שבועות וסגולתו לכפר שאר לילות

מה. ואילו היו העולם יודעים ומשכילים להבין מה רוצה לומר לקשטא קשוטי כלה ושושביני דמטרוניתא היו מתפלאים ותמהים על גדולת מעלת יקר תפארת קריאה נאמנה בליל הקדוש הזה ואל יתנו דומי להם כל הלילה ששים ושמחים לעשות רצון קונם ביראה ובאהבה, ואשריו ואשרי חלקו הזוכה לכל הכבוד הזה אשר יוצרו כב"יכול שש ומתפאר בגוונין שבו עם היותו ילוד אשה חומר קורץ רימה ותולעה להתנשא ולהתרומם להיות מבני מהימנותא ומבני היכלא דמלכא.

מו. ומי פתי טח עיניו מראות את כל הכבוד הזה ומהשכיל לבו לאמר מה אני ומה צדקי מה כחי מה גבורתי כי הביאותני עד הלום להיות מבני היכלא דמלכא, ויודה וישבח לאדון הכל שזיכהו לכך ויתלהב את לבו באהבה ובחיבה לאמר הלואי אעבוד בכל כחי וגופי לנדד שינה מעיני ואשיג צד מה מרצונו וחפצו שימצא נחת רוח בעבודתי אחר כל ההכעסות שאני מכעיסו ולילות עמל מינו לי והוא מאריך אפו, ואיך אני לא אכיר בטובתו הגדולה ובגמולו השלם לכפר בעדי ולהעלותני לבנות בשמים מעלותי.

ובפנות האדם אל הענין הזה לא יתרשל ולא יתן שינה לעיניו ויתאמץ בכל עוז ותעצומות להכין עצמו לקראת אלהיו באהבה ובחיבה יתירה בלימוד הקדוש הזה ואל יתן דמי לו רגע אחד בשינה, ואם קשה עליו עול יסבול ולא יבול לכפר לילות עמל מינו לו בשמחות מריעות במזרקי יין ידליקם ושחוק וקלות ראש לרוב, ולילות הרה וילד שקר בשחוק הקוביאות אשר הרבה בני אדם יושבים בסוד משחקים כל הלילה וריח נום לא עדת בהון, ולא זכרו את ה' לאמר לפני מי אנו עומדים משחקים עומדין ומכעיסים, ותחת השמע קול קנאת סופרים קול נתנו באלילים אלמים.

מז. ואשר נגע אלהים בלבו לבו יחיל בקרבו ומורא יעלה על ראשו בהתקדש הלילה הזאת כי המשפט לאלהים הוא בעצרת על פירות האילן, וביארנו למעלה כי ביום הזה נידון העולם על עון ביטולה של תורה, ואשר לא שת לבו אל אשר דבר ה' בזה ומעל מעל בה' בשאר הלילות וביטל את התורה ולא ישוב בעת המשפט, אויה להם כי גמלו לרוחם רעה לפקוד עליהם אשמם בראשם והרחמים לא יכמרו אבל יחמרו להחמיר בפסק דינם.

אכן הא זה הדרך ישכון אור חוט של חסד להמשיך על יראי ה' וחושבי שמו, כי הן לו בכח יגבר איש לעמוד חי לא ינום ולא ישן בלילה הזאת לתקן את אשר עוותו ולעמוד על

נפשו באימה וביראה ובמיעוט שיחה, וישאל מאת האל החנון המרבה לסלוח מחילה וכפרה על כל פשע שפשע בכבוד התורה התמימה ביתר הימים ואל אלהינו כי ירבה לסלוח.

ובכן כל דברי התורה אשר יהגה בלילה הזאת בכוונה זאת המה יעמדו מליצי יושר לפניו יתברך ויכריתו כל הקטרוגים והמשטינים אשר ישטינו עליו על ביטולה של תורה ובזויה וקטיגור נעשה סניגור ומצא כדי גאולתו.

תוכחה למזלזלים בלימוד הלילה

מח. ומה נואלו רבים מעמי הארץ המטים עקלקלותם ואינם מטים אוזן לשמוע דברי חכמים והקלו בכבוד סדר הלימוד הקדוש אשר קבעו ראשונים בלילה הזה לה' ואת פועל ה' לא הביטו אוהבי לנום על ערסותם הסרוחות, אשר טח עינם מראות מהשכיל לבותם מלעמוד ולבקש על נפשם ביום שידובר בם קרב יום פקודתם על כבוד הדת התמימה לפני אלהי עולם ה', אויה להם אהא עליהם כי הן לא קצרה יד ה' החזקה מהשיב להם כדי רשעתם פצע וחבורה ומכה טריה על הימים הראשונים וגם לאחרונים.

ורבים מהמה שגו בחוזה בחשבם כי עיקר הדבר להיות נעורים כל הלילה, ויושבים בבית המדרש הרחק כמטחוי קשת ברוב דברים והנה עלה קיטור המעלה עשן כקיטור הכבשן וישליכו סדר תקון הקדוש אחרי גיום, אוי לנפשם כי לא ישיבו אל לבם ולא דעת ולא תבונה בהמה המה להם כי מי בקש זאת מידם רמוס חצריו יתברך.

כי אז יעשן אף ה' וקנאתו בם לאמר מה מצאתם בי עול כי רחקתם מעלי, אם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי ואיה מקום מנוחתי, הוגעתם ה' בדבריכם נלאתי נשוא, הלא טוב לכם לשכב בערסותכם ולא תעורו משינתכם מאשר באתם לרמוס חצרי ברוב דברים להכעיסני ולהכניס החיצוני בגבול קדושתי, קלני מראשי קלני מזרועי תחת עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גבירתה.

דברי התעוררות לדרוש בקהל על מעלת הלימוד בלילה זה

מט. על כן מצוה על כל איש הירא אשר דבריו נשמעים להוכיח את העם על זאת בדברי פיוס וריצוי לאמר אליהם, בואו אחי בואו ריעי יראת ה' אלמדכם, הנה כל בן דעת כאשר רואה שקרב זמנו לבא לדין על קצת ממונו וכל שכן על גופו לפני מלך בשר ודם אשר אין בידו טובו וחיי רוחו ונשמתו, מתעורר בלילה וביום ומחפש דרכיו ללכת בתום ומכל יועץ ישאל ויבקש עצה להנצל מדינא דמלכותא.

ומה לעשות לו בדעתו כי קרב יום פקודתו על פשעו וחטאתו אשר מעל מעל בתורה התמימה כאשר ביארנו שעיקר הדין והחשבון על התורה הוא ביום זה, ועל כל אלה יביא

אלהים במשפט לתת לאיש כדרכיו כפרי מעלל"ם אשר אין לפניו מקח שוחד ומשוא פנים, ולא זורו ולא חובשו כי אם לשוב אל ה' ולהגות בתורתו התמימה ביראה ורעדה וזיע ורתת ולשית עצות בנפשם יגון בלבבם לילה ויומם להעלות ארוכה למחלתם לצאת זכאים במשפטם ודינם ולעורר לבותם מתרדימת שנתם אשר בם נרדמים בכל השנה וימאסו בתורת ה'.

וישתדלו להכין אותה ולסעדה באמת במשפט ובצדקה ותשובה שלימה פרטית על מיאוסה של תורה מיום התקדש ראש חדש סיון, וכל שכן בעצם הלילה הזאת בקום למשפט אלהים לעמוד על עצמם לבקש בכח וסגולת לימוד הקדוש אשר גבלו ראשונים בלילה הזאת למצוא מרגוע לנפשם ומחילה וסליחה וכפרה לחטאתם ושב ורפא לו, ואם לאו בר הכי הוא יטה אזן לשמוע בלימודים דשומע כעונה ובלבד שלא יפסיק בשיחה בנתים וצדקה תחשב לו, וכיוצא באלה הדברים ידבר האיש הירא על לבם לעוררם משינתם.

מנהג קדמונים לעורר לב הציבור בסגולת הנעור בלילה זה

נ. וחסידים הראשונים היו נוהגים להרים בקול ולומר בשמחה בואו ונצא לקראת כלה בואו ונצא לקשט את הכלה הנעימה, בואו ונחסה בטולא דמהימנותא קדישא, בואו לאחסנא ירותא קדישא לן ולבנן בתרין עלמין לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו זכאה חולקנא בעלמא דין ובעלמא דאתי, ובכן היו מעוררים לב הצבור לעמוד על נפשם כל הלילה באימה וביראה ובקדושה יתירה.

והוא מיוסד על פי הזוהר בפרשת אמור [65] ז"ל, ועל דא חסידי קדמאי לא הוו ניימי בהאי לילה והוו לעאן באורייתא ואמרי ניתי לאחסנא ירותא קדישא לן ולבנן בתרין עלמין וכו', הרי שהיו מוציאים בשפתם לאמר איש לרעהו דברים המעוררים את הלב באהבת ה' בסגולות הנמצאות בלימוד של לילה הזאת.

ג' סגולות בלימוד ליל שבועות

נא. וכתב הרב ז"ל ששלש סגולות נמצאות בלימוד הזה, הראשונה אשר כבר ביארנוה שזוכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה כמו שאמרו בזוהר אמור, כדין מכריזין עליה ואמרי ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך וגו'.

השניה, אשר הוא בטוח להוציא שנתו בחיים והשלום והוא מה שאמרו בזוהר בראשית דף ט' זה לשונו, תיבו ונחדש תקון דכלה בהאי ליליא דכל מאן דאשתתף בהדא בהאי ליליא יהא נטיר לעילא ותתא ויפוק שתא בשלם, עלייהו כתיב חונה מלאך ה' סביב ליראיו.

השלישית, מה שאמרו בספר התקונין תקון כ' כי הלימוד בלילה הזאת פועל צדק עם השכינה ועם ישראל להוציא אותם מגלות החיל הזה.

סגולת הנעור בשבועות והו"ר לתקן פגם העינים

נב. ואמר הרב שהתקון האמיתי לפגם הראות אשר פגם בעייניו עילאין הוא בהתנודד שינה מעינים בשני לילות אלו בעצרת ובהושענא רבה ויפטר מהמלאך המשבר את עיני האדם בקבר.

מנהג האר"י והחברים לדבר בליל שבועות בלשון הקדש

נג. והאיש הירא יתן כל אלה אל לבו ויתלהב נפשו באהבת ה', ובתורתו יהגה תמיד כל הלילה ולא יהיה מעלה עשן אפילו כל שהוא כי אז יעשן אף ה' וגורם כיבוי למעשה הטוב ומה גם למעלה, ומנהג הרב והחברים שלא לדבר כל ליל שבועות רק לשון הקדש.

מעשה שהיה בבית מדרשו של הבית יוסף בליל א' משבועות

נד. ובגנזי כתבי מורי זלה"ה מצאתי כתוב מכתב הרב המקובל מהר"ש אלקבץ שהיה בחברה של מהר"י קארו ז"ל מעשה נפלא שהיה בבית מדרשו של מהר"י קארו בליל שבועות וזה לשונו.

דעו לכם כי הסכמנו הרב החסיד נר"ו ואני עבדו ועבדיכם והחברים לעמוד על נפשינו ליל שבועות ולנדד שינה מעינינו, ושבח לאל יתברך כן עלה בידינו כי לא הפסקנו רגע רק אשר תשמעון ותחי נפשיכם, וזה הסדר שסידרתי ותקנתי בלילה ההיא.

תורה, פרשת בראשית עד ויכולו בנעימה ובקול גדול, ואחר כך בחדש השלישי עד סוף סידרא, עוד מפרשת משפטים ואל משה אמר עד סוף סידרא, עוד מפרשת ואתחנן ויקרא משה אל כל ישראל עד סוף פרשת שמע ישראל, עוד מפרשת וזאת הברכה ויעל משה עד לעיני כל ישראל.

עוד ההפטרה ויהי בשלשים שנה והפטרת תפלה לחבקוק וכו', אחר כך בכתובים מזמור השמים מספרים וכו' ומזמור יקום אלהים ואחר כך האלפא ביתא, [66] אחר כך שיר השירים כולו ורות כולו ואחר כך פסוקים האחרונים שבדברי הימים, וכל זה באימה וביראה בניגון ובטעם לא יאמן כי יסופר, ואחר כך למדנו במשנה סדר זרעים ואחר כך למדנו על דרך האמת.

נה. ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה ולמדנו שתי מסכתות זיכנו בוראינו ונשמע את הקול מדבר בפי החסיד נר"ו קול גדול בחיתוך אותיות וכל השכנים שומעים ולא מבינים, והיה הנעימות רב והקול הולך וחזק ונפלנו על פנינו ולא קמה עוד רוח באיש לישא עיניו ופניו לראות מרוב המורא והדיבור ההוא מדבר עמנו והתחיל לאמר.

נו. שמעו ידידי המהדרין מן המהדרין ידידי אהובי, שלום לכם אשריכם ואשרי יולדכם, אשריכם בעולם הזה ואשריכם בעולם הבא אשר שמתם על נפשיכם לעטרני בלילה הזה אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי ועתה החזרתם עטרה ליושנה, התחזקו ידידי התאמצו אהובי ודעו כי אתם בני עליה וזכיתם להיות מבני היכלא דמלכא וקול תורתכם והבל פיכם עלה לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ובקע כמה אוירין וכמה רקיעין עד שעלה, ומלאכים שתקו ושרפים דממו והחיות עמדו וכל צבא מעלה שומעים את קולכם.

והנני המשנה האם המייסרת את האדם באתי לדבר אליכם, ואם הייתם עשרה הייתם מתעלים יותר ויותר אבל עם כל זה נתעליתם, ואשריכם ואשרי יולדכם אשר נדדתם שינה מעיניכם ועל ידכם נתעליתי הלילה הזה ועל ידי החברים אשר בארץ המה, ואין אתם כאותם השוכבים על מטות שן שינה שהיא אחד משישים במיתה וסרוחים על ערסותם ואתם נדבקתם בה' והוא שמח בכם.

נז. לכן בני ידידי אהובי עליון התחזקו והתאמצו באהבתי בתורתי וביראתי, ואילו הייתם משערים אחד מאלף אלפי אלפים מהצער אשר אני שרויה לא היתה נכנסת שמחה בלבבכם ולא שחוק בפיכם בזוכריכם כי בפשעכם שולחה אמכם, לכן חזקו ואמצו ועלצו ידידי המהדרין ואל תפסיקו הלימוד כי חוט של חסד משוך עליכם ותורתכם עריבה לפני הקדוש ברוך הוא.

ועתה עמדו בני ידידי על רגליכם והעלוני ואמרתם בקול רם כיום הכפורים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ואז עמדנו על רגלינו וקטרי חרצנו משתרין ואמרנו בקול רם כאשר נצטוינו, וחזר ואמר אשריכם בני שובו אל לימודיכם ואל תפסיקו רגע ואתם שלום וכל אשר לכם שלום, ה' עוז לעמו יתן וכו', את כל הדברים האלה דיבר אלינו ושמעה אזנינו וכולנו געינו בבכיה מרוב השמחה, ואז נתחזקנו עד אור הבקר ולא פסקה תורה מפינו בגילה וברעדה.

נח. ויהי בבקר הלכנו וטבלנו כאשר עשינו שני ימים קודם שבועות ושם מצאנו לג' החברים אשר לא נמצאו שם בלילה ההוא ונספר להם את כל הטובה אשר הפליא לעשות עמנו, וכשומעם וימת לבם בקרבם וגעו בבכיה וגם אנחנו התחזקנו כנגדם בבכיה יען בסיבתם לא זכינו עוד ואבדנו טובה הרבה, ויאמרו מי יתן והלילה הזה השני נתחבר יחד ונהיה עשרה והסכמנו לעשות כן.

מעשה שהיה בבית מדרשו של הבית יוסף בליל ב' משבועות

נט. ועם שבלילה הראשון שינה בעינינו לא ראינו אפילו רגע וגם ביום לא נחנו כי דרש דרש החסיד נר"ו אחר המנחה והיינו שם ועם כל זה שנסנו בעוז מתנינו ועשינו בלילה השני כסדר ליל הראשון, ומרוב השמחה שהיינו עשרה לא המתינה עד עת קרוא המשנה ולא עד חצות כמו בלילה הראשון רק תכף שהיינו קורין דברות של משנה תורה בהגיענו לפרשת שמע קול דודינו דופק והתחיל.

ס. שמעו ידידים המהדרין מן המהדרין הקיצו ורננו שוכני עפר בסוד עפר העליון ב' ההין וכו', אשריכם ידידי המעלין אותי, כמה וכמה נתעליתם עתה שאתם עשרה לכל דבר שבקדושה, אשריכם בעולם הזה ובעולם הבא אשריכם ואשרי יולדכם, אל תראו חרפת אנוש מאותם אל תחתו כי אתם המעלים את כנסת ישראל ודעו כי מבני עליה אתם והכבוד העליון חופף על ראשיכם וחוט של חסד משוך עליכם ואלמלא ניתן רשות לעין הייתם רואים האש הסובבת הבית הזאת.

ועתה חזקו ואמצו ואל תפסיקו הקשר והעלוני ואמרו בקול רם שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כיום הכפורים, ועוד דברים אחרים דיבר אלינו כשיעור חצי שעה וחזרנו לסדר הלימוד, ואחר כך בחצי הלילה חזר הדיבור פעם שניה ודיבר עוד שיעור שעה אחת ויותר וחזר להלל ולשבח ענין הלימוד ההוא ואמר, הביטו וראו השמע עם קול מדבר ככם, שאל אביך ויגדך זקנך ויאמרו לך אם זה כמה מאות שנים שמעו או ראו כדבר הזה ואתם זכיתם.

ולכן מכאן ולהלן תהיין עיניכם פקוחות על דרכיכם ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק והחלש יאמר גבור אני כי אתם מבני היכלא דמלכא וזכיתם לפרוזדור, השתדלו עתה להכנס בטרקלין ולא תצאו מהפרוזדור כי את אשר יצא מפתח שער הפרוזדור דמו בראשו.

סא. הקיצו וראו כי אני האם המייסרת אתכם, הקיצו ידידי התאמצו והיו לבני חיל ודעו נא וראו כי אתם שכורים מחמדות העולם הזה והנה יום בא ויסיר האדם את אלילי כספו ומאודו חמדת הממון, ועלו לארץ ישראל כי יש לאל ידכם רק כי אתם מוטבעים בטיט חמדת תבל והבליו והפורש מכם ונזור אחור דמו בראשו, וראו את אשר זכיתם אתם מה שלא זכו אחרים מכמה דורות והאריך בענין הזה, הן כל אלה ראתה עיני ועיני כל החברים.

ועתה בנים שמעו לי הטו אזניכם ותנו לבבכם, מי פתי ישמע כדברים האלה ולא יקח עורמה וחסר לב ולא יקנה בינה, מי עור ועיניו לא יראה את מעשה ה' כי נורא הוא

ולא יתן אל לבו לשוב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו, ומעיד אני שמים וארץ כי כל מה שכתבתי פה ובקונטרס אחר אינו חלק אחד ממאה, ואפילו בקונטרס ההוא תראו בין תיבה לתיבה סגולתא כזה לפעמים והיא הוכחה כי שם היה דבר נעלם ולא הורשתי לכתבו.

סב. לכן אחי ועמי שמעו ותחי נפשיכם ורוח חדשה יתחדש בקרבכם כי כל החברים אשר ראו כל זה רוח חדשה ניתן בקרבם, וגם ביום השבת חזר הדבור אל החסיד נר"ו והפלא להלל לשבח את אשר עשינו בשני לילות אלו ואמר, פקיד לחברייא דיסתמרון מחובייהו מאחר שנכנסו לפרוזדור יאמצו להכנס לטרקלין כי את אשר יצא החוצה דמו בראשו ואנחנו נקיים.

ואז עמד החסיד אחר התפלה וקיבץ כולם ביחד ודבר הוא אליהם והתרה בהם כאשר צווה, ויענו כולם פה אחד כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ותקן להם תקנות רבות לשמור ולעשות ככל הבא מידם, ואתם אחי הקיצו חזקו ואמצו עלצו בעבודת יוצרינו וראו כי כפי המובן מדברי המגיד ליל ראשון של שבועות נראה כי גם אתם כולכם או מקצתכם כמו כן נועדתם לעבוד את ה' בליל ראשון של שבועות אך בליל שני לא נועדתם.

סג. לכן עמדו על נפשכם ושימו כל הדברים האלה על לבבכם לאשר ולקיים לכם ולבניכם אחריכם לעמוד על נפשיכם בכל ליל שבועות להגות בתורת ה' באימה וביראה ובקדושה ובטהרה לתת גודל וכבוד לאלהינו כי שמו הגדול מתעלה ומתקלס בלימוד הקדוש ההוא, חזקו ואל תרפו ידיכם וחוסו על כבוד יוצריכם ואל תתנו דומי לו ואם אפשר לכם לעצור חיל לעשות הסדר גם בליל השני מה טוב חלקכם ומה נעים גורלכם ומי יתן והיה פי המדבר אליכם אז תראו ותתמהו ותפקחו עיניכם.

ואל שדי אתחנן יתן בלבכם לחוס על נפשיכם ויזכני להתאחד עמכם על אדמת הקדש לעבדו שכם אחד אמן, כה דברי לשוני אחיכם שלמה הלוי אלקבץ, עד כאן לשון הכתב.

מעלת הלימוד בליל שבועות וחומר המפסיק בשיחה בטילה

סד. אתה הראת לדעת את כבודו ואת גדלו ויקר תפארת הלימוד בליל שבועות לפאר לרומם את שם המלך המרומם, והלא המה היו כמורידי אור מן העולם ועד העולם ושכינה למעלה מראשיהם בסגולת כח הלימוד הקדוש אשר עין בעין נראה אליהם כבוד ה', אשרי עין ראתה כל אלה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו והכל כפי מעשיו של אדם וטוב פנייתו רוח הקדש שורה עליו.

סה. כי על כל אלה כל ערום יעשה בדעת להתקדש עצמו ולטהר רעיוניו לקראת אלהיו ויקבע לימודו באהבה ובחיבה ובכוונה יתירה בלילה הזאת בסדר הלימוד המתוקן מאת

הראשונים ז"ל לבלתי תת ריוח בין הדבקים כלל בשיחה בטילה חס ושלום כי מגרעות נתן בקדשי שמים ומפגל בקדשים לדמע חול בקדש, וביותר אם קביעות הלימוד בבית הכנסת או בבית המדרש כי גדול עונו מנשוא כנודע מדברי הזוהר.

והאיש הירא אל יפן אל מעשהו בגשמי אפס אל אשר הוא עושה בשמים ממעל בענין הלימוד הזה ואשר ניתן כתר ועטרה בראש מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בו ועל ידו, ובכן יראה ורעד יבא בו ויפנה מחשבותיו הזרים ויכונו מחשבותיו אל ה' כאילו הוא עומד בעולם הנשמות בגן עדן, ואין ספק כי יתוסף הארה גדולה בנפש רוח נשמה שלו כמו חלב ודשן תשבע נפשו ויסגור ה' בעדו ובעד כל אשר לו.

מצוה לחזר בלימודו אחר עשרה

סו. ומצוה לחזר אחר עשרה דכל בי עשרה שכינה שריא, ואמרו באגדה [67] נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם אמר ר' סימון מתעלה שמו של הקדוש ברוך הוא בעולמו בשעה שישראל נאספים לבתי כנסיות ובתי מדרשות ונותנים שבח והודאה וגדולה להקדוש ברוך הוא.

דברי המדרש במעלת הקדיש אחר הלימוד באגדה

סז. ואמר רבי ישמעאל באותה שעה כששומעים האגדה מפי חכם ואחר כן עונין אמן יהא שמיה רבא באותה שעה הקדוש ברוך הוא שמח ואומר למלאכי השרת בואו וראו עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו, באותה שעה מלבישין הוד והדר להקדוש ברוך הוא הוי ברוב עם הדרת מלך, ובשעה שהחכם יושב ודורש בפני הצבור ועונין אמן יהא שמיה רבא אפילו אם נחתם גזר דינם אני מוחל להם ומכפר עונותיהם של ישראל ע"כ.

אזהרה שלא להרבות בקדישין

סח. אכן ראוי ליראי ה' וחושבי שמו שלא להרבות בקדישין בלימודן כי מגדולי הקדמונים ערערו על הדבר מאד ואמרו שכשם שטוב למעט בברכות שאינן צריכות כן טוב למעט בקדישין, והן רבים עתה עמי הארץ הקלו בדבר ואינן מטים אזן לשמוע דברי חכמים ואומרים שנים או שלשה פסוקים ואומרים עליהם קדיש או בדברי אגדה כשהן לומדין הכל מענין אחד מרבים קדיש אחר קדיש אשר לא כדת, ויד הגזברים היתה במעל על בצע כסף המתנדבים בעם האומרים הקדישין, ישתקע הדבר ולא תעשה כזאת להרבות קדישין על מגן ועושה אלה ידאג מן הפורענות, והנכון להאריך שיעור מה בלימוד אחד או שנים משני ענינים שונים ואז יאמרו קדיש, ואף בזאת הממעיט לא החסיר.

קודם חצות ילמדו בפסוקי תנ"ך ואחר חצות בתורה שבעל פה

סט. וגם רבת מבני עמינו לא ידעו ולא יבינו עיקרן של דברים וסוד הלימוד בלילה הזאת והפכו הסדר האמיתי, ויאחרו המוקדם ואת המאוחר הקדימו להגות בדברי אגדה בתחילת הלילה עד חצות ובהתימם זה החילם בתורה שבכתב, וכן לא יעשה המשכיל רק על התקון המתוקן ומקובל מפומא דמרן איש האלהים נורא מאד אור המופלא האר"י זלה"ה יפקח עיניו אך הוא ולא מחסיריו ומוסיפיו, וכה משפטו להיות קורא מתחילת הלילה עד חצות בתורה נביאים וכתובים והוא לתקון החתן סוד ו' שבשם כי על כן אין להוסיף ואין לגרוע משש פסוקים שלשה פסוקים ראשונים ושלשה אחרונים מכל פרשה ופרשה בסוד הו'.

אמנם לתקון המטרונא שהוא מחצות עד הבוקר צריך ללמוד תורה שבעל פה, וכן מתבאר מאמר הזוהר פרשת אמור שהעתקנו לעיל, לבתר דאתקנית ליה למלכא אתייאת לדכאה למטרוניתא, וכן מתבאר מאמר פרשת בראשית [68] דאמר למלעי באורייתא מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים ובדרשות דקראי וברזי דאורייתא וכו'.

עיקר לימוד הלילה בתורה שבעל פה כרהיטת הזוהר

ע. ואל תשגה במאמר הזוהר פרשת אמור [69] דקאמר, ואוליפנא דאורייתא דבעי ליה בהאי ליליא אורייתא שבעל פה וכו' דמשמע שאין תורה שבכתב בלילה, זה אינו כי בפירוש אתמר בזוהר בראשית למלעי באורייתא מתורה לנביאים וכו', רק לא אמרו אלא לעסוק בתורה שבעל פה רוב הלילה שהוא העיקר בלילה באופן כי אם לא יוכל לצאת ידי שניהם כאחד תורה שבעל פה עיקר, וביום תורה שבכתב עיקר ותורה שבעל פה טפלה לה, אכן אין מי שיכחיש כי שניהם כאחד טובים.

והראיה לזה מה שביארו בזוהר בסוד מחלוקת בית שמאי ובית הלל שבית שמאי אומרים בערב יטו לרמוז אל הנוקבא שכבודה בישיבה כנודע, ובית הלל סוברים כי אם היה זה לבדו וזה לבדו היתה סברתם אמיתית אבל מאחר ששניהם ביחוד אחד אין להראות שום פירוד אבל יקרא איך שיזדמן לו בין עומד בין יושב להראות שהם ביחוד אחד ואין להראות שום קצוץ לא במעשה ולא במחשבה והלכה כבית הלל, והן הן הדברים לענין זה גם כן וכל המשנה תועה מדרך השכל.

דעת מהר"ח הכהן שאין להגות במשנה בלילה זה

עא. אך את זה חזיתי למהר"ר חיים הכהן ז"ל כתב כי הצווי להגות בתורה שבעל פה בדרשות דקראי וברזי דאורייתא אך לא לשנות במשנה שהיא סוד שפחה דמטרוניתא

כמבואר בזוהר ובתקונים כי בלילה הזה הוא תקון המטרוניתא ואין מקום השפחה במקום גבירתה וכבר הארכנו בפרט הזה בחלק א' בשבת.

עב. ומה טובו ומה יופיו לאשר הריחו בסוד ה' להגות בתעלומות חכמה בלילה הזה אשר היא מסוגלת להשגת חכמת האמת לעוסק בה כי על כן אז הוא זמן לפרש את החכמה כמו שכתב הרב זלה"ה.

מנהג יראים להגות בליל שבועות באדרא רבה וטעמו

עג. והמנהג ליראי ה' וחושבי שמו לקרוא האידרא רבה שבפרשת נשא כי בה מבוארים פרטים רבים ממעמד הר סיני, כד סליק ברעותא למברי אורייתא טמירא תרי אלפי שנין וכו' וסוד כד אתיהיבת אורייתא לישראל דאתיהיבת באש שחורה על גבי אש לבנה מבואר בה, וכן סוד וידבר אלהי"ם את כל הדברים האלה לאמר.

עד. אכן לבאים בסוד ה' רוח אחרת איתם בטעם קריאתה בלילה הזה על כי בשבועות עולה הז"א עד הדיקנא על ידי כניסת המוחין כולם וירידת החסדים בו במ"ט ימי הספירה, כי על כן וירד ה' על הר סיני כזקן שנתלבנו שערותיו בלובן העליון דא"א, ועל כוונה זאת עיקר טעם הלימוד בלילה הזה להמשיך לו סוד הכתר כאשר מבואר במכתב הקדש הרב זלה"ה, ועל כן בחרו הקדמונים הבאים בסוד ה' בקרי"אה נאמנה בסוד י"ג תקוני דיקנא המבוארים באידרת נשא בכוונה זו לעורר עליונים למעלה בשרשן וכמו שאמר הרשב"י ע"ה לחברייא [70] אנא חמינא י"ג אילין גליפין קמאי ונהירין כבוצינין וכד אתפרש כל חד מנייהו מפומיכון אסתלק ואתתקן ואתעטר ואתטמר בטמירותא דתקונוי דדיקנא וכל אחרנין אשתארן ובעוד דכל חד מתפרש בפומייכו נהיר ואתעטר ויתיב כמלכא בגו חיליה ע"כ.

ראוי לקרוא האידרות בעמידה ואזהרה לקורין אותם במרוצה

עה. ולפיכך יאותה להוגים בה לעמוד באימה וביראה ובנעימה קדושה כדי לקיים בה מצות דקה מן הדקה ולא יעדרו דבר, אכן לא ניתנה קריאתה לאישי הרצים ובלעגי שפה הקורין בחטיפה פן יהרסו אל ה' חס ושלום וגדול עונם מנשוא וטוב מעט בכוונה ובנעימה מהרבות בלא כוונה, ואם לא יעצרון חיל בכולה לחצאין כשירה כי מי ביקש זאת מידם לקרות את כולה מבוהלים ודחופים והרצים יצאו דחופים בדבר המלך מלכו של עולם ומטילין מום בקדשי שמים ובאין מבין שגיאות מי יבין.

ובזוהר פרשת פנחס [71] אמרו ז"ל, מהכא מאן דאפיק מילי דאורייתא צריך למטחן לון בשיניים ולאפקא מילין שלימין ואינון מילין אתקריאו שלימין ואחרנין דאינון שטיין דאכלין מילין בהלעטה ולא טוחנין אינון בטוחנות דילהון ובשיניהון מה כתיב בהם

הבשר עודנו בין שיניהם וכו' ואף ה' חרה בעם דאינון מגזעא דעשו דאמר הלעיטני נא ע"כ, והאיש המשכיל ישקיף וירא להתנהל לאיטו בלימודו וכל שכן בדברים שעומדים ברומו של עולם ובשומרם עקב רב כי על כן יאמר משל הקדמונים, הקדוש ברוך הוא מונה עתים אבל אינו מונה דפים.

מנהג קדמונים לעמוד בקריאת האידרות, ותוכחה למפסיקים בשיחה

עו. ומדרך חסידים הראשונים ז"ל לעמוד על רגלם בעת קריאת האידרות מטעם אותה שאמרו בפרק אין דורשין, מעשה ברבן יוחנן בן זכאי [72] שירד מעל החמור ונתעטף ועמד ואמר אני עסוק במעשה מרכבה ואהיה יושב וכו', וכל שכן הרואים דברי הרשב"י שבאידרות כי בם נגלו תעלומות חכמה ומגלה עמוקות שמבראשית המה ראו מעשה ה' ונפלאותיו שצריך לעמוד בקריאתן ביראה ורעד ובטהרת הרעיונות.

עז. והן רבים עתה עם הארץ זלזלו בדברים שעומדים ברומו של עולם לקרות בהן מוטים ושוכבים על צידיהם וקוטפים מלוח עלי שיח באמצע קריאתה, ישתקע הדבר וראוי למחות בהם שלא לנהוג קלות ראש בקדשי שמים וכל שכן שלא להפסיק דמאן דפסק יתפסק, וכל שכן אם אמר ליחדא שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה בטרם התחיל לימודו כי אז אם יפסיק הוא מפריד הייחוד חס ושלום כמו שכתבנו בכמה מקומות ושומע לנו ישכון בטח.

מעלת קריאת הזוהר לזכך הנפש אף למי שלא בא בסוד ה'

עח. ואולם אל עם לא יחרדו לאמר מה כל החרדה אשר חרדת עלינו בקריאתה שלא יאות קריאתה אפס למשכילים בתעלומות עמקי סודותיה לא למשוללי דעת החכמה פן נכוה בגחלתה כי תאכלנו האש הגדולה הזאת כאשר כמה בוערים בעם דעתם יסכל בזאת.

אך אמנה גם אין זאת אלא ממועצות יצרם הרע להרחיקם מלימודי ה' המזככים ומטהרים את הנפש היפה כי למה יגרע האיש היראי ונוהג כשורה באימה וביראה בלימודו מלקרות אף בדברים עמוקים שבזוהר, ואף על גב דלא ידע מאי קאמר מכל מקום קריאתה זו היא הילולה והרי זה משובח כמו שאמרו בספר הזוהר פרשת נח, [73] מאן דכסיף לאסתכלא ולמנדע אף על גב דלא יכיל שבחא איהו דיליה וכלא משבחין ליה, וכבר הארכתי בפרטי כל אלה הדברים בפ"א דאלול ובכמה מקומות.

עט. ואשרי אנוש יעשה כסדר המקודש הזה להיות ניעור משנתו כל הלילה ומורא יעלה על ראשו תמיד כל הלילה לעמוד ולשרת לפני אלהינו אבינו שבשמים ואל יתן דומי לו, ומעלותהו פנות קדי"ם לפאר למלך בתפארת מפואר הן אל ישגיב מוכתר בכתרי

כתרים בכח סגולת לימודו בלילה הזה, וצריך להיות זה מענין כוונתו בלימודו ולקשט את הכלה בכ"ד קישוטי כלה בכח כ"ד ספרים הכל כאשר לכל כמבואר במכתב הקדש הרב זלה"ה.

תפלה קודם תקון ליל שבועות

פ. ואנכי תקנתי נוסח תפילה לומר קודם סדר הלימוד ומדובר בה כל פרטי כוונת הרב וזה נוסחה.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו וברחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים להגות בתורה בלילה הזאת לקשר את נפשינו ולהדביקה אל שורשה להשלים אילן העליון ולתקנו ולחבר הדודים יחדיו יהיו תמים, ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שבזכות כל הפסוקים והתיבות והאותיות והנקודות והטעמים והשמות היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות וחילופי תיבות והסודות הקדושים והנוראים היוצאים מכל קריאתנו שנקרא בלילה הזה, שתהא שעה זו שעת רחמים ורצון להיות לימודינו נחת רוח לפני כסא כבודך ויהא עולה לפניך כאילו השגנו כל הסודות הנוראים אשר הם חתומים בהם.

ובכח קריאת ולימוד כ"ד ספריך המכוונים לכ"ד צירופי שמך הגדול יתפאר המלך בתפארת מפואר ובעטרת גיאות וכת"ר נורא ובמושב זקני"ם יהללוהו והוא יתן מעדני מל"ך אשת חיל בקומת הכותר"ת המושגב אשר על ראשו ועליה יציץ נזרו כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה, והיו למאורות כ"ד ספריך לקשט ולהעדות את המלכה בכ"ד עדי עדיים ויתאו המלך יופיה ובין כתפיו שכן, שמאלו תחת לראשה וימינו תחבקנה האחת אהובה והאחת שנואה מעבירין את המ"ת מלפני הכלה.

ומשם יושפע לנו בני מלכים בני רחל אמנו שפע ישועה ורחמים לכפר בעדינו ולטהרנו מגילולי זוהמת הנחש ולהוציא כל ניצוצי תורתינו ומעשינו הטובים אשר נדדו הלכו בעון פשענו אל גבול הרשעה, חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל בכח לימודינו בלילה הזה ונזכה להיות משושביני דמטרוניתא ומבני היכלהא, ויעלה ויבא יגיע יראה וירצה זכרונינו לטובה לפניך לחתמנו בספר זכרון הרחמים ומזיו שפעך אשר תשפיע בשכינת עוזיך לבנים תביא לנפשינו רוחינו ונשמתינו ולטהר פגמינו אשר פגמנו בכבוד תורתך התמימה ותוציא לאור משפטינו בקומך למשפט על פירות האילן הקדוש.

ובכח סגולת לימודינו הלילה הזה נזכה ונחיה ונירש נחלת עבדי ה' וצדקתם ולא ימוש ספר התורה הזה מפינו ומפי זרענו ומפי זרע זרענו כדבר שנאמר ואני זאת בריתי וכו' לא ימושו מפיך וכו', ואשר קמט שינה מעינינו נה"ר יוצק יסודינו כדבר שנאמר אשר קומטו

ולא עת נהר יוצק יסודם, אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך, ופרוס עלינו סוכת שלומך מראשית השנה ועד אחר"ית השנה ובצל כנפיך נחסה ונתלונן להציל ממות נפשינו ולחיותנו חיים של שלום ורחמים דשנים ורעננים ולא יכרת כל בשר עוד.
ואנו קורים בתורה ומכוונים שהוא תפארת דזעיר הנקרא תורה שבו שלש כלים דשלש בחינות, בחינה חיצונה נפש שבו שם הויה פשוטה, ובחינה אמצעית רוח שבו שם ריבוע מ"ה, ובחינה פנימית נשמה שבו שם מ"ה, ומאורות נתן סביבות עוזם אורות מקיפין חיה ויחידה והיו למאורות באור שני שמות הויה בניקוד חולם.
ואנו קורים בנביאים ומכוונין שהם כנגד נצח והוד דז"א אשר משם יניקת הנביאים שבם ג' כלים דג' בחינות, בחינה חיצונה נפש שם צבאו"ת, ובחינה אמצעית רוח שם צבאו"ת בריבוע, ובחינה פנימית נשמה הויה בנצח ואד"ני בהוד, ומאורות נתן סביבות עוזם אורות מקיפין חיה ויחידה והיו למאורות באור שני שמות הוי"ה בחיריק בנצח והוי"ה בקבוץ בהוד.
ואנו קורין בכתובים ומכוונין שהם כנגד יסוד ומלכות דז"א שבו ג' כלים דג' בחינות, בחינה חיצונה נפש שבו שם שד"י במילואותו, ובחינה אמצעית רוח שם שד"י מלא בריבוע, ובחינה פנימית נשמה שילוב יאהדו"נהי, ובמלכות בחינה חיצונה שם אדנ"י בריבוע, ובחינה אמצעית שם אדנ"י פשוט, ובחינה פנימית שם אדנ"י מלא, ומאורות נתן סביבות עוזם אורות מקיפין והיו למאורות באור שני שמות הוי"ה בניקוד שורוק ביסוד והויה בניקוד צבאו"ת במלכות, ובכן תטהר ותזכך נפש רוח נשמה שלנו להיות ראויים לעורר מיין תתאין בקריאתנו זאת לעורר אהבת דודים ביחודא שלים ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאתנו, ויהי נועם ה' אלהינו וכו'.

כוונת כ"ד שמות היוצאים מכ"ד ספרים

פא. ושוב יתחיל בסדר הלימוד בנעימה קדושה לעורר הנועם העליון ויכוין בשמות היוצאים מהכ"ד ספרים שהם כ"ד קישוטי כלה כנזכר לעיל שם אחד בכל ספר והוא יוצא מאות ראשונה ואחרונה של התיבה השנית של פסוק האחרון של הספר, אות ראשונה נקודה קבוץ והשניה קמץ ובסוף הפסוק יכוין שם אחד בתיבה שקודם סוף הפסוק אות ראשונה ואחרונה של התיבה בניקוד כנזכר, ואחר כך יצרף זה השם השני עם השם הראשון ויכוין אותם מצורפים כשם אחד ויכוין בו צירוף אחד של אדנ"י וכן יעשה בכל הכ"ד צירופים בכ"ד הספרים, והרב זלה"ה היה מכוין בכ"ד שמות דכ"ד ספרים אלו בחג השבועות בקדושת המוסף וביום שני בקדושת היוצר.

מעלת המכוין בסודי הדברים

פב. ומה טובו ומה יופיו כל עושה אלה לכוין ולעשות כוונים למלאכת השמי"ם למען יאריך ימים בקדושה ובטהרה ונפשו לו מטוהרה בטהירו עילאה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, כי מי שחלק לו ה' בבינה לכוין הדברים לשם פעלן לא הורשה לעשותן כפשטן ואשמו בראשו כאשר הארכנו בזה כמה פעמים.

לקרוא שיר השירים אחר סדר הלימוד

פג. ובתשלום הסדר יקרא סמוך לאור היום ספר שיר השירים כולו בנעימה קדושה לעורר אהבת הריעים והדודים עליונים למעלה.

מנהג הטבילה בשבועות קודם עלות השחר וטעמו

פד. ונוהגים יראי ה' וחושבי שמו בהגיע עת קדרותא דצפרא לטבול במקוה טהרה, ומנהג זה מיוסד על פי הזוהר פרשת אמור שהעתקנו למעלה דקאמר, אמרה לון הא אתקנית בי טבילה אתר דמיין נבעין דעמי וכו' ע"ש.

ואשר הריחו בסוד ה' יכין לו לכוין כי המשכת סוד הכתר עליון הנעשה בלילה הזה נעשה בכח החסד השלישי שבתפארת דז"א המתחלק חציו למעלה להוריד לו הכתר וחציו לאחוריו לצורך הנוקבא ששם במקומה מקבלת שפע טהרה מהחסד ההוא, ועל כן באשמורת הבקר קודם עלות השחר סוד אילת השחר טובלים כי אז מלכות טובלת במקוה העליון שהוא סוד הכתר שער החמשים לתקן כתר דנוקבא כדי שתהיה ראויה להזדווג בתפלת היום כמו בשאר יום טוב.

תפלה ע"ד הסוד קודם הטבילה, וסדר כוונת הטבילות

פה. ואנכי תקנתי נוסח תפלה לטבילה זו כוללת כל כוונת הרב זלה"ה, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנני בא לטבול במקוה טהרה זו לתקן את שורשה במקום עליון בכל פרטיה ותקוניה ודקדוקיה, יהי רצון מלפניך יְהֹוָה אלהינו ואלהי אבותינו שבכח סגולת טבילה זו במקו"ה העולה כמספר ונק"ה שבמזל התחתון תנקה ותטהר הכלה העליונה נאה וחסו"דה בטבילת המים היורדים מהכתר הנורא הכולל כל חמישים שערים ברדתו על ראש ז"א, ויאירו בה יו"ד ה"י דשם ע"ב ויו"ד ה"י דשם ס"ג ומילוי ע"ב ומילוי ס"ג שכאשר יוסר מהם השני כוללים של שני השמות המה יעלו כמספר מקו"ה העליון המושגב ומוכתר בכתרי כתרים שער החמישים, ובכן יתוקן כתר הכלה נעימה וחס"ודה כאשר ישית עליה בעל האשה ויט אליה חס"ד ותשם כתר מלכות בראשה לשבת יחדיו.

ומהארה זו תאיר לנו בני מלכים בני רחל אמנו תוספת קדושה על נפשינו רוחינו ונשמותינו לאור באור החיים, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, וצדקה תהיה לנו

להיות בכלל שושביני הכלה המעדים אותה בע"די עדי"ים, ומהארת י"ג תקוני דיקנא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקה המאירים עתה אשר בהם שורש המחילה והחנינה, הרב כבסינו מעונינו ומחטאתינו טהרנו כאמור מפי כבודך וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם, ותוציא לאור משפטינו ואל תשחית את זכר שאריתנו כי לך מיחלות עינינו וזכור מעמד הר סיני לפניך ביום הזה וקומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

פו. ולקבל תוספת הקדושה מכתר יטבול ארבע טבילות ויכוין בראשונה ביו"ד ה"י דשם ע"ב, ובשניה ביו"ד ה"י דס"ג, ובשלישית במילוי שם ע"ב, וברביעית במילוי שם ס"ג, או יכוין בד' אותיות שם הוי"ה בנקוד קמץ.

מעלת הנעור בלילה ואופן שיכוין מי שלא בא בסוד ה'

פז. ואשרי איש ירא ה' אשר כמשפט הזה יעשה לו והשביע בצחצחות נפשו ורוח נכון יחודש בקרבו לעבוד ולאהבה וליראה את ה' יראת הרוממות יראה זרע יאריך ימים ולו יראה כל חכמי לב מוכתרים בכתר תורה וה' עליהם יחיו, ואם בא בסוד ה' לכוין הדברים מה טובו ומה יופיו, אכן אם לא בא בסוד ה' לכוין הדברים כאשר המה לא ישיב ידו מלעשותן לפי פשטן ויחשוב במחשבתו שלא נעלם ממנו שיש עוד פנימיות ענייני הסודות ויהיה לבו לשמים בתחינה ובקשה שמעשה ידיו יכוננהו והן הן דברי הזוהר פרשת יתרו, [74] ומעשה ידינו כוננה עלינו מאי כוננה כוננה ואתקין תקונך לעילא כדקא יאות עלינו אף על גב דלית אנן ידעין לשוואה רעותא אלא עובדא בלחודוי מעשה ידינו כוננהו להוא דרגא דאצטריך לאתתקנא וכו'.

וזה הכלל לכל מעשה העבודה בלילה הזה לבלתי יקל עצמו בעיניו לאמר מה אני ומה חיי שיבוא תקון העולמות על ידי ואני בער ולא אדע פנימיות וסוד הדברים כאשר המה, כי אם יעשה הדברים לשם פעלן לפי שיעורו המעט הוא אם רב והאל יתברך יגמור בעדו והנה שכרו אתו ופעולתו את אלהיו, וכבר הארכנו בפרט זה בכמה מקומות.

עיקר תקון הלילה לחבר לילה ביום

פח. וראוי לדעת שעיקר הכל בתקון הלילה הזה לעמוד על נפשו ולא ינום ולא ישן עד נכון היום לקשר לילה ביום וכן בשאר הימים כמו שאמרו בזוהר, [75] כד אסתלק לילה ואתי צפרא ואתחשך ואתקדר כדין מלכא ומטרוניתא ברזא דחדוה ויהיב לן מתנן ולכל בני היכליה זכאה חולקיה מאן דאיהו במניינא, וכן ביארו שם פסוק יומם יצוה ה' חסדו

וכו' ופסוק רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו על הממתינים עד היום לקבל חוט החסד העליון.

אזהרה להולכים לישון בשבועות עם עלות השחר

פט. **והן** רבים עתה עם הארץ מטים עקלקלותם למהר בסדר למודם ובעלות השחר שחרות התרדימה נופלת עליהם וישכבו וירדמו, וכן לא יעשה לאבד טובה הרבה כי עת רצון היא לחסות בנועם ה' בטולא דמהימנותא ולא לחסות בשינה אחד משישים במיתה וכל חסדו כציץ השדה ואל יהי לו מושך חסד, ואף גם זאת חוששני להם מחטאת שמא יאנסו בשינה ההיא ויקראו קריאת שמע שלא עם הצבור או שלא בעונתה ונמצאת תקנתם קלקלתם אחר שלא דקדקו בתפלת חובה מה שראוי לדקדק ולא יקובל התוספת אם לא יעשה האדם החובה, ועל כן ראוי להודיעין ולהזהירן על ככה, ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב.

הנעור בלילה יטול ידיו בלא ברכה ודין יתר הברכות

צ. **וכמו** השחר עלה יכון לקראת אלהיו ואף אם היה נעור כל הלילה יטול ידיו בנטילה כהוגן אך לא יברך עליה מפני שנסתפקו חכמים אם צריך נטילה או לאו ועל כן יטול בלא ברכה, אכן שאר הברכות לא יעבור מלסדרן ככל יום ויום כי כן דעת רבינו האר"י ז"ל א"ב הוא דלא להוסיף עליה.

יסדר תפלתו בקול נעים לכבוד קדושת היום

צא. **ויסדר** תפלתו בכוונה שלא יחטפנו שינה ויעמוד מעומד להעביר שינתו מעליו, ויגיל וישמח בתפלתו לאומרה בנועם קולות לכבוד התורה ולכבוד היום וביותר בשעת קריאת שמע שהיום זכינו לאורה כאשר חכמים הגידו בדברים רבה [76] ז"ל, ממתן תורה זכו ישראל לקריאת שמע, הקדוש ברוך הוא אמר שמע ישראל אנכי ה' אלהיך והם ענו ה' אלהינו ה' אחד ומשה אמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

מנהג לעטר בתי כנסיות במיני שושנים וטעמו

צב. **ובמקומות** שנהגו לעטר בתי כנסיות ובתי מדרשות במיני שושנים הוא זכר למתן תורה דכתיב שפתותיו שושנים, ואמרו כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נתמלא כל העולם בשמים.

ראוי לכל הציבור לעטר הס"ת בכתרים ושושנים ולשורר בהוצאתו

צג. **ונוהגים** גם כן לחלק שושנים לכל אחד ואחד להריח בהם ולעטר בהם את הספר תורה, ויזהרו שלא לחלקן בתוך התפלה שלא להסיח דעת הציבור מכוונת התפלה ושמא יריחו ויפסיקו בברכה במקום שאמרו שלא להפסיק, ויחלקו אותם אחר חזרת תפלתם ואין לשנות, ויש סמך למנהג זה בתרגום שני דמגילה בפסוק ישנו עם אחד ע"ש.

וראוי לכל הציבור לעטר ולפאר הספר תורה ביום הזה בשושנים ובעטרות זהב וכסף ולהיות כל איש שורר בנועם קולות בעת הוצאת ספר תורה כבמזמוטי חתן וכלה בשירים ותשבחות מענייני הוד והדרה של תורה ומעמד הר סיני, וכבר עשה הרב מהר"י נאג"ארה שיר ושבחה על זה יפה אף נעים וראוי לשוררו לעורר חבצלת השרו"ן למעלה.

לומר י"ג מדות בעת הוצאת ספר תורה

צד. וראוי לכל איש ישראל להפיל תחנוניו בעת הוצאת ספר תורה היום הזה ולומר י"ג מדות רחמים, וישאל מאתו יתברך להוציאנו מעבדות לחרות ולהסיר המות מעלינו כמו שהיה במתן תורה חרות על הלוחות חירות ממלאך המות חירות משעבוד מלכיות ויתר פרטים, ואנכי תקנתי נוסח תפלה על זה.

תפלה לעת הוצאת ספר תורה בשבועות

צה. רבונו של עולם מלך מושגב ומוכתר בעטרת גיאו"ת וכת"ר נורא חוס וחמול עלינו ועטרנו נא בחסד וברחמים גדולים והרם עטרת צבי ולצפירת תפארת עם סגולתך והוציאנו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה, והסר ממנו מכת המות בזכות יקר תפארת ספר התורה הזה כדבר האמור חרות על הלוחות חירות ממלאך המות חירות משעבוד מלכיות והחזר העטרה ליושנה ושמחת עולם על ראשנו.

ועתה שלח העז את מקנך צאן מרעיתך מקרב הגוים ורפא נא את תחלואי נפשינו ומכאובי גופינו כשם שרפאת את עמך ישראל במעמד הר סיני ביום הזה מכל מכאובי גלות מצרים, והסר זוהמת הנחש מעלינו כמו שפסקה זוהמתן של אבותינו בהתיצבם נגד ההר, וטהר לבנו לעבדך באמת ובתמים ומלטנו מן היצר הרע וממועצותיו הרעים כמו שהסירותה אותו מאבותינו במעמד הר סיני, ומחכמתך תחכמנו והאר עינינו בתורתך ובעמקי סודותיך ותהיה תורתך ערוכה ושמורה בלבנו ולא תשכח ממנו מאומה כמו שלמדו אבותינו בסיני ולא היו שוכחים, וקיים בנו מקרא שכתוב נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה והיו עיניך רואות את מוריך וכל בניך למודי ה' ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

וקדשנו בקדושתך כמו שקדשת את אבותינו במעמד הר סיני כאמור ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש שלא ראו טיפת קרי מימיהם ולא שלט בהם כל מיני כינים ובמותם לא שלטה בהם רימה ותולעה, כן תחננו בחמלתך לקדשנו בקדושתך למלטנו ממקרה אשר לא טהור ובשרינו ישכון לבטח, ולמען זכות ספר תורתך התמימה הזה תצדק בדברך תזכה בשפטך היום על פירות האילן הקדוש ותוציא לאור משפטנו ותאציל

עלינו היום מזיו העליון ומשפעו בהתייחד הדודים שבת אחי"ם גם יחד ביחודא שלים בכח סגולת תפלתינו היום, ויהי נועם ה' אלהינו וכו', יהיו לרצון וכו'.

טעם שיש לעמוד בקריאת הדיברות ובהפטרת היום

צו. ובעת קריאת ספר תורה יהיו אזני כל העם אל ספר התורה באימה וביראה מעין דוגמא מעמד הר סיני, ואף כי לפי דברי הרב זלה"ה אין לעמוד בעת קריאת ספר תורה יש לעמוד היום בעת קריאת עשרת הדברות מעין דוגמת קבלתם בסיני והכי נהוג מורי זלה"ה וקהל עדתו, וכן בהפטרת יחזקאל שהוא מעשה מרכבה ועניינו גדול ואנו מפטירין בו שהוא דוגמת מעמד הר סיני שנגלה אלינו המרכבה פנים בפנים, ולפיכך יאותה לנו לעמוד על עמדינו בקריאתה, ומעשה ר' יוחנן בן זכאי [77] שירד מעל החמור שכתבנו לעיל יוכיח, וכן ראוי להיות המפטיר גדול וחכם ולא על ידי קטנים ותעלולים.

להרבות בשמחה בסעודת שבועות יותר משאר יו"ט

צז. ואחר התפלה ירבו בסעודת יום טוב כיד ה' הטובה עליהם ולשמוח בה שמחה יתירה והכל מודים שקדושתו גדול מקדושת שאר יום טוב, ואמרו [78] הכל מודים בעצרת דבעינן כולו לכם כדי לשמח הגוף שעוסק בתורה ובמצוות שניתנו היום הזה, וכן מצינו בריה דרבינא דכוליה שתא הוה יתיב בתעניתא בר מעצרתא וכו', ופירשו הראשונים על תענית חלום שאפילו חל לו תענית חלום לא היה מתענה בו.

מנהג קדמונים לבצוע בשבועות במצות של פסח זכר לחירות

צח. ומנהג קדמונינו לבצוע בסעודה זו במצות של פסח שהיא זכר לחירות וביום הזה היינו חירות ממלאך המות ומשעבוד מלכיות כאמרם ז"ל.

מנהג לאכול חלב עם דבש ולעשות זכר לשתי הלחם

צט. ויש נוהגין לאכול חלב עם דבש זכר לתורה שנאמר בה דבש וחלב תחת לשונך, ולבאים בסוד ה' יש להם טעם נכון על פי מה שאמרו בזוהר כי אותם השבעה שבועות היו לישראל כשבעה נקיים וכו' ודם נעכר ונעשה חלב ונהפך מדין לרחמים ועין המשכיל בדוגמא עליונה תצ"פנו, ויש נוהגים לעשות זכר לשתי הלחם ועושים שני לחמים יפים ומתובלים ביותר על השולחן שהוא במקום המזבח.

מעלת לימוד שעה אחת בשבועות כיום שלם בשאר ימים

ק. ויעסוק על שלחנו בדברי תורה מעניינו של יום בזוהר ובשאר ספרים איש לפי ידיעתו כי גם הנפש לו תמלא מלחמה של תורה, ואם אנסתו שינה ינוח ראשו מעט מוטה ולא מושכב שלא להגרות בשינה, ויקום בזריזות לחזור אל עסק התורה כי היום גורם להיות נמנה שעה אחת בו כיום שלם בשאר הימים וחביבה תורה בשעתה.

מנהג יראים להגות בתקון ליל שבועות אף בליל שני וטעמו

קא. ונהגו רבים מיראי ה' וחושבי שמו לעשות בליל יום טוב שני של שבועות כסדר ליל ראשון וכן נהג הר"ש אלקבץ הלוי ז"ל כמו שכתבנו למעלה במעשה שהיה בבית מדרשו של רבינו הקדוש מהר"י קארו ז"ל, ולפי דברי הגמרא בפרק ר' עקיבא [79] דאייר דההוא שתא עבורי עברוה נמצא כי קבלת התורה היתה בז' בסיון לפי האמת אלא שעכשיו דאייר אינו מעובר חל שבועות לעולם בו' בסיון, אך אמנה קבלת התורה לא היה אלא בז' בסיון וחג השבועות עשו בו' שבו כלו החמשים יום דבתשלום החמשים יום תלי רחמנא ובז' בסיון היה קבלת התורה, אם כן יאותה לנו לקבוע בליל הז' סדר לימוד הלילה הראשון זכר לאבותינו הקדושים שבו קבלו התורה.

מעלת הנעור בשני הימים ואופן שינהג מי שאנוס לישון

קב. ואשרי אנוש יעשה זאת לתת עוז לאלהי"ם ולהאיר את נשמתו בהארות יקרות באשר כבר מצאה הקדושה העליונה כסא ומושב מעשהו בלילה הראשון ותוסיף תת כחה בקדושה והארה יתירה בנשמתו ולאור באור החיים.

קג. והאיש אשר לא יעצר כח לעמוד על עצמו ושינה אנסתו אז ינוח לו בתחילת הלילה ולא יגרה בשינתו ביותר, ויקום בזריזות בחצי הלילה וילמד כאשר תשיג ידו בסדר הלימוד בעצמו של לילה הראשון, ואשרי אדם שככה לו לעטר את שני הימים האלה בכתרה של תורה כי אף שאמרו [80] הכל מודים בעצרת דבעינן לכם, האיש הירא יקיים שניהם כי יש שהות למי שאינו מאבד שעותיו לזה ולזה לענג את נפשו מצד זה וגופו מצד אחר, ומה טוב חלקו ומה נעים גורלו יראה זרע יאריך ימים הוא ובניו בקרב ישראל ויזכה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

ציונים והערות לפרק ג

53) אבות פ"ג מי"ד. 54) זוהר יתרו דף פ' ע"ב. 55) זוהר יתרו דף פ"ד ע"א. 56) זוהר יתרו דף פ"ג ע"א. 57) תקו"ז תקון כ"ב דף ס"ד ע"א. 58) עי' פרקי דר"א פמ"א. 59) זוהר יתרו דף פ"ד ע"א. 60) ילקו"ש שופטים פ"ה רמז מ"ז. 61) זוהר תרומה דף קמ"ו ע"א, ובדפו"ר נתחלף לפרשת אמור. 62) שמות רבה פרשה ה' אות ט'. 63) זוהר אמור דף צ"ח ע"א. 64) הקדמה לזוהר בראשית דף ח' ע"א. 65) זוהר אמור דף צ"ח ע"א. 66) תהילים סי' קי"ט. 67) מדרש משלי י"ד. 68) הקדמה לזוהר בראשית דף ח' ע"א. 69) זוהר אמור דף צ"ח ע"א. 70) זוהר נשא דף קל"ב ע"ב. 71) זוהר פנחס דף רל"ו ע"א. 72) מעשה בריב"ז כצ"ל וכגירסת הש"ס לפנינו חגיגה דף י"ד ע"ב, ובדפו"ר נתחלף ריב"ז ברשב"ג וט"ס הוא. 73) זוהר נח דף ס"ט ע"ב. 74) זוהר יתרו דף צ"ג ע"ב. 75) זוהר בשלח דף מ"ו ע"א. 76) דברים רבה פרשה ב' אות ל'. 77) מעשה בריב"ז כצ"ל, ובדפו"ר נתחלף ברשב"ג. 78) פסחים דף ס"ח ע"ב. 79) שבת דף פ"ז ע"ב. 80) פסחים דף ס"ח ע"ב.

תם ונשלם סדר חג השבועות
תם ונשלם חמדת ימים חלק שני